III 22.786

Marele DICȚIONAR de EXPRESII ROMÂNEȘTI

Marin Bucă

METEOR PRESS

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BIBL. CENTR. UNIV.
M. „EMINESCU" IAȘI
LITERE
III 22786

BCUIASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

III -22.786

MARIN BUCĂ

Marele dicționar de expresii românești

B.C.U. IASI
765776

METEOR PRESS

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Redactor: *Rodica Chiriacescu*
Tehnoredactor: *Rodica Boacă*
Copertă: *Roxana Geantă*

© 2012 Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate editurii METEOR PRESS.

Contact: C.P. 41-128
Tel./Fax: 021.222.83.80
E-mail: editura@meteorpress.ro

Distribuție la:
Tel./Fax: 021.222.83.80
E-mail: carte@meteorpress.ro
www.meteorpress.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BUCĂ, MARIN
Marele dicționar de expresii românești / Marin Bucă ; red.: Rodica Chiriacescu. București : Meteor Press, 2011
ISBN 978-973-728-550-8

I. Chiriacescu, Rodica (red.)

81'374.2:398.91(498)=135.1

B.C.U. [illegible]

B-dul Tudor Vladimirescu, nr. 31, sector 5, București, ROMÂNIA
fedprint
tipografie
Tel.: 411.00.55; 411.47.76 office@fedprint.ro

BCUIASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

PREFAȚĂ

Marele dicționar de expresii românești se adresează elevilor, studenților, cadrelor didactice, ziariștilor, scriitorilor, traducătorilor, cercetătorilor, cititorilor care manifestă interes față de cunoașterea resurselor expresive ale limbii române, constituind un util instrument de lucru și de informare. După aprecierea marelui lingvist român Lazăr Șăineanu, „Nimic nu poate scoate mai bine în relief fizionomia specială a unui popor ca un studiu asupra expresiilor sale metaforice. În aceste creațiuni rezidă tot geniul unei limbi și ele dau tiparul propriu fiecărei idiome."

Obiectivul *Marelui dicționar de expresii românești* este să pună la dispoziția celor interesați expresiile folosite în literatura clasică și contemporană și, mai ales, în literatura populară, ajutându-i să-și însușească corect structura gramaticală și lexicală a acestui tezaur de expresivitate lingvistică.

Expresiile sunt excerptate din dicționarele explicative ale limbii române și din dicționarele și lucrările de specialitate (cf. *Bibliografie*).

Expresiile sunt prezentate într-o formă sistematizată și accesibilă, atât din punct de vedere al structurii gramaticale, cât și al celei lexicale, consfințită de uzul vorbitorilor limbii române și înregistrată de dicționare. Explicațiile expresiilor, simple și concise, sunt preluate din dicționare sau sunt formulate pe baza acestora. Nuanțele de sens ale expresiilor au fost despărțite în cadrul definiției prin punct și virgulă (;), iar sensurile mai îndepărtate au fost notate cu litere mici: ***a***; ***b***; ***c*** etc. Adesea, după definiția propriu-zisă, urmează o expresie sinonimă. Majoritatea expresiilor sunt definite analitic, după semnul egal (=).

În situațiile în care nu e posibilă o asemenea definire, se arată împrejurările în care se folosesc expresiile respective. În aceste cazuri, explicația începe cu „se spune", „se zice". Expresiile sunt sistematizate în ordine alfabetică, în jurul cuvintelor-titlu așezate și ele în ordine alfabetică. Stabilirea cuvintelor-titlu s-a făcut având în vedere în primul rând cuvântul care dă semnificație întregii expresii. La stabilirea ordinii alfabetice a expresiilor s-a ținut seama de toate elementele componente ale acestora, indiferent de valoarea lor gramaticală sau semantică. Variantele expresiilor sunt introduse prin cuvintele *sau* și *ori*.

Dicționarul cuprinde unitățile frazeologice considerate în literatura de specialitate (dicționare explicative, dicționare de domeniu și lucrări teoretice) ca fiind expresii, precum și unitățile frazeologice cu statut controversat, unii lingviști incluzându-le în categoria locuțiunilor. Controversele în atribuirea unor unități frazeologice a statutului de *expresii* sau *locuțiuni* sunt determinate de faptul că între acestea nu pot fi stabilite deosebiri tranșante, granițele dintre ele fiind destul de labile. Unii lingviști folosesc termenii *expresii* și *locuțiuni* ca sinonime, iar alții, deși fac distincție între acești doi termeni, evită să precizeze care dintre unitățile frazeologice sunt expresii și care locuțiuni. Theodor Hristea susține că locuțiunile ar fi expresii care și-au pierdut expresivitatea. „După părerea noastră, cu cât o îmbinare stabilă de cuvinte este mai expresivă (deci are o mai pronunțată încărcătură afectivă), cu atât suntem mai îndreptățiți s-o considerăm expresie. În ceea ce ne privește, nu avem nicio îndoială că: *a spăla putina, a tăia frunze la câini, a-i lipsi o doagă, a-și lua inima în dinți, a face zile fripte (cuiva), a se face luntre și punte, a face (pe cineva) cu ou și cu oțet* sau alte asemenea grupuri frazeologice (considerate „locuțiuni verbale") sunt, în realitate, cele mai autentice expresii românești. Când, însă, expresivitatea a dispărut complet (ori în cea mai mare măsură) și grupul frazeologic a devenit „împietrit"

sau cât mai bine sudat (ca în *a băga de seamă, a-și aduce aminte* etc.), atunci putem vorbi de locuțiuni fără teama de a greși. În zeci de cazuri „intermediare", nu are nicio importanță dacă acestea sunt considerate expresii sau locuțiuni. Cu adevărat important este numai faptul că atât unele, cât și celelalte sunt unități frazeologice sau frazeologisme..." (Theodor Hristea, *Statutul frazeologiei și obiectul ei de investigație*, în *Sinteze de limba română*, p. 142).

Ne exprimăm speranța că prin conținutul, structura și forma sa, *Marele dicționar de expresii românești* va fi pentru categorii largi de cititori un mijloc de cunoaștere a unei părți din tezaurul nesecat de bogăție și expresivitate al limbii române.

* * *

Apariția *Marelui dicționar de expresii românești* a fost posibilă datorită sprijinului generos al directorului Editurii Meteor Press, domnul Gigi Alecu, și al redactorului de carte, doamna Rodica Chiriacescu, cărora le exprimăm și pe această cale gratitudinea noastră.

Prof. univ. dr. Marin Bucă

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITARA

ABREVIERI

alb. = albaneză, albanez(ul)
arg. = argotic
Ban. = Banat
bg. = bulgară, bulgăresc(ul)
bis. = biserică, termen bisericesc
cin. = cinematografie
concr. = concretizat
depr. = depreciativ
Dobr. = Dobrogea
etc. = et caetera
euf. = eufemistic
fam. = familiar
fig. = figurat
fiz. = fizică
fr. = franceză, franţuzesc(ul)
germ. = germană, german(ul)
jur. = termen juridic
intranz. = intranzitiv
ir. = ironic
it. = italiană, italienesc(ul)
înv. = învechit
livr. = livresc
mar. = limbaj marinăresc
Maram. = Maramureş
mat. = matematică
Mold. = Moldova
med. pop. = medicină populară
mil. = termen militar
mit. = mitologie
Munt. = Muntenia
Olt. = Oltenia
p. ext. = prin extindere
p. gen. = prin generalizare
p. restr. = prin restricţie
păst. = păstorit
peior. = peiorativ
pesc. = pescărie
pl. = plural
plut. = plutărit
pop. = popular
refl. = reflexiv
reg. = regional
rel. = religie, termen religios
spec. = specializat
tip. = tipografie
top. = topografie
Trans. = Transilvania
tranz. = tranzitiv
tv = televiziune
vulg. = vulgar

BCUIASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCUIASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

A

A

De la a la z = de la început până la sfârșit; de la alfa la omega.

ABANOS

A se ține abanos = a se conserva foarte bine; a arăta mai tânăr decât vârsta pe care o are.

ABATE

A se abate din (sau *de la*) *vorbă* = a face digresiuni; a devia de la subiect.

Îi abate (într-o parte) = îi trece prin minte să facă ceva; îi vine în gând o dorință neașteptată, i se năzare.

ABATERE

Abatere de la regulă = excepție.

Abatere de la vorbă = digresiune de la subiect.

ABDICA

A abdica de la datorie = a nu-și face, a nu-și îndeplini datoria.

ABRAȘ, -Ă

A ieși abraș = a nu izbuti, a eșua, a nu reuși; a suferi un eșec, o înfrângere.

Om abraș = om rău, afurisit, al dracului; om căruia nu-i place să se amestece altul în treburile lui.

ABSTRACȚIE

A face abstracție de ... = a ignora, a lăsa la o parte, a nu lua în considerare.

ABUR

A scoate aburi pe gură (pop. și fam.) = a vorbi zadarnic, a vorbi în van.

AC

A ascunde (sau *a băga*) *ac în miere*, se spune despre cei fățarnici, care au vorba blândă, dar gânduri ascunse.

A avea (sau *a fi, a găsi*) *ac de cojocul cuiva* = a avea mijloacele potrivite, posibilitatea de a înfrâna sau de a pedepsi pe cineva, de a-i veni cuiva de hac.

A băga (sau *a ascunde*) *ac în miere* = a face vrajbă, a băga zâzanie între oameni.

A călca (sau *umbla*) *ca pe ace* = a merge atent, încet, cu grijă, șovăind.

A căuta acul în carul cu fân = a căuta ceva greu sau imposibil de găsit, a se apuca de o muncă zadarnică, de ceva imposibil de realizat.

A fi ca albina-n gură cu miere și în coadă cu ac și fiere = a fi perfid.

(A nu fi) nici cât un vârf de ac = (a fi) foarte mic (ca dimensiuni, cantitate etc.).

(A scăpa) ca prin urechile acului = (a scăpa) cu mare greutate.

Nici cât un vârf de ac (sau *nici cât vârful acului*) = deloc, extrem de mic; foarte puțin, aproape deloc.

Stă ca pe ace sau *parcă stă pe ace* = e foarte nerăbdător; nu se simte în largul lui; nu are astâmpăr.

ACASĂ

A nu-i fi (cuiva) boii acasă = a fi indispus, supărat, a nu se simți în apele lui; a nu avea chef de nimic.

Așa (sau *acum*) *mai vii de-acasă*, se spune cuiva care revine asupra unei erori, adoptând o atitudine mai conciliantă, mai realistă, sau cuiva care începe să vorbească pe înțelesul tuturor, clar.

Cei de-acasă = rudele apropiate, familia.

O vrea frumoasă, mănoasă (sau pop. *lăptoasă*) *și de-vreme acasă* = cere mult prea multe, are pretenții prea mari.

ACATIST

A da acatiste (sau *un acatist*) = a cere preotului să rostească anumite rugăciuni pentru îndeplinirea unei dorințe.

ACCENT

A pune accentul (pe ceva) = a scoate în relief, a da atenție deosebită (unei probleme).

ACCES

A (nu) avea acces = a (nu) avea permisiunea să meargă undeva, a (nu) avea voie să pătrundă undeva.

ACELA, ACEEA

Ca acela (sau *ca aceea, acela* etc.) (reg.) = (cu valoare de superlativ) puternic; însemnat; extraordinar; (așa de) mare, mult.

ACHIT

A fi (sau *a se afla*) *în achit* (reg.) = a nu rămâne dator după încheierea socotelilor.

ACHITA

A se achita de ceva = a duce la bun sfârșit o sarcină, a-și îndeplini o obligație.

ACHIZIȚIE

A face o achiziție = a procura, în condiții avantajoase ceva de preț, un lucru rar.

ACHIU

A da achiu (înv.) = a da prima lovitură de bilă pentru a hotărî care jucător va începe jocul.

ACOLO

Ce ai acolo? = ce ai la tine (sau în mână etc.)?

Ce am eu de-acolo? = ce mă privește? ce mă interesează? ce avantaj am din asta?

Ce faci acolo? = ce faci, cu ce te ocupi (chiar în momentul de față)?

Fugi de-acolo! = da de unde! nici gând să fie așa! imposibil!

(Pân) pe-acolo = peste măsură, din cale-afară (de greu, mare, frumos etc.).

ACOPERI

A acoperi cheltuielile = a face față cheltuielilor.

A acoperi terenul (sport) = a fi permanent prezent pe terenul de joc, a fi prezent acolo unde este nevoie.

A se acoperi de glorie = a săvârși fapte mari de arme, a fi foarte viteaz.

ACOPERIRE

A avea acoperire = a avea justificare, a fi la adăpost de un reproș sau de o acuzare, pentru o acțiune care a fost făcută conform unor indicații precise.

ACORD

A cădea de acord = a ajunge sau a fi ajuns la o înțelegere deplină, la un punct de vedere comun.

A fi de acord (cu cineva) (sau *a se afla în acord cu cineva*) = a avea aceeași părere (cu cineva), a fi în asentimentul cuiva în privința unei probleme.

A fi de acord să ... = a se învoi (la ceva), a fi de părere să ..., a aproba.

De acord = bine! ne-am înțeles! așa să fie!

De comun acord (pleonastic) = în perfectă înțelegere, în deplină armonie.

ACREDITA

A acredita o idee = a susține o idee, a o face demnă de crezare, verosimilă.

ACRI

A i se acri (cuiva) cu (sau *de*) *ceva* (sau *de cineva*) = a se plictisi, a se sătura de ceva (sau de cineva); a-i fi lehamite de ceva.

ACRITOR, -OARE

A mânca o acritoare (înv. și pop.) = a mânca o bătaie.

ACRU, -Ă

A-i fi (cuiva) acru sau *a-i fi inima acră* (sau *sufletul acru*) *de ceva*, (mai rar) *a-i veni acru* = a fi plictisit, sătul de ceva (sau de cineva).

A-i veni (cuiva) acru (pe gât) = a-i fi greață, a-i veni să vomite.

A se uita cam acru (la cineva) = a privi chiorâș, neprietenos (la cineva).

Vulpea când nu ajunge la struguri zice că sunt acri, se spune atunci când cineva afirmă că nu dorește un lucru pe care de fapt îl vrea, dar nu-l poate obține.

ACT

A face act de autoritate = a face uz (uneori abuz) de autoritatea pe care ți-o dă o anumită calitate sau situație.

A face act de prezență = a apărea undeva pentru scurt timp, din datorie sau din politețe.

A face un act de bunăvoință, de conștiință = a face o faptă dreaptă, binevoitoare.

A face un act de dreptate = a recunoaște meritele sau drepturile cuiva, neluate în seamă până atunci.

A lua act (de ceva) = a) a înregistra, a nota, a constata ceva; b) a declara în mod formal că a luat cunoștință de ceva.

ACTIV, -Ă

A avea ceva la activul său = a fi autorul unei acțiuni (grave, nepermise, nelegale).

A-i pune cuiva ceva la activ = a pune o acțiune (gravă) pe seama cuiva.

A lua parte activă la o acțiune = a lucra, a acționa efectiv, dându-și tot concursul pentru reușita unei acțiuni.

ACTUALITATE

A pune în actualitate = a readuce în actualitate, în prezent.

A trece la actualitate = a întreprinde ceva.

ACȚIONA

A acționa (pe cineva) în justiție (sau *în judecată*) = a da sau a chema (pe cineva) în judecată, a intenta un proces.

ACȚIUNE

A intenta cuiva acțiune = a da pe cineva în judecată.

A pune în acțiune = a porni ceva, a pune în mișcare, a da impuls.

A trece la acțiune = a întreprinde ceva, a trece la fapte, la executarea unor hotărâri, a unor planuri.

ACUM

Acu-acu = îndată, imediat.

Acu-i acu (pop.) = a sosit clipa hotărâtoare.

Acum ..., acum ... = când ..., când ...; aci ..., aci ...

Ca acu = parc-ar fi în momentul acesta.

Mai acu = ceva mai înainte, destul de recent.

ACUȘI

Acuși ... acuși = când ... când.

ADAM

De când cu moș Adam = de foarte multă vreme.

ADAOS

A porni într-adaos (reg.) = a rămâne însărcinată.

ADĂPA

A adăpa sculele (înv.) = a înmuia sculele în leșie sau în apă înainte de întrebuințare.

A ști în ce apă se adapă cineva (pop.) = a-i cunoaște cuiva gândurile sau scopurile.

ADĂPOST

A da cuiva adăpost = a) a adăposti; b) a ocroti.

A fi (sau *a se pune*) *la adăpost de ...* = a) a (se) adăposti; b) (fig.) a preveni un neajuns, a (se) feri de o amenințare.

A se da la adăpost = a se adăposti

ADĂSTA

A adăsta ca mortul colacul (înv.) = a aștepta cu nerăbdare.

ADĂUGA

A adaoge cu pâra (înv. și rar) = a discredita o persoană pârând-o.

A se adauge cuiva (înv.) = a semăna cuiva.

ADÂNC, -Ă

(A trăi, a ajunge) până la adânci bătrâneți = (a trăi) până la o vârstă înaintată.

Apele line sunt adânci = oamenii liniștiți în aparență ascund adesea sentimente sau pasiuni puternice.

Din adâncul sufletului (sau *al inimii, al ființei*) = din tot sufletul, foarte mult.

N-a dezlegat sacul încă, dar să vezi vorbă adâncă, se spune despre cei proști care vorbesc fără să gândească.

ADEZIUNE

A-și da adeziunea (*la ceva*) = a adera, a-și da consimțământul.

A-DIBA

A sta a-diba (reg.) = a sta pândind orice mișcări cu nerăbdare.

ADICĂ

La (o) adică (sau (reg.) *la dică*) = a) la drept vorbind; ca să spun drept, ca să spun adevărul; b) în momentul hotărâtor, la nevoie.

ADIO

A-și lua adio de la ceva = a socoti ceva ca pierdut pentru totdeauna.

Adio și n-am cuvinte (ir. și fam.) = am terminat, puțin îmi pasă de rest.

Adio și-un praz verde = puțin îmi pasă, mi-e indiferent.

ADMINISTRA

A administra o probă (jur.) = a folosi, a prezenta o dovadă într-un proces.

ADORMI

A adormi din greu, (ca) dus (sau *(ca) mort*) = a cădea într-un somn adânc sau în stare de letargie.

A adormi somn veșnic (sau *somnul cel de veci*) = a muri.

ADRESĂ

A greși adresa (fam.) = a) a nimeri, printr-o confuzie, în alt loc sau la altă persoană decât cea indicată; b) (fam.) a avea o părere greșită despre cineva, a-l socoti altfel decât este, a se înșela asupra cuiva.

(*A spune, a vorbi* etc. *ceva*) *la adresa cuiva* = (a spune, a vorbi etc. ceva) cu privire la cineva.

ADUCE

A aduce (cuiva ceva) la cunoștință = a înștiința, a informa (pe cineva de ceva); a face cunoscut ceva.

A aduce din condei = a învârti fraza cu artă, a scrie cu finețe.

A aduce din meșteșug = a face ceva cu dibăcie, cu abilitate.

A aduce elogii = a elogia.

A aduce înainte = a cita.

A aduce la brazda bună (fig.) = a îndrepta pe drumul drept.

A aduce la capăt = a sfârși.

A aduce la mijloc (înv.) = a cita ceva în sprijinul unei afirmații.

A aduce la mirare (înv.) = a face să se mire.

A aduce la (sau *în*) *sapă de lemn* = a sărăci.

A aduce omagii = a omagia.

A aduce pâra (jur.; înv.) = a acuza în fața judecătorilor.

A aduce (pe cineva) la realitate = a face (pe cineva) să înțeleagă o anumită situație, să vadă un anumit lucru sub aspectul lui real.

A aduce veste = a vesti.

A aduce vorba de (sau *despre*) *ceva* = a îndrepta discuția asupra unui obiect, a pomeni despre ...; a aduce ceva în discuție.

A o aduce bine (din condei) = a vorbi sau a scrie cu dibăcie; a se dovedi abil, diplomat în exprimare.

A-și aduce aminte = a-și aminti.

Adus de spate = gârbovit.

Adus din meșteșug = întocmit cu dibăcie, cu abilitate, cu măiestrie.

Ce-i aduce? = ce-i folosește? ce-i pasă? ce-l interesează?

Ce vânt te-aduce? se spune cuiva care a venit pe neașteptate.

ADUCERE

Aducere-aminte = amintire.

Aducere spre executare (sau *îndeplinire*) = executare, îndeplinire.

Mandat de aducere = ordin scris prin care un inculpat este chemat în fața justiției.

ADUNA

A aduna pâinea (înv.) = a așeza aluatul (sau mălaiul) în tăvi pentru coacere.

A-și aduna gândurile (sau *mințile*) (fig.) = a se concentra.

A-și aduna puterile (fig.) = a se sforța.

Parcă a tunat și i-a adunat (pop.; despre persoane) = a pune la un loc persoane foarte deosebite una de alta.

ADUS, -Ă

A fi adus(ă) din meșteșug = meșteșugit, lucrat, făcut cu dibăcie, cu artă.

AER

A arunca în aer = a distruge (o clădire, un pod etc.) cu ajutorul unui explozibil.

A avea aerul că ... (sau *să* ...) = a da impresia că ..., a părea că ... (sau *să* ...).

A da aer (*de* ...) = a da înfățișare (de ...)

A fi (sau *a rămâne*) *în aer* = a se afla într-o situație dificilă, a nu avea nicio perspectivă, a nu avea niciun sprijin.

A fi (sau *a se simți*) *ceva în aer* = a exista semne sau indicii că se pregătește ceva (în ascuns).

A lua aer = a ieși din casă pentru a respira aer proaspăt, a ieși la plimbare.

A (nu) avea aerul (că ...) (sau *să ...*) = a (nu) da impresia că ...

A sări în aer = a se distruge, a se preface în bucăți (în urma unei explozii).

B.C.U. „M. EMINESCU" IAȘI
LITERE

A-şi da (sau *a-şi lua*) *aere* = a lua o atitudine de superioritate, a vrea să pară important, a face pe grozavul, a se făli, a se îngâmfa.

În aer liber (sau *la aer*) = într-un loc neacoperit, afară.

AFACERE

E o afacere să ... sau *nu e (nici) o afacere să* ... = e (sau nu este, nu e deloc) avantajos să ...

AFARĂ

A da afară = a) a scoate (cu forţa) de undeva, a concedia dintr-un post; b) a exclude, a elimina; c) a vomita.

A fi afară din cale (sau *a fi din cale-afară*) (fam.) = a fi peste măsură.

A fi afară din fire (din sine) = a nu mai şti de el, a-şi pierde firea, cumpătul; a se enerva foarte tare.

A fi din afară de minte (înv.) = a fi ieşit din minţi.

A fi în afară de (orice) pericol = a scăpa cu bine.

A ieşi afară = a) a părăsi un loc închis; a pleca în străinătate; b) a vomita.

A (se) judeca pe din afară = a (se) judeca în libertate.

A-şi ieşi afară din fire (sau *din sine, din pepeni, din ţâţâni, din papuci*) = a-şi pierde cumpătul, a se enerva foarte tare.

A-şi ieşi afară din răbuş (pop.) = a-şi pierde socotelile.

Afară numai (sau *doar*) *dacă* (sau *de*) ... = numai cu condiţia ca ..., numai în cazul când ...

AFERIM

Aferim cocoş, cum te bat găinile, se zice despre bărbaţii care sunt sub papucul nevestelor.

AFIRMATIV, -Ă

În caz afirmativ = dacă se va întâmpla aşa; în cazul în care împrejurările sunt (sau vor fi) favorabile.

AFIŞ

A face (pe cineva sau *ceva) afiş* (fam.) = a turti, a aplatiza printr-o acţiune violentă.

A rămâne afiş (înv. şi reg.) = a rămâne încremenit, uluit, stupefiat.

AFLA

A afla chip (sau *chip şi cale, chip de cale*) (pop.) = a găsi mijlocul de a ...

A afla nod în papură = a căuta defecte acolo unde nu există.

A afla pricină (sau *a-şi afla prilej, a-şi afla vreme*) = a găsi un pretext, un moment oportun (spre a îndeplini ceva plănuit de mult).

A nu-şi afla loc(ul) (pop.) = a nu putea sta liniştit (de mare bucurie, de emoţie etc.).

A se afla de faţă (fam.) = a fi prezent.

A se afla în treabă (fam.) = a se amesteca, a interveni într-o discuţie sau acţiune numai de formă sau de ochii lumii, fără a aduce vreo contribuţie sau fără să se priceapă.

A-şi afla omul (pop.) = a da peste persoana pe care nu poţi s-o înşeli, s-o învingi, a-şi găsi naşul.

A-şi afla (sau *a afla de bine* ori *de cuviinţă*) *cu cale* (pop.) = a găsi potrivit, nimerit.

Cum (sau, pop., *care*) *nu se (mai) află* = care iese din comun, extraordinar, nemaipomenit.

Cum te afli? (fam.) = cum te simţi? cum îţi merge cu sănătatea?

Nu se (sau *unde se*) *află!* (pop.) = nu-i adevărat! nu este aşa! nici vorbă!

Să nu se afle (ca) să ... (pop.) = (să) nu cumva să ...

Şi-a aflat sacul peticul (sau *şi-a aflat tingirea capacul*) (fam., ir.; mai ales despre soţi) = a-şi găsi perechea potrivită.

AFUND, -Ă

A dormi afund (reg.) = a dormi profund, adânc.

A (se) da afund = a (se) cufunda într-o apă; a (se) înfunda într-o depărtare situată în spaţiu, a-şi pierde urma.

A trage afund (înv.) = a trage la fund; a se îneca.

AGEAT

A fi ageat (sau *a fi agit să facă ceva*) (înv.) = a fi dispus să facă ceva.

AGHEASMĂ

Vrei nu vrei (sau *de voie, de nevoie*) *bea Grigore, agheasmă*, se spune celui (sau despre cel) care e constrâns să facă ceva.

AGHIOS

A trage (la) aghioase = a) a cânta monoton şi tărăgănat; b) a dormi adânc; a sforăi.

I-a cântat popa aghiosul = a murit, a dat ortul popii.

AGHIUŢĂ

L-a furat Aghiuţă = a adormit.

L-a luat Aghiuţă = a) a păţit-o, i s-a înfundat; b) a murit.

AGITA

A agita o idee (sau *chestiune, problemă*) = a discuta public o idee (chestiune, problemă) în vederea rezolvării ei.

AGURIDĂ

S-a făcut agurida miere, a) se zice când cineva s-a îmbunat; b) s-au schimbat lucrurile din rău în mai bine.

AIA, ĂLA

Altă aia (pop.) = a) lucru de nimic; b) monstru; c) lucru neobişnuit.

Câte alea toate (pop.) = tot ce trebuie.

Culcă-te pe urechea aia! (pop.) = nu poţi să te bazezi pe ...

Un (unul) d-ăia (pop. şi fam.) = un ticălos.

Vorba (povestea, zisa) ăluia = ceva (cunoscut de toată lumea).

AICI

A se duce (sau *a pleca, a o tuli* etc.) *pe-aici încolo* = a se duce (sau a pleca, a o tuli etc.) fără urmă, a dispărea; a-şi vedea de drum.

Aci-i aci (sau *aici-i aici*) = acum e momentul hotărâtor.

Cât pe-aici = aproape să ..., gata-gata să ..., mai că ...
De aici încolo (fam.) = de acum înainte.
Până aici! (fam.) = **a)** destul! ajunge!; **b)** până acum, până în acest moment.
P-aci ți-e drumul! = șterge-o! pleacă!

AIUREA

A călca într-aiurea (înv.) = a se abate de la calea dreaptă, a avea purtări rele.
A vorbi aiurea (fam.) = a vorbi fără rost, a bâigui.
Aiurea-n tramvai (fam.) = **a)** fără sens; **b)** fără țintă; **c)** (p. ext.) greșit.

AJUNGE

A ajunge bine (*repede* sau *departe*) = a dobândi succese; a izbuti, a reuși, a ajunge într-o situație materială, socială bună, a prospera.
A ajunge cal de poștă (pop.) = a munci fără odihnă.
A ajunge cu clevetiri (pop.) = a țese intrigi.
A ajunge de izbeliște (reg.) = a ajunge în voia sorții.
A ajunge deasupra nevoilor (pop.) = a ajunge la o stare materială mulțumitoare.
A ajunge departe = a dobândi succese, a izbuti, a reuși.
A ajunge din lac în puț = a o păți mai rău, a scăpa de un necaz și a da peste altul mai mare.
A ajunge din pod în glod (reg.) = a decădea.
A ajunge în doaga morții (înv.) = a fi în pragul morții.
A ajunge în doaga (sau *mintea*) *copiilor* (înv.) = a deveni senil.
A ajunge la aman (reg.) = a ajunge la o mare strâmtoare, într-o situație dificilă.
A ajunge la lulele sau *la mucuri de țigări* = a sărăci de tot.
A ajunge la sapă de lemn (sau *la pepeni*) (pop.) = a sărăci cu desăvârșire, a nu mai avea nimic.
A ajunge la mal (sau *la liman*) = a răzbi prin greutăți, a-și atinge scopul, a izbuti.
A ajunge pe drumuri = a sărăci.
A ajunge pe mâinile cuiva (pop.) = a fi la discreția cuiva.
A ajunge rău = a decădea, a ajunge într-o situație proastă.
A ajunge (sau *a deveni*) *cineva* = a ajunge o persoană însemnată.
A ajunge slugă la dârloagă (reg.) = a asculta de ordinele cuiva care îți este inferior ca rang sau pregătire.
A ajunge treaba la ... (pop.) = a evolua spre ...
A ajuns funia la par (reg.) = **a)** (sens propriu, înv.) a sosit ora prânzului; **b)** (fig.) a fi într-o situație disperată; **c)** (fig.) a muri.
A-i ajunge (cuiva) cuțitul la os (sau *la ciolan*) sau *focul la unghii* ori *mucul la deget* = a ajunge la capătul puterilor.
A-l ajunge pe cineva anii de pe urmă = **a)** a îmbătrâni; **b)** a fi în pragul morții.
A-l ajunge pe cineva băutura sau *vinul* (pop.) = a se îmbăta.
A-l ajunge (pe cineva) capul (înv.) = a ști, a se pricepe (într-un moment dat) ce e de făcut.
A-l ajunge pe cineva dajdia (sau *birul*) sau *partea* (*de plată*) (înv.) = a-i veni rândul la plată.
A-l ajunge pe cineva judecata (înv.) = a fi condamnat.
A-l ajunge (*pe cineva*) *mintea* (înv.) = a se pricepe, a ști ce e de făcut într-o anumită împrejurare.
A-l ajunge pe cineva zilele (pop.) = a îmbătrâni, a-i fi trecut vremea.
A nu-i ajunge (cuiva nici) cu prăjina la nas, se zice despre un om înfumurat.
A (sau *a-i*) *ajunge (cuiva) cuțitul la os* = a ajunge la capătul puterii; a ajunge într-o stare disperată.
Ce te-a ajuns? (pop.) = ce ți s-a întâmplat? ce ai pățit?

AJUNS, -Ă

Ajuns de bătrânețe = bătrân.
Ajuns de (sau *la*) *cap* (*minte*) = deștept, inteligent, isteț.
Bun-ajunsul! (sau, rar, *bun-ajunsa*) (pop.) = bine-ai venit! bun sosit!

AJUSTA

A ajusta pe cineva (arg.) = a pune pe cineva la respect.
A ajusta pe cineva la bani (arg.) = **a)** a reține cuiva o sumă de bani datorată; **b)** a trage pe cineva pe sfoară.

AJUTA

A-i da tot cu Doamne-ajută = a sili pe cineva să facă un lucru.
A-l ajuta (pe cineva) puterea (sau *capul, mintea etc.*) (înv.; mai ales în construcții negative sau limitative) = a avea capacitatea fizică sau intelectuală de a face un anumit lucru.
Așa să-mi ajute Dumnezeu! formulă cu care se încheie depunerea unui jurământ.
Cât îl ajută capul (sau *mintea*) = cât îl taie capul, cât se poate pricepe.
Doamne-ajută = **a)** formulă de invocare a divinității folosită la începutul unei acțiuni; **b)** mers bun al treburilor; **c)** (ir.) lovitură; **d)** (ir.) bătaie; **e)** ciomag.
După cât îl ajută puterea = după puterile sale.
(Mai) de Doamne-ajută (pop.) = (mai) de seamă, (mai) bun, de oarecare valoare, cu care te mulțumești în lipsă de ceva mai bun.

AJUTOR

A cere cuiva ajutor (înv.) = a cere cuiva să te ajute.
A da cuiva ajutor = **a)** a ajuta pe cineva; **b)** a fi complicele cuiva.
A da (sau *a pune* ori *a fi* sau *a sta*) (*o*) *mână de ajutor* (înv.) = a da (sau a fi ori a sta) în ajutor.
A fi de (sau *a veni, a sta în*) *ajutor* (*cuiva*) = a fi de folos (cuiva), a sprijini.
A lua pe cineva (*în, ca* sau *de*) *ajutor* = a lua pe cineva să ajute.
A sări sau *a veni cuiva în* (ori *într-*) *ajutor* = a ajuta (pe cineva).
Ajutor de băgător de seamă = persoană neînsemnată într-o instituție.

Cu ajutorul lui Dumnezeu = expresie stereotipă, caracteristică sentimentului religios al celui care o folosește.

Timbru de ajutor (înv.) = bacșiș.

AL, A, AI, ALE

Ai săi = cei ce sunt legați de el prin rudenie sau prin aceleași idei, principii.

Al dracului = **a)** îndrăcit; **b)** răutăcios.

Ale tale dintr-ale tale = noi îți aducem din bunurile tale.

De-ale gurii = mâncare.

ALA-BALA

Ce mai ala-bala? (fam.) = **a)** ce se mai petrece? ce mai e nou? ce se mai întâmplă? **b)** ce mai atâta discuție? ce mai încoace-încolo? ce mai tura-vura?

ALAGEA

A-și căpăta alageaua (sau *a păți o alagea*) (înv.; reg.) = a se păcăli, a da de belea, a o păți.

ALAI

A face (cuiva) alai = a primi sau a însoți (pe cineva) cu gălăgie, cu zgomot.

Cu (sau *în*) *alai* = **a)** cu solemnitate, cu pompă mare, cu fast deosebit; **b)** cu tămbălău.

ALALTĂIERI

A nu fi de ieri, de alaltăieri = a fi pățit, a avea experiență, a nu fi ageamiu.

Mai alaltăieri = în zilele trecute.

ALALTĂSEARĂ

Mai alaltăseară (înv.) = (într-una din) serile trecute.

Până aseară, alaltăseară = până de curând.

ALARMĂ

A da (sau *a suna*) *alarma* = a anunța o primejdie.

ALĂTURI

A călca pe alături = a comite infidelități conjugale.

A da pe alături = a încălca fidelitatea conjugală.

A fi alături de cineva = a fi solidar cu cineva, a acorda sprijin cuiva.

A nimeri (sau *a fi, a merge, a călca*) *alături cu drumul* (fam.) = **a)** a greși (în comportare, în păreri); **b)** a ajunge în alt punct decât cel vizat (dar foarte aproape de acesta).

Alături cu drumul (fam.) = fără judecată, fără rațiune, aiurea.

ALB, -Ă

A avea (sau *a duce*) *zile albe* = a duce o viață îmbelșugată, fericită, liniștită.

A da de alb (ir.) = a se spăla (bine) pe față, pe mâini etc.

A duce zile albe (cu cineva) = a trăi liniștit, în bună înțelegere cu cineva.

A face noapte albă (sau *nopți albe*) = a nu dormi noaptea.

A fi îmbrăcat în alb = a purta haine de culoare albă.

A-i ieși cuiva peri albi = a îmbătrâni din cauza necazurilor, a greutăților, a supărărilor.

A intrat alba-n sat (pop.) = **a)** s-a făcut ziuă; **b)** a început să ningă.

A împleti coadă (sau *codiță*) *albă* = a rămâne fată bătrână.

A mânca o pâine albă = a-și câștiga ușor existența, a o duce bine.

A ridica (sau *a scoate*) *steag alb* = a se preda, a cere pace.

A scoate (cuiva) peri albi = a agasa, a necăji, a pliticisi, a sâcâi mereu pe cineva.

A se face ziuă albă = a se lumina complet, a fi plină zi.

A semna în alb = **a)** a iscăli cu anticipație un act, acordând deplină încredere celui care urmează să-l completeze; **b)** (fig.) a acorda cuiva încredere deplină.

A strânge bani albi pentru zile negre (pop.) = a păstra o sumă de bani pentru situații dificile, a fi prevăzător, a economisi.

A trăi lumea albă = a duce viața în petreceri.

A urmări până în pânzele albe = a urmări continuu, cu îndârjire; a hăitui.

A vedea alb în căpistere = a-și atinge scopul.

Alb la față = palid.

Ba e albă, ba e neagră, se zice despre vorbele cuiva care se încurcă în explicații și se contrazice.

Cec în alb = încredere absolută, totală, necondiționată.

Cusut cu ață albă = care se vede că este fals, mincinos.

De când (cu) lupii albi (rar) = de foarte multă vreme, din vremuri imemoriale.

Doamna albă (la toxicomani) = cocaină.

Moarte albă (euf.) = (la toxicomani) denumire generică pentru stupefiante.

Negru pe alb = **a)** indiscutabil; clar; **b)** în scris.

Nici albă, nici neagră = **a)** nici așa, nici așa; nici laie, nici bălaie; **b)** deodată, fără multă vorbă, nici una, nici două.

Pahar de cale albă = paharul pe care părinții miresei îl dau de băut tinerilor căsătoriți în momentul plecării lor din casa părintească pentru a le aduce noroc în viață.

Până în pânzele albe = **a)** până la capăt, până la moarte; **b)** la nesfârșit; **c)** fără cruțare.

Praf alb (la toxicomani) = cocaină.

Zână albă (la toxicomani) = cocaină.

ALBASTRU, -Ă

Barbă albastră, se spune despre o persoană care a avut multe neveste, (p. ext.) multe iubite.

Cu inimă albastră = (cu suflet) trist.

Cu (sau *de*) *sânge albastru* = de neam mare, ales, nobil, de familie bună.

Este (cam) albastru (fam.) = e (cam) rău, e (cam) neplăcut, situația e (cam) dificilă.

Inimă-albastră = **a)** suflet îndurerat, trist; (p. ext.) jale, mâhnire, melancolie, tristețe; **b)** inimă rea; ciudă, furie, mânie, necaz.

ALBEAȚĂ

A avea albeață = **a)** a nu percepe bine lucrurile, a vedea lucrurile pe dos; **b)** (fig.) a judeca greșit.

ALBI

A albi [sau *a (î)nălbi*] *pânza* = a spăla și a usca la soare pânza albă nou țesută.

A-i albi (cuiva) ochii după (sau *la*) = **a)** a privi cu intensitate ceva; **b)** (pop.) a pofti la ceva; **c)** a aștepta ceva în zadar.

ALBIE

A face (pe cineva) albie de porci (sau, rar, *de câini*) (fam.) = a insulta (pe cineva) cu vorbe grele, a batjocori rău (pe cineva), a-l ocărî, a-l face de două parale.

Din albie (fig.) = de la cea mai fragedă vârstă, din pruncie.

ALBINĂ

L-au mușcat albinele de limbă = e beat (de nu mai poate vorbi).

ALDĂMAȘ

A da aldămașul = a face cinste cu prilejul unei bune cumpărături sau al unui succes.

A fi bun de aldămaș (fam.) = a fi dator cu o cinste, cu prilejul cumpărării unui lucru sau al obținerii unui succes.

Bun aldămaș, se spune celui care și-a cumpărat ceva nou (mai ales haine), care a încheiat cu succes o afacere etc.

ALEAN

A avea alean pe cineva = a dușmăni pe cineva.

M-a ajuns aleanul = mi-e dor, m-a prins dorul.

ALEGE

A alege cărare (spec.) = a despărți părul în două cu pieptenele.

A alege cu sfatul sau *a-și alege sfat să ...* = a alege în urma unei consfătuiri.

A alege de ceva (înv.) = a face deosebire între diferite lucruri.

A alege într-un sfat (înv.) = a decide unanim.

A alege mai vârtos (înv.) (sau pop., *a alege mai bine*) = a prefera ceva sau pe cineva.

A alege pe (sau *de pe*) *sprânceană* = a selecta ce este mai bun, mai valoros dintr-un anumit punct de vedere.

A ales până a cules, se spune despre persoanele pretențioase, care se decid greu (în alegerea unui lucru), iar în final optează pentru o soluție proastă.

A-i alege cuiva ceva (din vorbe, din răspuns etc.) = a înțelege clar ce spune cineva.

A i se alege cuiva (din două una sau *într-un fel sau altul* sau *la un fel)* (înv. și pop.) = a se sfârși într-un fel sau altul.

A (nu) i se alege cuiva de ceva = a (nu) mai avea dispoziția (vremea) să ...

A nu se alege nimic de ceva = a nu se obține niciun rezultat.

A nu se alege nimic din cineva = a nu reuși în viață, a avea numai eșecuri, a deveni un ratat.

A se alege cineva ceva (înv. și pop.) = a deveni, a ajunge, a se face.

A se alege cu ceva (din ...) = a rămâne cu ceva de pe urma unei acțiuni, a unei împrejurări etc.

A se alege cu izma = a nu avea niciun câștig; a avea de pierdut.

A se alege de (sau *din*) *ceva* sau *cineva* = a ajunge într-o anumită situație (rea).

A se alege praf și pulbere (sau *scrum, cenușă*) [ori *a se alege praful de cineva* (sau *de ceva*)] = a se distruge complet, a nu mai rămâne nimic (din ceva).

A se alege pricina asupra cuiva (înv.) = a face pe cineva responsabil, vinovat de ceva.

A se alege să ... = a fi hotărât de soartă, ursit, menit să ...

Aleagă-se! = fie ce-o fi! întâmplă-se ce s-o întâmpla.

Alege-te (pop.) = dă-te în lături.

Clopotul alege (pop.) = averea unei persoane se va cunoaște după moartea acesteia.

Urma alege! (sau *va alege!*) (pop.) = în final se decid lucrurile, se vede rezultatul.

ALELUIA

A-i cânta cuiva aleluia (fam.) = a lua parte la înmormântarea cuiva, a-i face cuiva prohodul, a înmormânta (pe cineva).

ALEM

Alem de el! = ferice de el!

Nu e de alem = nu e nicio pricopseală.

ALERGA

A alerga (sau *a umbla*) *cu limba scoasă după ceva* = a dori ceva foarte mult.

A alerga după treburi = a umbla din loc în loc pentru rezolvarea unor interese practice.

A alerga într-un suflet = a veni foarte repede.

A alerga pe la toți sfinții pentru cineva = a recurge la cineva ca la o sursă de ajutor, de asistență.

A-și alerga calul (sau *caii*) *(înaintea cuiva)* (înv.) = a-și permite multe, a-și face mendrele.

A-și alerga gura (pop.) = **a)** a vorbi repede; **b)** a pălăvrăgi.

A(-și) alerga ochii (rar) = a-și arunca privirile.

ALERGĂTURĂ

Cal de alergătură = cal sau, fig., om întrebuințat la toate corvezile.

ALES, -EASĂ

A se pune ales (înv.) = a pândi.

Ales pe (sau *de pe* ori *după*) *sprânceană* = selecționat după criterii foarte stricte.

Nici acasă nu-i aleasă (pop.), se spune despre o situație încurcată.

ALFA

(A fi) Alfa și Omega = (a fi) începutul și sfârșitul, (a fi) elementul de bază sau factorul esențial de care depinde totul.

De la Alfa la Omega = de la început până la sfârșit.

ALIBI

A (nu) avea (nici)un alibi = a (nu) deține (nici)o probă, a (nu) deține (nici)o motivare.

ALIMAN

A ajunge la aliman (reg.) = a ajunge la strâmtoare, la necaz; a nu mai avea nicio scăpare.

ALIȘVERIȘ

A face alișveriș (înv. și pop.) = a cumpăra, a târgui (de la un negustor).

ALIVANTA

A pleca alivanta = a hoinări.

A da (sau *a cădea, a trânti, a veni*) *alivanta* = a da (sau a cădea, a trânti, a veni) peste cap.

ALT, ALTĂ

Câte alte (pop.) = multe.

ALTUL, ALTA

A o schimba pe altă foaie (sau *a o schimba pe foaia cealaltă*) = a-și schimba atitudinea sau purtarea față de cineva, devenind mai aspru.

A vedea cu ochii altuia = a judeca prin prisma altuia, a nu avea păreri proprii; a fi lipsit de personalitate.

Alta (acum)! exprimă dezaprobarea față de o propunere sau o veste neașteptată.

Altă gâscă-n altă traistă sau, reg., *altă gâscă, (neică Stane) în ceea traistă* = asta-i cu totul altceva.

Asta-i altă căciulă! (pop.) = e altceva, altă socoteală.

Ba din una, ba din alta sau *din una-n alta* = din vorbă-n vorbă.

Nici una, nici alta = a) cu orice preț; b) fără a sta mult pe gânduri.

Nu de alta = nu din alt motiv.

Până una-alta = deocamdată.

Una (și) alta = de toate.

Unuia (și) altuia = oricui.

Unul ca altul = la fel, deopotrivă, egal.

Unul după altul = succesiv.

Unul mai ... decât altul = fiecare la fel de ...

Unul una, altul alta = fiecare câte ceva.

ALTMINTERI

Așa și altminteri = așa și așa.

ALUNGA

A alunga (pe cineva) din țară = a expulza.

ALUZIE

A face aluzie la cineva (sau *la ceva*) = a vorbi pe departe despre cineva (sau despre ceva); a viza pe cineva (sau ceva); a da să se înțeleagă ceva.

AMAN

A cădea cu aman la cineva = a cere iertare.

A fi (sau *a ajunge*) *la aman* = a fi (sau a ajunge) la mare strâmtoare, la greu, într-o încurcătură.

A lăsa pe cineva (tocmai când e) la aman = a părăsi (pe cineva) tocmai când e cea mai mare nevoie, când e la necaz.

A zice aman = a cere iertare.

AMANET

A pune (ceva) amanet = a lăsa zălog.

A scoate un amanet = a scoate un obiect lăsat gaj.

AMAR, -Ă

A avea (a simți, a-i fi) gura amară = a simți un gust amar în gură (fără a fi suferind).

A bea tot amarul = a simți toată amărăciunea unei întâmplări ori a unei vieți dureroase.

A curge (cuiva) lacrimi amare (din ochi) = a plânge cu durere.

A face (cuiva) zile amare = a face cuiva neajunsuri, necazuri, neplăceri, a-i face traiul nesuferit.

A-i fi amar = a suferi.

A-și înghiți amarul = a suferi în tăcere.

A-și îneca amarul (sau *grijile, necazurile*) *în băutură* = a începe să bea din cauza unor supărări, decepții, eșecuri etc.

A-și mânca amarul împreună cu cineva = a duce trai (greu) împreună cu cineva.

A-și vărsa amarul = a-și povesti necazurile, suferința, a se destăinui, a se jeli, a se tângui.

Dă-l (lasă-l) amarului = dă-l sau lasă-l în plata Domnului.

Cu amar = cu ciudă, cu obidă.

De amar de ani = de foarte mulți ani.

Pâine (sau, reg., *pită*) *amară* = mijloace de existență câștigate prin trudă, prin muncă grea.

AMĂNUNT

A da amănunte = a intra în detalii.

Cu de-amănuntul (sau *în amănunt, până în cele mai mici amănunte, în toate amănuntele*) = până în cele mai mici detalii, amănunțit, minuțios.

AMĂRÎ

A amărî viața, traiul (sau *zilele cuiva*) = a face cuiva viața, traiul, zilele amare, nesuferite, a șicana continuu pe cineva.

A-și amărî inima (sau *zilele, traiul, viața*) = a-și face inimă, trai, viața, zile amare din pricina cuiva sau a ceva.

A MÂNĂ

A fi cu capul a mână (Trans.) = a fi de o cutezanță orbească.

A umbla (sau *a fi*) *cu zilele a mână* (înv.) = a fi cu zilele numărate, în primejdie de moarte.

Om cu capul a mână (Trans.) = murdar.

AMBAC

A pune ambac pe cineva (înv.) = a bănui.

AMBIȚIE

A pune pe cineva (sau *a se pune*) *la ambiție* = a (se) ambiționa.

AMESTEC

A (nu) avea (vreun) amestec = a (nu) avea (vreun) rol într-o afacere, a (nu) avea (vreo) legătură cu cineva sau ceva.

AMESTECA

A amesteca vinul (sau *laptele*) *cu apă* = a subția punând apă.

A (nu) se amesteca (fam.) = a fi hotărât să (nu) ia parte la ceva.

A se amesteca (sau *a se băga*) *unde nu-i fierbe oala* = a interveni nepoftit într-o discuție, în rezolvarea unei probleme.

Între miere amestecă fiere = spune vorbe supărătoare între altele mai plăcute.

Se amestecă ca cimbrul (pătrunjelul, mărarul) (pop. și fam.) = se amestecă în toate.

AMEȚI

A ameți capul cuiva cu vorbe (pop. și fam.) = a vorbi mult și repede pentru a convinge pe cineva.

A o ameți (pop. și fam.) = a acționa incomplet și superficial.

AMIN

A zice amin la toate = a primi fără a se gândi (sau fără nicio obiecție).

Cât(u-i) aminul sau *până* (ori *nici*) *la amin* = niciodată, nicidecum; deloc.

Hăt aminul (pop.) = deloc.

În veci de amin (înv.) = în vecii vecilor, pentru totdeauna.

Nici (ori *până*) *la amin* = niciodată.

AMINTE

A-i fi (cuiva) aminte (de ceva) = a dori (să facă ceva), a avea chef (de ceva).

A lua aminte = a ține seamă de ceva, a lua în considerare, a nu trece cu vederea, a considera.

A lua aminte la ceva = **a)** a băga de seamă, a fi atent la ceva; **b)** a observa cu atenție, a se uita bine, a cerceta.

A(-și) aduce aminte = a(-și) aminti.

AMINTIRE

A păstra amintirea cuiva (sau *a ceva*) ori *a păstra pe cineva* (sau *ceva*) *în amintire* = **a)** a nu uita niciodată (pe cineva sau ceva); **b)** a oglindi, a reflecta (ceva din trecut).

AMNAR

Cât ai da (sau *ai bate, ai zbate*) *în* (ori *ai scăpăra din*) *amnar* = cât ai clipi din ochi, pe dată.

Cine știe amnarul, se spune despre lucrurile care nu se pot ști.

Într-o bătaie de amnar = într-o clip(it)ă, pe dată.

AMOI

A pune (sau *a băga*) *amoi* = a băga ceva într-un lichid, pentru a muia (sau a mura).

AMOREZA

A se amoreza lulea (peior.) = a se îndrăgosti la nebunie.

AMOREZAT, -Ă

A fi amorezat lulea = a fi îndrăgostit foarte tare de cineva.

AMORȚI

A amorți gura = a înceta cu gălăgia.

A face să amorțească = a atenua.

AMURG

A da în amurg = a amurgi, a se înserа.

AMUȘI

Amuși ..., amuși ... = **a)** când ..., când ...; ba ..., ba ...; câteodată ..., altă dată ...; **b)** tot mereu, în fiecare moment.

AMUȚA

A amuța câinii (asupra cuiva) (sau *pe cineva*) (ori *a amuța pe cineva cu câinii*) (reg.) = a asmuți câinii.

AMUȚI

A amuți pe cineva (de gură) = a face pe cineva (prin vrăji sau argumente hotărâtoare) să-și piardă graiul sau să tacă din gură.

AMUȚIT, -Ă

Amuțit de gură (pop.) = lipsit (prin vrăji) de facultatea de a vorbi.

AN

A intra în al doilea (*al treilea* etc.) *an* [sau *a merge pe doi* (*trei* etc.) *ani*] = a împlini vârsta de doi (trei etc.) ani, a fi în al doilea (al treilea etc.) an al vieții.

Amar de ani = ani foarte mulți.

Acum un an = anul trecut pe vremea asta.

An de an = în fiecare an.

An de vreme = ani mulți, vreme îndelungată.

An-iarnă (sau *an-vară, an-primăvară* etc.) = astă-iarnă (sau astă-vară, astă-primăvară etc.)

Ani și ani = ani mulți, vreme îndelungată

Are ... ani = trăiește (sau funcționează) de ... ani.

(Azi) e anul, de când ... = s-a împlinit un an (sau anul), de când.

Câți ani ai? = ce vârstă ai?

Cu anii = ani întregi, ani de-a rândul, vreme îndelungată.

De ani și ani = de mai mulți ani, de multă vreme.

De mai an = de acum câțiva ani.

De un an (doi etc. *ani)* = de acum un an (doi etc. ani) încoace.

Din an în Paști = la intervale mari, foarte rar.

În anul (sau *la anul ...*) = la o anumită dată din cursul anului.

În (sau *la*) *anul mântuirii* (după lat. *anno Domini*) (sau *în anul Domnului*) (bis.) = în anul de la (nașterea lui) Hristos.

(Într)-alt an = anul viitor, peste un an.

Întru mulți ani! sau *(la) mulți ani!* = să trăiești sau să fie (pentru) mulți ani.

La un an (sau *doi ani* etc.) *după* = când a (sau va fi) trecut un an (sau doi ani etc.).

Mare de ani (pop.) = în vârstă, bătrân.

Mic de ani (pop.) = tânăr.
Pe an (sau *într-un an*) = pe un an, în interval de un an.
Peste un an (sau *doi* etc. *ani*) = de-acum într-un an (în doi ani etc.).
Sunt ani la mijloc = a trecut multă vreme, e mult de-atunci.
Un an (sau *doi* etc. *ani*) *după* = când a (sau va fi) trecut un an de la ...

ANA

A trimite pe cineva de la Ana la Caiafa = a trimite pe cineva de la unul la altul, fără a-i rezolva problemele.

ANAFURĂ

A-și da (sau *a-și cheltui*) *paraua* (sau *lețcaia*) *de anafură* = a-și cheltui și ultimul ban.

ANALIZĂ

În ultimă analiză = în concluzie; în cele din urmă.

ANANGHIE

A fi (sau *a se afla*) *la* (*mare*) *ananghie* (adesea ir.) = a fi, a se afla la (mare) strâmtoare, într-o situație grea, încurcată.

ANAPODA

A se uita anapoda (*peste câmp*) = a se uita cruciș.
A umbla anapoda (despre femei) = a umbla cu vorbe (din casă-n casă) și a nu-și vedea de rostul propriei gospodării.

ANASÂNA

A lua (sau *a duce, a aduce* etc.) *cu anasâna* (înv.) = a lua (sau a duce, a aduce etc.) cu forța, cu sila, fără voia celui implicat.

ANCORĂ

A arunca ancora = a ancora; a (se) opri un vas într-un port; (fig.) a se opri într-un loc.
A ridica ancora = a pleca în călătorie (cu o navă); (fig.) a porni la drum, a pleca.

ANFILADĂ

Tragere de anfiladă = tragere în ținte înșirate perpendicular sau oblic față de frontul de tragere.

ANTICAMERĂ

A face anticameră = a aștepta (mult) pentru a fi primit în audiență sau la o consultație (medicală, juridică etc.)

ANVERGURĂ

De mare anvergură = făcut, întreprins pe plan mare; vast.

APARENȚĂ

A salva aparențele = a da unui lucru, unei situații etc. o înfățișare care să ascundă o realitate neplăcută, un rău lăuntric.

APĂ

A avea apă în vine = a fi insensibil, nepăsător.
A avea apă la cap (fam.) = **a)** a fi hidrocefal; **b)** (fig.) a fi prost, idiot.
A bate apa în piuă (sau *a bate apa să se aleagă untul*) = **a)** a spune mereu același lucru; **b)** a vorbi mult și fără rost, a trăncăni, a îndruga verzi și uscate.
A băga (*pe cineva*) *la apă* = a face (cuiva) un mare neajuns, un mare necaz, o mare neplăcere, a băga pe cineva în bucluc.
A călători în ape rele = a merge pe drumuri primejdioase.
A căra (sau *a duce*) *apă cu ciurul* (sau *a căra apă la puț*) = **a)** a face încercări zadarnice; **b)** a lucra fără spor; **c)** a depune o muncă inutilă.
A cere pământ și apă = a cere supunere deplină din partea dușmanului (la vechii perși).
A da apă la șoareci = a plânge.
A da (*cuiva*) *apă la moară* (fam.) = a permite (cuiva) să-și folosească propriile argumente, atuuri etc.
A duce apă cu ciurul = a face încercări zadarnice.
A face apă unei lăuze = a duce o lăuză la preot ca să o sfințească.
A face cuiva apă (înv.) = a omorî pe cineva.
A face o apă (*din toate*) = a șterge deosebirile dintre ...
A face un lucru apă = **a)** a face un lucru să dispară; **b)** a fura un lucru.
A fi în apele sale = a se simți bine, a fi în largul său.
A fi (*numai o*) *apă* = a fi foarte transpirat.
A fi (*toți*) *o apă* (*și un pământ*) = a fi la fel, a fi identici.
A fierbe pe cineva fără apă = a chinui pe cineva fără milă.
A-i lăsa (*cuiva*) *gura apă* (*după ceva*) (pop. și fam.) = a dori (ceva) nespus de mult, a pofti foarte tare ceva.
A-i lua (sau *a-i tăia cuiva*) *apa de la moară* = **a)** a-i crea (cuiva) condiții nefavorabile; **b)** a-l determina pe cineva să nu mai poată spune sau face nimic.
A i se rupe apa (despre femei) = a pierde lichid amniotic înainte de a naște.
A-i veni (*cuiva*) *apa la moară* = **a)** a se schimba împrejurările în favoarea sa; **b)** a începe să-i meargă bine.
A intra la apă = **a)** (despre țesături) a-și micșora dimensiunile după ce a fost băgat în apă; **b)** (fam.) a ajunge într-o situație grea, neplăcută, a cădea într-un necaz.
A îmbăta (*pe cineva*) *cu apă rece* = a încânta pe cineva cu vorbe goale, cu făgăduieli deșarte, cu promisiuni mincinoase.
A închega apele = **a)** a face să înghețe apele sau să stea pe loc; **b)** a face piftie.
A-l trece toate apele (*sudorile, nădușelile*) = a transpira foarte tare de frică.
A lăsa apă cuiva (fig.) = a scoate cuiva o idee greșită din cap.
A lăsa apă (*unui animal*) (pop.) = a sparge (sau a înțepa) o bubă, o umflătură ca să se scurgă lichidul din ea.
A lăsa pe cineva (*să se scalde*) *în apele sale* (fam.) = a lăsa pe cineva în voia lui.
A nu avea (*nici*) *după ce bea apă* = a fi extrem de sărac, a fi sărac lipit pământului.

A nu fi cu toată apa (sau *în toate apele*) = a) a nu fi în toate minţile; b) a fi tulburat.
A nu fi (sau *a nu se simţi*) *în apele lui* (sau *a nu fi în toate apele*) = a fi abătut sau prost dispus.
A nu fi (sau *a nu călători*) *în apele sale* = a) a nu se simţi bine; b) a fi abătut; c) a fi prost dispus.
A pescui în apă tulbure (sau *în ape tulburi*) = a profita de pe urma unor situaţii neclare pentru a obţine anumite avantaje.
A pluti în apele cuiva = a fi de aceeaşi părere cu cineva, a-l urma în totul.
A scăpa căciula pe apă = a pierde ocazia.
A scoate apă (şi) din piatră (seacă) = a) a realiza un lucru imposibil, a reuşi într-o întreprindere grea; b) a fi foarte ingenios.
A scrie pe apă = a) a da uitării; b) a nu ţine cont (de ceva).
A se duce pe apa sâmbetei (sau *pe copcă*) (fam.) = a) a se pierde, a se prăpădi; b) a dispărea; c) a se distruge.
A (se) face (tot) o apă şi un pământ = a (se) distruge, a (se) sfărâma, a (se) prăpădi, a (se) face praf.
A se simţi ca peştele în apă = a fi în elementul său, a se simţi bine.
A semăna ca două picături de apă = a semăna perfect.
A sorbi (pe cineva) într-o lingură (sau *într-un pahar*) *de apă* = a plăcea pe cineva foarte mult.
A spăla (sau *a da*) (*ceva*) *în mai multe ape* = a spăla în mai multe rânduri de apă.
A spune (sau *a şti, a vorbi*) *ceva ca (de) pe apă* = a spune (sau a şti, a vorbi) în mod curgător.
A sta cu picioarele în apă rece = a se gândi îndelung şi profund la ceva.
A şti ca pe apă (sau *ca pe Tatăl Nostru*) = a putea reproduce fără greşeală din memorie.
A şti (sau *a vedea*) *în ce apă* (sau *ape*) *se scaldă* (sau *se adapă*) *cineva* = a cunoaşte dispoziţiile, gândurile, intenţiile sau apucăturile cuiva.
A trece pe cineva prin toate apele = a ponegri, a calomnia pe cineva.
Apa trândului (pop.) = dizenterie.
Apă albă (pop.) = cataractă.
Apă de ploaie (fam.) = vorbe goale, fără conţinut, palavre.
Apă neagră (pop.) = glaucom.
Are apă la picioare (reg.), se spune despre cineva care alunecă şi cade mereu.
Ca pe apă = în mod curgător, curent.
Duce-te-ai pe (sau *cu*) *apa sâmbetei* = lua-te-ar dracul.
În josul apei = în partea dinspre vărsare a cursului apei.
În susul apei = în partea superioară a cursului apei.
Minte de încheagă (sau *îngheaţă*) *apele* = spune minciuni mari.
Pescuitor în ape tulburi = a) om cu intenţii necinstite, dubios; b) persoană care instigă la tulburări, dezordine, care provoacă conflicte.
Sângele apă nu se face = sentimentul înrudirii de sânge nu slăbeşte sau nu se pierde niciodată.
Te-a trecut apă sub limbă (sau *îţi îngheaţă apa sub limbă*) (reg.) = e ger mare.
Toţi se scaldă într-o apă = toţi sunt deopotrivă.
Trage apa! = termină cu demagogia, cu minciunile!
Trebuie să mai treacă (multă) apă pe gârlă (sau *pe vale*) = se va scurge sau va trebui să se scurgă mult timp.

APĂRA

Doamne-apără! = cu niciun preţ.

APĂRARE

A lua apărarea (cuiva) = a apăra pe cineva.
A se găti de apărare (jur.; înv. şi pop.) = a se pregăti să se apere.

APĂRAT

E bun de apărat şi depărat (reg.), se spune despre cineva cu care te poţi ajuta la orice lucru.

APEL

A face apel (jur.) = a intenta recurs (contra unei sentinţe date de o instanţă) la instanţa superioară.
A face apel la cineva = a solicita ajutorul cuiva.

APLA

A rămas întâmplarea apla (pop.) = a rămas baltă, nerezolvată.

APLECA

A i se apleca = a căpăta o indigestie; a i se face greaţă.
Se apleacă ziua (pop.) = se face seară.

APOI

Cel, cea (mai) de apoi = a) capăt; b) sfârşit; c) margine.
De joi până mai (de-)apoi, se întrebuinţează ironic sau în glumă pentru a arăta că ceva ce trebuia să fie trainic (sau de durată) n-a ţinut decât puţin timp.
(În sau *la) cea (mai) de apoi* (înv.) = în cele din urmă.
Mai apoi de toate = la urma urmelor.
Vremea (sau *ziua, veacul, judeţul, venirea, lumea*) *(cea) de apoi* = vremea (ziua, veacul, judecata) de la sfârşitul lumii.

APOSTOLEŞTE

A merge (sau *a o lua, a pleca* etc.) *apostoleşte* (fam.) = a merge (sau a pleca) pe jos; apostoliceşte, ca apostolii.

APOSTOLICEŞTE

A merge (sau *a o lua, a pleca*) *apostoliceşte* = a merge apostoleşte.

APRINDE

A i se aprinde (a-i sfârâi) călcâiele (după cineva) (fam.) = a se îndrăgosti tare de cineva.
A se aprinde foc = a se înfuria foarte tare, a se face foc şi pară.
A se aprinde lesne = a se înfuria uşor, repede.
A-şi aprinde paie în cap = a-şi atrage o neplăcere, a se băga singur în belea.

APROAPE

A avea pe cineva aproape = a-şi pune (toată) încrederea în cineva.

A cunoaşte (pe cineva) de aproape = a cunoaşte (pe cineva) foarte bine.

Aproape de mintea omului (fig.) = uşor de înţeles.

Stai pe-aproape (sau *pe-aici*) = poţi să stai cât pofteşti, că tot degeaba!

APROPIA

A apropia mălaiul de traistă = a cheltui (aproape) tot.

A i se apropia vremea (sau *sfârşitul*) = a fi aproape de moarte.

A nu te putea apropia de ceva = a nu putea obţine ceva (din cauza preţului etc.).

A nu te putea apropia de cineva = a nu reuşi să comunici sau să te înţelegi cu cineva (din cauza situaţiei sau a caracterului său).

A se apropia concertul (arg.) = a se ajunge la o înţelegere în privinţa unei lovituri mari, a unui furt de mari proporţii.

A se apropia cu târgul (înv.) = a cădea la învoială.

A se apropia de ziuă = a se face ziuă.

A se apropia funia de (sau *la*) *par* = **a)** a se apropia de deznodământ; **b)** a fi aproape de moarte.

Nu te poţi apropia de (ceva) = nu poţi să cumperi, e prea scump.

Nu te poţi apropia de (cineva) = nu reuşeşti să vorbeşti sau să te înţelegi cu cineva (e prea mândru).

APROPIERE

Din apropiere = de aproape.

Prin apropiere = pe aproape.

Îmi vine cu apropiere (înv.) = îmi vine la îndemână.

APROPO

A face ceva la apropont (înv. şi fam.) = a face ceva la momentul oportun.

A face un apropou (sau *apropouri*) (ori *a bate apropouri*) = a face aluzii (uneori la adresa vieţii intime).

A veni (sau *a cădea*) *tare (foarte) apropo* = a veni la momentul potrivit sau tocmai când era aşteptat.

APUCA

A apuca armele = a începe războiul.

A apuca ca lupul (pop.) = a mânca cu lăcomie.

A apuca cap de funie = a găsi un punct de plecare.

A apuca care încotro = a merge fiecare în altă direcţie.

A apuca cu gura înainte = a se grăbi să spună ceva înainte ca cel care vorbeşte să încheie ce are de spus.

A apuca cu mintea = a pricepe.

A apuca cu ochii (sau *căutătura*) = a cuprinde cu privirea.

A apuca foc cu gura (înv.; pop.) = a se expune pericolului pentru cineva.

A apuca înainte = **a)** a pleca mai iute sau înaintea cuiva; **b)** a întrece; **c)** (fig.) a anticipa.

A apuca la (sau *de*) *fugă* = a o lua la fugă.

A apuca la (bine, avere etc.) (pop.; indicând starea materială) = a ajunge la ...

A apuca la (sau *de*) *fugă* = a fugi, a o lua la fugă.

A apuca la suflet (pop.) = a prinde curaj.

A apuca (sau *a-şi lua*) *lumea-n cap* = a pleca (departe), părăsindu-şi casa, locul de origine (mai ales din cauza unei supărări mari).

A apuca pe cineva cu cuvinte (sau *vorbe*) (înv. şi reg.) = a ademeni cu vorba.

A apuca (pe cineva) de ochi (înv. şi rar); reg.) = **a)** a atrage, a uimi prin frumuseţe; **b)** a face pe cineva să creadă lucruri nereale; **c)** a se armoniza.

A apuca pe cineva din scurt = a-i cere cuiva socoteală (pe neaşteptate), a-l strânge cu uşa.

A apuca pe cineva foamea (sau *setea, somnul* etc.) = a i se face foame, sete, somn etc.

A apuca pe cineva pe-a-mânele (înv.) = a avea mare căutare.

A apuca pe Dumnezeu de (un) picior = a se bucura (ca) de o mare reuşită sau un mare noroc.

A apuca peste câmp = **a)** a traversa un câmp; **b)** (fig.) a divaga (inutil); **c)** (fig.) a aiura.

A apuca prilejul (franţuzism) = a profita de ocazia ivită.

A apuca putere (înv. şi pop.) = a prinde putere.

A apuca (sau *a lua*) *câmpii* = a o lua razna, a-şi pierde cumpătul, mintile, a înnebuni.

A apuca taurul de coarne = a se încuraja, a-şi lua inima în dinţi.

A-i apuca mâna la toate = a se pricepe la multe lucruri.

A i se apuca cuiva vinele (înv. şi pop.) = a înţepeni.

A-l apuca (pe cineva) bâtul = a fi agitat, surescitat.

A-l apuca (pe cineva) dracii (sau *pandaliile*) = a se înfuria foarte tare.

A-l apuca (pe cineva) ploaia (arg.) = a fi surprins în flagrant delict.

A (o) apuca cu gura înainte (pop. şi fam.) = a se grăbi să răspundă, să vorbească (fără să-l lase pe altul să termine ce avea de spus).

A o apuca la picior = a pleca repede, a-şi lua picioarele la spinare.

A o apuca la sănătoasa = a o lua la sănătoasa, a o tuli (de frică sau de ruşine).

A se apuca chezaş (sau *a se apuca pe capul său*) (înv.) = a se pune chezaş.

A se apuca cu ... (sau *de ...*) (înv. şi pop.) = a se lua la luptă cu ...

A se apuca de capul cuiva = a nu-l (mai) lăsa în pace.

A se apuca de lege ca să jure (înv.) = a jura pe Biblie.

A se apuca la (sau *în*) *colţ* = **a)** (despre câini) a se muşca, a se încăiera; **b)** (despre oameni) a se apuca la ceartă.

A se apuca la luptă (*la joc* etc.) = a porni la luptă (la joc etc.).

A se apuca la (sau *în*) *rămăşag* (înv.) = a face prinsoare.

A se apuca pe jurământ (pop.) = a se jura; a se angaja, a se prinde, a se lega (cu jurământ).

A-și apuca sufletul = a sufla din greu, a nu mai putea respira.
Abia apuc (înv.) = aștept cu nerăbdare să ...
(Care) pe unde apucă = (care) pe unde nimerește.
Când te-apucă, mult te ține? = n-ai de gând să mai isprăvești odată? durează mult starea asta ciudată?
Ce te-a apucat? = ce ți-a venit? ce te-a găsit? ce ai?
De când (m-)am apucat = de când pot să-mi amintesc.
Îi apucă mâna la toate = se pricepe (câte puțin) la toate.
Mult te ține când te-apucă? (fam.) = nu mai isprăvești odată?

APUNE

A-i apune steaua (cuiva) (fam.) = a) a-și pierde poziția, faima; a decădea; b) (înv.) a muri.

APUS, -Ă

A sta cu un picior la răsărit și cu altul la apus = a nu avea domiciliu stabil.
A vorbi una de la răsărit și alta de la apus = a vorbi confuz, cu analogii și legături prea îndepărtate.
Răsăritul și Apusul = lumea întreagă.

ARAC

A fi de un arac (înv. și pop.; despre soare) = a fi de o suliță.

ARAMĂ

A bate (la cineva) ca la aramă = a bate zdravăn.
A-și da arama pe față (sau *a-și arăta arama*) = a-și arăta (prin fapte, mai ales fără voie) fondul ascuns rău al ființei sale, a-și arăta adevăratul caracter (fără să mai respecte convenințele sociale, politețea).

ARANJA

Se aranjează (fam.) = se rezolvă.
Te aranjez eu! = te pedepsesc, îți arăt eu care este locul tău.

ARĂSTOS, -OASĂ

A-și lua (sau *a zice cuiva*) *arăstos* (înv.) = a) a spune adio; b) a-și pierde speranța.

ARĂTA

A arăta bine (sau *rău*) = a avea o înfățișare sănătoasă (sau bolnăvicioasă).
A arăta ca dracul (pop. și fam.) = a arăta prost.
A arăta (cuiva) ușa = a da (pe cineva) afară dintr-un loc.
A arăta cuvânt (înv.) = a) a face cunoscut; b) (fig.) a dovedi talent.
A arăta dar (înv.) = a recompensa cu daruri.
A arăta pe cineva (cu degetul) = a supune pe cineva oprobriului public.
A arăta pricină (înv.) = a învinui.
A i se arăta (înv.) = a) a i se părea (cuiva); b) (pop.) a-i merge bine, a-i reuși, a avea noroc; c) (pop.) a-i merge rău.
A se arăta doctorului = a se duce să fie examinat de un medic.
A-și arăta arama = a-și da arama pe față, a-și arăta adevăratul caracter, adevărata fire.
A-și arăta colții (sau *dinții*) (fig.; despre oameni) = a lua o poziție amenințătoare.
A-și arăta obrajii (înv.) = a-și cere scuze.
A-și arăta părerea = a spune ceea ce gândește.
După cum se arată = după cât se pare, după aparențe.
Îți arăt eu ție! (fam.), se spune pentru a amenința pe cineva; te învăț eu minte!
Nu prea arăți (înv. și pop.) = nu prea pari om de ispravă.
Pe (sau *după*) *cum se arată* = după cum se pare, pe cât se poate vedea.

ARĂTARE

A face arătare (înv.) = a reclama.
A fi de arătare (înv.) = a fi bun de exemplu, de model.
A pune la arătare (pop.) = a veni la iveală.
A scoate la arătare (pop.) = a dovedi.
A veni la arătare (pop.) = a ieși la iveală.

ARĂTAT[1]

A face arătat (înv.) = a prezenta o situație.

ARĂTAT[2]**, -Ă**

Arătat (lucru) este (cum) că ... = este dovedit că ...

ARC

A avea mai multe (sau *alte*) *coarde la arc* (rar) = a dispune de mai multe mijloace pentru atingerea scopului.
Parc-ar fi pe arcuri (fam.), se zice despre o persoană suplă, sprintenă sau (foarte) activă.

ARCAN

A prinde (a duce) cu arcanul = a) (în trecut) a prinde, a lua cu forța în armată; b) (p. gen.) a aduce, a lua cu forța.

ARCEȘTE

A merge arcește (înv.) = a face un înconjur în formă de arc.

ARCUȘ

A trage din arcuș (sau *cu arcușul*) = a cânta la vioară.

ARDE

A arde cămașa pe cineva = a fi în criză de timp.
A arde cu fierul roșu = a) a face (unui animal) un semn cu un fier înroșit în foc; b) a înfiera, a stigmatiza (pe cineva).
A arde de curat (pop. și fam.; despre obiecte) = a fi foarte curat.
A arde de dor = a dori cu putere, intens, a fi stăpânit de o dorință mare.
A arde gazul (de pomană sau *degeaba)* (pop. și fam.) = a pierde timpul fără rost, a lenevi.
A arde la cineva = a fi incendiu la o casă, într-o gospodărie.
A arde la inimă (pe cineva) = a provoca (cuiva) o emoție puternică.
A arde pe cineva (cu vorba) (pop. și fam.; fig.) = a) a critica aspru; b) a ironiza.
A arde (pe cineva) soarele la cap (pop. și fam.) = a) a face insolație; b) (fig.) a fi nebun.

A arde să (sau *de a*) = a aştepta cu nerăbdare.
A arde un coş = a curăţa prin arderea funinginii depuse pe pereţi.
A-i arde buza după (pop. şi fam.; fig.) = a avea mare nevoie de ceva.
A-i arde câteva (pop. şi fam.; fig.) = a bate cu lovituri puternice şi iuţi.
A-i arde (cuiva) călcâiele sau *tălpile (după ceva)* (pop. şi fam.; fig.) = a fi mânat de o dorinţă mare, a dori intens ceva.
A-i arde (cuiva) călcâiele sau *tălpile (după cineva)* (pop şi fam.; fig.) = **a)** a fi îndrăgostit foarte tare de cineva; **b)** a fi fără astâmpăr, a fi grăbit.
A-i arde (cuiva) de ceva = a simţi o dorinţă (arzătoare), a avea dorinţa să ..., a avea chef de ...
A i se arde inima (sau *sufletul*) (pop. şi fam.; fig.) = a suferi din dragoste.
A-l arde ceva la degete = a avea ceva foarte presant, urgent de rezolvat.
A (nu)-i arde cuiva de ceva = a (nu) fi preocupat de ceva, a (nu) avea chef de ceva; a (nu) dori ceva.
A nu-i arde cuiva de glumă = a nu avea chef să glumească, a fi indispus.
A nu-i arde (cuiva) tăciunii în vatră = a fi necăjit.
A o arde = a lenevi, a trândăvi
A o arde cu tupeu (arg.) = a fi foarte îndrăzneţ.
A o arde la fugă = a fugi (foarte repede), a-şi lua picioarele la spinare.
A sări (ca) ars = a sări repede (de surprindere, de spaimă, de indignare).
Arde de trandafiri (pop.; despre grădini) = a avea mulţi trandafiri.
Arde-l-ar focul (pop. şi fam.) = **a)** a blestema (să ardă în foc); **b)** (glumeţ) a-şi exprima bucuria sau lauda.

ARDEI

A da cu ardei pe la nas = a aţâţa, a întărâta, a irita.
A fi iute ca ardeiul = **a)** a fi fără astâmpăr; **b)** a fi foarte rapid.
A fi tăios ca ardeiul (fam.) = a fi usturător.
A pune ardei pe (sau, rar, *peste*) *rană* = a înrăutăţi şi mai mult o situaţie.
Focul lui ardei (iute) = **a)** iubire pătimaşă; **b)** (arg.) afacere riscantă (ilicită).
Iute ca ardeiul = **a)** foarte vioi, neastâmpărat; **b)** iute din fire, supărăcios.

ARENĂ

A intra (sau *a apărea*) *pe* (sau *în*) *arenă* = a se manifesta activ într-un domeniu.

ARET[1]

A fi de aret (înv., reg.) = a păzi.
A fi în aretul cuiva (sau *a ceva*) (Trans.) = **a)** a fi împotriva cuiva sau a ceva; **b)** în preajmă, în împrejurimea, în cuprinsul cuiva (sau a ceva).

ARET[2]

A fi în aretul cuiva (sau *a ceva*) (reg.) = a fi în preajma cuiva sau a ceva.
A (nu)-i fi cuiva aret (reg.) = a (nu) se simţi în largul său.
A umbla în aretul cuiva (reg.) = a curta (timid) o fată.
Nu-mi tot umbla în aretul meu (reg.) = nu-mi sta în cale.

ARGĂSEALĂ

A se duce în putina cu argăseală = a se prăpădi, a se duce dracului.

ARGINT

A fi ca argintul viu (sau *parcă-i argint viu*) = a fi foarte energic, sprinten, vioi.
Iubitor de argint (înv.) = arghirofil.

ARICI

Arici de barbă (sau *barbă de arici*) = barbă deasă şi ţepoasă.
I-a spus ariciul la ureche (fam.) = a presimţit, a bănuit.
L-a îndemnat parcă ariciul (pop.), se spune despre cineva care a luat o hotărâre greşită.
Parcă i-a spus (sau *i-a şoptit*) *ariciul la ureche* (pop.), se spune despre cineva care a luat o hotărâre înţeleaptă.
Zbârlit ca un arici = supărăcios, ursuz, morocănos.

ARIPĂ

A căpăta (sau *a face, a prinde, a-i creşte*) *aripi* (fig.; despre om) = **a)** a căpăta independenţă (în viaţă sau în muncă), a se iniţia cu uşurinţă, a căpăta curaj; **b)** a începe să se entuziasmeze, să se înflăcăreze; **c)** a-şi lua avânt.
A da (cuiva) aripi = a face să capete curaj; a însufleţi (pe cineva).
A face (sau *a prinde, a-i creşte*) *aripi* **a)** (despre puiul de pasăre) a fi suficient de dezvoltat ca să zboare; **b)** (fig.; despre oameni) a căpăta independenţă, curaj, a se emancipa; **c)** (fig.; despre oameni) a se înflăcăra.
A fi sub aripa (cuiva) (fig.) = a fi protejat (de cineva).
A-i tăia (sau *a-i frânge*) *cuiva aripile* (fig.; despre oameni) = a face (pe cineva) să-şi piardă curajul, avântul; a descuraja.
A lua pe cineva sub aripa sa = a ocroti, a proteja pe cineva.
A sta la aripă (reg.) = a păzi oile pe câmp.
Împuşcat în aripă = beat.
Sub aripa = ocrotit, protejat.

ARMA

A arma barca = a da echipajului dispoziţii pentru a intra în barcă şi a fi gata de a primi ordine.

ARMĂ

A bate (pe cineva) cu propriile lui arme = a învinge (pe cineva) cu propriile lui argumente.
A depune armele = **a)** a se preda, a se declara învins; **b)** (fig.) a ceda în faţa argumentelor adversarului.
A fi (sau *a se afla*) *sub arme* = a face serviciul militar.

A prezenta arma = a mânui arma potrivit regulamentului militar pentru ca ostaşul să dea salutul unui superior sau onorul la o ceremonie.

A ridica (sau *a lua*) *armele* (sau *arma*, înv. *arme*) (*contra* sau, înv., *asupra cuiva* sau, înv., rar, *pe cineva*) = a începe o luptă, un război (împotriva cuiva); a ataca (pe cineva).

A veni la arme (înv.) = a se înrola pentru a începe un război.

ARMĂSAR

A face din ţânţar armăsar = a exagera.

Fierbe oala cu harmasar (pop.) = fierbe în clocot.

L-a făcut mama armăsar (pop.), se spune despre cineva care are fire iute, se supără repede.

ARMONICĂ

A (se) face armonică = a (se) turti.

ARS, -Ă

A-i trece sau *a-i da (cuiva) un fier ars prin inimă* = a-i pricinui cuiva pe neaşteptate o mare durere, o mare spaimă.

A mirosi a ars = a avea un miros specific materiilor arse.

A mirosi a creier ars (glumeţ) = atmosfera denotă o intensă activitate intelectuală.

A sări (ca) ars (sau *fript*) = a tresări brusc, a sări repede (de surprindere, de spaimă, de indignare).

A trece ca ars = a trece repede, ca fulgerul.

Miroase a ars = se simte un miros specific deteriorării sub acţiunea focului (a unei mâncări).

ARSĂTURĂ

Arsătură la inimă (pop.) = junghiuri în piept.

Arsături de soare (pop.) = pistrui sau pete pe obraz.

ARSENE

Arsene te cheamă (fam.) = te-ai ars!

ARTĂ

De amorul (sau *de dragul*) *artei* (fam.) = în mod dezinteresat; gratis.

ARTICULA

A articula o palmă (fam.) = a plesni.

A articula vreo două cuiva = a-i trage cuiva vreo două palme.

L-a articulat bine pe cineva = l-a bătut zdravăn pe cineva.

ARŢAG

A avea (sau *a fi pus pe*) *arţag* = a fi pus pe ceartă.

A-şi găsi arţagul cu cineva (rar) = a se trezi într-o dispută cu cineva cu chef de ceartă.

Plâns cu harţag (pop.) = plâns nervos care cu cât încerci să-l domoleşti, cu atât se înteţeşte.

ARUNCA

A arunca ancora (înv.) = **a)** a ancora; **b)** (fig., p. ext.) a se opri, a rămâne într-un loc.

A arunca banii pe fereastră (pop. şi fam.) = a cheltui fără socoteală.

A arunca bobii (pop. şi fam.) = a ghici în bobi.

A arunca cărunteaţă = a începe să încărunţească.

A arunca (ceva) în aer = a distruge ceva cu ajutorul unui explozibil.

A arunca (ceva cuiva) în nas (sau *în obraz*) = a reproşa (cuiva ceva).

A arunca cu funia (înv.) = a măsura în lungime.

A arunca din copite (despre cai) = a azvârli.

A arunca flăcări pe nas = a fi (foarte) furios.

A arunca grija (*spre cineva*) (înv.) = a-şi destăinui grijile cuiva.

A arunca în corzi = a pune în dificultate.

A arunca în spinarea cuiva = a face pe cineva răspunzător de o greşeală, o vină.

A arunca jargoane (arg.) = a încerca să convingă pe cineva; a minţi.

A arunca literele = a scrie în grabă, neîngrijit.

A arunca lumină (*asupra unei chestiuni*) = a lămuri, a clarifica (o problemă).

A arunca o pastilă (sau *pastila*) = a face o aluzie.

A arunca o vorbă (sau *un cuvânt*) = a spune ceva în treacăt, ca din întâmplare (aşteptând urmarea).

A arunca paie pe foc = **a)** a întărâta şi mai mult pe cineva; **b)** a agrava, a înrăutăţi o situaţie.

A arunca pe cineva la închisoare (înv.) = a băga pe cineva la închisoare (pe nedrept).

A arunca (pe cineva) pe drumuri (sau *pradă mizeriei* ori *foamei*) = **a)** a da (pe cineva) afară dintr-un serviciu; **b)** a lipsi (pe cineva) de cele necesare traiului.

A arunca pe uşă afară (fam.) = a goni din casă.

A arunca pisica moartă în ogradă (sau *în curtea*) *altcuiva* = a da, a pasa vina, răspunderea altcuiva.

A arunca praf în ochi = a înşela, a minţi.

A arunca prosopul = (în box) **a)** (despre antrenori) a opri sau a întrerupe jocul; **b)** (despre jucători) a se considera învins, a abandona competiţia.

A arunca sorţii (înv.) = a trage la sorţi.

A arunca şperlă-n ochi (arg.) = a amăgi, a înşela.

A arunca texte = a face pe interesantul, pe grozavul.

A arunca vina asupra cuiva (sau *pe cineva*) (pop. şi fam.) = a învinovăţi, a învinui.

A arunca vorbe (despre retori, oratori) = a vorbi pompos şi fără conţinut.

A arunca vorbe în vânt = a promite şi a nu se ţine de cuvânt.

A arunca vorbele, cuvintele = a vorbi fără să gândească, fără chibzuinţă.

A-i arunca cuiva pe cineva în spinare = a căuta să te descotoroseşti de cineva, silind pe altul să-l primească la sine, cam fără voia lui.

A-i arunca cuiva sare (sau *praf*) *în ochi* (pop. şi fam.) = a încerca să-l faci pe cineva să nu vadă starea adevărată a lucrurilor.

A-i (sau *a-l*) *arunca (cuiva) pe cineva în spinare* (fam.) = a încerca să te descotoroseşti de cineva, obligându-l pe altul să aibă responsabilitatea acestuia.

A se arunca în (sau *de*) *partea cuiva* (pop.) = a semăna la chip sau la fire cu cineva (din familie).

A se arunca la (sau *de*) *gâtul* (*cuiva*) = a îmbrăţişa (pe cineva).

A se arunca pe cal = a încăleca dintr-o săritură.

A-şi arunca (*ca buhaiul*) *ţărână după* (sau *în*) *cap* (ori *pe spinare*) (pop.) = a se păgubi prin acţiuni necugetate, făcute la mânie.

A(*-şi*) *arunca ochii* (sau *o privire, o ochire, o căutătură*) *la* (sau *asupra, pe, prin, spre, peste* etc.) = a) a privi repede, în treacăt; b) a cerceta, a examina sumar, dintr-o privire.

Cât ai arunca cu securea (sau *cu un topor, cu bâtul, cu praştia, cu o piatră, cu o sburătură*) (pop.) = la mică distanţă.

Parcă arunci în Olt (pop.) = a) lucrezi fără spor; b) lucrezi în pierdere de timp sau de material.

ARUNCAT, -Ă

A fi aruncat cu sorţii = a fi tras la sorţi.

ARUNCĂTURĂ

A face cuiva aruncături (înv. şi rar) = a imputa.

A fi la o aruncătură de băţ = a fi foarte aproape.

Aruncătură de ochi = fel de a se uita; căutătură.

Dintr-o aruncătură de ochi = pe dată; numaidecât, imediat.

ASALT

A da asalt = a ataca cu forţe militare.

A lua cu asalt = a cuceri printr-un atac hotărâtor, a lua prin forţă ceva, a pune stăpânire pe ceva.

ASCULTA

A asculta liturghia = a participa la slujba bisericească.

A asculta la cineva (pop. şi fam.) = a) a da crezare cuiva; b) a îndeplini o dorinţă, o rugăminte.

A asculta martorii (sau *un martor*) (fam.) = a audia martorii.

A asculta ordinul = a îndeplini ordinul.

A asculta un elev = a examina oral un elev, un candidat la examen.

A-şi asculta inima = a se supune pasiunii.

A-şi asculta raţiunea = a acţiona după un criteriu raţional, corect, verificat prin experienţă.

ASCULTARE

A da cuiva (*o clipă*) *de ascultare* = a da cuiva atenţie, importanţă.

A fi (*încă, tot*) *sub ascultarea părinţilor* (înv.) = a fi minor.

A fi (sau *a se afla, a rămâne, a sta* etc.) *sub ascultarea cuiva* = a fi (sau a sta etc.) în slujba, sub autoritatea, în stăpânirea cuiva, a fi dependent de cineva, a asculta de cineva.

Dat de (sau *spre, la*) *ascultare* (Bis.; înv.) = orânduit (ca pedeapsă) să slujească în cinul călugăresc.

ASCUNDE

A se ascunde după deget (pop. şi fam.) = a încerca să se dezvinovăţească cu argumente nevalabile.

ASCUNS, -Ă

A se da ascuns (înv.) = a se retrage în ascunzişuri.

E cam ascuns = nu-şi dă pe faţă firea, este introvertit, nu se exteriorizează.

În ascunsul inimii (sau *sufletului*) = în partea cea mai ascunsă a conştiinţei cuiva.

ASCUŢI

A ascuţi ceva din capul său (înv.; pop. şi fam.) = a) a născoci; b) a fi gata de ceva.

A i se (sau *a-şi*) *ascuţi dinţii după ceva* (pop.) = a pofti cu lăcomie ceva.

A se ascuţi la cineva (pop. şi fam.; fig.) = a ţipa, a ridica tonul la cineva.

A se ascuţi la faţă (pop. şi fam.) = a slăbi foarte tare.

A-şi ascuţi colţii (sau *dinţii*) (pop. şi fam.; fig.) a) (despre oameni) a se obrăznici; b) (înv. şi reg.; despre oameni; cu prep. „asupra") a ameninţa; c) (înv. şi reg.; despre câini) a se repezi să muşte.

A-şi ascuţi cuvântul (pop. şi fam.; fig.) = a) a-şi şlefui felul de a vorbi; b) a se pregăti pentru a împunge cu vorba, a fi sarcastic.

A-şi ascuţi glasul (sau *vocea*) (pop. şi fam.; fig.) = a) a ridica tonul la cineva; b) a se pregăti să cânte.

A-şi ascuţi inima (sau *a se ascuţi la inimă* ori *a i se ascuţi inima*) (pop. şi fam.; fig.) = a căpăta curaj.

A-şi ascuţi limba (sau *condeiul* ori *pana*) (fig.) = a se pregăti pentru a împunge cu vorba.

A-şi ascuţi mintea (sau *a se ascuţi la minte* ori *a i se ascuţi mintea*) (pop. şi fam.; fig.) = a) a se concentra; b) a deveni mai isteţ.

A-şi ascuţi ochii (sau *văzul, privirea*) (pop. şi fam.; fig.) = a privi cu atenţie, a fi cu ochii-n patru.

A-şi ascuţi picioarele (reg.; fig.) = a se pregăti s-o ia la fugă.

A-şi ascuţi urechile (sau *auzul*) (pop. şi fam.; fig.) = a asculta ceva cu atenţie.

ASCUŢIŞ

A trece prin ascuţişul fierului (sau *sabiei*) (înv.) = a ucide un număr mai mare de oameni (într-un conflict armat).

ASCUŢIT[1]

A trece prin (sau *sub*) *ascuţitul sabiei* (sau *fierului*) = a tăia, a omorî.

ASCUŢIT[2]**, -Ă**

A avea limba ascuţită (fig.) = a) a avea obiceiul să critice cu răutate, să vorbească muşcător, ironic; b) a fi rău de gură, a fi răutăcios, a spune lucruri neplăcute.

A fi ascuţit ca lupta de clasă (înv., fig.; depr.) = a fi foarte slab.

Ascuţit la minte = cu mintea ageră; deştept, isteţ.

ASEMĂNA

A asemăna (*o clădire*) *cu pământul* (rar) = a distruge cu desăvârşire, a face asemenea (sau una) cu pământul.

ASEMĂNARE

A face o asemănare între ... = a stabili o paralelă între ..., a compara.

După (sau, înv., *pre*) *chipul și asemănarea cuiva* = a) întocmai după imaginea cuiva; b) (p. ext.) leit cu cineva.

ASEMENEA

A face asemenea cu pământul (înv.) = a face una cu pământul.

ASENTIMENT

A fi în asentimentul cuiva = a gândi, a proceda în conformitate cu dorința sau cu felul de a vedea al cuiva; a avea aprobarea cuiva într-o acțiune.

ASFINȚI

A-i asfinți (cuiva) ochii (pop. și fam.) = a i se închide ochii de somn.

ASIGURA

A se asigura la „Dacia" (ieșit din uz) = a căpăta o notă rea și a i se schimba dramatic situația școlară.

ASPECT

Sub aspectul ... = din punctul de vedere ..., sub raportul ...

ASTĂZI

Astăzi-mâine = a) într-una din zilele acestea; b) imediat.

Ba astăzi, ba mâine, exprimă ideea de amânare continuă.

De astăzi înainte = de acum încolo.

De ieri până astăzi = a) instabil și nesigur; b) într-un timp neașteptat de scurt; c) cu amânări succesive.

În ziua de astăzi = a) astăzi; b) în prezent.

Până (în ziua de) astăzi = până acum.

ASTÂMPĂR

A nu da (cuiva) astâmpăr = a nu da (cuiva) pace, a nu lăsa în pace pe cineva.

A nu (mai) avea astâmpăr = a fi în mișcare continuă, a fi nerăbdător.

A nu-și (mai) găsi (sau *afla*) *astâmpăr* = a nu mai avea liniște, a fi îngrijorat.

ASTUPA

A astupa găuri (fam.) = a reuși să realizeze unele lucruri strict necesare, a plăti (din) datorii.

A astupa o ușă = a desființa o intrare, a o zidi.

A astupa un drum = a închide un drum, a-l face să nu se mai cunoască.

A-i astupa cuiva gura = a) a face pe cineva să tacă; b) a face pe cineva să nu mai clevetească.

A-i astupa cuiva ochii = a nu lăsa pe cineva să vadă adevărul sau realitatea.

A-și astupa nasul = a pune mâinile la nas, pentru a se feri de un miros neplăcut.

A-și astupa urechile (sau *urechea*) = a nu voi să audă, să cunoască, să afle, să știe ceva.

ASUDA

A asuda sub limbă (ir.), se zice în bătaie de joc despre cei care se plâng că au muncit din greu, fără să fi făcut în realitate (mai) nimic.

A-i asuda cuiva urechea pentru ceva = a aștepta cu nerăbdare o veste.

A nu asuda de vorba cuiva = a nu-i păsa de vorba cuiva.

A nu-i asuda nici limba (ir.) = a acuza de lene un om foarte muncitor.

ASUPRA

A avea (ceva) asupra sa (sau *asupră*) = a) a purta ceva cu sine; b) a se însărcina (sau a fi însărcinat) cu săvârșirea unei acțiuni; c) a avea o răspundere; d) a răspunde de un obiect încredințat; e) (înv.) a avea ceva pe conștiință.

A cădea cuiva ceva asupră (înv.) = a cădea pacoste pe capul cuiva.

A fi asupra unui lucru (înv.) = a fi gata tocmai atunci să se apuce de ceva.

A fi (sau *a sta*) *ceva cuiva asupră* (înv.) = a apăsa ceva pe cineva.

A lua ceva asupra sa [sau, înv., *a lua asupră* ori *asupra sufletului* (*și capului*) *său*] = a se însărcina cu ceva; b) a-și asuma o răspundere; c) a-și asuma o vină.

A prinde (pe cineva) asupra faptului = a surprinde (pe cineva) în momentul când săvârșește o acțiune (de obicei rea); a prinde (pe cineva) în flagrant delict.

A se scula asupra cuiva (înv.) = a) a ataca pe cineva; b) a se revolta împotriva cuiva.

A sta asupra cuiva să ... (înv.) = a fi în puterea cuiva să ..., a fi de competența cuiva să ...

A sta asupra unui lucru = a stărui să se vorbească despre un lucru sau să se facă.

A veni ceva cuiva asupră (înv.) = a veni un necaz neașteptat peste cineva.

Cu asupra de măsură = peste măsură, cu vârf, cu prisosință.

AȘA

A fi așa ceva! = a fi într-un mod care supără, care depășește măsura.

A zice că este așa (pop.) = a afirma.

A zice că nu este (sau *nu-i așa* (pop.) = a nega.

Așa ... așa ... = după cum ..., astfel.

Așa ceva = un lucru ca acesta, o faptă ca aceasta.

Așa, da = sunt de acord cu ceea ce spui (sau faci) acum.

Așa e? sau *nu-i așa?* = am dreptate? (sau nu am?)

Așa fiind = așadar.

Așa o fi = e posibil; poate.

Așa? (sau *așa stă treaba?!*) = va să zică așa stau lucrurile?

Așa? (sau *cum așa?*) = adevărat să fie?

Așa să știi (sau *să știți*) [ori *așa să-mi* (sau *să-ți, să ne* etc.) *ajute Dumnezeu* etc.] = sigur că da.

Așa stă treaba? = sunt indignat, mânios.

Așa și așa = nu prea bine; potrivit, oarecum.

Așa zău, formulă întrebuințată ca afirmație a unui lucru de necrezut, de mirare.

Așa-zicând = pentru a spune astfel.

Așa-zis (sau *așa-numit*) = pe nedrept (sau convențional) numit astfel; pretins, fals; aparent, impropriu.
Azi așa, mâine așa = continuând mereu în acest fel.
Cam așa = după cum zici, ai (măcar în parte) dreptate.
Cum așa? = adevărat să fie?
(E) așa ceva! = depășește măsura.
Ia (sau *iacă*) *așa* (sau *uite-așa*) = **a)** (demonstrativ) exact astfel; **b)** (demonstrativ vag, folosit la vorbitor ca introducere la cele ce urmează) oarecum; **c)** în felul acesta, cum am spus; **d)** (pop., în strigături).
Mai așa = nu prea bun (sau frumos, mult etc.).
Mai așa (pop. și fam.) = **a)** desigur, firește; **b)** nu prea tare.
Nici așa = oricum (ar fi).
Nici așa, nici așa = nici într-un fel, nici într-altul.
Numai așa sau (înv.) *așa numai* = fără motiv.
'Ori așa, ori așa = sau într-un fel, sau într-altul.
Și așa = în orice caz; oricum, tot.
Și așa mai departe = etcetera.
Și așa, și așa = și într-un fel, și într-altul.

AȘEZA

A așeza cu cineva (ceva) (înv.) = a se înțelege cu cineva asupra unui lucru.
A așeza cuvântul (înv.) = a se înțelege într-un anumit fel.
A așeza la loc = a pune la locul de unde a fost luat.
A așeza la stăpân (înv.) = a da la stăpân.
A așeza logodna (înv.) = **a)** a fixa logodna; **b)** (pop.) a se înțelege în privința zestrei.
A așeza masa = a pregăti masa și cele necesare mâncării.
A așeza oile pe brânză (pop.) = a începe să facă brânză.
A așeza oile pe lapte (pop.) = a începe mulsul.
A așeza pace (sau *a se așeza pace cu cineva*) (înv.) = a încheia pace.
A așeza (pe cineva) în scaun (sau *la domnie*) = a urca pe cineva pe tron, a întrona pe cineva.
A așeza sub ... (înv.; fig.; despre o țară, un popor) = a pune sub dominația cuiva.
A așeza un loc (cu oști) (înv.) = a fixa, a întemeia garnizoană.
A-l (sau *a o*) *așeza* (reg.; glumeț) = a-i veni de hac.
A se așeza cu cineva pentru ceva (pop.) = a discuta împreună cu altcineva și a fixa de comun acord ceva.
A (se) așeza domn, a (se) așeza în domnie, a (se) așeza pe scaun = a (se) instala la domnie.
A se așeza în pat = a se întinde în pat; a se culca.
A se așeza la casa lui = a-și întemeia o familie.
A se așeza la masă = a lua loc la masă pentru a mânca.
A se așeza pe cuvântul cuiva (înv.) = a se bizui, a avea încredere.
A (se) așeza pe (sau *la*) *ceva* (fig.) = a începe să facă ceva cu multă sârguință.
A se așeza pe treabă (sau *la lucru*) (fig.) = a începe să facă o treabă cu multă sârguință.
A-și așeza scaunul (înv.) = a-și stabili reședința domnească.

AȘEZARE

A-i face așezare (înv.; despre domnitorii Țărilor Române) = a avea din partea sultanului dreptul de a sta pe tron până la moarte.

AȘEZAT

A vorbi așezat = a vorbi fără patimă, calm, cumpănit.

AȘEZĂMÂNT

A se pune cu așezământ (înv. și pop.) = a se pune cu temei undeva.

AȘTEAMĂT

A se lua așteamătul după ... (înv.) = a urmări pe cineva.
A umbla așteamătul (înv.) = a umbla fără rost.

AȘTEPTA

A se aștepta la una ca asta = a fi pregătit pentru ceva.
La sfântul (sau *la moș-*)*așteaptă* (ir.) = niciodată, la paștele calului, când ți-i vedea ceafa.

AȘTEPTARE

A înșela așteptările cuiva = a dezamăgi pe cineva.
Peste așteptări = mai mult decât și-ar fi putut închipui cineva, mai mult decât ar fi putut prevedea (sau spera) cineva.

AȘTERNE

A așterne (sau *a pune, a închina*) *ceva la picioarele cuiva* = a închina, a oferi cuiva ceva în semn de supunere, prețuire, omagiu.
A așterne cu piatră = a pietrui.
A așterne un drum = a pietrui un drum.
A așterne la cai = a pregăti grajdul cailor.
A așterne masa = a pune masa.
A așterne o plângere (înv.) = a depune în scris o plângere.
A așterne patul = a face, a pregăti patul.
A așterne pe (cineva) la scară (înv.) = a întinde (pe cineva) pe jos pentru a-l bate.
A așterne pe hârtie = a scrie.
A așterne pe jos = a așterne paie, haine pentru a face cuiva un culcuș.
A așterne pe pânză (înv.) = a picta.
A așterne pe portativ = a compune muzică.
A așterne un drum = a pietrui un drum.
A se așterne de tot (înv.) = a se umili în fața cuiva.
A se așterne drumului (sau *câmpului* etc.) = a fugi sau a merge foarte repede, a alerga din răsputeri.
A se așterne la drum = a porni la drum lung.
A se așterne la vorbă = a purta o lungă conversație.
A se așterne pe scris = a se apuca serios de scris.
A se așterne pe o treabă (fig.) = a se apuca serios de o treabă.
A se așterne seara = a se înnopta.
A se așterne vălul uitării peste ... = a da uitării, a uita.
Cum îți vei așterne așa vei dormi = cum vei munci, cum vei proceda, așa vor fi și rezultatele.

AȘTERNUT

A cădea (sau *a pica*) *la așternut* (la ghicitul în cărți) = a prevesti venirea cuiva (străin) în casă.

ATACA

A ataca cu recurs = a introduce recurs la instanța competentă.

A ataca în justiție (jur.) = a cere justiției să anuleze sau să schimbe o hotărâre sau un act anterior.

A ataca (prin înscriere în fals) = a reclama (în justiție) că actul e fals și a cere să se tragă consecințele legale.

A ataca un act = a căuta să dovedești că actul nu este valabil.

A ataca un subiect (sau *o lucrare, un obiect*) = a începe executarea unei lucrări, a aborda un subiect.

A se ataca la plămâni (pop.) = a fi atins de tuberculoză.

ATÂRNA

A atârna de azi pe mâine = a fi nehotărât.

A atârna la (sau *de*) *mâna* (ori *voia, mila* etc.) *altuia* = a fi la cheremul cuiva.

A-i atârna cuiva belciugul (sau, reg., *cinghelu* ori, rar, *iabașaua*) *de nas* (înv. și reg.) = a supune pe cineva.

A-i atârna cuiva lingura (sau *lingurile*) *de gât* = a nu da cuiva (care a întârziat) de mâncare.

A se atârna de cineva = a insista, a stărui pe lângă cineva, a se ține după cineva.

ATÂT, ATÂTA

Atât ... atât ... = în măsura în care ...

Atât i-a fost! = s-a terminat cu ...

Atât mi-a (ți-a etc.*) fost*, se spune pentru a arăta ivirea iminentă a unei neplăceri, a unui pericol etc.

Atât (numai sau *doar) că* = numai că ..., doar că ..., singura deosebire că ...

Atâta ... atâta = în mod echivalent.

Atâta ... cât (sau *precât*) *și mai ales* (sau *mai cu seamă* ori *mai vârtos*) (înv.) = și ... și ...

Atâta e de mine = s-a isprăvit, s-a terminat cu mine.

Atâta grijă! = nu-mi pasă.

Atâta(-i) tot sau *atâta și nimic mai mult* = asta e! cu asta am încheiat! să nu aștepți mai mult!

Atâta-i trebuie! = a) atât așteaptă; b) nu mai poate răbda; c) o să mă răzbun dacă face asta.

Atâta îi e după ... (înv.) = se prăpădește după ...

Atâta lucru = lucru de nimic, motiv neînsemnat.

Atâta mi-a (sau *ți-a* etc.) *trebuit* = asta o așteptam (ca să întreprind ceva împotriva cuiva); n-am mai putut răbda.

Atâta numai = cu condiția ca ...

Atâta (numai) că ... sau *atâta doară ..., că* = numai cât, doar că ...

Atâta pagubă! (sau *atâta rău, atâta grijă*) = n-are importanță, se poate trece cu vederea.

Atâta tot = a) nicio șansă mai mult; b) cu asta am încheiat.

Atâta tot și lada-n pod = asta e, și cu asta am terminat.

Atâta-ți trebuie sau *atâta ți-e leacul* = ai s-o pățești; va fi vai și amar de tine.

Ce mai atâta? = ce să mai vorbim, ce mai tura-vura.

Nici atâta = și mai puțin.

Nu atât(a), ...cât (mai ales sau *mai vârtos* ori *mai cu seamă)* = în mai mare măsură decât ...

Numai cât ...atâta ... = îndată

Tot atât(a) = același lucru, totuna, egal; indiferent.

Tot atât de = în aceeași măsură, la fel.

ATELIER

A nu fi ieșit din atelier = a fi în faza proiectării, experimentării, anterioară finalizării.

Glume (sau *farse*) *de atelier* = glume specifice unui grup profesional, în special artistic.

Secrete de atelier = secrete de fabricație.

ATENTA

A atenta la viața cuiva = a încerca să omoare pe cineva, a săvârși un atentat împotriva cuiva.

ATENȚIE

A da atenție (*unei persoane*) = a fi amabil, curtenitor, prevenitor.

A da (sau *a acorda*) *atenție (unei probleme)* = a considera ca important, a pune în centrul preocupărilor.

(*A fi, a sta, a pune* etc.) *în centrul atenției cuiva* = (a fi, a sta, a pune etc.) în centrul preocupărilor cuiva.

A-i atrage cuiva atenția = a face pe cineva atent.

A-i da cuiva atenție = a fi amabil, atent, curtenitor față de cineva.

A (nu) da atenție la ... = a) a (nu) arăta solicitudine față de ...; b) a (nu) da importanță unui fapt, a nu lua în seamă..

A-și îndrepta atenția (*asupra unei ființe sau a unui lucru*) = a-și concentra luarea-aminte.

Atenție la ... = fi atent! ia seama!

Atenție la cotitură! (arg.) = pericol!

În atenția cuiva = reclamând luarea-aminte specială a cuiva.

ATERIZA

A ateriza cu briciul (înv.) = a răni obrazul cu briciul, la bărbierit, lăsând semne.

A-i ateriza cuiva vreo două focuri (arg.) = a-i da câteva palme.

ATIC, -Ă

Frumusețe atică = frumusețe perfectă.

Sare atică = ironie fină (în sensul atenienilor).

ATINGE

A atinge cerul = a fi foarte înalt.

A atinge la caraiman (arg.) = a fura.

A atinge pe cineva la pungă = a obliga pe cineva să plătească o sumă de bani.

A atinge o problemă, un subiect, etc. = a aminti printre altele

A nu atinge pământul = a) a dansa atât de sprinten și grațios, că nu se vede contactul cu pământul; b) a fugi foarte repede; c) a fi foarte fericit.

A-şi atinge scopul = a realiza ceea ce a dorit.

Întru (sau *pe*) *cât se atinge de ...* ori *(ceea) ce se atinge de ...* = cât despre.

ATINGERE

A veni (sau *a intra, a fi*) *în atingere cu ...* = a veni în contact cu ..., a avea relaţii cu ...

ATITUDINE

A lua atitudine (fig.) = a-şi manifesta poziţia, a-şi afirma cu hotărâre, prin vorbe sau fapte, punctul de vedere faţă de cineva sau ceva.

ATMOSFERĂ

A crea atmosferă = a crea o anumită stare de spirit (binevoitoare sau răuvoitoare) faţă de o persoană, faţă de un scop urmărit.

ATOCMA

A face atocma cu pământul = a face una cu pământul.

ATRACŢIE

Centru (sau *punct*) *de atracţie* = centru (sau punct) care trezeşte interes, care atrage, către care se tinde.

ATRAGE

A atrage atenţia (cuiva) = **a)** a face ca atenţia (cuiva) să se îndrepte într-o anumită direcţie; **b)** a avertiza, a preveni.

A atrage de partea cuiva = a influenţa pe cineva să acţioneze alături de unii împotriva altora, a căuta prin diferite procedee sau manevre să atragă pe cineva de partea unui grup împotriva adversarilor.

ATUNCI

Atunci şi nici atunci = niciodată, nici măcar când s-ar întâmpla un lucru imposibil.

Chiar (sau *tocmai*) *atunci* = chiar în clipa aceea.

Întâi ... şi atunci = mai întâi ... şi după aceea.

Tot atunci = exact în acelaşi timp cu ...

AŢĂ

A i se tăia aţa vieţii = a muri.

A fi cu şerpar de aţă = a fi foarte sărac.

A întinde aţa = a întrece orice măsură, a forţa lucrurile, a depăşi (prin comportare) limita îngăduită.

A-l trage (pe cineva) aţa spre (sau *la*) *ceva* = a fi mânat de un imbold irezistibil spre o ţintă (de obicei primejdioasă, neprielnică).

A merge aţă (înv.) = a merge direct, fără ocolişuri, a merge întins.

A nu întinde aţa (să nu se rupă) = a nu întrece măsura (căci nu ţi se permite).

A rămâne cu (sau *a găsi în pungă) aţa mămăligii* (pop.) = a rămâne sărac lipit pământului, a nu mai avea nimic.

A se ţine (sau *a sta*) *(numai) în aţă* [sau *într-un* (ori *de un*) *fir de aţă*] = **a)** a fi într-o situaţie nesigură; **b)** a fi în mare primejdie; **c)** (despre viaţă) a fi aproape de sfârşit.

A spune (sau *a povesti*) *din fir până-n aţă* = a spune tot din fir a păr, de la început până la sfârşit.

Ca pe aţă (înv.) = în linie perfect dreaptă.

Cusut cu aţă albă, se spune despre ceva evident fals, mincinos.

Din fir până-n aţă = de la început până la sfârşit; în întregime.

Mai mult aţă decât faţă, se spune despre un obiect zdrenţuit.

Mai scumpă aţa decât faţa = e mai scumpă execuţia decât materia primă.

Niciun cap(ăt) de aţă = absolut nimic, nici cel mai mic lucru.

Nu face aţa cât faţa = **a)** costă mai mult executarea sau reparaţia unui obiect de îmbrăcăminte decât stofa; **b)** (fig.) trudă multă şi folos puţin, mai mare daraua decât ocaua.

Până-ntr-un cap(ăt) de aţă sau *până la cap de aţă* = absolut tot.

Viaţă cusută (sau *legată*) *cu aţă* = viaţă grea, plină de necazuri.

AŢÂŢA

A aţâţa focul = a provoca un sentiment sau o acţiune care poate avea urmări grave, a face să se agraveze o stare încordată.

A-şi aţâţa (sau *a-şi aprinde*) *paie-n cap* = a-şi provoca singur o neplăcere.

AŢINE

A aţine calea (sau *căile*) *cuiva* = a păndi venirea cuiva spre a-l ataca, a-l jefui etc.

Apoi (sau *atunci*), *aţine-te (băiete)*, se spune în basme sau în povestiri când ceva, aşteptat cu nerăbdare, se întâmplă la sfârşit.

Aţine-te! (pop.) = **a)** fii gata! **b)** fii tare!

AUGUR

A fi de bun (sau *de rău*) *augur* = a fi semn bun sau rău, a prevesti a bine (sau a rău), a însemna că un lucru se va sfârşi în mod favorabil (sau nefavorabil).

AUR

A avea gură de aur (fig.) = a fi o persoană care vorbeşte mult şi frumos, convingător.

A avea mâini de aur = a fi (foarte) îndemânatic.

A avea sete de aur = **a)** a fi lacom de bani; **b)** a fi avar.

A cântări (cuiva) cu aur = a plăti mulţi bani pentru ceva.

A făgădui munţi de aur = a făgădui lucruri imposibile.

A-i fi (cuiva) gura (sau *a avea gura*) *de aur* (fam.), se spune despre cineva căruia i se atribuie darul ca lucrurile bune pe care le doreşte cuiva să se împlinească.

A înota în aur (sau *în bani*) = a fi foarte bogat.

A plăti cu aur = a plăti cu bani mulţi.

Aur bătut la faur = metal ordinar care imită aurul.

Cruce de aur (la noi) în casă! (Mold.; Bucov.), exclamaţie de apărare împotriva diavolului, când se rosteşte numele lui.

Fie-ţi gura de aur! = să se împlinească prevestirea ta favorabilă.

Gură de aur (fig.) = persoană care vorbește mult și frumos, convingător.
Inimă de aur = om bun.
Nuntă de aur = a cincizecea aniversare a unei căsătorii.
Plată în aur = plată făcută cu un echivalent al aurului.
Să-l cântărești în aur = are o valoare inestimabilă.
Sete de aur = lăcomie de bani, goană după avere; aviație.
Tot aurul din lume să-mi fi dat (sau *pentru tot aurul din lume*), se spune pentru a exprima ideea că cu niciun preț n-am fi spus sau n-am fi făcut ceea ce ni s-a cerut.
Zile (sau *epocă, veac*) *de aur* = perioadă de înflorire și strălucire a vieții materiale și culturale.

AURIT, -Ă

A avea gura aurită, se zice despre cineva care prevede cuiva realizarea unor lucruri favorabile, un eveniment fericit.
Fie-ți (sau *să-ți fie* etc.) *gura aurită!* = fie cum zici, să se realizeze ceea ce spui!

AUSPICIU

Sub auspiciile cuiva = sub patronajul, sub protecția cuiva.
Sub cele mai bune auspicii (rar) = în împrejurări extrem de favorabile, în condiții foarte bune.

AUTOGRAF

A da (sau *a împărți*) *autografe* = a-și pune semnătura (la cererea admiratorilor) pe o fotografie, o operă proprie, un afiș, un album.

AUTOR

După unii autori (pop.) = potrivit părerii unora.

AUTORITATE

A face autoritate (înv.) = a se impune (prin forță sau prin merite).

AUZ

A ajunge în auzul cuiva (înv.) = a i se aduce la cunoștință.
A-și ascuți (sau, înv., *a tinde*) *auzul* = a-și încorda atenția pentru a percepe sunete de intensitate slabă.
A-i lua cuiva auzul (înv.) = a asurzi pe cineva (printr-un zgomot puternic).
A-i veni cuiva auzul = a-și recăpăta auzul după o perioadă de surzenie.
Întru auzul tuturor (sau *oamenilor*) = în mod public.
La (sau, înv., *întru*) *auzul acestora* = auzind acestea.

AUZI

A auzi de cineva (sau *de ceva*) = a cunoaște pe cineva (sau ceva) din reputație, din cele ce se spun despre el.
A auzi în gură ca cucii (reg.) = a nu auzi nimic când cineva e beat.
A auzi din (sau *de la*) *moși-strămoși* (sau *din oameni, de la strămoși, din bătrâni*) = a cunoaște tradițiile orale.
A nu fi bucuros (sau *a nu voi*) *să audă de numele cuiva* = a rupe orice relații cu cineva.
A nu mai auzi de cineva (sau *de numele cuiva*) = a nu mai ști, a nu mai afla nimic, despre cineva, a-i pierde urma.
A nu mai voi să audă de cineva = a rupe orice legătură cu cineva, a nu mai voi să ai (să întreții) orice legătură cu cineva.
A-și auzi (*multe*) *vorbe* = a afla ce vorbește lumea despre el.
Auzi măi! (sau *frate, soro, nene* ori *colo, vorbă* etc. sau, repetat, *auzi! auzi!*) = exprimă mirarea.
Auzind așa ... = aflând acestea.
Auzi-tu-m-ai? = ai înțeles?
Din auzite = din câte a aflat cineva de la alții, din zvonul public.
Eu spun, eu aud = degeaba vorbesc, nu mă ascultă nimeni.
I se aude din gură (reg.) = îi miroase gura.
N-aude, n-a vede (*n-a greul pământului și ușorul vântului*) (pop.) = **a)** nume cu care eroul din basme își strigă ajutoarele animale (lupul, vulpea, ursul și iepurele), astfel încât interjecția *na!* să se confunde cu negația *nu*; **b)** (p. ext.) nu vrea să audă și să știe nimic; **c)** (p. ext.) este complet insensibil la impresii din exterior.
Să auzim de bine! formulă de urare la despărțire.
Să se audă musca (*zburând*) = să fie tăcere deplină.
Să te-audă Dumnezeu! = să se împlinească cele pe care (mi) le dorești!

AUZIRE

Mărturie după auzire (înv.; jur.) = mărturie întemeiată pe spusele altora.

AVANS

A face (*cuiva*) *avansuri* = **a)** a încerca să câștige prietenia sau dragostea cuiva făcând primul pas; a face cuiva concesii (de ordin etic), a face compromisuri spre a-i câștiga dragostea sau prietenia.

AVÂNT

A-i tăia cuiva avântul = **a)** a-i opri cuiva mișcarea plină de elan; **b)** a-i opri cuiva tendința spre progres; **c)** a-i tăia cuiva entuziasmul pentru ceva, a-l descuraja.
A lua avânt = a crește repede; a se dezvolta.
A-și da avânt (înv. și rar) = a se lansa.
A-și lua avânt = a se avânta; a-și lua elan.

AVEA

A avea ac de cojocul cuiva = **a)** a ști cu ce arme, prin ce mijloace să învingi pe cineva; **b)** a ști cum să dai o lecție cuiva.
A avea achiul (la biliard) = a avea lovitura de deschidere a jocului.
A avea aerul = a părea.
A avea ... ani = a fi în vârstă de ... ani.

A avea (a)plecare (sau *plecăciune*) = a avea înclinație spre ..., a avea talent.
A avea bătaie lungă = **a)** a avea consecințe pe termen îndelungat; **b)** (glumeț, despre femei) a avea succes la bărbați.
A avea beteșug (despre oameni) = a fi infirm.
A avea bucurie = a se bucura.
A avea bunătate = a fi bun.
A avea cale (înv.) = a se pregăti să parcurgă un drum lung, a trebui să parcurgă un drum lung.
A avea cap (sau *minte*) = a fi deștept.
A avea căutare (sau *trecere*) (despre o marfă) = a fi cerută de clienți.
A avea cârlig (la cineva) = a-i fi drag, a-i plăcea cuiva, a fi simpatizat de cineva.
A avea ceva (cu cineva) = a avea necaz pe cineva, a nu putea suferi pe cineva.
A avea ceva (de împărțit) cu cineva = a antipatiza pe cineva.
A avea ceva în gând (sau *în cuget, în minte*) = a avea o anumită intenție, a avea un plan.
A avea (ceva) la îndemână (sau, înv., *a-mână*) = **a)** a avea ceva în imediata apropiere; **b)** a se putea ușor folosi (de ceva).
A avea (ceva) pe mână = **a)** a dispune de ...; **b)** a stăpâni ceva; **c)** a administra ceva;
A avea (ceva) pe suflet (sau *pe conștiință* ori, înv., *la sufletul său*) = a suferi mustrări de conștiință pentru ceva.
A avea ciudă (sau, înv., *mânie*) *(pe cineva)* = a urî pe cineva.
A avea coarne = a fi prostit, înșelat de cineva.
A avea curaj (sau *îndrăzneală*) = a fi curajos (sau îndrăzneț).
A avea dar (sau *talent*) = a fi talentat.
A avea darul să... = a fi înzestrat cu puterea de a...
A avea de-a face cu... = **a)** a avea ceva comun cu...; **b)** a intra în relații cu...
A avea de fală = a se mândri cu ceva.
A avea de furcă cu cineva = **a)** a avea dificultăți; **b)** a avea mult de luptat împotriva cuiva.
A avea (de) gând să... = a intenționa să...
A avea de grijă = a fi atent la ceva.
A avea de știre = **a)** a afla; **b)** a ști.
A avea dor = a-i fi dor.
A avea draci = a fi nervos, prost dispus.
A avea drag (pe cineva) (sau *a se avea dragi*) = a (se) iubi.
A avea dreptate = a fi îndreptățit.
A avea dureri de cap = **a)** a-l durea capul; **b)** (fig.) a fi îngrijorat pentru ceva.
A avea folos (sau *câștig* ori, înv., *dobândă*) = a profita.
A avea friguri = **a)** a suferi de malarie; **b)** (fig.) a fi foarte nerăbdător și emoționat.
A avea gărgăuni în cap = **a)** a fi înfumurat; **b)** a avea pretenții nejustificate; **c)** a avea idei extravagante.
A avea ghinion = a nu avea noroc.
A avea grijă = **a)** a fi neliniștit pentru ceva; **b)** a nu uita să...; **c)** a fi responsabil.
A avea gură (mare) = a fi certăreț.
A avea gură rea = a prevesti evenimente rele care se împlinesc, a cobi.
A avea (h)arțag = a fi certăreț.
A avea haz = a provoca râsul, a fi comic.
A avea iertare = a fi iertat.
A avea inimă = **a)** a fi curajos; **b)** a fi milos.
A avea intenția = a intenționa.
A avea interes = a se interesa.
A avea iubire = a iubi.
A avea în dragoste = a iubi.
A avea în pântece (despre femei; înv.) = a fi însărcinată.
A avea în vedere = a intenționa.
A avea încredere (în cineva) = a se încrede (în cineva).
A avea la activul său = **a)** a contabiliza; **b)** a nu avea antecedente.
A avea la (sau *în*) *degetul (cel) mic* = **a)** a domina clar; **b)** a cunoaște foarte bine.
A avea la dispoziție = a dispune, a utiliza după bunul plac.
A avea lipsă = a-i lipsi ceva (necesar), a duce lipsă de ceva.
A avea loc = a se întâmpla.
A avea mare laudă = a fi lăudat.
A avea mâna lungă = **a)** a avea obiceiul să fure, a fi hoț; **b)** a avea relații, a fi influent.
A avea mâinile legate = a fi în imposibilitatea de a acționa, a fi neputincios.
A avea milă = a stârni mila cuiva.
A avea mintea în colțuri (folosită de adolescenți) = a fi prost, bătut în cap.
A avea nas = **a)** a avea miros fin; **b)** a fi prea îndrăzneț.
A avea nădejde (sau *speranță*) = a nădăjdui, a spera.
A avea năravuri = **a)** (despre cai) a fi nărăvaș; **b)** (despre oameni) a avea un viciu.
A avea nevoie (sau, înv., *lipsă* ori *trebuință*) *de...* = a-i fi necesar ceva.
A avea noroc (sau *șansă*) = a fi favorizat de întâmplări, a fi norocos.
A avea o anumită vârstă = a fi de o anumită vârstă.
A avea o dorință = a dori ceva.
A avea o meserie (sau *o profesiune*) = a cunoaște, a practica o meserie, o profesiune.
A avea o poliță de plătit (*cuiva*) = a urmări să se răzbune pe cineva.
A avea o (sau *de*) *vorbă cu cineva* = a trebui să discute cu cineva.
A avea obicei (sau *deprindere*) = a obișnui să...
A avea ocazia (sau, înv., *prilejul*) = a avea posibilitatea.

A avea ochi = a) a vedea bine; b) a distinge esențialul.
A avea orbul-găinilor = a nu vedea lucruri evidente.
A avea păsărele (sau *sticleți*) = a fi nebun.
A avea parte (de ceva) = a fi predestinat să...
A avea pâră (cu cineva) (jur.; înv.) = a fi în proces cu cineva.
A avea pe cineva cu bine (sau *cu drag*) = a-l iubi.
A avea pe cineva de aproape = a avea simpatie sau dragoste pentru cineva.
A avea pe cineva drag = a iubi pe cineva.
A avea pe cineva în tașcă (înv.) = a avea pe cineva în puterea sa.
A avea pe cineva la mână = a avea pe cineva la cheremul său (sau în puterea sa).
A avea pe cineva la (sau *în*) *inima sa* = a iubi pe cineva.
A avea pe dracul = a) a avea un rău inexplicabil; b) a nu avea nimic; c) a fi foarte rău.
A avea pe (sau, înv., *la*) *capul său* = a avea o responsabilitate (nedorită).
A avea pe vino-ncoace = a fi atractiv.
A avea perdea pe ochi = a nu pricepe un lucru (de altfel foarte evident).
A avea peri răi (înv. și pop.) = a avea o boală de ochi provocată de genele lungi, care irită globul ocular.
A avea poartă-n casă (la table) = a nu putea fi atacat.
A avea pre sin (despre femei; înv.) = a avea menstruație.
A avea proptele (sau *pile*) = a fi favorizat de cineva.
A avea putere = a fi puternic.
A avea răutate = a fi rău.
A avea relații = a fi în legătură cu două sau mai multe persoane, popoare, state.
A avea scăpare = a scăpa.
A avea semne (sau *presimțiri*) = a presimți ceva.
A avea seu la rărunchi (sau *a avea cheag*) = a fi bogat.
A avea sfinți (sau *rude*) *la Ierusalim* = a fi protejat.
A avea socoteală (sau, înv., *rânduială*) = a se desfășura potrivit unei ordini și rațiuni.
A avea știință = a ști.
A avea teamă (sau *groază*) = a se înspăimânta.
A avea texte cu cineva = a fi în relații de prietenie cu cineva.
A avea treabă = a fi ocupat.
A avea trebuință = a-i fi necesar ceva, a avea nevoie de ceva.
A avea trecere = a) a fi cunoscut și respectat; b) a fi apreciat de superiorii săi.
A avea tupeu = a fi obraznic.
A avea ținere-de-minte (sau *memorie*) = a putea să-și amintească multe lucruri.
A avea un of = a fi necăjit.
A avea un post (sau *o slujbă*) = a deține un post, a fi angajat.
A avea (un) vis = a) a visa; b) (fig.) a năzui spre ceva.
A avea voie (sau *permisiunea să...*) = a-i fi permis să...
A avea vorbe = a se certa.
A avea vreme (sau *timp*) = a dispune de timp pentru a face ceva.
A avea zile (sau *zilișoare*) = a trăi (se bazează pe concepția fatalistă că omului îi este dat de soartă un anumit număr de zile).
A (nu) avea asemănare = a (nu) se asemăna.
A (nu) avea bănuială (sau, înv., *prepus*) = a (nu) bănui.
A nu avea când = a nu avea timpul necesar să...
A nu avea ce face = a fi pus în imposibilitatea de a acționa într-un fel anumit, a nu avea nicio soluție.
A nu avea cei șapte ani de acasă = a fi prost crescut, a avea un comportament urât.
A nu avea chip să... = a nu reuși să...
A (nu) avea de unde (să...) = a (nu) fi în stare, a (nu) avea posibilitatea să..., a (nu) dispune de mijloace materiale.
A (nu) avea deosebire = a (nu) se deosebi.
A nu avea după ce bea apă = a fi foarte sărac.
A (nu) avea ființă = a) a (nu) exista; b) a (nu) se naște.
A (nu) avea grai = a (nu) începe [sau a (nu) se hotărî să vorbească]; a (nu) putea vorbi (de emoție, de frică etc.).
A (nu) avea greș (sau *greșeală*) = a (nu) greși.
A (nu) avea habar = a (nu) ști.
A (nu) avea întâmplare (înv.) = a (nu) se întâmpla.
A (nu) avea la inimă = a (nu) simpatiza.
A nu avea margini = a) a fi foarte întins; b) (despre o însușire) a fi într-un grad peste măsură de mare.
A nu avea moarte = a fi nemuritor.
A (nu) avea (o) presă bună = a (nu) fi susținut de mass-media.
A (nu) avea nădejde = a (nu) mai spera.
A nu avea nici după ce bea apă = a fi sărac lipit.
A nu avea nici în clin, nici în mânecă (cu cineva) = a) a nu cunoaște pe cineva; b) a nu avea nicio legătură cu...
A nu avea nici pe dracu(l) = a) a fi sănătos; b) a nu avea nimic.
A nu avea niciun chichirez = a) a nu avea nicio logică; b) a nu avea niciun haz.
A nu avea niciun sfânt = a) a fi necredincios; b) (fig.) a nu avea nicio protecție.
A nu avea număr = a) a fi nenumărat; b) a fi infinit.
A (nu) avea obraz = a fi nerușinat.
A nu avea ochi decât pentru... = a fi îndrăgostit de...
A nu avea odihnă = a) a fi mereu activ; b) (fig.) a fi neliniștit.
A (nu) avea (pe cineva) în (sau *la*) *inimă* (sau *cu bine* ori *cu drag*) = a (nu) iubi pe cineva.
A nu avea pe cineva la stomac = a nu purta suporta pe cineva.
A nu avea pentru ce (sau *de ce*) = a nu avea niciun motiv.

A (nu) avea rost să... = **a)** a (nu) fi potrivit să... **b)** a (nu) fi inutil să...
A (nu) avea scăpare = a (nu) scăpa.
A nu avea somn = a nu putea dormi.
A (nu) avea spor = a (nu) spori.
A nu avea texte cu cineva = a nu avea nimic în comun cu cineva.
A (nu) avea trai (sau *viață*) = **a)** a (nu) trăi; **b)** a (nu mai) suporta (pe cineva).
A nu avea unde = a nu exista spațiu disponibil.
A (nu) avea zile (sau *zilișoare*) = **a)** a (nu) mai trăi; **b)** a (nu) se mai bucura de viață.
A (nu) le avea cu (ceva) = a (nu) se pricepe la ceva.
A nu (mai) avea ce face = a nu (mai) putea...
A nu (mai) avea ce zice = **a)** a nu (mai) ști; **b)** a rămâne fără replică.
A nu (mai) avea margini = a întrece orice măsură.
A (nu) (mai) avea zile bune (cu cineva) = a (nu) (mai) trăi în pace cu cineva, a nu se mai înțelege cu cineva.
A se avea bine (cu cineva) = **a)** a fi prieten cu cineva; **b)** a fi în relații de dragoste cu cineva.
A se avea ca sarea-n ochi = a se antipatiza (profund).
A se avea dragi = a se iubi.
A (se) avea (în) de bine (rar) = a (se) avea bine cu cineva; a (se) iubi, a avea relații de dragoste (cu cineva).
A se avea precum câinele cu pisica = a nu se înțelege deloc, a se certa mereu.
A se avea rău (cu cineva) = **a)** a fi certat (cu cineva); **b)** a se dușmăni.
A-și avea un loc (înv.) = a ocupa un loc.
Atâta bine (sau *folos* ori *câștig*) *să am!*, formulă prin care se garantează adevărul celor exprimate.
Ce ai? = ce (necaz sau durere) ți s-a întâmplat.
Ce-am avut și ce-am pierdut (fam.) = **a)** n-am ce pierde; **b)** puțin îmi pasă; **c)** sărac am fost, sărac rămân.
N-ai (sau *n-are* etc.) *decât!* = fă cum vrei (sau facă cum vrea etc.)! treaba ta (sau a lui etc.)!
N-are a face = nu interesează! n-are importanță!
N-are a face cu... = **a)** nu are legătură cu...; **b)** argumentele aduse nu sunt valabile
N-are cine să... = nu există cineva care să...
N-are cum (impersonal) = **a)** nu este posibil; **b)** nu există modalitatea de a...
N-are decât să... și = e suficient să... pentru a...
N-are nimic! = **a)** nu i s-a întâmplat nimic rău; **b)** n-are nicio importanță.
Nici acasă n-am de coasă = **a)** nu mă grăbesc; **b)** nu am nicio treabă.

AVERE

A avea avere = a fi bogat.
A face avere = **a)** a agonisi; **b)** a parveni.
A pierde averea = a deveni sărac.
A se bucura de avere = a fi lacom de bani.
Cu avere = avut.

AVERTISMENT

A da cuiva un avertisment = a atrage atenția cuiva să nu repete o greșeală.

AVIZ

A-și da avizul = a-și exprima punctul de vedere.
Aviz amatorilor (glumeț), se spune când vrem să atragem atenția celui care presupunem că are un interes în problema în discuție.
Aviz de plată = înștiințare prin care cineva este informat că trebuie să achite o anumită sumă de bani.

AVIZA

A aviza la... = **a)** a se gândi la ceva ce urmează a fi făcut; **b)** a recurge la ceva.

AVOCAT, -Ă

A se face (sau *a fi*) *avocatul cuiva* = a lua insistent apărarea cuiva.

AZÂR

A sta azâr (reg.; despre câini) = a pândi cu atenție vânatul.

AZBUCHE

A fi la azbuche (înv.) = a fi abia la începutul învățăturii.

AZI

A lăsa de azi pe mâine = a amâna mereu (la nesfârșit) efectuarea unui lucru, a unei acțiuni.
A trăi (sau *a o duce*) *de azi pe mâine* = a-și târî viața abia, a trăi necăjit, strâmtorat, în sărăcie.
Azi dimineață = în dimineața acestei zile
Azi-mâine = în curând, zilele acestea.
Ba azi, ba mâine, exprimă ideea de amânare continuă, de pe o zi pe alta.
Azi noapte = în noaptea care tocmai a trecut.
De azi în (atâtea) zile = peste (atâtea) zile.
De azi până (sau *pe*) *mâine*, exprimă ideea de un timp scurt.
De ieri până azi = într-un timp neașteptat de scurt.
Ziua de azi = timpul de față.

AZVÂRLI

A azvârli banii pe fereastră = a fi foarte cheltuitor.
A azvârli cu barda-n Dumnezeu (sau *în lună*) = a se răzvrăti contra tuturor.
A azvârli cu piatra în șatră = **a)** a lovi cu vorba pe departe; **b)** a face aluzie la ceva sau la cineva.
Cât ai azvârli cu securea (sau *cu toporul, cu praștia, cu bățul*, ori *cu o zburătură, cu un lemn*) = foarte aproape.

AZVÂRLIT, -Ă

A da de-a azvârlita = **a)** a arunca (ceva) cât colo; **b)** a rostogoli.

AZVÂRLITURĂ

O azvârlitură de băț = distanță (foarte) mică.

Ă

ĂLA, AIA

Altă aia (pop.) = a) un lucru de nimic; b) monstru; c) lucru neobişnuit.
Câte alea toate (pop.) = fel de fel de lucruri.
Culcă-te pe urechea aia! (pop.) = nu poţi să te bazezi pe...
De ce..., de aia... = cu cât..., cu atât...
O d-alea (pop. şi fam.) = o femeie stricată.
Toate alea (pop.) = tot ce trebuie.
Un ăla (peior.) = un om oarecare, neînsemnat.
Un (unul) d-ăia (pop. şi fam.) = un ticălos.
Vorba (povestea, zisa) ăluia (pop.) = ceva (cunoscut) de toată lumea.

ĂSTA, ASTA

Asta e! sau *asta-i*! = iată care e cauza! asta e pricina!
Asta-i asta! = iată lucrul de căpetenie! acesta e momentul hotărâtor! acu-i acu!
Asta-i încă (sau *asta încă-i*) *una!* = tare mă mir.
Asta-i ştiut (sau *ştiută*) = este lucru bine cunoscut.
Ce-i asta (de...)? = ce înseamnă lucrul acesta? cum se face (că...)? cum se explică?
Ei, asta-i! = a) nu cred; b) nu sunt de acord.
Una ca asta = un astfel de lucru, aşa ceva.

BCUIAŞI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

B

BA

A nu zice (sau *spune*) *nici da, nici ba* = a nu se pronunța, a nu-și spune părerea, a nu spune nimic, a se abține.

A zice ba = a se opune, a se împotrivi; a refuza.

Au (sau *ori*) *ba?* (în interogative, urmează după un verb afirmativ) = a pune în fața celui chestionat o alternativă.

Ba, asta-i vorbă! (înv.) = nicidecum.

Ba bine că zici! = **a)** e o idee bună; **b)** ai dreptate.

Ba bine că nu = evident că da, se-nțelege, desigur, firește.

Ba că chiar! = n-ai prea nimerit-o!

Ba, ce (se potrivește)? (înv.) = nici vorbă.

Ba da (sau, reg., *nu*) = introduce o afirmație care contrazice o negație.

Ba e albă, ba e neagră (sau *ba e laie, ba e bălaie*) = **a)** nu știi ce să mai crezi; **b)** se contrazice singur.

Ba (nu), zău! = **a)** (ir.) haida de! să fim serioși!; **b)** să fim drepți!; **c)** chiar așa este.

Ba, să (mai) zici! (înv.) = așa se pare.

Ba și (sau *chiar*) = **a)** chiar și; **b)** încă și.

Ba una, ba alta = multe și de toate.

Ca mai ba! [sau *nici (cam) mai ba!* ori *nici ba!*] (reg.) = nici vorbă! nici pomeneală!

Da sau ba? = răspunde clar!

La soare te puteai uita, dar la... ba! (cu sens de hiperbolă) = **a)** e foarte frumos; **b)** e plin de calități; **c)** (ir.) e foarte înfumurat.

Nici (cam) mai ba! (sau *nici ba!*) = nici vorbă! nici pomeneală!

Nici da, nici ba = nu e hotărât.

Vodă vrea și Hâncu ba! (înv.) = **a)** a apărut o piedică de la cine nu te-ai fi așteptat; **b)** cineva contrazice pe toată lumea.

BABACĂ

Trai, neneaco, cu banii babachii, se spune despre cineva care duce un trai bun, o viață fără griji cu banii tatălui sau (p. ext.) cu banii altuia.

BABADAM

De când cu Adam-Babadam = de când cu moș Adam, de mult.

BABĂ

A trecut baba cu colacii, se spune cuiva care a scăpat o ocazie bună.

Baba și mitraliera, se folosește în legătură cu două lucruri care nu au nimic în comun.

Capul lui a mai fost la un fund de babă (ir.) = o face pe înțeleptul, dar nu știe nimic.

Popa nu toacă de două ori pentru o babă surdă, i se răspunde celui care nu este atent și cere să i se repete cele spuse anterior.

Satul arde și baba se piaptănă, se spune despre cineva care e preocupat de lucruri neînsemnate, în timp ce în jurul lui au loc evenimente importante.

Știe cât baba mea (fam.; ir.) = nu știe nimic.

BABILON

A fi în ăle vaviloane = a fi într-o stare (anormală) de zăpăceală.

A se pomeni în ăle vaviloane = a se trezi într-o mare zarvă.

A veni în ăle vaviloane = a veni repede, necăjit și buimăcit.

A vorbi în ăle vaviloane = a vorbi anapoda.

BABIȚĂ

Are babițe (reg.; fig.), se spune despre cineva care se supără din orice.

BACALĂ

Cade (sau *pici*) *bacală* = cade necaz pe capul omului.

BACĂU

A arăta Bacăul cuiva = a amenința pe cineva cu bătaia.

A-și găsi Bacăul (cu cineva) = **a)** a găsi pe cineva care să-l învețe minte; **b)** a o păți, a da de bucluc (cu cineva).

Toată lelea își are Bacăul ei = a da peste omul potrivit.

BACLIU

A tăia la baclii (reg.) = a minți.

BADII

Merge în badii (reg.) = **a)** merge cu aroganță; **b)** merge după plac.

BADOC

Ține-ți badocul! = ține-ți gura!

BAGAJ

A da la bagaje = a preda bagajele la serviciul special al stației de cale ferată pentru a fi transportate la destinația indicată.

A-i face cuiva bagajele (fam.) = a goni din casă.

A-și face bagajele = **a)** a se pregăti de plecare; **b)** (p. ext.) a pleca repede, a se cărăbăni, a-și lua catrafusele.

BAI[1]

A avea bai cu (cineva) = **a)** a avea o treabă cu cineva; **b)** a avea de furcă cu cineva.

A avea baiul (cuiva) (reg.) = a băga în seamă pe cineva.

A da bai (cuiva) (ir.) = a face vinovat (pe cineva de ceva).

A nu-i da bai = a nu învinovăți.

Am bai cu... = mă doare (ceva).

Baiul acela (sau *cel rău*) = epilepsie.

Care-i baiul? (reg.) = ce este?

Ce bai ai? = ce-ţi lipseşte?
Ce-i baiu? = care e pricina, necazul, păsul?
N-are bai (de) (reg.) = este indiferent.
Nu-i (niciun) bai (că...) [sau *de asta nu (mi)-i bai*] = nu face nimic, nu-mi pasă, nu-i nicio pagubă.

BAI[2]

A zice bai = a) a se împotrivi; b) a refuza.

BAIE

Baie de sânge = cantitate mare de sânge pierdută de cineva; (p. ext.) măcel, prăpăd.
Tot (sau *cam*) *de-o baie* = de aceeaşi categorie sau de acelaşi fel, de-o teapă.

BAIERĂ

A avea nouă băieri la (gura de la) pungă = a fi foarte zgârcit.
A i (se) rupe băierile inimii = a simţi (sau a provoca cuiva) o mare durere (fizică sau sufletească).
A-i tăia (cuiva) băierile pungii = a face (pe cineva) să-ţi dea bani.
A ofta (sau *a striga, a râde* etc.) *din băierile inimii* = a ofta (sau a striga, a râde etc.) foarte tare, puternic, din adâncul inimii.
A strânge (sau *a lega*) *băierile pungii* = a face economii, a deveni (mai) econom.
A-şi dezlega băierile inimii = a se destăinui; a-şi deschide inima.

BAIU

A zice baiu (reg.) = a zice nu, a se împotrivi, a se opune.

BAL

Dacă-i bal, bal să fie (pop.) = a) petrecere fără restricţii, fără să te mai uiţi la cheltuieli; b) acţiune fără restricţii.

BALAMA

A-i (sau *a i se*) *slăbi* [sau *a i se (în)muia*)] *(cuiva)* [ori *a nu-l (mai) ajuta* (sau *ţine*) *pe cineva*] *balamalele* = a-şi pierde vigoarea (din cauza bătrâneţii, a oboselii, a fricii).
A-i tremura (cuiva) balamalele = a se teme, a-i fi frică.
A ieşi (sau *a sări*) *din balamale* = a se enerva, a se înfuria; a-şi pierde firea, a o lua razna.
A nu-l mai ţine balamalele = a-şi pierde puterile, vigoarea.
A scoate (pe cineva) din balamale = a enerva, a scoate (pe cineva) din sărite.
A strânge (pe cineva) în balamale (sau *în cleşte* ori *cu uşa*) = a sili, a obliga pe cineva să facă ceva, a constrânge.
A tremura din toate balamalele = a dârdâi de frică.

BALAMUC

A fi bun de (dus la) balamuc = a fi nebun, ţicnit, a o lua razna.

BALANŢĂ

A apleca (sau *a înclina*) *balanţa (în favoarea cuiva)* = a fi părtinitor, a părtini, a favoriza pe cineva, a ţine cu cineva.
A arunca (ceva) în balanţă = a arunca în cumpănă.
A pune în balanţă = a compara două lucruri sau două fapte, atitudini, idei diferite; a cumpăni faptele înainte de a lua o hotărâre.
A ţine balanţa dreaptă = a fi drept, nepărtinitor.

BALĂ

A fi altă bală (reg.) = a avea ceva drăcesc.
A fugi ca de altă bală (reg.) = a fugi nebun (de ceva rău).

BALE

A-i curge (cuiva) balele (după ceva sau *cineva)* (fam.) = a dori mult ceva sau pe cineva; a-i lăsa gura apă.
A lăsa pe cineva în balele lui (fam.) = a lăsa să-şi facă voia.

BALERCĂ

A face gâtul leică (sau *pâlnie*) *şi pântecele balercă* (pop.) = a bea peste măsură.

BALIGĂ

A face sânge în baligă (fam.) = a se lăuda cu ceva grozav, pe care nu este în stare să-l facă.
(A o trânti) ca baliga în gard (pop.) = (a spune) vorbă nepotrivită.
A sta ca o baligă (sau *ca o plăcintă*) (vulg.) = a sta comod, indiferent, pasiv.
La baliga moale puţin(ti)că apă (sau *ploaie*) *trebuie* = pe cei slabi de tot, îi dau gata mici întâmplări.
S-a aprins baliga în el (fam.) = a se supăra, a se înfuria.
Viţelul după baligă se cunoaşte ce bou o să (se) facă (fam.) = omul se cunoaşte din copilărie ce o să fie mai târziu (mai ales în sens defavorabil şi despre cei proşti).

BALMOŞ

A face (un lucru) talmeş-balmeş = a-l întoarce cu susu-n jos.
A-l face pe cineva talmeş-balmeş = a-l rupe în bătaie, a-l face harcea-parcea.
Se îmbie ca ţiganul la balmoş = a se invita (ca ţiganul) la chilipir sau, mai ales, la mâncare şi băutură fără plată.

BALON

A lua (pe cineva) *în balon* (fam.) = a râde de cineva; a ironiza, a zeflemisi, a lua peste picior.

BALTĂ

A da cu bâta (sau *cu băţul*) *în baltă* = a) a face o muncă de pomană; b) a face un gest (sau a spune o vorbă) care deranjează prin caracterul ei nedelicat sau insolit; c) a face o gafă, a o scrânti.
A lăsa (ceva) baltă (pop. şi fam.) = a lăsa (ceva) în părăsire; a nu se mai interesa de ceva, a nu se mai ocupa de ceea ce s-a început.
A rămâne (sau *a sta, a zăcea*) *baltă* (despre un lucru) (pop. şi fam.) = a fi lăsat în părăsire; a sta pe loc, a stagna.

A râde vârșa de baltă (pop.) = a râde de cusururile altora, fără să le vadă pe ale sale.

A sta (sau *a rămâne* ori, rar, *a zăcea*) *baltă* = **a)** a lăsa (a rămâne) în părăsire; **b)** a stagna, a sta pe loc.

A vinde peștele din baltă (sau *pielea ursului din pădure*) = **a)** a promite un lucru pe care nu-l ai; **b)** a face planuri cu un lucru care nu-ți aparține, a conta pe ceva nesigur.

Are balta pește (pop. și fam.; despre persoane) = **a)** are de unde să dea sau să plătească; **b)** formulă pentru alinarea celui părăsit de partener.

Baltă mare (arg.) = loc de unde se pot fura multe lucruri de valoare.

De baltă = **a)** de calitate inferioară; **b)** penibil, rușinos.

Las-o moartă în baltă (sau *în cânepă* ori *în păpușoi*) = a nu se mai interesa de un lucru, de o afacere.

BAMBURĂ

A bate bambura (pop. și fam.) = **a)** a umbla haimana; **b)** a bate din picioare de frig.

A sări bambura (pop. și fam.) = a sări în sus (de bucurie sau de durere).

BAN

A avea bani gârlă (sau *a se culca pe bani*, reg. *a măsura banii cu dimerlia*) = a fi foarte bogat.

A avea bani (strânși) la ciorap (sau *a strânge bani la ciorap*) = **a)** a avea sau a face economii, a avea sau a strânge o sumă de bani; **b)** a fi zgârcit.

A arunca bani pe fereastră = a cheltui fără socoteală, a fi risipitor.

A face bani = a agonisi, a strânge bani; a câștiga parale.

A fi doldora (sau *plin, putred*) *de bani* = a fi foarte bogat.

(A fi) în bani = a fi într-o situație financiară bună, a fi în posesia unei sume de bani.

A fi în banii lui (reg.) = a nu fi în pagubă.

A fi (sau *a lăsa pe cineva*) *în banii lui* (fig.) = a fi (sau a lăsa pe cineva) liber să facă ce vrea.

A înota în bani (sau *în aur*) = a fi (foarte) bogat.

A lua (ceva) de (sau *drept*) *bani buni* = a crede că un lucru este adevărat.

A mânca banii cu lingura (sau *cu polonicul*) = a fi risipitor, cheltuitor.

A nu face (sau *a nu plăti*) *un ban (chior)* (sau *nici doi bani*) = a nu valora nimic, a nu avea nicio valoare.

A nu fi în banii lui (reg.) = a fi prost dispus.

A plăti în bani gata (sau *gheață, peșin, în naht* ori *numărați*) = a plăti imediat suma întreagă.

A scutura (pe cineva) de bani = a stoarce (pe cineva) de bani

A spânzura banii (glumeț) = a cheltui mult, fără discernământ, a fi risipitor.

A strânge bani albi pentru zile negre (pop. și fam.) = a economisi.

A strânge bani la ciorap (pop.și fam.) = **a)** a economisi; **b)** a fi zgârcit.

A-și bea banii (despre alcoolici) = a-și cheltui banii pe băutură.

A-și spune banii (înv.) = a se lăuda cu averea.

A toca banii (cuiva) = a cheltui banii cuiva, a trăi pe spinarea cuiva.

A trăi (pe lângă cineva) ca banul cel bun = a fi foarte prețuit (de cineva), a se bucura de mare considerație.

A umbla cu doi bani în trei pungi (pop. și fam.) = **a)** a încerca să înșeli (pe cineva cu ceva); **b)** (reg.; despre femei) a avea mai mulți iubiți.

A umbla în banii lui (reg.) = **a)** a umbla în voie, după cum poftește; **b)** a fi arogant.

A ușura de bani (pe cineva) = **a)** a determina pe cineva să cheltuiască o sumă mare de bani; **b)** a fura, a-și însuși, printr-o escrocherie, o sumă mare de bani de la cineva.

A vâna banul = a alerga după avere, după profit.

Bani de buzunar (sau *de cheltuială*) = bani destinați cheltuielilor mărunte de zi cu zi.

Bani gata (sau *buni, lichizi, gheață, peșin* sau *numărați*) = bani în numerar, disponibili, cu care poți plăti imediat.

De doi bani (sau *trei lulele*) = **a)** ieftin; **b)** de calitate inferioară.

Fecior (sau *băiat*) *de bani gata* = fiu de oameni avuți care irosește banii primiți sau moșteniți de la părinți.

Nu face un ban = nu valorează nimic, nu face nici cât o ceapă degerată.

Nu-l dau banii afară din casă, se spune despre cel căruia nu-i prisosesc banii, care are (doar) un minimum de existență asigurat.

Oameni cu hrana în bani = soldați care primesc bani pentru hrană.

BANC

A da (un) banc (la jocul de cărți) = a ține banca la banc.

BANCA

A pune bancaua (reg.) = a bănui pe cineva într-o afacere necinstită.

BANCĂ[1]

A sta (sau *a rămâne*) *în banca lui* = a rămâne la locul său, a sta pasiv de orice inițiativă, a fi docil.

Banca acuzaților = locurile dintr-o sală de tribunal ocupate de acuzați.

Banca apărării = locurile dintr-o sală de tribunal destinate avocaților care-i apără pe acuzați.

Banca ministerială = locurile din parlament rezervate membrilor guvernului.

De pe băncile școlii = din anii de școală.

Stai în banca ta! = **a)** fii cuminte!; **b)** nu te întinde mai mult decât ți-e plapuma!, cunoaște-ți limitele!

BANCĂ[2]

A sări (sau *a face să sară*) *banca (în aer)* = a câștiga un pot egal cu întreaga sumă pusă de bancher în joc.

A sparge banca = a câștiga dintr-o dată toți banii puși în joc.

BANCO

A face (în sau *din) banco* = a susține singur miza jocului împotriva băncii.

BANDĂ

A da (sau *a lua*) *banda* = a atinge cu bila marginea șoselei (de scânduri) a popicelor.

BANIȚĂ

A avea capul cât banița (pop. și fam.) = a) a avea un cap mare; b) a avea dureri de cap.

A da banița și a scoate cu ciurul (sau *cu lingura*) (reg.) = a da foarte mulți bani împrumut și a-i primi foarte greu înapoi.

Banița cu care dai, cu aceea primești (reg.) = după faptă și răsplată.

Îi dai cu banița, și-ți dă cu ciurul, se spune despre cineva care uită repede ajutorul pe care i l-ai dat.

BAR

A lua barul (la jocurile cu mingea) = a bate mingea dincolo de bar (de linia limită).

BARABOI

A nu plăti (sau *a nu face*) *un baraboi* (Trans.) = a nu valora nimic.

BARBĂ

A avea barbă (pop. și fam.; despre o anecdotă) = a fi veche și cunoscută.

A da banii prin barbă (pop.) = a freca de bărbie primii bani încasați într-o zi la o afacere, pentru a avea noroc.

A face dâră (drum, cărare) prin barbă (pop. și fam.) = a) a deschide calea; b) (fig.) a stabili un obicei.

A merge pe barba lui = a-și urma propria tactică, strategie.

A pune o barbă cuiva (pop. și fam.) = a înșela.

A pune (sau *a trage*) *bărbi* (arg.) = a minți; a exagera, a înșira verzi și uscate.

A purta gâsca în barbă (sau *a-i ieși brânza în barbă*) (glumeț și pop.) = a-i încărunți cuiva barba.

A râde în barbă (pop. și fam.) = a râde în sine (cu răutate), a râde pe ascuns.

A se trage de barbă (cu cineva) (fam.) = a) a fi foarte intim cu cineva, a se bate pe burtă (cu cineva); b) a fi bun prieten.

A-și da barba pe mâna altuia = a se lăsa la discreția altuia.

A șopti (sau *a vorbi*) *în barbă* (pop. și fam.) = a spune ceva încet, numai pentru sine.

A trage (cuiva) o smeche (sau *un zbing*) *în barbă* = a trage (cuiva) un pumn.

A trage nădejde ca spânul de barbă (pop. și fam.) = a nădăjdui ceva ce nu se poate realiza.

Când mi-o crește iarba-n barbă! (pop. și fam.) = niciodată!

Câți peri în barbă = în număr foarte mare, foarte mulți.

Pe barba cuiva (fam.) = pe răspunderea (cuiva).

BARDĂ

A da (sau *a azvârli*) *cu barda în lună* = a fi nesocotit, sărit.

A da (sau *a azvârli*) *cu barda* (ori *cu securea, cu pușca*) *în Dumnezeu* (sau *în lună*) = a) a se răzvrăti; b) a nu avea respect față de nimeni, a acționa fără scrupule; c) a fi nesocotit.

A fi cioplit numai din (sau *nelucrat în*) *bardă* = a fi bădăran, grosolan.

Cioplit (numai) din bardă (sau *cu barda*) = a) (despre obiecte) încă nefinisat; b) (despre oameni) bădăran, grosolan.

BARICADĂ

A fi de cealaltă parte a baricadei = a fi în tabăra adversă.

A fi pe baricadă = a) a fi la datorie; b) a fi combativ.

A muri pe baricade (sau *pe baricadă*) = a muri luptând pentru o idee.

BARIȘ

A-și da barișul pe ceafă (reg.) = a) a se face de râs; b) a încălca regulile bunei-cuviințe; c) (fig.) a fi lipsit de rușine, a se da în spectacol.

BAROS

(A fi) între baros (sau *ciocan*) *și nicovală* = (a fi) în mare strâmtoare.

BASM

A se face de basm (sau *de baftă*) (fam.) = a se face de râs.

Basmul cu cocoșul roșu (reg.) = o poveste, un lucru, o încurcătură fără sfârșit.

BASMA

A ieși (sau *a scăpa*) *basma* (rar *batistă*) *curată* = a ieși cu bine dintr-o încurcătură; a ieși cu obrazul curat.

A scoate (pe cineva) basma curată = a scoate (pe cineva) nevinovat, a achita.

BASTA

(Și) cu asta basta! = gata! am terminat, am încheiat discuția!

BATAC

A sta batac (reg.) = a sta în permanență într-un loc.

BATAL

A sta batal la ușă (reg.) = a se ține de capul cuiva.

A sta batal pe lucru (reg.) = a stărui, cu tot dinadinsul.

Ți-i cu bătal? (reg.) = e serios?

BATĂ

A da pe bete (pe cineva sau *faptele cuiva)* (reg.) = a) a da de gol; b) a râde de cineva sau de faptele sale.

A da (pe cineva) pe bete afară (reg.) = a da afară, a alunga, a goni, a scoate afară.

BATE

A aștepta să vadă dincotro (sau *de unde*) *bate vântul* = a sta în expectativă, a fi prudent, rezervat.

A bate (sau *a umbla*) *calea mânzului* (sau *a bate târgurile* ori *mahalalele)* = a umbla întruna, a frecventa neîncetat.

A bate apa în piuă = a vorbi mult şi prost sau fără rost.
A bate apa să se aleagă unt(ul) = a face o muncă zadarnică.
A bate bancul (la jocul de cărţi) = a ponta sume mari la jocurile de noroc.
A bate bani = **a)** (despre domnitori) a înfiinţa monede proprii; **b)** a fabrica monede de metal.
A bate capul cuiva cu ceva [sau *a bate (pe cineva) la cap*] (fam.) = a se ţine stăruitor de cineva.
A bate cărţile (Mold.) = a lovi (mereu) de masă cărţile de joc.
A bate câmpii = a vorbi aiurea, a divaga, a se abate de la chestiunea discutată, a ocoli un subiect care nu convine să fie discutat.
A bate ciamburu (reg.) = a trăi din munca altuia, a parazita.
A bate ciobăneşte (sau *furcă, măr, pe roate, dobză, gros* etc.) (pop.) = a bate foarte tare.
A bate cu capul în pământ (bis.) = a se umili cu pocăinţă.
A bate cu cineva (rar) = a avea simpatie pentru cineva.
A bate cu fruntea în nori (Olt.) = **a)** a fi înalt; **b)** a fi mândru, înfumurat.
A bate cu gâlceavă urechile cuiva (fig.; pop. şi fam.) = a supăra cu plângeri.
A bate (cu vorba) = **a)** a face aluzie la...; **b)** a aduce (pe departe) vorba despre ceva.
A bate cuiva obrazul (fig.; pop. şi fam.) = a-i face cuiva imputări.
A bate cuiva perele (Trans.; rar) = a repeta neîncetat un sfat care nu este urmat.
A bate darabana = a bate ritmic cu degete într-un obiect în semn de nerăbdare.
A bate din aripi (despre păsări) = a face mişcarea de zbor lovind aerul cu aripile.
A bate din gură degeaba (sau *în vânt*) (sau, rar, *a-şi bate limba*) = a vorbi în zadar, fără niciun rezultat.
A bate din (sau *în*) *palme* = a aplauda.
A bate din picioare = a tropăi.
A bate din picior = **a)** a lovi cu piciorul în pământ; **b)** a se răsti; a porunci.
A bate din (sau *în*) *buze* = a rămâne păgubit de ceva sau înşelat în aşteptările sale.
A bate din pieptene (reg.) = a clănţăni.
A bate drumul (sau *drumurile*) (ori *căile, uliţele, ţările, codrii*) = **a)** a umbla mult, a alerga, a cutreiera; **b)** a face mereu acelaşi drum (pentru afaceri).
A bate la maşină = a dactilografia.
A bate halviţa (pop.) = **a)** a fi nemâncat; **b)** a mânca rar.
A bate în pumni (fam.) = a lovi pumnii unul de altul, făcând în necaz cuiva.
A bate în retragere = **a)** a se retrage din luptă; **b)** a retracta cele spuse înainte.
A bate în tâmpine (reg.) = a vesti tuturor, a bate toba.
A bate în tipar (înv.) = a tipări.
A bate la cap (despre băuturi) = a ameţi.
A bate la maşină = a dactilografia.
A bate la ochi (rar, *la urechi* sau *la auz*) (fig.; pop. şi fam.) = a atrage atenţia, trezind interes, bănuială prin neobişnuitul situaţiei; a frapa.
A bate la tălpi (înv.) = a pedepsi, lovind cu un baston, o vargă etc. la tălpi.
A bate laturile = **a)** a umbla rătăcind; **b)** (p. ext.) a greşi; **c)** a păcătui.
A bate mahalalele (sau *târgurile*) = a umbla mereu prin...
A bate măr pe cineva = a-i trage o bătaie straşnică cuiva.
A bate măsura (sau *tactul*) = a marca prin mişcări regulate (făcute cu mâna, cu piciorul sau cu o baghetă) fiecare tact al unei bucăţi muzicale.
A bate mătănii = a îngenunchea şi a atinge fruntea cu pământul de mai multe ori la rând, în semn de căinţă sau de cucernicie.
A bate mingea (sau *ţurca* etc.) = a (se) juca cu mingea, cu ţurca etc.
A bate monedă = **a)** a fabrica monede de metal; **b)** a insista asupra erorii cuiva, în defavoarea lui.
A bate monedă pe... = a insista.
A bate mult drum (sau *multă cale*) = a parcurge o distanţă lungă.
A bate o carte = a juca o carte de joc, a răspunde la cartea altuia cu o carte mai mare.
A bate (sau *a-i cânta*) *(cuiva) în strună* = a vorbi astfel încât să-i facă plăcere cuiva.
A bate (sau *a croi, a flocăi, a lovi*) *(pe cineva) de-i merg* (sau *să-i meargă*) *peticele* (sau *colbul, fulgii, untul*) = a bate rău (pe cineva).
A bate (sau *a umbla*) *lela* (sau *treta, brambura, geamburuc*) = a hoinări.
A bate palma (sau, arg., *laba*) *cu cineva* = **a)** a da mâna cu cineva; **b)** (p. ext.) a încheia cu cineva o tranzacţie, dând mâna cu el în semn de învoială.
A bate (pasul) pe loc = a nu realiza niciun progres într-o acţiune, a nu înainta într-o problemă.
A bate (pe cineva) ca la fasole = a bate (pe cineva) foarte tare.
A bate (pe cineva) gros (sau *preş*) = a bate foarte tare (pe cineva), a-i trage o bătaie zdravănă.
A bate pe cineva la cap (sau *a bate capul cuiva*) = a stărui pe lângă cineva; a nu-i da pace, a-l bate la cap; a cicăli, a plictisi pe cineva cu vorba.
A bate (pe) la uşa sau *uşile oamenilor* = a veni la cineva spre a-i cere un ajutor material, a cere (de) pomană.
A bate pizma cuiva (înv.) = a invidia pe cineva.
A bate podurile = a hoinări, a vagabonda.
A bate prundurile (sau *podurile* ori *lela, treta, brambura, geamburec*) = a hoinări, a vagabonda.
A bate putineiul = a obţine unt din lapte sau smântână.
A bate războiul (înv. şi pop.) = a se războiu.

A bate satu-n vergi = a cerși.
A bate să-i meargă fulgii = a bate măr, a bate foarte tare.
A bate străzile = a vagabonda.
A bate stupii = a muta albinele în alt stup.
A bate șaua (să priceapă iapa) (fig.; pop. și fam.) = a da de înțeles, fără a se adresa direct; a face aluzii.
A bate o telegramă (sau *o depeșă*) (înv.) = a da, a transmite o telegramă.
A bate tactul (sau *măsura*) = a marca, prin mișcări regulate (făcute cu mâna, cu piciorul sau cu o baghetă), fiecare tact al unei bucăți muzicale.
A bate tam-tamul = a dezvălui un secret; a bârfi.
A bate toaca = a) (arg.) a informa poliția; b) a divulga un secret și a-l populariza excesiv.
A bate toba = a spune peste tot un secret (intim) încredințat de cineva.
A bate un cui (glumeț) = a fuma o țigară.
A bate un record (sportiv) = a depăși un record (sportiv).
A bate ușile oamenilor = a cerși.
A fi bătut de Dumnezeu = a fi nenorocit.
A fi bătut în cap = a fi prost, netot.
A-i bate capul cuiva (pop. și fam.; fig.) = a nu-i da pace.
A-i bate (cuiva) obrazul = a-i face imputări.
A-i bate (cuiva) gândul (undeva) = a fi înclinat, aplecat spre...
A-i bate (cuiva) pontul = a face cuiva o aluzie.
A i se bate coliva în piept (pop.) = a fi pe moarte.
A-l bate Dumnezeu = a fi pedepsit pentru păcatele sale.
A-l bate grija pe cineva (fig.) = a fi neliniștit, îngrijorat.
A-l bate pe cineva gândul (sau *mintea*) (sau, refl., *a se bate cu mintea* ori *cu gândul, cu gândirile*) = a se gândi (insistent) la..., a fi preocupat de ceva, a fi obsedat de un gând (care îl îndeamnă să facă ceva).
A-l bate (pe cineva) grija = a fi neliniștit sau muncit de o grijă, a fi îngrijorat.
A o bate în cap = a lenevi, a trândăvi.
A se bate ca chiorii (sau *ca orbeții*) = a se încăiera și a se bate violent.
A se bate calicii (sau *lupii, nebunii*) *la* (sau *în*) *gura cuiva*, se spune despre cineva care mănâncă cu lăcomie sau vorbește mult și repede.
A se bate cap în cap = a) (înv.) a se învecina; b) a fi în contradicție, a nu se potrivi.
A (se) bate cu capul în pământ (înv.) = a (se) umili.
A se bate cu cărămida în piept = a) a se lăuda, a se grozăvi; b) a mânca foarte repede.
A se bate cu gândul (sau *cu mintea* ori *cu gândurile*) (fig.; pop. și fam.) = a fi preocupat de ceva.
A se bate cu mâna (sau *palma*) *peste gură* (pop. și fam.) = a se lovi peste gură pentru vorbe nesocotite, a regreta cele spuse.
A se bate cu moartea (fig.; fam.) = a fi în agonie.
A se bate cu pumnii în piept (fig.; pop. și fam.) = a) a se lovi peste piept în semn de pocăință; b) a se fuduli, a se mândri; a face caz de ceva.
A se bate cu pumnii în (sau *peste*) *cap* (fig; pop. și fam.) = a fi supărat; a fi disperat.
A se bate de muscă (fig.; ir.) = a sta degeaba.
A se bate după (rar *la* sau *pe*) *ceva* (pop.) = a căuta cu tot dinadinsul să ajungă la ceva.
A se bate în duel = a se duela.
A se bate în parte = a se lupta, fără ca nimeni să iasă învingător.
A se bate pe burtă cu cineva (fam.) = a fi într-o intimitate familiară cu cineva.
A se bate pe burtă cu toată lumea = a fi exagerat (excesiv) de sociabil.
A se bate pentru (sau *după*) *ceva* = a concura pentru a obține ceva.
A se bate singur (sau *de capul său*) (pop. și fam.) = a-și îndrepta comportamentul.
A se da bătut = a ceda, a renunța la orice opoziție (într-o discuție, la jocul de cărți, în sport).
A-și bate buzele = a vorbi mult și în zadar.
A-și bate capul (sau, rar, *firea*) *cu* (rar *pentru* sau *de*) *ceva* (fig.) = a) a se gândi intens (pentru a soluționa o problemă), a chibzui în toate felurile; b) a se ocupa mult de ceva, a se interesa mult de ceva.
A-și bate gura (sau *limba*) *degeaba* (ori *în vânt*) (fig.; pop. și fam.) = a vorbi în zadar.
A-și bate joc de cineva (sau *de ceva*) = a) a lua în derâdere pe cineva (sau ceva), a face pe cineva sau ceva de râs, de ocară; b) a necinsti, a viola o fată, o femeie.
A-și bate mendrele (pop. și fam.) = a) a râde de cineva sau de ceva; b) a-și face, neîmpiedicat, poftele.
A-și bate picioarele (fig.; pop. și fam.) = a umbla mult (în zadar).
A ști dincotro bate vântul = a intui evoluția evenimentelor.
Bată-l crucea (sau *nouă tămâi*) = diavolul.
Bată-l vina = exclamație care exprimă un sentiment de simpatie.
Bată-te pustia (sau *hazul, cucul*) = ești simpatic, ai haz.
Bate fierul până-i (sau *cât îi*) *cald* = acționează până nu-i prea târziu.
Bătut în cap = prost, nebun, țicnit.
Bătu-te-ar norocul (sau *hazul, pustia, cucul* etc.) (glumeț), exprimă simpatia, mirarea, indignarea.
Cât ai bate din palme = a) repede, într-o clipă, pe loc; b) imediat.
După cum bate vântul = în funcție de împrejurări, de conjunctură, de mersul lucrurilor.
Du-te, bate-ți coasa! (glumeț) = pleacă, fugi, lasă-mă în pace!

Pui de bate = bătaie straşnică.
Să mă bată Dumnezeu (sau *crucea* ori *Maica-Precista* etc.) = jurământ pentru a fi crezut.
Se bate ziua cu noaptea (pop. şi fam.) = se luminează de ziuă sau amurgeşte.
Un pui de bate (fam.) = o bătaie zdravănă.

BATISTĂ

A scoate (pe cineva) (sau *a ieşi*) *batistă curată* (înv.) = a scoate pe cineva dintr-o încurcătură.

BATJOCURĂ

A fi (sau *a ajunge, a se face, a rămâne*) *de batjocură* = a fi (sau a ajunge, a se face) de râs, a deveni ridicol.

BAZAOCHI, -OACHE

Se uită ca bazaoachea = se uită cruciş.

BAZĂ

A avea (ceva) la bază = a se întemeia, a se sprijini pe ceva (sigur, solid).
A fi (sau *a sta*) *la baza a ceva* = a forma temelia, fundamentul a ceva.
A pune bază pe cineva = a se încrede, a se baza (pe cineva).
A pune bazele a ceva = a funda, a întemeia.

BĂBESC, -EASCĂ

Leacuri băbeşti = mijloace empirice cu care unele babe pretind că vindecă bolile. *Socoteală băbească* = socoteală făcută în mod simplist, empiric; (fig.) socoteală greşită, îngustă.
Vorbe (sau *fleacuri*) *băbeşti* = vorbe cărora nu trebuie să li se dea nicio importanţă; scornituri, cancanuri.

BĂBEŞTE

A socoti (sau *a face socoteli, a o lua*) *băbeşte* = a face calcule în mod simplist, empiric.

BĂGA

A băga actele (de căsătorie) (fam.) = a depune actele cerute pentru căsătorie.
A băga (animalele) la (sau *în*) *plug* (sau *în cârd*) *cu cineva* (pop. şi fam.) = a se întovărăşi cu cineva (pentru lucrările agricole sau ale păstoritului sau (p. ext.) pentru alte activităţi).
A băga capul la cutie = **a)** (în box) a se feri de loviturile adversarului; **b)** a se adăposti.
A băga cărbuni (sau *gaz*) = a accelera; a se grăbi; a băga viteză.
A băga ceva în gură = a mânca în grabă.
A băga (ceva) în (sau *la*) *buzunar* (rar) = a fura.
A băga (ceva) în (sau *la*) *cap* = a ţine minte un lucru.
A băga (ceva) zălog (înv.) = a zălogi.
A băga (cuiva ceva) în (sau *la*) *cap* = **a)** a face pe cineva să înţeleagă o problemă, o teorie etc.; **b)** a face pe cineva să creadă un lucru (curios), să fie obsedat de ceva.
A băga (cuiva) (de) vină = a acuza, a învinovăţi, a învinui.
A băga (cuiva) fluturaşi în cap = a zăpăci pe cineva.
A băga (cuiva) frica în oase [sau *a băga pe cineva în sperieţi* (ori *în răcori*)] = a speria rău (pe cineva).
A băga de seamă (sau, înv., *a băga seama*) = **a)** a avea grijă (de ceva); **b)** a fi atent (la ceva); **c)** a observa; **d)** a considera.
A băga în aceeaşi oală = a judeca două sau mai multe persoane, lucruri etc. după aceleaşi criterii.
A băga în gură [sau *(pe) sub nas,* rar, *sub nări*] (fam.) = a mânca.
A băga în (sau *la*) *cap* (fam.) = **a)** a memora; **b)** a convinge (pe cineva); **c)** a învăţa ceva (util, dificil).
A băga în (sau *la*) *seamă (ceva* sau *pe cineva)* (sau, înv., *a băga seamă la cineva*) = **a)** a observa ceva sau pe cineva; **b)** a da (deosebită) atenţie (la ceva sau cuiva); **c)** a fi curtenitor (cu cineva); **d)** a asculta de cineva.
A băga în ţeapă = a trage în ţeapă.
A băga în (sau *la*) *ureche* (înv.) = a asculta (cu mare atenţie).
A băga în vină = a învinui.
A băga la accize = a include la plată.
A băga la ghiozdan = a mânca (mult şi cu poftă).
A băga la întristare (în limbajul deţinuţilor) = a aresta, a băga pe cineva la închisoare.
A băga la (sau *în*) *plug* (sau *în cârd*) (*cu cineva*) (sau *cu dracul*) [sau *a băga boii* (sau *vitele*) *în plug (cu cineva)*] = a se asocia, a se întovărăşi (cu cineva), a se potrivi (cuiva).
A băga melodii (arg.) = a denunţa.
A băga mesa = a implica pe cineva într-o situaţie neplăcută.
A băga moartea-n ţigani = **a)** a lansa o idee, un proiect care provoacă derută, confuzie; **b)** a arunca vina pe altcineva; a învinui pe nedrept pe cineva.
A băga mortu-n casă = **a)** a crea cuiva neplăceri; **b)** a da o lovitură decisivă adversarului.
A băga o pană = a împiedica pe cineva să acţioneze.
A băga o pilă = a interveni (abuziv) în favoarea cuiva sau a propriilor interese; a face trafic de influenţă.
A băga o sârmă = a da un telefon.
A băga o ştangă = **a)** a vorbi pe cineva de rău; **b)** a influenţa pe cineva în luarea unei decizii.
A băga oile în lapte (Păst.) = a înţărca mieii.
A băga oile în măsură (înv.) = a alege mieii de la oi.
A băga pe cineva (de viu) în mormânt (sau *în groapă* ori *în pământ*) = a omorî pe cineva cu zile, a pricinui moartea cuiva; (fig.) a cauza cuiva supărări mari.
A băga (pe cineva) în boală (sau *în boale, în toate boalele*) [sau *a(-i) băga (cuiva) boală în oase*] (fam.) = **a)** a-l tulbura (pe cineva) sufleteşte, a-l impresiona puternic; **b)** a umple de groază, a înspăimânta (pe cineva).
A băga pe cineva în butuci (sau *în cătuşe, în fiare, în spac, în obezi*) (fam.) = **a)** a prinde; **b)** a întemniţa.
A băga (pe cineva) în draci (sau *în toţi dracii*) (sau *a băga draci în cineva*) (fam. şi pop.) = a enerva (foarte rău).

A băga (pe cineva) în fabrica de pumni (arg.) = a lua la bătaie (pe cineva).

A băga pe cineva în frică (sau *în groază*) [ori (pop.) *în toate grozile, în spaimele morții, în ceasul morții, în friguri* sau (fam.) *în răcori, în toate răcorile,* (reg.) *în tușă, în toți sperieți(i),* ori *a-i băga cuiva frica în oase*] = a speria rău (pe cineva), a îngrozi, a înfricoșa.

A băga (pe cineva) în mâinile cuiva = **a)** a lăsa pe cineva la discreția sau în puterea cuiva; **b)** (fig.) a trăda.

A băga pe cineva în păcat = a determina, a face pe cineva să comită o faptă condamnabilă.

A băga (sau *a pune*) *(pe cineva) în pâine* = a da (cuiva) o slujbă.

A băga (pe cineva) în (sau *la*) *buzunar* = a înfunda (pe cineva), a-i închide gura, a-l pune în imposibilitate de a mai replica la ceva.

A băga (pe cineva) în (sau *la*) *închisoare* [ori *temniță, pușcărie, ocnă,* (înv.) *prinsoare,* (fam.) *la gros*) = a întemnița.

A băga (pe cineva) în răcori (sau *în sperieți*) = a înspăimânta, a îngrozi pe cineva.

A băga (pe cineva) în sân = a arăta (cuiva) dragoste mare.

A băga (pe cineva) în viteză (fam.) = a face pe cineva să lucreze repede, fără răgaz, a impulsiona

A băga (pe cineva) la apă = a produce cuiva un mare necaz, o mare neplăcere.

A băga (pe cineva) la mână (înv.) = a prinde.

A băga (pe cineva) la mijloc (înv.) = **a)** a înconjura; **b)** (fig.) a implica; **c)** (fig.) a pune într-o situație dificilă, a încolți.

A băga (pe cineva) la (o) idee = a face (pe cineva) să se teamă de ceva, a-i strecura în suflet teama și îngrijorarea pentru ceva.

A băga (pe cineva) sub covată (sau *sub masă*) = **a)** a face (pe cineva) să cadă sub masă din cauză că i s-a dat prea mult de băut; **b)** a învinge (pe cineva) într-o încercare, într-o discuție; a înfunda.

A băga pe țeavă = **a)** a denunța pe cineva; **b)** a face o recomandare în vederea obținerii unei recompense.

A băga seama (la ceva) = a fi atent, a observa.

A băga un fitil (sau *fitile*) *împotriva cuiva* (arg.) = a calomnia (pe cineva).

A băga zâzanie (sau *vrajbă, râcă, intrigă*) *(între oameni)* = a învrăjbi, a produce discordie.

A-l băga pe cineva în boală câinească (sau *în toate boalele, în năbădăi, în alte alea* ori *a-i băga cuiva boala în oase*) = a îmbolnăvi pe cineva.

A o băga pe mânecă (fam.) = **a)** a fi prins cu minciuna; **b)** a numai și cum să îndrepte o greșeală, a o sfecli, a o încurca.

A se băga ca musca-n lapte (sau *în curu calului, ca rața-n muci*) = a fi inoportun, a interveni într-un moment nepotrivit.

A se băga de seamă = a se observa, a se remarca (ceva).

A (se) băga (de viu) în mormânt [sau *în groapă* (p. ext.) *în pământ*] (fig.) = a (se) omorî cu zile.

A (se) băga după masă (Trans.) = a se așeza la masă pentru a mânca.

A se băga în cârd (cu cineva) (fam.) = a se întovărăși cu cineva (în vederea unor acțiuni reprobabile), a se înhăita.

A (se) băga în datorii = a(-l) face (să facă) datorii.

A se băga în ochii cuiva (fam.) = a se vârî în cineva cu multă insistență, spre a-l convinge despre ceva.

A se băga în sufletul (sau *în ochii, sub pielea*) *cuiva* = a se face cu insistență observat de cineva spre a-i câștiga încrederea, a nu slăbi pe cineva cu dovezile de simpatie, de dragoste (interesată) etc.

A se băga în vorbă (ca măraru-n ciorbă) = a intra (nepoftit) în vorbă.

A se băga la stăpân = **a)** a se tocmi ca om de serviciu la cineva; **b)** (fig.) a-și lua angajamente care-l pun (pe cineva) la discreția altuia (fără să-și fi dat seama de aceasta de la început).

A se băga soldat (sau *în soldății, cătană* ori *în cătănie*) (Trans.) = a intra în armată.

A-și băga botul (arg.) = a interveni inoportun, a se amesteca în lucruri care nu-l privesc.

A-și băga capul în foc (înv.) = a-și pune viața în primejdie.

A-și băga în cap (sau *în minte*) (fam.) = a-și propune, a plănui ceva.

A(-și) băga mâna-n foc pentru cineva = a garanta (cu toată convingerea) pentru cinstea cuiva.

A-și băga mâna în sânge (rar) = a face moarte de om.

A(-și) băga mințile în cap (fam.) = a se cumineți, a-și da bine seama de urmările faptelor sale, a reveni la o comportare conformă cu interesele sale.

A(-și) băga nasul (în ceva sau *undeva, în toate, unde nu-i fierbe oala)* = a se amesteca în treburi care nu-l privesc, a interveni inoportun într-o discuție.

A-și băga unghia-n gât = a se supăra, a se înfuria; a fi invidios.

Băga-te-aș (vulg.) = du-te dracului!

(Cum) bag seamă (sau *seama*) = după cât mi se apare, pare-mi-se, pasămite.

BĂGARE

Băgare de seamă = atenție deosebită.

Băgare în seamă a cuiva = **a)** purtare curtenitoare cu cineva; **b)** ascultare de cineva; **c)** atenție mare la ceva.

BĂGAT, -Ă

Băgat în seamă = observat, remarcat, considerat, renumit, stimat, cinstit.

BĂGĂU

A nu ajunge nici cât o lulă de băgău (Trans.) = a nu valora nimic.

BĂIAT

(A fi) odată băiat (sau *un băiat și jumătate*) = (a fi) voinic, isteț, iscusit etc.

Băiatul cu colinda (sau *cu bună dimineața*) = colindător.

BĂIRE

Băire de ziuă (reg.) = lucru într-o mină de suprafață, la lumina zilei.

BĂLAI, -AIE

A intrat bălaia în sat (pop.) = s-a luminat de ziuă, s-au ivit zorile.

A înțărcat bălaia (fam.) = **a)** s-a isprăvit cu posibilitatea de a profita de slăbiciunea sau de munca altuia; **b)** s-a terminat cu foloasele ușor obținute.

Că e laie, că-i bălaie (sau *ba-i laie, ba-i bălaie*) (pop.) = ba una, ba alta; ba albă, ba neagră; așa și pe dincolo.

Nici laie, nici bălaie = (în legătură cu luarea unei atitudini) nici așa, nici așa.

Nici lupul pe bălaia, nici bălaia pe lup, se zice când se tocmesc doi oameni și se învoiesc la un preț mijlociu care nu-i nici cel cerut, nici cel oferit.

Ori e laie, ori bălaie = (în chip de concluzie la o discuție mai largă) ori una, ori alta; ori în bine, ori în rău, să s-aleagă o dată.

BĂLAN, -Ă

E mâncat ca bălana de ham (pop.), se zice despre omul copleșit de necazuri și de nevoi.

Popa era călare pe bălană și întreba de iapă, se spune despre cei uituci, zăpăciți sau proști.

BĂLȚAT, -Ă

A fi cu mațele bălțate (rar) = a fi (rău sau) fățarnic.

BĂNAT

A-i fi bănat = a-i fi jale, a-i părea rău.

A nu-i fi cuiva cu bănat (reg.; ca formulă de politețe) = a nu lua rugămintea (sau întrebarea) cuiva în nume de rău.

BĂNĂNĂU

A umbla bănănău (reg.) = a umbla fără socoteală, a hoinări aiurea.

BĂNUI

Nu-mi bănuiesc (înv.) = nu-mi pasă, nu-mi pare rău, n-am nici cea mai mică părere de rău.

Să nu bănuiești [sau *(să) nu bănuiți*] (pop.) = să nu mi-o luați în nume de rău, să nu fie cu supărare.

BĂNUIALĂ

A avea bănuieli (că...) = a bănui (pe cineva).

A băga pe cineva în (sau *la*) *bănuieli* = a face ca cineva să fie bănuit.

A(-i) băga cuiva bănuieli [sau *a băga pe cineva în* (sau *la*) *bănuieli*] = a determina pe cineva să bănuiască ceva.

A intra (sau *a cădea*) *la bănuială* = a începe să bănuiască.

A nu-i fi cu bănuială, în formule de politețe, exprimând o scuză sau o părere de rău.

A scoate pe cineva din bănuieli = a face pe cineva să nu mai bănuiască ceva sau pe cineva.

BĂRĂBAR

A merge bărăbar (reg., despre vite) = a merge unul lângă altul.

BĂRĂGAN

A striga (sau *a umbla, a se comporta*) *ca pe bărăgan* = a fi lipsit de educație, a fi necivilizat.

BĂRĂRĂU

A se ține bărărău (reg.) = **a)** a se ține unul de altul; **b)** a menține un lucru încurcat.

BĂRBĂRĂTURĂ

A face bărbărătură (reg.) = a vorbi multe și fără înțeles.

BĂRBIE

A lăsa bărbie (pop.) = a face avere, a-i merge bine.

BĂSNI

A-i băsni cuiva ceva = **a)** a-i da prin cap; **b)** a spune nimicuri.

BĂȘCĂLIE

A face (de) bășcălie de cineva (sau *pe cineva*) = a-și bate joc (de cineva).

A lua (pe cineva) în bășcălie [sau *a face de bășcălie (pe cineva)*] = a-și bate joc (de cineva), a lua pe cineva peste picior, a face de râs pe cineva.

BĂTAIE

A avea bătaie lungă = **a)** a avea consecințe timp îndelungat; **b)** (despre femei, glumeț) a avea succes la bărbați.

(A cântări) cu bătaie = (a cântări) cu puțin peste greutatea exactă.

A cocoșa în bătaie = bate foarte tare.

A da bătaie (fam.) = a face ceva foarte repede, a grăbi, a zori.

A fi ceva pe bătaie (despre mărfuri) = a se vinde foarte repede, a se vinde ca pâinea caldă.

A fi în bătaia fierului (despre prăvălii) = a se găsi într-un loc foarte potrivit, într-o poziție avantajoasă.

A fi (sau *a ajunge*) *la bătaie* (la jocul de cărți) = a-ți veni rândul să câștigi.

A încasa o bătaie (sau *o mardeală, o papară*) = a fi bătut (de cineva).

A pune (ceva) la bătaie = **a)** a oferi (ceva) spre a fi cheltuit sau consumat; **b)** a risca (ceva).

A (se) lua [sau *a (se) înhăța*] *la bătaie* = a (se) bate.

A stinge (sau *a snopi, a sminti, a prăpădi, a zvânta etc.*) *în bătaie* (sau *în bătăi*) *pe cineva* = a bate (pe cineva) foarte rău, zdravăn.

A-și pune curul la bătaie (pop., vulg.) = **a)** (despre femei) a face uz de farmece pentru a obține ceva, un avantaj, un favor; **b)** a și asuma un risc.

A trage cuiva o mamă (sau *un toc*) *de bătaie* = a bate foarte rău pe cineva.

A usca (sau *a zăpăci*) (pe cineva) *în bătaie* = a bate zdravăn pe cineva.
Bătaie de cap = a) frământare a minții; b) (p. ext.) trudă, oboseală.
Ciuca bătăilor = sportiv sau echipă învinsă mereu.
(În) bătaia puștii (sau *a gloanțelor*) = (în) sfera de acțiune a puștii (sau a gloanțelor).
Într-o bătaie de amnar = într-o clipă, pe dată.
Mamă de bătaie = bătaie strașnică.

BĂTĂTOR, -OARE
Bătător la ochi (fig.) = care atrage atenția, izbitor, evident.

BĂTĂTURĂ
A călca pe cineva pe bătătură (fam.) = a enerva, a supăra (pe cineva).

BĂTEALĂ
A sta bătaie cuiva (sau, mai ales, *pe capul cuiva*) (reg.) = a se ține de capul cuiva, a-l bate la cap, a fi foarte insistent.

BĂTUCI
A se bătuci la picioare = a face bășici la picioare (din cauza umblatului).

BĂTUT, -Ă
A fi bătut de brumă (despre oameni) = a fi încărunțit.
A fi bătut de Dumnezeu = a fi pedepsit.
A fi bătut la cap (cu leuca) = a fi țicnit.
Bani bătuți = bani gheață, cheș.
Bătut în (sau *la*) *cap* = care pricepe greu; prost.
Brânză bună, bătută în foale de câine (pop.; despre oameni) = care are calități, dar este lipsit de caracter.

BĂȚ
A da (ca câinele) prin băț (pop.; reg.) = a fi extrem de insistent, de îndrăzneț, de obraznic.
A fețeli bățul (reg.) = a se face de râs.
A pipăi vorba cu bățul (reg.) = a căuta ceartă.
A pune (cuiva) bețe în roate (pop. și fam.) = a face (cuiva) dificultăți, a pune piedici, pentru a zădărnici o acțiune sau un plan.
A rămâne cu traista-n băț (reg.) = a sărăci.
A-și pune pielea pe băț (sau *pe ciomag*) = a se supune unor restricții pentru a putea rezolva ceva.
A-și lua traista-n băț (pop.) = a porni la drum, a pleca.
A vorbi (sau *a răspunde*) *de-a bățul* = a vorbi (sau a răspunde) în răspăr, amenințător.
Nici (sau *măcar*) *un băț de chibrit* = nimic.

BĂUT
A se pune (sau *a se așterne*) *pe mâncat și pe băut* (sau *pe mâncate și pe băute*) = a începe, a se apuca să mănânce și să bea.

BĂUTURĂ
A avea jug la băutură (reg.), se spune despre cineva căruia îi place să bea.
A (nu) ține la băutură = a (nu) rezista la consumarea (exagerată) a lichidelor alcoolice.
A se deda la băutură = a se apuca de băut.
A se întrece cu băutura = a consuma în mod exagerat băuturi alcoolice.
A-și îneca amarul (sau *grijile, necazul, nevoile*) *în băutură* = a începe să bea din cauza unor eșecuri, dezamăgiri, supărări.

BÂC
A-i umbla cuiva în bâcuri (reg.) = a căuta să facă cuiva pe plac, a-l răsfăța.

BÂCA
A da (sau *a veni, a face*) *bâca* (înv.; ieșit din uz) = a cădea.

BÂCĂ
A prinde bâcă (Olt.; despre cal sau bou) = a avea obiceiul de a nu trage o greutate prea mare, mai ales la deal.

BÂHĂ
A avea (sau *a pune, a da*) *bâha* (reg.; despre cai și boi) = a nu vrea să tragă, a se încăpățâna.
A prinde bâhă (sau *bâha*) (ori *a se apuca de bâhă*) (înv.) = a) a persista în negarea unui fapt; b) a tăinui.
A pune bâha (sau *bâva, bâua*) (reg.) = a nu spune, a nu recunoaște.
A se face de bâhă cu lumea (reg.) = a se înjosi.

BÂIGUI
A se bâigui de cap = a deveni nebun.

BÂIGUITOR, -OARE
Bâiguitor în gânduri (înv. și rar) = zăpăcit, năuc, amețit.

BÂRÂI
A bârâi pe cineva (la cap) = a insista (pe lângă cineva) cu o cerere, a bate insistent la cap pe cineva pentru a obține ceva.

BÂRCĂ
A ține bârcă la ceva = a ține morțiș (la ceva).

BÂRLOG
Parc-a trăit în bârlogul ursului, se zice despre un om lipsit de bună-creștere.

BÂRZĂU
A da cuiva bârzău (reg.) = a da foc casei sau nutrețului (cuiva).

BÂRZOI
A-și face coada bârzoi = a o lua nebunește la fugă.
Cu coada bârzoi = cu coada ridicată în sus.
Cu părul bârzoi = cu părul ridicat în sus (de frică).

BÂTĂ
A da cu bâta-n baltă = a face o gafă.
A fi bâtă = a fi complet nepriceput sau ignorant într-un domeniu.
A nu ști bâtă = a nu ști nimic, a fi ignorant.

BÂȚ
A-l apuca pe cineva bâțul = a deveni foarte nervos și neliniștit.

BÂZ[1]

A se lua d-un bâz (reg) = a-şi găsi un rost în viaţă.

BÂZ[2]

A face (cuiva) cu bâz = a-i face (cuiva) în necaz, în ciudă.

BÂZĂ

A dat bâza în el = e neastâmpărat, cuprins de porniri sexuale.

BÂZÂI

A bâzâi cu vătraiul (în foc) (rar) = a răscoli cărbunii.

BÂZDÂC

A avea bâzdâc (arg.) = a avea farmec, graţie.

A-i sări (cuiva) bâzdâcul (înv.) = a-i sări ţandăra, a se supăra uşor.

A-i veni (cuiva) [sau *a-l apuca (pe cineva)*] *bâzdâcul* (ori *bâzdâcii*) (înv.) = a-i veni (cuiva) pe neaşteptate pofta de ceva, a-l apuca (pe cineva) toanele sau hachiţele.

BÂZGODII

A băga (pe cineva) în bâzgodii (reg.) = **a)** a băga în draci; **b)** a înfricoşa; **c)** a pune la index.

BÂZOI

A ţine cuiva bâzoiul (reg.) = **a)** (fig.) a cânta basul; **b)** (fig.) a aproba pe cineva; **c)** (fig.) a imita ceva.

BEA

A bea de-i trosnesc (sau *pân-i trosnesc* ori *să-i trosnească*) *urechile* (sau *fălcile*) = a bea foarte mult.

A bea la metru = a bea mult, fără a ţine cont de felul sau calitatea băuturii.

A bea în sănătatea (sau *în cinstea, pentru succesul*) *cuiva* (fam.) = a sărbători pe cineva, consumând băuturi alcoolice în cinstea (şi pe socoteala lui).

A bea paharul până-n fund = a îndura un necaz, o durere până la capăt.

A bea tutun; (p. ext) *ţigară* (înv.) = a fuma.

A-şi bea banii = a-şi cheltui toţi banii pe băutură.

A-şi bea şi cămaşa (pop.) = a cheltui totul pe băutură, a bea foarte mult.

A-şi bea (şi) minţile = **a)** a bea până la inconştienţă sau până la nebunie; **b)** (fig.) a cheltui, a risipi bani, avere pe băutură.

Bea de usucă = bea foarte mult.

Doar n-am băut gaz, se zice ca răspuns negativ la o propunere sau o invitaţie nepotrivită; doar nu mi-am pierdut minţile, nu sunt nebun.

BEAT, -Ă

A fi beat tâlv (reg.) = a fi foarte beat.

A fi beat tun (pop. şi fam.) = a fi foarte beat.

A fi beat turtă (sau *a fi turtă*) (pop. şi fam.) = a fi foarte beat.

Beat de cap (pop. şi fam.) = ameţit; zăpăcit.

Beat mort (sau *turtă, lemn, lulea, criţă, tun, cuc, ciocârlan, frânt* etc.) [sau *mort* (ori *cuc, trecut*) *de beat*] = beat peste măsură.

Ce e în gura beatului e în urechea treazului = din gura beatului afli multe taine şi adevăruri.

BEAUĂ

A merge de-a beaua (reg.) = a merge de-a buşilea.

BEC

A fi (sau *a cădea*) *pe bec* (fam.) = a fi sau a ajunge într-o situaţie fără ieşire; a i se înfunda, a o păţi.

BECHIU

A nu şti (sau *a nu zice, a nu pomeni, a nu pricepe nici*) *bechiu* (înv.; Mold.) = a nu şti (sau a nu zice, a nu pomeni, a nu pricepe) nimic, niciun cuvânt, nicio boabă, absolut nimic.

BEDREAG

A şedea la bedreag (reg.) = a sta la taifas (ca să fie văzut de lume).

BEI

A dormi cât un bei = a dormi bine, mult şi adânc.

BEILIC

A fi de beilic (sau *a lua de beilic*) (înv.) = a lua pe nedrept.

A lucra de beilic = **a)** (înv.) a lucra pentru stăpân; **b)** (p. ext.) a lucra gratis.

BELALIU, -IE

Belalîe treabă (despre acţiuni) = dificil.

BELCI

A lega belci = a lega strașnic, a lega cobză.

BELCIUG

A duce (pe cineva) cu belciugul (de nas) (înv.) = a conduce (pe cineva) cum îţi place, cum ţi-e voia sau interesul, amăgindu-l, înşelându-l; a pune stăpânire pe cineva, a-l supune după plac, după interes.

A (nu) fi câştigat la belciuge (fam.) = a (nu) fi considerat o persoană căreia i se poate cere orice fel de serviciu sau i se poate porunci.

A pune (sau *a atârna cuiva*) *belciug în nas* (pop.) = a pune stăpânire pe cineva, a dispune după voie (de cineva), a avea (pe cineva) în mână.

Belciug de aur la râtul porcului (pop.) = **a)** lucru nepotrivit; **b)** lucru preţios care nu e apreciat.

Doar nu m-ai câştigat la belciuge (fam.), se spune ca o mustrare glumeaţă aceluia care îţi cere să faci un efort prea mare, care nu te cruţă de oboseală.

BELEA

A da de belea (sau *a-şi găsi beleaua*) = a avea o supărare, un necaz.

A fi de beleaua lumii = a fi excentric; haios, comic.

A (se) vârî [sau *a (se) băga*] *în* (sau *la*) *belea* = a intra sau a face pe cineva să intre într-o încurcătură, într-un necaz.

A-şi găsi (sau, rar, *a-şi căpăta*) *beleaua* [sau *a da de belea* ori *a-i cădea (cuiva) beleaua pe cap*] = a o păţi, a da de necaz, a da de bucluc, a da de dracul (cu cineva).

A vârî (pe cineva) în belea = a provoca cuiva un (mare) necaz.

BELI

A beli dinții (sau *buzele*, fam. *fasolea*) (pop.) = a rânji (prosteşte).

A beli ochii (pop.) = a se holba.

A beli stupul (pop.) = a omorî albinele dintr-un stup.

A beli țapul (sau *vulpea*) (înv.; Mold., Trans.) = a vomita.

A-i beli (cuiva) obrazul (fam.) = a-l face de ruşine.

A o beli = a da de necaz.

A se beli (la ceva) [sau *a-şi beli (ceva)*] (pop.) = a se juli.

A se beli la cineva = a se holba.

A(-şi) beli ochii (cât cepele) = a deschide ochii mari, a căsca, a zgâi sau a holba ochii; a se uita cu mirare, prosteşte.

BENEFICIU

A face (un lucru) în beneficiul cuiva = a face (un lucru) în folosul exclusiv al cuiva.

Sub beneficiu de inventar (livr.) = în mod provizoriu, sub rezerva controlului ulterior.

BENGA

A-l lua benga (pe cineva) (fam.) = a-l lua dracul, a o păți; a muri.

BERBELEAC

A da pe cineva de-a berbeleacul (fig.) = a-l face să cadă, a-l da peste cap, a-l face de ruşine.

BERE

A face bere mâții (glumeț; despre copii) = a plânge fără motiv.

Dat în bere (înv.; Trans.; Bucov.) = bun de însurat sau de măritat.

BEREGATĂ

A avea beregata curcanului = a înghiți repede şi nemestecat.

A lua (pe cineva) de beregată (fam.) = **a)** a trage (pe cineva) la răspundere; a cere cuiva socoteală (în mod violent); **b)** a forța pe cineva să facă ceva.

BEȚIE

A da în darul beției (pop.) = a deveni alcoolic.

BEUCĂ

A da (sau *a intra*) *într-o bâucă* (pop.) = a conduce o căruță într-o beucă (loc primejdios).

BEZ

Bez Vlașca şi Teleormanul (înv.) = afară de foloase (mai ales) ilicite.

BICI

A face din căcat (sau *rahat*) *bici* (Mold.; înv.), exprimă imposibilitatea de a face din nimic un lucru de calitate.

A face palma bici = a bate pe cineva.

A-i da bice = **a)** a grăbi pasul; **b)** a accelera desfăşurarea unei acțiuni; **c)** a mări viteza.

A porni (a purcede) în bici (Mold.; înv.) = **a)** a porni imediat; **b)** a porni la goană.

Biciul lui Dumnezeu = om rău.

În bici (înv. şi reg.) = **a)** imediat; **b)** în goană.

BICICLETĂ

A(-i) lua (cuiva) caii de la bicicletă (pop. şi fam.) = a nu avea ce-i face.

BILANȚ

A depune bilanțul = a se declara în stare de faliment.

A face bilanțul = a rezuma, caracterizând şi apreciind rezultatele.

BILĂ[1]

Parcă ar fi ridicat la bile (sau *la bușteni*) (pop. şi fam.), se spune despre o persoană care se vaită de oboseală tot timpul.

BILĂ[2]

A atinge la bilă (fam.) = a lovi în cap.

A fi atins la bilă (fam.) = a fi țicnit.

BIMBAŞĂ

A trăi ca (un) bimbaşă (fam.) = a trăi în lux, în belşug.

BINE

A aranja bine (pe cineva) (ir.) = **a)** a bate zdravăn pe cineva; **b)** a pune într-o situație proastă (prin intrigi).

A da bine cu bucata (arg.) = a lovi bine cu pumnul.

A face bine că... (sau...) = a proceda aşa cum e (mai) potrivit, (mai) de dorit.

A face (cuiva un mare) bine [sau *a face (cuiva) bine (cu ceva)*] = a ajuta (pe cineva) la nevoie.

A fi (sau *a se simți*) *bine* (sau *a fi, a-i merge bine cu sănătatea*) = a fi sănătos.

A-i fi (cuiva) bine (sau *a fi bine de cineva*) = a avea parte de liniște, de mulțumire, de bunăstare etc.

A-i merge bine = a prospera.

A-i prinde (cuiva) bine (un lucru, o învățătură, o întâmplare) = a-i fi de folos, a-i fi prielnic, a-i prii.

A i se urî (cuiva) cu binele, se spune când cineva comite imprudențe, riscându-şi situația.

A-i sta (sau *a-i şedea*) *cuiva bine* (despre haine) = a i se potrivi cuiva, a-i sta frumos.

A(-i) veni cuiva bine (să...) = **a)** a(-i) veni cuiva la îndemână; a fi avantajat de o situație prielnică; **b)** a i se potrivi îmbrăcămintea.

A lua (pe cineva) cu binele = a proceda cu blândețe, cu înțelegere, cu bună voință față de cineva supărat, irascibil sau îndârjit.

A lua (pe cineva sau *cuiva ceva) în (nume de) bine* = a se arăta mulțumit şi binevoitor cu cineva.

A nu fi (sau *a nu face*) *a bine* (sau *a bună*) = a nu fi semn bun.

A nu-i fi bine = **a)** a fi bolnav; **b)** a nu fi în toată firea, în toate mințile.

A nu vedea bine pe cineva = a prevedea că o anumită persoană va avea necazuri.

A o aduce bine din condei = **a)** a se exprima uşor în scris şi verbal; **b)** a fi diplomat, abil în anumite împrejurări.

A o plesni bine = a face ceva potrivit într-o anumită împrejurare sau într-un anume moment.

A o ticlui bine = a reuși să dea aparență de adevăr unei minciuni.
A pune bine (despre obiecte) = a ascunde.
A pune bine (pe cineva) = a ponegri.
A se avea bine cu cineva (pop.) = a se iubi cu cineva.
A se face (sau *a-l face*) *bine* = a se face (sau a face pe cineva) sănătos.
A se lua cu binele (pe lângă cineva) = a-i câștiga (cuiva) bunăvoința.
A se pune bine (cu cineva) = a face pe plac (cuiva).
A se simți bine = **a)** a fi sănătos; **b)** a se simți în largul lui.
A se ține bine = a se menține într-o condiție fizică bună în raport cu vârsta (înaintată).
A sta (sau *a ședea*) *bine* (despre haine) = a se potrivi.
A sta bine = **a)** a fi într-o situație avantajoasă; **b)** (rar) a fi bogat.
A ști (prea) bine (ceva) = **a)** a ști (ceva) mai dinainte, a fi (deja) informat exact (despre ceva); **b)** a fi convins de ceva.
A trăi (sau *a se avea*) *bine cu cineva* = a trăi în înțelegere.
A vedea bine = a-și da seama (de ceva), a băga de seamă ceva, a observa.
A vorbi (sau *a grăi*) *de bine* = a lăuda (pe cineva).
A fi bine să... = **a)** (adesea în sfaturi) a fi recomandabil, a fi spre binele cuiva; **b)** la comparativ, urmat de o negație, exprimă părerea de rău pentru un lucru întâmplat.
Ba bine că nu = se înțelege, firește, desigur.
Bine ai (sau *ați*) *venit (sănătos, sănătoși)* (sau *fiți bine venit* (sau *veniți*) = mă bucur de oaspete (oaspeți).
Bine că (sau *ce...*) = noroc că (cel puțin).
Bine de bine (pop.), exprimă aprobarea uneia din cele două alternative, cu o ușoară indiferență față de cealaltă.
Bine-rău (sau *de bine de rău*) = mai mult sau mai puțin.
Bine și mișto de tine (glumeț), replică la întrebarea „ce mai faci?"
Bine te-am (sau *v-am*) *găsit (sănătos, sănătoși)*, formule prin care oaspetele salută gazda.
Bine ți-a făcut! (fam. și ir.) = așa trebuia, așa se cuvenea să-ți facă (pentru purtarea ta urâtă, condamnabilă)!
(Că) bine zici = (că) zici așa cum trebuie.
Ce e bine nu e rău = nu strică să-ți iei măsuri de prevedere.
(Ce), nu ți-e bine? = **a)** (ce), nu ești sănătos? **b)** (ce) ești nebun?
Cu bine = **a)** cu fericire; cu noroc; **b)** formulă de salut la despărțire.
Cu binele, (rar) *în de bine* = cu blândețe.
Dă, Doamne, bine, urare adresată cuiva cu diferite ocazii.
De-a binelea (sau *de-a binele*) = bine de tot.
De bine ce... = îndată ce..., abia că...
De bine, de rău = anevoie; cu una, cu alta; cumva, oarecum.
Decât..., mai bine (să) = mai degrabă, prefer (să)...
Ei bine... = după cum spuneam...
Fă bine și... (sau *de...*) = fii bun (și...), te rog (să...), ai bunătatea (și...).
I s-a urât cu binele, se spune când cineva comite imprudențe, riscându-și situația (viața etc.).
Îmi pare bine (de cunoștință), formulă folosită când faci cunoștință cu cineva.
Îmi prinde bine = mi-e de folos la o trebuință.
În binele (cuiva) (jur.; înv.) = în favoarea cuiva.
Mai bine de... = e mult (de când).
Mult și bine = foarte mult.
Nu-i a bine = ceva merge rău, ceva e în neregulă.
Nu ți-e bine = nu ești în toată firea.
Om de bine = om care acționează în folosul comunității, care îi ajută pe cei din jur.
Să auzim de bine, Dă, Doamne bine, formule de salut sau de urat.
Să știu (de) bine (că...) = măcar să..., chiar dacă.
Să-ți (sau *să vă*) *fie de bine!* = **a)** să-ți (sau să vă) fie de (sau cu) folos! **b)** (ir.) se spune cuiva care a procedat (greșit).
Șezi bine! = astâmpără-te.
Vezi bine (că...) = firește, negreșit.

BINECUVÂNTARE

A(-și) da binecuvântarea = a aproba, a consimți, a încuviința, a fi de acord (cu ceva).
Sub binecuvântarea cuiva = cu aprobarea, cu consimțământul cuiva.

BINEȚE

A(-și) da (sau, rar, *face*) *binețe* (pop.) = a (se) saluta.

BINIȘ

Cinci inși p-un biniș (înv. și pop.), exprimă situația când mai mulți inși împart un lucru puțin valoros.

BINIȘOR

(A lua pe cineva sau *a o lua) cu binișorul* = (a proceda) cu blândețe, cu răbdare, cu tact.
Șezi binișor! = fii cuminte! astâmpără-te!

BIR

A da bir cu fugiții (pop. și fam.) = a dispărea, a fugi, a o șterge (în mod laș) dintr-un loc pentru a scăpa de răspundere sau de pedeapsă.

BIRGĂ

Are birgă (înv.) = are un defect.

BIROU

A depune (un proiect) pe biroul unei adunări (înv.) = a prezenta un proiect.
(A lucra, a rezolva etc.) *din birou* = (a lucra, a rezolva etc.) fără a cunoaște realitățile, birocratic.

BIRUI

A se birui bine = a fi bogat.

BISERICĂ

A fluiera în biserică = a) a spune lucruri nepotrivite; b) a comite fapte care şochează.

A lua calea bisericii = a deveni evlavios, pios.

A nu fi dus (de multe ori pe) la biserică (sau *a fi nedus la biserică*) = a nu da importanţă convenienţelor sociale, a nu şti multe, a nu se sfii să spună cuiva în faţă lucruri neplăcute, a avea curajul opiniei.

A (nu) fi uşă (cruce sau *lemn) de biserică* = a) a (nu) respecta morala religioasă; b) (p. ext.) a (nu) fi cinstit.

A veni de la biserică (ir.) = a fi beat, a veni de la cârciumă.

Câţi iepuri la biserică = deloc, nimeni, niciunul.

(Un) fluieră-n biserică = prost, cască-gură.

BIŞCA

A umbla (sau *a călca) de-a bişca* (reg.) = a umbla încet şi cu atenţie.

BIU

A fi în de biu (reg) = a trăi, a locui, a şedea.

De (sau *în) biu* (reg.) = din belşug.

Din biu (Ban.) = cu prisosinţă.

BLAGĂ

Blago de el (Ban.) = ferice de el!

BLAGOSLOVI

Blagoslovește, (cinstite) părinte, formulă de politeţe între preoţi.

BLANĂ

A dormi blană (pop.; reg.) = a dormi buştean.

A-i scutura blana (cuiva) (pop.) = a bate (bine).

A o călca la blană = a accelera la maximum.

A zăcea blană (înv. şi rar; pop.) = a sta întins, nemişcat.

Patru blane = sicriu.

BLAT

A călători (ori *a merge) pe blat* (sau *a face blatul*), se spune despre cineva care călătoreşte fără bilet sau abonament într-un mijloc de transport.

A se face blat (cu cineva) (înv.) = a umbla cu...

Mergi pe blat = a) fă-te că nu ştii; b) fă-te că nu observi.

BLAU

A face blau (reg.) = a lipsi de la lucru a doua zi după o sărbătoare.

BLĂZNI

A se blăzni cu inima (sau *a-şi blăzni inima*) (reg.) = a se lăsa amăgit, sedus.

BLÂND, -Ă

A se face blând (înv. şi pop.) = a se îmblânzi.

Şezi (sau *stai*) *blând* = stai liniştit.

BLÂNDEŢE

Cu duhul blândeţii (sau *blândeţelor*) = cu grijă şi calm, cu binişorul.

BLEAU[1]

A nu zice nici bleau (reg.) = a tăcea din gură, a nu (mai) scoate o vorbă, a nu zice nici pâs.

BLEAU[2]

A face cuie (sau *piroane*) *de bleau* (reg.) = a tremura de frig.

BLEG, -EAGĂ

Cu capul bleg (pop.) = cu mintea slabă.

BLEJDĂ

Blejde şi coşcove (ir.) = mâncăruri dorite, dar inexistente, răbdări prăjite.

BLEOŞTEORĂ

A (se) face bleoşteoră (pop.) = a) a se înmuia; b) a se zdrobi în cădere; c) (fig.) a fi zdrobit de oboseală; d) (fig.) a fi doborât de boală.

BLESTEM

A-şi face blestem cu (sau *de) cineva* = a) a se purta rău cu cineva, a chinui, a maltrata, a râde de cineva; b) a se face vrednic de blestemul cuiva.

BLID

A ajunge la blide = a ajunge sărac.

A fi la blidul cuiva (fam.) = a) a fi întreţinut de cineva; b) a fi căsătorit cu cineva.

A intrat nora în blide, se zice cu ironie despre o persoană neîndemânatică (care sparge ceva).

A mânca dintr-un blid cu cineva (fam.) = a fi în mare intimitate cu cineva.

N-am mâncat din acelaşi blid, se foloseşte pentru a respinge comportamentul prea familiar al unei persoane considerată inferioară din punct de vedere social, profesional.

Pe (sau *pentru) un blid de linte* (fam.) = (cu aluzie la un fapt povestit de Biblie) pentru o răsplată neînsemnată (primită ca preţ al unei josnicii).

BOABĂ

A da cu boabele (despre actori) = a şi spune, a-şi declama rolul.

A da o boabă (sport) = a înscrie un gol.

A nu şti (sau *a nu pricepe* etc.) *boabă* (sau *nicio boabă*) (pop. şi fam.) = a nu şti (sau a nu pricepe etc.) nimic, niciun pic, deloc.

A nu zice (nicio) boabă (frântă) [sau *(nici) două boabe legănate*] = a nu zice absolut nimic, nicio vorbă, nici pis.

A şti boabele (despre actori) = a şti bine rolul.

BOACĂ

A nu şti (sau *a nu pricepe) (nicio) boacă* (reg.) = a nu şti (sau a nu pricepe) nimic.

A fi tare de boacă (reg.) = a) a nu-i prea păsa, a rămâne indiferent; a nu-şi pierde cumpătul, a răbda multe; b) a fi tare de cap, a fi prost, mărginit.

BOACĂN, -Ă

A făcut una boacănă (sau *a făcut-o boacănă*) = a făcut ceva din cale-afară de prostesc, de nepotrivit, a făcut o (mare) gafă.

BOALĂ

A avea boală la cineva (pop.) = a place mult pe cineva.

A avea boală pe cineva = a) a avea ciudă pe cineva; b) a invidia pe cineva.

A băga (sau *a vârî) (pe cineva) în (toate) boale(le)* [sau *a-i băga (cuiva) boală în oase*] (pop. şi fam.) =

a enerva, a irita, a supăra (pe cineva), a face (pe cineva) să sufere din punct de vedere moral, a-l face să se simtă prost; a înspăimânta (pe cineva), a-l îngrozi.

A băga rufele în boală = a spăla rufele prost, de mântuială.

A face cuiva boala (pop.) = **a)** a necăji pe cineva până se îmbolnăvește; **b)** a băga pe cineva în necaz; **c)** a-i veni de hac.

A scoate rufele din boală = a spăla rufele bine, după ce mai întâi au fost spălate prost.

BOALDA

A da cu bățul boalda în cineva (reg.) = a înțepa cu un obiect ascuțit.

BOAȚĂ

A face o boață (reg.) = a face o poznă, un lucru nepotrivit.

A i se întâmpla (sau *a da peste*) *o boață* (reg.) = a da peste o belea, peste încurcături, peste un necaz neprevăzut.

BOB

A da (sau *a ghici*) *în bobi* = a face pretinse prevestiri despre viitor cu ajutorul bobilor.

A-i ieși (sau, înv., *a-i sări*) *cuiva bobii din nas* = a-i sări mucii sau sângele din nas.

A-i fi (cuiva) bobii numărați (pop.) = a-l aștepta (pe cineva) o primejdie.

A mânca bob (pop.; despre femei) = a rămâne însărcinată.

A nu pricepe bob = a nu pricepe nimic, a nu înțelege deloc, a nu pricepe boabă.

A nu zice bob = a nu zice nimic, a tăcea.

A trage (sau *a întinde, a pune*) *bobii* [sau *a da (în) bobi*] = a face pretinse prevestiri cu ajutorul bobilor, a ghici.

Bob cu (sau *de*) *bob* = **a)** încetul cu încetul, cu grijă, cu răbdare; **b)** unul câte unul.

Bob numărat (pop.) = **a)** întocmai, exact; **b)** până la capăt, totul.

Câtu-i negrul bobului (pop.) = foarte puțin, cât negru sub unghie.

Ce-mi numeri bobii (mei)? (pop.) = ce te bagi în treaba mea?

Nu... bob, nici... bob = nimic; deloc, nicio iotă.

(Parcă) a da(t) cu bobii = **a)** a se întâmpla întocmai (și în scurt timp); **b)** a pica, a veni la țanc.

Până la un bob de linte = până la ultima posibilitate; până la ultimul ban.

BOBÂRNAC

A da (a lua) un bobârnac (sau *bobârnace*) (fig.) = **a)** a (fi) certa(t); **b)** a (fi) ironiza(t).

BOBOC

A da (mâncare) la boboci (sau *la rațe*) = a vomita.

A nu fi bun decât să pască bobocii = a nu se pricepe, a nu fi bun la nimic.

A paște (sau *a păzi bobocii*) = **a)** a pierde vremea degeaba, a fi gură cască; **b)** a fi prost, tont.

N-am păscut bobocii (sau *porcii, gâștele*) *împreună* = nu suntem egali ca să-ți tolerez gesturi familiare.

Parcă te-au păscut bobocii, se spune celor prost tunși.

S-a încheiat (sau *s-a închis*) *bobocul* = nu se mai poate face sau spune nimic.

Toamna se numără bobocii = numai la sfârșit se poate aprecia rezultatul unui efort, al unei străduințe.

BOBOT

A vorbi (sau *a umbla, a merge, a face ceva*) *în bobote* (sau *în bobot*) = a vorbi (sau a umbla, a merge, a face ceva) fără rost, la întâmplare, fără socoteală, într-aiurea, degeaba.

BOC[1]

A mânca boc (turcesc) (înv. și rar) = a spune nimicuri, a mânca rahat.

BOC[2]

Înghețat boc = înghețat bocnă (tun).

BOCNĂ

A fi bocnă (pop. și fam.) = **a)** a fi foarte dur, ca un mineral; **b)** (fig.) a fi prost, ignorant.

A fi (sau *a se face, a îngheța*) *bocnă* (pop. și fam.) = a îngheța tare.

A se face bocnă (pop. și fam.) = **a)** a se întări; **b)** (fig.) a se îmbăta până la nesimțire.

A vorbi de-a bocna (pop.) = a vorbi cu răutate despre cineva.

BODIȘ

A se uita bodiș la cineva (reg.) = a se uita la cineva cu coada ochiului, cu mânie.

BOGAT, -Ă

Gură bogată = guraliv, limbut, bun de gură.

Putred de bogat = foarte bogat.

BOGDAPROSTE

A primi (sau *a cere*) *bogdaproste* = a primi (sau a cere) de pomană.

A se încărca de bogdaproste = a da de necaz.

A se umple (sau *a se încărca*) *de bogdaproste* (fam.) = a se alege cu ocări, a-și atrage vorbe rele.

A umple (pe cineva) de bogdaproste (fam.; ir.) = a ocări pe cineva, a-l batjocori, a-i face un necaz (în loc de a-i mulțumi).

Ca un pui de bogdaproste (pop. și fam.; despre copii) = nenorocit, prăpădit, ca vai de el.

BOGDĂȘIE

A sta (sau *a fi bun*) *de bogdășie* (reg.; rar) = a fi neastâmpărat.

BOI

A-și bate boiul, **a)** descrie starea unui om grav bolnav care-și prevede sfârșitul; **b)** descrie acțiunile unui om care va avea un sfârșit prost.

BOIER

A face pe boierul = **a)** a-și da aere de noblețe, a se arăta mândru, disprețuitor; **b)** a se feri de muncă, a aștepta să fie servit.

BOIȘTE

A merge în boiște = a se lupta.

BOJOC

A se umfla în bojoci (pop.) = **a)** a face gură mare; **b)** a se necăji.

A-și scuipa bojocii (pop.) = **a)** a scuipa sânge; **b)** a muri de ftizie.

A-și vărsa bojocii (pop.) = a vomita mult, a-și vărsa mațele.

E numai bojoci (fam.) = e foarte slab, dar foarte activ și plin de pasiune și entuziasm.

BOLD

A da cu boldul în cineva (sau *a-i da cuiva bolduri*) = **a)** a necăji, a tachina, a înțepa (prin aluzii răutăcioase); a-i face mizerii; **b)** a stimula la lucru.

BOLI

A boli cu inima = a suferi moral.

BOLNAV, -Ă

Bolnav de moarte (sau *bolnav mort*) = grav bolnav.

BOLOVĂNI

A bolovăni ochii = a holba, a zgâi, a căsca ochii.

BOLTĂ

Bolta cerului (sau *cerească*) = tot firmamentul.

BOMBEU

A călca (pe cineva) pe bombeu [sau *a turti bombeul (cuiva)*] = **a)** a deranja; **b)** a ofensa.

BOMBOANĂ

(Ultima) bomboană pe colivă (fig.) = **a)** știre proastă; **b)** element negativ care se adaugă unei situații dificile.

BONDA-DONDA

Toată ziua, bonda-donda = dondănește, dârdâie, trăncănește, vorbește fără rost.

BORANGIC

A se alege borangicul (de ceva) = a se alege praful de ceva.

BORD

A arunca peste bord = a da la o parte, a înlătura, a renunța la ceva ca nefiind de folos.

A lua la bord (glumeț) = a bea.

BORÎ

A(-și) borî sufletul (sau *aburul*) = a muri.

BORȘ

A fi cu borșul pe foc și cu peștele în iaz = a se lăuda înainte de obținerea unui rezultat, de reușită.

A-i da (cuiva) borșul (pop. și fam.) = **a)** a-i ține cuiva sângele pe nas; **b)** a lovi, făcând să curgă sânge.

A-i da (sau *a-i sări*) *(cuiva) borșul în foc* (pop. și fam.) = a-i sări țandăra, a se enerva, a se înfuria.

A-i sufla (cuiva) în borș (sau *a sufla în borșul cuiva*) = **a)** a se amesteca (neîntrebat, nechemat) în treburile cuiva, a se băga unde nu-i fierbe oala; **b)** a-i face cuiva toate poftele, a lua partea cuiva în mod necondiționat și fără discernământ.

A mânca borș (fam.) = a inventa, a spune lucruri neadevărate; a minți.

A pune de borș (pop. și fam.) = a nu reuși.

A se face borș (pop. și fam.) = a se înfuria.

A sufla în borș (pop.) = a sforăi.

A umple de borș (pe cineva) = a bate pe cineva până îi dă sângele.

A veni ca la borș (pop. și fam.) = a veni și a pleca repede.

Cine se frige (sau *s-a fript*) *cu borș* (sau *ciorbă*) *suflă și-n iaurt* = se spune despre cineva care devine, după o întâmplare neplăcută, excesiv de precaut.

S-a iuțit tărâța în borș (ir.; pop. și fam.) = s-a înfuriat.

S-a umplut de borș (pop. și fam.) = nu a rezolvat nimic.

BORTĂ

A umbla după borta vântului = a umbla zadarnic.

Bortă (sau *gaură*) *de șoarece* (sau *de șarpe*) = loc ferit care servește cuiva ca ascunzătoare.

BOSTAN

A prinde bostanul de coadă = a parveni.

BOȘCÂRȚĂ

A-și lua boșcârțele (reg.) = a-și lua catrafusele.

BOT

A avea caș la bot (pop. și fam.) = a fi tânăr și fără experiență.

A bea la botul calului = a bea încă un pahar, în picioare, la plecare; a bea ceva la repezeală.

A da în bot (muncind etc.) = a nu mai răzbi (cu lucrul), a nu-și mai vedea capul (de treabă), a cădea (de atâta muncă).

A-i da (cuiva) peste bot (sau *peste nas*) (fam.) = a dojeni, a mustra aspru, a pune la respect; a-i da peste nas.

A-i umfla (cuiva) botul = a lovi (pe cineva) peste față.

A face bot (sau *a pune botul*) = a se supăra, a se bosumfla.

A fi (sau *a pune*) *(pe cineva) cu botul pe labe* (fam.) = a fi redus (sau a reduce pe cineva) la tăcere, a fi pus (sau a pune pe cineva) la punct, la respect.

A pune botul = **a)** a se păcăli, a se fraieri; **b)** a se bosumfla.

A pune (pe cineva) (sau *a fi pus*) *cu botul pe labe* (fam.) = a reduce (pe cineva) (sau a fi redus) la tăcere, a pune (pe cineva) (sau a fi pus) la punct.

A se întâlni (cu cineva) bot în bot (sau *la bot*) (fam.) = a se întâlni (cu cineva) față în față și pe neașteptate.

A se pupa (sau *linge*) *bot în bot (cu cineva)* (fam.) = a trăi sau a se afla în mare prietenie și intimitate cu cineva.

A se șterge (sau *a se linge*) *pe bot (de,* sau, reg., *despre ceva)* (fam.) = a fi nevoit să renunțe (la ceva), a-și lua nădejdea (de la ceva).

A-și băga botul (peste tot sau *unde nu-i fierbe oala)* (fam.) = a se amesteca în toate, și unde trebuie, și unde nu trebuie.

Cotu' și pișcotu', labele și botu' (glumeț) = nimic; deloc.
La botul calului (fam.) = la plecare; (p. ext.) la repezeală.

BOTĂ

A nu ști bută (pop.) = a nu ști nimic, a fi total ignorant.

BOTEZ

A primi botezul (bis.) = a se creștina.
Botezul focului (mil.) = (mai ales cu verbul *a primi*) prima participare activă la o luptă în război.

BOTEZA

A boteza laptele (sau *vinul, rachiul* etc.) = a adăuga apă în lapte (sau în vin etc.); a falsifica.
A nu fi botezat cu toată apa (pop.) = a nu fi cu mințile întregi.
Numai odată-s botezat = nu știu multe, nu stau la discuții (inutile).
Să rămână câți am botezat eu = ducă-se toți, să nu rămână niciunul.

BOTNIȚĂ

A(-și) pune botniță la gură = a(-și) impune tăcere.

BOTOS, -OASĂ

A rămâne botos = a nu reuși într-o acțiune; a rămâne cu buzele umflate.

BOȚ

A face (ceva) boț = a da (unui lucru, cu mâinile) formă rotundă; a strânge, a ghemui, a mototoli.
Boț cu ochi = copil mic, prunc, țânc.

BOȚI

A boți urât pe cineva = a-l bate strașnic.

BOU

A căuta lapte de bou (sau *de cuc*) = a încerca imposibilul, a nu-și da seama de absurditatea unei acțiuni, a unui plan.
A lăsa (pe cineva) în boii lui (pop. și fam.) = a da (cuiva) pace, a-l lăsa în apele lui.
A-i lua (cuiva) boii (de) dinainte (pop.) = a despuia (pe cineva) de toate, a-l aduce în sapă de lemn, a-l sărăci.
A-i lua (cuiva) boii de la bicicletă (pop. și fam.) = a nu putea să-i aduci nicio pagubă cuiva.
A lucra ca un bou (sau *ca un cal, ca un rob, ca un sclav*) = a lucra mult și greu.
A merge (sau *a se duce*) *(ca) cu boii* (sau *cu carul cu boi*) = a merge încet, anevoie.
A nu face cu cineva boi bălțați = a nu se împăca mult timp cu cineva.
A nu-i fi (cuiva) toți (boii) acasă (pop. și fam.) = a fi prost dispus, supărat.
A pune carul înaintea boilor = a acționa haotic, dezorganizat, a urma o logică nefirească.
A scoate (pe cineva) din boii lui = a scoate (pe cineva) din sărite, a enerva, a înfuria.
A scoate pe cineva la drum de boi (pop.) = a sărăci pe cineva din pricina sau în favoarea altcuiva.
A-și băga (sau *a-și pune*) *boii în jug* (sau *în plug* ori *în cârd*) *cu cineva* (pop. și fam.) = a se înțelege, a colabora cu cineva.
Fură azi un ou și mâine un bou, se spune despre cineva care începe cu mici furtișaguri.
S-a dus bou și s-a întors vacă (pop. și fam.), se spune despre cineva care n-a reușit să învețe nimic, care nu s-a lămurit.

BOZ

A tăia boji (sau *frunze*) *la câini* (înv. și pop.) = a pierde vremea, a nu avea nicio ocupație; a fi fără căpătâi.

BRAGĂ

Ieftin ca braga (fam.) = foarte ieftin, ieftin de tot.

BRANIȘTE

A avea branițte (înv. și pop.) = a face dragoste.

BRANȚ

A pune (cuiva) brantul (înv. și pop.) = a) a face pe cineva să tacă; b) a-și bate joc de cineva.

BRAȘOAVĂ

A fi bun de brașoave (înv. și pop.) = a) a fi bun de rele; b) a fi un bun mincinos.
A-i face cuiva o brașoavă = a înșela pe cineva.

BRAȘOVELNIC, -Ă

A fi brașovelnic (rar) = a fi bun de rele.

BRAȚ

A ajunge (sau *a aduce, a arunca pe cineva*) *în brațele cuiva* = a ajunge (sau a lăsa pe cineva) la discreția cuiva, la bunul plac al cuiva; a-și pierde (sau a face să-și piardă) independența.
A da (sau *a oferi, a lua cuiva*) *brațul* = a trece brațul sub brațul cuiva spre a-l conduce sau a fi condus.
A duce (pe cineva) de (sau *la*) *braț* = a sprijini pe cineva, ducându-l de braț.
A fi brațul (drept al) cuiva = a fi omul de încredere al cuiva.
A fi cu brațele legate = a nu putea face nimic.
A-l lua pe „nu" în brațe = a) a refuza categoric să facă un lucru; b) a nega cu obstinație un lucru în ciuda evidenței.
A lua (pe cineva sau *ceva) în brațe* = a apăra, a susține, a lăuda (pe cineva sau ceva).
(A primi sau *a aștepta* etc. *pe cineva) cu brațele deschise* = (a primi sau a aștepta etc. pe cineva) cu mare plăcere, cu toată dragostea.
A sta cu brațele (sau *cu mâinile*) *încrucișate* = a) a nu se implica; b) a nu face nimic; c) a fi comod, nepăsător.
A strânge în brațe = a îmbrățișa.
A ține pe cineva în brațe (fig.) = a favoriza pe cineva.
A ține (sau *a lua* ori *a cuprinde* etc.) *în brațe* = a strânge pe cineva la piept, încrucișând brațele în jurul său.
(Braț) la (sau *de*) *braț* = cu brațul petrecut pe sub brațul altuia.

BRAȚETĂ

A merge (sau *a fi*) *(cu cineva)* [ori *a lua (pe cineva)*] *la* (sau *de*) *brațetă* (pop. și fam.) = a merge, a fi (cu cineva) sau a lua (pe cineva) la (sau de) braț.

BRAZDĂ

A da (sau *a aduce*) *(pe cineva) pe* (sau *la*) *brazdă* (pop. și fam.) = a îndrepta pe cineva, a-l face să se acomodeze, a aduce (pe cineva) pe calea cea dreaptă.

A se da pe brazdă = a) a se îndrepta; a se deprinde cu o nouă situație, a se acomoda; b) (fig.) a deveni harnic și serios.

A trage întâia brazdă (Trans.) = a face începutul, a sparge gheața.

BRĂCINAR

A fi tare în brăcinar (pop.) = a fi bogat.

A-l ține brăcinarul (pop.) = a avea curaj.

BRÂGLĂ

A se pune la brâgle mari (pop.) = a se apuca de-o treabă grea.

BRÂNCĂ

A cădea în (sau *pe*) *brânci* (pop. și fam.) = a cădea istovit (de oboseală), a nu se mai putea ține pe picioare.

A da (cuiva) brânci = a) a împinge pe cineva, a-l îmbrânci; b) a îndemna pe cineva, a-i insufla curaj.

A-i da inima brânci (pop. și fam.) = a simți un imbold pentru (a face) ceva, a se simți atras spre cineva sau ceva.

A merge (sau *a se târî*) *pe* (sau *în*) *brânci* = a merge (sau a se târî) pe mâini și pe picioare, de-a bușilea.

A munci (sau *a da, a lucra*) *pe* (sau *în*) *brânci* (pop. și fam.) = a munci din greu, până la istovire.

BRÂNZĂ

A-i pica brânza-n poală = a da norocul peste cineva.

A nu face brânză cu cineva = a nu te putea folosi de cineva, a nu face nicio ispravă cu cineva, a nu putea ajunge la nicio înțelegere cu cineva.

A nu face nicio brânză (fam.) = a nu realiza nimic, a nu isprăvi nimic; a nu fi bun de nimic, a nu fi de folos, a nu face două parale.

A nu fi nicio brânză (fam.) = a nu fi bun de nimic.

A prinde brânza viermi = a nu-i mai merge bine cuiva.

A se alege brânza din zer = a se alege binele de rău.

A se băga în brânză cu cineva = a intra în cârd cu cineva, a se întovărăși cu cineva.

A strica brânza cu cineva = a rupe relațiile cu cineva, a se certa.

Asta e altă brânză (sau *altă mâncare de pește, căciulă, poveste, gâscă în altă traistă*) = asta e (cu totul) altceva.

Brânză bună în burduf de câine, se zice despre un om cu însușiri frumoase, care însă nu le folosește în scopuri bune.

Brânza bună se face la stână (pop.) = fiecare lucru trebuie făcut la locul și la timpul său.

Când e (sau *unde-i*) *brânză nu-i bărbânță* = când ai una, îți lipsește alta.

(Ducă-se sau *du-te* etc.*) opt (și) cu-a brânzei (nouă)* (pop.), se zice când scapi (sau dorești să scapi) de o persoană supărătoare.

Frate, (ne)frate, dar brânza-i pe bani = afacerile-s afaceri, în afaceri nu poate fi vorba de sentimentalism, în afaceri nu trebuie să se țină seama de relații familiale, de prieteni sau de sentimente.

Mare brânză (sau *rahat*) = lucru fără valoare, fără importanță, fleac.

Opt cu-a brânzei nouă (pop. și fam.) = atâta pagubă!

S-a băgat brânză-n putină (pop.) = s-a terminat, s-a isprăvit, nu vor mai fi foloasele care au fost.

S-a împuțit brânza (pop.) = s-a stricat prietenia.

Zgârie-brânză = om avar, zgârcit.

BRÂU

A se ține de brâu cu cineva = a fi foarte familiar cu cineva.

A sta cu mâinile în brâu (sau *în sân*) = a sta inactiv, a nu face nimic.

A fi cu cuțitul (sau *cu toporul*) *la brâu* = a fi arțăgos, a fi pus pe harță; a fi mereu gata de bătaie.

A lega cuiva lingurile de brâu (sau *de gât*) = a lăsa pe cineva nemâncat pentru că a întârziat la masă.

A ține cheful brâu (reg.) = continuu.

A vorbi de-a brâul cu cineva (reg.) = a vorbi într-aiurea.

BREAZ, -Ă

A cunoaște (pe cineva) ca pe un cal breaz (depr.) = a cunoaște foarte bine (pe cineva), a-i cunoaște toate apucăturile (în special rele).

A face doi brezi (cu cineva) (reg.) = a face o ispravă, a o scoate la cale cu cineva.

BRIPTĂ

A lua (pe cineva) la briptă (reg.) = a lua (pe cineva) la bătaie.

BROASCĂ

A bea vin de unde cântă broasca = a bea apă.

A călca pe broască (pop.) = a) a elimina gaze intestinale; b) a avea ghinion.

A fi plin de noroc ca broasca de păr = a fi total lipsit de noroc.

A-i pocni broasca (înv.) = a avea un eșec.

A se face (sau *a se grămădi, a se lipi*) *broască la* (sau *pe*) *pământ* (pop. și fam.) = a) a se pitи, a se așterne la pământ spre a nu fi zărit; b) a minți, a înșela pe cineva; c) a trăda, a da de gol pe cineva; d) a face un rău cuiva.

A trage nădejde ca broasca de păr = a spera zadarnic.

Când o face broasca păr (pop.) = niciodată, la Paștele cailor.

Lac să fie, că broaște se adună! (sau *sunt destule*) (pop. și fam.) = numai prilej bun ori belșug să fie, că se-adună întotdeauna cumpărători sau prieteni.

Până la genunchiul broaștei = foarte puțin.
Ochi de broască (pop. și fam.) = ochi bulbucați.
Plouă cu broaște (pop. și fam.) = plouă torențial.

BRODI

A brodi cinstea cuiva (înv.) = a-i da cuiva cinstea cuvenită.
A brodit-o = a făcut o gafă, a dat cu bâta-n baltă.

BRONZ

Caracter de bronz = caracter ferm, neclintit, tare.

BRUDERȘAFT

A bea bruderșaft = fel de a bea în care doi parteneri își încrucișează brațele care țin paharele în semn de prietenie

BRUMĂ

A fi bătut de brumă = a avea părul cărunt, a fi bătrân.
Ce brumă... (sau *bruma ce...*ori *ce brumă de...* ori *o brumă de...*= puțin, nimica toată.

BUBĂ

A avea bube-n cap = a) a avea antecedente penale; b) a avea un trecut dubios.
A merge cu buba (înv. și pop.) = a merge cu mâncarea la o lăuză.
A sparge buba (pop. și fam.) = a da totul pe față.
A ști unde-i buba = a) a fi conștient de sursa necazurilor; b) a depista o defecțiune.
A umbla cu cineva ca cu o bubă coaptă (pop.) = a menaja pe cineva, a-l lua cu binișorul.
Cel cu buba = cel mai interesat, pe care îl privește cel mai mult.
Îi pricep eu buba lui = îi cunosc intenția.
Îi știu eu buba = știu eu ce necaz sau ce punct slab are.
Om bun să-l pui la bubă (sau *la rană*) = foarte bun.
S-a spart buba (fam.) = s-a dat totul pe față; s-a dezvăluit totul.
Tot omul se leagă unde-i buba = fiecare se vaită de ce-l doare.

BUBURUZ

Un buburuz de om = om de statură foarte mică, pipernicit.

BUC

A fi buc de foame (pop.) = a fi lihnit.
(A fi) de când bucii (pop.) = (a fi) foarte bătrân.
Într-un buc (Mold.) = într-o clipă, cât ai bate din palme.

BUCATĂ

A da bine cu bucata = a da bine cu pumnul.
A face bucăți (fig.) = a) a zdrobi (în bătaie); b) a distruge.
A face ceva din bucăți = a confecționa, a încropi ceva din părți sau piese care provin din ansambluri diferite.
A face (sau *a rupe, a sfâșia, a tăia* etc.) *bucăți* (sau *în bucăți* ori *bucăți-bucăți*) = a rupe (sau a sfâșia, a tăia etc.) în părticele mici de tot; a distruge, a nimici, a desființa.
A-i face cuiva bucata (pop. și fam.) = a provoca cuiva, în mod deliberat, ceva neplăcut, un rău.
A odihni bucatele (pop.) = a-și face siesta.
A plăti cu bucata (sau, rar, *bucată*) = a plăti munca după numărul de piese executate; a plăti în acord.
A vinde (sau *a cumpăra*) *cu bucata* = a vinde (sau a cumpăra) cu amănuntul, în detaliu.
Bucată de drum = porțiune de drum.
Om dintr-o bucată = om integru, persoană de caracter.

BUCĂ

A face buci (pop.) = a se îngrășa, a se rotunji la față.

BUCĂȚICĂ

A face (sau *a tăia, a rupe în*) *bucățele* = a mărunți, a fărâmița.
A-i lua (cuiva) bucățica din (sau *de la*) *gură* = a lipsi (pe cineva) până și de strictul necesar traiului.
A-i număra cuiva bucățelele (sau *îmbucăturile*) (despre gazde) = a fi (foarte) zgârcit cu tratația oferită musafirilor.
A semăna cu cineva (sau *a-i semăna cuiva*) *bucățică ruptă* (sau *tăiată*) = a fi la fel cu cineva, a semăna mult cuiva.
A-și da (sau *a-și lua*) *bucățica de la gură* = a da din puținul său, a fi foarte darnic sau altruist; a se lipsi pe sine, dând altuia.
Bucățică bună (despre femei) = a) frumoasă, atrăgătoare, sexy; b) cu moralitate dubioasă.
Bucățică ruptă (ori *tăiată*) (sau *ruptă bucățică*), se spune despre o persoană care seamănă perfect cu unul din membrii familiei sale.
Nici bucățică = nimic.

BUCHE

A face buche (Trans.) = a-și aduna toate cele cinci degete laolaltă.
A fi cu buche = a se potrivi bine, a se nimeri cum trebuie, a fi cu tâlc, a avea un dedesubt.
A fi (tot) la buchi = a fi (tot) începător (la învățătură).
A nu ști buche (sau *două buchi*) (pop.) = a nu ști nimic (la învățătură).
A spune cuiva buchile (pop.) = a spune cuiva părerea fără înconjur, verde în față.
Buchea cărții = exact ca în carte; în chip mecanic, fără interpretare personală.
N-are buchi la mine (înv.) = nu are trecere, nu are cuvânt în fața mea.

BUCLUC

A da de bucluc = a o păți, a intra într-o încurcătură.
A mânca bucluc (reg.) = a spune nimicuri.
Om de bucluc = om care atrage necazuri.

BUCURIE

A avea de bucurie (că...) (înv.) = a resimți bucurie că...
A nu mai putea de bucurie = a se bucura foarte mult.
Noroc și bucurie!, formulă de salut.

BUCUROS, -OASĂ

A fi bucuros cuiva (înv.) = a avea simpatie pentru cineva.

A fi bucuros de oaspeți = a primi cu plăcere musafiri.
A fi mai bucuros să... (sau *când..., dacă...*) = a prefera să...

BUDĂI

A turna ca în budăiul țiganului (înv.) = a mânca în neștire.

BUFNI

A bufni în (sau *de*) *râs* (ori *plâns*) [sau *a-l bufni râsul* (ori *plânsul*)] (pop. și fam.) = a începe să râdă (sau să plângă) brusc, zgomotos, fără să se poată stăpâni.

BUGEAC

A pus-o la bugeac (reg.) = a furat-o.

BUH

A-i merge (sau *a i se duce cuiva*) *buhul (ca de popă tuns)* (reg.) = a ajunge să fie foarte cunoscut (pentru faptele sale, de obicei reprobabile), a ajunge de pomină; a se spune despre cineva că...

BUHAI

A fi buhaiul satului (pop. și fam.) = a fi un bărbat iubit de multe femei.
A-și arunca țernă (*în* sau *pe spate*) *ca buhaiul* (înv. și rar) = a se lăuda.

BUHĂ

A sta ca o buhă (pop.) = a sta îmbufnat.

BULGĂREȘTE

A juca bulgărește = a juca bulgărească.

BUMBAC

A avea bumbac în urechi (pop.) = **a)** a nu auzi bine; **b)** a se face că nu aude bine.

BUMBEN

A dormi bumben (înv.) = a dormi adânc.
A rămâne bumben (înv.) = a rămâne nemișcat, țeapăn.

BUN, -Ă

A avea mână bună (sau *a fi bun de mână*) = **a)** a fi îndemânatic, priceput; **b)** a purta noroc (cuiva).
A da (cuiva) în bună = a face concesii, a fi prevenitor (față de cineva), a da (cuiva) nădejde, a aproba pe cineva.
A fi a bună (cuiva, ceva) = a fi semn bun.
A fi bun la Dumnezeu (reg.) = a fi ascultat de Dumnezeu.
A fi în toane bune = a fi vesel, bine dispus.
A fi (sau *a ajunge, a încăpea* etc.) *în* (sau *pe*) *mâini bune* = a fi sau a ajunge la o persoană de încredere.
A i-o face bună [sau *a-i face (cuiva) una bună*] = a-i provoca cuiva o supărare, o încurcătură sau un mare rău.
A-i prinde (ceva) de bun = a trece drept adevărat, a fi crezut.
A i se prinde de bună (pop.) = a trece de adevărat și a fi crezut.
A lua ceva de (sau *drept*) *bani buni* (pop.) = a privi ceva ca adevărat.
A nu-i fi (de-)a buna cuiva = a(-i) prevesti ceva neplăcut, rău.
A nu-i sta bună (ceva cuiva) (reg.) = a nu se putea răbda să nu...
A o lua de-a (sau *a o apuca, a o ține*) *bună* = a crede cele spuse ca adevărate, a lua (ceva) în serios.
A o păți bună (sau *a păți una bună*) = a avea necaz, a da de bucluc.
A o ține (una și) bună = a susține cu încăpățânare un lucru.
A privi (pe cineva) cu ochi buni = a se uita (la cineva) cu plăcere, cu bunătate.
A pune o vorbă (sau *un cuvânt*) *bun(ă) pentru cineva* = a interveni pentru cineva, a susține pe cineva.
A se face bun (înv.) = a se preface.
A-și face mână bună la (sau *pe lângă*) *cineva* (pop.) = a și-l face binevoitor pe cineva.
A ști una și bună = a se încăpățâna în susținerea unui punct de vedere.
A trage un somn bun = a dormi profund și îndelung.
A umbla cu bună dimineața (pop. și fam.) = a umbla cu Moș-Ajunul la Crăciun.
Bani buni = bani gata.
Brânză bună în burduf de câine = persoană al cărei comportament îi umbrește calitățile.
Bucățică bună (despre femei) = **a)** frumoasă, atrăgătoare, sexy; **b)** cu moralitate dubioasă.
Bun de culeș (despre texte date la tipar) = care a fost definitivat, e gata de tipar.
Bun de gură = limbut.
Bun de mână = abil, îndemânatic.
Bun de picioare = iute.
Bun de răzuit izmene (despre un instrument de tăiat) = tocit.
Bun de tipar (sau *de imprimat*) = aprobare dată de autor, de editură, de redacție sau de alți beneficiari pe tiparul de corectură sau de probă, după care începe imprimarea tirajului.
Bun e Dumnezeu (bis.) = sper, am nădejde în Dumnezeu că mă va ajuta.
Bun la inimă = milostiv, îndurător.
Bun pentru... = valabil pentru...
Bun, rău = așa și așa, așa cum este, oricum ar fi.
Bun și aprobat (înv.), formulă care se punea pe acte private ca o dovadă de aprobare.
Bun și rău (sau *rău și bun*) = toată lumea (fără deosebire), oricine.
Bună de lapte (despre vaci) = care dă lapte.
Bună pace (sau *pace bună*) = urare, ca semn de prietenie, înțelegere.
Bună treabă! (ir.) = frumos! halal! n-am ce zice!
Ce ți-e (sau *mi-e*) *bun* (sau *bună*)? (sau *cui e bun?*) (după fr. *à quoi bon*) = la ce folosește?
Cu buna = cu vorbe bune; cu binișorul, cu binele; de bunăvoie.
E pe bune (în limbajul studenților) = e adevărat.

Fii bun! (pop. și fam.) = te rog!ai bunătatea!
Gâscă bună de jumulit = persoană sau situație de pe urma căreia se pot trage foloase materiale.
Hoț de bună dimineața = hoț care acționează dimineața, intrând pe fereastra deschisă pentru aerisire.
I se prinde de bună (înv.) = trece drept adevărată, e credibilă.
Inimă bună = curaj.
În bună parte = în mare măsură, în mare parte; în majoritate.
În relații de bună ziua (despre oameni) = care nu se cunosc decât atât cât să se salute.
În voia cea bună = pe drept, la drept vorbind.
Într-o bună zi (sau *dimineață*) = cândva, odată; pe neașteptate.
La ce bun? = la ce folosește.
Na-ți-o bună! = asta-mi mai lipsea! asta-i acum!
Na-ți-o bună că ți-am dres-o (sau *frânt-o*), se spune atunci când ai dat de o situație dificilă sau inoportună.
Pe la cina cea bună = cu venirea nopții, pe înnoptate.
Poamă bună (pop. și fam.), se spune despre un om de nimic, neserios, despre un derbedeu sau despre o femeie imorală.
Sfat bun = îndemn folositor, înțelept, util.
Vacă (bună) de muls = persoană sau situație de pe urma căreia se pot obține ușor foloase materiale, de care se poate profita.
Voie bună = veselie, dispoziție bună.

BUNĂTATE

A avea (face) bunătate(a) să (sau *de*)... = a avea bunăvoința să...
A-i bunătate (sau *bunătatea*) [ori *fă bunătatea (să...)*] = te rog, fii bun (să...).
Bunătate de om = om foarte bun.

BUNICĂ

(Pe) când era bunica fată (mare) = demult, odinioară.

BURDĂ

A-i da cuiva burda (Bucov.) = a învinge la burdă (un joc de copii).
(A se da sau *a se duce) de-a burda* (Bucov.) = (a se da sau a se duce) de-a berbeleacul.

BURDUF

A da pe cineva în burduful dracului (reg.) = a nu se mai interesa de cineva, a lăsa pe cineva în voia lui, a nu-și mai bate capul cu cineva, a-l da dracului.
A fi burduf de carte = a fi foarte învățat, erudit, tobă de carte.
A-i face (cuiva) pielea burduf de cimpoi = a bate zdravăn (pe cineva).
A-i face (cuiva) spinarea burduf = a bate zdravăn (pe cineva).
A-l face pe cineva burduf de bătaie = a bate foarte tare (măr) pe cineva.
A lega (pe cineva) burduf = a lega (pe cineva) foarte strâns, încât să nu se mai poată mișca; a lega fedeleș, a lega cobză.
A se face burduf (de mâncare) = a mânca foarte mult, a se ghiftui.
Brânză bună în burduf de câine = persoană al cărei comportament îi umbresc calitățile.

BURETE

A-i toca (cuiva) gura bureți = a vorbi verzi și uscate, a flecări, a pălăvrăgi.
A trece peste ceva cu buretele = a da ceva uitării; a ierta greșelile cuiva.
Doar n-am mâncat bureți nebuni (pop. și fam.) = doar n-am înnebunit!

BURIC

A dansa din buric (pop. și fam.) = a dansa mișcând din abdomen și mijloc.
A se crede (sau *a se socoti*) *buricul pământului* = a se crede (sau a se socoti) cel mai important, cel mai inteligent dintre toți.
Buricul pământului = centrul pământului.

BURIU

A lega pe cineva buriu (pop.) = a lega cobză pe cineva, în poziție ghemuită.

BURSĂ

A juca la bursă = a cumpăra și a revinde efecte de bursă, cu scopul de a realiza un venit de pe urma urcării sau scăderii prețului lor.
Bursa neagră = comerț clandestin.

BURTĂ

A da cu burta de pământ (despre cai) = a fugi în goana mare.
A face burtă = a se îngrășa.
A fi mai flămând cu ochii decât cu burta = a fi dornic de a învăța, de a cunoaște.
A lăsa cu burta la gură (despre bărbați) = a lăsa o femeie gravidă.
A merge pe burtă (sau *pe blat, pe șest*) = **a)** a păstra un secret; **b)** a acționa pe ascuns.
A se bate pe burtă cu cineva = a fi în relații familiare cu cineva.
A se bate pe burtă cu toată lumea = a fi prea, exagerat de sociabil.
A se lungi cu burta la pământ (fam.) = a se umili peste măsură.
A se pune cu burta pe carte = a se apuca serios de învățat.
A-și face burta tobă = a mânca mult, peste măsură.
A-și pune burta la cale = a mânca zdravăn, a se ospăta.
A sta cu burta la soare (fam.) = a sta degeaba, a trândăvi.
Burtă de popă, se spune despre cineva care mănâncă și bea foarte mult.
Cu burta la gură (despre femei) = gravidă.

BURUIANĂ

A fi crescut în buruienile-dracului (pop. și fam.) = a fi certăreț și nemulțumit.

BURZULUI

A-și burzului creasta (fam.) = a se grozăvi, a se îngâmfa, a se umfla în pene.

S-a burzuluit lumea = s-au revoltat oamenii.

Vremea se burzuluiește = timpul se strică, începe vânt și ploaie.

BUSOLĂ

A-și pierde busola (pop. și fam.) = a-și pierde capul, mintea sau judecata, a se zăpăci.

BUSUIOC

A drege busuiocul (fam.) = **a)** a încerca să repare o gafă; a salva aparențele; **b)** (rar) a mitui pe cineva.

BUȘI

A-l buși pe cineva râsul (sau *plânsul*) (pop. și fam.) = a-l apuca pe cineva un râs (sa un plâns) nestăpânit.

BUȘIT, -Ă

Bușit cu leuca (pop.) = beat.

BUȘTEAN

A ajunge să bată bușteni (pop. și fam.) = a deveni orb.

A dormi (sau *a fi, a sta, a rămâne* etc. *mort*) *(ca un) buștean (negru)* (pop. și fam.) = a dormi adânc.

A fi lămurit (de cineva) buștean (pop. și fam.) = a nu înțelege nimic din explicațiile cuiva.

A lămuri (pe cineva) buștean = a explica cuiva ceva fără ca acesta să poată înțelege.

A rămâne (singur) buștean = a rămâne absolut singur.

A (se) lămuri buștean (pop. și fam.) = a lăsa (sau a rămâne) tot nedumerit, în urma unor explicații neclare.

BUTE

A dormi bute = a dormi adânc, a dormi buștean.

A face burta bute și gura pâlnie (pop.) = a fi bețiv mare.

A fi bute de ceva = a fi burduf, tobă de ceva.

A fluiera în bute (pop.) = a fi bețiv mare.

A lega (pe cineva) bute (pop.) = a lega burduf, cobză, fedeleș.

A se duce ca vinul stricat din bute în bute (pop.) = a merge din rău în mai rău.

A se face bute de mâncare = a mânca foarte mult, a se ghiftui.

Vorbește ca din bute = vorbește gros.

BUTOI

A aduce a butoi = a mirosi a butoi.

A aprinde butoiul cu pulbere = a dezlănțui un război, a provoca o catastrofă.

A ieși din butoi (pop.) = a bea peste măsură.

A mirosi a butoi, se zice despre alimentele păstrate în butoaie, care au căpătat un miros specific, neplăcut.

A vorbi ca din butoi = a avea vocea răgușită, a avea un glas înfundat, lipsit de sonoritate.

Butoi fără fund, **a)** se spune despre cei care beau fără măsură, despre un bețiv; **b)** se spune despre cei care vor continuu să obțină foloase (mai ales bani).

BUTUC

A avea slugi din butuci (pop. și fam.) = a fi mândru ca și cum ar fi servit de slugi.

A dormi butuc = a dormi adânc.

A fi din butuc (sau *ca butucul*) (pop. și fam.) = a fi prost, necioplit, bădăran.

A fi gol chilug și gras butuc (pop. și fam.), se spune despre cineva care a cheltuit tot pe băutură.

A-i trage (cuiva) butucul (pop. și fam.) = a înșela (pe cineva), a trișa, a trage pe sfoară; a face o șotie.

A lega (pe cineva) butuc = a lega (pe cineva) astfel încât să nu se mai poată mișca; a lega cobză, a lega fedeleș.

A pune pe butuci (despre o mașină, o întreprindere etc.) = a aduce în stare de nefuncționare; a strica; a falimenta.

A sta ca un butuc = a sta într-un loc fără să se miște.

BUZAT, -Ă

A rămâne (sau *a se întoarce*) *buzat* = a rămâne (sau a se întoarce) păcălit, înșelat, dezamăgit, cu buzele umflate.

BUZĂ

A avea (sau *a spune*) *(ceva) numai pe* (sau *din*) *buze* (fam.) = a vorbi altfel de cum gândește.

A bate din buze (arg.) = a anunța poliția.

A face buze de arap (pop.) = a fi bosumflat.

A fi cu buzele pe tâlv (reg.) = a avea viciul beției.

A fi cu sufletul în (sau *pe*) *buze* = a trage să moară.

(A fi) în buza tunului = **a)** a fi expus în bătaia tunului; **b)** (p. ext.) a se afla într-un loc primejdios.

A-i crăpa (sau *a-i plesni, a-i scăpăra, a-i arde cuiva*) *buza (de* sau *după ceva)* (pop. și fam.) = a avea mare nevoie (de ceva), a fi la strâmtoare; a-i crăpa măseaua.

A-i da cuiva ceva de luat în buze (pop.) = a-i da cuiva ceva de mâncare.

A-i veni pe buze = a rosti.

A întoarce buzele pe dos = a se supăra, a se bosumfla, de obicei fără motiv.

A lăsa pe cineva cu buzele umflate = **a)** a înșela pe cineva în așteptările lui; **b)** a-l lăsa pe cineva supărat, nemulțumit.

A lăsa (sau *a pune*) *buza (în jos)* (mai ales despre copii) (pop. și fam.) = a fi gata să izbucnească în plâns.

A rămâne (sau *a se întoarce*) *cu buza umflată (buzele umflate)* (sau *cu ața mămăligii*) (fam.) = a rămâne înșelat, dezamăgit în așteptările sale.

A scoate din buza morții (pop.) = a scăpa pe cineva de la moarte.

A se șterge (sau *a se linge*) *pe buze* (pop. și fam.) = a fi silit să renunțe la ceva, a nu putea obține ceva.

A sufla (sau *a bate*) *în* (sau *din*) *buze* (pop.) = a rămâne păgubaș, a fluiera a pagubă.

A-și linge buzele (după ceva) (pop. și fam.) = a pofti, a râvni (ceva).

A-şi muşca buzele (de necaz sau *de părere de rău)* (pop. şi fam.) = a regreta foarte tare, a se căi.

A vorbi în buze = a bolborosi.

În buza tunului (pop. şi fam.) = a) expus împuşcăturilor de tun; b) (p. ext.) în primejdie mare.

Plin (până în) buză (pop. şi fam.) = foarte plin; plin ochi.

BUZĂU

A sta buzău = a sta bosumflat, îmbufnat.

BUZIŞ

A merge buziş (înv.) = a merge într-o parte.

BUZIŞOARĂ

A-şi strânge buzişoarele (fam.) = a nu mai flecări.

BUZNA

A da (sau *a intra*) *buzna* = a năvăli (undeva) pe neaşteptate, a se repezi să intre sau să iasă.

BUZUNAR

A avea (ceva) în buzunar (pop. şi fam.) = a fi sigur de mai înainte că va dispune de ceva, că va ajunge în stăpânirea unui lucru.

A avea faţă de buzunar întors (ir.) = a avea o fizionomie neplăcută; a fi urât.

A avea (sau *a băga*) *în buzunar (pe cineva)* (pop. şi fam.) = a avea pe cineva în puterea sau la discreţia sa, a-l avea la mână.

A băga în buzunar = a-şi însuşi o sumă de bani fără justificare.

A cunoaşte ca pe propriul buzunar = a cunoaşte în cele mai mici amănunte, a cunoaşte ca-n palmă.

A da din buzunar = a plăti din banii proprii o pagubă (de care nu eşti răspunzător).

A face (cuiva) buzunare (despre frizeri) = a tăia clientul cu briciul pe obraz.

A fi (tot) cu mâna în buzunar (pop. şi fam.) = a fi darnic; a fi cheltuitor.

A-i mânca (cuiva) raţele din buzunare (pop. şi fam.) = a fi mic, pipernicit şi prost.

A-i sufla vântul prin buzunare (sau *prin pungă*) = a rămâne fără bani.

A scutura buzunarele (sau *punga*) *cuiva* = a stoarce pe cineva de bani prin mijloace necinstite.

A sta cu mâinile în buzunar (sau *în sân*) = a sta cu braţele încrucişate, a nu face nimic; a trândăvi.

Bani de buzunar = sumă de bani pentru cheltuieli mărunte.

Carte de buzunar = carte de format mic.

Cu mâna-n buzunar (sau *în fund*) (pop., vulg.) = fără să aducă nimic.

Hoţ de buzunare = hoţ de lucruri mărunte.

C

CABUL

A face cabul (turcism înv.) = a consimți.

CACEALMA

A trage cuiva o cacealma = a înșela, a păcăli pe cineva.

A umbla cu cacealmale = a umbla cu înșelăciuni, cu păcăleli.

CADAVRU

A călca (sau *a trece*) *peste cadavre* = a fi lipsit de orice scrupule pentru atingerea unui scop.

Cadavru viu (sau, fam., *ambulant*) = om foarte slab și palid.

CAFTAN

A îmbrăca (*cu* sau *în*) *caftan* = a (se) ridica la rangul de domn sau de boier.

A lua un caftan (ir.) = a căpăta bătaie.

A umbla îmbrăcat (*cu* sau *în*) caftan = a se ridica la rangul de domn sau de boier.

CAIAFĂ

A fi caiafă = a fi fățarnic.

A trimite (sau *a purta, a duce*) *de la Ana la Caiafa* (numele unor personaje biblice) = a trimite (un solicitator) dintr-un loc într-altul (purtându-l cu vorba); a purta (pe cineva) zadarnic pe drumuri.

CAID

A face caid = a înregistra.

CAIMAC

A lua caimacul (fig.; fam.) = a-și însuși partea cea mai bună din ceva.

CAL

A avea ochelari de cal = a refuza perceperea realității.

A cunoaște (*pe cineva*) *ca pe un cal breaz* = a cunoaște foarte bine (în special datorită unor fapte sau însușiri reprobabile).

A dezlega calul de la gard (pop.) = a) a lămuri, a rezolva o situație încurcată, neclară; b) a lua o hotărâre.

A face (sau *a ajunge*) *din cal măgar* = a) a face să ajungă (sau a ajunge) dintr-o situație mai bună într-o situație mai rea; a ajunge într-o situație mai rea decât cea inițială; b) a ajunge (sau a face pe cineva) de râs.

(A fi) cal de bătaie = a) (a fi) persoană hărțuită, muncită (de toți) peste măsură; b) (a fi) o problemă de care se ocupă multă lume și care revine mereu în prim plan.

A fi (sau *a ajunge*) *cal de poștă* (sau *de curse, de tramvai, de alergătură*) = a fi întrebuințat la toate; a alerga mult.

A munci ca un cal (sau *ca un bou, ca un rob, ca un sclav*) = a se istovi muncind, a trudi până la epuizare.

A sări peste cal = a depăși o anumită limită (admisă).

A se băga ca musca-n curu calului (sau *în lapte*) (pop., vulg.) = a interveni nepoftit, a fi inoportun.

A-și juca calul (*înaintea cuiva*) = a-și face mendrele, a face tot ce-i place, a-și permite multe.

A umbla după cai verzi pe pereți (sau *după potcoave de cai morți*) (pop.) = a-și face planuri irealizabile, a fi nerealist.

A visa (sau *a vedea, a spune*) *cai verzi* (*pe pereți*) = a-și închipui (sau a spune) lucruri imposibile, de necrezut.

Cal alb (la toxicomani) = heroină.

Cal de bătaie = a) persoană foarte hărțuită, muncită de toți (peste măsură); b) subiect, problemă de care se ocupă mai multă lume și care revine mereu pe primul plan; obiectul bătăii de joc a altora.

Calul are patru picioare și tot se poticnește = și cei deștepți pot să greșească.

Calul bun se vinde din grajd = lucrul bun se vinde fără să aibă nevoie de reclamă.

Calul de dar nu se caută la dinți (sau *în gură*) = un cadou se acceptă așa cum e, fără a-i căuta defecte.

Calul râios găsește copacul scorțos = cine se aseamănă se adună.

Cât îi poate (*cuiva*) *calul* = de cât e capabil cineva.

Cunoscut ca un cal breaz (depr.) = foarte cunoscut, notoriu, datorită unor fapte sau însușiri reprobabile.

La botul calului (despre mâncare, băuturi) = consumată în grabă, în picioare.

La Paștele cailor = niciodată.

Mănânci calule ovăz?, se spune când i se propune unei persoane un lucru pe care și-l dorește sau îi place mult ori i se face o propunere convenabilă.

O alergătură (sau *o fugă*) *de cal* = o distanță (destul de) mică (cât poate fugi, fără oprire, un cal).

Nici cal, nici măgar (sau *nici albă, nici neagră; nici călare, nici pe jos; nici în car, nici în căruță*) a) nehotărât, indecis; b) ambiguu; de o calitate îndoielnică.

Potcoave de cai morți = lucruri fanteziste, aiureli, scorneli, elucubrații.

CALABALÂC

A se încărca de calabalâc = a-și cauza încurcături, neplăceri; a-și aprinde paie în cap.

CALD, -Ă

A fi bun ca pâinea (sau *pita*) *caldă* (sau *pâinea lui Dumnezeu*), se spune despre un om foarte bun la suflet.

A fi nici caldă, nici rece = a fi așa și așa.

A-i ține cuiva cald (sau *de cald*) = a-i fi de folos, a-i prinde bine.

A le spune calde = a spune minciuni.

A lua cu cald = a) a avea febră; b) a avea emoții.

A nu-i fi (sau *a nu-i ține*) *nici de cald, nici de rece* = a-i fi indiferent.

A se vinde ca pâinea caldă (despre produse) = a se vinde rapid, a fi foarte solicitat.

Bate fierul cât e (sau *îi*) *cald* = **a)** nu scăpa ocazia; **b)** nu amâna un lucru care trebuie făcut imediat.

Cald nemțesc (glumeț) = frig.

Ghiulea caldă (la toxicomani) = injecție cu supradoză de drog (care poate provoca moartea).

Nici caldă, nici rece = așa și așa, nici așa, nici așa.

Nu-i ține nici de cald, nici de rece (sau *nu-i e nici cald, nici rece*) = nu-l interesează, îi este indiferent.

CALE

A abate (pe cineva) de la calea cea bună (sau *dreaptă* ori *de la drumul drept*) = a atrage sau a împinge pe cineva pe un drum greșit.

A aduce pe cineva la cale (sau *pe calea cea bună*) = a scoate pe cineva din rătăcire, îndreptându-l spre bine; a corecta (sau a îndrepta) comportamentul cuiva.

A avea cale pe undeva = a trebui să treacă pe la..., a avea de mers pe undeva.

A avea calea cuvintelor = a avea libertatea de a vorbi, de a-și exprima opinia.

A face (cuiva) cale = a lăsa pe cineva să treacă.

A da (sau *a face*) *cuiva cale(a) (liberă)* = **a)** a lăsa pe cineva să treacă; **b)** a face scăpat pe cineva.

A face cale = a merge, a umbla (mult).

A fi pe cale de a... (sau *să...*) = a fi aproape să..., pe punctul să..., gata de a...

A face (sau *a apuca*) *cale(a) întoarsă* = a se întoarce, după puțin timp, din drum.

A fi (sau *a sta, a se pune*) *în calea cuiva* (sau *a-i sta cuiva în cale*) = **a)** a se afla (sau a ieși) înaintea cuiva, împiedicându-l (să înainteze, să facă un lucru etc.); **b)** a împiedica pe cineva într-o acțiune; **c)** a se împotrivi cuiva.

A găsi (sau *a afla, a crede, a socoti* etc.) *cu cale* = a găsi, a socoti că este nimerit, potrivit, bine, frumos.

A-i da (cuiva) în cale = **a)** a face pe cineva să înțeleagă ceva; **b)** a face pe cineva să se învoiască la ceva.

A i se face (sau *a-i sta, a-i fi cuiva*) *calea în cruce* = **a)** a ajunge la o răspântie; **b)** (fig.) a sta la îndoială.

A i se închide cuiva calea (în codru) = **a)** a nu putea merge mai departe; **b)** a fi silit să renunțe (la ceva plăcut).

A ieși (sau *a se duce*) *în calea cuiva* = a ieși înaintea cuiva, a întâmpina pe cineva.

A lua calea = a pleca (spre o anumită destinație).

A lua calea bisericii = a deveni evlavios.

A lua (cuiva) calea din picioare (pop.) = a-l scuti (pe cineva) de a mai face un drum.

A merge cale de două (sau *trei, patru* etc.) *zile* (sau *poște* etc.) = a merge un drum, o distanță foarte lung(ă).

A o lua pe altă cale = a încerca în alt mod, prin altă metodă.

A o scoate la cale (cu...) (pop. și fam.) = **a)** a se putea înțelege cu cineva; **b)** a reuși într-o întreprindere, într-o acțiune; **c)** a rezolva o problemă.

A pune la cale = **a)** a plănui, a pregăti, a aranja, a organiza ceva; **b)** a povățui, a sfătui, a îndruma pe cineva (de obicei la rău); a complota, a urzi; **c)** a pedepsi pe cineva.

A pune țara la cale = a vorbi multe și de toate.

A se pune (sau *a fi, a sta*) *în cale(a) cuiva* = a se împotrivi (cuiva), a se pune (sau a fi, a sta) piedică (cuiva).

A-și căuta (sau *a-și vedea*) *de cale* (ori *a se duce în cale*) = **a)** a se duce în drumul său, a-și continua drumul; **b)** a nu se amesteca în treburile altuia, a-și vedea de treabă, de ale sale.

A-și face cale = **a)** a-și face drum de trecere; **b)** a căuta prilej.

A-și lua (sau *a apuca*) *calea (în picioare)* = a pleca, a porni la drum.

A-și pune gura (sau *burta*) *la cale* = a mânca pe săturate.

A ține (sau, rar, *a pândi*) *calea cuiva* = **a)** a sta în drumul cuiva, a opri (pe cineva) din drumul său, împiedicându-l să înainteze; **b)** a pândi trecerea cuiva, a aștepta (pe cineva) în drum; **c)** (pop.) a urmări (pe cineva) în mod insistent (pentru a-i câștiga bunăvoința, dragostea).

Cale bună! formulă de urare la plecarea cuiva: drum bun!

Calea-valea (pop. și fam.) = treacă-meargă, mai merge, așa și așa, fie.

Ce mai calea-valea (pop. și fam.) = ce să mai lungim vorba, ce mai încoace și încolo, pe scurt, în concluzie.

CALENDAR

A face (cuiva) capul calendar (pop. și fam.) = **a)** a zăpăci, a năuci pe cineva, spunându-i multe lucruri; **b)** a-i umple capul cu tot felul de lucruri.

A se uita ca mâța (sau *pisica*)*-n calendar* (ori *ca vițelul la poarta nouă, ca curca-n crăci*) (pop. și fam.) = a privi (la ceva) fără a pricepe nimic.

A-și face capul calendar = a-și încărca memoria cu prea multe lucruri, a se zăpăci.

A-și pierde călindarul (pop.) = **a)** a nu ști ce zi este; **b)** (pop.; despre femeile gravide) a nu mai ști când trebuie să nască.

CALIMERA

A întoarce (sau *a schimba*) *calimera* = a-și schimba atitudinea, felul de purtare față de cineva.

A se schimba calimera = a se schimba situația.

A (se) strica calimera = a (se) strica prietenia, înțelegerea.

CALUP

A mânca (sau *a înghiți*) *calupul* = a se lăsa păcălit, înșelat.

A pune (pe cineva) în calup [sau *a pune* (ori *a trage*) *cuiva calupul*] = a păcăli, a înșela (pe cineva).

CAM

A se cam duce = a pleca de-a binelea, a se duce pe-aici încolo.

CANGE

A aduce pe cineva cu cangea = a aduce pe cineva cu sila, cu forța.

A face cange (Mold.) = a face scandal.

CANON

A pune la canon = a pedepsi.

CANTITATE

A produce în cantități industriale = a produce în cantități (foarte) mari.

Cantitate neglijabilă (fam.) = lucru (sau persoană) de mică importanță, de care nu trebuie să se țină seamă.

CAP

A avea bube-n cap = **a)** a avea antecedente penale; **b)** a avea un trecut dubios.

A avea cap = a avea minte.

A avea cap să... = a avea posibilitatea să..., a putea să..., a-i trece (cuiva) prin minte să...

A avea gărgăuni (sau *sticleți*) *la cap* = **a)** a avea idei ciudate, extravagante; **b)** a fi cam nebun.

A avea scaun la cap = a fi înțelept.

A bate (pe cineva) la cap (fam.) = a stărui cu insistență pe lângă cineva.

A băga capul la cutie = a strânge capul între umeri; a fi prudent.

A băga (cuiva) fluturași în cap = a zăpăci pe cineva.

A băga la cap (sau *la bilă*) = **a)** a ține minte; **b)** a înțelege.

A cădea pe capul cuiva = a sosi pe neașteptate la cineva (creându-i neplăceri, deranj), a veni nedorit.

A cădea (sau *a veni, a se sparge* etc.) *pe* (sau *de, în*) *capul cuiva* (despre o situație neplăcută, un necaz etc.) = a veni asupra cuiva tot felul de neplăceri și necazuri, a-l lovi o nenorocire.

A câștiga cap la cap = a câștiga sută la sută.

A da (ceva) peste cap = **a)** a schimba cu totul ordinea lucrurilor, a ideilor, a unui program stabilit etc.; **b)** a lucra repede, superficial, de mântuială.

A da (cuiva) la cap = **a)** a lovi; **b)** a omorî; **c)** a ataca cu violență pe cineva; **d)** (fig.) a distruge (cu vorba sau cu scrisul); **e)** a învinge pe cineva, într-o discuție, cu argumente puternice.

A da din cap = a clătina capul (în semn de aprobare, refuz etc.).

A da în cap pe cineva = a scoate din minți, a seduce, a momi.

A da (pe cineva) peste cap = **a)** a trânti (pe cineva) la pământ; **b)** (fig.) a da jos dintr-o situație, a doborî, a învinge.

A da peste cap (paharul, băutura etc.) = a înghiți dintr-o dată conținutul unui pahar, al unei căni etc., a bea paharul dintr-o sorbitură, a da paharul de dușcă.

A deschide (cuiva) ușa cu capul = a da șpagă, a mitui.

A dormi cu capul în priză (glumeț) = a fi răcit din cauza curentului.

A duce pe cineva capul la cineva (sau *ceva* ori *ca să...*) = a-i sta mintea la..., a se ține de..., a-i trece prin minte, a-i da în gând să...

A face (ceva) din (sau *de*) *capul său* = a face (ceva) fără a se consulta cu altcineva, a face ceva după priceperea sa, fără a întreba pe altul.

A face cu capul (să... sau *că...)* = **a)** a porunci; **b)** a chema printr-o mișcare a capului; **c)** a mișca din cap încoace și încolo.

A face cuiva capul calendar = a umple cuiva capul cu multe probleme, obligații etc.

A face (cuiva) capul drojdie = a zdrobi capul cuiva.

A face (cuiva) capul mare = a insista pe lângă cineva pentru a-l convinge de necesitatea unei acțiuni.

A face cuiva de cap (sau *a pune capul cuiva*) (înv. și pop.) = a-i face cuiva de petrecanie, a-l omorî.

A face cuiva (un semn) cu capul (sau *din cap*) = a atrage cuiva atenția printr-o mișcare a capului, a-i da să înțeleagă ceva.

A face cum îl taie capul = a acționa după bunul plac.

A fi bun (sau *ușor*) *la* (sau *de*) *cap* (sau *a avea cap ușor*) (pop.) = **a)** a învăța ușor; **b)** a fi deștept.

A fi cap tăiat (cineva) (pop.) = a fi leit cineva, a avea mare asemănare.

A fi greu (sau *tare*) *de cap* (sau *a avea cap greu*) (pop.) = **a)** a pricepe cu greutate; **b)** a fi prost, nerod, tâmpit, tembel, cretin.

A fi (sau *a rămâne, a umbla* etc.) *de capul său* = a fi (sau a rămâne etc.) liber, independent, nesupravegheat.

A fi (sau *a trăi*) *cu capul în nori* = a fi distrat.

A homoti de cap (reg.) = a cicăli, a bate la cap (pe cineva).

A-i ajunge până peste cap = a se sătura (de cineva sau de ceva), a nu mai putea răbda.

A-i bate cuiva capul (sau *a bate pe cineva la cap*) = a se ține stăruitor de cineva, a nu-i da cuiva pace, a sta pe capul cuiva, a-l toca la cap.

A-i băga (sau *vârî*) *cuiva în cap ceva* = **a)** a face pe cineva să priceapă bine un lucru; **b)** a face pe cineva să creadă ceea ce nu este adevărat.

A-i cânta sticleții în cap = **a)** a avea idei ciudate; **b)** a fi nebun.

A-i da de cap (pop.) = **a)** a rezolva; **b)** a învinge, a răzbi.

A-i deschide (cuiva) capul = a face (pe cineva) să înțeleagă ceva, a lămuri (pe cineva).

A-i fi (cuiva) în cap ceva = a se gândi (mult, continuu) la...

A-i ieși (cuiva ceva) din cap (pop.) = a nu-i mai sta gândul la...; a uita ceva.

A-i ieși ochii din cap = a) a se holba (de uimire, de groază); b) a se speti muncind.

A-i intra (cuiva ceva) în cap = a se gândi insistent, obsesiv la ceva.

A-i pune Dumnezeu (cuiva) mâna în cap = a fi norocos, a da norocul peste el.

A-i sări (cuiva) în cap = a certa (pe cineva).

A-i sări (cuiva) ochii din cap (de durere) = a suferi îngrozitor.

A i se urca (sau *sui, sări*) *cuiva la cap* = a) a-și lua o îndrăzneală prea mare; b) a deveni înfumurat; c) a se ameți, a se îmbăta.

A-i sta capul la... = a se gândi la.... a-i sta mintea sau gândul la...

A-i sta (cuiva) pe cap = a incomoda (pe cineva).

A-i trăsni (sau *a-i da, a-i trece, a-i plesni, a-i scăpăra, a-i tuna*) *cuiva ceva prin cap* = a-i veni cuiva un gând, o idee neașteptată, a-i trece ceva prin gând.

A-i veni mintea la cap = a) a-și schimba comportamentul, a se cuminți; a deveni înțelept, a judeca rațional lucrurile.

A îndoi capetele = a dubla suma, capitalul investit.

A înnebuni de cap (pe cineva) = a bate la cap, a zăpăci, a sâcâi, a exaspera pe cineva.

A întoarce (sau *a suci, a învârti*) *capul cuiva* = a) a face pe cineva să-și piardă dreapta judecată; b) a zăpăci; c) a face să se îndrăgostească.

A-l duce pe cineva capul la ceva (sau *ca să...*) = a-i trece prin minte, a-i da în gând să...

A-l duce (sau *a-l tăia*) *pe cineva capul la...* (pop.) = a ști, a se pricepe, a-i trece prin minte.

A lega în cap (o femeie) (înv.) = a lua de nevastă.

A lua în (sau *a băga la*) *cap* = a înțelege, a pricepe; a ține minte.

A muri pe capete = a muri în număr mare, ca mușteleii.

A nu avea cap = a nu avea minte, a nu judeca.

A nu avea cap (și Dumnezeu) să... (sau *de...*) = a nu avea posibilitatea să.., a nu putea să...., a nu fi în stare să...

A nu avea cap (*și chip* sau *și Dumnezeu*) *să...* sau *de...* = a nu fi în stare, a nu avea posibilitatea.

A nu avea capul la loc = a fi zăpăcit.

A nu avea nici cap, nici coadă = a nu avea nicio noimă, niciun înțeles.

A nu avea unde să-și pună capul = a fi fără adăpost, a rămâne pe drumuri.

A nu fi nimic de capul cuiva = a fi lipsit de calități.

A nu(-i) intra (cuiva) în cap = a nu putea pricepe (ceva).

A nu-i mai ieși (cuiva ceva) din cap (pop.) = a-l stăpâni mereu (același gând), a nu putea uita.

A (nu)-l duce capu (sau *mintea*) = a (nu) fi inteligent.

A (nu)-l durea (nici) (sau *măcar*) *capul* (pop.) = a (nu) se sinchisi de ceea ce se întâmplă; a (nu)-i păsa, a (nu) fi îngrijorat.

A nu mai avea unde să-și pună capul = a ajunge fără adăpost, pe drumuri, sărac.

A nu-și (mai) vedea capul de treburi [ori *a nu ști unde-i stă* (sau *unde-i este*) *capul* sau *a-și pierde capul de treburi*) = a nu ști ce să mai facă, a fi copleșit de treburi, a nu mai prididi.

A nu ști (sau *a nu avea*) *ce-și face capului* (reg.) = a nu mai ști ce să facă pentru a ieși dintr-o situație grea, dintr-o încurcătură.

A o bate în cap = a lenevi, a trândăvi.

A o scoate la cap (sau *a ieși la un cap*) = a sfârși (cu bine), a reuși.

A plăti cu capul (înv.) = a plăti cu viața.

A ridica capul (înv.) = a se răscula.

A sări în capul cuiva (sau *a-i sări cuiva în cap*) = a certa pe cineva, a lua la rost, a sări cu gura la cineva.

A scoate capul (arg).= a ieși la furat.

A scoate capul în lume = a ieși în lume, în societate.

A scoate (cuiva) gărgăunii din cap = a determina (pe cineva) să renunțe la ideile lui ciudate (bizare, extravagante).

A se apuca pe cap = a se jura pe viață.

A se bate cap în cap = a se contrazice; a fi diametral opus.

A se da cu capul de toți pereții (sau *de pereți*) = a fi cuprins de disperare sau de necaz, a regreta amar o greșeală făcută.

A se da (de-a roata) peste cap = a) a face tumbe; b) (fig.) a depune eforturi deosebite pentru a realiza ceva, a face imposibilul.

A se lega la cap fără să-l doară = a-și crea singur complicații sau necazuri inutile.

A se pune-n cap (și-n cur) (pop.) = a face tot posibilul, a se face luntre și punte să (nu izbutească ceva).

A se duce de pe capul cuiva = a lăsa pe cineva în pace.

A se pune cu capul = a) a încerca tot ce e posibil pentru a realiza ceva sau pentru a împiedica o acțiune; b) a se împotrivi din toate puterile, chiar cu primejdia vieții.

A se sătura până peste cap = a fi plictisit, dezgustat.

A se scula cu noaptea-n cap = a se scula dis-de-dimineață, foarte devreme.

A se ține de capul cuiva = a) a pedepsi pe cineva pentru cea mai mică greșeală; b) a șicana pe cineva, a-i întinde curse pentru a comite o greșeală și a fi astfel pedepsit.

A spăla pe cineva pe cap = a mustra tare pe cineva, a-l certa.

A sta ciocan pe capul cuiva = a) a cicăli pe cineva; b) a irita, a agasa, a enerva pe cineva.

A sta (piatră) pe capul cuiva = a incomoda pe cineva, a-i crea greutăți, prin prezența sau prin purtarea sa.

A sta (sau *a se ține, a se lega, a se apuca*) *de capul cuiva* (ori *a se pune pe capul cuiva*) = a stărui mult pe lângă cineva (pentru a obține ceva), a nu lăsa în pace pe cineva, a se ține scai de cineva.

A sta (sau *a ședea, a se ridica*) *în capul oaselor* (pop.) = a se ridica stând în pat, a sta în șezut.

A sta (sau *a ședea, a se ține*) *de capul cuiva* (sau *a se pune pe capul cuiva*) = a stărui fără încetare pe lângă cineva.

A sta și-n cap și-n coadă = a încerca să facă imposibilul.

A ședea (sau *a sta*) *pe capul cuiva* = a sta pe lângă sau la cineva (creându-i neplăceri, plictisindu-l etc.).

A-și aduce capul (sau *capetele*) *la* (sau *sub*) = a se pune sub ascultarea sau sub scutul cuiva.

A-și aprinde paie în cap = a-și crea neplăceri, necazuri.

A-și bate (sau *a-și frământa, a-și sparge, a-și sfărâma* etc.) *capul* = a se gândi, a se strădui spre a soluționa o problemă.

A-și băga ceva în cap = a) a pricepe, a ține minte; b) a ține morțiș la ceva, a nu renunța la o idee.

A-și face de cap (și de ciolane) = a) a face ceva ce poate să-i primejduiască viața; b) a face nebunii; c) a face pe nebunul.

A-și lega capul de cineva (reg.) = a se căsători.

A-și lua capul în poale (reg.) = a) a o lua la fugă, a o lua la sănătoasa; b) a te face că nu auzi și nu vezi nimic.

A-și lua lumea în cap = a pleca departe, rătăcind prin lume.

A-și lua o grijă de pe cap = a scăpa de o grijă.

A-și lua (sau *a apuca*) *lumea în cap* = a pleca departe, părăsindu-și casa, locuința, locul de origine și rătăcind prin lume.

A-și pierde capul = a-și pierde mintea, a se zăpăci.

A-și pleca capul = a se simți rușinat, umilit; a se da învins, a se supune.

A-și pune capul (la mijloc) (pentru cineva) (înv.) = a) a-și pune viața în primejdie; b) (înv.) a garanta cu viața; c) (înv.) a se prăpădi.

A-și pune capul sub comanac = a se lăsa de furat.

A-și pune cenușă în cap = a-și recunoaște vina și a regreta.

A-și pune mâinile în cap (sau *a se lua cu mâinile de cap*) = a se lua cu mâinile de păr (de necaz, de ciudă sau de deznădejde); (p. ext.) a-i fi necaz, ciudă, a fi deznădăjduit.

A-și pune poalele în cap = a nu mai ține seama de nimic, a depăși orice limită.

A-și ridica cap = a) a se răzvrăti; a fi dârz; b) a-și reveni dintr-o situație proastă, a se redresa.

A-și scoate din capete = a fi răsplătit pentru osteneală, a nu rămâne în pagubă.

A-și vârî capul la... (pop.) = a intra la stăpân.

A-și vârî capul (teafăr sau sănătos) sub Evanghelie = a) a se însura; b) a se pune sub ordinele cuiva.

(A umbla) cu capul în nori = (a fi) rupt de realitate, a fi visător, distrat, neatent.

A umbla cu capul în traistă = a) a fi distrat, neatent; b) a nu-și da seama ce se petrece în jurul său.

A umbla cu capul între urechi (sau *în sac*) (pop.) = a nu fi atent, a umbla gură-cască.

A veni pe capul cuiva = a se abate asupra cuiva, a da peste cineva.

A zăpăci de cap (pe cineva) = a) a vorbi continuu confuz și contradictoriu; b) a relua cu insistență același subiect de discuție.

Bătut în cap = prost, tâmpit.

Cap-coadă = de la început până la sfârșit.

Cap de bostan (depr.) = om prostănac, nătărău.

Cap de linie (în limbajul deținuților) = sfârșitul perioadei de detenție.

Cap de țară (sau *de lume*) = a) margine de țară; hotar; b) (fig.) (în construcții negative, în legătură cu verbul „a fi") = nu-i nimic, n-are importanță, nu-i nimic grav.

Cap la (sau *în*) *cap* = cu părțile extreme apropiate, alăturate.

Cap sec = (om) nătărău, prostovan.

Capul face, capul trage, se spune pentru a arăta că fiecare este răspunzător de faptele sale, că își ispășește faptele rele.

Capul mesei (sau *bucatelor*) = locul de onoare la masă.

Capul meu (rar) = chiar eu.

Capul răutăților = cel care e inițiatorul, instigatorul răutăților.

Căzut în cap = prost, tembel, țicnit.

Câte capete, atâtea păreri, exprimă o mare divergență de opinii.

Ce-i de capul tău? = ce-i de tine?

Cu cap = cu minte, cu judecată, deștept.

Cu capu-n jos! = cu curu-n sus, de-a-ndoaselea; spre pieire.

Cu capul gol = cu capul descoperit.

Cu capul mare (pop.) = a) încăpățânat; b) amețit de băutură, treaz.

Cu capul plecat = a) rușinat; b) umilit; c) învins.

Cu noaptea (mai rar, *cu ziua*) *în cap* = dis-de-dimineață, foarte devreme.

Cu scaun la cap = cu judecată dreaptă, logic, cuminte.

Cu un cap mai sus = (cu mult) mai mult, mai deștept, mai bine.

De capul său = după propria sa judecată, cum crede de cuviință.

De la un cap la altul (sau *la celălalt*) (sau *din cap în cap*) = de la o extremitate până la cealaltă; de la început până la sfârșit.
Din cap până în (sau, rar, *la*) *picioare* = din creștet până-n talpă, peste tot trupul, desăvârșit.
Din capul locului = înainte de a începe ceva, înainte de a face primul pas, (în mod) prealabil.
După cât mă taie capul = după (din) câte înțeleg eu, după cum cred eu.
E ceva de capul lui (sau *de el*) = are (unele) calități.
Fără cap și coadă (sau *picioare*) = fără logică, fără sens.
Haram de capul lui! = să-i fie rușine!
Îmi dau (sau *îmi pun*) *capul* = sunt sigur, garantez că este așa cum spun.
În cap de noapte (sau *în capul nopții*) = după ce s-a înnoptat.
În capul mesei = pe locul de cinste ocupat la masă de unul dintre comeseni.
În capul oaselor = stând așezat, șezând.
În (sau *de-a*) *ruptul capului* = cu primejdia vieții, chiar dacă și-ar pierde viața; (p. ext.) foarte, (după negație) deloc, cu niciun preț.
La așa cap, așa căciulă = cum e omul așa e și purtarea lui.
(Nici) în ruptul capului = cu niciun preț, pentru nimic în lume, orice s-ar întâmpla.
Nici un cap(ăt) de ață = (absolut) nimic.
Nu are cap, de rău (ce e) = e foarte rău.
Nu-i cap de țară (pop.) = nu-i nimic grav, nu-i nicio nenorocire.
Nu-i nimic de capul lui = nu-i nimic de el, nu e bun de nimic.
Nu-i (un) cap de țară = nu-i nimic grav, nicio nenorocire.
Nu mă ține capete = nu mă costă nimic.
Nu știu ce să-mi fac (sau *n-am ce-mi face*) *capului* = n-am ce face, n-am încotro.
Nu știu la cât îmi va sta capul cu cineva = nu știu cum o voi scoate la capăt.
Odată cu capul (sau *în ruptul capului*) = cu niciun preț, niciodată.
Ori (cu) capul de piatră [*ori (cu) piatra în cap*] = într-un fel sau altul; fie ce-o fi!
Până la un (sau *într-un*) *cap de ață* = absolut tot, până la cel mai neînsemnat lucru.
Până peste cap = prea mult.
Pe capete (sau *pe un cap*) = în ruptul capului; (p. ext.) pe întrecute, de zor, care mai de care.
Pe după cap = pe după gât.
Peste capul cuiva = nerespectând o anumită ordine ierarhică.
Singur (sau *însuși*) *cu capul său* = însuși, în persoană, singur (fără tovarăși, aliați, familie etc.).
Spală-te pe cap! = descurcă-te singur cu propriile puteri sau mijloace.
Vai (sau *haram*) *de capul lui* = vai de el.

CAPAC

A găsi capac la toate (pop.) = a) a da întotdeauna răspunsul cuvenit sau soluția potrivită, a găsi răspuns la toate; b) a avea prezență de spirit în orice împrejurare.
A-i sări (cuiva) capacele = a se înfuria, a se enerva.
A pune capac = a) a închide; b) a termina.
A pune (cuiva) capacul (pop.) = a) a închide cuiva gura cu un răspuns potrivit; b) a ascunde, a acoperi greșelile cuiva.
Asta pune capac (la toate) = asta e prea de tot, asta pune vârf la toate.
După cum e tingirea (sau *după tingire*) *și capacul* = după cum e omul, așa sunt și faptele lui.
Și-a găsit tingirea capacul (sau *și lelea bărbatul*) = a dat de unul după chipul și asemănarea lui, a găsit pe cineva care să-l învețe minte și să-l pună la locul lui; și-a găsit sacul peticul.
Vorbă fără capac = vorbă fără rost.

CAPĂT

A da de capăt = a duce la bun sfârșit, a ajunge la sfârșit.
A face capătul cuiva = a omorî pe cineva, a-i face de petrecanie.
A ieși în (sau *la*) *capăt* = a) a avea trai bun, a o duce bine; b) a o sfârși bine.
A juca la două capete = a fi oportunism, a se alia, în același timp, cu parteneri inconciliabili între ei.
A (nu) o scoate la capăt cu cineva = a (nu) se înțelege, a (nu) se învoi cu cineva.
A (nu) o scoate (sau *a (nu) o duce*) *la capăt cu ceva* = a (nu) ieși cu bine dintr-o situație neplăcută, dintr-o încurcătură; a (nu) izbuti, a (nu) reuși.
A pune (sau *a da*) *capăt* (unui lucru, unei situații) = a face să înceteze, a sfârși, a termina (cu bine), a rezolva.
A scoate pe cineva în capăt = a) a ruina; b) a pune pe cineva într-o mare încurcătură.
A scoate (sau *a duce*) *ceva la capăt (bun)* = a termina ceva.
A-și pune capăt zilelor = a se sinucide.
A umbla fără niciun capăt = a umbla fără rost.
Capăt e de lucru meu! = i s-a pus capăt, s-a zădărnicit.
Capătul zilei = către seară.
Din capăt până în capăt = de la început până la sfârșit.
Fără (de) capăt = fără sfârșit, fără de margine, întins, necuprins; îndelungat.
În capăt = deplin, exact; în cap.
La (sau *de la, din, până la*) *capătul* (sau *marginea, marginile*, pop., *toarta*, rar, *capetele*) *pământului* (sau *peste pământ*) = (de) foarte departe.
Niciun capăt de ață = absolut nimic.

Până la capăt = a) până la sfârșit; b) până la ultimele consecințe; c) în mod consecvent; d) (sau *într-un capăt de ață*) = absolut tot.

Pe capete = în număr foarte mare, foarte mulți.

CAPITAL

A o lua de capital (despre o vorbă spusă de cineva mai mult în glumă) = a o lua (foarte) în serios, a o repeta mereu, a se ține de ea.

CAPIU, -IE

A umbla capiu = a umbla ca nebunii, fără niciun scop.

CAPOT

A face (pe cineva) capot (înv.; la jocul de cărți) = a) a nu lăsa (pe cineva) să facă o levată la jocul de cărți; b) (p. ext.) a câștiga un mare avantaj asupra cuiva, a-l da gata.

CAPRĂ

A împăca și capra, și varza = a mulțumi și pe unul, și pe altul; a împăca două interese opuse.

A merge capră = a umbla de-a bușilea.

A scăpa capra-n grădină = a acorda încredere unei persoane necinstite.

Capra sare masa și iada sare casa = copiii își întrec părinții.

Capră râioasă = om înfumurat.

Capră râioasă poartă coada îmbârligată, se zice despre un om murdar, zdrențăros, dar mândru, înfumurat.

Sare ca capra în zestre, se spune fetelor obraznice, când se produce o dezordine mare, un talmeș-balmeș.

CAPSĂ

A fi cu capsa pusă (fam.) = a fi gata de ceartă, pus pe ceartă, nervos.

CAR

A pus carul înaintea boilor (pop.), se zice despre un om neîndemânatic, care face lucrurile pe dos sau acționează nechibzuit.

A-și pune caru-n pietre = a-și pune în gând ceva cu toată hotărârea; a persevera, a stărui.

Ajunge (sau *e destul*) *o măciucă la un car de oale* = unui om sensibil (simțitor) ajunge să i se spună ceva ca să înțeleagă.

Cât roata carului = foarte mare.

Cu carul = din belșug, din plin.

Cu trei roți la car (despre oameni) = nebun, țicnit.

I s-a rupt caru-n drum (pop.), se spune despre cineva (neîndemânatic) care nu-și poate duce la bun sfârșit un lucru.

Înjugă sacii la car și hai la moară să măcinăm boii (pop.), se spune cuiva pentru a-i sugera că vorbește prostii.

Nici în car, nici în căruță (sau *în teleguță*) (pop.), se spune despre cineva nehotărât, ezitant, care nu știe ce vrea, care e mereu nemulțumit.

Pune (sau *încarcă*) *că-i carul altuia* = zi, că fac eu.

Și-a pus sacii în car (pop.) = și-a făcut interesul și acum nu-l mai interesează nimic.

CARABAN

A-și lua (sau *a da cuiva*) *caraban* (reg.) = a lua (sau a da cuiva) avans (pornind înainte sau rămânând în urmă) (într-o întrecere sportivă).

CARABĂ

A face pe cineva carabă (reg.) = a face să fie umflat (de mâncare sau din alte cauze).

CARAGAȚĂ

A face caragață (pop.) = a face scandal.

A face caragață de cineva (pop.) = a face glume (neplăcute) pe seama cuiva, a-și bate joc de cineva.

CARAGEA

A merge ca o caragea (înv.) = a merge urât, răscrăcărat.

CARAMBOL

A-i face cuiva carambolul = a-i face cuiva, pe neașteptate, ceva neplăcut.

CARAT

(A fi de) optsprezece carate = (a fi) pur, curat.

CARAULĂ

A face caraul (înv.) = a aștepta (nerăbdător) pe cineva.

A face de caraulă (înv.) = a face de pază, de gardă.

A pune (pe cineva) la caraul (înv.) = a pedepsi (pe cineva) punându-l la colț.

CARE

Care alta? = care altceva?

Care altul = vreunul.

Care cum = îndată ce...

Care cum s-ar prinde = ceea ce înseamnă..., cu alte cuvinte.

Care ... mai = oricare, orice.

Care (mai) de care = unul mai mult (sau mai tare) decât altul, pe întrecute.

Care pe care? = care din doi e mai tare?

Care va să zică... = ceea ce înseamnă, de unde urmează.

Nici care = niciun (fel de).

Nu care cumva...? = (oare) nu cumva...?

(Să) nu care cumva = nu cumva să...

CARIERĂ

A face carieră (peior.) = a avansa repede profesional (adesea nemeritat).

CARNE

A băga carnea la salam și oasele la nasturi (arg) = a comite un asasinat.

A crește carnea pe cineva (pop.) = a) a se îngrășa; b) a simți o satisfacție, a fi bucuros, a fi fericit.

A fi bun (sau *rău*) *de carne* = a se vindeca ușor sau greu rănile.

(A fi) carne din carnea cuiva = (a fi) rudă de sânge.

A fi carne rea (sau *rău de carne*) (pop.) = a) a fi aplecat spre plăceri senzuale; b) a (i) se vindeca greu (rănile).

(A fi) cu carnea bălțată = a fi năzuros, răutăcios.

(A fi) în carne și oase = a) (a fi) în persoană; b) a fi în realitate.

A fi prieten unghie și carne = a fi prieten bun cu cineva; a fi frate de cruce cu cineva.

A fi rău (sau *bun*) *de carne* (pop.) = a se vindeca greu (sau ușor) la o rană.

A i se încrâncena (sau *încreți*) *carnea pe trup* = a) a avea frisoane; b) a se înfiora (de spaimă, de dezgust).

A pune (sau *a prinde* etc.) *carne* (pop.) = a) a se îngrășa; b) a prospera.

A-și mânca carnea de pe sine (sau *din carne*) *(de rău, de inimos ce e)* (pop.) = a slăbi de răutate.

A-și pune (sau *a-și băga*) *carnea în* (sau *la*) *saramură (pentru cineva* sau *ceva)* (pop.) = a face eforturi mari, a risca foarte mult în vederea realizării unui scop.

A tăia (sau *a da, a trage*) *în carne vie* = a) a tăia (sau a da, a trage) în plin, direct (în cineva); b) a încerca să curme un rău prin măsuri foarte drastice.

A tremura carnea pe cineva (pop.) = a tremura de frică, de emoție etc.

(Bucată de) carne cu ochi (pop.) = prost.

Carne de tun = militari aflați în prima linie a frontului, expuși în mod deosebit la moarte.

Cu carnea bălțată (pop.) = năzuros, răutăcios.

CARTE[1]

A fi (sau *a se face, a ajunge*) *tobă* (sau *burduf*) *de carte* = a fi foarte învățat, erudit.

A juca cu cărțile pe față = a fi cinstit, corect în raport cu ceilalți.

A lega cartea de gard = a renunța la învățătură.

A nu ști boabă de carte = a nu ști să scrie și să citească.

A se pune (cu burta) pe carte = a se apuca (serios) de învățat.

A-și da în cărți (sau *cu cărțile*) = a-și prezice viitorul.

A(-și) juca ultima carte = a face o ultimă încercare (riscând) în vederea atingerii unui scop.

A ști carte = a) a ști să scrie și să citească; b) a fi om învățat, om cu carte, erudit.

A vorbi (sau *a spune*) *ca la* (sau *ca din*) *carte* = a) a vorbi ca un om învățat; b) a vorbi așa cum trebuie; c) a face caz de erudiția sa, a fi pedant.

Ai carte, ai parte (înv. și pop.) = a) dacă ai un act de proprietate asupra unui bun, ți se recunoaște dreptul de stăpân; b) (p. ext.) ai învățătură, cunoștințe, poți reuși în viață.

Carte albastră = sentință, hotărâre judecătorească.

Carte de căpătâi = a) lucrare preferată a cuiva; b) carte, lucrare indispensabilă într-un domeniu.

Burduf (sau *tobă*) *de carte* = foarte învățat, erudit, savant.

Cum scrie la carte = așa cum trebuie, cum se cere, cum e obiceiul.

Dumnezeu șterge (sau *rade*) *pe cineva din cartea vieții* (sau *vițior*) = cineva moare.

Om al cărții (sau *de carte*) = a) persoană care citește, studiază mult; cărturar; b) persoană care scrie cărți; c) editor.

CARTE[2]

A da în cărți = a pretinde că ghicește viitorul cu ajutorul cărților de joc.

A da (sau *a juca cu*) *cărțile pe față* = a-și arăta gândurile sau planurile și intențiile, a spune adevărul, a nu ascunde nimic.

A juca cartea cea mare = a depune toate eforturile și a se avânta cu toate riscurile într-o confruntare (disperată) în scopul atingerii unui ideal.

A juca ultima carte = a întrebuința cele din urmă mijloace.

CARTOF

A da o cartoafă la ureche (glumeț) = a da o palmă.

CASĂ[1]

A avea casă și masă = a fi căsătorit, având gospodărie proprie (și oarecare avere).

(A avea) o casă de copii = (a avea) mulți copii.

A avea poartă-n casă (la jocul de table) = a fi inatacabil.

A băga mortu-n casă = a) a provoca cuiva neplăceri, necazuri; b) a da lovitura decisivă unui adversar.

A duce (sau *a face*) *casă (bună) cu ceva* = a se împăca (bine) cu ceva, a trăi în bună înțelegere.

A duce (sau *a face*) *casă rea cu cineva* = a trăi rău cu cineva; a nu se înțelege, a nu se împăca.

A face o casă = a se căsători.

A-i fi cuiva casa casă și masa masă = a duce o viață ordonată, normală, liniștită, a trăi tihnit, fără necazuri.

A nu avea (nici) casă, (nici) masă = a duce a viață neregulată, plină de griji, de frământări; a nu avea cele necesare traiului; a fi fără căpătâi.

A nu avea toată țigla pe casă = a fi nebun, țicnit.

A nu-l da afară din casă = a nu fi înzestrat cu anumite calități.

A nu-l da banii afară din casă = a duce lipsă de bani, a nu avea decât pentru un trai foarte modest.

A strica (sau *a sparge*) *casa cuiva* = a strica armonia dintre soți, determinându-i să divorțeze; a-i lua cuiva bărbatul (sau femeia).

A ține casă cu cineva = a fi căsătorit.

A ține (sau *a fi*) *de casa cuiva* = a ține de familia cuiva; a fi dintre oamenii apropiați unei familii.

Îi urlă câinii la casă = e foarte sărac.

Om cu casă = om căsătorit, care și-a întemeiat o gospodărie proprie.

CASĂ[2]

A face casa = a întocmi bilanțul încasărilor și al plăților la sfârșitul zilei.

CASTANĂ

A chema la castane = a chema un subaltern la ordin.

A sări la castane = a răspunde cu promptitudine unui superior.

A scoate castanele din foc (sau *din spuză*) *cu mâna altuia* = a se folosi de ajutorul altuia pentru a îndeplini, în folosul propriu, un lucru primejdios sau riscant.

CASTEL

A clădi (sau *a construi*) *castele în Spania* = a-şi face planuri irealizabile, vise, iluzii deşarte.

Castele în Spania (livr.) = visuri irealizabile, planuri fantastice, iluzii deşarte.

CASTRAVETE

A vinde castraveţi = a spune fleacuri sau minciuni.

A vinde castraveţi la grădinar (sau *grădinarului*) = a da explicaţii cuiva care se pricepe mai bine; a căuta să păcăleşti pe unul mai şiret decât tine.

CAŞ

A deşerta caşul (pop.) = a fugi.

A fi pâine şi caş (*cu cineva*) = a fi prieten bun.

E cu caş(ul) la gură (sau *încă nu i-a picat caşul de la gură*) (ir.), se spune despre un tânăr nepriceput, lipsit de experienţă (dar cu pretenţii).

CAŞCAVAL

A împărţi(t) caşcavalul (ir.), se spune despre o autoritate când împarte, după alegere, favoruri (posturi importante) susţinătorilor.

A se da la caşcaval (fam.) = a fi moale, prost.

A se întinde, a se înnădi la caşcaval (fam.) = a se obrăznici, a avea pretenţii exagerate faţă de poziţia sau însuşirile reale, a-şi aroga drepturi care nu i se cuvin.

A se întinde ca caşcavalul prăjit (fam.) = a se întinde (exagerat de) mult.

CATARAMĂ

A fi prieten la cataramă (*cu cineva*) = a fi prieten foarte bun (cu cineva).

CATAROI

Lovite-ar cataroiul = lovite-ar damblaua.

CATASTIF

A avea (sau *a trece*) *(pe cineva* sau *ceva) (însemnat* sau *scris) la catastif* = a avea sau a ţine evidenţa faptelor cuiva (spre a se răzbuna pe el sau spre a-i putea dovedi necinstea, incorectitudinea).

A ţine catastifele = a ţine contabilitatea unei afaceri.

CATEDRĂ

A vorbi (ca) de la catedră = a vorbi didactic, savant, livresc, afectat.

CATOLIC, -Ă

A fi mai catolic decât papa = a fi exagerat (în ceea ce spune, crede sau face).

CATRAFUSE

A-şi lua (sau *a-şi strânge*) *catrafusele* = a se pregăti (făcându-şi bagajele) de plecare, a se căra, a o şterge, a-şi lua tălpăşiţa.

CATRAN

A se face catran (de mânie sau *de supărare)* = a se supăra foarte tare, a se înfuria.

Catran de... (pop.) = foarte, extrem de...

CATRINŢĂ

A-i mirosi cuiva a catrinţă (reg.) = a începe să se intereseze de femei.

CAŢĂ[1]

A prinde (sau *a umbla*) *cu caţa* = a prinde pe cineva (sau a umbla) cu minciuni.

A sta caţă înaintea cuiva = a sta drept (de frică, de respect).

CAŢĂ[2]

A se pune caţă pe capul cuiva = a insista mult pe lângă cineva.

CAUC

În tot şofeiu vrei să fie cauc (reg.), se zice când cineva e pretenţios şi leneş.

CAUDINE

A trece pe sub furcile (sau *sub furci*) *caudine* = **a)** a impune condiţii umilitoare (după o înfrângere totală); **b)** (p. ext.) a umili; **c)** (p. ext.; fig.) a supune unei critici severe, distrugătoare.

CAUZĂ

A avea câştig de cauză = **a)** a i se da cuiva dreptate (într-o dispută etc.); **b)** a câştiga, a învinge.

A da (cuiva) câştig de cauză (despre un organ de jurisdicţie) = a se pronunţa în favoarea uneia dintre părţile aflate în proces.

A face cauză comună (cu cineva) = a-şi uni interesele (cu ale altuia), a lua partea cuiva, a se declara solidar cu el.

A fi afară din cauză = **a)** a fi afară de urmărire; **b)** a nu fi implicat; **c)** a fi afară din discuţie..

(A fi) în cauză = (a fi) interesat, implicat într-o chestiune (de obicei judiciară).

A nu vedea pădurea din cauza copacilor = a da o importanţă exagerată amănuntelor în dauna ansamblului.

A pleda cauza cuiva = a apăra interesele cuiva.

A pune pe cineva în cauză = a implica pe cineva într-o afacere (judiciară).

A pune (sau *a admite*) *cazul că...* = a presupune, a admite că...

În cunoştinţă de cauză (jur.) = cunoscând bine chestiunile despre care este vorba.

CAZ

A admite (sau *a pune*) *cazul că...* = a presupune că...

A face caz (mare) de ceva = a acorda prea multă importanţă unui lucru; a comenta prea mult.

A face caz (mare) de cineva = a scoate în evidenţă (în mod exagerat) calităţile, meritele cuiva, a aprecia, a preţui prea mult (în mod nejustificat) pe cineva.

În caz contrar = dacă se va întâmpla altfel, dacă situaţia va fi alta.

În orice caz (sau *în tot cazul*) = orice s-ar întâmpla.

CAZAN

A dat un cazan și a luat o căldărușă (pop.) = a dat un lucru de preț și a primit altul de mică valoare.

CĂ

Numai că = dar, însă.

CĂCAT

A mânca căcat (vulg.) = a minți.

A se face de căcat (vulg.) = a se compromite, a se face de râs.

CĂCIULĂ

A chiui în căciulă (pop.) = a-și manifesta bucuria, veselia pe ascuns, pe înfundate.

A da cu căciula în câini (sau *în grădină*) (pop.) = a fi cu chef, a fi beat; a-și face de cap, a face nebunii, a se comporta ignorând normele sociale.

A fi prieten de căciulă (pop.) = a fi un simplu cunoscut, de bună ziua.

A fi (sau *a se ști*) *cu musca pe căciulă* = a se simți vinovat.

A fi veșnic cu căciula pe cap = a fi mândru, a nu se ruga de nimeni, a nu se umili în fața nimănui.

A-i ieși (*cuiva*) *părul prin căciulă* (pop.) = **a)** a munci din greu; **b)** a i se urî așteptând; **c)** a o duce greu; a sărăci.

(A nu avea decât) sula și căciula (pop.) = **a)** a fi sărac lipit pământului; **b)** a nu avea decât meritul său personal.

A pune căciula pe-o sprânceană = a se fuduli.

A purta căciula degeaba = a fi prost.

A scăpa căciula pe apă = a scăpa prilejul, oportunitatea.

A schimba căciula = a schimba înțelegerea, părerea, vorba, atitudinea, comportamentul.

A sta sub căciulă = a nu avea locuință, a dormi pe ici pe colo.

A-și fura singur căciula = a-și face singur rău, crezând că obține un avantaj.

A-și lua (sau *a-și scoate*) *căciula (de pe cap)* = a-și descoperi capul în semn de salut sau de respect.

A umbla cu căciula în patru (sau *în zece*) = **a)** a se căciuli la toată lumea; **b)** a căuta mult și în toate părțile.

Altă zi, altă căciulă = fiecare zi cu rostul și cu problemele ei.

(Asta-i sau *aia e) altă căciulă* (sau *brânză, mâncare de pește, poveste*) = (aceasta e) altceva, altă socoteală.

(Bun de) să dai cu căciula-n câini = foarte gustos.

Bună ziua căciulă (că stăpânul n-are gură), se spune în bătaie de joc unei persoane care nu salută.

Cu căciula în mână = umilindu-se.

E numai burtă și căciulă, se spune despre un om scund și gras.

La așa cap, așa căciulă = cum e omul, așa e și purtarea lui.

Păcat de căciula pe care o porți (sau *degeaba mai porți căciulă*), se spune despre un om laș, fricos, prost.

Pe sub căciulă = cu jumătate de gură.

Poartă căciulă degeaba, se spune despre un om prost.

Poți (sau *trebuie, se cade* etc.) *să-ți scoți* (sau *să-ți ieși*) *căciula în fața* (sau *dinaintea*) *lui,* se spune pentru a arăta că avem respect sau considerație față de cineva.

Tot dintr-o căciulă scoși = toți deopotrivă, de același fel, din același aluat.

CĂDÂR

Nu mi-s cădâr să (Ban.) = nu am atâta drept sau voie să...

CĂDEA

A cădea (bolnav) la pat = a se îmbolnăvi.

A cădea cu vorba = a spune ceva pe neașteptate, a interveni brusc într-o discuție.

A cădea cuiva (cu) drag (sau *la inimă*) = a stârni dragostea cuiva, a-i deveni drag.

A cădea de fazan = a fi păcălit, înșelat.

A cădea de pe (sau *din*) *picioare* = a nu mai putea sta în picioare de oboseală.

A cădea din lac în puț = a ajunge într-o situație mai dificilă, a avea o neplăcere mai mare încercând să eviți o situație mai puțin dificilă, o neplăcere mai mică.

A cădea din nori = a reveni la realitate.

A cădea greu = a nu se lăsa înșelat, păcălit.

A cădea în cur după cineva (pop., vulg.) = **a)** a se îndrăgosti foarte tare de cineva; **b)** a fi fascinat, impresionat de cineva.

A cădea în cursă (sau *în plasă*) = **a)** a intra într-o încurcătură din care nu mai poți ieși; **b)** a fi înșelat.

A cădea în genunchi = **a)** a se închina; **b)** a se umili.

A cădea în ghearele (sau *în mâinile cuiva*) = **a)** a fi capturat de cineva; **b)** a ajunge la discreția cuiva.

A cădea în greșeală (greșeala) = a greși.

A cădea în groapă (sau *în harpon*) (arg.) = a fi arestat.

A cădea în picioare = a ieși bine dintr-o situație grea, a se descurca bine într-o împrejurare riscantă, a ieși cu fața curată.

A cădea în (sau *la, pe*) *mâna* (sau *gheara, laba*) *cuiva* = a ajunge în puterea, la discreția cuiva.

A cădea în seama (sau *atribuțiile, competența, sarcina*) *cuiva* = a-i reveni (cuiva ceva).

A cădea la înghesuială (arg.) = a fi arestat cu ocazia unei razii.

A cădea la învoială (sau *de acord* ori *la bruion*) = a ajunge la o înțelegere.

A cădea la pat (sau *la așternut*) = a accepta să întrețină relații sexuale.

A cădea la pământ în fața cuiva = a se umili, cerșind bunăvoința cuiva.

A cădea la pace = a se împăca.

A cădea la umoare = a se lăsa pradă deznădejdii.
A cădea lat = a cădea fără să se mai poată ridica.
A cădea măgăreața pe cineva = a intra în bucluc.
A cădea pe bec = a) a ajunge într-o situație fără ieșire; b) a fi arestat.
A cădea pe gânduri = a deveni îngândurat.
A cădea pe (sau *în, peste*) *capul cuiva* = a fi lovit de o nenorocire, a trebui să suporte o serie de dificultăți.
A cădea (sau *a pica*) *ca din cer* (sau *din lună, din nori, din stele*) = a) a veni (a sosi) pe neașteptate undeva; b) a fi dezorientat, năuc, zăpăcit.
A-i cădea (cuiva) bine = a-i plăcea, a-i prii.
A-i cădea bun = a-i prinde bine, a-i fi de trebuință.
A-i cădea buricul = a pofti mult la ceva.
A-i cădea (cu) greu la inimă = a simți o greutate (la inimă).
A-i cădea (cuiva ceva) în (sau *sub*) *mână* (sau *mâini*) [sau *a cădea (ceva) în mâna* (sau *în mâinile*) *cuiva*] = a ajunge în posesia (sau la îndemâna) cuiva.
A-i cădea (cuiva) drag = a) a se îndrăgosti de cineva; b) a-i deveni cineva drag, a plăcea pe cineva.
A-i cădea (cuiva) în cârcă = a lua prin surprindere, pe neașteptate, pe cineva.
A-i cădea (cuiva) în fire (reg.) = a-i trece (cuiva ceva) prin gând.
A-i cădea (cuiva) în vatră = a fi musafir nepoftit și nedorit.
A-i cădea (cuiva) rău = a nu-i conveni; a nu-i plăcea; a i se întâmpla ceva rău.
A-i cădea (cuiva) rău (sau *greu*) *la stomac* (fam.) = a) a avea o indigestie; b) a nu-i plăcea, a nu-i conveni (ceva); a avea dificultăți.
A-i cădea falca (sau *fața*) = a fi deosebit de surprins, de uluit.
A-i cădea nasul (jos) (despre cei înfumurați) = a) a-și pierde aroganța, înfumurarea; a fi umilit; b) a-și pierde privilegiile.
A-i cădea ochii în gură = a) a fi foarte obosit; a-i fi foarte somn; b) a fi surprins, uluit.
A-i cădea plombele = a fi uluit, surprins, impresionat.
Așa mi se cade = așa mi se cuvine.
Nu-i cade coada = nu i se întâmplă nimic, nu se prăpădește.

CĂDELNIȚĂ

A da cuiva cu cădelnița pe la nas = a linguși pe cineva.

CĂDERE

A avea cădere(a) = a fi în drept (să facă sau să spună ceva), a fi competent.
Cădere de apă = cascadă.
Cădere de acord = ajungere la o învoială, o înțelegere.
În cădere liberă (despre acțiuni la bursă, companii etc.) = regres accentuat, care poate ajunge la stadiul de faliment.

CĂIȚĂ

Născut cu căiță (pe cap), se spune despre un om norocos.

CĂLARE

A fi călare = a fi beat.
A fi călare pe haidea (sau *pe ciumag*) = a fi mereu gata de ducă, grăbit.
A fi călare pe situație = a fi stăpân pe o situație, a domina o situație, a se simți puternic, sigur pe sine într-o împrejurare (grea).
A sta (sau *a ședea*) *călare în inima cuiva* = a ști tot ce cugetă cineva, a-i cunoaște toate gândurile.
Nici călare, nici pe jos = nici așa, nici așa; în niciun fel.

CĂLĂTORIE

Călătorie sprâncenată (ir.), urare care arată indiferența pentru plecarea cuiva.

CĂLCA

A călca a... = a umbla ca..., a promite să ajungă...
A călca apa = a înota în poziție verticală, mișcând numai picioarele.
A călca (ca) din pod (sau *de sus*) = a umbla trufaș, țanțoș.
A călca cu dreptul = a începe ceva bine, a izbuti.
A călca cu stângul = a începe ceva greșit, a nu izbuti.
A călca drept = a avea o purtare bună, cinstită.
A călca în noroc = a călca, din neatenție, pe stradă, într-un rahat, de obicei de câine.
A călca în strâchini (sau *în farfurii*) = a) a umbla neatent, a fi stângaci; b) a face o gafă.
A călca în urma cuiva = a merge după cineva, a urma pe cineva.
A călca într-aiurea (sau *strâmb*) = a se abate de la calea dreaptă; a deveni necredincios, a avea o comportare incorectă, imorală.
A călca o casă = a) a da o spargere; b) (despre polițiști) a face o razie, o descindere.
A călca pe alături = a comite infidelități conjugale.
A călca pe bec (despre o femeie necăsătorită) = a rămâne gravidă.
A călca pe broască = a) a elimina gaze intestinale; b) a avea ghinion.
A călca pe cineva = a jefui, a tâlhări pe cineva.
A călca (pe cineva) pe bătătură (sau *pe bătături*) (fam.) = a atinge (pe cineva) unde îl doare mai tare; a enerva, a supăra.
A călca (pe cineva) pe picior = a) a face semn cu piciorul spre a-i da (cuiva) să înțeleagă ceva în semn de dragoste; b) (fig.) a face sau a spune (cuiva) ceva supărător.
A călca (pe cineva sau *ceva) în* (sau, înv., *sub*) *picioare* = a) a-și bate joc de cineva (sau ceva), a disprețui, a desconsidera; b) a distruge, a nimici.
A călca pe iarbă verde = a întreprinde ceva fiind sigur de reușită.

a pe nervi = a enerva.
A c...ca pe sută = a primi amendă.
A călca pe urmele cuiva = a avea apucăturile, comportarea cuiva.
A călca pragul = a ieşi din casă.
A călca pragul (sau *casa*) *cuiva* = a intra undeva, a merge undeva.
A călca strâmb (sau *alături cu drumul*) = a fi necinstit, incorect, a se abate de la normele de conduită stabilite.
A nu mai călca iarbă verde (pop.) = a nu mai trăi, a muri, a fi mort.
A o călca pe coadă = a se grăbi, a accelera.
A călca popeşte = a-şi da ifose, aere, a se fuduli fără motiv.
A-şi călca cuvântul = a nu-şi respecta cuvântul, promisiunea.
A-şi călca pe inimă = a renunţa la propria plăcere sau opinie, a se hotărî să acţioneze învingând anumite sentimente de care ar fi trebuit să ţină cont.

CĂLCÂI

A da călcâie calului (despre un călăreţ) = a lovi calul cu călcâiele, ca să pornească sau să meargă mai repede; a da pinteni.
A fi sub călcâiul cuiva = a fi sub dominaţia totală a cuiva.
A fugi (sau *a merge*) *de-i pârâie* (sau *sfârâie*) *călcâiele* = a fugi (sau a merge) foarte repede.
A-i da călcâie = a) (la studenţi) a pleca la cursuri; b) (p. ext.) a pleca, în general, undeva.
A-i juca cuiva şoarecii în călcâie (pop.) = a fi neastâmpărat.
A-i rupe (cuiva) călcâiele cu uşa = a scoate pe cineva afară, a-l goni într-un mod ruşinos.
A i se aprinde (sau *a-i sfârâi*) *călcâiele (după cineva)* = a) a fi foarte îndrăgostit (de cineva); a se îndrăgosti subit; b) a fi zorit, nerăbdător.
A-l durea în călcâie = a nu-i păsa deloc, a fi absolut indiferent.
A nu ajunge (pe cineva) la călcâie (pop.) = a nu ajunge (pe cineva) nici la degetul cel mic.
A se afla (sau *a fi, a trăi, a pune* etc.) *sub călcâi* = a) a se afla (sau a fi, a trăi, a pune etc.) sub dominaţia cuiva; b) a fi exploatat, împilat.
A se învârti (sau *a se întoarce, a sări*) *într-un călcâi* = a se mişca repede, a fi iute la treabă.
A sta (sau *a şedea*) *în călcâie* = a sta pe vine.
A-şi bate călcâiele (sau *a bate din călcâie*) = a) a sări în sus de bucurie; b) a-şi bate joc; c) a nu-i păsa.
A-şi lua călcâiele de-a umere (pop.) = a fugi repede, a o lua la goană, a-şi lua tălpăşiţa.
A-şi lua rămas-bun de la călcâie = a o şterge fără a-şi lua rămas-bun, fără a spune nimănui nimic.
Călcâiul lui Ahile = partea vulnerabilă, latura slabă a unei persoane sau a unui lucru.
Dă-ţi, popo, pintenii şi bate iapa cu călcâiele, se spune când cineva împrumută un lucru de care el însuşi are mare nevoie.
Fuge de-i scapără (sau *sfârâie*) *călcâiele* = fuge foarte repede.

CĂLDURĂ

A avea căldură la cap = a aiura.
A doua la căldură (în limbajul hoţilor) = buzunarul interior al unui sacou sau palton.
A intra în căldură = a fi apucat.
A intra în călduri, se spune despre animale când se află în perioada de rut.
Prima la căldură (în limbajul hoţilor) = buzunarul interior al unei veste.

CĂLDURICĂ

A sta la căldurică = a se feri de eforturi, de muncă.

CĂLIFAR

A umbla ca un călifar = a umbla mândru, ţanţos.

CĂLUGĂR

A se ţine (după cineva) ca dracul după călugăr = a se ţine insistent după cineva.

CĂLUŞ

A lua pe cineva din căluş = a poci.
A pune (cuiva) căluşul în gură = a împiedica (pe cineva) să vorbească, a astupa gura, a tăia vorba cuiva.

CĂMAŞĂ

A arde cămaşa (pe cineva) = a fi în mare zor, a fi foarte grăbit.
A făcut cămaşa izmene, se zice când cineva şi-a greşit planul, n-a izbutit.
A lăsa (pe cineva) în cămaşă (sau *a-i lua şi cămaşa de pe el*) = a-i lua cuiva tot ce are, a-l lipsi de toate, a-l lăsa sărac.
A nu avea nici cămaşă pe el = a fi sărac lipit, a nu avea după ce bea apă.
A nu avea (sau *a nu mai şti*) *pe unde scoate cămaşa* = a fi într-o mare încurcătură din care nu se ştie cum scapi.
A nu-l încăpea cămaşa (pop.) = a fi grăbit, nerăbdător.
A nu-l mai încăpea cămaşa (pe cineva) (pop.) = a) a fi înfumurat, fudul, plin de sine; b) a-i merge foarte bine; c) (Ban.; Olt.) a nu-şi mai vedea capul de câte treburi are.
A nu se încrede nici în cămaşa lui = a nu mai avea încredere în nimeni; a fi foarte precaut.
A rămâne (numai) în cămaşă = a rămâne sărac, a pierde tot.
A scăpa ca pe mâneca cămăşii = a scăpa foarte uşor.
A schimba părerile (sau *convingerile* etc.) *cum schimbă cămăşile* = a schimba părerile (sau convingerile etc.) cu foarte mare uşurinţă.

A se certa pe cămașa altuia = a se certa pentru un lucru care nu aparține niciunuia dintre cei prezenți.
A se îmbrăca în cămașă de gheață = a i se face frică, a-i intra frica în oase, a îngheța de frică.
A spune ca pe (sau *prin*) *gura cămășii* = a) a spune ceva greu, cu sfială; b) a minți.
A-și bea și cămașa de pe el = a cheltui totul pe băutură.
A-și da și cămașa de pe el = a fi foarte milos sau darnic.
A usca cămășile la același soare (sau *pe același gard*) *cu cineva* = a se trage de șireturi cu cineva.
Arde cămașa pe cineva (pop.) = a) este mare nevoie de ceva; b) este în mare zor.
E mai aproape cămașa decât țundra (sau *pielea decât cămașa*) = interesul personal este mai important decât cel al altora sau cel general.
Nu mai știe pe unde să scoată cămașa = nu știe cum să iasă din încurcătură sau să scape de belea.
Plânge de sare cămașa de pe el = plânge foarte tare.

CĂNĂȚUIE

A i se răsturna cuiva cănățuia (pop.) = a muri.

CĂPĂSTRU

Vrei să mă duci la apă de căpăstru? întreabă cineva ca să arate că nu se lasă înșelat, că pricepe intenția celui care vrea să-l înșele.

CĂPĂTAT

A trăi din căpătat (pop. și fam.) = a trăi din pomana altora.
A umbla (sau *a se duce, a pleca* etc.) *după căpătat* = a umbla să ceară de la alții cele necesare traiului.

CĂPĂTÂI

A avea căpătâi (pop. și fam.) = a duce viața unui om cu rost, însurat, așezat.
A da de căpătâi (la ceva) = a) a ajunge la sfârșit; b) (fig.) a descifra, a descurca.
A da (sau *a face*) *de căpătâi* = a se însura.
A face (cuiva) de căpătâi = a crea (cuiva) o situație, a căpătui, a căsători.
A nu avea căpătâi = a nu avea niciun rost în viață.
A nu avea nici coadă, nici căpătâi (pop. și fam.) = a nu avea nici început, nici sfârșit.
A nu i se înțelege căpătâiul (pop. și fam.) = a nu ști de unde să apuci, cum să înțelegi ceva.
A nu ști de căpătâiul cuiva = a nu cunoaște rostul, situația, soarta cuiva.
A o scoate (sau *a ieși*) *cu cineva la căpătâi* = a se înțelege, a se învoi, a se împăca, a o scoate la cale.
A scoate ceva la căpătâi [sau *a o scoate la căpătâi (cu ceva)*] = a termina ceva cu succes, a o scoate la capăt.
A o scoate (sau *a ieși*) *cu cineva la căpătâi* (pop. și fam.) = a se înțelege cu cineva.
A sta la căpătâiul cuiva = a veghea lângă o persoană bolnavă.
Carte de căpătâi = a) carte fundamentală într-o disciplină sau în literatură; b) carte preferată, de care nu te poți despărți.
Fără (de) căpătâi = fără casă și fără masă, fără ocupație; sărac, vagabond.
Nu i se înțelege căpătâiul = nimeni nu știe de unde să-l apuce, cum să se poarte cu el.

CĂPĂȚÂNĂ

Două căpățâni într-o căciulă, se zice despre cei ce au același gând, aceeași părere.

CĂPENEAG

După ploaie, căpeneag (Trans.; Ban.) = prea târziu!
Și-a întors căpeneagul pe dos (Trans.; Ban.) = a) și-a schimbat părerea pe neașteptate; b) s-a supărat.

CĂPITAN

A fi fata banului, sora căpitanului (pop.), se spune despre fetele cu pretenții (de noblețe).
Ai să dai de căpitan Tăvăliciu (fam.; glumeț), se spune pentru a avertiza pe cineva că va avea necazuri (dacă va întreprinde o anumită acțiune).
Ori Stan, ori căpitan (pop.), se spune atunci când cineva pune totul în joc, riscând tot ce are în vederea unui câștig important.

CĂPRIOR

A-i muta cuiva căpriorii = a da cuiva o palmă zdravănă.

CĂPTUȘEALĂ

A fi căptușeala cuiva (pop.) = a înlocui pe cineva, dar fără a prețui cât acesta.
Mai scumpă căptușeala decât blana (pop. și fam.), se spune despre un lucru care costă mai mult decât merită.

CĂPUȘĂ

A mânca ca o căpușă (pop.) = a mânca mult.
A fi ca o căpușă (pop.) = a) a fi umflat; b) a fi foarte insistent pe lângă cineva; c) a profita de cineva.
A se face căpușă (pop.) = a fi sătul peste măsură.
A suge pe cineva ca o căpușă = a stoarce de bani (pe cineva).
Ce-i în gușă și-n căpușă (pop.), se spune despre un om sincer, care spune tot ce gândește.

CĂRA

A cără apă cu ciurul (pop.) = a munci în gol, a face o muncă zadarnică, a se agita fără niciun rezultat.
A cără cuiva (la) pumni (sau *palme, gârbace* etc.) (pop. și fam.) = a da cuiva multe lovituri cu pumnul (sau cu palma, cu biciul etc.), a bate zdravăn pe cineva.
A cără mereu la gură (pop. și fam.) = a bea (sau a mânca) prea mult.
A-l cără (pe cineva) păcatele (pop.) = a se lăsa dus, târât oarecum fără voie (de obicei la o acțiune reprobabilă).
Cară apă la ceilalți (înv. și pop.), se zice în glumă despre copiii mai mici sau mai slabi decât frații lor.
Cară-te! = pleacă!, fugi!, dispari!

CĂRARE

A-i scurta cuiva cărările = a omorî (pe cineva).

A-și îndrepta cărările (într-o direcție) (pop. și fam.) = a porni, a apuca într-o direcție.

A tăia (sau *a închide*) *cuiva cărarea* (sau *cărările*) (pop. și fam.) = **a)** a închide cuiva calea; a opri pe cineva din drum, a-l sili să se întoarcă; **b)** a omorî pe cineva.

A umbla pe două (sau *pe șapte, nouă*) *cărări* (pop. și fam.) = **a)** a umbla clătinându-se; **b)** a fi beat.

Pe toate cărările (sau *drumurile*) = pretutindeni, peste tot.

CĂRĂBĂNI

A cărăbăni cuiva (la) pumni (sau *palme, ciomege* etc.) sau (intranz.) *a cărăbăni cu pumnii* (sau *cu palmele, cu ciomegele* etc.) (fam.) = a da cuiva lovituri multe și îndesate cu pumnul (sau cu palma, cu ciomagul etc.), a bate zdravăn pe cineva.

CĂRĂTENIE

A (nu) da de cărătenie (reg.) = a (nu) afla rostul a ceva sau a cuiva.

Nu mai e de cărătenie (reg.) = nu mai știi ce să faci.

Om fără cărătenie (reg.) = om fără rost, fără socoteală, vagabond.

CĂRBUNE

A băga cărbuni (sau *gaz*) = a accelera, a se grăbi, a mări viteza.

A cumpăra cărbuni de la faur (sau *de la faur cărbune*) (pop. și fam.) = a cumpăra ceva scump la mâna a doua.

A-l bate (pe cineva) cărbunii la cap (pop.; fig.) = a fi beat.

A se face cărbune (pop. și fam.; despre alimente) = a se arde la gătit.

A sta (ca) pe cărbuni (aprinși) (pop. și fam.) = a fi foarte nerăbdător.

CĂRUȚĂ

A cincea roată la căruță = **a)** persoană lipsită de importanță; **b)** persoană de prisos.

A rămâne cu căruța în drum = a întrerupe o treabă începută.

A rămâne de căruță (pop.) = **a)** a pierde o ocazie; **b)** a rămâne în urmă.

A se lăsa de căruță (pop.) = a renunța la un lucru sau la o treabă începută.

A strica căruța (cu cineva) = a strica prietenia sau înțelegerea.

Nici în car, nici în căruță (sau *nici albă, nici neagră; nici cal, nici măgar; nici călare, nici pe jos*), se spune despre un om mofturos care nu acceptă niciuna dintre alternativele propuse.

CĂSĂTORIE

A contracta o căsătorie = a face o partidă bună.

A da (pe fiul sau *pe fiica sa* etc. *cuiva) în căsătorie* = a-și căsători fiul sau fiica.

A lua (pe cineva) în căsătorie = a se căsători cu cineva.

CĂSCA

A căsca gura = a vorbi, a spune ceva ce n-ar trebui spus altuia.

A căsca gura la (sau *după*) *ceva* (sau *cineva*) = **a)** a privi cu interes, cu mirare, cu admirație sau cu curiozitate naivă; **b)** (p. ext.) a umbla fără nicio treabă, a pierde vremea; **c)** a dezvălui un secret (fără a avea o intenție rea).

A căsca ochii (pop.) = **a)** a deschide ochii tare, mai ales de mirare, a se holba, a se zgâi; **b)** (p. ext.) a băga de seamă, a fi atent.

A se căsca o prăpastie (între două persoane sau grupuri) (fig.) = a se produce o dezbinare.

CĂSCAT, -Ă

A rămâne (sau *a sta, a privi* etc.) *cu gura căscată* (sau *gură-cască*) = a fi mirat, buimăcit sau înșelat în așteptările sale; a fi uluit.

CĂTANĂ

A fi catană = a fi beat turtă.

A fi cătană bătrână = a fi greu de înșelat ca urmare a experienței acumulate.

CĂTRE

A privi către (înv.) = a se referi la.

A se duce către Domnul (înv.) = a muri.

CĂȚEA

A da pe cineva cățeaua = a bate pe cineva zdravăn, apucându-l de păr și învârtindu-l.

Cățea de vreme (rar) = vreme foarte rea, foarte urâtă.

CĂȚEL

A asculta la cățelul-pământului = **a)** a dormi adânc; **b)** a fi mort.

A-i face cuiva căței pe inimă (fig.) = a supăra rău (pe cineva); a-i face în ciudă.

(A pleca) cu cățel, cu purcel (pop.) = (a pleca) cu toți ai lui și cu tot avutul.

CĂUȘ

A cădea (sau *a veni*) *(cuiva) drăguș la căuș* (pop.) = a fi nevoit să ceri ajutorul cuiva (care te are la mână, care nu ți-e binevoitor), a avea nevoie de cineva.

A face mâna căuș = a da mâinii forma unui recipient, apropiind degetele și adâncind palma.

A lua cu căușul de la inimă (pop.) = a alina deodată durerile, necazurile (cuiva), ca și când le-ar fi luat cu căușul.

CĂUTA

A căuta ceva cu lumânarea (pop.) = a urmări cu tot dinadinsul.

A căuta cu gândul (pop.) = a se strădui să-și aducă aminte.

A căuta cu ochii = a îndrepta privirea spre ceva.

A căuta cuiva ceartă (sau *pricină*) *cu lumânarea* (pop.) = a provoca ceartă cu orice preț.

A că(u)ta (cuiva) în obraz (sau *la obrazul cuiva*) [ori *în barbă, în cinste* (sau *în cinstea cuiva*)] = a avea considerații pentru cineva, a-i arăta respect, stimă, a-l cinsti, a-l respecta.

A căuta (cuiva) nod în papură (pop.) = a se strădui să găsească vinovat pe cel fără vină, să-i găsească cusururi pe care nu le are, ca să-l poată certa, pedepsi.

A căuta de sufletul unui mort (pop.) = a face cele recomandate de credința religioasă pentru mântuirea sufletului.

A căuta în cărți = a-i ghici cuiva viitorul cu cărțile de joc.

A căuta în coarnele cuiva (reg.) = a asculta (de cineva), a se lua (după cineva); a îndeplini capriciile cuiva.

A căuta la cineva cu ochi buni (pop.) = a privi cu bunăvoință, cu dragoste pe cineva.

A căuta la mâna altuia (pop.) = a aștepta să-i dea alții de ce nevoie.

A căuta lapte de bou (sau *de cuc*) = a încerca imposibilul, a nu realiza absurditatea unei acțiuni.

A căuta o pasăre de ou = a examina, spre a vedea dacă are ou în ea.

A căuta ouăle (pop.) = a examina ouăle, spre a vedea dacă sunt proaspete.

A căuta pe cineva cu legea (sau *la judecată*) (înv.) = a da pe cineva în judecată.

A căuta (pe cineva sau *ceva) cu ochii* = a încerca să descoperi (pe cineva sau ceva) într-un grup, într-o mulțime etc.

A căuta pe dracul = a intra singur într-o încurcătură, a-și provoca singur neplăceri.

A căuta privirile cuiva = a încerca să întâlnești privirile cuiva.

A căuta rău cuiva = a se uita urât, cu dușmănie la cineva.

A căuta ziua de ieri (pop.) = a căuta inutil ceva ce nu se mai poate găsi.

A-i căuta cuiva de dreptate = a se interesa de cauza cuiva, ajutându-l să i se facă dreptate.

A-i căuta (cuiva) în coarne (fam.) = a răsfăța (pe cineva), a îndeplini capriciile cuiva.

A-i căuta (cuiva) prin cap (pop.) = a) a vedea dacă nu are păduchi (sau lindini); b) a bate.

A-l căuta (pe cineva) de lindină (pop.) = a-i căuta cuiva ceartă.

A-l căuta moartea pe acasă = a fi ramolit, decrepit.

A (nu) căuta (cu) bine cuiva (înv.) = a (nu) trata (bine) (pe cineva), a (nu) fi binevoitor (cu cineva).

A o căuta cu lumânarea = a) a se comporta imprudent; b) (despre copii) a se comporta astfel încât trebuie să fie pedepsiți.

A se căuta (pop.) = a) a-și căuta dreptatea; b) a se duce la medic.

A-și căuta (cu) judecata cu cineva (pop.) = a se răfui cu cineva la judecată.

A-și căuta de drum (sau *de cale, de ducă*) (pop.) = a) a porni în drumul lui, a pleca; b) a-și continua drumul; c) a se ocupa de drumul lui (fără a se interesa de altceva); d) (la imperativ, fam.) cară-te! pleacă!

A-și căuta de obiele (pop.) = a-și vedea de interese (descurcându-se fără ajutor).

A-și căuta de sănătate (pop.) = a-și îngriji sănătatea, a se supune unui tratament medical.

A-și căuta de seamă = a-și vedea de drum.

A-și căuta de suflet = a se gândi la cele recomandate de biserică pentru viața sufletească.

A-și căuta de treabă (sau *de treburi, de nevoi*) (pop.) = a-și vedea (în mod conștiincios) de ocupațiile sale, fără a se amesteca în probleme ce nu-l privesc.

A-și căuta (în ochi) = a se uita unul la altul, a privi unul pe altul.

Caută a... (pop.) = are înfățișarea, expresia, ca și când ar fi...

Caută a băț (pop.) = doreste bătaie.

Caută ce n-a pierdut = umblă fără scop, în zadar, fără folos.

Du-te și te caută (glumeț) = ai nevoie de medic.

N-ai ce căuta (undeva) = nu există motiv, rațiune să te afli sau să vii (undeva); n-ai dreptul sau permisiunea să mai vii (undeva); îți este interzis să o faci.

CĂUTARE

A avea căutare a) (despre oameni) a se bucura de considerație; b) (despre mărfuri) a fi solicitat.

CÂINE

A da cu căciula-n câini (pop.) = a) a fi beat; b) a se comporta ignorând normele sociale.

A duce câinii la apă = a trândăvi, a pierde vremea.

A fi ca un câine de uși multe = a trăi profitând de la mai mulți.

A duce viață de câine = (a avea) viață grea, plină de lipsuri.

A fi câine = a fi rău, hain.

A-i fi (cuiva de ceva) cum îi este câinelui a linge sare = a nu dori cu niciun preț efectuarea unui anumit lucru.

A ieși ca câinele din iarnă = a fi foarte slab.

A-l râde și câinii (sau *curcile, ciorile*) = a fi de batjocura lumii.

A muri ca un câine = a muri singur, părăsit, în mizerie.

A petrece ca câinele în car (pop.) = a trăi rău, a o duce rău.

A se mânca ca câinii (prin gard) (fig.) = a trăi rău, în dușmănie, în certuri.

A ședea ca câinele nimănui (pop.) = a fi lipsit de sprijin (moral sau material).

A tăia frunză la câini (ir.) = a) a trândăvi, a pierde vremea; b) a nu avea nicio ocupație.

A trăi ca câinele la stână = a trăi bine, a duce o viață îndestulată.

A trăi (sau *a se avea, a se înțelege, a se iubi* etc.) *ca câinele cu pisica* (sau *a se mânca ca câinii*), se spune despre două sau mai multe persoane care nu se înțeleg deloc, nu se pot suferi, se dușmănesc și se ceartă întruna.

A trece (prin școală) ca câinele prin apă = a nu se prinde nimic de el, a nu învăța nimic.

Brânză bună în burduf de câine, se spune despre o persoană care are un asemenea comportament, încât nu i se mai pot lua în considerare calitățile.

Câinele care latră nu mușcă = cel care face multă gălăgie nu e primejdios.

Coadă de câine = om de nimic.

Nu e nici câine, nici ogar = nu are o trăsătură distinctivă, o situație clară.

Nu-i numai un câine ciunt de coadă = mai e și altcineva sau altceva de felul cu care avem de-a face; caracteristica, aspectul în discuție mai e comun și altora.

O vreme să nu dai afară un câine = vreme rea.

Plin de noroc ca și câinele de purici = foarte norocos.

Porc de câine = om ticălos.

Sat fără câini = loc nepăzit, în care oricine poate să facă tot ce pofțește.

Umblă câinii cu covrigi (sau *colaci*) *în coadă* (ir.) = e mare belșug, sunt de toate din abundență.

Viață de câine = viață grea, plină de lipsuri și greutăți.

CÂINEȘTE

A trăi câinește (fig.) = a trăi în condiții foarte grele, cu mari lipsuri.

Câine-câinește = cu multă greutate, cu chiu, cu vai.

CÂLȚÂI

A câlțâi de cânepa dracului (ir.) = a-și bate nevasta.

CÂLȚI

A avea câlți în mămăligă cu cineva = a avea o încurcătură cu cineva.

A face câlți (pe cineva sau *ceva)* (reg.) = a face fărâme.

A-și vedea de câlții săi = a-și vedea de treaba sa.

CÂMP

A bate câmpii = a vorbi într-aiurea, a se abate de la subiectul discutat.

A-i pierde câmpul = a nu mai ști drumul sau direcția.

A lăsa (cuiva) câmp liber = a lăsa pe cineva să acționeze, să se desfășoare; a da frâu liber.

A nu da cuiva câmp = a tăia drumul cuiva.

A o lua peste câmp = a merge de-a dreptul, părăsind drumul.

A-și lua (sau *a apuca*) *câmpii* = a) a pleca orbește, fără a ști încotro (de disperare, de durere, de mânie); b) a ajunge la disperare, a-și lua lumea în cap; c) a-și pierde mințile.

A-și pierde câmpul = a nu mai ști drumul sau direcția.

Câmpul luncii (glumeț) = șomaj.

CÂND

A (nu) avea când să... = a (nu) avea timpul necesar să...

Când-când sau *când de când* = în tot momentul, din clipă în clipă; cât pe-aci, gata, aproape (să...).

Când colo (sau *acolo, încolo*), pregătește ascultătorul că urmează ceva neașteptat, surprinzător.

Când..., când = câteodată..., altă dată...

CÂNEPĂ

Cânepa-dracului = păr (de obicei încâlcit), plete.

CÂNTA

A cânta de inimă albastră = a cânta melodii triste, melancolice.

A cânta la acordeon (la toxicomani) = a inhala vapori de heroină de pe o folie de aluminiu.

A cânta la cobză (arg.) = a denunța, a trăda.

A-i cânta (cuiva) aleluia (fam.) = a) a lua parte la înmormântarea cuiva; a înmormânta (pe cineva); b) a considera pe cineva definitiv compromis.

A-i cânta (cuiva) cucul în (sau *din*) *față* (în superstiții) = a-i merge bine cuiva.

A-i cânta (cuiva) în strună = a) a fi (mereu) de aceeași părere cu cineva pentru a-i câștiga simpatia, favoarea; a linguși pe cineva; b) a-i ține partea cuiva, a-i face pe plac.

A-i cânta (cuiva) prohodul = a) a complota împotriva cuiva; a pune la cale asasinarea cuiva; b) a omorî pe cineva.

A-i cânta (cuiva) sticleții în cap = a) a avea idei ciudate; b) a fi nebun.

A-i cânta popa la cap = a fi mort.

A-și cânta cântecul = a-și povesti pățania.

Cântă cocoșul (într-o casă) = bărbatul conduce (într-o familie, într-o gospodărie).

Cântă găina (într-o casă) = femeia este cea care conduce gospodăria.

Cântă la altă masă! = pleacă de aici!

I-a cântat pupăza și l-a spurcat = e sortit să nu îi meargă bine.

Joacă cum îi cântă = face întocmai cum îi poruncește altul.

CÂNTAR

A ciupi la cântar (despre comercianți) = a înșela cântărind incorect.

A pune (ceva) la cântar (sau *în cumpănă, în balanță*) = a chibzui, a cumpăni importanța lucrului respectiv, pentru a putea lua o hotărâre adecvată.

A trage la cântar = a) a cântări (mult), a avea greutate (mare); b) a avea importanță.

Om cu cântar la cap = om chibzuit, cumpătat.

CÂNTARE

A-i face cuiva cântarea (arg.) = a trăda, a denunța un complice.

Cântarea cântărilor (arg.) = trădare, denunțare.
La cântarea cocoșilor = în zorii zilei.

CÂNTAT

La (sau *pe la, spre*) *cântatul cocoșilor* = (pe) la miezul nopții sau în zorii zilei.

CÂNTĂRI

A cântări în mână (sau *în mâini*) = a aprecia greutatea unui corp luându-l în mână.
A cântări (sau *a judeca, a măsura, a prețui* etc.) *din* (sau *după*) *ochi* (sau *cu ochii*) = **a)** a aprecia greutatea unui corp, sau (fig.) alte însușiri ale sale; **b)** a studia, a cerceta, a analiza pe cineva (sau ceva).
A-și cântări (bine) vorbele = a-și alege cu grijă vorbele, a chibzui bine înainte de a-și exprima gândul.

CÂNTEC

A fi cu cântec (sau *a-și avea cântecul său*) (despre lucruri, întâmplări, atitudini etc.) = a avea istoria, tâlcul său (complicat, plin de aspecte dubioase, neclare).
A-i scoate cuiva cântec = a spune despre cineva vorbe rele.
Așa-i cântecul = asta e situația, asta e.
Așa merge cântecul = așa merge vorba, așa se spune.
Cântecul lebedei = ultima operă, creație valoroasă a unui scriitor, artist.
Cu cântec = **a)** dubios; **b)** problematic.
De cântecul cucului = degeaba, în zadar, de pomană.
Vorba (sau *povestea*) *cântecului* = cum se zice, vorba ceea.

CÂR

A face cât-mât = a face obiecții, a găsi pretexte.
Că-i cât, că-i mât, se zice când cineva se încurcă în explicații neconvingătoare, contradictorii, mincinoase.
Cât-mât = (cu) ceartă, (cu) tocmeală.

CÂRĂ

A fi în cără cu cineva (pop.) = a fi în ceartă, în dușmănie cu cineva.
A se ține de câra cuiva (reg.) = a stărui pe lângă cineva, a depune insistențe pentru a determina pe cineva să facă un lucru; a sta pe capul cuiva.

CÂRC

A nu (mai) zice (sau *spune*) *(nici) cârc* (pop. și fam.) = a nu (mai) zice nicio vorbă, a tăcea chitic.
Ba cârc, ba mârc = ba un pretext, ba altul, când o obiecție, când alta.
Cât ai zice cârc, Frangoleo = foarte repede, într-o clipă.

CÂRCĂ

A avea pe cineva în cârcă = a o păți cu cineva.
A lua (sau *a duce*) *pe cineva în cârcă* = **a)** a lua pe cineva sub protecția sa; **b)** a râde, a-și bate joc de cineva; **c)** a lua, a duce pe cineva în spinare.
În cârcă = în spate.

CÂRCÂIT

Cârcâite multe și ouă puține = multă vorbă și puțin folos, puține rezultate.

CÂRCOTĂ

A intra (sau *a se băga*) *în cârcotă (cu cineva)* = a se certa (cu cineva).

CÂRD

A intra în cârd cu cineva = a avea de-a face cu cineva; a se asocia cu cineva la rele.
A se pune (sau *a intra, a-și pune, a-și băga*) *(boii) în cârd cu cineva* (sau *cu dracul*) = a avea de-a face cu cineva; a se asocia, a se întovărăși cu cineva (în vederea unor acțiuni reprobabile).
Cu cârdul = în număr mare.
De un cârd de ani (sau *de*) (sau *de la*) *un cârd de vreme* = de la o vreme încoace, de mai mulți ani.
Un cârd de ani = foarte mulți ani.

CÂRJĂ

A da cârje (pop.) = a bate cu cârja.

CÂRLIG

A avea cârlig la (sau *pentru*) *cineva* = a simpatiza pe cineva, a-i fi drag de cineva.
A fi în cârlige cu cineva = a fi în strânsă prietenie cu cineva.
A pune cârlige într-o acțiune = a încurca treaba; a pune bețe în roate.
A se face cârlig = **a)** a se strâmba; **b)** a se ghemui, a se chirci, a se strânge, a se încovoia.
A se pune în cârlige (cu cineva) = a face cauză comună (cu cineva).

CÂRMI

A cârmi roata morii = a da drumul apei pe scoc.

CÂRNAT

A fi sătul cârnat (pop.) = a fi foarte sătul.
A lungi cârnatul (pop.) = a trage de timp, a lungi treaba.
A ploua cu cârnați = a fi belșug mare, ca-n basme.

CÂRNI

A-și cârni nasul (sau *a cârni din nas*) = a se arăta nemulțumit (strâmbând din nas); a strâmba din nas.
Îți cârnește nasul din loc = miroase extrem de urât.

CÂRPĂ

A avea gură de cârpă (pop. și fam.) = a nu putea păstra o taină.
A avea urechi de cârpă = a nu auzi bine.
A face pe cineva cârpă de șters = **a)** a vorbi de rău pe cineva; **b)** a batjocori pe cineva.
A fi (muiere sau *nevastă) cu cârpa în cap* (pop.; despre bărbați) = a fi frumos (fricos sau slab) ca o femeie.
A pus bărbatul cârpă = femeia comandă în casă.
A se face cârpă = a se lăsa moale, a se muia.
A(-și) pune cârpă în cap = a (se) mărita.

CÂRPĂTOR

A mâncat turta dar a rămas cârpătorul, se spune despre cineva care neagă un fapt, în ciuda evidenței.

CÂRPI

A cârpi (de-a) fuga sau *a o cârpi de fugă* = a o rupe la fugă.

A cârpi o minciună = a spune o minciună pe moment, în funcție de împrejurare.
A-și cârpi viața (sau *traiul*) = a trăi greu, a-și petrece viața în necazuri, în greutăți, a o duce târâș-grăpiș.
Pe de o parte cârpești, pe alta te rupi = nu poți scăpa de sărăcie.

CÂRPIT, -Ă

A avea ochii cârpiți (*de somn, de boală* etc.) = a) a nu putea ține ochii deschiși (din cauza somnului, a bolii etc.; b) a fi prost.

CÂRSTOV

Fără niciun cârstov (reg.) = fără nicio noimă.

CÂȘTIG

A avea câștig de cauză = a obține o victorie asupra cuiva.
A da vitele în câștig (Trans.) = a da vitele în îngrijirea cuiva.
A fi în câștig (*asupra cuiva*) = a avea un avantaj (față de cineva).

CÂȘTIGA

Ai câștigat procesul = m-ai convins, fie așa cum spui tu.

CÂT

A striga (sau *a țipa etc.*) *cât îl ia* (sau *ține*) *gura* = a striga cât poate de tare.
Cât ai bate din (sau *în*) *palme* [sau *cât te-ai șterge* (ori *freca*) *la ochi, cât ai clipi din ochi, cât clipeala ochiului* sau, înv., *cât ai zice pis, cât cioara în par, cât trece cioara peste gard, cât ai potcovi puricele, cât ai scăpăra din(tr-un) amnar*] = a) foarte repede, într-o clipă; b) imediat.
Cât (cântă) cucul = foarte puțin, niciodată.
Cât ce poate = cu toată puterea.
Cât cerul de pământ = foarte departe.
Cât colea (pop.) = aproape.
Cât colo = departe.
Cât de colo = de departe, de la mare distanță; imediat, de la prima vedere; în mod clar.
Cât despre... (sau pentru...) = în ce privește, relativ la ceva.
Cât e ceasul? = ce oră este (acum)?
Cât (e) hăul și dudăul = niciodată.
Cât (e) lumea (și pământul) = a) totdeauna; b) (în construcții negative) niciodată.
Cât e negru sub unghie (sau *cătu-i negrul bobului*) = foarte puțin, în cantitatea cea mai mică posibilă.
Cât ici, cât colea = în curând, nu după multă vreme.
Cât îți poate calul = cât poți, cât îți plătește pielea, cât te țin curelele.
Cât mai = mare, coșcogea.
Cât pentru (sau *către, despre*) = în ce privește..., cu privire la...
Cât (sau *până-i*) *cucul!* = cu niciun chip; niciodată.
Cât se poate (de..) sau (eliptic) *cât de...* sau *cât mai...* = foarte.
Cătă frunză, cătă iarbă (sau *cătă frunză și iarbă*), se spune despre o cantitate foarte mare, despre o mulțime nenumărată.
Cât pe ce (sau *pe-ci*) = aproape, mai că..., puțin a lipsit să..., gata să...
Cât pe colo = grozav de întins, mare.
Cât pentru (sau *despre*) = în ce privește, cu privire la..., fiind vorba de..., relativ la...
Cât..., toți..., cât..., toate... (înv.) = nenumărate și felurite.
Cât un lucru mare = lucru mare, foarte tare, mult de tot, din cale afară.
Cât va da din deget = cât va fi, cât va trăi.
Cât veacul (după negație) = cât voi trăi, niciodată, cât e hăul.
Cătă mai = mare.
Câte ceva(și) (sau *oarece*) = arată o cantitate mică (distribuită în intervale sau la mai mulți inși).
Câte cineva (rar) = cineva, oarecine.
Câte doi-trei (sau *trei-patru* etc.) = câțiva sau câteva, în număr nu tocmai mare.
Câte-n lună și-n soare (sau *câte-n lună și-n stele, câte și mai câte*) = a) de toate, de tot soiul, tot felul de lucruri; b) tot ce se poate închipui.
Câte odată = din timp în timp, când și când, uneori.
Câte (sau *câteși*) *trei, patru, cinci etc.* = toți trei, patru, cinci etc.
Câte un = oarecare, câtva.
Câte una (strașnică) = ceva neobișnuit, grozav etc.
Cât(u-i) aminul (sau *până, nici la amin*) (pop.) = niciodată, nicidecum, deloc.
Cine știe cât = mult.
Din câte [sau *de-a-n-câtele(a)*] = din răsputeri, foarte mult.
După (sau *întru, pe, de, în*) *cât* = în măsura în care, după cum.
În câte (ale lunii) suntem azi? = la ce dată calendaristică ne aflăm (azi)?
Îndată cât (înv.) = îndată ce..., imediat ce...
La cât vine (sau *ajunge*) *cineva* = în ce mizerie sau hal ajunge, cum decade cineva.
(Măcar) cât de (mult, puțin, mic) = foarte (mult, puțin, mic).
Nici ca cât = deloc, nicidecum.
Nici cât pe-o măsea = foarte puțin, o cantitate foarte mică.
Nici cât să astup un clopot = foarte puțin.
Nu știu cât = (foarte) mult.
Nu știu la cât mi-a sta norocul = nu știu ce noroc voi avea, cum mă va ajuta norocul.
Nu știu la cât mi-a stat capul (cu...) = nu știu cum o voi scoate la capăt (cu...).
Numai (sau *doar, fără*) *cât* = atât numai.
Pe cât te prinzi? = pe ce pui pariu?

Pe (sau *după*) *cât* = după cum..., precum...
(Tot) câte unul (doi etc.) [sau *(câte) unul, câte unul* ori, rar, *câte unul, unul*] = nu deodată mai mulţi sau toţi, ci unul după altul, pe rând.
Una câte una (sau *unul câte unul*) = rând pe rând, una după alta sau unul după altul.

CÂTVA, CÂTEVA

A da cuiva câteva = a-l lovi (cu palma, cu bâtul etc.) de mai multe ori.
Câtăva de = cam, destul.
În câtva sau *întru câtva* = în parte, puţin.

CE

A avea cu ce = a avea posibilitatea materială, a avea bani.
A (nu) avea de ce = a (nu) exista motiv întemeiat pentru...
A (nu) şti (sau *a (nu) afla) ce şi cum (e)* = a (nu) fi bine informat despre ceva.
Ba ce? = nu cumva?
Ca ce? = pentru ce? în ce scop?
Care numai ce (înv.) = aşa) încât.
Cât pe ce = aproape, gata-gata.
Ce-a (Munt., *ce-o) da târgul şi norocul* = nu importă rezultatul, orice va fi, oriunde va ieşi.
Ce de (sau *de a)*... (sau *ce mai de..., ce de mai...)* = cât (de mult).
Ce face? = cum?, se poate?
Ce-i drept = **a)** într-adevăr; **b)** de fapt.
Ce-o da târgul şi norocul = nu contează rezultatul.
Ce-o fi o fi (sau *fie ce-o fi*) = să se întâmple orice s-ar întâmpla.
Cu mare ce (Mold.) = cu mare greutate, după multă osteneală.
De ce, de ne ce, se spune cuiva pentru a încheia discuţia când nu vrei să-i răspunzi la o întrebare.
De ce nu? = **a)** cum să nu, desigur; **b)** se poate, e posibil.
Din ce în ce = cu cât trece timpul; tot mai mult.
Într-aceea ce = pe când.
La ce? (pop. şi fam.) = în ce scop? ce rost are? pentru ce?
N-ai (sau *n-aveţi) pentru ce* (sau *de ce),* formulă de politeţe prin care se răspunde cuiva care mulţumeşte.
Numai ce (iată) = (iată că) deodată.
Pe ce ne prindem? = care este miza pariului?
Pe zi ce trece (sau *merge*) (sau *de ce trece* ori *merge*) = pe măsură ce trece timpul, tot mai mult.
Pentru ce = pentru că, deoarece.
Te miri ce (şi mai nimic) = nimica toată, puţin.

CEAFĂ

A face ceafă = **a)** a se îngrăşa; **b)** a se obrăznici.
A-i muta cuiva ceafa = a-i da câteva (palme), a-l bate.
A întoarce ceafa (cuiva) = a nesocoti (pe cineva), a desconsidera (pe cineva), a-i întoarce spatele.
A pune la ceafă = **a)** a da uitării; **b)** a nesocoti o poruncă; **b)** a nu-i păsa cuiva de ceva.
A se strica (cu cineva) la ceafă = a strica o învoială, o înţelegere (cu cineva).
A strica (sau *a scărpina) (pe cineva) la ceafă* = a-i da câteva palme.
Când mi-oi (sau *ţi-oi* etc.) *vedea ceafa* = niciodată.
Gros în (ori *la) ceafă* (sau *cu ceafă groasă*) = **a)** gras; **b)** (fig.) bogat, influent.
Să nu ne stricăm la ceafă = să nu ne certăm.
Tare-n ceafă = obraznic.

CEAMBUR

A bate ceamburul (sau *ceambura*) [ori *a umbla ceambura* (sau *ceamburul*) sau *a umbla în geamburii*] (pop.) = a umbla fără rost, a bate drumurile, a pierde vremea, a sta degeaba.

CEAPA-CIOAREI (CIORII)

A mâncat ceapa-cioarei (sau *ciorii*) = e nebun, spune prăpăstii.

CEAPĂ

A beli ochii cât cepele (pop., vulg.) = a face ochii mari de uimire, de mirare.
A mânca o ceapă degerată (pop.) = a nu reuşi.
A nu face (sau *a nu valora) nici (cât) o ceapă degerată* = a nu avea nicio valoare.
Cu ochii cât ceapa (sau *cepele*) = **a)** cu ochii larg deschişi (de mirare); **b)** cu ochii umflaţi (de plâns).
L-a făcut ceapă cu apă = l-a făcut de râs.
Lapte de ceapă = suc al cepei.
Nu plăteşte (sau *nu face,* rar, *nu ajunge) nici (cât) o ceapă degerată* (rar, *coaptă*) = nu are nicio valoare.

CEARĂ

(A fi) cu nasul de ceară = a fi extrem de susceptibil.
(A fi) galben ca ceara = a fi foarte palid (de boală, de emoţie etc.).
Să mă pici cu ceară (în propoziţii negative) = degeaba, în zadar, în niciun chip, în niciun caz.

CEARTĂ

A căuta ceartă cu lumânarea = a face tot posibilul să provoace o ceartă.

CEAS

A face un ceas bun până ... = a avea nevoie de o oră întreagă (sau mai bine de o oră) până...
A-i sta (cuiva) ceasul = a înlemni, a înmărmuri de mirare, de uluire.
A-i suna (cuiva) ceasul = a fi pe punctul de a muri, a fi pe pragul morţii.
A-i veni (sau *a-i sosi) (cuiva) ceasul* = a sosi (pentru cineva) momentul decisiv (în special momentul morţii).
A închiria cu ceasul (sau *cu ora*) = a plăti o sumă fixată pentru a dispune de obiectul închiriat timp de o oră.
A merge ca ceasul (sau *ca un ceasornic, ca pe roate, ca uns*) (despre maşini, aparate) = a funcţiona perfect.

A se da (sau *a se perpeli*) *de ceasul morții* (pop.) = a) a se agita; b) a se frământa, a se zbuciuma; a fi disperat; c) a face orice pentru îndeplinirea unui scop.
Cât e ceasul? (sau, înv., *câte ceasuri sunt?*) = ce oră (arată ceasul sau) este?
Ceas bun (sau *rău*) (în superstiții) = moment considerat ca norocos (sau nenorocos).
Ceasul de pe urmă = momentul din urmă al celui ce moare.
Ceasul morții = momentul când moare cineva.
Ceasul încercărilor = moment în care trebuie să dai dovadă de prezență de spirit și tărie de caracter.
Ceasul rău, pisica neagră = ghinion.
Cu ceasurile = foarte mult timp.
Cu un ceas mai devreme (sau *mai curând*) = cât mai repede cu putință; până nu e prea târziu.
Din ceas în ceas = din clipă în clipă, din moment în moment, foarte curând.
În ceasul al doisprezecelea = în ultimul moment.
Într-o (sau *pe*) *mică* (sau *nimică*) *de ceas* (înv.) = în fiecare moment.
Într-un ceas bun = într-un moment prielnic, propice.
Într-un ceas rău = într-un moment neprielnic.
O mică de ceas = o clipă.
(Să fie) într-un ceas bun! formulă prin care se urează cuiva succes când întreprinde ceva.
Un ceas din noapte (sau *după miezul nopții*) = prima oră a zilei.
Un ceas din zi (sau *după prânz, după-amiază*) = a 13-a oră a zilei.

CEASLOV

A-și face capul ceaslov (înv. și reg.) = a-și încărca memoria cu multe cunoștințe.

CEATĂ

A face (sau *a sta în*) *ceată cu cineva* = a intra într-o tagmă, grupare oarecare.

CEAȚĂ

A avea ceață în creieri (fig.) = a fi beat.
A avea ceață în stomac = a-i fi foame.
A mirosi a ceață = a fi beat.
A vedea ca prin ceață = a vedea nedeslușit, a nu vedea limpede.
Îmi ești deal și ceață înaintea ochilor = nu te pot vedea în ochi, nu te pot suferi.

CEAULA

A umbla (cam) ceaula (reg.) = a acționa fără să-i pese de ceva.

CEGĂ

A vorbi cegă și păstrugă (pop.) = a vorbi fleacuri.

CEL, CEA

Cea (sau *ceea*) *lume* = cealaltă lume; celălalt tărâm.

CELA, CEEA

Alte cele(a) = altceva; alte lucruri.
Ba ceea..., ba ceea... = ba una..., ba alta.
Ca ceea ce = ca unul care, deoarece.
Cea (mai) de pe (sau *după* ori *din*) *urmă* = dorința din urmă (înainte de moarte); urma urmelor.
Ceea lume = lumea cealaltă, lumea de apoi; celălalt tărâm.
Cel de pe comoară (sau *cu coarne*) = dracul, împielițatul.
Cel de pe (sau *după, din*) *urmă* = ultimul.
Cel de sus = Dumnezeu.
Cel mult = maximum, în cel mai bun caz.
Cel puțin = minimum, măcar, barem.
Celea între celea (exprimă un superlativ) = deosebit de bune, de alese, de mari etc; care mai de care.
În cele (sau *cea*) (*mai*) *de pe* (sau *după, din*) *urmă* = la urma urmelor, în sfârșit.
Multe cele(a) = multe și diverse.
Pentru ceea ce = pentru că...
Toate cele bune = formulă de salut.
Toate cele(a) = totul, toate.

CENTIMĂ

Nicio centimă = niciun ban.
Până la centimă = până la ultimul ban.

CENUȘĂ

A bate para în cenușă (pop. și fam.) = a stinge focul.
A-i da (cuiva) luleaua prin cenușă (pop. și fam.) = a-l face de râs, a-l terfeli.
A-i lua (sau *a-i vinde*) *(cuiva) și cenușa din vatră* (pop. și fam.) = a lăsa pe cineva sărac lipit pământului, a-i lua cuiva tot.
A nu avea nici cenușă în vatră (sau *în casă*) (pop. și fam.) = a fi foarte sărac, a fi sărac lipit pământului, a nu avea nimic.
A se alege (sau *a nu rămâne decât*) *praf și cenușă (din ceva)* (pop. și fam.) = a nu se alege nimic.
A (se) preface în (scrum și) cenușă = a (se) distruge în întregime (prin foc).
A-și pune cenușă în cap (pop. și fam.) = a se pocăi, a-și recunoaște vina sau greșeala.
A trage cenușa (sau *spuza*) *pe* (sau *sub*) *turta sa* = a-și apăra cauza proprie, a avea grijă de propriul interes, a încerca să-și creeze un avantaj, să profite de ceva (pe seama altuia).

CEP

A da (sau *a pune*) *cep* (*unei buți, unui butoi* etc.) = a începe o bute, un butoi, plin cu vin (sau cu alt lichid), făcându-i o gaură.

CER[1]

A cădea (sau *a pica*) *cerul* (*pe cineva*) = a) a rămâne uimit, a fi surprins; b) (fam.; reg.) a se supăra foarte tare; c) a-i fi (cuiva) foarte rușine.
A făgădui (sau *a promite*) *cerul și pământul* (sau *luna de pe cer, marea cu sarea*) = a promite lucruri nerealizabile.

A fi (sau *a se crede*) *în al şaptelea* (sau *în al nouălea*) *cer* = a fi extrem de bucuros, de fericit, de mândru.
A pica (*sau a fi picat*) (ori *a cădea*) *din cer* (sau *din lună, din nori, din stele*) = **a)** a sosi pe neaşteptate (în mod fericit); **b)** a nu putea înţelege; **c)** a fi străin de ceea ce se întâmplă în jur.
A privi la cer = a fi mândru.
A răscoli cerul şi pământul = a face tot posibilul, toate încercările (pentru a găsi un lucru pierdut).
A ridica (pe cineva) până la cer (sau *în slava cerului*) [ori *a înălţa pe cineva (până) la cer*] = a lăuda (pe cineva) foarte mult.
A se ruga (*de cineva*) *cu cerul (şi) cu pământul* = a implora, a se ruga cu cea mai mare stăruinţă.
A se crede în al şaptelea (sau *al nouălea*) *cer* = a fi extrem de fericit.
A se crede căzut (sau *coborât cu hârzobul*) *din cer* = **a)** a se socoti de viţă nobilă; **b)** a fi foarte încrezut, îngâmfat; **c)** a se crede superior celor din jur.
Ca cerul de pământ (sau *ca de la cer la pământ*), se spune despre o deosebire extrem de mare între două lucruri, două puncte de vedere, două situaţii etc.
Când s-o lipi cerul şi pământul = niciodată.
Cât îi cerul şi pământul = niciodată.
Cerul gurii = palatul bucal.
(Cu) cerul şi pământul = tot ce există, toate câte sunt.
Cu o falcă în cer (şi) cu una (sau *alta*) *în pământ* = **a)** (în basme) cu gura larg deschisă pentru a înghiţi tot ce-i iese în cale; **b)** foarte furios, mânios.
(Departe) ca cerul de pământ (sau *ca de la cer la pământ*) = e o mare (distanţă sau) diferenţă.
(Doar) nu pică din cer = nu vine de-a gata.
Împărăţia cerurilor = raiul.
În înaltul (sau *slava*) *cerului* = la o mare înălţime, cât se poate de sus.
La poalele cerului = departe.
Nedreptate strigătoare la cer = nedreptate evidentă, care nu poate fi trecută cu vederea şi care te revoltă..
Nu s-o face gaură (sau *bortă*) *în cer* = n-o să fie cine ştie ce pagubă, n-o să se întâmple niciun rău.
Parcă a picat (sau *a căzut*) *cerul pe mine* (sau *pe el* etc.), exprimă supărarea, ruşinea, uimirea cuiva în faţa unei situaţii neaşteptate (şi neplăcute).
Până-i cerul (şi pământul) (rar) = niciodată.
Picat din cer, se zice despre o persoană (mai ales despre o femeie) foarte frumoasă; rupt din soare.
Strigător la cer = evident, revoltător.
Sub cer = pe pământ.
Sub cerul liber = în afara unui spaţiu de locuit, afară.
Ştie şi toaca-n cer = ştie tot, şi lucrurile cel mai greu de ştiut.

CER²

Cer-bocnă (pop.) = foarte tare (ca lemnul de cer).

CERB

A fugi ca cerbul = a fugi foarte repede.

CERBICE

A cădea pe cerbicea cuiva = a lua pe cineva de după gât, a-l îmbrăţişa.
A fi tare (sau *vârtos*) *de cerbice* = a fi dârz, neînduplecat, încăpăţânat; a nu se mlădia, a nu se pleca la cereri, la rugăminţi.
A pleca (*a frânge, a rupe, a asupri* sau *a muia, a tăia*) *cerbicea cuiva* = a supune pe cineva, a învinge, a umili rezistenţa, mândria, aroganţa, trufia cuiva.

CERCA

A cerca hotarele (înv.) = a controla hotarele unei moşii pentru a le fixa cu exactitate.
A cerca o moşie (înv.) = a merge de jur-împrejurul moşiei pentru a o delimita.
A cerca semnele (înv.) = a controla, de jur-împrejur, semnele prin care este delimitată o proprietate.
A-şi cerca norocul = a-şi pune norocul la încercare.

CERCEL

Cerceii mi-au căzut, dar urechile mi-au rămas = mi-am pierdut (averea sau) rangul, dar nu mă las.

CERE

A cere (cuiva) socoteală (sau *cont,* înv., *seamă*) = a pretinde de la cineva lămuriri, satisfacţie (în urma unei jigniri, a unei fapte reprobabile etc.).
A cere la judecată (înv.) = a da în judecată.
A cere mâna (sau *de soţie, de nevastă*) = a face unei fete sau părinţilor ori tutorelui ei o propunere de căsătorie, (pop. şi fam.) a peţi.
A cere milă (sau *pomană*) = a se adresa cuiva (necunoscut) pentru a primi ajutor, a cerşi.
A cere pe dracul şi pe tată-său (sau *cât dracu' pe tată-său*) (pop.) = a cere un preţ exagerat pentru un obiect oferit la vânzare.
A cere (şi) luna de pe cer = a cere imposibilul.
A cere voie să... = a stărui (pe lângă cineva), a ruga (pe cineva) pentru a obţine permisiunea să...
A o cere din priviri (despre femei) = **a)** a fi uşuratică; **b)** a fi nimfomană.
A se cere afară = a cere permisiunea de a se duce afară.
A-şi cere legea (înv.) = a da în judecată.
Trebuinţa cere (înv.) = e necesar.

CEREMONIE

Fără ceremonie (sau *ceremonii*) = familiar, fără (multe) formalităţi.

CERERE

La cerere = când se cere, când este cerut.
La cererea generală = potrivit dorinţei unanime.

CERTARE

A avea certare (înv.) = a fi pedepsit.
A face certare (înv.) = a pedepsi.

CERTAT, -Ă

A fi certat = a) a nu se împăca deloc cu ceva; b) (fig.) a nu se avea bine (cu cineva).

Certat cu justiția, se spune despre cel care încalcă legile frecvent.

Certat cu morala = imoral.

CEST, CEASTĂ

Cesta... ceasta = acesta... celălalt.

În ceastă dată = deocamdată.

CEUC, -Ă

Ceuc cu ceuc se-nțelege (pop.) = se înțelege prost cu prost.

CEVA

A fi (sau *a ajunge*) *ceva de speriat*, se spune despre cineva sau ceva care iese din comun (în bine sau în rău), care provoacă uimire, spaimă etc.

A i se rupe (în paișpe) de ceva = a nu-i păsa de ceva, a-i fi indiferent.

A-i spune (cuiva) ceva verde în față = a-i spune cuiva în mod direct, sincer, fără menajamente.

A pune geana pe ceva (arg.) = a observa cu atenție obiectul viitoarei infracțiuni.

A saliva după ceva (sau *cineva*) = a dori, a râvni, a tânji după.

A se sătura de ceva (sau *de cineva*) *ca de mere acre* (sau *pădureț*e) = a se plictisi, a se dezgusta de ceva (sau de cineva).

A tăia (cuiva) pofta de ceva = a determina pe cineva să nu mai facă ceva, a dezgusta pe cineva de ceva.

A trece cu buretele peste ceva = a da uitării, a ierta greșelile cuiva.

Alt ceva (înv.) = de altfel, oarecum.

Așa ceva = asemenea, lucru asemănător, un lucru ca acesta.

Câte ceva(și) = câteva lucruri.

Cu ceva(și) = n-a lipsit mult să (nu)..., cât pe-aici să...

Cu nișchitu ceva de (pop.) = cu ceva mai puțin decât.

E ceva de el (sau *de capul lui*) = are (unele) calități.

E ceva de speriat = uimește, provoacă spaimă.

Mai ceva (Mold.) = a) mai de seamă; b) mai frumos; c) mai bun sau mai rău, mai urât etc.

Măcar ceva = absolut nimic.

Nimic ceva (și) = absolut nimic.

Nu ceva (pop.) = nu numai puțintel.

CHEAG

A avea cheag = a avea bani, a fi bogat.

A prinde cheag = a începe să se îmbogățească, a se îmbogăți.

CHEAUN, -Ă

A se face cheaun = a se îmbăta.

CHEF

A-i face cuiva pe chef (sau *a face pe cheful cuiva*) = a face cuiva pe plac, a împlini voia cuiva.

A fi cu chef (fam.) = a) a fi cam amețit de băutură; b) a fi bine dispus.

A lăsa pe cineva în cheful (sau *în chefurile*) *lui* (fam.) = a lăsa în voia lui, în apele lui, în banii lui.

A (nu) avea [sau *a (nu)-i veni*] *chef (de ceva)*] = a (nu) fi dispus, a (nu) avea poftă să facă (ceva).

A prinde (la) chef (fam.) = a se ameți de băutură.

A-și face cheful (sau *gustul*) (fam.) = a-și împlini pofta, capriciul, damblaua etc.

Cu chef = bine dispus.

Chef și bucurie (sau *voie bună*), se zice când închină cineva un pahar de băutură.

Fără chef = prost dispus.

CHEIE

A avea cheia unei depeșe (sau *scrisori*) *cifrate* = a cunoaște sistemul convențional care servește la descifrarea cuprinsului.

A avea două chei pentru o încuietoare = a fi șiret.

A da cheile pe mâna cuiva (pop. și fam.) = a-i încredința avutul, conducerea gospodăriei.

A fi cheie (sau *ușă*) *de biserică* (pop. și fam.) = a fi fără greșeală, fără prihană.

A întoarce cheia = a-și schimba atitudinea, a schimba foaia.

A ține (ceva sau *pe cineva) sub cheie* = a ține (ceva sau pe cineva) încuiat.

Cheia de boltă = element esențial, punct central dintr-o teorie etc.

Cheia și lacătul = totul; începutul și sfârșitul, Alfa și Omega.

Poziție cheie = poziție de primă importanță din punct de vedere politic, social, economic, strategic.

CHEL

Ce-i lipsește chelului? Tichie de mărgăritar, se spune ironic despre cineva care caută, care dorește un lucru nepotrivit cu situația lui.

CHELBOȘI

Doar n-am chelboșit (fig., reg.) = doar n-am înnebunit.

CHELEMET

A face chelemet cu cineva (reg.) = a) a sta de vorbă; b) a-și face de lucru cu cineva; c) a se întovărăși cu cineva la arat.

CHELFĂNEALĂ

A trage (cuiva) o chelfăneală = a bate (pe cineva) foarte rău.

CHELIE

A avea pe chelie = a avea un plan.

A freca chelia (sau *ridichea*) *cuiva* (pop. și fam.) = a bate zdravăn pe cineva.

A (i) se urca pe chelie (cuiva) = a) a necăji pe cineva; b) a se enerva.

A-i veni pe chelie = a i se năzări; a-i veni brusc o idee, o dorință (ciudată).

Chelie fără bube = peladă (boală de piele).

CHELȘUG

A avea bani (sau *parale*) *la chelșug* = a avea bani de cheltuială.

CHELTUIALĂ

A băga (sau *a pune pe cineva*) *la cheltuială* = a) a face pe cineva să cheltuiască bani mulți; b) a-i produce cuiva o pagubă.

A da cuiva de cheltuială (fig.: glumeț) = a bate zdravăn pe cineva.

A da pe cineva de cheltuială (pop. și fam.) = a face pe cineva să cheltuiască mult.

A intra în (sau *la*) *cheltuială* (sau *cheltuieli*) = a face, a suporta cheltuieli mari, a cheltui bani mulți.

A se pune pe cheltuială (pop. și fam.) = a cheltui mult (și nerațional).

Bani de cheltuială = bani pentru cheltuieli curente.

Cu cheltuială = (în mod) costisitor.

Cu (sau *pe*) *cheltuiala cuiva* = cu mijloacele bănești oferite de altcineva.

CHEMA

A chema Camerele (înv.) = a convoca parlamentul.

A chema în leafă (înv.) = a angaja cu leafă (soldați mercenari).

A chema în (sau *la judecată*) = a intenta (cuiva) un proces în fața justiției.

A chema la castane = a chema un subaltern la ordin.

A chema la catedră (înv.) = a numi pe cineva într-un post de profesor (sau conferențiar) fără a-l pune să dea un examen special.

A chema la ordine = a cere, a soma să respecte liniștea, disciplina etc.

A chema sub arme (sau *sub drapel*) = a) a încorpora un contingent; b) a mobiliza armata.

Cum se cheamă (sau *s-ar chema*) (fam.) = cum s-ar zice.

Se cheamă (vorba) că... = însemnă că..., vrea să zică...

CHEMAT, -Ă

A fi chemat de Dumnezeu = a fi pe moarte.

CHERDOS

A nu avea cherdos cu cineva (înv.) = a n-o putea scoate la capăt (cu cineva).

A nu-și face cherdos cu cineva (înv) = a nu-și face de lucru cu cineva.

CHEREM

A avea pe cineva la cheremul său [sau, înv., rar, *a nu-i veni (cuiva) la cherem*] = a dispune de cineva după voie, a-l avea la mână.

(A fi sau *a se afla, a sta, a lăsa* etc.) *la cheremul cuiva* = (a fi sau a se afla, a sta etc.) la discreția, la bunul plac al cuiva.

A nu-i veni cuiva la cherem (rar) = a nu-i veni cuiva la socoteală.

CHERESTEA

N-are cherestea (sau *îi lipsește cherestelua*), se spune despre o persoană nesimțită, nepunctuală, fără rușine, fără obraz.

Nu-i e cherestea obrazul (înv.), se zice despre omul cu obrazul subțire.

CHES

A face ches = (înv.) a tăia (capul cuiva).

CHESTIUNE

A adresa (sau *a pune*) *o chestiune* (înv.) = a întreba.

Afacerea sau *persoana în* (sau *din*) *chestiune* = lucrul, problema sau persoana despre care e vorba.

CHEUCĂ

A umbla cheucă (Mold.) = a umbla fără țintă și fără rost, a umbla hai-hui.

CHEUCUȘ

A umbla cheucuș (Mold.) = a umbla (clătinându-se) parcă ar fi beat.

CHEZAȘ

A fi chezaș pentru (sau, înv., *drept* sau *în*) *cineva, a sta* (sau *a sluji de*) *chezaș* (sau *a se pune chezaș pentru* (sau, înv. *pe*), *a se face chezaș pentru cineva, a se prinde* (sau *a intra chezaș*) = a garanta pentru cineva.

A-și pune (sau *a da, a aduce*) *chezaș* = a da, a aduce garant.

CHEZĂȘIE

A avea chezășie = a fi garantat, acoperit.

A da pe (sau *în chezășie*) = a pune pe garanție; a amaneta.

A da (pe cineva) (sau *ceva*) *în* (sau *pe*) *chezășia cuiva* = a-l da pe seama, pe garanția cuiva.

A lua pe (sau, înv., *în*) *chezășie* = a) a garanta pentru cineva sau ceva; b) a lua pe răspunderea sa.

A prezenta toate chezășiile = a) a împlini toate condițiile; b) a prezenta toate garanțiile.

A pune (ceva) chezășie = a amaneta.

Cu chezășie să (sau *ca*) = cu condiția să.

CHIBRIT

A-i da cuiva cu chibritul pe la nas = a supăra pe cineva.

CHIBZ

A intra în (sau *la*) *chibzuri* (înv.) = a cădea pe gânduri, a se frământa cu gândul.

A sta la chibz(uri) (înv.) = a sta pe gânduri, a se gândi, a reflecta.

CHIBZUIALĂ

(A fi) de bună chibzuială (pop. și fam.) = (a fi) cumpănit, chibzuit, așezat.

A sta la chibzuială = a sta pe gânduri, a sta la îndoială, a șovăi, a se codi.

CHIBZUINȚĂ

A sta la chibzuință (înv.) = a sta în cumpănă, a sta pe gânduri, la îndoială, a șovăi, a se codi.

CHIBZUIRE

A sta în chibzuire (înv.) = a sta în cumpănă, a fi nehotărât.

CHICĂ

A face (cuiva) chica topor (sau *măciucă*) [sau *a face (cuiva) morișcă în chică*] (pop.) **a)** = a trage de păr, a părui; **b)** (p. ext.) a bate zdravăn (pe cineva).

A fi tare de chică (pop.) = **a)** a fi sănătos; **b)** a fi bogat; **c)** a fi gras.

A se târâgăi de chica dracului (pop.) = **a)** a se trage de păr (unul pe altul); **b)** a se lua la bătaie; **c)** a duce trai rău (bărbatul cu nevasta).

CHICHIȚĂ

A căuta chichițe (sau, mai rar, *a întoarce chichițe și dulapuri*) (pop. și fam.) = a te strădui să găsești greșeli, a căuta nod în papură.

A umbla cu chichițe (pop. și fam.) = a umbla cu șiretlicuri, a căuta să înșele.

CHIFLĂ

Tot trei chifle zece bani (pop.) = tot același lucru de nimic.

CHIFTEA

De la chiftele la izmene (pop.), se spune despre cineva care istorisește lucruri fără nicio legătură între ele.

CHILĂ

Cu chila = cu nemiluita.

CHIMIR

A avea la chimir = a fi bogat.

A pune la chimir = **a)** a strânge bani; **b)** a fi zgârcit.

CHINEZ, -Ă

A se face chinez [sau, mai adesea, *a (o) face pe chinezul*] (fam.) = **a)** a se preface că nu înțelege, că nu știe nimic, că habar n-are despre ce e vorba; **b)** a face pe prostul, a face pe niznaiul.

CHINGĂ

A-l ține (pe cineva) chingile (pop. și fam.) = a fi, a se simți în putere, a fi în stare.

A slăbi (pe cineva) din chingi (pop.) = a lăsa (pe cineva) mai liber, mai în voia lui.

A strânge (pe cineva) în chingi (pop.) = **a)** a constrânge; a lua din scurt (pe cineva); **b)** (fig.) a obliga pe cineva să facă o mărturisire, să plătească, a strânge cu ușa.

Cal bătrân cu chingă roșie (pop.) = **a)** lucru nepotrivit, strident; **b)** lucru ridicol.

Mă țin chingile = mă simt în putere, sunt în stare.

CHINUI

A-și chinui trupul = **a)** a-și supune trupul la eforturi intense sau la privațiuni; **b)** a face penitență.

CHIOARDĂ

A trage cu chioarda (Olt.) = a se uita numai cu coada ochiului, a arunca priviri piezișe.

CHIOC

Om fără chioc (fig., reg.) = om neatrăgător, fără vino-ncoace.

CHIOLHAN

A se pune pe chiolhan = a se apuca de chef.

CHIOR, CHIOARĂ

A da chior peste cineva = a da peste cineva (sau a se izbi, a se ciocni de cineva) orbește.

(A fi) de râsul chioarei (pop. și fam.) = **a)** (a fi) prăpădit; **b)** a fi de râsul lumii, de batjocură.

A-i fi (cuiva) gura chioară (pop.) = a vorbi prea multe.

A nu avea (nicio) para (sau *lescaie*) *chioară* sau (mai rar) *a nu avea chioară* (sau *niciun chior*) *în pungă* = a nu avea niciun ban.

A o lua de-a chioara = a merge orbește, fără a ști încotro; a o lua razna, fără țintă.

Apă chioară = **a)** (ir.) aliment sau băutură alcoolică prea diluată (și fără niciun gust); **b)** (fig.) vorbe lipsite de miez, fără valoare, de care nu trebuie să se țină cont.

A se bate ca chiorii (sau *ca orbeții*) = a se încăiera violent.

Chior în țara orbilor = mai bun decât alții în raport cu o concurență foarte slabă.

Fără para chioară (sau *fără chioară para în pungă* (ori, rar, *fără de chioară de para*) = complet lipsit de bani.

Marfă chioară, se zice despre nuci și ouă, al căror interior nu se cunoaște.

CHIORÂȘ

A da chiorâș la (sau *în*) *ceva* (înv.) = a ținti, a ochi (prost) cu pușca.

A da chiorâș peste (mai rar *de*) *cineva* = a găsi fără multă bătaie de cap.

A da chiorâș prin ceva = a se repezi orbește, fără a lua seama peste ce calcă.

A da chiorâș unii peste alții = a se ciocni unii de alții (din grabă, din neatenție etc.).

A privi (sau *a se uita*) *chiorâș* (sau, reg., *ponciș*) = **a)** a privi sașiu; **b)** a se uita pe furiș, încruntat, cu dușmănie, cu dispreț.

CHIORÎ

A nu avea cu ce chiorî o muscă (sau *un șoarece*) (pop. și fam.) = a fi foarte sărac.

CHIOȘTOC

A fi la chioștoc (pop.) = a fi la mare strâmtoare.

CHIP

A afla chip (și cale) (pop.) = a găsi un mijloc eficace, o soluție.

A avea chipul = a reprezenta.

A căuta cu chip(uri) (pop.) = a căuta cu toate mijloacele (să...)

A face toate chipurile (ca să...) (Mold.) = a face tot ce e cu putință, tot posibilul (ca să...).

A se lua chipul (înv. și pop.) = a se fotografia.

A nu avea (niciun) chip (să...) = a nu avea posibilitatea, a nu putea (să...), a nu mai putea face nimic.

Chip că... = în semn că, fiind sigur că...
Cu chip că... = sub pretext că..., sub aparența că...
Cu chip să... = ca să..., pentru ca să..., având intenția să...
Despre chipul lui = cât despre el, cât îl privește pe el, despre (din) partea lui.
După chipul și asemănarea cuiva = leit, întocmai (ca cineva).
În (sau *cu*) *niciun chip* (sau *nici într-un chip*) = în niciun caz, odată cu capul.
Nu e chip să... (pop.) = nu se poate, imposibil să...
Singur (însuși) cu chipul său = însuși, în persoană.

CHIRALEISA

A umbla cu chiraleisa (Maram.) = a merge cu procesiunea, strigând *chiraleisa* pentru îndepărtarea vreunei nenorociri abătute asupra satului.

CHIRIE

Gura nu cere (sau *nu ține*) *chirie* = poți trăncăni cât vrei.

CHISELIȚĂ

A face (praf și) chiseliță = a snopi (pe cineva) în bătăi, a bate măr (pe cineva).
Trei ape-n chiseliță = rude de grad îndepărtat.

CHIȘLEAG

A fi gustat la oale cu chișleag (Mold.) = **a)** a se fi amestecat unde nu trebuie; **b)** a greși.

CHIT

A fi chit (*cu cineva*) (fam.) = a nu mai datora nimic (cuiva), a nu mai avea de dat (cuiva) nicio socoteală.

CHITANȚĂ

A vorbi fără chitanță (înv.) = a vorbi drept, a vorbi în mod deschis, a spune verde-n față.

CHITI

A chiti la piață (arg.) a ieși la furat.
A chiti pe cineva (reg.) = a-i face cuiva un rău.
A se chiti pe fugă = a lua la goană, a fugi.

CHITIC

A sta (sau *a rămâne*) *chitic* = a nu se mișca.
A tăcea chitic (sau *a tăcea ca chiticul*) (pop.) = a nu spune nicio vorbă.

CHITUȘELE

A sta chitușele (reg.) = a sta frumos.

CHIU

Chiu și vai = **a)** suferință; **b)** (fig.) sărăcie.
Cu chiu, cu vai sau *cu (mare) chiu și vai* = cu mare greutate, cu mare necaz, cu mari eforturi.

CHIUL

A-i trage (cuiva) chiulul (fam.) = **a)** a înșela, a păcăli (pe cineva), a trage (pe cineva) pe sfoară, a-i juca (cuiva) o festă; **b)** a nu-și respecta cuvântul dat.
A trage cuiva chiulul = a lipsi fără motiv de la muncă, de la datorie.

CHIULAF

A avea chiulac (depr.; despre cineva care se crede deștept) (reg.) = a avea cap, a fi isteț.
La așa cap, așa chiulaf (reg.) = cum e sacul, și peticul.

CHIX

A da chix (fam.) = **a)** a emite un sunet fals; **b)** a nu izbuti, a da greș, a eșua.

CICIC

Verde ca cicicul (reg.) = postav verde.

CIN

Din cin până-n cer (reg.) = dintr-un hotar până-n celălalt.

CINCE

A fi cince de sătul (reg.) = a-i plesni burta de sătul, a fi ghiftuit.

CINCI

A face numărul cinci (reg.) = a fura.
A nu avea (nici) un cinci (în buzunar) = a fi lefter.

CINCILEA, CINCEA

A fi a cincea esență (ieșit din uz) = chintesență.
A fi a cincea roată la car (sau *la căruță*) = a fi de prisos, a avea un rol cu totul secundar.

CINE

Are (sau *n-are*) *cine* [ori *este* (sau *nu este*) *cine*] = (nu) există om care, (nu) se găsește persoană care...
Cine... cine... = unul... altul...
Cine dracu (sau *naiba, amar, păcatele* etc.), **a)** exprimă mirare; **b)** exprimă ciudă; **c)** exprimă necaz; **d)** exprimă indignare; **e)** exprimă nerăbdare.
Cine (mai) știe! = nu știu, nu cunosc problema, habar n-am.
Cine (mai) știe când (sau *cum? unde?*), exprimă imposibilitatea precizării timpului, modului, locului de desfășurare a acțiunii.
Cine și cine (la enumerări) = unul și altul, cutare și cutare, mai mulți...
Cine știe ce (sau *cine știe unde* etc.) = (cu sens nehotărât) mai știi...
Nu știu cine = cineva, oarecine.
Până cine știe unde (cu sens nehotărât) = undeva.

CINEMATOGRAF

A face cinematograf (rar) = **a)** a proiecta filme cinematografice; **b)** (franțuzism) a juca în filme cinematografice.

CINEVA

A deveni (sau *a ajunge*) *cineva* = a deveni o persoană însemnată.

CINSTE

A avea cinstea de a... (sau *să..*) = a avea onoarea, favoarea, fericita ocazie de a...
A bea în cinstea cuiva (pop. și fam.) = a ridica paharul, făcând urări de bine pentru cineva, mulțumindu-i.
A da cinstea în cineva (reg.; ir.) = a da foamea în cineva.
A da cinstea pe rușine (pop. și fam.) = **a)** a-și pierde numele bun, a se face de rușine, a se compromite; **b)** (rar) a se păcăli..
A face cinste cuiva = **a)** a servi cuiva spre laudă, a-i face onoarea; **b)** a oferi cuiva de băut (și de mâncat) într-un local, plătindu-i consumația; a trata, a cinsti.

A fi fără (de) cinste (înv.) = **a)** a fi necinstit; **b)** a fi lipsit de castitate; **c)** a nu merita respect.
A fi în cinste = a fi prețuit, respectat.
A fi plin de cinste (pop. și fam.) = a fi beat.
A fi vai de cinstea cuiva (pop. și fam.) = a nu mai avea nicio trecere.
A-i da cuiva ceva în cinste = a-i face cuiva un cadou, a-i da un dar.
A pierde cinstea (pop. și fam.) = **a)** a nu mai fi onest; **b)** (fig.) a nu mai fi fecioară.
A-și da cuvântul de cinste (sau *onoare*) (pop. și fam.) = a jura.
Am cinstea să... (sau *a..., de a...*) = am onoarea...
Fă-mi cinstea să... (sau *a..., de a...*) = fă-mi onoarea ca..., favoarea să...
În cinste = gratis, gratuit, în dar.
În cinstea cuiva (sau *a ceva*) = în onoarea, spre lauda cuiva sau a ceva.
Pe cinste = foarte bun, foarte frumos; grozav, strașnic.
Pe cinstea (sau *crucea*) *mea!* (pop. și fam.) = pe cuvântul meu.

CINSTIT, -Ă

Să vă fie fața cinstită! (sau *să ierte cinstita față a dvs.!*) (înv.) = pardon, iertare.

CIOACĂ

A se ține de cioace (fam.) = **a)** a se ține de glume; **b)** a se ține de șmecherii.

CIOARĂ

A-l râde și ciorile (sau *și câinii, și curcile*) = a fi de râsul lumii.
A mânca ceapa ciorii = a înnebuni.
A se da în laț ca cioara = **a)** a intra orbește într-un pericol; **b)** a-și face mendrele, dar a o păți; **c)** a lucra fără tragere de inimă; **d)** a-și crea dificultăți.
A sta înfipt ca cioara-n par = a fi încrezut.
A umbla cu cioara vopsită = a fi necinstit, a minți; a înșela.
Cât (sau *ca*) *cioara-n par* = **a)** puțin timp; **b)** pe apucate, aproape deloc.
Ce (sau *cum*) *ciorile?* = cum naiba?
I-a mâncat cioara colacul (pop. și fam.) = a murit.

CIOB

A-i pune cuiva ciobu' (pop.) = a-i face cuiva vrăji pentru căsătorie.

CIOC[1]

A sta cioc pe capul cuiva = a agasa pe cineva cu insistența sa.

CIOC[2]

A pune (cuiva) cioc (sau *ciocuri*) (arg.) = a minți sau a deforma realitatea.

CIOCAN

A fi înghețat ciocan (pop.) = a fi înghețat tun.
A fi (sau *a se afla, a se găsi*) *între ciocan și nicovală* (pop.) = a fi într-o situație critică, dificilă (din care nu există posibilitate de ieșire), a fi la mare strâmtoare.
A sta ciocan (pop.) = a sta dus pe gânduri, mâhnit, cu capul plecat pe piept.
A sta ciocan pe (sau *de*) *capul cuiva* (pop.) = a stărui întruna pe lângă cineva, a-l plictisi cu insistențele.
Tot țiganul își laudă ciocanul = fiecare se laudă cu ce are, cu ce este al său.

CIOCÂRLAN

A fi ciocârlan (de beat) (sau *a fi beat cum e ciocârlanul*) = a fi foarte beat.
A prinde ciocârlanul de coadă = a se îmbăta.
A se cucuia ca un ciocârlan = a se mândri.

CIOCÂRLIE

Ducă-se (sau *ducă-s-ar*) *învârtindu-se ca ciocârlia* = ducă-se să nu se mai întoarcă.

CIOCHINĂ

A pune (sau *a lega* ori *a atârna, a spânzura*) *ceva la ciochină* (sau *la ciochine*) (reg.) = a nu se mai ocupa de ceva, a da uitării.

CIOCOI

A se băga la ciocoi (pop.) = a se angaja pe moșia boierească (pentru arături).
A sta ciocoi (pop.) = a sta pe gânduri.

CIOCUȘ, -Ă

A se uita ciocuș (reg.) = a privi cruciș.

CIOILĂ

A face pe cineva cioilă (reg.) = **a)** a înjunghia; **b)** a omorî.

CIOLAN

A căpăta (sau *a dobândi, a prinde*) *un ciolan* = a obține un profit.
A da (cuiva) un ciolan de ros = a da cuiva posibilitatea de a obține avantaje sau profituri materiale.
A fi ciolan = a fi rău.
A fi cu ciolane în pântece = a fi însărcinată (se zice mai ales despre fetele care au greșit).
A-i putrezi (cuiva) ciolanele (sau *oasele*) = a fi mort (de mai multă vreme).
A-i rămâne (sau *a-i putrezi*) *ciolanele* (sau *oasele*) *(pe) undeva* = a muri departe de casă, prin locuri străine.
A-i rupe (sau *a-i frânge, a-i muia cuiva*) *ciolanele* = a bate tare (pe cineva).
A i se muia (cuiva) ciolanele = a-i slăbi puterile, a se moleși.
A-i trece (cuiva) ciolan prin ciolan = a fi foarte obosit.
A scăpa ciolanul din mână = a pierde o situație avantajoasă.
A-și face de cap și de ciolane = **a)** a-și face de cap; **b)** a face ceva rău care se răsfrânge asupra propriei persoane.
A-și odihni ciolanele = a se întinde pentru a se odihni.
A umbla cu ciolane în brâu = a face ceva care să înfricoșeze pe alții.

A umbla cu ciolanele legate de gât = a înnebuni.
A umbla după ciolan = a umbla după avantaje sau profituri materiale, după venituri.
A umbla după ciolane = a cerși.

CIOMAG

A fi treaba pe ciomag = a fi vorba de bătaie.
A ști de ciomag (fig.) = a ști de frică.
Ciomagul are două capete = violența practicată împotriva altuia se poate întoarce împotriva ta.
Să-i sari urma în ciomag, se zice despre oamenii de neam rău.

CIONT

A fi înghețat (sau *adormit, uscat*) *ca ciontul* = a fi tare înghețat.
Să-ți fie de cioante = să-ți fie de cap, să-ți fie învățare de minte.

CIOPLIT, -Ă

A fi cioplit în patru muchii (pop.) = a fi gătit.
A fi cioplit numai din bardă (pop.) = **a)** a fi prost; **b)** a fi grosolan, rudimentar.

CIORAP

A strânge bani la ciorap (pop. și fam.) = a aduna bani, a face economii.

CIORBĂ

A avea o ciorbă de copii (pop. și fam.) = a avea mulți copii.
A pune (sau *a băga* etc.) *pe toți într-o ciorbă* (pop. și fam.) = a considera și a trata la fel mai mulți oameni, fără a ține seamă de valoarea, meritele, situația etc. lor.
A se amesteca în ciorba cuiva (sau *a altuia*) (pop. și fam.) = a se amesteca (nedorit) în afacerile, în treburile altuia.
Cine s-a ars cu ciorbă suflă și-n iaurt (pop. și fam.) = cine a pățit-o o dată devine prevăzător.
Ciorbă lungă (fig.) = vorbărie multă și inutilă.

CIORCHINE

A sta ciorchine (fig.; despre insecte) = a fi așezate în formă de ciorchine (unele peste altele).

CIOROBOR

A face ciorobor pentru un topor (pop.) = a face gălăgie, a se certa pentru un lucru de mică însemnătate.

CIOTCĂ

A se strânge ciotcă (reg.) = a strânge (înghesuindu-se) o mulțime de oameni (mai rar de lucruri).

CIRCULAȚIE

A fi în circulație = a fi întrebuințat, a avea valoare.
A pune (sau *a introduce, a da*) *în circulație* = a face să intre în uz, să se răspândească, să funcționeze.
A scoate (pe cineva) din circulație (fam.) = **a)** a obosi peste măsură pe cineva, a extenua; **b)** a îndepărta pe cineva dintr-o activitate.
A scoate (ceva) din circulație = a suspenda, a opri răspândirea și folosirea unui lucru.

CIREAȘĂ

A avea trei cireșe (pop.) = a fi la menstruație.
A privi (sau *a se uita*) *la cineva ca la o cireașă coaptă* (pop. și fam.) = a privi cu mare admirație (și poftă).
Cireașa de pe tort (livr.) = **a)** amănuntul sau aspectul cel mai plăcut (valoros, util) al unui lucru sau eveniment; **b)** amănuntul cel mai neplăcut (inutil) al unui lucru sau eveniment.

CIREȘ

A privi (sau *a se uita*) *la cineva ca la un cireș copt* (pop. și fam.) = a privi cu mare admirație (și poftă).

CIRIC

Ciric, dar cine să-l ia de cic! (înv. și pop.) = discuții aprinse.
Ciric de ici dăm de ici (înv. și pop.), se spune despre o persoană care, în loc să încheie un lucru început, pornește la efectuarea altuia.

CIRÍPIE

(A merge sau *a se duce, a trage) ca pe ciripie* (reg.) = (a merge sau a se duce, a trage) drept, întins, în linie dreaptă, ca pe sfoară.

CISLĂ

Fără cislă (înv.) = nenumărat.

CIȘMEA

A curge ca dintr-o cișmea (pop. și fam.) = a curge mult și continuu.

CITI

A citi (cuiva) în palmă = a prezice cuiva viitorul și caracterul, examinându-i liniile din palmă.
A citi în stele (în superstiții) = a prezice cuiva viitorul după poziția stelelor.
A-i citi cuiva (buchiile) (pop. și fam.) = a-i spune cuiva tot ce crezi despre el.

CIUBĂR

A avea capul ciubăr (pop. și fam.) = a-și simți capul umflat de vorbă multă sau (mai ales) de băutură.

CIUBOTĂ

A fi prost ca o ciubotă = a fi foarte prost.

CIUBUC

A aprinde (sau *a trage* ori *a bea*) *ciubuc* (pop. și fam.) = a fuma.
A fi ciubuc (pop. și fam.) = a fi amorezat.

CIUCĂ

A fi ciuca bătăilor (reg. și pop.) = **a)** a primi bătaie de la toți; **b)** (fig.) a încasa toate loviturile.
A fi ciuca lui (reg.) = **a)** a exista toate condițiile pentru a realiza ceva, pentru a se întâmpla ceva; **b)** a fi norocul lui; **c)** a fi timpul lui.
A fi în ciuca lui (reg) = a se simți foarte bine.
A sta de (sau *a se pune pe*) *ciuca cuiva* (reg.) = **a)** a urmări pe cineva; **b)** a exaspera pe cineva cu insistențe.
Asta e ciuca lui (reg.) = acesta e felul lui de a fi.

CIUCIU

Îți dau ciuciu (pop. și fam.) = nu-ți dau nimic.

CIUCIULEA

A fi un ger de-al lui ciuciulea (reg.) = a fi un ger foarte aspru.

CIUCIULETE

A (se) face (sau *a fi ud*) *ciuciulete* (pop. și fam.) = a (se) uda sau a fi ud) până la piele.

CIUCURE

(Plin) ciucure de... = încărcat de...

CIUDĂ

A face (cuiva) în ciudă (sau *în ciuda cuiva*) (pop. și fam.) = a) a necăji intenționat (pe cineva); b) a înfrunta împotrivirea cuiva.

A-i fi (cuiva) ciudă (sau *a-i veni ciudă*) = a-i fi (sau a i se face) necaz, a se supăra, a-i părea rău.

În ciuda cuiva = a) cu intenția de a supăra, de a necăji pe cineva; b) neluând în considerare, înfruntând voința, dorința cuiva.

În ciuda faptului = cu toate că, măcar că, deși.

CIULAMA

A face (pe cineva) ciulama (pop. și fam.) = a bate foarte tare, a zdrobi (pe cineva).

A-și face capul ciulama (pop.) = a se zăpăci, a fi năuc, buimac.

CIULIT, -Ă

Cu urechile ciulite = a) care ascultă atent; b) care devine foarte atent pentru a distinge un sunet îndepărtat, slab.

CIUMĂ

În față mumă și în dos ciumă, se zice despre cei fățarnici.

Pentru unii mumă, iar pentru alții ciumă, se zice despre cei care îi favorizează pe unii, iar cu alții se poartă rău.

CIUMPAȘ, -Ă

A umbla ciumpaș (reg.) = a umbla greoi.

CIUNTA

A ciunta zilele (sau *viața, veacul*) *cuiva* ori *a ciunta pe cineva* (înv. și pop.) = a omorî.

CIUPĂ

Hai ciupa! = vino să faci baie.

CIUPERCĂ

A răsări ca ciupercile după ploaie (sau *din gunoi*) (de obicei depr.) = a apărea în număr mare (sau cu mare repeziciune), a se înmulți.

Doar n-am mâncat ciuperci (nebune)! = doar n-am înnebunit!

(Atâta) pagubă (sau, rar, *jaf*) *în ciuperci!* (ir.) = nu e nimic! puțin îmi pasă! nu e nicio pagubă!

CIUPI

A ciupi de ochi (înv. și pop.) = a) a induce prin aparență; b) a uimi; c) a seduce prin frumusețe.

CIUPIT[1]

Ciupitele (sau *ciupiturile*) *calului* (înv. și pop.) = năravurile calului.

CIUPIT[2], -Ă

Ciupit de vărsat (sau, înv. și reg. *de boale*) = cu urme de variolă sau de bube.

CIUR

A avea un cui de ciur (pop.) = a) a avea foarte mulți (mulți); b) a bârfi pe cineva (evidențiind cât mai multe defecte).

A cărа (sau *duce*) *apă cu ciurul* (la nunta cuiva) (pop.) = a face o muncă zadarnică, a lucra fără spor; a nu face nicio treabă, a pierde vremea degeaba.

A face (tot) ciur = a găuri în multe locuri.

A fi purtat și-n ciur și-n vește (înv.) = a) a fi deprins cu necazurile; b) a fi om practic.

A fi (tot sau *găurit) ciur* = a fi plin de găuri.

A nu-i fi pielea bună nici de ciur (pop.) = a nu fi bun de nimic.

A purta pe cineva ca în ciur (înv.) = a necăji pe cineva.

A trece (sau *a da, a cerne*, înv., *a zbate*) *prin* (sau *cu, în*) *ciur și prin* (sau *cu, în*) *dârmon* (sau, rar, *sită, veșcă*) = a) a cerceta, a examina în amănunt, cu atenție; b) a cleveti, a bârfi pe cineva (scoțându-i la iveală cât mai multe defecte; c) (mai ales cu verbe la participiu) a trece prin multe încercări, experiențe, a căpăta multă experiență.

A vedea ca prin ciur (înv.) = a vedea neclar.

Am un ciur de noroc = n-am noroc deloc.

Dat (sau *trecut*) *prin ciur și prin dârmon* = care a trecut prin multe, experimentat, pățit.

Ochi de ciur (înv.) = a) ochi foarte mici; b) ochi mijiți.

CIURDĂ

A sta (sau *a fi*) *ciurdă* (fam.) = a sta îngrămădiți.

CIUREL

A face un ciurel (înv. și pop.) = a lua de urechi.

A turna cu ciurelul ((înv.) = a ploua tare.

A-i zdrăncăni ciurelul (înv. și pop.) = a se considera superior, deși nu este.

CIURICĂ

I-a venit ciurica (înv. și reg.), se spune când bărbatul își bate nevasta.

CIUȘTE

A se face țușcă (înv.) = a se îmbăta.

CIUTURĂ

(Plouă de) toarnă cu ciutura = plouă torențial, cu găleata.

CIVIL, -Ă

A fi (îmbrăcat) în civil = a purta haine obișnuite.

A se constitui parte civilă (într-un proces) = a cere, la judecată, despăgubiri bănești pentru pierderile cauzate de vinovat.

CIZMĂ

E (prost ca) o cizmă = foarte prost (și grosolan).

CLACĂ

A ajunge de clacă (înv.) = a ajunge de batjocură, de ocară, de râs.

A da clacă la ceva (înv. şi pop.) = a se repezi la lucru mai mulţi deodată, terminând repede.
A-şi bate gura de clacă (înv. şi pop.) = a flecări, a trăncăni, a pălăvrăgi.
Lucru de clacă = **a)** lucru făcut gratis, fără plată; **b)** lucru făcut fără tragere de inimă, de mântuială, prost.
Vorbă de clacă = vorbă inutilă sau neserioasă; flecăreală, pălăvrăgeală.

CLAIE

Claie mare şi fân rău (înv. şi pop.) = om înalt şi prost.
Claie peste grămadă = unul peste altul, de-a valma, în dezordine, la întâmplare.

CLANŢ

A ţine clanţ = a ţine piept adversarului într-o discuţie, a se lupta cu vorba.

CLANŢĂ

A(-i) da cu clanţa (sau *a da din clanţă*) (fam.) = a vorbi mult, întruna (şi despre lucruri mărunte).
A se lua (cu cineva) în (sau *la*) *clanţă* (sau *a se pune în clanţă*) (fam.) = a se certa (cu cineva).
Bun de clanţă (pop.), se spune despre un om care vorbeşte mult (şi convingător).
Rău de clanţă (pop.) = **a)** rău de gură, care vorbeşte mult şi inutil; **b)** pus pe ceartă.
Ţine-ţi clanţa! sau *tacă-ţi clanţa!* = nu mai vorbi! taci!

CLAPĂ

A pune clapa (înv. şi pop.) = a sfârşi, a termina, a da gata.
A trage (cuiva) clapa (fam.) = a înşela, a păcăli (pe cineva), a trage (pe cineva) pe sfoară.
Fugi cu pianul, că se varsă clapele! (ir.) = pleacă!

CLAPCĂ

A cădea (sau *a se prinde*) *în clapcă* = a cădea în cursă, a se lăsa înşelat, păcălit.
A trage clapca = a înşela.

CLASĂ

A da clasă = **a)** a fi superior din punct de vedere intelectual, moral sau fizic; **b)** a învinge într-o competiţie, dispută etc.; **c)** a fi de neegalat într-un anumit domeniu.
A avea clasă = **a)** a avea cursuri; **b)** a fi superior prin ţinută, prin comportament, prin instrucţie.
De (mare) clasă sau *(de) clasa întâi* = de clasă superioară, de prima calitate, de primul rang, de (mare) valoare; straşnic, grozav.

CLAVIR

A avea clavir la cap (înv. şi pop.) = a fi cam ţicnit.

CLĂBUC

A face clăbuci la gură (fam.) = a vorbi mult şi cu furie; a face spumă (la gură).

CLĂDI

A clădi pe nisip = a întreprinde ceva sortit eşecului.

CLĂMPĂNI

A clămpăni din gură (fig.) = a flecări, a sporovăi (vrute şi nevrute).

CLĂTI

A clăti capul (înv.) = a da din cap.
A clăti coada (înv.; despre câini) = a da din coadă.
A nu se clăti din loc = a nu se mişca, a nu se urni, a rămâne nemişcat.
A nu (se) clăti niciun fir de păr din capul cuiva (înv.) = a nu (se) primejdui cu nimic viaţa cuiva.
A-şi clăti gura = **a)** a spăla gura; **b)** (fig.) a bea puţin (rachiu, vin etc.)

CLĂTINA

A clătina capul (sau *cu capul, din cap,* rar, *din barbă*) = a-şi mişca capul într-o parte şi în alta în semn de mirare, de îndoială, de descurajare etc.
A clătina cu (sau *din,* mai rar, *de*) = a mişca într-o parte şi într-alta, a clăti, a da din...
A se clătina (ca) dinţii (babei) = a fi aproape de sfârşitul vieţii.

CLEI

A da (sau *a pune*) *un clei* (reg., vulg.) = a avea contact sexual.
A fi clei (fam.) = **a)** a nu şti absolut nimic (atunci când este ascultat la şcoală, la un examen etc., a fi ignorant; **b)** a fi foarte beat.

CLEŞTE

A-i da cu zeamă de cleşte (despre dureri de dinţi; glumeţ) = a merge la dentist.
A-i scoate cuiva vorba (sau *cuvintele*) *(din gură) cu cleştele* = a face cu greu pe cineva să vorbească.
A strânge în cleşte (sau *în balamale*) = a strânge cu uşa.
A(-i) trece (durerea de dinţi) cu zeamă de cleşte (glumeţ) = a merge la dentist pentru a scoate dintele.
A prinde (sau *a apuca, a strânge*) *pe cineva ca în* (sau *într-un*) *cleşte* = a prinde pe cineva la strâmtoare, a-l aduce în imposibilitatea de a scăpa; a-l încolţi; a pune stăpânire.
A ţine (în) cleşte (înv. şi pop.) = a face cuiva viaţă grea.
Bun de cleşte (înv. şi pop.) = puternic.
Rădăcină de cleşte = extracţie dentară, considerată cel mai bun leac pentru durerea de dinţi.

CLIC

A sparge clicu' = a termina cu scandalul.

CLIN

A nu avea nici în clin, nici în mânecă (*cu cineva*) (fam.) = a nu avea nimic comun, niciun amestec, nicio legătură (cu cineva).

CLIPĂ

O clipă! = aşteptaţi puţin, opriţi-vă.

CLIPI

Cât ai clipi (sau *cât clipeşti*) *(din ochi)* = numaidecât, imediat, cât ai bate din palme, pe dată.

CLIUCĂI

A cliucăi (cu bătaia) (reg.) = a bate rău.

CLOANŢĂ

A o lua în cloanţă (reg.) = a se îmbăta.

CLOCĂ

A cădea clocă (despre păsări) (pop.) = a începe să clocească.

A sta clocă (pop.) = **a)** a cloci; **b)** (fig.) a lenevi.

CLOCI

A cloci o boală = a fi pe cale de a se îmbolnăvi.

CLOCIT, -Ă

A puți a ouă clocite (înv. și pop.) = **a)** a mirosi foarte urât; **b)** a spune minciuni.

CLOCOT

A da în clocot (despre oameni) = **a)** a se înfuria (peste măsură); **b)** a fi stăpânit de emoții puternice.

A (se) da în(tr-un) clocot = a începe să fiarbă; a (se) fierbe.

CLOCOTIT, -Ă

A bea apă clocotită și a mânca foc (înv.; despre cai) = a fi foarte iute.

CLONȚ

Mai moaie-ți clonțul (reg.) = mai taci din gură.

CLOPOT

A avea (mare) clopot pe cap (înv. și pop.) = a avea o grijă mare.

A-i umbla gura în clopote (reg.) = a vorbi în neștire.

A trage clopotele (fam.) = **a)** a face curte (unei femei); **b)** a divulga un secret.

A trage (sau *a bate*) *clopotul de mort* (înv. și pop.) = a bate clopotul într-un anumit fel, pentru a anunța moartea cuiva.

Clopotul alege = după moarte se cunoaște valoarea omului.

Leacu-i zeamă de clopot (fam.) = nu mai sunt șanse de vindecare, leacul bolii e moartea.

Zeamă de clopot = moartea.

CLOPOȚEL

A avea gura (ca un) clopoțel = a fi vorbăreț.

A trage clopoțele după cineva (înv.) = a trage clopotul cel mic la moartea unui copil.

A umbla cu clopoțelul (înv.) = a colinda.

Eu o mân după viței, ea-mi aduce clopoței, se zice despre cei proști care nu fac ceea ce li se cere.

Mâța (sau *pisica*) *cu clopoței nu prinde șoareci*, cine se laudă dinainte (sau cine face multă gălăgie) nu face nicio ispravă.

CLOȘCĂ

A i se răsturna cloșca = a se sminti, a înnebuni.

A rămâne cloșcă = **a)** (despre femei) a rămâne gravidă; **b)** (despre bărbați) a rămâne la pat după o boală, o altercație etc.

A sta cloșcă (despre femei) = a accepta (fără să se opună) un raport sexual.

A ședea (sau *a sta*) *cloșcă* (pop.) = a sta nemișcat sau inactiv; a lenevi, a trândăvi.

Fură cloșca de pe ouă (sau *fură ouăle de sub cloșcă*) (pop.), se zice despre un hoț foarte abil.

Negustor de piei de cloșcă (pop.; ir.) = persoană neserioasă, care se dă drept altceva decât este.

COACE

A aștepta (sau *a lăsa*) *până se coace pietroiul* (înv.) = a nu mai rămâne nicio speranță.

A coace pe cineva (înv.) = a pândi pe cineva pentru a se răzbuna.

A coace pe cineva la inimă (înv.) = a dori răul cuiva.

A fi copt (la os) = a fi om matur, cu judecată.

A-i coace (cuiva) turta sau *a i-o coace* = a-i pune cuiva gând rău, a încerca să-i facă rău (*cuiva*); a-i întinde cuiva o cursă.

A mai gusta până s-o coace (înv.) = a mai avea răbdare.

Se coace-pălește (înv. și pop.) = dă în copt, se înroșește abia, începe a se coace la suprafață, se pârguiește.

COADĂ

A atârna de coadă = a încărca (pe cineva) cu o vină, o poreclă etc.

A avea coadă lungă, minte scurtă (pop. și fam.) = a nu fi prea inteligent.

A călca (pop.) *șarpele* (sau *pe cineva*) *pe coadă* = **a)** a jigni, a supăra (pe cineva); **b)** a atinge unde îl doare.

A căuta coada prepeliței = a căuta ceva ce nu există.

A da din coadă = **a)** (mai ales despre câini) a mișca coada încoace și încolo, a se gudura; **b)** (fig.) (despre oameni) a se linguși pe lângă cineva în mod josnic.

A dat-o de coadă-n vale! = **a)** a feștelit-o, a dat-o dracului; **b)** a scăpătat, a sărăcit, a ajuns la lulele, la covrigi.

A face coadă = a sta într-un șir (lung) de oameni care își așteaptă rândul la ceva, undeva.

A face cu coada ochiului = a face (cuiva) un semn discret din ochi.

A face din coadă, opincă (înv. și pop.) = a face o acțiune imposibilă, zadarnică și netemeinică.

A fâțâi coada (ca vulpea) (înv. și pop.) = a se comporta într-un mod care denotă viclenie.

A fi coada cuiva = a fi ciracul cuiva.

A fi (sau *a rămâne*) *scurt în coadă* (pop. și fam.) = a o păți.

A fi (sau *a veni*) *de la coada vacii* = a fi sau a veni de la țară, din mediu rural.

A-i atârna cuiva de coadă (pop. și fam.) = **a)** a atribui cuiva o vină; **b)** a porecli.

A-i face cuiva mațele coadă de zmeu = a face pe cineva să piardă într-un fel sau altul.

A-i ieși (cuiva) (sau *a avea*) *venin la coadă* (pop. și fam.) = a-și arăta (în final) răutatea.

A-i lega (cuiva) o tinichea (sau *tinicheaua*, ori, reg. *bășica* sau *tigva*) *de coadă* (pop. și fam.) = **a)** a(-i) atribui cuiva (pe nedrept) fapte, lucruri reprobabile spre a-l compromite; **b)** a concedia (nejustificat).

A împleti coadă (sau *cosiță*) *albă* (pop. și fam.) = a rămâne sau a îmbătrâni nemăritată, a rămâne fată bătrână.

A înnoda coada la câini (sau *câinii la coadă*) (pop. și fam.) = **a)** a fi viclean; **b)** a vagabonda; **c)** a sta degeaba, a nu avea de lucru.

A lua (sau *a apuca ceva*) *de coadă* = a se apuca de treabă, a începe ceva.

A nu avea nici cap, nici coadă (pop. și fam.) = **a)** a nu avea niciun plan, nicio ordine; **b)** a fi fără înțeles, confuz.

A o călca pe coadă = a accelera, a lua viteză.

A o da de coadă-n vale (pop. și fam.) = **a)** a eșua într-o acțiune; **b)** a sărăci.

A (o) lua (ceva) de coadă = a se pune pe treabă.

A o lua (sau *trage*) *sub coadă* (vulg., despre femei) = a avea raport sexual.

A pica de la coada vacii (despre orășeni) = a proveni din mediul rural.

A pleca (sau *a se duce, a fugi, a ieși, a se întoarce*) *cu coada între picioare* = a pleca (sau a se duce, a fugi, a ieși, a se întoarce) umilit, fără izbândă.

A prinde (sau *a lua*) *prepelița* (sau *purceaua*) *de coadă* (pop. și fam.) = a se îmbăta, a se chercheli, a se afuma.

A pune coada pe (sau *la*) *spinare* (pop. și fam.) = a pleca (pe furiș), a o șterge (lăsând lucrurile nerezolvate).

A pune coadă (cuiva) = a urmări, a se ține insistent după cineva.

A pune coadă la secure (sau *topor* etc.) [ori *a lua* (sau *a apuca*) *ceva de coadă*] = a se apuca de treabă, a începe ceva.

A pune (sau *a scoate*) *coadă* (sau *cozi*) *cuiva* (pop. și fam.) = **a)** a bârfi pe cineva; **b)** a batjocori pe cineva.

A pune sare pe coadă (cuiva) = **a)** a nu mai putea prinde pe cineva; **b)** a nu mai putea găsi pe cineva.

A rămâne la coada sapei (pop. și fam.) = **a)** a scăpăta, a sărăci; **b)** a nu se putea îmbogăți; **c)** (despre copii sau tineri) a nu-și continua studiile.

A scăpa scurt din coadă (pop. și fam.) = a scăpa cu greu dintr-o primejdie, însă nu fără oarecare urmări neplăcute.

A scurta (sau *a tăia*) *cuiva din coadă* (pop. și fam.) = a tempera pornirile cuiva.

A (se) apuca de coadă [sau *a încăleca pe (la) coada calului*] (pop.) = a începe ceva într-un mod greșit.

A se termina în coadă de pește (despre o acțiune, un discurs, o povestire etc.) = a avea un sfârșit neclar, confuz, neconvingător.

A se ține de coada albiei (înv. și pop.) = a se chinui să fie în rândul lumii.

A se ține de coada cuiva [sau *a se ține* (ori *a umbla*) *coadă de* (sau *după*) *cineva*] (pop. și fam.) = a fi nedespărțit de cineva, a se ține cu insistență și pretutindeni de cineva, a se ține scai.

A strânge mâța de coadă (pop. și fam.) = a constrânge, a obliga, a sili pe cineva să facă ceva.

A sta în coadă (înv. și reg.; despre vaci) = a fi foarte slabă.

A sta la coadă = a sta într-un șir de oameni, așteptând să-i vină rândul.

A sta și-n cap și-n coadă = a face tot posibilul (a încerca imposibilul) pentru atingerea unui scop.

A-și face coada colac (pop.) = a se sustrage de la o răspundere.

A-și vârî (sau *a-și băga*) *coada (în ceva)* (pop. și fam.) = **a)** a se amesteca în chestiuni care nu-l privesc, provocând, uneori, complicații sau încurcături; **b)** se zice despre cel care se strecoară peste tot, ca să afle câte ceva.

A-și vârî (sau *a-și băga*) *dracul coada* (pop. și fam.) = **a)** a se ivi neînțelegeri sau complicații într-o anumită situație sau stare de lucruri; **b)** a se urzi o intrigă.

A-și vedea de coada măturii (sau *tigăii*) (pop. și fam.; despre femei) = a se ocupa (numai) de treburile gospodărești.

A trage (sau *a privi*) *cu coada ochiului* = a privi pe furiș.

A trage la (sau *sub*) *coadă* (pop. și fam.) = a avea relații sexuale.

A trage mâța (sau *pe dracul*) *de coadă* = a o duce greu din punct de vedere material, a face cu greu față nevoilor minime de trai.

A trage nădejde ca ursul de coadă = a spera la lucruri imposibil de realizat.

A ține (sau *a ridica*) *coada sus* (sau *a ședea cu coada îmbârligată*) = a se mândri, a se făli (nejustificat).

A umbla câinii cu covrigi (sau *colaci*) *în coadă* (pop. și fam.; ir.) = a se bucura de bunăstare fără niciun efort.

A umbla (sau *a se ține*) *coadă după cineva* (sau *a se ține de coada cuiva*) = a fi nedespărțit de cineva, a se ține scai.

A vedea de coada măturii = a-și vedea de treaba care îi stă în căderea sa, de gospodăria casei.

Cap-coadă = de la început până la sfârșit.

Coada-i grasă! (reg.), exprimă ideea că cel mai important lucru e finalul.

Coadă de maimuță (glumeț) = simbol folosit pentru codificarea adresei de email.

Coadă de topor (fam.) = persoană care își trădează grupul, comunitatea din care face parte, dezvăluind anumite secrete dușmanului.

Coadă (sau *fustă*) *lungă, minte scurtă* (mai des: *poale lungi și minte scurtă*), se zice despre femei, spre a arăta credința că, în genere, femeile au puțină minte.

Cu coada bârzoi = îngâmfat, fudul, plin de el.

Cu coada între picioare (sau, reg., *între vine*) (pop. și fam.; despre oameni) = umilit, rușinat.

Cu coada ochiului = pe furiș, cu privirea piezișă.

Dă cu coada [sau *își vâră* (ori *bagă*) *coada*], se zice de acel ce caută să umble prin toate locurile, ca să afle câte ceva.

De când (cu) nemții de coadă = de demult, din moșistrămoși, din vremuri vechi.

De la coada vacii = de la țară, din mediul rural.

De la coadă = de la sfârșit spre început.

De stă mâța-n coadă = uluit, încremenit, de spaimă, de uimire.

(De) stă vaca în coadă (pop.) = e foarte slab, e slab de tot.

Din coadă, opincă (înv. și pop.), exprimă zădărnicia sau netemeinicia unei lucrări.

E scurtă-n coadă = a pățit-o (ca ursul sau vulpea, cărora le-a rămas coada în gheață).

Fără cap și fără coadă = fără sens, fără noimă, dezlânat.

Fâțâie coadă, se zice despre cel viclean.

(Get-beget) coada vacii = neaoș; vechi, băștinaș.

Își vâră (sau *și-a vârât, își bagă, și-a băgat* etc.) *dracul coada (în ceva)*, se spune când într-o situație se ivesc neînțelegeri sau complicații (neașteptate).

Minciună cu coadă (fig.) = minciună mare, înconde-iată.

Se ține și el de coada albiei!) = de-abia se ține în rândul lumii (oamenilor).

Veninul în coadă = răutatea se vede la sfârșit (cf. lat. *in cauda venenum*).

COAJĂ

A nu curăța de coajă (înv.) = a spune direct.

A o lua pe coajă (sau *pe cocoașă*) (fam.) = **a)** a lua bătaie; **b)** (sport) a pierde, a fi învins.

A prinde coajă (înv. și reg.) = a prinde cheag, a începe să se îmbogățească, a începe să-i meargă bine.

A prins mămăliga coajă, se zice despre cel care începe să fie îndrăzneț, să prindă curaj.

A roade cojile cuiva (înv. și pop.) = a fi întreținut de cineva.

De la cinci pâini miezul și de la nouă colaci coaja, se zice despre cel lacom la mâncare.

Nu-l curăța de coajă = spune de-a dreptul, fără înconjur.

COARDĂ

A arunca pe cineva în corzi = a pune pe cineva într-o situație dificilă.

A atinge (sau *a lua*) *(pe cineva) la coarda sensibilă* (sau, înv., *simțitoare* ori *subțire*) (fam.) = **a)** a se adresa cuiva punând accentul pe un fapt la care acesta este mai sensibil; **b)** a lăuda, a măguli pe cineva; **c)** a atinge pe cineva unde-l doare.

A avea mai multe coarde la arc (calc după fr. *avoir plusieurs cordes à son arc*) = a avea mai multe mijloace pentru a izbuti într-o treabă.

A da la coardă (despre cai) = a alerga în cerc un cal legat de gât cu o frânghie.

A începe (sau *a da*) *pe altă coardă* (înv.) = a încerca alte mijloace (de convingere).

A întinde coarda până se rupe (sau *plesnește*) (sau *a întinde prea tare coarda*) (fam.) = **a)** a împinge lucrurile prea departe, până la extrem; a risca prea mult; **b)** a abuza prea mult de răbdarea cuiva.

A lua (pe cineva) pe coarda razachie = a apela la sensibilitatea cuiva, a recurge la înduioșarea cuiva.

A lucra pe coarda sa (înv.) = a nu se amesteca în afacerile altuia.

A mișca toată coarda (înv.) = a face tot posibilul pentru a izbuti.

A (o) lăsa în (sau *pe*) *coarda de (mai) jos* (sau *a muia coarda*) (înv.) = a (mai) reduce din pretenții, a se îmblânzi, a se astâmpăra.

A (o) ține în coarda de sus (înv.) = a avea pretenții (mari).

A se da la coardă = a se deprinde (cu ceva), a se obișnui (cu ceva), a se da pe brazdă.

A ține (drumul) coardă (înv. și pop.) = a merge tot înainte.

Ca o coardă (întinsă) = foarte încordat.

Coardă penală (peior.) = prostituată luată în vizor de poliție.

Lăutarul coarde vede, coarde visează (înv. și pop.) = fiecare vede viața prin prisma nevoilor lui.

COARNĂ

A se usca (ca o) coarnă (pop.) = a se usca de tot, a fi plin de zbârcituri.

Câte coarne în putină (înv. și pop.) = mult.

COASĂ

A bate (în gură) ca pe coasă (pop. și fam.) = a bate metodic.

A bate pe cineva ca pe-o coasă rea (înv. și pop.) = a nu ajunge la niciun rezultat, oricât ai încerca.

Du-te, bate-ți coasa! (ir.) pleacă!, fugi!

COASE

A coase cu ochii (înv. și reg.) = a privi cu atenție.

A coase cu (sau *în*) *cuie* (înv. și reg.) = a asambla scânduri, bătându-le în cuie.

A coase din tunuri (sau *cu tunurile*) (înv.) = a bombarda.

A coase la oboroace (înv. și pop.) = a sforăi în somn.

A coase mâneca (înv.) = joc de copii în care, prin păcăleală, se prinde mâneca unuia în ușă, apoi cel prins e stropit cu apă.

A coase petic de petic (înv.) = **a)** a fi zgârcit; **b)** a fi sărac.

COASTĂ

A avea coastele lipite (pop. și fam.) = a fi flămând tare, a fi mort de foame.

A avea pe cineva în coaste (fam.) = a se simți stingherit în acțiuni de prezența permanentă (și indiscretă) a cuiva.

A bate (sau *a freca* ori *a lăsa*) *pe cineva la trei* (sau *patru*) *coaste* [ori *a face cuiva pântece din coaste* sau *a-i rupe* (ori *frânge*) *coastele*] (pop. şi fam.) = a bate zdravăn, a ciomăgi.

A da coaste (înv. şi pop.) = a da ascultare, a se lăsa prins de...

A da (cuiva) din coastă = a nu slăbi (pe cineva), a nu-i da (sau a nu-l lăsa) în pace.

A freca (sau *a lăsa*) *(pe cineva) la trei* (sau *patru* etc.) *coaste* = a bate rău (pe cineva).

A-i pune cuiva sula în coastă = a obliga pe cineva să facă (fără întârziere) un lucru neplăcut şi greu.

A-i rupe (sau *a-i frânge*) *cuiva coastele* = a bate rău, a snopi în bătăi.

A i se lipi (cuiva) coastele (de foame) (sau *a i se lipi coastele de pântece* ori *a avea coastele lipite*) (pop. şi fam.) = a fi foarte flămând, a fi mort de foame.

A i se lipi (cuiva) coastele de spinare = a fi foarte slab.

A lăsa (sau *a pune*) *(pe cineva) pe coaste* (înv.) = a bate zdravăn pe cineva; a-l face să zacă din cauza bătăii.

A mânca coaste prăjite (pop. şi fam.) = a nu mânca nimic, a mânca răbdări prăjite.

A nu da cuiva din coastă (pop. şi fam.) = a nu da pace. a nu-l slăbi.

A scoate coasta de drac (din femeie) (înv. şi pop.) = a bate o femeie, atunci când e rea.

A sta (cuiva) în coaste = a) a sta (cuiva) aproape; a stingheri (pe cineva) în mişcări; b) a-i sta (cuiva) în drum.

A sta ca un spin în coasta (sau *în ochii*) *cuiva* = a nu fi pe placul cuiva, a fi o prezenţă neplăcută pentru cineva, a incomoda pe cineva.

A-şi da coastele cu cineva = a se înţelege pe ascuns cu cineva.

A zăcea pe coaste = a zăcea culcat pe o parte din cauza unei boli grave.

(E) slab (sau, ir., *gras*) *de-i poţi număra coastele* (sau *îi numeri coastele de slab ce e*) = (e) foarte slab.

COBE

Parcă are cobe (Mold.), se spune despre o persoană care e răguşită.

COBORÎ

A coborî ochii (sau *privirea*) = a privi în jos, în pământ (de ruşine, de timiditate etc.).

A (nu) coborî ştacheta = a (nu) micşora nivelul pretenţiilor sau al realizărilor.

COBZĂ

A avea cobză = a fi bun de gură.

A cânta la cobză (arg.) = a denunţa, a turna.

A duce (pe cineva) cu cobza (sau *cu iordanul, cu preşul*) (fam.) = a amăgi, a înşela, a cobzări (pe cineva).

A fi gras (ca o cobză) (ir.) = a fi slab şi bolnăvicios.

A fi răcit cobză (fam.) = a fi foarte răcit.

A-i cânta (cuiva) din cobză (fam.) = a face pe cineva să spună ceea ce are pe suflet, şi ceea ce nu ar vrea să se ştie.

A-i face (cuiva) pântecele cobză (fam.) = a bate tare (pe cineva), a snopi din bătăi (pe cineva).

A lega (pe cineva) cobză = a lega (pe cineva) strâns (de mâini şi de picioare), a lega fedeleş.

A se face cobză (sau *cocă*) = a se îmbăta foarte tare.

COCĂ

A se face cocă (sau *cobză*) (fam.) = a se îmbăta foarte tare.

Minte de cocă = prost.

COCÂRLĂ

A se da de-a cocârla (reg.) = a se rostogoli dându-se peste cap pe spate de mai multe ori, prinzându-se cu mâinile de coapse, într-un joc de întrecere la copii.

COCEAN

A fi cocean (fig.) = a fi beat turtă.

A tunde cocean = a tunde până la piele.

D-aia n-are ursu' coadă şi para cocean!, se zice despre cei lacomi.

COCHI-VECHI

A fi de cociovete (înv.) = a fi inutil.

A umbla de cociovete (înv.) = a pierde vremea.

COCIE

(Slujbaşului) îi cântă cocoşu-n cocie (înv. şi pop.) = (slujbaşului) îi merge bine.

COCIŞ

Cocişul s-a făcut cocişieş (înv. şi pop.) = vizitiul a ajuns proprietar de trăsură cu cai.

COCLAURI

A umbla pe coclauri = a umbla haimana, a vagabonda, a umbla aiurea.

COCLEŢ

A-i şti cuiva coclelele (reg.) = a-i cunoaşte cuiva tainele, gândurile ascunse.

COCOAŞĂ

A-i suna cuiva cocoaşa = a bate pe cineva.

A o lua pe cocoaşă (sau *pe coajă*) (fam.) = a mânca bătaie.

COCOLOŞI

A cocoloşi cuiva vorba = a) a răstălmăci vorbele, pentru a scăpa cu minciuna; b) a face pe cineva să se încurce.

A o cocoloşi = a nimeri prost.

COCOROSI

A se cocorosi pe lângă o fată (înv. şi pop.) = a-i da târcoale (ca un cocoş în jurul găinii).

COCOŞ

A fi cucoş-de-vânt (pop.) = a se potrivi la voia întâmplării.

Cântă cocoșul = bărbatul conduce, își impune părerile (într-o familie, într-o gospodărie).

COCOȘA

A cocoșa cu treburi = a încărca pe cineva cu prea multe treburi.

A cocoșa (pe cineva) în bătăi = a bate (pe cineva) foarte tare, a snopi în bătăi.

CODĂLBI

A o codălbi (reg.) = a nu izbuti, a nu reuși.

CODĂRIE

A pune în codărie = a găsi răspuns la ceva.

CODIȘCĂ

A umbla codișcă după cineva (pop.) = a umbla mereu după cineva.

CODIȚĂ

A afla o codiță cuiva (înv.) = a-i găsi cusururi cuiva.

CODRU

A aștepta ca pe un codru verde = a aștepta cu mult dor.

A lua drumul codrului = a deveni haiduc.

A se duce (sau *a se băga, a trage* etc.) *în* (sau *la*) *codru* (în poezia populară de haiducie) = a se apuca de haiducie.

A visa codri verzi = a visa lucruri imposibile.

A vorbi (sau *a țipa, a urla*) *ca în codru* = a) a vorbi foarte tare, fără a ține cont de cei din jur; b) a vorbi urât.

Ca în codru = a) fără să-i pese de nimeni și de nimic, nestingherit; b) foarte tare.

Codru fără lupi nu este = printre oameni sunt și buni și răi.

E bun doar de codru (înv.) = nu e bun de muncă.

Hoț de codru (sau *fură ca în codru*), se spune despre cel care fură nestingherit și fără grijă.

I s-a încheiat (sau *închis*) *calea în codru* = i s-au curmat drumurile.

COFĂ

A căuta cofe de moși = a căuta chilipir (aluzie la obiceiul de a împărți, în ziua Moșilor, cofe de pomană).

A ploua (sau *a turna*) *cu cofa* (sau *ca din cofă*) = a ploua foarte tare, torențial, cu găleata.

A pune (sau *a băga pe cineva*) *în cofă* (fam.) = a) a întrece, a lăsa pe cineva în urmă prin pricepere sau viclenie; a-l înfunda; b) a pune în încurcătură pe cineva.

COI

A fi bătut la cap ca berbecele la coaie = a fi prost.

A strânge pe cineva de coaie = a constrânge pe cineva la ceva, fără putință de împotrivire.

A-și da cu tesla în coaie = a se enerva, a se înfuria.

COJI

A coji pe cineva în bătăi = a bate rău pe cineva.

A-l coji pe cineva puricii = a-l pișca rău (în timpul somnului).

COJOC

A avea (a găsi, a afla) ac de (sau *pentru*) *cojocul cuiva* (pop.) = a găsi mijlocul (sau modalitatea) de a pune pe cineva la punct (de a-i veni de hac), de a opri (a înfrâna), a pedepsi pe cineva.

A cunoaște cui de ce îi e cojocul (pop.; fig.) = a ști cu cine ai probleme.

A face (cuiva) pielea cojoc (sau *a-i scutura cuiva cojocul*) = a bate zdravăn pe cineva.

A-i petici cuiva cojocul = a bate pe cineva

A-l mânca (pe cineva) cojocul (sau *spinarea*) = a avea un comportament care trebuie pedepsit, de obicei cu bătaia.

A nu căuta de ce e cojocul cuiva (fig.) = a-i trata egal pe toți, cu aceeași severitate.

A nu-l mai întreba (pe cineva) de ce-i e cojocul (fig.) = a nu mai lăsa (pe cineva) să se gândească, a lua (pe cineva) repede, pe neașteptate.

A scutura (cuiva) cojocul [sau *a i se face (cuiva) pielea cojoc*] (pop.; fig.) = a bate sau a fi bătut (zdravăn).

A-și întoarce cojocul pe cealaltă parte (sau *pe dos*) (fig.) = a-și schimba atitudinea, părerile (deodată și pe neașteptate), a întoarce foaia.

A-și păzi cojocul = a se feri de bătaie.

A-și teme (sau *a-și păzi*) *cojocul* = a fi prea precaut, a evita (cu prudență) riscurile, a se teme (de bătaie).

Cât îi poate cojocul [sau *ce-i poate (cuiva) cojocul*] (pop.; fig.) = cât poate cineva, cât îl ține cureaua.

Cine umblă la Crăciun în cămașă, la Paști umblă în cojoc = când iarna e caldă, primăvara va fi rece.

Iarnă cu șapte cojoace (pop. și fig.) = iarnă grea (foarte friguroasă).

Jocul rupe cojocul (pop. și fig.) = cine se ține de petreceri sărăcește.

Te mănâncă cojocul! (pop.; fig.) = nu te astâmperi! nu te potolești! te mănâncă pielea!

Vai de cojocul lui (pop.; fig.) = vai de el, vai de capul lui, vai de pielea lui.

COL

A fi de col (Munt.; rar) = a fi paznic de noapte, a fi de caraulă.

COLAC

A aștepta (sau *a adăsta*) *ca mortul colacul* = a aștepta ceva cu nerăbdare, cu mare poftă.

A aștepta (sau *a primi pe cineva*) *cu colaci calzi* (pop.) = a face (cuiva) o primire bună, călduroasă.

A duce pe cineva la colaci calzi (pop.) = a-l duce cu vorba, cu făgăduieli deșarte; a-l purta pe la icoane.

A lua colac (ir.) = a da de știre, a informa pe cineva despre ceva (rău).

A mânca cuiva colacii = a) a vedea mort (pe cineva); b) a nenoroci, a omorî (pe cineva).

A se face (a ședea) colac (pop. și fam.) = a se așeza, a se culca cu corpul încolăcit, ghemuit.

A-şi face coada colac (pop. şi fam.) = a căuta pretexte nefondate.

A trecut baba cu colacii (sau *colacul*) (sau *i-a mâncat cioara colacul*) (pop. şi fam.), se spune persoanelor care au scăpat o ocazie.

A umbla după (sau *a aştepta*) *colaci calzi* = a umbla după (sau a aştepta) lucruri bune, plăcute şi venite de-a gata.

Asta-i lapte cu colac, se spune când se întâmplă ceva plăcut, folositor.

Aşa colac! = ce noroc (pe mine)!

Colac peste pupăză (pop. şi fam.), se zice când peste un necaz sau o nenorocire mai vine alta.

Cum e sfântul şi colacul (pop.) = a) omagiul sau darul se măsoară după importanţa persoanei, cum e turcul şi pistolul; b) după cum e omul aşa e şi atitudinea faţă de el.

Dă-i colacul şi lumânarea = ia-ţi nădejdea, renunţă (se zice când nu mai găseşti ce ai pierdut sau când nu mai capeţi îndărăt ce ai împrumutat).

I-a mâncat cioara colacul = a murit.

La cel bogat vine şi dracul cu colaci = celui norocos îi merge bine întotdeauna.

Nu i s-au prins colacii (pop.) = nu i-a mers bine sau n-a reuşit ceva.

Omul nu fuge de colac, ci de ciomag = omul se fereşte de rău nu de bine.

Pe la noi umblă câinii cu colaci în coadă (ir.) = e belşug mare.

Popâc, moaşe, colac = iată, tocmai acum când nici nu mă aşteptam.

Să dai colac (sau *turtă*) *zilei că ai scăpat!* (pop.) = să mulţumeşti lui Dumnezeu că ai scăpat fără probleme.

COLĂTĂU „mânerul sucalei"

A umbla colătău (reg.) = a umbla roată, de jur împrejur.

COLB

A bate (sau *a croi, a flocăi, a lovi*) *(pe cineva) să-i meargă* (sau *de-i merge*) *colbul* = a bate zdravăn (pe cineva).

A da cuiva colb în ochi = a încerca să înşele pe cineva (despre valoarea unui lucru, unei afaceri, unui om etc.).

A da cuiva (unui lucru) colb = a termina repede, a termina gata.

A-i da un colb = a-şi bate joc de cineva.

COLEA

Când colea (ce să vezi?) (sau *cându-i colea*), se spune pentru a pregăti pe ascultător că urmează ceva neaşteptat, important.

Cât colea = în apropiere, nu departe.

Nu e de ici, de colea = este de soi, este important, deosebit, nu oarecare.

COLEAŞĂ „mămăligă moale"

A afla spini în coleaşă = a căuta ceartă cuiva.

COLILIU, -IE

A-i fi (cuiva) calea în colilie (pop.) = a) a-i fi calea semănată cu flori, a avea un drum frumos, plăcut; b) a avea o viaţă plăcută.

Alb-colilie (despre părul oamenilor; (p. ext.) despre oameni) = (cu părul) complet alb.

COLIMATOR

A lua (pe cineva) în colimator = a urmări, a observa comportamentul cuiva; a persecuta (pe nedrept) pe cineva.

COLIND

A umbla cu colindul = a) a umbla în seara de Crăciun sau de Anul Nou, din casă în casă, cântând colinde; b) a umbla de colo până acolo, dintr-un loc în altul.

COLINDEŢ

A umbla cu colindeţele (sau *în colindeţi*) (pop.) = a colinda.

COLIVĂ

A i se face coliva [sau *a fi cu* (ori *a-i bate, a-i suna, a-i juca*) *coliva în piept* sau *a mirosi a colivă*] (pop.) = a fi în ultimul stadiu al unei boli incurabile, a fi muribund, a fi în pragul morţii.

A mânca cuiva coliva = a) a dori moartea cuiva; b) a omorî pe cineva; c) a supravieţui cuiva.

A umbla după colivă = a umbla după pomană, a fi pomanagiu.

Când mi-o face coliva = când voi muri.

Cu coliva pe piept = în pragul morţii, muribund.

COLIVIE

A-i trece (sau *trăsni*) *cuiva prin colivie* = a-i trece prin minte.

A-şi pune colivie cu sticleţi pe cap = a se căsători.

COLNICEAT, -Ă

A merge colniceat (reg.), se spune despre miei când răcesc la picioare şi păşesc cu greutate.

COLO

A se cunoaşte (sau *a se vedea* etc.) *cât de colo* = a se cunoaşte (sau a se vedea etc.) de departe, a fi (foarte) evident.

Auzi colo! = a) ce idee!; b) nici nu poate fi vorba.

Când colo (înv.) = (exprimând o surprindere) de fapt, în realitate.

Cât colo (înv.) = la oarecare depărtare.

De acolo (până) acolo = dintr-un loc în altul, încoace şi încolo, peste tot.

Ia te uită colo! (pop.) = (exprimând mirarea) i-auzi! de unde şi până unde?

Nu-i de ici, de acolo = a) e o persoană importantă; b) este o ocazie rară.

Pe colo..., pe dincolo = într-o parte..., într-alta.

(Pe) ici, (pe) colo (sau *colo și acolo*) = din loc în loc, pe alocurea, foarte rar.

COLOANĂ

A pune (pe cineva) pe două coloane = a dovedi că cineva a plagiat, expunând, în coloane alăturate, textul plagiatorului și originalul folosit de acesta.

COLȚ[1]

A avea colți (sau *un colț*) = **a)** a fi dârz; **b)** a fi obraznic.

A da (sau *a scoate, a prinde*) *colț(i)* (despre plante; reg.) = a încolți.

A fi la colți (cu cineva) (pop.) = a trăi rău cu cineva, a nu se înțelege deloc cu cineva.

A prinde colți (pop.) = a se obrăznici.

A scăpa din colții cuiva (pop.) = a scăpa dintr-o mare primejdie.

A (se) lua în (sau *la*) *colți* (pop.) = a (se) certa, a fi gata de încăierare, de ceartă.

A-și arăta colții (pop.) = a se împotrivi, a manifesta o atitudine agresivă, aprigă.

COLȚ[2]

A avea mintea în colțuri = a fi prost.

A da colțul = a muri.

A da din colț în colț (pop.) = a se zbate în toate chipurile, a recurge la tot felul de subterfugii pentru a ieși dintr-o încurcătură.

A face maci roșii la colțul gurii = a muri împușcat.

A prinde pe cineva la colț (pop.) = a prinde pe cineva la strâmtoare.

A pune (un copil) la colț = a pedepsi un copil, așezându-l într-un ungher al camerei cu fața la perete.

Colț cu... = în unghiul format de străzile...

Colț de țară = loc retras.

Colț de stradă = unghiul format de două străzi care se întâlnesc.

În (sau *din*) *toate colțurile* = în (sau din) toate părțile, (de) pretutindeni.

La colț de țară și la mijloc de masă = într-un loc ferit de primejdii.

COMANDĂ

A fi de comandă (înv.) = a fi de strajă la graniță.

A fi făcut de comandă = **a)** a fi făcut de râs; **b)** a ieși prost un lucru.

A-i lua cuiva comanda = a înlătura (pe cineva) de la un post de conducere, în special de la comanda unei unități militare.

A lua comanda = a fi numit la conducerea unei unități sau acțiuni (militare).

A plânge (sau *a râde*) *la comandă* = a plânge (sau a râde) repede, cu ușurință și uneori în mod nesincer.

Făcut de comandă = **a)** (despre oameni) ascultător, obedient; **b)** (despre obiecte) mai prost decât înainte de reparație.

La comandă = **a)** la porunca, la cererea cuiva; **b)** la momentul dorit sau potrivit.

La loc comanda, se folosește pentru a reveni asupra unei dispoziții.

COMĂNAC

A fi cu comănac (pop.) = a fi voinic.

A-și pune capul sub (sau *în*) *comănac* (glumeț) = a se călugări.

Voinic cu comănac = voinic în toată puterea cuvântului.

COMBINAȚIE

A intra în combinație cu cineva = **a)** a se asocia cu cineva; **b)** a face un aranjament cu cineva.

COMERȚ

A face comerț cu ceva (fig.) = a face comerț ilegal cu ceva.

COMPARAȚIE

A nu suferi comparație = a fi mai presus de orice alt obiect sau ființă cu care ar putea fi comparat, a fi unic.

În comparație cu... = comparativ, față de...

COMPAS

A-și pierde compasul (fam.) = a-și pierde busola, a se zăpăci.

COMPETENȚĂ

A (nu) fi de competența cuiva = a (nu) intra în atribuțiile cuiva.

A-și declina competența = a se declara lipsit de autoritate (legală) sau fără pregătirea necesară pentru a judeca o chestiune sau pentru a se pronunța într-o problemă.

COMUN, -Ă

A duce viață comună cu cineva = a trăi sub același acoperiș; a conviețui.

A face cauză comună cu cineva = a lua partea cuiva într-o chestiune sau într-o discuție.

A ieși din comun = a se prezenta drept ceva aparte, neobișnuit, deosebit de ceilalți.

A nu avea nimic comun cu cineva (sau *ceva*) = a nu avea nicio legătură cu cineva, a fi străin de...

CONAC

A face (sau *a rândui, a strânge*) *conace cuiva* (ori *pentru cineva* sau *pe seama cuiva*) (înv.) = a așeza pe cineva într-un loc de popas.

A face (sau *a-și face*) *conacul* (înv. și pop.) = a poposi.

A purta cuiva conace (sau *conacul*) [ori, mai nou, *a face, a găti* (*un*) *conac* sau *a vedea de un conac cuiva*] (ieșit din uz) = a găsi găzduire cuiva.

Conacul cel de apel (fig.) = moartea.

CONCEDIU

A-și lua concediu (calc după fr. *prendre congé*; ieșit din uz) = **a)** a-și lua rămas-bun; **b)** a pleca în vacanță.

CONCENIE

Bată-te concenia! (reg.) = bată-te norocul!

CONCEPUT

A fi de neconceput (mai ales în formă negativă) = **a)** care nu poate fi conceput, înțeles sau cuprins cu mintea; **b)** a fi de neînțeles.

CONCESIE

A face (o) concesie = a) a renunța la o opinie sau pretenție (față de cineva), a ceda; b) a face o favoare.

CONCET

A face concetul cuiva (înv.) = a-i face voia cuiva.

CONCI

A face conciul unei fete (reg.) = a lua de soție.

A pune conci bărbatului (reg.) = a-și înșela soțul, a-i pune coarne.

CONCINĂ „sfârșit"

Bată-l concina (sau *lovi-te-ar concinile*) (înv., glumeț), formulă de blestem.

CONCLUZIE

A pune concluzii (jur.) = a formula, pe scurt, acuzarea sau apărarea într-un proces.

A trage concluzie [sau *concluzia, concluzii(le)*] = a rezuma ideile emise la o dezbatere, arătând consecințele care se impun în urma celor discutate.

CONCURENȚĂ

A(-și) face concurență (cuiva) = a căuta să întreacă pe cineva, urmărind același scop.

CONCURS

A da concurs cuiva = a ajuta pe cineva.

A-și da concursul (cuiva sau *la ceva)* = a colabora cu cineva sau la ceva.

Concurs de împrejurări = totalitatea situațiilor, a faptelor dintr-un anumit moment, conjunctură.

CONDEI

A avea condei = a scrie ușor (și bine), a avea talent la scris.

A o aduce bine din condei (sau *a învârti condeiul*) (fam.) = a) a vorbi sau a scrie cu meșteșug; a-și alege bine cuvintele; b) a ieși din încurcătură printr-o întorsătură pricepută a frazei.

A trage condeiul (pop. și fam.) = a încărca la socoteală, a profita prin înșelăciune sau minciună.

Ca din condei = frumos și ordonat.

Dintr-un condei (sau *dintr-o trăsătură de condei*) = dintr-o dată.

CONDICĂ

A trece (sau *a pune*) *la condică pe cineva* (pop. și fam.) = a ține minte pe cineva pentru a se răzbuna.

CONDIȚIE

A se ține de condiție= a-și respecta, a-și îndeplini obligațiile luate.

(Om) de condiție = (om) din familie bună, cu situație însemnată, cu rang social înalt.

CONDUCE

A conduce la altar = a lua în căsătorie.

CONEȚ „sfârșit"

A face (sau *a pune*) *cuiva conețul* (reg.) = a-l omorî, a-i pune capăt zilelor.

CONIVENȚĂ

De conivență (cu)... = a) în complicitate (cu...); b) de acord (cu...).

CONSECINȚĂ

A trage consecințele = a avea de suportat ceea ce rezultă (sau poate rezulta) dintr-o acțiune, a lua asupra sa urmările unei acțiuni.

CONSIDERA

Considerând că... = având în vedere că...

CONSIDERAȚIE

A avea considerație pentru (sau *către*) *cineva* = a avea stimă, respect pentru cineva.

A avea (sau *a lua*) *în considerație* = a avea în vedere..., a ține seama de...

CONSTITUI

A se constitui prizonier (jur.) = a se preda de bunăvoie autorităților.

A se constitui parte civilă (jur.) = a formula pretenții de despăgubire față de acuzat într-un proces penal.

CONSUM

A da (a pune) un produs la consum = a pune un produs la dispoziția publicului.

CONSUMAȚIE

A da (un produs) în consumație = a pune un produs la dispoziția publicului.

CONȘTIINȚĂ

A avea o conștiință foarte largă = a fi foarte îngăduitor cu greșelile lui sau ale altora.

A fi cu conștiința împăcată (sau *a nu avea nimic pe conștiință*) = a) a fi convins că nu a săvârșit nimic împotriva legilor moralei sau a legilor statului; b) a fi cu inima împăcată că nu a greșit față de cineva, că nu a adus vreun prejudiciu cuiva.

A fi fără conștiință = a fi lipsit de scrupule.

A nu fi cu conștiința împăcată (sau *a avea ceva pe conștiință*) = a se simți vinovat de a fi săvârșit ceva imoral.

A-și pierde conștiința = a-și pierde cunoștința.

Cu mâna pe conștiință = cu toată sinceritatea.

CONT

A cere (cuiva) cont = a trage (pe cineva) la răspundere pentru cele spuse sau făcute.

A da (cuiva) cont (înv.) = a da cuiva lămuriri asupra faptelor sau socotelilor sale.

A glumi (sau *a face spirite*) *pe contul cuiva* = a lua în râs pe cineva, a-și bate joc de cineva.

A trece la (sau *în*) *cont* = a înscrie la rubrica datoriilor.

A ține cont (de ceva) = a avea în vedere, a lua în considerare.

A vinde (sau *a cumpăra*) *pe cont* = a vinde sau a cumpăra pe credit, pe datorie.

În contul (cuiva sau *a ceva)* = pentru (cineva sau ceva), pe seama (cuiva sau a ceva).

Pe cont propriu = pe propria răspundere, în mod independent.

CONTACT

A lua contact (cu cineva) = a) a stabili o legătură (cu cineva); b) (mil.) a ajunge în imediata apropiere a inamicului și a începe primele lupte.

În contact cu... = a) în nemijlocita apropiere de...; b) în legătură strânsă cu...

CONTENI

A conteni din gură = a tăcea.

A conteni din viață = a muri.

CONTRA

A fi (sau *a se lua*) *(în) contra cu cineva* = a fi în dezacord cu cineva, a se lua la ceartă cu cineva.

A pune contre (cuiva) (fam.) = a pune cuiva bețe în roate.

A se pișa în contra vântului (pop., vulg.) = a) a se pune rău cu șefii; b) a apăra o cauză sortită deja eșecului.

A sta (în) contra (sau *de contră*) [ori *a pune* (sau *a se lua*) *în contra* (ori *de contră*)] (înv.) = a se împotrivi.

A și-o da contra cost = a se prostitua.

A trage o contră = a păcăli, a înșela cu tupeu.

Om de contră = om care caută ceartă.

Pro și contra = pentru și împotriva.

CONTRABANDĂ

A face contrabandă = a trece o marfă ilegal dintr-o țară în alta, fără plata taxelor vamale.

CONTRACTA

A contracta o boală = a se molipsi.

A contracta o căsătorie = a se căsători.

A contracta o datorie = a se împrumuta, a face o datorie.

CONTRADICTORIU, -IE

A discuta în contradictoriu = a discuta pe față, în mod deschis, fiecare susținând un punct de vedere opus celuilalt.

A judeca în contradictoriu = a judeca după ce amândouă părțile din proces au fost ascultate.

CONTRAST

A fi în contrast cu... = a fi în opoziție cu...

CONTRIBUȚIE

A pune la contribuție = a folosi sau a solicita capacitatea cuiva sau a ceva la o acțiune.

CONTUMACIE

În contumacie (sau *în lipsă*) (jur.) = fără a fi prezent la proces.

CONTUR

A prinde (sau *a lua*) *contur* = a căpăta înfățișare; a se contura.

COPĂCEL

A sta (sau *a merge, a umbla, a se ține, a se ridica* etc.) *copăcel* (despre copii mici) = a sta (sau a merge, a umbla etc.) în picioare, drept (și încet, cu grijă).

COPCĂ

A pune pe cineva pe copcă (rar) = a da gata pe cineva, a-l prăpădi, a-l pune bine.

A se duce (sau *a merge*) *pe copcă* (sau, rar, *pe copce* ori, fam. *pe apa Sâmbetei*) = a) a se duce unde este apa mai adâncă; b) (fig.; despre bunuri) a se pierde, a se irosi, a se distruge; c) (fig.; despre oameni) a intra într-o mare încurcătură, a o păți; d) (fig.; despre oameni) a muri.

A pune pe cineva pe copcă (rar) = a da gata pe cineva.

COPIL

A ajunge (sau *a da, a cădea*) *în doaga* (sau *în mintea*) *copiilor* (despre bătrâni) = a-și pierde judecata, a se ramoli.

A avea copii = a) a procrea; b) a naște.

A avea o casă de copii = a avea o familie foarte numeroasă.

A face copii = a naște (copii).

De mic copil = din copilărie.

Fugi cu ursul, că sperii copiii! = pleacă!

Unde (și-)a înțărcat dracul copiii (sau *și-a dus muta iapa, și-a pierdut dracul potcoavele*) = foarte departe; în locuri pustii, la capătul pământului.

COPILĂRIE

A cădea (sau *a da*) *în copilărie* (despre bătrâni) = a avea minte de copil, a se ramoli.

Din fragedă copilărie (sau *pruncie*) = de mic copil.

COPITĂ

A-i sări cuiva copitele = a fugi foarte repede.

COPORÂIE

A o pune de coporâie = a ticlui bine o minciună.

COPT[1]

A da în (sau *spre*) *copt* (sau *în vremea coptului*) = a începe să se coacă, a se pârgui.

COPT[2], COAPTĂ

(A fi) bolnav copt = (a fi) foarte bolnav.

A fi bubă coaptă (fig.; despre om) = a fi supărăcios, pus pe ceartă.

A fi copt la minte = a fi om matur cu bună judecată, a fi (om) serios.

A fi copt (la os) = a) a fi bătrân; b) (fig.) a fi trecut prin multe.

(A fi) răcit copt (sau *copt de răcit*) = (a fi) foarte răcit.

A i-o face cuiva coaptă = a-i juca cuiva o festă.

A le da coapte = a) a da, a comunica veşti proaste; b) a fi informator; c) a spune adevărul anchetatorilor.

A privi (sau *a se uita*) *la cineva ca la o cireașă coaptă* = a privi cu admirație (și poftă) la cineva.

A se uita (sau *a privi*) *la cineva ca la un cireș copt* = a avea o mare admirație pentru cineva.

A ședea ca o bubă coaptă (despre un om înfuriat) = a fi gata să izbucnească.

A umbla cu (sau *pe lângă*) *cineva ca cu* (sau *ca pe lângă*) *o bubă coaptă* = a) a se purta cu cineva cu grijă, pentru a nu-l supăra; b) a menaja.

Mort-copt (fam.) = cu orice preț, necondiționat, neapărat.

Pică de coaptă! = **a)** excesiv de copt, foarte copt; **b)** (fig.) întrece măsura obișnuită, formidabil, culmea!

Vorbe coapte = **a)** vești, noutăți; **b)** trădare, delațiune.

COR

A face cor cu alții = **a)** a face cauză comună cu alții; **b)** a se solidariza cu alții (în scopuri rele).

CORABIE

A i se îneca (cuiva) corăbiile (sau *a scăpa corabia pe apă*) (ir.) = a fi trist, supărat, fără chef.

CORB

A crăpa ouăle corbului (sau *a îngheța ouăle sub corb*) = a fi foarte frig.

A face treabă (sau *slujbă*) *ca corbul* (despre o persoană) = **a)** a nu se ține de cuvânt; **b)** a nu fi de niciun ajutor.

Negru ca corbul (sau *ca pana corbului*) = foarte negru.

CORFĂ

A da cuiva corfă (după germ. *jemanden einen Korb geben*) = a-i refuza cuiva o cerere în căsătorie.

CORN

A avea (sau *a purta*) *coarne* (pop. și fam.) = a fi prostit (de cineva), a fi înșelat (de cineva).

A băga (pe cineva) în coarne de capră (reg.) = a pune pe cineva în mare încurcătură.

A căuta (cuiva) în coarne [sau *a căuta* (ori *a se uita*) *în coarnele cuiva*] (pop. și fam.) = a îndeplini toate gusturile, capriciile cuiva; a răsfăța pe cineva.

A face (sau *a scoate*) *coarne*, se zice despre un sărac care, înavuțindu-se, se face impertinent; îndrăzneț; temerar.

A fi la coarnele plugului (sau *a duce plugul de coarne*) = a fi la conducerea unei activități.

A fi mai cu coarne (decât altul) (înv. și pop.) = **a)** a fi mai deosebit, mai isteț, mai de seamă, mai grozav decât altul; **b)** a fi orgolios.

A-i merge cornul = a-i merge bine, a-i prii.

A-i pune (cuiva) funia în coarne = **a)** a purta pe cineva de nas, a amăgi, a înșela (pe cineva), a-i impune (cuiva) voința; **b)** a supune pe cineva.

A lua în coarne (pop. și fam.) = **a)** (despre vite) a împunge cu coarnele; **b)** (fig.) a se repezi cu vorba la cineva, a certa pe cineva.

A-nfige cornu-n blana patului (sau *în pământ*) [ori *a pune cornu(-n) pernă*] = a dormi adânc.

A pune coarne = a face o relatare cu adaosuri exagerate sau neverosimile, a înflori.

A pune coarne bărbatului (pop. și fam.) = a călca credința conjugală, a înșela.

A scoate boii din jug fără coarne = a termina rău o treabă.

A scoate (sau *a face*) *coarne* = a se înfuria, a deveni agresiv, a deveni impertinent.

A scoate (cuiva) coarne (cu cineva) = a bârfi, a calomnia (pe socoteala cuiva).

A se lua în coarne cu cineva (pop. și fam.) = a se încăiera, a se lua la harță.

A-și arăta coarnele (pop. și fam.) = **a)** a fi în defensivă; **b)** a-și manifesta răutatea, dușmănia.

Cel cu coarne (pop.) = dracul.

De la coarnele plugului = de la țară, din mediul rural.

Întuneric ca în corn (înv. și reg.) = întuneric beznă, a se purta rău, a face o ispravă rea.

COROANĂ

A face o coroană (reg.) = a face o poznă, a face o ispravă rea, a se purta rău.

Trei coroane, se spune disprețuitor pentru un cal care nu valorează prea mult.

CORODEȘTE

A juca corodește (înv.) = a juca un dans țărănesc asemănător unui brâu.

COROJI

I s-a corojit capul (fig., reg.) = s-a prostit.

CORP

A face corp comun cu cineva = a se asocia, a se uni cu cineva.

A se lupta corp la corp = a se lupta în luptă dreaptă, de aproape, pieptiș; a se lupta aprig, cu înverșunare.

CORSET

Slăbește-mă din corset! (fig., înv.) = lasă-mă în pace!

CORT

A fi mort în cort = a nu reacționa la nimic.

A se înjura (sau *a se certa* etc.) *ca la ușa cortului* = a se înjura (a se certa etc.) în mod ordinar, fără rușine.

A umbla cu cortul = **a)** a nu avea locuință stabilă; **b)** a hoinări, a vagabonda.

Ca la cort (pop.) = ca la țigani.

Ca la ușa cortului = în mod ordinar, țigănește, fără rușine.

Cortul mărturiei (bis.) = cort unde se păstrează în templu, la evrei, chivotul legii.

În corturile drepților (bis.) = în rai.

COSIȚĂ

A împleti cosiță albă (pop.) = a rămâne fată bătrână, nemăritată.

Cosițe moarte (pop.) = păr fals împletit.

COSOMOR

A sta cosomor (despre apă, reg.) = a se face baltă.

COSOR

A se ține cosor = **a)** a se ține neabătut de o treabă, a urmări cu îndârjire realizarea unui lucru; **b)** a fi viril, în ciuda vârstei înaintate.

L-a ras cu cosorul = i-a făcut-o.

COST

A ține pe cineva în cost = a ține pe cineva în pensiune.

COSTA

Ce mă costă? = de ce să nu încerc (să fac un lucru).

Nu mă costă nimic = nu-mi cere niciun efort (fizic sau material).

COȘ

A arunca (sau *a da*) *la coș* = a înlătura, a lepăda, ca fiind lipsit de valoare.

A băga (sau *a turna*) *în coș* = **a)** a căpăta rând la moară; **b)** a începe să macini; **c)** (fig.) a-ți veni rândul să faci ceva.

A fi rupt (sau *fript*) *în coș (de foame)* (reg.) = **a)** a fi foarte flămând; **b)** a fi prăpădit de foame și de sete.

A fi tare în coș (pop.) = a fi sănătos, zdravăn.

A le lua din coș (înv.) = **a)** a începe să piardă din noroc; **b)** a da de mare necaz.

A reuși coșul (la baschet) = a reuși să marchezi un punct.

A rupe pe cineva în coș (pop.) = a trage cuiva o bătaie zdravănă.

A se rupe în coș = a lucra foarte mult, până la istovire.

A șters coșul (fam.) = a pățit-o.

I-a căzut (sau *i-a picat*) *din coș* (înv.) = a sărăcit.

Parcă-i pus pe coș (despre oameni, pop.) = e (foarte) slab.

COȘCANĂ

A călca pe coșcani (înv. și pop.) = a călca cu greu sau cu frică.

COȘI

A coși în bătăi (reg.) = a bate zdravăn, a snopi.

COȘIT, -Ă

Coșit în bătăi (reg.) = bătut foarte rău.

COȘNIȚĂ

A face coșnița (fam.) = a face cumpărăturile zilnice.

Bani de (sau *pentru*) *coșniță* = sumă destinată târguielilor (zilnice) pentru procurarea alimentelor.

Doar n-ai căzut cu coșnița din cer (pop. și fam.) = **a)** nu ești de neam mare; **b)** nu e nimic de capul tău.

COT[1]

A arăta cuiva cotul = **a)** a refuza pe cineva în mod batjocoritor; **b)** a nu lua în seamă pe cineva.

A auzit-o cât un bold și a făcut-o de un cot, se spune pentru a arăta că cineva exagerează.

A băga mâinile până-n (sau *până la*) *coate* = a fura mult și fără jenă.

A da din coate = **a)** a-și face loc împingând pe alții; **b)** a lupta (fără scrupule) pentru a ieși din încurcătură, pentru a obține o situație; **c)** a dobândi ceva prin mijloace incorecte.

A-i arăta (sau *a-i întoarce*) *cuiva cotul* (fam.) = **a)** a refuza pe cineva în mod batjocoritor; **b)** a nu lua în seamă, a trata cu indiferență; **c)** a necăji pe cineva.

A-i ieși (sau *a scoate*) *limba de un cot* = **a)** a fi în mare încurcătură; **b)** a fi foarte obosit după un efort (fizic).

A întoarce cotul (sau *coatele*) *cuiva* (înv.) = **a)** a-l răsplăti rău; **b)** a nu asculta pe cineva.

A-l durea în cot (de cineva) = a nu-i păsa, a-i fi indiferent.

A lega cot la cot = a lega (pe cineva) cu mâinile la spate (alături de altul).

A sta (sau *a fi, a munci, a lupta* etc.) *cot la cot cu cineva* = a sta (sau a fi, a munci, a lupta etc.) alături de cineva în aceleași condiții.

A-și da coate(le) (rar, *cot*) (sau, înv., *a-și da cu cotul unul altuia*) = **a)** a-și face semne de înțelegere, (pop.) a se coti; **b)** a se amuza pe ascuns pe seama cuiva; **c)** a se alia pe ascuns contra cuiva.

A-și roade coatele pe băncile școlii = a învăța mulți ani.

A-și roade cu cineva coatele pe băncile școlii = a fi coleg de școală cu cineva.

Cot la cot = alături, împreună.

Cotu' și pișcotu', labele și botu' = nimic; deloc.

Mă doare-n cot! (sau *în pix, în șpiț!*) = puțin îmi pasă!

COT[2]

A vorbi fără coturi = a spune fără ocolișuri.

COTAR

A merge ca un cotar (înv. și pop.) = a merge încet și gânditor.

COTEA

Nu e departe cotea de iepure (reg.) = **a)** va izbuti în curând să-și atingă scopul; **b)** se aseamănă mult cu...

COTEICĂ

A schimba coteica (reg.) = a deveni, din prieteni, dușmani.

COTENEAȚĂ

A fi din cei care ridică coteneața pe sus (înv.) = a fi hoț.

COTEȚ

A pune pe cineva la coteț (ir.) = a pune la îngrășat, a îndopa.

COTIGI

A nu mai avea încotro cotigi (înv. și pop.) = a se afla într-o situație fără ieșire, a numai avea încotro.

COTLON

A sta pe cotlon (pop.) = a lenevi, a trândăvi.

COTOARBĂ

A încăpea la cotoarbă cu cineva (reg.) = a avea de furcă cu cineva.

COTOI

A avea ochi de cotoi = a avea o privire vicleană.

A umbla ca un cotoi = a umbla numai după plăceri; a hoinări.

COTOPIALĂ „ciomag"

A lua (pe cineva) cu cotopiala (reg.) = a alunga pe cineva cu ciomagul.

COTOR

A avea cotoare (înv. și pop.; fig.) = a avea bani.

A avea (sau *a face*) *cotoară cu cineva* (înv. și pop.; fig.) = a avea legături de afaceri cu cineva.

A ridica via la cotor (agr.) = a lega via de araci.

COTOROAGE

Mai mișcă-ți cotoroagele = mergi mai repede.

COTROBANȚĂ

Sunt de cotrobanță (reg.) = sunt de alergătură.

COTROBOL

A da cotrobol (Mold.) = a ocoli cu pași mărunți.

COTRUȚĂ
Șade încă pe cotruță (pop.) = e foarte mic.
COȚCĂ
A juca cuiva o coțcă = a înșela, a trage pe sfoară (pe cineva).
A strica coțca cuiva = a strica planurile cuiva.
COȚOBĂNI
Nu te coțobăni (înv.) = nu mai face eforturi zadarnice.
COȚOFANĂ
Hoț ca o coțofană = hoț înrăit; cleptoman.
Mâncat de coțofeni pe șale (înv. și pop.) = bubos, cu pielea jupuită.
COVATĂ
A bate-n sită și-n covată (Trans.) = **a)** a face propagandă; **b)** a se pune în mișcare.
A băga pe cineva sub covată (Trans.) = a înșela pe cineva.
A lua cu covata (reg.) = a lua foarte mult.
S-a spulberat făina din covată (reg.) = s-a pierdut profitul.
Broască cu covată (reg.) = broască țestoasă.
COVRIG
A ajunge (sau *a ieși, a scoate, a rămâne*) *la covrigi* (înv. și pop.) = a ajunge (sau a aduce) pe cineva la sapă de lemn, a sărăci.
A se face covrig = a se încovriga, a se încolăci, a se încovoia (din cauza frigului).
A-și împărți ridichea și covrigii = a împărți în mod egal bunurile furate.
Când umblau câinii cu covrigi în coadă = în vremuri de belșug.
Unde umblă câinii cu covrigi în coadă = **a)** în locuri bogate; **b)** nicăieri.
CRAC
A da craci (în fotbal) = a strecura mingea printre picioarele adversarului.
A da (pe cineva) cu cracii în sus (vulg.) = **a)** a trânti pe cineva la pământ; **b)** a poseda sexual pe cineva.
A fi numai craci (despre femei, vulg.) = a avea picioare (foarte) lungi.
CRACĂ
A se uita ca curca la crăci (sau *ca mâța în calendar, ca vițelul la poarta nouă*) = **a)** a fi complet ignorant într-un domeniu; **b)** a nu înțelege deloc un lucru.
A-și tăia craca de sub picioare = a-și pune în primejdie situația printr-o acțiune necugetată.
Ca pasărea pe cracă (pop.) = trecător, efemer.
CRAI
Nu e un cap de crai (pop.) = nu e un lucru de mare preț.
Trei crai de la răsărit (bis.) = cei trei magi care s-au închinat Mântuitorului după naștere.
CRAINĂ
A umbla craina (Ban.) = **a)** a umbla fără rost, a umbla creanga, a fi haimana; **b)** a umbla după petreceri, ca un crai.
CRAINIC
A striga crainicul (înv.) = a răspândi o informație, a spune tuturor.
CRAMPON
A tăia la crampoane (fig.) = a spune minciuni.
CRAP
Cap de crap, creieri de iepure (pop. și fam.), se spune despre cei care judecă sau acționează nechibzuit.
CRATIȚĂ
A sta la cratiță (depr.) = a se ocupa doar de treburile gospodărești.
La cratiță! (depr.) = ocupă-te doar cu gospodăria, nu ești în stare de altceva.
CRAUN
A umbla craun (înv. și reg.) = a umbla crainică, a umbla creanga, a hoinări, a flenduri.
CRĂIASĂ
Crăiasa zânelor (sau *zâna crăiasă*) = cea mai mare peste zâne, zâna-zânelor.
CRĂPA
A crăpa capul cuiva = a omorî pe cineva printr-o lovitură (în cap).
A crăpa de... (ciudă, frig, sete, necaz etc.) = a-i fi (cuiva) foarte... ciudă, frig, sete, necaz etc.
A-i crăpa buza (sau *măseaua*) *după ceva* = a avea mare nevoie de ceva, a se prăpădi după ceva.
A-i crăpa (cuiva) inima de dor = a-i fi cuiva foarte dor.
A-i crăpa pipota (cuiva) = a fi foarte nerăbdător.
A-i crăpa (cuiva) rânza (sau *fierea, inima*) *(de ciudă, de necaz)* = **a)** a se supăra foarte tare; **b)** a se înfuria (foarte tare).
A-i crăpa (sau *a-i plesni*) *cuiva capul (de durere)* = a-l durea pe cineva foarte tare capul.
A-i crăpa (sau *a-i plesni*) *cuiva obrazul de rușine* = a-i fi foarte rușine, a nu mai putea de rușine.
A se crăpa de ziuă (sau *a se crăpa zorii*) = a se face ziuă, a se lumina de ziuă.
Crapă ceasul! = dete Dumnezeu!, în fine, în sfârșit!
Crapă lemnele (sau *pietrele*) *de ger* sau *(e un) ger de crapă lemnele* = e un ger straşnic, e foarte frig.
Ger de crapă pietrele = foarte frig.
Unde dai și unde crapă, se spune atunci când se obțin cu totul alte rezultate (neașteptate).
De când îi crăpaseră ochii = de când s-a născut, de când a văzut lumina zilei.
CRĂPAT
Crăpatul zilei (sau *de ziuă*) = ivirea zorilor, zorii zilei.
CRÂMPOT
A fi crâmpot (reg.) = a fi foarte beat.
Du-te cu crâmpot (reg.) = du-te să nu te mai văd.
CRÂNG
A lua crângul în cap (pop.) = **a)** a fugi (de frică) foarte repede; **b)** a se ascunde în păduri.
Bate crângul, să sară iepurii = caută (să afle sau) să găsească ceva.

S-a întors crângul morii (pop.) = s-au schimbat vremurile.

CRÂȘCA

A nu crâșca (reg.) = a nu crâcni.

Mi se încrișcă carnea (reg.) = mă înfior.

CREA

A crea cadre = a pregăti persoane pentru o misiune, o carieră etc.

A crea discuții = a provoca discuții (neplăcute).

A crea un rol (despre actori) = a interpreta, în mod original, un personaj.

CREANĂ

Dă-l în creană (sau *lasă-l în crene*) (reg.) = dă-l dracului.

CREANGĂ

A ajunge la creangă verde (germanism) = a) a reuși în afaceri; b) a se îmbogăți.

A umbla creanga (sau *creangă*) (pop. și fam.) = a umbla încoace și încolo, fără rost, ca o haimana; a umbla razna, a umbla hai-hui, a flenduri.

CREARE

Creare a unui rol = interpretare originală a unui personaj de către un actor.

CREASTĂ

A lovi în creastă (despre bărbați) = a avea raport sexual cu o femeie.

A-și burzului creasta = a se grozăvi, a se lăuda, a se fuduli.

CREDE

A crede că tot ce zboară se mănâncă = a fi naiv, credul; a-și face iluzii.

A crede de datoria sa să... = a se crede obligat să...

A-i veni a crede = a fi gata, dispus să creadă.

A le crede pe toate lăptoase = a crede pe toate adevărate, a fi prea încrezător.

A nu crede nici la cămașă = a fi foarte neîncrezător, a fi Toma necredinciosul.

A nu crede ochilor (sau, înv., *ochii*) = a nu crede ceea ce vede.

A nu-i veni (cuiva) să creadă sau *a nu-și crede ochilor* (sau *urechilor*), exprimă mirarea față de un lucru de necrezut.

A se crede buricul pământului = a se considera cel mai tare, cel mai grozav.

A se crede (sau *a fi*) *în al nouălea cer* = a fi extrem de bucuros, de fericit.

A se crede (s)coborât cu hârzobul din cer (ir.) = a se crede (mult) superior celor din jur, a fi mândru, îngâmfat, plin de el.

Ce (sau *cum*) *crezi?* se zice pentru a exprima o amenințare sau o afirmare sigură.

Cine te crezi? = a) ce părere ai? b) ești înfumurat.

Cred și eu! = se înțelege de la sine, nu-i de mirare, nu mă mir.

(Să vezi și) să nu crezi! = aproape imposibil, de necrezut.

CREDINCIOS, -OASĂ

Puțin credincios (înv.) = (persoană) care nu crede (cu tărie) în Dumnezeu.

CREDINȚĂ

A avea credință (înv.) = a crede.

A bea (sau *a lua, a sorbi*) *credință* (sau *credința*) (înv.) = a gusta din mâncărurile servite domnitorului pentru a-l încredința că nu sunt otrăvite.

A cumpăra (sau *a lua*) *pe credință* (înv.) = a cumpăra pe datorie.

A da credință (înv.) = a da crezare.

A da (sau *a vinde*) *pe credință* (înv.) = a da (a vinde) pe datorie.

A face (sau *a-și da*) *credința* (înv. și reg.) = a se logodi.

A fi de bună (sau *de rea*) *credință* = a (nu) fi sincer, cinstit.

A fi de credință (înv.) = a fi de încredere.

A lua credința cuiva = a se încredința de (sinceritatea sau) devotamentul cuiva.

A se lăsa (sau *a-și pune*) *pe* (sau *în*) *credința cuiva* = a se încrede în cineva, a se bizui pe cineva.

A-și pierde credința (înv.) = a-și depăși creditul.

A-și pierde (sau *a-și mânca*, fam., *a-și păpa*) *credința* (înv.) = a se comporta astfel încât să nu mai inspire încredere.

În credință (înv.) = într-adevăr.

Om de credință = om de încredere.

CREDIT

A avea credit la cineva = a se bucura de încrederea cuiva.

A cumpăra (sau *a vinde*) *pe credit* = a cumpăra (sau a vinde) pe datorie.

A da pe credit = a vinde fără a primi banii imediat (cu plata temporar amânată).

A deschide (cuiva) un credit = a pune la dispoziția cuiva, cu respectarea formelor legale, un credit în limitele și în condițiile stabilite inițial.

A face (cuiva) un credit = a) a vinde (cuiva) marfă pe datorie; b) a acorda încredere cuiva, a aștepta cu încredere comportarea bună a cuiva.

A-și pierde creditul = a nu se mai bucura de încredere.

CREDITA

A credita un cont = a înscrie contul debitor corespunzător și suma respectivă.

CREDITARE

Creditare a unui cont = înscriere a contului debitor corespunzător și a sumei respective.

CREIER

A fi creierul (și sufletul) unei acțiuni = a fi persoana principală, organizatorul unei acțiuni.

A i se ridica cuiva sângele la creieri = a se supăra, a se enerva foarte tare.

A-i zbura cuiva creierii (pop. și fam.) = a-i trage un glonț în cap.

A-și frământa creierii (pop. și fam.) = a se gândi intens la ceva.

A-și stoarce creierii = a se gândi profund, a se frământa, a se zbuciuma pentru găsirea unei soluții.

A-și zbura creierii = a-și trage un glonț în cap.

CREMENE

Amnar și cremene (pop.) = bărbat și femeie, cuplu erotic.

A se face sau *a sta cremene* (pop.) = a sta nemișcat, țeapăn.

Cât ai da (sau *dai*) *în cremene* (pop.) = într-o clipă, foarte repede, pe dată.

În cremenul munților (pop.) = în creierii munților.

CREPUSCUL

A ajunge (sau *a fi*) *la crepusculul vieții* = a se apropia de sfârșitul vieții, a fi bătrân.

CRESTA

A cresta pe cineva (înv.) = a băga pe cineva în seamă.

A cresta pe răboj = a) a face o tăietură pe răboj spre a ține o socoteală; b) (fig.) a-și nota, a-și memora ceva.

CRESTARE

Crestare pe răboj = efectuare a unei tăieturi pe răboj, pentru a ține socoteala.

CREȘTE

A crește carnea (pe cineva) (pop. și fam.) = a) a-i merge bine (cuiva); b) a fi mulțumit.

A crește inima (în piept) sau *a-i crește (cuiva) inima* (sau *sufletul*) (pop. și fam.), se spune când cineva simte o bucurie, o mulțumire deosebită.

A crește în burtă (pop.) = a nu se îngriji decât cu mâncare și a se îngrășa.

A crește într-o lună cât alții într-un an (în basme) = a crește foarte repede.

A crește văzând cu ochii (sau *ca din apă*) = a crește neobișnuit de repede.

A-i crește ceafa = a) a se îngrășa; b) a prospera; c) a parveni.

A-i crește grădinița pe piept = a fi mort.

Când mi-o crește păr în palmă = niciodată.

Să crești mare!, formulă de salut sau de mulțumire adresată de obicei unui copil.

CREȘTERE

Bună creștere = educație aleasă.

CREȘTET

A-i scoate cuiva (ceva) prin creștet (reg.) = a) a cicăli; b) (reg.) a dojeni; c) (reg.) a tot aminti de o binefacere pe care a făcut-o.

Din (sau *de la*) *creștet până în tălpi* (sau *în talpă, la picioare*) [ori *din talpă* (sau *tălpi*) *până în creștet* sau *din cap până-n picioare*] = a) peste tot corpul; b) de sus până jos.

Nu-i trece (sau *nu-i vine*) *nici prin creștet* (ori *creștetul capului*) = a) nu-și poate închipui; b) nu-i trece prin minte.

CREȚ, -EAȚĂ

A (se) face creț = a (se) încreți

Calcă creț (reg.) = calcă mândru.

CREZARE

A da crezare (cuiva sau *la ceva)* = a se încrede, a crede pe cineva pe cuvânt.

CREZĂMÂNT

A afla (sau *a avea*) *crezământ* = a se bucura de încredere, a fi crezut.

A da (sau *a pune*) *crezământ* = a da crezare.

CRILĂ

A bate în crilă (reg.) = a goni vântul.

CRIȘ, -Ă

Crișu (sau *crișa*) *eu, el (ea)* sau *crișu lui (ei)!* (Mold.) = ferice de (mine, el, ea).

CRITICĂ

(A fi) mai presus de orice critică = (a fi) la un nivel extrem de ridicat, de o calitate foarte bună, fără niciun cusur.

A fi sub orice critică = a fi la un nivel cu totul scăzut, de foarte slabă calitate, plin de defecte.

CRIȚĂ

A avea inimă de criță = a) a fi îndrăzneț, neînfricat; b) a fi neînduplecat.

A fi criță la minte (sau *la cap*) (înv.) = a avea minte ageră, a fi deștept.

A fi criță și oțel (înv.) = a fi energic.

A fi iute ca crița (înv.) = a fi harnic și vioi.

A fi om de criță (înv.) = a răbda mult.

Beat criță = din cale afară de beat, foarte beat.

CROCANT, -Ă

A se da crocant (fam.) = a se lăuda.

CROCODIL

Lacrimi de crocodil (fam.; după fr. *laimes de crocodil*) = plâns prefăcut, ipocrit.

Liru'-liru'-crocodilu' (glumeț) = a) tentativă de seducere a unei persoane; b) vorbărie multă, fără rost, fără conținut, pălăvrăgeală.

CROI

A croi din bucată (înv.) = a condamna (de la bun început) pe cineva ignorând dovezile, legile.

A croi (la) planuri = a face planuri, a pune la cale, a plănui.

A croi (sau *a bate, a flocăi, a lovi*) *(pe cineva) de-i merg* (sau *să-i meargă*) *peticele* (sau *colbul, fulgii, untul*) = a bate rău (pe cineva).

A o croi la (sau *de*) *fugă* (înv.) = a fugi în cea mai mare grabă (spre a scăpa de o primejdie); a o tuli, a-și lua picioarele la spinare.

A croi o minciună (sau *la minciuni*) = a spune, a născoci, a inventa minciuni.

A-și croi drum = a-și face loc, a-și deschide cale.

CRUCE

A da cu crucea peste cineva = a întâlni pe cineva din întâmplare, pe neașteptate.

A face cruce (despre vehicule cu orar fix) = a se întâlni într-o stație, venind din direcții diferite.

A fi (fată) ca o cruce = a fi (fată) bine făcută.

A fi (flăcău) cât o cruce = a fi (flăcău) înalt și voinic.

A fi în crucile satului (înv.) = a fi în mijlocul satului.

A fi (sau *a umbla*) *cu crucea-n sân* = **a)** a fi (sau a se preface) evlavios, cucernic; **b)** a fi cinstit; **c)** (ir.) a fi fățarnic, ipocrit.

A găta cu crucea (Trans.) = a muri.

A i se face (cuiva) calea cruce cu cineva = a se întâlni, a i se încrucișa drumul cu al altcuiva.

A i se face (sau *a-i fi* ori *a-i sta*) *cuiva calea* (sau *drumul*) *cruce* (ori *cruci*) = **a)** a se deschide înaintea cuiva o răspântie; **b)** (fig). a avea de ales între mai multe soluții; **b)** a se ivi piedici înaintea cuiva.

A-i pune cruce (sau *crucea* ori *crucile*) = **a)** a înmormânta; **b)** a omorî pe cineva, mai ales, în bătaie; **c)** (fig.) a lăsa neisprăvită o lucrare, o idee etc.; **d)** (fig.) a sfârși cu ceva.

A înjura (sau *a sudui*) *de cruce* [sau *a ridica cuiva (sfinte) cruci*] = a înjura de cele sfinte.

A nu fi cruce (de-nchinat) = a nu fi cinstit.

A pune cruce cuiva (sau *la ceva*) = a considera ca mort, definitiv lichidat, pierdut.

A scoate crucile (înv.) = a face o procesiune (religioasă).

A se pune cruce = a se împotrivi unei acțiuni, a se pune de-a curmezișul spre a o zădărnici.

A se uita în crucea cuiva = a se uita drept în ochi.

A-și duce (sau *a-și purta*) *crucea* = a îndura, a suporta cu resemnare o suferință mare, o boală etc.

A-și face cruce = **a)** a executa simbolul crucii; **b)** a se minuna, a se mira tare.

A-și face cruce cu stânga (sau *a-și face cruce cu amândouă mâinile*) = **a)** a se mira peste măsură de ceva neobișnuit, neașteptat; **b)** (rar) a cobi.

A trage o cruce (sau *cu crucea*) *peste (ceva)* = **a)** a uita; **b)** a părăsi.

Cruce ajută! (în invocații) = Doamne ajută.

Cruce de aur, spun oamenii superstițioși când aud numele diavolului.

Cruce lângă biserică, se spune atunci când cineva face un lucru de prisos.

Fă-ți cruce! = dă-ți seama ce spui!

Frați de cruce = prieteni foarte buni, nedespărțiți, legați prin jurământ până la moarte.

În crucea amiezii [sau *soarele e (în) cruci* ori *(în) crucea amiazăzi*] = (e) la amiază, (ne aflăm) la ora 12 din zi.

În crucea (sau *crucile*) *nopții* = la miezul nopții.

Pe crucea mea = pe legea mea.

Uite, asta-i cruce (pop.) = hotărâre ultimă și definitivă.

CRUCIȘ

A înghiți cruciș (pop.) = a înghiți rău, înecându-se.

A se face cruciș (despre drumuri) = a se bifurca.

A se prinde cruciș (despre luptători) = a-și înlănțui brațele.

A se pune (în) cruciș și (în) curmeziș = a încerca prin toate mijloacele să se opună, să zădărnicească o acțiune.

A se uita cruciș = **a)** a privi șașiu; **b)** a se uita dintr-o parte, dușmănos, încruntat.

A sta cu mâinile cruciș = **a)** a sta cu mâinile încrucișate; **b)** a se uita la cineva cu dușmănie.

A sta de-a crucișul [sau *a se pune în cruciș (și-n curmeziș)* ori *în lungiș și-n cruciș*] (pop.) = a se împotrivi din toate puterile.

Din cruciș și curmeziș (reg.) = din toate părțile, de pretutindeni.

Drum cruciș = răspântie, cruce de drum.

Și(-n) cruciș și(-n) curmeziș = în toate părțile, în lung și în lat, pretutindeni; cu de-amănuntul.

CRUCIT, -Ă

A sta (sau *a ședea*) *cu brațele-ncrucite* (reg.) = a sta cu brațele încrucișate.

CRUD, -Ă

A fi rudă pe turtă crudă (pop.) = a fi rudă de pe gard, a fi rudă (neam) îndepărtat(ă), a fi rudă după Adam.

A-i vorbi (cuiva) crud = a-i vorbi (cuiva) fără menajamente.

A trăi cruda cu nesărata (pop.) = a trăi și bine și rău, dar mai mult rău.

CRUNT, -Ă

A se uita (sau *a privi*) *crunt la* (sau *pe*) *cineva* = a se uita, a privi încruntat, cu dușmănie.

CU

A-i fi cu rușine = a se rușina.

A lua cu friguri = a fi cuprins de friguri.

CUC[1]

A auzi-n gură ca cucu (pop.) = a fi surd.

(A avea) cap de cuc (pop.) = (a fi) prost.

A avea casa cucului (pop.) = a nu avea niciun adăpost.

A avea mila cucului (reg.) = a fi fără părinți.

A căuta lapte de cuc (sau *de bou*) **a)** a încerca imposibilul; **b)** a nu-și da seama de absurditatea unei situații.

A fi al cucului = a fi al dracului.

A fi îmbrăcată ca cucu-n pene (pop.) = a fi frumos îmbrăcată.

A fi [sau *a (se) face*] *cuc de beat* = a fi beat peste măsură.

A fi sărac ca cucu (pop.) = a fi foarte sărac.

A-i cânta cucul în casă (pop.) = a rămâne singur.

A-i cânta cucul (în față sau *în dreapta)* (pop.) = a avea noroc.

A-i cânta cucul în pungă (pop.) = a fi sărac.
A se îmbăta cuc = a se îmbăta foarte tare.
A sta ca cucul pe cracă (reg.) = **a)** a fi gata de plecare; b) (fig.) a fi gata să moară.
(A umbla) de flori de cuc (pop.) = (a umbla) fără rost.
Al cucului = al dracului.
Așa are să-i cânte cucul, se spune despre cei care nu se vor mai întoarce niciodată.
Bată-l cucu! (pop.; glumeț) = bată-l norocul!
Când cucii (sau *puii*) *mei?* = când naiba?
Cât (sau *până-i*) *cucul!* = **a)** cu niciun chip; **b)** niciodată.
Cum cucii (sau *puii*) *mei?* = cum naiba?
De flori de cuc = degeaba, în zadar, de florile mărului.
De florile cucului (sau *mărului*) = **a)** de plăcere; b) fără motiv, de-a moaca.
De râsul cucului (sau *curcilor, găinilor, lumii*) = ridicol, penibil.
De unde cucii (sau *puii*) *mei?* = de unde naiba?
I-a cântat cucul în față, se spune despre cineva care prosperă.
Lapte de cuc = ceva imposibil.
N-ai mai auzi cucu! (pop.; în blesteme) = de-ai muri până-n primăvară.
Pui de cuc = bastard, copil din flori.
Singur cuc = absolut singur.

CUC²

A bate (sau *a face cu*) *mingea cuc* (la jocuri de copii) = a azvârli pietre sau o minge drept în sus.
A prinde mingea din cuc = a prinde mingea din zbor.
A sări cuc = a sări în sus.

CUCOANĂ

A sări în coada cucoanei = a se obrăznici.

CUCUIAT, -Ă

A pune la cucuiata (reg.) = a da uitării.
A sta în cucuiata (reg.) = a fi mort.

CUCULETE

A se face cuculete (reg.) = a se îmbăta.

CUCURIGU

A cânta cucurigu în casă (pop. și fam.; despre soție) = a-și impune voința ei în căsnicie.

CUCUTĂ

A fi ca o cucută (pop. și fam.) = a fi foarte slab.
A mâncat cucută (pop. și fam.) = a înnebunit.
Doar n-am băut cucută (ca să...) = doar n-am înnebunit (ca să...).

CUGET

A-i trece (sau *a-i da*) *cuiva prin cuget* = a-i trece prin minte, prin cap.
A-l mustra (pe cineva) cugetul (sau *a avea mustrări de cuget*) = a fi chinuit de remușcări.
A sta pe cugete = **a)** a sta pe gânduri; **b)** a sta în cumpănă.
A-și pune în cuget = a intenționa.
Îmi bate cugetul (înv. și reg.) = mă preocupă gândul.
Într-un cuget (sau *cu un cuget*) = cu (sau în) același mod de a gândi în consens, de acord.

CUGETA

A cugeta (în) bine [sau *(în) rău*] *(cuiva)* = a voi binele sau răul cuiva.
A cugeta sfaturi (înv.) = a unelti.

CUGETĂTOR, -OARE

A fi bun (sau *de bine*) [ori *(de) rău*] *cugetător* = a fi bine sau rău intenționat.
Cugetător de Dumnezeu = evlavios.

CUI

A avea cuie la inimă (pop. și fam.) = a avea crampe la stomac.
A avea nădejde în cineva ca într-un cui de tei (pop. și fam.) = a nu avea încredere.
A bate un cui (glumeț) = a fuma o țigară.
A face cuie (de bleah) (pop. și fam.) = a-i fi frig.
A face (sau *a tăia*) *cuie* (sau *piroane*) (fam.) = a dârdâi de frig.
A face un cui = a face o țigară de marijuana.
A fi (a se ști) cu (sau *a avea, a-i sta, a-i intra*) *un cui la* (sau *în*) *inimă* (sau *în coastă*) (pop. și fam.) = **a)** a fi foarte îngrijorat; **b)** a avea un necaz mare.
A-i băga cuiva un cui în cap = a face pe cineva să se gândească insistent la ceva, a pune pe gânduri.
A-i intra cuiva un cui în inimă = a se strecura în sufletul cuiva o teamă, o bănuială, o grijă.
A se face ladă de cuie = a-i fi foarte frig.
A sta (sau *a fi ca*) *pe cuie* (pop. și fam.) = a fi nerăbdător, a nu avea astâmpăr..
A(-și) bate un cui în cap (pop. și fam.) = a adopta o atitudine care aduce necazuri.
A-și pune pofta în cui = a renunța la o dorință, la un lucru mult dorit; a se lăsa păgubaș, a se șterge pe bot.
A trage un cui = a fuma o țigară de marijuana.
Cui pe (sau *cu*) *cui se scoate* = un rău (mai mare) face să uiți răul anterior.
Cuiul lui Pepelea = drept abuziv pe care și-l ia cineva, legându-se de un pretext, pentru a stingheri pe altul.

CUIB

A-și face cuib (pop. și fam.) = a se stabili undeva.
A-și face cuib în cuibul altuia (pop. și fam.) = a trăi cu soția altuia.
Cuibul dracului (reg.), se spune despre o dragoste nelegiuită.

CULCA

A culca la pământ (pop. și fam.; despre ființe) = **a)** a doborî; **b)** a ucide.
A se culca (odată) cu găinile (pop. și fam.) = a se culca foarte devreme.
A se culca pe lauri (pop. și fam.) = a se odihni după o victorie, bucurându-se în chip imprudent de roadele ei.

B.C.U. „M. EMINESCU" IAȘI
LITERE

A se culca pe-o ureche (sau *pe urechea aia* ori *pe cea ureche* sau *pe urechea aceea*) (pop. și fam.) = a nu se sinchisi de nimic, a fi nepăsător.

Culcă-te (sau *poți să te culci*) *pe o* (sau *pe acea*) *ureche* (pop. și fam.) = ia-ți nădejdea; e în zadar să mai păstrezi vreo speranță.

Mergi de te culcă! (fam.) = lasă-mă în pace, fugi de-aici!

CULCAT, -Ă

A fi culcat la pământ (pop. și fam.) = a) a fi doborât; b) a fi ucis.

CULCUȚA

Mergi culcuța (fam.) = du-te să te culci; (adresându-te copiilor) fă nani.

CULEGE

A culege lauri = a avea succes, a deveni celebru.

A culege (pe cineva) de pe drumuri (pop. și fam.) = a ajuta pe cineva căzut în mizerie, oferindu-i mijloace de trai și adăpost.

A se culege pe acasă (pop. și fam.; despre oameni) = a se întoarce acasă.

A-și culege măselele de pe jos (pop. și fam.) = a fi bătut zdravăn.

Alege până culege (pop. și fam.), se spune despre cineva foarte pretențios, care, tot alegând, rămâne cu partea cea mai proastă.

CULME

A fi în culmea fericirii (pop. și fam.) = a fi foarte fericit.

Asta-i culmea! (sau *culmea culmilor!*), exprimă indignarea.

Ce-i pe mine, și pe culme (pop. și fam.) = asta-i tot ce am!

Culmea culmilor! (sau *asta-i culmea!*) (pop. și fam.) = asta întrece orice margini; e nemaipomenit.

La (sau *în*) *culme* = foarte, cât se poate de mult.

CULOARE

A avea culoare (pop. și fam.) = a avea obrajii rumeni, a arăta bine.

A-și pierde culoarea (sau *culorile*) (pop. și fam.) = a) (despre fața omului) a deveni palid; b) (despre țesuturi) a se decolora.

De nicio culoare = deloc.

CULTIVA

A cultiva pe cineva (fig) = a întreține relații bune cu cineva.

A(-și) cultiva spiritul = a(-și) forma spiritul prin studiu.

CUM

A fi nu știu cum = a fi ciudat, bizar, de neînțeles.

A-i fi (sau *a-i veni*) *cuiva nu știu cum să...* = a-i fi cuiva greu să..., a se jena să...

A nu avea (sau *a nu ști*) *cum* = a nu avea posibilitatea de a...

Care (rar, cine) *cum poate* = fiecare după cum ori cât poate.

Cum ai (sau *s-ar*) *zice* = ca de pildă.

Cum de... = cum se face că..., cum e posibil ca...

Cum e mai... = cât se poate de.

Cum nu este (sau *nu se mai află*), se spune despre cineva sau ceva care posedă în cel mai înalt grad anumite calități.

Cum s-ar zice = adică, va să zică.

Cum să (sau *de*) *nu!* = a) desigur! se înțelege!; b) (ir.) vorbă să fie! da de unde!

Cum și în ce chip (sau *cum și în ce fel*) = în ce fel.

(Da) cum (să sau *de) nu!* = a) desigur! firește!; b) se înțelege!

După cum se cade = după obicei.

Nu e cum (pop. și fam.) = nu e cu putință.

CUMĂTRU, -Ă

Cu sita la cumătra = foarte des.

Ochi de cumătru (sau *de cumătră*) = ochi plini de dragoste, de grijă, de simpatie pentru cineva.

CUMETRIE

A strica cumetria cu cineva (Mold.) = a strica prietenia cu cineva.

CUMPĂNĂ

A arunca (ceva) în cumpănă = a aduce (ceva) ca argument decisiv în rezolvarea unei probleme.

A avea o cumpănă (despre oameni) = a trece printr-o încercare grea.

A fi în cumpănă de viață (sau *de moarte*, rar, *de pieire*) (înv.) = a fi în pericol de moarte.

A fi (sau *a sta*) *în cumpănă* (sau *în cumpene*) = a sta la îndoială, a șovăi în luarea unei hotărâri.

A pune (pe cineva) în cumpănă (înv.) = a pune (pe cineva) în încurcătură, a-l face să șovăie (înainte de a lua o hotărâre).

A-și pierde cumpăna (despre oameni) = a nu se ține (bine) pe picioare.

A trage (greu) în cumpănă = a avea importanță mare.

A trage o cumpănă (pop., mai ales în Mold.) = a trece printr-o încercare grea.

A ține (ceva) în cumpănă = a) echilibra; b) a cumpăni.

CUMPĂNI

A cumpăni (ceva) în mână (înv.) = a încerca cu mâna greutatea unui obiect.

A cumpăni din ochi (înv.) = a examina (ceva) la prima vedere spre a stabili valoarea.

A i se cumpăni cu capul (sau *cu moartea*) (înv. și pop.) = a plăti cu viața.

A i se cumpăni cuiva viața (înv.) = a-i fi viața în primejdie.

A-și cumpăni vorbele = a se gândi, a chibzui înainte de a rosti ceva.

CUMPĂRA

A cumpăra cărbuni de la faur (pop. și fam.) = a cumpăra scump.

A cumpăra mâța-n sac = a) a cumpăra o marfă fără o verificare anterioară; b) a accepta o idee, un lucru, o afacere, un plan etc. fără o verificare prealabilă.

A cumpăra venitul moșiei (ieșit din uz) = a arenda.
A cumpăra vreme(a) (pop. și fam.) = a câștiga timp.
Cum am cumpărat-o, așa o vând (pop. și fam.) = cum mi s-a povestit (spus) mie, așa o povestesc (spun) și eu altora.

CUMPĂT

A sta în cumpăt (pop.) = a chibzui.
A(-și) căpăta cumpătul (pop. și fam.) = a-și recăpăta calmul.
A(-și) păstra cumpătul = a) a rămâne calm, a nu se enerva; b) a nu se speria (înspăimânta).
A-și pierde (sau *a prăpădi*) *cumpătul* (pop. și fam.) = a) a se enerva, a-și ieși din fire; b) a se speria, a se înspăimânta.
A-și ține cumpătul (pop. și fam.) = a-și păstra calmul.

CUMPLIT[1]

(Până) la (în) cumplit (înv.) = veșnic, pentru vecie, pentru totdeauna, până la capăt.

CUMPLIT[2]**, -Ă**

A fi cumplit la bani = a fi foarte zgârcit.

CUMVA

Nu care cumva să... = a) în niciun caz să nu...; b) (interogativ) Oare nu...?
Nu (care) cumva? = a) oare nu...? b) nu prea cred.
(Să) nu (care) cumva = în niciun caz.

CUNOAȘTE

A cunoaște ceva ca-n palmă = a cunoaște la perfecție.
A cunoaște ca pe propriul buzunar = a cunoaște la perfecție, a cunoaște ca-n palmă.
A cunoaște ceva = a se alege cu un profit.
A cunoaște la obraz = a cinsti cum se cuvine, a respecta, a aprecia.
A cunoaște lumea = a avea experiența vieții.
A cunoaște toate chichițele = a) a cunoaște o meserie în cele mai mici detalii; b) a cunoaște toate amănuntele și dedesubturile unei afaceri.
A face cunoscut (cuiva ceva) = a da de știre, a informa, a preveni, a avertiza.
A nu cunoaște = a nesocoti.
A nu cunoaște moarte (despre obiecte) = a fi trainic, durabil.
A-și cunoaște (sau *a nu-și cunoaște*) *lungul nasului* = a-și da (sau a nu-și da) seama de ce i se cuvine sau i se poate permite.
A ști (sau *a cunoaște*) *(ceva) pe degete* = a ști (sau a cunoaște) (ceva) foarte bine.
Nu se cunosc (despre persoane care s-au certat) = nu-și vorbesc și nu se salută.
Pe unde trece, se cunoaște = rezultatele activității sunt evidente.

CUNOȘTINȚĂ

A aduce (ceva) la cunoștința cuiva = a informa pe cineva (despre ceva); a face cunoscut ceva.
A aduce la cunoștința publică = a da de știre tuturor.
A aduce (pe cineva) la buna (sau *dreapta*) *cunoștință* (înv.) = a ajuta pe cineva să înțeleagă.
A avea cunoștință despre lume (înv.) = a ști să se poarte, să trăiască în societate.
A avea (sau *a lua*) *cunoștință de ceva* = a ști, a fi informat.
A da (sau *a supune*) *în cunoștința cuiva* = a înștiința.
A face cuiva cunoștință cu cineva (fam.) = a prezenta pe cineva cuiva.
A face cunoștință cu cineva = a lega relații sociale cu o persoană.
A lua (la) cunoștință (de ceva) = a fi înștiințat
A (nu) avea ceva în cunoștință = a (nu) ști.
A (nu) avea (mare sau *desăvârșită) cunoștință de ceva* = a (nu) ști sau a (nu) fi bine informat despre ceva.
A-și pierde cunoștința = a nu mai ști de sine, a leșina.
A-și veni în (sau *la*) *cunoștință* (rar) = a se trezi din leșin.
În (ne)cunoștință de cauză = (ne)cunoscând bine un lucru, o situație.

CUNUNA

A se cununa la lună = a trăi nelegitim.

CUNUNAT, -Ă

A nu fi cununat cu cineva (sau *cu nimeni*) = a nu avea nicio obligație (morală) față de cineva.

CUNUNĂ

A avea (sau *a fi cu*) *dinții cunună* (pop.) = a avea toți dinții.
A împărți cununa cu cineva (sau *a-i pune cuiva cununa*) = a se căsători cu cineva.
A sta cunună împrejurul cuiva (sau *a ceva*) (despre un grup de persoane) = a sta împrejurul cuiva, formând un cerc închis.
Cununa copitei (sau *a unghiei*) *(drepte)* = a) inelul, umflătura inelară formată din porțiunea unde se termină părul și unde începe copita; b) (la unele animale) unghie; c) (la om; ir.) negru sub unghie.
Cunună de munți (sau *de dealuri, de păduri*) = lanț, șir de munți sau de dealuri, de păduri.
Cunună de raze (sau *de lumină*) = aureolă.

CUNUNIE

A-i săruta cuiva cununiile (pop.) = a lua parte la cununia cuiva.
A lua (pe cineva) cu cununie = a se căsători cu cineva religios.
A(-și) pune cununiile pe cap (sau *pe frunte*) = a (se) cununa.

CUPĂ

Cupă goală = cap sec.

CUPRINDE

A cuprinde cu ajutorul (înv.) = a ajuta.
Cât cuprinde = foarte mult, nelimitat.

CUPTOR

A aduce (părinților) noră pe cuptor (pop.) = a se însura, a aduce noră în casă.

A fi la gură de cuptor (reg.) = a fi în mare primejdie.
A-i cădea (sau *a-i pica*) *pe cuptor* (reg.), se spune despre o fată care a avut relații cu un băiat și îl silește să o ia în căsătorie.
A sta (sau *a zăcea*) *pe cuptor* (sau *a se muta de pe vatră pe cuptor*) (pop.) = a lenevi, a trândăvi.
A trăi pe cuptor (pop.) = a fi leneș.

CUR

A avea ceva în cur = a fi preocupat (sau supărat) de ceva.
A avea un băț în cur = **a)** a avea mersul țeapăn; **b)** a fi fudul, îngâmfat.
A avea viermi (sau *mâncărici*) *în cur*= a nu avea astâmpăr, a nu-și găsi locul.
A cădea în cur după cineva = a se îndrăgosti de cineva, a fi fascinat de cineva.
A da averea pe cur = a cheltui bani cu desfrânatele.
A da curului sare = a face un lucru de mântuială, superficial.
A gândi cu curul = a judeca prost.
A-i ploua și a-i ninge în cur = a fi fără chef.
A întoarce (totul) cu curul în sus = **a)** a răsturna totul; **b)** a cotrobăi.
A-l durea în cur (sau *în cot, în spiț*) = a nu-i păsa, a-i fi indiferent.
A-l mânca în cur (sau *în fund*) = **a)** a fi indisciplinat; **b)** a fi agitat, a avea o stare de neastâmpăr; **c)** a fi imprudent, expunându-se unor riscuri (inutile).
A linge (sau *a pupa*) *în cur (pe cineva)* = a linguși pe cineva; a avea o atitudine slugarnică (față de cineva).
A lucra cu curul (sau *cu picioarele*) = a lucra (foarte) prost.
A muri în curul cuiva = a nu se despărți de cineva cu care este foarte apropiat.
A mușca de cur (pe cineva) = **a)** a defăima pe cineva; **b)** a ironiza (continuu) pe cineva; **c)** a cârti, a protesta împotriva cuiva.
A nu-i da curul de pământ (călcâie) = a nu-și vedea capul de treburi și a nu mai prididi.
A pătrunde (sau *a reteza*) *paiul cu curul, de frică* (sau *a-i țâțâi curul de frică*) = **a)** a-i fi foarte frică; **b)** a fi înspăimântat.
A rămâne cu curul pe gheață = a rămâne rușinat.
A se băga (sau *a se vârî*) *ca rufa* (sau *cămașa*) *în curul săracului* (sau *ca musca în curul calului*) = **a)** a se băga nepoftit în vorbă; **b)** a se duce undeva neinvitat.
A se da cu curul de pământ = a se supăra, a se înfuria.
A se da de-a curu-n cap = a se da de-a berbeleacul, de-a rostogolul.
A se da în cur și-n cap = **a)** a se da de-a berbeleacul; **b)** (și în forma *a-și da în cur și-n cap*) a face totul pentru a reuși.
A (se) râde lumea de cineva și cu curul = a ajunge batjocura lumii, a ajunge de poveste.
A se scula cu curu-n sus = a fi prost dispus.
A se ține de curul cuiva (sau *a i se băga cuiva în cur* ori *a pune palma în cur cuiva*) = a linguși pe cineva.
A sta cu deștu-n cur (sau *în fund, în gură*) = a sta cu brațele încrucișate, a lenevi, a trândăvi.
A-și bate curii (înv.) = a-și bate joc.
A-și da cu călcâiul în cur = a pierde vremea în zadar.
A-și mânca din cur (unul altuia sau *unul de la altul)* = a fi nedespărțiți.
A-și pune curul la bătaie (vulg., despre femei) = **a)** a-și folosi farmecele pentru a obține un avantaj; **b)** a-și asuma un risc.
A-și pune curul la treabă = a se pune pe treabă, a-și intensifica activitatea.
A-și pune palma în cur = a fi nepăsător.
A trage prin cur (despre haine, obiecte etc.) = **a)** a uza; **b)** a murdări; **c)** a șifona.
Capul ți-a mai fost o dată la un cur de babă (ir.) = ți-e capul prost, fără experiență.
Ce-i pasă curului lui? (sau *curul lui și patru bani*), se spune despre cineva care nu se sinchisește de nimic.
Ce-mi ești bun, dacă dormi în cur!, se spune despre un om leneș.
Cu curul în două luntri = **a)** nehotărât; **b)** duplicitar.
Cu palma-n cur = cu mâna goală, fără nimic; fără cele necesare.
Cur pictat = **a)** om fricos; **b)** diletant, ageamiu.
Din cur! (Mold.) = nici nu-mi pasă.
Drum bătut și cur frecat = efort inutil; afacere nerezolvată; drum inutil.
Gura bate curul = vorba nesocotită se pedepsește.
Iute și rea de cur = desfrânată, curvă.
În cur după ureche = **a)** habar n-am, nu știu unde; **b)** nicăieri.
Își mănâncă din cur = **a)** (reciproc) sunt nedespărțiți; **b)** e zgârcit.
Îți plouă și-ți ninge în cur = ești fără chef.
La curul pământului = foarte departe.
Mă doare în cur (de tine) = puțin îmi pasă (de tine).
Moare în curul lui = nu se desparte de cineva de care este foarte apropiat.
Nu-i dă curul de pământ (sau *de călcâie*) = **a)** nu-și vede capul de treburi; **b)** nu mai prididește.
Parcă e cu miere în cur, se spune despre cineva extrem de atractiv.
Picat în cur = **a)** atras puternic de cineva; **b)** uluit, mirat peste măsură.
Râde lumea de tine și cu curul (fam.) = **a)** ai ajuns de râsul lumii; **b)** ai ajuns de poveste.

CURA

A cura ouă (roșii) cuiva (reg.) = a acorda cuiva atenție (de teamă sau din respect).
Cura-m-aș de dracul de tine (reg.) = de-aș scăpa de tine.

CURAJ

A avea curaj cu carul = a fi foarte curajos.

A avea curajul opiniilor sale = a-şi susţine punctul de vedere, în ciuda opoziţiei pe care o suscită.
A avea curajul să facă ceva = a fi capabil să facă ceva pentru a impresiona sau a sfida pe cineva.
A-şi face curaj = a se hotărî să întreprindă ceva.

CURAT, -Ă

A (nu) fi lucru curat (fam.) = **a)** a fi ceva (anormal) la mijloc; **b)** a fi sub influenţa diavolului.
A scăpa (sau *a ieşi*) *cu obrazul* (sau *cu faţa*) *curat(ă)* = a ieşi nepătat dintr-o situaţie dubioasă.
A scoate (pe cineva) basma curată = a scăpa onorabil pe cineva dintr-o situaţie delicată, dificilă.
A spune curat = a vorbi limpede, desluşit, pe înţeles.
A trece (sau *a scrie* etc.) *pe curat* = a transcrie ceva, fără greşeală sau corectură, pe altă foaie sau pe alt caiet.
Cu mâinile curate = legal.
Curat chilipir = foarte ieftin.
Curată socoteală = lucru clar, indiscutabil.

CURĂŢA

A curăţa pe cineva (de pe faţa pământului) = a omorî pe cineva.
A se curăţa pe altul (înv.) = a arunca vina pe altul.
A-şi curăţa obrazul (sau *obrazele*) (înv.) = a se dezvinovăţi, a se scuza.

CURBĂ

A lua curba (despre vehicule) = a vira, a coti.

CURCAN

A avea beregată de curcan = a înghiţi repede, pe nemestecate.
A se umfla în pene ca un curcan (sau *ca curcanul*) (ori *ca un păun*) = a se îngâmfa, a se împăuna, a-şi da aere.
Nici curcă, nici curcan (pop. şi fam.) se spune pentru a arăta că cineva e şovăielnic.

CURCĂ

A face sporul curcilor = a nu avea niciun spor.
A fi (sau *a sta, a umbla*) *ca o curcă plouată* (sau *beată*) (pop. şi fam.) = a fi (sau a sta, a umbla) abătut, dezorientat, zăpăcit.
A se uita ca curca la crăci (sau *ca mâţa-n calendar, ca viţelul la poarta nouă*) = **a)** a fi complet ignorant într-un domeniu; **b)** a nu înţelege, a nu pricepe un lucru.
De râsul curcilor (sau al cucului, al găinilor, al lumii) = ridicol, penibil.
Nici curcă, nici curcan, se spune despre cel care nu are o situaţie precisă.
Râd şi curcile (sau *găinile*) (pop. şi fam.) = e din cale-afară de caraghios.

CURCUBEU

A întoarce calul curcubeu (mil.) = a învăţa calul să meargă în cerc, de jur-împrejurul unui punct, ţinut (de soldatul instructor) de o chingă lungă.

CUREA

A (nu)-i da cureaua = a (nu)-i da mâna.
A (nu)-l ţine (pe cineva) cureaua (sau *curelele*) = a (nu) avea curaj; a (nu) cuteza, a (nu) fi în stare (să...).

CURENT

A fi în (sau *la*) *curent* (*cu registrele, cu o contabilitate*) = a fi la zi, a nu rămâne înapoi.
A-l trage pe cineva curentul = a răci ca urmare a unei expuneri la un flux de curent dintr-o încăpere.
A pune (sau *a ţine pe cineva*) *în* (sau *la*) *curent* = a informa (pe cineva) despre mersul unui lucru; a comunica (cuiva) ultimele noutăţi.
A se lăsa dus de curent (sau *de val*) = a se lăsa influenţat de părerile altora, de opiniile unui grup.
A se pune (sau *a se ţine, a fi*) *în* (sau *la*) *curent* = a se informa despre mersul unui lucru.

CURGE

A curge gârlă (pop.) = a veni din belşug.
A face să curgă sânge = a fi pricina unui război, a unei încăierări sângeroase.
A-i curge balele după... = a râvni, a dori, a pofti.
A-i curge borşul = a avea o hemoragie, a-i curge sânge din nas.
A-i curge (cuiva) laptele în păsat = a-i merge din plin, a avea câştig mare.
A-i curge (cuiva) peticele (pop. şi fam.) = a fi îmbrăcat în haine zdrenţăroase.
Ce pe apă nu curge = nimica toată.
Dacă (sau *de*) *nu curge, pică* (fam.) = chiar dacă câştigul nu e mare, tot te alegi cu ceva.
Va curge multă apă pe gârlă (sau *pe Dunăre*) (fam.) = va trece mult timp.

CURMA

A curma pământul = **a)** a da ţara-n două, a umbla ţări şi mări; **b)** (fig.) a se face luntre şi punte; a se da în vânt pentru; a face pe dracu-n patru.
A curma (pe cineva) foamea (la maţe, la inimă), se spune când cineva simte dureri în stomac din cauza foamei, când e foarte flămând.
A i se curma (cuiva) răsuflarea, se spune despre cineva care este copleşit de o senzaţie sau de o emoţie puternică.
A(-şi) curma zilele = a(-şi) pune capăt zilelor, a (se) omorî.

CURMAT, -Ă

A fi curmat de foame (pop. şi fam.) = a-i fi foarte foame.

CURMĂTURĂ

Ba e curmătură, ba e forfecătură, se spune pentru a arăta că cineva e îndărătnic sau cârcotaş.

CURMEI

A face din tei curmei = a face tot posibilul, a încerca toate mijloacele.
A găsi tei de curmei = a găsi pretexte.
A încropi din tei curmei = a strânge cu ţârâita, a aduna puţin câte puţin.

A lega curmei = a lega strâns, a lega cobză, a lega fedeleș.
A lega tei(e) de curmei(e) = a căuta subterfugii; a spune vorbe fără temei.

CURMEZIȘ

A grăi curmezișe = a fi de altă părere decât ceilalți, a contrazice.
A se pune în cruciș și în curmezișe = a încerca toate mijloacele, a-și da toată silința; a se face luntre și punte.
A se pune (cuiva) în curmezișe (sau *de-a curmezișul*) = a se pune în calea cuiva sau a ceva; a împiedica.
În lungișe și-n curmezișe = în lung și-n lat.

CURPEN

A o lua pe curpen = a o lua cu rost.
A pune treaba pe curpen = a o lua de la început.
A se urca în curpeni = a se urca cu dificultate, cu schimbări multe de direcție, așa cum face curpenul de viță.

CURS

A da curs unei cereri = a lua în considerare, a rezolva o cerere.
A-și relua cursul = a reîncepe (ceva).
A-și urma cursul = a continua.

CURSĂ

A atrage (pe cineva) în cursă = a momi, a ademeni, a ispiti.
A cădea (sau *a se prinde*) *în cursă* = a) a intra, din prostie sau din greșeală, într-o mare încurcătură; b) a fi înșelat.
A întinde (sau *a pune*) *cuiva o cursă* (sau *cursa*) = a căuta să ademenească pe cineva pentru a-l prinde sau pentru a-l da de gol.

CURTE

A face (cuiva) curte = a) a căuta să câștigi favoarea, simpatia, dragostea unei femei; b) (p. gen.) a linguși (pe cineva).
Crai de curte veche = haimana.
Curte de aer (în limbajul deținuților) = penitenciar.

CUSCRIE

A fi în cuscrie cu (rar, *către*) *cineva* = a se încuscri.
A se lega cu cuscrie [sau, înv., *a tocmi cuscrie, a lega cuscrie (cu cineva)*] = a încuviința căsătoria dintre fiul (fiica) său (sa) și fiica (fiul) cuiva.

CUSCRU

A se duce în cuscri (Trans.) = a se duce la nuntă (sau cu nuntașii).

CUSUR

A nu face cusur (înv.) = a face neapărat ceva, a nu neglija.

CUȘMĂ

A avea casa sub cușmă (reg.) = a fi foarte sărac.
A-i ieși cuiva părul prin cușmă (reg.) = a fi foarte sărac.
A umbla (sau *a se ruga*) *cu cușma-n* (sau *căciula-n*) *mână* (reg.) = a se umili, cerșind ceva.

CUTEZA

A cuteza împotrivă = a se împotrivi cu temeritate.

CUTIE

A fi de la cutie (despre copii părăsiți) = a proveni de la orfelinat.
A umbla cu cutia = a) a cerși; b) (înv.) = a cerși pentru biserică.
(Bagă) capul la cutie! (fam.) = (la jocul „de-a capra") ferește-ți capul, proptește-l în piept! (fig.) fii prudent, păzește-te!
Scos ca din cutie = îmbrăcat foarte îngrijit sau prezentat.

CUȚIT

A avea pâinea (sau *pita*) *și cuțitul (în mână)* (sau *a pune mâna pe pâine și pe cuțit*) = a) a avea la îndemână toată puterea, toate mijloacele pentru a realiza ceva; b) a fi atotputernic; c) a se putea întreține singur.
A descânta de cuțit (pop.) = a) a vrăji cu un cuțit pentru a lua durerile; b) a desface o vrajă făcută cu un cuțit.
A fi (certat) la cuțite (sau *a se avea la cuțite*) *(cu cineva)* = a fi sau a ajunge dușman neîmpăcat (cu cineva), a se urî (cu cineva); a fi în relații foarte încordate cu cineva.
A fi cu cuțitul la brâu = a fi arțăgos, gata de ceartă.
A fi (sau *a se afla*) *pe cuțit* = a fi pe moarte.
(A fi) pe (o) muchie de cuțit = a) (a se afla) într-o situație gravă, dificilă, la un pas de nenorocire; b) a întreprinde ceva foarte riscant.
A fi (sau *a ajunge*) *cu cineva la cuțite* = a fi (sau a ajunge) dușman de moarte cu cineva.
A fi (sau *a sta*) *pe cuțite* = a fi nerăbdător să plece sau să afle ceva.
A-i ajunge (cuiva) cuțitul la os = a) a ajunge la capătul puterilor; b) a fi într-o situație dificilă, precară.
A-i da (sau *a-i trece*) *cuiva un cuțit prin inimă* = a) a simți o durere adâncă; b) (fig.) a fi neliniștit; c) a avea un presentiment rău.
A-i intra (cuiva) un cuțit la inimă = a) a fi cuprins de un fior rece; b) a fi năpădit de griji.
A-i pune cuiva cuțitul (sau *a ursi un cuțit*) (în superstiții, vrăji) = a blestema pe cineva, prin formule vrăjitorești, să aibă dureri ca de rană de cuțit.
A-i sări cuțitul din teacă = a fi la ananghie, la aman, a-i plesni buza, a fi strâns cu ușa.
A i se pune cuiva un cuțit în inimă = a fi cuprins de frică.
A lua (pe cineva) în cuțite = a-l ciopârți.
A muri sub cuțit = a muri în timpul unei intervenții chirurgicale.
A pune (cuiva) cuțitul la (sau *în*) *gât* = a) a forța, a sili (pe cineva) să facă ceva; b) a amenința pe cineva; c) a șantaja.
A pune (pe alții) la cuțite (pop.) = a învrăjbi.

A răsuci cuțitul în rană = a spori supărarea (sau durerea) cuiva.
A zăcea (sau *a boli*) *de cuțite* (pop.) = a fi bolnav în urma rănilor cu cuțitul.
La cuțite = în relații foarte proaste cu cineva.

CUȚU

Să-mi zici (mie) cuțu dacă... = să nu-mi zici pe nume dacă...

CUVÂNT

A avea cu cineva un cuvânt = **a)** a avea de discutat ceva cu cineva; **b)** a avea o răfuială cu cineva.
A ascunde cuvântul (înv.) = **a)** a ține în secret; **b)** a se preface.
A cere (sau *a da, a avea*) *cuvântul* (într-o ședință, într-o adunare) = a cere (sau a da cuiva etc.) dreptul de a vorbi în public.
(A crede) pe cuvânt = (a crede) fără a mai controla exactitatea spuselor cuiva sau fără a mai cere dovezi.
A da cuvânt (înv.) = a da seama.
A face (sau *a-și da*) *cuvânt în sine* (sau *a se lega la un cuvânt* ori *a pune cuvânt cu cineva* sau *a lega cuvânt cu cineva*) (înv.) = **a)** a se înțelege cu cineva; **b)** a face un legământ.
A fi (ori *a se uni, a se face, a se tocmi*) *la* (sau *într-un*) *cuvânt cu cineva* (înv.) = a fi de acord cu cineva.
(A fi) om de cuvânt = (a fi) om care își ține făgăduielile.
A-i lua cuiva cuvântul = a interzice cuiva să-și mai continue afirmațiile (într-o adunare).
A-i tăia cuvântul cu miere (reg.) = a întrerupe pe cineva pentru a-i da o veste bună.
A începe cuvânt (reg.) = a începe vorba, a spune.
A înțelege (sau *a ști*) *de cuvânt* = a asculta de spusele, de sfaturile cuiva, fără să fie nevoie de pedeapsă.
A lua cuvântul = a vorbi (într-o adunare).
A nu avea cuvânt = **a)** a nu avea autoritate; **b)** a nu se ține de cuvânt.
A nu găsi (sau *a nu avea*) *cuvinte* = a nu fi în stare (sub impulsul unor stări afective puternice) să exprimi ceea ce gândești.
A pune cuvânt de împotrivire (înv.) = a se împotrivi cu vorba, a protesta.
A pune un cuvânt (bun) = a interveni (favorabil) pentru cineva.
A se înțelege (sau *a ajunge*) *la cuvinte* (înv.) = a fi de acord cu cineva.
A spune două vorbe și-un cuvânt = a vorbi foarte concis.
A-și călca [sau *a-și schimba, a-și trage (înapoi)*] *cuvântul* = a nu se ține de promisiunea făcută.
A-și da cuvântul = a promite, a se lega.
A(-și) da cuvântul (de onoare) = a se angaja în mod hotărât că va face cu orice preț ceva.
A-și face cuvânt cu cineva = a intra în vorbă cu cineva.
A-și spune cuvântul = a-și afirma punctul de vedere, opinia etc.
A-și ține cuvântul (sau *a se ține de cuvânt* ori *a sta la cuvânt* sau *a rămâne de cuvânt*) = a respecta o promisiune.
A tăia (sau *a curma*) *cuiva cuvântul* = a întrerupe pe cineva din vorbă.
A ține (sau *a păzi*) *cuvântul cuiva* [sau *a asculta de cuvântul cuiva* ori *a (nu) ieși afară* (sau *a nu se abate*) *din cuvântul cuiva* sau *a nu muta cuvântul cuiva*] = a împlini ordinul cuiva.
A ține un cuvânt (sau *un discurs, o vorbire*) = a vorbi unui auditoriu, a conferința pe o anumită temă (sau subiect).
Adio și n-am cuvinte (sau *și-un praz verde*) (fam.), se zice cuiva care pleacă supărat și căruia vrei să-i arăți că nu-ți pasă de supărarea lui.
Am cu tine un cuvânt = am să-ți spun o vorbă.
Cele zece cuvinte ale lui Dumnezeu (sau *ale lui Moise*) = decalogul.
Cu alte cuvinte = **a)** altfel spus; **b)** în concluzie.
Cu un cuvânt subțire = cu multă finețe.
Cuvânt cu (sau *de*) *cuvânt* = fără nicio modificare, exact, fidel.
Cuvântul cel bun = vorbă bună.
Cuvinte acoperite (înv.) = cuvinte cu tâlc.
Cuvinte deșarte = cuvinte fără temei.
Cuvinte grele = vorbe aspre, de dojană, de ocară.
Din cuvânt în cuvânt = fără nicio modificare.
Dintr-un cuvânt = imediat, numaidecât.
Îmi fac cuvinte cu cineva (reg.) = conversez.
În puține cuvinte = **a)** pe scurt; **b)** în concluzie.
Într-un cuvânt (sau *cu un cuvânt*) = **a)** pe scurt; **b)** în concluzie.
Nici nu mai rămâne cuvânt = nici vorbă.
Nu-i cuvânt (reg.) = e indiscutabil.
Om de cuvânt = om care își ține făgăduielile.
Parte de cuvânt (după fr. *partie de discours*) = parte de vorbire.
Schimb de cuvinte = discuție aprinsă, ceartă, sfadă.
Sub niciun cuvânt = sub niciun motiv, în niciun caz.
Sub cuvânt(ul) că... = pentru motivul că...
Sub (sau *pe* ori *cu*) *cuvânt că...* (sau *de*) sau *pentru cuvântul că...* = sub pretext că...

CUVÂNTA

A cuvânta de bine (sau *de rău*) *pe cineva* = a spune lucruri bune (sau rele) despre ceva sau cineva.
A-l cuvânta (pe cineva) (rar) = a se adresa cuiva.
A mare cuvânta (înv.) = a se răsti la cineva.

CUVIINȚĂ

A găsi (sau *a crede, a socoti*) *de cuviință* = a considera potrivit.
A fi de cuviința cuiva = a se cere (ceva) de la cineva.
Bună cuviință = atitudine cuviincioasă, decentă.
După cuviință = după cum se cuvine.

D

DA[1]

A nu spune (sau *a nu zice*) *nici da, nici nu* (sau *ba*) = a sta la îndoială în a-şi exprima părerea; a nu se putea pronunţa.

A zice (sau *a spune*) *da* = **a)** a face o afirmaţie; **b)** a aproba; **c)** a confirma.

Aşa da, exprimă aprobarea, acordul în legătură cu modul de desfăşurare a unei acţiuni.

Da ced că! (Olt.) = mult îmi pasă.

DA[2]

A da ajutor = a ajuta.

A da bacşiş, şpagă = a oferi o sumă necuvenită de bani chelnerilor, ospătarilor etc.

A da bici = **a)** a lovi cu biciul; **b)** (fig.) a grăbi.

A da bir cu fugiţii = **a)** a dispărea; **b)** a fugi într-un mod laş.

A da (bună) învăţătură (sau *învăţături, învăţămimte*) (înv.) = **a)** a învăţa; **b)** a sfătui.

A da bună ziua, bună seara etc. sau *a da bineţe* = a saluta.

A da buzna (sau *năvală*) = a năvăli undeva pe neaşteptate.

A da (ca câinele) prin băţ (reg.; pop.) = **a)** a fi foarte insistent; **b)** a fi obraznic.

A da ca din ochii lui = a fi zgârcit.

A da (ceva) după spate = a lăsa la o parte; a trece cu vederea.

A da ceva în (sau *pe din*) *două* = a împărţi în două părţi egale; a înjumătăţi.

A da ceva la stânga = **a)** a fura, a ascunde; **b)** a fi şiret, viclean.

A da (ceva) pe (sau *în,* înv., *la*) *mâna (cuiva)* = **a)** a încredinţa ceva spre păstrare, supraveghere sau administrare; **b)** (fig.) a lăsa ceva la dispoziţia, la bunul plac, în voia cuiva.

A da (ceva) peste cap = **a)** a lucra superficial; **b)** a nimici, a distruge, a desfiinţa.

A da chiot = a striga.

A da cinstea în cineva (reg.; ir.) = a da foamea în cineva.

A da cinstea pe ruşine (pop. şi fam.) = **a)** a se face de ruşine; **b)** a se compromite; **c)** (rar) a se păcăli.

A da comandă = a comanda.

A da credinţă în cineva = a se încrede în cineva.

A da creştere (sau *educaţie*) = a educa.

A da cu banul = a alege la întâmplare dintre două posibilităţi.

A da cu bâta (sau *cu bâtul*) *în baltă* (pop. şi fam.) = **a)** a face o muncă zadarnică, fără rost; **b)** a face o gafă.

A da cu busuiocul = a face aluzie la ceva.

A da cu crucea peste cineva = a întâlni pe neaşteptate.

A da cu degetul = a voma.

A da (cu) împrumut = a împumuta.

A da cu mâna (pe întuneric) după cineva = a căuta pe dibuite, a dibui, a bâjbâi.

A da cu nasul de ceva = a întâmpina o dificultate.

A da nasul (pe undeva) (sau *prin ceva*) = **a)** a trece în grabă pe undeva; **b)** a trece întâmplător pe undeva.

A da cu nasul în râpă (rar) = a fi silit să se oprească.

A da cu ochii de cineva (sau *de ceva*) = a zări, a vedea pe cineva (sau ceva) care îi apare pe neaşteptate în cale.

A da cu paharul = a bea mult.

A da cu (sau *în*) *chirie* = a închiria.

A da cu zarul = a se lăsa în voia sorţii.

A da (cuiva) apă la moară = a permite (cuiva) să-şi folosească propriile argumente, motivaţii, atuuri.

A da (cuiva) (bună) pace [sau *a lăsa (pe cineva) în pace* (ori *în pacea lui*)] = a nu deranja pe cineva.

A da (cuiva) câştig de cauză = a recunoaşte cuiva dreptatea înaintea legii sau într-o controversă.

A da cuiva cu degetele în ochi = **a)** a spune cuiva lucruri neplăcute; **b)** a încerca să înşeli pe cineva.

A da cuiva cu ho! (sau *cu huideo!*) = a huidui, a goni pe cineva strigând la el „ho" etc.

A da (cuiva) de lucru = **a)** a însărcina pe cineva cu o muncă; **b)** a procura cuiva o ocupaţie; **c)** a cere cuiva un mare efort.

A da (cuiva) de gândit = a da cuiva ocazia de a medita, de a reflecta, asupra unei problemee.

A da (cuiva) de lucru (sau *de furcă*) (fig.) = **a)** a pricinui cuiva bătaie de cap; **b)** a pune pe cineva în (mare) încurcătură.

A da (cuiva) fata de soţie (sau *de nevastă*) [ori *a da (pe cineva) de bărbat* (sau *de soţ*)] = a căsători pe cineva cu...

A da (cuiva) frâu liber (sau, reg., *slobod*) = a lăsa pe cineva să facă ce vrea.

A da (cuiva) goană = a goni pe cineva.

A da (cuiva) inima = a iubi, a îndrăgi (pe cineva).

A da (cuiva) în cărţi (sau *cu cărţile*) [ori *în bobi* (sau *cu bobii*), *cu norocul, cu ghiocul* etc.] = a prevesti viitorul cu ajutorul cărţilor de joc, al bobilor etc.

A da (cuiva) la cap = a lovi, a omorî (pe cineva; (fig.) a ataca (pe cineva) cu violenţă, pentru a-i distruge situaţia, bunul nume etc.

A da cuiva larg = a răsplăti din plin.

A da cuiva limbă = a striga la el.

A da (cuiva) nas (sau *obraz*) = a îngădui cuiva prea multe.

A da (cuiva) ochii în gene (sau *geană-n geană*) = a i se închide (cuiva) ochii de somn, a aţipi.

A da (cuiva) revanşa = a permite cuiva să-şi ia revanşa după o înfrângere.

A da (cuiva sau *la ceva) cu piciorul* = a respinge (pe cineva sau ceva); a scăpa un prilej favorabil, a nu profita de...

A da (cuiva) un număr (oarecare) de ani = **a)** a-i atribui (cuiva) o anumită vârstă; **b)** a aprecia cu aproximaţie câţi ani mai are cineva de trăit..

A da de-a dreptul (pop.) = a merge direct la ţintă.

A da de băut (fam.) = a oferi cuiva mâncare şi băutură (plătind, de obicei, consumaţia la un local).

A da de bine = a ajunge într-o situaţie bună.

A da de cineva sau *ceva că...* = a observa despre cineva sau ceva că..., a constata.

A da de dracu (sau *de naiba*) (fam.; fig.) = a o păţi.

A da de fund = **a)** a ajunge până la fund; **b)** (p. ext.) a ajunge la capăt, la sfârşit.

A da de greu (pop. şi fam.) = a întâmpina dificultăţi.

A da de hotar = a ajunge la margine, la capăt.

A da de mal, de prăpastie, de râpă = a cădea.

A da de păcat (rar) = a face ceva condamnabil, a comite o greşeală.

A da de piatră = a ascuţi.

A da de râpă (pop.) = a distruge, a nimici, a prăpădi.

A da de rost = a descifra, a înţelege, a desluşi, a găsi soluţia.

A da de ruşine (sau *de necaz, de primejdie* etc.) = a întâmpina o ruşine (sau un necaz etc.).

A da de ştire (sau *de veste*) = a face cunoscut un lucru, a înştiinţa, a vesti.

A da de vorbit (sau *de vorbă*) *(lumii)* = a da prilej la vorbe, la bârfeli, la cleveteli.

A da (destulă sau *puţină* ori *puţintică* sau *o deosebită* ori *o mediocră) atenţie* [sau *a nu da (nicio* ori *vreo) atenţie*] = a (nu) acorda (mare) importanţă, preocupare, interes, grijă unui lucru.

A da din cap (afirmativ sau *negativ*) = a confirma sau a infirma cele spuse.

A da din coadă (pop. şi fam.) = **a)** (despre câini) a se gudura; **b)** (despre oameni) a linguşi pe cineva.

A da din coate = **a)** a-şi face loc împingând pe alţii; **b)** (fig.) a lupta fără scrupule pentru a obţine ceva, pentru a ieşi dintr-o situaţie dificilă.

A da din colţ în colţ (pop.) = a încerca orice pentru a ieşi dintr-o încurcătură.

A da din deget (rar) = a fi viu.

A da din gură = a vorbi mult.

A da din lac în puţ = a sări din lac în puţ.

A da din mâini = a gesticula.

A da din mâini şi din picioare = a depune eforturi pentru a învinge o dificultate, a se strădui.

A da din sine = a-i ieşi din gură, a spune (lucruri minunate).

A da din umeri = a înălţa din umeri în semn de nedumerire, de neştiinţă, de nepăsare.

A da din vâsle = a vâsli.

A da dintr-însul (sau *dintr-însa) o vorbă* (ori *nişte vorbe*) (pop.), se spune pentru a arăta admiraţia pentru înţelepciunea sau măiestria vorbitorului.

A da dos (sau *dosul* ori *dosurile*) (sau *a-şi arăta dosul* ori *a pune dosul la fugă*) = a fugi din faţa duşmanului.

A da dovadă de... **a)** a dovedi; **b)** a manifesta.

A da după o zi (sau *rând zilelor*) = a amâna.

A da faţă (cu cineva) = a se întâlni cu cineva.

A da frumuseţe = a înfrumuseţa.

A da fuga = a se repezi.

A da gata = a isprăvi, a lichida, a pune capăt.

A da găuri (sau *o gaură*) = a fura.

A da glas = a striga; (fig.) a exprima oral sau în scris.

A da greş = **a)** a nimeri ţinta; **b)** a eşua într-o acţiune, întreprindere etc.

A da gura [sau *(o) gură* ori *(o) guriţă* sau *guriţa* ori *buzele*] *(cuiva)* [sau *a(-şi) da (o) sărutare* ori *sărutări, săruturi* sau *sărutat*] (pop.) = a (se) săruta.

A da har (înv.) = a proslăvi.

A da iertare (sau, înv., *iertăciune*) = **a)** a ridica pedeapsa pentru păcatul, vina sau greşeala cuiva, a ierta; **b)** a scuza.

A da impuls = a impulsiona.

A da inima (sau *duhul din cineva*), se spune despre acela care este gata să se sufoce din cauza unui efort prea mare.

A da împrumut = a împrumuta.

A da în arendă = a arenda.

A da în cărţi (sau *cu cărţile*) (în practicile superstiţioase) = a prezice viitorul.

A da în clocot (sau *în undă*) = a începe să fiarbă, să clocotească.

A da în copt (sau *în pârg*) = a începe să se coacă, să se pârguiască.

A da în floare = a înflori.

A da în foc (despre lichide în fierbere) = a se umfla, a curge afară din vas.

A da în folosinţă (sau *în funcţiune, în exploatare*) = a pune ceva la dispoziţia cuiva.

A da în grija cuiva = a recomanda atenţiei, îngrijirii cuiva.

A da în gropi (de prost ce e) = a fi foarte prost.

A da în judecată (sau *a chema, a merge, cu cineva,* înv., *a trage, a soroci la judecată*) = a chema pe cineva în faţa unei instanţe judecătoreşti în calitate de pârât.

A da în mână (pe cineva cuiva) = a) a preda; b) trăda.
A da în mugur = a înmuguri.
A da în părpăra însuratului (pop.) = a fi stăpânit de dorința însuratului.
A da în primire = a muri.
A da în spic (sau *a-i da spicul*) (despre plante) = a se apropia de maturitate, a înspica.
A da în undă (sau, mai rar, *a da undă* sau *unde*) (despre lichide) = a fierbe în clocot, a clocoti.
A da în vileag = a face publică o afacere, o acțiune etc. necurată.
A da înainte = a spori (din gură), a vorbi mereu, a o ține întruna.
A da înapoi (sau *îndărăt*) = a înapoia.
A da încolo, încoace (sau *pe ici, pe colo, la deal, la vale*) = a merge de colo până colo; (fig.) a se frământa, a încerca în toate chipurile.
A da însemnătate = a acorda atenție.
A da înștiințare = a înștiința.
A da la masă = a le pune pe masă, a servi.
A da la mână = a) a pune ceva la dispoziția cuiva; b) a pune ceva în mâna cuiva; c) a aproviziona cu materiale, în timpul lucrului.
A da la (sau *într-o*) *o parte* = a) a îndepărta, a înlătura pe cineva; b) a deplasa în lături.
A da la televizor = a difuza ceva la televizor.
A da la ziar = a) a publica ceva în ziar; b) a trimite ceva spre publicare.
A da lecții (fam.; fig.) = a spune cuiva ce sau cum să facă.
A da lecții (sau *meditații*) = a preda cuiva lecții particulare.
A da loc la... a) a determina; b) a provoca.
A da lovitura (sau, rar, *lovituri*) (fam.) = a reuși într-o acțiune, obținând un succes (important și neașteptat).
A da mită (sau *șpagă*) = a mitui (pentru a obține foloase sau avantaje necuvenite).
A da moarte (înv.) = a ucide.
A da nas(ul) (cu ceva) = a) a lua cunoștință de ceva; b) a se familiariza cu ceva.
A da nas(ul) cu cineva = a se întâlni pe neașteptate și fără voie.
A da ninsoare = a ninge.
A da noroc cuiva (sau *cu cineva*) = a) a (se) saluta; b) a închina, a ciocni (un pahar), a ura.
A da o explicație = a explica.
A da o fată după cineva (sau *cuiva*) [sau *a(-i) da cuiva de bărbat* (respectiv *de soție*) *pe cineva*] = a căsători.
A da o fugă (fam.) = a se deplasa, într-o vizită scurtă, într-un anumit loc.
A da (o) goană (sau *în goană*) *după cineva* = a porni repede la fugă, în goană, a fugi (după cineva).
A da o lecție (cuiva) (fam.; fig.) = a pedepsi pe cineva.
A da o masă, o petrecere etc. = a oferi o masă, a organiza o petrecere etc.
A da o săpunealâ (pop.) = a) a certa; b) a săpuni.
A da o telegramă = a trimite o telegramă.
A da ocară (pop.) = a ocărî.
A da ocazia (sau *prilejul*) = a prilejui.
A da ochii (sau *ochi*) *cu cineva* = a întâlni pe cineva pe neașteptate.
A da ocol cu ochii (pop.) = a privi în jur.
A da onorul = a saluta unele autorități, unele evenimente deosebite (fapte de arme, evenimente memoriale etc.), prezentând arma (sau sunând din goarnă).
A da ordine = a porunci.
A da ortu' popii sau *a da pielea popii* (fig.) = a muri.
A da pace = a) a lăsa; b) a nu deranja.
A da pământurile în curmeziș = a împărți pământurile de-a latul.
A da (pe cineva) de minciună (sau *de rușine, de sminteală*) = a face de minciună, de rușine etc.
A da (pe cineva) dezertor = a face cunoscut, în mod oficial, că cineva este dezertor.
A da pe cineva la mama dracului (fam.) = a înjura.
A da pe cineva pe după deget = a) a înșela pe cineva; b) a întrece pe cineva în privința situației materiale, a poziției sociale etc.
A da pe cineva prin târg = a) a-l purta pe cineva prin oraș bătându-l (pedeapsă obișnuită încă de la începutul secolului al XIX-lea pentru hoți și negustori; b) a vorbi de rău pe cineva.
A da (pe cineva sau *ceva) dracului* (ori *la draci, la toți dracii, la dracul, în plata Domnului*) (fam.) = a nu se mai ocupa de cineva sau de ceva, a se detașa, a se dezinteresa.
A da (pe cineva) la școală (sau *la învățătură*) = a înscrie pe cineva la școală.
A da (pe cineva) peste cap = a) a doborî pe cineva la pământ; b) (fig.) a da jos într-o situație, a învinge pe cineva.
A da pe cineva platnic = a condamna pe cineva să plătească pe cineva.
A da (pe cineva sau *ceva) (mumei) dracului* (ori *la draci, la dracul, la toți dracii*) = a) a se dezinteresa; b) a drăcui.
A da pe cineva vinovat = a-l găsi vinovat, a-l osândi.
A da pe gârlă = a arunca, a risipi, a prăpădi.
A da pe gât (sau *peste cap, pe spate*) = a bea (lacom, dintr-o dată, în cantități mari).
A da pe ici, pe colo (sau *încolo, încoace* ori *pe dincolo* sau *la deal, la vale*) (pop.) = a) a se îndrepta în toate părțile, a se frământa, a-și da osteneala (să afle, să isprăvească ceva); b) a căuta (febril) o rezolvare.
A da pedeapsă = a pedepsi.
A da peste (cineva) = a se ivi pe neașteptate asupra cuiva.

A da peste cineva (*cu mașina, cu caii, cu droșca* etc.) (pop.) = a lovi sau a răsturna din mers pe cineva, accidentându-l (grav sau mortal).

A da piept cu cineva (sau *cu ceva*) = **a)** a se duce la luptă cu cineva; **b)** a se împotrivi cuiva sau la ceva.

A da piper = a pipera.

A da ploaie = a ploua.

A da poruncă = a porunci.

A da povață = a povățui.

A da raportul = a raporta.

A da rasol (fam.) = **a)** a se grăbi; **b)** a lucra de mântuială, a rasoli.

A da răgaz = a amâna.

A da rămas pe cineva (sau *a da rămas din judecată*) (înv.) = **a)** a declara pe cineva învins; **b)** a se da bătut.

A da răspuns = a răspunde.

A da rezultat = a produce efectul dorit.

A da roade (sau *rezultate*) (fig.) = a produce efectul dorit.

A da sare = a săra.

A da (sau *a arunca*, înv. și reg., *a pune*) *(toată) vina pe...* (sau *asupra*, reg., *la...*) = a indica (pe cineva sau ceva) drept (singurul) răspunzător, drept (singurul) făptaș (cu scopul de a-i sustrage pe alții unei acuzații).

A da (sau *a cădea*) *la pace (cu cineva)* = a se împăca cu cineva.

A da (sau *a deschide, a lăsa, a izbi, a trânti*) *ușa* (sau *poarta, fereastra* etc.) *de* (sau *la*) *perete* = **a)** a deschide larg; **b)** a deschide la maximum; **c)** a trânti ușa sau poarta, fereastra cu putere.

A da (sau *a lăsa*) *uitării* = a nu se mai interesa, a înceta să iubească sau să-și amintească de cineva (sau de ceva), a uita, a părăsi pe cineva (sau ceva).

A da (sau *a o scoate*) *la lumină* (sau *la iveală*) = **a)** a face evident, a da pe față; **b)** a face să fie cunoscut, văzut; **c)** (despre oameni) a publica.

A da (sau *a sufla*) *din* (sau *în*) *buză* (sau *buze*) = **a)** a fi mânios; **b)** a umbla fără niciun rost; **c)** a îndura o pierdere fără a mai putea îndrepta ceva.

A da ploaie = a ploua.

A da să cunoască (reg.) = a lăsa să se înțeleagă.

A da scăpare (înv.) = **a)** a elibera; **b)** a salva.

A da seamă (sau *socoteală*) = a răspunde de ceva; a fi tras la răspundere.

A da semn = **a)** a da știre; **b)** a arăta, a dovedi.

A da semn (rar *semne*) *de viață* = **a)** a se manifesta; **b)** a da știre (sau veste) despre sine.

A da sfară (sau *sfoară*) *în țară* (ori *a da de veste*) = a răspândi o veste.

A da sfatul (sau *un sfat*) = a sfătui.

A da socoteală = **a)** a plăti; **b)** a ispăși.

A da strechea în cineva (ori *a-l apuca pe cineva strechea*) = **a)** (despre animale) a fi atacat de streche; a da semne de neliniște, a fugi orbește fără motiv aparent; **b)** (despre oameni) a se purta ciudat, a se agita sau a se înfuria brusc, fără motiv.

A da sunet (înv.) = **a)** a suna; **b)** a răsuna.

A da știință (înv.) = a înștiința.

A da toate pe una (reg.) = a nu mai avea încotro, a rămâne cu o singură alternativă.

A da țâță (sau *a da să sugă*) = a alăpta.

A da un avertisment = a avertiza.

A da un chiot (sau *un strigăt* etc.) = a scoate, a emite un chiot, un strigăt etc.

A da un concert = **a)** a susține un concert; **b)** (fam.; fig.) a face scandal, gălăgie.

A da (un) examen = **a)** a susține un examen în fața unui examinator; **b)** (fig.) a trece cu succes printr-o încercare.

A da (un) exemplu = **a)** a explica ceva printr-un exemplu; **b)** a se purta astfel încât să constituie un model de urmat.

A da un fitil (arg.) = a insinua.

A da un spectacol (sau *o reprezentație*) = a prezenta un spectacol.

A da ușa (sau *poarta* etc.) *de perete* = a împinge în lături, a deschide larg ușa (sau poarta etc.).

A da viață (sau *suflarea vieții*) = **a)** a naște; a da ființă, a făuri; **b)** (fig.) a anima, a însufleți.

A da vina pe cineva (sau *ceva*) = a învinovăți pe cineva (sau ceva).

A da zbor(ul) la ceva = a slobozi, a da drumul.

A da zi după zi (sau *rândul zilelor*) = a amâna.

A fi dat = a fi pornit din fire spre ceva, a fi pus pe ceva...

A-i da cu piciorul (cuiva sau *la ceva)* = a respinge pe cineva sau ceva.

A-i da (cuiva ceva) de luat în buze (pop.) = a-i da cuiva (puțin) de mâncare.

A-i da cuiva ceva în (sau *prin*) *gând* (sau *cap, minte*) = a-i veni sau a-i trece cuiva ceva prin gând (sau cap, minte).

A-i da (cuiva) cu arței pe la nas = **a)** a supăra pe cineva; **b)** a întărâta pe cineva.

A-i da (cuiva) cuvântul = a permite cuiva să vorbească într-o ședință, adunare etc.

A-i da (cuiva) de fund (pop.) = **a)** a-i descifra (cuiva) cele mai ascunse gânduri; **b)** a înțelege pe deplin pe cineva.

A-i da (cuiva) de lucru (sau *de furcă*) (fig.) = a pricinui cuiva bătaie de cap.

A-i da (cuiva) de urmă = a găsi pe cel căutat.

A da (cuiva) frâu liber (sau, reg., *slobod*) = a lăsa pe cineva să facă ce vrea.

A-i da (cuiva) greș (reg.) = a găsi pe cineva vinovat.

A-i da (cuiva) inima brânci (pop. și fam.) = a simți un imbold (pentru a face ceva).

A-i da cuiva în (sau *prin*) *gând* (ori *minte, în* sau *prin cap,* rar, *prin cuget*) (sau *a-şi da cu gândul* ori *cu mintea*) = a-i veni în minte o idee, un gând neaşteptat, a se gândi.

A-i da (cuiva) lacrimile = a i se umezi ochii, a începe să plângă.

A-i da (cuiva) lămâiţa-n foc (arg.) = a avea contact sexual.

A-i da (cuiva) mâna să... = a dispune de mijloace materiale pentru a..., a avea posibilitatea să...; a-i veni (cuiva) bine la socoteală, a-i conveni (cuiva).

A-i da (cuiva) o goană = a lua pe cineva la goană, a-l goni.

A-i da (cuiva) papucii = **a)** a face pe cineva să plece; **b)** a deprecia pe cineva.

A-i da (cuiva) peste nas = a pune pe cineva la locul lui printr-o vorbă usturătoare.

A-i da (cuiva) revanşa = a-i permite cuiva să-şi ia revanşa după o înfrângere.

A-i da (cuiva) sângele = a începe să sângereze.

A-i da de cap (pop.) = **a)** a rezolva; **b)** a învinge.

A-i da în părt(i)e (Mold.) = a lămuri, a afla ceva.

A(-i) da legătura = a face (cuiva) legătura telefonică, prin satelit etc.

A-i da nasul (să...) = a îndrăzni, a cuteza.

A-i da tărâţa în foc (arg.) = **a)** (despre femei) a juisa; **b)** (despre bărbaţi) a ejacula.

A-l da încolo = a nu voi să ştie (de cineva sau ceva), a renunţa la...

A nu da pe cineva pe (sau *pentru*) *altul,* se spune pentru a arăta că preţuim mai mult pe unul decât pe celălalt.

A (nu) da (destulă, deosebită) atenţie [sau *a nu da nicio* (ori *vreo*) *atenţie*] = **a)** a (nu acorda) mare importanţă, interes, grijă unui lucru; **b)** a (nu) se ocupa de ceva.

A nu da (sau *a nu lăsa*) *hăţurile din mână* = a păstra pentru sine puterea, conducerea.

A (nu)(-i) da nas (sau *obraz*) (*cuiva*) = a (nu) permite cuiva să fie prea familiar, prea îndrăzneţ sau obraznic.

A nu-i fi dat cuiva să... = a (nu) avea norocul să..., a (nu)-i fi cuiva hărăzit să..., a (nu) avea şansa să...

A nu se da cu una, cu două = a nu renunţa uşor.

A nu se da pe cineva (fam.) = a se considera superior cuiva, a nu se lăsa schimbat cu altul.

A nu se da pentru mult (fam.) = a se mulţumi cu...

A nu se da să... (Mold.; urmat de un infinitiv) = a nu voi, a nu avea de gând.

A (nu)(-şi) da binecuvântarea (sau *consimţământul*) (despre părinţi) = a (nu) fi de acord cu căsătoria fiilor sau fiicelor lor.

A (nu) şti în ce ape se dă cineva (reg.) = a (nu) cunoaşte gândurile, intenţiile sau dispoziţia cuiva.

A nu şti încotro să (sau, tranz., *s-o*) *deie* (sau *dea*) = a nu şti ce să mai facă, cum să procedeze.

A o da pe... = a o aduce altfel, a o întoarce, a o schimba.

A se da = a se afurisi.

A se da bătut = a se lăsa convins; a ceda.

A se da ca apa de mal să... = a depune eforturi, a se strădui mult să...

A se da caşcaval = a fi moale, prost.

A se da de ceasul morţii (pop.) = **a)** a se agita; **b)** a se frământa.

A (se) da ceva în două (înv. şi pop.) = a (se) împarte în mod egal, a (se) înjumătăţi.

A se da de-a dreptul = a merge direct la ţintă.

A se da de (sau *în*) *partea cuiva* (ori *a se da cu cineva*) = a se alătura cuiva într-o discuţie, într-un diferend.

A (se) da de (sau, rar, *la, pe*) *râpă* = a (se) omorî.

A se da drept (sau, înv., *de*) *cineva* = a voi să treacă drept altcineva, a face să se creadă că e altcineva.

A se da după cineva = a căuta să fie la fel cu cineva; a urma (pe cineva), a se acomoda (cu cineva).

A se da după păr = **a)** a se supune orbeşte celui care ne stăpâneşte; **b)** a se lăsa în voia împrejurărilor.

A se da în fapt = a mărturisi.

A se da în lături (de la..) = a căuta să scape (de ceva nedorit).

A se da în (sau *de*) *partea cuiva* (sau *a se da cu cineva*) = a se alătura de partea cuiva într-o discuţie, într-un diferend etc.

A se da în spectacol = a se face de râs.

A se da în vânt după... = **a)** a-şi da toată osteneala să obţină ceva; **b)** (fig.) a ţine foarte mult la cineva sau ceva.

A se da în vorbă cu cineva (înv. şi pop.) = a intra în vorbă cu cineva, a începe să vorbească cu cineva.

A (se) da în vorbă de (sau *despre*) *cineva* = a începe, a ajunge să vorbească despre cineva.

A (se) da îndărăt (sau *înapoi*) = a se retrage; (fig.) a se codi, a se sustrage de la ceva, a ezita.

A (se) da jertfă (înv.) = a se jertfi.

A (se) da jos = a (se) coborî.

A se da (la cineva) = a face avansuri cuiva, a flirta.

A (se) da la fund (sau *în fund*) = **a)** a (se) scufunda; **b)** a dispărea din societate.

A se da la pace = a se linişti.

A (se) da la o (sau *într-o*) *parte* = **a)** a se retrage; **b)** a face loc.

A (se) da o luptă (sau *o bătălie*) = a (se) desfăşura o luptă, o bătălie.

A se da pe după păr (pop.) = a eluda o situaţie.

A (se) da pe (sau *la brazdă*) (pop. şi fam.) = **a)** a (se) acomoda; **b)** a (se) îndrepta.

A se da peste cap = **a)** a se rostogoli, a face tumbe; **b)** (fig.) a face imposibilul (pentru a obţine, a rezolva ceva).

A se da (sau *a se izbi, a se bate*) *cu capul de pereți* (sau *de toți pereții*) = **a)** a fi disperat, deznădăjduit; **b)** a regreta foarte mult o greșeală făcută.

A se da (sau *a se lăsa*) *după...* = a se comporta potrivit împrejurării, a se acomoda.

A(-și) da acordul = a fi de acord.

A-și da aere (sau *a se da mare* ori *a-și da importanță*) = a lua o atitudine de superioritate, a se făli, a se îngâmfa.

A-și da arama pe față = a se demasca.

A-și da binecuvântarea (sau *consimțământul*) (despre părinți) = a fi de acord cu o căsătorie.

A(-și) da bună ziua (sau *bună seara, bineț* etc.) = a (se) saluta.

A-și da cu cotul (sau, tranz., *a-și da coate*) = a (se) atinge cu cotul pentru a(-și) atrage atenția, a-și face semne.

A-și da cu degetul în ochi = a nu vedea nimic din cauza întunericului.

A-și da foc la valiză = a face o gafă ireparabilă, cu urmări neplăcute.

A-și da gândul = a gândi, a fi de părere, a opina, a presupune.

A(-și) da inima (sau *duhul*) *(din cineva)* = **a)** se spune despre cineva care se sufocă din cauza efortului; **b)** a muri.

A-și da întâlnire (sau *rendez-vous*) = a(-și) fixa o întâlnire.

A-și da ochii peste cap = **a)** a muri; **b)** a cocheta; **c)** a face fițe, fasoane.

A-și da [sau, rar, fam., *a se da (cu)*] *părerea* (sau *câte o părere*) = a opina, a crede; a considera, a aprecia.

A-și da seama (sau *socoteala*, rar, *seamă*, reg. *sama*) *(de ceva)* = a se lămuri, a pricepe.

A-și da sfârșitul (sau *duhul, obștescul sfârșit*) = a muri.

A-și da viața, sângele (fam.) = a-și jertfi viața din devotament (pentru cineva sau ceva).

(Bine că) a dat Dumnezeu! = în sfârșit, în cele din urmă.

Că-i cu... dă-i cu... (fam.) = se spune pentru a indica o succesiune de acțiuni.

Câți ani îmi dai? = ce vârstă crezi că am?

Ce-o (sau *cum a*) *da târgul și norocul* (reg.) = cum se va nimeri.

Cum (sau *din*) *ce dă Dumnezeu* = sărăcăcios.

Dat fiind (că...) = ținând seama de..., având în vedere că..., deoarece.

Dă-i pace! = **a)** nu te sinchisi; **b)** asta e!

E dat dracului (sau *naibii*) = e grozav, nemaipomenit.

Îi dă (mereu) înainte = vorbește întruna, fără să țină seamă de părerea celor din jur.

Îmi dau capul, spune cineva spre a-și arăta deplina certitudine asupra unui lucru.

În ce ape se dă (reg.) = în ce ape se scaldă.

Își dă și cămașa de pe el, se zice despre un om foarte milos și darnic.

Dă-i cu cinstea, îndemn la băutură.

Dă-i (înainte) cu... (intranz.; fam.), se spune pentru a arăta o succesiune de acțiuni.

Nu da zău pentru orice = nu zice „zău", nu jura pentru orice.

Nu te dă firea = nu (se) pare că ai fi în stare, nu semeni că ai fi capabil să...

Se dă (bate) ca apa de mal să... = se face luntre și punte să..., face pe dracul în patru să...

Ș-apoi dă, Doamne, (bine)!, se spune despre ceva (mai ales despre un ospăț, un chef) extraordinar.

Și-a dat în pârtie = s-a dat la treabă, s-a făcut om de treabă.

DAFIE

A spune dahii (sau *dăhii*) (reg.) = a spune lucruri fără importanță; a vorbi în dodii; a bâigui.

DAIBOJ

A fi-n daiboji (reg.) = a fi bine dispus.

A umbla cu daibojul (sau *daibojă*) (fam.) = **a)** a cere de pomană, a umbla cu cerșitul; **b)** a trăi din mila altora.

Pe daiboj (fam.) = pe nimica toată, pe gratis, degeaba.

DAIBOJEALĂ

A da (sau *a face*) *ceva pe daibojeală* = a da (sau a face) ceva pe datorie.

A face (ceva) în daibojeală = a face un lucru de mântuială.

A sta (sau *a se da*) *la daibojeală* (arg.) = a trâncăni, a pălăvrăgi.

A umbla cu daibojeala (sau *cu daibojeli*) = **a)** a căuta să obții ceva la un preț avantajos; **b)** a minți; **c)** a înșela.

DAICĂ

A umbla cu daica (Bucov.) = a cerși.

DAJDIE

A-l ajunge dajdia din (înv.) = a-i reveni cuiva plata unei contribuții.

A se așeza (sau *a intra, a arunca*) *în dajdie* (înv.) = a obliga (pe cineva) să plătească impozit.

DALBINA

A dălbina din ochi (reg.) = a slăbi văzând cu ochii.

DAMBLA

A avea dambla la ceva (sau *la cineva*) (reg.) = **a)** a dori ceva; **b)** a fi îndrăgostit de cineva.

A(-și) face damblaua = a(-și) satisface dorința sau capriciul; a-și face cheful.

A lovi (pe cineva) damblaua (fig.) = **a)** a paraliza; **b)** a înnebuni.

DAMF

A da damf (pop. și fam.) = **a)** a intensifica; **b)** a accelera.

A fi (sau *a avea*) *damf* (pop. și fam.) = **a)** a fi ușor amețit de băutură; **b)** a fi pornit pe ceartă.

DANDANA

A da de (sau *peste*) *o dandana* (pop. și fam.) = **a)** a avea o neplăcere; **b)** a se afla într-o situație critică și neașteptată.

DANGĂ

A se da dangă (reg.) = a se apuca de băutură.

DANIE

A (se) face (sau *a da*) *(o) danie* = **a)** a dărui; **b)** a dona; **c)** a lăsa cuiva ceva.

DANS

Ai intrat în dans (sau *în horă*), *trebuie să joci*, se spune când cineva se angajează la ceva fără a mai avea posibilitatea să renunțe.

DAR[1]

D-apoi (bine) (sau *dar cum să nu*), se spune ca un răspuns negativ la o propunere.

Dar aș! = însă, nici vorbă, nici gând!

Nici..., dar nici... = nici..., cu atât mai puțin...

Păi dar (pop.) = cum altfel?

DAR[2]

A aduce (sau *a da, a duce* ori *a face cuiva*) *(în) dar* = a dărui.

A avea dar (de la sau, înv., *de către cineva)* = a fi răsplătit.

A avea (sau *a lua*) *darul beției* (ir.) = a fi (sau a deveni) beți v...

A avea darul să... (sau *de a...*) = a avea puterea, posibilitatea să..., a fi în stare să...

A avea darul vorbirii = a vorbi frumos, a fi bun orator.

A face darul cuiva (ir.) = a face o favoare cuiva.

A fi în starea darului (Trans., Bucov.; despre femei) = a fi gravidă.

Cu dar = înzestrat.

De dar = primit gratis.

În dar = **a)** gratis; **b)** (înv.) pe un preț de nimic.

DARA

A lua daraua = a cântări ambalajul, recipientul sau vehiculul în care se pune o marfă.

Mai mare daraua decât ocaua (sau *a nu face daraua cât ocaua*) = prea multă osteneală pentru obținerea unui lucru neînsemnat.

DARABANĂ

A bate darabana (sau, rar, *darabanele*) (pop.) = a divulga, a da în vileag un secret, a bate toba.

A bate darabana cuiva (pop.) = **a)** a vinde averea cuiva la mezat; **b)** (p. ext.) a sărăci.

A bate darabana în (sau *pe*) *ceva* (pop. și fam.) = a bate ritmic, uneori inconștient, cu degete într-un obiect (din nervozitate sau din nerăbdare).

A face (cuiva) capul darabană = a năuci, a insista mult pe lângă cineva.

A face (cuiva) spatele (sau *capul*) *darabană* (pop.) = a bate zdravăn (pe cineva).

A vinde (sau *a cumpăra*) *la darabană* (sau *cu darabană* ori, rar, *darabane*) = a vinde (sau a cumpăra) la mezat.

DARAC

A da la darac [sau *a trece prin* (ori *pe sub*) *dinții de darac*] (pop.) = a dărăci.

A pune (cuiva) nutreț pe darac (pop.) = a face (cuiva) rău pe ascuns.

DARAVERĂ

A avea (sau *a face*) *daraveră (cu cineva)* (pop. și fam.) = a avea (sau a face) afaceri cu cineva.

A fi în daraveri (de comerț) (rar; fam.) = a fi în relații comerciale.

DARE

(A fi) cu dare de mână = (a fi) înstărit.

DASCĂL

A sta dascăl (pe capul cuiva) = a bate la cap, a cicăli (pe cineva).

DAT[1]

Așa e datul (cuiva) (în superstiții) = așa e soarta (cuiva).

Cum (sau *precum*) *e datul* (pop.) = după cum e obiceiul.

DAT[2]**, -Ă**

Dat la televizor = difuzat la televizor.

Dat la ziar = **a)** publicat în ziar; **b)** trimis la ziar.

În cazul dat = în acest caz, în cazul de față.

La un moment dat = într-un anumit moment; în clipa aceea.

DATĂ

Așa mi-a fost data dată = așa mi-a fost soarta, așa mi-a fost ursit.

Cum i-e cuiva data = după cum trebuie, se cuvine, îi e predestinat.

Cum (sau *precum*) *e data* = după obicei, cum se cuvine; în toată regula.

Încă o dată = **a)** din nou; **b)** a doua oară.

Nu o (singură) dată = de multe ori, în repetate rânduri, adesea.

Odată cu capul = cu niciun preț, niciodată.

O dată pentru totdeauna = definitiv.

(Pre)cum e data = după obicei, cum se cade.

DATINĂ

A se lua datină (înv.; rar) = a intra în obicei, a se înceți.

De datină (rar) = tradițional.

După datină (sau *potrivit datinei*) = **a)** conform tradiției; **b)** conform uzanței.

DATOR, -OARE

A face ceva dator (înv.) = a amaneta un obiect.

(A fi) dator vândut (pop. și fam.) = (a fi) plin de datorii.

A (nu) rămâne (cuiva) dator = **a)** a (nu) face totul după cum era stabilit; **b)** a (nu) clarifica; **c)** a (nu) răspunde prompt; **d)** (p. ext.) a se răzbuna.

A scoate pe cineva dator (pop. și fam.) = a pretinde cuiva achitarea unei sume pe care, în realitate, nu o datorează.

A se băga dator (pe ceva) (Trans.) = a lua ceva pe datorie.

DATORIE

A-și călca datoria = a nu se achita de datoriile sale.

A bate (pe cineva) (sau *a da cuiva*) *pe datorie* = **a)** a bate pe cineva fără nicio justificare; **b)** (p. ext.) a bate pe cineva foarte tare.

A crede (sau *a ține*) *de datoria sa să...* = a se considera, a se crede obligat să...

A fi chemat la datorie (despre tineri) = a fi încorporat.

A fi de datoria cuiva (sau, înv., *întru datorie*) = a fi obligația cuiva să...

A fi la datorie (despre oameni) = **a)** a fi acolo unde îl cheamă obligațiile de serviciu; **b)** (fig.) a fi acolo unde trebuie.

A fi omul datoriei = a fi foarte conștiincios.

A fi (sau, înv. *a crede*) *de* (sau *în, întru*) *datoria (cuiva)* = a fi obligația cuiva să...

A fi de datoria cuiva să...= a fi obligația cuiva să...

A plăti datoria cea de obște = a muri.

A (se) băga [sau *a (se) îneca, a (se) îngloda, a (se) încurca*)] *în (niște) datorii* = a (se) împrumuta cu sume mari de bani care nu mai pot fi restituite.

A-și călca datoria = a nu se achita de obligațiile sale.

A-și da (sau *a plăti*) *datoria (firească* sau *lumească* ori *obștească datorie*) = a muri.

A-și face (drept) (sau *a împlini*) *datorie* (sau *datoria*) = **a)** a răspunde obligațiilor de serviciu; **b)** a fi foarte conștiincios; **c)** (cu referire la diferite ramuri ale activității umane) a răspunde cerințelor de bază.

A te da (sau *a călca*) *datoria* = a fi obligat de lege sau de poziția socială, să acționeze într-un anumit mod.

Cu (sau *pe*, înv., *în*) *datorie* (sau, înv., *datorii*) = **a)** pe credit; **b)** de împrumut.

După datorie (înv.) = **a)** conform uzanței; **b)** conform tradiției; **c)** după cum se cuvine.

Nici datorie a lăsa (înv. și reg.) = a se achita de toate obligațiile, a nu lăsa altora ceea ce trebuie făcut.

DATORINȚĂ

A-și face [sau *a (îm)plini*] *datorința* (sau *datorințele*) (înv.) = a-și face datoria.

A-și ține de datorință (înv.) = a considera de datoria cuiva să...

DATORNIC, -Ă

A fi (sau *a rămâne*) *datornic* = a fi îndatorat din punct de vedere moral, a datora.

DAUNĂ

A fi daună (înv.) = a fi periculos.

(Ce) daună (mare) că... (înv.; exclamativ) = păcat că...

DAVA

A avea dava (cu cineva) (reg.) = a se certa, a avea discuții (cu cineva).

A face davă (după tc. *dava etmek*) (reg.) = a da în judecată.

DĂDACĂ

A face pe dădaca = a se ocupa prea mult de cineva, a îngriji pe cineva ca pe un copil mic.

A-i sta (cuiva) dădacă pe cap = a bate pe cineva la cap, a cicăli, a dădăci pe cineva.

A-i trebui cuiva dădacă = **a)** a nu avea curajul să ia o hotărâre, să întreprindă o acțiune; **b)** a nu ști să se poarte, a fi cam prostuț.

DĂLĂCI

A se dălăci la vorbă (reg.) = a se întinde la vorbă.

DĂRAB

A face (sau *a tăia*) *(ceva* sau *pe cineva) daraburi* (sau *darabe*) (reg.) = a sparge sau a tăia în mai multe bucăți.

DĂRĂCEALĂ

A (se) lua la dărăceală = **a)** a (se) certa foarte tare; **b)** a (se) bate; **c)** a pune la punct.

DĂRÂMAT, -Ă

A lovi dărâmata (reg.) = a lovi foarte tare; a zdrobi.

DÂLCĂ

A avea de dâlcă (Mold.) = **a)** a avea de lucru; **b)** a fi ocupat cu...

A avea în dâlcă = a avea de furcă.

DÂLG

A da dâlg în târg (reg.) = a se certa strigând tare, în auzul tuturor.

A i se duce dâlgu (reg.) = a i se duce faima, a i se duce vestea.

A se da în târg (reg.) = a se duce vestea.

DÂR

Dâr la deal, dâr la vale (sau *dâr într-o parte, dâr într-alta*) = a încerca de mai multe ori, în direcții diferite.

DÂRĂ

A face dâră prin barbă (fam.) = **a)** a face începutul; **b)** a stabili un obicei (rău); a crea un precedent.

A (o) da-n dâră (sau *a-i lua dâra*) = **a)** a descoperi cauza; **b)** a găsi soluția.

A umbla în (sau *de*) *dâra cuiva* (sau *a ceva*) = **a)** a fi preocupat de cineva sau de ceva; **b)** a se strădui să fie pe placul cuiva.

DÂRDALĂ

A ajunge slugă la dârdală (reg.) = a ajunge slugă la dârloagă, a ajunge într-o stare de decădere accentuată.

DÂRDORA

A da în dârdoră să...= a fi pe punctul de a...

A da (sau *a umbla*) *în dârdora cuiva* (înv. și reg.) = a găsi urma cuiva căutat pentru anumite probleme importante.

A fi în dârdora însurătorii = **a)** a-i arde de însurătoare, a ține cu orice preț să se însoare; **b)** a fi în plină desfășurare a căsătoriei.

A fi în dârdoră (sau *în dârdora jocului*) = a se afla într-o situație complicată și neplăcută.

DÂRLOAGĂ

A fi (sau *a se băga, a ajunge*) *slugă la dârloagă* = a fi (sau a ajunge) sub conducerea unui om neînsemnat, nevrednic, nepriceput, a ajunge slugă la dârdală; a ajunge într-o stare de decădere foarte mare.

DÂRLOG

A-i pune cuiva dârlogii de nas (reg.) = **a)** a ține sub ascultare strictă pe cineva; **b)** a duce de nas pe cineva.

DÂRMON

A trece din ciur în dârmon = a ajunge dintr-o situație grea, în alta și mai dificilă.

A trece (sau *a da, a cerne*) *prin ciur și prin dârmon* = a cerceta, a examina (ceva sau pe cineva) în amănunt; (p. ext.) a bârfi.

A vedea ca prin dârmon = a vedea ca prin sită, neclar; a avea vederea slabă.

DÂRSTĂ

A da pe cineva la dârstă (Olt.) = **a)** a pune pe cineva la muncă; **b)** a observa atent activitatea cuiva.

A se da la dârstă (reg.) = a se obișnui cu munca grea, a se da pe brazdă.

DÂRVALĂ

A ajunge slugă la dârvală (pop.) = a ajunge un om de nimic.

A face ceva de dârvală = **a)** a face treabă în mod superficial, de mântuială; **b)** a strica.

A face cuiva dârvală = a crea cuiva neplăceri.

A face (pe cineva) de dârvală = a ocărî, a face de batjocură, a face cu ou și cu oțet, a face de două parale.

A lua la dârvală = a impune cuiva să facă o muncă neplăcută; a cere să se supună.

A rămâne (sau *a ajunge*) *de dârvală* = a rămâne pe drumuri, a nu mai avea posibilitate de trai, a rămâne sărac lipit pământului.

DÂRVĂ

A da dârva cuiva (reg.) = **a)** a elibera pe cineva dintr-o activitate; **b)** a concedia; **c)** (p. ext.) despre soț) a-și alunga soția.

DÂRVĂREALĂ

A lua la dârvăreală (despre haine) (reg.) = a lua la purtat, a uza, a toci.

DÂRZ, -Ă

A fi dârz de băutură (reg.) = **a)** se spune despre un om care a băut prea mult și care este gata de ceartă sau de bătaie; **b)** a nu exagera cu băutura.

DE

A avea de... = a trebui.

A fi ceva (sau *a nu fi nimic*) *de cineva* (sau *de capul cuiva*) = a avea o oarecare valoare (sau a nu avea niciuna).

A fi de... = a avea.

De ce... de ce... (sau *de ce... de aceea...* sau *de ce... tot...*) = cu cât... cu atât...

De ce...de ne ce... = de aia, dintr-un motiv oarecare.

DEAL

A fi deal și noapte (sau *deal și ceață*) *înaintea ochilor* (reg.) = a nu putea suferi pe cineva, a nu vrea să-l vadă.

A fi dus la deal (fam.) = **a)** a fi arestat; **b)** a fi anchetat.

A grăi cam peste deal (pop.) = a vorbi într-un mod greu de neînțeles.

A nu ști nici (la) deal, nici (la) vale (pop.) = a fi nepriceput.

A se face cât dealul (pop.) = a se supăra, a se înfuria foarte tare.

A trecut dealul = **a)** a pierdut ocazia; **b)** a reușit să treacă de ce a fost mai greu.

A trecut un deal, o vale și o limbă de pădure = a depășit anumite greutăți.

A umbla și-n deal și-n vale (sau *a sui în deal, a coborî în vale*) (pop.) = a umbla peste tot (pentru a găsi pe cineva sau ceva).

Ce mai la deal, la vale (sau *ce tot la deal, la vale*) (pop. și fam.) = **a)** ce să mai lungim vorba de pomană, ce mai încoace și încolo, e inutil să mai discutăm; **b)** să spunem lucrurilor pe nume.

Dă la deal, dă la vale (fam.) = se silește în toate chipurile, încearcă toate posibilitățile.

De către deal = din sus.

Deal cu deal se întâlnește, dar (încă) om cu om (pop.), se spune cu ocazia unei întâlniri neașteptate sau în nădejdea unei revederi posibile.

Greu la deal și greu la vale (pop. și fam.) = oricum faci, e tot greu.

La deal de = mai sus de...

Mai e un deal și-o vale (pop.) = mai sunt multe dificultăți.

Parcă aduce picerele de după deal (Mold.), se spune despre o persoană care merge alene.

Și-n deal și-n vale (pop.) = pretutindeni, peste tot.

Un deal și-o vale și-o fugă de cal mare = o bucată mare de drum.

DEASUPRA

A fi deasupra nevoii (pop.) = **a)** a scăpa de greutăți, a învinge lipsurile, a ieși (cu bine) dintr-un moment greu; **b)** a scăpa de sărăcie.

A ieși deasupra (înv.) = a se revela.

A scoate (sau *a scăpa*) *pe cineva deasupra nevoii* (sau *a nevoilor*) = a birui pentru altul, în cele din urmă, toate piedicile, a-l scoate din toate greutățile, a-i face un rost sigur pe lume.

A se vedea deasupra necazului = a învinge o greutate, fără a se sinchisi de cei care l-au ajutat.

Când eu dedesubt, când el deasupra, se spune, ironic, despre cel care, luptându-se cu altul, e învins.

DECATIR

A da la decatir (pe cineva) (înv. și pop.) = a certa, a mustrului.

A da (sau *a pune*) *la decatir* = a potrivi lustrul sau apretul unei țesături.

DECĂDEA

A decădea din drepturi (jur.) = a pierde un drept prin neîndeplinirea în termenul prevăzut de lege a unor condiții sau formalități.

DECÂT

N-ai (sau *n-are*) *decât!* = poți (sau poate) s-o faci (sau s-o facă), puțin îmi pasă.

N-am (sau *n-ai etc.*) *decât să...* = **a)** singurul lucru care îmi (sau îți etc.) rămâne de făcut... **b)** sunt (sau ești etc.) liber să..., dacă vreau (sau vrei etc.) să...

DECLARA

A declara apel = a face apel.

A declara grevă (spec.) = a anunța în mod oficial începerea unei greve.

A declara război (despre state) = a începe în mod oficial starea de război.

DECLINA

A-și declina numele, calitatea etc. = a-și spune numele, calitatea etc.; a se prezenta.

A-și declina răspunderea (sau *competența*) = a refuza să-și asume răspunderea (sau competența).

DECLINARE

Declinare a numelui, calității = spunere a numelui, calității, prezentându-se.

DEDA

A-i fi (ceva) dedat = a-i fi (ceva) sortit, a-i fi ceva menit.

DEFAIMĂ

A lua în defaimă (înv.) = a lua în batjocură.

DEFAVOARE

A fi (sau *a cădea*) *în defavoarea cuiva* (înv.; rar) = a pierde favoarea, bunăvoința cuiva.

În defavoarea cuiva = **a)** împotriva interesului cuiva; **b)** în dezavantajul cuiva.

DEFĂIMARE

A lua în defăimare (înv. și reg.) = a lua în batjocură, în derâdere, a zeflemisi.

DEFECT

A cădea în defectul... (rar) = a greși într-o anumită privință.

DEFERI

A deferi jurământ (jur.) = a cere unei persoane să jure înainte de a face declarații sau depoziții.

DEFICIT

A fi în deficit = a fi în pierdere, a avea cheltuieli mai mari decât veniturile.

DEFINIȚIE

A da o definiție = **a)** a defini; **b)** (p. ext.) a stabili cu precizie; **c)** (p. ext.) a contura.

Prin definiție = prin însăși natura lucrului, decurgând în mod necesar din totalitatea notelor caracteristice.

DEGEABA

A face (sau *a ține*) *umbră pământului degeaba* (pop. și fam.) = a trăi inutil.

A-i fi cuiva degeaba (pop. și fam.) = **a)** a nu avea folos de pe urma unui efort; **b)** a avea inutil o calitate.

A mânca pâine degeaba (pop. și fam.) = a nu-și merita mâncarea.

A purta căciulă degeaba (pop. și fam.) = a nu avea demnitate.

A sta (sau *a ședea*) *degeaba* = a nu face nimic; a nu avea nicio ocupație.

A-și răci gura degeaba (sau *de pomană*) (pop. și fam.) = a vorbi fără a fi luat în seamă, a vorbi în van, în zadar.

DEGERA

A-i degera (cuiva) măduva-n oase (sau *în ciolane*) *(de frig)* (pop. și fam.) = a suferi rău de frig.

DEGERAT, -Ă

A mânca o ceapă degerată (reg.) = **a)** a nu izbuti într-o afacere; **b)** a nu duce la bun sfârșit o misiune.

A nu da (pe cineva sau *pe ceva) nici (cât pe) o ceapă* (sau *nici două cepe degerate*) (pop. și fam.) = **a)** a considera (pe cineva sau ceva) lipsit de (valoare sau) importanță; **b)** a disprețui.

A nu face (sau *a nu plăti*, înv., *a nu ajunge*) *(nici cât) o ceapă degerată* (rar, *două cepe*) (pop. și fam.) = a nu valora nimic, a nu avea nicio valoare..

DEGET

A (a)luneca [sau *a scăpa, a (se) strecura, a trece*] *printre degete* (pop. și fam.) = **a)** a scăpa; **b)** a (se) strecura, a trece pe neobservate, pe nesimțite.

A arăta cu degetul (pop. și fam.) = **a)** a disprețui (fățiș) pe cineva pentru faptele sale; **b)** a face de rușine pe cineva; **c)** (înv.) a fi evident, dovedit.

A atinge (ceva) cu degetul = a fi foarte aproape (în spațiu sau) în timp, de ceva.

A avea (ceva) la degetul mic = a cunoaște ceva în amănunt, foarte bine.

A avea degete lungi (sau *a fi lung în degete*) (fam.) = a avea obiceiul de a fura.

A avea (pe cineva) la degetul cel mic (pop. și fam.) = a putea face orice cu cineva.

A avea (sau *a fi*) *în degetul cel mic (al cuiva)* = a cunoaște foarte bine.

A bate (cuiva) cu degetul (înv. și reg.) = a amenința cu degetul.

A da cu degetul (rar) = a voma.

A da cuiva cu degetele în ochi (pop.) = **a)** a spune cuiva lucruri neplăcute; **b)** a încerca să înșeli pe cineva.

A da din deget (rar) = a trăi, a vegeta.

A da pe cineva după deget (pop.) = **a)** a înșela pe cineva; **b)** a întrece pe cineva în privința situației materiale, poziției sociale etc.

A da șapte degete și-o fugă bună = a fura din buzunare.
(A fi) cu cineva ca degetul cu mănușa, se spune despre două persoane care se potrivesc foarte bine una cu cealaltă.
A fi cu degetul în gură (pop.) = **a)** a fi foarte sărac; **b)** a fi foarte naiv.
A fi (sau *a rămâne*) *gol ca degetul* (sau *ca degetul de gol*) (pop.) = a ajunge foarte sărac.
A fluiera din degete (pop.) = a rămâne păgubaș.
A-i ajunge cuiva mucul la deget = a ajunge într-o situație grea, disperată, când trebuie găsită neapărat o soluție pentru a ieși din încurcătură.
A-i pune cuiva inelul pe deget = a lua în căsătorie.
A încerca marea cu degetul = a încerca ceva evident imposibil, a tatona o situație, a încerca ceva fără mari șanse de reușită.
A învârti (pe cineva) pe degete = a manipula (pe cineva) după bunul plac.
A juca (pe cineva) pe degete = a manipula pe cineva, a profita de caracterul supus (docil) al cuiva.
A lăsa (pe cineva) la degetul cel mic (pop. și fam.) = a întrece pe cineva.
A merge (sau *a umbla, a păși, a se înălța* etc.) *în* (sau *pe*) *vârful* (sau *vârfurile*) *degetelor* (sau *în degete*) = **a)** a merge, a umbla etc. pe vârful picioarelor; **b)** (p. ext.) a merge, a umbla etc. fără zgomot, tiptil, încet.
A nu ajunge cuiva nici la degetul cel mic = a fi mult inferior cuiva.
A nu-i putea ajunge (cuiva) nici la degetul cel mic (*al cuiva*) (pop. și fam.) = a nu se putea compara cu cineva în privința capacității, comportării.
A (nu) mișca (măcar) un deget (fam.) = **a)** a rămâne pasiv când trebuie să rezolvi o problemă; **b)** a nu ajuta pe cineva.
A nu rămâne loc nici să pui degetul (rar) = a nu rămâne niciun pic de loc.
A nu ști să-și numere degetele (rar) = a fi (prost sau) lipsit de învățătură.
A pune degetul = a aplica amprenta digitală pe hârtie, în loc de iscălitură.
A pune degetul pe rană (pop. și fam.) = a găsi punctul sensibil al unei chestiuni.
A pune (pe cineva) la degetul cel mic (pop.) = a se dovedi superior cuiva.
A pune (sau *a trage cu*, ori, înv., *a întări cu*) *degetul* = a aplica amprenta digitală în loc de iscălitură.
A purta (sau *a duce, a învârti, a juca*) *(pe cineva) pe degete* (pop. și fam.) = **a)** a face ce vrei din cineva; a duce pe cineva de nas; **b)** a conduce, a desfășura cu multă dibăcie o acțiune.
A (putea) număra pe degete (sau *pe degetele mâinilor* ori *de la o mână*) (fam.) = a fi un număr (foarte) mic de obiecte sau ființe.
A rămâne (numai) cu degetul = a rămâne foarte sărac.
A schimba (pe cineva) cu degetul cel mic = a schimba pe cineva cu ușurință.
A se ascunde (sau *a se da*) *după deget* [ori *după degetul (cel) mic*] (pop. și fam.) = **a)** a căuta în zadar să-și ascundă o vină evidentă; **b)** a fugi de răspundere.
A se da după deget = a recurge la pretexte pentru a se eschiva sau pentru a nu-și asuma o responsabilitate.
A se trage în (sau *de*) *degete* (sau *a trage degetul cu cineva*) (pop.) = **a)** a se pune, a se întrece, a se măsura (cu cineva); **b)** a se lua la ceartă cu cineva; **c)** a fi (prea) familiar cu cineva.
A sta (sau *a ședea, a fi*) *cu degetul* (ori *cu degetele*) *în gură* (pop.) = a pierde vremea fără să facă nimic.
A strânge degetele floare (rar) = a apropia vârfurile degetelor.
A-și da cu degetul în ochi (pop. și fam.) = **a)** a nu vedea nimic (din cauza întunericului); **b)** (rar) a fi pe o cale greșită, a se înșela foarte tare.
A-și linge degetele (pop. și fam.) = a-i plăcea foarte mult (ceva de mâncare).
A-și mușca degetele (sau *mâinile*) (pop.) = **a)** a regreta, a se căi amarnic; **b)** a se înfuria.
A ști (sau *a cunoaște*) *(ceva) (ca) pe degete* (pop. și fam.) = a ști sau a cunoaște ceva foarte bine.
A turna un deget = a turna o cantitate foarte mică de băutură în paharul cuiva.
A umbla (sau *a păși, a merge*) *în vârful degetelor* = a umbla pe furiș, tiptil, fără zgomot.
Degetul lui Dumnezeu (pop.) = voința divină.
Gol ca degetul = **a)** dezbrăcat, gol de tot; **b)** lipsit, sărac.
Îi numeri (sau *îi poți număra*) *pe degete* = sunt foarte puțini.
Sunt cinci degete la o mână și nu seamănă (pop. și fam.) = nici frații nu seamănă perfect între ei.

DEGRABĂ

A-i fi cuiva degrabă (pop.) = a fi foarte grăbit.
Mai degrabă = mai ușor, mai curând; mai bine.

DEJUGA

A dejuga boii de la car (pop. și fam.) = a termina, a se opri.
A dejuga la (un) noroc (reg.) = a merge la întâmplare.
A dejuga rău (sau *la moara frântă*) (reg.) = a nimeri la un om rău sau într-un moment nepotrivit.

DELĂ

A da (sau *a intra*) *într-o* (ori *în*) *delă* (înv. și reg.) = a o păți, a da de dracul.
A pune (ceva) la delă (înv.) = a da uitării, a pune la dosar.

DELNIC, -Ă

A nu fi delnic de nimic (reg.) = a nu fi în stare să facă nimic.

DELNIȚĂ

A duce delnițe (reg.) = a răbda de foame, a flămânzi.

DEOCHEA

De nu s-ar deochea (reg.), formulă de înlăturare a urmărilor nefaste ale deochiului.

Să nu te deochi = a) se zice când admiri pe cineva; b) (reg.) se zice când cineva se laudă în mod exagerat.

DEOCHEAT, -Ă

A bate ca într-un putinei deocheat = a încerca ceva în zadar.

DEOCHI

A-i face (cuiva) de deochi (reg.) = a descânta.

A privi de-a deochiul (înv.; rar) = a privi cu admirație.

A se trece cu de deochiul (sau *a se întrece cu de deochiul*) = a se obrăznici.

A trece (pe cineva) cu deochiul = a batjocori (pe cineva) afirmând lucruri neadevărate.

De-a deochiul = cu admirație (astăzi, mai ales în glumă).

Să nu(-i) fie (cuiva) de deochi! formulă de admirație pentru calitățile fizice ori pentru inteligența cuiva (care nu trebuie deocheat).

DEODATĂ

A fi deodată cu cineva (reg.) = a fi de aceeași vârstă cu cineva.

DEOSEBIRE

A (nu) avea deosebire (înv.) = a (nu) fi la fel, a (nu)fi diferit (unul de altul).

DEPARTE

A ajunge departe = a se realiza social (și profesional).

A fi departe = a) a fi plecat; b) (fig.) a nu fi atent la ceea ce se află în jur.

A fi tot mai departe unul de altul = a fi înstrăinat.

A (nu) ajunge departe = a (nu) izbuti, a (nu) reuși.

A nu mai fi mult până departe = a) (despre acțiuni) a fi aproape înfăptuite; b) (despre oameni) a fi pe moarte.

A nu vedea mai departe de lungul nasului = a) a fi limitat, cu vederi înguste; b) a fi lipsit de imaginație.

A o lua pe departe (sau *pe ocolite*) = a evita să spună deschis (sau direct) adevărul.

A vedea departe = a prevedea.

De departe = de la mare distanță, din depărtare.

Departe de mine gândul = nici nu mă gândesc..., nici prin gând nu-mi trece.

Mai departe = dincolo de...; în continuare, înainte.

Mai e mult până departe (reg.) = mai e până a ajunge la soroc, la țintă, până a isprăvi ceva.

Nici pe departe = nici măcar puțin; deloc, niciun pic.

Nu mai departe = a) (în legătură cu un adverb de timp) nu a trecut sau nu va trece mai mult timp decât..., nu mai târziu decât...; b) (rar, întărind un pronume personal) nu altul, chiar eu (tu, el etc.).

Până departe = pe o distanță mare.

Pe departe = pe ocolite, nu de-a dreptul, indirect.

Rudă de departe = persoană aparținând unei ramuri îndepărtate a familiei cuiva.

DEPĂNA

A depăna din picioare (fam.) = a) a umbla mișcând repede picioarele; b) (reg.; despre cai) a merge în trap pripit, mărunt.

A depăna povești = a relata (sau a povesti) ceva cu adaosuri exagerate sau neverosimile.

DEPĂNAT

A lua (pe cineva) la depănat (fam.) = a mustra, a lua din scurt (pe cineva).

DEPĂRA

Om bun de apărat și depărat (reg, rar) = om de nădejde.

DEPĂRTARE

A fi cu depărtare (înv.) = a) a fi la mare distanță; b) a nu fi la îndemână.

A-i veni cu depărtare (Olt.) = a nu-i fi la îndemână, a-i fi cam departe.

Din depărtare (sau *depărtări*) = de departe.

La depărtare = la o oarecare distanță.

DEPLIN, -Ă

Să fie (cuvântul, voia) deplin(ă) (înv.) = să se împlinească.

DEPLINĂTATE

A (nu) fi în deplinătatea facultăților mintale = a (nu) fi stabil, sănătos psihic.

DEPUNE

A depune armele (fig.) = a înceta lupta.

A depune bani (la o instituție bancară) = a lăsa o sumă de bani (în păstrare la o instituție bancară).

A depune bilanțul (fig.; comerț; la tribunal) = a da faliment.

A depune coroana (fig.) = a renunța la domnie.

A depune jurământ(ul) = a) (despre o parte în litigiu sau despre un martor) a se angaja să spună tot adevărul în legătură cu faptele unui proces; b) (despre unele categorii de oameni și despre militari) a se angaja solemn să-și îndeplinească îndatoririle cu respectarea legilor țării.

A depune mandatul = a renunța la o însărcinare încredințată, invocând imposibilitatea îndeplinirii ei.

A depune (o) mărturie (despre un martor) = a face declarații în fața unui organ de jurisdicție sau de urmărire penală în legătură cu faptele unui proces.

A depune muncă (sau *efort, osteneală* etc.) = a munci, a se strădui, a trudi.

A depune un act (sau *o cerere, un memoriu* etc.) = a înainta, a preda forului competent un act (sau o cerere, un memoriu etc.).

A depune un examen (rar) = a da un examen.

DEPUS, -Ă

Depus la dosar (jur.) = anexat unui dosar, pentru a servi ca element de judecată.

Depus la tribunal (jur.) = încredințat unui tribunal.

DERANJA

A-şi deranja stomacul (fam.) = a avea o indigestie.

DERBEDEU

A umbla derbedeu (sau *teleleu*) *Tănase* = a umbla fără rost din loc în loc.

DERIVĂ

A fi la deriva unei puteri (rar) = a fi dependent de..., a fi la cheremul...

A merge (sau *a fi*) *în derivă* = **a)** a pluti în voia vântului şi a valurilor; **b)** (fig.) (despre o persoană, o instituţie) a merge într-o direcţie greşită, a urma un curs descendent.

DERUTĂ

A merge (sau *a fi*) *în derută* (mil.; despre o trupă învinsă) = a se risipi, a se împrăştia, a fugi în dezordine.

DESAGĂ

A rămâne cu picioarele în desagă (înv.) = a fi păgubit.

DESCĂRCA

A-şi descărca conştiinţa (sau *inima, sufletul*) = a-şi uşura conştiinţa, făcând confidenţe cuiva.

DESCÂNTA

El îşi cântă, el îşi descântă = face cum vrea, fără să mai întrebe pe alţii, face cum îl taie capul.

Tu ce-i cânţi şi el ce-ţi descântă, se spune celor care răspund sau înţeleg cu totul altceva decât trebuie.

DESCÂRCEIA

A-l descârceia dracul de inimă (reg.) = a se mai îmbuna; a deveni mai darnic, mai mărinimos

A-şi descârceta oasele (reg.) = a se odihni, a se dezmorţi.

DESCHIDE

A deschide credit (sau *credite*) = a credita.

A deschide (cuiva) braţele = **a)** a întinde braţele în lături pentru a îmbrăţişa pe cineva; **b)** (fig.) a primi pe cineva cu bucurie.

A deschide cuiva carieră = a face cuiva posibilă o carieră bună.

A deschide (cuiva) gura = a face (pe cineva) să vorbească, a-l sili să spună ceea ce de bunăvoie nu spune.

A deschide (cuiva) pofta (sau *apetitul*) = a provoca cuiva pofta de ceva.

A deschide (cuiva) uşa (sau *uşile, porţile*) = **a)** a primi în vizită; **b)** a-i da cuiva acces liber (undeva, la ceva).

A deschide gura = **a)** a îndepărta buzele şi fălcile una de alta pentru a sorbi, a mânca sau a vorbi; **b)** a vorbi.

A deschide mâna = **a)** a desface degetele strânse în pumn; **b)** (fig.) a fi darnic.

A deschide mintea (cuiva) = a face (pe cineva) să înţeleagă (sau să cunoască) ceva.

A deschide o paranteză = **a)** a pune primul dintre cele două semne care formează o paranteză; **b)** (fig.) a face o digresiune în cursul unei expuneri.

A deschide ochii = **a)** a mişca pleoapele, descoperind ochii; **b)** (p. ext.) a se deştepta din somn; **c)** a se naşte, a vedea lumina zilei; **d)** (fig.) a intra în lume.

A deschide ochii mari (cât cepele) = a se mira tare de ceva.

A deschide ochii pe cineva (reg.) = **a)** a se îndrăgosti pentru prima oară; **b)** a şti pe cineva.

A deschide ochii (sau, rar, *ochiul*) *(cuiva)* (înv.) = **a)** (înv.) a vindeca de orbire; **b)** a-şi face pe cineva să-şi dea seama de ceva, să înţeleagă.

A deschide rostul (sau *gura*) *spre cineva* (sau *asupra cuiva*) (înv. şi pop.) = a se adresa cuiva.

A deschide (sau, refl., *a i se deschide*) *(cuiva) ochii* = a face pe cineva (sau a ajunge) să-şi dea seama de ceva.

A deschide (sau, refl., *a i se deschide*) *cuiva pofta de mâncare* = a provoca cuiva (sau a căpăta) poftă de mâncare.

A deschide scorul = a marca primul gol într-un meci.

A deschide urechile (cuiva) = a face pe cineva să fie atent.

A deschide vorba (despre ceva) = a începe, a aborda un subiect.

A fi cu ochii [sau *a(-şi) deschide, a(-şi) face ochii*] *în patru* = a fi foarte atent, a proceda cu multă prudenţă.

A-i deschide cuiva capul = a-l face pe cineva să înţeleagă sau să vadă ceva, a-i explica, a-l lămuri.

A-i deschide (cuiva) gura (sau *rostul, buzele*) = **a)** (înv., despre Dumnezeu) a da unui mut grai (sau glas); **b)** a face pe cineva să mărturisească ceva.

A-i deschide (cuiva) inima [sau *(şi) sufletul*] = **a)** a face (pe cineva) interesat, receptiv la ceva, cu înţelegere pentru ceva; **b)** (rar) a determina (pe cineva) să facă o confesiune; **c)** (înv.; şi în forma *a-i deschide voia cuiva*) a face pe cineva să-ţi devină binevoitor, a atrage bunăvoinţa (cuiva).

A(-i) deschide (cuiva) porţile = a-i da (cuiva) acces (la ceva), a acorda (cuiva) liberă trecere.

A i se deschide (cuiva) (în faţă, înainte) lumea (sau *o lume, perspective, orizonturi, zori* etc.) = a i se semnala posibilităţi avantajoase, şanse de progres.

A (i) se deschide (cuiva) mintea = a căpăta putere de înţelegere.

A nu şti deschide gura (înv. şi reg.) = a rămâne mut, a rămâne fără glas.

A se deschide la minte = a căpăta putere de înţelegere.

A-şi deschide drum (sau *cale, intrare, pârtie* etc.) = **a)** a-şi crea o posibilitate de acces; **b)** a(-şi) uşura pătrunderea (spre cineva sau ceva); **c)** a uşura (cuiva) atingerea unui ţel; **d)** a crea posibilităţi de apariţie (sau dezvoltare).

A-(şi) deschide ochii (bine) = **a)** a fi foarte atent la ceva; **b)** a înţelege bine ceva.

A(-şi) deschide punga = **a)** a cheltui mult; **b)** a fi generos, darnic.

A-şi deschide sufletul (sau *inima*) = a face destăinuiri, a spune tot ce are pe suflet; a se confesa.

A-și deschide urechile (în patru) = a asculta cu atenție.
A-ți fi deschis (cineva) drumul (sau *două drumuri, toate drumurile* etc.) = a avea posibilitatea (sau două posibilități, toate posibilitățile etc.) de a realiza ceva.

DESCHIDERE

În deschidere = în primul (din cele două meciuri) ale unui cuplaj sportiv.

DESCHIS, -Ă

A astupa (cuiva) gura deschisă (înv.) = **a)** a reduce la tăcere (pe cineva); **b)** a face (pe cineva) să accepte o situație.
A avea inimă deschisă = a fi sincer.
A avea mintea deschisă (sau *mințile deschise*) = a fi deștept.
A avea (sau *a se afla cu*) *ochii deschiși* (sau *ochiul deschis*) = a privi cu multă atenție, a fi vigilent.
A avea (sau *a ține*) *casă deschisă* = a avea mereu musafiri, a fi primitor.
A-i fi (sau *a avea*) *(prea) deschisă ușa* (sau *poarta*) *la cineva* (sau *într-un anumit loc*) = a avea (oricând) acces undeva sau la cineva.
A lăsa poarta deschisă (pentru ceva) = **a)** a accepta completări (sau modificări) ulterioare; **b)** a aștepta.
A sta deschis (despre o locuință) = a sta la dispoziția cuiva.
Aplauze la scenă d eschisă = aplauze în timpul desfășurării unui spectacol.
Cu ochii deschiși (sau, rar, *cu ochiul deschis*) = atent.
Cu pieptul deschis = fără teamă, fără sfială, cu curaj.
Deschis la inimă = sincer.
Deschis la minte (sau *la cap*) = inteligent.
Deschis la vorbă (sau *cu sufletul deschis* ori *cu inima deschisă*) = sincer, fără ascunzișuri.

DESCHIZĂTOR, -OARE

Deschizător de drumuri = inițiator; inovator.

DESCLEȘTA

A-i deslește cuiva fălcile = a face pe cineva să vorbească.
A i se deslește cuiva fălcile = a începe în sfârșit (sau cu mare greutate) să vorbească.

DESCOPERI

A descoperi America (ir.; fam.), se spune în bătaie de joc despre cineva care se laudă că ar fi făcut o mare descoperire, dar care e cunoscută de toată lumea.
A se descoperi în fața (sau *înaintea*) *(cuiva* sau *a ceva)* = a cinsti în mod deosebit (pe cineva sau ceva).

DESCOPERIRE

Descoperire a Americii (ir.) = laudă a cuiva cu o descoperire cunoscută de toată lumea.
Descoperire în fața (sau *înaintea*) *(cuiva* sau *a ceva)* = cinstire deosebită (adusă cuiva).

DESCREȚI

A descreți sprâncenele (fig.) = a lua un aer vesel.
A i se descreți fruntea (mai rar *fața*) *(cuiva)* = **a)** a nu mai fi încruntat; **b)** a (se) destinde.

DESCURCA

A descurca ițele (pop. și fam.) = a rezolva o problemă complicată.
A descurca urma = a căuta urmele unui animal.
Cine a încurcat pânza trebuie să o descurce = cine a făcut rău trebuie să o dreagă.
Descurcă-mi drumul! = du-te, dă-te la o parte din drumul meu!
Descurcă-mi lumina! = du-te din lumină!

DESFACE

A desface patul (reg.) = a pregăti patul pentru dormit.
A i se desface capul cuiva (reg.) = a avea dureri mari de cap.
A se desface din somn (reg.) = a se trezi.
A-și desface pieptul (fam.) = **a)** a se înfoia; **b)** a se expune unui atac.

DESFĂCUT, -Ă

Cu pieptul desfăcut (fam.) = curajos, brav.
Desfăcut din somn (reg.) = trezit din somn.

DESFĂȘURA

A desfășura steagurile (sau *steagul*) = a porni la luptă, a începe o acțiune de mare amploare.

DESFĂTA

A se desfăta în sine (înv. și reg.) = a se complace.

DESFUNDA

A i se desfunda cuiva buzunarele = a rămâne fără bani, a sărăci.

DESPĂRȚI

A despărți apele de uscat = a scoate la iveală adevărul, a delimita adevărul de neadevăr.
A i se despărți inima (reg.) = a i se rupe inima, a suferi foarte mult.
A se despărți dintr-această viață (sau *din viața aceasta*) (înv.) = a muri.
A se despărți sufletul de trup (fig.) = a muri.

DESPĂRȚIRE

Despărțire a sufletului de trup = moarte.

DESPICA

A se despica de ziuă = a se ivi zorile, a se face ziuă.
A despica părul (sau *firul de păr* ori *firu*) *în patru* = a cerceta prea cu de-amănuntul, cu minuțiozitate exagerată (adesea fără rezultat pozitiv).

DESPICARE

Despicare a firului în patru = cercetare exagerat de minuțioasă.

DESPIEDICA

A despiedica caii (reg.) = **a)** a lăsa pe cineva în voia lui; **b)** a pleca în altă parte.

DESPUIA

A despuia scrutinul = a scoate din urnă și a număra voturile obținute într-o alegere.

DESPUIERE

Despuierea scrutinului = scoatere din urnă și numărare a tuturor voturilor obținute de candidați într-o alegere.

DESTOIA

A-și destoia foamea = a-și potoli foamea.

DESTUL, -Ă

A face destul (înv. și reg.) = a) a se răzbuna; b) a pune capăt la ceva.

DESTUPA

A-și destupa urechile (pop. și fam.) = a asculta cu atenție, a încerca să înțeleagă exact ce se aude.

DESUETUDINE

A cădea în desuetudine (despre legi, obiceiuri etc.) = a ieși din uz, a nu se mai folosi, a nu mai fi obișnuit; a se perima.

DEȘANȚ

A-i fi (sau *a-i părea*) *deșanț* (Mold.; Trans.) = a) a-i fi (sau a-i părea) ciudat; b) a-i fi rușine.

DEȘĂNȚAT

A-i fi deșănțat (reg.) = a) a-i fi trist; b) a manifesta compasiune față de cineva.

A-i veni (cuiva) cu deșănțat (reg.) = a-i părea ceva ciudat.

DEȘERT, DEȘARTĂ

A-i ieși (cuiva) cu deșert (sau *cu deșertul*) (reg., în superstiții) = a ieși înaintea cuiva în mod accidental cu un vas gol, ceea ce constituie un semn neprielnic.

A lua (sau, rar, *a ține în* ori, înv., rar, *pre*) *în deșert* (în limbajul bisericesc) = a batjocori; a nesocoti.

A vorbi în deșert (sau *la pereți, surzilor*) = a vorbi fără a reuși să-și impună punctul de vedere, să se facă înțeles, să obțină ceea ce și-a dorit, să-și atingă scopul.

Corabia deșertului = cămilă.

Deșertul păduchilor (glumeț) = chelie.

DEȘERTA

A deșerta coșul = a o zbughi, a fugi.

A deșerta sacul (până la fund) (fam.) = a spune tot ce știi (noutăți, glume, necazuri etc.).

DEȘIRAT, -Ă

A se uita lung și deșirat (pop.) = a privi insistent și cu mirare.

DEȘTEPT, -EAPTĂ

A face pe deșteptul (depr., ir.) = a încerca cu orice preț și fără temei să demonstreze că este atotștiutor.

A sta deștept = a veghea.

DETALIU

(A vinde) în detaliu = (a vinde) în cantități mici, cu bucata, cu amănuntul.

DEVÂNT

A lua în (ori *din*) *devânt (pe cineva)* = a) a răci; b) a avea reumatism; c) (p. ext.) a merge curbat.

DEVENI

Cum devine cazul (sau *chestia*)? = cum stau lucrurile?

DEVREME

A fi (sau *a lăsa pe cineva*) *mare și devreme* = a fugi sau a rămâne nedumerit, încurcat, prostit.

DEZBĂTA

A (se) dezbăta de cap = a (se) dezmetici.

DEZLEGA

A dezlega calul de la gard (reg.) = a lămuri o situație încurcată, a curma un echivoc, a lua o decizie într-o situație neclară.

A dezlega funia de la par (pop.) = a termina (cu bine) o treabă, a găsi soluția (cea mai) potrivită, pentru rezolvarea unei situații (foarte) dificile.

A dezlega (pe cineva) de gură = a face (pe cineva) să-și recapete graiul, vorbirea.

A dezlega punga (sau *pungile*) (fig.) = a da bani, a cheltui.

A dezlega sacul (pop.) = a spune tot ce îl frământă, toate veștile pe care le știe.

A(-i) dezlega (sau, refl., *a i se dezlega cuiva*) *limba* = a face pe cineva (sau a începe singur) să vorbească, să se destăinuiască (după o tăcere îndelungată); a face să devină sau a deveni vorbăreț, volubil.

A(-și) dezlega tăcerea (înv.) = a începe să vorbească, să discute.

DEZLEGAT, -Ă

A avea limba dezlegată = a vorbi mult, deschis, a fi vorbăreț.

A fi cu limba dezlegată (fam.) = a fi dispus să mărturisească.

A fi dezlegat la pungă (fam.) = a fi darnic, cheltuitor.

Cu limba dezlegată (sau *cu limbi dezlegate*) (despre persoane) = care spune multe, vorbăreț, care mărturisește tot.

DEZMORȚI

A i se dezmorți (cuiva) limba (rar) = a i se dezlega (cuiva) limba, a începe să vorbească, să se destăinuiască.

DEZNĂDĂJDUIRE

A cădea în (sau *întru* ori *la*) *deznădăjduire* (sau *deznădăjduiri*) = a-și pierde orice speranță, a dispera, a cădea în deznădejde.

A duce (sau *a aduce, a arunca*) *la deznădăjduire* [ori, înv., *a cădea în* (sau *la*) *deznădăjduire* sau *deznădăjduiri*] = a) a deznădăjdui; b) a exaspera.

Cu (sau *în*, înv., *întru*) *deznădăjduire* = în mod disperat, deznădăjduit.

(Până) la deznădăjduire = într-o situație grea, fără ieșire, la disperare.

DEZNĂDEJDE

A cădea în deznădejde = a) a-și pierde orice speranță, a deznădăjdui; b) a exaspera.

Cu (sau *în*) *deznădejde* = lipsit de orice speranță, în mod disperat, deznădăjduit.
(Până) la deznădejde = în cel mai înalt grad, la maximum.

DEZNODA

A deznoda în (sau *de*) *bătaie* (pop.) = a bate foarte rău.
A deznoda punga (sau *băierile pungii*) = a scoate bani, a da bani, a face o cheltuială.
Cum înnozi așa deznozi (reg.) = dacă greșești, trebuie să repari singur greșeala.

DEZUMFLA

A i se dezumfla buzunarele (pop. și fam.) = a rămâne fără bani, cu buzunarele goale.

DIAMETRAL, -Ă

Diametral opus = cu desăvârșire opus; de neîmpăcat.

DIAPAZON

A fi (sau *a se pune*) *la același diapazon* (sau *într-un diapazon*) *(cu cineva)* = a fi în aceeași dispoziție, în aceeași stare sufletească (cu altcineva); a fi sau a se pune de acord cu cineva.

DIAVOL

Un diavol și jumătate = neastâmpărat, strengar, șmecher.

DIBLĂ

A găsi (pe cineva) diplă (reg.) = a găsi pe cineva mort.

DIBUIT

Pe dibuite = căutând (pe întuneric), umblând nesigur; pipăind.

DICHIU, -IE

A fi dichiul (*cuiva*) sau *a-și găsi dichiul* (reg.) = a-i veni (cuiva) de hac.
A fi dichiu de... (reg.) = a fi în stare de..., a fi capabil de...

DIFICULTATE

A avea dificultăți = **a)** a avea neînțelegeri cu cineva; **b)** a întâmpina piedici.
A face (sau *a crea*) *dificultăți* = **a)** a pune cuiva piedici; **b)** a opune rezistență (într-o problemă).
A fi în dificultate = a se afla într-o situație greu sau imposibil de rezolvat.
Cu multă dificultate = foarte greu.

DIHAMITE

A-i fi dihamite de ceva (Mold.) = a fi grozav de plictisit de ceva.

DIHĂNI

A se dihăni de râs (reg.) = a se prăpădi de râs.

DIHONIE

A băga-n dihonii (reg.) = **a)** a grăbi, a iuți, a întări; **b)** a lua la rost, a certa cu asprime.

DILACHE

A fi cu (sau *a avea pe*) *dilache la cap* (reg.) = a fi țicnit, zăpăcit, aiurit, nebun.

DIMENSIUNE

A patra dimensiune (fam.) = ceva imposibil, ceva neconceput încă de mintea omenească.

DIMINEAȚĂ

A da bună (sau *buna*) *dimineață* = a saluta (pe cineva) în cursul dimineții.
A fi (sau *a umbla*) *cu două dimineți* (reg.) = a fi prefăcut, fățarnic; a umbla cu șoalda.
A umbla cu bună dimineața = **a)** a umbla cu colindul în dimineața (sau ajunul) Crăciunului; **b)** (glumeț și ir.) a umbla fără treabă (pe la vecini); **c)** (arg.) a intra pe fereastră devreme cu intenția de a fura.
Bună dimineața (sau, pop., *dimineața bună!*), formulă de salut, la întâlnire, în timpul dimineții.
De dimineață = **a)** la începutul zilei; **b)** foarte devreme.

DIN

Din gură în gură (sau *din mână în mână* ori *din om în om*) = de la unul la altul.

DINAFARĂ

A fi dinafară de minte = a fi nebun.
A lăsa pe dinafară = a face abstracție de..., a nu fi luat în considerație.
A rămâne pe dinafară = a rămâne fără loc; a nu fi luat în seamă.

DINAINTE

A-i lua (cuiva) pe dinainte = a întrece, a lua pe neașteptate; a acționa mai repede.
A lua (pe cineva) pe dinainte = **a)** (înv.) a copleși; **b)** a întrece.
A nu-i trece cuiva pe dinainte = a nu îndrăzni (din prea mare considerație) să se arate în fața cuiva; a acorda cuiva o deosebită considerație.
A (sau *a-l*) *lua (pe cineva) gura pe dinainte* = a spune ceva ce nu a vrut să spună, a-și da fără voie gândurile pe față.
De dinainte = (referitor la spațiu) din față, aflat în față; (referitor la timp) **a)** adineauri; **b)** anterior; **c)** din timp.

DINCOACE

De dincoace = care se află în partea dinspre vorbitor.
De dincoace de... = din partea aceasta.
Dincoace de = în partea dinspre vorbitor.

DINCOLO

Așa și pe dincolo (fam.) = **a)** așa cum s-a spus mai sus (sau mai înainte); **b)** în felul în care se cunoaște sau într-un fel pe care vorbitorul nu vrea să-l spună.

DINDĂRĂT

A face de-a dândărătelea (reg.) = a face altfel de cum trebuie.

DINTE

A aduce în dinți (pe cineva sau *ceva)* = a aduce în mod sigur, neîntârziat.
A apuca luna cu dinții = a încerca un lucru care nu e cu putință.
A ascuți dinții asupra cuiva = a atinge pe cineva cu vorbe obraznice.
A avea dinți de lapte = a fi tânăr și lipsit de experiența vieții.

A avea dinți de papură = a amenința, fără a fi în stare să treacă la fapte.

A avea un dinte împotriva (sau *contra*) *cuiva* (franțuzism) = a avea un motiv de nemulțumire, de supărare sau de dușmănie împotriva cuiva.

A beli dinții = a râde prosteşte.

A clănțăni (sau *a dârdâi*) *din dinți* = a-şi lovi involuntar şi sacadat dinții, de frisoane de frig, producând un sunet caracteristic.

A face cuiva dinții lungi = a ațâța pofta cuiva.

A fi înarmat până în dinți = a fi pregătit cu toate armele (la propriu şi la figurat).

A fi om bun de dinte = a fi om care înțeapă cu vorba.

A fi om cu dinții tari = a fi om rezistent, hotărât, neînfricat.

A fi (sau *a ajunge*) *ca dinții babei* = a fi rar, puțin, insuficient.

A-i cunoaşte (sau *a-i şti*) *cuiva şi dinții în gură* = a cunoaşte pe cineva foarte bine, a fi apropiat de cineva.

A-i scoate (cuiva) şi dinții din gură (pop. şi fam.) = a lua (cuiva) tot ce are, a sărăci (pe cineva) cu desăvârşire.

A i se clătina (cuiva) dinții = a fi pe moarte.

A lega calul cu dinții (sau *cu gura*) *la gard* (sau *la stele*) = a nu da calului de mâncare.

A râde (sau *a zâmbi*) *într-un dinte* = a râde (sau a zâmbi) silit.

A scuipa printre dinți = a manifesta indiferență sau dispreț pentru ceva.

A se scobi în dinți de un lucru (sau *a se spăla pe dinți de ceva*) = a-şi lua nădejdea de la acel lucru.

A se ține cu dinții (*de ceva*) = a nu ceda cu niciun preț, a nu renunța la ceva în ruptul capului.

A spune ceva printre dinți = a spune ceva (intenționat) neclar.

A sta (sau *a şedea*) *cu dinții la stele* (sau *la soare*) = a nu avea ce mânca, a răbda de foame.

A strânge dinții (sau *din dinți*) = a-şi stăpâni (cu greu) suferința sau revolta.

A-şi arăta dinții (pop. şi fam.) = a amenința; a se manifesta în mod nefavorabil.

A-şi ascuți dinții = a aştepta zadarnic ceva.

A-şi lua inima în dinți = a îndrăzni, a avea curajul.

A-şi târî pătura cu dinții = a fi bolnav, bătrân, aproape de moarte.

A-şi ține inima cu dinții = a se stăpâni, a răbda.

A tăia ca dinții babei = a fi neascuțit, a nu tăia deloc.

A tăia dinții (despre alimente, băuturi) = a fi foarte rece.

A trage cu dinții (*din ceva*) = a se lăcomi, a apuca cât mai mult din ceva.

A vorbi (sau *a îngâna*) *printre dinți* (pop. şi fam.) = a vorbi neclar (şi cu nemulțumire).

Înarmat până în dinți = foarte bine înarmat.

Mai aproape dinții decât părinții, se spune despre cei egoişti.

Părinții mănâncă aguridă şi fiilor li se strepezesc dinții, se spune atunci când copiii pătimesc de pe urma greşelilor părinților.

Scobeşte-te în dinți (fam.) = pune-ți pofta în cui.

Soare cu dinți (pop.) = soare pe timp geros (răcoros sau ploios).

DINTRU

Dintr-acolo = din partea aceea.

DIRECT

A fi (sau *a face*) *direct răspunzător (de ceva)* = a răspunde (sau a face să răspundă) personal şi integral (de faptele sale).

DISC

A cere (sau *a umbla*) *cu discul* (ori *a fi pe disc*) (reg.) = a se face chetă.

DISCORDIE

Mărul discordiei = motiv, subiect de ceartă.

DISCREȚIE

A fi (sau *a ajunge, a rămâne, a pune, a lăsa*) *la discreția cuiva* = a fi (sau a ajunge etc.) la bunul plac, la dispoziția cuiva, supus puterii abuzive, capriciilor cuiva, a fi la cheremul cuiva.

A păstra discreție = a) a nu răspândi o ştire; b) a nu divulga un secret încredințat.

DISCUȚIE

A pune în discuție = a supune discuției, deliberării o idee, un punct de vedere etc.

Fără discuție = a) fără îndoială; b) negreşit.

Nu (mai) încape discuție = fără îndoială; neîndoios, indiscutabil, în mod cert.

DISPARIȚIE

A fi pe cale (sau *în curs*) *de dispariție* (despre specii de animale, plante) = a fi pe punctul de a nu mai exista ca specie (rămânând doar câteva exemplare).

DISPĂREA

A dispărea ca prin farmec = a pieri brusc şi fără urmă.

DISPĂRUT, -Ă

A fi dat dispărut (în timp de război sau de dezastre naturale) = a fi considerat ca pierdut fără urmă.

DISPERARE

A duce (sau *a aduce, a împinge pe cineva*) *la disperare* = a) a face (pe cineva) să-şi piardă nădejdea; b) a exaspera (pe cineva).

Cu disperare = a) în mod deznădăjduit; b) din toate puterile, aprig, tare.

În disperare (de cauză) = într-o situație fără ieşire.

La disperare = în cel mai înalt grad.

DISPONIBIL, -Ă

A pune (sau *a fi, a rămâne* etc.) *în cadrul disponibil* = a pune (a fi etc.) în disponibilitate.

DISPONIBILITATE

A pune (sau *a fi, a rămâne* etc.) *în disponibilitate* = a) a concedia (sau a fi concediat) din post, a lăsa (sau

a rămâne) fără post (cu posibilitatea de a fi rechemat în activitate); b) a scoate din armată.

DISPOZIȚIE

A fi (sau *a sta, a se afla* etc.) *la dispoziția cuiva* = a fi gata să îndeplinești dorințele, ordinele cuiva.

În (sau *la, spre*) *dispoziție* (sau, înv., *în dispoziția*) = a) la bunul plac al cuiva; b) la îndemâna cuiva (spre a fi de folos).

DISPREȚUIT, -Ă

A nu fi de disprețuit = a trebui să fie luat în considerare, având oarecare importanță, valoare, preț etc.

DISPUS, -Ă

A fi (sau *a se întoarce, a sosi* etc.) *(bine) dispus* = a) avea bună dispoziție, a fi vesel, mulțumit; b) (fam.) a fi ușor amețit de băutură.

A fi (sau *a părea* etc.) *rău* (sau *prost*) *dispus* = a fi indispus, a fi fără chef.

DISPUTA

A disputa terenul = a apăra un teren sau un teritoriu și a nu-l da ușor înapoi.

DISTANȚĂ

A păstra distanța (cuvenită) (față de cineva) = a fi rezervat (față de cineva).

A ține (pe cineva) la distanță = a) a impune (cuiva) rezervă; b) a nu lăsa (pe cineva) să devină (prea) familiar; a se arăta distant (față de ceva).

De la distanță = de departe (în spațiu sau timp).

DIVAN

A face (cuiva) divan pe spinare (pop.; ir.) = a bate zdravăn (pe cineva).

A se urca (sau *a se sui*) *pe divan* (fam.; fig.) = a se obrăznici.

A sta divan (înv.) = a avea o atitudine respectuoasă și solemnă.

A ține (sau *a sta, a ședea la*) *divan* (înv.) = a) a ține consiliu; b) (p. ext.) a sta de vorbă, a sta la taifas.

DIVERGENȚĂ

A face (sau *a fi în*) *divergență* (despre o parte a unui complet de judecată) = a-și exprima sau a avea păreri deosebite de ale majorității asupra unei pricini judecate.

DOAGĂ

A ajunge (sau *a veni, a cădea*) *în doaga cuiva* (depr.) = a ajunge să se identifice (în sens rău) cu cineva în felul de a fi, de a gândi.

A da (sau *a ajunge, a veni*) *în doaga copilăriei* = a deveni lipsit de judecată, de discernământ; a deveni senil.

A fi gros într-o doagă (reg.) = a fi bine dezvoltat, solid.

A fi în doaga morții = a fi pe pragul morții, a nu mai avea mult de trăit.

A-i lipsi cuiva o doagă [sau *a fi (cam) într-o doagă*] = a fi țicnit, trăsnit, nebun; a avea comportări anormale.

A-i suna cuiva doagele (despre persoane) = a fi hodorogit, a fi sleit de puteri, aproape de moarte.

A lăsa pe cineva în doaga (sau *în apele*) *lui* = a lăsa pe cineva să facă ce vrea, să-și facă toanele, mendrele.

A lipsi multe doage (unui lucru) = a avea multe defecte.

(A nu fi) în toate doagele [sau *(a fi) numai* (sau *cam*) *într-o doagă*] = (a fi) zăpăcit, cu comportări bizare.

A nu ține pe cineva doagele = a nu mai avea vigoare, rezistență fizică.

A-și mai pune o doagă (se spune despre un om căsătorit) = a se cumineți.

Fără o doagă (despre oameni) = nebun, smintit; anormal.

Până-n doagă (despre recipiente) = foarte plin.

DOAR

A se ține (sau *a trăi*) *cineva cu doara* = a spera; a amâna calvarul.

A se ține (sau *a trăi*) *cu doara* (reg.) = a) a păcăli; b) a amâna.

Doar așa = a) pur și simplu; b) fără complicații; c) (p. ext.) nu altfel decât.

Doar că nu... = aproape că..., puțin a lipsit să nu...

Fără doar și poate... (sau, înv., *fără doară*) = desigur, fără nicio îndoială; neapărat, precis, cu certitudine.

Într-o (sau *de o*) *doară* = la noroc, la întâmplare, pe nimerite.

DOASCĂ

Din doască în doască (înv.) = de la un capăt la altul, din scoarță-n scoarță.

DOBÂNDĂ

A plăti (cuiva) cu dobândă (pop.) = a se răzbuna cu prisosință și violență (pe cineva) pentru o pagubă sau o suferință, a plăti cu vârf și îndesat.

DOBÂNDI

A dobândi un copil (sau *copilaș, cocon*) = a i se naște cuiva un copil.

A dobândi voie (înv.) = a avea voie.

DODIE

A lăsa (pe cineva) în dodiile lui (pop. și fam.) = a lăsa (pe cineva) să-și facă nestingherit toanele, capriciile.

A umbla (sau *a merge*) *(ca) în dodii* = a umbla sau a merge în neștire, năuc.

A vorbi (sau *a grăi*) *(cam) în dodii* = a vorbi fără șir; a vorbi aiurea, a aiura.

În dodii = la întâmplare.

DOGI

A-i dogi capul (reg.) = a bate la cap, a ameți, a plictisi.

DOGIT, -Ă

Sună a dogit = produce, la cea mai ușoară atingere, un sunet caracteristic de vas cu doagele desfăcute, plesnite.

DOI, DOUĂ

A fi taler (sau *om*) *cu două fețe* = a fi ipocrit, fățarnic.

A juca la două capete = a fi oportunist, a se alia cu parteneri de neîmpăcat între ei.

A nu vorbi (sau *a nu zice*) *(nici) două* = a nu scoate nicio vorbă, a tăcea.
(A spune) două vorbe și-un cuvânt (glumeț) = (a spune) pe scurt, în puține cuvinte.
A vorbi (sau *a spune*) *cu două înțelesuri* = a) a se exprima echivoc; b) a vorbi neclar.
De doi bani (depr.) = a) ieftin; b) de calitate inferioară.
Doi de-un leu (depr.) = a) două persoane neînsemnate, care nu merită atenție; b) două persoane având aceleași defecte.
În doi peri = a) fără convingere; b) ambiguu, dubios.
În doi timpi și trei mișcări (fam.) = imediat, foarte repede.
În (sau *din*) *două vorbe* (sau *cuvinte*) (ori *în două vorbe și-un cuvânt*) = pe scurt, fără multă vorbă.
Job la două capete (depr.) = oportunism.
La doi pași = foarte aproape.
Nu face (sau *nu dai*, pop., *nu plătește*) *nici două parale* (sau *doi bani*) = a) nu prezintă niciun interes; b) nu are nicio valoare.
Una și cu una fac două = fără vorbă multă; scurt, limpede.

DOILEA, DOUĂ

A doua oară = data următoare.
A doua zi = în ziua următoare.
A pune (sau *a lăsa*, *a trece* etc.) *pe planul al doilea* = a considera ceva ca fiind de importanță secundară.
De mâna a doua = a) de calitate inferioară; mai puțin luxos, mai ieftin; b) de mică importanță.

DOISPREZECELEA, DOUĂSPREZECEA

În ceasul al doisprezecelea = în ultimul moment.

DOJANĂ

A sta de (sau *la*) *dojană* (reg.) = a sta de vorbă, (pop. și fam.) a sta la taifas.

DOMĂ

A sta de domă (reg.) = a sta la taifas.

DOMENIU

A cădea în domeniul public (despre invenții, opere literare, artistice, muzicale) = a deveni bunul tuturor, putând fi comercializat de oricine.

DOMN

A fi domn cu cineva = a se purta frumos cu cineva, a face o favoare cuiva.
A fi în viile Domnului = a fi beat.
A lăsa (pe cineva) în mila Domnului = a nu se mai interesa de cineva.
A lăsa (sau, rar, *a da*, *a părăsi pe cineva*) *în plata* (sau *mila*) *Domnului* (sau *a lui Dumnezeu*, *a Sfântului*) = a nu se mai ocupa de cineva, lăsându-l în voia soartei; a ignora.
A lua în deșert (sau, înv., *în har*) *numele Domnului* = a comite o blasfemie.
A se duce către Domnul = a muri; a fi mort.
A se duce (sau *a pleca*, *a merge* etc.) *în plata Domnului* (sau *a lui Dumnezeu*) = a se duce, a pleca, a merge etc. unde-i place sau unde vrea.
Doamne-ajută = a) formulă de invocare a divinității, folosită la începutul unei acțiuni; b) situație favorabilă în evoluția unei acțiuni, în starea cuiva; spor, mers bun al treburilor; c) (ir.) bătaie, lovitură; (concr.) ciomag.
Doamne-apără = cu niciun preț.
Doamne ferește [sau *ferească (ferit-a) Dumnezeu (Domnul)*] = a) exclamație prin care se invocă protecție divină în fața primejdiei; b) exclamație care exprimă surprinderea, opoziția, dezaprobarea.
Domnul (sau *Dumnezeu*) *să îl (o, îi) odihnească (în pace)* = Dumnezeu să se îndure de cei morți.
Dragă Doamne = ca să zic așa, chipurile.
Drăguț Doamne = dragă Doamne.
Ferește-mă, Doamne (în limbajul deținuților) = carceră.
Har Domnului! = mulțumim lui Dumnezeu.
Schimbarea domnilor, bucuria nebunilor = exprimă bucuria poporului la fiecare nouă domnie, care provenea din speranța că traiul va fi mai bun.
(Ș-apoi) dă Doamne (bine) = apoi a fost grozav, strașnic.
Vezi, Doamne = chipurile, vorba vine.

DOMOL, DOMOALĂ

A o lăsa (sau *a o lua*) *(mai) domol* (fam.) = a proceda cu calm, a nu se pripi.

DONIȚĂ

Plouă (toarnă sau *varsă) cu donița* (sau *cu găleata*) (pop.) = plouă foarte tare, plouă torențial.

DOP

A afla dop la ceva (înv.) = a găsi un mijloc de rezolvare.
A i se trage boala de la dop (glumeț) = a se îmbolnăvi datorită consumului exagerat de băuturi alcoolice.
A pune dop (arg.; despre bărbați) = a avea contact sexual cu o femeie.
A se face ca un dop (fam.) = a se îngrășa.
Cerere cu dop (glumeț) = mită, șpagă.
(Mare) cât un dop (sau, pop., *dop de saca*) (despre oameni; glumeț) = mic și îndesat; bondoc.

DOPROS

A-i face cuiva dopros (sau *a lua pe cineva la dopros*) (înv. și reg.) = a-i lua cuiva interogatoriul, a-l descoase.

DOR

A duce dorul de cineva (sau *de ceva*) = a) a-i fi dor de cineva (sau de ceva); b) a simți lipsa unui lucru.
A face pe dorul cuiva (pop.) = a îndeplini (cuiva) o dorință.
A umbla în dorul lelii (pop.) = a umbla aiurea, a hoinări, a vagabonda.
Fă-ne să ne fie dor de tine (ir.) = pleacă!, du-te!
În dorul lelii (pop.) = aiurea, într-o doară, la întâmplare, fără rost, fără țintă.

Să-i mori de dor (înv.; despre mâncăruri) = greu de găsit.

DORI

A dori cuiva de bine = a-şi lua rămas-bun.

Cum doreşti (sau *doreşte* etc.), formulă prin care se lasă la aprecierea interlocutorului luarea unei hotărâri.

DORINŢĂ

A face pe dorinţa cuiva (înv.; rar) = a-i face cuiva pe voie, pe plac.

DORIT

A fi de dorit = a fi necesar, recomandabil, a se cuveni.

A lăsa de dorit = a avea lipsuri sau defecte, a nu fi complet, a nu satisface.

DORMI

A dormi boiereşte [sau *ca un boier, ca* (ori *cât*) *un bei, ca un popă, popeşte, somnoros*] (pop. şi fam.) = a dormi fără grijă (în confort).

A dormi ca mielul la oaie (înv. şi pop.) = a dormi liniştit.

A dormi cu capul în priză (glumeţ) = a fi răcit din cauza curentului.

A dormi de-a-n picioarelea [sau *pe picioare* ori *umblând* (sau *mergând*) *(pe brazdă)*] = **a)** a fi foarte obosit, a pica de somn; **b)** (ir.) a fi leneş; **c)** (ir.) a fi bleg.

A dormi greu [sau *(ca un) buştean, ca groşii, bute, tun* ori, rar, *buba, bumbac, (ca) dus (de pe* sau *din lume), ca mort(ul) pe moarte, (de poţi) tăia lemne pe el* (sau *la capul lui*)] (pop. şi fam.) = a avea un somn adânc.

A dormi iepureşte (pop. şi fam.) = a dormi neliniştit şi gata oricând să se trezească.

A dormi numai cu un ochi = a dormi uşor, iepureşte.

A dormi pentru veşnicie [sau *a dormi* (ori *a petrece*) *somnul veşniciei* (sau *veşniciilor*)] (pop.) = a fi mort.

A dormi somnul (cel) de veci (sau *cel lung, cel de pe urmă, drepţilor*) = **a)** a fi mort; **b)** (în imprecaţii) a muri.

L-a făcut mă-sa dormind, se spune despre oamenii leneşi sau fără vlagă.

Dormire-ai mort (sau *dus*, ori *somnul cel de veci*) (pop.) = să mori!

DORMITA

Şade, dormitează şi deştept visează (pop.), se zice despre un om neghiob.

DOS

A da dos (sau *dosul* ori *dosurile*) (sau *a-şi arăta dosul, a pune dos la fugă, a bate dosurile, a da dos la faţă*) (înv. şi pop.) = **a)** a fugi repede, a o şterge (din faţa duşmanului; **b)** a se ascunde; **c)** a pleca pe furiş; **d)** a da înapoi în faţa unor dificultăţi.

A da (sau *a ţine*) *dos (la, de)...* = a se adăposti.

A duce la dos = a nu ţine seama de ceva; a nesocoti; a uita; a fi indiferent.

A fi întors pe dos (pop. şi fam.) = **a)** a fi necăjit, supărat, deprimat; **b)** a fi furios.

A i se întoarce (cuiva) maţele (sau *stomacul*) *pe dos* = a i se face scârbă, greaţă.

A (i se) întoarce (cuiva) sufletul (sau *inima*) *pe dos* = a (se) îndurera.

A ieşi cu dosul la oameni (înv. şi pop.) = a se purta necivilizat în societate.

A intra pe (sau *prin*) *uşa din dos* (pop.) = a ocupa o slujbă, un post etc. sau a înainta în ierarhia funcţionărească prin protecţie, nu pe cale ierarhică.

A întoarce casa pe dos = a face mare dezordine în casă, a răscoli totul în casă.

A întoarce (cuiva) dosul = a se întoarce cu spatele la cineva în semn de supărare; a rupe relaţiile de prietenie (cu cineva).

A întoarce (pe cineva) pe dos = **a)** a tulbura (pe cineva); **b)** a indispune (pe cineva).

A lua cuiva dosul (înv.) = a ataca pe la spate.

A pune la dos (pop.) = a ignora ce i se spune.

A scăpa pe (sau *prin*) *uşa* (sau *uşiţa*) *din dos* (înv.) = a scăpa ruşinos, cu mare greutate (şi pe căi necinstite) dintr-o încurcătură.

A scăpa pe uliţa din dos (înv.) = a scăpa ruşinos şi cu mare greutate dintr-o încurcătură.

A se întoarce cu dosul (către cineva) [sau *a întoarce (cuiva) dosul*] (pop. şi fam.) = **a)** a se întoarce cu spatele către cineva (în semn de dispreţ sau de încetare a conversaţiei); **b)** a nu mai voi să aibă relaţii cu cineva.

A se întoarce cu faţa dosului către cineva (înv. şi pop.) = a întoarce, batjocoritor, spatele.

A (se) întoarce pe dos = **a)** a (se) indispune; **b)** a determina pe cineva să-şi schimbe părerea.

A se întoarce (sau *a se răsturna*) *pe dos* = a strica rânduiala, ordinea existentă până la un momentt dat; a răvăşi.

A se scula (sau *a fi* etc.) *cu dosul* (sau *cu fundul*) *în sus* = a se trezi (sau a fi) indispus, ursuz, fără motiv.

A sta cu dosul la oameni = a nu se comporta cum se cuvine, îndepărtându-se ostentativ (şi nepoliticos) de lângă cineva.

A(-şi) întoarce (sau *a-şi da* ori *a fi cu*) *ochii pe dos* = a-şi da aere; a cocheta.

În dosul lucrurilor = dincolo de aparenţe.

Nici în dos, nici în faţă (înv.) = în niciun chip.

Pe uşa (sau *uşiţa*) *din dos* = pe furiş, cu greutate.

DOSAR

A închide dosarul (jur.) = a pune definitiv capăt unei acţiuni judiciare, unor cercetări, unei anchete fără să fi ajuns la soluţionarea lor în fond; a clasa.

A pune la dosar = **a)** a pune la o parte, a nu da curs (unei cereri sau unui act); **b)** a nu-i păsa (de ceva), a nu se sinchisi; **c)** (fig.) a da uitării.

DOSTOI

A-şi dostoi inima (reg.) = a se mulţumi cu ceva, a se împăca sufleteşte cu ceva.

DOVADĂ

A da dovadă (sau *dovezi*) *de...* = a manifesta o atitudine, un sentiment, o însuşire etc.

A face dovadă (sau *a face dovadă că*) = a susţine o afirmaţie în faţa unei instanţe judecătoreşti.

Ca (sau *drept*) *dovadă că...* a) ca semn că...; b) pentru a dovedi că...

DOVLEAC

A avea cap, nu dovlete (pop.) = a) a se pricepe bine la ceva; b) a fi deştept; c) (ir.) a se crede deştept.

A avea capul ca dovleacul (pop.) = a) a fi prost; b) a avea capul mare.

DOXĂ

A avea (sau *a fi*) *cu doxă la cap* (fam.) = a fi deştept, priceput.

DRAC

A albi (sau *a înălbi, a îmbătrâni, a înţărca*) *(şi) pe dracul,* se spune despre o femeie rea, şireată, vicleană, cu comportări care depăşesc orice răbdare.

A ara (sau *parcă a arat*) *dracul (mălai) cu el* = a fi foarte slab.

A avea o coastă de drac = a fi cu gânduri rele, viclene.

A avea pe dracul în pungă = a fi sărac, a nu avea niciun ban.

A avea (sau *a fi cu*) *draci* [sau *a avea pe dracul în el* (ori *într-însul*)] = a) a fi prost dispus, enervat; b) a fi energic, plin de viaţă, neastâmpărat.

A băga (pe cineva) în draci (sau *în toţi dracii*) = a) a intimida, a înfricoşa (pe cineva); b) a face (pe cineva) să depună toate eforturile (de frică).

A călca în urma dracului = a se îmbolnăvi grav.

A crăpa dracului un ochi, se spune când îţi vine să faci o faptă rea şi nu o faci.

A crăpa un drac, se spune când vrei să faci o faptă rea şi nu o faci.

A crăpat un drac, se spune când doi oameni rostesc simultan (fără o înţelegere prealabilă) acelaşi cuvânt.

A căuta pe dracul = a intra singur într-o încurcătură, a-şi provoca singur neplăceri.

A căuta pe dracul şi a găsi pe tată-său = a ajunge într-o situaţie şi mai rea (sau mai dificilă) decât cea anterioară.

A căuta pe dracul (şi a nu-l găsi) (sau *pe dracul l-a căutat, pe dracul l-a găsit*) = a intra singur într-o încurcătură, a-şi provoca singur neplăceri.

A cere pe dracul şi pe tată-său (sau *cât dracul pe tată-său*) = a cere (pe ceva) un preţ exorbitant.

A da de (sau *peste*) *dracul* [sau *a vedea* (ori *a-şi găsi*) *pe dracul*] (fam.) = a o păţi, a-şi găsi beleaua.

A da mâna cu dracul = a se îmbogăţi.

A da (pe cineva) dracului (sau *la toţi dracii*) [ori, reg., *a da la o mie* (sau *la cinci mii*) *de draci*)] = a înjura, a drăcui, a ocărî, a blestema.

A da pe cineva la burduful dracului = a lăsa pe cineva în voia lui, a nu-şi mai bate capul cu el, a nu se mai interesa de el.

A da (sau *a lăsa*) *dracului (pe cineva* sau *ceva)* = a abandona, a părăsi (pe cineva sau ceva), a renunţa definitiv (la cineva sau ceva).

A face pe dracu-n patru (sau *a face şi pe dracul*) = a face tot posibilul, a încerca toate mijloacele.

A face pe dracul ghem = a nu realiza nimic, a nu izbuti, a nu reuşi.

A face şi pe dracul = a face orice.

A fi ca dracul = a) a fi urât; b) a fi viclean.

A fi ca dracu-n cânepă = a fi murdar peste tot.

A fi cineva în dracii lui = a fi în putere, sănătos.

A fi crescut în buruienile dracului (despre oameni) = prost crescut, gâlcevitor.

A fi cu gândul dracului = a fi cu gânduri rele, viclene.

A fi (sau *parcă-i*) *dracul gol* (sau *împeliţat, în picioare, curat* ori, reg., *pe uscat*) = a) a fi rău, afurisit, viclean; b) a fi şmecher, isteţ, poznaş; c) a se descurca în orice situaţie.

A fi însurat cu dracul = a avea nevastă rea.

A fi jucat la nunta dracului, se spune despre un om rău.

A fi naţia dracului = a fi un om răutăcios, cu deprinderi rele.

A fi omul (sau *salba* ori *pomana*) *dracului* (sau *a fi om al dracului*) = a) a fi om rău; b) a fi om descurcăreţ.

A fi plin (sau *cu*) *draci* = a fi furios, enervat.

A fi un drac la mijloc, a) se spune când nu poate fi găsită o explicaţie logică a unei situaţii încurcate; b) se spune când se bănuieşte o cauză ascunsă, greu de găsit, a unei situaţii încurcate.

A fugi [sau *a se feri, a se teme, ca dracul de tămâie* (ori, rar, *de scăldătoare*) sau *a se teme de ceva*] *ca de dracul* = a fugi sau a se feri de cineva sau de ceva care i-ar putea produce rău; a-i fi frică de ceva, a se teme.

A-i da dracului târcoale, se spune când cineva este în primejdie sau i se întâmplă ceva rău.

A-i veni cuiva (toţi) dracii = a se înfuria, a se mânia.

A ieşi un drac din el, se spune când un om rău devine mai bun.

A intra dracu-n ei = a se certa.

A intra (sau *parcă a intrat*) *dracul* (sau *toţi dracii*) *în cineva,* se spune despre cel aprig la mânie (sau la treabă), agitat, furios sau cu o energie inepuizabilă.

A învăţa pe dracul să dea cu puşca = a da lecţii cuiva mai priceput ca tine.

A juca dracul în inima cuiva = a se gândi tot la rele.

A-l apuca (sau *a-i veni*) *toți dracii* = **a)** se spune despre oamenii îndărătnici; **b)** se spune despre cei care se înfurie.

A-l lua dracul (sau *dracii, mama dracului*) = **a)** a muri; **b)** a o păți; **c)** a fi într-o situație rea.

A mânca (cineva) și pe dracul = a mânca orice, a fi mâncăcios.

A mânca din (sau *la*) *pomana* (sau *nunta*) *dracului*, se spune în bătaie de joc celor spâni.

A nu avea nici pe dracul (fam.) = a nu suferi nicio vătămare, nicio durere, a nu fi atins de nicio boală, de nicio infirmitate.

A nu fi bun nici de dracul = a nu fi bun de nimic, a nu mai putea fi folosit.

A nu lua pe dracul pe seamă = a nu garanta, a nu răspunde pentru cineva.

A scăpăra dracii din cineva (sau *parcă-i scapără dracu-n fălci*) = **a)** a fi iute, vioi, isteț, harnic; **b)** a iuți, a zori pe cineva.

A scoate pe dracul din cineva = a face să se cumințească.

A se băga slugă la dracul = a ajunge sub comanda, sub conducerea unui om nevrednic, nepriceput.

A se duce dracului (despre persoane dezagreabile; adesea în imprecații) = a se duce fără să se mai întoarcă și într-un loc neștiut); (despre bunuri materiale) a se pierde, a se irosi.

A se duce dracului pomană = a se duce și a nu se mai întoarce, a se prăpădi.

A se duce dracului (sau *la dracul*) = a pleca unde vrea (fără să-i mai știe nimeni de urmă și fără să-i mai dorească revederea).

A se duce la dracul cu cărți de pace = a pleca, a-și pierde urma, a dispărea.

A se duce unde și-a înțărcat dracul copiii (sau *unde a dus mutu iapa, la mama dracului, la dracu-n praznic, unde și-a spart dracul opincile, unde și-a pierdut dracul potcoavele*) = a pleca foarte departe, într-un loc neștiut.

A se face ca dracul = **a)** a se face rău; **b)** (reg.) a se murdări.

A se juca cu (sau *a se pune cu, a căuta pe*) *dracu* = a risca, a nu fi prevăzător.

A se teme (sau *a fugi*) *(de ceva) ca de dracul* (sau *ca dracul de tămâie*) = a se teme foarte tare de ceva.

A se uita la cineva ca la dracul (sau *ca dracul la popă*) = a se uita la cineva cu dușmănie sau cu frică.

A speria (cineva) și pe dracul = **a)** a fi șiret, intrigant; **b)** a fi isteț, dibaci, îndemânatic.

A spune draci uscați = a spune fleacuri, nimicuri.

A sta ca un drac trăsnit = a sta înmărmurit, prăpădit, pocăit, umilit.

A sta dracul călare pe cineva, se spune despre cineva care e rău, zgârcit.

A sta (sau *a ședea*) *ca dracul în cânepă* = **a)** a fi supărat; **b)** a sta ascuns, pitit, cu frica-n sân.

A-și face pomană cu dracul = a face bine celui care nu merită.

A-și sparge dracul opincile = a se isca ceartă.

A-și vinde sufletul dracului (sau *diavolului*) = **a)** a se ticăloși, a deveni nelegiuit; **b)** a duce o viață depravată; **c)** a face grave compromisuri morale.

A-și vârî (sau *a-și amesteca, a-și băga*) *dracul coada* = **a)** se spune când o situație care părea clară se complică, capătă o evoluție neașteptată; **b)** a învrăjbi.

A tăia dracului bureți (sau *frunză la câini*) = a pierde vremea, a trândăvi.

A trage pe dracul de coadă = a fi foarte sărac, a o duce greu.

A trăi ca dracul cu popa = a nu se înțelege cu cineva.

A trimite (pe cineva) de la dracul la tată-său = a face (pe cineva) să alerge mult încoace și încolo, a purta (pe cineva) de ici-colo.

A trimite (pe cineva) la dracul (sau *a da dracului*) = a înjura, a blestema (pe cineva), pomenind de diavol.

A umbla după dracul = a-și căuta singur beleaua.

A umbla după ouă de drac = a umbla după ceva imposibil.

A vârî pe dracul în cămașă (sau *în sân*), se spune când faci bine cuiva, care, drept răsplată, îți face rău.

A vedea (sau *a-și găsi*) *pe dracul* = a o încurca, a o păți.

Al dracului de...= **a)** foarte rău; **b)** incomod, dificil; **c)** foarte, peste măsură de...

Al dracului! (sau *ptiu, drace!*) exclamații exprimând uimire, enervare, admirație.

(Așa,) de-al dracului = **a)** fără niciun motiv; **b)** fiindcă așa vreau!; **c)** din răutate.

Buruiana (sau *iarba, tămâia*) *dracului* = tutun.

Ce dracu'!, se spune când ești nedumerit de ceva.

Drac să fii și pe toate nu le știi, se spune când cineva nu poate să dea de capăt la ceva, s-a împotmolit și se dă bătut.

Dracul nu face biserici, nici puțuri (pe) la răspântii = de la omul rău numai la rău să te aștepți.

Ducă-se dracului! (sau *ducă-se la dracul!*) = **a)** blestem adresat unei persoane; **b)** formulă exclamativă de dispreț prin care se exprimă dorința de a renunța definitiv la ceva; **c)** exclamație care exprimă o nemulțumire.

(E) tot un drac = e tot una, e același lucru.

(Este) lucrul dracului = (este) un lucru dificil, care creează neplăceri.

Face și pe dracul = face orice.

Fă-te frate (sau *tovarăș* ori *prieten și*) *cu dracul până treci puntea* = aliază-te cu oricine, chiar cu un dușman, până treci de primejdie sau îți atingi scopul.

Fir-ar al dracului! (sau *ptiu, drace!*) = exclamație care exprimă uimire, exasperare, (rar) admirație.

I-arăți pe Dumnezeu și el zice că e dracul, se spune când cineva nu primește sfaturile de bine care i se dau, rămâne refractar, încăpățânat.

Joacă dracul pe turloaie, se zice când cineva pune la cale ceva rău, unelteşte contra cuiva, se bucură de răul cuiva.

La dracu'!, formulă exclamativă de dispreț prin care se exprimă dorința de a renunța la ceva, de a se lepăda de ceva.

La dracu-n praznic (sau *la mama dracului, unde și-a înțărcat dracul copiii, unde și-a spart dracul opincile, unde și-a pierdut dracul opincile*) = a) foarte departe; b) nu se știe unde.

Lasă-l (sau *dă-l*) *dracului* = lasă-l în pace, nu te mai interesa de el.

Lucrul dracului = lucrul dificil, dubios, care creează neplăceri.

Nici dracul nu-l știe, se spune despre un om ascuns și viclean.

Nici pe dracu (sau *pe naiba*) (pop.) = nimic.

Nici pe dracul să-l vezi, nici cruce să-ți faci = să te ferești de omul îndoielnic.

(Nu are) (nici) pe dracu! = a) (nu are) nimic!; b) (despre lucruri) e în stare perfectă.

Nu-i dracul chiar atât de negru = nu întotdeauna lucrurile se prezintă atât de rău pe cât se pare sau se spune.

Nu te juca cu dracul, se zice când cineva face glume care pot avea urmări rele.

Omul (sau *salba, poama*) *dracului* (sau *om al dracului*) = a) om rău, ticălos; b) om întreprinzător, descurcăreț.

Parcă a intrat dracul în el, se zice despre cineva mânios, agitat sau cu energie inepuizabilă.

Parcă-i scapără dracu-n fălci, se spune despre un om foarte slab.

Pe dracul! (formulă exclamativă de negație) = a) nimic! b) deloc.

Ptiu drace (sau *al dracului*), exclamație exprimând uimire sau enervare.

Râde dracul de porumbe negre și pe sine nu se vede, se zice când cineva critică pe altul fără să-și vadă propriile greșeli.

S-a dus la dracu = a plecat (fără să-i mai știe nimeni de urmă).

Scoate drace ce-ai furat, că te duc la spânzurat!, se zice când nu găsești un lucru pierdut.

Slavă Domnului și chiot dracului, se spune când cineva a scăpat de ceva nesuferit.

Sucește-i capul ca la dracul = pedepsește-l fără milă.

Și-a băgat (sau *și-a amestecat, și-a vârât*) *dracul coada între ei* (sau *la mijloc*), se zice când o situație care părea clară se complică dintr-o dată, capătă o evoluție neașteptată.

Și pe dracul = orice.

Știe pe dracu' = nu știe nimic.

Știe și pe dracul, se spune despre cineva bine informat, căruia nu-i scapă nimic.

Tot un drac = e totuna.

Trebuie să fie un drac la mijloc, se spune când nu poate fi găsită o explicație logică a unei situații încurcate sau când se bănuiește o cauză ascunsă, greu de găsit.

Un drac și jumătate = a fi dracul gol, un drac împielițat.

Uns cu unsoare de drac, se spune despre un om rău, despre un răufăcător.

DRAG, -Ă

A avea (pe cineva) drag (pop.) = a iubi (pe cineva).

(A fi sau *a-i fi) mai mare dragul (să...)* (pop.) = a resimți mare plăcere (să...).

A-i cădea (sau *a-i pica*) *drag* (cuiva) (pop.) = a-i trezi dragostea cuiva.

A-i fi (cuiva) drag ca sarea-n ochi = a-i fi cuiva antipatic, nesuferit, a nu putea suferi pe cineva.

A-i fi cuiva drag să... = a) a-i plăcea cuiva mult să facă ceva; b) a se simți atras spre ceva.

A-i fi drag (cuiva) ca (sau *mai mult decât*) *ochii din cap* = a iubi pe cineva foarte mult.

A prinde drag de... (sau *pe*) *cineva* (pop.) = a se îndrăgosti de cineva.

A se avea dragi (reg.) = a se iubi unul pe altul.

Când ți-e lumea (sau *viața*) *mai dragă,* se spune când se ivește o întâmplare neprevăzută și neplăcută într-un moment când erai fericit, liniștit.

Cu dragă inimă = cu multă plăcere, foarte bucuros.

Cu dragă voie (înv.) = de bunăvoie, nesilit, cu plăcere.

Cu (mare sau *mult* etc.) *drag* (sau *cu tot dragul*) = cu iubire, cu plăcere, bucuros.

Cu tot dragul = cu toată plăcerea.

De-a (sau *de-i*) *mai mare dragul* = foarte bun, foarte frumos, foarte plăcut.

Dragă Doamne (pop.) = vorba vine, ca să zic așa, chipurile.

În dragul (sau *în dorul*) *lelii* = fără rost.

(Ți-e) mai mare dragul (sau *e drept dragul să...*) = e o mare plăcere (să...).

DRAGAVEI

Chef, Mărico-n dragavei? (pop.), se zice când cineva spune vorbe nepotrivite; hodoronc-tronc!

DRAGOSTE

A avea dragoste (să) (fam.) = a-i plăcea să..., a avea plăcere.

A face dragoste cu cineva = a) a avea relații sexuale cu cineva; b) (înv. și pop.) a se afla în calde relații afective (cu cineva).

A avea (pe cineva) în dragoste (înv.) = a iubi pe cineva.

A fi în dragoste cu cineva (pop.) (sau, înv., *a fi legat în dragoste cu cineva*) = a avea cu cineva relații de caldă afecțiune.

A fi în (sau, înv., *întru*) *dragostea cuiva* [sau, înv., *a-l lua (pe cineva) în* (ori *la*) *dragoste* sau *a fi în dragoste la cineva*] = **a)** a se bucura de protecția cuiva; **b)** a-și câștiga afecțiunea cuiva.

A lua (pe cineva) la dragoste [sau *a prinde dragoste (de cineva)*] (pop.) = a începe să simpatizeze (sau să iubească) pe cineva.

A (mai) slăbi cu dragostea (pe cineva) (pop. și fam.) = a înceta cu insistențele (fals afectuoase) pe lângă cineva.

A omorî (pe cineva) cu dragostea = a-și manifesta, în mod exagerat, afecțiunea (față de cineva).

A prinde dragoste de (sau *pentru, față de*) *cineva* = a se îndrăgosti.

A se da în (sau *a face*) *dragoste cu cineva* = a se iubi cu cineva, a trăi cu cineva.

A se lua în dragoste (cu cineva) = a se iubi (cu cineva).

A se topi (sau *a se sfârși, a muri*) *de dragoste* (sau *a fi nebun de dragoste*) = a iubi pe cineva cu patimă.

A-și face de dragoste (înv. și reg.) = a-și face de cap.

A ține dragoste cu (cineva) (pop.) = a fi în dragoste cu cineva.

Cu (mare ori *cea mai mare* sau *multă) dragoste* (sau *cu toată dragostea*) = **a)** în mod (extrem de) drăgăstos; **b)** extrem de bucuros.

Fă dragoste (înv.; în formule de politețe) = fii (așa de) bun!; fă bine, te rog!

DRAM

A avea două dramuri sub căciulă (reg.) = a fi chibzuit.

Drept la dramuri (înv.) = bine măsurat.

Să-l pui la dreamuri (înv.), se spune despre un lucru (extrem de) scump.

DRAMĂ

A face (o) dramă din ceva (uneori ir.) = a exagera gravitatea unei situații, a lua lucrurile prea în tragic, a manifesta o sensibilitate exagerată în fața unei întâmplări.

DRAPEL

A chema sub drapel (sau *sub arme*) = **a)** a încorpora (un contingent); **b)** a mobiliza armata.

A fi (sau *a intra*) *sub drapel* = **a)** a servi în armată; **b)** a-și face serviciul militar.

A lupta sub drapelul cuiva = a lupta sau a milita pentru cineva sau pentru ceva.

A ridica drapelul luptei pentru... = a începe lupta sau acțiunea pentru...

A ține sus drapelul (sau *steagul*) = **a)** a milita cu tărie pentru o idee, o cauză etc.; **b)** a rămâne fidel unei cauze; **c)** a se comporta exemplar într-o acțiune, într-o împrejurare.

DRĂCIE

Ei, drăcie! (sau *ei, drăcia dracului!*), exclamație de surpriză și de nemulțumire.

DRĂCULEȚ

Al drăculețului (rar) = al dracului.

DRĂGAICĂ

A sări (sau *a juca*) *drăgaica* = a sări ca un nebun, a fi neastâmpărat.

A se încinge (sau *a se întărâta*) *drăgaica* (reg.) = **a)** a se lua la ceartă; **b)** a se îndrăgosti.

DRĂGĂLIȚĂ

Drăgăliță Doamne (reg.) = **a)** vorba vine; **b)** cică; **c)** dragă Doamne.

DRĂGĂNELE

A se da în drăgănele (înv. și reg.) = a face dragoste cu cineva, a se iubi cu cineva.

DRĂGUȘ

A-i veni (sau *a-i cădea*) *cuiva drăguș la căuș* (Mold.) = a fi nevoit să ceară ajutorul cuiva pe care l-a refuzat într-o situație asemănătoare.

DRĂGUȚ, -Ă

A fi (sau *a se arăta*, adverbial, *a se purta*) *drăguț* (*cu* sau *față de cineva*) = a fi amabil, binevoitor (cu cineva).

DRÂMBĂ

A bate în drâmbă (pop.) = a răbda.

A face cuiva o drâmbă (pop.) = a plesni pe cineva în glumă peste buze.

A fi ca o drâmbă (pop.) = a fi slab la trup.

A nu ajunge o drâmbă (pop.) = a nu ajunge nimic.

A se alege (sau *a rămâne*) *cu drâmbul* = a nu se alege nimic, a rămâne cu buzele umflate.

Cântă din drâmbă (pop.), se spune despre cineva care a rămas înșelat.

DRÂMBOI[1]

A rămâne drâmboiul pe buze (ir.) = a ieși în pagubă, a pierde, a rămâne cu buzele umflate, a rămâne mofluz.

DRÂMBOI[2]

A sta drâmboi = a sta bosumflat.

DRÂND/DRÂNG

Cântă cu drângul (reg.), se spune despre cei care și-au risipit averea.

A zice din drând (reg.) = a tremura de frig.

DREGĂTORIE

A-și face dregătoria = a-și îndeplini funcția.

DREGE

A drege busuiocul (pop.) = **a)** a se strădui să schimbe (în bine) relațiile cu cineva, a se împrieteni; **b)** (p. gen.) a îndrepta o greșeală.

A drege carul (pop.) = a schimba o situație (în bine), reparând o greșeală.

A drege pașii, calea (cuiva) (rar) = **a)** a face pe cineva să meargă într-un anumit loc; **b)** (fig.) a ajuta pe cineva să-și găsească drumul în viață.

A face și a drege = **a)** a proceda în așa fel ca lucrurile să iasă bine; **b)** a lucra, a trebălui.

A-i drege cuiva o palmă (sau *palme*) (pop. și fam.) = a lovi pe cineva cu palma.

A o drege (pop. și fam.) = a face, a vorbi ceva corespunzător pentru a îndrepta o greșeală, o gafă etc.
A-și drege cheful (pop.) = a face ceea ce dorește, cu orice preț.
A-și drege glasul (sau, rar, *vocea*, înv. *viersul*) (pop. și fam.) = a tuși ușor înainte de a vorbi sau de a cânta, pentru a-și limpezi vocea.
A-și drege gustul (sau *gura*) = a mânca sau a bea ceva plăcut, pentru a îndepărta gustul neplăcut lăsat de alimentele sau băuturile consumate anterior.
Face și drege = **a)** se străduiește să rezolve, să realizeze ceva; **b)** se laudă, face caz că se străduiește să realizeze, să întreprindă ceva.
Na-ți-o frântă (sau *bună*) *că ți-am dres-o* (pop. și fam.), se spune când cineva în loc să schimbe în bine o situație o agravează.
O fi și-o drege (pop. și fam.), se spune pentru a sugera un șir de întâmplări sau vorbe lipsite de importanță.
Tronc, Marico, că ți-am dres-o, se zice când cineva spune o vorbă fără rost, nepotrivită cu situația.

DRELĂ

A mânca drele (reg.) = a răbda de foame.
Drele pe podele și bureți pe pereți, câte pene pe cucoși, atâția copii burduhănoși (Mold.) = urare răutăcioasă făcută de colindători când nu au primit nimic.

DREPT[1], DREAPTĂ

A abate (pe cineva) de la calea (cea) dreaptă (sau *de la drumul drept*) = a împinge, a atrage pe cineva pe căi greșite.
A avea drept de viață și de moarte asupra cuiva = a avea drepturi absolute asupra cuiva.
A avea dreptul să (înv.) = **a)** a avea voie (în termenul legii) să întreprindă ceva; **b)** a se bucura de un privilegiu.
A călca drept = **a)** a avea o purtare bună, cinstită; **b)** a fi dârz.
A călca (sau *a păși, a porni, a intra, a ieși*) *cu dreptul (înainte)* = a începe o acțiune sub bune auspicii.
A da cu stângu-n dreptul = a fi neîndemânatic, inabil.
A da dreptul (arg.) = a mitui, a da șpaga.
A da dreptul de barosan (arg.) = **a)** a da cuiva conform unei înțelegeri anterioare; **b)** (ir.) a bate pe cineva.
A face (sau *a apuca, a o lua*) *la dreapta* = a coti, a se îndrepta către partea dreaptă a unui drum, în direcția mâinii drepte.
A fi drept (cuiva sau *cineva)* (înv.) = a semăna leit cu cineva.
A fi mâna dreaptă a cuiva (sau *brațul drept al cuiva*) = a fi cel mai intim, cel mai apropiat colaborator al cuiva; a-i fi cuiva de mare ajutor.
A fi (sau *a sta, a ședea* etc.) *la* (sau, înv., *den*) *dreapta (cuiva)* [sau, înv., *a dreapta (de cineva)*] = a ocupa locul de onoare aflat de partea dreaptă a unei personalități.
A-i cânta (cuiva) cucul la (în) dreapta = a avea noroc, a-i merge bine.
A i se pune (cuiva) soarele drept la inimă (pop.) = a i se face (cuiva) foame.
A lua (sau *a sta, a se ține în*) *poziție de drepți* (mil.) = a lua (sau a sta, a se ține în) poziție verticală, stând nemișcat.
A merge drept = a merge cu mișcări sigure, fără a se clătina.
A se duce în lumea celor drepți (despre oameni) = a muri.
A se odihni cu drepții = a fi mort.
A se ține drept = a avea o poziție (perfect) verticală.
A spune (sau *a vorbi*) *drept* = a spune adevărul, a vorbi deschis, sincer.
A sta drept = a avea o atitudine de neclintit, a fi dârz, curajos.
A sta (sau *a ședea* etc.) *strâmb și a judeca* (sau *a grăi* etc.) *drept* = a aprecia just, corect (o situație, un om etc.) indiferent de împrejurările (nefavorabile).
A-și da dreapta = a-și strânge mâinile în semn de salut, de bucurie, de împăcare.
A trage pe dreapta (fam.) = a se opri cu un vehicul pe partea dreaptă a carosabilului.
A ține dreapta = a merge (numai) pe partea dreaptă a drumului.
Ce-i drept, se spune pentru a recunoaște un adevăr incontestabil.
Ce-i drept e drept, se spune pentru a recunoaște și a întări un adevăr incontestabil.
Cu drept cuvânt = pe bună dreptate, cu tot temeiul.
Drept aceea (înv.) = de aceea.
Drept că... = adevărat că...
Drept dragul să... (înv.) = ți-e mai mare dragul să...
(Este) drept că... = este adevărat că...
În dreapta și în stânga (sau *de-a dreapta și de-a stânga*) = în ambele părți; în toate părțile, pretutindeni.
În linie dreaptă (sau *în linii* ori *rânduri drepte*) = aliniat.
La drept (rar, *dreptul*, reg., *grăind*) *vorbind* = în realitate, spunând, de fapt, adevărul este (că...).
Luptă dreaptă = luptă corp la corp; trântă.
(Nici) în dreapta, nici în stânga (înv.; rar) = nicăieri.
Să nu știe stânga ce face dreapta, formulă prin care se impune discreție absolută.
Senator de drept (sport) = jucător care, datorită valorii sale, este permanent titular în echipă.

DREPT[2]

A avea dreptul (înv.) = a avea dreptate.
A da drept(ul) (sau *drepturi*) (ori *a face drept cuiva*) = a acorda cuiva posibilitatea, a-i oferi condițiile necesare favorabile pentru îndeplinirea unei acțiuni în mod legal sau legitim.

A fi (sau *a se simți, a se crede*) *în drept* (sau *în dreptul său*) = a beneficia sau a crede că beneficiază de condițiile necesare favorabile, pentru îndeplinirea legală a unor acțiuni pentru exercitarea unui privilegiu.

A reintra în drepturile lui (*ei* etc.) = a dobândi o situație privilegiată de care anterior a fost privat.

A repune în drepturi = a acorda cuiva un privilegiu de care anterior a fost privat.

A-și lua (sau *a-și aroga*) *dreptul* (*de a face ceva*) (ori *asupra cuiva*) = a se comporta ca și cum ar fi îndreptățit, împuternicit legal, pretinzând anumite privilegii.

Dreptul lui Dumnezeu = într-adevăr.

Fără drept = a) care nu este în temeiul legii; b) nelegitimat.

DREPT[3]

A i se pune (cuiva) soarele drept la inimă = a i se face (cuiva) foame.

DREPTA

A drepta picioarele (sau *pașii, calea*) (reg.) = a face pe cineva să meargă într-o anumită direcție.

DREPTATE

A afla (sau *a dobândi, a câștiga, a căpăta, a obține, a găsi*) *dreptate* = a obține câștig de cauză în fața unei instanțe sau a unei autorități.

A avea dreptate = a) a avea câștig de cauză; b) a fi întemeiat în ceea ce spune sau în ceea ce face.

A cere dreptate = a cere repararea unor prejudicii.

A da (sau, reg. *a găsi*) *dreptate (cuiva)* = a) a recunoaște că ceea ce spune sau face (cineva) este întemeiat, îndreptățit, just; b) (pop.) a face dreptate cuiva.

A face (cuiva) dreptate = a repara o nedreptate săvârșită cuiva; a recunoaște dreptul cuiva într-o chestiune oarecare.

A face (sau *a săvârși, a ține, a lucra, a umbla cu*) *dreptate* (ori *dreptatea*) = a se comporta, a trăi în mod neprihănit, în conformitate cu prescripțiile bisericești.

A face un act de dreptate = a recunoaște drepturile sau meritele cuiva, neluate în seamă până atunci.

A fi (sau *a se socoti*) *în dreptate* = a fi (sau a se socoti) îndreptățit.

A griji de (sau *a căuta*) *dreptate* = a face un act de justiție, a supraveghea exercitarea justiției.

A-i ieși cuiva dreptățile (pop.) = a i se face (cuiva) dreptate.

A păzi dreptatea (sau *rânduielile* ori *cumpăna dreptății*) (înv.) = a proceda în mod echitabil.

A-și face singur dreptate = a repara singur o injustiție care i s-a făcut, a se răzbuna.

Cu (sau *după, în* ori *den, p(r)e*) *dreptate* (înv. și reg.) = a) pe drept cuvânt; b) legal; c) cum se cuvine; d) adevărat; e) echitabil.

Dreptatea este de partea cuiva = cineva este întemeiat în ceea ce spune sau în ceea ce face.

Fără dreptate = a) în mod nedrept; b) ilegal; c) neadevărat; d) inechitabil.

Pe bună dreptate = în mod întemeiat, pe drept cuvânt.

Peste dreptate = mai mult decât se cuvine.

DRES

A apuca (sau *a avea*) *darul dresului* = a fi marcat de beție.

A-și face dresurile = a-și aranja treburile.

A-și pune (sau *a-și da cu*) *dresuri* = a se farda, a se sulemeni.

DRIC

A fi ca un cal de dric (despre oameni, fam.) = a fi orgolios și fără valoare.

A fi pe dric (sau *pe ducă, pe năsălie*) (fam.) = a) a fi pe sfârșite; a fi într-o situație grea; b) (despre o acțiune) a fi gata să eșueze.

În dricul (fig.) = moment culminant al unui fenomen în desfășurare, toi.

DRICUITURĂ

A lua la dricuitură (reg.) = a frământa, a bătători pământul.

DRIST

A băga pe cineva pe drist (reg.) = a înfricoșa pe cineva prin amenințări.

DROB

Prostie cu drobul (pop. și fam.) = prostie mare.

DROJDIE

A face cuiva capul drojdii (pop. și fam.) = a) a sparge, a zdrobi capul cuiva; b) a tachina pe cineva.

A fi cu drojdii în cap (pop. și fam.) = a fi beat.

A fi făcut drojdie = a fi foarte beat.

A fi (sau *a sta, a se afla* etc.) *pe drojdie* (sau *pe drojdii*) = a fi la capătul resurselor materiale, a nu mai avea aproape niciun ban.

A (se) face drojdie sau *drojdii* = a) a (se) sparge, a (se) sfărâma; b) a obosi pe cineva, punându-l să muncească din greu; c) a zdrobi pe cineva în bătaie.

DRUG

A-i merge cuiva drug (pop.) = a-i merge strună.

A o duce druc (pop.) = a o duce foarte bine.

A o duce druc cu capul de-a hâra (pop.) = a o duce rău.

A o ține druc (înainte) (pop.) = a) a merge drept înainte; b) (înv.) a insista, a o ține morțiș.

A se ridica cu drucu' (pop.) = a) a ridica o greutate; b) a vomita.

A se ține druc (de ceva sau *cineva)* (pop.) = a se ține după ceva sau cineva.

A se ține druc să... (pop.) = a insista să...

A se ține(a) druc (pop.) = a lupta.

DRUJBĂ

A face cu drujba = a face în grabă.

Slujba-i slujbă, drujba-i drujbă (pop.) = una-i slujba, alta-i prietenia.

DRUM

A aduna (sau *a culege, a strânge* etc.) *pe cineva de pe drumuri* = a adăposti și a lua (pe cineva) sub ocrotire.

A apuca (sau *a lua*) *alt drum* = **a)** a merge în altă direcție; **b)** a se ocupa de altceva, a se iniția în alt domeniu.

A avea drum (sau, înv., *drumul*) *pe undeva* = a trece prin acel loc.

A bate (sau *a ține, a păzi*) *drumul* (sau *drumurile*) [sau *a umbla* (sau *a fi, a sta*) *pe drumuri*] = a umbla de colo-colo, fără rost, a umbla haimana.

A da drumul cuiva (sau *la ceva*) = **a)** a lăsa (ceva) din mână; a-i reda (cuiva) libertatea, a lăsa în libertate, a slobozi (pe cineva); **b)** a desface o cusătură, un tiv (pentru a lărgi sau lungi o haină); **c)** a permite (cuiva) să intre sau să iasă; **d)** a pune în mișcare, a face să pornească; **e)** (fig.) (în trecut) a concedia (pe cineva) din slujbă.

A fi de pe drumuri = a fi fără căpătâi, fără familie, fără locuință, fără rost în viață.

(A fi) pe drum = **a)** (a fi) în timpul călătoriei; **b)** a fi pe punctul să se producă, să apară, să se nască.

A fi pe drumuri = a fi fără familie, fără locuință stabilă, fără rost în viață.

A-i da (sau *a-i face*) *cuiva răvaș de drum* = a invita pe cineva să plece; a goni.

A-i ține (cuiva) drumul (*cărarea*, rar *drumurile*) = **a)** a opri pe cineva din drumul său, împiedicându-l să treacă mai departe; **b)** a sta în calea cuiva (pentru a-i adresa o rugăminte, pentru a-i pune o întrebare etc.; **c)** a urmări pe cineva în mod insistent pentru a-i câștiga bunăvoința, dragostea etc.; **d)** a opri pe cineva din drum pentru a-l jefui sau a-l ucide.

A ieși cuiva în drum = a întâmpina pe cineva.

A ieși la drumul mare = a ataca oamenii în drum spre a-i jefui.

A întoarce (pe cineva) pe drumul cel bun = a determina pe cineva să adopte un mod de viață, un comportament etc. (sau să revină la un mod de viață, un comportament etc.) conform normelor vieții sociale.

A lăsa (pe cineva) în drum = a părăsi (pe cineva) la nevoie.

A lăsa (sau *a arunca, a azvârli* etc.) *(pe cineva) pe drum* (sau *pe drumuri*) = **a)** a da (pe cineva) afară din casă sau din serviciu; **b)** a lipsi (pe cineva) de cele necesare traiului, a sărăci (pe cineva).

A nu-l ține drumurile = a nu mai putea merge pe drum din cauza beției.

A nu se lua (ceva) din drum (reg.) = a nu se găsi ușor (ceva).

A păzi (sau *a ține*) *drumul* (sau *calea*) *cuiva* = **a)** a aștepta pe cineva pentru a i se adresa, pentru a-l ataca, pentru a-l prinde; **b)** a ieși în calea cuiva.

A pune (pe cineva) pe drumuri = a face (pe cineva) să alerge după diverse treburi (mai ales pe la autorități).

A rămâne (sau *a ajunge* etc.) *pe drumuri* = **a)** a rămâne fără adăpost; **b)** a rămâne fără slujbă, fără mijloace de trai; **c)** a sărăci, a scăpăta.

A se da din drumul cuiva = a se da la o parte, a face cuiva loc să treacă; (fig.) a nu mai fi o piedică (în calea cuiva).

A se ține ață de un drum (sau *de o cărare* etc.) = a nu se abate de la un drum.

A sta (sau *a se pune* etc.) *în drumul cuiva* (sau *a-i sta cuiva în drum*) = **a)** a se afla (sau a ieși) înaintea cuiva, împiedicându-l (să înainteze, să facă o treabă etc.); **b)** a împiedica pe cineva într-o acțiune; **c)** a i se împotrivi cuiva.

A-și căuta (sau *a-și vedea*) *de drum* (sau *de cale*) = **a)** a-și continua călătoria, a merge mai departe; **b)** a nu se amesteca în treburile altuia.

A-și da drumul = **a)** a se lăsa în jos, a coborî; a se avânta; **b)** a începe să povestească, să facă destăinuiri; **c)** a izbucni (într-o avalanșă de vorbe, în țipete, plâns etc.).

A-și da drumul la gură (sau *gurii*) = a vorbi multe și de toate; a dezvălui o taină; a se da de gol.

A-și deschide drum (sau *cale, intrare, pârtie* etc.) = **a)** a(-și) crea o posibilitate de acces; **b)** a-și ușura pătrunderea (spre cineva sau ceva); **c)** a ușura cuiva atingerea unui țel; **d)** a crea posibilitatea de apariție sau de dezvoltare.

A-și face (a-și croi, a-și sparge) drum = **a)** a înainta (prin eforturi) într-o mulțime; **b)** a încerca (cu eforturi) să ajungă sau să pătrundă undeva; **c)** a se afirma.

A-și face un drum = a se abate, a-și face cale.

A-și face (sau *a-și croi, a-și găsi*) *(un) drum (nou) în viață* = a începe o carieră, un nou fel de viață; a-și găsi un rost, a reuși, a ajunge la ceva.

A-ți fi deschis (cineva) drumul (sau *două drumuri, toate drumurile*) = a avea posibilitatea (două posibilități, toate posibilitățile etc.) de a realiza ceva.

A ține drumul (pop.) = a-și continua drumul.

A ține drumul drept = **a)** a merge drept înainte fără să se abată la dreapta sau la stânga; **b)** (fig.) a urma calea cea dreaptă.

Alături cu drumul (fam.) = fără judecată, fără rațiune, aiurea.

(De) peste drum = în (sau din) față.

Drum bun! = să ai o călătorie plăcută.

Drum fără (de) pulbere (pop.) = apă (curgătoare).

Hoț (sau *tâlhar*) *de drumul mare* = hoț care atacă oamenii în drum, spre a-i jefui.

În drum = **a)** în mijlocul drumului; **b)** pe parcurs.

Nu ține drumul, ci apucă pe de lături (pop.) = nu-și vede de treabă.

Pe aici (sau *pe-aci, pe ici*) *ți-e drumul* (fam.) = pleacă! șterge-o! cară-te!

Pe drum = gata să vină, să sosească, să apară, să se nască.

Pe toate drumurile = pretutindeni, peste tot.

Ultimul drum = drumul pe care este dus un mort la groapă.

DUBI

A lua (pe cineva) la dubit (sau *a dubi cuiva pielea*) (reg.) = a bate zdravăn pe cineva.

A pune (pe cineva) la dubit (reg., fam.) = a băga (pe cineva) la închisoare.

DUBLĂ

A trage o dublă (cin.) = a filma o scenă încă o dată.

DUBLU, -Ă

A bea dublu = a bea pe datorie.

A da o dublă (la unele jocuri cu zaruri) = a cădea același număr de puncte pe ambele zaruri.

A vedea dublu = **a)** a vedea două imagini ale aceluiași obiect; **b)** a vedea tulbure; **c)** a fi amețit de băutură.

În dublu exemplar = în două exemplare.

DUCĂ

A fi (sau *a se simți*) *pe ducă* = **a)** a fi gata de plecare; **b)** (fig.) a fi pe sfârșite; **c)** (p. ext.) a fi pe moarte, a nu mai avea mult de trăit.

A lăsa pe cineva în duca lui (reg.) = a lăsa pe cineva în voia lui.

A se duce într-o ducă = a merge fără oprire.

A-și lua duca = **a)** a pleca (la întâmplare, fără niciun țel); **b)** a se apuca de ceva cu nădejde.

DUCE

A duce apa cu ciurul = a face încercări zadarnice.

A duce casă (bună) cu cineva = a trăi (în bună înțelegere) cu cineva.

A duce ceva (până) la capăt [sau, rar, *cap* ori *(până) la (bun) sfârșit*] = a îndeplini (în bune condiții), a desăvârși.

A duce dorul (sau *jindul*) *(cuiva, a ceva* sau *de ceva)* = **a)** a-i fi dor de cineva sau ceva; **b)** a fi dornic de ceva.

A duce frică (de cineva) (pop.) = a-i fi frică de cineva.

A duce grija (sau *vergile*) *(cuiva sau a ceva)* = **a)** a fi îngrijorat să nu (i) se întâmple ceva rău; **b)** a se interesa, a se ocupa îndeaproape (de cineva sau de ceva).

A duce la mustață = a bea mult.

A duce lipsa = **a)** a nu avea în cantitate suficientă; **b)** a simți lipsa.

A duce (pe cineva) cu preșul = **a)** a induce în eroare, a păcăli, a înșela; **b)** a amâna la nesfârșit implinirea unei promisiuni.

A duce (pe cineva) cu gândul la... = a face pe cineva să se gândească la...

A duce (pe cineva) cu vorba (sau *cu minciuna* ori, arg., *cu muia, cu șupa*) = a-i promite cuiva mereu ceva, amânând îndeplinirea promisiunii; a înșela (pe cineva) făcându-i promisiuni mincinoase.

A duce (pe cineva) cu zăhărelul (sau *de nas, cu cobza, cu prețul*) = a înșela, a amăgi (cu promisiuni mincinoase).

A duce (pe cineva) la groapă = a conduce un mort la locul de înmormântare.

A duce (pe cineva) pașii (sau *a-și duce pașii*) = a merge spre...

A duce peșcheș = a da mită.

A duce porcii la jir (pop.) = a sforăi în somn.

A duce poșta (sau *ștafeta*) = **a)** a bârfi; **b)** a se ține de intrigi.

A duce război (sau *lupte*) = a se război; a se lupta.

A duce (sau *a purta, a târî, a ține) (pe cineva) de nas* = **a)** stăpâni, a determina pe cineva să acționeze într-un anumit fel; **b)** a purta pe cineva cu vorba, a înșela, a amăgi.

A duce (sau *a purta*) *(pe cineva)* (sau *a se lăsa dus* ori *adus*) *cu zăhărelul* = a înșela (pe cineva) (sau a se lăsa înșelat) cu promisiuni, cu vorbe amăgitoare.

A duce (sau *a trage*) *(pe cineva) cu nasul la teică* (pop.) = a da în judecată pe cineva.

A(-i) duce dorul = **a)** a-i fi dor de cineva; **b)** a fi dornic de ceva, a simți lipsa unui lucru.

A i se duce ochii (sau *inima*) *(după cineva)* = a se uita cu drag la cineva (sau la ceva), a se îndrăgosti (de cineva).

A i se duce (cuiva) pomina (sau *faima, vestea,* pop., *buhul,* înv., *minunea*) = a ajunge să fie cunoscut de toți.

A-l duce pe cineva capul (sau *mintea*) = a se pricepe la ceva, a fi perspicace, a fi isteț.

A-l duce (pe cineva) gândul = a-i veni cuiva ceva în minte.

A nu o (mai) duce (mult) = a nu mai avea mult de trăit, a fi pe moarte.

A o duce = **a)** a rămâne în viață; **b)** a trăi într-un anumit fel, a-i merge; **c)** a se descurca într-o situație dificilă (a vieții), a rezista.

A o duce (bine sau *rău* etc.) *cu cineva* = a trăi (bine sau rău etc.) cu cineva.

A o duce cu chiu cu vai (sau *ca vai de lume*) = a trăi foarte greu.

A o duce (cu cineva) = **a)** a conviețui cu cineva; **b)** a se îngădui cu cineva, a se împăca, a se înțelege.

A o duce (înainte sau *tot înainte, mai departe) în...* = a nu mai înceta cu...

A (o) duce la capăt (sau *la îndeplinire, la bun sfârșit*) = a îndeplini (în bune condițiuni) ceva.

A o duce în... = a nu mai înceta cu..., a o ține în...

A o duce (sau *a ține*) *la tăvăleală* = a) (despre oameni) a rezista la eforturi fizice); b) (despre lucruri) a nu se strica ușor.
A se duce bou și a se întoarce vacă (depr.) = a rămâne la fel de prost ca la început (după o călătorie sau o perioadă de studii).
A se duce ca toporul la fund = a se scufunda (pe dată).
A se duce ca vântul și ca gândul = a călători foarte rapid.
A se duce cu Dumnezeu (sau *în plata, în știrea lui Dumnezeu, în plata Domnului*) = a merge unde vrea, unde poate, oriunde.
A se duce cu gând (sau, înv., *cu gândul*) = a se gândi.
A se duce de-a berbeleacul (sau *de-a rostogolul*) = a) a se rostogoli; b) a cădea.
A se duce de râpă (sau, rar, *a ajunge la malul râpei*) = a se prăpădi, a se distruge; a se cheltui; a decădea.
A se duce drept (sau *într-un suflet, glonț, pușcă, întins*) = a merge undeva repede, fără ocol.
A se duce duluță (pop.) = a fugi, a dispărea.
A se duce după cineva (pop.) = a se mărita.
A se duce (fiecare) în (sau *la*) *treaba lui* (ori *a sa* etc.) = a) a-și relua treburile obișnuite; b) a-și vedea de treburile sale.
A se duce în lume (sau *în toată lumea, în lumea largă*) = a pleca departe, fără să se știe unde.
A se duce pe-aici încolo (sau *a pleca, a o tuli*) = a o șterge, a pleca fără urmă, a dispărea.
A se duce pe apa Sâmbetei (sau *a Dunării, pe gârlă*) = a) a se distruge, a se prăpădi; b) a se pierde.
A se duce pe gârlă (sau *pe apa gârlei*) = a se pierde, a se risipi.
A se duce (sau *a merge*) *pe copcă* (sau *pe copci*) = a) a se duce unde este apa mai adâncă; b) (fig.; despre bunuri) a se pierde; c) (fig.; despre oameni) a intra într-o mare încurcătură; d) (despre oameni) a muri.
A se duce (sau *a pleca, a merge* etc.) *în plata Domnului* (sau *a lui Dumnezeu*) = a se duce (sau a pleca, a merge etc.) unde-i place sau unde vrea.
A se duce să dea un telefon (sau *să ude trandafirii, să facă o asigurare*) (glumeț, euf.) = a merge la W.C.
A se lăsa dus (*de gânduri, de visare* etc.) = a se lăsa cuprins, copleșit de gânduri.
A se tot duce = a merge fără încetare.
A-și duce nasul undeva (reg.) = a) a răspunde de ceva; b) a păți rușine pentru ceva.
A-și duce (sau *a-și purta*) *crucea* = a îndura cu demnitate o nenorocire, o suferință foarte mare.
A-și duce zilele = a trăi.
Cu sufletul dus = fermecat, răpit, lipsit de realitate.
Ducă-se pe pustii (sau, reg., *în bolovani, în dubală, în tine*) (euf.)(pop. și fam.) = a) dracul; b) (med. pop.) epilepsie.
Du-te, bate-ți coasa (ir.) = pleacă!, fugi!
Du-te de te plimbă = lasă-mă-n pace!, pleacă!
Du-te-ncolo! exclamație prin care se exprimă neîncrederea față de ceea ce spune cineva.
Du-te să-mi scrii (ir.) = lasă-mă-n pace!, pleacă!
Du-te-vino = a) mișcare continuă (și intensă) încoace și încolo, forfotă; b) fie!
Dus pe cea lume (sau *din lume*) = mort.
Dus pe gânduri = preocupat, absorbit de gânduri.
Du-te unde și-a dus mutu iapa (depr.) = du-te la dracu.

DUCERE

Ducere la bun sfârșit sau *la capăt* = îndeplinire în bune condiții.

DUCUȚA

A se duce ducuța (reg.) = a) a o lua iute din loc; b) a merge repede.

DUDĂU

Cât hăul și dudăul (pop.) = niciodată.

DUDET

A umbla în dudet (reg.) = a umbla fără rost de colo-colo.

DUDIT

A lua (pe cineva) în dudit (reg.) = a lua (pe cineva) la ochi; a suspecta.

DUDUI

A veni (sau *a umbla*) *duduind* (reg.) = a) a veni (sau a umbla) înfuriat; b) a fi în toane rele.

DUDUIALĂ

A lua la duduială (pe cineva) (reg.) = a) a certa cu asprime; b) a alunga.

DUFLĂ

A se pune cu dufla pe cineva (reg.) = a insista, a stărui.

DUH

A-și da duhul = a muri.
Cu duh (sau *plin de duh*) = cu spirit, fin, inteligent, subtil, spiritual.
Cu duhul bândeții (sau, mai rar, *blândețelor*) (adesea ir.) = cu vorbe bune, cu blândețe, cu binișorul.
Sărac cu duhul (sau *slab de duh*) = a) prost; b) naiv; c) simplu.

DULAP

A întoarce pe cineva ca în dulap (pop.) = a batjocori (pe cineva); a manipula.
A învârti dulap (sau *dulapuri*) (ori *a întoarce chichițe și dulapuri*) (reg.) = a înșela, a amăgi pe cineva.
A juca (sau *a-i trage*) *cuiva un dulap* (ori *a lua pe cineva în dulap*) (reg.) = a amăgi.

DULCE

A face (cuiva) ochi dulci = a privi (pe cineva) cu dragoste, a curta.
A face (sau *a lăsa*) *un preț mai dulce* = a face (sau a lăsa) mai ieftin.
A fi dulce la vânzare (reg.) = a se vinde ieftin, convenabil.
A spune (cuiva ceva) de dulce (fam.) = a) a spune (cuiva) lucruri dezagreabile; b) a reproșa (cuiva ceva), a certa pe cineva.

DULUGEA

A o lua cu dulugeaua (reg.) = a o lua cu încetul, în mod raţional.

DULUŢĂ

A se duce (sau *a fugi*) *duluţă* (pop.) = a fugi iute; a se face nevăzut, a o şterge, a o tuli.

A se ţine duluţă (pop.) = a se face nevăzut.

DULVARI

A umbla (sau *a veni*) *cu dulvarii-n vine* (reg.) = a merge foarte repede.

DUMĂ

A sta de domă (reg.) = a sta de vorbă, a sta la taifas.

DUMNEAVOASTRĂ

Voie la dumneavoastră ca la banu' Ghica (înv.) = persoana în cauză are dreptul şi puterea de a face ceea ce vrea (sau un anumit lucru).

DUMNEZEU

A da cu barda (sau *cu piatra* etc.) *în Dumnezeu* = a) a fi nesocotit; b) a acţiona fără scrupule.

A da cu securea în Dumnezeu (înv. şi reg.) = a fi temerar.

A fi iertat (sau *strâns*) *de Dumnezeu* = a) a fi mort; b) a înceta viaţa sexuală din cauza bătrâneţii.

A fi mai de Dumnezeu (pop. şi fam.) = a fi mai vrednic, mai de încredere decât altul.

A fi pâinea lui Dumnezeu = a fi foarte bun.

(A fi) omul (sau *om al*) *lui Dumnezeu* = (a fi) om bun, om de treabă.

A fi uitat de Dumnezeu = a) (despre oameni) a fi foarte bătrân; b) (despre oameni) a fi lipsit de noroc; c) (despre un loc) a fi foarte îndepărtat de lumea civilizată.

A fi urechea lui Dumnezeu = a fi om bun.

A-i plăti Dumnezeu (cuiva) vămile (înv. şi reg.) = a-i ierta cuiva păcatele.

A(-i) pune (cuiva) Dumnezeu mâna în cap = a avea noroc pe neaşteptate, a da de noroc.

A-l strânge Dumnezeu de pe pământ = a muri.

A-l ţine Dumnzeu de păr = a avea noroc la orice.

A-l vedea (pe cineva) Dumnezeu (sau *Sfântul*) (pop.) = a) a o păţi; b) a da peste un noroc neaşteptat.

A lăsa Dumnezeu de inimă (pe cineva) = a se milostivi (cineva).

A lăsa (pe cineva) în plata (sau *în ştirea*) *lui Dumnezeu* = a lăsa (pe cineva) în pace sau la voia întâmplării.

A lua boii lui Dumnezeu (pop. şi fam.) = a fi încăpătânat.

A merge (sau *a se duce*) *la Dumnezeu* = a muri.

A nu avea (sau *a fi fără*) *niciun Dumnezeu* = a) a nu crede în nimic; b) a nu avea niciun sens, nicio valoare, niciun gust, nicio noimă.

A nu fi (bun) de niciun Dumnezeu = a nu fi bun de nimic.

A porni (sau *a merge* etc.) *cu Dumnezeu* = a porni (sau a merge etc.) în pace, cu bine, sănătos.

A prinde (sau *a apuca*) *pe Dumnezeu de (un) picior* (fam.), se spune când cineva are o bucurie mare, neaşteptată.

A (se) ruga pe (sau *de*) *toţi Dumnezeii* = a se ruga cu insistenţă; a implora.

A se uita la cineva ca la Dumnezeu = a iubi pe cineva foarte tare.

A sta (sau *a rămâne, a şedea*) *undeva până îl uită Dumnezeu* (sau *sfinţii*) = a sta (sau a rămâne, a şedea) undeva foarte multă vreme.

A umbla cu Dumnezeu (sau *în slujba lui Dumnezeu, înaintea Domnului, înaintea lui Dimnezeu*) (înv.) = a trăi cu frica lui Dumnezeu.

A vedea pe Dumnezeu [sau *a-l vedea Dumnezeu (pe cineva)*] = a) a-i merge bine cuiva; b) a avea neplăceri, a da de o belea; a o păţi.

Acolo l-a bătut Dumnezeu = acolo a rămas, acolo l-a ajuns năpasta.

Bătut de Dumnezeu = năpăstuit, nenorocit.

Biciul lui Dumnezeu (p. ext.) = om rău.

Cât ţine Dumnezeu lumea (reg.) = la nesfârşit.

Ce Dumnezeu! exclamaţie de necaz, de nemulţumire.

Cu Dumnezeu înainte! = noroc! succes! (la drum, într-o acţiune întreprinsă etc.).

Cum (sau *ce*) *dă* (sau *vrea, aduce, lasă* etc.) *Dumnezeu!*, exclamaţie rostită atunci când o acţiune viitoare este lăsată să se întâmple cum este sortită să fie.

De când a urzit Dumnezeu pământul = din totdeauna.

(Doamne) Dumnezeule!, invocare a divinităţii, în exclamaţii de uimire, de spaimă, de durere, de bucurie.

Dumnezeu cu mila!, exclamaţie rostită când o acţiune viitoare e considerată ca nesigură sau supusă eşecului.

Dumnezeu să-l ierte!, formulă rostită la moartea cuiva sau când se vorbeşte despre cineva decedat.

Dumnezeu să mă ierte!, exclamaţie prin care vorbitorul doreşte să fie iertat pentru cele ce face sau spune.

Dumnezeu ştie! [sau *ştie (unul) Dumnezeu*] = nu se ştie! ştiu eu, cum o fi!

(E) păcat de Dumnezeu [sau *(e) mai mare păcatul*] = a) (e) o încălcare a preceptelor bisericeşti, morale etc.; b) (e) regretabil.

Ferit-a (sau *să te ferească*) *Dumnezeu* = a se păzi de o nenorocire.

I-a pus Dumnezeu mâna în cap = a dat norocul peste el.

Încotro (sau *unde, cum*) *te-a îndrepta Dumnezeu* = la voia întâmplării, oriunde.

Mare e grădina lui Dumnezeu! = mulţi oameni ciudaţi mai sunt pe lume.

(Numai) Dumnezeu ştie = nu ştie nimeni, nu e sigur (ceva).

Parcă (sau *i se pare că*) *a apucat* (sau *a prins*) *pe Dumnezeu de (un) picior,* se spune despre cineva care are un mare şi neaşteptat noroc.

Pentru (numele lui) Dumnezeu! exclamaţie de implorare, deznădejde sau dezaprobare.

Prin (sau *din* sau *cu*) *mila lui Dumnezeu,* formulă rostită când se doreşte realizarea unei acţiuni grele care ar putea fi supusă eşecului.

Să dea Dumnezeu! (formulă de urare) = să se împlinească ceea ce doresc (sau doreşti etc.).

Unde (sau *pe ce*) *pune (el) mâna, pune şi Dumnezeu mila,* proverb rostit la adresa unei persoane căreia îi merg toate din plin.

(Va fi) cum va da (sau *va vrea*) *Dumnezeu* = (va fi) cum s-o întâmpla, la întâmplare, potrivit destinului.

Vede Dumnezeu al cui este colacul, se zice cu un sentiment de milă (cu aluzie la justiţia divină) când cineva este nedreptăţit.

DUNĂRE

A căra apă-n dunăre (reg.) = a întreprinde o acţiune inutilă.

A creşte dunăre (pop.) = a creşte peste măsură (de înalt).

A fi dunăre de mânios (sau *a fi mânios dunăre*) (reg.) = a fi foarte supărat.

A se face dunăre (turbată) (sau *a se face dunăre de mânie* ori *a fi mânios dunăre*) = a se mânia, a se supăra foarte tare.

A trece dunărea pe cineva (reg.) = a dojeni straşnic.

Dunăre de apă = cantitate mare de apă.

Dunăre de mânios (sau *mânios dunăre*) = foarte mânios sau supărat foc..

DUNGĂ

A da la dungă (reg.) = a şlefui scândura.

A deschide ochii în patru dungi (pop. şi fam.) = a face ochii mari.

A fi într-o dungă (pop. şi fam.) = a fi (puţin) nebun, ţicnit; a-i lipsi o doagă.

A trage (sau *a bate, a suna,* reg., *a tălăncui*) *clopotul într-o* (ori *în, din*) *dungă* = a trage clopotul izbind limba de o singură parte a lui (pentru a vesti un deces, o alarmă etc.).

A trage o dungă (peste ceva) = **a)** a suprima; **b)** a şterge; **c)** a tăia.

Atât şi-o dungă (arg.) = numai atât.

Din o (sau *dintr-o*) *dungă în alta* (ori *cealaltă dungă* sau *din dungă-n dungă*) = dintr-o parte în alta.

În patru dungi (pop. şi fam.) = mare.

Pe o dungă şi pe alta (sau *pe dungă şi pe lat*) (pop. şi fam.) = **a)** pe o parte şi pe alta; **b)** pe toate părţile.

Prost în dungi (pop. şi fam.) = foarte prost.

DUNGUŞ

A se da de-a-n dunguşul (Trans.) = a se rostogoli.

DUP

A se juca în dupi (pop.; despre copii) = a se juca cu mai multe despicături scurte şi subţiri de şindrilă, aruncându-le în sus şi prinzându-le pe dosul palmei în şanţurile dintre degete.

DUPĂ

A da (o fată) după cineva (pop.) = a mărita (o fată) cu cineva.

A nu avea (nici) după ce bea apă (pop.) = a fi foarte sărac.

A se da după cineva (pop.) = a căuta să fie la fel cu cineva; a se acomoda cu cineva.

A se lua după capul cuiva (sau *după capul său*) = a urma sfatul cuiva (sau propriul său îndemn).

A se lua (sau *a se ţine*) *după cineva* (sau *ceva*) = **a)** a urmări pe cineva (sau ceva); **b)** a nu lăsa în pace pe cineva; **c)** a imita pe cineva sau ceva.

Dacă ar fi după mine = dacă ar depinde de mine, dacă aş dispune eu.

După aceea (sau *aceasta, asta*) = apoi.

După amiază (sau *după prânz, după masă*) = (în) partea a doua a zilei.

După cum se întâmplă = ca de obicei.

După dumneavoastră! (în formule de politeţe) = (vin şi eu) în urma dumneavoastră.

După toate = pe lângă toate (neajunsurile) care s-au întâmplat.

După toate probabilităţile = probabil.

Unul după altul = succesiv.

DUR(A)

Dur în jos, dur în sus (sau *dur la deal, dur la vale* ori *dur în car, dur în căruţă* sau *dur încoace, dur încolo*), exprimă o mişcare continuă sau un schimb prelungit de vorbe, o ezitare, o chibzuire îndelungată.

DURDUC

A lega (pe cineva) durduc (reg.) = a lega strâns de tot, a lega cobză.

DUREA

A atinge (sau *a lovi*) *pe cineva unde-l doare* = **a)** a spune cuiva în mod intenţionat ceva neplăcut, supărător, dureros; **b)** a aduce în discuţie un subiect neplăcut pentru interlocutor.

A-l durea (pe cineva) inima (sau *sufletul, gândul*) = a-i părea (cuiva) rău, a fi mâhnit.

A se lega la cap fără să-l doară = a-şi crea singur complicaţii inutile.

A te durea în (sau *la*) *pungă* = a rămâne păgubit, a simţi o lipsă bănească.

Fiecare ştie unde-l doare = orice om îşi cunoaşte nevoile, necazurile, fiecare îşi cunoaşte durerile.

Mă doare-n cot (sau *în bigă, în şpiţ, în cur*) (fam.) = puţin îmi pasă, mi-e indiferent.

Nu-l doare (nici) capul (sau *nici capul nu-l doare*) = nu se sinchiseşte, nu-i pasă, puţin îi pasă.

DURERE

A avea durere = **a)** a suferi; **b)** (cu complinire introdusă prin *de* sau *pentru*) a fi supărat de sau pentru sau după ceva sau cineva.

A lua durerea (sau *boala*) *cu mâna* = a face să treacă durerea (sau boala) sau să înceteze durerea repede, numaidecât.

Cu durere = **a)** mâhnit; **b)** cu dragoste; **c)** cu devotament; **d)** cu părere de rău; **e)** din nenorocire.

DURLIGĂ

În durligi (reg.) = fără pantaloni.

DUROI

A da duroiul (pe cineva) (reg.) = a-l da de-a dura.

DUS, -Ă

A dormi dus = a dormi foarte adânc; a dormi buștean.

A fi dus cu funia în larg = **a)** a-și mărturisi rapid vina (în anchetă); **b)** a se intimida în fața anchetatorilor.

A fi dus la deal (sau *la obor*) = **a)** a fi arestat; **b)** a fi anchetat; **c)** a fi închis.

A fi dus la Sovata (în limbajul deținuților) = a fi închis la carceră (la secția restrictivă).

A nu fi dus la biserică = **a)** a fi necioplit; **b)** a fi capabil de multe (rele).

Cu dus și întors = riscant.

Dus de-acasă (sau *cu sorcova*) = nebun, țicnit.

DUȘ

A face (cuiva) un duș rece = a face (cuiva) morală, a face o critică aspră.

A fi în duși răi (sau *a fi rău la duși*) = a fi certăreț, arțăgos.

A (nu) fi în dușii lui (buni) = a (nu) fi bine dispus, a (nu) fi în toane bune.

A-și veni în duși = a-și recăpăta buna dispoziție.

DUȘCĂ

A da (sau *a bea, a sorbi, a goli* etc.) *de* (sau *dintr-o*) *dușcă* = a bea dintr-o singură înghițitură, pe nerăsuflate.

DUȘMAN

A-ți pune dușmanul la cale (sau *a te pune cu dușmanul la cale*) = **a)** a te împăca cu dușmanul; **b)** a mânca pe săturate.

DUTINĂ

A lucra-n (sau *a munci-n*) *dutină* (reg.) = a lucra prost, neatent; a munci în zadar.

A se duce (sau *a umbla în dutină*) (reg.) = a pierde vremea degeaba.

A vorbi-n dutină (reg.) = a bate câmpii.

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITARA

E

ECHILIBRU

A fi în echilibru (fiz.; despre forțe) = a avea proprietatea să acționeze asupra unui corp, a unui sistem etc. fără a modifica starea de repaus sau de mișcare a acestuia.

A-și pierde echilibrul = a fi pe punctul de a cădea, de a se prăbuși.

ECLIPSA

A se eclipsa = a se face nevăzut, a o șterge pe furiș.

ECOU

A se face ecoul cuiva = a repeta, a răspândi cuvintele sau ideile cuiva, a se face portavocea cuiva.

EDEC

A fi la edecul cuiva = a fi supus cuiva, a fi la remorca cuiva, a fi la cheremul cuiva, a depinde cu totul de cineva.

A trage la edec = a remorca o ambarcație sau o navă de pe mal cu un odgon împotriva cursului apei.

A trage pe cineva la edec (reg.) = a determina pe cineva să se apropie pentru a-l pedepsi.

EDUCAȚIE

A (se) face educația cuiva = a (se) educa.

EFECT

A face efect = a produce impresie, a impresiona.

A(-și) avea [sau *a(-și) produce*] *efect(ul)* = a avea rezultatul scontat.

Cu efect (înv.) = eficient.

Minge cu efect = minge care, în urma mai multor lovituri, a luat o traiectorie neașteptată.

EGAL, -Ă

A fi la egal (sport) = a avea același număr de puncte.

A-i fi (cuiva) egal = **a)** a-i conveni în aceeași măsură și o alternativă și cealaltă; **b)** a-i fi indiferent.

A nu avea egal = a nu avea echivalent.

A trata (pe cineva sau *ceva) de la egal la egal* = a se comporta într-o situație dată ca fiind în aceeași situație, pe aceeași treaptă cu partenerul său; a duce tratative cu cineva în condiții de egalitate.

Mi-e egal = mi-e tot una, indiferent.

Partida este egală (rar) = cei doi adversari au aceeași forță.

EGALITATE

A fi (sau *a se afla, a se supune, a trece, a intra* etc.) *pe picior* (ori, rar, *treaptă*) *de egalitate (cu...)* = a se bucura de (sau a considera că are) aceleași drepturi (cu...); a avea (sau a considera că are) aceeași situație cu altcineva.

EGIDĂ

Sub egida... = sub patronajul, sub auspiciile, sub îndrumarea...

EI

Ei bine! formulă care exprimă decizia de a face o mărturisire completă.

Ei (sau *ce*) *drăcie* [ori *drăcia dracului* (sau *naibii*)], se spune pentru a exprima surpriza, nemulțumirea.

Ei (sau *uite, apoi*) *vezi* (sau *vedeți*) *(că...)* = recunoaște că ai greșit, că am dreptate.

EL, EA

A rămâne pe-a lui (sau *pe-a ei, pe-a lor*) = **a)** (a se petrece) după dorința persoanei despre care se vorbește; **b)** (a se petrece) după părerea persoanei despre care se vorbește.

Ai lui (sau *ai ei, ai mei, ai tăi, ai noștri* estc.) = persoane legate prin rudenie, interese comune, prietenie etc. de o anumită persoană.

Ale lui (sau *ale ei, ale mele, ale tale, ale noastre* etc.) = **a)** lucrurile personale; **b)** capriciile, toanele cuiva; **c)** obiceiurile cuiva.

Ei între (ori, pop., *ei în de*) *ei* (sau *ei în de ei* ori, reg., *ele în de ele*) = între ei (sau ale) lor.

Fie la el (sau *la ea,* sau *la ei*) *acolo* (pop. și fam.) = ducă-se pe pustiu.

ELECTRIC, -Ă

Lovire electrică (înv.) = întâmplare (nefericită, dezastruoasă) venită pe neașteptate; lovitură de trăsnet.

EMISIUNE

A fi în emisie (sau, rar, *pe emisie* ori, fam., *a sta pe emisie*) = a se afla în timpul transmisiei radiofonice sau la televiziune.

ENCICLOPEDIE

Enciclopedie ambulantă = persoană care știe foarte multe lucruri din diverse domenii.

ENERGIE

A se face energhie (înv.) = a se da curs.

Cu energie = energic.

De energie = viguros.

ENGLEZ, -Ă

A face pe englezul (sau *a se face englez, a fi englez*) = a se face că nu înțelege.

ENGLEZEȘTE

A o șterge (sau *a pleca*) *englezește* = a pleca repede și pe neobservate de undeva.

EPIDERMĂ

A avea epiderma sensibilă = **a)** a fi sensibil; **b)** a fi susceptibil.

EPITROP

A fi (sau *a supune*) *sub epitrop* (înv.) = a fi tutelat.

EPITROPIE

A lua (sau *a avea, a ține*) *sub epitropie (pe cineva)* (înv.) = a tutela.

A pune (pe cineva) la epitropie [sau *a pune epitropie (asupra cuiva)*] (înv.) = a ține o persoană în stare de dependență, supunând-o la o supraveghere (jenantă).
A pune pe cineva sub (sau, rar, *la*) *epitropie* (ori, înv. și reg., *a orândui sub epitropie*) = a da pe cineva sau ceva în grija unui epitrop.
A rămâne în (sau *la*) *epitropie* (înv., despre minori) = a fi tutelat.

EPOCĂ

A face epocă = a se impune la un moment dat, pentru un anumit timp, a face vâlvă, a atrage atenția.

ERES

A bea păharul ereselor (înv.; rar) = a fi convertit la o erezie.

EROARE

A fi în eroare = a greși în judecata sau aprecierea lucrurilor.
A induce (pe cineva) în eroare = a face pe cineva să creadă altceva decât ceea ce este în realitate, a-l informa greșit, a-l înșela.
A se duce în eroare (Munt.) = a-și pierde cumpătul.

ERUPȚIE

A face (sau *a produce*) *erupție* = a erupe.

EȘEC

A ține (pe cineva) în eșec (înv.) = **a)** a pune pe cineva în dificultate; **b)** a ține pe cineva sub presiune.

ETAJ

A atinge (pe cineva) la etaj (fam.) = a lovi la cap.

ETERN, -Ă

A trece la cele eterne = a muri.

EU

A nu fi de mine = a nu se potrivi cu persoana mea.
Ce mi-e..., ce mi-e... = e totuna.
După mine = după părerea mea.
Eu ca eu, dar... = eu nu contez, ci...
Eu și cu mine (glumeț) = eu în persoană, chiar eu.
În mine = în gândul meu.
Pân-a fi să iasă dreptul, îmi plesnește mie pieptul (pop.) = persoanei care vorbește (nu i se face sau) i se face cu greu dreptate.

EVANGHELIE

A-i citi (cuiva) evanghelia (pop. și fam.) = a mustra (pe cineva).
A-și vârî (sau *a-și pune, a-și băga, a-și pleca*) *cap(ul) (sănătos* sau *teafăr, zdravăn* etc.) *sub evanghelie* (pop. și fam.) = **a)** a-și cauza singur neplăceri, încurcături; **b)** a se însura.
Literă (sau *cuvânt*) *de evanghelie* (pop. și fam.) = lucru absolut sigur, mai presus de îndoială.

EVIDENȚĂ

A avea evidența (cuiva sau *a ceva)* = a nota în vederea unei observări mai atente.
A fi în evidența (cuiva) = **a)** a fi sub observația cuiva; **b)** a se afla în baza de date a cuiva.
A fi în evidență (rar) = a fi vizibil.
A ieși în evidență = a se reliefa, a se remarca (într-o mulțime).
A scoate (sau *a pune*) *în evidență* = a scoate la iveală, a sublinia, a accentua.
A se scoate (sau *a se pune*) *în evidență* = **a)** a căuta să se facă recunoscut; **b)** a-și sublinia ostentativ meritele.
A ține (pe cineva) în evidență = a avea pe cineva în vedere; a da cuiva o atenție deosebită.
A ține (sau *a păstra*) *evidența* [sau *a ține* (sau *a avea*) *în evidență*] = a înregistra și a păstra la zi situația bunurilor, a lucrărilor și a persoanelor legate de o anumită activitate.

EXAMINA

A-și examina conștiința = a-și cerceta atent propria conduită, din punct de vedere moral.

EX-CATHEDRA

A vorbi ex-cathedra = a vorbi pe un ton doctoral, ce nu admite replică.

EXCEPȚIE

A face (o) excepție = **a)** a se deosebi, a se abate de la regula generală; **b)** a proceda altfel decât de obicei.
A fi o excepție (despre persoane) = a se deosebi, prin calități superioare, de ceilalți.
Cu excepția = afară de...
Fără excepție = fără deosebire.

EXCLUS, -Ă

A fi (sau *a a nu fi*) *exclus ca* (sau *să*) = a fi (sau a nu fi) posibil.

EXECUTARE

A (se) pune în executare = a (se) executa.

EXECUȚIE

A (se) pune (în) execuție [sau *a (se) face execuție*] = a executa.
A sta (sau *a veni*) *execuție* (rar) = **a)** a exercita o presiune asupra cuiva pentru a-l sili să acționeze într-un anumit fel; **b)** a incomoda pe cineva prin prezență, prin insistențe etc.

EXEMPLU

A da (sau *a fi*) *exemplu* = a se purta astfel încât să trezească și în alții dorința de a-l imita, a constitui un model demn de urmat.
A (se) da (de sau *ca) exemplu* = **a)** a (se) atrage atenția unei persoane, a unei acțiuni etc. care poate servi ca model; **b)** a se pune în evidență.
A urma exemplul (cuiva) [sau *a lua (pe cineva* sau *ceva) de* (sau *drept*) *exemplu*] = a imita (pe cineva sau ceva).
De exemplu = ca dovadă.

EXERCIȚIIU

În exercițiul funcțiunii = în timpul serviciului legal.

EXPERIENȚĂ

A face o experiență = **a)** a provoca intenționat un fenomen pentru a demonstra sau a verifica o teorie, un fapt etc.; **b)** a face o încercare.

EXPLICARE

A avea o explicare (cu cineva) (rar) = a purta o discuție cu scopul de a justifica o acțiune, o atitudine, de a lămuri un lucru, de a înlătura un conflict.

EXPLICAȚIE

A avea o explicație (cu cineva) = a) a discuta (cu cineva) pentru a lămuri un lucru sau a înlătura un conflict; b) a se răfui cu cineva.

A cere (cuiva) explicații [sau *a cere (o) explicație (cuiva)*] = a cere cuiva să-și lămurească purtarea, atitudinea, cuvintele etc.

A da (o) explicație (sau *a da explicații*) = a se explica.

EXTRAGE

A extrage rădăcina pătrată (sau *cubică* etc.) = a calcula rădăcina pătrată (sau cubică etc.) a unui număr dat.

EXTREM, -Ă

A trece de la (sau *a cădea dintr-*) *o extremă la* (sau *într-*) *alta* = a trece de la o atitudine (exagerată) la alta opusă (dar tot exagerată).

Extremele se ating (sau, rar, *se întâlnesc*) = lucruri opuse, caractere, păreri contrare se pot apropia foarte mult sau pot prezenta asemănări neașteptate.

BCUIASICENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

F

FABRICĂ

A intra în fabrica cuiva (fam.) = **a)** a fi certat de cineva, a i se reproșa; **b)** a i se cere socoteală; **c)** a fi bătut de cineva.

A lua (sau *a băga*) *(pe cineva) în* (sau *la*) *fabrică* (fam.) = **a)** a certa; **b)** a reproșa, a cere socoteală (cuiva); **c)** a bate (pe cineva).

FACE

A avea a (sau *de-a*) *face cu cineva* (sau *cu ceva*) = **a)** avea ceva comun cu cineva (sau cu ceva), a exista anumite relații între...; **b)** a o păți, a suporta consecințele faptelor sale.

A face afiș = **a)** a bate rău de tot; **b)** a tâlhări pe cineva.

A face aiasmă (sau *moliftă*) (pop.) = a sfinți casa.

A face albie de porci = **a)** a certa; **b)** a insulta.

A face amiazul (pop.) = a mânca de prânz.

A face aplecători (înv. și pop.) = a se începe mulgerea oilor, pentru brânză.

A face arșice (sau *chisăliță, țăndări, pulbere, praf, piftie, pilaf*) = a distruge, a sfărâma.

A face (așa) după cum (sau *cum, precum*) *zice* (sau *poruncește* etc.) *(cineva)* = **a)** a se conforma unei porunci; **b)** a se comporta după cum i s-a cerut.

A face avere (sau *banii* ori, înv. și pop., *parale* (spec.) = a se îmbogăți.

A face baie (înv.) = a potrivi temperatura apei, pentru baie.

A face banul cu ciocanul = a câștiga ușor bani mulți.

A face bășcălie = a batjocori, a ironiza.

A face bezele (cuiva) = a trimite (cuiva) la distanță un sărut simbolic cu vârful degetelor.

A face bine cuiva cu ceva = **a)** a ajuta pe cineva cu ceva; **b)** a împrumuta pe cineva cu ceva.

A face blatul = **a)** a călători într-un mijloc de transport fără bilet; **b)** a urmări un spectacol fără a achita biletul de intrare.

A face boiangerie (arg.) = a bate (până la sânge).

A face bot = a se bosumfla, țuguind buzele.

A face burtă (sau *pântece, fălci*) = a se îngrășa.

A face ca toți dracii = a face scandal, a avea un comportament violent.

A face cale întoarsă = a se înapoia, a se întoarce, a reveni la punctul de pornire.

A face capăt (sau *sfârșit* ori, înv., *conet*) = **a)** a sfârși; **b)** a face să înceteze.

A face că (sau *a...*) (rar) = a simula, a se preface că...

A face cărțile (la joc) = a amesteca și a împărți cărțile.

A face câțiva pași = a se plimba.

A face cercare (înv.) = a cerceta.

A face (ceva sau *pe cineva) cunoscut* = **a)** a prezenta pe cineva cuiva; **b)** a populariza; **c)** a califica pe cineva drept..., a declara, a numi; **d)** a învinui pe cineva de...

A face (ceva sau *pe cineva) pierdut* = **a)** a lăsa (ceva sau pe cineva) să se piardă, dând impresia că fără voia lui; **b)** a fura.

A face cezariană prin autobuze (arg.) = a fura din poșete tăindu-le.

A face chef = a chefui.

A face chindia (reg.) = a se odihni la chindii (la prânz).

A face cinci ori cinci douăzeci și cinci (arg.) = a fura.

A face cinste = a plăti consumația persoanei sau persoanelor invitate la restaurant, cofetării etc.

A face ciocu' mic = a tăcea din gură (în fața superiorilor).

A face clăbuci = a fi foarte furios.

A face copil de suflet pe cineva = a adopta pe cineva.

A face cotituri = a coti.

A face credință (înv. și pop.) = a se logodi.

*A face cu capul (să...*sau *că...)* = **a)** a porunci; **b)** a chema printr-o mișcare a capului; **c)** a mișca încoace și încolo capul.

A face cu măseaua (pop.; rar) = a zâmbi ipocrit, arătându-și dinții.

A face cu mustața (rar; despre bărbați) = a cocheta.

A face cu spoială (sau *cu humă, cu var* etc.) = a spoi (cu humă, cu var etc.).

A face (cuiva) buzunar (în limbajul frizerilor) = a tăia clientul cu briciul pe obraz.

A face (cuiva) cafeaua = a complota împotriva cuiva, a se răzbuna pe cineva.

A face cuiva cale (sau *drum*) = **a)** a lăsa să treacă; **b)** a ajuta să treacă sau să se răspândească; **c)** a ajuta.

A face (cuiva) capul calendar = a năuci, a zăpăci (pe cineva), vorbind foarte mult.

A face (cuiva) capul mare = a convinge pe cineva de necesitatea unui lucru, a unei acțiuni.

A face cuiva coastele pântece (sau *spinarea cobză*) (ori *a face pe cineva ghem*) (pop.) = a bate (pe cineva) tare.

A face (cuiva) cu degetul = a amenința (pe cineva) cu degetul arătător.

A face (cuiva) cu mâna (sau *din mână*) *(să...* sau *că...)* = a porunci, a da de știre, a chema, a da să se înțeleagă etc. printr-un gest cu mâna.

A face (cuiva) cu ochiul (sau *din ochi*) = **a)** a face (cuiva) un semn simbolic (închizând și deschizând un ochi); **b)** (despre femei) a cocheta cu îndrăzneală; **c)** (despre mărfuri, alimente etc.) a atrage, a îmbia.

A face (cuiva) curte = a curta o femeie.
A face cuiva de urât (pop.) = **a)** a fermeca pe cineva pentru ca acesta să urască pe cineva sau pentru a-şi pierde pofta de viaţă; **b)** a descânta pe cineva împotriva farmecelor de urât.
A face (cuiva) figura (fam.) = a face cuiva o farsă, a păcăli pe cineva.
A face (cuiva) în ciudă = a necăji intenţionat pe cineva.
A face (cuiva) în silă = a-i cauza, prin acţiunile sale, silă, dezgust.
A face (cuiva) mizerii = a persecuta pe cineva.
A face (cuiva) pardesiu de scânduri = a ucide pe cineva.
A face (cuiva) pe voie (sau *pe plac, pe chef, pe gust* ori *după poftă, după vrere*) = a-i împlini cuiva dorinţa, voia, gustul, cheful, plăcerea.
A face (cuiva) pocinogul = a face un rău cuiva.
A face (cuiva) spinarea burduf = a bate foarte tare pe cineva.
A face (cuiva) un sacou (în limbajul frizerilor) = a tăia clientul cu briciul pe ambii obraji.
A face (cuiva) un topor (rar; fig.) = a juca o festă cuiva.
A face cum îl taie capul = a acţiona după bunul plac.
A face cunoştinţă (cu cineva) (fam.) = a se cunoaşte cu cineva, a cunoaşte prima oară pe cineva.
A face curăţenie = **a)** (arg.) a fura totul; **b)** (sport) a câştiga toate probele, punctele, trofeele unei competiţii.
A face cuvânt (înv.) = a ţine o cuvântare.
A face dâră prin barbă (fig.) = a lua iniţiativa, a face primul pas.
A face de batjocură = a râde de cineva sau pe seama cuiva.
A face de minciună pe cineva = a arăta, în public, că o persoană este mincinoasă.
A face de nevastă (pop.) = a se însura.
A face de petrecanie = a omorî, a ucide.
A face de ştire (cuiva) (înv. şi pop.) = a anunţa pe cineva, a-l încunoştinţa, a-l înştiinţa.
A face de ursită (pop.) = a ghici.
A face din babă nevastă (pop.) = a repara o casă veche.
A face din cal măgar = **a)** a înjosi; **b)** a degrada.
A face din două babe o nevastă (pop.) = a face din două cârpe o cămaşă.
A face din plineală (înv., sau, Trans., *destul*) = a satisface.
A face din rahat bici (sau *rahatul bici*) (arg.) = a obţine un rezultat notabil cu resurse modeste şi în împrejurări nefavorabile.
A face din ţânţar armăsar = a exagera mult.
A face din vorbe (fig.; fam.) = **a)** a minţi; **b)** a înşela.
A face dragoste cu cineva = a avea relaţii sexuale cu cineva.
A face drum (sau *cale*) = **a)** a merge; **b)** a călători.
A face (sau *a duce*) *casă bună* = a se înţelege, a se potrivi perfect (într-o căsnicie).
A face farmece (sau *fermecătură, descântec(e)* (*cuiva*) (pop.) = a fermeca (pe cineva).
A face fălci (pop. şi fam.) = a se împotrivi.
A face fân = a cosi (a usca şi a strânge) iarba.
A face felul cuiva = **a)** a ucide pe cineva; **b)** a face cuiva un rău; **c)** a deflora pe cineva.
A face feţe (pop.) = a se strâmba.
A face feţe(-feţe) = **a)** a-şi schimba fizionomia sau culoarea obrazului (de jenă, de ruşine etc.); **b)** a se tulbura.
A face figura (cuiva) = **a)** a dezamăgi, a decepţiona pe cineva; **b)** a păcăli pe cineva.
A face figură (înv.; rar) = a însemna ceva în societate.
A face figură bună (sau *rea*) = a face o impresie bună (sau rea) celor din jur.
A face figură de... = **a)** a avea aerul de...; **b)** a fi considerat (sau a ţine să fie considerat) drept...
A face figuri (fam.) = **a)** a se da în spectacol; **b)** a face fiţe; **c)** (despre aparate, dispozitive) a nu funcţiona (bine).
A face focul = a aţâţa, a aprinde focul.
A face frumos = **a)** (despre câini) a sta sluj; **b)** (despre oameni) a se umili, a accepta un compromis.
A face furori = a provoca senzaţie, admiraţie.
A face galerie = a susţine echipa, formaţia favorită prin încurajări zgomotoase.
A face gata (înv. şi reg.) = **a)** a pregăti; **b)** a fumiza.
A face găuri = a găuri.
A face gât (sau *gură*) = a-şi exprima violent nemulţumirea, a avea pretenţii la cineva; **b)** a face scandal.
A face genunchi (despre pantaloni) = a se deforma (de multă purtare) în dreptul genunchilor.
A face ghem = a bate tare.
A face ghetele = a curăţa şi a lustrui încălţămintea.
A face graţii (depr.) = a căuta să pară fermecător prin gesturi şi atitudini afectate, exagerate.
A face grămadă = a îngrămădi.
A face greşeli = a greşi.
A face gură (*mare* sau *largă*) = a face gălăgie, a vocifera.
A face hai = a face scandal (gălăgie); a se manifesta zgomotos.
A face inimă bună cuiva (înv. şi pop.) = **a)** a îmbărbăta pe cineva; **b)** a îmbuna pe cineva.
A face în ciudă, în necaz = a produce, prin acţiunile sale, ciudă, necaz cuiva.
A face în două (bucăţi sau *părţi)* = a tăia în două bucăţi, a despica, a înjumătăţi.
A face înştiinţare = a înştiinţa.
A face întru mii (înv.) = a înmulţi.

A face jocul cuiva = a servi, conştient sau inconştient, interesele cuiva.
A face la loc (sau *iar*) = a reface.
A face la miliţie (pop.) = a îndeplini stagiul militar (în cadrul miliţiei).
A face la stânga (fam.) = a fura.
A face lampa mică = a fugi, a se ascunde, a-şi pierde urma.
A face lapţi (înv. şi pop.) = a mulge oile, ca să facă lapte pe timpul iernii.
A face lege (sau *leage*) (jur.; înv.) = **a)** a da sentinţa; **b)** a pedepsi.
A face loc = a lăsa pe altul (să treacă) înainte.
A face lumină = a clarifica, a lămuri o situaţie.
A face masa = a pune masa.
A face mâncare = a găti.
A face meşte(r)şug (înv.) = a întrebuinţa mijloace incorecte spre a realiza ceva.
A face mişto (de cineva) = a batjocori, a ironiza (pe cineva).
A face moarte (de om) = a comite un omor, a omorî.
A face moşturi = a fi exagerat de pretenţios.
A face mult din ceva (înv. şi pop.) = a acorda unui lucru o atenţie mare.
A face mutre = **a)** a fi pretenţios; **b)** a se manifesta ostil faţă de cineva.
A face muzică = a cânta.
A face nani (în limbajul copiilor) = a dormi.
A face nasoale (arg.) = a sâcâi, a şicana pe cineva, a face rău cuiva.
A face nazuri = a fi exagerat de pretenţios.
A face nădejde (înv. şi pop.) = a da speranţe.
A face noapte albă = **a)** a nu dormi, a rămâne treaz toată noaptea; **b)** a sta de veghe.
A face noapte mare = **a)** a veghea; **b)** a nu avea unde înnopta.
A face noaptea (sau *din noapte*) *zi* = a nu dormi, a rămâne treaz toată noaptea.
A face o aluzie = a arunca pastila, a-i bate (cuiva) pontul.
A face o bilă (sau *un carambol*) = a nimeri cu bila alte bile.
A face o casă (arg.) = a da o spargere.
A face o escală (sau *o haltă*) (glumeţ) = a se opri la un restaurant.
A face o farsă = a păcăli.
A face o foiţă = a lua parte la o partidă de cărţi (mai ales pocher).
A face o gafă = a face o eroare grosolană, a da cu bâta-n baltă, a o face de oaie.
A face o gură cât o şură (pop. şi fam.) = **a)** a deschide gura mare; **b)** (fig.) a vorbi foarte tare; a se certa.
A face o laie (arg.) = a eşua, a nu izbuti.
A face o linie (în limbajul toxicomanilor) = a întinde pe o suprafaţă plană pulberea de cocaină pentru a o inhala printr-un mic cornet.
A face o nedreptate = a nedreptăţi.
A face o tablă = a juca o partidă de table.
A face o talpă (arg.) = a face o plimbare.
A face o temenea (sau *un compliment*) = a se înclina (în semn de supunere şi respect).
A face ochi = **a)** (despre puii unor animale) a putea deschide ochii (la câteva zile după naştere); **b)** (fam.; despre oameni) a se trezi, a se scula din somn.
A face ochii în patru = a fi foarte atent.
A face ochi(i) mari (sau *ca de bou*) = a se holba.
A face om (pe cineva) = a-l transforma în bine pe cineva, a-l determina să-şi valorifice calităţile.
A face paradă = a face ceva în mod ostentativ, a se făli; a face caz (de ceva).
A face paralele (arg.) = a fi valoros, a fi de preţ.
A face pasul (acesta sau, înv., *tot pasul)* = a întreprinde ceva (important).
A face paşi mari = **a)** a înainta rapid; **b)** (fig.) a progresa mult.
A face patul (sau, înv., *culcuşul*) = a aşeza aşternurile.
A face pe bufonul = **a)** a distra pe cei din jur cu glume; **b)** a se complace în ipostaza de obiect de batojocură a celor din jur.
A face pe cineva = a exercita meseria de... (în aparenţă); a juca pe...; a-şi da înfăţişarea de... (sau aere de...).
A face pe cineva albie de câine (sau *albie, troacă de porci*) = a-l batjocori, a-l ocărî, a-l înjura în faţa altora.
A face (pe cineva) bumbac = a bate zdravăn pe cineva.
A face (pe cineva) cobză = a lega fedeleş.
A face (pe cineva) cu ou şi cu oţet = a mustra, a ocărî pe cineva foarte tare.
A face (pe cineva) cuc (sau *tun*) = a îmbăta tare pe cineva.
A face (pe cineva) cum îi vine la gură = **a)** a batjocori (pe cineva); **b)** a certa rău pe cineva, fără a-şi alege cuvintele.
A face (pe cineva) cunoscut (sau, înv., *numit*) = a pune pe cineva în centrul atenţiei publicului.
A face (pe cineva) de ruşine (sau *de batjocură, de ocară, de râs, de râsul lumii*) = a batjocori, a compromite (pe cineva).
A face (pe cineva) de trei parale = a-l certa în faţa altora, luându-l din scurt.
A face (pe cineva) din cal măgar = a-şi bate joc de cineva, înjosindu-l.
A face (pe cineva) din vorbe = a păcăli, a înşela (pe cineva).
A face (pe cineva) făraş (arg.) = a bate foarte tare pe cineva.
A face (pe cineva) fluturaş (eufem.) = **a)** a omorî pe cineva; **b)** a avorta.
A face (pe cineva) scăpat = a lăsa (sau a ajuta) pe cineva să scape.
A face (pe cineva) harcea-parcea (sau *pastramă, piftie*) = a bate tare de tot pe cineva.

A face (pe cineva) marț = **a)** a bate pe cineva la jocul de table, adversarul nemaiavând nicio piesă la terminarea jocului; **b)** a învinge, a surclasa pe cineva fără drept de apel; a dovedi o superioritate netă asupra unui adversar.

A face (pe cineva) nod de cravată = a bate pe cineva tare de tot.

A face (pe cineva) pachet = a expedia pe cineva rapid și fără voia acestuia.

A face (pe cineva) plată (arg.) = a face pe cineva să piardă.

A face (pe cineva) praf(tură (pop.) = **a)** a face pe cineva de râs; **b)** a certa, a mustra, a ocărî (pe cineva).

A face (pe cineva sau *ceva) uitat* = **a)** a uita (de cineva sau de ceva); **b)** a nu mai pomeni de cineva sau de ceva.

A face (pe cineva) un film (în limbajul elevilor) = a merge la cinematograf cu cineva.

A face pe dragoste (pop.) = a face vrajă pentru a atrage dragostea unei persoane.

A face pe deșteptul, se spune despre cineva care caută să pară altfel decât este.

A face pe dracul gheme = a nu face nimic.

A face pe el (euf.) = **a)** a urina sau a defeca pe el; **b)** (depr.; complinit cu „de frică") a fi îngrozit.

A face pe fapt (pop.) = a face vrăji ca o anumită persoană să nu aibă noroc.

A face pe mironosița (depr.) = a simula modestie și smerenie, a-și lua aere de nevinovăție.

A face pe nebunu' = **a)** a se grozăvi; **b)** a nu recunoaște un adevăr evident.

A face pe niznaiul = a pretinde că nu știe nimic sau că nu are niciun amestec într-o problemă.

A face pe prostul = a simula prostia.

A face pereți (pop.) = a zidi.

A face picioare (glumeț) = a dispărea, a fi furat.

A face piroane = a-i fi foarte frig.

A face plinul = **a)** a umple complet cu benzină rezervorul unei mașini; **b)** a mânca și a bea pe săturate; **c)** a fura foarte mult.

A face pluta pe spate = a fi înecat.

A face poală (Trans.) = a tivi partea de jos a unei rochii.

A face poliție = a menține ordinea într-un mod autoritar și sever.

A face pomană = **a)** a dărui cuiva ceva; **b)** a face cuiva un mare bine.

A face posibil = a realiza.

A face praf (pe cineva) = a impresiona foarte tare (pe cineva), a-l da gata.

A face praf și pulbere (pe cineva) = **a)** a bate foarte rău pe cineva; **b)** a distruge, a nimici (pe cineva).

A face prânz (înv. și pop.) = a mulge oile pentru întâia oară, primăvara.

A face pre osândă (înv.) = a osândi pe cineva.

A face prietenie (sau *tovărășie*) *cu cineva* (înv. și pop.) = a avea cu cineva relații de prietenie (tovărășie).

A face pui = a spori capitalul prin rulaj.

A face rachiu (sau *bere*) *pisicii* (sau *mâței*) (reg.; fig.) = a plânge.

A face rău = **a)** (ca răspuns la întrebare) a avea necazuri; **b)** a produce necazuri cuiva.

A face respirație gură la gură (sau *bușon la bușon*) (glumeț) = a se săruta.

A face roată (sau *cerc*) *(în jurul...)* = **a)** a se așeza în cerc (în jurul...); **b)** (despre rochiile sau fustele femeilor care dansează) a se înfoia prin rotire.

A face rost = a procura.

A face sandvici = **a)** a înghesui (foarte tare); **b)** (sport) a imobiliza un adversar prinzându-l la mijloc.

A face (sau, refl., *a se face*) *bine* (sau *sănătos*) = a (se) însănătoși, a (se) vindeca.

A face (sau, refl., *a se face*) *praf* = a (se) distruge, a (se) nimici.

A face (sau, refl., *a se face*) *bine* (sau *sănătos*) = a (se) însănătoși, a (se) vindeca.

A face săpături = a investiga, a căuta, a verifica.

A face scos de vânzare (înv. și pop.) = a expune spre vânzare.

A face slova (înv.) = a imita scrisul cuiva.

A face spume la gură = a se enerva, a se înfuria foarte tare.

A face stânga-mprejur = **a)** a se întoarce cu 180°; **b)** a-și schimba (total) părerea, atitudinea.

A face stânga (sau, înv., *hoisa*) = a merge spre stânga.

A face și a drege = **a)** a face așa, încât să iasă bine la sfârșit, a pune ceva la cale; a lucra, a trebălui; **b)** (ir.) a se afla în treabă, a trebălui.

A face talente = a fi exagerat de pretențios, a face fițe.

A face tam-tam (în jurul cuiva sau *a ceva)* = **a)** a lăuda pe cineva sau ceva; **b)** a exagera importanța sau valoarea cuiva sau a ceva.

A face tapaj = a acorda unui fapt mai multă importanță decât i se cuvine.

A face (toate) parale(le) (pop.) = merită toți banii.

A face tot tacâmul = a satisface clientul prin procedee pline de imaginație.

A face totul sau *a face tot posibilul* (sau *în toate chipurile, posibilul și imposibilul*) *să* (sau *ca să*)... = a depune toate eforturile (pentru a realiza ceva).

A face trampa (cuiva) = **a)** a pune pe cineva în legătură cu altcineva; **b)** a mijloci, a intermedia o afacere.

A face treișpe-paișpe = a fi nervos, a fi nerăbdător.

A face troacă de porci (pe cineva) = a ocărî, a mustra.

A face trotuarul (fig.; fam.) = a practica prostituția.

A face tumbe = a se rostogoli.

A face ulcele = **a)** a bate rău pe cineva; **b)** a omorî.

A face umbră pământului degeaba = a nu fi bun de nimic, a nu fi în stare de a realiza ceva.
A face un bine = a face o faptă bună.
A face un cerc = a descrie un cerc.
A face un cui (în limbajul toxicomanilor) = a confecționa o țigară cu marijuana.
A face un dans (pe cineva sau *cu cineva)* (fam.) = a dansa (cu cineva).
A face un fâs = a nu izbuti; a suferi un eșec.
A face un mânz mort (reg.), se spune despre o persoană care a realizat ceva neviabil.
A face un pas (sau *câțiva pași*) = a păși.
A face un loc în „n" bătrâni = a împărți un loc în „n" loturi.
A face (un) semn (cu capul, cu mâna etc. sau *din cap)* = a) a atrage atenția printr-un gest; b) a da să se înțeleagă printr-un semn că...
A face (un) târg (sau *târgul*) = a cădea de acord, a încheia o tranzacție comercială.
A face un vis (înv.) = a visa.
A face urât = a) a se comporta ca un nebun, a da semne de sminteală; b) a face scandal.
A face uz de forță = a folosi puterea în scopuri nepermise.
A face valuri = a provoca senzație, agitație.
A face vâlvă = a stârni senzație, a atrage atenția lumii.
A face vârf la ceva (înv. și pop.) = a termina ceva.
A face vizită = a vizita.
A face zâmbre = a) a pofti ceva foarte mult; b) a face scandal.
A face zob = a distruge, a sfărâma, a face praf și pulbere.
A face zulă (arg.) = a-și înșela complicele la împărțirea prăzii.
A face zurbavă (înv.) = a stârni agitație în mulțime.
A făcut hojmâci! (pop.) = a căzut grămadă.
A fi făcut ghem (de cineva) = a) a fi lovit, bătut; b) a fi arestat, închis.
A-i face bine = a-i prii.
A-i face cu ulcica (cuiva) = a fermeca pe cineva pentru a se îndrăgosti de o anumită persoană.
A-i face (cuiva) cântarea (arg.) = a trăda, a denunța un complice.
A-i face (cuiva) coastele pântece (sau *spinarea cobză*) = a bate (pe cineva) tare.
A-i face cuiva cu măseaua (rar; despre animale) = a-i arăta colții (în semn de prietenie).
A-i face (cuiva) de lucru = a complica cuiva rezolvarea unei chestiuni.
A-i face (cuiva) de... (sau *să...*) = a fermeca, a vrăji pe cineva.
A-i face cuiva în silă (înv. și pop.) = a produce neplăcere cuiva.
A-i face cuiva (mai rar: *unui lucru) felul* = a-l pune bine; a-l omorî, a da gata, a nimici (ceva).
A-i face (cuiva) o butonieră (arg.) = a tăia (pe cineva) pe burtă.
A-i face cuiva pe chef (sau *după gust, pe plac, după poftă, pe voie, pe vrere* etc.) = a-i împlini cuiva o dorință.
A-i face cuiva seama = a ucide, a omorî pe cineva.
A-i face (cuiva) zile amare (sau *fripte*) = a hărțui, a șicana pe cineva.
A-i face rău = a-i produce o neplăcere (fizică sau morală).
A i-o face (bună sau *latâ* sau *cu vârf)* sau *a-i face (cuiva) una (și bună)* = a) a pricinui cuiva un rău, un neajuns; b) (ir.) a juca o festă cuiva.
A i se face cuiva (de ceva sau *de cineva)* = a fi puternic atras de..., a i se face dor.
A i se face (cuiva) negru (sau *roșu* etc.) *înaintea ochilor* = a) a nu mai vedea, a i se face rău (din cauza supărării, a mâniei); b) a se supăra.
A i se face cuiva rău = a-i veni rău, a se simți (deodată) cuprins de o stare de suferință, de durere.
A i se face (cuiva) să... (sau *de...*) = a-i fi dor de...
A i se face inima cât un purice = a se speria foarte tare.
A i se face negru înaintea ochilor = a se enerva, a se înfuria foarte tare.
A i se face (sau *a i se ridica) cuiva părul măciucă* = a se speria foarte tare, a se îngrozi.
A-l face pe cineva bucăți (sau *bucăți-bucățele, câlți, grămadă, pulbere, scrum, țăndări* etc.) = a bate foarte tare pe cineva, a-l snopi în bătaie.
A-l face pe cineva în două (sau *în patru*) = a omorî.
A nu avea ce face cu... = a nu avea (nicio) nevoie de..., a nu-i trebui; a nu-i folosi; a nu-i servi la nimic.
A nu avea ce face (sau *ce să facă*) = a) a nu avea o ocupație; b) a nu-i rămâne cuiva nimic de schimbat într-o situație, a nu avea posibilitatea să se împotrivească, să obiecteze, să ajute cu ceva; a nu avea încotro; c) se spune despre cineva (sau cuiva) care comite sau este pe punctul să comită o imprudență, o prostie, o gafă.
A nu avea ce-și face capului (înv.) = a nu putea evita să...
A nu face mult din ceva = a nu face caz de ceva, a nu pune mult preț pe ceva.
A nu face mulți purici = a nu sta mult timp într-un loc.
A nu face nici cât o ceapă degerată = a nu valora nimic, a nu avea nicio valoare.
A nu face nicio brânză (pop. și fam.) = a nu face nicio ispravă.
A nu face nimic cuiva = a lăsa în pace pe cineva.
A (nu) face parale(le) (pop.) = a (nu) valora atât cât este cerut, cât s-a plătit.

A (nu)-i face rău = a (nu)-i dăuna.
A nu (mai) avea ce-i face (sau *ce să-i facă*) = **a)** a nu mai putea să repare ceva; **b)** a recunoaşte superioritatea evidentă a cuiva (într-o confruntare); **c)** a nu putea influenţa (în bine) pe cineva.
A o face de oaie = a face o gafă enormă, o mare greşeală.
A o face fiartă = a face o greşeală, o prostie.
A o face lată = **a)** a comite o greşeală; **b)** a chefui, a petrece.
A rămâne bun făcut = a fi considerat din partea tuturor ca ceva săvârşit, la care nu mai are voie nimeni să mai schimbe ceva.
A se face afiş = a fi în stare accentuată de ebrietate, a fi beat mort.
A (se) face bine (sau *sănătos*) = a (se însănătoşi, a (se) vindeca.
A se face broască la pământ = **a)** a minţi, a înşela (pe cineva); **b)** a trăda, a da de gol (*pe cineva*); **c)** a face un rău cuiva.
A se face bucăţi [sau *fărâme, praf (şi) pulbere, scrum, ţăndări* etc.] = a se sparge, a se sfărâma, a se distruge, a se nimici etc.
A se face cald = a se încălzi.
A se face cârlig (sau *covrig*) = a se încovoia ca un cârlig, a se zgribuli de frig, a se îndoi de bătrâneţe etc.
A se face cobză (sau *cocă*) = a se îmbăta.
A se face cu... = a-şi procura, a-şi face un lucru.
A se face de băcănie = a se face de râs, a dovedi proastă creştere.
A se face de... (sau *să...*) = a ajunge să..., a parveni, a izbuti (să...)
A se face de baftă (sau *de basm* ori, euf., *de cacao, de căcat, de rahat*) = a se compromite, a se face de râs.
A se face de pomină (sau *de rahat, de râs*) = a se compromite.
A se face frig = a se răci vremea.
A se face frumos = **a)** a deveni frumos; **b)** a se împodobi.
A se face galben (ca lămâia sau *ca şofranul)* = a se îngălbeni.
A se face în două (despre drumuri, reţele etc.) = a se bifurca, a se despărţi.
A se face mare = a creşte.
A se face mare şi tare = a-şi da importanţă.
A se face mort în păpuşoi (Mold.) = a se preface.
A se face noapte = a înnopta.
A se face (o) rană = a se umple de răni.
A se face pe treaba (sau *a-i face cuiva pe treabă*) = a se face după interesele sau după placul cuiva.
A (se) face praf = a (se) distruge, a (se) nimici.
A se face roşu = a se înroşi.
A se face (roşu) ca sfecla (sau *ca focul*) = a se înroşi.
A (se) face scrum = a arde.
A se face senin = a se însenina.
A se face stăpân pe ceva = a lua un lucru în stăpânire cu forţa sau fără a-i aparţine.
A se face (tot sau, înv., *tot de) una* = a se contopi.
A se face trup şi suflet = a se uni strâns.
A se face vânăt = a se învineţi.
A-şi face buzele = a (se) ruja.
A-şi face cu mâna (sau *din mână*) (Trans.) = a se masturba.
A-şi face curaj = **a)** a se îmbărbăta; **b)** (ir.) a bea ca să prindă curaj.
A-şi face datoria = a-şi îndeplini sarcina, menirea.
A-şi face de lege = a sta la îndoială, a chibzui (înainte de a lua o hotărâre), a sta să aleagă între două alternative.
A-şi face drum (la cineva) = a căuta un pretext pentru a vizita pe cineva.
A-şi face facerea (înv. şi pop.) = a se omorî.
A-şi face faţă la cineva = **a)** a merita recunoştinţa cuiva; **b)** a căuta favoarea cuiva.
A-şi face gânduri (sau *închipuiri* ori *griji*) = a se îngrijora.
A-şi face inimă bună = a se înveseli.
A-şi face inimă rea (sau *amară* ori *sânge rău*) = a (se) supăra.
A-şi face loc = a-şi croi drum, a răzbate.
A-şi face măsuri (înv. şi reg.) = a chibzui.
A-şi face mendrele = **a)** a-şi satisface capriciile sau interesele; **b)** a necinsti, a batjocori o femeie.
A-şi face milă de (sau *cu*) *cineva* = a se milostivi.
A-şi face moarte (*singur* sau *cu mâna lui*) = **a)** a se omorî, a se sinucide; **b)** (fig.) a face eforturi disperate.
A-şi face nevoile (euf.) = a urina sau a defeca.
A-şi face o idee = **a)** a-şi închipui; **b)** a înţelege în linii mari.
A-şi face ochii roată = a se uita de jur-împrejur.
A-şi face păcate cu cineva = a face o faptă rea în detrimentul cuiva; a nedreptăţi pe cineva.
A-şi face părul (spec.) = a se coafa.
A-şi face plinul (sau *suma*) = **a)** a obţine suma de bani propusă dintr-o afacere; **b)** a se sătura.
A-şi face râs (de cineva sau *de ceva)* = **a)** a râde de cineva (sau de ceva); **b)** a batjocori.
A-şi face sânge rău = a se necăji, a se supăra.
A-şi face siesta = a se odihni după masă.
A-şi face somnul (rar, *a-şi face povara de somn*) = a dormi.
A-şi face spaimă (înv. şi pop.) = a se speria (fără motiv şi a fugi).
A-şi face toaleta = a se spăla (şi a se îmbrăca).
A-şi face unghiile = a-şi face manichiura.
A-şi face veacul = a petrece multă vreme undeva.

A te face chinez (sau *Tănase*) = a te preface că nu înțelegi (precum nu înțelege chinezul românește), a te preface prost (ca Tănase).
Ce-ai făcut de... = ce ți s-a întâmplat că..., care e cauza că...
Ce are a face? = ce legătură este (între un lucru și altul)? ce interesează? și ce-i cu asta?
Ce face!? = cum!? cum se poate (una ca asta)!?
Ce-i de făcut (*cu cineva* sau *cu ceva*)? = cum să se procedeze (cu cineva sau ceva)?
Ce face și ce (sau *cum*) *drege...* [sau *ce face și cum face (destul că)(...)*] = în ce chip izbutește să...
Ce (mai) faci? = cum îți merge? cum (o) mai duci?
Ce puteam face? = nu m-am putut împotrivi.
Ce s-a făcut (cineva)? = ce a devenit? cum s-a descurcat?
Ce (tot) faci (sau *ce ai făcut*) *de...* = a) ce ți s-a întâmplat că...? b) care e cauza că...?
Cum să fac (ca) să...? = în ce chip (să...)?
Cum se face că... (sau *de...*) ? = cum e posibil ca...?
De-acestea (sau *de-acelea*) *face* = astfel se comportă, acesta e felul lui de a se purta.
De când l-a făcut mă-sa (sau *de când mă-sa l-a făcut*) (pop. și fam.) = a) de când s-a născut; b) dintotdeauna.
E de-a face (pop.; despre o femeie) = este însărcinată.
(E) scump, dar face (sau *fie, că face*)! = e scump, dar merită (banii)!
Facă ce-ar face = orice ar întreprinde.
Face a(ce)lea, a(ce)stea (pop.) = astfel lucrează.
Face că... (sau *a...*) = simulează, se preface că...
Face ce face și... = a) încearcă prin toate mijloacele și izbutește să...; b) nu știu cum procedează că...; c) vorba e că ...
Face parale(le) (înv. și pop.) = merită banii.
Face (să...) [mai ales: *nu face (să...)*] = (nu) merită (să...), (nu) este bine (să...), (nu) este potrivit (să...), (nu) se cuvine (să...).
Faci bine (sau *rău*) *că...* (sau *de..., să...*), este o aprobare sau o dezaprobare a acțiunilor cuiva.
Fă bine (sau *să faci bine, ai face bine*) *să* (sau *de, și*), formulă prin care rugăm pe cineva.
Fă ce-i face = îndeplinește indiferent ce (trebuie) să...
Fie, că face! (sau *scump, da face!*), se exclamă în fața unui lucru scump (sau greu de ajuns), dar valoros (bun, frumos etc.).
Mă-sa l-a făcut dormind (pop.), se spune despre o persoană apatică și leneșă.
N-ai ce-i face = nu se poate contesta; asta-i situația!
N-am ce face cu el = n-am niciun folos după urma lui...
N-am făcut nimic = a) nu am realizat nimic, nu m-am ales cu nimic; b) nu sunt vinovat, nu am comis ceea ce mi se impută.
N-are a face! = nu interesează! n-are importanță!
N-are ce-și face capului (pop.) = nu poate ieși la cale.
Nu face alta, decât... = numai.
Nu face nicio para (sau *o para chioară* ori *nici două parale*) (pop.) = nu are nicio valoare.
Nu face nimic! (cf. fr. *ça ne fait rien*, it. *non fa nulla*) = (formulă de politețe cu care se răspunde celui ce-și cere scuze pentru un neajuns sau o supărare pricinuită fără voie) nu are nicio importanță!
Nu face parale(le) (sau *nicio para chioară, nici două parale*) = nu are nicio valoare.
Nu face pentru (fam.) = a) nu e potrivit, nu corespunde pentru... b) nu e de prestigiul cuiva, nu cadrează cu...
Nu face (să...) = nu merită să.
Orice aș face = oricât mi-aș da silința...
Parcă-i lucru făcut (sau *un făcut*) = parcă e lucru necurat.
S-a făcut! = a) ne-am înțeles! s-a aranjat!; b) fii fără grijă.
Scump dar face! (sau *fie, că face*), se spune despre un lucru greu de obținut dar valoros sau frumos.
Se face frumos = se însenină.
Se făcea că... = părea că...
Tace și face, se spune despre un om care acționează rapid și eficient.
Te fac o bilă? = jucăm o partidă de biliard?, mergem la o sală de biliard?
Una zice și alta face, se spune despre cel care spune într-un fel, dar procedează altfel.
Ușor de zis, greu de făcut (sau *ușor a zice, greu a face*) = nu e ușor de rezolvat o problemă complicată.
Văzând și făcând = procedând conform situației, împrejurărilor, fără un plan dinainte stabilit.
Zis și făcut, formulă prin care se indică executarea rapidă a unui ordin, a unei porunci.

FACERE

Facere de bine = faptă bună, folos, har.

FAG

Cap de fag (pop.) = om prost.

FALANGĂ

A pune (sau *a bate*) *la falangă* (înv.) = a) a bate la tălpi; b) a bate rău.

FALĂ

A-i fi cuiva fală (cu cineva sau *ceva)* (pop.) = a se mândri (cu cineva sau ceva).
A socoti (sau *a ține, a avea*) *drept fală* (pop.) = a aprecia ca vrednic de laudă.

FALCĂ

A face fălci = a) a se îngrășa; b) a se împotrivi, a nu se mai supune, a nu mai asculta.
A fi tare în fălci = a) a fi rezistent; b) a fi greu de convins.
A-i cădea falca (sau *fața*) = a fi uluit, surprins.
A pune mâinile sub fălci (reg.) = a lenevi.
A (strâ)muta (sau *a strâmba, a drege*) *cuiva fălcile* = a lovi zdravăn peste față.
A trage (sau *a da*) *fălci* (fam.) = a mânca cu lăcomie.

Cu o falcă în cer și (cu) alta (sau *una*) *în* (ori *pe*) *pământ* = a) (în basme) cu gura enormă, larg deschisă pentru a înghiți tot ce-i iese în cale; b) foarte furios, gata să se certe cu violență.

FALIMENT

A da faliment = a) a nu-și mai putea face plățile (în calitate de comerciant, industriaș etc.), a ajunge în stare de insolvabilitate; b) a da greș, a nu reuși într-o acțiune; c) a se prăbuși.

FALS

A se înscrie în fals (jur.) = a ataca un act în fața justiției ca neautentic, contrafăcut; a contesta formal valabilitatea unei declarații.

FAPT

A pica cu fapt (arg.) = a fi prins în flagrant delict.

A prinde în fapt (înv. și pop.) = a) a prinde în flagrant delict; b) a prinde pe cineva săvârșind un adulter.

A pune (pe cineva) în fața unui fapt împlinit = a obliga pe cineva să accepte o situație dată.

A (se) da în fapt (înv. și pop.) = a (se) declara vinovat.

A se turna cu fapt (arg.; înv.) = a fi prins în flagrant delict și arestat.

Fapt e că... = nu e mai puțin adevărat că..., adevărul e că..., în orice caz.

Fapt împlinit = acțiunea care s-a încheiat, care nu mai poate fi schimbată; situație definitivă.

FARFURIE

I se uită (și) în farfurie = îl urmărește îndeaproape, îl ține sub observație.

Parcă calcă în farfurii = umblă încet, atent, cu grijă.

FARMEC

A da farmec = a înfrumuseța.

Ca prin farmec = pe neașteptate, într-un mod miraculos.

FASOLE

A da (sau *a bate*) *ca la fasole* (pop. și fam.) = a bate foarte tare, fără milă (pe cineva).

A nu avea (sau *a nu-i fi*) *fasolea fiartă* (înv.) = a se înșela.

A-și arăta (*rânji* sau *beli*) *fasolea* (sau *fasolele*) (pop. și fam.) = a râde.

FAȘĂ

A fi abia ieșit din fașă = a fi foarte tânăr, încă copil.

De la fașă la barbă albă (pop.) = toți, fără excepție.

Din (sau *în*) *fașă* = a) (de) pe vremea când era copil mic; b) (p. ext.) de când se știe, de la început.

Încă din fașă (fig.) = încă de la început.

FATĂ

A fi fată la cap (înv. și reg.) = a) a-și fi pierdut fecioria; b) a umbla cu capul descoperit, ca fetele.

A merge (sau *a se duce*) *la fete* (despre băieți) = a) a avea prima relație sexuală; b) a merge la bordel.

A rămâne fată bătrână = a nu se căsători până la o vârstă înaintată (sau niciodată).

A-și da fata din casă = a-și căsători fiica.

(De) când era bunica fată = (de) demult.

Fată mare = fecioară, virgină.

FAȚĂ

A avea (sau *a-și face*) *față la cineva* (înv. și pop.) = a) a merita recunoștința cuiva; a avea trecere la cineva; b) (rar) a înfrunta (pe cineva).

A bate războiul față (înv.) = a duce o luptă deschisă.

A băga în față (în limbajul deținuților) = a acoperi adevăratul vinovat dând vina pe altcineva.

A da cărțile pe față = a) a dezvălui adevărul; b) a discuta deschis.

A da dos la față (pop.) = a fugi, a o șterge, a o tuli, a o rupe la fugă, a o lua la sănătoasa.

A da fața (despre obiecte) = a) a colora; b) a face în așa fel încât să arate bine.

A da față (cu cineva) = a) a se întâlni (cu cineva); b) (rar) a înfrunta (pe cineva).

A da față (unui lucru) = a lustrui, netezi (un lucru).

A da (sau *a scoate*) *fața* (despre obiecte) = a face în așa fel încât să arate bine.

A face față (cuiva sau *la ceva)* = a rezista; a corespunde unei probe, unei sarcini.

A face fețe (Trans.) = a se strâmba.

A face fețe-fețe = a) (despre oameni) a se fâstâci; b) (despre mătăsuri) a schimba culorile.

A fi față (sau *față de pernă*) (reg.) = a) a fi prost; b) a fi răuvoitor.

A fi mai scumpă ața decât fața (despre lucruri) = a fi obținut mai greu, cu un efort mai mare, decât merită.

A fi (sau *a se întâmpla*) *(de) față* = a fi prezent, a asista.

A fi taler cu două fețe (despre oameni) = a fi ipocrit, fățarnic.

A-i cădea fața (sau *falca*) = a fi surprins, uluit.

A-i cânta (cuiva) cucul în (sau *din...*) *față* = (în superstiții) a-i merge (cuiva) bine.

A-i da (sau *a trage*) *la față* (fam.) = a lovi peste figură.

A-i ieși (unei pânze, unei stofe) fața (la soare, la spălat etc.) = a se decolora.

A-i lua (cuiva) fața = a apărea brusc în fața cuiva.

A-i râde (cuiva) în față (sau *în nas, în obraz*) = a-și bate joc în mod evident de cineva, a sfida pe cineva.

A-i veni (iarăși) fața (sau *a prinde față*) (înv. și pop.) = a se însănătoși.

A ieși în față = a accepta o provocare la bătaie.

A ieși (sau *a se sui, a se urca, a înota*) *la* (sau *în, pe*) *fața apei* = a ieși la suprafață.

A juca (cu) cărțile pe față = a-și arăta deschis gândurile și intențiile, a fi corect în relațiile cu alții.

A juca (în) fețe (sau *a schimba* ori *a face fețe*) (înv.; despre obiecte, mai ales mătăsuri) = a-și schimba reflexele, culorile.

A-l prinde (pe cineva) la față (despre haine, culori) = a-i sta bine, a i se potrivi.

A lucra pe față = a se purta fără ascunzișuri, sincer, cinstit.
A (nu) avea față = a (nu) fi partenerul potrivit.
A (nu) avea față (de ceva) = a nu fi competent, a nu se ridica la nivelul unei slujbe sau funcții.
A nu cunoaște fața (înv.) = a nu fi părtinitor.
A pieri (sau *a se prăpădi, a se stinge, a se șterge, a se duce) de pe fața pământului* = a) a muri; b) a pieri etc. fără urmă.
A pieri (sau *a scădea, a trece, a se ofili) la față* (înv.) = a îmbătrâni.
A prinde față = a se îndrepta după o boală.
A privi (pe cineva) în față = a privi (pe cineva) drept în ochi.
A privi (sau *a vedea, a zări* etc.) *(pe cineva) din față* = a privi (pe cineva) drept în ochi.
A pune (pe cineva) (de) față (sau *față-n față*) *(cu altcineva)* = a) a confrunta (pe cineva); b) a compara.
A scăpa cu față (sau *fața*) *curată* = a scăpa cu bine dintr-o situație dificilă.
A schimba (sau *a face*) *fețe* (despre mătăsuri) = a-și schimba reflexele, culorile.
A scoate în față (pop.; rar) = a face cunoscut.
A (se) da (ceva) pe față = a (se) descoperi, a (se) arăta în lumina cea adevărată, a (se) revela, a (se) demasca, a (se) trăda.
A se găsi vina față (jur.; înv.) = a se constata evidența unui delict.
A se schimba la față (sau *a schimba fețe* ori *a face fețe-fețe*) = a) a-și schimba subit fizionomia, culoarea obrazului (de jenă, rușine etc.); b) a se simți foarte încurcat la auzul sau la vederea unor lucruri sau situații neplăcute; a se tulbura, a se zăpăci.
A se scula cu fața la cearșaf (sau *la perete, la lună*) = a fi indispus dimineața.
A spune (sau *a vorbi*) *(drept) în față* (sau *pe față, pe șleau*) = a vorbi sincer, deschis, fără înconjur, a spune adevărul direct, fără menajamente.
A sta față (înv.) = a se împotrivi (cuiva), a ține piept (cuiva).
A-și da arama pe față = a-și dezvălui adevăratul caracter.
A-și întoarce fața (de la...) = a nu mai vrea să știe.
A(-și) sparge fața (fam.) = a (se) lovi (grav) la față.
A șterge de pe fața pământului = a) a omorî pe cineva; b) a distruge, a nimici (ceva).
Din spate regină, din față ruină (sau *din spate liceu, din față muzeu* ori *la spate păpușă, la față mătușă*), se spune ironic despre o femeie care se apropie de bătrânețe, dar mai are încă un trup bine conservat și văzută din spate pare mai tânără.
La fața locului = acolo unde s-a întâmplat (sau se va întâmpla) ceva.
Nici în dos, nici în față (pop.) = în niciun fel.
Om cu două fețe = om fățarnic, ipocrit.
Vedea-te-aș cu fața în sus! (în imprecații) = vedea-te-aș mort!

FAUR

A cumpăra cărbuni de la faur (înv. și pop.) = a cumpăra scump marfă (la mâna a doua).

FAVOARE

A fi (sau *a intra, a ajunge* etc.) *în* (sau *la*) *favoare* (ori *favor*) (înv.) = a se bucura de bunăvoința cuiva.

FAZAN

A pica (sau *a cădea, a rămâne*) *de fazan* (fam.) = a fi păcălit (din naivitate), a fi înșelat, escrocat.

FAZĂ

A face o fază (cuiva) = a pune pe cineva într-o situație neplăcută.
A fi pe fază (fam.) = a) (a fi atent și) a acționa prompt, la momentul potrivit; b) (p. ext.) a fi vigilent; c) a profita de ocazie.

FĂCĂLEȚ

A amesteca vorba ca făcălețul mămăliga (pop.) = a) a se bâlbâi; b) a spune prostii.

FĂCĂTURĂ

Parcă-i făcătură, se spune atunci când ceva nu reușește cu niciun chip, când cineva suferă eșec după eșec.

FĂCĂU

A dejuga de la moară la făcău (reg.) = a ajunge de la bine la (mai) rău.

FĂCUT[1]

Ce-i de făcut (cu el)? = care trebuie să fie ținta noastră de-aici înainte (față de el), ce trebuie să începem de-acum (cu el)?

FĂCUT[2], -Ă

A rămâne bun făcut = a) a fi considerat în forma definitivă, asupra căreia nimeni nu mai intervine; b) (despre o hotărâre comună) a fi irevocabil.
Lucru făcut (sau *boacănă făcută*) (în superstiții) = farmec, vrajă.
Parcă-i (un) lucru făcut (sau, substantivat, *parcă-i un făcut*), a) se spune pentru a exprima surprinderea că un lucru se întâmplă contrar așteptărilor; b) se spune pentru a exprima surprinderea în fața unor coincidențe prea mari, a recurenței unor evenimente sau reacții, ca și cum ar interveni o forță supranaturală.
Zis și făcut (despre acțiuni) = gata, rezolvat, aranjat; îndeplinit foarte repede.

FĂGADĂ

A se ține de făgadă (reg.) = a se ține de cuvânt.

FĂGAȘ

A nu-și ieși din făgaș (pop.) = a-și păstra obiceiurile, deprinderile.
A se da în făugașul lui (Mold.) = a se întoarce la deprinderile sale.
A-și pierde făgașul (pop.) = a-și pierde direcția.

FĂGĂDUI

A făgădui marea cu sarea (sau *Oltul cu totul* ori *munți de aur*) = a face promisiuni imposibil de îndeplinit.

FĂGĂDUIALĂ

A da (sau *a face*) *o făgăduială* = a promite

A (nu) se ține de făgăduială (înv. și pop.) = a nu se ține de cuvânt.

FĂGĂDUINȚĂ

A trăi ca în pământul făgăduinței = a trăi bine, în belșug.

FĂINĂ

A-i trece (cuiva) făina prin traistă (reg.) = a îmbătrâni.

(A se uita) cu un ochi la făină și cu altul la slănină (fam.) = **a)** se spune despre cei care se uită cruciș, chiorâș, ponciș; **b)** se spune despre cel care râvnește la două lucruri deodată.

Altă făină se macină acum la moară! = s-a schimbat situația, lucrurile nu mai sunt cum au fost.

De aceeași (sau *de o*) *făină (cu cineva)* (livr.) = de aceeași teapă, de aceeași categorie, de același calibru.

Făina diavolului degrabă merge la tărâțe = lucrul câștigat pe cale necinstită se pierde ușor.

Scump la tărâțe și ieftin la făină (sau *la mălai*) = zgârcit când e vorba de alte lucruri neînsemnate și risipitor cu cele de valoare (sau când nu e cazul).

Un om macină, altul face azimă din făina lui, se spune atunci când un om lucrează, iar altul trage foloasele.

FĂLCĂRIȚĂ

A da (sau *a tăia*) *de fălcăriță* (reg).= a descânta de fălcăriță (un fel de tetanos).

FĂRÂMA

A-i fărâma cuiva oasele = a bate zdravăn pe cineva.

A-l fărâma la inimă (sau *la stomac*) *(pe cineva)* (Trans.) = a avea colici.

A-și fărâma capul = a se chinui să rezolve o problemă dificilă, a-și bate capul.

A-și fărâma trupul (înv.) = a-și îndoi trupul la mijloc.

FĂRÂMĂ

A (se) face mici (sau *mii*) *fărâme* = a (se) sfărâma, a (se) zdrobi, a (se) nimici.

FĂRÂMEA

A face (sau *a tăia*) *fărâmi* (sau *fărâmiele*) = a tăia în bucățele mici.

FĂT

Fătul meu, formulă cu care se adresează cineva mai bătrân unui tânăr spre a-i arăta dragoste, bunăvoință etc.

FĂTA

La anul, când o făta bostanul (ir.) = niciodată.

FĂTĂTĂU

A ieși fătătău înaintea cuiva (înv. și pop.; despre femei) = a încălca cu îndrăzneală normele de comportament.

FÂLFÂI

A i se fâlfâi (fam.) = a nu-i păsa (de cineva sau de ceva), a-i fi complet indiferent.

FÂN

A face fân (pop.) = a cosi iarba.

A-și pune fân în ciubo,te (înv. și pop.) = a se îmbogăți.

Fân sau paie? (înv. și pop.) = ori una, ori alta; din două una; rezultatul e bun sau rău?

FÂNEȘTE

A tăia fânește (reg.) = a tăia ca fânul, adică totul, până la pământ.

FÂNTÂNĂ

A căra apă la fântână = a întreprinde o acțiune zadarnică, a depune o muncă inutilă.

De frica lui Dumnezeu, dracul a început a face fântâni și poduri, se zice când cineva începe a se purta bine de frică.

Olul umblă la fântână până se sparge, se spune celor care fac fapte necinstite, pentru a le arăta că până la urmă își vor primi răsplata.

FÂSNĂ

A sta într-o fâsnă (reg.) = a sta așezat pe marginea scaunului (fandosindu-se).

FECIOR

Fecior de bani gata = copil de oameni avuți, cheltuitor, risipitor.

Fecior de lele = șmecher, șiret; ticălos.

FECIORIE

A strica fecioria (pop.) = a dezvirgina.

FEDELEȘ

A lega fedeleș (sau *burduf, cobză*) = a lega strâns și bine ca să nu poată scăpa.

FEL

A face felul (cuiva) (ir.; fam.) = **a)** a omorî, a distruge (pe cineva); **b)** a cauza (cuiva) un rău; **c)** (pop. și fam.) a dezvirgina; **d)** a distruge (complet) un obiect.

A se alege (sau *a se vedea*) *la un fel* [ori *într-un fel* (sau *altul*)] = a se clarifica.

A-și face felul (Mold.) = a-și face cheful.

De fel din = de neam, de origine, de loc, originar din...

De felul meu (sau *tău, său* etc.) = **a)** din fire, ca temperament; **b)** din punctul de vedere al originii, al proveniență; **c)** de profesie, de meserie.

(În) ce fel? = cum să procedez?

Într-un fel (ori *într-un fel sau altul*) (în legătură cu verbele „a se alege", „a se hotărî", „a se vedea" etc.) = într-o manieră oarecare, într-un anumit mod.

La fel de breaz (sau *de breji*) = la fel de bun(i) sau de rău (răi).

Un fel de... = un lucru asemănător cu..., ceva care vrea să fie sau să pară...

FELELEAT

A da (sau *a vinde, a cumpăra*) *pe feleleat* (reg.) = a da (sau a vinde, a cumpăra) pe garanție.

FELICITA

A se felicita pentru (sau *că...*) = a fi mulțumit în urma estimării efectelor unei acțiuni întreprinse, a unei atitudini luate etc.

FELIE

A fi pe felie (fam.; despre o deprindere, meserie etc.) = a avea abilități deosebite, acționând (rapid și) eficient.

A fi pe felie cu cineva = **a)** a fi prieten cu cineva; **b)** a avea o relație sentimentală deosebită.

FEREASTRĂ

A arunca banii pe fereastră = **a)** a fi risipitor; **b)** a cheltui bani pe un lucru nefolositor sau de calitate slabă.

FERECA

A fereca și desfereca (înv.; fig.) = **a)** a discuta în amănunt; **b)** a critica.

FERFENIȚĂ

A face (sau *a rupe*) *ferfeniță* = **a)** a rupe zdrențe; **b)** (despre oameni) a bate foarte rău (pe cineva).

FERI

A trăi ca Doamne ferește = a trăi foarte rău, ca vai de el.

Doamne ferește, ferească (sau *ferit-a*) *Dumnezeu* (ori *Domnul, Sfântul* etc.) = **a)** exclamație prin care se invocă un sprijin, un ajutor etc. în fața primejdiei; **b)** exclamație prin care se exprimă surprinderea, opoziția, dezaprobarea; **c)** (afirmativ) foarte tare; **d)** (mai ales negativ) cu niciun preț.

FERICE

A-l bate pe cineva fericea = a da norocul peste cineva, a fi un om norocos.

Ferice de mine (sau *de tine* etc.) = **a)** ce fericit sunt (sau ești etc.); **b)** (ir.) halal de...

FES

A-i turti (cuiva) fesul (fam.) = **a)** a face o prostie de care până și altul se rușinează; **b)** a-i feșteli cuiva iacaua; a face de rușine pe cineva.

Interesul poartă fesul (fam.), se spune la adresa celui care face anumite acțiuni numai pentru a dobândi avantaje.

FESTĂ

A(-i) face (sau *a-i juca*) *(cuiva) festa* (sau *o festă*) = a păcăli pe cineva, a-i face o farsă.

FEȘTELITOR

Feștelitor de hârtie = scriitor slab, fără valoare.

FETI

A feti cu cineva (sau, despre mai multe fete, *a feti împreună*) (pop.) = a petrece timpul de fetie împreună (cu cineva).

FETIE

A strica fetia (înv., pop.) = a dezvirgina.

Din fetia mamei sale (înv., pop.) = de pe timpul când mama era fată.

FI

A fi bine de cineva (sau *a-i fi cuiva bine*) = a se găsi într-o situație prielnică, favorabilă, a avea parte de liniște, de mulțumire.

A fi cu cineva = **a)** a fi de partea cuiva, a sprijini (pe cineva) într-o dispută; **b)** (în limbajul tinerilor) a fi iubitul (sau iubita) cuiva.

A fi de cineva (sau *de ceva*) = a se potrivi cu cineva (sau cu ceva).

A fi de mirare = a mira, a contraria.

A fi în elementul său = **a)** a se simți bine; **b)** a fi adoptat.

A fi în fonduri = a avea bani.

A fi în grațiile (cuiva) = a fi simptizat.

A fi într-o pasă rea (sau *proastă*) = a fi deprimat.

A fi pe roșu (sau *pe verde*) = a (nu) fi permis să...

A-i fi cald = a se încălzi.

A-i fi (cuiva) aminte de ceva = a dori să facă ceva, a avea chef de ceva.

A-i fi rău = a fi bolnav.

A (nu) fi bine de cineva [sau *a (nu)-i fi cuiva bine*] = **a)** a nu avea o situație favorabilă; **b)** a (nu) fi mulțumit, sănătos, liniștit.

A nu fi bine (sau *a bună*) = a prevesti ceva rău, a fi semn rău.

Ar fi cum (sau *ce*) *ar fi* = treacă-meargă, dar...

Asta nu-i de mine = nu mi se potrivește.

Așa a fost să fie = așa a trebuit să se întâmple, era inevitabil ca lucrurile să se petreacă în acest chip.

Cât e lumea și pământul = **a)** totdeauna; **b)** (în construcții negative) niciodată.

Ce mi-e (cutare lucru)? = ce-mi pasă de...

Ce-o fi o fi! (sau *ce-a fi a fi* sau *fie ce-o fi*) exprimă indiferența, neputința sau resemnarea cuiva în fața unei situații.

Ce ți-e? = ce s-a întâmplat cu tine, ce ai?

C-o fi, c-o păți, se spune pentru a arăta că cineva se ferește să precizeze ceva, că redă pe ocolite o anumită situație, face digresiuni, ezită.

Cum ar fi... = de exemplu..., de pildă..., bunăoară...

Dacă (sau *când*) *ar fi după mine* = dacă ar depinde de mine.

De când sunt (sau *ești* etc.) = de când mă aflu pe lume, dintotdeauna; niciodată.

E ce (sau *cum*) *e* [sau *a fost ce* (ori *cum*) *a fost, dar...*] = fie! să zicem că se poate! treacă-meargă!

Era mai (mai) [sau *aproape, p-aci (p-aci), cât p-aci, tocmai să*...sau, rar, *puțin era să*...] = puțin lipsea să..., aproape era să se întâmple (ceva).

Este? (fam.) = nu-i așa (că am dreptate, că se confirmă cele ce spun)?

Fie! = **a)** accept să se facă așa cum susții; **b)** merită, nu e păcat!

Fie...fie... = și... și, sau... sau...

Mi-e (sau *ți-e* etc.) = (urmat de un infinitiv, un supin sau o propoziție secundară cu verbul la conjunctiv) îmi pasă, îmi vine (greu sau ușor).

Mi-e (sau *ți-e* etc.) *că...* (sau *să nu...*) = mă tem (sau te temi etc.) că... (sau să nu...).

Mi-o fi = ajunge, destul.
O fi = se poate, posibil (dar eu n-aș crede!)
Ți-o (sau *i-o* etc.) *fi* = ajunge! destul!

FIARĂ

Inimă de fiară = om rău.

FICAT

A-i îngheța (cuiva) ficații (fam.) = a se înspăimânta.
A-l atinge (pe cineva) până la ficați = a-l atinge (pe cineva) foarte tare.
A-l roade (sau *a-l seca, a-l ustura* etc.) *(pe cineva) la ficați* = **a)** a simți o durere fizică puternică; **b)** (despre grijă, necazuri) a necăji, a frământa, a chinui (pe cineva).
A-l ustura (pe cineva) la ficați = **a)** a simți o durere fizică puternică; **b)** a produce (cuiva) un sentiment puternic de mânie, de regret, de ciudă etc.
A ofta de la ficați (sau *din rărunchi*) (fam.) = a ofta din adâncul sufletului.
A se opinti (sau *a se forța*) *de la ficați* (fam.) = a se opinti cu putere.
A tăia (sau *a seca pe cineva*) *frigul la ficați* (fam.) = a pătrunde (pe cineva) frigul.

FIER

A arde cu fierul roșu = **a)** a sancționa aspru; **b)** a înfiera, a stigmatiza.
A arunca (ceva) la fier vechi = **a)** a scoate din uz; **b)** a nu mai acorda nicio importanță unui lucru.
A avea fier (Ban.) = a avea bani.
A avea fierul cuiva (pop.) = a semăna cu cineva.
A bate fierul până-i cald (sau *cât e*) *cald* = a nu lăsa să scape o ocazie când i se oferă.
A fi (sau *a avea*) *mână de fier* (sau *forte*) = a fi autoritar, sever, energic.
A-i trece (sau *a-i da cuiva*) *un fier (ars* sau *roșu) prin inimă* = a avea o senzație intensă și bruscă de durere, de spaimă etc.
A purta fierul și pârjolul (înv.) = a nimici, a distruge cu forța armată.
A trece prin ascuțișul fierului (înv. și pop.) = a tăia, a omorî, a pustii, a trece pe sub ascuțișul sabiei.
Cu fierul de la el (pop.) = din proprie autoritate.
Fierul rău nu se prăpădește (pop.), se spune despre omul care e rău din fire și care, de aceea, trăiește mai mult.
În fierul nopții (pop.) = în toiul nopții.

FIERĂT

A avea fierăt de bani (reg.) = a avea bani mulți.

FIERBE

A fierbe de nerăbdare = a fi foarte nerăbdător.
A fierbe în suc propriu = a fi măcinat de griji și incertitudini.
A fierbe mălaiul (arg.) = a cheltui bani.
A fierbe tărâța într-o femeie (pop. și arg.) = a fi excitată.
A se amesteca (sau *a umbla, a-și băga, a-și vârî nasul*) *unde nu-i fierbe oala* = a interveni acolo unde nu are ce căuta, în probleme care nu-l privesc.
Nu mă mai fierbe = **a)** nu mă mai chinui; **b)** spune ce ai de spus, fără ocolișuri.

FIERE

A-i crăpa (sau *plesni*) *cuiva fierea* (*de necaz*) = a fi necăjit, mânios, invidios etc. la culme.
A-și scuipa (sau *a-și vărsa*) *fierea* (sau *veninul*) = a vorbi cu ură.
A vărsa fiere, se zice despre o persoană plină de necaz, de ciudă, de mânie (care se manifestă cu violență).
Doar n-o crăpa fierea în el = nu i se va întâmpla nimic, doar n-o să moară de efortul făcut.
(Plin) de fiere (despre inima sau sufletul cuiva) = **a)** plin de răutate; **b)** foarte supărat.

FIERT, FIARTĂ

A o face fiartă (fam.) = **a)** a comite o eroare; **b)** a nu izbuti, a rata.

FIERTURĂ

A băga (pe cineva) în fierturi = a speria (pe cineva) foarte tare; a băga (pe cineva) în sperieți.

FIGURAȚIE

A face figurație = **a)** a avea rol de figurant; **b)** a fi figurant, a fi neînsemnat, a fi a cincea roată la căruță.

FIGURĂ

A face (cuiva) figura (fam.) = **a)** a face (cuiva) o farsă, a păcăli (pe cineva); **b)** a dezamăgi, a decepționa pe cineva.
A face figură (înv.; rar) = a însemna ceva (în societate).
A face figură bună (sau *rea*) = a face o impresie bună (sau rea) celor din jur.
A face figură de... = **a)** a avea aerul de...; **b)** a fi considerat (sau a ține să fie considerat) drept...
A face figuri (fam.) = **a)** a se da în spectacol; **b)** a face fițe; **c)** (despre aparate, dispozitive) a nu funcționa bine..
A se rupe în figuri (fam.) = a se grozăvi, a se fuduli, încercând cu orice preț să impresioneze.
Mare figură = persoană imprevizibilă, care surprinde (sau uimește) prin felul său de a fi sau de a acționa.

FIINȚĂ

A avea ființă (pe lume) (înv.) = **a)** a se naște; **b)** a exista.
A da ființă = a da viață; a făuri, a concretiza.
A fi (sau *a sta*, mai rar, *a se ține*) *în ființă* = **a)** a exista, a se afla; **b)** a se menține, a dăinui; **c)** a se păstra, a se conserva.

FILĂ

A cerceta (o lucrare) filă cu filă = a cerceta, a verifica (o lucrare) amănunțit, de la un capăt la altul, cu mare atenție.

FILM

A i se rupe filmul (fam.) = **a)** a-și pierde cunoștința; **b)** a nu mai realiza ce se întâmplă.

FILOZOFIE

Nu e mare filozofie (sau *nu e nicio filozofie*) (fam.) = este un lucru ușor de realizat (sub aparența de dificultate).

FIN

A face (pe cineva) hin (reg.) = a bate pe cineva.

A se sătura finul de nașul = a bate tare (pe cineva).

FIR

A avea două fire jumătate = **a)** a avea părul rar; **b)** a avea chelie.

A da cuiva un fir (arg.) = a da cuiva telefon.

A despica firul în patru = a cerceta un lucru în amănunt, în detaliu.

A se băga pe fir = a interveni în relația dintre două persoane; a se amesteca într-o acțiune.

A se ține (sau *a sta, a atârna*) *(numai) într-un fir de ață* (sau *de păr*) = **a)** a fi pe punctul de a se rupe; **b)** a fi în mare primejdie sau aproape de moarte.

A-și pierde firul = **a)** a încurca ideile în cursul unei expuneri; **b)** a-și pierde cumpătul.

A tăia firul de mălai în opt (sau *în patru*) = a fi foarte zgârcit.

Din (sau *de-a*) *fir în* (sau *a*) *păr* (sau, reg., *din fir în fir, din fir până în ață*) = cu de-amănuntul, cu minuțiozitate, exact.

Fir roșu = idee de bază, prezentată în tot cursul unei opere sau al unei acțiuni.

FIRE

A scoate (pe cineva) din fire = a enerva (pe cineva), a înfuria, a scoate din sărite, din răbdări.

A se pierde cu firea = a-și pierde cumpătul, curajul, a se descuraja.

A se prăpădi (sau *a se rupe*) *cu firea* = **a)** a face tot posibilul; a se strădui; **b)** a se consuma foarte mult sufletește; a-și face prea multe griji.

A se trece cu firea = a lua lucrurile prea în serios, a se speria, a se pierde.

A sta în firea cuiva = a ține de caracterul cuiva.

A-și face (sau *a prinde la*) *fire* (pop.) = **a)** a-și păstra (sau a-și recâștiga) sângele rece; **b)** a-și face (sau a prinde) curaj.

A-și ieși din fire = a se enerva foarte tare, a-și ieși din sărite, a-și pierde cumpătul.

A-și pierde firea (sau *a se pierde cu firea*) = a nu se mai putea stăpâni, a-și pierde cumpătul.

A-și ține (sau *a-și păstra*) *firea* (înv. *a-și îngădui firii*) = a se stăpâni, a-și păstra cumpătul.

A-și veni în (înv. *la*) *fire* = a-și reveni (după un șoc, o emoție puternică, un leșin).

FIT

A trage la fit (fam.) = a lipsi de la datorie, în special de la orele de școală; a chiuli.

FITIL

A băga (sau *a vârî*) *un fitil* (sau *fitiluri*) = **a)** a îmboldi pe cineva să facă ceva; **b)** a provoca intrigi, discordie.

A pune (sau *a da*) *(cuiva) fitil* (fam.) = **a)** a îmboldi pe cineva să facă ceva; **b)** a ațâța, a întărâta pe cineva împotriva cuiva.

FITUI

A se fitui cu cineva (fam.) = **a)** a se achita de o datorie; **b)** a se răfui cu cineva.

FIȚE

A face fițe (fam.) = **a)** a se arăta mofturos, a se fandosi, a se sclifosi; **b)** a se arăta rugat.

FIZIONOMIE

Joc de fizionomie = figură mobilă a figurii.

FIXAȚIE

A face o fixație pentru ceva sau cineva = a fi obsedat de ceva sau cineva.

FLACĂRĂ

A fi în flăcări = **a)** a arde puternic; **b)** a fi cuprins de flăcări.

FLEANCĂ

Ține-ți (sau *închide-ți, tacă-ți*) *fleanca* (sau *pliscul, clanța*)! (fam.) = taci! nu mai vorbi fără socoteală!

FLIȘCĂ

Flișcă de muiere (reg.) = persoană care nu poate să țină un secret, gură-spartă, limbut.

FLOARE

A strânge degetele floare = a strânge degetele cap la cap.

De florile mărului (sau *de flori de cuc*) = **a)** în zadar; **b)** fără un scop definit, gratuit.

(E) floare la ureche = (e un) lucru de puțină importanță sau gravitate, foarte ușor de rezolvat.

FLOCOS, -OASĂ

Câinele flocos numai lui își ține de cald, se spune despre cei avuți și zgârciți.

FLUIER

A cânta cu fluierele (pop. și fam.) = a sta ghemuit, cu genunchii la gură.

FLUIERA

A fluiera a pagubă = **a)** a fluiera în semn de părere de rău pentru o pagubă suferită, pentru o neizbândă; **b)** a face o prostie, a suferi un insucces, fără a mai putea schimba lucrurile.

A fluiera în biserică (fam.) = a comite fapte care șochează, care contravin moralei curente, normelor de conduită etc.

A(-i) fluiera cuiva (sau *pe cineva*) = **a)** a chema pe cineva printr-o fluierătură; **b)** a avertiza pe cineva printr-o fluierătură.

Domnul fluieră în biserică, se spune despre oamenii înșelați.

Fluieră-n bute = bețiv.

FLUTUREL

A avea fluturei (fam.) = **a)** a fi în toane; **b)** a se purta bizar.

FOAIE

A da (sau *a-i face*) *(cuiva) pe foaie* (sau *foi*) = a-i da bătaie.

A întoarce foaia (sau *a o întoarce pe foaia cealaltă* ori *a schimba pe altă foaie*) = a-şi schimba atitudinea sau purtarea faţă de cineva, devenind mai aspru.

Foaie peste foaie şi la mijloc tufă, se spune despre o plăcintă fără umplutură.

FOALE

A da (sau *a-i face*) *cuiva pe foaie* (sau *foi*) = a bate pe cineva.

A beli (pe cineva) foale (înv. şi pop.) = a jupui pe cineva, a beli pielea cuiva.

Sătul foaie (înv. şi pop.), se spune despre un om îmbuibat de mâncare.

FOAME

A i se lungi (cuiva) urechile de foame = a răbda multă vreme de foame.

A muri (sau *a crăpa, a leşina* ori *a fi leşinat* sau *lat*) *de foame* (pop. şi fam.) = **a)** a fi foarte flămând; **b)** a fi foarte sărac, a nu avea cu ce trăi.

A muri (sau *a fi muritor*) *de foame* (fig.) = a fi foarte sărac.

A se usca de foame (înv.) = a avea o puternică senzaţie de foame.

Foame de lup = foame mare.

FOARTE

Nici prea-prea, nici foarte-foarte (fam.) = potrivit, moderat; nici bun, nici rău, aşa şi aşa.

FOC

A arde ca focul = **a)** a fi foarte fierbinte; **b)** (spec.; despre bolnavi) a avea febră (mare).

A arunca (sau *a pune*) *paie pe* (sau *peste*) *foc* (ori *a stinge focul cu paie*) = **a)** (despre oameni) a întărâta, a aţâţa şi mai mult pe cineva; **b)** (despre situaţii) a se înrăutăţi, a se agrava.

A da cu mâna în foc (rar) = a obţine bani mulţi (pe neaşteptate).

A da în foc (despre lichide) = a se umfla, a curge afară din vas când fierb.

A deschide focul = a începe să tragă cu arma.

A fi (sau *a sta*) *între două focuri* = a fi încolţit din două părţi.

A fi cu borşul la foc şi cu peştele în iaz = a se lăuda înainte de reuşită.

A-i ajunge cuiva focul la unghii = a ajunge într-o situaţie grea, disperată, când trebuie luate măsuri imediate.

A împuşca doi iepuri dintr-un foc = a realiza două lucruri dintr-o acţiune.

A înjura de mama focului (sau *ca un birjar, ca la uşa cortului, de toţi sfinţii*) = a înjura foarte urât.

A lua (cuiva) porumbul de pe foc = a dejuca planurile cuiva, a-i juca o festă.

A lua foc = a se înfierbânta, a se aprinde.

A lua focul cu gura = a afirma un lucru cu toată tăria.

A lua focul cu mâna altuia (sau *a scoate castanele din foc cu mâna altuia*) = **a)** a pune pe altcineva să întreprindă o acţiune primejdioasă; **b)** a fugi de răspundere, lăsând munca pe seama altuia.

A lua focul în gură (reg.) = a se împărtăşi.

A lua (sau *a prinde*) *foc cu gura* (sau *a mânca foc*) *(pentru cineva)* = **a)** a face tot posibilul, a fi gata la orice sacrificii (în favoarea cuiva); **b)** a apăra cu tărie pe cineva; **c)** a afirma un lucru cu toată tăria.

A pune pe cineva pe foc = **a)** a cere cuiva ceva cu prea mare stăruinţă; **b)** a insista prea mult ca cineva să acţioneze într-un anumit sens.

A scuipa foc (despre oameni) = a fi furios, foarte supărat.

A se arunca (sau *a intra*) *în foc (pentru cineva* sau *ceva)* = a-şi expune viaţa (pentru cineva sau ceva).

A se face (sau *a fi, a se mânia, a se supăra*) *foc (şi pară)* [sau *a scuipa foc (de mânie)*] = a se supăra, a se înfuria, a se mânia foarte tare.

A sta (sau *a şedea*) *ca pe foc* (ori *ca pe ghimpi*) = a aştepta ceva cu mare nerăbdare.

A-şi băga capul în foc = a-şi pune viaţa în primejdie.

A-şi da foc la valiză = a face o gafă ireparabilă, cu consecinţe neplăcute.

A(-şi) pune (sau *a-şi băga*) *mâna în foc (pentru cineva)* = a garanta pentru faptele, pentru cinstea cuiva.

A-şi scoate un foc de la inimă (fig.) = **a)** a se răzbuna pe cineva; **b)** a scăpa de o suferinţă.

A-şi vărsa focul (fig.) = **a)** a se destăinui, a-şi descărca sufletul; **b)** a-şi descărca nervii, a se răcori.

A trece (o ţară, un oraş etc.*) prin foc şi sabie* = a incendia, a distruge cu forţa armată; a nimici, a pustii.

A trece (sau *a sări*) *prin foc* = a înfrunta orice primejdie, a face tot posibilul pentru atingerea unui scop.

A turna gaz pe foc = a contribui la agravarea unei situaţii dificile.

Arză-l (-o, -i, -le) focul (adesea fam. şi glumeţ) = **a)** exprimă o imprecaţie; **b)** exprimă admiraţia.

(Bea apă clocotită şi) mănâncă foc (sau *jăratic*) = e foarte iute, sprinten.

Cu foc (fig.) = cu entuziasm, înfocat.

De mama focului = în gradul cel mai înalt; grozav, straşnic.

(Doar) n-o fi foc = **a)** nu e nicio nenorocire; **b)** nu e nicio grabă.

Fără foc (fig.) = (într-un mod) lipsit de pasiune, rece.

Foc de paie = entuziasm, sentiment, pasiune de scurtă durată.

Foc şi pară = înfierbântat, îndârjit, înverşunat; pornit; extrem de supărat, înfuriat.

Harnic (sau *iute* etc.) *(de mănâncă) foc* = foarte harnic (sau iute etc.).

În focul... (fig.) = cu înflăcărare, cu entuziasm, cu aprindere.

N-o fi foc (fam.) = nu e nicio nenorocire.
Nu iese fum, fără foc (sau *până nu faci foc, nu iese fum*) = în orice zvon, oricât de exagerat, există un sâmbure de adevăr.
(Plin) de foc = înflăcărat, aprins, înfocat.
Supărat foc = foarte supărat.

FOFÂRLICĂ

A umbla cu fofârlica (fam.) = a) a face şmecherii, înşelăciuni; b) a încerca să înşele pe cineva; c) a fi intrigant.

FOFEAZĂ

A umbla ca o fofează = a umbla repede.

FOFILĂ

A face fofilă (reg.) = a bate până la sânge pe cineva.

FOFLENCHI

N-are niciun foflenchi (înv.) = n-are niciun haz.

FOLOS

Ce folos de... (sau *că..., dacă?*) = a) la ce bun? b) degeaba.

FOND

A fi în fonduri (fam.) = a avea bani.

FONF, FOANFĂ

A la fonfé (înv.; peior.; despre pronunţie) = cu aere pretenţioase de distincţie (imitând pronunţia franţuzească).

FORAND

A avea forand (Ban.; germanism) = a avea întâietate.

FORFECĂTURĂ

A(-i) trage (cuiva) o forfecătură (reg.) = a) a certa pe cineva; b) a bate pe cineva.

FORFOTĂ

A umbla forfota = a umbla grăbit (şi fără rost) de colo până colo; a forfoti.

FORMĂ

A bate (pe cineva) în toată forma (Trans.; germanism) = a bate pe cineva foarte tare.
A băga formele (pop.) = a începe, la primărie, îndeplinirea formalităţilor pentru o căsătorie.
A face (cuiva) formele (arg.) = a ucide pe cineva.
A fi în formă = a fi, a se găsi în cele mai bune condiţii (fizice şi intelectuale).
A lua (sau *a căpăta, a prinde*) *formă* = a începe să aibă o aparenţă uşor de recunoscut.

FORTE

A se face forte = a) a face toate eforturile pentru a reuşi într-o acţiune; b) a se declara capabil, în stare să depăşească o încercare anevoioasă.

FORŢA

A forţa (cuiva) mâna = a constrânge (pe cineva) să facă ceva.
A forţa nota = a) a lua o notă care depăşeşte posibilităţile vocii; b) a întrece măsura în comportarea faţă de cineva; a exagera.
A forţa uşa cuiva = a intra cu sila în casa cuiva.
A forţa uşi deschise = a demonstra adevăruri deja bine cunoscute.

FOTOLIU

A urca pe cineva în fotoliul prezidenţial = a alege pe cineva preşedinte.

FRAGĂ

În pofida fragilor, mănâncă frunzele (sau *pentru fragă, şi frunza ţi-e dragă*), se spune despre cei care se mulţumesc cu puţin, neputând obţine ceea ce doresc.

FRAGED, -Ă

A fi fraget la limbă (reg.) = a) a vorbi prea mult, a fi limbut; b) a nu putea păstra un secret, a fi gură-spartă.

FRANC

A avea franci (fam.) = a avea bani mulţi.
A căuta francu' popii (reg.; fam.) = a) a fi în agonie; b) a fi gata de moarte.

FRASIN

Chilipir de frasin (reg.) = avantaj, chilipir neînsemnat.

FRATE

A fi frate întru Hristos (bis.) = a fi creştin.
Frate, frate, dar brânza-i pe bani = trebuie să-ţi protejezi interesele de rude sau de prieteni apropiaţi.

FRĂMÂNTA

A frământa la inimă (înv. şi pop.) = a avea colici.
A frământa pământul = a) a bate pământul cu picioarele prin lovituri puternice şi repetate; b) a dansa (cu pasiune).
A frământa pe cineva cu picioarele = a bate foarte tare pe cineva călcându-l în picioare.
A se frământa cu gândul (sau *cu mintea, cu firea*) = a) a fi preocupat intens şi chinuitor de ceva, a se întrece cu firea; b) a se consuma foarte mult sufleteşte.
A-şi frământa mâinile = a manifesta o mare nelinişte, o tulburare sufletească prin frecarea puternică a mâinilor.
A-şi frământa mintea (sau *capul* ori *creierul*) = a se gândi intens pentru a soluţiona o problemă, a-şi bate capul.
Femeia ce nu voieşte să frământe, toată ziua cerne (pop.) = a) se spune despre cei care, nedorind să realizeze o acţiune, acordă o atenţie prea mare pregătirii acesteia; b) se spune despre oamenii leneşi, care amână realizarea unei acţiuni.

FRĂSINEL

A umbla (de) frunza frăsinelului (pop.) = a umbla fără niciun rost, fără niciun scop, a fi haimana; a hoinări, a vagabonda.

FRĂŢEŞTE

A împărţi ceva frăţeşte = a împărţi în părţi egale, în mod corect, cinstit.

FRĂŢIE

A-i fi frăţie (cuiva) = a-i fi rudă (cuiva).

FRÂNGE

A frânge carul (pop.) = a nu reuşi.

A frânge (cuiva) gâtul = a omorî (pe cineva).
A frânge (sau, refl., *a i se frânge*) *cuiva inima* (sau *sufletul*) = a) a (se) mâhni peste măsură; b) a (se) înduioșa până la lacrimi.
A-i frânge cuiva turta (pop.) = a) a rupe, în mod ritual, o turtă deasupra capului unui copil, la aniversarea zilei de naștere; b) a bate pe cineva.
A-și frânge gâtul = a) a muri într-un accident; b) a-și compromite situația prin întreprinderi riscante; c) a da faliment.
A-și frânge mâinile (fig.) = a) a-și împreuna mâinile și a-și îndoi cu putere degetele (ca expresie a durerii, a deznădejdii etc); b) a se căi.

FRÂNGHIE

A-l strânge pe cineva frâmbiile (reg.) = a fi constrâns de împrejurări.

FRÂNT, -Ă

(A fi) beat frânt = (a fi) foarte beat.
A nu avea (nicio) para (sau *lescaie*) *frântă* = a nu avea niciun ban.
A nu face (nicio) para frântă = a nu valora nimic.
Beat frânt = foarte beat, beat mort.
Frânt de oboseală (sau *de osteneală*) = epuizat, peste măsură de obosit, istovit.
Na-ți-o frântă, că ți-am dres-o (glumeț), se spune celui care, într-o situație dificilă, pretinde că a găsit o soluție.
Nicio para (sau *leșcaie, boabă*) *frântă* = niciun ban, absolut nimic.

FRÂNTURĂ

Frântură de limbă = a) vorbire încâlcită; b) (p. ext.) frază încâlcită, alcătuită din cuvinte greu de rostit.

FRÂU

A da (cuiva sau *la ceva) frâu liber* (sau *slobod*) = a lăsa în voie.
A da frâu calului = a îndemna calul la galop, a-l lăsa să fugă.
A lăsa (pe cineva) în frâul său = a lăsa pe cineva să acționeze după bunul plac.
A pune (în) frâu = a stăvili; a înfrâna, a stăpâni.
A slobozi frâul (sau *a slăbi din frâu*) = a lăsa (mai) liber.
A-și pune frâu limbii (sau *gurii*) (ori *a-și pune frâu la limbă*) = a vorbi cumpătat, cu prudență; a se reține de la vorbă.
A ține (pe cineva) în (sau *de, din*) *frâu* = a domoli avântul sau pornirile cuiva.
A ține (pe cineva) în șapte (sau *nouă*) *frâie* = a supraveghea (pe cineva) de aproape, a nu-i lăsa nicio libertate.
Fără frâu = fără măsură, necugetat.
La măgăriță bătrână frâu poleit (pop.), se spune despre un lucru nepotrivit.

FRECA

A freca (cuiva) ridichea (la nas) (pop. și fam.) = a) a mustra pe cineva; b) a bate, a chinui.
A freca menta (sau *parul, mangalul*) (sau *a o freca*) = a nu face nimic important (pretinzând însă că este foarte ocupat).
A freca (pe cineva) de gâlci (pop.) = a) a pune la punct pe cineva; b) a învăța minte pe cineva.
A se freca la ochi (de uimire) = a fi foarte uimit.
A-și freca coatele pe băncile școlii (pop. și fam.) = a face studii îndelungate.
A-și freca mâinile (de bucurie, de mulțumire etc.) = a-și manifesta o stare sufletească (de bucurie, mulțumire etc.) prin gestul spontan de frecare a mâinilor.
A (și-) o freca (Trans.) = a se masturba.
Cât te-oi freca la ochi = într-un timp foarte scurt, cât ai clipi (din ochi).

FRECUȘ

A trage cuiva un frecuș (pop. și fam.) = a) a mustra pe cineva; b) a bate pe cineva.

FRENGHIE

Cu tichia de fringhie, cu pene de ciocârlie (reg.), se spune despre o persoană mândră de îmbrăcămintea sa.

FRICĂ

A băga (cuiva) frica în oase (sau *a băga frică în cineva*) = a înfricoșa (pe cineva).
A duce frica cuiva (sau *a ceva*) = a) a-i fi teamă de cineva sau ceva; b) a-i fi teamă să nu i se întâmple cuiva ceva rău.
A fi cu frica în spate (sau *în sân*) = a fi într-o continuă stare de neliniște, de teamă.
A-i intra frica (sau *groaza*) *în oase* = a fi înspăimântat, îngrozit.
A-i tremura chiloții de frică (arg.) = a-i fi foarte frică, a fi teribil de înspăimântat.
A se îngălbeni de frică = a se speria foarte tare.
A ști de frica cuiva (sau, pop., *a ști pe cineva de frică* ori, înv., *a avea cuiva de frică*) = a asculta pe cineva, fiindu-i frică de el.
(E vai de) frica lui! (pop.) = ce frică i-a fost!
Frica păzește bostănăria (sau *pepenii*) (reg.) = dacă nu le-ar fi teamă, oamenii ar face multe lucruri nepermise.
Cu frică (reg.) = teribil.
Meșter (de) strică, și drege de frică (pop.), se spune unui meseriaș prost sau unui om neîndemânatic.
Nici de frică = nicidecum, deloc, odată cu capul.

FRIG

A băga (pe cineva) în frig (pop. și fam.) = a) a se răsti la cineva; b) a amenința pe cineva.
A nu-i ține nici (sau *a nu-i face nici*) *(de) cald, nici (de) frig* = a-i fi indiferent.
Frig de moarte (sau *frigul morții*) = emoțiile (însoțite de fiori) prin care trece cineva atunci când se găsește în fața unei primejdii mari.

FRIGE

A frige (pe cineva) la inimă [sau *a-i frige (cuiva) inima*] = **a)** a provoca cuiva o durere vie, usturătoare; **b)** a provoca cuiva o mare suferință morală.

A-i frige (cuiva) pielea = **a)** a chinui (pe cineva), a-l amărî; **b)** a pedepsi foarte aspru (pe cineva); **c)** a se răzbuna (pe cineva).

A o frige la normal (în limbajul deținuților) = a face ceva cât se poate de bine.

Bea de frige (fig.; fam.; glumeț) = bea foarte mult.

Cât ai frige un ou = repede, într-o clipă.

Frige-o! (în limbajul deținuților) = pleacă!, du-te!

FRIPT, -Ă

A face (cuiva) zile fripte (pop. și fam.) = a necăji (pe cineva) zi de zi; a hărțui, a șicana.

A fi sărac fript = a fi foarte sărac.

A mânca (pe cineva) fript (pop. și fam.) = **a)** a chinui pe cineva; **b)** a distruge, a da gata (pe cineva).

FRONT

A face front comun = **a)** a sta cu fața spre...; **b)** (fig.) a se grupa pentru o apărare comună.

A reveni la front = a-și întoarce fața spre o direcție inițială.

A rupe (sau *a sparge*) *frontul* = a rupe linia de apărare a inamicului, a pătrunde forțat în linia de apărare a acestuia.

FRUMOS, -OASĂ

A da pe-afară de frumos (frumoasă) (ir.) = a fi (foarte) urât (urâtă).

A face frumos = **a)** (despre câini) a sta sluj; **b)** (ir.; despre oameni) a se manifesta după placul cuiva.

A fi frumos (din partea cuiva) = a se cuveni, a fi cuviincios; a fi lăudabil.

A lua (pe cineva) cu frumosul = a trata pe cineva blajin, cu menajamente.

A se face frumos (fam.) = a se îmbrăca și aranja cu grijă, a se găti.

A sta (sau *a ședea*) *frumos* = **a)** (despre obiecte de îmbrăcăminte) a i se potrivi (cuiva), a-i veni bine; **b)** (despre purtări) a fi așa cum trebuie, cum se cuvine, cum se cere.

Stai frumos! (fam.) = astâmpără-te! fii cuminte!

FRUMUSEȚE

A sta de frumusețe (fam.) = a sta degeaba.

O frumusețe (de)... = foarte frumos.

FRUNZĂ

A lua frunza-n bute = a fugi în lume.

A tăia frunză la câini = **a)** a nu avea o ocupație serioasă, a pierde vremea, nefăcând nimic; **b)** a trândăvi.

A trăi ca frunza pe apă = a trăi la voia întâmplării.

A umbla frunza lelii [sau *(de) frunza frăsinelului*, mai rar *frunza păltinelului* sau *lelea, teleleu*] = **a)** a umbla fără rost; **b)** a trândăvi.

Câtă frunză, câtă iarbă (sau *câtă frunză și iarbă*) = în număr foarte mare.

FRUPT

A mânca (de) frupt = a mânca de dulce.

FUDUL, -Ă

A fi fudul de-o ureche (glumeț) = a fi surd.

A fi fudul la coate (pop. și fam.; ir.) = a fi rupt în coate.

FUGĂ

A da o fugă (până la...) sau *a da (cu) fuga* = a se duce repede (până la...).

A o lua (sau *a o rupe*, rar, *a o pleca, a o apuca, a o tuli*) *la fugă* [sau *a o rupe* (ori *a rade, a o tăia*) *de-a fuga* (sau *de fugă*)] = a porni în goană.

A (o) ține numai (într-)o fugă = a alerga întruna, fără întrerupere.

A pune (sau *a lua*) *pe cineva pe* (sau *la*) *fugă* = **a)** a alunga; **b)** a fugări.

În fuga calului (sau *cailor*) = **a)** în galop; **b)** (fam.; p. ext.) în viteză.

În fugă (sau *în fuga*) *mare* = fugind foarte repede.

FUGI

A fugi din săltate (reg.) = a sălta.

A fugi în lume (sau *în toată lumea, în lumea largă*) = a pleca de acasă (fără să se știe unde).

A-i fugi (cuiva) ochii după cineva = a nu-și mai putea lua ochii de la cineva, a privi insistent, cu admirație, cu dor; a-i plăcea de cineva.

A-i fugi (cuiva) ochii în fundul capului = **a)** a i se tulbura vederea; **b)** a i se adânci ochii în orbite.

A-i fugi (cuiva) ochii pe ceva = a nu-și putea fixa privirea pe ceva (din cauza strălucirii sau a unei îmbinări de culori).

A-i fugi (cuiva) pământul (rar, *terenul*) *de sub picioare*, **a)** se spune când cineva își pierde echilibrul și este gata să cadă; **b)** (fig) când cineva se simte pierdut, când își pierde cumpătul.

A-i fugi (cuiva) sângele (la cap, la inimă) = a se congestiona.

A-i fugi (cuiva) sufletul = a fi inconștient, ca mort.

A-i fugi laptele (pop.; despre o lăuză) = a nu mai avea lapte.

A(-i) fugi printre (sau *dintre*) *degete* = **a)** (despre obiecte) a-i aluneca din mână; **b)** (despre persoane) a scăpa cu abilitate dintr-o împrejurare; **c)** (despre persoane) a nu se lăsa prins.

Fugi de-aici (fam.) = **a)** pleacă!; **b)** nu mai spune!

Fugi de-acolo! (fam.) = da' de unde! nici gând să fie așa!

FUGUȚA

A da fuguța = a se duce repede; a fugi.

Fuga-fuguța = foarte repede, repede de tot.

FUIOAGĂ

A umbla fuiogă (reg.) = a umbla fără rost.

FUIOR

A da pânza pe fuioare (pop.) = a se înșela într-o tranzacție, a da bun și a lua prost.

A fi pe deasupra ca fuiorul popii (pop.) = **a)** a fi mai mult decât se cuvine; **b)** a avea mari necazuri, pe lângă cele vechi.

A-şi lua (ale) trei fuioare (pop.) = **a)** a pleca repede de undeva, a o şterge; **b)** a-şi lua catrafusele.

A ţine fuior (cu cineva) (pop.) = a nu se lăsa intimidat de cineva.

A umbla ca fuiorul popii (pop.) = **a)** a umbla de colo-colo, fără astâmpăr; **b)** a umbla fără rost.

FULG

A bate (pe cineva) de-i merg (sau *să-i meargă*) *fulgii* (pop. şi fam.) = a bate tare (pe cineva).

A spăla fulg = **a)** a spăla foarte curat; **b)** a face să strălucească.

Ca fulgul = foarte uşor.

Ca fulgul pe apă = **a)** fără dificultate, uşor; **b)** la voia întâmplării.

Negustor greu ca fulgul pe apă (pop.) = negustor sărac, care face comerţ cu mărfuri mărunte, lipsite de valoare.

FULGER

Ca fulgerul (sau *ca un fulger*) = **a)** cu iuţeala fulgerului, iute; **b)** subit.

FULGERA

A fulgera din ochi (sau *cu privirea*) *pe cineva* (fig.) = **a)** a arunca asupra cuiva o privire iute şi tăioasă; **b)** a străpunge cu privirea pe cineva.

A(-i) fulgera (cuiva) ochii = a arunca priviri pătrunzătoare.

A tuna şi a fulgera = (despre oameni; şi la pers. I) **a)** a face scandal; **b)** a trânti şi a bufni.

FUM

A avea fum (sau *ceaţă*) *în creieri* (pop. şi fam.) = a fi beat.

A avea fumuri (în cap) = a fi înfumurat şi cu pretenţii nejustificate.

A pune (ceva) la fum = a afuma (ceva).

FUMEGA

A-i fumega (cuiva) nasul = a fi furios, supărat.

FUNCŢIE

A fi în funcţie de... = a depinde de...

FUND

A bea paharul până la fund = a îndura o supărare, un necaz, o durere până la capăt.

A da de fundul sacului = a termina resursele.

A dat de fund = i s-a înfundat.

A-i da (cuiva) de fund = **a)** a-i descifra (cuiva) cele mai ascunse gânduri; **b)** a înţelege pe deplin (pe cineva).

A-l mânca în fund (ori *în cur*) (arg.) = **a)** a fi indisciplinat; **b)** a fi agitat, a avea o stare de neastâmpăr; **c)** a fi imprudent expunându-se la riscuri inutile.

A rămâne cu fundul gol = a scăpăta, a sărăci.

A se da cu fundul (sau *cu curul*) *de pământ* (arg.) = a se supăra; a se enerva foarte tare.

A se da la fund = **a)** a se lăsa în adâncul apei, a se cufunda; **b)** (fam.) a dispărea din viaţa publică, a se retrage; **c)** a se ascunde pentru a scăpa de sub urmărire.

A se scula cu fundul în sus = a fi indispus, morocănos, arţăgos (dimineaţa).

A sta cu deştu-n fund (sau *în cur, în gură*) (arg.) = a sta cu braţele încrucişate, a nu face nimic, a trândăvi.

A sta cu fundul în două (sau *şapte*) *luntri* = **a)** a fi oportunist; **b)** a fi inconsecvent, a nu şti ce vrea.

(A veni) cu mâna-n fund (sau *în buzunar*) = (a veni) fără (a aduce) nimic.

Cu fundu-n sus = **a)** (despre lucruri) răvăşit, în dezordine; **b)** (despre oameni) morocănos, supărat.

Mută-ţi fundul (sau *hoitul*) (arg.) = du-te mai încolo!, pleacă de aici!

FUNDĂTURĂ

Bătătura-n fundătură, se spune despre o persoană care se aşază să lucreze în mijlocul unei intrări, împiedicând accesul.

FUNIE

A dezlega funia de la par (pop.) = a lămuri o situaţie încurcată, un echivoc, a lua o decizie.

A fi drept ca funia în traistă (sau *în sac*) (pop.; glumeţ) = **a)** a fi strâmb; **b)** (fig.) a fi necinstit.

A (i) se apropia [sau *a-i ajunge (cuiva), a i se strânge*] *funia de* (sau *la*) *par* (sau *de stejar*), **a)** se spune despre cei ajunşi într-o situaţie extrem de dificilă; **b)** a îmbătrâni, a i se apropia (cuiva) sfârşitul.

A juca pe funie = **a)** a umbla pe funie, făcând diferite figuri; **b)** (fig.) a fi abil, dibaci; **c)** a fi docil.

A paşte (o vacă) din funie (înv. şi pop.) = a paşte (o vacă) legată de funie.

A pune (cuiva) funia în coarne (pop.) = **a)** a duce de nas; **b)** a stăpâni (pe cineva) cu totul.

A se ţine funie (pop.) = a se întinde continuu, fără întrerupere.

A trage cu funia (înv.) = a măsura o suprafaţă de pământ.

A vorbi de funie în casa spânzuratului = a vorbi despre un lucru care poate supăra pe cineva dintre cei de faţă, dacă este interpretat ca o aluzie la el.

Drept ca funia în traistă (sau *în sac*) = **a)** (pop.; glumeţ) strâmb, răsucit; **b)** (fig.) nedrept, necinstit.

FURA

A fura cu urechea (înv. şi reg.) = a asculta pe furiş; a-şi încorda auzul.

A fura (cuiva) o sărutare (sau *un sărut*) = a săruta pe furiş sau prin surprindere, fără voia persoanei respective.

A fura (cuiva) ochii (sau *vederile*) = **a)** a orbi pe cineva; **b)** a fascina pe cineva; **c)** (fig.) a fi îndrăgostit.

A fura (cuiva) somnul (pop.) = a face pe cineva să nu poată dormi.

A fura din caşcaval (sport) = **a)** a fura startul; **b)** a nu păstra distanţa indicată de arbitri; **c)** a muta locul de execuţie a unei lovituri libere acordate de arbitru.

A fura inima (sau *mintea*) *(cuiva)* = a fermeca, a încânta pe cineva, a-i stârni dragostea.

A fura luleaua neamțului = a se îmbăta.

A fura meseria (cuiva) = a-și însuși pe apucate o meserie de la cineva (văzând cum o face și imitându-l).

A fura ouăle de sub cloșcă (sau *cloșca de pe ouă*) = a) a fi priceput la furat; b) a fi foarte abil.

A fura (pe cineva) cu ochiul = a privi pe cineva pe furiș (cu dragoste, cu simpatie).

A fura (pe cineva) cu zâmbetul = a captiva pe cineva zâmbind.

A fura startul (sport) = a porni într-o cursă înainte de semnalul oficial.

A fura ziua lui Dumnezeu = a lenevi.

A-l fura (pe cineva) gândurile = a cădea pradă gândurilor, a fi răpit de gânduri, a medita îndelung.

A-l fura (pe cineva) somnul (glumeț, *Aghiuță*) = a adormi.

A-și fura singur căciula = a-și face singur rău, crezând că obține un avantaj.

Pe furate(le) = prin furt, prin răpire, prin hoție.

Să nu vă fure șarpele de inimă! (pop.) = să nu vă împingă păcatul!

FURCĂ

A avea de furcă cu cineva (sau *cu ceva*) = a) a avea mult de luptat cu cineva (sau cu ceva); b) a avea dificultăți.

A avea stupit la furcă (pop.) = a avea ușurință la vorbă, a vorbi mult și cu plăcere, a avea chef de vorbă.

A bate furcă (pe cineva) (reg.) = a bate (pe cineva) foarte mult.

A da (cuiva) de furcă = a da (cuiva) mult de lucru, a face (pe cineva) să-și bată capul cu chestiuni greu de rezolvat; a face cuiva greutăți.

A fi aruncat din furcă = a sta în dezordine.

A lua pe cineva cu furca lungă (reg.) = a lua pe cineva din scurt; a certa.

A nu avea de furcă (pop.) = a fi sărac cu desăvârșire.

A se certa furcă (pop.) = a se certa foarte tare; a se certa mereu.

A se ține furcă (cu cineva) = a se certa continuu cu cineva.

A ține furcă (la ceva) (pop.) = a ține morțiș (la ceva).

A umbla (sau *a sta*) *furca* (într-un joc de copii) = a umbla sau a sta în mâini, cu picioarele ridicate.

Parc-ar fi puse (sau *adunate*) *cu furca*, se spune despre lucruri așezate în dezordine, nesortate.

FURIȘA

A se furișa de cineva (sau *de undeva*) = a pleca (de lângă cineva sau de undeva) pe furiș, tiptil.

FURNICA

A furnica de lume = a fi ticsit (arhiplin) de lume.

FURNICAR

Nu băga bâta-n furnicar (pop.) = nu te amesteca unde nu e treaba ta.

FURNICĂ

A fi harnic precum o furnică = se spune despre un om foarte muncitor.

A mânca precum o furnică (sau *ca furnicile*) = a mânca foarte puțin.

A mânca furnici (pop.) = a minți.

A se prăsi ca furnicile (pop.) = a se înmulți foarte repede și în număr mare.

FUROARE

A face furori (fam.) = a provoca admirație, senzație, mai ales prin aspectul exterior.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

G

GABJĂ

A pune (sau *a turna*) *gabja pe cineva* (Mold.; Bucov.) = a pune mâna pe cineva, a înhăța.

GAIBARACE

Cu gaibaracele în sus (pop. și fam.) = cu picioarele în sus.

GAIDINE

Cu gaidinile-n sus (glumeț) = trântit pe spate, cu picioarele, mâinile sau labele în sus.

GAIE

A lua gaia pe cineva (fam.) = a o păți.

A merge (sau *a veni*) *laie* (sau *gaie*) (pop.) = a merge în ceată, cu zgomot mare.

A o ține ca gaia-mațu = **a)** a ține ceva foarte strâns; **b)** a insista obsesiv într-o anumită direcție, a susține cu încăpățânare o idee, o părere.

A păpa gaia pe cineva (glumeț) = a da de belea.

A se ține gaie după (sau *de*) *cineva* (pop.) = a se ține scai de cineva.

(A se uita) cu un ochi la gaie și cu altul la tigaie = (a se uita) șașiu.

M-a (sau *te-a* etc.) *luat gaia* = am (sau ai etc.) pățit-o, am (sau ai) dat de necaz, de bucluc.

Se ține gaie după (sau *de*) *cineva*, se zice despre o persoană de care nu poți scăpa.

GAIȚĂ

A se ține gaiță de (sau *după cineva*) (pop. și fam.) = a se ține scai de (sau după) cineva.

Tacă-ți gaița = tacă-ți gura.

GAJ

A lua pe gaj (rar) = a lua un împrumut depunând un gaj.

A ține în gaj (rar) = a avea un obiect străin ca o garanție pentru o datorie.

GALANT, -Ă

A se purta galant = a fi darnic, mărinimos.

GALBEN, -Ă

(A fi) galben de gras (ir.) = (a fi) slab, palid.

A i se face (cuiva) galben (sau *negru*) *înaintea ochilor* = a-i veni (cuiva) ameteală, a i se face rău.

A râde galben = a râde silit, fals, a se preface că râde, a râde fără chef.

(A se face sau *a fi) galben ca ceara* (sau *ca turta de ceară*) = (a deveni) foarte palid din cauza unei emoții sau a unei boli.

Galben de spaimă = care s-a făcut (brusc) palid din cauza unei spaime puternice.

Moară galbenă (sau *roșie*) (arg.) = ceas de mână.

GALERIE

A face galerie = a se manifesta zgomotos în semn de aprobare, de încurajare (în cursul unui spectacol, al unei întreceri sportive etc.).

GARANT, -Ă

A purta garant(ă) (franțuzism; ieșit din uz) = a garanta.

GARANȚIE

A da garanție = a da asigurări că un lucru va fi îndeplinit.

A lua (pe cineva) pe garanție = a garanta.

A prezenta garanție = a fi de încredere, a oferi siguranță.

Pe garanția cuiva = pe răspunderea cuiva.

GARD

A ajunge ca gardul = a slăbi foarte tare.

A avea gard (arg.) = **a)** a avea alibi; **b)** a avea adăpost.

A da din gard (sau *din gardul Mântulesei* ori, reg., *din gardul Oancei, Răzoarei, Bârlobrezoaiei, Iloaiei*) = a nu da cuiva ceea ce ți s-a cerut.

A-i părea gardul pârleaz = a fugi mâncând pământul.

A lega cartea (sau *școala*) *de gard* = a nu se mai ține de învățătură.

A lega (ceva) la (sau *de*) *gard* = a abandona, a renunța (la ceva).

A lega (pe cineva) la gard = a prosti, a păcăli.

A nimeri (sau *a da*) *(ca Ieremia) cu oiștea-n gard* = a spune un lucru nepotrivit, a face o gafă, o prostie.

A sări peste (sau *dincolo de*) *gard* (despre bărbați) = a depăși limita admisă (prin atitudinea, faptele sale).

A se lipi (de cineva) ca cocoșatul de gard = a da greș, a eșua.

A se ține de ceva ca orbul de gard = **a)** a persevera într-o acțiune; **b)** a căuta sprijin, a nu fi independent.

A-și pune gard la gură = **a)** a-și impune tăcere, a-și pune lacăt la gură; **b)** (la imperativ) tacă-ți gura!

A umbla cu gardul (arg.) = a fila pe cineva.

Din gardul Oancei (reg.; fam.), se spune ca răspuns negativ la o cerere care nu poate fi satisfăcută.

Gardul rău învață vita vicleană = obstacolele puse în calea cuiva din răutate împing omul să devină șmecher.

N-are a face banul birului cu gardul țarinei (înv.) = n-are a face una cu alta.

Păsările fripte nu se găsesc în parii gardurilor = avantajele, indiferent de natură, nu se găsesc peste tot cu ușurință.

Propteaua gardului (pop.) = persoană leneșă (și urâtă).

GARDĂ

A face (sau *a fi*) *de gardă* = **a)** a păzi; **b)** (despre personalul medical) a rămâne în spital până în ziua următoare supraveghind starea sănătății bolnavilor și rezolvând cazurile urgente.

A pune pe cineva în gardă = a preveni pe cineva.

A se pune în gardă = **a)** (la scrimă) a lua poziția de apărare sau de atac; **b)** (fig.) a-și lua toate măsurile de precauție spre a nu fi surprins de un lucru neplăcut, a fi prevăzător, precaut.

Vechea gardă (sau *garda veche*) = grupul celor care au participat în trecut la o acțiune politică, socială, culturală etc.

GAȘCĂ

A fi de gașcă = a avea spirit camaraderesc, a fi sociabil, de treabă.

A (se) sparge gașca = **a)** (despre un grup de prieteni, o bandă de hoți etc.) a (se) destrăma, a (se) risipi, a (se) împrăștia, a (se) destrăma; **b)** a se termina, a (se) pune capăt unei petreceri sau adunări.

GATA

A da gata = **a)** a isprăvi, a lichida, a termina ceva; **b)** a chinui, a distruge pe cineva; **c)** a zăpăci, a ului pe cineva.

A fi gata = **a)** a fi gătit, aranjat; **b)** (despre persoane) a fi pregătit pentru a săvârși ceva; **c)** a fi în stare să...; **d)** a fi cât pe ce să...

A fi gata la (sau *de*) *bătaie* = a fi pregătit și chiar dornic să se bată.

A plăti de-a gata = a da toți banii datorați o dată.

A sta gata să... = a fi gata să...

A veni (sau *a sosi*) *la de-a gata* = a profita de ceva făcut de altul.

GAURĂ

A astupa o gaură (sau *găuri*) (fam.) = a plăti din datorii, a reuși să realizeze unele lucruri strict necesare.

A da gaură (arg.) = **a)** a delapida, a fura; a obține un profit în mod ilicit; **b)** a câștiga la jocurile de noroc; **c)** a înjunghia; **d)** a împușca; **e)** (reg.) a avea relații sexuale cu o femeie.

A se ascunde (ca) în gaură de șarpe = a se ascunde într-un loc sigur.

A (se) face (sau *a fi*) *gaură* (sau *bortă*) *în cer* = a se întâmpla un lucru neobișnuit.

A sufla pe gaură = a nu putea intra în casă.

Doar nu s-o face gaură-n cer = nu va fi o pagubă prea mare, n-o să se întâmple nimic rău.

Gaură de șarpe (sau *de șoarece*) = loc ferit care servește cuiva ca ascunzătoare.

GAZ

A arde gaz (sau *gazul*) *de pomană* = a nu face nimic, a pierde vremea de pomană, a lenevi, a trândăvi.

A turna gaz pe foc = a contribui la înrăutățirea unei situații dificile.

Doar n-am băut gaz! (pop. și fam.), se spune ca răspuns negativ la o propunere nepotrivită; nici nu mă gândesc!

GĂINA

A se duce unde s-a găinat cioara-ntâi = a se duce departe, de unde să nu se mai întoarcă.

GĂINĂ

(A ajuns) oul mai cu minte decât găina, se spune despre tinerii care se cred mai înțelepți decât cei vârstnici.

A avea orbul găinilor = a nu vedea sau a nu observa un obiect aflat foarte aproape; a nu vedea bine.

A cânta găina în casă = a fi sub papucul nevestei.

A fi ca găina cu ou = a nu-și găsi locul.

A i se face (cuiva) pielea găină (sau *piele de găină*) = **a)** a i se încreți (cuiva) pielea de frică, de frig; **b)** (fig.) a-i fi (cuiva) foarte frică, frig etc.

A mânca numai picioare de găini = a fi mincinos și flecar.

A petrece (sau *a trăi*) *ca găina la moară* (pop.) = a trăi bine, a avea trai îmbelșugat.

A se culca (odată) cu găinile = a se culca foarte devreme.

A sta (sau *a umbla*) *ca o găină* (sau *o curcă*) *plouată* = a fi trist, descurajat, abătut.

A ședea ca găina între lemne (pop.) = a fi posac, tăcut.

A tăia găina care face ouăle de aur = a sacrifica o sursă sigură și constantă de câștiguri mai mici în speranța unui câștig (mai) mare.

A umbla ca o găină beată = a umbla împleticindu-se.

De râsul găinilor (sau *curcilor, lumii*) = ridicol, penibil.

GĂITAN

A merge găitan (fam.) = (despre acțiuni, activități) a merge, a decurge, a evolua bine.

GĂLĂTUȘ

A-i merge mâncarea pe gât gălătuș = a înghiți cu noduri, a nu-i pica bine.

GĂLBINARE

A găsi pe cineva gălbinarea (pop.) = a se îmbolnăvi de frică.

A suferi de gălbinare rusească (pop.; glumeț) = a fi bețiv.

A-și înghiți gălbinarea (pop.) = **a)** a păți ceva din prea mult efort făcut odată, a se trece cu firea; **b)** a muri.

GĂLEATĂ

A ploua (sau *a turna, a vărsa, a cădea*) *cu găleata* = a ploua foarte tare, torențial.

Vaca răstoarnă găleata după ce o umple cu lapte, se spune despre cei care își compromit, din greșeală sau nepricepere, propria lor muncă.

GĂLUȘCĂ

A înghiți gălușca (sau *hapul*) = a suporta o neplăcere fără să cârtească, a îndura un afront.

A înghiți găluște = a plânge cu sughițuri.

GĂOACE

A ieși din găoace (pop. și fam.) = **a)** a scăpa de un rău; **b)** (despre pui; (fig.) despre oameni) a apărea pe lume.

A pune palmele găoace = a curba și a alipi palmele astfel încât să formeze o scobitură.

A se închide în găoacea sa = a se izola de lume.

GĂRGĂUN

A fi cu (sau *a avea*) *gărgăuni în* (sau *la*) *cap* = **a)** a avea toane, fumuri, idei ciudate, anormale, extravagante; **b)** a fi extrem de încrezut.

A-i intra (cuiva) gărgăuni în cap = a deveni ciudat, extravagant sau încrezut.

A scoate (cuiva) gărgăunii (din cap) = a face (pe cineva) să renunțe la ideile ciudate, anormale, extravagante pe care le are; a aduce pe cineva la realitate, a-i scoate cuiva fumurile.

GĂSELNIȚĂ

Găsi-te-ar găselnițele (Munt.) = lovi-te-ar boala.

GĂSI

A găsi capac la toate = a) a avea un răspuns pentru orice întrebare; b) a avea sau a dovedi prezență de spirit (în orice situație).

A găsi de cuviință (sau pop., *cu cale*) = a considera nimerit, potrivit.

A găsi de lucru = a) a avea ce (sau unde) să muncească; b) a avea o ocupație, a avea treabă, a fi ocupat.

A găsit orbul Brăila (pop. și fam.) = a) a nimerit-o, s-a prins, în sfârșit; b) o să mă descurc, o să găsesc și eu ce caut.

A(-i) găsi (cuiva) dreptate (reg.) = a(-i) face (cuiva) dreptate.

A-i găsi cuiva față (înv.) = a descoperi (o rezolvare).

A-i găsi cuiva leacul (pop.) = a-i veni de hac, a găsi ac de cojocul cuiva, a găsi mijlocul, posibilitatea de a stăpâni, de a struni pe cineva.

A nu găsi cuvinte = a nu fi în stare (sub presiunea unui sentiment puternic) să exprimi ceea ce gândești.

A nu-și găsi astâmpăr(ul) (pop. și fam.; despre copii) = a nu sta liniștit, a alerga de colo-colo, a fi agitat.

A nu-și mai găsi loc (sau *locul*) (*de bucurie, de veselie*) = a fi foarte bucuros (fericit, vesel).

A se găsi de față = a fi de față.

A se găsi scris (înv.) = a fi scris.

A-și găsi (cu cineva) beleaua (sau *Bacâul* ori *mantaua*) (fam.) = a se afla într-o situație neplăcută, a avea necazuri, a da de bucluc, a da de dracul.

A-și găsi moartea (sau *mormântul*) = a muri (în mod tragic).

A-și găsi omul (sau *nașul, popa* ori *lelea bărbatul*) (pop. și fam.) = a da de cineva pe care nu-l poți înșela sau birui, care te obligă să te comporți cum se cuvine.

A-și găsi pălămida (arg.) = a nu găsi nimic de furat cu ocazia unei spargeri.

A-și găsi prostul = a-și găsi omul pe care să-l poată înșela sau pune la treabă în locul lui.

A-și găsi (sau, refl., *a se găsi*) *să...* = a veni (pe neașteptate și într-un moment nepotrivit) să...

A-și găsi vreme (sau *prilej*) (înv.) = a) a găsi momentul potrivit, favorabil pentru a întreprinde ceva; b) a-și face timp pentru ceva.

Ce te-a găsit (de...)? = (exprimă reproșul) ce ai? ce ți s-a întâmplat (de...)? ce te-a apucat?

Găsi-te-ar cârlile (sau *dracii*) = fir-ai al naibii.

Să te găsesc sănătos! = formulă de salut la despărțire.

(Tocmai) tu te-ai găsit să..., exprimă mirarea față de o faptă a cuiva, pe care ai fi așteptat-o mai curând din partea altuia.

Tu cu mine (sau *cu el* etc.) *ți-ai* (sau *te-ai*) *găsit (să...)* (pop. și fam.), exprimare a mirării, a indignării etc., față de fapte sau cuvinte nepotrivite.

Ți-ai găsit! = aș! de unde! nici gând!

Ți-ai (și) găsit omul!, se spune cuiva care se înșală în încrederea pe care o acordă unei persoane, în speranțele pe care și le pune într-însa.

GĂSIRE

Găsire bună (rar) = urare de revedere fericită, bună.

GĂTI

A găti cuiva o papară (pop.) = a pregăti cuiva ceva rău.

A găti de plecare (pop.) = a duce până la capăt; a termina, a sfârși, a încheia, a mântui.

A se găti de drum (pop.) = a) a se pregăti să plece la drum; b) a trage să moară.

GĂUN, - Ă

A auzi găun (înv.) = a suna a gol.

GĂVAN

A dat Nan de găvan (pop.) = a) a pățit-o, a dat de bucluc; b) s-a săturat.

A (i) se umple găvanul (pop.; fig.) = a nu mai rezista.

Anu' și găvanu' (pop.), se spune despre femeile care nasc în fiecare an.

GÂDILA

A gâdila (în mod plăcut) auzul (cuiva) = a) a da (cuiva) o veste bună; b) a linguși (pe cineva).

A gâdila pe cineva la inimă (pop.; fig.) = a linguși.

GÂDILICI

A avea gâdilici la limbă (pop. și fam.), a) se spune despre un om care vorbește (prea) mult, care nu se poate abține să nu vorbească; b) a nu putea ține un secret; c) a nu se putea abține să spună adevărul pe care îl gândește.

GÂND

A aluneca cu gândul = a trece pe nesimțite de la un gând la altul.

A avea (de) gând [sau *a-i fi (cuiva) gândul să...*] = a avea intenția, a intenționa, a voi să...

A bate cu gândul (departe) = a-i merge mintea, a fi capabil de a înțelege lucruri dificile.

A cădea pe gânduri = a deveni îngândurat.

A da cu gândul (înv. și pop.) = a avea părerea că..., a crede.

A da în gând cu cineva (înv.) = a face cauză comună cu cineva.

A face ceva cu gând că... = a întreprinde ceva) cu gândul că...

A face pe (sau *după*) *gândul cuiva* = a face pe placul cuiva.

A fi (sau *a afla pe cineva*) *într-un* (sau *la un*) *gând* (înv. și pop.) = a fi de aceeași părere cu cineva.

A-i da (sau *a-i trece, a-i veni, a-i trăsni*) *cuiva (ceva) prin* (sau *în*) *gând* (pop. și fam.) = a-i veni cuiva brusc o idee.
A-i fi (cuiva) gândul la ceva = a fi preocupat de ceva, a se gândi la ceva.
A-i fi în gând (pop.) = a ști că nu trebuie să uite ceva.
A-i ieși din gând (fam.) = a uita.
A-i sta gândul la ceva = a fi preocupat de ceva.
A-i pune (cuiva) gând rău = a avea intenții rele față de cineva.
A-i spune (sau *a-i zice*) *cuiva gândul* = a presimți.
A-i trece multe gânduri prin cap = a avea multe idei în general sau în legătură cu un anumit subiect.
A-i veni gândul să... = a-i veni ideea să...
A-i zbura gândul = a sări la o altă idee sau a-și pierde din neatenție, de oboseală sau din alte motive șirul ideilor și a începe a se gândi la cu totul altceva.
A-l apăsa gândul = a-l preocupa mult, uneori obsedant, o idee.
A-l bate (sau *a-l paște*) *pe cineva gândul* (sau *un gând*) *să...* = a se gândi să..., a fi preocupat să...
A-l cuprinde (sau *a-l frământa, a-l apăsa*) *gânduri (negre)* = a) a deveni tot mai trist din cauza îngrijorării sau a unor reflecții triste; b) a-l obseda o idee.
A-l duce, a-l purta gândul (ori *gândurile*) = a face asociații de gândire, a schimba subiectul gândirii prin comparație cu cel anterior.
A-l frământa (sau *a apăsa* etc.) *(pe cineva) gândul* = a preocupa, a obseda (pe cineva) o idee, a fi urmărit în mod insistent de o preocupare.
A-l purta gândul departe (adeseori euf.) = a se gândi la lucruri mai puțin obișnuite, la lucruri depărtate, la persoane aflate la distanță (și îndrăgite).
A (nu-i) sta gândul numai (decât) la... = a fi preocupat (exclusiv) de ceva.
A pune (cuiva) gând rău (pop. și fam.) = a avea intenții rele față de cineva.
A pune (pe cineva) pe gânduri = a îngrijora (pe cineva).
A purta pe cineva în gând(uri) = a se gândi intens la cineva din cauza grijii sau iubirii pe care i-o poartă.
A scoate ceva (sau *pe cineva*) *din gând* (fam.) = a izgoni din amintire, din minte, a nu se mai gândi (la ceva sau la cineva).
(A se duce) ca gândul (și ca vântul) = (a se duce) foarte (sau extrem de) repede.
A sta la gânduri (pop.) = a se gândi cu îngrijorare.
A sta (pierdut sau *dus)* (ori *a se pune, a cădea, a rămâne*) *pe gânduri* = a fi într-o stare de meditare, de reflectare adâncă, vecină uneori cu întristarea, a șovăi, a ezita.
A-și face (fel de fel de) [sau *a intra* etc. *la* (ori *a se lua de*)] *gânduri* = a se îngrijora.
A-și lua (sau *a-și muta*) *gândul* (pop. și fam.) = a nu se mai gândi; a renunța la orice speranță.
A-și pune în gând (înv. și pop.) = a luat hotărârea să...
A veni cu gând bun (sau, rar, *gând rău*) = a apărea la cineva cu intenții bune (sau rele).
Când cu gândul n-ai gândi = când nici nu te aștepți.
Cu gând bun (sau *rău*) = cu intenții bune (sau rele).
Cu gândul să... = cu intenția, cu scopul să...
Cu un gând să se ducă și cu zece nu (pop.) = mai curând indecis decât hotărât.
(Dus sau *căzut* etc.) *pe gânduri* = absorbit de ceva intim, nelegat de realitatea imediată.
Gând la gând cu bucurie, se spune când două persoane pomenesc deodată același lucru sau doresc o întâlnire și se văd pe neașteptate.
În gând (sau *în gândul cuiva*) = a) în cuvinte nerostite cu glas tare, necomunicate altora; b) în minte, în memorie.
Nici cu gândul n-am gândit = nici nu m-am așteptat la asta, n-am crezut că se va întâmpla aceasta.
Pe (sau *după*) *gând* = pe plac, pe voie, după dorință.

GÂNDAC

A avea gândaci în cap = a avea gărgăuni în cap, a avea idei ciudate, extravagante.
A fi mâncat de gândaci = a avea haine rupte, ciuruite.

GÂNDI

A da (cuiva) de gândit = a obliga (pe cineva) să mediteze, să se întrebe, să discearnă.
A(-i) gândi cuiva (pop.; cu dativul persoanei) = a bănui pe cineva de o faptă rea.
A-i gândi cuiva bine (sau *rău*) [ori *gând bun* (sau *rău*) ori *a gândi bine* (sau *rău*) *despre cineva*] (pop.) = a avea față de cineva gânduri ori intenții bune sau rele.
A-l gândi de mort = a avea impresia că a decedat.
Când nici nu gândești (fam.) = când nici nu te aștepți.
Nici cu gândul nu gândi (fam.) = nu-ți face iluzii, speranțe deșarte.
(Nici) nu e de gândit = nu se poate închipui.
Unde nici nu gândești (acolo-l găsești) (fam.) = unde nici nu te aștepți.

GÂNJ

A se ține gânj de cineva = a se ține scai de cineva.

GÂNJEI

A slăbi gânjeiu (pop.) = a se diminua virilitatea.
E tare (sau *slab*) *de gânjei* (pop.) = urinează rar (sau des).

GÂRBĂ

A da gârba-n casă (pop.) = a veni nepoftit.
A se ține gârbă de cineva (înv. și pop.) = a se ține scai de cineva.
În gârba mea (înv.; fig.) = pe la spate, într-ascuns.

GÂRBI

A gârbi prejur (de cineva) (înv.) = a se ține scai, a mișuna în jurul cuiva.

GÂRBIȚĂ

A muia (cuiva) gârbița = a înfrânge (cuiva) trufia (ifosele, încăpățânarea), a obliga să se supună.

GÂRLĂ

A curge gârlă = a curge din belşug, din abundenţă.

A da pe gârlă = **a)** a arunca, a risipi; **b)** a cheltui bani (cu neglijenţă).

A se duce pe gârlă (sau *pe apa gârlei* ori *pe apa Sâmbetei*) (fam.) = a se pierde, a se risipi.

Cap să fie (sau *capul de-ar fi sănătos*) *că belelele curg (gârlă)* = necazuri sunt destule, numai să le poţi suporta.

GÂRLIŢĂ

A-i muia cuiva gârliţa = a-i înfrânge cuiva trufia, rezistenţa.

GÂSCĂ

A se înţelege ca gâsca cu prepeliţa (sau *ca şoarecele cu pisica* ori *ca câinele cu pisica*) (reg.) = a nu se înţelege deloc.

A strica orzul pe gâşte = a dărui, a sacrifica ceva util, preţios, bun pentru cineva care nu ştie să folosească sau să preţuiască cele primite.

Altă gâscă-n altă traistă [sau, reg., *altă gâscă, (neică Stane) în ceea traistă*] (pop.) = asta-i cu totul altceva, altă vorbă, altă înţelegere, alt comportament, altă atitudine faţă de o situaţie etc.

Cu gâsca-n barbă (pop.) = cărunt.

Cu gâsca-n traistă = prins asupra faptului; vinovat.

Gâscă bună de jumulit = om naiv şi credul care poate fi uşor păcălit şi de pe urma căruia se poate profita uşor.

N-am păscut gâştele (sau *porcii, bobocii*) *împreună*, se spune când i se atrage cuiva atenţia că nu i se permit gesturi de familiaritate.

GÂT

A avea arşiţă-n gât = **a)** a-i fi sete; **b)** a dori să consume băuturi alcoolice.

A da de gât pe cineva (înv. şi pop.) = a nenoroci pe cineva.

A da în gât (pe cineva) = **a)** a ucide (pe cineva); **b)** a compromite (pe cineva); **c)** a denunţa (pe cineva).

A da (o băutură) pe gât = a bea repede (dintr-o singură înghiţitură sau din câteva înghiţituri).

A face gât (fam.) = a avea pretenţii (neîntemeiate); a face gălăgie, scandal.

A fi în rahat până-n (sau *până la*) *gât* (arg.) = a avea mari necazuri.

A fi sătul (sau *a se sătura*) *până în gât* (pop. şi fam.) = a fi dezgustat, a nu mai putea suporta (în continuare).

A-i lega (cuiva) lingurile de gât = a lăsa pe cineva nemâncat, fiindcă a venit târziu la masă.

A-i pune (cuiva) şireangul de gât = **a)** a spânzura; **b)** (fig.) a constrânge.

A i se usca gâtul de sete (fam.) = a-i fi foarte sete; a pofti foarte mult să bea ceva.

A-i sta (sau *a i se opri*) *în gât* (pop. şi fam.) = **a)** a nu putea înghiţi; **b)** a nu se putea împăca cu ceva sau cu cineva, a nu putea suferi (pe cineva sau ceva).

A lua (sau *a înhăţa*) *de gât (pe cineva)* = **a)** a înşfăca (pe cineva), a cere socoteală (cu violenţă); **b)** a brutaliza.

A o lua în gât (pop.) = **a)** a lua asupra sa o însărcinare, un lucru; **b)** a se pune pe muncă cu toată râvna pentru împlinirea unui lucru.

A o strica la gât (sau *a se strica la gât cu cineva*) (pop.) = a-şi pierde încrederea, creditul pe care-l avea în ochii cuiva.

A potrivi din gât (pe cineva) (fam.) = a da (cuiva) de băut cât vrea.

A se arunca (sau *a se agăţa, a sări* etc.) *de gâtul cuiva* = **a)** a îmbrăţişa (cu bucurie, cu căldură) pe cineva; **b)** a copleşi, a obosi pe cineva cu manifestările de dragoste.

A (se) ţine [sau *a sta, a fi, a (se) lua*] *de gât (cu cineva)* (pop.) = a fi în mare prietenie (cu cineva), a face cârdăşie (cu cineva).

A strânge de gât (pe cineva) = a sugruma (pe cineva).

A-şi băga unghia-n gât = **a)** a se supăra; **b)** a fi invidios.

A-şi pune gâtul (pentru ceva) (pop.) = a garanta pentru cineva.

A-şi pune unghia în gât = a face orice pentru a-şi atinge scopul.

A-şi rupe (sau *a-şi frânge*) *gâtul* = **a)** a se accidenta (grav) sau a muri în urma unui accident; **b)** a-şi pierde situaţia (bună) în urma unor greşeli; **c)** a fi arestat, condamnat în urma săvârşirii unei fapte ilegale.

A trage pe gât (pop.) = a bea mult, a fi beţiv.

Foame-n gât = om foarte sărac.

Jeg în gât = turnător, denunţător.

Mor cu tine de gât, se spune ca ameninţare, pentru a arăta cuiva hotărârea de a lupta contra lui până la capăt.

GÂTLEJ

Îmi sfârâie gâtlejul (de sete) = mi-e foarte sete.

GÂŢĂ

A face gâţă cuiva (reg.) = **a)** a face în necaz cuiva; **b)** a amăgi.

A împleti gâţe albe (reg.) = a rămâne fată bătrână.

GEABEA

A avea geabea (sau *a merge geabea*) (despre cai; reg.) = a avea un mers deosebit (în buestru sau lin, potolit şi legănat).

GEANĂ

A avea geană de mahăr = a avea spirit de observaţie; a se pricepe în depistarea unor obiective sau direcţii de acţiune.

A da geană = **a)** a privi pe furiş; **b)** a supraveghea.

A face (sau *a trage*) *cu geana* = **a)** a face cu ochiul; **b)** a spiona.

A(-i) da (cuiva) ochii (sau *pleoapele*) *în gene* (sau *geană-n geană*), se spune despre o persoană care este gata să aţipească, să adoarmă.

A lăsa genele = a se supăra.
A nu pune geană pe geană = a nu dormi deloc.
A privi printre gene = a privi cu ochii întredeschiși.
A pune geana pe ceva (arg.) = a observa cu atenție obiectul (sau obiectivul) unei infracțiuni viitoare.
A veni moș Ene pe la gene (sau *a se pune Enache pe gene*) = a-i veni cuiva somnul, a moțăi, a picoti.

GEANE

Om cu geanea (Ban.) = om ca toți oamenii.

GEANGANA

A bate geanganaua (reg.) = a-și face cruce într-un mod ciudat.

GEANTĂ

A fi (sau *a rămâne*) *pe geantă* = **a)** (despre automobile, bicicilete etc.) a i se sparge sau dezumfla cauciucul, rămânând în pană; **b)** (despre oameni) a rămâne fără bani.

GENERAȚIE

Din generație în generație = **a)** din tată în fiu; **b)** de la o epocă la alta (până la noi).

GENI

A se geni de ziuă = a se lumina de ziuă.

GENUNCHI

A cădea (sau *a pica*) *în* (sau, înv., *la*) *genunchi* (*înaintea cuiva*) = **a)** a se lăsa cu genunchii la pământ (înaintea cuiva) în semn de umilință, de respect sau pentru rugăciune; **b)** (p. ext.) a ruga pe cineva în mod stăruitor, călduros, cu umilință.
A i se tăia (sau *muia*) *(cuiva) genunchii* (fig.) = a avea senzația că nu se mai poate ține pe picioare (de emoție, de slăbiciune etc.).
Cu genunchii la gură = ghemuit, strâns, închircit.
Până la genunchiul broaștei (fam.) = foarte puțin, o nimica toată.

GER

A se băga (sau *a-i intra*) *cuiva gerul (în oase)* (reg.) = a degera.
Ger de crapă pietrele (sau *lemnele*) = foarte frig, temperatură foarte scăzută.
Un pui de ger = un ger strașnic.

GHEARĂ

A da o gheară (arg.) = a juca barbut.
A fi lung în (sau *la, de*) *gheare* (fam.) = a avea obiceiul să fure.
A fi (sau *a cădea, a încăpea* etc.) *în ghearele* (sau *gheara*) *cuiva* (fam.) = **a)** a fi (sau a ajunge etc.) în posesiunea, în puterea sau sub autoritatea absolută a cuiva, la discreția cuiva; **b)** a fi prins (și ținut închis).
A fi (sau *a se zbate*) *în ghearele morții* (fam.) = a fi grav bolnav, aproape de moarte.
A-i tăia (cuiva) ghearele (fam.) = **a)** a-i lua cuiva posibilitatea de a mai fura; **b)** a-l lipsi de posibilitatea de a mai face rău.
A-l strânge ghearele (sau *a strânge în gheare pe cineva*) (fam.) = a nu scăpa din stăpânirea, robia, asuprirea, prigoana cuiva.
A pune gheara (pe cineva) (fam.) = **a)** a pune stăpânire (pe cineva); **b)** a prinde (pe cineva).
A scăpa din ghearele morții (fig.) = **a)** a scăpa dintr-o primejdie de moarte; **b)** a ieși din comă.
A scoate (sau *a scăpa*) *(pe cineva) din gheara* (sau *ghearele*) *cuiva* (fam.) = a scoate, a scăpa (pe cineva) din stăpânirea, din robia sau asuprirea cuiva.
A scurta (cuiva) ghearele = a limita puterea (cuiva), a-l pune pe cineva în imposibilitatea de a mai face rău.
A se lupta cu ghearele și cu dinții (și fig.) = a se lupta cu înverșunare.
A smulge pe cineva din ghearele morții = a salva pe cineva de la moarte.
A-și scoate (sau *a-și arăta*) *ghearele* (fam.) = **a)** a-și arăta adevăratul caracter, fondul ascuns și rău al firii; **b)** a avea o atitudine amenințătoare.

GHEAȚĂ

A-l strânge ghetele = a se afla într-o împrejurare dificilă.

GHEAȚĂ

A avea mâinile (*picioarele* etc.) *de gheață* (fig.) = a avea mâinile (picioarele etc.) înghețate.
A fi cu gheața-n spate = a fi cuprins de spaimă.
A se da pe gheață = a aluneca, a patina pe suprafața apei înghețate.
A (se) sparge [sau *a (se) rupe*] *gheața* = a dispărea sau a face să dispară atmosfera ori senzația de jenă existentă la un moment dat; a (se) înlătura primele dificultăți în mersul unei acțiuni; a începe ceva, a porni (la) o acțiune după multe șovăieli și ezitări.
Bani gheață = bani în numerar.
De gheață (fig.) = rece, indiferent.

GHEBOS, -OASĂ

A scăpa ghebos (pop.) = a scăpa (cu dificultate) dintr-o situație în care putea lua bătaie.

GHEM

A face ghem = **a)** (despre tort) a depăna în formă de ghem; **b)** (despre obiecte) a face mototol; **c)** (despre ființe) a aduna la un loc.
A fi făcut ghem (de către cineva) = **a)** a fi lovit, bătut; **b)** a fi arestat.
A se mântui ața de pe ghem (pop.) = a fi aproape de moarte.
A sta (sau *a se face, a se strânge*) *ghem* = a se ghemui, a sta ghemuit.

GHEMOȘAT, -Ă

A sta ghemoșat (reg.) = **a)** a sta aplecat asupra unui lucru mic și migălos; **b)** a sta ascuns.

GHEMOTOC

A cădea ghemotoc = a cădea grămadă.
A face ghemotoc = a mototoli.

A se face ghemotoc = a se strânge în formă de ghem.

GHERLĂ

A da gherlă la plată (glumeț) = a pleca fără a plăti.

GHERMETE

A lua la ghermete (reg.) = a) a cere socoteala; b) a lua din scurt.

GHES

A da (cuiva) ghes = a) a da (cuiva) o lovitură ușoară (cu cotul); b) (fig.) a îndemna, a stimula, a îmboldi, a zori (să întreprindă ceva).

GHIMPE

A avea (sau *a simți*) *un ghimpe la* (sau *în*) *inimă* (sau *în cuget*) = a avea un necaz, o supărare sau o nemulțumire (nedestăinuită nimănui).

A-i sta (cuiva) ca un ghimpe în ochi = a-i fi nesuferit, a-i produce antipatie.

A se atârna ghimpii de cineva (pop.) = a fi beat.

A sta (sau *a ședea ca*) *pe ghimpi* = a nu mai avea răbdare, a fi extrem de nerăbdător.

GHINDĂ

Fecior de ghindă fătat (sau *făcut*) *în tindă* (pop., ir.) = om necioplit, țopârlan.

GHIOC

A da cu ghiocul [sau *a căta (cuiva) în ghioc*] = a ghici cuiva viitorul cu ajutorul ghiocului.

A pune (cuiva) ghioc la ureche (înv.) = a înșela pe cineva.

Alb ca ghiocul = alb de tot.

GHIOCEL

A lua poziția ghiocel = a sta cu capul în pământ (sau cu bărbia în piept).

A pune (cuiva) ghiocei la ureche (fam.) = a înșela (pe cineva).

A sta ghiocel = a fi certat cu asprime.

GHIORLAN

Pân' la anu și ghiorlanu' (înv. și reg.), se spune despre femeile care au rămas însărcinate îndată după căsătorie.

GHIOZDAN

A băga la ghiozdan (fam.) = a mânca.

GHIPS

A pune în ghips = a imobiliza un membru sau o parte a corpului (care prezintă o fractură sau o fisură) cu ajutorul unui pansament făcut din ghips.

GIOL

A da la gioale (pop. și fam.) = a lovi la picioare.

A face (sau *a da*) *pui de giol* (pop. și fam.) = a) a câștiga toate arșicele adversarului; b) (fig.) a fura, a șterpeli.

GIURGINĂ

A juca ghergina (Olt.) = a fi ceva din belșug.

A juca (pe cineva) giurgina = a păcăli pe cineva, a duce pe cineva de nas.

GLAS

A căpăta (sau *a prinde*) *glas* = a căpăta curaj, a-și reveni (și a începe să vorbească).

A da glas (înv.) = a) a striga; b) a exprima (oral sau în scris).

A-i pieri (cuiva) (sau *a i se stinge, a-și pierde*) *glasul* = a nu mai putea să vorbească, să răspundă; a nu mai avea ce răspunde.

A ridica (sau *a înălța*) *glasul* = a răspunde cu un ton ridicat, tare, răstit; a protesta.

A-și da glas cu cineva (înv.) = a se pune de acord cu cineva.

A-și ridica glasul în favoarea (sau *împotriva*) *cuiva* = a lua atitudine în favoarea (sau împotriva) cuiva.

Într-un glas = toți deodată.

GLEZNĂ

A face (ceva) din călcâie până la glezne (înv. și pop.) = a munci mult, dar fără spor.

Ciocu' mic și jocul de glezne! (în limbajul militarilor) = executați ordinul fără comentarii.

Până la glezne = foarte puțin.

GLIE

A-i pune cuiva glia pe gură = a înmormânta pe cineva.

Sub glie (sau *sub glii*) (reg.) = în mormânt.

GLOABĂ

Obor de gloabă (înv.) = loc în care se închid vitele găsite pe proprietatea altuia.

GLOATĂ

A avea o gloată de copii (fam.) = a avea mulți copii.

GLOD

A ajunge din pod în glod = a decădea.

GLONȚ

A pleca (sau *a se duce*) *glonț* = a pleca foarte repede.

GLORIE

A fi în plină glorie = a avea faimă, renume obținut de cineva pentru fapte sau însușiri excepționale.

GLUDIE

A fi cu gludia pe gură (reg.) = a fi mort.

GLUMĂ

A lăsa gluma (la o parte) = a vorbi serios.

A lua (ceva) în glumă = a nu lua ceva în serios, a nu da importanță; a subestima.

A nu-i arde (cuiva) de glumă = a fi indispus, supărat, necăjit.

A nu ști (sau *a nu înțelege*) *de glumă*, se spune (ca reproș) despre cineva care se supără când glumești cu el.

A se îngroșa gluma, se spune despre o situație care a început ca o glumă și s-a transformat în ceva serios sau periculos.

A se întrece (sau *a merge prea departe*) *cu gluma* = a-și permite prea mult, a întrece limita admisă în atitudini, în comportare.

A ști de glumă = a avea simțul umorului, a nu se supăra când devine ținta unei glume.

Fără glumă = într-adevăr, serios.

Nu-i (de) glumă = e lucru serios, îngrijorător.
(Numai) în (sau *de, din*) *glumă* = fără intenții rele.

GLUMI

A nu glumi cu... a) a lua în considerație cu toată seriozitatea; b) a nu arăta niciun fel de îngăduință, a nu face nicio concesie.
Nu-i de glumit cu... = trebuie luat în serios, trebuie privit cu toată seriozitatea.

GOANĂ

A fi pe goană (arg.) = a părăsi domiciliul pentru a se sustrage de urmărirea penală.
A fi pus pe goană (arg.) = a fi urmărit de poliție.
A nu slăbi (pe cineva) din goană = a urmări continuu pe cineva.
A o lua la goană = a o lua la fugă.
A pune pe cineva pe goană [sau *a lua (pe cineva) la goană*] = a pune pe cineva pe fugă; a fugări, a goni, a alunga.
A se lua la goană (cu cineva) = a se întrece.

GOANGĂ

A se ține de goange = a fi neserios, a face farse, glume (nepotrivite).
A spune goange (glumeț) = a spune fleacuri, minciuni.

GOGĂ

A sta gogă (reg.) = a sta ghemuit, zgribulit (de frig sau de boală).

GOGOAȘĂ

A înșira (a spune) (la) gogoși (sau *povești, moși pe groși, verzi și uscate*) (fam.) = a spune minciuni, lucruri fără importanță, a pălăvrăgi.
A turna gogoși = a minți.
A vinde gogoși = a) a minți; b) a fabula, a scorni.
Vânzător de gogoși (sau *de brașoave*) = mincinos; palavragiu.

GOGOMAN

A fi Ștefan gogoman (pop.) = a fi prost.

GOL, GOALĂ

A dormi pe pământul gol (sau *pe scândura goală*) = a dormi fără așternut, direct pe pământ sau pe scândurile patului.
(A fi sau *a veni) cu mâna goală* (fam.) = a) (a fi, a veni) fără niciun dar (sau ban); b) (a fi, a veni) fără nicio armă asupra sa; c) (a veni) fără niciun rezultat.
(A fi) cu coatele goale = a) (a fi) cu haina ruptă în coate; b) (p. ext.) (a fi îmbrăcat) sărăcăcios; (a fi) sărac.
(A fi) sub cerul gol = a) (a fi) fără adăpost; b) a fi afară.
A(-i) ieși (sau *a merge*) *(cuiva) cu gol(ul)* = (în superstiții) a ieși înaintea cuiva cu un vas gol (prevestindu-i prin aceasta un insucces).
A ieși la gol (înv.) = a ieși în câmp liber.
A lăsa (pe cineva sau *ceva) gol* (pop. și fam.) = a jefui (pe cineva sau ceva) de tot ce are.
A prinde cu golul (înv.) = a prinde cu minciuna.
A privi (sau *a se uita*) *în gol* (sau *cu ochii în gol*) = a sta cu privirea pierdută, fără țintă.
A se da de gol = a (se) demasca, a (se) trăda.
A simți un gol la (sau *în*) *stomac* = a avea o senzație neplăcută la stomac din cauza foamei sau a fricii.
A umple un gol = a) a completa o lipsă; b) a satisface o nevoie reală.
Adevărul gol(-goluț) = adevăr spus direct, fără menajamente; adevăr evident, care nu poate fi negat.
Cu capul gol = cu capul descoperit.
Cu mâna goală = a) fără niciun dar, fără niciun ban; b) care nu are (sau neavând) nicio armă asupra sa; c) fără niciun rezultat, fără să-și fi atins scopul.
Cu (sau *în*) *picioarele goale* = desculț.
Cu (sau *în*) *pielea goală* = dezbrăcat complet.
Gol nap (sau *cocean, pușcă, pistol, ca degetul, ca șarpele*) (pop. și fam.) = complet dezbrăcat.
Minciună goală (fam.) = minciună evidentă.
Pe inima goală (sau *pe stomacul gol*) = fără să fi mâncat ceva înainte; pe nemâncate.
Pe pământul gol (sau *pe scândura goală*) = fără așternut, direct pe pământ sau pe scândurile patului.
Sub cerul gol = a) fără adăpost; b) afară, în aer liber.

GOMĂ

A face gomă (livr.) = a practica un formalism exagerat.

GOSPODIN

Pe gospodi pomilui (înv.; după slavonul *gospodi pomilui*) = pe degeaba.

GORDIAN

A tăia nodul gordian = a găsi o soluție simplă unei probleme grele, a rezolva, a clarifica o situație dificilă, încurcată.

GOTCĂ

A se duce pe gotcă (reg.; prin confuzie cu *a se duce pe copcă*) = a se pierde pentru totdeauna.
A se face (sau *a se înroși*) *ca* (sau *cum e*) *gotca* (sau *roșu-gotcă*) = a se face foarte roșu.

GRABĂ

A avea grabă mare [sau *a-i fi cuiva (de) grabă*] = a fi foarte grăbit.

GRAD

A scoate gradul (despre piese sau subansamble) = a elimina asperitățile sau bavurile printr-o operație de finisare; a netezi complet un obiect.

GRADA

A grada o pedeapsă (jur.) = a fixa o pedeapsă în raport cu gravitatea faptei.

GRAFINĂ

Îmbrăcată grafină (Mold.) = îmbrăcată foarte elegant.

GRAI

A-i pieri (sau *a-și pierde*) *graiul* (pop. și fam.) = a) a nu mai putea să vorbească (de emoție, de frică etc.), a amuți; b) a nu mai avea ce să spună.
A prinde (sau *a da*) *grai* (pop. și fam.) = a începe sau a se hotărî să vorbească (de emoție, de frică etc.).
Într-un grai (sau *glas*) = toți odată.
Prin viu grai = oral, cu voce tare.

GRANT[1]

A-şi ţine grantul (ieşit din uz; ir.) = a-şi păstra demnitatea; a-şi păstra rangul.

GRANT[2]

Furt prin grant (înv.; arg.) = furt comis în complicitate de către doi hoţi, dintre care unul se preface a fi păgubit.

GRAPĂ

A merge ca grapa pe uscat (reg.) = a o duce foarte greu.

A merge cu grapa (reg.) = a merge încet şi greu.

A se ţine grapă de cineva (reg.) = a însoţi pe cineva (insistent) pretutindeni (cerându-i permanent ceva).

GRAS, -Ă

Gras ca scripca (pop.; ir.) = foarte slab.

Gras la ceafă (sau *la pungă*) (pop.) = **a)** bogat; **b)** mojic.

GRAŢIE

A face graţii (peior.) = **a)** a căuta să pară fermecător prin gesturi şi atitudini afectate; **b)** a-şi manifesta în mod nejustificat nemulţumirea, a face nazuri.

A fi în graţiile cuiva = a avea parte de încrederea (de bunăvoinţa sau de favorurile) cuiva.

A intra în graţiile cuiva = a câştiga încrederea, favoarea, bunăvoinţa cuiva.

Anul de graţie (înv.) = formulă emfatică prin care se indică un an calendaristic.

GRĂDINĂ

A face grădină (înv.) = a culca la pământ.

O grădină de om (sau *de băiat*) (fig.; înv.) = om plăcut, simpatic.

GRĂI

A grăi (de) bine (sau *de rău*) *(de cineva)* = a spune lucruri bune sau rele despre cineva.

A grăi de price (înv.) = a spune ceva cu scopul de a provoca ceartă.

GRĂMADĂ

A cădea (sau *a se prăbuşi*) *grămadă* (pop. şi fam.) = a cădea jos (în nesimţire), ca un corp inert.

A da (sau *a face, a pune* etc.) *(pe cineva) grămadă (jos)* (pop. şi fam.) = **a)** a doborî; **b)** (p. ext.) a omorî (pe cineva).

A fi prost grămadă (ir.) = a fi prost, nerod.

Claie peste grămadă = unul peste altul, în dezordine.

(O) grămadă (de) = o mulţime de, foarte mulţi (multe).

Prost făcut grămadă (sau *de dă în gropi, ca noaptea*) (despre oameni) = foarte prost, cretin, imbecil, tembel.

GRĂUNTE

A (nu) avea grăunţe (sau *toate grăunţele*) *în cap* = a (nu) fi prost, a (nu) avea minte.

GREABĂN

A fi numai greabănul pe el (pop.) = a fi foarte slab.

GREAŢĂ

A(-i) fi cuiva greaţă (ir.), exprimă situaţia cuiva care face un lucru cu neplăcere sau neatent; exprimă situaţia cuiva care evită să facă un anumit lucru.

GRECEŞTE

A sta greceşte în inima cuiva (înv.) = a şti tot ce vrea sau gândeşte cineva.

A şedea (sau *a se aşeza* etc.) *greceşte* = a şedea (sau a se aşeza etc.) cu genunchii la gură; a şedea (sau a se aşeza) cu picioarele încrucişate sub corp; a şedea turceşte.

A vorbi greceşte (pop.) = a fi beat.

GREIER

A avea greieri (sau *sticleţi*) *în cap* (pop. şi fam.) = a fi (cam) nebun.

GREŞ

A da greş (înv. şi reg.) = **a)** a nu nimeri ţinta, obiectivul ochit; **b)** a nu izbuti într-o acţiune, într-o întreprindere; **c)** a se înşela.

A da (sau *a băga*) *greş cuiva* (pop.) = a găsi cuiva o vină, un defect.

A-i da (cuiva) greş (înv.) = a imputa (cuiva) ceva, a găsi vinovat (pe cineva).

A nu avea greş (reg.) = **a)** a nu constitui o greşeală; **b)** a nu aduce vătămare; **c)** a fi nimerit, potrivit.

GREŞI

A greşi drumul (sau *calea*) = **a)** a (se) rătăci; **b)** (p. ext.) a se abate de la regulile morale, de conduită.

GREU, GREA

A avea cap greu [sau *a fi greu de* (sau *la*) *cap*] (pop. şi fam.) = a nu pricepe uşor.

A avea inimă grea (pop. şi fam.) = **a)** a fi îngrijorat; **b)** a fi trist.

A avea mână grea (pop. şi fam.) = **a)** a lovi tare cu palma sau cu pumnul; **b)** (fam.; despre medici) a lucra neîndemânatic, grosolan, producând dureri pacienţilor.

A avea pas(ul) greu = a călca apăsat.

A cădea greu (arg.) = a nu se lăsa păcălit.

A cădea (sau *a mistui*) *greu* (despre mâncăruri; pop. şi fam.) = a nu-i face bine la stomac.

A da de (sau *în*) *greu* (pop. şi fam.) = a întâmpina dificultăţi (într-o acţiune începută).

A dormi greu (sau *dus, buştean*) (pop.; fig.) = a fi mort.

A duce greul la ceva (pop. şi fam.) = a avea de rezolvat partea cea mai dificilă dintr-o activitate.

A fi greu de (sau *la*) *cap* = a nu pricepe uşor, a fi prost.

A greu = cu neplăcere.

A-i fi (cuiva) inima grea = a fi îngrijorat, îndurerat; a avea presimţiri rele.

A-i fi (cuiva) mai mare greul să... = a simţi o jale, o mare durere să, a nu se îndura să.

A-i fi greu = **a)** a simţi o greutate într-o acţiune; **b)** a se simţi rău.

A-i fi greu (de cineva sau *de ceva)* = **a)** a-i fi silă, a fi sătul (de cineva sau de ceva); **b)** a se ruşina (de cineva sau de ceva).

A-i fi (sau *a-i veni, a-i cădea, a-i pica cuiva*) *greu ceva* (sau *de cineva, de ceva, de a face* ori *să facă ceva*) (pop. și fam.) = **a)** a se afla într-o situație dificilă; **b)** a-l supăra pe cineva.

A-i fi (sau *a o duce*) *greu* = a trăi în lipsuri materiale, a avea o situație materială precară.

A-i fi greu (să)... = a simți dificultatea inițierii unei acțiuni.

A-i veni (cuiva) greu (să) = a-i fi neplăcut (să...), a-i displăcea; a se jena (să...).

A o duce (sau *a-i fi, a trage din*) *greu* (pop. și fam.) = a fi în mari dificultăți (mai ales materiale).

A ofta (sau *a suspina*) *greu* = a ofta (sau a suspina) din adâncul inimii, profund (de durere, de necaz etc.).

A plăti greu = **a)** a plăti scump, cu mari sacrificii; **b)** a nu plăti la timp (amânând mereu).

A porni (sau *a purcede*) *grea* = a rămâne însărcinată.

A scoate pe cineva de la greu (pop. și fam.) = a scoate pe cineva dintr-o situație precară.

A se lăsa greu = **a)** a consimți cu marte greutate (după multe rugăminți) să facă ceva; **b)** (despre femei) a nu se lăsa sedusă ușor.

A se lăsa greu pe ceva (sau *pe cineva*) = a se lăsa cu toată greutatea corpului pe ceva (sau pe cineva).

A trage din greu = a depune eforturi mari.

Acu-i greul (pop. și fam.) = a sosit momentul decisiv.

Bani grei = sumă mare de bani.

Greu de... (pop. și fam.) = dificil.

Greu de înghițit = care poate fi suportat, tolerat cu mare greutate.

Greu la deal cu boii mici (sau *greu la deal și greu la vale*), se spune când cineva este silit să facă față unei situații dificile cu posibilități (materiale) reduse.

Iarnă grea = iarnă aspră, de lungă durată, cu geruri mari.

Pas greu = moment dificil, inițiativă plină de greutăți.

Ți-e mai mare greul să... (pop. și fam.) = te apucă jalea să...

Unde-i greu (cuiva) = unde îl doare (pe cineva) mai rău, unde-i mai rău.

Vorbă grea = insultă, jignire.

Vreme grea = **a)** furtună; **b)** (la pl.) vremuri, împrejurări critice, nefavorabile.

GREUTATE

A i se lua (sau *a-i cădea cuiva*) *o greutate de pe inimă* = a scăpa de o mare grijă.

Cu (mare) greutate = (foarte) greu.

GRIJĂ

A avea grijă (să...) = a băga de seamă, a fi atent (să...).

A da (cuiva) de (sau *în*) *grijă (ca să...)* = a recomanda, a atrage atenția.

A da (sau *a lăsa*) *în grija (cuiva)* = a da (sau a lăsa) în directa supraveghere (a cuiva); a încredința.

A duce grija cuiva (sau *a ceva*) = **a)** a fi îngrijorat să nu i se întâmple (cuiva) vreun rău; **b)** a se interesa, a se ocupa de cineva (sau de ceva).

A intra la griji (pop. și fam.) = a începe să fie îngrijorat.

A (nu) avea grijă (de cineva sau *de ceva)* = **a)** a (nu) se îngriji (de cineva sau de ceva); **b)** a (nu) supraveghea, a (nu) păzi (pe cineva sau ceva).

A nu duce grija cuiva = a-i fi cuiva indiferent, a nu-i păsa de cineva.

A purta grijă (de cineva sau *ceva)* [sau *a-i purta (cuiva) de grijă*, (rar) *a purta de grijă despre (ceva)* sau *a purta grija (cuiva)*] = **a)** a îngriji (pe cineva sau ceva); **b)** a fi îngrijorat (din cauza cuiva).

A-și îneca grijile (sau *amarul, necazurile*) *în băutură* = a se apuca de băut (din cauza unei supărări, a unui necaz, a unei decepții).

Cu (mare) grijă = cu mare băgare de seamă.

Despre grija = în ceea ce privește.

GRINDĂ

A încresta în grindă (pop.) = a însemna sau a scrie ceva (important) spre a-și aminti mai târziu.

A pune ochii în grindă (pop.) = a fi pe moarte.

A tăia în grindă (pop.) = a nu face nicio treabă.

GRIV, -Ă

A ajuns griva iepurele = e timpul socotelilor, trebuie să dai seamă.

Departe-i griva de iepure (înv. și reg.), se spune când cineva nu reușește să ghicească un adevăr.

GROAPĂ

A băga (sau, pop., *a vârî*) *pe cineva în groapă* = a supăra pe cineva foarte tare (din aceasta trăgându-i-se moartea).

A cădea în groapă (arg.) = a ajunge la închisoare.

A duce pe cineva la groapă = a înmormânta pe cineva.

A fi prost de dă în gropi [sau *a da în gropi (de prost ce e)*] (despre oameni) = a fi foarte prost.

A fi (sau *a ajunge*) *la marginea gropii* [sau *a fi cu un picior în groapă* ori (trivial) *a mirosi a groapă*] = a fi foarte bătrân; a fi grav bolnav, a fi aproape de moarte.

A săpa (cuiva) groapa (fig.) = a unelti (împotriva cuiva), a face intrigi.

GROAZĂ

A-i fi groază de ceva = **a)** a-i fi frică de ceva; **b)** a-i fi lehamite de ceva.

A-i intra groaza (sau *frica*) *în oase* = a fi înspăimântat, îngrozit.

A înlemni (sau *a înmărmuri*) *de groază* (sau *de frică*) = a rămâne nemișcat (a nu se mai putea mișca) din cauza groazei, a fricii.

A-l apuca (sau *a-l lua*) *(pe cineva) groaza* = a se înfricoșa, a se îngrozi.

A umple (pe cineva) de groază [sau *a băga* (ori *a vârî*) *(pe cineva) în groază* (sau *groază în cineva*) sau *a face groază (cuiva)*] = a înfricoșa, a înspăimânta, a îngrozi (pe cineva).

Ți-e mai mare groaza (să...), se spune în legătură cu ceva înfiorător, îngrozitor.

GROFOAIE

A fi gătită ca o grofoaie (reg., despre femei) = a fi foarte elegantă.

GROS, GROASĂ

A avea bani groși (pop. și fam.) = a fi foarte avut.

A avea obrazul (sau *șoricul, tovalul*) *gros* [sau *a fi gros de obraz* ori *a-i fi (cuiva) gros obrazul*] = a fi obraznic, fără rușine.

A bate (pe cineva) gros = a bate foarte tare (pe cineva), a-i trage o bătaie zdravănă.

A fi gluma (cam) groasă = a începe să fie lucru serios.

(A fi) gros de (sau *la*) *cap* (pop. și fam.; fig.) = (a fi) greu de cap.

A fi gros la ceafă (sau *cu ceafa groasă*) (fig.; pop. și fam.) = **a)** a fi bogat; **b)** a fi bădăran.

A fi gros la pungă (sau *cu punga groasă*) (pop. și fam.) = a fi înstărit.

A fi gros la (sau *de*) *obraz* [ori *a fi gros la piele* (sau *cu pielea groasă*)] (pop. și fam.) = a fi nesimțit; a fi obraznic.

A fi la gros (sau *la mititica, la pârnaie, la răcoare*) = a fi la închisoare.

A împinge bani groși (pop. și fam.) = a mitui.

A o trage groasă (arg.) = a comite un furt de mare valoare.

Gros la piele (sau *cu pielea groasă*) = nesimțit.

Gros la pungă (sau *cu punga groasă*) = bogat.

Gros la (sau *de*) *obraz* = **a)** obraznic; **b)** nesimțit.

GROȘ

A afla groș pe groș (pop.) = a găsi comori sau avere multă.

A înșira (sau *a spune, a îndruga*) *moș(i) pe groș(i)* (pop.) = **a)** a vorbi mult și fără rost; **b)** a spune fleacuri, nimicuri, a spune minciuni.

GROZAV, -Ă

A face pe grozavul = a se lăuda, a se mândri (în mod nejustificat) cu calitățile sale, îndeosebi cu curajul, a se grozăvi, a se fuduli.

A se crede grozav = a avea despre sine o părere prea bună.

GRUMAZ

A lua (pe cineva) de grumaz = **a)** a prinde, a înșfăca (pe cineva) cerându-i (violent) socoteală; **b)** a brutaliza pe cineva.

A-și îndoi grumazul = a renunța la luptă, a sesocoti învins.

A-și pleca grumazul (în fața cuiva) = **a)** a se umili; **b)** a se lăsa robit.

A pune piciorul pe grumazul cuiva = **a)** a înrobi, a subjuga (pe cineva); **b)** a învinge.

A ține (sau *a cuprinde, a lua, a prinde pe cineva*) *(de* sau *pe) după grumaz* = **a)** a cuprinde cu brațul (sau cu brațele) grumazul cuiva; **b)** (fig.) a îmbrățișa (pe cineva).

GULER

A lua (sau *a apuca, a înșfăca pe cineva*) *de guler* (fam.) = **a)** a prinde, a duce etc. (pe cineva) cu forța; **b)** (fig.) a cere cuiva socoteală pentru cele făcute.

A-l strânge (pe cineva) gulerul (glumeț), se zice când cineva este în primejdie de a fi prins, se simte încolțit, este strâmtorat.

GUNOI

A-i sta (cuiva) ca un gunoi în ochi (pop. și fam.) = **a)** a supăra pe cineva; **b)** a displăcea cuiva.

A nu face gunoaie (multe) la casa cuiva (pop. și fam.) = a nu sta multă vreme în casa cuiva.

GURĂ

A apuca cu gura înainte = a se grăbi să spună ceva înaintea altuia sau fără a lăsa pe altul să sfârșească vorba.

A astupa (sau *a închide*) *gura cuiva* = a face pe cineva să nu mai spună (sau să nu mai ceară) nimic.

A aștepta cu sufletul la gură = a aștepta cu mare nerăbdare.

A aștepta să-i pice mură-n gură = a rămâne impasibil, a nu acționa, a aștepta ca treburile să se rezolve de la sine.

A avea gura moale (sau *tare*) [sau *a fi moale* (sau *tare*) *în* (sau *de*) *gură*] (despre cai) = a se supune ușor (sau greu) la comenzile care i se dau mișcând frâul.

A avea gura pecetluită = a fi foarte tăcut.

A avea gura (sau *a fi gură*) *spartă* (sau *de cârpă*) (fam.) = a nu putea ține un secret, a dezvălui orice secret.

A avea gură = a se împotrivi cu vorba, a-și apăra cu tărie punctul de vedere.

A avea gură de aur (sau *aurită*) = a prevesti (corect și) de bine.

A avea gură pocită= a prevesti lucruri neplăcute.

A avea o gură cât o șură = a vorbi mult și fără rost, a fi guraliv.

A avea (sau *a-i fi*) *gura amară* (sau *rea*) (ori *a avea fiere în gură*) = a simți un gust amar în gură (de emoție, de frică).

A căsca gura la (sau *după*) *ceva* (sau *cineva*) = **a)** a privi cu interes, cu mirare (stând de obicei cu gura deschisă); **b)** (p. ext.) a umbla fără nicio treabă, a pierde vremea.

A cere gura chirie = a vorbi puțin, a fi cumpătat la vorbă.

A da (cuiva) mură-n gură (fam.) = a da cuiva de-a gata, fără ca acesta să facă cel mai mic efort.

A da din gură (sau *cu gura*) [ori *a-i umbla* (sau *a-i merge, a-i toca*) *(cuiva) gura (ca o meliță, ca o fofează, ca o moară stricată (hodorogită), ca o pupăză, ca o râșniță)*] = a vorbi mult și fără întrerupere, a flecări, a fi limbut, gureș.

A da o gură (pop. și fam.) = a striga.
A da pe gură (sau *pe goarnă*) = **a)** a mărturisi, a-și recunoaște vina; **b)** a denunța, a turna pe cineva.
A da gură unui cal = a-l lăsa să fugă în voia lui.
A da gură la câini (pop. și fam.) = a striga la câini să nu mai latre.
A deschide gura = a vorbi.
A face gura pâlnie (pop.) = **a)** a bea mult; **b)** a se îmbăta.
A face gură (mare sau *largă* ori *gât)* = a face gălăgie, a vocifera, a protesta.
A face respirație gură la gură (sau *bușon la bușon*) (glumeț) = a săruta pe gură.
A face spume la gură = a se enerva, a se înfuria (foarte tare).
A fi bun de gură (adesea peior.) = **a)** a vorbi mult și cu ușurință; **b)** a se pricepe să-și pledeze cauza, să convingă, a fi vorbăreț; **c)** a fi bârfitor.
A fi cu gura legată = a vorbi cu greutate, a nu ști să-și pledeze cauza.
A fi cu gura mare = a fi certăreț.
A fi negru în cerul gurii = **a)** (despre câini) a fi rău; **b)** (despre oameni) a fi ironic, caustic.
A fi plin până-n gură, se spune despre un vas foarte plin cu lichid, mâncare etc.
A fi pocit la gură = a prevesti lucruri neplăcute.
A fi rău de gură (sau *gură rea*) = **a)** a bârfi, a fi intrigant; **b)** a prevesti (cuiva) ceva rău, nefavorabil.
A fi slobod de gură = a vorbi mult și fără sfială.
A fi tare în gură = **a)** a bârfi, a ponegri; **b)** a fi intrigant; **c)** a face scandal.
A fi ușor de gură (pop. și depr.) = a fi vorbăreț, flecar.
A-i cădea ochii în gură = **a)** a fi foarte obosit, a-i fi somn; **b)** a fi surprins, uluit.
A(-i) da (ori *a-i trage) o gură (cuiva)* (pop. și fam.) = a săruta (pe cineva).
A-i deschide (cuiva) gura = a face pe cineva să vorbească.
A-i lăsa gura apă (după ceva) (fam.) = a dori ceva foarte mult, a pofti foarte mult ceva.
A-i ploua (cuiva) în gură = a-i fi (cuiva) poftă.
A-i pune (sau *a-i vârî) (cuiva) pumnul în gură* = a împiedica pe cineva să vorbească sau să acționeze.
A i se face (cuiva) gura pungă = a avea o senzație de astringență din cauza unor alimente acre introduse în gură.
A i se înșuruba (cuiva) limba în gură = a i se împletici cuiva limba.
A i se muia (cuiva) gura (pop.) = **a)** a nu mai avea curaj să vorbească; **b)** a schimba, a atenua tonul și conținutul celor spuse.
A i se usca (sau *a se usca) gura de sete* = a-i fi cuiva foarte sete.
A(-i tot) da din gură (ori *cu gura*) [sau *a-i umbla* (ori *a-i merge, a-i toca) cuiva gura (ca o meliță, ca o moară stricată* (sau *hodorogită), ca o pupăză)*] = a vorbi repede și întruna; a flecări.
A-i umbla (cuiva) vorba prin gură = a nu găsi (pe moment) cuvântul potrivit pentru a exprima ceva (dar a fi pe punctul de a-l găsi).
A intra în gura lupului = a avea de înfruntat o primejdie, o situație riscantă.
A intra în gura satului (sau *a lumii, a mahalalei*) = a ajunge să fie vorbit de rău, a fi bârfit.
A închide (sau *a astupa) cuiva gura* = a face pe cineva să nu mai vorbească, a pune pe cineva în situația de a nu mai putea spune nimic.
A-l lua (pe cineva) gura pe dinainte (sau *a-l scăpa gura*) = a destăinui ceva fără voie, a spune ceva ce n-ar fi trebui să spună.
A lăsa cu burta la gură (despre bărbați) = a lăsa o femeie gravidă.
A lăsa cu gura căscată = a uimi, a lua prin surprindere pe cineva.
A lega (sau *a prinde*) *gura pânzei* = **a)** a înnoda capetele firelor de urzeală înainte de a începe țesutul; **b)** a se înstări, a începe să prindă cheag.
A lua (cuiva) pâinea de la gură = a lipsi pe cineva de mijloacele de existență.
A lua (cuiva) vorba din gură = **a)** a spune tocmai ce voia să zică mai înainte altul în clipa respectivă; **b)** a întrerupe pe cineva când vorbește, nelăsându-l să termine ce avea de spus.
A nu avea gură (să răspunzi sau *să spui ceva)* = a nu avea putința sau curajul (de a mai răspunde sau de a mai spune ceva).
A nu-i mai sta cuiva gura = a vorbi întruna, a nu mai tăcea.
A nu i se auzi gura = a fi liniștit.
A nu lua nici rouă în gură = a nu mânca absolut nimic.
A nu pune (sau *a nu băga, a nu lua) nimic în gură* (pop.) = a nu mânca nimic.
A (nu) se uita în (sau *la) gura cuiva* = a (nu) ține seama de ceea ce spune cineva, a (nu) crede pe cineva.
A prinde pânza gură (pop.) = a se fi făcut deja începutul.
A prinde pe cineva cu rața-n gură (sau *cu mâța-n sac, cu ocaua mică*) = a surprinde pe cineva în flagrant delict.
A pune frâu gurii = a vorbi cumpătat, a se reține de la vorbă.
A pune (sau *a lua, a băga) ceva în gură* = a mânca (puțin).
A rămâne cu gura căscată (sau *afiș, mască, tablou, ca la dentist*) = a fi uluit, surprins, a rămâne uimit.
A râde cu jumătate de gură (sau *galben*) = a râde forțat, silit, a se preface că râde.
A rupe gura lumii (sau *târgului*) = a uimi cunoscuții printr-o realizare deosebită.

A sări (sau *a începe, a sta*) *cu gura la* (sau *pe*) *cineva* = a) a cicăli (pe cineva), a-i face observații, reproșuri; b) a lua la rost (pe cineva).

A scoate (sau *a scăpa ca*) *din gură lupului* (pop. și fam.) = a (se) salva dintr-o mare primejdie ca prin minune sau în ultimul moment.

A se afla (sau *a trimite pe cineva*) *în gura tunului* = a fi expus (sau a expune pe cineva) la un mare pericol.

A se bate calicii la gura cuiva = a mânca foarte repede.

A se duce (ca) pe gura lupului (pop.) = a dispărea.

A se încheia la gură = a fi discret.

A se lua după (sau *a se uita în*) *gura cuiva* = a urma (mecanic) sfatul cuiva, a da crezare vorbelor cuiva.

A se lua în (sau *de*) *gură (cu cineva)* = a se apuca de ceartă (cu cineva).

A se pune (sau *a sta*) *cu gura pe cineva* = a insista mult pe lângă cineva pentru a-l convinge să facă un lucru, a cicăli.

A se zvârcoli ca în gură de șarpe (pop.) = a se zbate cu disperare.

A sta cu deștu-n gură = a nu face nimic, a trândăvi, a lenevi.

A sta cu sufletul la gură = a) a se afla într-o stare de tensiune psihică; b) a fi neliniștit, nerăbdător.

A sta (sau *a sări, a începe*) *cu gura pe* (sau *la*) *cineva* [ori *a-i da* (sau *a-i trage*) *o gură (cuiva)*] = a certa pe cineva.

A striga (sau *a răcni, a țipa*) *cât te ia* (sau *te ține*) *gura* (sau *în gura mare*) = a striga (sau a țipa) cât te ajută vocea, din răsputeri, cu glasul ridicat, foarte tare.

A-și bate (sau *a-și strica, a-și răci, a-și rupe*) *gura degeaba* (sau *de pomană* ori *de clacă*) = a pleda fără niciun folos.

A-și da (sau *a-și lua*) *bucățica de la gură* = a se lipsi de ceva, chiar și de strictul necesar traiului.

A-și păzi (sau *ține*) *gura* = a-și impune tăcere; a fi prudent în ce vorbește.

A-și pune gura la cale (fam.) = a se hrăni bine, a se ospăta, a se sătura.

A-și pune lacăt (sau *gard*) *la gură* (ori *a-și păzi gura*) = a) a fi prudent în tot ceea ce spune; b) a-și impune tăcere.

A-și răci gura degeaba (sau *de pomană, de-a surda, în zadar*) = a vorbi, a insista în zadar, fără folos.

A-și strica (sau *a-și răci*) *gura degeaba* = a vorbi fără niciun folos, fără să fie ascultat.

A-și trage (sau *a-și da bucățica*) *de la gură* (pop.) = a se lipsi de cele necesare în favoarea altuia.

A tăcea (sau *a nu blești*) *din gură* = a nu (mai) vorbi) nimic.

A te lua după gura cuiva = a acționa (în mod greșit) după sfatul cuiva.

A trece (sau *a umbla, a fi purtat*) *din gură în gură* (despre vorbe, cântece etc.) = a se transmite (pe cale orală) de la om la om, din generație în generație.

A țipa (sau *a striga* etc.) *ca din* (sau *ca în*) *gură de șarpe* (pop. și fam.) = a țipa din răsputeri, deznădăjduit.

A uita de la mână pân' la gură (fam.) = a uita repede, a fi uituc.

(A vorbi) cu sufletul la gură = (a vorbi) gâfâind, cu vocea întretăiată.

A vorbi (sau *a zice, a spune* etc.) *cu jumătate de gură* (sau *cu gura jumătate* ori *cu gura altuia*) = a vorbi (sau a zice etc.) nehotărât, fără convingere.

Cât îl ține (sau *îl ia*) *gura* (sau *în gura mare*) = foarte tare, din răsputeri.

Cu burta la gură (despre femei) = gravidă.

Cu iarba-n gură (sau *cu coliva pe piept*) = mort.

Cu sufletul la gură = a) gâfâind; respirând foarte greu de oboseală sau de emoție; b) în agonie, foarte bolnav.

De-ale gurii = (lucru de) mâncare.

Din gură în gură (despre vorbe, cântece etc.) = de la om la om, din generație în generație.

E numai gura de el (sau *ea, tine* etc.), se spune despre cineva care promite dar nu se ține de cuvânt, sau care se laudă cu multe dar nu face nimic.

Gura bate curul (arg.) = vorbele spuse în pripă atrag regrete, repercusiuni.

Gura lumii = vorbe, bârfeli, scorneli.

Gura satului (sau *a mahalalei*) = (persoană care născocește) vorbe, bârfeli, scorneli.

Gură largă (sau *bogată*) = persoană care vorbește mult și tare.

Gură-n gură = foarte aproape unul de altul.

Gură-spartă (fam.) = om care nu poate ține un secret.

Gurile rele = bârfitori.

Murdar la gură, se spune despre un om care vorbește lucruri necuviincioase.

Nicio gură de apă = nimic.

Nu i se aude gura, se spune despre un om tăcut, liniștit, potolit.

Parcă se bat lupii (sau *calicii*) *la gura lui*, se spune despre cineva care mănâncă lacom sau vorbește mult.

Tacă-ți gura (sau *fleanca, pliscu*) (arg.) = taci! încetează! liniște!

Taci (sau *nu bleștî*) *din gură!* = nu mai vorbi deloc!

GURGUI

A lua (pe cineva) în (pe) gurgui (reg.) = a) a alunga pe cineva; b) a bate pe cineva.

GURI

A se guri de ziuă (reg.) = a se lumina.

GUST

A avea (sau *a-i fi*) (ori *a i se face, a-i veni cuiva*) *gust de...* = a fi (sau a se lăsa) cuprins de dorința, de pofta de a face ceva, a avea chef de...

A da de (sau *a afla*) *gustul (unui lucru)* = a începe să-ți placă (un lucru).

A face (pe) gustul (cuiva) = a face conform plăcerii sau dorinței cuiva.

A-i trece [sau *a (i se) tăia* ori *a (i se) lua*] *(cuiva) gustul (pentru ceva)* = a pierde sau a face pe cineva să-și piardă plăcerea, pofta sau dispoziția pentru ceva.

A-l prinde (sau *a-l apuca*) *pe cineva gustul să...* = a-l cuprinde pe cineva pofta, capriciul să...

A-și face gustul (sau *un gust*) = a-și îndeplini o dorință, o plăcere, o poftă.

A veni cu gust (reg.) = a aduce o mostră de rachiu sau vin pentru vânzare.

Cu gust = **a)** cu pricepere; **b)** în mod estetic; **c)** gustos.

Fără gust = lipsit de gust, fad.

Glumă de prost gust (sau *lipsită de gust*) = glumă supărătoare, necuviincioasă.

Numai de (sau *pentru*) *un gust* = pentru satisfacerea unui capriciu trecător.

GUȘĂ

A fi tare în gușă (peior.) = a fi bogat.

A i se umfla gușa (arg.) = a consimți să mărturisească.

A merge pe gușă (sau *pe burtă, pe șest*) = **a)** a păstra un secret; **b)** a acționa pe ascuns.

A râde din gușă = a râde afectat, forțat.

A se umfla în gușă = a se mândri.

A vărsa din gușă (arg.) = **a)** a denunța; **b)** a-și recunoaște vina; **c)** a se confesa.

A vorbi din gușă = **a)** a vorbi gros; **b)** a vorbi afectat.

Ce e-n gușă și-n căpușă = spune tot ce gândește, nu mai are nimic de ascuns.

Scoate (tot) din gușă = spune repede tot ce ai de spus.

GUTĂ

A lovi pe cineva guta = **a)** a se îmbolnăvi de apoplexie; **b)** a paraliza.

A se face (cineva) gută de apă (reg.) = a fi ud leoarcă.

GUTUIE

A înghiți cineva gutuia = a o păți.

BCUIASI CENTRAL UNIVERSITARY

H

HABAR

A nu avea habar (*de* sau *despre ceva*) = a) a nu ști nimic, a nu avea nicio idee despre ceva; b) a nu-și face griji, a nu-i păsa de ceva.

Cum (ți-)e habarul? (reg.) = cum (îți) merge?, cum stau lucrurile?

Habar de grijă = a nu-i păsa, a nu-și face griji.

HABTAC

A face habtac (reg.) = drepți!

A sta habtac (reg.) = a) a sta drepți; b) a sta tăcut; c) a sta liniștit.

HAC

A da de (sau *peste*) *hac* = a da de unul mai tare, a i se înfunda.

A-i fi (cuiva) hacul (înv.) = a-l pune la respect.

A-i veni (cuiva sau *la ceva) de hac* (înv. și pop.) = a găsi modalitatea, sistemul de a învinge, de a face inofensiv pe cineva sau ceva care supără, care provoacă nemulțumiri; b) (p. ext.) a omorî pe cineva.

HACHIȚE

A avea hachițe [sau *a-l apuca (pe cineva)* ori *a-i veni (cuiva) hachițele*] = a avea toane, capricii, istericale.

HAGIALÂC

A merge (*a se duce* etc.) *la* (sau *în*) *hagialâc* = a merge în pelerinaj.

HAGIU

A se face hagiu = a sărăci, a decădea.

HAGIURLUC

A ajunge la hagiurluc (reg.) = a se ruina

HAI

A face (un) hai = a face un scandal în semn de protest, de reproș etc.

HAIDALERA

A lucra haidalera (reg.) = a lucra pe ascuns.

A umbla haidalera (reg.) = a umbla fără rost.

HAIDE

Haida-de!, exclamație prin care se respinge o părere sau se dezaprobă o comportare; aș!

Haide-haide (sau *haide-hai*), se spune când mustrăm cu indulgență pe cineva care nu ia în seamă sfaturile sau avertismentele noastre.

HAIHUI

A umbla haihui = a umbla razna.

HAIMANA

A fi (sau *a rămâne*) *de haimana* = a fi (sau a rămâne) fără căpătâi, fără stăpân, la discreția oricui.

A umbla haimana = a umbla fără rost, a bate ulițele, a hoinări, a vagabonda.

HAIN, -Ă

(A avea) inimă haină = (a fi) rău, crud, dușmănos.

HAINĂ

A(-și) da și haina de pe el = a face (sau a fi dispus să facă) orice sacrificiu (pentru a obține ceea ce dorește).

A mătura pe jos cu hainele = a purta îmbrăcăminte exagerat de lungă.

HAL

A fi (sau *a ajunge*) *într-un hal fără de hal* (pop. și fam.) = a fi într-o stare foarte rea.

A nu avea hal să... = a nu fi în stare, a nu putea să...

În așa hal (că...) = în așa măsură (că...)

HALAGEA

A-și căpăta halageaua (reg.) = a o păți rău, a-și găsi beleaua.

HALAL

Halal mie (sau *ție* etc.) [sau *halal să-mi* (ori *să-ți* etc.) *fie*] (fam.; ir.) = bravo! te felicit! să-ți fie de bine!

Halal să-i fie (depr.) = să-i fie rușine.

HALCA

A bate halcaua (reg.) = a pierde timpul în zadar.

HAM

A fi mâncat ca alba de ham (pop.) = a fi trecut prin multe, a fi versat, experimentat.

A pune hamurile = a înhăma.

A-și lua hamul (și praștia) = a-și asuma o răspundere.

A trage în (sau *la*) *ham* = a trăi o viață grea; a munci din greu.

A veni singur la ham = a) a se apuca singur de muncă; b) a se cuminți, a se da singur pe brazdă.

HAMAL

(A munci) ca un hamal = (a munci) din greu, până la istovire.

HANDRALĂU

A umbla handralău (pop.) = a umbla de colo până colo fără nicio treabă; a hoinări.

HANDRĂ

A lua (o haină) la handră (reg.) = a lua (o haină) mereu la purtare; a rupe o haină.

A se lua în handră (reg.) = a se întovărăși cu alții pentru a face rele.

HANG

A ține hangul = a) a acompania, a seconda o melodie, a ține isonul; b) a ține partea cuiva, a încuraja pe cineva, aprobând tot ce face și ce spune; c) a face pe placul sau cheful cuiva, a cânta cuiva în strună.

HAN-TĂTAR

Din vremea lui han-tătar = de demult, din timpuri străvechi.

HAP[1]

A face hap = a înhăța.

A fi hap pe cap (pop.) = tocmai pe tocmai.

HAP[2]

A înghiți (sau *a face pe cineva să înghită*) *un hap* (ori *hapul* sau *gălușca*) (pop. și fam.) = a suporta (sau a face pe cineva să suporte) ceva neplăcut.

HAPCĂ

A lua cu hapca (sau *cu japca*) (fam.) = a lua cu forța, cu de-a sila, pe nedrept, abuziv.

Nu-i cu hapca = nu se poate lua la întâmplare.

HAPȘA

A lua cu hapșa (reg.) = a lua fără voie.

HAR

A afla har înaintea cuiva (înv.) = a obține bunăvoința cuiva.

A da în har = a dărui.

A lua în har numele Domnului (înv.) = a comite o blasfemie.

A ști harul unui lucru (înv.) = a se pricepe la ceva.

Har Domnului! (de obicei cu sensul religios atenuat sau șters), exclamație prin care cineva își exprimă satisfacția pentru reușita unui lucru; slavă Domnului!

HARA

A face (o) hara-para (sau *harcea-parcea, harta-parta, hartal-partal, harpa-harpa*) = a bate; a face bucăți; a strivi.

HARACHIRI

A-și face harachiri = a se sinucide prin spintecarea pântecului.

HARAM

A mânca haram (reg.) = a vorbi fără rost, a spune vorbe de clacă, a flecări.

Haram că... (fam.) = păcat că..., degeaba...

Haram de... (pop.) = vai de...

Haram de capul lui (fam.) = să-i fie rușine!

Haramul haram se face [sau *(de) haram vine, (de) haram se duce* ori *de haram a fost, de haram s-a dus*] = lucrul câștigat pe nedrept se pierde precum s-a dobândit, cum a venit așa s-a dus.

HARA-PARA

A face (o) hara-para (fam.) = **a)** a face, a provoca o învălmășeală, o vânzoleală; **b)** a face harcea-parcea.

HARBUZ

A fi sănătos ca un harbuz = a fi gras și sănătos.

HARCEA-PARCEA

A face (pe cineva sau *ceva) harcea-parcea* (fam.) = **a)** a tăia (pe cineva sau ceva) în bucăți, a face fărâme; **b)** a distruge, a nimici.

HARECIU

A face hareciu (asupra cuiva) (înv.) = a adjudeca asupra cuiva.

HARHAGEA

A umbla harhageaua (înv.) = a umbla fără niciun rost, jucându-se.

HARIM-NARIM

A face harim-narim (arg.) = a fura.

HARNIC, -Ă

A fi harnic să... (a... sau *de...)* (înv.) = a fi în stare de...

HART

A ține hart (pop.) = a o lua la stânga.

HARȚI

A da prin hărți (înv.) = a nu posti (niciodată).

HASMAȚUCHI

A mânca hasmațuchi (reg.) = a se păcăli.

HASNĂ

A(-i) lua hasnă (reg.) = a se servi de...

HAT

A fi într-un hat (sau *hat în hat*) *(cu cineva)* = a fi vecin (cu cineva).

A nu ieși la hat (cu cineva) = a nu ajunge la un acord (cu cineva).

A umbla haturile (despre femei) = a duce o viață desfrânată.

Din hat = vecin.

HATÂR

A face (cuiva) un hatâr (pop. și fam.) = **a)** a acorda (cuiva) o favoare; **b)** a satisface (cuiva) o dorință sau un capriciu.

Pentru (sau *de, în*) *hatârul cuiva* (sau *a ceva*) = de dragul (cuiva) sau (a ceva), pentru a face plăcere (cuiva).

HAȚ

Azi hâr, mâine haț = azi ceartă, mâine bătaie.

Haț în sus, haț în jos (sau *haț în dreapta, haț în stânga*), exprimă sforțările, încercările numeroase și diverse (pentru a duce la o acțiune sau) pentru a scăpa dintr-o situație grea.

HAULĂ

A lăsa haulă (reg.) = a lăsa gol.

HAVALEA

A face havalea (la cineva) (înv.) = a da în sarcina, în grija cuiva.

A plăti avalele (înv.) = a plăti contribuțiile.

HAZ

A avea haz = **a)** a fi amuzant; **b)** a avea farmec.

A face haz = a se veseli, a petrece glumind; (cu determinări introduse prin prep. „de") a face glume pe seama cuiva, a-și bate joc, a râde de cineva sau de ceva.

A face haz (de cineva sau *de ceva)* = a plăcea pe cineva sau ceva.

A face haz de necaz = a-și ascunde necazul, făcând glume sau simulând voia bună.

A fi cu haz = **a)** a fi cu farmec; **b)** a avea umor.

A nu face haz de cineva (sau *de ceva*) (înv.) = **a)** a nu da importanță cuiva (sau unui lucru), a nu lua în seamă; **b)** a nu-i plăcea cineva sau ceva.

Știi că ai (sau *are*) *haz?* (ir.) = știi că-mi plăci (sau că-mi place?), știi că ești (sau că e) bine?

HAZNA

Cu mărunțeaua, cu mărunțeaua se face haznaua (înv.) = a) ban cu ban se face averea; b) încetul cu încetul, puțin câte puțin se realizează ceva.

HĂBĂUC, -Ă

A o lua (sau *a umbla*) *hăbăuca* (reg.) = a) a porni la întâmplare, fără o țintă precisă, a o lua razna; b) a vagabonda.

HĂBUC

A (se) rupe [sau *a (se) face*] *hăbuc(i)* (reg.) = a (se) rupe în bucăți, a (se) distruge; a (se) încurca, a (se) încâlci.

HĂIS

A face hăis (sau *hăisa*) = a cârmi la stânga.

A trage hăisa = a nu fi de acord cu alții, a se opune părerii generale.

A trage (sau *a fi*) *unul la hăis și celălalt la cea* (sau *a zice unul hăis și celălalt cea*), se spune despre doi oameni care nu se înțeleg.

Cu hăisa-n ceală nu vezi zeamă-n oală (pop.) = o afacere încurcată nu (se) sfârșește bine.

Nu știe nici de hăis, nici de cea = a) este nepriceput; b) este neascultător.

HĂLĂDUI

Cum o mai hălăduiești? (reg.) = ce mai faci?

Dumnezeu să vă hălăduiască (reg.) = rămâneți cu bine.

HĂMIȘLIU, -IE

A se juca de-a hămișliul (reg.) = a face pe șiretul.

HĂRĂȚI

A (se) hărăți pe (sau *cu*) *cineva* (reg.) = a nu(-și) da pace cuiva sau unul altuia.

HĂT

Hăt departe = foarte departe.

Hăt și bine = mult și bine, fără sfârșit.

HĂȚ

A-i veni (sau *i-a venit*) *iapa la hăț* (pop.) = a-i merge bine (cuiva).

A lua hățurile în mână = a prelua conducerea, manifestând o oarecare autoritate constrângătoare (într-o întreprindere, într-o afacere etc.).

A nu da (sau *a nu scăpa, a nu pierde*) *hățurile din mână* = a nu pierde inițiativa, conducerea într-o întreprindere, într-o afacere.

A scăpa hățurile din mână (pop.) = a pierde conducerea sau inițiativa (într-o întreprindere, o afacere etc.), a nu mai putea stăpâni spiritele.

A ține hățurile în mână (pop.) = a conduce, manifestând o oarecare autoritate.

A ține (pe cineva sau *ceva) în hățuri* (pop.) = a ține din scurt pe cineva sau ceva; a struni, a stăpâni, a conduce pe cineva.

HĂȚĂU

A lua la hățău (reg.) = a certa.

HĂȚIȘ

A ține hățiș (reg.) a ține morțiș.

HĂU

A duce și hăul și greul (pop.) = a face toate treburile, a suporta toate greutățile.

Cât e (sau *câtu-i*) *hăul* (pop.) = a) niciodată; b) cu niciun preț.

HĂUGAȘ

S-a dat în hăugașul lui (reg.) = s-a îndreptat.

HÂI

A hâi în bătaie (pop.) = a rupe în bătaie.

HÂLBĂRI

A se hâlbări în mâncări (reg.) = a mânca mult și urât.

HÂNCU

Vodă da, și Hâncu ba (pop.) = șeful hotărăște, iar subalternul se împotrivește.

HÂR

Că(-i) hâr, că(-i) mâr (sau *hâr încoace, hâr încolo*), se zice când cineva se încurcă în explicații neconvingătoare, mincinoase.

HÂRB

A face hârburi (pop.) = a sparge, a sfărma.

Râde hârb (sau *ciob*) *de oală* (sau *strachină*) *spartă* (sau *ruptul de cârpit*) = a râde de defectele altuia, fără a le vedea pe ale sale.

Și-a găsit hârbul capacul, se spune despre unul care și-a găsit perechea potrivită.

HÂRCĂ

A face de hârcă = a face de râs.

A se da (cineva) hârca = a-și face vânt cu scaunul, când se dă în scrânciob.

HÂRDĂU

A turna (pe cineva) la hârdău (sau *la hârdăul lui Petrache*) = a băga (pe cineva) la închisoare, a aresta (pe cineva).

HÂRHOM

A se ține hârhom (reg.) = a merge înșiruiți.

HÂRJELE

A grăi în hârjele (reg.) = a) a vorbi figurat, în alegorii; b) a face glume.

HÂRLĂ

A se alege hârlă de... (reg.) = a se alege praful de cineva.

HÂRLEȚ

De-amu numai sapa și hârletul (despre oameni) = a fi pe moarte, a nu mai exista nicio speranță.

HÂRȘTIOAGĂ

A da hârștioaga popii (reg.) = a muri, a da ortul popii.

HÂRTIE

A înnegri hârtia (fam.) = a scrie.

A pune (sau *a așterne*) *ceva pe hârtie* = a scrie, a redacta ceva.

A rămâne pe hârtie = a rămâne nerealizat.

Scârța-scârța pe hârtie (peior.) = a) funcționar; b) scriitor de slabă calitate, neînsemnat.

HÂRȚI

Hârți încoace (sau *încolo*), *scârți încolo* (pop.), exprimă o încercare neizbutită de a urni din loc un lucru greu.

HÂRZOB

A cădea cu hârzobul din cer (pop.) = a veni pe neașteptate.

A lega hârzob (pop.) = a lega ceva în formă de elipsă.

A se crede coborât (sau *scoborât*) *cu hârzobul din cer* (ir.) = a se crede mult superior celor din jur, a fi îngâmfat.

HÂTRIE

A umbla a hâtrie (reg.) = a umbla țanțos.

HÂȚ

Hâț în sus, hâț în jos (sau *hâț la dreapta, hâț la stânga*), arată sforțările, încercările numeroase și diverse pe care le face cineva pentru a aduce la îndeplinire o acțiune sau pentru a scăpa dintr-o situație neplăcută.

HEBEREU

A umbla hebereu (reg.) = a umbla fără rost.

HEI

A fi om cu hei = a fi om cumsecade, gospodar, de cuvânt.

HEITE

Heite focu', a) exprimă compătimire; b) exprimă admirație.

HELEȘ-BELEȘ

A fi heleș-beleș (reg.) = a fi la dispoziția, la bunul plac al cuiva.

HELGE

Alb ca (sau *cum e*) *helgea* (reg.) = foarte alb.

HERIA

A umbla heria (reg.) = a umbla fără rost.

HIP

A fi cu hipuri (reg.) = a fi (neastâmpărat sau) nervos.

HIREȘ, -Ă

Îi hirișă (reg.) = îi stă bine.

HLOBĂ

A bate hlobile, să (se) priceapă calul (reg.) = a face aluzii, a bate șaua să priceapă iapa.

HOCI

Hoci înapoi! (Mold.), se strigă pentru a face boii să meargă înapoi.

HODORONC

Hodoronc (sau, rar, *hodoronc-tronc*), se spune când cineva face un lucru nepotrivit, neașteptat, sau spune o vorbă deplasată.

HOHOT

A plânge (sau *a râde*) *cu hohot* (sau *în hohote*) = a plânge (sau a râde) foarte tare, zgomotos.

HOJMÂC

A făcut hojmâc (reg.) = a căzut pe neașteptate.

HOLERĂ

A da holera în cineva (fam.) = a se speria foarte tare, a intra spaima în cineva.

HOLISTURI

A umbla cu holisturile (reg.) = a umbla haimana, fără nicio treabă.

HOLTEI

Holtei de câine (înv.) = câine fără stăpân.

HOMERIC, -Ă

Râs homeric (livr.) = râs foarte puternic și de nepotolit.

HONCA

Honca-tronca (pop.) = în ritm neregulat și fără spor.

HONDRO

A fi de hondro (reg., înv.) = a fi slugarnic față de oricine.

HONIPSI

A nu putea honipsi pe cineva (înv., rar) = a nu simpatiza, a nu putea suferi pe cineva.

HOP

A trece hopul (sau *a scăpa de un hop*) = a scăpa de o greutate, de o primejdie.

Hop odată (pop.), exclamație care exprimă surpriza față de sosirea cuiva sau alt eveniment neașteptat.

Hop zup, hop țup(a), hop lupa, hopai-da (pop.), exclamații care subliniază un salt sau o altă figură de virtuozitate la dans.

Nu zice hop până n-ai sărit (sau *n-ai trecut*) *șanțul* = nu te lăuda prea devreme cu o izbândă nesigură, pe care n-ai obținut-o încă.

HORAITĂ

A umbla pe horaită (reg., fam.) = a umbla fără scop, bătând în lung și-n lat străzile.

HORATIC

A-și veni în horatic (reg.) = a-și veni în fire.

HORĂ

A duce (sau *a purta*) *hora* (pop.) = a fi flăcău de frunte.

A ieși la horă (pop.) = a intra (la vârsta cuvenită) în rândul fetelor sau al flăcăilor care joacă la horă.

A intra în horă = a se implica serios într-o acțiune.

A nu-i veni (cuiva) vremea la horă (pop.) = a fi încă copil.

A porni hora (pop.) = a începe hora

A se găti (ca) de horă (pop.) = a se îmbrăca foarte frumos, cu haine de sărbătoare.

A se învârti în horă (sau *a învârti hora*) = a dansa, a juca.

A se prinde în horă (pop.) = a intra în horă.

Dacă ai intrat în horă trebuie să joci = dacă te-ai apucat de un lucru trebuie să-l duci până la capăt.

HORHA

A umbla horha (reg.) = a umbla fără niciun rost.

HORN

A fi abia ieșit din horn (pop.) = a fi tânăr.

A scrie cu cărbunele de pe horn = a) a fi începător la scris; b) a scrie prost.

HOTAR

A pune hotar (înv.) = a) a se hotărî; b) a termina..

Peste (sau *dincolo de*) *hotar* (sau *hotare*) = în ţară străină, în altă ţară.

HOTĂRÂT, -Ă

Hotărât lucru = fără îndoială, în mod categoric, sigur.

HOŢEŞTE

A frige (carnea) hoţeşte = a frige (carnea) înăbuşit, acoperind-o cu jeratic.

HRAM

Ce hram porţi (ori *poartă* sau *ţii* ori *ţine*)? (pop.) = ce fel de om eşti (sau este)?

HRANĂ

A fi de arhrană (reg., despre o vită, un om) = a fi de ajutor.

A nu (mai) fi de arhrană (reg., despre cai, vite) = a nu (mai) fi bun de muncă.

HRĂNI

A hrăni batoza (pop.) = a alimenta batoza cu snopi.

A se hrăni cu vânt = a) a nu avea ce mânca; a mânca foarte puţin, a ciuguli; b) a-şi face iluzii.

HREAN

A trăi (sau *a se deprinde*) *ca viermele în hrean* = a trăi, a duce o viaţă amărâtă, plină de privaţiuni.

HREAPCĂ

A ieşi la hreapcă (reg.) = a ieşi la coasă.

HUC

A face pe cineva (tot) huc (reg.) = a snopi în bătaie.

HUCI

A umbla huci-marginea (reg.) = a umbla fără rost, fără ţintă.

HUHUREZ

A se face huhurez = a se tupila, a se ascunde.

A se scula ca huhurezii = a se scula foarte devreme dimineaţa.

A sta ca un huhurez (sau *ca huhurezul*) = a) a sta singur, părăsit; b) a avea insomnii.

HUIDEO

A lua pe cineva (sau *a da cuiva*) *cu huideo* (fam.) = a huidui (pe cineva).

HULISTRII

A apuca-o pe hulistrii = a) a bate câmpii; b) şi-a luat lumea în cap (de supărare).

HUO

A lua pe cineva cu huo = a huidui pe cineva.

HUŞMARGINA

A umbla huşmargina (reg., fam.) = a umbla huci-marginea, a umbla teleleu, a vagabonda.

HUŢA

A (se) da huţa (sau *de-a huţa*) = a (se) legăna, a (se) balansa.

BCUIAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

I

I

A (nu) pune punctul pe i = a (nu) reda esenţialul într-o discuţie, a (nu) susţine fapte semnificative.

IA

Ia aşa = numai aşa, fără nicio intenţie precisă, fără un gând anume.

IACA

A feşteli (cuiva) iacaua (fam.; rar) = a face de ruşine (de râs) pe cineva.

Iac-aşa = **a)** aşa cum v-am mai spus, în felul acesta; **b)** simplu şi uşor; oricum.

Iacă şi Adam!, se zice când cineva spune lucruri de mult cunoscute.

IAMA

A da iama = a da năvală, a se repezi, a se năpusti.

A da iama prin... = a distruge, a risipi (un bun).

A face iama în (sau *prin*) *ceva* = a cheltui fără rost, a risipi.

A umbla iama = a călca tot în picioare.

IAPĂ

A avea burtă de iapă = a nu se mai sătura mâncând.

A bate şaua (ca) să priceapă (sau *să înţeleagă*) *iapa* = **a)** a face aluzie la ceva; **b)** a da de înţeles în mod indirect.

A da iapa în călăreală (pop.) = a împerechea o iapă cu un armăsar.

A fi rudă cu cineva după iapa popii (glumeţ) = a fi neam îndepărtat.

A necheza ca o iapă (pop.) = a căuta dragoste.

A umbla ca mânzul după iapă [sau *a merge* (ori *a se ţine*) *mânz (după cineva)*] = a se ţine scai după cineva, a nu se dezlipi de cineva, a urma pretutindeni pe cineva.

A umbla până îţi stă iapa (pop.) = a umbla fără oprire.

Când îi dai îi fată iapa, când îi ceri îi moare mânzul (pop.), se zice despre cel care este nerecunoscător sau rău platnic.

Dă-ţi, popo, pintenii şi bate iapa cu călcâiele (pop.), se zice când cineva a dat cu împrumut un lucru de care şi el însuşi are nevoie.

Dezleagă-ţi iapa de la gard (pop.) = vorbeşte mai clar!

Du-te unde şi-a dus mutul iapa (depr.) = dispari de aici!, du-te la dracu!

Unde a dus (surdul roata şi) mutul iapa = foarte departe, la dracu-n praznic.

IARBĂ

A căuta pe cineva (sau *ceva*) *ca iarba de leac* [sau *a umbla după cineva* (sau *ceva*) *ca după iarba* (ori *buruiana*) *de leac*] = a căuta cu înfrigurare, pretutindeni pe cineva (sau ceva).

A creşte iarba pe sub cineva = a fi leneş.

A fi de-o iarbă cu cineva (reg.) = a fi de aceeaşi vârstă sau de acelaşi neam cu cineva.

A merge la iarbă verde = a merge la picnic.

A paşte iarba pe care o cunoşti = a te ocupa de lucruri cunoscute, apropiate.

Când mi-o creşte iarba în barbă = niciodată.

Câtă frunză, câtă iarbă (sau *câtă frunză şi iarbă*) = în număr foarte mare.

Cu iarba-n gură (sau *cu coliva-n piept*) = mort.

Din pământ, din iarbă verde = oricare ar fi greutăţile, cu orice preţ, negreşit, neapărat.

Paşte, murgule, iarbă verde = va trebui să aştepţi mult până ţi se va împlini ceea ce doreşti.

Pe cărarea bătută, nu creşte iarbă = nu se pot descoperi lucruri noi decât în probleme necercetate încă.

IARNĂ

De iarnă = **a)** care sunt necesare în timpul iernii; **b)** care se face iarna.

Face din iarnă vară, se zice despre omul harnic, care munceşte mult indiferent de condiţii.

La iarnă = **a)** când va veni iarna; **b)** iarna viitoare.

IASÂC

A juca la iasâc şi tura (înv.) = a juca rişca.

IASCĂ

A se face iască sau *ca iasca* = **a)** a se usca; **b)** (fig.) a slăbi foarte mult.

IAURT

A pune piper şi-n iaurt (pop. şi fam.) = a-şi bate joc de ceea ce ai (în cantitate mare).

A sufla şi-n iaurt (pop. şi fam.) = a fi extrem de precaut într-o situaţie dată.

A turna iaurt peste smântână (pop. şi fam.) = a fi o gospodină nepricepută.

IAVAŞA

A-i atârna cuiva iabaşa de nas = **a)** a domina pe cineva; **b)** a păcăli pe cineva.

IAZ

A fi cu borşul la foc şi cu peştele în iaz = a face planuri cu privire la un lucru înainte de a-l poseda, a se lăuda înainte de izbândă, a vinde pielea ursului din pădure.

IBRIŞIN

A da (sau *a-i trage*) *(cuiva) ibrişinul pe la nas* (reg.) = **a)** a ironiza, a batjocori, a face aluzii răutăcioase; **b)** a vorbi cuiva despre ceva neplăcut, jenant; **c)** a face pe cineva să se simtă că nu a avut un comportament cuviincios; **d)** a reproşa, a imputa ceva, cuiva.

A merge ibrișin (pop.; despre activități) = a se desfășura rapid, fără greutate.

ICI

Pe ici ți-i drumul! = s-a făcut (sau fă-te) nevăzut.

ICOANĂ

A purta pe cineva (pe) la icoane (reg.) = a) a purta cu vorba pe cineva; b) a purta pe cineva prin tribunale, intentându-i procese.

A umbla pe la icoane = a umbla pe la judecăți.

A vorbi în icoane (rar) = a folosi în vorbire figuri poetice, retorice.

ICRE

Icre verzi = lucru închipuit, imposibil.

IDEE

A băga (pe cineva) (sau *a intra*) *la (o) idee* (sau *la idei*) (fam.) = a face să se îngrijoreze, să se teamă sau a se îngrijora, a se teme.

A i se scula o idee (glumeț) = a-i veni o idee.

A (nu) avea o idee despre ceva = a (nu) avea decât cunoștințe sumare despre ceva, a (nu) fi informat despre ceva.

A-și face o idee despre cineva (sau *despre ceva*) = a-și formula o opinie (sumară) despre cineva (sau despre ceva).

Ce idee! (fam.) = exclamație de dezaprobare (față de un gând, o propunere etc.).

Dă-mi o idee = ajută-mă cu o sugestie sau să găsesc o soluție.

Idee fixă = imagine, gând delirant izolat, intens și durabil, lipsit de rațiune.

N-am (nicio) idee (fam.) = nu știu.

O idee de... = o cantitate mică, redusă.

IED

Pe unde a sărit capra, trebuie să sară și iedul = copiii trebuie să semene cu părinții lor.

IEFTIN, -Ă

(A fi) ieftin la vorbă = a vorbi mult și fără rost, a-i plăcea să flecărească, să trăncănească.

A scăpa ieftin = a scăpa dintr-o situație dificilă fără urmări serioase sau neplăceri (prea mari).

Ieftin ca braga (fam.) = foarte ieftin, ieftin de tot.

Scump la tărâțe și ieftin la făină (sau *mălai*), se zice despre cei care dau ușor bani când sunt cheltuieli mari sau se calicesc când e să dea sume mici.

IEPURE

A ajuns Griva iepurele (pop.) = s-a apropiat timpul să răspundă pentru faptele sale.

A alerga (sau *a fugi*) *ca un iepure* = a alerga (sau a fugi) foarte repede, a fi iute de picior.

A căuta iepuri în biserică = a umbla după lucruri zadarnice.

A dormi somnul iepurelui (sau *iepurește*) = a dormi ușor, trezindu-se la cel mai mic zgomot.

A fi fricos ca iepurele = a fi foarte fricos.

A împușca (sau *a prinde*) *doi iepuri deodată* (sau *dintr-un foc*) = a înfăptui (sau a rezolva) cu succes două acțiuni deodată.

A prinde iepurele cu mâna (pop.) = a face o încercare zadarnică.

Câți iepuri (sunt) în (sau *la*) *biserică* (pop.) = deloc.

Cine umblă (sau *fuge, aleargă*) *după doi iepuri nu prinde niciunul* = cine urmărește în același timp două scopuri diferite nu atinge niciunul.

Cu piele de iepure la spate = fricos.

Nu știi de unde sare iepurele (pop.) = nu poți să știi de unde îți vine rezolvarea unei probleme.

Poți prinde iepuri cu el, se spune despre un om foarte bucuros, foarte bine dispus, căruia i-a reușit ceva.

IEPUREȘTE

A dormi iepurește (pop.) = a dormi ușor (gata să se trezească la cel mai mic zgomot).

A fugi iepurește (pop.) = a fugi repede, ferindu-se de cineva.

A înota iepurește (pop.) = a înota cu mișcări precipitate și cu un mare consum de energie.

A sta iepurește (pop.) = a sta la pândă, gata de fugă.

IEPURI

Dumnezeu să-l iepure! (fam.) = a) Dumnezeu să-l ierte!; b) Dumnezeu să-l apere!

IERI

A căuta ziua de ieri (fam.) = a căuta ceva ce nu există, ce nu se poate găsi.

Cea ieri (alaltăieri) = nu de mult timp, de curând.

De ieri (de alaltăieri), (mai rar) *de azi, de ieri* = nou, de curând; tânăr, necopt, ageamiu, neexperimentat.

Ieri ca astăzi = totdeauna.

Mai ieri (alaltăieri) = de curând, nu-i mult de atunci.

IERTA

A iertat-o (sau *l-a iertat*) *Dumnezeu* (înv.) = a) datorită vârstei, acea persoană nu mai are legături sexuale; b) (despre femei) nu mai are menstruație; c) a murit.

Ba să mă ierți, formulă cu care contrazici pe cineva; nici vorbă.

Doamne, iartă-mă! spune cel căruia i-a scăpat (sau era să-i scape) o vorbă nepotrivită, necuviincioasă.

Dumnezeu să-l ierte, spun cei evlavioși când vorbesc despre un mort.

Mă iertați = expresie politicoasă stereotipă care introduce o replică sau o rugăminte.

Nu-i iertat (reg.) = este interzis.

IERTARE

A se ruga de iertare = a-și cere scuze.

Să avem iertare! = a) să ne scuzați! b) cred că nu ai dreptate!

IERTĂCIUNE

A-și lua iertăciune (înv. și pop.) = a cere iertare de la rude și de la prieteni pe patul de moarte.

Să fie cu iertăciune, formulă prin care se cer cuiva scuze pentru un act nepotrivit; nu vă supărați!

IESLE

L-a legat la iesle (despre un bărbat) = i s-a pus coarne, l-a înşelat cu altul.

IEŞI

A-i ieşi cu rău (sau *de-a-ndoaselea*) (în superstiţii) = a-i merge rău.

A-i ieşi (cuiva ceva) după plac = a-i reuşi (ceva cuiva) aşa cum a dorit.

A-i ieşi cuiva de bine (în superstiţii) = a-i merge bine.

A-i ieşi (cuiva) ochii din cap (sau *sufletul*), a) se zice când cineva depune un efort extrem de mare; b) a i se bulbuca ochii.

A-i ieşi (cuiva) pe nas = a se întoarce în rău binele de care se bucură (se mândreşte, se laudă) cineva; b) a se sătura până peste cap de ceva.

A-i ieşi (cuiva) sufletul = a) a muri; b) a nu mai putea de oboseală.

A-i ieşi un sfânt din gură = a spune ceva (înţelept sau) dorit de auditoriu.

A-i ieşi vorba din gură = a vorbi ce nu trebuie (fără să vrea), a scăpa o vorbă.

A-i ieşi vorbe = a se vorbi de rău despre cineva.

A ieşi abraş (înv.) = a nu izbuti, a suporta o înfrângere, un eşec.

A ieşi afară (despre părţi ale unui întreg) = a fi proeminent.

A ieşi afară (sau *la scaun, la poiană*) = a se defeca sau a urina.

A ieşi basma (sau *batistă*) *curată* = a) a nu mai fi bănuit de nimic rău; b) a scăpa cu bine dintr-o situaţie dificilă.

A ieşi ca din puşcă = a ieşi foarte repede, în mare grabă.

A ieşi (cu ceva sau *cu cineva) la căpătâi* (sau *la capăt bun*) = a sfârşi cu bine, a răzbi, a se înţelege cu cineva.

A ieşi cu dosul la oameni (fig.) = a nu se purta cum trebuie în societate.

A ieşi cu scandal (sau *cu şucăr mare*) = a se ajunge la un conflict violent.

A ieşi (cuiva) înainte (sau *a ieşi în calea cuiva*) = a întâmpina pe cineva.

A ieşi de faţă = a apărea, a se prezenta, a se înfăţişa.

A ieşi de minciună = a se dovedi neadevărat.

A ieşi deasupra (înv.) = a se revela.

A ieşi din comun = a se prezenta ca ceva aparte, neobişnuit, anormal.

A ieşi din joc = a) (la jocul de cărţi) a renunţa la continuarea unei partide; b) (despre o firmă, o companie) a ieşi din competiţie, a da faliment; c) (despre o grupare mafiotă) a fi anihilată.

A ieşi din lume (către Dumnezeu sau *dintre noi)* = a muri.

A ieşi din (sau *de la) modă* = a nu mai fi la modă.

A ieşi în afară (despre părţi ale unui întreg) = a fi proeminent.

A ieşi în faţă = a) a se evidenţia; b) (în limbajul deţinuţilor) a accepta o provocare la bătaie.

A ieşi în întâmpinarea cuiva = a) a primi cordial pe cineva; b) (fig.) a ghici dorinţele, gândurile cuiva înainte de a fi exprimate.

A ieşi în relief = a) a fi mai afară decât cele din jur, a fi proeminent; b) a se remarca, a se releva.

A ieşi înaintea (sau *în calea, în drumul) (cuiva)* = a întâlni pe cineva, a întâmpina.

A ieşi la aeriseală (arg.) = a ieşi la furat.

A ieşi la covrigi = a ajunge rău de tot.

A ieşi la intersecţie (arg.) = a avea o întâlnire.

A ieşi la interval (cu ceva) = a face cinste (cuiva), a plăti trataţia (cuiva).

A ieşi la (între) oameni (sau *în lume*) (fig.) = a frecventa (prima oară) societatea.

A ieşi la larg = a) a ajunge în loc deschis; b) a se simţi liber.

A ieşi la lumină (sau *la iveală*) = a se ivi, a se arăta, a se da pe faţă, a apărea.

A ieşi la luptă (înv.) = a începe războiul.

A ieşi la mal (sau *la liman*) = a-şi atinge scopul, ţinta dorită.

A ieşi la obraz(e) = a se deosebi, a se înălţa la o treaptă socială mai mare, a ajunge între persoane („obraze") însemnate.

A ieşi la spălat = (despre pete de murdărie) a se curăţa, a dispărea.

A ieşi la vopsea = a izbuti, a reuşi, a sfârşi bine, a o scoate la capăt.

A ieşi tobă de carte = a deveni foarte învăţat.

A nu-i (mai) ieşi (cuiva ceva) din cap = a se gândi mereu la acelaşi lucru, a nu putea uita (ceva), a-l stăpâni mereu acelaşi gând, a fi obsedat de ceva.

A-şi ieşi din minţi = a înnebuni.

A-şi ieşi din piele (de bucurie, de ciudă) = a fi foarte bucuros, a-i fi foarte ciudă etc.

A-şi ieşi din sărite (sau *din fire, din răbdări, din pepeni, din ţâţâni, din balamale*) = a se enerva foarte tare, a se mânia.

A ieşi pârâş (asupra cuiva) = a pârî pe cineva.

Cum o ieşi, (numai) să iasă, exprimă indiferenţa sau resemnarea faţă de un rezultat (nefavorabil) aşteptat.

Iese la spălat, se spune, în glumă, ca o consolare celui care are o neplăcere.

IEŞIT, -Ă

Ieşit de soare (sau *la spălat*) = decolorat.

IFOS

A cânta cu ifos (înv.) = a cânta patetic.

A-şi da ifose = a se crede (fără temei) om important, valoros; a se îngâmfa, a-şi da aere.

IGNAT

A îngrăşa porcul la ignat = a începe o treabă prea târziu, fără şanse de a termina la timp.

I-a venit (sau *îşi aşteaptă*) *ignatul* (cu aluzie la ziua de 20 decembrie, când se taie, de obicei, porcii îngrăşaţi) = se apropie de moarte.

Nu se îngraşă porcul la ignat = nu se poate face un lucru serios în ultimul moment.

IGRASIE

A avea igrasie la cap (sau *la mansardă*) (fam. şi arg.) = a fi prost, zăpăcit sau nebun.

ILĂU

A fi între ciocan şi ilău (sau *între ciocan şi nicovală*) = a fi într-o situaţie critică, din care nu există posibilitate de ieşire.

ILIC

Crapă pietrele de frig şi ţiganii în ilic, se spune despre cei săraci, nevoiaşi.

ILUZIE

A(-şi) face iluzii = a nădăjdui sau a face să nădăjduiască lucruri irealizabile; a (se) amăgi.

A-şi pierde iluziile = a rămâne dezamăgit, decepţionat, a nu mai crede în realizarea unui plan frumos.

IMOS, -OASĂ

A umbla imos (reg.) = a umbla cu haine murdare.

IMPORTANŢĂ

A-şi da importanţă = a se îngâmfa, a se crede om de seamă, superior.

IMPOSIBIL, -Ă

A face imposibilul = a face tot ce e cu putinţă.

IMPRESIE

A avea impresia că... = a bănui, a crede, a presupune că...

A da (sau *a face, a lăsa*) *impresia că...* **a)** a determina pe cineva să-şi formeze o părere despre cineva sau ceva; **b)** a părea că...

A da (sau *a face, a produce, a lăsa, a cauza*) *o impresie bună* (sau *rea*) = a obţine prin înfăţişare, gesturi, vorbă o atitudine favorabilă (sau defavorabilă) cuiva.

A face (sau *a produce*) *impresie* (*asupra cuiva*) = a atrage atenţia (cuiva) asupra sa sau asupra actelor sale, a face efect, a impresiona.

(A fi) sub impresia... = (a fi) stăpânit de imaginile sau de amintirile unei întâmplări trăite.

IMPUNE

A impune mâinile (în ritualul catolic) = a pune mâinile pe capul cuiva pentru binecuvântare.

INAGHIE

A face înăghie cuiva (reg.) = a face în necazul cuiva.

INC

A umbla de-a incul (reg.) = a căuta să se joace.

INCIDENT

A ridica un incident (jur.) = a interveni în dezbaterea unui proces cu o problemă accesorie pentru a împiedica sau a întârzia terminarea procesului.

INCIDENŢĂ

A fi sub incidenţa legii = a fi pasibil de a suporta rigorile legii.

INDEX

A pune la index (sau, înv., *indice*) = **a)** (în Biserica catolică) a trece o carte în lista cărţilor interzise; **b)** (fig.; fam.) a socoti, a trata pe cineva ca nedemn, nevrednic sau primejdios.

INDUCE

A induce în eroare (rar *greşeală*) = a înşela, a amăgi.

INEL

A fi tras (ca) prin(tr-un) inel = a fi suplu.

INFAMIE

A ţintui (sau *a pune*) *la stâlpul infamiei* = a supune oprobriului public, a condamna, a înfiera.

INIMĂ

A arde (a încinge sau *a frige) la inimă* (pop.; fig.) = a simţi o durere puternică.

A avea (ceva) pe inimă [sau *a-i sta (cuiva ceva) pe inimă*] (fig.) = a fi chinuit de un gând neîmpărtăşit, a avea o taină în suflet.

A avea foc la inimă (pop.; fig.) = a dori foarte mult.

A avea inima deschisă = a fi sincer, cinstit.

A avea inima largă = a fi mărinimos, milos, darnic.

A avea inima tare (sau *de piatră, împietrită*) (ori *a i se împietri cuiva inima*) (fig.) = a fi (sau a deveni) insensibil la orice sentiment, durere, bucurie etc.; (a fi) nesimţitor, rău, fără suflet, rece.

A avea inimă bună (sau *de aur*) [sau *a fi bun la inimă* (ori *cu inima bună*)] = a fi bun, milos, înţelegător, darnic.

(A avea) inimă haină (sau *sălbatică*) = (a fi) duşmănos, rău, crud.

A avea o piatră de inimă = a fi nemilos.

A avea (pe cineva) în (sau *la*) *inimă* (fig.; fam.) = a avea o afecţiune pentru cineva, a ţine mult la cineva, a iubi (pe cineva).

A avea (prea multă) inimă (fig.) = a fi prea sentimental.

A avea tragere de inimă pentru... [sau *a-l trage (pe cineva) inima să...*] (fig.) = a se simţi îndemnat, a avea atracţie pentru a face ceva.

A băga inima în cineva (pop.; fig.) = a-l îmbărbăta.

A cânta de inimă albastră = a cânta melodii triste, melancolice.

A coace pe cineva la inimă (fig.) = a dori cuiva răul.

A creşte inima din (sau *în cineva*) (pop. şi fam.; fig.) = a fi foarte bucuros.

A da (şi) inima (din sine) (fig.) = a se dedica trup şi suflet unei acţiuni, unei idei etc.

A fi câinos la inimă = a fi rău, crud.

(A fi) cu inima împăcată (fig.) = (a fi) cu conştiinţa împăcată, liniştită, curată.

A fi cu inima (în)frântă = a fi foarte îndurerat.

(A fi) cu inima uşoară = (a fi) fără griji, bine dispus, cu conştiinţa împăcată.

A fi fără inimă [sau *a fi rău, câinos, negru la inimă* ori *a avea inimă haină* (sau *sălbatică*)] (pop.; fig.) = a fi rău, înrăit.

A fi moale la inimă (pop.; fig.) = a nu avea voință.

(A fi om) de inimă = (a fi om) bun, săritor.

A frânge inima (cuiva) (fig.) = a supăra pe cineva foarte rău.

A-i cădea (cu tronc) la inimă (fam.; fig.) = a) a deveni (cuiva) simpatic; b) a se îndrăgosti.

A-i cădea inima în călcâi (sau *jos*) (fig.) = a se speria.

A-i călca (cuiva) inima în jos (sau *în călcâi*) (înv.) = a se descuraja, a-și pierde curajul.

A-i cere inima = a dori, a pofti (ceva).

A-i da cuiva inimă = a încuraja pe cineva.

A-i da inima brânci = a avea poftă să..., a fi predispus să...

A-i face (cuiva) inimă = a mângâia, a consola pe cineva.

A-i fi (cuiva) inima îndoită = a avea îndoieli, a șovăi, a ezita.

A-i fi (cuiva) inima rece = a-i fi mereu teamă, a fi mereu înspăimântat.

A-i merge (cuiva ceva) la inimă (pop. și fam.; fig.) = a-i plăcea (ceva) foarte mult.

A-i rămâne cuiva inima la ceva (sau *la cineva*) [sau *a-i rămâne cuiva ceva* (sau *cineva*) *la inimă*] = a rămâne cu gândul la cineva sau ceva care i-a plăcut.

A-i râde (sau *crește*) *(cuiva) inima* = a avea o mare bucurie.

A-i rupe cuiva inima = a face pe cineva să sufere, a-i pricinui cuiva o (mare) durere.

A-i sări (cuiva) inima din loc = a) a se speria foarte tare; b) a se emoționa puternic.

A i se face (cuiva) inima cât un purice (sau, pop., *a i se împuțina inima*) (pop.; fig.) = a-i fi frică (cuiva) de ceva; a se descuraja.

A i se împietri cuiva inima = a deveni insensibil la orice durere sau bucurie; a fi lipsit de omenie.

A i se pune (cuiva) rea inimă = a i se face rău.

A i se pune soarele drept inimă (pop.) = a i se face foame.

A-i spune inima (fig.) = a avea o presimțire.

A i se rupe (sau *frânge*) *inima* [ori *a fi cu inima ruptă* (sau *frântă*)] (pop. și fam.; fig.) = a-i fi milă de cineva.

A i se sfârși inima (sau *a se sfârși la inimă*) (pop.; fig.) = a avea senzația de epuizare.

A-i strica (cuiva) inima = a-i spulbera (cuiva) buna dispoziție, a indispune (pe cineva), a mâhni (pe cineva).

A i se tăia inima (cuiva) = a fi cuprins de slăbiciune, pierzându-și curajul.

A i se topi cuiva inima, se spune când cineva este în prada unor sentimente chinuitoare.

A-i trece (sau *a-i da cu*) *un fier ars* (sau *roșu*) *prin inimă* (fig.) = a-i produce cuiva, printr-o veste rea, neașteptată, o durere puternică.

A-i ține cuiva inima (pop.; fig.) = a încuraja, a consola pe cineva.

A-i veni (cuiva) inima la loc (fig.), se spune când cineva își recapătă calmul, echilibrul și curajul după un moment de emoție sau de spaimă.

A-i zbura inima cuiva (reg.; fig.) = a muri din cauza unei emoții puternice.

A-i zburda inima = a avea chef de petreceri, a-i arde de strengării, de nebunii.

A-l lăsa (sau *a-l îndura*) *inima* = a se înduplecа, a se îndura.

A-l seca (sau *strica*) *la inimă* (sau *a-i seca inima*) (pop.; fig.) = a provoca cuiva o durere sfâșietoare.

A-l trage inima pe cineva = a se simți atras către..., a avea gust, poftă (să...).

A lovi la inimă (reg.) = a se îmbolnăvi de diaree.

A (mai) prinde (la) inimă = a scăpa de senzația de slăbiciune după ce a mâncat, a se (mai) întrema, a (mai) căpăta putere.

A muri de inimă rea = a muri de supărare, de durere.

A nu-i da cuiva inima = a nu se simți îndemnat să facă ceva.

A nu-l lăsa pe cineva inima să (nu)..., a) se spune când cineva nu-și poate opri pornirile bune, acțiunile generoase; b) a-i veni greu să...

A nu-l trage inima (fig.) = a nu avea niciun impuls.

A prinde (la) inimă (pop.; fig.) = a) a se înviora, a se însufleți, a-și reveni; b) a se înveseli; c) a-și potoli foamea.

A pune (ceva) la inimă (fig.) = a se supăra (pentru ceva) mai mult decât merită.

A rămâne cu inima friptă (pop. și fam.; fig.) = a rămâne mâhnit, dezolat, îndurerat.

A râde inima în cineva sau *a-i râde cuiva inima* (pop.; fig.) = a fi bucuros, satisfăcut, mulțumit.

A roade (sau *a arde, a frige, a seca*) *(pe cineva) la inimă* (sau *la ficați*) = a provoca (cuiva) o emoție puternică, o durere, o suferință morală.

A rupe inima târgului (ir.) = a) a cumpăra ce este mai prost, a face o afacere proastă; b) a impresiona cu ceva foarte tare.

A (sau *a-și*) *pierde inima* = a-și pierde curajul, speranța.

A se împuțina cu inima [sau *a i se face (cuiva) inima cât un purice*] = a) a se descuraja, a pierde curajul; b) a se speria.

A se muia la inimă [sau *a (i) se înmuia (cuiva) inima*] (pop.; fig.) = a deveni bun, milos, a se înduplecа.

A se sfârși la inimă = a se îmbolnăvi, a muri de durere, a fi copleșit de durere.

A (se) simți greu la inimă (pop.) = a-i fi greață, a-i veni să verse.

A se zbura inima cuiva = a muri.

A seca (sau *a arde, a frige*) *(pe cineva) la inimă* = a provoca (cuiva) o durere morală, o supărare mare.
A spune de la (sau *din*) *inimă* = a spune cu toată sinceritatea, fără reticenţe, a vorbi deschis, fără ezitare.
A sta ca un spin în inima (sau *în coasta, în ochii*) *cuiva* = a nu fi pe placul cuiva, a incomoda pe cineva.
A sta (sau *a şedea*) *greceşte* (sau *călare*) *pe inima cuiva* = a-i cunoaşte cuiva toate gândurile tainice.
A strica inima (cuiva) (pop. şi fig.) = a indispune pe cineva.
A-şi călca pe inimă (fig.) = a face ceea ce raţiunea, pudoarea, demnitatea etc. ar trebui să te împiedice să faci; a face ceva împotriva propriei voinţe.
A-şi face inimă bună = a se bucura.
A-şi face (sau *a-i face cuiva*) *inimă rea* (sau *amară*) (fig.) = a se mâhni (sau a mâhni) pe cineva.
A-şi lua inima în dinţi [sau *(o) inimă*] (fig.) = a-şi face curaj, a se hotărî să întreprindă ceva.
A(-şi) pierde inima = a-şi pierde curajul, speranţa, a se descuraja.
A-şi răcori (sau *săra*) *inima* (pop.; fig.) = **a)** a spune ce are pe suflet; **b)** a se răzbuna.
A topi (cuiva) inima [sau *a i se topi (cuiva) inima* ori *a se topi la inimă (de dragoste, de dor)*] = a suferi foarte tare.
A unge (pe cineva) la inimă (pop.; fig.) = a face (cuiva) plăcere; a încânta, a bucura (pe cineva).
Băiat de inimă = milos
Cât îi cere (cuiva) inima (fig.) = atât cât vrea, cât poftește, cât are plăcere.
Cu dragă inimă [sau *din toată inima* ori *din inimă* ori *din adâncul inimii*) = cu mare plăcere.
Cu inimă = bun, milos, înţelegător.
Cu inimă curată = inocent.
(Cu) inimă de aur = bun, blând.
Cu inimă deschisă = sincer.
Cu inimă dreaptă = drept, cinstit.
Dă inima din el, se spune când cineva face un efort foarte mare.
Din inimă (sau *din toată inima, din adâncul inimii*) = cu toată puterea, din tot sufletul.
După placul (sau *pofta inimii*) = cum doreşti, cum îţi place.
I-a căzut inima în călcâi (sau *jos*) = s-a speriat.
Inimă albastră = suflet trist, îndurerat; tristeţe, melancolie, mâhnire, deprimare; furie, cîudă, mânie, necaz.
Inimă dreaptă = om drept, cinstit.
Inimă largă = dărnicie, mărinimie.
Inimă neagră (la jocul de cărţi) = pică.
Inimă rea = întristare, mâhnire, amărăciune.
Inimă roşie (la jocul de cărţi) = cupă.
Îmi stă pe inimă = mă preocupă ceva, sunt urmărit de ceva, care îmi produce neliniște.
Nu mă trage inima = nu am niciun impuls, chef.
Om de inimă = om bun, săritor.
Parcă mi-a trecut (sau *mi-a dat cu*) *un fier ars* (sau *roşu*) *prin inimă,* se spune când cineva primeşte pe neaşteptate o veste tristă sau când îl cuprinde o durere fizică în mod brusc.
Pe inima goală (sau *nemâncată*) (pop. şi fam.) = pe stomacul gol, fără să fi mâncat ceva.
Slab de inimă = milos, impresionabil, influenţabil.
Strângere de inimă = **a)** sentiment puternic de teamă, de durere, de regret; **b)** presentiment funest.

INIŢIATIVĂ

A lua iniţiativa (sau *a avea iniţiativa*) *(unei lucrări)* = a începe o acţiune (primul sau) din îndemn propriu.
Din proprie iniţiativă = fără a fi (îndemnat sau) silit de altcineva.

INSPIRAT, -Ă

A fi (bine) inspirat = a avea o idee, o iniţiativă bună.

INSTANŢĂ

A băga instanţie (înv. şi pop.) = a depune plângere.
În ultimă instanţă = în cele din urmă.

INSUFLA

A se insufla de sus (înv. şi pop.) = a sugera cuiva o idee.

INTENŢIE

A avea intenţii serioase (cu)... **a)** a fi decis să realizeze ceea ce şi-a propus; **b)** a fi decis să contracteze o căsătorie.
A face cuiva proces de intenţie = a învinui pe cineva de gânduri pe care nu le-a avut.
Cu intenţia de a... = pentru a...
Cu intenţia să... = pentru ca să...
Cu intenţie = intenţionat.
Fără intenţie = involuntar.

INTENŢIONAT, -Ă

Bine (sau *rău*) *intenţionat* = (despre oameni) cu intenţii bune (sau rele), urmărind scopuri bune (sau rele).

INTERCEPTA

A intercepta mingea (sau *balonul*) = a opri mingea să ajungă la cel căruia îi este destinată.

INTERES

A fi de mare interes = a fi de mare folos sau importanţă.
A fi în interesul cuiva = a fi spre binele cuiva.
A purta cuiva interes (înv.) = a avea grijă, a se interesa de cineva.
A-şi face interesele = a fi preocupat numai de satisfacerea chestiunilor personale, a-şi vedea numai de interesele personale.
Ce interes am (sau *a avut, ar avea*) = pentru ce să...
Daune interese (jur.) = sumă de bani cuvenită pentru repararea unui prejudiciu.
De interes general (sau *public*) = de importanţă socială.
Interesul poartă fesul = interesul personal reprezintă un stimulent pentru efectuarea altor acţiuni.

INTERESA

Ce te interesează? = ce-ţi pasă? ce importanţă are? ce te priveşte?

INTIMITATE

A trăi (sau *a fi*) *în intimitatea cuiva* = a avea legături strânse (de prietenie) cu cineva, a face parte dintre cunoștințele apropiate ale cuiva.

INTISAP

A face intisap (înv.) = a aparține la ceva.

INTRA

A-i intra (cuiva ceva) în cap = a începe să se gândească cu insistență, obsesiv, la ceva.

A-i intra (cuiva ceva) în sânge = a se obișnui foarte mult (cu ceva).

A-i intra (cuiva) în voie (sau *pe plac*) = a-i face (cuiva) (toate) gusturile, a-i satisface toate pretențiile, a-i face pe plac.

A-i intra (cuiva) pe o ureche și a-i ieși pe alta = a nu asculta sfaturile primite; a nu reține ce i se spune.

A-i intra (cuiva) un cui în inimă = a se strecura în sufletul cuiva o teamă, o bănuială, o grijă.

A intra alba-n sat (pop.) = se crapă de ziuă.

A intra boala în cineva (sau *în oase*) = a se îmbolnăvi.

A intra ca în brânză = a nu întâmpina nicio rezistență.

A intra chezaș (înv.) = a deveni garant.

A intra cu sila la cineva = a veni nepoftit și cu insistență obraznică.

A intra (cuiva) pe sub piele (fig.) = a câștiga bunăvoința cuiva prin fel de fel de mijloace.

A intra cumpărător (înv.) = a se oferi să cumpere ceva.

A intra de serviciu = a începe garda la o unitate militară, la un spital etc.

A intra dincolo (arg.) = a fi arestat, a sta la închisoare.

A intra epitrop (înv.) = a fi numit epitrop.

A intra frica (sau *groaza, spaima*) *în cineva* (sau *în oasele, în inima cuiva*) = a se îngrozi, a se înspăimânta, a se înfricoșa.

A intra glasul (sau *strigarea*) *în* (sau *întru, la, pe*) *urechile (cuiva)* (înv.) = a ajunge la cunoștințele cuiva.

A intra în agonie = a se lupta cu moartea.

A intra în cârd (cu cineva) (peior.) = a face afaceri dubioase cu cineva.

A intra în cheltuială (sau *în cheltuieli*) = a face sau a suporta cheltuieli.

A intra în conflict (cu cineva) = a se certa (cu cineva); (despre state) a ajunge în relații încordate, dușmănoase.

A intra în delă (înv. și pop.) = a avea necazuri, a da de dracul.

A intra în fabrică (pop.) = **a)** a fi certat, mustrat, a primi reproșuri; **b)** a fi bătut.

A intra în favoarea (sau, înv., *în favorul* ori *în grațiile cuiva*) (fam.) = a deveni cuiva plăcut, simpatic.

A intra în foc pentru cineva = **a)** a se expune la un mare pericol pentru cineva; **b)** a garanta pentru cineva.

A intra în grațiile cuiva (înv. și pop.) = a deveni cuiva plăcut, simpatic.

A intra în groazele morții (înv. și pop.) = a fi cuprins de frică la apropierea morții.

A intra în gura lumii (sau *a satului*) = a ajunge subiect de bârfă.

A intra în gura lupului = a avea de înfruntat o (posibilă) primejdie.

A intra în horă = a începe să ia parte la o acțiune, a se implica serios într-o acțiune.

A intra în joc (sau *în horă*) = a începe să ia parte la o acțiune.

A intra în județ (sau *judecată*) (înv.) = a se judeca cu cineva.

A intra în materie = a începe expunerea subiectului, temei, studiului etc.

A intra în miezul lucrurilor = a pătrunde în fondul problemei, a studia problemele adânc, în profunzime.

A intra în (ori *la*) *cheltuială* sau *cheltuieli* = a fi obligat să faci (mari) cheltuieli.

A intra în pământ = **a)** a muri; **b)** (fig.) a dispărea.

A intra în pământ (de rușine) (fig.) = a-i fi foarte rușine.

A intra în posesia = a deveni posesorul.

A intra în război (sau *în luptă, în acțiune* etc.) = a începe războiul (sau lupta etc.).

A intra în (sau, înv., *într-un*) *păcat* = a face o faptă condamnabilă; a păcătui.

A intra în (sau *la*) *cheltuială* = a fi obligat să cheltuiască mult.

A intra în (sau *sub*) *stăpânirea cuiva* = a ajunge în puterea (cuiva).

A intra în serviciu = a deveni funcționar, slujbaș, a avea un serviciu.

A intra în spital = a se interna.

A intra în sufletul cuiva = **a)** a deveni drag (cuiva); **b)** a plictisi pe cineva cu amabilități și insistențe.

A intra în vigoare (despre o lege, un pact etc.) = a căpăta putere, a deveni aplicabil.

A intra în vorbă (sau *discuție*) *(cu cineva)* = **a)** a începe o discuție (cu cineva); **b)** a lega relații prietenești (cu cineva) sau de dragoste cu o persoană de sex opus.

A intra în(tr-o) belea (sau *în ghinion, în încurcătură, în impas, în necaz* ori *la apă*) = a avea de îndurat un necaz (sau încurcătură etc.), a da de greu, de necaz.

A intra la apă = **a)** (despre țesături sau obiecte textile) a-și micșora dimensiunile la muierea în apă; **b)** (despre oameni) a ajunge într-o situație neplăcută, grea.

A intra la chintă spartă (arg.) = a găsi omul sau obiectul care-i lipsea cuiva.

A intra la cucurigu (arg.) = a fi arestat.

A intra la gânduri = a deveni suspicios.

A intra la mijloc = a interveni.

A intra la (o) idee (sau *idei*) (fam.) = a se îngrijora, a se teme.

A intra la presă (arg.) = a fi anchetat dur.
A intra la presupus (înv.) = a bănui.
A intra la (sau *în*) *griji* = a fi îngrijorat.
A intra la spălat (despre ţesături sau obiecte textile) = a-şi micşora dimensiunile la spălare.
A intra la stăpân = **a)** a se angaja ucenic sau servitor în casa cuiva; **b)** a ajunge în stăpânirea sau sub influenţa cuiva.
A intra la tocmeală cu cineva (pop.) = a începe tratative cu cineva.
A intra mesa = a se păcăli.
A intra pe mâna cuiva (fig.) = **a)** a ajunge la discreţia cuiva; **b)** a fi luat la bătaie.
A intra pe orbită = a acţiona cu succes, a fi în formă.
A intra platcă (înv.) = a rămâne cu datorii.
A intra sub judecată (înv.) = a fi dat în judecată.
A intra vremea în sac = a trece vremea.
A intrat murga în sat (pop.) = s-a înserat.
N-a intrat vremea (sau *n-au intrat zilele*) *în sac* (pop. şi fam.) = mai este timp, n-a trecut vremea.
(Parcă) a intrat în pământ = a dispărut fără urmă.

INTRARE

A da intrarea (muz.; despre dirijor) = a face un semn pentru ca o voce sau un instrument să intervină (după o pauză) în execuţia bucăţii muzicale, pentru alte instrumente sau voci.

INTRIGĂ

A face (sau *a băga, a vârî* ori *a iscodi*) *intrigă* (sau *intrigi*) (pop. şi fam.) = a încerca să realizeze un scop prin intrigi.
A fi (cu cineva) la intrică (înv. şi pop.) = a fi vrăjmaşi de moarte.

INVENTAR

A face inventarul = a inventaria.

IORDAN

A umbla cu iordane (pop. şi fam.) = **a)** a spune vorbe goale; **b)** a se ţine de lucruri neserioase.

IORGA

A umbla iorga (Bucov.) = a umbla mereu, fără astâmpăr.

IORGUŞA

A umbla iorguşa (reg.) = **a)** a se agita mult pentru a obţine ceva; **b)** a umbla de colo-colo fără rost.

IORT

A se da iort (turcism înv.) = a se plăti bine.

IOTĂ

(Nicio) iotă (pop. şi fam.) = deloc, câtuşi de puţin, nimic.

IPOLIPSIS

A avea ipolipsis asupra cuiva (sau *la cineva*) (înv.) = a avea trecere, a fi la mare cinste la cineva.
A da ipolipsis la cineva (înv.) = a inspira (cuiva) încredere.

IRGHIE

A avea irghie la burtă (reg.) = a putea să bea mult, fără să se îmbete.

IRIS, -Ă

A semăna iris (fam.) = a semăna leit.

IRONIE

Ironia sorţii = joc neaşteptat al întâmplării.

IRTAŞ

A face irtaş (reg.) = a scoate butucii din pământ.

ISA

A lua la isa (reg.) = a trage la răspundere.

ISCĂLITURĂ

A plăsmui iscălitura altuia (înv.) = a falsifica semnătura cuiva.

ISON

A cânta p(r)e ison (spec.; Ban.) = a cânta pe un ton gros, din gât, care acompaniază cântecul din fluier.
A ţine (cuiva) isonul = **a)** a acompania o melodie; **b)** (fam.) a aproba, a susţine vorbele sau faptele cuiva, a-i face pe plac.

ISPĂŞITOR

Ţap ispăşitor = persoană asupra căreia se aruncă greşelile altora.

ISPITI

A-şi ispiti (sau *a-şi încerca*) *norocul* = a încerca să vezi dacă ai noroc acţionând în mod riscant sau primejdios.

ISPRAVĂ

A aduce în ispravă (înv.) = a realiza.
A dormi de toată isprava (înv.) = a fi mort.
A face ispravă = a duce la bun sfârşit o misiune, a îndeplini.
De nicio (sau *nici de o*) *ispravă* = care nu inspiră încredere, care nu e bun de nimic.
Fără nicio (sau *vreo*) *ispravă* = fără niciun rezultat; zadarnic.
Mare ispravă! = mare lucru!
(Nu) e mare ispravă = (nu) e cine ştie ce lucru important.
Om de ispravă (sau *de nădejde*) = **a)** om vrednic, cumsecade; **b)** om pe care te poţi baza la nevoie.

ISPRAVNIC

A fi cuiva ispravnic = a îndeplini o misiune în interesul cuiva.

ISPRĂVI

A o isprăvi rău = a-şi sfârşi viaţa în mod tragic.
A se isprăvi de moară = **a)** a nu mai avea ce măcina; **b)** (fig.) a rămâne fără bani.
Am isprăvit! = nu mai stau de vorbă!
Isprăveşte odată! = taci! termină!
S-a isprăvit = **a)** ai dreptate, aşa e; **b)** nu mai e nimic de făcut.

ISTOV

A bate istov (înv.) = a bate cumplit.

IŞLIC

A călca (pe cineva) pe colţul işlicului [sau *a pocni (pe cineva) la coada işlicului*] (înv.) = a jigni (pe cineva), a-l lovi unde îl doare, a-l supăra cu vorba.

IŢĂ

A (se) descurca iţele (pop. şi fam.) = a (se) lămuri o situaţie neclară.

A fi în patru iţe (pop.) = **a)** a fi beat; **b)** a fi strâns legat afectiv de cineva.

A i se încurca cuiva iţele (pop. şi fam.) = **a)** a (i se) strica planul (cuiva); **b)** a produce confuzie; **c)** a (se) complica situaţia.

S-au schimbat iţele = s-a schimbat mersul lucrurilor.

IŢII

A face iţii (înv. şi reg.; într-un joc de copii) = a scoate puţin capul afară din locul în care s-a ascuns, pentru a da un semnal convenţional.

IUBI

A iubi mai mult (sau *mai bine, mai vârtos* ori *a mai iubi*) = a prefera.

IUBIRE

A avea ceva la iubire (înv.) = a-i plăcea foarte tare, a ţine mult la ceva.

A face iubire (înv.) = a avea o relaţie sexuală.

IUBIT

A face cuiva de iubit (pop.) = a face cuiva farmece de dragoste.

IUFT

A rămâne iuft de parale (înv.) = a nu mai avea niciun ban, a rămâne lefter.

IUREŞ

A da iureş (sau *iureşul*) = a da năvală, a năvăli.

IUTE

Iute de fire (fig.; despre oameni) = care nu se poate stăpâni.

IUSDĂNIT, -Ă

A fi iusdănit de mă-sa (reg.) = a avea ghinion în toate.

IUŞCĂ

Iuşcă de femeie (rar) = femeie şireată şi plină de temperament.

IUŢEALĂ

Cu iuţeala fulgerului (sau *a glonţului*) = extrem de repede.

IUŢI

A se iuţi ca piperul (pop.; despre oameni) = a se supăra.

Se iuţeşte tărâţa în borş (pop.; despre oameni) = se înfurie repede.

IVEALĂ

A ieşi la iveală = a apărea, a se înfăţişa, a se descoperi.

A scoate (sau *a da*) *la iveală* = **a)** a da pe faţă, a face cunoscut, evident; **b)** a face să fie văzut; a tipări; **c)** a scoate din ascunziş.

IVI

A se ivi între obraze (înv.) = a se vedea la faţă.

A se ivi pre sine (înv.) = a declara.

IZBELIŞTE

A fi (sau *a se găsi*) *în izbelişte a vântului* (sau *a primejdiilor* etc.) (pop.) = a fi, a se găsi într-un loc bântuit de intemperii; a fi expus primejdiilor, nenorocirilor.

(A lăsa) de izbelişte = (a lăsa) la voia întâmplării, părăsit de toţi, fără supraveghere.

Copil de izbelişte = copil din flori.

IZDAT

Du-te la izdat (Ban.) = du-te la dracu.

IZINĂ

A băga pe cineva în izină (reg.) = a înfricoşa, a înspăimânta foarte rău (pe cineva).

A băga rufele la izină (reg.) = a spăla rufele fără a le curăţa bine.

A intra în izină (despre rufe) (reg.) = a se înnegri de praf şi transpiraţie.

A scoate pe cineva din izină (reg.) = a-l ridica deasupra nevoilor.

A scoate rufele din izină (reg.) = a le spăla foarte bine, până se albesc.

IZLAZ

A-şi trece viaţa în izlaz (pop.; despre oameni) = a-şi pierde vremea (huzurind).

IZMANĂ

A da izmene pe călător (pop.) = a încredinţa ceva de preţ unei persoane necinstite.

A fi cu izmenele pe băţ (pop.) = a fi foarte sărac.

IZVOD

A lua izvod (înv.) = a se documenta.

IZVOR

A secat izvorul veniturilor, se zice celui căruia îi refuzi să-i mai dai ceva ce era obişnuit să primească şi care cere mereu.

BCUJASI-BIBLIOTECA UNIVERSITARĂ

Î

ÎMBĂTA

A (se) îmbăta cu apă rece (sau *chioară*) (pop. şi fam.) = **a)** a (se) amăgi, a (se) înşela; **b)** a (se) zăpăci.

A (se) îmbăta criţă (sau *lulea, clei, crup, tun, turtă, cuc*) (pop. şi fam.) = a (se) îmbăta foarte tare.

A se îmbăta lesne (pop. şi fam.) = a nu rezista la beţie.

ÎMBĂTRÂNI

A îmbătrâni în vatră (pop. şi fam.) = a rămâne fată bătrână.

ÎMBÂCSIT, -Ă

A fi (cam) îmbâcsit la minte (pop. şi fam.) = a fi prost.

ÎMBÂRLIGA

Am îmbârligat-o, se spune atunci când intri într-o mare încurcătură.

ÎMBINA

Se îmbină ziua cu noaptea (pop. şi fam.), se spune când începe să se facă ziuă.

ÎMBLĂCIU

A-i măsura cuiva vorba cu îmblăciul (reg.) = a nu se înţelege nimic din ce spune cineva.

ÎMBRĂCA

A fi îmbrăcat(ă) de foc (pop.; fig.; despre case, lanuri etc.) = a arde.

A îmbrăca lumină (Tv., Cin.) = a pregăti filmarea unui cadru.

A îmbrăca păşunile cu vite (pop.; fig.) = a scoate la păscut un număr mare de vite în raport cu suprafaţa păşunii.

A îmbrăca pe cineva (pop.; fig.) = **a)** a-l îmbogăţi; **b)** a-l împovăra cu o sarcină; **c)** a face cuiva rău.

A îmbrăca (pe cineva) cu uşa (pop.; fig.) = a face pe cineva să plece.

A îmbrăca un lan (sau *o moşie*) (pop. şi fig.) = a împărţi un lan (o moşie) pentru a fi lucrat(ă).

A îmbrăca uşa (pop.; fig.) = a fugi.

A îmbrăca ziua (pop.; fig.) = a face cât mai multe lucruri utile pe parcursul zilei.

A (se) îmbrăca bine = **a)** a (se) îmbrăca cu haine fine, de calitate; **b)** a (se) îmbrăca la modă.

ÎMBRÂNCI

A fi îmbrâncat de tot (reg.) = a fi slăbit.

ÎMBREDELI

A se îmbredeli cu cineva (reg.) = a avea o relaţie amoroasă cu cineva.

Ai îmbredelit-o (reg.) = ai lucrat ceva de mântuială.

Mi s-au îmbredelit băierile (reg.) = mi s-au încurcat treburile de nu le mai pot descurca.

ÎMBROBODI

A îmbrobodi pe cineva (la ochi) = **a)** a cuceri pe cineva; **b)** a înşela pe cineva.

ÎMBUCA

A îmbuca două ţevi = a le introduce una într-alta.

A îmbuca precum lupul (sau *lupeşte*) = a mânca cu lăcomie.

Cât ai îmbuca o dată = foarte repede.

ÎMBULZI

A nu i se îmbulzi cuiva piţulele în buzunar (reg.) = a fi sărac.

ÎMBURDA

E îmburdat cu leagănul (reg.) = e nebun.

Gardul cu proptele nu se îmburdă (reg.) = cel care este protejat învinge.

ÎMPĂCA

A împăca şi capra şi varza (sau *capra cu varza*) (pop.) = a aduce armonie între două contraste, între două persoane cu opinii ireconciliabile.

A se împăca cu ceva = a se obişnui, a se deprinde.

A se împăca cu gândul (pop.) = a ajunge la o înţelegere, la un acord; a se învoi.

ÎMPĂNA

A împăna un lan (cu secerători) = a aşeza secerătorii la locurile lor.

ÎMPĂRTĂŞANIE

A fi aproape de ceva (sau *de cineva*) *ca turcul de împărtăşanie* = a fi foarte departe de ceva sau de cineva.

ÎMPĂRŢI

A împărţi cuiva colacul = a vedea pe cineva mort.

A împărţi două paie la trei măgari (glumeţ) = a împărţi o cantitate foarte mică de alimente sau de bani între două persoane.

A nu avea ce împărţi (sau *a nu avea nimic de împărţit*) *(cu cineva)* = a nu avea nicio legătură, nimic comun (cu cineva).

A-şi împărţi ridichea şi covrigul (arg.) = a împărţi în mod egal bunurile furate.

ÎMPĂTRA

A o împătra cu ceva (sau *cu cineva*) = a da de bucluc, a o sfecli, a o băga pe inimă.

ÎMPĂTURA

A o împătura (reg.) = a fugi, a o lua la sănătoasa.

ÎMPÂNZI

A i se împânzi cuiva ochii (sau *vederile*) = a i se împânzenjeni privirea.

ÎMPÂSLI

A o împâsli (fig.; pop. şi fam.) = a ajunge într-o situaţie dificilă.

ÎMPELIŢAT, -Ă

Drac împeliţat, se spune despre un copil neastâmpărat, poznaş, obraznic.

ÎMPIEDICA

A i se împiedica (cuiva) limba = a nu putea articula bine sunetele (din cauza beției sau a unei boli, a unei infirmități).

A se împiedica de nas (glumeț) = a avea nasul lung.

A se împiedica în picioare = a se împletici.

A se împiedica la vorbă = a gângăvi.

Împiedicat la vorbă = bâlbâit.

Împiedică la deal și despiedică la vale, se spune despre un om îndărătnic, care face lucrurile pe dos.

ÎMPIETRI

A (i) se împietri (cuiva) inima = **a)** a deveni insensibil la orice durere sau bucurie; **b)** a fi neomenos.

A împietri ouă (reg.) = a vopsi ouă în galben.

ÎMPINGE

A împinge bani (cuiva) = a mitui (pe cineva).

A împinge la roată cu cineva = a ajuta pe cineva.

A împinge (pe cineva) păcatul (sau *păcatele* ori *dracul* sau *mititelul*) *să...* (sau *de...*) = a simți un imbold spre ceva oprit, a fi îndemnat de un gând rău, de o slăbiciune, a face ceva fiind îndemnat de un gând rău, de o slăbiciune.

A împinge (sau *a duce*) *(pe cineva) în prăpastie* (sau *pe marginea prăpastiei*) = a face ca cineva să ajungă într-o situație grea, fără ieșire.

A se împinge cu vorba = a se îndemna.

Fabrica de împins vagoane și lustruit tampoane (sau *de tuns ouă*) (glumeț) = loc inexistent; nicăieri.

ÎMPLETI

A împleti cosiță (sau *coadă*, Mold., *gâță*) *albă* = **a)** a rămâne fată bătrână, nemăritată; **b)** a face o muncă nefolositoare.

A împleti din picioare (rar) = a mișca repede din picioare; a dansa.

ÎMPLINI

A i se împlini cuiva (sau *a o împlini cu cineva*) = **a)** a (se) pune capăt unei relații; **b)** a o păți rău cu cineva.

A (nu)-și împlini somnul = a (nu) dormi suficient.

A o împlini (cu cineva) (reg.) = **a)** a o păți cu cineva; **b)** a rupe (sau a înceta) relațiile cu cineva.

I s-a împlinit = i s-a înfundat, a sfeclit-o.

ÎMPODOBI

A se împodobi la părțile ascunse = a-i crește părul la organele genitale.

ÎMPOTRIVĂ

A fi (sau *a sta, a se pune* etc.) *împotrivă* = **a)** a se împotrivi; **b)** a rezista.

A zice (sau *a răspunde, a vorbi* etc.) *împotrivă* = a contrazice.

ÎMPREJUR

A crește împrejur (despre plante) = a se face tufă.

A lua (pe cineva) împrejur = **a)** a-l zori cu vorba, cerându-i socoteala; **b)** a ironiza, a lua peste picior.

A umbla pe-mprejur = a umbla pe căi lăturalnice.

Roată împrejur (înv.) = peste tot în spațiul înconjurător.

Stânga-mprejur = **a)** comandă militară pentru întoarcere spre stânga cu 180°; **b)** a-și schimba total părerea sau atitudinea.

ÎMPRESURAT, -Ă

E împresurat de diavol (înv.) = este îndrăcit.

ÎMPRIETENI

Când se va împrieteni șoarecele cu pisica = niciodată.

ÎMPROȘCA

A împroșca cu bombe (înv.) = a bombarda.

A împroșca cu noroi pe cineva (fig.) = a calomnia.

ÎMPRUMUT

A da (sau *a lua, a cere*) *cu împrumut* = a împrumuta.

A fi ca (sau *a părea*) *de împrumut* = a nu i se potrivi cuiva ceva.

De împrumut = **a)** care este luat cu împrumut de la cineva; **b)** (p. ext.; despre o haină) care nu i se potrivește cuiva.

ÎMPUIA

A împuia capul (sau *urechile, sufletul*) *cuiva* = **a)** a face să intre în mintea cuiva o idee, insistând asupra ei; **b)** a ameți pe cineva cu vorbăria.

ÎMPULECA

A i se împuleca (cuiva) limba (reg.) = a i se încurca cuiva limba.

ÎMPUNGE

A-l împunge (sau *înțepa*) *orzul* (sau *ovăzul*) = **a)** (despre cal; fig. despre om) a fi neliniștit; **b)** (despre oameni) a-i merge foarte bine cuiva.

A o împunge la (sau, rar, *de*) *fugă* (Mold.) = a fugi, a o șterge, a o tuli.

ÎMPUȘCA

A împușca francul (fam.) = **a)** a fi în mare lipsă de bani; **b)** a trăi din expediente.

Împușcă-n lună = om cutezător, dar nesocotit, care face lucruri pe care un om așezat nu le-ar face; extravagant.

ÎMPUȘCAT, -Ă

A fugi (sau *a ieși, a se duce*) *(ca) împușcat* = a fugi, a se duce repede, glonț.

ÎMPUȚI

A se împuți brânza (între două sau *mai multe persoane)* = a se strica relațiile de prietenie.

ÎMPUȚIT, -Ă

A avea gura împuțită = a fi mincinos.

ÎMPUȚINA

A i se împuțina (cuiva) sufletul (sau *a se împuțina cu inima*) = **a)** a se descuraja; **b)** a se înfricoșa.

ÎNAINTA

A înainta în carieră (fig.) = a fi avansat.

A înainta în vârstă (fig.; despre oameni) = a îmbătrâni.

ÎNAINTE

A apuca cu gura înainte = a se grăbi să spună ceva fără a-l lăsa pe altul să sfârșească ce avea de spus sau să deschidă măcar gura.

A-i da cuiva înainte (pop.) = a oferi un avantaj.
A-i da înainte (cu...) = a continua o acțiune pe calea începută.
A ieși (cuiva) înainte = a) a fi cel dintâi; b) a întâmpina.
A ieși înainte (înv.) = a prevedea.
A fi (sau *a merge înainte*) = (despre ceas) a indica o oră mai înaintată decât în realitate.
A i-o lua (cuiva) [sau, rar, *a-l lua (pe cineva)*] *înainte* = a) merge înaintea cuiva (pentru a conduce); b) a întrece (pe cineva).
A-l lua (pe cineva, ceva) înainte = a fi cuprins, copleșit de...
A o lua înainte cu ceva = a da semnalul, a începe.
A pune (ceva) înainte = a) a aduce în față, a aduce o dovadă; b) a aminti (de ceva).
A se apleca înainte (și la fig.) = a se înclina.
A spune înainte = a continua să vorbească.
A sta înaintea cuiva (înv.) = a se opune, a se împotrivi.
A vedea înainte = a prevedea.
Cu... (mai) înainte sau *(mai) înainte cu...* = arată cât timp a trecut de la întâmplarea de care este vorba.
De azi (sau *aici, acum* etc.) *înainte* = de azi (sau aici, acum) încolo.
De mai înainte = mai de demult.
Înainte de toate = în primul rând.
Înainte vreme = odinioară.
Mai înainte = a) mai demult; b) mai repede (decât altcineva sau altceva).

ÎNALJOS

A face (sau *a aduce*) *cuiva înaljosul* (înv.) = a nedreptăți pe cineva.

ÎNAPOI

A da (ceva) înapoi = a) a ceda, a renunța la ceva câștigat, a înapoia, a restitui;
A da înapoi = a) a regresa, a decădea, a fi în declin; b) a se retrage.
A da (pe cineva) înapoi = a coborî în rang pe cineva, a retrograda.
A se da înapoi = a se retrage.
A-și lua vorba înapoi = a) a-și retrage vorba, făgăduiala făcută; b) a reveni asupra celor spuse, rectificându-le.
A veni înapoi = a reveni.

ÎNAPOIA

A înapoia pe cineva în lucru (ieșit din uz) = a împiedica pe cineva să muncească; a împiedica pe cineva să-și dezvolte inteligența.

ÎNARMA

A înarma cu... (fig.) = a prevedea cu...
A se înarma cu răbdare = a-și impune răbdare, a aștepta cu stăpânire de sine desfășurarea faptelor.

ÎNARMAT, -Ă

Înarmat până în dinți (sau *din cap până în picioare*) = foarte bine înarmat.

ÎNĂBUȘI

A înăbuși focul = a stinge focul sau a-l face să ardă mocnit.

ÎNĂCRI

A i se înăcri cuiva (de ceva sau *de cineva)* (pop.; fig.; despre oameni) = a se sătura de ceva sau de cineva.
A i se înăcri sufletul (sau *inima*) *(de cineva* sau *de ceva)* (pop.; fig.) = a-i fi lehamite, a se scârbi, a se sătura (de cineva sau de ceva).

ÎNĂLȚA

A înălța (sau *a da*) *din umeri (umerele, cu umerele)* = a ridica din umeri în semn de nedumerire, de neștiință, de nepăsare, de indiferență.
A înălța glasul = a ridica vocea, tonul; a striga, a țipa.
A înălța numele lui Dumnezeu (fig.) = a slăvi pe Dumnezeu.
A se înălța la preț (înv.) = a se scumpi.
A (se) înălța la tron (înv.) = a prelua domnia.
A (se) înălța pe cal (înv.) = a încăleca.
A(-și) înălța ochii = a privi în sus, a-și ridica privirile.

ÎNĂLȚIME

A fi la înălțimea cerută (sau *dorită, așteptată* ori *la înălțimea situației*) = a se prezenta așa cum cer împrejurările sau misiunea încredințată.
A fi la înălțimea (cuiva) = a fi egal valoric cu cineva.

ÎNĂUNTRU

A fi înăuntru (arg.) = a fi în închisoare, a fi închis.

ÎNCĂ

Ba încă (sau *și încă*) = chiar mai mult decât atât.
Dar încă = a) cu atât mai mult; b) (după o propoziție negativă) cu atât mai puțin.
Încă o dată = din nou, iarăși.
Încă pe atât(a) = dublu.
(Și) încă cum = foarte mult, în mare măsură.

ÎNCĂLECA

A încăleca în oaste (înv.) = a pleca în război.
A încăleca pe nevoie (pop.) = a ieși din sărăcie, din lipsuri, din dificultăți economice, a război, a ieși la liman.

ÎNCĂLȚA

A încălța o căsătorie (pop.) = a face o mezalianță.
A încălțat-o (înv.; arg.) = a scăpat de mâna poliției.
A se încălța cu cineva = a face cunoștință cu o persoană dezagreabilă, de care nu mai poți scăpa.
Încalț-o de aici! (înv.; arg.) = pleacă!

ÎNCĂLZI

A încălzi pe cineva (reg.) = a bate pe cineva.
A încălzi un șarpe la sân (sau *la inimă*) (pop.) = a ajuta sau a favoriza o persoană nerecunoscătoare.
A (nu) încălzi (mult) locul = a (nu) rămâne mult timp într-un loc.
A-și încălzi măseaua (reg.) = a consuma o băutură alcoolică, a bea.
Ce-o tot încălzești atâta? (reg.) = ce tot întârzii să răspunzi?

ÎNCĂPEA

A încăpea cu mintea = a înțelege.

A încăpea pe mâna (sau *pe mâinile*) *cuiva* = a ajunge în posesiunea sau la discreția cuiva.

A nu-i încăpea cuiva strigările (reg.) = a fi excedat de treburi.

A nu-l încăpea (pe cineva) vremea (sau *a nu încăpea cu timpul*) (înv.) = a nu avea timp suficient pentru a face ceva.

A nu-l (mai) încăpea (pe cineva) locul (de bucurie, de veselie etc.) (pop. și fam.) = a fi foarte bucuros.

A nu (mai) încăpea de cineva (sau *de ceva*) = a fi nemulțumit, a nu mai suporta prezența unei persoane sau a unui lucru.

A nu-și (mai) încăpea în piele [sau (tranz.) *a nu-l mai încăpea (pe cineva) pielea (de bucurie, de mândrie, de fericire*] (fig.) = a fi (foarte bucuros, foarte mândru sau) foarte fericit.

A nu-și (mai) încăpea în piele (sau *a nu-l mai încăpea pielea*) *de gras* (pop. și fam.) = a fi foarte gras.

Cât încape (sau *cuprinde*) = foarte mult, nelimitat.

Nu-l încape cămașa (înv. și pop.) = este neliniștit.

Nu-mi încap strigările (reg.) = sunt atât de ocupat și într-atâtea părți, că nu ajung la toate.

Nu (mai) încape vorbă (sau *îndoială, discuție*) (ori, în forma interogativă, *mai încape vorbă?*) (pop. și fam.) = este cert, este neîndoielnic.

Nu pot încăpea două săbii într-o teacă = nu pot comanda doi oameni în același loc.

ÎNCĂRCA

A fi încărcat de ani = a fi în vârstă, a fi bătrân.

A-l încărca pe cineva de doamne-ajută = a certa, a ocărî pe cineva; a-l bate; a acuza pe nedrept.

A-și încărca bateriile (fam.; fig.) = a) a se reface (fizic sau moral), a se întrema, a se odihni; b) (glumeț) a consuma băuturi alcoolice.

A-și încărca stomacul cu... = a mânca prea mult.

A-și încărca sufletul cu... = a-și împovăra conștiința, a se face vinovat de ceva.

Atmosferă încărcată = stare de încordare, de tensiune.

M-am încărcat de doamne-ajută (pop.) = mi-am găsit beleaua.

ÎNCÂLCI

A încâlci ițele cuiva = a dejuca planurile cuiva.

ÎNCÂNTAT, -Ă

Încântat (de cunoștință), formulă de politețe prin care o persoană își exprimă mulțumirea când face cunoștință cu cineva.

ÎNCEPE

A începe la (ceva) = a se apuca de....

A începe o bute = a da cep.

A începe o lumânare (înv.) = a aprinde o lumânare.

A se începe (cu cineva) (înv.) = a se lua la ceartă cu cineva.

ÎNCEPERE

A face începere (înv.) = a porni o activitate.

ÎNCEPUT

A avea începuturi bune = a avea o pregătire bună.

De la (bun) (sau *pe la, întru, dintru) început* (ori *începutul începutului*) = în (sau din) momentul inițial.

ÎNCERCA

A încerca marea cu degetul = a) a încerca să rezolvi ceva la noroc, cu foarte puține șanse de reușită, a tatona o situație; b) a se apuca de o acțiune irealizabilă.

A(-și) încerca norocul = a căuta să vezi dacă ai noroc, întreprinzând acțiuni riscante sau primejdioase.

ÎNCERCARE

A pune (pe cineva) la încercare = a căuta să verifice sentimentele, caracterul, capacitatea cuiva printr-o probă grea.

A ține la încercare (cu cineva) (rar) = a se măsura cu cineva.

ÎNCERCAT

Pe încercate = cu ajutorul, prin mijlocirea unei probe.

ÎNCET, -EATĂ

A da sonorul mai încet = a coborî tonul, a vorbi mai încet.

Încet, încet (domnule)! (exclamativ) = nu te înfuria!

ÎNCETA

A înceta de a vedea = a-și pierde vederea.

A înceta de la ceva = a nu mai persevera.

A înceta din gură = a tăcea.

A înceta din viață = a muri.

ÎNCETINITOR

Cu încetinitorul = procedeu cinematografic de obținere a încetinirii mișcării.

ÎNCETIȘOR, -OARĂ

A lua pe cineva (sau *a o lua*) *cu încetișorul* = (a lua pe cineva sau) a o lua cu blândețe, cu tact, cu binișorul.

ÎNCHEGA

(Meșter, mincinos, șmecher) de încheagă apele (sau *apa*) = foarte șmecher, mincinos etc.).

Minte de încheagă (sau *îngheață*) apele = minte foarte tare.

ÎNCHEIA

A i se încheia (calea în) codru (reg.) = a) a nu mai avea nicio posibilitate; b) a se termina cu plăcerile.

A încheia afacerea (arg.) = a da o spargere.

A încheia pace = a face să înceteze ostilitățile.

A încheiat-o (cu...) = a renunțat (la...).

A se încheia la gură = a fi discret, a nu trăda.

A-și încheia catastihul (fig., înv.) = a i se înfunda cuiva.

A-și încheia socotelile cu cineva (sau *cu ceva*) = a) a termina, a rupe relațiile cu cineva; b) a lichida (ceva).

A-și încheia zilele (sau *viața*) *(undeva)* = a-și petrece ultima perioadă din viață într-un anumit loc.

S-a încheiat bobocul (reg.) = gata, nu mai merge!

ÎNCHEIERE

A face o încheiere = a trage o concluzie.

ÎNCHIDE

A i se închide cuiva cărările = a) a nu mai avea nicio soluție de a rezolva o problemă; b) a nu mai putea face nimic.

A i se închide cuiva glasul (pop. și fam.) = a amuți.

A i se închide ochii (cuiva) (de somn) = a) a-i fi cuiva foarte somn, a cădea de somn; (fig.) a fi foarte obosit.

A i se închide părul cuiva = a căpăta o nuanță mai închisă.

A închide (cuiva) gura = a) a determina (pe cineva) să nu mai vorbească; b) a pune (pe cineva) în situația de a nu mai putea spune nimic; c) a pune capăt protestelor sau obiecțiilor cuiva.

A închide (cuiva) ochii = a fi lângă cineva în clipa morții, a-i da (cuiva) ultimele îngrijiri.

A închide gura = a) a lipi buzele una de alta; b) a nu mai vorbi.

A închide mâna = a strânge degetele, făcând mâna pumn.

A închide ochii = a) a se preface că nu observă ceva; (de obicei în construcții negative) a dormi; b) (fig.) a muri.

A închide ochii pentru totdeauna (fig.) = a muri.

A închide paranteza = a termina o digresiune introdusă în cursul unei comunicări.

A închide taraba = a) (despre un negustor) a înceta comerțul; b) (p. ext.) a da faliment.

A închide un dosar (jur.) = a opri cercetarea într-un proces.

A închide un ochi (fig.) = a se face că nu observă un lucru; a trece cu vederea.

A nu închide ochii (sau *un ochi*) *(toată noaptea)* = a nu putea dormi.

A se închide în sine (fig.) = a-și interioriza gândurile sau sentimentele.

A (se) închide urna = a se termina timpul în care cetățenii își pot exercita dreptul de vot.

A-și închide porțile (despre o instituție) = a înceta activitatea.

A-și închide urechile (pop. și fam.) = a-și astupa urechile pentru a nu auzi ceva; (fig.) a nu voi să asculte ceva sau de cineva.

ÎNCHINA

A închina armele = a capitula.

A închina cuiva o cetate (înv.) = a preda o cetate în semn de supunere.

A închina cuiva o țară (sau *cheile țării*) = a face declarație de supunere în numele țării.

A închina o mănăstire (înv.) = a subordona o mănăstire altei mănăstiri străine sau unei patriarhii.

A închina pe cineva dracului = a se dezinteresa de cineva.

A închina steagul = a) a capitula, a se declara învins; b) (fig.) a muri.

A se închina dracului = a se devota practicilor necreștine.

A se închina pântecului = a fi gurmand.

A-și închina viața = a se consacra.

Mă închin de sănătate (înv.) = a transmite cuiva salutări.

ÎNCHIPUIRE

A-și face închipuire (înv.) = a-și imagina.

A-și face închipuiri = a intra la griji sau la bănuieli.

O închipuire de... = a) un fel de...; b) ceva asemănător cu...

ÎNCHIS, -Ă

A face un lucru cu ochii închiși = a) a face un lucru ușor, fără dificultate; b) a face un lucru fără o cercetare prealabilă.

A se desfășura (sau *a se ține*) *cu ușile închise* (despre ședințe, adunări) = a se desfășura fără participarea unor persoane din afară.

Cu ochii închiși = a) fără discernământ, orbește; b) pe de rost.

Se joacă cu casa închisă, se spune despre un spectacol la care s-au vândut toate biletele (cu multă vreme înainte).

ÎNCHISOARE

A ține pe cineva la (sau *în*) *închisoare* = a ține pe cineva închis.

ÎNCLEȘTA

A i se încleșta (cuiva) fălcile (sau *gura*) = a) a i se înțepeni maxilarele; b) (p. ext.) a nu mai putea vorbi, a amuți.

A i se încleșta inima cuiva (sau *a-l încleșta pe cineva de inimă*) = a avea senzația că inima i se strânge ca-ntr-un clește (de frică, de durere, groază etc.).

A se încleșta în (sau *la*) *luptă* = a lupta cu îndârjire, corp la corp.

A-și încleșta brațele [sau *a se încleșta (cu brațele)*] *de gâtul cuiva* = a înlănțui strâns cu brațele, a cuprinde strâns pe cineva cu mâinile pe după gât.

A-și încleșta dinții (sau *a se încleșta cu dinții*) = a mușca cu putere din ceva (și a nu-i da drumul).

A-și încleșta mâinile = a împreuna strâns mâinile, vârând degetele unele în altele.

ÎNCOACE

A avea pe vino-ncoace (pop. și fam.) = a avea farmec, a fi cuceritor, atrăgător.

Ce mai încoace (și) încolo = de ce atâta vorbă? e inutilă orice discuție, ce mai la deal, la vale.

De... încoace = din momentul acela până...

ÎNCOLO

A căuta încolo, a căuta pe dincolo (pop. și fam.) = a căuta în toate părțile.

A lăsa (sau *a da, a părăsi*) *pe cineva încolo* = a ignora.

A lua pe cineva încolo (pop.) = a râde de cineva.
A se duce până (mai) încolo (pop.) = a se duce destul de aproape.
A umbla (sau *a se duce*) *încolo și încoace* (ori *încolo... încoace*) = a umbla (sau a se duce) dintr-o parte într-alta.
Fugi încolo! (pop. și fam.) = a) taci din gură! nu mai spune fleacuri; b) nu te cred.
Lasă-l (sau *dă-l*) *încolo!* = nu te mai ocupa de el, nu-i da atenție, nu-l lua în considerare.
Mai încolo = a) mai departe; b) mai târziu.

ÎNCOLȚI

A-i încolți (ceva) în minte (fig.) = a-i veni o idee.
Mă încolțesc nevoile (pop. și fam.; fig.) = nu mă lasă nevoile.

ÎNCONJUR

A da cuiva înconjur pe departe = a lua pe cineva pe departe, a-l descoase.

ÎNCOPCIA

A încopcia mâinile (pe piept) (pop.) = a încrucișa mâinile pe piept, a muri.

ÎNCORNORAT, -Ă

A o face prea încornorată (pop.) = a spune ceva de necrezut.
A spune una încornorată (pop.) = a exagera.

ÎNCOTRO

A nu (mai) avea încotro = a) a nu (mai) avea nicio posibilitate (decât..); b) a nu putea face altfel; c) a nu avea altă soluție, altă scăpare.
Care (sau *cine*) *încotro (poate)* = a) care pe unde poate; b) în toate direcțiile.
N-ai încotro (ir.) = a) nici că se poate! b) nici vorbă! c) vorba vine!
Ori încotro = indiferent în ce direcție, oriunde, peste tot.

ÎNCRÂNCENA

A i se încrâncena (sau *încreți*) *cuiva carnea (pe trup)* = a) a-i fi frică, a se înfiora; b) a avea frisoane.

ÎNCREDERE

A da vot de încredere = a aproba în parlament activitatea sau programul unui guvern.
A inspira (sau *a insufla cuiva*) *încredere* = a) (despre oameni) a dovedi unei persoane că se poate conta pe el (ea); b) (despre lucruri, produse etc.) a lăsa impresia unei bune calități.
A pune chestiunea de încredere = a cere deputaților să-și precizeze în anumite împrejurări, prin vot, atitudinea față de politica guvernului.
Om (sau *persoană*) *de (mare) încredere* = persoană căreia i se poate încredința orice secret, orice misiune.
Post de (mare) încredere = post care se încredințează numai persoanelor vrednice de încredere deplină.

ÎNCREDINȚARE

Cu (bună) încredințare (pop.) = cu speranță, sigur.

ÎNCREDINȚAT, -Ă

A fi (sau *a rămâne*) *încredințat că...* = a fi convins, sigur că...

ÎNCREMENI

A-și încremeni ochii = a se holba la ceva sau cineva.

ÎNCRESTA

A încresta pe cineva = a bate zdravăn pe cineva.
Încrestează-ți-o pe frunte = întipărește-ți-o în memorie.

ÎNCREȚI

A i se încreți (sau *încrâncena*) *(cuiva) carnea (de pe trup)* = a) se înfiora; b) a avea frisoane.
A încreți din sprâncene = a se încrunta.

ÎNCROPI

A încropi din tei curmei (pop.) = a) a strânge câte puțin; b) a realiza ceva din economii.
A-și încropi traiul (pop.) = a-și îmbunătăți traiul cu mijloace puține.

ÎNCRUCIȘA

A încrucișa săbiile = a) a se duela; b) (p. ext.) a începe lupta.
A se încrucișa (cu cineva) = a se întâlni cu cineva.
A-și încrucișa brațele (pe piept) = a) a sta inactiv (în semn de protest); b) a avea o atitudine de indiferență, de pasivitate; c) a muri..
A-și încrucișa privirile = a se privi unul pe celălalt.

ÎNCRUCIȘAT, -Ă

A sta, a ședea etc. *cu brațele* (sau *cu mâinile*) *încrucișate* = a) a sta în inactivitate; b) a nu face nimic; c) a fi indiferent; d) a nu interveni.

ÎNCUIBA

A i (se) încuiba în cap = a-i intra în cap o idee.

ÎNCUIETOR, -OARE

A avea două chei pentru o încuietoare (despre oameni) = a fi șiret.

ÎNCURA

A se încura măgarii (despre adulți) (înv., reg.) = a se juca asemenea unor copii.
A-și încura caii (înv., reg.) = a) a alerga; b) (fig.) a-și face mendrele, a-și face cheful.

ÎNCURCA

A i se încurca (cuiva) = a i se înfunda, a o păți.
A i se încurca cuiva limba (în gură) = a i se împletici limba (din cauza băuturii, a unei emoții etc.), a vorbi cu greu.
A i se încurca (cuiva) potecile (fig.) = a) a se rătăci; b) a da de belea, a o păți.
A i se încurca zilele cuiva (sau *a încurca lumea*) = a) a fi inutil; b) a stânjeni pe cei din jur; c) a fi foarte neîndemânatic.
A încurca borcanele (pop.) = a face o confuzie.
A încurca cuvinte = a) a îngâima cuvinte, a bolborosi din cauza uimirii; b) a minți.
A încurca ițele = a) a produce confuzie, dezordine; b) a complica lucrurile.

A încurca locul (sau *lumea, zilele* etc.) = a stânjeni pe cei din jur.
A încurca vorba = **a)** a vorbi confuz, pentru a ascunde adevărul; **b)** a da răspunsuri evazive.
A încurca vremea = a pierde vremea.
A o încurca = **a)** a crea (intenționat) o situație confuză; **b)** a face un lucru de mântuială; **c)** a nu fi clar în ce spune; **d)** a o păți, a da de dracul.
Mă încurcă = mă stinghерește.
Nu se încurcă = nu se lasă; nu glumește; nu-și pierde vremea.
(Se) încurcă lucrurile (sau *ițele*) = (se) creează o situație complicată, confuză.

ÎNCURCAT, -Ă

A lăsa (ceva) încurcat (sau *a o lăsa încurcată*) = **a)** a lăsa o problemă neclarificată, nelămurită; **b)** a renunța la rezolvarea unei probleme, a se lăsa păgubaș.

ÎNCURCĂTURĂ

A pune (pe cineva) în încurcătură = a pune pe cineva într-o situație din care nu știe cum să iasă.
Din încurcătură în împleticire = dintr-o situație rea în alta și mai rea, din lac în puț.

ÎNDĂRĂT

A da îndărăt pe cineva (sau *ceva*) = **a)** a regresa; a da (pe cineva) cu o treaptă mai jos, a-l retrograda; **b)** (despre lucruri) a restitui.
A grăi îndărăt (înv.; ir.) = a vorbi cu ironie.

ÎNDELUNGA

A se îndelunga cu zile (înv.) = **a)** a trăi mult; **b)** a-și prelungi viața.

ÎNDEMÂNĂ

A avea (ceva) la îndemână = **a)** a fi (ceva) în imediata apropiere; **b)** a fi accesibil, ușor de realizat sau de procurat, de întrebuințat.
A da (sau *a sta*) *îndemână* (înv.) = a se ivi o ocazie favorabilă.
A-i face cuiva îndemână (înv.) = a-i ușura munca.
A (nu) fi la îndemână = **a)** a (nu) fi în preajmă ceva; **b)** a (nu) fi pe plac; **c)** a (nu) fi ușor să acționeze, să rezolve o situație, o problemă.
A nu-i fi cuiva îndemână = a nu se simți în largul său.

ÎNDEPLINIRE

A duce la (sau *întru*) *îndeplinire* = a pune în aplicare, a executa.

ÎNDESA

A-și îndesa căciula pe urechi (pop.) = **a)** a se arăta nepăsător; **b)** a se preface că nu știe despre ce e vorba.

ÎNDESTULAT, -Ă

A fi îndestulat (înv.) = a fi în stare de ceva.

ÎNDOIALĂ

A avea îndoială sau *îndoieli* = a nu fi sigur.
A cădea la îndoială = a începe să se îndoiască de ceva, a fi nesigur.
A (nu) rămâne îndoială că... = a (nu) fi sigur că...
A pune (ceva) la îndoială = a se îndoi de ceva.
A sta la îndoială = a ezita, a șovăi.
Nu (mai) încape îndoială (că) sau (în forma de întrebare retorică) *mai încape îndoială?* = e sigur, e cert (că...).
Nu rămâne îndoială (că... sau *de...)* sau (în formă de întrebare retorică) *mai rămâne îndoială?* = a fi sigur, a avea siguranța (că... sau de...).

ÎNDOIT, -Ă

A-i fi (cuiva) inima îndoită = a se îndoi.

ÎNDRĂCIT, -Ă

A-i fi cuiva osul îndrăcit = **a)** a fi un om care face rău; **b)** a fi foarte șmecher.

ÎNDREPTA

A îndrepta (cuiva) spatele (fig.) = a bate pe cineva, a-i trage o bătaie cu bățul pe spate.
A se îndrepta ca un băț (despre oameni) = a lua o ținută dreaptă.
A se îndrepta de păcat (înv.) = a se mântui de păcate.
A(-și) îndrepta gândul asupra cuiva (sau *a ceva*) = a i se duce gândul la cineva sau ceva.
A(-și) îndrepta ochii (sau *privirile*) *asupra cuiva* (sau *a ceva*) = a se uita la cineva sau ceva.
A-și îndrepta pașii = a merge spre...
A îndrepta pașii cuiva = **a)** a face pe cineva să meargă spre... **b)** a călăuzi, a conduce în viață.

ÎNDRUGA

A îndruga (la) verzi și uscate (sau *cai verzi pe pereți* ori *ca la moară* sau *moși pe groși*) (fam.) = a înșira, a spune fleacuri, minciuni, vrute și nevrute; a flecări.

ÎNDULCI

A se îndulci la (sau *cu*) *ceva* = **a)** a da de gustul unui lucru și a căpăta poftă să mai guste, să mai posede; **b)** a se năravi la ceva, a se deda la...; **c)** a se obișnui cu...

ÎNDUMNEZEIRE

Îndumnezeire a firii omenești a Mântuitorului = dogmă cuprinsă în hotărârile Sinodului VI Ecumenic potrivit căreia firea umană a lui Iisus Hristos devine perfectă în limitele ei, fără să fie vorba de o schimbare a firii umane în cea divină.

ÎNDURARE

A avea îndurare cu cineva (înv.) = a avea milă, a se milostivi.

ÎNECA

A i se îneca cuiva corăbiile (ir.) = a fi trist în urma unei nenorociri.
A i se îneca sufletul = a bea foarte mult.
A se îneca (ca țiganul) la mal = a suferi un eșec în ultimul moment.
A se îneca în vorbă = a se încurca în timp ce vorbește.
A-și îneca amarul (sau *grijile, necazurile*) *în băutură* = a se apuca de băut din cauza unei supărări, a unei nedreptăți, a unui eșec.

Parcă i s-au înecat corăbiile (fam.), se spune când cineva e trist, indispus.

ÎNFIGE

A înfige corturile (sau *tabăra* ori *şederile*) *undeva* (înv.) = a se instala într-un loc.

A înfige mâna (sau *mâinile*) *(în ceva)* = **a)** a apuca ceva cu putere; **b)** a-şi însuşi ceva (fără a avea dreptul).

A înfige ochii = a se uita fix, a privi ţintă.

A înfige parul (pop.) = a pune piatra fundamentală.

A se înfige la ceva = **a)** a se apuca de ceva fără dreptul sau priceperea necesară; **b)** a insista într-o acţiune.

A se înfige la mâncare = a mânca cu lăcomie.

A se înfige undeva (despre oameni) = a sta neclintit.

ÎNFIORA

A se înfiora de friguri = a avea frisoane.

ÎNFLORI

Unde înfloreşte tămâia (sau *piperul*) (fig.) = foarte departe.

ÎNFRÂNT, -Ă

Cu inima înfrântă (înv.; fig.) = **a)** zdrobit; **b)** smerit.

ÎNFRUNTA

A înfrunta privirea (sau *privirile*, rar, *căutătura cuiva*) = **a)** a se uita drept, fără sfială în ochii cuiva; **b)** a se arăta dârz, a nu se lăsa intimidat de cineva.

ÎNFRUPTA

A se înfrupta din oala cu smântână (pop.) = a face o greşeală greu de scuzat.

ÎNFUNDA

A-i înfunda (cuiva) gura = a obliga pe cineva să tacă..

A i se înfunda (fam.) = **a)** a ajunge într-o situaţie fără ieşire, a nu-i mai merge, a nu mai avea scăpare; **b)** a o păţi.

A înfunda ocna (sau *temniţa*, *puşcăria*) = a fi condamnat la ani grei de închisoare.

A-l înfunda râsul (pe cineva) (pop. şi fam.) = a izbucni în râs.

A se înfunda în noroi (sau *în mocirlă*) = **a)** a duce o viaţă tot mai imorală, a fi depravat; **b)** a se compromite; **c)** a intra într-un mediu degradant, a fi înconjurat de persoane decăzute.

ÎNFUNDAT, -Ă

A poseda înfundat (înv.; jur.; despre mai mulţi posesori) = a avea fiecare în proprietate sau în stăpânire o parte distinctă.

ÎNFURCITURĂ

A sta înfurcitură (reg.; despre doi sau mai mulţi oameni) = a sta înghesuiţi.

ÎNGÂNA

A se îngâna ziua cu noaptea = **a)** a se ivi zorile; **b)** a începe să se întunece.

A se îngâna zorile (sau *zorii*) = a se lumina de ziuă.

ÎNGENUNCHEA

A îngenunchea cu desăvârşire (fig.) = a rămâne fără nimic.

ÎNGER

A-şi ţine îngerii (rar) = a-şi ţine firea, a nu-şi pierde capul, cumpătul.

Ca îngerii = ascultător.

Slab de înger = care cedează, se descurajează uşor, lipsit de voinţă; fricos, timid.

Tare de înger = care nu se lasă uşor intimidat sau înduioşat; curajos, rezistent.

ÎNGHESUI

A se înghesui (ca) la pomană = a se buluci, a da năvală pentru a obţine lucruri gratuite, avantaje.

ÎNGHESUIT, -Ă

A râde înghesuit = a râde înfundat.

ÎNGHEŢA

A-i îngheţa cuiva inima (sau *sângele în vine*) = a încremeni, a înlemni.

A-i îngheţa cuiva vorba pe buze = a nu mai putea scoate nicio vorbă.

A minţi de îngheaţă apele = a spune minciuni foarte mari, a exagera.

ÎNGHEŢAT, -Ă

A fi îngheţat bocnă = **a)** (despre fiinţe) a fi cuprins de o puternică senzaţie de frig; **b)** a fi îngheţat foarte tare, a se face tare ca piatra prin îngheţ.

ÎNGHIŢI

A-i veni (cuiva) să înghită (pe cineva) de bucurie (pop.), se spune când o persoană îşi manifestă o mare bucurie, mulţumire, afecţiune etc.

A înghiţi calomel (arg.) = a fi mahmur, indispus.

A înghiţi corcoduşa = a se lăsa păcălit.

A înghiţi (cu) noduri = a mânca în silă, cu greutate, de supărare.

A înghiţi găluşte (arg.) = a plânge cu sughiţuri.

A înghiţi hapul (găluşca, gutuia) (sau *a o înghiţi*) = **a)** a suporta sau a face să suporte o neplăcere fără să crâcnească; **b)** a fi păcălit de cineva.

A înghiţi în sec (sau *în gol* ori *uscat*) = **a)** a înghiţi fără să existe în gură mâncare sau băutură; **b)** (fig.) a nu se putea împărtăşi din ceva la care pofteşte.

A înghiţi noduri = a suporta un necaz, o durere, o umilinţă.

A înghiţi pastila = a muşca momeala, a se lăsa păcălit.

A înghiţi (pe cineva) din ochi (sau *cu ochii*) (fam.) = a nu se mai sătura privind pe cineva.

A înghiţi rău (sau *strâmb* ori *pe stearpa*) = a scăpa mâncarea (sau băutura) pe laringe; a se îneca.

A înghiţi un dediţel (arg.) = a se otrăvi.

A înghiţi vrăjeala = a se lăsa influenţat de părerile altora.

A-l înghiţi (pe cineva) pământul = **a)** a muri; **b)** a dispărea fără urmă.

A nu înghiţi pe cineva (despre persoane) = **a)** a nu putea suporta pe cineva; **b)** a avea păreri proaste despre cineva; **c)** a nu adopta principiile cuiva; **d)** a nu admite să i se impună ceva.

A o înghiți = a rămâne păcălit.
A-și înghiți lacrimile (sau *plânsul*) = **a)** a-și stăpâni plânsul; **b)** a reprima izbucnirea unui sentiment.
A-și înghiți limba = a refuza să vorbească, a se abține să răspundă ceva.
A-și înghiți necazul (sau *amarul*) = a îndura un necaz, o durere.
Greu de înghițit = greu de suportat, de tolerat.
Înghite Agachi! **a)** a face un lucru silit; **b)** a fi nevoit să rabzi ironiile cuiva.
Înghite câlți! = e un escroc.
L-a înghițit pământul (sau *mormântul*) = **a)** a murit; **b)** a dispărut.
Parcă l-a înghițit pământul, se spune despre cineva care a dispărut fără urmă.

ÎNGHIȚITURĂ
(A bea) dintr-o înghițitură = (a bea) sorbind toată băutura dintr-o singură dată.

ÎNGLODA
A se îngloda (în datorii) (fig.) = a face din ce în ce mai multe datorii.

ÎNGRĂȘA
A îngrășa porcul în ajun = a încearca să facă un lucru serios în ultimul moment.

ÎNGRIJIRE
A da primele îngrijiri = a da primul ajutor unui accidentat, unui bolnav etc.

ÎNGROPA
A îngropa securea războiului (livr.) = a înceta dușmănia sau ostilitățile.
A îngropa zilele cuiva = a nenoroci pe cineva.
Să mă îngropi (sau *să-l îngrop*) (fam.), se spune ca o întărire a celor spuse pentru a părea mai convingător, a face pe ascultător să creadă.

ÎNGROȘA
A (i se) îngroșa (cuiva) obrazul = **a)** a răbda insulte, neajunsuri; **b)** a se face că nu știe faptul că un lucru este altfel decât ar trebui; **c)** a deveni obraznic.
A îngroșa rândurile = a-și spori numărul.
Se îngroașă gluma (sau *mămăliga, treaba, lucrul*) (fig.) = situația ia o întorsătură îngrijorătoare, neplăcută.

ÎNGROȘAT, -Ă
A rămâne cu buzele îngroșate = a fi păcălit.

ÎNGURGA
Se îngurgă două străiți goale (reg.), se spune când doi săraci se căsătoresc.

ÎNHĂMA
A se înhăma după... (reg.) = a prigoni pe cineva.
A se înhăma la treabă (fig.) = a (se) angaja în realizarea unui lucru care necesită eforturi stăruitoare.

ÎNMUIA
A (i se) înmuia (cuiva) inima (sau *a se muia la inimă*) (pop. și fam.) = a (se) înduioșa.
A (i se) înmuia (sau *tăia*) *(cuiva) genunchii* (sau *picioarele*) = a avea senzația că nu se mai poate ține pe picioare.
A se înmuia gerul (fig.) = a se domoli, a fi mai puțin aspru.

ÎNNĂDI
A se înnădi cu cineva = a începe relații de dragoste (și a rămâne încurcat).
A se înnădi la cașcaval (pop. și fam.) = a se obrăznici, a-și lua nasul la purtare.
A se înnădi la vorbă (pop. și fam.) = a porni la vorbă, a se pune pe taifas.
A umbla înnădind teie putrede (sau *înnădind din tei curmei*) (pop. și fam.) = a o duce greu.

ÎNNEBUNI
A înnebuni de cap (pe cineva) = a zăpăci (pe cineva); a sâcâi, a exaspera (pe cineva).
A înnebuni după cineva (sau *ceva*) = a-i plăcea cuiva foarte mult cineva sau ceva.
Ai înnebunit?, exclamație care redă mirarea și dezaprobarea față de purtarea nepotrivită a cuiva.
Nu mă înnebuni! (pop. și fam.), se spune cuiva pentru a exprima mirarea sau neîncrederea față de cele spuse.
Să-nnebunesc! (arg.) = pe cuvânt de onoare!

ÎNNEGRI
A înnegri hârtia (fam.) = a scrie.

ÎNNODA
A i se înnoda cuiva tusea-n gât = a-l apuca tusea.
A înnoda ceva avere = a agonisi cu greu.
A se înnoda (cu cineva) = a începe o relație de dragoste cu cineva.
A se înnoda la ceartă = a începe cearta.
A se înnoda la vorbă (sau, tranz., *a-și înnoda vorbele*) = a se porni pe vorbă; a se așterne la vorbă, la taifas.

ÎNOT
A o da (sau *a se da* sau *a-și da calul*) *înot* (înv. și pop.) = a trece o apă înot.

ÎNOTA
A înota împotriva curentului (fig.) = a face ceva cu dificultate, biruind împotrivirea celor din jur.
A înota în bani (sau *în aur*) (fig.) = a fi bogat.

ÎNSCRIE
A se înscrie în fals (jur.) = a susține în fața unei instanțe juridice că dovada (scrisă) adusă de partea adversă este falsă; (p. ext.) a contesta adevărul unei afirmații sau al unei dovezi.

ÎNSEMNA
A însemna cu fierul roșu = a condamna cu severitate, a înfiera.
A nu însemna nimic = a nu avea nicio valoare.
Ce înseamnă asta? se spune pentru a arăta dezaprobarea față de purtarea cuiva.

ÎNSEMNAT, -Ă

A fi însemnată = a avea cele dintâi semne de sânge care anunță menstruația sau facerea.

ÎNSOȚIRE

A lua întru însoțire (înv.) = a se căsători.

ÎNȘELA[1]

A înșela murgu-n pustiu = a-și face iluzii zadarnice.

ÎNȘELA[2]

A înșela așteptările = a dezamăgi.

Dacă nu mă înșel = nu sunt sigur de cele susținute.

ÎNȘIRA

A înșira mărgăritar(e) = a spune basme, a povesti.

A înșira moși pe groși (sau *a înșira la gogoși* ori *verzi și uscate, multe și mărunte, de pe apa Dunării*) = **a)** a spune tot felul de lucruri fără importanță și fără o succesiune logică; a pălăvrăgi; **b)** a spune multe fantezii, minciuni.

A o înșira = a o lua drept înainte pe-un drum, a umbla.

Înșiră-te (sau *înșir'te*) *mărgărite*, formulă prin care se arată că un basm continuă.

ÎNȘURUBA

A înșuruba pe cineva împotriva altuia = a ațâța pe cineva împotriva cuiva.

A (nu) se înșuruba la treabă = a (nu) se apuca serios de treabă.

ÎNTĂRI

A întări din piele (înv.) = a se încăpățâna, a nu vrea să asculte, să se supună.

ÎNTÂI(UL), ÎNTÂIA

A fi întâiul la jocul de cărți (înv.) = a fi în mână.

Clasa întâi (fam.) = de prima calitate, foarte bun.

Mai întâi și-ntâi (de toate) = înainte de toate, în primul rând.

ÎNTÂLNI

A se întâlni cu Sfânta Paraschiva (fam.) = a bea (mult).

ÎNTÂLNIȘ

Bun întâlnișul! (pop.), formulă de salut adresată unei persoane întâlnită pe drum.

ÎNTÂLNIT, -Ă

A fi întâlnit (fig.) = a avea apoplexie.

ÎNTÂMPINARE

A ieși (sau *a veni*) *în* (sau *întru*) *întâmpinarea cuiva* = a ieși în calea cuiva (pentru a-l primi).

ÎNTÂMPLA

Cum s-ar întâmpla = la întâmplare, la voia întâmplării, la nimereală.

ÎNTÂRZIERE

A exploda cu întârziere (despre bombe sau corpuri explozive) = a exploda la un anumit interval de timp (fixat dinainte) după momentul punerii sau al lansării.

A fi în întârziere = a fi rămas în urmă, a fi întârziat.

A pune în întârziere (jur.) = a trimite o înștiințare sau o somație expresă, cu scopul ca destinatarul să nu poată invoca în apărare faptul de a fi fost în necunoștință de cauză.

ÎNTINDE

A întinde ața = a depăși (prin comportare) limita îngăduită.

A întinde cărțile = a desfășura cărțile de joc pe masă pentru a ghici.

A întinde coarda (până se rupe sau *plesnește)* = a împinge până la extrem o acțiune sau o discuție potrivnică cuiva.

A întinde compasul (despre oameni) = a se grăbi, a iuți pasul.

A întinde cortul = a instala un cort.

A întinde (cu) privirea (înv.) = a putea vedea până la o anumită distanță.

A întinde (cuiva) mâna (sau *mâinile*) = **a)** a îndrepta brațul către o persoană pentru a-i strânge mâna în semn de salut; **b)** (fig.) a veni în ajutorul cuiva.

A întinde cuiva o mână de ajutor (sau *mână bună*) = a ajuta pe cineva.

A întinde (cuiva) o cursă (sau *lațul, un laț*) = **a)** a așeza o cursă, un laț pentru a prinde un animal; **b)** (fig.) a pregăti cuiva o capcană.

A întinde hora = a forma o horă.

A întinde (înainte) (despre cal) = a-și îndrepta urechile înainte.

A întinde la jug = a munci din greu.

A întinde marfa = a expune marfa pentru vânzare.

A întinde masa (sau *masă mare*) = **a)** a așterne masa pentru mâncare; **b)** a da o masă (cu oaspeți mulți).

A întinde masă cu cineva = a fi bun prieten cu cineva.

A întinde mâna (sau *o mână*) = a face un gest cu brațul pentru: **a)** a indica ceva; **b)** a cere de pomană.

A întinde o fugă = a fugi, a o lua la picior.

A întinde o gură = a săruta.

A întinde pasul = a merge cu pași mari și grăbiți.

A întinde (pe cineva) de mânecă = **a)** a se ține scai de cineva; **b)** a ruga insistent pe cineva; **c)** a nu-i da pace.

A întinde pe cineva la pământ = a doborî pe cineva la pământ.

A întinde pedeapsa asupra cuiva (înv.) = a pedepsi pe cineva.

A întinde pelteaua = a vorbi mult și fără sens; a lungi vorba; a fi prolix în vorbire și în scris.

A întinde praznic (reg.) = a da mâncare de pomană pentru morți.

A întinde rufele = a pune rufele la uscat pe o frânghie.

A întinde undița = **a)** a lăsa undița la apă; **b)** (fig.) a momi; **c)** (fig.) a înșela.

A întinde vorba = **a)** a divulga un lucru care ți-a fost încredințat ca un secret; **b)** a vorbi mai mult decât trebuie.

A o întinde (la drum) = **a)** a pleca repede, în grabă (la drum); **b)** a fugi, a o șterge.

A o întinde (la fugă) = a o lua la fugă.

A se întinde ca o pomană ţigănească = **a)** a se desfăşura, a se extinde pe un spaţiu mai mare decât ar fi necesar; **b)** a dura prea mult în timp.

A se întinde cu cineva = a avea relaţii sexuale, a se culca cu cineva.

A se întinde cu vorba (sau *la vorbă, la sfat, la cuvinte*) (sau *a întinde vorba* ori *a o întinde la vorbă*) = **a)** a prelungi discuţia, vorbind mai mult decât trebuie; **b)** a tărăgăna sau a face să tărăgăneze o discuţie.

A se întinde după ceva = a fi lipsit de ceva; a avea mare nevoie de ceva şi a nu avea mijloacele necesare pentru a-l obţine.

A se întinde galopul (rar; despre cai) = a o lua, a merge în galop mare.

A se întinde la caşcaval (sau *la slănină*) = **a)** a avea prea multe pretenţii; **b)** a deveni obraznic, necuviincios.

A se întinde (la drum) = a pleca repede, în grabă (la drum).

A se întinde mai mult decât îi e plapuma = a se lansa în acţiuni, în cheltuieli care îi depăşesc posibilităţile.

Nu te întinde, se spune pentru a sugera ideea de îndrăzneală, de impertinenţă.

ÎNTINGE

A pune brânza în sticlă şi a întinge pe dinafară (reg.) = a nu se înţelege cu cineva.

ÎNTINS, -Ă

Cu braţe(le) întinse (fig.) = cu mare dragoste.

Cu pânzele întinse (despre ambarcaţii) = cu pânzele desfăşurate (pentru ca puterea vântului să facă posibilă înaintarea vasului).

Masă întinsă = masă pusă pentru mâncare.

Vedea-te-aş întins = vedea-te-aş mort.

ÎNTOARCE

A-i întoarce (cuiva) spatele (sau *ceafa, dosul*) = a părăsi pe cineva în mod ostentativ; a nu mai vrea să ştii de cineva, a deveni indiferent.

A i se întoarce (cuiva) inima = a i se schimba dispoziţia, a se îmblânzi, a se înmuia.

A i se întoarce (cuiva) maţele (sau *rânza, stomacul*) *pe dos* (fam.) = **a)** a i se face (cuiva) scârbă, greaţă; **b)** (fig.) a fi dezgustat, scârbit.

A i se întoarce cuiva mâncarea (pe gât) = a avea o indigestie; a-i fi greaţă; a voma.

A i se întoarce (cuiva) mânia = a-i trece supărarea.

A întoarce binele (sau *răul*) *făcut* = a răsplăti pe cineva pentru o faptă bună (sau rea).

A întoarce casa pe dos (sau *cu susu-n jos*) = a răscoli totul în casă, a face mare dezordine.

A întoarce cheia în broască = (a încuia sau) a descuia uşa.

A întoarce ceasornicul = a învârti resortul ceasului pentru a nu se opri.

A întoarce cu acul pe cineva (reg.) = a fura banii cuiva.

A întoarce (cuiva) capul (sau *mintea, minţile*) = a seduce, a ameţi, a zăpăci (pe cineva), a face (pe cineva) să-şi piardă dreapta judecată.

A întoarce (cuiva) spatele (sau *ceafa, dosul*) = **a)** a părăsi pe cineva în mod ostentativ; **b)** a nu mai vrea să ştie de cineva; a deveni indiferent.

A întoarce cuvântul = a răspunde urât.

A întoarce de la ţâţă = a înţărca.

A întoarce dulapuri (reg.) = a înşela, a păcăli pe cineva.

A întoarce foaia [sau *a (o) întoarce pe foaia cealaltă* ori *pe altă strună*] = a-şi schimba atitudinea devenind mai ferm, mai sever.

A întoarce înainte (despre cai) = a-şi îndrepta urechile înainte.

A întoarce logodna = a desface logodna.

A întoarce pe cineva de gologani (arg) = a fura banii cuiva.

A întoarce (pe cineva) pe partea cealaltă = a bate foarte rău pe cineva.

A întoarce pe o parte şi pe alta = a cerceta amănunţit.

A întoarce pe cineva ca-n dulap (reg.) = a stăpâni cu totul pe cineva.

A întoarce pe cineva de la moarte = a salva pe cineva de la moarte.

A întoarce porcii (glumeţ) = a sforăi în somn.

A întoarce punga pe dos = a cheltui toţi banii.

A întoarce (sau *a învârti*) *negoţul* (sau *comerţul*) = a face afaceri comerciale.

A întoarce şpilul = a dejuca planurile cuiva.

A întoarce şurubul (cuiva) = **a)** a umbla cu înşelătorii sau minciuni; **b)** a pregăti (cuiva) o capcană.

A întoarce târgul = a anula o înţelegere.

A întoarce un copil înţărcat = a lăsa un copil înţărcat să sugă din nou.

A întoarce un farmec (pop.) = a desface un farmec.

A întoarce vizita = a răspunde printr-o vizită la o alta primită anterior.

A întoarce vorba = a replica cu ostentaţie, cu impertinenţă.

A o întoarce ca la Ploieşti = a se dezice de o afirmaţie anterioară.

A o întoarce la viclenie (sau *la şiretlic*) (ori *a întoarce la vicleşug*) (reg.) = a recurge la viclenii.

A o întoarce pe (sau *la*) *şurub* = a-şi schimba atitudinea pentru a ieşi dintr-o încurcătură.

A (o) întoarce şi pe o parte (sau *pe-o faţă*) *şi pe alta* = **a)** a examina în mod amănunţit; **b)** a discuta în detaliu.

A se duce bou şi a se întoarce vacă (sau *s-a dus bou şi s-a întors vacă*) = a rămâne la fel de prost ca la început (după o perioadă de instruire).

A (se) întoarce inima cuiva = **a)** a (se) îmblânzi; **b)** a câştiga încrederea sau simpatia cuiva.

A se întoarce într-un călcâi = **a)** a se învârti pe loc, sprijinit într-un călcâi; **b)** (fig.) a face un lucru repede; a fi foarte harnic, a fi iute la treabă.

A (se) întoarce pe dos = **a)** a (se) nemulțumi profund; a (se) supăra foarte tare, a (se) tulbura; **b)** a-și strica buna dispoziție, a (se) bosumfla.

A-și întoarce cojocul (pe partea cealaltă sau *pe dos)* = a-și schimba comportarea, atitudinea în rău față de cineva.

A-și întoarce fața de la (sau *de către*) *cineva* (pop.) = a abandona (pe cineva), a nu mai vrea să știi (de cineva).

A-și întoarce mantaua după vânt = a-și schimba atitudinea în funcție de împrejurări.

A(-și) întoarce ochii (sau *privirea*) = a(-și) îndrepta ochii sau privirea în altă direcție decât cea inițială.

A-și întoarce paguba (sau *cheltuielile*) = a recâștiga pierderea, cheltuiala.

A-și întoarce paralele = a reintra în posesia unor bani pierduți.

A-și întoarce vorba = a-și retrage cele spuse.

S-a întors roata = s-au schimbat vremurile, lucrurile.

ÎNTORS, -OASĂ

A face (sau *a apuca*) *cale(a) întoarsă* = a se întoarce din drum, a pleca înapoi.

A merge până la calea întoarsă = **a)** a nu merge departe și a reveni la locul de plecare; **b)** a scăpa de primejdie; **c)** (fig.) a se opri la jumătatea drumului.

Întors pe dos = indispus, deprimat, trist.

ÎNTRE

A murit de foame ca țiganu între pâini, se zice despre cei care nu pot lua o hotărâre.

A pleca (sau *a ieși, a fugi, a se duce, a se întoarce*) *cu coada între picioare* = a fi rușinat.

Cine se amestecă între (sau *în*) *tărâțe îl mănâncă porcii* = cine stă între proști suferă același tratament cu aceștia.

Cu coada între picioare = rușinat.

E între baros (sau *ciocan*) *și nicovală* (sau *ilău*) = se află la o mare strâmtorare.

Între acestea (sau *între timp*) = în răstimp, în intervalul acesta.

Între ochi = în fața ochilor.

L-a prins cu coada între ușă (înv.) = l-a prins cu minciuna.

Să nu mai dea între ochi (înv. și reg.) = să nu se mai vadă unul cu altul.

ÎNTREACĂT

A se lua la întreacăt (reg.) = a se lua la întrecere.

ÎNTREBA

A întreba (pe cineva) de sănătate = **a)** a se interesa de starea în care se află cineva; **b)** a intra în vorbă, a deschide o discuție cu cineva; **c)** (fig.) a încolți pe cineva.

A întreba sfat (înv.) = a cere sfatul cuiva.

A întreba voie pe cineva (înv.) = a cere voie cuiva.

A se întreba cu cineva = a se informa reciproc de sănătate.

A-și întreba județ (sau *a se întreba cu cineva*) (înv.) = a se judeca cu cineva.

Întreabă-mă (ca) să te întreb (glumeț), se spune cuiva care cere o informație despre un lucru asupra căruia nici cel întrebat nu știe mai mult; nu știu.

ÎNTREBARE

A pune (sau *a face,* rar, *a spune*) *o întrebare* (sau *întrebări*) = a întreba.

Întrebarea n-are supărare (sau *întrebarea vină n-are*), se spune pentru a sublinia că nu este rău să întrebi dacă ai vreo îndoială.

ÎNTREBUINȚARE

A face întrebuințare din ceva = a scoate un câștig din ceva.

ÎNTRECE

A întrece așteptările = a fi, a reprezenta, a prețui, a valora mai mult decât se aștepta cineva sau decât se credea.

A întrece măsura = a se întrece cu gluma, a depăși limita bunei-cuviințe, limitele acceptabile.

A se întrece cu băutura = a consuma băuturi alcoolice în mod exagerat.

A se întrece cu deochiul = a merge prea departe cu o presupunere.

A (se) întrece (cu firea) (Trans.) = **a)** a se copilări; **b)** a face mofturi, fasoane, nazuri, marazuri; **c)** a fi nesuferit.

A se întrece cu gluma (sau *cu șaga, deochiul, nebuniile,* rar, *cu vorba*) = **a)** a depăși măsura, a depăși marginile bunei-cuviințe, a duce lucrurile prea departe; **b)** a exagera.

A se întrece în apă rece = (a fi sau) a deveni impertinent.

A te întrece în pahar, Poți să fi și de ocară = a câștiga întrecerea la băutură nu este lăudabil.

Se întrece cu dracu în fugă (înv.) = aleargă foarte repede.

ÎNTRECERE

A fi în întrecere = a fi angajat într-o competiție.

A se lua la întrecere = a se întrece.

ÎNTRECUT

A mânca ceva de întrecut = a ciuguli.

De întrecut (pop.) = mai mult decât trebuie, de prisos, peste măsură.

Pe întrecute = în întrecere, întrecându-se; care mai de care.

ÎNTREG, ÎNTREAGĂ

Cu mintea întreagă (sau *întreg la minte*) = sănătos din punct de vedere psihic.

Inimă întreagă = caracter îndrăzneț, curajos.

BCU „M. EMINESCU" IAȘI

ÎNTRU

A da într-altele (despre copii) = a se speria.

A domni întru (cineva sau *ceva)* = a domni asupra.

Hop (într-o parte, într-o doagă, într-o dungă) = neîntreg la minte.

Într-acest chiz = așa.

Într-adins = intenționat.

Într-alt chiz = alt.

Într-o doară = la întâmplare, la noroc.

Într-o dungă = **a)** nebun, țicnit; **b)** beat, cherchelit.

Într-o ureche = nebun, țicnit.

Întru mulți ani! = la mulți ani!

Într-un ceas bun = într-un moment prielnic, fast.

Într-un moment rău = într-un moment nepotrivit, nefast.

ÎNTUNECA

A i se întuneca mintea = a-și pierde capacitatea de a gândi rațional.

A se întuneca (la față) (sau *fața i se întunecă*) = a lua o înfățișare tristă; a se încrunta, a se posomorî, a se supăra.

Care mânecă, nu întunecă (pop.) = cine pleacă dimineața devreme pentru a se întoarce seara mai repede.

Mânecă și întunecă (pop.) = muncește de dimineața până seara.

ÎNTUNERIC

A fi întuneric în pungă = a nu avea niciun ban.

A i se face cuiva întuneric (sau *negru) înaintea ochilor* = a nu mai vedea nimic (de supărare sau) de mânie.

Întunerec de lume (reg.) = lume foarte multă.

Pe (sau *la) întuneric* = noaptea.

ÎNTURNA

A întuma inima pe cineva să... = a simți nevoia să...

ÎNTURNAT, -Ă

A merge pe întumate = a pleca pentru puțin timp.

Întumat de la fâță (despre un copil) = lăsat să sugă după ce a fost înțărcat.

ÎNȚĂRCA

A înțărcat Bălaia (sau *murgana)* (fig.; pop. și fam.) = cineva nu va mai primi un lucru bun și nemeritat; s-a dus chilipirul, avantajul; s-a terminat cu posibilitatea de a profita de slăbiciunea sau de munca altuia.

L-a înțărcat dracul, se spune despre un om foarte șiret.

Unde (și-)a înțărcat dracul copiii (sau *unde și-a dus mutu iapa,* ori *și-a pierdut dracul potcoavele)* (pop.) = **a)** foarte departe; **b)** dincolo de limitele lumii cunoscute.

ÎNȚELEGE

A da cuiva să înțeleagă (cf. germ. *zu verstehn geben)* = a face pe cineva să priceapă prin aluzii, fără o exprimare explicită.

A înțelege de cuvânt = a ține cont de ceea ce i se spune.

A înțelege de glumă = a nu se supăra pentru o glumă făcută pe socoteala lui.

A înțelege pe cineva = **a)** a pricepe ce spune cineva; **b)** a pricepe (și a aproba) cauzele comportării cuiva.

A (nu) înțelege de glumă = **a)** a (nu) se supăra pentru o glumă făcută pe socoteala lui; **b)** a (nu) avea simțul umorului; **c)** a fi foarte exigent.

A nu înțelege nimic din ceva = a nu se alege cu nimic din ceva, a nu profita din ceva.

A se înțelege din ochi (sau *din priviri) (cu cineva)* = a schimba (cu cineva) priviri având o anumită semnificație (ascunsă pentru ceilalți).

Așa (mai) înțeleg și eu = așa da, așa e pe placul meu.

(Mă) înțelegi? se spune cuiva pentru a verifica înțelegerea celor spuse.

(Mă) înțelegi! marchează o situație în care există un substrat.

Ne-am înțeles! (exclusiv) marchează o situație în care s-a ajuns la o înțelegere.

Se înțelege de la sine = **a)** este evident, limpede, clar; **b)** firește, bineînțeles.

Vorbim împreună și ne înțelegem separat, se folosește pentru a sublinia incompatibilitatea opiniilor interlocutorilor.

ÎNȚELEGERE

A lua înțelegere cu cineva (înv.) = a cădea de acord, a se înțelege cu cineva, asupra unui lucru.

ÎNȚELES, -EASĂ

A da de înțeles (sau *a lăsa să se înțeleagă)* = a face să priceapă cineva ceva, a vorbi într-un anumit fel cu cineva pentru a fi înțeles ce vrea.

A nu avea înțeles = a nu avea nicio noimă, a fi absurd.

Cu două înțelesuri = ambiguu, echivoc.

De la sine înțeles = sigur, cert, clar, limpede; bineînțeles.

Pe înțeles (sau *pe înțelesul tuturor)* = lămurit, clar, ușor de înțeles de oricine.

Rămânem înțeleși (sau *a rămas înțeles),* se spune ca încheiere a unei discuții, după ce s-a ajuns la un acord.

ÎNȚEPA

A înțepa cu limba = a fi ironic, a batjocori.

A înțepa pe cineva orzul (sau *ovăzul)* = a nu-și mai încăpea în piele.

S-a înțepat fraierul (arg.), se spune despre o persoană căreia i s-a furat din buzunar, dar care și-a dat seama de acest lucru.

ÎNȚEPAT, -Ă

Înțepat la minte = ascuțit la minte, inteligent.

Înțepat la vorbă = care înțeapă cu vorba; ironic, sarcastic.

ÎNVĂLUI

A se învălui în gură (înv.) = a fi pe punctul de a spune ceva.

ÎNVĂLUIALĂ

A face cuiva învăluială (înv.) = a incomoda.

ÎNVĂȚA

A învăța de bine pe cineva = a da cuiva sfaturi bune.

A învăța minte pe cineva = **a)** a pedepsi pe cineva pentru

a-l face să fie mai cu judecată; b) a da cuiva o pedeapsă exemplară.

A învăța pasărea să zboare (sau *a-l învăța pe taică-său să facă copii*) (ir.; despre oameni) = a învăța un lucru pe cineva mai competent sau mai experimentat într-un domeniu.

A învăța păsărește (sau *ca papagalii* ori *papagalicește*) = a învăța cuvânt cu cuvânt, fără a înțelege (în profunzime).

A învățat la troacă, se spune despre cineva care este lipsit de orice învățătură.

A se învăța ca faurul cu scânteile (sau *ca broasca cu grindina*) = a se obișnui (cu lucrurile neplăcute sau) cu greutățile vieții.

A (se) învăța minte = a) a câștiga sau a face să câștige experiență; b) a trage sau a face să tragă învățăminte dintr-o întâmplare neplăcută sau dintr-o pedeapsă.

ÎNVĂȚĂTURĂ

A călca învățătura = a) (înv.) a încălca legea; b) (bis.) a nu urma poruncile bisericești.

A da cuiva o învățătură = a învăța minte pe cineva, punându-l în fața unui fapt neplăcut.

A da învățătură (jur.; înv.) = a da ordin, a porunci.

A-i fi cuiva (de sau *spre) învățătură* = a-i servi cuiva ca experiență pentru a nu mai greși.

Cu învățătura cuiva = povățuit, îndemnat de cineva.

Cu învățătură = erudit.

Fără învățătură = incult.

Învățătură de minte = dobândire de experiență.

Tobă de învățătură (sau *de carte*) = foarte instruit.

ÎNVÂRTEJI

A i se învârteji cuiva capul = a avea ameteli.

ÎNVÂRTI

A i se învârti cuiva capul (sau *a se învârti locul cu cineva*) = a avea ameteli.

A învârti capital mare = a investi o sumă mare de bani.

A învârti capul (cuiva) (pop.) = a) a convinge; a determina pe cineva să facă ceva; b) a câștiga dragostea unei fete; c) a stăpâni pe cineva.

A învârti de cap pe cineva = a seduce.

A învârti dulapuri (înv.) = a umbla cu înșelătorii.

A învârti (pe cineva) pe (sau *după*) *degete* (pop. și fam.) = a conduce (pe cineva) după plac.

A învârti (sau *a răsuci*) *cuțitul în rană* = a spori supărarea cuiva.

A se învârti ca funia în traistă = a nu putea ține direcția în mers, fiind beat.

A se învârti ca o curcă chioară (sau *beată*) = a umbla de colo până colo, încurcând lumea.

A se învârti ca un prâsnel = (a se mișca sau) a face ceva foarte repede.

A se învârti casa (sau *locul, pământul* etc.) *cu cineva* (pop. și fam.), se zice când cineva are ameteli sau se simte foarte încurcat, foarte rușinat.

A se învârti de un sentiment = a pune la cale o întâlnire amoroasă.

A se învârti în horă (sau *a învârti hora*) = a dansa, a juca.

A se învârti într-un călcâi = a fi iute la treabă.

A se învârti pe lângă cineva (sau *în jurul, împrejurul cuiva*) (fam.) = a căuta să câștige simpatia, bunăvoința cuiva.

A suci, a învârti (pop.) = a roti în gol.

A-și învârti ochii = a mișca ochii în toate direcțiile pentru a privi (în jur).

Învârte bine (arg.) = câștigă bine (prin mijloace dubioase).

Învârte o treabă (sau *o afacere*) = se ocupă de un lucru necinstit.

ÎNVECHIT, -Ă

(A fi) învechit în rele (pop. și fam.) = a) (a fi) deprins cu practicarea unor fapte sau obiceiuri rele; b) (a fi) înrăit.

ÎNVELI

A înveli o fată (pop.) = a lua de nevastă o fată, urmând ca nunta să aibă loc după întoarcerea feciorului din armată.

Când se învelește ziua cu noaptea = pe înserate.

Rogojina nu se învelește (pop. și fam.) = o unealtă rea nu poate servi bine.

ÎNVELIT, -Ă

A fi învelit ca un pepene (pop. și fam.) = a fi foarte gras, rotofei, rotund.

ÎNVELITOARE

A nu avea (sau *a nu fi*) *cap de învelitoare* (pop.) = a nu fi femeie.

ÎNVERZI

A i se înverzi cuiva ochii = a) a simți o durere intensă; b) a-i fi foarte dor de cineva.

ÎNVOALBE

A (i) se învoalbe (Trans.) = a i se face rău de prea multă mâncare.

ÎNVOI

A se învoi din preț (sau *asupra prețului*) = a se pune de acord asupra prețului.

ÎNVOIALĂ

A face (sau *a cădea la*) *învoială* = a cădea de acord.

Mai bine varză acră cu învoială, decât zahăr dulce cu cârteală (pop.) = mai bine trai în sărăcie dar cu bună înțelegere, decât în belșug cu ceartă.

Prin bună învoială = prin bună înțelegere.

ÎNVOIRE

Cu (sau *fără*) *învoirea cuiva* = cu (sau fără) acordul cuiva.

După învoire = potrivit înțelegerii.

Prin (bună) învoire = a) pe cale pașnică; b) de comun acord.

ÎNZĂLETI

A i se înzălăti (cuiva sau *cu ceva)* (reg.) = a se plictisi.

ÎRACAN

Îracan de mine! (pop.) = săracul (săraca) de mine! bietul de mine! vai de mine!

J

JAF

A da jaf (în ceva) = a se repezi la pradă.

A face jaf (înv.) = **a)** a jefui; a prăda; **b)** (fam.) a face risipă.

A fi de (sau *în*) *jaf* (înv.) = a fi de batjocură.

A lăsa (sau *a da în*) *jaf* (ori *a da de jaf*) (înv.) = a lăsa (sau a îngădui) ca cineva să fie jefuit.

A lua cu jacul (înv.) = a răpi.

Atâta jaf (sau *pagubă*) *în ciuperci!* (ir.), se spune pentru a arăta nepăsare față de o pagubă considerată neînsemnată.

JALBĂ

A umbla (sau *a merge, a veni etc.*) *cu jalba în proțap* (după obiceiul vechi de a apărea cu o reclamație scrisă, în vârful unei prăjini, spre a atrage atenția domnului sau înaltului demnitar ce venea prin partea locului) = a cere insistent (și ostentativ) un drept sau o favoare.

Cum e jalba, nene Ioane? (înv.; fam.) = **a)** ce mai e nou? **b)** ce dorești?

JALE

A (cu)prinde (ori *a ajunge, a lua*) *pe cineva un jăl* (înv. și pop.) = **a)** a-i fi dor; **b)** a se întrista.

A-i fi jale (cuiva) de cineva (sau *de ceva*) (înv.) = **a)** a-i fi dor de cineva sau de ceva; **b)** (Bucov.) a compătimi pe cineva.

JANTĂ

A fi (sau *a rămâne*) *pe jantă* = **a)** a avea cauciucul dezumflat; **b)** (fam.) a rămâne fără bani, a fi lefter.

JAPCĂ

A lua cu japca (pop.) = a lua cu forța și pe nedrept.

JAR

A sta ca pe jar (sau *ca pe spini, ca pe ghimpi, ca pe jăratic*) (fig.) = **a)** a fi foarte nerăbdător; **b)** a fi foarte grăbit.

Fiecare își trage jarul la oala lui (pop.) = fiecare își urmărește propriile interese.

Jarul potolit te arde (pop.), se spune despre un om ascuns care pare blând.

Jarul stă și sub cenușă (pop.) = o primejdie este pe cale să (re)apară.

JASTĂ

A lua de-a jasta (Ban.) = a surprinde.

JĂGNEAȚĂ

A da jăgneață oalei (reg.) = a face focul mai mare pentru ca mâncarea să fiarbă mai repede.

JĂRATIC

A arde (pe cineva) jăraticul sub tălpi (pop.) = a fugi repede.

A mânca jăratic (pop.; despre cai) = a fi foarte iute.

A sta (sau *a ședea*) *ca pe jăratic* = **a)** a fi extrem de nerăbdător și de neliniștit; **b)** a fi foarte grăbit.

A trage jăratic sub oala lui (pop.) = a fi preocupat în primul rând de interesele personale.

De jăratic (fig.) = **a)** care pare că arde; **b)** (fig.) arzător.

Jăraticul stă și sub cenușă (pop.), se spune atunci când o primejdie urmează să apară.

Parcă îl arde jăratic sub tălpi = fuge foarte repede.

JĂRĂGAI

A sta (parcă sau *ca) pe jărăgai* (sau *pe jăratic*) = **a)** a fi foarte nerăbdător; **b)** a fi foarte grăbit.

JĂRÂT, -Ă

A rămâne jărât (reg.) = **a)** a cheltui totul; **b)** a nu mai avea nimic.

JÂLBĂ

A-i fi de-a jâlba (reg.) = a nu-i plăcea un lucru pe care îl face.

JEB

A sta cu mâinile în jeb (Trans.) = **a)** a nu face nimic; **b)** a fi leneș.

JENĂ

A avea o jenă = **a)** a nu putea să facă ceva; **b)** (ir.) a nu avea chef să facă ceva.

JERTFĂ

A cădea jertfă (înv.) = **a)** a fi sacrificat; **b)** a muri.

JIDAN

A avea cap de jidan (pop.) = a umbla cu înșelăciuni.

Când vor ieși jidanii la seceră (pop.) = niciodată.

Parcă se bat jidanii la gura lui (pop.), se spune despre cineva care vorbește repede și nedeslușit.

JIDOV

A fi rupt din jidovi (reg.; despre oameni) = a fi voinic.

De când cu jidovii (reg.) = din vechime.

JIDOVEȘTE

A dansa jidovește = a dansa jidăncuța.

JIGNIRE

Jignire de cuget (înv.) = mustrare.

JIJIE

A curge (sau *are nasul*) *jijie* (Mold.; despre nas) = a-i curge mucozități din abundență.

JIMBA

A se jimba la cineva (reg., despre copii) = a scoate limba și a se schimonosi la cineva.

JIND

A duce jind(ul) = **a)** a duce dorul cuiva; **b)** a dori; **c)** a tânji după cineva sau ceva.

JIR

A mâna (sau *a duce*) *porcii la jir* (reg.) = a dormi sforăind (tare).

JOACĂ

Joaca aduce tărbaca (reg.) = adeseori petrecerile se termină cu bătăi.

JOARDĂ

A măsura pe cineva cu joarda (reg.) = a bate.

JOC

A avea joc liber = a putea acționa după dorință.

A descoperi (sau *a pricepe*) *jocul cuiva* = a surprinde manevrele sau intențiile ascunse ale cuiva.

A face jocul cuiva = a servi (conștient sau nu) intereselor cuiva.

A fi în joc = **a)** a se afla într-o situație critică; **b)** a fi în primejdie; **c)** a fi vorba de...

A ieși din joc = **a)** (la jocul de cărți) a renunța la continuarea unei partide; **b)** (despre o companie) a ieși din competiție; a da faliment.

A ieși la joc = a începe să ia parte la petrecerile la care se dansează; a ieși la horă.

A intra în joc = a lua parte la ceva, a participa.

A juca un joc mare (sau *periculos*) [ori *a-și pune capul* (sau *viața, situația* etc.) *în joc*] = a întreprinde o acțiune riscantă.

A lua la joc = a invita pe cineva să joace, să danseze împreună.

A pune (totul) în joc = a risca (totul) în vederea realizării unei acțiuni nesigure.

A scoate (pe cineva) din joc = **a)** (despre antrenori) a înlocui un jucător cu rezerva acestuia; **b)** (despre arbitri) a elimina din joc un jucător; **c)** (despre sportivi) a accidenta grav un jucător; **d)** (fig.) a elimina un concurent dintr-o competiție.

A-și bate joc de cineva (sau *de ceva*) = **a)** a face pe cineva (sau ceva) de râs, de ocară, a râde de cineva (sau de ceva), a batjocori pe cineva (sau ceva); **b)** a necinsti, a viola o femeie.

A-și pune (sau *a-i fi cuiva*) *capul* (sau *viața*) *în joc* = a-și risca viața.

Ciocu' mic și jocul de glezne (în limbajul militarilor) = executați ordinul fără comentarii.

Dac-ai intrat în joc, trebuie să joci! = dacă te-ai angajat la ceva, nu mai poți da înapoi.

Jocurile sunt făcute (livr.; după fr.) = totul este deja hotărât.

Nu zice hop! pân-a nu intra în joc (pop.) = nu te bucura înainte de a vedea sfârșitul.

JOI[1]

A îndruga ca de joia mare (pop.) = a spune verzi și uscate.

De joi până mai (de-)apoi (pop. și fam.) = **a)** la nesfârșit; **b)** mereu; **c)** niciodată.

Din joi în Paști (rar) = din când în când, foarte rar, la intervale de timp mari.

Joi mai de apoi (sau *joi după Paști*) = la Paștele calului, niciodată (se spune pentru a arăta că ceva nu se va întâmpla).

Ține de joi până mai apoi = e un lucru făcut de mântuială.

JOI[2]

A nu avea cu ce gioi pe cineva (reg.) = a nu avea îndeajuns.

JOLD

A ajunge de jold (înv.) = a ajunge de batjocură, de ocară.

Na jold (slavonism înv.) = cu leafă.

JOS, JOASĂ

A da jos = **a)** a lua pe cineva (sau ceva) dintr-un loc mai ridicat (și a-l pune într-un loc mai puțin ridicat); **b)** (fig.) a obliga (pe cineva) să renunțe la un post, la o poziție socială avantajoasă etc.

A fi (sau *a rămâne*) *mai (pre)jos* = a fi întrecut de cineva.

A frânge jos (înv.) = a frânge.

A lăsa jos = **a)** a lăsa din mână, punând în altă parte; **b)** (înv.) a renunța de a mai face ceva.

A lăsa (sau *a apleca*) *ochii* (sau *fruntea, privirea*) *în jos* = a privi spre pământ (rușinat, timid etc.).

A nu fi (sau *a nu se lăsa, a nu rămâne*) *mai pe* (sau *pre*) *jos* = a nu fi întrecut, a nu rămâne în urmă.

A nu se lăsa mai (pre)jos = **a)** a se strădui să fie egal cu cineva; **b)** a nu se lăsa întrecut de cineva.

A privi (sau *a măsura*) *pe cineva de sus în jos* = a privi pe cineva cu atenție, cu dispreț etc.

A pune jos = **a)** a lăsa din mână; **b)** a pune pe masă, pe pământ etc.; **c)** (reg.) a pune banii pe masă, în mâna altcuiva etc.

A pune pe cineva jos = a învinge pe cineva.

A rămâne jos (înv.; despre o afacere) = a fi lăsat fără sprijin.

A (se) da jos = a (se) coborî.

A (se) lăsa jos = **a)** a(-și) da drumul spre pământ; **b)** a (se) trânti la pământ; **c)** a (se) culca la pământ.

A se muta jos = **a)** a se muta la un etaj inferior; **b)** a se muta la parter; **c)** a se muta la subsol.

A sta jos = **a)** a se așeza; **b)** a ședea.

A-și da jos = a-și scoate un obiect de îmbrăcăminte.

A trage jos = **a)** a jupui de piele; **b)** a scoate mănușa, cizmele etc.

Cu capul în jos = **a)** cu capul plecat; **b)** pe dos, alandala, anormal.

Cu fața în jos = pe burtă.

Cu nasul (lăsat) în jos = **a)** rușinat; **b)** umilit; **c)** amărât, trist.

De jos = **a)** care se află într-o regiune din vale sau din sud; **b)** (fig.) care provine din popor; **c)** inferior.

De jos în sus = în direcție verticală ascendentă.

De jos, pe jos (fig.) = **a)** sub limită; **b)** (fig.) în stare de decădere morală, materială sau socială.

De sus în jos = în direcție verticală descendentă.

De sus până jos = **a)** peste tot; **b)** în întregime.

În jos = **a)** la vale; **b)** spre pământ.
Jos pălăria! exprimă admirația sau respectul față de cineva.
Munca de jos = muncă la care e trimis cineva pentru că nu a corespuns într-o muncă de răspundere.

JUCA

A-i juca cuiva ceva = **a)** a i se mișca fără voie; **b)** (despre ochi) a i se bate.
A-i juca cuiva coliva în piept (pop.) = a fi pe moarte.
A(-i) juca (cuiva) ochii (în cap), se spune despre un om șiret sau despre un om isteț, cu privirea ageră, inteligentă.
A-i juca (cuiva) ochii în lacrimi = a fi gata să plângă.
A i-o juca cuiva = **a)** a râde de cineva; **b)** a înșela pe cineva, a-l păcăli.
A învăța jucându-se = a învăța fără efort.
A juca albinele (reg.) = a umbla (cineva) la stupi.
A juca balonul (sau *mingea*) (sport) = a lovi balonul cu mâna sau cu piciorul.
A juca cartea cea mare = a profita de o șansă care poate schimba în totalitate viața cuiva
A juca cu cărțile pe față = a acționa cinstit, a fi corect.
A juca cuiva o festă (sau *feste*) (ori, pop., *renghiul*) = **a)** a face cuiva o farsă; **b)** a păcăli pe cineva.
A juca cuiva vicleșug (sau *un lucru neplăcut*) (înv. și pop.) = a înșela pe cineva.
A juca din mână (înv.; la jocul de cărți) = a juca fără a ridica talonul.
A juca drăgaica (reg.) = **a)** a fi neastâmpărat; **b)** a sări.
A juca fețe (reg.) = a face fețe fețe.
A juca la bursă = a specula valori cotate la bursă.
A juca la ciupeală (în sport) = a juca mediocru profitând însă de orice greșeală a adversarului.
A juca la două capete = a fi oportunist.
A juca pe cineva pe degete (fam.) = **a)** a sili pe cineva să facă ce vrei; **b)** a duce pe cineva de nas; a manipula pe cineva, a profita de docilitatea cuiva.
A juca pe sfoară = a înșela, a trage pe sfoară.
A juca teatru = a se preface.
A juca țonțoroiul (sau *tontoroiul*) (despre oameni) = a sări, a țopăi, a sălta.
A juca un rol (important) = **a)** a fi factor hotărâtor într-o afacere; **b)** a avea însemnătate mare; **c)** a fi decisiv pentru cineva sau ceva.
A învăța jucându-se = a învăța fără efort.
A(-l) (sau *a-ți*) *juca pe cineva în ciur* (sau *în palmă*) (pop.) = a-l duce, a-l manipula după voie.
A se juca cu banii = a fi foarte bogat.
A se juca cu focul (pop. și fam.) = **a)** a trata în mod ușuratic un lucru primejdios sau o problemă gravă; **b)** (rar) a nu lua dragostea în serios.
A se juca cu o femeie (rar) = a avea relații sexuale cu o femeie.
A se juca cu sănătatea = a-și neglija sănătatea.
A se juca cu viața = a se expune unei primejdii.
A se juca curvia (ieșit din uz) = a fi desfrânat.
A-și juca calul (reg.) = a-și face voia cu cineva.
A-și juca (sau *a-și face*) *mendrele* (pop.) = a-și satisface capriciile.
Așa nu mă mai joc (fam.) = nu sunt dispus să continuu în felul acesta.
Cine se joacă cu dracu' dă și peste tată-său (pop.) = o mică greșeală te împinge spre alta mai mare.
Îi joacă paraua (sau *banii*) (fam.) = a nu duce lipsă de bani.
Joacă seceta (pop.), se zice când, din cauza secetei mari, se văd tremurături ale aerului dogoritor.
Joacă verbuncul (reg.) = a sări în sus de durere.
Nu te juca cu tichia chelului (pop.), se spune cuiva care nu ia în serios un lucru grav.
Se joacă o drăcie (înv.) = nu-i lucru curat.
Te joci cu... = crezi că-ți poți măsura puterile cu cineva.

JUCĂRIE

A strica jucăria cuiva (înv.) = a dejuca planurile cuiva.

JUDECA

A judeca bine despre sine = a avea o părere bună despre propria persoană.
A judeca pe alții după sine = a-i considera pe alții în funcție de propriul caracter.

JUDECATĂ

A da (sau *a trage, a chema, a trimite* etc.) *în* (ori *la*) *judecată* (înv.) = a intenta cuiva un proces, a chema în fața justiției.
A face judecată (înv.) = a judeca.
A închide judecata (înv.) = a încheia procesul, a stinge procesul.
Cu judecată = **a)** cu bun-simț; **b)** cu tact; **c)** cu măsură; **d)** priceput; **e)** serios.
Fără judecată = **a)** lipsit de tact; **b)** superficial; **c)** prost.
Judecata de apoi = judecată la care se crede că Dumnezeu va chema pe toți oamenii la sfârșitul lumii.
Judecata lui Dumnezeu (sau *înfricoșată, cea mare, cea din* sau *de pe urmă, cea de apoi*) (în unele religii) = judecată divină la care Dumnezeu va chema pe toți oamenii, la sfârșitul lumii, pentru a le hotărî soarta (fericirea sau osânda veșnică).
Judecata lui papuc (înv.) = judecată proastă.

JUDEȚ

A face (sau *a da*) *județ* (înv.) = a da o sentință judecătorească.

JUG

A apleca în jug = a supune, a umili.
A pune cuiva jugul după cap (înv. și pop.) = a stăpâni pe cineva cu totul.
A trage în jug de fier (înv. și reg.) = **a)** a se lupta din greu cu viața; **b)** a fi la ananghie.
A trage la jug = **a)** (despre animale) a trage carul, căruța, plugul etc.; **b)** (fig.; despre oameni) a munci din greu, peste puteri.

Un jug de cal (bătrân) (înv. și pop.) = cal bătrân, slab și neputincios.

JUMĂTATE

A face (ceva) pe jumătate = a nu duce (ceva) până la capăt.

A se opri la calea jumătate = **a)** a nu termina ceea ce a început; **b)** a termina rău ceea ce a fost început bine.

Cu jumătate de gură (sau *de glas*) [ori *cu jumătate gura* (sau *gură*) ori *cu gura (pe) jumătate*] (cf. alb. *me glusmë gojë*, bg. *s polovina usta*) = **a)** cu glas scăzut; **b)** fără convingere; **c)** fără entuziasm; **d)** fără curaj.

Cu jumătate de inimă (sau *cu inima pe jumătate*) = **a)** fără curaj; **b)** fără hotărâre; **c)** fără avânt.

Jumătate de măsură = **a)** măsură fragmentară, incompletă; **b)** (fig.) treasbă incompletă.

Jumătate de nas (pop.) = persoană care, fără să fie nașul copilului, îi retează acestuia părul.

La calea (sau *drumul*) *jumătate* [sau *la jumătate calea* (ori *drumul*) sau *la jumătatea căii* (ori *drumului*)] (înv.) = la egală distanță și de locul de unde a pornit cineva și de locul unde vrea să ajungă, la mijlocul distanței de parcurs.

(O dată) și jumătate, exprimă ideea de superlativ.

Un om (sau *un măgar, dobitoc, prost, hoț, drac, porc de câine, ramolit* etc.) *și jumătate* = om care-i întrece pe toți ceilalți în destoinicie, prostie, măgărie, dobitocie etc.

JUMULIT

Gâscă (bună) de jumulit (fam.) = om naiv și încrezător, de pe urma căruia se poate profita.

JUPÂN

Jupân frige-linte (pop.) = persoană care vrea să facă pe boierul.

JURĂMÂNT

A depune jurământul = a se angaja în mod solemn în fața unei autorități să îndeplinească cu fidelitate funcția acordată.

A-i da cuiva jurământ (înv.; jur.) = a-i da cuiva dreptul de a jura.

JURUITĂ

A umbla cu juruita (reg.) = a umbla cu puținul, cu cârpeală.

JUSTIȚIE

A ataca în justiție = a cere justiției să anuleze sau să schimbe o hotărâre sau un act anterior.

A chema (sau *a se prezenta*) *în fața justiției* = a cita (sau a se prezenta) la judecată.

JUVĂȚ

A-i pune cuiva juvățul de gât = **a)** a prinde pe cineva pe care îl acuzi; **b)** a forța pe cineva să facă ceva.

BCUIASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

L

LA[1]

Lă-mă-mamă, se spune despre un om prost, nătâng, neajutorat.

LA[2]

A fi de credință la cineva (înv. și pop.) = a avea credit, trecere la cineva.

(A fi) floare la ureche (pop. și fam.) = (este) foarte ușor.

La calendele grecești = niciodată.

La mulți ani! = (ca urare făcută de cineva, de obicei cu prilejul aniversării zilei de naștere) îți doresc să trăiești încă mulți ani!

La Paștele cailor (sau *la sfântu așteaptă, la moșii ăi verzi* ori *la anul și la mulți ani*) = niciodată.

La preț (sau *la prețul*) *de...* = cu prețul, contra prețului; în schimbul prețului.

Până la unul = cu toții.

LABĂ

A avea farmece în labă (arg.), se spune despre un hoț de buzunare foarte îndemânatic.

A avea la labă pe cineva (sau *a juca în labe pe cineva*) (pop.) = a dispune de cineva.

A bate laba (pop. și fam.) = a-și strânge mâna în semn de înțelegere.

A cardi o labă (arg.) = a da o palmă.

A da cuiva peste labe (pop. și fam.) = a admonesta o persoană obraznică.

A-i încăpea (sau *a-i cădea, a-i pica*) *în labă* (sau *în labe*) (pop.) = a ajunge în puterea sau la discreția cuiva.

A lua în (sau *la*) *labe (pe cineva)* (pop.) = a bate.

A mânca labe de pui (pop.) = **a)** a purta vorba dintr-un loc într-altul; **b)** a fi indiscret.

A pune laba (pe ceva) (pop.) = **a)** a apuca; **b)** a-și însuși.

A pune laba pe cineva (pop.) = a prinde.

A pune (pe cineva) cu botul pe labe (pop. și fam.) = a pune la punct pe cineva, reducându-l la tăcere.

A scăpa laba (arg.) = a băga mâna în buzunarul cuiva.

A se scula în două labe (împotriva cuiva sau *a ceva)* (pop.; ir.) = a se revolta.

A-și bate labele (pop.) = a-și pierde timpul.

A-și mușca labele (pop.) = a se căi amarnic pentru o faptă.

A-și pune botul pe labe (rar) = a se resemna.

A umbla în patru labe (în fața cuiva) **a)** a se umili în fața cuiva; **b)** a linguși pe cineva.

Cotu' și pișcotu', labele și botu' (glumeț) = nimic; deloc.

Jos labele (sau *mâinile*) = ia mâna de pe cineva sau ceva.

Labă tristă (depr.; glumeț) = individ, persoană.

LAC

A sări (sau *a cădea, a da* etc.) *din lac în puț* (pop. și fam.) = a da de un rău mai mare, încercând să scape de alt rău.

LACĂT

A avea (sau *a-și pune*) *lacăt la gură* = a-și impune tăcere, discreție, tăinuire.

A descuia lacătul (arg.) = a da o spargere.

A fi cheia și lacătul = a fi elementul esențial, de prim ordin într-o problemă.

A-i pune cuiva lacăt (înv. și reg.) = a obliga, a sili pe cineva să (nu) facă ceva.

A pune (cuiva) lacătul (arg.) = **a)** a mitui (pe cineva); **b)** a prinde pe cineva în capcană, în cursă; **c)** a bate pe cineva până la leșin.

A pune lacăt pe ceva (reg.) = a pune stăpânire pe ceva.

A pune sub lacăt = a încuia.

A ține lacătul (sau *marginea*) (arg.) = a sta la pândă pentru a preveni apariția unei persoane nedorite.

A ține (sau *a avea, a pune*) *lacăt la gură* (ori *gurii*) (sau, rar, *a ține lacătul asupra gurii*) (pop. și fam.) = a-și impune tăcere.

A ține sub trei lacăte și șapte peceți (sau *a păstra cu nouă lacăte*) (pop.) = a manifesta mare grijă pentru siguranța a ceva sau a cuiva.

LACRIMĂ

A-i curge (cuiva) lacrimi amare = a plânge cu durere.

A-i veni cuiva lacrimile (sau *lacrimi*) = a-i veni cuiva să plângă, a-l podidi plânsul.

A râde cu lacrimi = a râde foarte tare, cu poftă.

A se vărsa în lacrimi (înv. și reg.) = a plânge (cu durere, cu jale).

A-și înghiți lacrimile = a-și stăpâni plânsul.

A vărsa lacrimi fierbinți (sau, pop., *de sânge*) [ori *a vărsa șiroaie* (sau, înv., *râu, pârâu*) *de lacrimi*, ori, înv. și pop., *a plânge cu lacrimi fierbinți* (sau *de sânge*) sau, fam., *a plânge cu zece rânduri* (sau *șiroaie*) *de lacrimi*] = a plânge cu mare durere.

Cu lacrimi fierbinți (sau *de sânge*, înv., *crunte*) = cu mare durere.

În lacrimi = plângând (de durere).

Până la lacrimi = până la cel mai înalt grad de înduioșare, de emoție etc.

LADĂ

A da cu lada în maimuțe (arg.) = a eșua.

A da lovitura la lada cu maimuțe (arg.) = a eșua.

A ghilabandi din ladă (înv.) = a cânta la pian.

A nu avea ladă cu cineva (pop.) = a nu se împăca cu cineva.
A prinde la ladă (pop.) = a prinde cu minciuna.
A trăi cu (sau *ca*) *banu-n ladă* (pop.) = a trăi în liniște și belșug.

LAF

A ședea (cu cineva) la lafuri (fam.; rar) = a pălăvrăgi (cu cineva).
A tăia frunză verde și lafuri și talafuri (înv.) = a spune minciuni, a vorbi nimicuri.

LAIE[1]

A se ține laie (după cineva) (pop.; despre un grup) = a sta nedespărțit de cineva, a însoți permanent.

LAIE[2]

Că e laie, că-i bălaie (sau *ba e laie, ba-i bălaie*) = a) ba una, ba alta; b) așa și pe dincolo.
Nici laie, nici bălaie = nici așa, nici așa.
Ori laie, ori bălaie = ori una, ori alta; alege!

LAMPĂ

A avea o lampă arsă = a fi nebun, țicnit.
A face lampa mică = a fugi, a se ascunde, a-și pierde urma.
A fi făcut lampă = a fi învins în mod penibil, la o mare diferență de puncte.
A-i lipsi (cuiva) o lampă [sau *a avea o lampă lipsă* (ori *stinsă*) sau *a-i fila (cuiva) o lampă*] = a fi nebun.
A stinge (cuiva) lampa (arg.; fig.) = a lovi peste ochi pe cineva.
A vorbi la lampă = a nu fi ascultat.

LANCE

A pleca lancea = a) a ceda; b) a se declara învins.
A rupe lancea cu cineva (astăzi rar) = a purta o discuție în contradictoriu cu cineva.

LANDRĂ

A se face la loandră (reg.) = a se certa.
A se ține (sau *a pleca, a se duce*) *landră* (reg.) = a) a merge în grup; b) a merge în șir.
A-și lua landra = a-și lua gândul.
Mai ține-ți landra! (reg.) = taci din gură!

LANGRĂ „haimana, pierde-vară"

A ședea langră (reg.) = a pierde vremea.
A umbla langră (reg.) = a umbla haimana, a bate poduri.

LANSA

A lansa moda... (sau *o modă*) = a face ca vestimentația, comportamentul, creația etc. sa originală să fie adoptată de un număr mare de oameni.
A lansa o idee = a populariza, a difuza, a face cunoscută o idee personală.
A lansa o dezbatere = a pune în dezbatere o problemă.

LANȚ

A băga (sau *a pune, a arunca* ori, rar, *a zvârli*) *în lanțuri* (sau, înv. și reg., *în lanț*) *(pe cineva)* = a) a încătușa; b) a întemnița.
A face lanț (despre oameni) = a) a se înșirui pentru a-și transmite un obiect din mână în mână; b) a încercui ceva.
A fereca în lanțuri (ceva) (fig.; rar) = a imortaliza.
A pune în lanțuri = a fereca, a lega, a ține închis.
A scoate (sau, reg., *a slobozi*) *din lanțuri (pe cineva)* = a) a descătușa; b) a elibera din captivitate.
A se ține lanț = a urma unul după altul, a se succeda (în număr mare).
A ține (pe cineva) ca în lanțuri (fig.) = a împiedica (pe cineva) să se manifeste.
A ține (pe cineva) în lanțuri (fig.) = a) a subjuga pe cineva; b) a captiva, a fermeca, a încânta (pe cineva).
Legat în lanțuri (fig.) = inert.

LAPTE

A avea dinți de lapte (pop.) = a) a fi încă tânăr; b) a fi lipsit de experiență de viață.
A cădea (a se băga, a se lovi, a pica, a se potrivi) ca musca-n lapte (pop.) = a fi inoportun.
A căuta lapte de bou (sau *de cuc*) = a încerca imposibilul, a nu-și da seama de absurditatea unei încercări.
A cere lapte de la o vacă stearpă = a cere un lucru imposibil.
A curge lapte și miere = a fi îmbelșugare.
A curge (sau *a cădea cuiva*) *lapte* (sau *laptele*) *în păsat* [sau *a (se) vărsa laptele în păsat* (ori *în păsatul cuiva*)] (pop.) = a) a beneficia de un ajutor neașteptat; b) a-i merge foarte bine, a reuși, a izbuti.
A face lapte bătut (în limbajul recuperatorilor) = a distruge, a devasta locuința sau localul cuiva.
(A fi) de un lapte (cu cineva) (Olt.) = (a fi) de aceeași vârstă cu cineva.
(A fi) în lapte (despre plante și părți ale lor, mai ales despre cereale) = (a fi) necopt, crud.
A fi învățat ca mâța la lapte (fam.) = a avea obiceiuri rele, năravuri.
A fi numai lapte și miere (pop. și fam.; despre oameni) = a) a se purta mieros; b) a fi binevoitor.
A fi supt lapte de capră (pop.), se spune despre o persoană excesiv de energică.
A-i puți cuiva botul a lapte = a fi încă tânăr (se zice despre cei care își doresc lucruri ce nu sunt de vârsta lor).
A pune tot laptele în păsat (pop.) = a fi risipitor.
A scoate oile din lapte (sau, reg., *din lapți*) = a înceta mulsul oilor.
A (se) băga oile în lapte (sau *în lapți*) [ori, reg., *a (se) pune oile pe lapte* (sau *pe lapți*)] (pop.) = a despărți oile de miei primăvara și a începe mulsul, pentru a face brânză.
A spune și laptele pe care l-a supt (pop.) = a mărturisi tot, cu lux de amănunte.

A stoarce lapte din piatră (seacă) (pop.) = a realiza lucruri extraordinare, învingând obstacole de netrecut.

Ca musca în lapte, se spune despre ceva nepotrivit, mai ales despre vorbe care nu sunt la locul lor.

Când va da din piatră lapte (pop.) = niciodată.

De lapte acru (reg.; despre ochi) = de culoare deschisă.

E lapte cu păsat (pop.), se spune despre un lucru bun, util.

În lapte (despre plante și părți ale lor, mai ales despre cereale) = necopt, crud.

Lapte de cuc = raritate, lucru care se obține foarte greu; obiect fantezist al capriciilor cuiva.

Lapte dulce (în limbajul frizerilor) = barbă moale, ușor de ras.

Lapte gros = joc practicat de copii, asemănător cu capra.

Lapte praf (în limbajul toxicomanilor) = drogurile sub formă de pulbere, heroină.

Tare-i lapte acru! (pop.) = e foarte greu de suportat.

LARG, -Ă

A avea mâna (sau *mână*) *largă* [ori *a fi larg la mână* (sau *la buzunar*)] (pop. și fam.) = a fi darnic.

A da (ceva) cu mâneci largi (înv. și pop.) = a da bucuros, cu bună voie, cu plăcere; a fi darnic.

A descrie (sau *a povesti*) *pe larg* = a descrie sau a povesti amănunțit, cu lux de amănunte.

A face cuiva larg = a se da la o parte, a lăsa locul liber, a nu sta în cale.

A face gură largă (reg.) = a-și manifesta protestul vociferând.

A fi dus cu funia în larg (arg.) = **a)** a-și mărturisi repede vina (în anchetă); **b)** a se intimida în fața anchetatorilor din cauza lipsei de experiență.

A fi la largul tău și la strâmtul altuia (pop.) = a-și lua libertăți excesive, în detrimentul altcuiva.

A fi larg în burtă (reg.) = a fi lacom de mâncare.

A fi larg la suflet, se spune despre un om generos.

A fi (sau *a se simți*) *la* (sau *în*) *largul său* = a fi (sau a se simți) în deplină libertate.

A-i fi (sau *a-i face cuiva*) *larg* = **a)** (a-i fi sau) a face să-i fie cuiva la îndemână; **b)** a se simți sau a face pe cineva să se simtă bine; **c)** a avea sau a face să aibă libertate de mișcare.

A ieși (sau *a pleca, a se duce* etc.) *în* (sau *la*) *lumea largă* (cf. bg. *otivam po zemja široka*) = a pleca în locuri depărtate, a se duce în străinătăți, a căuta locuri unde viața e mai liberă.

A ieși la (sau *în*) *larg* (pop.) = a scăpa dintr-o situație dificilă.

A lua largul = a fugi, a o șterge.

A pleca (sau *a ieși, a porni, a se duce* etc.) *în lumea largă* = a pleca departe, într-un loc necunoscut.

A scoate pe cineva la (sau *în*) *larg* (pop.) = a scăpa pe cineva dintr-o situație grea.

A-și găsi loc alargul (pop.) = a fugi, a scăpa cu fuga.

A umbla (sau *a rătăci*) *în lumea largă* = a călători mult în locuri diferite, a colinda.

Cu mâna largă = **a)** cu generozitate; **b)** din belșug.

Cu mâneci largi (pop.) = cu generozitate.

Du-te în lumea (sau, reg., *țara*) *largă*, se spune pentru a arăta cuiva că e liber să plece unde dorește.

În lumea largă = **a)** în locuri depărtate, departe; **b)** pretutindeni.

În (sau *la*) *largul meu* (sau *tău, său* etc.) = în deplină siguranță sau libertate, nestingherit.

Mână largă, se zice despre un om generos sau cheltuitor.

Strâmtă-n șale și largă-n poale (pop.), se spune despre o situație care dezamăgește.

Țara e largă = ești liber, poți să pleci unde vrei.

Vederi largi = concepții înaintate, lipsite de prejudecăți.

LARMĂ

A face larmă = a da alarma, a alarma.

A face larmă asupra cuiva (înv. și pop.) = a certa.

A face (sau *a stârni*) *larmă în jurul* (sau *împrejurul*) *cuiva* (sau *a ceva*) = a produce senzație.

LARVĂ

A pune larva jos (înv.) = a se demasca.

LAT, -Ă

A avea gură lată (pop.; glumeț) = a vorbi mult și tare.

A avea (sau *a fi*) *limbă lată* (pop.) = **a)** a vorbi cu greutate din cauza unei malformații a aparatului fonator; **b)** a vorbi neclar.

A cădea lat = a cădea fără a mai putea să se ridice.

A da latul pe spate (pop.) = a cădea lungindu-se pe pământ.

A fi lat de foame (rar) = a fi foarte flămând, lihnit de foame.

A fi lată (rău sau *de tot)* (fam.; despre o situație), se spune pentru a arăta că o situație a luat proporții grave, îngrijorătoare.

A fi limbă lată (pop.) = **a)** a vorbi defectuos, din cauza unei malformații a aparatului fonator; **b)** a vorbi neclar; **c)** a se exprima greoi; **d)** a vorbi cu particularități regionale din Moldova.

A lăsa (pe cineva) lat (fam.) = **a)** a bate (pe cineva) foarte tare (lăsându-l în nesimțire); **b)** (fig.) a uimi, a impresiona puternic (pe cineva).

A o face lată (rău sau *de tot)* (fam.) = **a)** a petrece strașnic, a face un mare chef; **b)** a face (fără voie) o gafă, o poznă, o prostie.

A se da (sau *a se perpeli*) *și pe lat, și pe uscat* (sau *lat pe lat*) (pop.) = a face eforturi disperate pentru a realiza ceva, a se face luntre și punte.

A spune vorbe mari și late (pop.) = a spune vorbe pompoase, dar fără conținut.

A trece (sau *a tăia*) *latul* (sau *în lat, pe lat, de-a latul*) = a traversa pe diagonală.

A vorbi lat (pop.) = a se exprima greoi.
A zăcea pe lat = a fi pe moarte.
De un lat de deget = foarte puțin.
De un lat de mână (ori *de palmă*) = **a)** relativ mare; **b)** foarte gros.
În lumea lată (reg.) = pretutindeni.
La (sau *de*) *un lat de mână* (pop.) = **a)** de durată scurtă; **b)** la o distanță mică.
Lat în spate (sau *în spete*) (despre oameni) = voinic.
Mare și lat (înv.) = nu mare lucru.

LATITUDINE

A lăsa la latitudinea... = a lăsa la libera alegere a...
Pe (sau *sub*) *toate latitudinile* = pe întreg globul.

LATURĂ

A bate (sau *a umbla*) *laturile* (înv. și pop.) = **a)** a umbla fugar; **b)** a vorbi pe ocolite.
A crește în laturi = a se dezvolta lateral (nu în sus).
A da pe de lături (despre ape curgătoare) = a se revărsa.
A da (sau *a deschide*) *în lături* (*o ușă, o fereastră* etc.) = a deschide larg o ușă, o fereastră etc.
A da (sau *a împinge, a arunca*) *în lături* (sau *laturi*) (sau, reg., *a feri în laturi*) = **a)** a arunca; **b)** a îndepărta; **c)** a abandona.
A da (sau *a pune*) *în lături* (sau *într-o* ori *de o latură*) (înv.) = **a)** a păstra; **b)** a ascunde; **c)** a sustrage; **d)** (fig.; înv.) a nu lua în considerație.
A fi într-o lature (reg.; despre oameni) = a fi nebun.
A lăsa într-o lature = a nu mai vorbi, pomeni, insista.
A (nu) se da în lături = a (nu) ezita să facă sau să spună ceva.
A privi dintr-o latură (pop. și fam.) = **a)** a privi în mod iscoditor; **b)** a privi bănuitor; **c)** a privi cu răutate.
A privi (sau *a se uita*) *în lături* = a privi în altă parte.
A pune de lături = a pune la o parte.
A pune degetul pe latura dureroasă = a descoperi punctul slab.
A (se) da (sau *a se pune, a se trage, a se feri*) *în* (sau, înv. și pop. *de o*) *lature* (sau *în lături*) = **a)** a (se) da deoparte; **b)** a face loc să treacă cineva; **c)** a (se) feri din calea cuiva; **d)** (fig.) a se eschiva.
A se uita într-o latură (pop. și fam.) = a trage cu coada ochiului.
A se uita la cineva pe (sau *de*) *toate laturile* = a examina cu multă atenție.
A spune (sau *a face*) *ceva pe de lături* = a spune sau a face pe căi ocolite, în mod indirect.
A-și feri privirea în lături = a evita să se uite în mod deschis, direct, la cineva sau ceva.
A trece în lături de... (sau *a lăsa de lături*) (înv.) = a ocoli.
A ține laturile (pop.) = **a)** a ezita să pășească înainte; **b)** a înainta în mod șovăielnic.
A umbla în laturea cuiva (reg.) = a face curte unei femei.
A umbla laturile = a nu fi credincios în căsnicie.
A vorbi (sau, reg., *a băsădi, a vorovi, a grăi, a bâigui*) *într-o* (sau *într-altă*) *lature* (sau *în lături*) = **a)** a aiura; **b)** a flecări.
Dintr-o latură până într-alta = pe toată suprafața.
Stai (sau *feri*) *în laturi!* (pop.) = **a)** taci! **b)** dă-te la o parte!

LAȚ

A băga (pe cineva) cu gâtu-n laț (pop.) = a aduce pe cineva într-o situație disperată, fără ieșire.
A cădea în lațul gâtului (înv.) = a fi spânzurat.
A cădea (sau *a intra, a pica*) *în laț* (sau *în lațuri*) = a fi înșelat de cineva sau a înșela pe cineva.
A da în laț = a se prinde în cursă.
A întinde (ori, înv. și pop., *a încorda*) sau *a țese* (ori, înv., *a găti*) *(cuiva) laț* (sau *lațuri* ori *lațe*) (pop.) = **a)** a ademeni pe cineva; **b)** a unelti împotriva cuiva; **c)** a înșela pe cineva.
A lăsa pe cineva cu lațu-n gât (pop.) = a lăsa pe cineva la greu.
A se da (ca cioara) în laț (sau *lațe, lați*) [sau *a se alinta ca cioara în laț* (ori *lațe, lați*)] (pop.) = **a)** a face mofturi; **b)** a munci fără elan, fără energie.
A se prinde (ori *a fi atras, a cădea, a pica, a intra*) *în laț* (ori *lațuri* ori *lațe*) [sau *a(-și) da în laț*] (pop. și fam.) = a fi înșelat de cineva.
A-și băga capul în laț (sau *a-și pune lațul de gât*) (pop.) = **a)** a se spânzura; **b)** a se implica într-o situație disperată.
A-și pune lațul de gât (reg.) = a se căi.
A-și scoate capul din laț (pop.) = a fugi de greu, părăsindu-și tovarășii.

LAUDĂ

Lauda de sine nu miroase bine = nu e frumos să te lauzi.
Laudă lui Dumnezeu! slavă, har Domnului! (arată bucuria, satisfacția, mulțumirea că s-a întâmplat ceva).
Laudă-mare (lungă), se zice celui ce se laudă.
Vrednic (sau *demn*) *de laudă* (sau *de toată lauda* ori *de toate laudele*) = meritoriu.

LAUR

A se culca pe lauri = a se mulțumi cu succesele obținute și a nu duce activitatea mai departe.
A culege (sau *a aduna*) lauri = a avea succese mari, a deveni celebru.
A pune (cuiva) cunună de lauri = **a)** a recunoaște victoria, succesul cuiva; **b)** a lăuda.
A purta lauri = **a)** a obține succes; **b)** a primi laude.
Am (sau *n-am* ori *doar n-am*) *mâncat laur(i) (ca să fac* sau *să fi făcut una ca asta)* (în fraze interogative sau exclamative) (fam.), spune cel care respinge cu hotărâre sau indignare o acuzație, o rugăminte, o

sarcină; doar nu mi-am ieşit din minţi, n-am înnebunit.

LAVIŢĂ

Vedea-te-aş întins pe laiţă (pop.), se spune cuiva căruia îi doreşti moartea.

LAZ

Ca un laz (înv.) = fără nicio treabă.

LAZARET

A(-şi) face lazaretul (înv.) = a sta în carantină până la vindecarea unei boli sau până la terminarea investigaţiilor medicale.

LĂCOMI

A-i lăcomi (cuiva) ochii (reg.) = a-şi manifesta, prin privire, dorinţa fizică provocată de vederea cuiva.

LĂCOMIE

A-i cădea lăcomie (pe cineva) (Trans.) = a fi cuprins de patimă pentru cineva.

A-i fi cuiva lăcomie de... (reg.) = a râvni la..., a-i cere inima tare..., a-i lăsa gura apă.

LĂMÂIE

A-i plăcea un lucru ca grecului lămâia (înv. şi pop.) = a-i plăcea un lucru foarte mult.

A stoarce cuiva lămâia în nas (astăzi rar) = a înfrunta pe cineva.

La masă grecul are alămâie (înv. şi pop.) = se spune despre obiceiul grecilor de a pune la masă o lămâie tăiată, care să aţâţe pofta de mâncare a comesenilor.

Să nu storci lămâia în nasul cuiva, că şi ţie apoi ţi se stoarce (reg.) = ceea ce faci altuia, ţi se va face şi ţie.

LĂMURI

A se lămuri de ziuă = a se ivi zorile.

A (se) lămuri liniştea (înv.) = a se aşterne liniştea sau a rămâne nedumerit în urma unei explicaţii insuficiente, neclare.

LĂMURIRE

A veni în lămurire (înv. şi reg.) = a ajunge la opinia..., la concluzia...

LĂPTĂRIT

A da vitele la lăptărit (pop.) = a da vitele în turmă, la munte, în timpul verii, pentru păscut şi muls.

A scoate vitele din lăptărit (pop.) = a retrage vitele din turmă, de la munte, la sfârşitul verii, împreună cu produsele lactate rezultate.

LĂPTOS, -OASĂ

A le crede pe toate lăptoase (pop.) = a crede că toate sunt adevărate; a fi prea încrezător.

LĂRGI

A-i lărgi cuiva calea = a-i face drum.

A (se) lărgi gura (sau *buzele, rostul, ustna*) *asupra cuiva* (sau *spre ceva*) (înv.) = a certa.

A-şi lărgi mâinile (sau *maţele*) (înv.) = a deveni foarte lacom (la mâncare), a fi nesăţios.

LĂRGIME

A scoate pe cineva (sau *a merge*) *la* (ori *întru*) *lărgime* (sau *a-şi face loc la lărgime*) (înv. şi pop.) = a se deplasa dintr-un spaţiu mic sau strâmt într-unul larg.

Lărgime de vederi = orizont intelectual deschis, înţelegere cuprinzătoare.

LĂSA

A-i lăsa (cuiva) doar de zugrăvit (arg.) = a fura toate obiectele dintr-o locuinţă.

A-i lăsa (cuiva) gura apă (după ceva) (pop. şi fam.) = a pofti foarte tare la ceva.

A-i lăsa (cuiva) gura apă (după cineva) (pop. şi fam.) = a dori să aibă relaţii sexuale cu cineva.

A-i lăsa cuiva mână (sau *mâna*) *liberă* (ori, rar, *mâinile slobode*) (pop. şi fam.) = a-i permite cuiva realizarea unei anumite acţiuni.

A-i lăsa (cuiva) sânge (înv.) = a înţepa pe cineva sau a-i face o mică incizie pentru a-i lua sânge.

A-i lăsa cuiva stârvul (pradă) ciorilor (sau *corbilor*) (pop. şi fam.) = a nu îndeplini ritualul înmormântării.

A-l lăsa în banii lui = a-l lăsa în plata Domnului.

A-l lăsa pe cineva inima = a se îndura să...

A lăsa amanet (sau *gaj*) = a amaneta.

A lăsa (sau *a arunca*) *ancora* = a ancora.

A lăsa bărbie = a) a se îngrăşa; b) (fig.) se îmbogăţi.

A lăsa buza (pop.) = a-şi manifesta vizibil nemulţumirea prin mimică.

A lăsa câmp (liber sau *întins)* = a permite desfăşurarea unor aspecte noi.

A lăsa ceva din mână = a scăpa ocazia.

A lăsa ceva la spate (pop. şi fam.) = a) a nu ţine seama de un anumit lucru, de un anumit fapt; b) a ascunde intenţionat, a piti.

A lăsa ceva (sau *pe cineva*) *baltă* = a abandona ceva sau pe cineva, a renunţa la ceva sau la cineva.

A lăsa ceva (sau *pe cineva*) *în umbră* = a întrece performanţele cuiva.

A lăsa ceva (sau *pe cineva*) *la bunul plac* (sau *la discreţia, la cheremul* ori *pe mâna cuiva*) [sau *a-i lăsa cuiva (ceva* ori *pe cineva) la discreţie* (ori *pe mână*)] = a pune la dispoziţia cuiva ceva sau pe cineva.

A lăsa ceva (sau *pe cineva*) *la dracu* [ori *naibii, pustiei, prădalnicii* sau *dracului, focului, morţii, păcatelor* ori, euf., *încolo* sau, înv. şi reg., *în năpust* (ori *năpustului*) sau *în trudă*] (în imprecaţii; exclamativ) = exprimă îndemnul de a întrerupe o acţiune, o stare etc. percepută ca fiind dăunătoare, malefică (sau de a nu se mai preocupa de ceva nedemn).

A lăsa ceva (sau *pe cineva*) *baltă* (sau *a o lăsa moartă*) (*în păpuşoi* ori, rar, *în cânepă*) (pop. şi fam.) = a renunţa să se mai preocupe de ceva.

A lăsa (ceva sau *pe cineva) pe ultim(ul) plan* (pop. şi fam.) = a desconsidera.

A lăsa cu jurământ (sau *cu legământ, cu blestem, cuvânt*) = a face pe cineva să îndeplinească un ordin, o obligație, o dorință etc.

A lăsa cu limbă de moarte (sau *cu jurământ*) = a da, în ultimele momente ale vieții, dispoziții care să fie îndeplinite după moarte.

A lăsa cuiva ceva în (sau, înv., *la*) *vedere* = a atrage atenția.

A lăsa cuiva cuvântul (înv.) = a înscrie pe cineva la cuvânt.

A lăsa (cuiva) frâu liber [sau, pop., *a lăsa (pe cineva) în frâul său*] (pop. și fam.) = a permite cuiva să acționeze după propria voință, a-i da libertate de acțiune.

A lăsa cuvânt (cuiva) = a dispune, a ordona.

A lăsa de azi pe mâine (pop. și fam.) = a amâna continuu, la nesfârșit.

A lăsa de capul (sau *în doaga, dodiile, frâul, treburile, banii, salba, apele, moarea, râul, sucul*) *lui* (pop. și fam.) = **a)** a permite unei ființe, unui lucru, fenomen etc. să acționeze, să se desfășoare etc. conform propriei voințe, tendințe etc., fără a-l mai supraveghea; **b)** a se dezinteresa.

A lăsa de dorit = a avea lipsuri sau defecte.

A lăsa de mas = a primi în gazdă.

A lăsa de râs = a părăsi pe cineva într-o stare care-l face de râsul lumii.

A lăsa din lucru = a da drumul unui lucrător, a nu-l mai angaja.

A lăsa din preț (pop. și fam.) = a ieftini.

A lăsa din vedere (pop. și fam.) = a omite.

A lăsa dracului = **a)** a abandona; **b)** a renunța la ceva.

A lăsa grea (sau *îngreunată* ori, înv., *îngreată* sau, pop. și fam., *borțoasă, cu burta mare, cu burta la gură*) (euf.) = a lăsa o femeie gravidă.

A lăsa în brațe (sau *la piept*) = a îmbrățișa pe cineva.

A lăsa în bună pace (sau, înv., *în odihnă* ori *în pacea lui*) (pop. și fam.) = a nu strica starea de liniște sau de repaus a cuiva.

A lăsa în loc(ul) = a substitui.

A lăsa (în pace) = a da (bună) pace.

A lăsa în suspensie = a abandona o idee, o acțiune etc. înainte de a o fi dus până la capăt.

A lăsa în urmă (și fig.) = a trece înaintea cuiva sau a ceva, a depăși, a întrece.

A lăsa înapoi (sau *în urmă*) = a depăși o idee, o teorie, un argument etc.

A lăsa încolo = a da bună pace.

A lăsa la apă = **a)** a da drumul unui obiect plutitor pe suprafața apei; **b)** a inaugura o ambarcațiune.

A lăsa la latitudinea (sau *aprecierea*, înv., *chibzuința, arbitrul*, rar, *propunerea cuiva*) (pop. și fam.) = a accepta libera decizie a cuiva.

A lăsa la mas (înv. și reg.) = a primi în gazdă.

A lăsa la naiba (pop. și fam.) = **a)** a trata cu indiferență; **b)** a nu se mai gândi la ceva.

A lăsa la o parte (sau, înv., *în lături, într-o parte*) (pop. și fam.) = **a)** a nu folosi, fiind necorespunzător; **b)** a înlătura; **c)** a da deoparte; **d)** a trece cu vederea.

A lăsa la vatră (pop.) = a elibera din stagiul militar un soldat.

A lăsa loc (pop. și fam.) = a permite să ocupe un spațiu.

A lăsa mortul (arg.) = **a)** a renunța la intenția de a fura sau a escroca pe cineva; **b)** a abandona obiectele furate.

A lăsa moștenitor = a dispune ca cineva să fie moștenitor.

A lăsa nasul în jos (pop. și fam.) = a nu mai fi îngâmfat.

A lăsa orfan (pe cineva) = a omorî, a ucide (pe cineva).

A lăsa ortul popii = a muri.

A lăsa (pe cineva) cajbec (la jocul de cărți) = a câștiga (de la cineva) toți banii și toate bunurile puse în joc.

A lăsa (pe cineva) cu buzele umflate (pop. și fam.) = **a)** a frustra pe cineva; **b)** a indispune; **c)** a dezamăgi, a înșela așteptările cuiva.

A lăsa (pe cineva) cu gura căscată (sau *praf, interzis, țuț, fleașcă*, pop. *brebenel, mut, mască*) (pop. și fam.) = a uimi foarte tare.

A lăsa (pe cineva) cu izmenele dezlegate (pop.) = a părăsi pe cineva într-un moment nepotrivit.

A lăsa (pe cineva) cu ochii în soare = **a)** a face pe cineva să aștepte mult și fără rost; **b)** a retrage (cuiva) sprijinul, a refuza (cuiva) un ajutor.

A lăsa (pe cineva) cu zile [sau *a-i lăsa (cuiva) zilele*] = a-i cruța (cuiva) viața, a nu-l omorî.

A lăsa (pe cineva) de (sau *în*) *râsul cuiva* [ori *de râs, de batjocură*, înv. *în sfârlă* sau *de* (ori *în*) *rușine*] (pop. și fam.) = a face de râs.

A lăsa (pe cineva) inginer (arg.) = a fura cuiva tot.

A lăsa (pe cineva) în boii (sau *în banii, în apele*) *lui* (pop. și fam.) = **a)** a nu se amesteca în treburile cuiva, a lăsa pe cineva în situația în care se află; **b)** a nu contraria în planurile, în ideile lui pe cineva.

A lăsa (pe cineva) în pace (sau, pop., *încolo* ori *în odihnă*) (pop. și fam.) = **a)** a nu deranja pe cineva, a nu-l supăra, a-l lăsa să facă ce vrea; **b)** a se dezinteresa de cineva.

A lăsa (pe cineva) în plata (sau *în știrea*) *lui Dumnezeu* (sau *a Domnului, a Celui-de-Sus*) = a lăsa (pe cineva) la voia întâmplării.

A lăsa pe cineva în salba lui (pop.) = a-i da voie să lucreze după năravul, obiceiul lui.

A lăsa (pe cineva) în voie (pop. și fam.) = a da cuiva multă libertate sau întreaga libertate.

A lăsa (pe cineva) jos (sau *lat, pe coaste*) (pop. și fam.) = a lovi pe cineva făcându-l să se prăbușească.

A lăsa pe cineva la examen = a nu promova pe cineva.

A lăsa pe cineva la sapă de lemn = a-l aduce la sapă de lemn, a sărăci pe cineva furându-l sau purtându-l prin judecăți.
A lăsa pe cineva mare și devreme (pop. și fam.; astăzi rar) = a uimi.
A lăsa pe cineva mort (pop. și fam.) = a ucide.
A lăsa (pe cineva) oltean [sau *în sapă de lemn* ori, reg., *la papuci, la tinichea, cu scândura, la lemn, cu mâna la burtă* sau *cu* (ori *în*) *pielea goală* (sau *gol*) ori *cu buzele umflate* sau *pe drumuri*] (pop. și fam.) = a sărăci pe cineva.
A lăsa (pe cineva) rece (pop. și fam.) = (în legătură cu întâmplări, evenimente) a nu-i deștepta interes, a-i fi indiferent.
A lăsa (pe cineva sau *ceva) la naiba* (sau *naibii, dracului, focului*) = a nu se mai gândi la cineva.
A lăsa pe cineva sub masă (pop.) = **a)** a nu rezista bine la băutură; **b)** a batjocori; **c)** a nu băga în seamă.
A lăsa (pe cineva) (tocmai când e) la aman (pop.) = a părăsi pe cineva atunci când are mai mare nevoie.
A lăsa (pe cineva) viu (sau *cu viață, cu zile*) [ori *a-i lăsa (cuiva) zilele*] (pop. și fam.) = a cruța.
A lăsa (pe) jos (sau *lat, pe coaste*) = a lovi pe cineva făcându-l să se prăbușească.
A lăsa pe planul al doilea (pop. și fam.) = a considera ceva sau pe cineva ca având o importanță secundară.
A lăsa (rar *în*) *afară* (sau *pe din afară*) (pop. și fam.) = a nu include.
A lăsa sănătate (ir.) = a muri.
A lăsa să-și mai joace calul (pop.) = a lăsa pe cineva să creadă că avantajul este (încă) de partea lui.
A lăsa sânge = **a)** a face, printr-o incizie, să curgă o cantitate de sânge la cineva, în scop terapeutic sau pentru analize; **b)** (ir.) a răni; **c)** (ir.) a ucide.
A lăsa sufletul = a-și da sufletul.
A lăsa tabără (pop. și fam.) = a părăsi diferite obiecte în dezordine.
A lăsa timp = a amâna.
A lăsa (toată) libertatea (de... sau *de a...)* = a permite.
A lăsa toate [sau *tot(ul)*] *jos* (ori *la* sau *în pământ*) (pop. și fam.) = **a)** a întrerupe brusc o acțiune, un proces de gândire etc.; **b)** a nu mai acționa fizic sau psihic asupra cuiva.
A lăsa trampa (sau *gura*), exprimă îndemnul de a tăcea.
A lăsa țuț (pe cineva) = **a)** a-i fura (cuiva) totul; **b)** a lăsa (pe cineva) fără un ban; **c)** a înșela, a păcăli (pe cineva); **d)** a uimi, a ului pe cineva.
A lăsa un gol (despre persoane) = a reprezenta o mare pierdere prin dispariția fizică.
A lăsa un nume = a face să rămână în urma sa o anumită faimă sau un prestigiu.
A lăsa urme = a produce, a face să rămână urme.
A lăsa viața (lumea sau *ortul popii)* (înv. și pop.) = a muri.
A lăsa ziua bună (cuiva) = a-și lua rămas-bun prin altcineva.
A lăsat bărbie = îi merge bine, a făcut avere.
A mai lăsa din cataramă (pop. și fam.) = a renunța la o parte din pretențiile sale.
A (nu)-l lăsa pe cineva inima = a (nu) se îndura, a (nu-și) opri pornirile bune, faptele generoase.
A (nu) lăsa armele = a (nu) se preda.
A nu lăsa cartea din mână (pop. și fam.) = a citi continuu, pentru a se instrui.
A nu lăsa cuvântul jos = a se ține de cuvânt.
A nu lăsa din vedere (sau *din ochi*) (pop. și fam.) = a urmări; a omite.
A nu lăsa (pe cineva sau *ceva) din mână* (pop. și fam.) = **a)** a ține cu autoritate lângă sine; **b)** a nu pierde o ocazie favorabilă.
A nu lăsa (pe cineva sau *ceva) nici în ruptul capului* (ori *nici mort*) (pop. și fam.) = a nu ceda sub nicio formă.
A nu-l lăsa (pe cineva) inima să..., se spune când cineva nu-și poate opri pornirile bune, acțiunile generoase.
A nu lăsa (pierzării) (înv. și pop.) = a sări în ajutorul cuiva.
A nu mai lăsa (cuiva) nicio (sau *vreo*) *îndoială* = a da certitudinea.
A nu (mai) lăsa nici piatră pe (sau *peste*) *piatră* (despre așezări, construcții) = a distruge complet.
A nu se lăsa cu (rar *pe*) *atât* = a nu se mulțumi cu atâta, a nu ceda, a nu renunța.
A nu se lăsa (cu una, cu două sau *nici mort, odată cu capul)* (pop. și fam.) = a se împotrivi din răsputeri, a nu ceda, a nu se da bătut; a fi combativ..
A nu se lăsa deolaltă (reg.) = a nu dori să se despartă.
A (nu) se lăsa (mai) pe (sau *pre*) *jos* (pop. și fam.) = a (nu) îngădui să fie întrecut de cineva; a (nu) se strădui să ajungă pe cineva.
A nu-și lăsa vorba (sau *cuvântul*) *jos* (ori *a nu se lăsa de cuvânt*) (înv. și pop.) = a-și ține o promisiune.
A o lăsa moartă = **a)** a înceta brusc o acțiune; **b)** a-și întrerupe (brusc) un discurs, o argumentație.
A o lăsa (ori *a lăsa ceva*) *mai ieftin* (sau *mai moale, mai domol, mai încet*, înv., *mai slab*) (pop. și fam.) = **a)** a nu exagera sau) a reduce din pretenții; **b)** a nu se pripi; **c)** a-și reduce eforturile într-o direcție, a se relaxa; **d)** a se purta mai pașnic, mai frumos cu cei din jur.
A se lăsa asupra cuiva = a se repezi, a se răspândi.
A se lăsa cu halagea (arg.) = **a)** a se lăsa cu scandal; **b)** a fi arestat.
A se lăsa de cineva = a se desface de tovărășia cuiva, a înceta de a mai avea legături cu..., a se despărți de..., a o rupe cu...

A se lăsa de cioace = a deveni serios.
A se lăsa de dulceața lumii (înv.) = a deveni (călugăr sau) pustnic.
A se lăsa de viață = a deznădăjdui.
A se lăsa dus cu preșul (sau *cu zăhărelul*) = a se lăsa păcălit.
A se lăsa dus de nas = a se lăsa păcălit.
A se lăsa dus de val (sau *de curent*) = a acționa sub influența unor factori externi.
A se lăsa greu (pop. și fam.) = **a)** a apăsa cu toată greutatea corpului; **b)** a nu accepta imediat, a consimți cu mare greutate să facă ceva.
A (se) lăsa în (ori *pe*) *seama* (sau *în grija, în voia*) *cuiva* (fam.) = a (se) da în seama sau grija, voia cuiva, a (se) încredința.
A se lăsa la fund (pop. și fam.) = **a)** a nu se mai evidenția într-o activitate, într-o acțiune; **b)** a nu mai apărea în societate.
A (se) lăsa la (sau *în*) *voia întâmplării* (ori *sorții, valurilor*) [sau *în plata* (ori *mila*) *Domnului*] [ori *a (se) lăsa în seama* (sau *în plata, în știrea*, înv., *în mâna, în judecata*) *lui Dumnezeu* ori *a (se) lăsa la Dumnezeu* sau *a (se) lăsa în plata Sfântului* (sau *în paza Celui de Sus, în știrea Tatălui*) ori, înv., *a se lăsa la mila Cerescului Împărat*] = **a)** a se încrede în norocul, soarta, destinul său; **b)** a nu mai fi interesat de ceva sau de cineva.
A se lăsa mai mic (pop.) = **a)** a-și recunoaște greșelile; **b)** a accepta o stare, o condiție de inferioritate.
A se lăsa moale (pop. și fam.) = **a)** a se așeza, lipsit de vlagă, de putere; **b)** a se relaxa fizic; **c)** a leșina; a nu mai avea voință; **d)** a-i scădea voința; **e)** a fi indecis.
A se lăsa nevoii (sau *de nevoie*) (pop.) = a se neglija.
A (se) lăsa (o) portiță de scăpare = a avea o soluție pentru ieșirea dintr-o încurcătură.
A se lăsa păgubaș (pop. și fam.) = a renunța la ceva; a se opri dintr-o acțiune, a înceta să depună efort.
A (se) lăsa (sau, tranz, *a lăsa*) *(pe cineva) în* (sau *pe*) *seama* (sau *în grija, în voia* ori *pradă*) *cuiva* = a (se) da în seama (sau în grija, voia) (sau pradă) cuiva.
A se lăsa pe dreapta (pop. și fam.) = a se culca.
A se lăsa pe mărturia cuiva = a face apel la cineva să mărturisească.
A se lăsa pe-o rână (sau *într-o dungă*) (pop. și fam.) = (a se culca sau) a se apleca pe o parte.
A se lăsa pe o ureche (sau, reg., *pe urechea aia*) (pop. și fam.) = a neglija.
A se lăsa pe tânjală (pop. și fam.; despre animalele de tracțiune) = a trage foarte încet, sprijinindu-se pe tânjeală; (despre oameni) a se lenevi.
A (se) lăsa pradă (sau *prada*) *cuiva* = a (se) abandona.
A (se) lăsa sec(ul) (bis.) = **a)** a începe zilele de post; **b)** a petrece cu ocazia ultimei zile dinaintea unui post.
A-și lăsa barbă (sau *mustăți, favoriți* etc.) = a nu-și mai rade barba, ca să poată crește.
A-și lăsa lumea sa (înv. și pop.) = a-și părăsi universul existențial.
A(-și) lăsa o portiță de scăpare = a avea o soluție pentru ieșirea dintr-o încurcătură.
A-și lăsa pielea (sau *oasele*, ir. *potcoavele*) *undeva* (pop. și fam.) = **a)** a trece printr-un mare pericol; **b)** a muri.
A(-și) lăsa (sau *a se lăsa de*) *legea sa* [sau *creștinească* ori *a lăsa (pe) Dumnezeu(l) (său)*] = a trece de la religia creștină la o altă religie.
Las'dacă (pop. și fam.) = **a)** desigur că nu; **b)** (în legătură cu o negație) nu mai încape îndoială că...
Las'dacă nu... = desigur că nu..., ai să vezi că ...
Lasă că... (pop. și fam.) = în afară de faptul că...
Lasă-mă să te las (pop. și fam.), se spune despre un om lipsit de energie, comod, neglijent.
Lasă (sau, refl., *lasă-te*) *pe mine* (sau *pe noi*)*!* (pop. și fam.) = ai încredere în mine (sau în noi), bizuie-te pe mine (sau pe noi).
Lasă să fiu = ce-ți pasă ție!
Lasă trompa (sau *gura*)*!* (arg.), exprimă îndemnul de a tăcea.
Lasă vrăjeala = nu te cred!
Las-o jos = termină! încetează!
Las-o jos că măcăne = termină cu prostiile! încetează!
Las-o mai moale = **a)** nu insista! **b)** încetează! termină!
Lăsa-ți-ai oasele picioarelor și pielea vameșului (pop.), formulă de blestem.
Nu te lăsa! = curaj!
Te (vă) las cu bine (sau *sănătos, cu sănătate, cu domnul, cu Dumnezeu*) [ori *a lăsa (cuiva) ziua bună* (sau *sănătate*)] (pop. și fam.), formulă de salut la despărțire sau de încheiere a unei scrisori; formulă prin care un muribund se desparte de cei apropiați.

LĂSARE

Lăsare cu limbă de moarte (sau *cu jurământ*) = indicare, de către un muribund, a lucrurilor ce trebuie îndeplinite după decesul său.

LĂSAT, -Ă

Lăsat amanet (sau *gaj*) = amanetat.
Lăsat de azi pe mâine (pop. și fam.) = amânat.
Lăsat în boii (banii, apele lui) (pop. și fam.) = abandonat propriilor idei, atitudini etc.
Lăsat în loc (înv.) = substituit.
Lăsat în urmă (despre idei, teorii) = depășit.
Lăsat la examen = picat.
Lăsat oltean (în sau *la sapă de lemn, la papuci, la tinichea*, reg., *la lemn, cu mâna la burtă, gol* sau *cu buza umflată* ori *pe drumuri)* (pop. și fam.) = sărăcit.

LĂSCAIE

A i se șterge lăscaia (cuiva) (pop.) = a-și pierde rangul.
A nu avea (nicio) lăscaie (frântă sau *chioară)* (pop. și fam.) = a nu avea absolut niciun ban.

LĂSTUN

A sta lăstun pe capul cuiva (pop.) = a plictisi pe cineva, a se ține scai de cineva, a pisălogi pe cineva.

LĂTĂREȚ, -EAȚĂ

A vorbi lătăreț = a vorbi greoi.

LĂTRA

A lătra (ca câinii) la lună (sau *la stele* ori, rar, *în vânt*) (pop.) = **a)** a vorbi fără rost; **b)** a vorbi de rău.

A lătra la lună (pop.) = a fi un om incapabil.

LĂȚI

A lăți vorba (pop.) = a vorbi mai mult decât trebuie.

A se lăți la... (pop.) = a ajunge la...

A se lăți la pământ = a se întinde pe jos cu capul lipit de pământ.

LĂȚIT, -Ă

A sta lățit (pop.) = a sta întins pe pământ; a sta trântit (confortabil) într-un fotoliu (pe un scaun sau pe pat).

LĂUDA

A lăuda de rău (înv. și pop.) = a bârfi.

A-și lăuda marfa (pop. și fam.) = a vorbi cu ostentație despre lucrurile pe care le posedă sau despre meritele personale.

Cum lauzi pe Dmnezeu? = cum o mai duci?

Cum te (mai) lauzi? (fam.) = ce mai faci? cum te mai simți?

Laudă-mă gură că ți-oi da o bucătură (sau *friptură, pâjitură*) (pop. și fam.), se spune pentru a atrage atenția asupra lăudăroșeniei cuiva.

Laude-se Iisus Hristos (reg.) = formulă de salut folosită la întâlnirea unei persoane.

Nu că mă laud (sau *ne lăudăm, nu ca să mă laud* ori *să ne lăudăm*) (fam.), se spune pentru a sublinia adevărul, exactitatea, obiectivitatea celor relatate.

LĂUDĂTOR, -OARE

A-i fi murit (cuiva) lăudătorii, se spune ironic despre cineva care se laudă singur.

LĂUTAR

A aduce o femeie în casă cu lăutari (pop.) = a se însura.

A aduce pe dracul în casă cu lăutari (pop.) = **a)** a se însura; **b)** (fig.) a se băga singur în necaz.

LĂUZI

A lăuzi cuiva în cap (Munt.) = a bate la cap.

LÂNĂ

A cere lână de la broască (pop.) = a pretinde lucruri imposibile.

LEAC

A avea leac de cojocul cuiva (reg.) = a putea învinge pe cineva.

A căuta (pe cineva sau *ceva) ca iarba de leac* [sau *a umbla (după cineva* sau *ceva) ca după iarba* (sau *buruiana) de leac*] = a căuta cu înfrigurare, pretutindeni.

A da de leac unei boli (sau *unui bolnav* ori *unui organ bolnav*) (pop.) =a găsi tratamentul, medicamentul eficace.

A fi cineva fântână de leac (Munt.) = a fi bogat și a fi generos cu cei din jur.

A găsi (sau *a afla* ori *a ști*) *leacul (cuiva* sau *a ceva)* (pop.) = a descoperi mijlocul de a stăpâni pe cineva, de a-l sili să se poarte după placul nostru, a găsi ac de cojocul cuiva.

A-i face (cuiva) de leac (Munt.) = a bate pe cineva.

A nu(-și) mai da de leac (pop.) = a (nu) se putea vindeca.

A-și pierde leacul (reg.; rar) = a dori un lucru imposibil de obținut.

A umbla ca după (sau *a-i trebui ca*) *iarba de leac* (pop.) = a căuta (pe cineva sau ceva) deosebit de prețios, a căuta cu înfrigurare, pretutindeni.

Atâta ți-i leacul (Mold.) = o să fie vai de tine.

Boală cu leac = problemă care se poate rezolva.

Cu (sau *fără*) *leac* (pop.) = vindecabil (sau incurabil).

Fără (de) leac de... = fără niciun pic de...

Leac și babii colac (reg.) = formulă glumeață de urare.

Leacuri bătrânești = mijloace empirice de vindecare a bolilor.

(Nici) de leac (sau *nici leac* ori *nici cât îi leacul*) (pop.) = câtuși de puțin, deloc.

Nu e leac să nu se întâmple (pop.) = trebuie neapărat să se întâmple.

LEAFĂ

A striga în leafă (înv.) = a angaja mercenari.

În leafă = mercenar.

LEAGĂN

A se da-n leagăn = a se legăna.

Din (sau *de la*) *leagăn până la* (sau *în*) *mormânt* = pe tot parcursul vieții; mereu, totdeauna.

LEANCĂ

A-și mânca leanca (reg.) = **a)** a înșela pe cineva; **b)** a-și pierde onoarea.

A umbla [sau *a o lua (la)*] *leancă* (reg.) = a fugi.

LEASĂ

A bate (sau *a face*) *leasă* (reg.) = a snopi pe cineva în bătaie.

A cădea (sau *a prinde* ori *a da*) *în leasă* (reg.) = **a)** a intra într-o încurcătură; **b)** a da de necaz.

A face (sau *a turna* ori *a da*) *în leasă* (reg.) = **a)** a culca o plantă cultivată la pământ, a o strivi; **b)** (fig.) a ucide.

A fi (sau *a se face*) *(beat) leasă* (reg.) = a se îmbăta foarte tare.

Ca o leasă (reg.), se zice despre o pânză rară.

LEAT

A fi [*de un* sau *(de) același*] *leat cu cineva* (pop.) = a fi de aceeași vârstă cu cineva.

LEBĂDĂ

A face lebădă = a arunca în apă, făcând să plutească.

A se da lebădă = a se grozăvi, a se lăuda.

Gât de lebădă = **a)** gât lung și grațios; **b)** conformație defectuoasă a gâtului.

LECIU

A fi (tot) leciu (de apă) (reg.) = a fi leoarcă.

LECTURĂ

A da lectură (sau *a face lectura*) *unui text* = a citi.

LECȚIE

A chema, a scoate la lecție = a numi un elev pentru a fi ascultat.

A da cuiva o lecție = a mustra, a dojeni pe cineva, a-l învăța minte.

A da lecții = a medita (elevii) în particular.

A ieși (sau *a scoate*) *la lecție* = a ieși sau a fi chemat în fața învățătorului sau a profesorului pentru a fi ascultat.

A lua lecții = a studia o disciplină cu ajutorul unui profesor, în afara unei instituții de învățământ.

A spune lecția = a expune în fața învățătorului sau a profesorului cunoștințele însușite.

A-și face lecția (sau *lecțiile*) = a-și pregăti temele.

LECUI

A(-și) lecui sufletul = **a)** a (se) spovedi; **b)** a (se) curăța de păcate, a (se) purifica sufletește.

LEFTER

A rămâne (sau *a lăsa*) *(pe cineva) lefter* = a rămâne (sau a lăsa pe cineva) fără niciun ban.

LEFTERIE

A avea lefterie la cineva = a se bucura de încrederea cuiva.

A-și mânca (sau *a-și pierde*) *lefteria (de la cineva) ca țiganul biserica* = a-și pierde reputația de om cinstit; a-și pierde încrederea.

LEGA

A avea inima legată cu curele (fig.) = **a)** a fi nepăsător; **b)** a fi insensibil.

A fi cu gura legată = a vorbi greu, a nu fi vorbăreț, a nu se pricepe să-și pledeze cauza, să convingă (pe cineva) că cele spuse sau făcute sunt adevărate.

A fi cu mâinile legate la piept (înv.) = **a)** a-și împreuna mâinile în semn de cucernicie sau de neputință; **b)** (p. ext) a fi uluit.

A fi legat cu Duhul (sau, rar, *cu cel necurat*) (înv. și pop.) = a fi unit (cu Duhul Sfânt sau) cu cel necurat.

A fi legat cu veșnicia (rar) = a fi predestinat veșniciei.

A fi legat de poalele mamei (reg.; despre copiii mici) = a depinde total de ajutorul mamei.

A fi legat de scaun (pop.; despre musafiri) = a nu mai pleca.

A fi nebun (sau, rar, *bun*) *de legat* (fam.) = **a)** a fi bolnav psihic, aflat într-o criză de agitație psiho-motorie; **b)** a se comporta ca un nebun.

A-i lega calțaveta (reg., despre bărbații îndrăgostiți) = a fi foarte supus femeii iubite, făcându-i toate poftele.

A-i lega (cuiva) bășica (sau *tinicheaua*) *de coadă* (înv. și reg.) = **a)** a concedia cu scandal; **b)** a retrage cuiva bunăvoința sau favoarea de care se bucură, a dizgrația.

A-i lega (cuiva) fierul (rar) = a împiedica pe cineva să mai lupte, blocându-i mișcarea spadei, a dezarma.

A-i lega cuiva lingurile la (sau *de*) *gât* (pop.) = **a)** a nu aștepta cu masa pusă pe cineva invitat, care a întârziat; **b)** a lăsa flămând pe cineva.

A i se lega (cuiva) limba = a amuți; a nu mai putea vorbi (de obicei din cauza unei emoții).

A i se lega (cuiva) picioarele = a nu mai putea umbla (de obicei din cauza unei emoții).

A lega (sau *a strânge*) *băierile pungii* (pop.) = **a)** a face economii; **b)** a deveni mai econom, mulțumindu-se cu un trai mai modest.

A lega cartea (sau *învățătura*) *de gard* (fam.) = a refuza la învățătură.

A lega cățeaua = a se opri din vorbit.

A lega câinele la gard (reg.) = a se lăuda în mod justificat.

A lega ceva de (sau *la*) *gard* = a părăsi, a abandona, a renunța la ceva.

A lega (cuiva) drumul = **a)** a împiedica pe cineva să meargă pe unde dorește; **b)** a zădărnici planurile cuiva.

A lega cuvânt = a face un legământ.

A lega de glie (sau *de pământ*, rar, *de moșie*) (înv.) = **a)** (a aduce pe cineva sau) a fi adus în situația de rob, de subordonare din punct de vedere economic, politic și social față de un anumit ținut, de o anumită moșie; **b)** (p. ext.) a diminua sau a îngrădi libertatea de mișcare și de organizare a cuiva.

A lega gura pânzei (sau *a lega nodurile, a lega la gură*) = **a)** a înnoda firele de la capătul urzelii înainte de a începe țesutul unei pânze pentru a nu se deteriora bătătura; **b)** (fig.) a începe bine un lucru sau o afacere; **c)** (fig.) a începe să-i meargă bine cuiva.

A lega împresurare (înv., despre oști) = a se desfășura.

A lega în barbă (înv., Mar.) = a ancora cu două ancore ale căror lanțuri sunt paralele.

A lega în cap (reg.) = a lua de nevastă.

A lega în stihuri (fig.; rar) = a versifica.

A lega la ciochină (reg.) = a nu ține socoteală de ceva.

A lega la gard pe cineva = a înșela, a prosti.

A lega la ochi (pe cineva) = a înșela.

A lega la schelă (Mar.) = a opri într-un port o corabie, fixând-o cu parâme de stâlpii cheiului.

A lega limba (sau *gura*) *cuiva* = **a)** a împiedica pe cineva să vorbească; **b)** a reduce la tăcere pe cineva.

A lega (o) cunoștință = a cunoaște pe cineva.

A lega pacea (sau *împăciuirea*) (înv.) = a încheia pace.

A lega paraua cu șapte (sau *nouă, zece*) *noduri* (pop.) = **a)** a face economii exagerate; **b)** (pop.) a fi zgârcit.

A lega (pe cineva) burduf (sau *cobză, fedeleș, bute, butuc, nod, snopi*, înv. și reg., *ca butuc*) = a lega (pe cineva) strâns ca să nu se mai poată mișca, a imobiliza complet pe cineva.

A lega (pe cineva) de mâini (și de picioare) (fig.) = **a)** a împiedica (pe cineva) să acționeze după dorința sa; **b)** (p. ext.) a priva pe cineva de libertatea de mișcare sau de acțiune.

A lega (pe cineva) la ochi (fam.) = a înșela, a amăgi (pe cineva).

A lega (pe cineva) la stâlpul infamiei (rar) = a condamna pe cineva în public, a blama.

A lega (pe cineva) spate în spate (sau *la spate*) = a imobiliza într-o singură legătură trupurile a doi oameni așezați spate la spate.

A lega tabără (sau, rar, *lagărul*) (înv.) = **a)** a fortifica, prin diverse întăriturí, în special prin care de luptă, o armată care staționează sau se află în marș, pentru a împiedica pătrunderea inamicului; **b)** a pune o armată în dispozitiv de luptă.

A lega tablele (înv. și reg.) = a ratifica un acord prin documente.

A lega tei (sau *teie*) *de curmei* (sau *curmeie*) (înv. și reg.) = **a)** a căuta subterfugii; **b)** a vorbi fără temei.

A lega vorbă (sau *vorba*, înv., *voroavă*) = a intra în vorbă cu cineva.

A lega vorbe fără șir (rar) = a vorbi incoerent.

A nu fi legat de gard (reg.) = a nu fi imuabil (sau fără sfârșit).

A nu lega două = **a)** (rar) a nu putea înțelege nimic din vorbirea cuiva; **b)** (reg.) a nu aduna deloc bani sau avere.

A (nu) lega două în (sau *într-un*) *tei* (prin etimologie populară *trei*) (pop.) = a (nu) pune nimic la o parte ceva din câștigul obținut.

A (nu) putea să lege un cuvânt (sau *o vorbă* ori *vreo câteva cuvinte* sau *vorbe*) = **a)** a (nu) putea rosti; **b)** a (nu) putea construi (decât) cu dificultate un enunț.

A se lega (de cineva) = **a)** a acosta pe cineva; **b)** a se atașa (de cineva), a ține la cineva.

A se lega de cineva ca scaiul de oaie [sau *a se lega de capul (cuiva)*] (înv. și pop.) = a sta mereu în preajma cuiva, devenind uneori agasant.

A se lega de coada (cuiva) (rar) = a se ține după cineva.

A se lega frați de cruce = a deveni frați de cruce, (înv.) a se înfrăți.

A se lega la cap (când nu-l doare sau *fără să-l doară)* (fam.) = a-și crea complicații inutile.

A se lega prieteni (sau *a lega prietenie*, înv. și reg. *prieteșug*) = a se împrieteni.

A se lega tovarăși (sau *a lega tovărășie*) = a se întovărăși.

A spune cuvinte care leagă = a-și lua un angajament față de cineva cu ocazia logodnei sau a căsătoriei.

A-și lega calul (reg. *caii*) (rar) = a se liniști.

A-și lega capul cu... [sau *a-și lega de cap necaz* (sau *nevoie*)] = **a)** a se căsători; **b)** a-și complica existența.

A-și lega destinul (sau *soarta*) *de cineva* (sau *de soarta* ori *de destinul cuiva*) = a împărtăși aceeași soartă, evoluție cu cineva.

A(-și) lega măgarul (sau *samarul*) *de gard* = a se îmbogăți în urma slujbei pe care o are.

A(-și) lega numele (de ceva) = **a)** a (se) face cunoscut prin ceva; **b)** a i (se) asocia reputația cu ceva.

A-și lega ochii [sau *a (se) lega la ochi*] = **a)** a (se) amăgi; **b)** a(-și) face iluzii; **c)** (spec.) a fermeca.

A-și lega ochii (de ceva) (rar) = a nu-și putea lua privirea de la ceva.

A-și lega unul și altul gura (de cineva) (înv. și pop.) = a bârfi.

A(-și) lega viața (sau, rar, *viețile* ori *soarta*) *de cineva* [sau, mai rar, *a-i lega (cuiva) lumea cu cineva*] (înv. și pop.) = a se căsători.

A ține (pe cineva) legat de fusta (cuiva) (fam.) = a fi nedezlipit de cineva.

A umbla cu ciolanele legate de gât (reg.), se spune despre cineva care se comportă nefiresc.

Bun să-l legi la rană (pop.), se spune despre un om blând și generos.

Butia cu un cerc nicicum nu se leagă (înv. și pop.) = a nu putea anula un rău dintr-o dată.

Cât ți-ai lega nojița (sau *nojițele*) *la un picior* (reg.) = foarte repede.

Ce te legi (de cineva)?, se spune când o persoană nu este lăsată în pace.

Fiecare se leagă unde îl doare = fiecare își cunoaște propriile greutăți.

În sacul legat nu știi ce-i legat (pop.), se spune despre o femeie însărcinată despre care nu se știe dacă va naște băiat sau fată.

Leagă sacul până e plin (pop.) = averea trebuie administrată chibzuit încă de la început.

Leagă-ți cățeaua (sau *haita*)! (fam.) = taci!

Leagă-ți gura (sau *clanța, fleoanca, leoarpa, troampa*)! (fam.) = nu mai vorbi.

Lega-s-ar moartea de...! blestem prin care se dorește moartea cuiva.

Nebun de legat = **a)** nebun furios; **b)** persoană care se poartă ca un nebun.

Omul bătrân și nebun leagă-l de gard și-i dă fân (pop.), se zice despre cel care nu mai poate fi educat sau îndreptat.

Să-i legi cu tei (într-un curmei) și să-i dai pe apă (sau *în gârlă*) (pop.; glumeț), se spune despre doi oameni la fel de netrebnici sau de ineficienți.

Șoarecele nu încape în gaură și-și mai leagă și o tigvă de coadă (pop.), se spune despre oamenii care încearcă să facă mai mult decât pot.

Viață legată cu ață, se spune despre existența precară sau periclitată a cuiva.

LEGALITATE

A fi în legalitate = a fi, a lucra sub ocrotirea și cu respectarea legilor în vigoare.

A intra (sau *a reintra*) *în legalitate* = a se conforma legilor în vigoare.

LEGĂNA

A legăna copilul mort = **a)** a face un lucru inutil; **b)** a continua o acțiune fără sorți de izbândă.

Celui bogat și dracul îi leagănă copiii (pop.) = omului bogat i se fac toate plăcerile.

LEGĂNAT, -Ă

A nu avea (cu cineva) cuvânt legănat (sau *vorbă legănată*) (ori *a nu fi vorbă legănată între...*) (Trans.) = a nu se certa deloc cu cineva.

A nu(-i) zice (sau *a nu spune, a nu sufla*) *(cuiva) (nici) două vorbe* (sau *boabe*) *(legănate)* (sau *o vorbă legănată, un cuvânt legănat*) (pop.) = **a)** a nu-i spune cuiva absolut nimic; **b)** a vorbi fără sens.

LEGĂTURĂ

A avea o legătură cu cineva = a avea legături intime cu cineva, a fi în relații intime (de dragoste) cu cineva.

A face legătură (reg.) = a răsșchia.

A fi legătură de picior, se spune despre cineva care nu valorează nimic în ochii celorlalți oameni.

A lua legătura (cu cineva) = a contacta pe cineva.

A (nu) avea legătură cu... = **a)** a (nu) se referi la...; **b)** a nu privi pe...

A nu avea nicio legătură cu ceva (sau *cu cineva*) = **a)** a nu ști nimic despre ceva sau cineva; **b)** a nu avea de-a face cu ceva sau cu cineva.

A stabili legătură (cu cineva) = a stabili relații cu cineva.

A veni în legătură cu... (fig.) = a ajunge să aibă relații, raporturi datorită vecinătății etc. cu ...

LEGE

A avea lege (înv.) = a avea obicei.

A avea lege cu cineva (înv.) = a se pârî cu cineva.

A băga (sau *a da, a chema*) *la lege* = a face proces, a da în judecată, a pârî pe cineva.

A citi legea (pop.) = a pronunța o sentință.

A duce (sau *a băga*, înv. și reg., *a chema, a scotoci*) *la lege* (înv.) = a da în judecată.

A face lege (sau *a da lege, a rupe lege*) (înv. și reg.) = **a)** a soluționa în favoarea sau în defavoarea cuiva o cauză juridică sau un litigiu; **b)** a decide în urma unei dezbateri judiciare.

A face lege la margine = a judeca procesele pământenilor cu străinii la marginea țării.

A face (sau, înv. și reg., *a ține legea*) = a cerceta dovezile aflate într-un proces în calitate de judecător.

A fi în lege (rar) = a avea împuternicire legală.

A fi sub lege (Trans.) = a fi inculpat.

A-i face lege(a) = a judeca, a osândi, a condamna, a-i face cuiva dreptate.

A-i rupe legea (Trans.; pop.) = a lua o hotărâre în privința cuiva.

A pune lege (sau *a da lege*) (înv.; despre divinitate sau despre persoane considerate ca purtătoare ale grației divine) = a fixa normele de conduită în conformitate cu preceptele religioase.

A pune legea împotriva cuiva = a acuza, a condamna.

A pune (sau *a da, a face, a tocmi*) *legea* [ori *a da* (sau *a dicta, a face*) *legi*] (înv.) = **a)** a statua; **b)** a statornici; **c)** a hotărî; **d)** a porunci.

A pune (sau *a scoate*) *în afara legii* (despre oameni) = a decreta că o persoană încetează de a mai fi sub ocrotirea normelor cu caracter obligatoriu stabilite și apărate de puterea de stat, devenind pasibilă de execuție fără judecată; a declara ceva ca fiind incompatibil cu normele de drept.

A rămâne de lege (înv.) = a pierde un proces.

A-și face de lege (sau *a sta de legi*) (Trans.) = a chibzui.

A-și lua legea = a-și lua partea legală.

Cum e legea (Trans.) = cum se cuvine, cum se cade.

În baza legii = în conformitate cu prevederile legale.

În legea cuiva = în felul cuiva, cum se pricepe cineva.

În numele legii, formulă întrebuințată atunci când se invocă autoritatea legală.

(Nu) e lege = (nu) este neapărat așa.

Pe (sau, înv. și reg., *pre*) *legea mea* [sau, înv., *pre (a)me(a) lege*], se spune, adesea în exclamații, pentru a întări o afirmație sau un jurământ.

Unde-i lege nu-i tocmeală = legea trebuie respectată întocmai.

Vorba (sau *cuvântul*) *(cuiva) e lege* = vorba cuiva se respectă cu strictețe.

LEGENDĂ

A intra (sau *a trece*) *în legende* = **a)** a deveni foarte cunoscut, celebru, faimos; **b)** a deveni subiect pentru o legendă.

De legendă = care este specific legendei, fabulos, fantastic, mitic.

LEGUMĂ

A sta ca o legumă = a fi inactiv, lipsit de energie.

LEGUMI

A-și legumi vorbele (reg.) = **a)** a vorbi rar, încet, stins; **b)** a-și drămui (foarte bine) vorbele.

LEHAMITE

A-i fi (sau *a i se face*) *(cuiva) lehamite (de ceva)* = **a)** a-i fi (cuiva) silă, a se dezgusta, a se scârbi (de ceva); **b)** a fi sătul de ceva sau de cineva; **c)** a se lipsi de ceva sau de cineva.

LEI

A se lei de cineva (Olt.) = a se sătura de cineva.

LEICĂ[1]

A poftit leica Guța la mere acre (ir.), se spune acelora care își doresc lucruri pe care nu le pot avea.

Altă Stancă, leică vorbă, se spune despre cineva care nu înțelege sensul spuselor cuiva.

Suge, leică, să-ți faci scurteică, se spune în batjocură celor beți.

LEICĂ²

A face gâtul (gurița) leică (și pântecele balercă) = a bea din cale afară de mult.

A pune mâna leică la ureche = a pune mâna ca o pâlnie în dreptul urechii pentru a auzi mai bine.

LEIT, -Ă

A fi (sau *a semăna* etc.) *leit* (sau *leit-poleit*) *cu...* = a fi întocmai, la fel, asemenea cu...

LELA

A fi un bate-lela = a fi un om de nimic.

A purta pe cineva lela = a face pe cineva să umble fără rost.

A umbla (sau *a bate, de-a*) *lela* (reg.) = a hoinări, a vagabonda, a bate drumurile fără rost.

LELE

A umbla în dorul (sau *frunza*) *lelii* = a umbla fără rost, degeaba, fără țintă, la întâmplare.

A vorbi în dorul lelii (fam.) = a vorbi fără sens.

Când lelea tot zâmbește, umblă după căpătuit, se spune despre o femeie care ademenește bărbații.

Ce porți leleo-chelbea-n cap? – Dacă-i modă ce să fac? (pop.), se spune femeilor care își schimbă portul după modă, chiar dacă nu sunt tinere și nu le stă bine.

Dacă badea ar avea codițe i s-ar zice lele (pop.), se spune despre bărbații care se amestecă în treburile femeiești.

Fecior (sau *pui, fiu, copil,* rar *fată*) *de lele* (pop.) = **a)** bastard; **b)** om șiret, ticălos, șmecher.

În (sau *de*) *dorul lelei* = cum dă Dumnezeu, razna, anapoda, fără interes, fără tragere de inimă.

Lelea joacă până-n noapte, iar bărbatu-i e pe moarte (pop.), se spune când o femeie are un amant.

Lumea piere de belea, lelea pune să se bea (pop.), se spune despre o persoană care procedează nepotrivit față de situația în care se află.

Și-a găsit hârbul copacul, tigva dopul și lelea bărbatul (pop.), se spune când o femeie rea își găsește un bărbat la fel de rău.

LEMN

A ajunge (sau *a rămâne, a duce, a lăsa pe cineva*) *la sapă de lemn* = a sărăci (pe cineva) de tot.

A căra (sau *a duce*) *lemne în pădure* = a duce celui bogat; a duce un lucru acolo unde nu e lipsă.

A crăpa lemnele de ger [sau *a fi (un) ger de crapă lemnele*] = a fi foarte frig.

A da lemne lu' cel de îngrădește = a face lucruri inutile.

A dormi de poți tăia lemne pe el, se spune despre cineva care doarme foarte adânc.

A dormi lemn (sau *ca lemnul*) = a dormi profund.

A fi de lemn (sau *ca lemnul*) = **a)** a nu simți nimic; **b)** (fig.) a fi insensibil, nepăsător; **c)** a rămâne paralizat.

A fi de lemn (Tănase) (despre oameni) = **a)** a fi lipsit de energie și de inițiativă; **b)** a fi prost.

A (fi) înghețat(t) lemn = a înțepeni (sau fi înțepenit) de frig, a îngheța (sau a fi înghețat) bocnă, tun.

A fi lemn = a fi foarte beat.

A fi lemn de tufă = a nu fi bun de nimic.

A intra în lemne de Crăciun = a cădea pe gânduri.

A încurca lemnele degeaba = a nu face nimic.

A o pune de mămăligă cu lemne verzi = **a)** a acționa ineficient; **b)** a se băga într-o mare primejdie.

A porni (sau *a începe*) *de la lingură de lemn* = a porni în viață fără avere, sărac.

A rămâne (de) lemn (sau *ca lemnul*) = a rămâne nemișcat din cauza surprizei, a unei emoții puternice etc., a încremeni, a înlemni.

A se face de lemn = **a)** a înțepeni (din cauza frigului, a băuturii); **b)** a deveni dur.

A se face lemn (fam.) = a se îmbăta foarte tare.

A sta de lemn (Tănase) = a sta degeaba.

A sta lemn (despre diverse alimente, carne etc.) = a rămâne tare în urma fierberii.

A sta (sau *a ședea*) *ca găina* (sau *curca*) *în lemne* (Mold.; despre oameni) = **a)** a fi posac; **b)** a fi tăcut.

A tăcea lemn = a nu scoate nicio vorbă.

Doarme de poți să tai lemne pe el, se spune despre cineva care doarme greu, buștean.

E ger de crapă lemnele, se spune când e foarte frig.

Frecție la picioru(l) de lemn = gest sau acțiune inutilă care nu poate ameliora o situație neplăcută, o stare de fapt.

LENE

A-i fi lene = a se complace în inactivitate.

A-i pica lene (reg.) = a-și pierde vigoarea.

Nu ți-e lene? (fam.) = nu ți-e rușine?

LEOARBĂ

A-și strânge leoarba acasă (reg.; depr.) = a tăcea.

Tacă-ți leoarba (reg. și depr.) = taci din gură.

LEPĂDA

A lepăda armele (înv.) = a înceta o luptă, a se preda.

A lepăda la pat (pe cineva) (înv.) = **a)** a distruge pe cineva fizic și moral; **b)** a îmbolnăvi pe cineva.

A lepăda (pe cineva) ca pe o măsea stricată (înv.) = a se debarasa (de cineva sau ceva) fără o părere de rău.

A lepăda (pe cineva) din credință (înv.) = a forța pe cineva să părăsească religia creștină.

A lepăda (pe cineva) pe drumuri = **a)** a alunga; **b)** a abandona.

A lepăda (pe cineva) sorții (înv.) = a lăsa la voia întâmplării.

A lepăda (un) cuvânt cuiva (înv.) = a anunța pe cineva, a-i da de veste.

A nu fi de lepădat = a fi vrednic de luat în seamă, a avea preţ, valoare.
A nu fi lepădat încă mucii de la nas = a fi încă prea tânăr şi lipsit de experienţă.
A (nu) se lepăda de Hristos [sau *a (nu) (se) lepăda pe* (ori, înv., *pre*) (*de* ori *de la*) *Dumnezeu* sau, înv., *a (nu) lepăda Hristosul său*] (rel.) = a (nu) renunţa la credinţa sa creştină.
A (nu) se lepăda de Satana (sau *de dracul, diavolul, Ucigă-l toaca*) = a (nu) alunga de la sine orice ispită, orice gând sau fapt rău.
A (se) lepăda (de) legea lui Hristos (sau *creştinească*) = a trece de la religia creştină la o altă religie.
A se lepăda de păcate (sau *a-şi lepăda păcatele*) (rel.) = a se mântui.
A se lepăda de sine (rel.) = a) a-şi părăsi condiţia individualistă a vieţii materiale şi a se dedica ascezei; b) a-şi pierde identitatea individuală, naţională etc.
A(-şi) lepăda masca = a) a înceta de a se mai preface, a se arăta sub adevărata înfăţişare morală; b) a-şi arăta adevăratul scop.
A-şi lepăda potcoavele (pop.) = a muri.

LEPĂDARE

Lepădare de sine = renunţare la interesele personale.

LEPĂDAT[1]

A nu fi de lepădat (înv.) = a) a avea calităţi, merite; b) a avea o valoare deosebită; c) a fi demn de luat în considerare.

LEPĂDAT[2]**, -Ă**

A fi lepădat de lege (înv.) = a fi scos în afara legii.

LEPINGEA

A-şi întoarce lepingeaua (reg.) = a-şi schimba atitudinea, a lua o atitudine opusă celei avute mai înainte.

LER

A-i trece lerul (cuiva) (pop.) = a fi trecut de vârsta tinereţii.

LESNE

A fi scump la tărâţe şi lesne la făină = a fi nechibzuit.

LESPEZI

A se lespezi de râs (Bucov.) = a râde foarte mult.

LEŞ

A sta aleş sau *de-a leş* (reg.) = a sta la pândă.
A ţine leaş (reg.) = a ţine ascuns, a tăinui.

LEŞCHED, -Ă

A fi leşched la inimă (reg.) = a fi flămând.

LEŞIA

A leşia de la inimă = a) a simţi o senzaţie de slăbiciune; b) a nu-i fi nici foame, nici sete.

LEŞIE

A-i turna cuiva leşie pe inimă (înv. şi pop.) = a supăra pe cineva.

LEŞINA

A leşina de râs = a râde foarte tare, a se prăpădi de râs, a se strica de râs.

LEU

(A avea) partea leului = (a avea) partea cea mai mare, cea mai valoroasă din împărţeala unui bun pe care şi-o adjudecă cel mai puternic dintre părtaşi.
A face din iepure leu = a da curaj unui fricos.
A ţine leul de urechi = a fi ameţit de băutură, a fi luat luleaua neamţului.

LEUCAŞ

A umbla (sau *a merge*) *leucaş* = a merge legănat.

LEUCĂ

A fi drept ca leuca = a fi strâmb, gârbov.
A fi lovit peste obraz cu leuca (despre oameni) = a fi urât.
A fi lovit (sau *bătut, pălit, trăsnit*, reg., *tras*) *cu leuca (în cap)* = a) (despre oameni) a fi zăpăcit, prostănac, idiot; ţicnit, într-o ureche; b) (despre oameni) a fi beat; c) (despre cuvinte, expresii etc.) a fi spus la întâmplare, nepotrivit.
A o lovi cu leuca = a vorbi strâmb, a nu o nimeri, a greşi.
A vorbi de-a leuca = a vorbi în batjocură.
Bușit cu leuca = beat.
Făcut leucă (reg.) = adus de spate, cocoşat.

LEURDĂ

A pieri ca leurda = a dispărea.

LEVITĂ

A-i citi (cuiva) levitele (înv.) = a mustra.

LIBER, -Ă

A avea liber = a se afla în afara obligaţiilor (mai ales profesionale) pe o perioadă de timp, a putea dispune de timpul său.
A avea mână liberă (sau *câmp liber*) = a) a dispune în mod absolut de posibilitatea de a face ceva; b) a avea permisiunea de a face ceva.
A da frâu (sau, rar, *drum*) *liber* = a) a permite să acţioneze; b) a favoriza.
A fi (sau *a avea*) *liber* = a se afla în afara obligaţiilor profesionale.
A fi (sau, rar, *a rămâne*) *liber să* [ori *(de) a...*] = a) a i se permite; b) a avea posibilitatea de a...
A pune (pe cineva) pe liber (sau *pe fâraş, pe verde*) = a concedia, a da afară (pe cineva).
(A vedea) cu ochii liberi = (a vedea) fără ajutorul unui instrument optic.
A vorbi liber = a) a ţine un discurs, o prelegere etc. fără a citi un text; b) a fi sincer, a spune deschis ceea ce gândeşti; c) a vorbi fără perdea, obscen.
În aer (sau *sub cerul*) *liber* = afară, în loc neacoperit.
În (sau *la*, rar, *spre*) *aer liber* = în mijlocul naturii, afară.

LIBERTATE

A da libertate = a înlătura orice fel de oprimare (naţională, politică, socială), a acorda drepturi cetăţeneşti.

A pune în libertate = a elibera din închisoare, din arest etc.

A (se) pune în libertate = a (se) elibera dintr-o combinație cu alte elemente; a (se) degaja.

A-și lua libertatea să... (sau *de a...*) = a-și îngădui, a-și permite.

În libertate = liber.

În (sau *cu*) (*deplină* sau, rar, *mare*) *libertate* [ori *în* (sau *cu*) *toată libertatea*] = după bunul plac, necontrolat, nesupravegheat.

LIBOV

A fi cu libov (reg.) = a fi atrăgător.

Pentru (ori *pre*) *libovul cuiva* (reg.) = de dragul cuiva, din considerare, grijă sau devotament pentru ceva.

LICĂR

(A face) licăr poteca (Olt.) = a fugi.

A nu vedea nicio licără (Olt.) = a nu putea distinge nimic din cauza întunericului.

LICĂRI

A-i licări ochii după ceva (Olt.) = a dori ceva foarte mult.

LICIT, -Ă

A fi licit (Munt.; Olt.) = a fi întocmai, aidoma, leit, bucățică ruptă, a avea o desăvârșită asemănare cu cineva sau ceva.

LICURICI

A avea licurici la cap (Munt.) = a) a avea idei neobișnuite; b) a avea toane.

A-i scoate cuiva licuricii din cap (Munt.) = a determina pe cineva să devină serios.

LIHNI

A i se lihni (cuiva) inima (pop.) = a) a-i veni cuiva rău (de foame, de oboseală etc.), a leșina; b) a se clătina (din cauza slăbiciunii sau) a unei infirmități.

LIHOTI

A i se lihoti (cuiva) inima (reg.) = a-i veni cuiva rău (de foame sau) de oboseală etc.

LILIAC

Un liliac de copil (pop.) = copil frumos ca o floare.

LIMAN

A ajunge (sau *a ieși cu bine*) *la* (sau *într-un*) *liman* [ori, rar, *a afla* (sau *a atinge*) *limanul*] = a) a ieși dintr-o situație dificilă; b) a-și atinge scopul propus sau ținta dorită.

A duce (sau *a scoate*) *la* (*bun*) *liman* (sau *la liman bun*) [ori *a aduce la limanul odihnei* (ori *de mântuit*) sau *a da un liman de adăpost* (ori, înv., *liman lin*)] = a scăpa (pe cineva) dintr-o situație grea.

A ieși la liman = a scăpa dintr-o primejdie; a ajunge la o situație mai bună.

LIMBAJ

A avea (sau *a găsi*) *un limbaj comun* = a cădea de acord asupra unui subiect.

LIMBARIȚĂ

A avea limbariță (fam.) = a vorbi mult.

LIMBĂ

A alerga (sau *a umbla, a veni, a aștepta* etc.) *după cineva* (sau ceva) *cu limba scoasă* = a alerga sau a umbla, a veni, a aștepta cu mare nerăbdare, agitat.

A asuda (sau *a năduși*) *sub limbă* (ir.), se spune despre cei care se plâng că le e cald pentru că ar fi muncit din greu, dar în realitate nu au făcut nimic.

A avea limba legată (pop. și fam.) = a refuza să vorbească.

A avea limba lungă [sau *a fi lung de* (ori *în*) *limbă* (ori, reg. *fraged la limbă*)] (pop.) = a) a vorbi prea mult, a fi flecar; b) a fi incapabil să păstreze un secret.

A avea limbă ascuțită (sau *a-i umbla limba cu ascuțime*) (pop. și fam.) = a fi înzestrat cu însușirea de a vorbi convingător.

A avea limbă de aur = a avea darul de a vorbi frumos și elocvent.

A avea limbă de șarpe = a fi răutăcios, malițios.

A avea mâncărime (sau, reg., *mâncărici, mâncătură* ori *vierme*) *la* (sau *de*) *limbă* [ori *a avea vierme* (sau, reg., *gâdilici*) *la limbă* sau *a-l mânca* (ori *a-l arde* sau, reg., *a-l frige*) *limba*)] (pop. și fam.) = a vorbi mult, a fi limbut, a fi palavragiu, a fi vorbăreț.

A avea păr pe limbă (reg.) = a fi lipsit de educație.

A da cuiva limbă (înv.) = a striga la cineva.

A da limbă prin țară (înv.) = a face să se știe pretutindeni.

A da limbi (arg.) = a linguși, a flata, a măguli.

A fi cu două limbi [sau *a avea (mai) multe limbi*] (fam.) = a) a fi mincinos, fățarnic, prefăcut; b) a fi ipocrit.

A fi cu limba (fagure) de miere = a vorbi frumos, prietenos, amabil, a fi dulce la vorbă.

A fi fraged la limbă = a nu putea tăcea, a fi indiscret, limbut, a nu putea ține o taină.

A fi iute de limbă (pop. și fam.) = a vorbi prea repede.

A fi (sau *a avea*) *limbă* (*foarte*) *ascuțită* (ori *veninoasă, otrăvită, rea, neagră, de șarpe*) (pop. și fam.) = a) a spune vorbe răutăcioase; b) a fi bârfitor.

A fi (sau *a avea*) *limbă lată* = a vorbi greu și urât.

A fi slobod la limbă (sau *limbă slobodă*) (ori *a avea limba dezlegată*) (fam.) = a) a spune multe cu sinceritate și fără prudență; b) a spune și ce nu trebuie; c) a fi incapabil de a păstra un secret..

A-i fi (cuiva) limba legată [sau *a fi cu limba legată* (ori *legată încurcată*)] (înv.) = a fi mut.

A-i îngheța cuiva limba-n gură = a-i fi frică de ceva.

A-i lega (sau *a-i scurta, a-i tăia*) *(cuiva) limba* (pop.) = a împiedica pe cineva să spună ceva (calomnios sau jignitor).

A-i merge (cuiva) limba ca o moară stricată (sau *de vânt, hodorogită*) (ori, reg., *a-i toca limba în gură* sau *a-i bate limba*) (pop. și fam.) = a vorbi repede și fără întrerupere, a flecări, a pălăvrăgi.

A(-i) pieri cuiva limba (pop.) = a muri.

A-i scurta (cuiva) limba = a opri pe cineva să vorbească.

A i se bate limba-n gură = a vorbi repede și rău.

A i se dezlega (cuiva) limba [sau *a se dezlega* (ori *a prinde*) *la limbă* sau *a prinde limbă*] (fam.) = **a)** a-și redobândi facultatea vorbirii; **b)** a căpăta chef de vorbă.

A i se dezmorți cuiva limba = a începe să vorbească; a i se dezlega limba.

A (i) se încurca (sau *împiedica*) *(cuiva) limba (în gură* sau *la vorbă*) (pop. și fam.) = a rosti cu greutate cuvintele din cauza unei emoții, a băuturii etc.

A (i) se lega (cuiva) limba (în gură) [sau *a-i pieri* (ori *a i se încurca, a-i îngheța, a i se îngroșa, a i se lua, a i se scurta*) *(cuiva) limba*] (pop.) = a nu mai avea curajul să vorbească, a amuți.

A i se lua (sau *a i se încurca, a i se îngroșa, a-i pieri cuiva*) *limba* [sau *a nu avea limbă (de grăit)*] = a nu avea curajul să vorbească, a nu (mai) avea siguranța vorbirii (din cauza unei emoții).

A-i sta (sau *a-i umbla, a-i veni*) *pe limbă* = **a)** a fi pe punctul de a spune ceva; **b)** a nu-și putea aminti imediat cuvântul care denumește un lucru cunoscut, numele unei persoane etc., a avea un lapsus.

A înțepa cu limba (sau, reg., *a avea piper* sau *țepi pe* ori *aguridă sub limbă*) (fam.) = **a)** a fi sau a vorbi ironic ori malițios; **b)** a batjocori.

A-l trece (pe cineva) apa sub limbă (reg.) = a-i foarte frig.

A lăsa cu limbă de moarte = a-și arăta (înainte de moarte) ultima dorință.

A lega limba cuiva = a-l opri să vorbească.

A lega pe cineva cu limbă de moarte = a obliga pe cineva (prin jurământ) să-ți îndeplinească o ultimă dorință exprimată înainte de moarte.

A lua limbă (înv.) = a lua cuvântul, a începe să vorbească.

A năduși sub limbă (reg.) = a obosi.

A nu avea limbă în gură (sau *de grăit*) (înv. și pop.) = **a)** a nu dori să vorbească; **b)** a nu avea curajul să vorbească..

A nu-i toarce (cuiva) mama (sau *mamă-sa*) *pe limbă*, se spune despre cineva care vorbește cu ușurință, despre cineva care ripostează deschis și curajos.

A (nu) pune pe limbă (ceva) (pop. și fam.) = a (nu) gusta din ceva.

A nu-și băga limba unde nu-i fierbe oala (pop.) = a nu se amesteca într-o problemă care nu-l privește.

A nu vorbi aceeași limbă = a nu avea același mod de a gândi sau de a simți.

A prinde limbă (înv. și pop.) = a culege informații, a spiona, a iscodi.

A prinde (la) limbă = **a)** a căpăta curaj, a începe să vorbească; **b)** (despre un bețiv) a începe să se amețească.

A scoate limba (la cineva) (pop. și fam.) = **a)** a disprețui pe cineva; **b)** a sfida.

A scoate (sau *a-i ieși*) *limba de-un cot* (fam.) = **a)** a i se tăia respirația datorită efortului sau oboselii; a gâfâi; **b)** a fi foarte ostenit, după un efort fizic.

A scurta (sau *a tăia, a lega*) *limba cuiva* = a opri, a împiedica pe cineva să vorbească.

A-și bate limba-n gură ca calicii la pomană (reg.) = a vorbi repede și prost.

A-și bate limba(-n gură de pomană) (sau *a-și toci limba*) (pop. și fam.) = a vorbi mult și neîntrerupt, fără a fi luat în seamă.

A-și înghiți limba = **a)** a mânca cu mare poftă; **b)** a se abține de la a spune ceva nepotrivit; **c)** a fi foarte tăcut.

A-și mușca limba (imperativ) = a regreta că a vorbit ceea ce nu trebuie.

A-și pune frâu la limbă (sau *limbii*) [ori *a-și înfrâna* (sau *struni*) *limba* sau *a-și ține limba după dinți*] (pop. și fam.) = a se feri de a spune ceea ce nu trebuie; a păstra o taină.

A-și scurta (sau *a-i ieși*) *limba* (fam.) = a vorbi puțin.

A-și toarce pe limbă (reg.) = a se gândi bine înainte de a vorbi.

A-și ține (sau *a băga*) *limba (în gură)* (pop. și fam.) = a tăcea.

A trage (pe cineva) de limbă (fam.) = a încerca să afli secretele (cuiva).

A vorbi (două) limbi diferite = a nu avea același mod de a gândi și de a simți.

A vorbi (sau *a grăi*) *în vârful limbii* (sau *în* ori *pe limbă*) [sau *a-i fi cuiva limba prinsă* (ori *împiedicată*)] (pop. și fam.) = **a)** a fi peltic; **b)** a rosti cuvintele hipercorect.

Cu limbă de moarte = ca ultimă dorință (exprimată pe patul de moarte).

Cu limbă înveninată (sau *veninoasă*) = cu răutate.

Cu păr pe limbă (reg.) = lipsit de educație, de maniere, prost, necioplit.

Cum îi vine (sau *ce-i vine pe limbă*) (pop. și fam.) = fără a-și controla exprimarea, sub impulsul unei stări de moment.

Gură am și limbă n-am (pop.), se spune atunci când cineva se abține, deși ar mai avea multe de adăugat.

I se dezleagă limba = începe să vorbească după o tăcere îndelungată.

Inima o are pe limbă (sau *ce-i pe inimă aceea-i și pe limbă* ori *ce are-n suflet are și pe limbă*) (pop.), se spune despre o persoană sinceră, deschisă și onestă.

Îl frige la limbă = nu poate să tacă, e limbut, nu poate ține un secret.

Îmi stă (sau *îmi umblă, îmi vine*) *pe limbă* = sunt aproape gata să-mi amintesc și să rostesc un cuvânt, un nume.

Împiedicat la limbă (sau, pop., *cu limba împiedicată*) = bâlbâit.

L-a(u) mușcat albinele (sau *albina*) *de limbă* (reg.), **a)** se spune despre cineva care nu vorbește (prea mult); **b)** se spune despre un om beat.

Limba oase n-are, se spune despre cineva care vorbește ce nu trebuie.

Mușcă-ți limba!, se spune celui care prezice ceva nedorit.

Nici cu (sau *cât* ori *ca*) *o limbă de cuțit* = nici cât de puțin.

Nici limba nu-i asudă (reg.; ir.), **a)** se spune despre cineva care vorbește încontinuu; **b)** (reg.) se spune despre cineva care nu muncește cu tragere de inimă.

Nu i-a (sau *nu v-a* etc.) *tors mama pe limbă* (reg.), **a)** se spune despre cineva care vorbește cu ușurință; **b)** se spune despre cineva care vorbește morocănos.

Nu sta cu limba afară (reg.), se spune cuiva pe care îl îndemni să rădă.

Nu-ți băga limba (mai des *nasul*) *unde nu-ți fierbe oala* = nu te amesteca unde nu ești chemat sau interesat direct.

Parcă-l trage cineva de limbă (pop.), se spune despre cineva care vorbește mult, neputând păstra un secret.

Pasărea pe (sau *pre*) *limba ei piere*, se spune despre cel care dă de necaz pentru că nu știe să tacă atunci când trebuie.

Pe limba cuiva = **a)** pe înțelesul interlocutorului; **b)** (p. ext.) potrivit felului de a gândi sau de a vorbi al interlocutorului sau al celui despre care se vorbește.

Pișcat (sau *înțepat*) *la limbă* (sau *prins de limbă*) (pop.) = ușor amețit de băutură, (pop. și fam.) afumat, cherchelit.

Pușchea pe limbă(-ți) (pop. și fam.), se spune cuiva care vorbește despre un lucru neplăcut, pentru ca acesta să nu se îndeplinească.

S-au amestecat limbile (reg.), se spune când, într-o adunare, petrecere etc. discuțiile devin aprinse și vorbitorii încep să se certe.

LIMITĂ

A câștiga înainte de limită (sport) = a câștiga prin knock-out sau abandonul adversarului, înainte de sfârșitul meciului de box.

A trece peste (sau *dincolo*) *de orice limită* (sau *limite*) = a depăși ceea ce este permis de lege, de morală etc.

De limită = care se află la granița dintre două zone, dintre două domenii.

Fără limite = care este sau pare a fi neclintit, nesfârșit.

În limita (sau *limitele*) *posibilităților* = punct până la care pot ajunge posibilitățile, facultățile, mijloacele etc. cuiva.

Limită de vârstă = vârstă până la care cineva poate ocupa în mod legal o funcție publică.

LIMPEDE

A chema la limpede (înv.) = a provoca la luptă în loc deschis.

A fi limpede (reg.) = a nu mai avea nicio datorie față de cineva.

A scăpa limpede (reg.) = a rămâne nevătămat.

A sta în limpede (înv.; despre furtună) = a se potoli; a înceta.

Limpede ca bună ziua = care nu are nevoie de niciun fel de explicații, foarte clar.

LIMPEZI

A se limpezi la minte (pop. și fam.) = **a)** a se calma, a se liniști; **b)** a-și reveni dintr-o stare confuză.

LIN, -Ă

A sta întru lin (înv.; despre vânt) = a se potoli.

LINDINĂ

A căta pe cineva de lindină (reg.) = **a)** a căuta ceartă; **b)** a bate pe cineva.

LINGE

A-i fi (cuiva de ceva) cum îi este câinelui a linge sare = a nu dori deloc să facă un lucru.

A linge cizmele cuiva = a căuta să câștigi prin umilință bunăvoința cuiva.

A linge în bot pe cineva = a linguși.

A linge în cur pe cineva (arg., vulgar) = a linguși pe cineva.

A linge mâna (sau *mâinile, laba*) *cuiva* (pop.) = a manifesta servilism față de cineva, sărutându-i, insistent, mâna.

A linge melesteul (reg.) = **a)** a fi foarte sărac; **b)** a fi foarte zgârcit.

A linge picioarele (sau *cizma, cizmele*) *cuiva* (pop.) = a se umili în fața cuiva.

A linge talerele (înv. și pop.) = a fi un slujbaș lipsit de importanță.

A linge țărână (sau *lut*) (înv.) = a nu avea nicio scăpare.

A linge unde a (sau *în*) *scuipat* (pop.; depr.) = a-și schimba în bine atitudinea față de ceva blamat înainte.

A putea linge mac (sau *miere*) *undeva* = a fi un loc foarte curat, datorită hărniciei proprietarului.

A se linge în (sau *pe*) *bot (cu cineva)* (pop.) = **a)** a fi foarte buni prieteni; **b)** a se săruta cu cineva.

A se linge pe bot de ceva = **a)** a pierde ceva; **b)** a fi nevoit să renunțe la ceva.

A-și linge buzele (pop. și fam.) = a-și manifesta o dorință sau o poftă mare pentru ceva de mâncare.

A-și linge degetele (sau *buzele, botul*) [ori (refl.) *a se linge pe degete* (sau *pe buze*)] (pop. și fam.) = a trece cu limba peste buze sau degete (spre a lua și ultimele resturi după ce a mâncat ceva bun sau ca manifestare a unei pofte mari, a unei senzații de plăcere etc.).

Să-ți lingi degetele (despre mâncare) = foarte gustoasă.

LINGOARE

Parcă e sculat după lingoare, se spune despre un om foarte slab.

LINGURĂ

A atârna (sau *a pune, a lega, a spânzura*) *(cuiva) lingura* (sau *lingurile*) *de* (sau *la*) *gât* (sau *în, de brâu*) (fam., pop.) = a lăsa pe cineva nemâncat fiindcă a venit prea târziu la masă.

A fi cât lingura = a fi mic de tot.

A fi lingură cu coadă mare și cu leafă mică (pop.) = a avea o slujbă prost plătită.

A împărți lingură cu lingură = a împărți frățește (averea moștenită).

A începe de la lingură de lemn (pop. și fam.) = a-și începe viața și gospodăria sărac, fără avere.

A mânca rahat cu lingura (sau *cu polonicul*) (arg.; vulgar) = a vorbi într-o manieră demagogică, a folosi fraze sforăitoare fără a spune nimic.

A se lăsa de lingură (pop.) = a muri.

A sorbi (pe cineva) cu lingura (sau *ca dintr-o lingură*) [ori *a sorbi* (sau *a înghiți*) *(pe cineva) într-o lingură de apă* (sau *de sorbitură*)] (pop.) = a manifesta o imensă dragoste și admirație pentru cineva.

A-și amesteca (sau *a băga*) *lingura unde nu-i fierbe oala* (pop.) = a interveni în treburile altora.

A(-și) mânca banii (sau *aurul, averea, leafa, paralele*) *cu lingura* (pop.), se spune despre un om bogat care cheltuiește prea mult, care risipește.

Dai cu banița și scoți cu lingura (pop.), se spune atunci când se dau cu împrumut bani mulți și se iau înapoi câte puțini.

După gură, lingură (pop.) = răsplata se măsoară după felul de a fi al fiecărui om.

Lingură cu coadă mare și cu leafă mică (pop.) = slujbă prost plătită.

LINGURIȚĂ

A da cu lingurița = a hrăni cu grijă și în cantități mici un copil sau un bolnav, neajutorat etc., a cocoloși.

Nici cât încape în linguriță = foarte puțin.

LINGUROI

A fi sub linguroi (pop.; despre bărbați) = a se supune autorității nevestei, a fi sub papuc.

A mânca banii (sau *paralele, averea*) *cu linguroiul* (pop.) = a cheltui fără măsură.

LINIE

A face o linie (în limbajul toxicomanilor) = a întinde pulberea de cocaină pe o suprafață plană și netedă în vederea inhalării ei printr-un cornet de hârtie.

A fi (sau *a se menține* ori *a aduce*) *pe linia de plutire* = a (se) situa la limita normalității, a acceptabilului etc.

A sta (drept) la linie = (despre cumpănă) a se echilibra.

A trece (sau *a depăși*) *linia* = a exagera.

Cap de linie (în limbajul deținuților) = sfârșitul perioadei de detenție; data eliberării din penitenciar.

Sărit de pe linie (sau *de pe fix*) = țicnit, nebun.

LINIȘTE

A (se) purcede (sau *a păși*) *în* (sau *la* ori *întru*) *liniște* (înv.) = a muri.

În (toată sau *bună) liniște* [sau *cu (mare) liniște*] = în armonie și calm.

Liniște și pace = a) acalmie, tihnă; b) bună înțelegere.

LINIȘTI

A se liniști apele (despre stări conflictuale, neclare) = a se atenua, a se calma, a se clarifica.

A (se) liniști spiritele = (despre grupuri sociale, opinia publică etc.) a se calma; (despre stări conflictuale) a (se) atenua.

A-și liniști conștiința = a face să înceteze o stare de neîmpăcare cu sine, prin ignorarea remușcărilor.

LINIȘTIT, -Ă

A rămâne liniștit din partea cuiva (înv.) = a nu avea necazuri, probleme cu cineva.

A răsufla (sau *a respira*) *liniștit* = a) a scăpa de o grijă, de un necaz; b) a simți ușurare sufletească.

A sta (sau *a ședea*) *liniștit* = a) a nu se agita; b) a nu se alarma; c) a nu se sinchisi.

(Să) fii (sau *stai*) *liniștit* = fii fără grijă.

LINTE

A fi (în) linte (pop.) = a fi necopt suficient pentru a putea fi fiert.

Până la un bob de linte (pop.) = până la ultima posibilitate; absolut tot.

Pentru un blid de linte (pop.), se spune despre cineva care a comis un act josnic (de trădare), chiar și pentru un profit material neînsemnat.

LIPAN

A fi făcut lipan (Olt.; despre animale) = a fi foarte flămând.

LIPCĂ

A rămâne lipcă (sau *a sta, a ședea*, rar, *a se lipi lipcă*) *(undeva, pe* sau *lângă cineva)* = a sta mult timp undeva și cu cineva, incomodând, deranjând.

A se face lipcă = a se linguși.

A se ține lipcă de cineva = a însoți pe cineva peste tot (stingherindu-l cu prezența sa); a se ține scai de cineva.

A sta (sau *a ședea*) *lipcă pe capul cuiva* = a insista, a stărui mult pe lângă cineva.

A umbla lipcă după ceva = a căuta să obțină ceva cu orice preț; a dori ceva foarte mult.

LIPEALĂ

A-și face o lipeală (sau *lipeala cu cineva*) (arg.) = a avea o relație de dragoste cu cineva.

LIPI

A i se lipi (cuiva) coastele de spinare (pop.) = a fi foarte slab.

A i se lipi (cuiva) ochii de somn = a i se închide (cuiva) ochii de somn, a-i fi foarte somn.

A lipi (cuiva) o palmă = a trage, a cârpi (cuiva) o palmă, a pălmui.

A nu se lipi învățătura (de cineva) (pop. și fam.) = **a)** a nu asimila cu ușurință cunoștințe noi; **b)** a nu fi atras de învățătură.

A nu se putea lipi de cineva (pop.) = **a)** a nu se putea înțelege cu cineva; **b)** a nu se putea baza pe sprijinul cuiva.

A se lipi ca scaiul (de cineva) = a însoți permanent, stânjenind pe cineva.

A se lipi (de cineva) ca cocoșatul de gard = a eșua, a da greș.

A se lipi (de cineva) ca marca de scrisoare = a se ține de cineva în mod insistent, fără a se mai putea scăpa (ușor) de el; a nu lăsa în pace (pe cineva).

A se lipi de inima (sau *de sufletul*) *cuiva* = a(-i) fi drag cuiva.

A se lipi învățătura (de cineva) = a asimila ușor învățătura, a putea învăța ușor.

A-și lipi inima (sau *a i se lipi inima*) *(de* sau *către ceva)* (pop.) = a fi atras de ceva sau de cineva.

Nu se lipește învățătura de el = nu izbutește să învețe, nu-l ajută capul.

LIPICI

A avea lipici (la vorbă) (înv. și reg.) = a seduce (prin cuvinte).

A fi cu lipici (înv. și reg.) = a atrage prin frumusețe, gingășie.

A-i fi vorba cu lipici (înv. și reg.) = a vorbi fermecător, a fi plăcut la vorbă.

A prinde lipici de cineva (pop.) = a se îndrăgosti de cineva.

A râde cu lipici (înv. și pop.) = a avea un zâmbet care cucerește.

LIPIT, -Ă

A fi lipit de foame [sau *a avea* (ori *a fi cu*) *coastele lipite de foame*] (pop. și fam.) = a fi foarte flămând; a fi lihnit de foame.

A fi sărac (sau, rar, *calic* ori *sărman*) *lipit pământului* (pop.) = a fi foarte sărac.

LIPITURĂ

A face o lipitură (pop. și fam.) = a cuceri pe cineva.

LIPSĂ

A avea (sau *a duce, a simți*, rar, *a trage*) *lipsă de ceva* (sau *a simți, a resimți lipsa*) = **a)** a nu avea ceva în cantitate suficientă; **b)** a nu avea ceva atunci când este nevoie.

A fi lipsă de (sau *a se simți lipsa*) *(cuiva* sau *a ceva)* = a nu se găsi într-un loc unde ar trebui să se afle.

A găsi (sau *a ieși*) *lipsă* = a găsi că cineva sau ceva lipsește, că ceva este incomplet, că cineva nu s-a prezentat (unde trebuia să fie de față).

A fi (sau *a se afla, a se găsi*) *în* (ori, rar, *cu*) *lipsă* (sau *a duce lipsă* ori *lipsuri*) = a trăi într-o stare de mare sărăcie.

A fi (sau *a se afla* ori *a rămâne*) *în lipsă de* = **a)** a nu mai avea ceva în cantitate suficientă; **b)** a nu mai avea ceva în caz de nevoie.

A fi (sau, înv., *a se afla*) *lipsă* (despre persoane) = a nu fi prezent.

A(-i) fi (ori *a avea*) *lipsă* (sau *de lipsă*) *(de, către, la* sau *să)* (înv. și reg.) = **a)** a(-i) fi necesar ceva sau cineva; **b)** a-i fi util ceva sau cineva; **c)** a-i fi indispensabil ceva sau cineva.

A pune (sau *a da*) *lipsă* (despre persoane) = a declara absent.

A simți (sau *a resimți, a duce*) *lipsa (cuiva)* (despre persoane) = a-i fi dor de cineva sau de ceva.

De lipsă (rar) = necesar, indispensabil.

Mai bine lipsă = mai bine deloc, mai bine renunț.

LIPSI

A(-i) lipsi (cuiva) o doagă (sau, rar, *din doage*, pop., *o sâmbătă, o lampă*) (fam.) = a fi (cam) nebun.

A lipsi din viață (sau *de viață* ori *din lume*) *pe cineva* (înv.) = a cauza moartea cuiva, a ucide.

A lipsi din viață (sau, rar, *dintre vii*) = a muri.

A rămâne lipsă = a fi în pagubă, a se afla păgubit.

A se lipsi ca Adam de rai (pop. și fam.) = a fi silit să renunțe la ceva.

Asta (sau *atâta*) *(îi) mai lipsește*, se zice în fața unei perspective neplăcute, adăugată la o neplăcere deja existentă.

Puțin (sau, rar, *nu mult* ori *un fir de păr*) *lipsește* (sau *a lipsit*) *(ca) să* (sau *că*...ori *de*) = cât pe-aci, aproape să...

(Să) lipsești din ochii mei (sau *din fața mea, dinaintea mea* ori *de aici!*) (rar) = dispari din fața mea!

LIRU

A lua (pe cineva) cu liru-liru = **a)** a trata pe cineva cu amabilitate (nesinceră), a flata; **b)** a înșela; **c)** a seduce.

Liru-liru-crocodilu' (glumeț) = **a)** tentativă de seducere (a cuiva); **b)** vorbire multă fără rost și fără sens; pălăvrăgeală.

LIȘIȚĂ

A fi lișiță de foame (reg.) = a fi foarte flămând.

LITERATURĂ

A face literatură (peior.) = a ocoli esențialul unei probleme prin artificii de exprimare.

LITERĂ

A fi (sau *a deveni, a rămâne* etc.) *literă moartă* (despre un act oficial) = a nu se mai aplica, a nu mai avea valoare.

A fi (sau *a rămâne*) *scris cu litere de aur* (sau *neșterse*) = a fi demn de a fi păstrat în memoria colectivă.
A fi (sau *a rămâne*) *scris cu litere de foc* = a fi consemnat într-o manieră pregnantă, impresionantă etc.
A fi scris cu litere de sânge = a fi marcat printr-o serie de crime sau sacrificii.
A vorbi cu litere de tipar (sau *citeț*) = a vorbi clar, inteligibil.
Litera legii (sau *a cărții*) = exact cum scrie într-o lege (sau într-o carte); (p. ext.) mecanic, rigid.
Literă cu literă = până în cele mai mici amănunte; întocmai, aidoma.
Mișcă-ți trei litere de aici (glumeț, euf.) = fă-mi loc!, pleacă!, șterge-o!
Trei litere (glumeț; euf.) = fund, șezut.

LITRĂ

A vorbi din litră (reg.) = **a)** a fi beat; **b)** a vorbi asemenea unui om beat.

LITURGHIE

A da (o) liturghie = a plăti preotului o sumă de bani, pentru a pomeni numele rudelor sau celor apropiați, în viață sau decedați, cu prilejul oficierii liturghiei.
A face (sau *a fi*) *liturghie cu bragă* (înv.) = (a face un lucru sau) a fi superficial, contrar regulilor stabilite.

LIUDE

A fi liude printre călărași (înv.) = a fi codaș, a cincea roată la căruță.

LOASPĂ

A fi tot loaspă (reg.) = a fi foarte ud.

LOAȘTĂ

A fi loaștă de ploaie (reg.) = a fi foarte ud.

LOAVĂ

A lovi loava (pe cineva) (reg.) = a-i merge bine.

LOBODĂ

A se plimba (sau *a umbla*) *ca vodă prin* (sau *în*) *lobodă* (pop. și fam.) = a umbla fără grijă (dându-și importanță).

LOC

A avea loc = a se întâmpla, a se produce, a se petrece.
A avea loc de întors (sau *de manevră*) = a avea condiții favorabile pentru desfășurarea unei activități.
A avea un loc bun = a avea un serviciu bun.
A bate pasul (sau *a sta*) *pe loc* = a nu progresa.
A ceda altuia locul (literar; după fr. *céder sa place*) = **a)** a se ridica de pe scaun și a lăsa pe altul să șadă; **b)** a te da la o parte și a lăsa pe altul să ocupe funcția (slujba) sau să se bucure de cinstea ce ți se cuvine.
A da loc (la...) = **a)** a avea drept urmare; **b)** a determina; **c)** a provoca.
A face la loc (fam.) = a reface.
A face loc = a se da la o parte pentru a permite trecerea cuiva sau a ceva.
(A fi) de loc (sau *de locul lui* ori *al ei*) *din...* (sau *din partea locului*) = (a fi) născut în..., (a fi) originar din...
A fi locul = a fi cazul, a fi nimerit, indicat.
A fi în uibul locului (sau *al cuiva*) (înv. și reg.) = **a)** a se comporta după firea și obiceiurile locului sau ale cuiva; **b)** a fi pe placul cuiva; **c)** a se acomoda.
A-i muta (cuiva) nasul din loc (ir.) = a răspândi un miros greu, a puți, a duhni.
A-i sări inima din loc = a simți brusc o mare frică sau o emoție intensă.
A-i sta (cuiva) mintea în loc (fam.) = **a)** a nu mai putea să înțeleagă, să judece (din cauza unui lucru neobișnuit); **b)** a rămâne foarte mirat, zăpăcit, năucit.
A-i veni (cuiva) inima (sau *sufletul, graiul*) *la loc* (fam.) = a se liniști după o emoție (puternică), a-și recăpăta încrederea, curajul.
A-i veni fața la loc (rar) = a-și recăpăta expresia sau înfățișarea firească după o emoție puternică, o boală etc.
A-i veni mintea (sau *mințile*) *la loc* (fam.) = **a)** a se cumineți; **b)** a se maturiza.
A încurca locul (sau *lumea, zilele* etc.) = **a)** a stânjeni activitatea celor prezenți; **b)** a nu fi de niciun folos.
A lua loc = a se așeza, a ședea.
A mătura locul (arg.) = **a)** a fura tot ce se poate de la locul spargerii; **b)** a fugi, a-și șterge urma.
(A merge, a veni, a pleca etc.*) la fața locului* = (a se deplasa) acolo unde s-a întâmplat ceva (pentru a face cercetări).
A muta din loc = a duce în altă parte, a deplasa.
A nu avea capul la loc (înv. și pop.) = a fi zăpăcit.
A nu-l prinde locul (sau *starea*) *pe cineva* (înv. și reg.) = a nu avea astâmpăr.
A nu-l prinde mintea în loc (rar) = a fi foarte ocupat.
A nu-l prinde vremea în loc (rar) = a fi foarte ocupat.
A nu (mai) avea loc de cineva, se spune despre cineva care se împotrivește cuiva, persecutându-l, căutând să-l înlăture.
A nu (putea) sta locului (sau *la un loc, pe loc*) (fam.) = a alerga încoace și încolo.
A nu-și (mai) afla (sau *găsi*) *locul* [ori *a nu-l ține* (sau *încăpea*) *pe cineva locul*] (pop. și fam.) = a fi nerăbdător; a nu avea astâmpăr sau odihnă; a fi neliniștit.
A o lua (sau *a porni* ori *a o rupe*) *din loc* = **a)** a pleca de undeva; **b)** (reg.) a începe o activitate.
A opri în loc (pe cineva) = a face ca cineva să înceteze brusc o mișcare.
A prinde loc (fam.) = a fi luat în considerație; (înv. și reg.) a trece drept...
A prinde loc mare (sau *mult*) (reg.) = a prinde bine, a folosi mult (la ceva).
A pune (pe cineva) la locul lui (fam.) = a-i arăta cuiva ce se cuvine și ce nu, dându-i o lecție de bună-cuviință.
A pune (pe cineva sau *ceva) la loc sigur* = a pune într-un loc ferit de orice pericol, a ascunde.
A puți locul (sub cineva) (de lene) (pop. și fam.), se spune despre cineva foarte leneș.

A se învârti locul (cu cineva) (pop. şi fam.) = a avea ameţeli.
A se opri în loc = a se opri brusc.
(A se pune) în locul cuiva = (a-şi imagina că este) în situaţia altcuiva.
A sta grămadă (sau *roi*) *(la un loc)* (înv. şi pop.) = a se îngrămădi.
A sta în loc (de cineva) (reg.) = a fi împiedicat de la o acţiune.
A sta la un loc (pop. şi fam.) = a sta liniştit, a fi cuminte.
A sta la un loc cu cineva (înv.) = a conviețui.
A sta pe loc = a nu merge mai departe, a se opri.
A sta pe loc ca turta-n foc (reg.) = a) a sta nemişcat; b) a nu acţiona.
A sta pe (sau *la, în*) *locul său* (fam.) = a) a se găsi la locul obişnuit, destinat sau stabilit; b) a păstra măsura.
A sta (sau *a se ţine, a rămâne, a încremeni*) *(ţintuit* sau *nemişcat) locului* (sau *pe loc, în loc*) = a se opri, a sta nemişcat, neclintit într-un loc.
A-şi afla locul (pop.) = a se stabili undeva, a se aciua undeva, a se încuiba.
A-şi face loc = a-şi croi un drum, a răzbate.
A-şi încălzi locul (fig.) = a sta mult într-un loc.
A ţine (ceva) pe loc = a împiedica să se dezvolte.
A ţine la un loc (înv. şi reg.) = a fi uniţi.
A ţine loc de... = a înlocui ceva sau pe cineva.
A ţine locul cuiva (sau *loc de ceva*) = a înlocui, a suplini pe cineva sau ceva.
Cum îl mai rabdă locul?, se spune despre un om cu purtări rele.
De locul lui (sau *al ei*) = originar.
De pe loc = stând, fără a se mişca.
Din capul locului = de la început.
Din loc în loc (sau *dintr-un loc într-altul*) = a) de colo până colo, încoace şi încolo; b) din distanţă în distanţă, ici şi colo.
Din partea locului = din locul (sau localitatea) despre care se vorbeşte.
Ia loc! = şezi!
În loc de... (sau *în locul...*), se spune pentru a arăta o înlocuire, o substituire.
În loc să... (sau *de a...*), se spune pentru a arăta raportul de opoziţie dintre două idei, două acţiuni etc.
În locul cuiva = în situaţia cuiva.
În (sau *peste*) *tot locul* = pretutindeni.
La faţa locului = acolo unde s-a întâmplat ceva.
La loc! = şezi!
La loc comanda (sau *mişcarea*) (fam.), se spune pentru a reveni asupra unei dispoziţii (sau asupra unei mişcări greşite).
La un loc = împreună, laolaltă.
Loc comun (după fr. *lieu commun*) = reflexii generale şi banalizate datorită unei prea repetate întrebuinţări.
Loc la clientu' (în limbajul hoţilor) = victima are bani.
Loc mare (în limbajul deţinuţilor) = supraveghere slabă (care permite acţiuni interzise).
Locul cu norocul = a) unde găseşti ceea ce cauţi; b) (spec.) umblătoare, privată.
Locul e în şlengher (în limbajul hoţilor) = banii sunt în batistă.
O palmă de loc = o distanţă mică.
Minte de se opresc (sau *îngheaţă) apele* (sau *de stă soarele în loc*) (reg.), se spune despre cineva care spune minciuni foarte mari.
Pe loc repaus = comandă militară indicând ieşirea din poziţia de nemişcare a soldatului şi adoptarea unei poziţii mai lejere.
Pe unele locuri = pe alocuri, ici şi colo.
Peste tot locul = în toate părţile, pretutindeni.

LOCAŞ

A da cuiva locaş (pop.) = a primi pe cineva în casă; a adăposti, a găzdui.
A lua locaş (înv. şi reg.) = a se adăposti.

LOGODIT, -Ă

A-i fi (sau *a umbla cu* ori *a avea*) *ochii logodiţi* (reg.) = a fi beat.
(Ca un) ţap (sau, rar, *gâscan, gânsac*) *logodit* (pop.), se spune despre un om mândru, fudul, înfumurat.

LOITRĂ

Acum mă cobor pe loitre (Trans.), formulă prin care cineva refuză să facă ce i se cere.

LOPATĂ

A da la lopată (despre cereale) = a vântura.
Ca lopeţile (despre dinţi) = laţi.
Cu lopata = în cantitate mare.

LOVEALĂ

A-i fi (cuiva, ceva) la loveală (reg.) = a i se potrivi cuiva, ceva.

LOVI

A-l lovi damblaua = a) a paraliza, a suferi o criză de apoplexie; b) a se enerva foarte tare.
A-l lovi în ceafă cu un bulgăre de iască (sau *l-a lovit cu un bulgăre de iască în spate şi se vaită că-l doare în coastă*) (pop. şi fam.) = a spune lucruri nepotrivite.
A-l lovi unde îl doare (fam.) = a-i spune cuiva lucruri neplăcute.
A lovi cu pumnul în masă (fam.; şi la figurat) = a-şi manifesta (mânia sau) autoritatea, într-un mod foarte categoric, imperativ.
A lovi cuiul în cap (pop.) = a aduce argumentul hotărâtor într-o discuţie.
A lovi de moarte (fam.) = a ataca cu forţă.
A lovi din palme (fam.) = a bate din palme.
A lovi la directă = a lovi în faţă (pe cineva).
A lovi (pe cineva) în călcâi (fam.) = a nu-şi atinge scopul.

A lovi (pe cineva) la vinclu (arg.) = a lovi pe cineva la cap.
A lovi sub centură = **a)** (la box) a lovi sub nivelul admis de regulament; **b)** (fig.) a acționa necinstit în raport cu cineva; **c)** a surprinde (pe cineva) printr-o acțiune (sau faptă) necinstită.
A o lovi (fam.) = a o nimeri.
A se lovi ca nuca-n perete (pop. și fam.) = a nu se potrivi deloc.
A se lovi cu capul de pragul de sus (fam.) = a dobândi experiență în urma unor întâmplări nefericite.
A se lovi de (sau *din*) *ani (cu cineva)* (reg.) = a fi de o vârstă cu cineva.
Unde chiorăște și unde lovește (reg.), se spune despre cineva care înțelege cu totul altfel spusele cuiva.

LOVIRE

A da lovirea (cea) de moarte (pop. și fam.) = a da cuiva o lovitură mortală.

LOVIT, -Ă

A fi lovit (din zile mari) = **a)** a fi nebun; **b)** a fi epileptic.
A fi lovit (sau *pălit, trăsnit, bătut*) *cu leuca (în cap)* = **a)** a fi țicnit; **b)** a fi prostănac.
A se da lovit = a se preface bolnav (incapabil de muncă).
Lovit cu capul de pragul de sus și de cel de jos = cu multă experiență.
Lovit cu mâneca țundrei (pop.; despre oameni) = prostănac.
Lovit de dambla (pop.) = bolnav de apoplexie, apoplectic, paralizat.
Lovit de stârpiciune (înv.; despre pământ) = steril.
Lovit în inimă = mâhnit.
Parc-ar fi lovit de prăștie (pop.și fam.), se spune despre un om care este cam nebun.

LOVITURĂ

A da (cuiva) o lovitură = a acționa în detrimentul cuiva, producându-i o pagubă, o vătămare.
A da lovitura la lada cu gunoi (arg. și ir.) = a încheia o afacere (bună).
A da lovitura [sau *a da* (rar, *a face*) *o lovitură*] (fam.) = a obține un succes (important) și neașteptat.
A primi o lovitură = a fi supus unei acțiuni care aduce o pagubă, o vătămare.

LOZINCĂ

A da lozinca (înv. și reg.) = a răspunde cu parola cerută.

LUA

A fugi cât îl iau (sau *ține*) *picioarele* (pop. și fam.) = a fugi foarte tare.
A-i lua ciutul (sau *părul*) *foc cuiva* (pop.; fig.) = a fi bătut foarte rău.
A-i lua cuiva apa de la moară (pop.; fig.) = a schimba împrejurările în defavoarea cuiva.
A-i lua cuiva auzul (sau *urechile*) (pop. și fam.) = a asurzi.
A-i lua (cuiva) calea (sau *drumul*) *din picioare* (pop.) = a scuti pe cineva de a mai face un drum.
A-i lua (cuiva) comanda = a înlătura (pe cineva) de la un post de conducere, în special de la comanda unei unități militare; a înlătura pe cineva de la un post de conducere.
A(-i) lua cuiva cuvântul (pop. și fam.) = a întrerupe.
A-i lua (cuiva) durerea (sau *suferința*) = a face pe cineva să simtă pe moment o ușurare.
A-i lua cuiva maul (pop. și fam.) = a face pe cineva să-și piardă cunoștința în urma unei lovituri.
A-i lua cuiva mințile (pop. și fam.) = a face pe cineva să-și piardă judecata.
A-i lua cuiva (o suferință) cu mâna = a face să-i treacă cuiva (o suferință) imediat.
A(-i) lua cuiva ochii (sau *vederea, vederile, văzul, luminile*) (pop. și fam.) = a atrage privirea cuiva, orbindu-l prin frumusețe sau strălucire; a impresiona puternic pe cineva, a ului, a zăpăci.
A-i lua (cuiva) perdeaua de pe ochi = a face pe cineva să vadă clar, să înțeleagă.
A-i lua cuiva piuita (sau *piuitul*) (pop. și fam.) = **a)** a lăsa pe cineva fără replică; **b)** a ucide.
A-i lua cuiva porumbul de pe foc (pop.) = **a)** a dejuca planurile cuiva; **b)** a-i juca cuiva o festă.
A-i lua cuiva respirația (pop. și fam.) = a provoca cuiva o emoție puternică.
A-i lua (cuiva) vopseaua = a bate (pe cineva).
A-i lua cuiva zilele (sau *viața*) = a omorî, a ucide (pe cineva).
A(-i) lua urma cuiva (sau *a ceva*) (pop. și fam.) = a descoperi pe cineva sau ceva căutat.
A i-o lua (cuiva) înainte (sau, pop., *pe dinainte*) = a sosi înaintea cuiva, a întrece (pe cineva).
A i se lua (cuiva) o piatră (sau *o greutate*) *de pe inimă* (sau *de pe suflet*) = a scăpa de o grijă, de o durere, de o suferință etc. chinuitoare.
A i se lua un văl de pe ochi = a începe să vadă, să judece limpede.
A-l lua ceva înainte = a-l cuprinde, a-l copleși.
A-l lua moartea (sau *Dumnezeu* ori, depr., *dracul, naiba*) = a muri.
A-l lua pe „nu" în brațe = **a)** a refuza categoric să facă un lucru; **b)** a nega cu încăpățânare un lucru, chiar împotriva evidenței.
A lua (sau *a o lua*) *(pe cineva) cu binișorul* (sau *cu binele, cu frumosul, cu încetișorul*) = a proceda cu tact, cu blândețe, cu înțelegere, cu bunăvoință, față de cineva supărat, irascibil sau îndârjit, a trata (pe cineva) cu menajamente.
A lua act (de ceva) = **a)** a declara în mod formal că a luat cunoștință de ceva; **b)** a înregistra, a nota (ceva).
A lua aer (pop. și fam.) = a ieși din casă pentru a respira aer proaspăt, a se plimba puțin în aer liber.
A lua afară (înv.) = a nu ține seamă de faptul că...
A lua altă vorbă (sau *a lua pe cineva înainte*) (pop.) = a schimba (cu dibăcie) subiectul unor discuții.

A lua apă (despre ambarcaţiuni) = a avea o spărtură prin care intră apa, a se umple de apă.
A lua apă la galoşi (pop.) = a o păţi.
A lua armele = a se înarma.
A lua aspectul (sau *înfăţişarea*) = **a)** a se prezenta sub aspectul, înfăţişarea etc.; **b)** a da impresia, a părea.
A lua (Avram) cuiva sporul (reg.) = **a)** a împiedica pe cineva să progreseze, să prospere; **b)** a aduce ghinion.
A lua ca din strachină (sau *ca din oală*) (pop. şi fam.) = a face ceva fără nicio dificultate.
A lua caftanul (înv.) = **a)** a deveni domn; **b)** a deveni boier.
A lua ceva asupra sa (sau, înv., *spre sine*) (pop. şi fam.) = a-şi asuma o răspundere, o obligaţie, o vină etc.
A lua (ceva) de nimic = a nu lua în serios, a nu acorda nicio importanţă unui lucru.
A lua (ceva) de (sau *drept*) *bani buni* = a considera că un lucru este adevărat.
A lua (ceva) înapoi (sau *îndărăt*) (pop. şi fam.) = a recupera.
A lua comanda = a fi numit la conducerea unei unităţi sau acţiuni (militare).
A lua credinţă (înv.; fig.) = a gusta din mâncărurile şi băuturile domnitorului pentru a se asigura că nu sunt otrăvite.
A lua cu asprime (sau, reg., *în răspăr*) (pop.) = a trata aspru.
A lua cu hapca (sau *cu japca* ori, înv., *cu jacul*) (reg.) = a-şi însuşi ceva repede şi pe nedrept.
A lua cu mâna (ori *cu căuşul*) *boala* (sau *durerea, suferinţa* etc.) (pop. şi fam.) = a vindeca rapid pe cineva.
A lua cu sufletul său (înv.) = a jura.
A lua (cuiva) măsura = a măsura diferite dimensiuni ale cuiva în vederea confecţionării unor haine.
A lua cuiva pâinea (sau, înv. şi reg., *pita*) *de la gură* (pop. şi fam.) = a lăsa pe cineva muritor de foame.
A lua cuiva viaţa (sau *sufletul, zilele*) (ori *a lua mirul cuiva*) (pop. şi fam.) = a ucide.
A lua cuiva vorba din gură (fam.) = a spune tocmai ce voia să spună altcineva.
A lua cunoştinţă = a deveni ceva cunoscut pentru cineva.
A lua de cuvânt (înv.) = a asculta de cineva.
A lua de suflet (un copil) = a înfia.
A lua din (sau *de*) *scurt pe cineva* (pop. şi fam.) = a obliga pe cineva să se justifice.
A lua doliu (sau *haine de jale*) (pop.) = a se îmbrăca în negru.
A lua drumul (fig.) = a umbla fără ţintă.
A lua drumul uliţei (fig.; cu determinări care arată o orientare, o preocupare) = a se apuca de...
A lua fiinţă = a se înfiinţa.
A lua foc = a se aprinde; a se supăra foarte rău.
A lua foc cu gura (pop.) = a face tot posibilul.
A lua focul (sau *cărbunele*) *cu mâna altuia* (pop.) = a se folosi de cineva într-o situaţie dificilă.
A lua frica cuiva (sau *a ceva*) (ori, reg., *cu fricǎ*, înv., *a lua de fricǎ*) (pop. şi fam.) = a se teme de cineva (sau de ceva).
A lua grânele la mână (reg.) = a vântura grânele.
A lua hainele la purtare (pop.) = a îmbrăca în toate zilele hainele de sărbătoare.
A lua hasnă (sau *folos*) *din ceva* = a profita de ceva.
A lua în (sau *a*) *nume de bine* (sau *de rău*) (fig.) = a judeca (ne)favorabil.
A lua în cap (pop.) = **a)** a pricepe; **b)** a începe să facă un lucru cu entuziasm; **c)** a se încăpăţâna.
A lua în lături (înv.) = a respinge.
A lua în nume de rău = a considera un lucru ca rău.
A lua în parte (reg.; despre pământ) = a lua în arendă, dând proprietarului jumătate din recoltă.
A lua în porneală (reg.) = a mâna oile la păşune.
A lua în spângi (reg.) = a bate.
A lua întru minte (reg.) = **a)** a ţine seamă de ceva, a considera; **b)** a înţelege.
A lua jăratic cu mâna altuia = a întreprinde o acţiune riscantă folosind o altă persoană.
A lua la bord (pop. şi fam.; glumeţ) = a bea.
A lua la briptă (reg.) = a bate pe cineva, tăindu-l cu cuţitul.
A lua la bulane (pe cineva) (arg.) = **a)** a ironiza, a batjocori (pe cineva); **b)** (despre poliţişti) a bate (pe cineva) cu bastonul.
A lua la cunoştinţă = a fi înştiinţat.
A lua la dans (arg.; despre poliţişti) = a interoga, a lua la întrebări un infractor.
A lua la depănat (sau *la descântat*) (reg.) = a mustra.
A lua la joc (sau *la dans*) (pop. şi fam.) = a invita la dans.
A lua la (sau *în*) *tărbacă* (înv.) = a bate rău pe cineva.
A lua la măsea (pop. şi fam.) = a bea peste măsură.
A lua la mijloc = a ironiza, a batjocori (pe cineva).
A lua la mişto = **a)** a dojeni; **b)** a-şi bate joc de cineva, a lua în râs, în zeflemea.
A lua la pocealâ (arg.) = a bate foarte tare pe cineva, desfigurându-l.
A lua la prăvălie (arg.) = a lua pe sus, la poliţie.
A lua la rost (sau *la refec, la rapanghel, la trei păzeşte*) (pop.) = a reproşa, a certa.
A lua la (sau *a-i lua cuiva*) *dopros* (reg.) = a interoga pe cineva.
A lua la sigur (pop.) = a ataca pe cineva cu dovezi evidente, fără a-i lăsa posibilitatea de a se eschiva.
A lua la tangou (arg.) = **a)** a critica; **b)** (despre poliţişti) a interoga.

A lua lecții = a studia o disciplină cu ajutorul unui profesor.
A lua loc = a se așeza.
A lua lucrurile (așa) cum sunt = a se împăca cu situația.
A lua luleaua neamțului = a se îmbăta.
A lua mana de la vite (reg.; în superstiții) = a face ca vitele să nu dea lapte.
A lua masa = a sta la masă, a mânca.
A lua mălai (arg.) = a da lovitura, a se umple de bani.
A lua măsuri = a acționa în vederea realizării unui scop.
A lua o afacere în mână (pop. și fam.) = a începe o treabă pentru a o duce la bun sfârșit.
A lua o gustare = a servi în fugă o mâncare ușoară.
A lua (o lucrare) cu ruptu (pop.) = a face o lucrare cu bucata.
A lua o mină bună (pop. și fam.) = a arăta mai bine la față.
A lua o năframă (înv. și reg.) = a fi ocărât.
A lua o notă bună (sau *rea*) = a obține o notă bună (sau rea).
A lua o trântă = a se împiedica și a cădea.
A lua obiceiul (sau *năravul*) = a (se) obișnui să...
A lua ofu cuiva = a ucide, a omorî.
A lua pasărea din zbor (pop.) = **a)** a doborî (din zbor) o pasăre cu săgeata sau glonțul; **b)** se spune despre un vânător foarte bun.
A lua pe cineva așa (pop.) = a vorbi urât cu cineva; a repezi.
A lua pe cineva (ceva) de (sau *drept*)... (pop. și fam.) = a considera pe cineva sau ceva altceva sau altcineva; a confunda.
A lua pe cineva ceva înainte (pop.) = a copleși.
A lua (pe cineva) cu amenințări = a amenința (pe cineva).
A lua pe cineva cu bâta (sau *ciomagul, topoarele, mătura* etc.) (pop.) = a ataca pe cineva cu bâta, ciomagul, topoarele, mătura etc.
A lua (pe cineva) cu binele (sau *cu binișorul, cu frumosul*) = a trata (pe cineva) cu menajamente, a proceda cu tact (față de cineva).
A lua pe cineva cu cuvântul (pop.) = a duce cu vorba.
A lua pe cineva cu furca (cea) lungă (pop.) = a certa.
A lua (pe cineva) cu mângâierile [sau, refl., *a se lua (pe lângă cineva) cu binele*] = a mângâi (pe cineva) (pentru a-i câștiga bunăvoința).
A lua (pe cineva) cu răul = a trata (pe cineva) cu asprime, a se purta rău (cu cineva).
A lua (pe cineva) cu resteul (sau *cu reteveiul*) = a trata (pe cineva) cu asprime, a amenința, a bate (pe cineva).
A lua (pe cineva) de departe (sau *în sus, în jos*) (reg.) = a începe cu cineva o discuție pe ocolite cu scopul de a obține ceva de la el, de a-i comunica ceva neplăcut etc.
A lua (pe cineva) de grumaz (înv. și reg.) = a face pe cineva prizonier.
A lua pe cineva de olac (reg.) = a grăbi pe cineva.
A lua (pe cineva) (de) părtaș (sau *tovarăș*) = a lua (pe cineva) ca asociat într-o întreprindere.
A lua pe cineva de tuluc (reg.) = a părui pe cineva.
A lua (pe cineva) (sau, rar, *ceva*) *dracul* (sau *toți dracii, mama dracului, naiba*) = **a)** a se prăpădi, a muri; **b)** a o păți rău.
A lua pe cineva gura pe dinainte (sau *înainte*) (pop. și fam.) = a vorbi prea mult, spunând lucruri care nu ar fi trebuit rostite.
A lua (pe cineva sau *ceva) în bătaie de joc* (sau *în râs, peste picior, în balon, în bășcălie*, pop., *în pleasnă, în pleasna biciului, în zeflemea*) = a râde de cineva sau de ceva, a-l ironiza; a-și bate joc.
A lua pe cineva în gură (sau *în cap*) (fig.) = a vorbi de rău pe cineva, a bârfi; (fig.) a critica pe cineva.
A lua (pe cineva) în (pe) gurgui (reg.) = a alunga.
A lua pe cineva la goană (sau *pe* ori *la fugă* sau *la fugărit*) (pop. și fam.) = a goni pe cineva.
A lua (pe cineva) în primire = **a)** a ține (pe cineva) sub observație, sub supraveghere; **b)** a certa, a mustra (pe cineva), a-i face reproșuri.
A lua (sau *a apuca*) *(pe cineva) în unghii (în unghie* sau *în colți și-n unghii)* (reg.) = **a)** a pune stăpânire pe cineva; **b)** a certa foarte tare, violent pe cineva.
A lua (pe cineva sau *ceva) la că(u)tare* (sau *la ochi*) = **a)** a remarca; **b)** a ține pe cineva sub observație, suspectându-l de ceva rău.
A lua (pe cineva) la cherestea (arg.) = a bate (pe cineva).
A lua (pe cineva) la coarda sensibilă = **a)** a înduioșa, a impresiona pe cineva; **b)** a flata pe cineva.
A lua (pe cineva) la (sau *în*) *armată* = a înrola un recrut.
A lua (pe cineva) la încins (arg.) = a bate (pe cineva).
A lua (pe cineva) la rost (sau *la trei parale, la refec, la trei păzește, la socoteală, împrejur*, reg. *la ghermete* etc.) (pop. și fam.) = a mustra (pe cineva), a-i cere socoteală pentru ce a făcut.
A lua (pe cineva) la sentiment = a apela la sensibilitatea cuiva, a înduioșa (pe cineva).
A lua pe cineva moartea (sau *Dumnezeu* ori *dracul* sau *mama dracului*) [ori, înv., *a se lua de pe pământ* sau *a-și lua cale(a) spre drumul veșniciei*] (pop. și fam.) = a muri.
A lua (pe cineva) pe coarda razachie = a apela la sensibilitatea cuiva, a înduioșa pe cineva.
A lua (pe cineva) pe departe = a începe (cu cineva) o discuție pe ocolite, cu scopul de a obține ceva de la el sau de a-i comunica ceva neplăcut.
A lua pe cineva pe garanție [sau *pe* (înv., *în*) *chezășie, pe credință*] (pop.) = a garanta pentru cineva.
A lua (pe cineva) pe nepusă masă (sau *a lua pe cineva pe nepregătite*) (reg.) = a nimeri peste cineva fără veste, fără să fie așteptat.

A lua pe cineva pe pricopseală (pop.) = a ține pe cineva pe lângă sine pentru a-l ajuta.
A lua (pe cineva) pe sus = a duce (pe cineva) cu forța, a aresta (pe cineva).
A lua (pe cineva) rău (sau *cu răul*) (pop.) = a se purta urât cu cineva.
A lua (pe cineva) sub ocrotire (sau *sub aripa sa*) = a ocroti (pe cineva).
A lua pe credință (pop.) = a lua pe datorie.
A lua pe sus (pop. și fam.) = a duce pe cineva cu sine, fără voia acestuia.
A lua plasă (sau *țeapă*) = a se păcăli.
A lua poziția ghiocel (în limbajul adolescenților) = a sta cu capul în pământ, cu bărbia în piept.
A lua primire de (înv.) = a accepta.
A lua prin surprindere (pe cineva) = a surprinde pe cineva.
A lua (sau *a prinde*) *(pe cineva) ca din oală* = a prinde pe cineva foarte ușor.
A lua purceaua (sau *prepelița*) *de coadă* (fam.) = a se îmbăta.
A lua pușca la ochi (sau *la cătare*) = a pune arma în poziție de tragere, a se pregăti să tragă cu arma; a ochi.
A lua puterea = a prelua conducerea unei armate, instituții, a unui stat etc. (prin abuz, lovitură de stat etc.).
A lua (cuiva) sânge (înv. și pop.) = a face cuiva o incizie, lăsând sângele să curgă, în scop terapeutic.
A lua țuicomicină (pop. și fam.) = a se trata de răceală cu băuturi spirtoase.
A lua un lucru în preț (înv.) = a accepta un lucru în loc de bani, pentru o datorie.
A lua (un lucru) în primire = a primi un lucru, asumându-și răspunderea pentru buna lui păstrare.
A lua un nou aspect (sau *o nouă formă*) = a se transforma.
A lua urma (despre vânat, infractori etc.) = a afla date despre locul în care se află.
A lua vânt = a porni razna, scăpând de sub controlul conducătorului.
A lua veste (sau *scrisoare, răspuns* etc.) = a primi veste (sau scrisoare, răspuns etc.).
A luat-o! (despre o mașină cu pană de motor) = motorul a început să funcționeze,
A lua vorba mai înainte (pop.) = a continua vorba.
A (nu) lua (ceva sau *pe cineva) în serios* = a (nu) trata un lucru sau pe cineva cu seriozitate.
A nu lua nici rouă în gură = a nu mânca absolut nimic.
A nu-și lua ochii (de la cineva sau *de la ceva)* = a privi insistent (pe cineva sau ceva).
A nu ști cum să(-l) iei (pe cineva) = a nu-ți putea forma o imagine clară despre personalitatea cuiva.
A nu ști de unde să-l iei = a nu-ți aduce aminte în ce împrejurare ai cunoscut pe cineva.
A o lua așa (pop.) = a considera un lucru așa cum este.
A (o) lua cu gura înainte (pop.) = a răspunde fără a lăsa pe altul să vorbească.
A o lua de bună (fam.) = a considera că este așa cum se spune sau cum pare.
A o lua de coadă (pop. și fam.) = a se pune pe treabă.
A o lua din loc (sau *la picior*) = a pleca repede de undeva.
A o lua hăbânca (reg.) = a vagabonda.
A o lua în gât (pop.) = a face un lucru împotriva rațiunii sau a sfatului cuiva.
A o lua în glumă (fig.) = a socoti drept glumă.
A o lua în gură (trivial; despre femei) = a face sex oral.
A (o) lua în nas (sau *a lua peste nas*) (pop.) = a primi mustrări aspre.
A o lua în pornealâ (reg.) = a porni la păscut.
A o lua înainte = a merge înaintea altuia sau a altora (pentru a-i conduce).
A o lua înainte (cu ceva) = a da semnalul, a începe.
A o lua înainte (sau *a-și lua drumul înainte*) (fam.) = a continua.
A o lua la dreapta (sau *la stânga*) = a coti la dreapta sau la stânga.
A o lua la fugă (sau *la sănătoasa*) = a porni în fugă; a o rupe la fugă.
A o lua la galop (sau *la trap, la pas*) = a porni la galop (sau la trap, la pas).
A o lua la măsea (sau *la mustață*) = a bea peste măsură.
A o lua la moacă = a primi o bătaie zdravănă.
A o lua la ochi = **a)** a primi o bătaie zdravănă; **b)** a suferi un afront.
A o lua la papuc (sau *la picior, la sănătoasa*) = a fugi.
A o lua la (sau *pe*) *picior* (pop. și fam.) = a porni la drum lung.
A o lua la (sau *pe*) *picior* [ori *a o lua la sănătoasa* (sau *la goană*) ori *a-și lua picioarele la spinare* (sau *pe umeri*) sau, înv., *a o lua la papuc* ori *a-și lua papucii*)] (pop. și fam.) = **a)** a fugi (din toate puterile); **b)** a pleca repede (și pe furiș) de undeva.
A o lua la vale (despre prețuri) = a scădea.
A o lua moldovenește (reg.) = a acționa fățiș și ferm.
A o lua pe altă cale (fig.) = a se abate de la drumul cel bun.
A o lua pe arătură (sau *pe câmpii, pe mirișe*) (ir.) = a devia de la subiectul unei discuții.
A o lua pe coajă (sau *pe cocoașă, la ceafă*) (pop. și fam.) = **a)** a primi o bătaie zdravănă; **b)** (în sport) a pierde, a fi învins.
A o lua pe după piersic (pop.) = a spune (ceva) pe ocolite; a căuta un subterfugiu.
A o lua pe ocolite (sau *pe departe*) = a evita să spună direct un adevăr.

A o lua pe ulei = a consuma, în mod excesiv, băuturi alcoolice; a se îmbăta.

A (o) lua (pe) urma cuiva (fam.) = **a)** a semăna cu cineva; **b)** a îmbrăţişa aceeaşi meserie, aceleaşi preocupări cu cineva.

A o lua peste bot = **a)** a primi o bătaie zdravănă; **b)** a fi ridiculizat în mod public.

A o lua peste câmp (pop. şi fam.) = a se abate de la subiectul vorbirii; a aiura.

A o lua razna = **a)** (fig.) a o lua pe o cale greşită; **b)** a înnebuni.

A (se) lua aminte = a fi atent la cineva sau ceva, a cerceta, a observa.

A se lua cu cineva = **a)** a pleca la drum cu cineva; **b)** a se întovărăşi, a se asocia cu cineva.

A se lua (cu cineva) la clanţă = a se certa (cu cineva).

A se lua (cu cineva) la harţă = a se certa cu cineva.

A se lua (cu cineva) la trântă = a se lupta (cu cineva) corp la corp.

A se lua cu cineva (sau *cu ceva*) =a-şi petrece vremea cu cineva (sau cu ceva) şi a uita de o grijă, de o preocupare; a se distra.

A se lua cu gândul = a cădea pe gânduri, fiind absent la cele din jur.

A (se) lua cu luleaua (neamţului) (sau *a lui Dumnezeu*) [ori, reg., *a lua purceaua* (sau *bitia*) *de coadă* sau, pop., *a lua apă la cap* (ori *a o lua în cap*)] = a se îmbăta.

A se lua cu mâinile de cap (sau *de păr*) (pop. şi fam.) = a fi îngrozit de ceva.

A se lua cu una, cu alta (fam.) = a vorbi de toate, din una în alta, din discuţie în discuţie.

A se lua cu vorba (sau *cu ziua târgului*) = a se antrena într-o conversaţie, uitând de treburi.

A se lua de cap (sau *de piept*) *cu cineva* (pop.) = a se certa violent cu cineva, a se bate, a se încăiera.

A se lua de cineva (fam.) = **a)** a fi ocupat cu cineva; **b)** a începe să se certe cu cineva.

A se lua de ochi cu... (pop.) = a se îndrăgosti de cineva.

A se lua de (sau *la*) *ceva* (pop. şi fam.) = a se apuca de ceva.

A se lua de (sau *pe*) *gânduri* (ori *de mirare*) (pop.) = **a)** a fi cuprins (de gânduri sau) de mirare; **b)** a începe să fie îngrijorat, a se îngrijora, a se nelinişti.

A se lua de gât cu cineva (pop. şi fam.) = a fi prieten la cataramă cu cineva.

A se lua de mână cu cineva (pop. şi fam.) = a avea aceleaşi obiceiuri.

A se lua dragi = a se îndrăgosti.

A se lua (după cineva sau *ceva)* (fam.) = **a)** a merge în urma cuiva sau a ceva; **b)** a merge împreună cu cineva, a însoţi; **b)** a fugi după cineva; a asculta de cineva; **c)** a imita pe cineva; **d)** (fig.) a-i păsa de cineva.

A se lua (împreună) cu cineva (înv. şi pop.) = **a)** a pleca la drum împreună cu cineva; **b)** (pop.) a se întovărăşi cu cineva; **c)** (pop.) a se ataşa de cineva.

A se lua în coarne cu cineva (pop. şi fam.) = a se certa cu cineva.

A se lua în (sau *de*) *gură (cu cineva)* = a se certa cu cineva.

A se lua într-o parte (înv.; despre grupuri de persoane) = a se izola de ceilalţi.

A se lua la ceva (pop.) = a se îndemna la ceva.

A se lua la (sau *de*) *vorbă cu cineva* (pop.) = a intra în vorbă cu cineva.

A se lua la sfadă (sau *la ceartă, la harţă* etc.) = a se certa.

A se lua pre cineva (înv.; fig.) = a apela la cineva.

A (se) lua pe (lângă) cineva cu binele (rar *bine*) [sau *cu binişorul* (ori *cu buna*), *cu frumosul* sau *încet (încetişor* ori *cu încetişorul)*] (pop.) = a proceda cu blândeţe, înţelegere sau bunăvoinţă faţă de cineva supărat sau irascibil.

A striga [sau *a ţipa, a răcni* ori *a se văita cât îţi* (sau *te*) *ia gura*] (pop. şi fam.) = a striga foarte tare.

A-şi lua (aşa) în cap (pop. şi fam.) = a face de capul său, fără să asculte de nimeni.

A-şi lua calea în picioare (înv. şi pop.) = a pleca.

A(-şi) lua câmpii (pop. şi fam.) = a pleca la întâmplare, fără niciun ţel (de disperare, de durere etc.); a ajunge la disperare.

A-şi lua de gânduri (pop.) = a fi dezamăgit de ceva sau cineva.

A-şi lua gândul de la... (fig.) = a nu se mai gândi la...

A-şi lua gura de pe cineva (pop.; fig.) = a nu mai certa pe cineva.

A-şi lua lumea-n cap (fam.) = a pleca undeva (departe), părăsindu-şi totul (din cauza unor necazuri).

A-şi lua măsuri (pop.) = a se proteja.

A-şi lua nasul la purtare = a se obrăznici.

A-şi lua nădejdea (de la cineva sau de la ceva) (pop.) = a renunţa la cineva sau ceva, a nu mai spera.

A-şi lua numele de la... (înv., *naşterea*) (pop. şi fam.) = **a)** a se trage din...; **b)** a purta un nume care aminteşte de...

A-şi lua o grijă de pe cap (pop. şi fam.) = a scăpa de o grijă.

A-şi lua ochii de la (sau *de pe*) *ceva* (pop. şi fam.; fig.) = a se uita în altă parte.

A-şi lua pălăria (din sau *de pe) cap* = a saluta.

A-şi lua picioarele la spinare (sau *călcâiele de-a umere*) [sau *a-şi lua uşa-n cap* (ori *în spate*)] (pop. şi fam.) = a pleca (repede) de undeva.

A-şi lua poalele în brâu (reg.) = a depăşi orice limită.

A-şi lua rămas-bun (sau *ziua-bună* etc.) (pop. şi fam.) = a se despărţi de cineva, rostind cuvinte de rămas-bun.

A-şi lua răspunderea = a se declara şi a se socoti răspunzător de ceva.
A-şi lua rândul (pop.) = a se aşeza în şir.
A-şi lua seama (sau *a-şi lua de seamă*) = a se răzgândi.
A-şi lua (singur) viaţa (sau *zilele*) = a se sinucide.
A-şi lua tălpăşiţa (sau *catrafusele*) (ori, reg., *tălpăşiţele, teşchereaua, tărăbuţele* sau *funia în traistă*) (reg.) = a pleca repede dintr-un loc (de frică sau de ruşine).
A-şi lua timp (pop.) = a-şi face timp pentru a îndeplini ceva.
A-şi lua traista în băţ = a pleca, a porni la drum.
A-şi lua traista şi ciubucul (reg.), se zice despre un om foarte sărac care pleacă fără să aibă ce duce cu el.
A-şi lua valea = a pleca repede, a fugi de undeva.
A-şi lua vorba înapoi (pop. şi fam.) = a se răzgândi.
A-şi lua zborul = **a)** a porni în zbor; **b)** (fig.) a pleca repede; **c)** a părăsi (o rudă, un prieten) stabilindu-se în altă parte; **c)** (fig.) a pleca în grabă; **b)** a fugi din ascunzătoare; a scăpa de o razie.
A-şi lua zilele (sau *viaţa*) = a se sinucide.
A-şi lua ziua bună = a se despărţi de cineva, rostind cuvinte de rămas-bun.
A şi-o lua asupră (înv.) = a băga în cap.
A şi-o lua în traistă (pop.) = a-şi însuşi ceva.
A şti cum să(-l) iei = a avea tact în relaţia cu cineva; a şti să manipuleze pe cineva (în folos propriu).
A umbla cu „ia-mă nene" = a face autostopul.
Ia-l, dacă ai de unde (sau *de unde nu-i*), se zice despre cineva sau despre ceva care nu se mai află acolo unde era mai înainte.
Ia-l de unde nu-i (pop. şi fam.), se spune despre cineva care nu se află la locul lui.
Ia pasărea din zbor, se spune despre un vânător care este foarte bun ochitor.
L-a luat dracul (sau *mama dracului, naiba*), se spune când cineva este într-o situaţie critică sau la capătul puterilor (din cauza unui efort prea mare).
Nu mă lua aşa! (pop.) = nu-mi vorbi în felul acesta! nu mă trata aşa!
Parcă a luat în arendă vorba (pop. şi fam.), se spune despre cineva care nu lasă şi pe alţii să vorbească.
Poţi să te iei de mână cu el = ai aceleaşi apucături ca el.
Străluceşte de-ţi ia ochii, se spune despre ceva care te orbeşte prin strălucire, care te impresionează puternic.

LUARE

Luare în considerare (sau *în consideraţie*) = atenţie acordată unei circumstanţe, punctului de vedere al cuiva etc.

LUAT

De luat aminte = de observat cu atenţie.

LUĂTURĂ

N-are luătură (reg.) = **a)** se spune despre caii sau vitele care refuză să facă o muncă grea; **b)** se spune despre oamenii care nu au spor la vorbă sau la treabă.

LUCERNĂ

A scăpa în lucernă (pop.) = a se îmbăta.

LUCI

A-i luci ochii departe (pop. şi fam.) = a dori altceva decât ceea ce i se oferă.

LUCIT, -Ă

A fi sărac lucit pământului (pop.) = a fi foarte sărac.

LUCIU, -IE

A fi sărac luciu (pop.) = a fi foarte sărac.
Sărăcie lucie (sau *cu luciu, neagră*) = sărăcie mare, totală.

LUCRA

A lucra (pe cineva) în foi de viţă (sau *pe la spate*) (pop. şi fam.) = **a)** a unelti împotriva cuiva cu multă abilitate şi şiretenie, fără ca cel vizat să simtă; **b)** a manipula (pe cineva).
A lucra extern (arg.; în limbajul hoţilor care au şi o sursă legală de venit) = a fura în timpul liber.
A nu avea ce lucra (Trans.) = a face un lucru care putea fi sau trebuia evitat, a nu-şi vedea de treabă.

LUCRARE

A pune în lucrare = a începe executarea, a pune în practică.

LUCRU

A avea (de) lucru (cu cineva) = **a)** a avea treabă, a fi (foarte) ocupat; **b)** a avea o ocupaţie, a fi în slujbă; **c)** (reg.) a avea de luptat, a avea dificultăţi (cu cineva), a avea de furcă cu cineva.
A da de lucru = **a)** a da cuiva să muncească; **b)** (p. ext.) a crea dificultăţi cuiva.
A fi în lucru = a fi în curs de fabricare, de executare, de elaborare.
A fi lucru (înv.) = a (se) pune în practică, a (se) înfăptui, a (se) realiza.
A(-i) scăpa un lucru printre degete = a nu reuşi într-o întreprindere.
A nu avea de lucru = **a)** a nu avea, a nu găsi ce sau unde să muncească; **b)** (fam.) se spune când cineva nu-şi vede de treabă sau face un lucru nelalocul lui, nepotrivit.
A nu se omorî cu lucrul (sau *cu munca, cu treaba*) = a nu munci la nivelul real al propriilor posibilităţi; a munci puţin.
A pune (pe cineva) la lucru = a sili pe cineva să muncească.
A scoate (sau *a duce*) *lucrul la cap(ăt)* = a ajunge la un rezultat satisfăcător.
A se pune pe lucru (sau *a se apuca de lucru*) = a începe să muncească, dându-şi tot interesul.
A-şi face de lucru (cu cineva sau *ceva)* = **a)** a-şi pierde vremea cu o treabă lipsită de importanţă sau cu o persoană care creează dificultăţi; **b)** a părea că lucrează; **c)** a-şi crea singur încurcături.
A-şi scutura (sau *a-şi spăla*) *mâinile de un lucru* = a refuza asumarea responsabilităţii pentru o faptă.

A-şi ţine lucrul (sau *lucrurile*) *pe sus* (sau *înalte*) (înv.) = a fi ambiţios.
A vedea lucrurile în negru = a fi pesimist.
A vedea lucrurile în roz = a fi (exagerat) de optimist.
Bun lucru (înv.) = a) formulă de salut; b) formulă de aprobare.
Frumos, lucru mare = foarte frumos.
Lucru de nimic = fapt lipsit de importanţă, ceva fără însemnătate.
Lucru mare = ceva rar, deosebit, realizare de valoare.
Lucru rău (sau *prost*) (fam.) = se spune unei persoane (sau despre o persoană) de care suntem nemulţumiţi (sau care nu e bună de nimic).
Nu-i lucru curat = este ceva la mijloc; a intervenit ceva anormal, nefiresc.
Se vede lucru = se deduce.

LULEA

A ajunge (sau *a rămâne*) *la lulele* (reg.) = a sărăci.
A da (sau *a turti*) *(cuiva) luleaua în* (sau *sub*) *nas* (reg.) = a dispreţui, a nesocoti.
A fi beat (sau *făcut*) *lulea* (pop. şi fam.) = a fi foarte beat.
A fi îndrăgostit (sau *amorezat*) *lulea* (pop. şi fam.) = a fi foarte îndrăgostit.
A fi (sau *a se face, a se îmbăta*) *lulea* (pop. şi fam.) = a se îmbăta foarte tare.
A fura (sau *a apuca, a lua, a prinde, a pupa, a turti*) *luleaua neamţului (cu zale cu tot)* (sau *a se lua cu luleaua lui Dumnezeu* ori *a se afuma cu luleaua*) (pop.) = a se îmbăta foarte tare.
A-i bate luleaua pe datorie (reg.) = a supăra pe cineva.
A-i da (cuiva) cu luleaua în nas (rar) = a nesocoti, a dispreţui (pe cineva).
A(-i) da (cuiva) luleaua prin cenuşă (pop.) = a-l face de râs.
A nu-i arde cuiva nici luleaua = a-i merge cuiva foarte rău.
A scoate luleaua de la ciubuc = a-şi schimba atitudinea; a se înfuria.
Trei lulele (sau *de doi bani*) (depr.) = a) ieftin; b) de calitate inferioară.

LUMÂNARE

A arde (pe cineva) lumânarea la deget (rar) = a fi constrâns de împrejurări.
A căuta ceartă (sau *bătaie*) *cu lumânarea* (pop. şi fam.) = a căuta un motiv, un pretext de ceartă, a dori să se certe cu orice preţ.
A căuta (pe cineva sau *ceva) cu lumânarea* = a căuta (pe cineva sau ceva) cu multă stăruinţă.
A fi cu lumânarea în mână (pop.) = a fi în pragul morţii.
A-i sufla (cuiva) în lumânare (pop. şi fam.) = (a pricinui sau) a dori cuiva moartea.
A(-i) ţine (cuiva) lumânarea (sau *lumina*) (pop.) = a) a fi naş la cunună; b) a sta la căpătâiul cuiva, a veghea pe cineva în ultimele clipe ale vieţii (ţinându-i lumânarea aprinsă).
A lua mucul lumânării (reg.) = a lua puţin din ceva.
A mânca mucul lumânării (reg.) = a fi în mare pericol.
A muri (sau *a se stinge*) *fără lumânare* (pop.) = a muri pe neaşteptate.
A se arde ca musca la lumânare (pop.) = a se înşela.
A-şi mânca lumânarea cu feştilă cu tot (pop.) = a-şi pierde onoarea.
A umbla cu lumânarea (după)... (pop.) = a insista mult într-o acţiune.
Drept ca lumânarea = foarte drept.
Pe la aprinsul lumânărilor (pop.) = pe înserate.

LUME

A ajunge (sau *a fi*) *de râsul lumii* (pop. şi fam.) = a) a ajunge (sau a se afla) într-o situaţie degradantă; b) a se face de râs.
A da (cuiva) drumul în lume = a da cuiva libertatea să plece.
A dormi (sau *a adormi*) *ca dus* (sau *ca duşii*) *de pe lume* = a dormi (sau a adormi) adânc.
A face lumea dragă (reg.) = a face farmece sub pretextul de a procura cuiva fericirea.
A fi de beleua lumii = a fi excentric, sau comic.
A fi în lume (înv.) = a întreţine relaţii sociale.
(A fi) în rând cu lumea (sau *în rândul lumii*) (pop. şi fam.) = a) (a fi) la fel ca ceilalţi; b) (a fi) cu rost, aşezat.
A fi în (sau *pe* sau *a trăi pe*) *lume* (pop.) = a fi în viaţă, a exista.
A fi om (sau *femeie*) *de lume* (reg.) = a-i plăcea societatea şi petrecerile.
A fi pătruns de-ale lumii (reg.) = a avea experienţa vieţii.
A(-i) fi cuiva lume(a) albă (sau *dragă, bună*) (pop.) = a fi mulţumit, fericit.
A-i fi (cuiva) lumea dragă = a) a-i plăcea (cuiva) să trăiască; b) a-i fi foarte plăcut să...
A-i părea lumea vânătă (pop.) = a fi foarte trist.
A ieşi la lume (pop.) = a ajunge la lumină, la loc deschis.
A ieşi (sau *a scoate capul*) *în lume* = a apărea în societate, a începe să frecventeze societatea.
A intra în gura lumii = a ajunge subiect de bârfă.
A lua lumea de-a lungul (şi de-a latul) (sau *a umbla prin lume* ori *a cutreiera lumea* sau *a înconjura lumea toată*) (pop.) = a călători mult şi în locuri diferite, a colinda, a cutreiera.
A nu-i fi dragă lumea = a fi sătul de viaţă
A nu mai şti de lume dragă (pop.) = a nu mai fi fericit.
A nu şti pe ce lume e (sau *se află*) = a) a nu avea conştiinţă clară; b) (fam.) a nu şti nimic din ce se întâmplă în jurul lui; c) (fam.) a fi foarte aiurit; d) (fam.) a fi foarte fericit.

A o duce ca vai de lume = a avea o situație materială precară.
A purta lumea pe degete = **a)** a înșela oamenii; **b)** a-și bate joc de oameni.
A rupe gura lumii (sau *a târgului*) = a uimi cunoscuții cu o realizare deosebită.
A se bate pe burtă cu toată lumea = a fi exagerat de sociabil.
A se duce (fiecare) în lumea lui (pop.) = a-și vedea (fiecare) de treburile sale.
A se duce în lumea albă (pop.) = a se duce departe, ca să nu-i dea cineva de urmă.
A se duce (sau *a fugi, a pleca*) *în lume* (sau *în toată lumea, în lumea largă*) (ori *a-și lua lumea-n cap* (pop. și fam.) = a pleca departe, fără să se știe unde, de obicei pentru a scăpa de un necaz.
A se hârși cu lumea = a se deprinde cu necazurile, cu supărările, cu nevoile.
A se lua (sau *a se da*) *după lume* (reg.) = a face cum fac alții.
A(-și) lua lumea (sau *averea*) *în cap* (sau *în traistă*) (pop. și fam.) = a pleca (departe) părăsind totul (mai ales din cauza unor supărări mari, a unor necazuri etc.).
A trece în lumea drepților = a muri, a deceda.
A trimite (pe cineva) pe lumea cealaltă = a omorî, a ucide.
A umbla prin lume (sau *a cutreiera lumea*) = a călători mult și în locuri diferite, a colinda.
A veni pe lume = a se naște; a vedea lumina zilei.
Ca lumea = excelent, formidabil.
Că (doar) nu piere lumea (pop.), se spune atunci când vrei să convingi pe cineva că un anumit lucru nu e prea greu de făcut sau că nu cere un sacrificiu sau o grabă mare.
Când ți-e lumea mai dragă = **a)** când te simți mai fericit; **b)** când nu te aștepți la ceva neplăcut.
Cât (e) lumea (și pământul) = **a)** veșnic, totdeauna; **b)** (în construcții negative) niciodată, nicăieri.
De când e lumea (și pământul) = **a)** de (sau din) totdeauna; **b)** (în construcții negative) niciodată.
De ochii lumii (sau *soacrei*) = **a)** superficial; **b)** pentru a salva aparențele, pentru a face o impresie bună.
De râsul lumii (sau *curcilor, găinilor*) = ridicol, penibil.
Dus pe ceea lume (sau *din lume*) = mort.
În (sau *din*) *fundul lumii* [sau *(de) peste lume*] = (de) foarte departe.
În (sau *prin*) *toată lumea* (sau *lumea toată*) = pretutindeni, peste tot.
Lume(a) de pe lume [sau *lumea toată* ori *o lume (toată, întreagă)*] = mulțime nenumărată, foarte mulți oameni.
(Nici) pentru toată lumea (sau *pentru nimic în lume*) = cu niciun preț.
Nu știe pe ce lume e (sau *se află*), se spune despre cineva care nu-și dă seama de ceea ce se întâmplă în jurul său.
O lume (toată sau *întreagă)* = oameni mulți, o mulțime de persoane.
Om de lume = persoană mondenă.
Parcă toată lumea e (sau *ar fi*) *a lui*, se spune despre cineva care este foarte fericit, care nu mai poate de bucurie, de fericire.
Până-i lumea = veșnic; (în construcții negative) niciodată.
Pentru nimic în lume (sau *nici pentru toată lumea*) = cu niciun preț, sub niciun motiv.
Zi-i lume și te mântuie! (pop. și fam.) = asta e! n-ai ce(-i) face!

LUMINA

A lumina (cuiva) calea (sau *drumul*) = a călăuzi, a conduce spre țintă.
A se lumina de (sau *a*) *ploaie* = (pop.; despre cer, văzduh) a căpăta o lumină difuză care anunță venirea ploii.
A se lumina de ziuă (pop. și fam.) (sau, înv., *a lumina ziua*) = **a)** a se face ziuă; **b)** a se însenina.
A se lumina la față (sau *la chip*) = **a)** a căpăta o expresie de mulțumire, de bucurie, a se însenina la față; **b)** a arăta mai bine decât înainte.

LUMINĂ

A aprinde lumina (reg.) = a înțelege.
A arunca (sau *a răspândi*) *(o) lumină (asupra unei chestiuni)* [sau *a aduce (o) lumină (într-o chestiune)*] = a lămuri, a clarifica (o problemă).
A căuta ceartă cu lumina (sau *cu lumânarea*) (pop. și fam.) = a căuta ceartă cu orice preț.
A da (sau *a scoate, a ieși*) *la lumină* = **a)** a scoate pe cineva dintr-o încurcătură; **b)** (pop.) a ajuta pe cineva să dobândească o situație.
A face apel (sau *a apela*) *la lumina cuiva* = a cere părerea unei persoane competente în materie.
A face economie de lumină (glumeț) = a dormi.
A face lumină = a lămuri, a clarifica o situație.
A fi în lumină (înv.) = a fi valabil.
A fi lipsit de lumină (sau *a-și pierde lumina*) (pop.) = a nu vedea.
A-i fi (cuiva) drag ca lumina ochilor (pop. și fam.) = a-i fi cuiva foarte drag.
A-i stinge cuiva lumina (pop.) = a omorî pe cineva.
A ieși la lumină = **a)** a scăpa de primejdie, a ieși dintr-o situație grea; **b)** a ieși la iveală, a deveni evident, a se dezvălui.
A îmbrăca lumină (Tv.; Cin.) = a pregăti filmarea unui cadru.
A îngriji (sau *a păzi, a feri*) *ca (pe) lumina ochilor* (pop. și fam.) = a îngriji, a păzi, a feri cu cea mai mare atenție.

A lucra la lumină = a lucra noaptea la lampă.
A nu avea parte de lumină (pop.) = a muri singur, fără să-i țină cineva lumânarea.
A nu mai vedea lumina zilei (pop. și fam.) = a orbi.
A prezenta (sau *a privi, a aprecia*) *(ceva* sau *pe cineva) într-o lumină oarecare* = a prezenta (sau a privi, a aprecia) ceva sau pe cineva într-un anumit fel sau dintr-un anumit punct de vedere ori prin prisma unei anumite concepții.
A pune (ceva) în lumină = a scoate ceva în evidență, a sublinia.
A pune într-o lumină bună (sau *rea, urâtă* etc.) = a scoate în evidență aspectele pozitive (sau negative) din viața sau activitatea cuiva.
A pune lumina sub obroc (înv. și reg.) = a ascunde adevărul.
A pune (o chestiune) în lumină = a atrage atenția asupra unei chestiuni, a unei probleme, a o sublinia.
A răsări (sau *a se arăta*) *la lumină* (sau *la lumina zilei*) = a apărea (dintr-o ascunzătoare), a ieși la vedere, a se arăta.
A scoate (pe cineva) la lumină = **a)** a scoate (pe cineva) dintr-o încurcătură; **b)** a ajuta pe cineva să dobândească o situație, a emancipa (pe cineva); **c)** a dezvălui, a expune; **d)** a publica.
A se arăta (sau *a răsări*) *la lumină* (sau *la lumina zilei*) (pop.) = a ieși la vedere.
A se bucura de lumină (sau *a vedea lumina*) = **a)** a se bucura de viață; **b)** a fi înzestrat cu simțul văzului.
A se face lumină = a se face ziuă.
A se face lumină în capul (sau *în mintea*) *cuiva* = a pricepe, a înțelege.
A ține lumina (sau *lumânarea*) *cuiva* (pop. și fam.) = **a)** a fi naș la cununia cuiva; **b)** a asista la moartea cuiva, punându-i în mână o lumânare aprinsă.
A vedea lumina tiparului (sau, înv., *a ieși la lumină*) = a fi publicat, tipărit.
A vedea lumina zilei (pop. și fam.) = **a)** a fi înzestrat cu simțul văzului; **b)** a se naște.
A vorbi de un lucru ca orbul de lumină (pop.) = a vorbi despre lucruri necunoscute.
Ca (pe) lumina ochilor = cu cea mai mare grijă.
(Limpede) ca lumina zilei = de netăgăduit, clar, evident.

LUNĂ[1]

A apuca luna cu dinții [sau *a prinde* (ori *a atinge*) *luna cu mâna*] (pop.) = a obține un lucru foarte greu de căpătat, a realiza ceva aproape imposibil.
A atinge pe cineva la lună (arg.) = a-i da cuiva o lovitură în cap.
A azvârli cu pălăria după lună (Trans.) = a se comporta ca un om beat.
A cere (și) luna de pe cer (pop.) = a cere foarte mult, a avea pretenții foarte mari, a dori imposibilul.
A da cu barda (sau *a împușca*) *în lună* (sau *a fi împușcă-n lună*) = a fi nesocotit, nesăbuit.
A fi ca o lună plină (pop.) = a fi cu obrazul (sau fața) rotund(ă) și plin(ă).
A fi cu luna în cap (rar) = a fi labil psihic.
A fi făcut la lună plină (pop.) = a fi somnambul.
A fi (o) lună ca ziua (pop.), se spune despre o noapte foarte luminoasă.
A fi un (îm)pușcă-n lună (reg.) = a fi nebun.
A-i răsări (sau *a-i ieși cuiva*) *luna în cap* (sau *în ceafă*) (pop.) = a cheli.
A i se vedea (cuiva) luna (Mold.) = a fi evidentă sărăcia cuiva.
A lătra (sau *a urla*) *(precum câinele) la lună* (fam.) = a protesta inutil.
A pica (sau *a fi picat, a cădea*) *ca din lună* (sau *din cer, din nori, din stele*) = **a)** a veni, a sosi pe neașteptate undeva; **b)** a fi dezorientat, buimac, năuc; rupt de realitate.
A promite (și) luna de pe cer (sau *câte-n lună și-n soare* ori *marea și sarea*) (pop.) = a promite lucruri pe care nu le poate îndeplini.
A scos luna din fântână (Trans.), se spune despre cineva prost și neîndemânatic.
A se schimba (sau *a fi schimbător*) *ca luna* (reg.) = a fi inconsecvent în păreri sau în comportare.
A se zări de lună (pop.) = a răsări luna.
A toca câte-n lună și-n soare = a vorbi mult și fără rost.
A trăi în lună [sau *a fi căzut (parcă) din lună*] (fam.) = a nu ști ce se petrece în jurul lui, a nu fi în temă, a fi rupt de realitate; a fi cu capul în nori.
Bea până azvârle cu pălăria după lună = bea până se îmbată rău.
Câte-n lună și-n stele (sau *în soare*) = tot ce se poate închipui, de toate.
La (sau *pe, sub,* rar, *în*) *lună* = la (sau pe, sub, în) lumina lunii.
Parcă e căzut din lună (rar), se spune despre cineva aiurit și lipsit de simț practic.

LUNĂ[2]

A crește într-o lună cât alții într-un an = a crește foarte repede.
A fi (gravidă) într-o lună (sau *în două, trei* etc. *luni*) [ori *a fi gravidă în prima lună* (sau *în a doua, în a treia* etc.)] (despre femei) = a fi parcurs o perioadă bine determinată din cele nouă luni de sarcină.
A fi în șapte luni [sau *a-i lipsi (cuiva) o lună*] (pop.) = a fi arțăgos.
A nu fi de lunile toate (reg.) = a nu fi născut la termen.

LUNECA

A-i luneca cuiva ochii după ceva (sau *după cineva*) (pop.) = a-i plăcea cuiva ceva sau cineva.
A (se) luneca cu vorba (pop.) = a spune mai mult decât vrea.

LUNG, -Ă

A avea bătaie lungă (glumeț; despre femei) = a avea succes la bărbați.

A avea mână lungă (sau *degete lungi*) [sau *a fi lung de mână* (sau *de, în degete*)] (pop.) = a avea obiceiul să fure, a fi hoț.

A cădea cât este de lung (pop.) = a cădea lungindu-se pe jos.

A dormi somnul cel lung (sau *de veci, drepților*) = a fi mort.

A fi lung în (sau *de*) *limbă* (sau *a avea limbă lungă*) (pop.) = a vorbi prea mult și, mai ales, a spune ce nu trebuie; a fi limbut.

A i se da lunga (înv.) = a i se da drumul.

A (nu)-și cunoaște (sau *vedea*) *lungul nasului* (pop.) = a (nu) avea simțul măsurii, a (nu)-și da seama de cât își poate permite față de alții, a (nu) se purta cuviincios, a se purta obraznic.

A nu vedea mai departe de(cât) lungul nasului = **a)** a fi limitat, lipsit de orizont; **b)** a fi lipsit de imaginație.

A se uita [sau *a căta, a (se) holba, a privi*] *lung la cineva* (sau *la ceva*) (pop. și fam.) = a privi mirat, nedumerit sau mai atent, insistent, cu reproș (la cineva sau ceva).

În lung și-n lat (sau *larg*) = în toate direcțiile, pretutindeni.

Vorbă lungă = vorbă multă și inutilă.

Zeamă (sau *ciorbă*) *lungă* = **a)** mâncare slabă, fără gust, proastă; **b)** vorbire anostă, fără conținut, flecăreală.

Zile (sau *ani*) *lungi* = timp îndelungat (care s-a scurs greu).

LUNGI

A i se lungi cureaua (pop.) = a i se mări averea.

A i se lungi (cuiva) mațul (sau *urechile*) *(de foame)* (pop.) = a fi foarte flămând.

A i se lungi (cuiva) nasul (pop.) = a se obrăznici.

A i se lungi (cuiva) ochii (sau *căutătura*) *a drum* = a fi dornic de a pleca (departe), a i se face dor de ducă.

A i se lungi (cuiva) urechile (de foame) = a răbda de multă vreme de foame.

A lungi compasul = a mări pasul, a se grăbi.

A lungi pasul (pop.) = a merge mai repede, a se grăbi.

A lungi pelteaua = a vorbi mult și fără sens; a fi prolix în vorbire și în scris.

A (nu) lungi vorba (pop.) = a (nu) vorbi mai mult decât trebuie.

LUNGIȘ

A se da (în) curmeziș și în lungiș (pop.) = a încerca toate posibilitățile.

LUNI

A ține lunea (sau *lunile*) (pop.) = a posti în zilele de luni.

LUNTRE

A se face (sau *a se pune, a se așeza*) *luntre și punte* (pop. și fam.) = a încerca pe toate căile și prin toate mijloacele să obțină sau să realizeze ceva sau să împiedice realizarea a ceva.

A umbla (sau *a fi*) *cu curul în două luntri* = **a)** a juca pe două planuri; **b)** a fi indecis.

LUP

A avea foamea lupului [sau *a fi* (ori *a veni*) *cu nouă* (sau *cu șapte*) *lupi*] (pop.) = a fi înfometat.

A avea peri de lup (pop.) = a fi dușmănit de toți.

A avea urechi de lup (pop.) = **a)** a auzi bine; **b)** a spiona pentru a da lovitura.

A da oile în paza lupului (pop.) = a lăsa pe cineva la discreția dușmanilor.

A-i mirosi a urmă de lup (pop.) = a bănui.

A intra în gura lupului = a se expune primejdiilor.

A intrat lupu-n coșar (pop.) = păzește-te de hoț.

A închide lupul în stână (pop.) = a-și aduce singur dușmani în casă sau în preajmă.

A înghiți (sau *a mânca*) *ca* (sau *cât*) *lupul* (pop. și fam.) = a înghiți sau a mânca mult și cu lăcomie.

A pune lupul paznic (sau *păstor*) *la oi* (pop.) = a lăsa pe cineva sau ceva în grija celui care îi poate face un rău.

A scăpa (ca) din gura lupului = a (se) salva dintr-o situație foarte grea.

A scoate (sau *a trage*) *din gura lupului* (pop. și fam.) = a salva un lucru aproape pierdut.

A se arunca cum se aruncă lupii la miei (reg.) = a se repezi la cineva cu toată puterea și cu toată cruzimea.

A se arunca în gura lupului (pop.) = a se expune primejdiilor.

A se bate lupii la gura cuiva (pop. și fam.), se spune despre cineva care mănâncă cu multă lăcomie.

A se duce (ca) pe gura lupului (pop.) = a dispărea cu repeziciune.

A se linge lupul pe bot (pop.) = a fi frig afară într-un anotimp nepotrivit.

A ședea ca lupul în răspântie = a pândi.

A trăi ca lupul în pădure (pop.) = a trăi în largul său, liber, după cum i-e voia.

A trăi ca lupul în (sau *la*) *stână* (pop.) = a trăi bine.

Are peri de lup, se spune despre un om rău, hain.

Flămând ca un lup = foarte flămând.

Foame de lup = foame foarte mare.

Iarna n-au mâncat-o lupii = iarna nu s-a sfârșit încă.

Lup bătrân = om hâtru cu multă experiență.

Lup îmbrăcat în piele de oaie (sau *lup în pielea oii*) (pop.), se spune despre un om rău, șiret și prefăcut.

Lup moralist (livr.) = persoană care critică la alții defecte pe care le are el însuși.

Lupul își schimbă părul, dar năravul ba = deprinderile învechite și rele nu se schimbă ușor.

Nici lupul flămând, nici oaia cu doi miei = nu e bine ca unul să aibă prea mult şi altul nimic.

Şi lupul sătul şi oaia întreagă, se spune când se face dreptate ambelor părţi aflate în conflict.

Vorbeşti de lup şi lupul la uşă = vorbeşti de cineva şi acesta tocmai soseşte.

LUPTA

A se lupta cu frica şi nădejdea (înv. şi reg.) = a oscila între frică şi nădejde.

A se lupta cu ghearele şi cu dinţii (fig.) = a se lupta cu înverşunare.

A se lupta cu gândul (pop.) = a fi preocupat în mod constant şi intens de ceva.

A se lupta cu moartea [sau *(a fi) între viaţă şi moarte*] (pop. şi fam.) = a fi în agonie.

A se lupta cu morile de vânt (livr.; ir.) = a) a întreprinde acţiuni inutile; b) a înfrunta duşmani ireali.

A se lupta cu sine (sau *cu inima sa, cu el)* (pop. şi fam.) = a se autocontrola.

A se lupta cu somnul (pop.) = a încerca să rămână treaz.

A se lupta cu viaţa [sau *cu lumea (întreagă)*] = a înfrunta dificultăţile şi neajunsurile existenţei.

A (se) lupta în luptă dreaptă (pop.) = a (se) bate respectând anumite reguli, fără arme.

A se lupta pentru existenţă = a se lupta pentru supravieţuire.

A se lupta ziua cu noaptea (pop.) = a se face ziuă.

LUPTĂ

A avea lupte (pop.) = a se confrunta cu mari greutăţi.

A cădea în luptă (despre oameni) = a muri în timpul unei confruntări armate.

A-i da (cuiva) lupte (înv. şi reg.) = a persecuta.

A intra în luptă (despre ţări, popoare) = a interveni cu trupe, tehnică militară etc. în desfăşurarea unui război.

A lupta lupte (înv. şi pop.) = a depune eforturi.

A scoate din luptă = a) a îndepărta de pe câmpul de luptă ceva sau pe cineva devenit ineficient; b) a face inapt pentru luptă.

A (se) angaja în luptă (despre ţări, popoare etc.) = a (se) implica în cheltuielile şi pregătirile pentru desfăşurarea unor acţiuni armate.

A se da pe (sau *în) luptă* (reg.) = a se trânti.

A se ridica la luptă = a porni la război, a se mobiliza.

A se scula (asupra cuiva) cu luptă (înv.) = a declanşa un conflict, o ceartă, un atac etc. împotriva cuiva.

Lupte intestine = confruntări (pentru putere sau conducere) în interiorul unei organizaţii, unui partid, unei companii etc.

Lupte tătărăşti (arg.) = altercaţie provocată intenţionat în timpul căreia victima e prădată pe neobservate.

LUSTRU

Sărăcie cu lustru = sărăcie mare, sărăcie lucie.

LUT

A fi ca lutul în mâna olarului (pop.; despre oameni) = a fi lipsit de personalitate, a se lăsa influenţat.

A se cerca lut pe lut (reg.) = a lovi două vase unul de altul pentru a vedea dacă sunt tari.

A se face lut şi pământ (reg.) = a se supune fără comentarii.

Chip de lut, se spune despre o persoană indiferentă.

Greu ca lutul = foarte greu.

LUX

A face lux = a) a duce o existenţă fastuoasă, foarte costisitoare; b) (spec.) a se îmbrăca extrem de elegant şi de costisitor.

Cu lux de amănunte = foarte amănunţit.

M

MAC[1]

A nu (putea) zice nici mac (reg.) = a nu putea zice nimic.

MAC[2]

A face maci roșii în colțul gurii = a muri împușcat.

Cât un fir (sau *un sâmbure, un grăunte*) *de mac* (pop.) = foarte mic.

Nici cât un fir de mac = foarte puțin.

Rahat cu mac (sau *cu perje*) = lucru de calitate inferioară.

MACAZ

A schimba macazul (fam.) = **a)** a îndrepta în altă direcție cursul unor evenimente; **b)** a-și schimba atitudinea față de cineva sau de ceva; **c)** a-și schimba părerile, concepțiile etc.

MAGAZIN

Ține-ți măgăzânul (reg.) = taci, ține-ți gura.

MAGIE

Ca prin magie = deodată, pe neașteptate, ca prin farmec, ca prin minune.

De (sau *cu magie*) = magic.

MAHMUR, -Ă

A scoate mahmurul din om (înv. și pop.) = a duce la exasperare, a enerva, a-l face să-și iasă din fire.

MAI[1]

A-i mai tăia din nas = a impune cuiva o atitudine respectuoasă; a da cuiva o lecție de bună-cuviință.

A nu mai putea (de cineva sau de ceva) = a nu-i păsa, a nu se sinchisi (de cineva sau de ceva).

Așa (sau *acum*) *mai vii de acasă*, se spune despre cineva care revine asupra unei erori, care adoptă o atitudine mai conciliantă, mai înțeleaptă.

Cam mai ba! [sau *nici (cam) mai ba!* ori *nici ba!*] (reg.) = în niciun caz.

Ce mai...? = **a)** ce rost are să...? **b)** e inutil să mai discutăm.

Ce mai atâta vorbă (sau *ce mai încoace-ncolo*), se zice când vrem să punem capăt unei discuții.

Mai altfel = **a)** nu chiar așa (de rău) cum se pare; **b)** nu cum te-ai aștepta.

Mai apoi de toate (înv.) = în cele din urmă.

Mai așa = nu tocmai bun, nu chiar așa cum ar trebui.

Mai că mai = aproape că...

Mai e vorbă! = desigur! neapărat! nu încape discuție! sigur!

Mai ieri (sau, rar, *mai alaltăieri*) = de curând.

Mai-mai = cât pe ce, gata-gata.

Mai rar = întâlnit extrem de rar.

Mai rămâneți cu bine (sau *cu sănătate*), formulă familiară de salut, la plecare.

Și mai mult nu = chiar așa, pur și simplu.

Și mai și... = **a)** mai bun, mai frumos, mai grozav etc.; **b)** mai rău, mai urât, mai prost etc.

Unul (sau *una*) *mai... decât altul* (sau *alta*) [sau *care (mai) de care mai...*], se spune când vrem să arătăm că într-un grup de ființe, de obiecte etc., fiecare excelează în privința unei anumite calități.

MAI[2]

A se ține ca maiul cu coada (pop.) = **a)** a fi nedespărțit de cineva; **b)** a se ține cu statornicie de ceva.

MAI[3]

A(-i) plesni (cuiva) maiul în el (de...) (pop.) = a fi grozav de supărat.

MAIA

A prinde maia (înv. și pop.) = **a)** a prinde cheag; **b)** a prinde puteri.

Cu maiaua în (sau *la*) *cap* (pop.) = amețit de băutură.

MAICĂ

De când maica m-a făcut (pop.) = **a)** de când sunt pe lume; **b)** (în combinații negative) niciodată.

MAIDAN

A ajunge la maidan = a izbuti.

A bate maidanul (sau *maidanele*) (mai ales despre copii) = a-și pierde vremea hoinărind sau jucându-se; a hoinări, a vagabonda.

A face maidan (înv.) = a struni calul.

A ieși la maidan (arg.) = **a)** a se face cunoscut în lumea interlopă; **b)** a ieși la jefuit; **c)** a practica prostituția.

A scoate (sau *a ieși*) *la maidan* = a scoate sau a ieși la vedere; a (se) arăta.

MAIMUȚĂ

A fi în anii maimuței (reg.) = a fi bătrân și senil.

Coadă de maimuță (glumeț) = simbol utilizat în codificarea adreselor de mail.

MAISTRU

Maistor strică (și drege de frică) (sau *strică-maistor*) (pop. și fam.) = meseriaș prost și neîndemânatic.

MAL

A cădea ca un mal (pop. și fam.) = a cădea greoi.

A da carul de mal (pop.) = a eșua într-o acțiune sau o întreprindere.

A da de mal pe cineva (sau *ceva*) (pop.) = a prăpădi, a nimici, a ruina.

A fi una cu malul (despre ape) = a se umfla, a crește, a umple toată albia.

A ieși la mal (fig.) = a duce ceva la bun sfârșit, a o scoate la capăt.

A se bate ca apa de maluri (pop.) = a se frământa zadarnic, a nu găsi ieșirea dintr-o situație dificilă.

A se îneca (ca ţiganul sau *tocmai) la mal* = a renunţa sau a fi obligat să renunţe la ceva tocmai când ţelul era aproape atins.

Cât un mal (pop. şi fam.; despre fiinţe) = mare, mătăhălos.

(Gras, mare etc.) *cât malul* (sau *cât un mal*) = foarte mare, foare gras, mătăhălos.

L-a scos apa la mal (pop.), se zice când cineva scapă cu bine dintr-o primejdie sau dintr-o nenorocire.

Un deal şi-un mal (reg.) = interval mare de timp.

(Un) mal de om (sau *de femeie*), se spune despre un bărbat (sau o femeie) foarte înalt(ă) şi voinic(ă); o namilă de om.

MALDĂR

A sta (sau *a fi lăsat) pe maldăr* (Olt.) = a trăi în belşug, fără grijă.

Un maldăr de om (reg.) = om înalt (şi voinic).

MAMĂ

A cere cât pe mă-sa (pop.) = a pretinde un preţ exagerat, a cere cât dracul pe tată-său.

A face mumă = a dezvirgina.

A împărţi urări de mamă (glumeţ; euf.) = a înjura (pe cineva) de mamă.

A înjura de mama focului (sau *ca un birjar, ca la uşa cortului, de toţi sfinţii*) = a înjura foarte urât.

A-l pupa mă-sa rece (arg.; vulg.) = a muri; a fi omorât.

A se ţine de fusta (sau *de poala) mamei* = a fi exagerat de ataşat de mamă.

A trage (cuiva) o mamă de bătaie = a bate (pe cineva) foarte tare.

Ăsta e muma banilor (reg.), se spune despre cineva care este în stare de orice pentru bani.

Cum m-a (sau *te-a, l-a) făcut mama*, după „gol", „naiv", „cinstit", „curat" etc. indică superlativul acestora.

De când mama m-a (sau *te-a, l-a* etc.) *făcut* [sau *de când m-a* (ori *te-a, l-a* etc.) *făcut mama*] = **a)** de când sunt (eşti, este etc.) pe lume; **b)** de totdeauna; **c)** (în construcţii negative) niciodată.

De mamă (despre rude) = în linie maternă.

De (sau, rar, *ca de) mama focului* = grozav, straşnic, extraordinar.

De (sau *pe) când era mama fată (mare)* = de foarte multă vreme, de când era bunica fată.

Dinspre (pop. *despre) mamă* = în linie maternă.

Facere(a) de bine (e) futere de mamă (pop.; vulg.) = generozitatea arătată altuia are adesea urmări nefaste pentru binefăcător.

La mama dracului = foarte departe, la capătul pământului, la dracu-n praznic.

(O) mamă de bătaie = o bătaie straşnică.

Să moară mama (arg.; vulg.), expresie folosită pentru a convinge un interlocutor de adevărul afirmaţiilor anterioare.

Vai de mama mea (sau *ta, lui* etc.) = vai de mine (sau de tine, de el etc.).

MANĂ

A nu fi de vreo mană [sau *a nu fi mare mană (de)*] (înv. şi pop.) = a nu fi de valoare sau de folos, a nu aduce profit.

MANDOC

A nu zice mandoc (reg.) = a nu zice nimic, a tăcea chitic.

MANGA

A lăsa (pe cineva) manga [sau *a-i da (cuiva) manga*] (Ban.) = a lăsa pe cineva liber.

MANGAL

A târnosi mangalul (sau, rar, *mangalele*) (pop. şi fam.) = a pierde vremea în zadar.

MANGĂ

A fi beat mangă (sau *a se îmbăta mangă*) = a fi beat mort.

A fi mangă (la cap) (Ban.) = a fi încăpăţânat.

MANGĂR

A da mangărul cel de apoi (înv.) = a muri.

MANSARDĂ

A fi deranjat la mansardă (fam.) = a nu fi în toate facultăţile mintale, a fi scrântit.

A fi mobilat la mansardă = a avea o cultură generală solidă, a fi şcolit (învăţat).

MANŞETĂ

A atinge (pe cineva) la manşetă (înv.; arg.) = a da cuiva un bacşiş.

MANTA

A pune (cuiva) o manta (pop.) = a înşela pe cineva.

A(-şi) feşteli mantaua (pop. şi fam.) = a se face de râs (printr-o faptă reprobabilă); a feşteli iacaua.

A-şi întoarce mantaua după vânt (pop.) = a-şi schimba atitudinea după împrejurări.

A-şi găsi mantaua (cu cineva) (reg.) = a o păţi (cu cineva), a avea necazuri (cu cineva), a-şi găsi beleaua.

Cu manta = indirect, pe ocolite.

Manta de vreme rea (sau, rar, *manta rea*) = om pe care nu-l bagi în seamă decât atunci când ai nevoie de el.

MARCA

S-a marcat = **a)** am înţeles; **b)** s-a aranjat, e în regulă.

MARCĂ

A face (sau *a avea) marcă bună* (despre trenuri) = a fi bine garat.

A se lipi (de cineva) ca marca de scrisoare = a se ţine de cineva cu insistenţă, fără a mai putea scăpa de el; a nu lăsa pe cineva în pace.

MARE[1]

A avea mari cuvinte să... (sau *a...*) (rar) = a avea motive puternice, întemeiate să...

A avea (sau *a fi cu) gura mare* = a fi certăreţ, scandalagiu.

A băga mare = **a)** a accelera; **b)** (la jocul de cărţi) a mări miza.

A compune melodii mari (arg.) = a denunța pe toată lumea.
A face (cuiva) capul mare = **a)** a reuși să convingă pe cineva de necesitatea unei acțiuni; **b)** a pisălogi pe cineva.
A face pe marele = **a)** a-și da importanță; **b)** a se considera sus-pus.
A face (sau *a deschide*) *ochii mari (cât cepele)* = a privi cu uimire, cu curiozitate, cu atenție.
A face treabă mare (euf.) = a defeca.
A fi cu gura mare = a fi certăreț, scandalagiu.
A fi în Postul Mare (arg.) = **a)** a executa o condamnare mare sau mai mare decât cele anterioare; **b)** a nu primi rația de mâncare.
(A fi) mare minune (ori, înv., *ciudă*) (sau *minune mare*) = **a)** exprimă uimire, admirație etc.; **b)** (reg.; cu valoare de superlativ) a fi foarte frumos sau bun etc.
A fi ocnă mare = a fi otravă (răutate) mare.
A fi pe cai mari = **a)** a avea o poziție socială bună; a avea o funcție importantă; **b)** a fi sigur pe sine.
(A-i fi cuiva) mai mare dragul = a-i plăcea cuiva foarte mult.
(A-i fi cuiva) mai mare mila (sau *dragul, rușinea* etc.) = (a-i fi cuiva) foarte milă (sau drag, rușine etc.).
A fi (sau *a umbla*) *cu capul mare* (sau *a fi cap mare* ori *mare de cap*) = **a)** a avea o părere foarte bună despre sine; **b)** a fi încăpățânat.
A juca cartea cea mare = a profita de o șansă care îi poate schimba radical viața.
A lăsa (pe cineva) mare și devreme (reg.) = a lăsa pe cineva dezamăgit.
A o lua pe mare = a fi încrezut, a-și da aere.
A râde mare (reg.) = a râde în hohote.
A se da mare = a se lăuda, a se grozăvi.
A se face mare (despre copii) = a crește.
A se face mare pe ceva (sau *pe cineva*) (reg.) = **a)** a face pe stăpânul unui lucru sau unei persoane; **b)** a face pe superiorul cuiva.
A se pune la mare fix (sau *la patru ace, la țol festiv*) = a se îmbrăca elegant.
A se ține mare = a fi mândru, semeț, fudul.
A trage (sau *a călca*) *a mare* (pop.) = **a)** a-și da importanță, a-și da ifose; **b)** a căuta să ajungă la cei sus-puși.
A trăi pe picior mare (sau *împărătește, în puf*) = a trăi în lux.
A veni mare = a crește, a se umfla.
A vorbi mare (reg.) = **a)** a vorbi tare; **b)** a comanda; **c)** a vorbi cu aroganță, cu ifos, provocator.
A vorbi (sau *a striga*) *în gura mare* = a vorbi cu glas tare, cu ton ridicat.
(Ar fi) mare minune să (nu) (pop. și fam.) = ar fi de mirare să (nu).
Baltă mare (arg.; în limbajul hoților) = loc de unde se pot fura multe lucruri de valoare.
Cât un lucru mare (rar) = cât nu se poate spune, foarte mult.
Cu mare ce (Mold.) = cu dificultăți deosebite.
Cu mic cu mare (sau *de la mic la mare* ori *și mici și mari*) = **a)** toți, toate, toată lumea; **b)** (în construcții negative) nimeni.
De zile mari = deosebit, solemn, excepțional.
În linii mari = în general.
Înțolit la mare(le) fix (sau *la patru ace*) (pop.) = îmbrăcat elegant.
La mai mare (fam.) = **a)** joc de noroc în care câștigă cel care dă cu zarul mai mare; **b)** formulă de urare de bine, de propășire; **c)** urare adresată cuiva cu ocazia unei numiri sau a unei avansări în post.
La mare (înv. și pop.) = **a)** la adolescență; **b)** la maturitate.
La zile mari = la ocazii deosebite; (fig.) rar de tot.
Lucru mare = ceva rar, extraordinar, de valoare deosebită.
Mare la inimă (sau *la suflet*) = mărinimos, generos.
Mare lucru = **a)** lucru care impresionează sau trezește mirare; **b)** lucru care nu reprezintă nimic de seamă, care reprezintă prea puțin, care este nesemnificativ; **c)** (în construcții negative dă contextului valoare afirmativă și invers) n-aș crede să (nu)...
Mare minune (sau *minune mare*) = (cu valoare de exclamație) exprimă uimire, admirație etc.
Mare minune să... (nu) = a fi de mirare să (nu), n-aș crede să nu...
Mare și tare (sau *tare și mare*) (despre oameni) = foarte puternic, influent prin funcția pe care o deține.
Mai mare peste cei mici și staroste de calici (pop.; glumeț), se spune despre cei ce se mândresc prea mult cu o slujbă mică.
Nevoie mare = grozav, strașnic.
Nici mic, nici mare = nimeni.
(Nu) e mare lucru = **a)** (nu) e un lucru care impresionează sau trezește mirare; **b)** (nu) este un lucru semnificativ; **c)** (nu) este un lucru care reprezintă mult pentru cineva; d) n-aș crede (că nu sau) că da.
Să crești mare! **a)** formulă cu care se răspunde unui copil la salut; **b)** formulă cu care i se mulțumește unui copil pentru un serviciu etc.
Treaba mare (euf.) = actul de a defeca și rezultatul lui.
Vorbe mari = **a)** cuvinte bombastice, promisiuni goale; **b)** (rar) laude.
(Ziua) în (sau *la*) *amiaza-mare* = în toiul zilei, în plină zi, la amiază.

MARE[2]

A făgădui (sau *a cere*) *marea cu sarea (și Oltul cu totul)* (sau *luna de pe cer*) (fam.) = a promite (sau a

cere) prea mult; **b)** (p. ext.) a făgădui sau a cere totul, imposibilul.

A (în)cerca marea cu degetul = **a)** a face o încercare, chiar dacă şansele de reuşită sunt minime; a tatona; **b)** a încerca imposibilul.

A vântura (sau *a cutreiera*) *mări(le) şi ţări(le)* = a hoinări.

Darea trece marea (pop.) = cu bani se poate face orice.

De la mare până la mare (înv.) = de la un capăt la altul al pământului; pretutindeni.

Marea cu sarea (şi Oltul cu totul) = mult, totul; imposibilul.

Mulţi ca nisipul mării (sau *cât frunza şi iarba*) = foarte mulţi, în număr foarte mare.

Peste mări negre (pop.) = foarte departe.

Peste (nouă sau *şapte) mări şi (nouă* sau *şapte) ţări* (sau, rar, *peste nouă ţări şi mări*, ori *peste nouă mări, peste nouă ţări*) (pop.) = foarte departe.

Staţiune la mare (în limbajul deţinuţilor) = infirmerie.

MARFĂ

A lua (pe cineva) marfă (reg.) = a lua pe cineva în spate, în cârcă.

A-şi lăuda marfa (ca ţiganul ciocanul ori *pila)* (pop. şi fam.) = a-şi lăuda lucrurile pe care le posedă sau meritele personale.

Altă marfă (sau *altă căciulă*) (rar), se spune când este vorba despre alt aspect al unei probleme, despre altă situaţie, altă împrejurare.

Bună marfă (sau *marfă bună*) (depr.), **a)** se spune despre un om şmecher sau imoral; **b)** (rar) se spune despre un obiect cu calităţi deosebite.

Marfă de marfă = marfă excelentă.

Nu-mi vinde el mie marfă (pop.) = nu mă poate înşela, deoarece cunosc situaţia reală.

MARGHIOLIE

A umbla după marghiolii (înv.) = a umbla după aventuri galante.

MARGINE

A fi pe (sau *la*) *marginea prăpastiei* = **a)** a se afla într-un moment critic; **b)** a fi ameninţat de o mare primejdie.

A fi (sau *a se găsi, a ajunge*) *pe* (sau *la*) *marginea gropii* = a fi foarte aproape de moarte.

A nu (mai) avea margini = a întrece orice măsură.

A nu şti la ce margine (îi) va ieşi (ceva) (înv.) = a nu şti ce reuşită va avea la ceea ce a întreprins.

A ţine (tot) marginile (sau *a bate marginile*) (pop.) = **a)** a se feri de ce e mai greu; **b)** a se codi la treabă; **c)** (p. ext.) a fi ascuns, fals, înşelător.

A umbla huci marginea (reg.) = a fugi de frică, a da dosul.

De la margini până la margini (înv.) = de la un capăt la altul, (de) pretutindeni.

De la (sau *din* ori *la*) *marginea* (sau *mărginile*) *lumii* (sau *de lume, a pământului, de pământ*) = (de) foarte departe.

De margine (înv.) = periferic.

Fără (de) margini (sau, rar, *margine*) = care este sau pare a fi nelimitat, nemărginit, nesfârşit.

MARINAR

Marinarii pe covertă (la jocul de cărţi; glumeţ) = îndemn pentru ca jucătorii să depună miza.

MARMURĂ

A fi de marmură [sau *a fi rece ca o marmură* (ori *ca marmura*)] = a fi insensibil, a nu se tulbura de nimic, a rămâne rece la toate.

A rămâne de marmură = a rămâne împietrit, încremenit de spaimă, de uimire etc.; a înmărmuri.

MARŞ

A câştiga un marş (franţuzism învechit) = a ajunge la un obiectiv înaintea inamicului.

Înainte marş = ordin de a pleca adresat unei unităţi militare, unei formaţii încolonate, unui militar.

Marş de aici! = pleacă numaidecât!

MARŞRUT

A da (cuiva) marşruta (reg.) = a face pe cineva să plece.

MARTIE

Martie din post nu lipseşte [sau *(e) ca-n marte postul*], se spune despre cineva care este nelipsit de undeva, de obicei de acolo de unde poate obţine un avantaj, un profit.

MARTOR

A trimite (cuiva) martori = a provoca (pe cineva) la duel.

Dumnezeu mi-e martor! = jur să (sau că) spun adevărul.

MARŢ

A face (sau *a fi, a rămâne* etc.) *marţ* = **a)** (a câştiga sau) a pierde la unele jocuri, în special la jocul de table, în condiţiile în care se punctează dublu; **b)** (a întrece sau) a fi întrecut cu mult; **c)** (a pune sau) a fi pus în situaţia să nu mai poată obiecta sau spune nimic.

MARŢI

Parcă a făcut marţea (pe gratii) (pop.), se zice despre un om lipsit de noroc.

Toate pe dos şi nunta marţea (pop.), se spune despre un şir de lucruri, de întâmplări care de care mai nepotrivite.

MARŢISEARA

A purta (cuiva) marseara (reg.) = a pizmui pe cineva; a duşmăni pe cineva aşteptând momentul prielnic să-i facă rău, a-i purta (cuiva) sâmbetele.

MAS

A-l ajunge (pe cineva) masul (reg.) = a-l apuca seara sau noaptea într-un anumit loc.

A primi (sau *a lăsa*) *de mas* = a găzdui peste noapte; a adăposti.

A se așeza de (sau *pe*) *mas* [ori *a cădea la* (sau *de*) *mas* sau *a rămânea cu masul*] (înv.) = a petrece noaptea.

MASAJ

A face (un) masaj = **a)** a masa; **b)** (p. ext.; glumeț și fam.) a trage o bătaie.

MASALA „făclie"

Dă masalaua pe un poponeț (pop.), se spune despre un om nechibzuit, care dă un lucru mai bun pe altul mai prost.

Orbul n-are trebuință de masala (pop.) = dacă vrei să ajuți pe cineva, nu-i da lucruri de care nu are nevoie.

MASĂ

A aduce (sau *a duce*) *(ceva) la* (sau *pe*, reg. *în*) *masă* = a servi mesenilor o mâncare sau o băutură.

A așterne masă mare = a da o masă (cu oaspeți mulți).

A avea casă și masă = **a)** a avea ce-i trebuie pentru a trăi; **b)** a duce o viață tihnită.

A avea ce pune pe masă = **a)** a avea existența asigurată; **b)** (în construcții negative) a fi foarte sărac.

A băga pe cineva sub masă = **a)** a îmbăta pe cineva; **b)** a ieși victorios, a învinge (pe cineva) într-o dispută.

A face masă (înv.; Olt.) = a face corp unitar format din mai multe întinderi de teren cultivabil, a comasa.

A-i fi (cuiva) casa casă și masa masă = **a)** a fi chibzuit; **b)** a duce o viață ordonată, fără necazuri.

A fi la masa cuiva (reg.) = a fi, ca soție sau ca rudă apropiată, în dependență materială față de capul familiei.

A întinde cuiva masa = a da cuiva de mâncare.

A întinde masă mare (sau *a ține masă întinsă*) = **a)** a primi invitați mulți, a oferi ospețe, banchete etc.; **b)** (p. ext.) a se ține de petreceri.

A lăsa pe cineva sub masă (fam.) = **a)** a nu da cuiva nicio atenție; **b)** a fi mai rezistent la băutură; **c)** a învinge pe cineva într-o competiție, într-un joc.

A lua masa [sau *a sta* (ori *a ședea*) *la masă*] = a mânca de prânz sau de cină.

A pune masa cu toții = a se împrieteni cu toată lumea.

A pune (pe cineva) la masă cu tine (reg.) = a trata (pe cineva) ca pe un prieten apropiat.

A pune (sau *a întinde, a așterne*) *masa* = a aranja, a pregăti și a pune pe masă toate cele necesare pentru servirea mâncării.

A strânge masa = a aduna de pe masă mâncărurile rămase, vasele din care s-a mâncat, tacâmurile, a face curat pe masă după ce toată lumea a mâncat.

A ședea (sau *a sta*) *la masă* (sau *a lua masa*) = a mânca (de prânz sau de cină).

Capul (sau *fruntea*) *mesei* = locul de cinste ocupat de unul dintre meseni.

Cântă la altă masă! = pleacă de aici!

Masă-ntinsă = masă pregătită pentru ospăț.

Mireasa nimerește masa (pop.) = omul împins de nevoie devine îndrăzneț.

N-are casă, n-are masă, se spune despre un om fără căpătâi.

Poftim (sau *poftiți*) *la masă* = formulă de politețe cu care inviți pe cineva să se așeze la masă pentru a mânca.

Pune-te (sau *întinde-te*) *masă, scoală-te* (sau *ridică-te*) *masă* = **a)** se spune despre cei care duc o viață plină de desfătări, care trăiesc fără griji, care așteaptă totul de-a gata; **b)** se spune când ești obligat să servești mereu mâncare la masă.

Tu îl chemi (sau *îl poftești*) *la masă și el se bagă* (sau *se trage*) *sub masă*, se spune despre cel care nu prețuiește cinstea sau binele care i se face.

Unde-s șepte fete-n casă, nici câlți în casă, nici mălai pe masă (pop.) = unde poruncesc mulți, nu iese treaba cum trebuie.

MASCARA

A da de mascara (reg.) = a se face de râs.

A face (pe cineva) de mascara = **a)** face pe cineva de râs, de rușine; **b)** a certa cu asprime, a mustra cu severitate, a face de două parale (pe cineva).

MASCARADĂ

Om de mascaradă (rar) = om de nimic; secătură.

MASCĂ

A(-i) cădea (sau *a i se lua cuiva*) *masca* = **a)** a (se) dezvălui minciuna, înșelătoria cuiva; **b)** (a apărea sau) a face să apară în adevărata lumină.

A lăsa pe cineva mască (sau *paf*) (arg.) = **a)** a înșela pe cineva; **b)** a uimi foarte tare pe cineva.

A rămâne mască (sau *afiș, tablou, ca la dentist*) = a rămâne uimit, uluit.

A smulge (sau *a lua, a ridica, a rupe*) *(cuiva) masca* = a arăta (pe cineva) sub adevăratul lui aspect (urât, nedemn).

A-și scoate (sau *a-și arunca, a-și lepăda* etc.) *masca* [sau *a ridica, a lua, a smulge, a rupe masca (cuiva)*] = **a)** a (se) arăta sub adevăratul aspect, a(-și) da pe față firea sau intențiile ascunse, a (se) dezvălui minciuna, înșelătoria (cuiva), a apărea sau a face să apară în adevărata lumină; **b)** a (se) demasca.

MAT

A face (pe cineva) mat (fam.) = a învinge (categoric) pe cineva (într-o luptă, într-o dispută etc.).

MATCĂ

A readuce (pe cineva) la matcă = a readuce (pe cineva) pe calea cea bună.

A reveni la (sau *a reintra în*) *matcă* = **a)** a reveni la starea obișnuită a lucrurilor; **b)** a-și relua cursul normal.

Ca un roi fără (de) matcă = dezorientat, zăpăcit, bezmetic.

MATERIE

A intra în materie = a începe (după o introducere) discutarea, tratarea subiectului propriu-zis.

MATROȘĂ

A purta pe cineva de-a matroșa (reg.) = a purta pe cineva de ici colo.

MAȚ

A cârcela la mațe (sau *la inimă*) *(pe cineva)* (pop.) = a avea crampe.

A fi pestriț (sau *tărcat, rău, câine*) *la mațe* [sau *a fi cu mațe* (ori *mațele*) *tărcate* (sau *bălțate*) ori *a avea mațe pestrițe* (sau *negre*)] (pop. și fam.) = **a)** a fi rău la suflet; **b)** a fi zgârcit.

A fierbe mațele în cineva (pop. și fam.) = a fi foarte enervat, înfuriat.

A frige (sau, rar, *a pătrunde*) *pe cineva la mațe* (pop.) = a face cuiva un mare neajuns.

A-i chiorăi (cuiva) mațele (de foame) = a-i fi cuiva foarte foame.

A i se lărgi (sau *a i se lungi*) *cuiva mațul (spre ceva)* (pop.) = a se lăcomi la ceva.

A-l pătrunde la mațe (pop.) = **a)** a-l surprinde ceva; **b)** a-l afecta ceva.

A se ține într-un maț (fam.; despre oameni) = a fi foarte slab.

A-și vărsa mațele = a vomita foarte mult.

A vărsa mațele cuiva = a spinteca pe cineva, a ucide.

Din mațe (înv.) = de la naștere.

Iute (sau *strâmt*) *la mațe* (reg.) = pus pe ceartă, arțăgos.

Lung la mațe = lacom.

MAU

A face (cuiva) maul (pentru... sau să...) (pop.) = a-i înlesni (să...), a-i face rost.

A-i fi (cuiva) mau (pop. și fam.) = a se obișnui undeva sau cu ceva.

A lua (cuiva) maul = **a)** a ameți; a face (pe cineva) să-și piardă cunoștința (în urma unei lovituri); **b)** a pune pe cineva în situația să nu mai poată spune nimic.

A-și pierde (sau *a i se lua cuiva*) *maul* (pop. și fam.) = **a)** a-și pierde curajul, cumpătul; **b)** a rămâne perplex.

MĂCĂNI

Las-o jos că măcăne (pop. și fam.), se spune cuiva care încearcă să inducă în eroare în mod inabil.

MĂCĂU

A cinsti cu măcăul (Trans., Maram.) = a bate cu măcăul (cu bâta).

MĂCINA

A măcina cuiva (pop.) = a împlini cuiva dorințele, a-i face pe plac.

A măcina făină (pop.) = a face o treabă zadarnică, fiindcă a mai fost făcută.

Altă făină se macină (acum) la moară (pop. și fam.) = s-au schimbat lucrurile, nu mai e ca înainte.

MĂCIUCĂ

A da cu măciuca (sau *cu bâta*) *în baltă* = **a)** a face o muncă zadarnică, fără folos; **b)** a face o gafă.

A-i face cuiva părul (sau *chica*) *măciucă* = a trage pe cineva de păr; a-l bate zdravăn.

A i se face (sau *a i se pune, a i se zburli cuiva*) *părul* (sau *chica*) *măciucă* (pop. și fam.) = a fi cuprins de o spaimă puternică, a se îngrozi, a se înspăimânta.

A lovi cu o măciucă două capete = a obține două rezultate printr-o singură acțiune.

Măciuci în buci (reg.) = nimic.

MĂDULAR

A-i împrăștia (cuiva) trupul mădulări (înv.) = a rupe pe cineva în bucăți.

MĂDUVĂ

A-i cerca (cuiva) măduva și oasele (reg.) = a pune pe cineva la tot felul de încercări, pentru a afla cât prețuiește.

A-i îngheța (sau *a-i degera cuiva*) *măduva-n oase* (sau *în ciolane* etc.) *de frig* (pop. și fam.) = a-i fi foarte frig, a fi înghețat.

Până în măduvă [sau *până în* (sau *la*) *măduva oaselor*] (pop. și fam.) = până în adâncul ființei, al sufletului; în cel mai înalt grad.

MĂGAR

A ajunge (sau *a face pe cineva*) *din cal măgar* (pop.) = **a)** (a ajunge sau) a aduce pe cineva dintr-o situație mai bună în alta mai rea; **b)** (a ajunge sau) a face pe cineva de râs.

A face (pe cineva) din cal măgar = **a)** a discredita; **b)** a umili.

A fi măgarul cuiva (despre oameni) = a-i face cuiva tot felul de servicii care cer eforturi fizice obositoare și umilitoare.

A împărți două paie la trei măgari (pop.; glumeț) = a împărți o cantitate sau o sumă infimă între două persoane.

A nu fi nici cal, nici măgar (fam.) = a nu avea nicio situație precisă, a nu aparține unei categorii determinate.

Mână măgaru' = ia-o din loc!, pleacă de aici!

MĂGĂDUIT, -Ă

A se ține măgăduit (reg.) = a avea toată încrederea că cele discutate rămân definitiv stabilite.

MĂGĂREAȚĂ

A cădea măgăreața pe cineva = a fi nevoit să suporte un necaz, o acuzație, o pedeapsă fără a fi vinovat.

A pune pe măgăreață (reg.) = a se îmbăta.

MĂLAI

A apropia mălaiul de traistă (reg.) = a-și risipi aproape întreaga avere.

A fierbe mălaiul = a-și cheltui banii.

A-i da (cuiva) mălaiul prin sită = a lua banii cuiva.

A lua mălai (arg.) = a da lovitura, a se umple de bani.

A se ieftini mălaiul (arg.) = a apărea un decret de amnistiere a unor fapte penale.

În locul pitei, mălai (pop.), se spune despre cineva care a ajuns sărac.

Și-a trăit traiul, și-a mâncat mălaiul (pop. și fam.) = a îmbătrânit, s-a învechit, s-a uzat, s-a perimat.

Mălai mare, se spune despre un bărbat lipsit de personalitate, de dinamism; bleg.

Vrabia mălai visează = fiecare se gândește la ceea ce dorește, îi lipsește sau îi place mai mult.

Zeamă de mălai, se spune despre un lucru lipsit de valoare sau despre un om prost.

MĂMĂLIGĂ

A căuta nod în mămăligă (reg.) = a căuta nod în papură.

A face (pe cineva sau *ceva) mămăligă* = a distruge, a nimici, a face praf.

A nu avea (nici) sare de mămăligă = a fi foarte sărac.

A o pune de mămăligă (pop. și fam.) [sau (Mold.) *a pune de mămăligă fără făină*] (fam.) = **a)** a se afla sau a ajunge într-o situație dificilă, neplăcută; **b)** a o păți, a da greș.

A rămâne cu ața mămăligii = a rămâne sărac lipit.

A-și scoate mămăliga (reg.) = a-și câștiga strictul necesar pentru trai.

Mămăligă nefiartă = om nătărău.

MĂNĂSTIRE

A (se) duce [sau *a (se) închide, a intra, a trimite, a băga* etc.] *la (o)* (sau, rar, *în*) *mănăstire* = a (se) călugări.

A se face mănăstire (arg.) = **a)** a se produce învălmășeală, înghesuială; **b)** a începe bătaia.

Mănăstire de maici (înv.; glumeț) = liceu pedagogic.

MĂNOS, -OASĂ

O vrea mănoasă, lăptoasă și devreme acasă = vrea prea multe, pretinde prea multe de la cineva sau de la ceva, este prea pretențios.

MĂNUȘĂ

A arunca (cuiva) mănușa = **a)** a provoca (pe cineva) la duel; **b)** (p. gen.) a provoca (pe cineva).

A ridica mănușa = **a)** a primi provocarea (cuiva) la duel; **b)** (p. gen.) a primi provocarea (cuiva).

A se potrivi (sau *a-i veni*) *(ca o) mănușă* (fam.) = a se potrivi perfect.

A umbla (sau *a se purta*) *cu mănuși (cu cineva)* (fam.) = a avea o purtare plină de menajamente, de politețe, de îngăduință (față de cineva).

MĂR[1]

A trăi ca în flori de măr (rar) = a duce o viață fericită, lipsită de griji.

De florile mărului (fam.) = **a)** fără rost, degeaba; **b)** fără un scop anumit.

MĂR[2]

A bate (sau *a face, a lăsa*) *măr (pe cineva)* [sau *a lăsa (bătut) măr*] = a bate foarte tare (pe cineva).

MĂRAR

A se băga în vorbă ca măraru-n ciorbă (sau, rar, *a se amesteca ca mărarul în bucate*) (pop. și fam.) = **a)** a interveni nepoftit în treburile cuiva; **b)** a participa nepoftit la o discuție.

MĂRĂCINE

A călca (ca) pe mărăcini (rar) = a păși încet, nesigur, sfios.

A sta (ca dracul) pe mărăcini (fam.) = **a)** a fi nerăbdător, a nu avea astâmpăr, a nu-și găsi locul; **b)** a sta ca pe ghimpi.

A trăi ca pe mărăcini (reg.) = **a)** a trăi rău, a o duce greu; **b)** a trăi în neînțelegere cu cineva.

Umblă parcă treieră la mărăcini (pop.), se zice despre un om nevolnic sau neajutorat, care nu reușește să ducă un lucru la bun sfârșit.

MĂRGĂRITAR

A arunca mărgăritar (înaintea) porcilor (pop.), se spune despre un lucru de valoare ajuns pe mâna unui om care nu știe să-l prețuiască sau nu-l merită.

(Ce-i lipsește chelului?) Tichie de mărgăritar (pop. și fam.), se spune despre cei care au sau doresc să aibă lucruri de preț nefolositoare, deși sunt lipsiți de strictul necesar.

Păcat de mărgăritar, că e la gât de măgar (pop.), se spune despre un lucru de valoare ajuns pe mâna unui om care nu știe să-l prețuiască sau nu-l merită.

De mărgăritar = **a)** încrustat, împodobit cu mărgăritare; **b)** sclipitor.

MĂRGICĂ

A fierbe mărgica (Bucov.) = a se sfătui.

MĂRIRE

A da (sau *a face*) *mărire (cuiva)* (înv.) = a preamări.

MĂRIȘOR, -OARĂ

A lăsa (pe cineva) mare-mărișor (reg.) = **a)** a părăsi; **b)** a lăsa pe cineva să facă ce vrea.

MĂRIT

A-și face de mărit (în superstiții) = a face vrăji pentru a se mărita.

MĂRTURIE

A sta (sau *a fi*) *de mărturie* = a se afla de față.

A veni la mărturie (Olt.) = a apuca pe calea cea bună, a se da pe brazdă.

MĂRUNT, -Ă

Multe și mărunte = lucruri de tot felul.

MĂRUNTAIE

A ști toate mărunțaiele (din cineva) = a cunoaște gândurile cele mai ascunse (ale cuiva).

MĂSCARĂ

A face de măscară = a face de râs.

MĂSEA

A clănțăni din măsele = a tremura de frig.

A-i crăpa (sau, rar, *a-i scăpăra*) *măseaua* (sau *măselele*) *(în gură)* = a) a fi nerăbdător; b) a avea nevoie mare de ceva.

A-i scoate (sau *a-i vinde*) *(cuiva) și măselele (din gură)* (pop. și fam.) = a-i lua (cuiva) tot ce are, a-l sărăci.

A lepăda (sau *a arunca* etc.) *(pe cineva* sau *ceva) ca pe o măsea stricată* = a se debarasa (de cineva sau de ceva) fără părere de rău.

A nu avea ce pune (sau *a nu ajunge*) *(nici) pe o măsea* [sau *nici cât (să) pui pe o măsea*] = a avea foarte puțin (de mâncare).

A nu avea cu ce-și stropi măseaua (pop.) = a) a nu avea ce bea; b) a fi sărac.

A nu-l durea (pe cineva) măseaua (de ceva) (pop.) = a nu-i păsa (de ceva).

A-și încălzi măseaua = a se aprinde, a se înflăcăra.

A-și stropi măseaua = a bea, a se cherchelí.

A trage (sau *a o lua, a suge*) *la măsea* [sau *a pune* (ori, pop., *a-și încălzi, a-și pili, a-și stropi*) *măseaua*] = a bea mult (băuturi alcoolice), a fi bețiv.

Cât te-ai scobi în măsea (pop.) = repede.

De-i sar (sau *crapă, trosnesc*) *măselele* [sau *de-și culege măselele (de pe jos)*] = extrem de tare, de mult etc.

Fiecare știe unde-l doare măseaua (pop.) = fiecare om își cunoaște necazurile.

N-ajunge nici pe o măsea = e foarte puțin, insuficient.

N-are ce pune nici pe-o măsea (sau *n-are nici cât să puie pe-o măsea*) = foarte puțin, o cantitate foarte mică.

(Oltean) cu douăzeci și patru (sau *cu gura plină*) *de măsele* = (om) voinic și isteț, descurcăreț, abil.

MĂSELAR

(Parcă) a mâncat măselar = parcă e nebun.

MĂSURA

A-i măsura (cuiva) vorba cu îmblăciul (reg.), se zice despre cineva care spune nimicuri sau vorbește nedeslușit.

A lua la măsurat (pop. și fam.) = a lua la bătaie; (fig.) a bate pe cineva.

A măsura banii cu dimirlia (pop.) = a fi foarte bogat.

A măsura oile (sau *laptele*) (reg.) = a cântări laptele muls o dată de la oile dintr-o turmă, pentru a evalua cantitatea de brânză ce se va produce.

A măsura pe cineva (sau *a măsura cuiva ceva*) *pe spinare* (glumeț) = a bate, a lovi (pe cineva).

A nu se putea măsura (cu cineva sau *ceva)* = a fi în inferioritate față de cineva sau ceva.

A-și măsura puterile (cu cineva) = a se lua la întrecere în luptă.

A umbla gonind vânturile și măsurând câmpurile (pop.) = a umbla fără niciun rost.

MĂSURĂ

A avea măsură bună (reg.) = a avea firea bună, temperament bun.

A bate măsura = a executa cu mâna sau cu piciorul mișcări egale și regulate, marcând diviziunile grupurilor de litere din fiecare unitate delimitată de barele de măsură.

A băga oile în (sau *la*) *măsură* (reg.) = a izola oile de miei, spre a stabili cât lapte dă fiecare oaie.

A duce măsură (reg.) = a se echilibra, a se cumpăni.

A fi de o măsură (cu cineva) (pop.) = a fi de aceeași vârstă cu cineva.

A fi în măsură (să...) = a fi în stare, a avea posibilitatea, calitatea de a face, de a realiza (ceva).

A fi pe o măsură (cu cineva) = a se asemăna la fapte rele.

A i se umple (cuiva) măsura (pop.) = a) a se sătura de ceva sau de cineva; b) a-și pierde răbdarea; c) a-și ieși din fire.

A întrece măsura = a depăși anumite limite (convenții) stabilite, a deveni excesiv.

A lua (cuiva) măsura = a măsura diferite dimensiuni ale cuiva în vederea confecționării unor obiecte de îmbrăcăminte sau încălțăminte.

A lua măsuri = a executa o serie de lucrări sau a duce o acțiune în vederea realizării unui anumit scop.

A nu(-i) fi măsură (cuiva sau *la ceva)* (înv.) = a) a fi foarte mare, nelimitat, nemăsurat; b) a fi în număr foarte mare, nenumărați.

A-și da măsura = a-și manifesta talentul, priceperea în realizări concrete, a arăta totalitatea resurselor de care dispune, a dovedi că este capabil să facă, să realizeze ceva.

A umbla cu jumătăți de măsură = a fi nehotărât, a nu fi ferm, a nu duce un lucru până la capăt.

A umple măsura = a ajunge la limită.

A veni la măsură = a atinge o anumită limită (dinainte stabilită) în ce privește mărimea, dimensiunea, cantitatea etc.

A veni (sau *a sosi*) *la măsura vârstei* (sau *la măsura de vârstă*) = a depăși vârsta adolescenței.

După (sau *pe*) *măsură* (despre obiecte de îmbrăcăminte sau încălțăminte) = potrivit cu dimensiunile corpului.

I-a uitat Dumnezeu măsura (sau *i-a pierdut dracul măsura*) (pop.), a) se spune despre un om foarte înalt; b) se spune despre un om foarte bătrân.

În măsura în care = numai atât cât.

În măsura posibilului (sau *posibilităților*) = pe cât va fi posibil.

Să nu fie de o măsură! (sau *n-ar fi de o măsură!*) (înv. și pop.), se spune când se vorbește despre o nenorocire, despre o boală, despre un mort etc., de n-ar fi la fel!

MĂȘCAT, -Ă

A tăia mășcat (reg.) = a tăia în bucăți cu securea.

MĂTASE

A fi în (sau *a face, a da, a da în, a lepăda, a slobozi*) *mătase* (sau *mătăsi, mătăşi, mătăsuri*) (despre porumb) = a începe să lege.

Crescut în mătase = crescut în avuţie, în belşug; răsfăţat, cocoloşit.

De mătase = mătăsos, moale, lucios.

Din coadă de câine, sită de mătase nu se face = dintr-un lucru prost nu poţi face ceva bun; dintr-un om de nimic nu poţi scoate om de treabă.

Pudră de mătase (în limbajul toxicomanilor) = cocaină.

Ţigan de mătase = ţigan lăutar.

MĂTRĂGUNĂ

Parcă i-a dat cineva (sau *a mâncat*) *mătrăgună* (fam.) = parcă e nebun.

MĂTRĂŞI

A mătrăşi (pe cineva) din lumea asta (pop.) = a ucide.

MĂTRICE

A avea mătrici (reg.; despre copii) = a fi neastâmpărat.

Din mătrici (înv.) = încă de când a fost conceput, înainte de a se naşte.

MĂTURICĂ

A umbla cu măturica (rar) = a linguşi pe cineva.

MĂZĂRAR

A fi ca măzărarul (reg.) = a fi zdrobit, făcut fărâme.

MĂZĂRAT, -Ă

A râde măzărat (reg.) = a) a rânji; b) a râde fals.

MÂC

A nu zice nici mâc (reg.) = a tăcea chitic.

A tăcea mâc = a) a nu scoate o vorbă; b) a nu răspunde la o întrebare.

Nu poate nimeni să scoată mâcul din ţară (reg.) = nu se poate împăca nimeni cu de-a sila.

MÂINE

A trăi de azi pe mâine = a) a trăi în mare lipsă materială; b) a trăi fără speranţă în viitor; c) a fi gata să moară.

Ba azi, ba mâine = nesigur.

Ca mâine(-poimâine) (sau *mâine-poimâine*) = într-un viitor apropiat, (în) curând.

De mâine = care urmează zilei de azi.

De mâine în... (săptămâni, luni) = peste... zile (sau săptămâni, luni).

Mâine alaltă (reg.) = nu peste mult timp.

Pe mâine, formulă de salut la despărţire, indicând o reîntâlnire în ziua următoare.

MÂLC

A tăcea mâlc (sau *mâlcă*) (pop. şi fam.) = a nu spune niciun cuvânt, a nu scoate nicio vorbă; a tăcea chitic, ca peştele.

MÂLCI

A o mâlci (Munt.; Olt.) = a) a încremeni; b) a o sfecli, a o băga pe mânecă.

MÂLCITĂ

A o face mâlcită (reg.) = a trece sub tăcere ceva.

MÂNA

A-l mâna (pe cineva) afară (sau *a-l mâna burduhanul*) (reg.) = a avea diaree.

A mâna porcii la jir (sau, rar, *la Braşov*) (fam.) = a sforăi în somn.

A(-şi) mâna viaţa (sau *a o mâna*) = a-şi duce viaţa.

Mână măgaru'! = pleacă de aici! ia-o din loc! dă-i drumul!

MÂNĂ

A ajunge (sau *a aştepta*) *la mâna altuia* = a avea nevoie de ajutorul altuia, a depinde de altul.

A ajunge (sau *a fi*) *pe mâini bune* = a avea parte de o îngrijire atentă, de un tratament bun.

A ajunge (sau *a intra, a încăpea*) *pe mâna cuiva* = a fi sub puterea, sub autoritatea cuiva; a ajunge la discreţia cuiva.

A avea (ceva) pe mână = a dispune de ceva, a fi stăpân pe ceva.

A avea mâini de aur = a fi îndemânatic, dibaci.

A avea mâna curată (sau *mâinile curate*) (pop.) = a fi cinstit.

A avea mâna strânsă (sau *scurtă*) (sau *a fi strâns la mână*) = a fi zgârcit, a cheltui cu cumpătare.

A avea mână bună (sau *a fi bun de mână*) (pop. şi fam.) = a) a fi îndemânatic; b) a avea noroc, mai ales la jocul de cărţi.

A avea mână grea = a) a lovi tare cu palma sau cu pumnul; b) (fam.; despre medici) a lucra neîndemânatic, provocând dureri pacienţilor.

A avea mână liberă = a avea toată libertatea de a face ceva.

A avea mână lungă = a fi influent.

A avea mână uşoară (sau *a fi uşor de mână*) = a lucra cu fineţe şi cu abilitate (ca medic).

A avea (pe cineva) la mână = a avea (pe cineva) în puterea sa.

A avea (sau *a fi la cineva*) *mâna* (la jocul de cărţi) = a-i veni rândul să împartă cărţi.

A avea (sau *a fi*) *mână lungă* (sau *a fi bun de mână*) (fam.) = a fi hoţ, pungaş.

A avea (sau *a lăsa, a da cuiva*) *mână liberă* = a acţiona (sau a lăsa pe cineva să acţioneze) după bunul său plac.

A avea (pe cineva) la mână cu... = a şti ceva neplăcut despre cineva, putând astfel dispune de el...

A avea (pe cineva) sub mână = a avea (pe cineva) în subordine.

A avea (sau *a fi cu*) *mână largă* (sau *deschisă*) (ori. înv., *a fi slobod de mână*) = a fi darnic, generos.

A avea (sau *a fi cu*) *mână* (sau *mâna*) *lungă* (sau *a fi bun de mână*) (fam.) = a fi hoţ.

A avea (sau *a fi*) *mână strânsă* = a fi econom; a fi zgârcit, meschin.

A bate (sau *a da*) *mâna (cu cineva)* = a se înțelege cu cineva (în privința unei tranzacții); a face un târg, a se învoi (din preț).

A căuta la mâna altuia = a aștepta să-i dea alții ce-i este necesar.

A cere mâna (unei femei) = a cere în căsătorie.

A da cu mâna în foc (sau *prin spuză, prin șperlă*) (reg.) = a) a se păcăli; b) a se îmbogăți deodată, fără muncă.

A da din mâini (și din picioare) (pop.) = a depune eforturi pentru a duce o acțiune la bun sfârșit sau pentru a învinge o dificultate.

A da mâna cu cineva = a se alia, a colabora cu cineva.

A da mâna cu moartea (reg.) = a trece printr-o mare primejdie, a fi foarte bolnav.

A da mâna la ceva (înv.) = a aproba, a sprijini ceva.

A da (sau *a cere*) *o mână de ajutor* = a da (sau a cere) sprijin.

A da (sau *a lăsa, a pierde ceva*) *din* (ori *de la*) *mână* = a da (sau a lăsa, a pierde) ceva care îți aparține, de care ești sigur.

A da pe mâna justiției (sau, înv., *județului*) = a deferi justiției; a înainta un infractor organelor judiciare.

A duce de mână (pe cineva) = a) a călăuzi, a conduce (pe cineva); b) a sprijini, a proteja (pe cineva) neajutorat, nepriceput.

A face (cuiva) cu mâna (sau *din mână*) *să...* (ori *că...*) = a porunci, a chema, a da să înțeleagă etc. printr-un gest cu mâna.

A face mâna căuș = a da mâinii forma unui recipient, apropiind degetele și adâncind palma.

A fi greu de mână = a lucra neîndemânatic, brutal (ca medic).

(A fi) mână de fier (sau *mână forte*) = (a fi) om energic, autoritar.

A fi mână largă = a fi darnic, generos.

A fi mână singură (reg.) = a fi lipsit de ajutor.

A fi mână spartă (fam.) = a fi risipitor.

A fi (om) cu dare de mână (pop. și fam.) = a fi om bogat, înstărit.

A fi peste mână = a fi dificil de realizat, de obținut.

A fi (sau *a ajunge*) *mâna (cea) dreaptă a cuiva* = a fi principalul ajutor, a fi omul de încredere al cuiva.

A fi (sau *a cădea, a încăpea, a pica* etc.) *la* (sau *pe*) *mâna* (sau *mâinile*) *cuiva* = a fi (sau a cădea, a încăpea etc.) sub puterea, sub autoritatea cuiva, la discreția cuiva.

A fi ușor (sau *ager*) *de mână* (sau *a avea mână ușoară*) = a lucra cu finețe și cu abilitate.

A-i da cuiva mâna (să facă ceva) = a) a-și putea permite (să facă ceva); a-i permite situația, împrejurările (să facă ceva); b) a-i conveni să...

A-i fi (cuiva) la mâini bune (înv.) = a-i fi cuiva prieten credincios, ajutor de nădejde.

A-i întinde (cuiva) mâna = a ajuta, a sprijini (pe cineva).

A-i lua (cuiva) boala (sau *durerea*) *cu mâna* = a face să-i treacă boala (sau durerea) foarte repede.

A-i pune (cuiva) mâna în cap = a lua pe cineva la bătaie.

A-i pune (cuiva) mâna în piept (sau *în gât*) = a) a prinde, a înșfăca (pe cineva); b) a cere cuiva socoteală, a-l trage la răspundere.

A-i pune Dumnezeu (cuiva) mâna în cap = a avea noroc; a-i merge totul din plin.

A i se tăia (cuiva) (mâinile și) picioarele (sau *genunchii*) (pop. și fam.) = a i se înmuia cuiva (mâinile și) picioarele, a slăbi.

A-i trece (sau *a-i ceda*) *cuiva mâna* = a) a lăsa pe altul să execute un lucru început, a da întâietate; b) (la jocul de cărți) a nu juca, lăsând rândul jucătorului următor.

A-i veni (sau *a-i fi*) *cuiva peste mână* = a-i fi departe, a-i fi prea incomod.

A întinde cuiva mâna (sau, înv., *mână bună*) = a ajuta pe cineva.

A întinde mâna = a) a schița un gest cu brațul; b) a fura; c) a cerși.

A lăsa (ori *a da, a încredința* etc.) *pe mâna (cuiva)* = a lăsa ceva sau pe cineva în grija sau paza cuiva.

A lăsa (sau *a avea, a da*) *(cuiva) mână liberă* = a lăsa (a da) cuiva posibilitatea să acționeze după bunul plac, a da cuiva libertate totală de acțiune.

A lega cuiva mâinile (și picioarele) [sau *a lega* (ori *a fi legat*) *de mâini și de picioare (pe cineva)*] = a pune pe cineva sau a fi în imposibilitatea să acționeze.

A linge mâna (sau *mâinile, laba*) *cuiva* (pop.) = a se umili în fața cuiva.

A lua boala (sau *durerea* etc.) *cu mâna* = a face să treacă boala sau să înceteze durerea etc. repede, numaidecât.

A lua cu o mână și a da cu alta (sau *cu zece*) = a cheltui mult, a fi risipitor.

A merge pe mâna cuiva = a acorda încredere deplină cuiva.

A muri cu zilele în mână (pop.) = a muri înainte de vreme.

A nu da (sau *lăsa*) *hățurile din mână* = a păstra pentru sine puterea, conducerea.

A (nu-i) da (cuiva) *mâna* = a (nu) dispune de mijloacele necesare pentru a întreprinde ceva; a nu-și putea permite ceva.

A pleca (sau *a se întoarce*) *cu mâna goală* = a pleca (sau a se întoarce) fără a obține ceva.

A primi în (sau *a lua în*, reg. *a lua la*) *mână* (în legătură cu sume de bani) = a primi o sumă netă.

A prinde (pe cineva) cu mâna în sac (sau *în traistă, în sân*) = a surprinde pe cineva furând sau înșelând.

A pune (cuiva) mâna în cap = a lua (pe cineva) la bătaie.

A pune (cuiva) mâna în piept (sau *în gât*) = a prinde, a înșfăca (pe cineva).

A pune mâna = **a)** a întreprinde ceva, a acționa; **b)** a lua pentru sine, a fura.

A pune mâna pe ceva = a ajunge în posesiunea unui lucru, a-și însuși un lucru (prin mijloace necinstite).

A pune mâna (pe cineva) = **a)** a prinde, a înșfăca (pe cineva); **b)** a găsi pe cel de care ai nevoie.

A pune mână de la mână (sau *de la mână la mână*) = a aduna bani, obiecte etc. prin contribuție colectivă și benevolă.

A pune (sau *a băga*) *mâna în foc pentru cineva* (sau *pentru ceva*) = a garanta pentru cineva sau ceva.

A purta (sau *a ține*) *pe cineva pe mâini* (sau *pe palme*) = a avea grijă deosebită față de cineva.

A putea (sau *a fi bun*) *să se ia de mână cu cineva* = a se asemăna, a se potrivi cu cineva din punctul de vedere al defectelor sau al acțiunilor rele.

A ridica mâinile (către cineva) = a cere ajutor.

A ridica mâna asupra cuiva = **a)** a amenința cu bătaia; **b)** a fi agresiv; **c)** a bate.

A scăpa (ceva) din mână = a pierde.

A scăpa cu capul a mână (înv.) = a scăpa nevătămat dintr-o mare primejdie.

A scoate castanele (sau *cărbunii*) *din foc* (sau *a stinge cărbunii*, reg., *a prinde șarpele*) *cu mâna altuia* = a se folosi de altcineva pentru a-și rezolva o problemă dificilă, riscantă, periculoasă.

A se bate cu mâna (sau *cu palma*) *peste gură* = a regreta cele spuse.

A se lua cu mâinile de păr (sau *a-și smulge părul din cap*) = a fi foarte supărat, a fi cuprins de disperare.

A se lua de mână cu cineva = a fi la fel, a se potrivi cu cineva, a se înhăita cu cineva.

A se prinde cu mâinile de vatră (reg.) = a-și înjgheba o gospodărie, un cămin.

A se spăla pe mâini (sau *a-și spăla mâinile*) = **a)** a pierde ceva; **b)** a refuza să-și ia răspunderea unei probleme (dificile) sau a unei fapte reprobabile.

A se ține cu mâinile de burtă (sau *de pântece, de inimă*) *de(-atâta) râs* (pop.) = a râde cu mare poftă, în gura mare.

A se ține de mână (fam.) = a fi nedespărțiți.

A sta cu mâinile în șolduri (sau *subsuoară, în sân*) = a fi inactiv, a nu lucra; a pierde vremea.

A sta în mâna cuiva = a depinde de cineva, a fi în puterea cuiva.

A(-și) da mâna (cu cineva) = **a)** strânge cuiva mâna în semn de salut sau de împăcare; **b)** a se alia, a colabora; **c)** a se uni prin căsătorie.

A-și disputa mâna cuiva (despre bărbați) = a concura pentru a se putea căsători cu o anumită fată.

A-și face mână bună la (sau *pe lângă*) *cineva* = a obține favoarea cuiva, a se pune bine cu cineva.

A-și frânge mâinile (fig.) = a-și împreuna mâinile și a-și îndoi cu putere degetele, ca expresie a emoției, a durerii, a disperării etc.

A-și ieși din mână = a nu-și găsi ritmul obișnuit într-o activitate, a-și pierde eficiența.

A-și lărgi mâinile spre (sau *pre*) *lăcomie* (înv.) = a deveni foarte lacom.

A-și lua mâna (sau *mâinile*) *de pe cineva* = a înceta de a mai ajuta, de a mai ocroti (pe cineva).

A-și mușca mâinile (de necaz) = **a)** a se căi amarnic; **b)** a fi foarte necăjit.

A-și pune mâinile în cap [sau *a se lua cu mâinile de cap* (ori *de păr*)] = a avea mare necaz, a fi disperat.

A-și pune mâna pe inimă (sau *pe cuget*) = a se angaja să spună adevărul.

A(-și) pune [sau *a(-și) încrucișa*] *mâinile pe piept* = a muri.

A-și ridica mâna (de pe cineva) = a înceta ostilitățile împotriva cuiva.

A-și trage mâna (înv.) = a-și retrage stăpânirea, autoritatea.

A-și ține mâinile de (la)... (înv.) = a se abține de la ceva.

A trece (sau *a ceda*) *mâna* (la jocul de cărți) = a ceda rândul jucătorului sau jucătorilor următori.

Ce-i în mână nu-i minciună, se spune când cineva nu crede în promisiuni, ci în lucruri palpabile, reale, concrete.

Cu amândouă mâinile (sau, pop., *cu mână bună, cu o mână ca c-o mie*) = **a)** în mare cantitate, din belșug; **b)** cu toată bunăvoința, din toată inima.

Cu capul a mână (reg.) = nechibzuit; (foarte) îndrăzneț.

Cu mâinile (sau *mâini*) *în șolduri* (sau *încrucișate*) = **a)** impasibil; **b)** fără nicio grijă.

Cu mâinile încrucișate (sau *în sân, în buzunar*) = inactiv.

Cu mâinile la piept (sau *cu căciula în mână*) (reg.) = într-o atitudine umilă; supus, smerit.

Cu mâna cuiva = cu ajutorul cuiva.

Cu mâna goală (sau *în buzunar, în fund*) = **a)** fără a aduce nimic; **b)** fără a lua nimic; **c)** (p. ext.) fără a-și fi atins scopul.

Cu mâna lui (ori *mea, ta* etc.) [sau *cu mâinile lor* (ori *noastre, voastre* etc.)] = în mod direct, personal, fără intervenția nimănui.

Cu mâna pe conștiință = cu toată sinceritatea.

Cu mâna pe inimă (sau *pe cuget*) (în legătură cu verbe ca *a spune, a declara*) = cu conștiința curată, cu convingerea fermă că e adevărat, cu toată sinceritatea.

Cu mână (sau *cu mâna*) *de sare* = **a)** fără noroc; **b)** fără putere morală sau materială.

Cu mână (sau *mâna*) *spartă* (sau *spart la mână*) (pop. și fam.) = risipitor; nechibzuit.

Cu zilele a (sau *în*) *mână* (reg.) = amenințat de o mare primejdie.

Dare de mână = stare materială bună.

De-a mâna (reg.) = necurmat, în lanț.

De la mână până la gură = **a)** foarte repede, în timp scurt; **b)** (reg.) foarte puțin.

De mâna a doua = de calitate sau valoare inferioară; mai puțin luxos, mai ieftin; mai de mică importanță.

De mâna întâi = de cea mai bună calitate (sau categorie).

De mână (despre o unealtă, un instrument) = **a)** acționat manual; **b)** făcut cu mâna.

De toată mâna = de toate felurile, din toate categoriile.

Din mână în mână (sau *dintr-o mână în alta*) = de la unul la altul, de la om la om.

Frate de mână (arg.) = persoană din aceeași gașcă; persoană care profită pe baza aceluiași tip de infracțiuni.

I-a pus Dumnezeu mâna în cap = a dat norocul peste el.

Jos mâinile (sau *labele*)*!* = ia mâna (de pe cineva sau ceva).

Ia-te de mână cu el (sau *puteți să vă luați de mână*) (fam.), se spune despre persoane care se potrivesc la fapte rele.

Mână de fier (sau *forte*) = om energic, autoritar, sever.

Mână în mână = în perfect acord, în înțelegere, în colaborare.

Mână slobodă (sau *întinsă, îndurată*) = dărnicie, generozitate.

Mi-a (sau *ți-a* etc.) *pus Dumnezeu mâna în cap* = am (sau ai etc.) avut noroc, am (sau ai etc.) reușit foarte bine.

(O) mână de ajutor (mai ales în legătură cu verbele „a da", „a cere", „a solicita", „a fi") = sprijin, ajutor.

O mână spală pe alta (și amândouă obrazul), se spune când una din părți încearcă să justifice acțiunile alteia ca să nu iasă la iveală (alte) lucruri (necinstite).

Pe mâini bune = **a)** în siguranță; **b)** care se bucură de o îngrijire bună.

Pe sub mână (sau *pe sub tejghea*) = pe ascuns, în mod clandestin.

Politică de mână forte = politică dictatorială, tiranică, abuzivă.

Punem mână de la mână și facem mai multe mâini (ir.), se spune când cineva refuză să participe la o chetă (la o colectă).

Sărut mâna (sau *sărut mâinile*), formulă de salut adresată femeilor, preoților, persoanelor mai în vârstă etc.

Sub mână (reg.) = subsuoară.

Una (sau *două, trei*) *la mână*, se spune despre ceva pentru a arăta că este primul (sau al doilea, al treilea) într-o enumerare.

MÂNCA

A avea ce mânca (pop. și fam.) = a avea din ce trăi.

A crede că tot ce (sau *toate câte*) *zboară se mănâncă* = **a)** a-și imagina că poate obține orice, a crede și ceea ce nu este de crezut, a-și face iluzii; **b)** a fi naiv.

A fi mâncat ca alba (sau *iapa*) *de ham* (reg.) = a fi sătul, plictisit de ceva.

A fi mâncat de nevoi = a fi îndurat multe necazuri și lipsuri.

A fi mâncat pâine (sau *pită*) *din multe cuptoare* [sau *a fi mâncat (mai) multe paști* (ori *mai mulți crăciuni*) *(decât cineva)*] (pop.) = **a)** a fi bătrân; **b)** a avea multă experiență.

A fugi (sau *a alerga*) *mâncând pământul* [sau *de mâncă pământ* (ori *pământul*) ori *a mânca pământ* (ori *pământul*) *(fugind și alergând)*] (pop. și fam.) = a fugi foarte repede, în mare goană, din toate puterile.

A-i mânca colacul (sau *colacii, coliva*) *cuiva* (sau *a-i mânca cuiva din colivă*) (pop. și fam.) = **a)** a vedea mort pe cineva; **b)** a omorî.

A-i mânca (cuiva) banii (sau *averea*) = a stoarce pe cineva de bani sau de avere.

A-i mânca (cuiva) câinii (sau *rațele*) *din traistă* (sau *din buzunar*) = **a)** a fi mic de statură; **b)** a fi bleg, prost.

A-i mânca inima (sau *sufletul*) *(cuiva)* (pop. și fam.) = a supăra, a necăji, a chinui (pe cineva) peste măsură.

A-i mânca (cuiva) norocul = **a)** a fi vinovat de nereușita unei acțiuni întreprinse de cineva; **b)** a nenoroci (pe cineva).

A-i mânca (cuiva) viața (sau *zilele*) = a chinui foarte tare pe cineva.

A-l mânca (pe cineva) mâna (sau *palma*) (pop. și fam.) = a avea chef să bată pe cineva.

A-l mânca (pe cineva) palma dreaptă (în superstiții) = a avea o senzație de mâncărime la palma dreaptă, semn că va trebui să dea o sumă de bani.

A-l mânca (pe cineva) palma stângă (în superstiții) = a avea o senzație de mâncărime în palma stângă, semn că va primi o sumă de bani.

A-l mânca (pe cineva) să... (pop. și fam.) = a simți impulsul, îndemnul irezistibil să..., a fi tentat să...

A-l mânca (pe cineva) spinarea (sau *pielea*, pop., *cojocul*) (pop. și fam.) = a se comporta ca și cum ar vrea să fie bătut.

A-l mânca tălpile (pop. și fam.) = a nu avea astâmpăr să stea într-un loc, a fi nerăbdător să plece.

A mânca banii (sau *paralele, averea*) *cu linguroiul* (sau *cu lingura*) = a cheltui peste măsură; a fi nechibzuit.

A mânca bătaie (sau *trânteală, chelfăneală* etc.) = **a)** a fi bătut; **b)** a fi învins într-o luptă, într-o întrecere, într-un joc.

A mânca borşul (sau *asmaţuchi, calupul, lumânarea, mucul, schimbeaua, şofranul*) *cuiva* (reg.) = a se păcăli, a fi înşelat de cineva într-o afacere.

A mânca ca în târgul (sau *ca în satul*) *lui Cremene* (sau *ca în codru*) (pop. şi fam.) = a mânca fără socoteală, cât poate, cum îi place.

A mânca ca o căpuşă (sau *ca o lăcustă*) = a mânca mult, de parcă nu se poate sătura.

A mânca ca o mireasă = a mânca foarte puţin, cu reţinere.

A mânca ca o pasăre (sau *ca o vrabie*) (pop. şi fam.) = a mânca puţin, a ciuguli.

A mânca carne de (sau *din*) *om* [ori *a-şi mânca din carne* (sau *carnea de pe el*)] (pop.) = a fi crud (cu ceilalţi sau) cu sine, a fi foarte rău, a manifesta agresivitate.

A mânca cartea (pop. şi fam.) = a învăţa bine şi cu ambiţie.

A mânca căcat (arg.; vulg.) = a minţi.

A mânca cât (sau *ca*) *un lup* (sau *cât patru, cât şapte, cât un turc din cei calici, ca o căpuşă, ca o lăcustă, ca un popă, ca diacul la pomene, de parcă n-ar fi văzut fir verde*) (pop. şi fam.) = a mânca foarte mult şi cu lăcomie.

A mânca (ceva) cu ochii = a se uita cu mare poftă (la ceva).

A mânca (cuiva) (sau *a-şi mânca*) *capul* (înv. şi pop.) = a (se) distruge.

A mânca (cuiva) (sau *a-şi mânca cu cineva* sau *ceva*) *viaţa* (sau *zilele, tinereţele* etc.) = a(-şi) irosi, a(-şi) distruge viaţa, tinereţea etc.

A mânca de-a gata (pop. şi fam.) = a profita de munca altora.

A mânca (pe cineva) din ochi = a privi (pe cineva) cu mare plăcere sau cu mare dragoste, a privi (pe cineva) foarte insistent şi drăgăstos.

A mânca foc (sau *jăratic*) (despre cai) = a fi foarte iute.

A mânca foc pentru cineva (pop. şi fam.) = **a)** a face orice pentru a fi de folos cuiva; **b)** a-şi pune viaţa în primejdie.

A mânca lut şi pământ (reg.) = a nega, a tăgădui cu încăpăţânare.

A mânca nori de... (pop. şi fam.) = a fi extraordinar de...

A mânca (o) săpuneală (sau *papară*) = **a)** a fi (aspru) certat; **b)** a fi bătut, lovit.

A mânca pământ de durere (reg.) = a suferi peste măsură.

A mânca pâine şi sare (de pe un talger) cu cineva (ori *împreună*) [sau *a mânca toţi o pâine şi o sare* ori *a mânca (cu cineva* sau *toţi) dintr-un blid* (sau *dintr-o zeamă*)] (pop.) = **a)** a trăi la un loc, a convieţui; **b)** (pop.) a se afla în relaţii de strânsă prietenie cu cineva.

A mânca pâinea (sau *pâinea şi sarea, pita*) *cuiva* = a fi găzduit, întreţinut de cineva; a fi în slujba cuiva; a se folosi de binefacerile cuiva.

A mânca pe cineva = a asupri, a jegmăni, a săraci pe cineva.

A mânca (pe cineva) fript (sau *de viu*) = a distruge, a da gata (pe cineva).

A mânca piatră (pop. şi fam.) = a răzbi toate greutăţile.

A mânca praz (sau *borş, haram, rahat, ciuperci*) (pop. şi fam.) = **a)** a minţi; **b)** a flecări.

A mânca pumni (sau *palme, bastoane* etc.) = **a)** a fi bătut; **b)** (fig.) a fi aspru certat.

A mânca rahat = **a)** a minţi; **b)** a bârfi, a cleveti.

A mânca răbdări prăjite (sau *ciuperci, coaste fripte*) (pop. şi fam.) = a nu mânca nimic, a răbda de foame.

A mânca singur bucatele şi a lăsa altora zeama (pop.) = a trage singur foloasele.

A (nu) avea ce mânca = a (nu) avea din ce trăi.

A (nu mai) mânca (pâine şi sare) dintr-un blid (sau *de pe un talger*) *cu cineva* = a (nu mai) convieţui cu cineva; a (nu) se (mai) afla în relaţii de strânsă prietenie cu cineva.

A se mânca cu lucrul (reg.) = a se chinui, a se speti muncind.

A-şi mânca amarul = a trăi din greu.

A-şi mânca averea (sau *banii, aurul*) *cu lingura* (pop. şi fam.) = **a)** a cheltui fără măsură; **b)** a fi foarte bogat.

A-şi mânca credinţa (sau *omenia, lefteria*, reg. *leanca*) (pop. şi fam.) = a-şi pierde prestigiul, cinstea, creditul.

A-şi mânca de sub unghii (sau *de sub unghie, de sub tălpi, de sub dânsul*) = a fi foarte zgârcit.

A-şi mânca omenia = a-şi pierde prestigiul, numele bun, cinstea.

A-şi mânca unghiile = **a)** a avea obiceiul de a-şi roade unghiile cu dinţii; **b)** a se căi amarnic.

Doar n-am mâncat bureţi (sau *lauri, ciuperci, ceapaciorii, cucută* etc.) = doar n-am înnebunit.

Îi mănâncă câinii (sau *raţele*) *din traistă* (sau *din buzunar*) (pop. şi fam), se spune despre un om mic de statură sau despre un om prost.

(Îţi vine) să-l (sau *s-o*) *mănânci (de viu, de vie* sau *din ochi)* (pop. şi fam.), se spune despre o persoană foarte frumoasă, atrăgătoare.

L-a băgat mumă-sa în ladă şi l-au mâncat moliile (pop.), **a)** se spune despre cei care au fost răsfăţaţi de părinţi; **b)** se spune despre un om urât şi ciupit de vărsat.

Mănâncă-l fript (sau *mănânc-o friptă*) (pop. şi fam.), se spune pentru a exprima dispreţul faţă de cineva sau ceva, precum şi renunţarea la un anumit lucru.

Mânca-ţi-aş ochii [sau *mânca-(-mi)-te-aş*] (pop. şi fam.), se spune pentru a-şi exprima afecţiunea faţă de persoana căreia i se adresează (căutând să-i câştige bunăvoinţa).

N-am mâncat dintr-un blid (sau *dintr-o strachină*) *cu tine*, se spune cuiva pentru a-i atrage atenția că își permite prea multe, că devine obraznic.

(Parcă) a mâncat bureți (sau *ciuperci, ceapa-ciorii, laur, măsălar*) (pop. și fam.) = (parcă) e nebun, (parcă) și-a pierdut mințile.

Să-l (sau *s-o*) *mănânci din ochi (nu alta)*, se spune despre o persoană foarte frumoasă, atrăgătoare, iubită.

Te mănâncă cojocul = nu te astâmperi, nu te potolești, vrei să te bat; cauți bătaie.

MÂNCARE

A face mâncare = a găti.

A fi de mâncare = a fi comestibil.

A fi tot o mâncare de pește (pop. și fam.) = a fi același lucru, a fi totuna.

A o duce (sau *a petrece, a o ține* etc.) *(tot) într-o mâncare și (într-o) băutură* = a petrece, a chefui întruna.

A se înfige la mâncare = a mânca cu lăcomie.

A strica mâncarea degeaba (pop. și fam.) = a trăi degeaba, fără a fi de vreun folos, a nu fi bun de nimic.

A tăia (cuiva) pofta de mâncare = a face pe cineva să nu mai poată mânca.

Asta-i altă mâncare (de pește) (sau *brânză, căciulă, poveste*) (pop. și fam.) = asta e cu totul altceva.

De-ale mâncării = alimente, hrană.

De mâncare = comestibil.

Mâncări și băuturi = ospețe, mâncare.

MÂNCAT

A fi mâncat ca alba de ham (pop.) = a fi trecut prin multe, a fi experimentat (versat).

A se pune pe mâncat(e) și pe băut(e) = a mânca mult, a mânca bine.

A ține (pe cineva) pe mâncat(e) și pe băut(e) = a întreține (pe cineva), a-i da mâncare și băutură.

MÂNCĂRICI

A avea mâncărici = a nu avea astâmpăr, a nu putea sta liniștit.

A avea mâncărici pe limbă = a fi foarte vorbăreț, a nu putea tăcea, a spune vrute și nevrute.

MÂNCĂRIME

A avea mâncărime de (sau *la*) *limbă* (sau, rar, *de cuvânt*) (pop. și fam.) = **a)** a simți mereu nevoia de a vorbi; **b)** a fi foarte vorbăreț; **c)** a nu putea păstra un secret.

A avea mâncărime la degete = a fura.

MÂNCĂTURĂ

A avea mâncătură de limbă = a avea mâncărime de limbă.

MÂNDAȘ

A-și lua mândașul (de la cineva sau *de la ceva)* (Trans.) = a nu mai avea nicio speranță.

MÂNDĂLAC

A-i căuta cuiva păcate cu mândălaci (pop.) = a căuta să-i găsești cuiva cu orice preț un defect, un cusur, o vină.

A se lăsa tot mândălac (pop.) = a se lăsa jos, inert, ca mort.

MÂNEA

A mânea de noapte, peste noapte, noaptea (înv. și pop.) = a petrece undeva noaptea.

Mâie (sau *mânea-o-ar*) *(pe) unde a înserat* (reg.) = **a)** de nu s-ar mai întoarce; de nu l-aș mai vedea niciodată; **b)** (euf.) drac.

(Parcă) i-au mas șoarecii în pântece (sau *în burtă*) (pop.), se spune despre un om care este mereu flămând, care mănâncă mereu, care mănâncă mult.

MÂNECA

A se mâneca de ziuă (înv. și pop.) = a se face ziuă.

MÂNECĂ

A da cu mâneci largi (pop.) = a da cu plăcere.

A lovi (pe cineva) în mânecă (rar) = a încerca să-i facă cuiva un rău, fără a reuși.

(A nu avea) nici în clin, nici în mânecă (cu cineva) = (a nu avea) nimic comun, niciun amestec, nicio legătură (cu cineva).

A (nu) se lăsa tras de mânecă (pop. și fam.) = a (nu) se lăsa prea mult rugat.

A o băga pe mânecă (sau, rar, *pe mâneci*) (pop. și fam.) = a se speria (de consecințele unei fapte săvârșite); a o sfecli.

A o trage pe mânecă (rar) = **a)** a bea; **b)** a fura.

A pune (cuiva) mâneci (rar) = **a)** a constrânge pe cineva; **b)** (rar) a fura.

A scoate din mânecă (pop. și fam.) = a inventa la repezeală o explicație, o soluție (netemeinică).

A-și sufleca mânecile = a se apuca serios de un lucru.

A-și șterge nasul cu mâneca (pop.) = a fi prost crescut, a fi necioplit.

A-și tăia mâneca și a fugi (pop.) = a face un sacrificiu mic spre a evita o pagubă mare.

A trage (pe cineva) de mânecă [sau, rar, *a rupe (cuiva) mâneca*] (pop. și fam.) = **a)** a stărui pe lângă cineva pentru a obține ceva; **b)** a atrage atenția (cuiva) că minte sau exagerează.

Asta-i altă mânecă (sau, franțuzism, *altă pereche de mâneci*) (astăzi rar) = asta-i altceva.

Ca pe mâneca cămășii (pop.; rar) = foarte ușor.

Pe sub mânecă (rar) = pe ascuns, pe neobservate.

MÂNGÂIA

A mângâia plosca (pop.) = a fi bețiv, a trage la măsea.

MÂNIE

A ține (cuiva) (sau, reg., *a ține pe cineva) mânie* (pop.) = a dușmăni, a urî (pe cineva), a nu ierta (pe cineva).

Iute (sau *grabnic, rău*) *la mânie* (despre oameni) = care se înfurie ușor.

Într-o mânie = într-un moment de iritare, de enervare.

Mânia lui Dumnezeu (sau *Domnului, cerului*) = dezlănțuire a forțelor naturii; stihie, prăpăd.

MÂNIOS, -OASĂ

Dunăre de mânios (sau *mânios dunăre*) (reg.) = foarte supărat.

MÂNJI

A mânji (cuiva) o palmă = a da, a trage cuiva o palmă.

A o mânji la ceafă (reg.) = a) a spune un lucru cu totul nepotrivit; b) a face o mare prostie.

Nici cât te-ai mânji la un ochi (rar) = foarte puțin, aproape deloc.

MÂNTUI

A mântui în bătaie (reg.) = a bate zdravăn, a snopi în bătaie.

A mântui (pe cineva) de zile = a omorî (pe cineva).

A se mântui (cu cineva) [sau, înv. și reg., *a se mântui de viață* (sau *de zile*)] = a muri.

S-a mântuit! = gata! nu mai ai nimic de zis, de obiectat sau de făcut.

MÂNZ

A avea mânz (sau *a-și arăta mânjii*) = a fi capricios.

A fi făcut un mânz mort (reg.) = a nu fi realizat nimic.

A fi în anii mânzului (rar) = a fi tânăr.

A lua mânz (pe cineva) (reg.) = a-și face pe cineva tovarăș nedespărțit.

A se ține (sau *a umbla, a merge după cineva*) *mânz* (pop.) = a nu se dezlipi de cineva, a se ține scai (de cineva).

A umbla ca mânzul după iapă [sau *a merge* (ori *a se ține*) *mânz (după cineva)*] = a se ține pretutindeni după cineva, a nu se dezlipi (de cineva), a se ține scai (de cineva).

A umbla (sau *a bate, a face, a se duce*) *calea mânzului* (pop.) = a) a se obosi zadarnic; b) a umbla fără rost și fără folos.

Când mâșcolii vor face mânzi (înv.) = niciodată.

MÂNZĂ

A avea mânză (reg.) = a fi pornit pe ceartă.

MÂNZĂLĂU

A umbla mânzălău după cineva (pop.) = a nu se dezlipi de cineva.

MÂNZEȘTE

A râde (sau *a zâmbi*) *mânzește* = a râde (sau a zâmbi) silit, nenatural, a râde galben.

MÂR

A nu zice nici mâr = a nu spune nimic.

MÂRC

A bate mârcă (reg.) = a bate zdravăn.

A face mârcă (pe cineva) (reg.) = a face pe cineva să nu scoată nicio vorbă.

A nu zice nici mârc (sau *marc*) (ori, rar, *a tăcea mârc*) (reg.) = a nu zice nimic, a nu scoate o vorbă, a tăcea din gură.

A se face mârcă (pe pământ) (reg.) = a se ghemui.

MÂRLĂ

A-i cădea mârlă pe pârlă (pop.) = a se îndrăgosti de cineva, a-i cădea cu tronc.

A se face mârlă (pop.) = a se ghemui de frig în pat, în culcuș.

MÂRTAN

A vărsa vinul mârtanului (reg.) = a plânge.

MÂȘ

A nu zice nici mâș (reg.) = a nu zice nimic, a tăcea chitic.

A veni cu mâșu (reg.) = a veni încet, pe furiș, pe nesimțite.

MÂȚ

Ca un mâț plouat (despre oameni) = fără chef, abătut, descurajat.

Ud (sau *udat*) *mâț* = ud până la piele.

MÂȚĂ

A călca în urme de mâță stearpă (reg.) = a fi îndrăgostit.

(A cumpăra, a lua, a fi etc.) *mâța-n* (sau *mâță-n*) *sac* (reg.), se spune despre un lucru pe care nu-l poți cunoaște înainte de a intra în posesia lui.

A fi (ca o) mâță plouată (sau *udă*) (fam.) = a) a fi fără chef, abătut; b) a fi rușinat, umilit.

A fi învățat ca mâța la lapte (pop.) = a) a fi rău învățat; b) a avea obicei prost.

(A fi) mâță blândă (fam.) = (a fi) prefăcut, ipocrit, fățarnic.

A-i oua și mâța (reg.) = a fi om norocos.

A nu avea nici mâță la casă (reg.) = a fi foarte sărac.

A păți cinstea mâței la oala cu smântână (reg.) = a fi bătut.

A prinde (pe cineva) cu mâța (sau *cu mâna*) *în sac* (sau *cu ocaua mică, cu rața-n gură*) (fam.) = a surprinde, a descoperi (pe cineva) în momentul în care săvârșește o acțiune rea (în special un furt).

A rupe mâța în două (fam.) = a) a fi voinic, energic, curajos, hotărât; b) a fi vrednic; c) (reg.) a se învoi din preț cu cineva.

A se da de-a mâța popii (pop.) = a se da peste cap, de-a rostogolul, de-a berbeleacul.

A se face mâță (reg.) = a se ghemui ca o pisică la pândă.

A se învârti ca mâța împrejurul oalei cu smântână (reg.) = a da târcoale unui lucru sau unei ființe care-i place.

A se învârti ca mâța pe lângă blidul cu păsat (reg.) = a evita să spună adevărul.

A se spăla ca mâța (pop. și fam.) = a se spăla superficial.

A se stupi ca mâțele (reg.) = a) a fi în relații foarte proaste cu cineva; b) a se certa, a se insulta.

A se uita (sau *a se pricepe*) *ca mâța în calendar* (sau *ca vițelul la poarta nouă, ca curca-n crăci*) (fam.) = a nu pricepe nimic, a fi cu totul străin de o problemă, de un subiect.

A se uita ca mâța la pește (reg.) = a privi cu lăcomie.

A trage mâța de coadă (sau, reg., *pe rogojină*) (fam.) = a fi strâmtorat din punct de vedere material, a o duce greu, a fi sărac.

A trăi ca mâța pe rogojină (reg.) = a o duce rău.

A trăi (sau *a se înțelege, a se avea* etc. *cu cineva*) *ca mâța cu șoarecele* (sau *cu șoarecii, cu câinele*) (fam.) = a) a fi în relații foarte proaste cu cineva; b) a se certa, a se insulta.

A umbla ca mâța pe lângă laptele fierbinte (reg.) = a dori ceva de care se teme.

A umbla cu mâța în sac (fam.) = a umbla cu înșelăciuni, cu lucruri necinstite.

Ca o mâță plouată (pop.) = a) abătut, descurajat, fără chef; b) rușinat, umilit.

De stă mâța-n coadă, se spune despre ceva deosebit de înspăimântător.

Mătură ca mâța (reg.), se spune despre un om murdar care își ascunde murdăria.

Mâța blândă zgârie rău, se spune despre oamenii aparent buni, inofensivi, dar de fapt răutăcioși, plini de venin.

(Taci) să nu te audă (sau *că te aude*) *mâța* (reg.) = a) taci, că spui minciuni pe care nu le crede nimeni; b) bagă de seamă ce spui.

Tot o mâță (sau *un drac*) = același lucru.

MÂZGĂ

A prinde mâzgă = a se îmbogăți, a prinde cheag.

A suge mâzga din cineva = a stoarce pe cineva de puteri, a-l vlăgui.

MEC

Are el un mec (Munt.) = are el un motiv.

MECI

Ud meci (Trans.) = foarte ud, ud leaorcă.

MEDALIE

Reversul (sau, rar, *întorsătura*) *medaliei* = aspectul complementar, opus (adesea neplăcut) al unui lucru, al unei probleme, al unei situații.

MEDIE

A (nu)-i ieși sau *a (nu) avea media* (sau *medie*) = a (nu) obține media minimă de absolvire.

MEI

Cât ai zice mei (rar) = într-o clipă, cât ai zice pește.

MELC

A avea o față de melc obosit (arg.; ir.) = a fi urât, a avea o fizionomie neplăcută.

A merge (sau *a umbla, a se mișca, a fi grabnic*) *ca melcul* = a merge sau a se mișca foarte încet.

A tăcea ca melcul (sau *a tăcea melc*) = a nu scoate niciun cuvânt; a tăcea chitic.

MELEAG

A-i ști (cuiva) meleagul (pop.) = a-i cunoaște cuiva secretele, gândurile.

A umbla meleagurile (pop.) = a) a hoinări prin împrejurimi; b) a cutreiera peste tot.

MELESTEU

A linge melesteul (pop.) = a fi foarte zgârcit.

MELIȚA

A melița cu gura, a melița din gură (fig.) = a vorbi mult și fără rost, a flecări, a trăncăni.

Îi meliță gura (fam.), se zice despre un om care vorbește repede.

MELIȚĂ

A da cu melița (sau *din meliță*) (fig.) = a flecări, a trăncăni.

A dat cânepa prin meliță (pop.), se zice despre un om flecar.

A-i merge (sau *a-i toca, a-i umbla* etc.) *gura ca o meliță* = a vorbi repede și fără întrerupere, a flecări, a fi limbut.

Parcă te-a făcut (mumă-ta) la meliță (pop.), se zice celui bun de gură, palavragiu.

MELIȚOI

A-i toca (sau *a-i merge*) *(cuiva) gura ca melițoiul (cel hodorogit)* (pop.) = a vorbi repede și fără întrerupere.

MEMORIE

Din memorie = a) din aducere-aminte; b) pe de rost.

În memoria cuiva (sau *a ceva*) = în amintirea..., spre aducere-aminte; ca omagiu.

MENDRE

A-și face (sau, rar, *a-și bate, a-și juca*) *mendrele* (cu cineva) (fam.) = a) a-și face toate gusturile, a-și satisface capriciile; a-și face de cap; b) a-și bate joc de cineva; c) (despre bărbați) a batjocori o femeie.

MENI

A meni a bine (sau *a rău*, rar, *a rele*) = a prezice lucruri favorabile (sau nefavorabile).

MERCHEA

A duce (sau *a lua*) *(de-a) merchea* (Mold.) = (a duce sau) a lua în spate, în cârcă.

MERCHEZ

A-i veni (cuiva) la merchez (înv. și reg.) = a-i conveni, a-i veni (cuiva) la îndemână.

A ști merchezul cuiva (sau *la ceva*) (înv. și reg.) = a cunoaște rostul; a ști socoteala cuiva (sau la ceva).

MEREU

A sta mereu (pop.) = a) a sta liniștit; b) (imperativ) astâmpără-te!; c) (imperativ) lasă-mă în pace!

MEREUAȘ

A ploua mereuaș (Ban.) = a ploua mărunt, domol.

MEREUȚ

A ploua (sau *a cerne*) *mereuț* (Ban.) = a ploua domol, ca prin sită.

MERGE

A bate (sau *a freca, a croi pe cineva*) *de-i merg* (sau *să-i meargă*) *fulgii* (sau *peticele, colbul, untul*) = a bate rău, a bate măr pe cineva.

A-i merge bine (sau *rău*) (despre ființe) = a o duce bine (sau rău).

A-i merge buhul (sau *vestea*) *ca de popă tuns* = a fi foarte cunoscut (mai ales prin fapte negative).

A(-i) merge (ceva) (drept) la inimă (sau *la suflet*) (pop.) = a(-i) plăcea foarte mult.

A-i merge cuiva (ceva) ca o mănuşă = a i se potrivi foarte bine.

A-i merge (cuiva) mintea = a înţelege uşor, a fi inteligent.

A-i merge (cuiva) vestea (sau *numele, vestea şi povestea, vorba* etc.) *că...* = a deveni foate cunoscut (printr-un fapt, o păţanie).

A-i merge din plin = a obţine succes după succes.

A-i merge la socoteală (mai ales în construcţii negative) = a-i conveni.

A merge alăturea cu drumul = a greşi (în comportare, în păreri etc.).

A merge aţă = a merge drept la ţintă.

A merge ca ceasul (sau *ca uns*) (despre maşini, aparate etc.) = a funcţiona perfect.

A merge ca pe roate (sau *strună*) = a se desfăşura cu succes (fără impedimente).

A merge ca (sau *cu*) *turma (după cineva)* = a urma pe cineva în mod automat (fără discernământ).

A merge călare (înv.) = a face blatul.

A merge copăcel (despre copii mici) = a se ţine pe picioare, a păşi drept şi încet.

A merge cu doiu' (arg.; în limbajul adolescenţilor) = a merge pe jos.

A merge de-a roata (sau *de-a zbârdigoala*) (reg.) = a se da peste cap.

A merge de la... (pop.) = a se despărţi de cineva.

A merge după (cineva) = **a)** (înv.) a urma pe cineva; **b)** (despre femei) a se mărita; **c)** a urma sfaturile cuiva.

A merge găitan (reg.) = a funcţiona perfect.

A merge pe (înv., *pre*) (sau *în, după*) *urma* (ori *urmele*) *cuiva* (sau *a ceva*) [sau, înv., *a merge după urmă* (ori *după urma cuiva*)] = **a)** a semăna cu cineva în comportare; **b)** a imita pe cineva; **c)** a se conduce după...; **d)** a continua activitatea cuiva.

A merge pe (mai rar, *în*) *brânci* = a merge (a se deplasa) pe mâini şi pe picioare.

A merge (sau *a se duce*) *(fiecare) în* (sau *la*) *treaba lui* (pop.) = a-şi relua treburile obişnuite, a-şi vedea de interesele sale.

A merge în ciricuri (reg.) = a fi infatuat.

A merge în (sau *la*) *sfatul cuiva* (înv.) = a accepta, a urma sfaturile cuiva.

A merge în urma (sau *pe urmele*) *cuiva* = a urmări pe cineva.

A merge înaintea cuiva [sau *a-i merge (cuiva) înainte*] = a întâmpina pe cineva.

A merge la cartuş (înv.) = a fi condamnat la moarte.

A merge la export (arg.) = a muri.

A merge la fete (euf.) = a frecventa bordelurile.

A merge la matineu (în arg. hoţilor) = a acţiona dimineaţa.

A merge la pieire (sau, rar, *la pieirea capului*) = a acţiona necugetat, a-şi periclita existenţa.

A merge la reciclare (reg.) = a executa o nouă pedeapsă.

A merge la sigur = a întreprinde o acţiune cu sorţi siguri de izbândă.

A merge mână în mână (cu...) = a fi în strânsă legătură, a se desfăşura concomitent, a se înlănţui.

A merge până... = a ajunge până la...

A merge pe... (despre vârstă) = a se apropia de..., a împlini în curând.

A merge pe barba lui = a urma o strategie personală, a acţiona după voia lui.

A merge pe blat (sau *pe burtă, pe şest*) = **a)** a păstra un secret; **b)** a acţiona pe ascuns.

A merge pe lângă pantof (arg.; depr.) = a fi foarte prost.

A merge pe legea cuiva (înv.) = a accepta sau a respecta o credinţă.

A merge pe mâna cuiva = a acorda deplină încredere cuiva.

A merge prea departe = a-şi îngădui prea multe, a depăşi limitele îngăduite.

A merge (sau *a umbla*) *pe două cărări* = a fi beat.

A merge spre... (sau *către...*) = a se apropia de un anumit stadiu de evoluţie, de o anumită fază, de perioada imediat următoare.

A merge strună (despre acţiuni, activităţi) = a merge foarte bine, perfect.

A merge şontâc-şontâc = a şchiopăta.

Aşa mai merge = aşa se potriveşte, e bine, îmi convine.

De ce merge [sau *pe zi* (ori *pe an*) *ce merge*] = pe măsură ce trece timpul.

De-i merge (sau *să-i meargă*) *colbul* (sau *fulgii, peticile, untul*) = (în legătură cu verbul *„a bate"* sau cu echivalentele lui; cu valoare adverbială) zdravăn, tare, violent.

Îi merge (cuiva) vestea (sau *numele, vorba* etc.) = se spune despre el că...

Joacă de-i merg peticele (sau *de-i merge colbul*) = joacă cu multă pasiune, cu mult foc.

Meargă-i numele! (în imprecaţii) = să nu se mai audă despre el, să dispară definitiv.

Merge vorba (sau *vorba merge*) = se vorbeşte peste tot.

Mergi-ncolo! (sau *mergi în treabă-ţi!*) (reg.) = pleacă de aici!

Pe zi (sau *pe an*) *ce merge* (sau *ce trece*) = pe măsură ce trece timpul; progresiv.

Treacă (şi meargă)! (sau *treacă-meargă!*) = fie! să zicem că se poate! să admitem (ca pe o concesie)!

Unde merge mia, merge și suta (pop. și fam.) = dacă s-a cheltuit atât de mult, se mai poate cheltui încă puțin.

MERIDIAN

Pe toate meridianele (lumii) = în întreaga lume, pretutindeni.

MERIT

Cu merite (sau *cu merit* ori *de merit*) = (în mod) merituos.

MERSIC

A da după mersic (reg.) = **a)** a dosi; **b)** a fura.

MERTIC

A(-și) lua (sau *a da cuiva*) *merticul* (înv.) = a primi (sau a da) o bătaie.

MESA

A băga mesa pe cineva = a implica pe cineva într-o situație neplăcută, a-l băga într-un bucluc.

A cădea mesa = a ajunge într-o situație neplăcută, a intra în bucluc.

A intra mesa= a intra într-o situație neplăcută, într-un bucluc, de care profită alții.

MESERIE

A face (ceva) la meserie = a face (ceva) fără cusur, la perfecție, în mod ireproșabil.

Celui cu meserii multe casa-i este fără curte = cine se ocupă de prea multe lucruri deodată nu realizează mare lucru.

MESTEACĂN

A-i ieși (cuiva) mestecenii (reg.) = a încărunți.

MESTECA

A mesteca în sine (fig.) = a pune la cale, a plănui.

Mestică cât poți înghiți (pop.) = nu fi lacom.

MESTECAT, -Ă

Mestecată bucată care și așteaptă (pop.), se spune în legătură cu cei care vor să aibă toate de-a gata fără niciun efort.

MEȘI

A-l ține (pe cineva) meșii = a fi în stare, a putea.

A nu-i da (cuiva) meșii (fam.) = **a)** a nu-i conveni (cuiva); **b)** a nu avea curaj, a nu cuteza.

MEȘNIȚĂ

A face meșniță (cuiva) (sau *a-l face meșniță*) (rar) = (a-i zdrobi cuiva ceva sau) a zdrobi pe cineva.

Decât meșnița din alt sat, mai bine serbușca din satul tău (pop.) = mai bine te însori cu o fată modestă, dar pe care o cunoști, decât cu una cu renume, dar pe care nu o cunoști.

MEȘTER

Meșter-strică (și drege de frică), se spune despre un meseriaș prost sau despre un om neîndemânatic.

MEȘTEȘUG

A da de meșteșug(ul unui lucru) = a descoperi secretul unui lucru, a descurca un lucru încurcat.

METEU

A fi la meteu (reg.), se spune despre cineva căruia singur i se lasă greul unei afaceri.

MEU, MEA

Ai mei = familia mea.

Pe-a mea (în legătură cu verbe ca „a fi", „a rămâne") = după dorința sau după părerea vorbitorului.

MEZAT

A scoate (sau, înv., *a striga*) *la* (sau, înv., *în*) *mezat* = **a)** a pune la licitație bunuri, pentru acoperirea unor datorii; **b)** (pop. și fam.) a vinde bunurile cuiva, prin înșelătorie, la prețuri mai mici.

MIA

Parcă-i miaua lui Roman (înv. și pop.), se spune despre cineva care e trist, îngândurat.

Stă ca miaua lui Roman (înv. și pop.), se spune despre cineva care stă nedumerit, îngândurat sau trist.

MIAȚĂ

Ba pe miața (fam.), se spune pentru a nega cu tărie ceva.

MIAU

A-i lua cuiva miaul (fam.) = **a)** a face pe cineva să tacă; **b)** (p. ext.) a omorî pe cineva.

A nu zice nici miau (fam.) = a nu mai zice nimic, a nu mai scoate nicio vorbă.

A păpat miaul (rar) = **a)** a pățit-o; **b)** a fost bătut.

Cât ai zice miau (fam.) = într-o clipă.

MIAZĂ

Ziua (la) miaza mare = în mijlocul zilei.

MIC, -Ă

A avea (pe cineva) la degetul (cel) mic = **a)** a dispune de cineva cum vrei; **b)** a fi cu mult superior altuia.

A avea (sau *a fi ceva*) *în degetul (cel) mic* = a cunoaște (ceva) temeinic, cu de-amănutul.

A face ciocu' mic (mil.) = a tăcea din gură în fața superiorilor.

A face lampa mică = a fugi, a se ascunde, a-și pierde urma.

A face ochii mici, **a)** se spune despre un om obosit care este pe punctul de a adormi; **b)** se spune despre un om care se face că nu vede.

A face treabă mică (euf.) = a face pipi, a urina.

(A fi) mic la os (despre oameni) = (a fi) de constituție delicată.

A lăsa (pe cineva) la degetul cel mic = a întrece pe cineva ca valoare, cunoștințe etc.

A pune (pe cineva) la degetul cel mic [sau *a schimba (pe cineva) cu degetul cel mic*] = a disprețui pe cineva.

A se face mic (pop.) = a-i fi frică, a fi timorat.

A se face (sau *a deveni*) *(mai) mic* = a deveni umil sau timid.

A se lăsa mai mic (înv.) = **a)** a deveni mai modest, mai nepretențios; **b)** a ceda.

Ciocu' mic (arg.) = taci!, liniște!, gura!
Ciocu' mic și jocul de gleznă (mil.) = executați ordinul fără comentarii.
Ciocu' mic și pasul mare (în limbajul adolescenților) = taci și pleacă!
Cu mic, cu mare (sau *mic și mare*) = toată lumea.
De mic = de copil, din fragedă vârstă, de micuț.
La mic = pe scurt, în proporții reduse.
Mai mare peste cei mai mici și staroste de calici (pop. și fam.; glumeț), se spune despre cei care se mândresc prea mult cu slujba neînsemnată pe care o au.
Mic la minte = redus, mărginit.

MICȘOR, -OARĂ

De micșor = de micuț.

MICȘUNEA

Când va face plopul mere și răchita micșunele = niciodată.

MIE

A avea o mie și o sută pe cap (fam.) = a avea foarte multă treabă sau griji, necazuri, nevoi.
A da (cuiva) o mie înainte (fam.), se referă la un om foarte priceput, inteligent.
A-l trece o mie de nădușeli (sau *de sudori*), exprimă starea cuiva care izbutește cu greu să facă ceva sau care se află într-o situație dificilă.
Dintr-o mie să pui mâna pe el (sau *ea*) (pop. și fam.), exprimă admirația pentru un om mândru, falnic.
Mii și sute (sau *sute și mii, o sută și-o mie, mii și mii*) = puzderie, extrem de mulți.

MIEL

A avea somnu' mieilor (pop.) = a dormi mult.
A face miel de ghindă (pop.) = a fi lipsit de caracter.
A plimba mielu' (arg.) = **a)** (despre bărbați) a umbla după femei; **b)** a pierde timpul.
A umbla ca mielul orbului (pop.) = **a)** a umbla neîngrijit; **b)** a umbla fără rost.
Tot mielul pe piciorul lui se spânzură = fiecare pasăre pe limba ei piere.
Zăpada (sau *omătul*) *mieilor*, se spune despre zăpada care cade (uneori) primăvara târziu.

MIERE

A ascunde (sau *a băga*) *ac în miere* = a ascunde un gând rău într-un sfat dat cu blândețe; a face intrigi.
A avea miere de șarpe la inimă (pop.) = a fi rău.
A da (cuiva) bani pe miere = **a)** a mustra (pe cineva); **b)** a batjocori (pe cineva); **c)** a bate (pe cineva).
A da de miere [sau *a-i pica (cuiva) miere-n păsat*] (pop.), **a)** se zice despre cineva care are un noroc neașteptat; **b)** se zice despre cineva căruia îi merge foarte bine.
A fi bun (sau *dulce*) *ca mierea câinelui* (pop.) = **a)** a fi răutăcios; **b)** a fi sâcâitor.
A fi cu limba (fagure) de miere (pop.) = a vorbi foarte frumos, a fi dulce la vorbă; a fi elocvent.
A-i curge (cuiva) numai miere (pop.), exprimă hărnicia cuiva, care îi aduce acestuia belșug.
A-i tăia (cuiva) cuvântul cu miere (rar) = a întrerupe pe cineva din vorbire, spre a-l ajuta.
A înota în miere (pop.) = a fi foarte bogat.
A se aduna (sau *a veni, a se strânge*) *ca muștele la miere* = a se aduna în număr foarte mare.
A se face miere de găleată (sau *a se lipi ca mierea de găleată*) (pop.) = a se supune cuiva orbește, a se alipi de cineva cu trup și suflet.
A unge (pe cineva) (la inimă) cu miere (pop.) = a-i spune cuiva numai lucruri plăcute.
În buze (sau *în gură*) *miere și-n inimă fiere* (sau *otravă*) (sau *în față miere și în dos fiere*), se spune despre fățarnici și vicleni.
S-a făcut agurida miere (pop.) = s-au împăcat cei învrăjbiți.
Să fie (sau *să știu, să știi* etc.) *că este (și) miere (și tot nu...)* = se spune pentru a arăta hotărârea nestrămutată a cuiva de a respinge o propunere sau o situație, oricâte avantaje aparente ar prezenta.

MIERLIU, -IE

A se uita mierliu (reg.) = a privi galeș.

MIEZ

A hrăni (sau *a crește*) *(pe cineva) cu miez de nucă* (pop. și fam.) = a ține pe cineva în huzur; a răsfăța.
A pipăi miezul cuiva (rar) = a afla adevărata valoare a cuiva.
De la cinci pâini miezul și de la nouă colaci coaja (pop.), exprimă lăcomia unei persoane.

MIGDALĂ

A încânta pe cineva cu migdale amare (reg.) = a amăgi, a încânta pe cineva cu vorbe în aparență plăcute, dar, în realitate, răutăcioase.

MIHOHO

Pentru behehe vei prăpădi și pe mihoho (pop.), exprimă situația cuiva care, umblând după un lucru mărunt, riscă să piardă altul de preț.

MIJI

A(-i) miji (cuiva) mustața (sau *mustăcioara, tuleiele*) = **a)** a începe să-i crească unui tânăr mustața; **b)** a fi pe punctul de a deveni bărbat.
A miji a primăvară = a apărea primele semne de primăvară.
A miji a râs (sau *a râde*) = a surâde, a schița un zâmbet.
A miji (sau *a se miji*) *de ziuă* (sau *a miji zorile*) (ori, rar, *zorii, ziua* etc.) = a se face ziuă.

MIJLOC

A aduce (sau *a pune pe cineva* sau *ceva*) *la* (sau *în*) *mijloc* (înv.) = **a)** a aduce în discuție; **b)** a convoca pe cineva într-o adunare.
A apuca (sau *a prinde, a cuprinde, a ține* etc.) *de mijloc* = a petrece brațul în jurul taliei cuiva (în semn de afecțiune).

A băga (pe cineva) la mijloc = a) a înconjura pe cineva cu simpatie sau cu afecțiune; b) a face pe cineva obiectul glumelor, ironiilor.

A face toate mijloacele (sau *mii de mijloace*) (înv.) = a face tot ce e posibil.

A fi ceva la mijloc = a fi ceva nelămurit, necunoscut la baza unui lucru.

A fi (cineva) la mijloc (înv.) = a fi prezent într-o adunare, consfătuire.

A fi la mijloc = a fi în cauză, în joc.

A fi moale de mijloc (pop.) = a fi lingușitor.

A lua la mijloc (pe cineva) = a ironiza, a batjocori (pe cineva).

A nu avea mijloc să... = a fi imposibil să...

A nu fi mijloc (de a...) (înv. și reg.) = a nu exista nicio posibilitate de realizare.

A pune ceva la mijloc (înv.) = a oferi în folosință comună.

A ridica (sau *a scoate*) *(pe cineva* sau *ceva) din mijloc* (înv.) = a) a înlătura; b) a exclude din (discuție).

A se pune (sau *a sta*) *la mijloc* = a interveni între două persoane care se ceartă, pentru a le împiedica să se încaiere; a media într-un conflict.

A-și pune capul (sau, rar, *gâtul*) *la mijloc* (fam.) = a) a fi sigur de cele ce afirmă; b) a garanta cu viața.

A trece (sau *a fi*, rar, *a face*) *la* (sau, înv., *în*) *mijloc*, exprimă insistența asupra ideii de interval, de răstimp intervenit între două date de referință.

Cale (sau *drum*) *de mijloc* = poziție intermediară între două extreme, soluție moderată de compromis; atitudine ponderată.

La (sau *în*) *mijloc* = aproximativ în centru, în spațiul care separă două persoane sau două lucruri.

Prin toate mijloacele = folosind toate posibilitățile.

MIJOARCĂ

Nu te juca de-a mijoarca cu... (pop.), spune ce gândești, ce ai de gând să faci.

MIJOS

A se uita mijos (reg.) = a) cu ochii pe jumătate închiși; b) cu privirea chiorâșă.

MILĂ

A avea milă de... (înv. și pop.) = a se purta cu grijă, cu menajamente față de cineva sau de ceva.

A cere milă = a) a cerși; b) a cere îndurare, iertare.

A da cu milă (în cineva) = a lovi în așa fel încât să nu doară prea tare.

A face (cuiva) milă = a provoca compătimirea, a fi vrednic de plâns.

(A fi) vrednic de milă = (a se afla) într-o situație jalnică, (a fi) demn de compătimit.

A-i fi milă ca țiganului de pilă = a nu cruța pe nimeni.

A-i plânge (cuiva) de milă = a fi cuprins de părere de rău pentru suferințele sau pentru starea cuiva.

A lăsa (pe cineva) în (sau *la*) *mila Domnului* = a lăsa (pe cineva) în voia sorții, a nu se mai interesa de cineva, a lăsa în plata Domnului.

A nu avea (sau *a nu afla*) *milă (undeva* sau *la cineva)* (pop.) = a nu găsi bunăvoință, înțelegere (undeva sau la cineva).

A-și face milă (de... sau *cu...)* (înv.) = a ajuta pe cineva material.

Cu milă (înv.) = jalnic.

De silă, de milă sau *de milă, de silă* = vrând-nevrând; de voie, de nevoie.

Dumnezeu cu mila! (fam.) = fie ce-o fi! cum o da Dumnezeu!

Dumnezeu (sau *Domnul*) *să-și facă milă* (de cineva sau cu cineva) = Dumnezeu să se îndure (de cineva).

Fără milă de păcat (pop.) = a) fără teamă de a greși; b) fără scrupule, lipsit de conștiință.

Mai mare mila, a) exprimă starea jalnică a cuiva; b) (cu valoare de superlativ) (foarte tare sau) foarte dureros.

Mila Domnului! (exclamație care exprimă satisfacția sau adeziunea cuiva) = slavă Domnului!

O milă de ploaie (reg.) = o ploaie căzută la timp.

Prin (sau *din, cu*) *mila lui Dumnezeu* (sau *Domnului*), formulă de introducere la scrierile vechi, acte administrative, scrisori etc.

(Ți-e) mai mare mila = a) se zice când cineva se află într-o stare demnă de compătimire; b) (cu valoare de superlativ) foarte tare (sau mult, dureros etc.).

Unde (sau *pe ce*) *pune el mâna, pune și Dumnezeu mila*, se spune despre acela căruia îi merg toate din plin.

MILI

A-i mili (cuiva) ochii (sau *a mili din ochi*) (pop.) = a moțăi de oboseală, de beție etc.

MILITĂRIE

A da milităria jos din pod (pop. și fam.) = a deveni aspru.

A face militărie cu cineva (pop. și fam.) = a se purta cu cineva aspru, a struni pe cineva.

A lua (pe cineva) la militărie = a declara pe cineva la recrutare apt pentru serviciul militar; a încorpora (pe cineva).

A se pune cu milităria pe cineva (pop. și fam.) = a crea cuiva un regim (militar) sever, a ține din scurt.

A-și face milităria = a efectua serviciul militar.

MILOSTENIE

A-i tremura mâna de milostenie (ir.) = a fi un om zgârcit.

MINĂ

A avea (o) mină bună (sau *rea*) = a) a arăta bine (sau rău); b) a părea sănătos (sau bolnav).

A face mina de a... (rar) = a arăta intenția de a...

A face mine (înv.) = a se arăta supărat.

MINCIUNĂ

A da (sau *a face*) *(pe cineva) de minciună* [sau *a prinde (pe cineva) cu minciuna*] = a dovedi că cineva a spus un neadevăr.

A face minciuna iepurelui (pop.) = a înșela.
A fi putină de minciuni (pop.) = a fi foarte mincinos.
A i se prinde (cuiva) minciuna (sau *minciunile*) *de bună* (sau *de bune*) (despre cel care a spus o minciună) = a fi crezut, a izbuti să înșele.
A se prinde cu minciuna = a se descoperi un neadevăr.
A purta (sau *a duce, a ține*) *(pe cineva) cu minciuni* = a promite mereu (ceva cuiva) fără a se ține de cuvânt; a duce cu vorba.
A umbla cu traista (sau *cu plosca*) *de minciuni* = a purta minciuni, vorbe, bârfeli de la unul la altul; a fi foarte mincinos.
Ce-i în mână nu-i minciună = îndemn de a nu se lăsa ademenit de avantaje nesigure.
Minciună albă = minciună rostită cu intenția de a menaja sentimentele interlocutorului.
Minciună gogonată (sau *sfruntată, încornorată*) = minciună atât de mare, încât frizează nerușinarea, obrăznicia.
Putină de minciuni, se spune despre cineva foarte mincinos.
Să nu spun minciuni (pop.) = formulă de anticipare asupra adevărului celor ce urmează.
Strunga minciunilor și vama rachiului (pop.; glumeț) = om mincinos și bețiv.

MINTE

A ajunge (sau *a cădea, a fi* etc.) *în mintea copiilor* = a avea judecata slăbită (din cauza bătrâneții), a fi lipsit de judecată.
A aluneca cu mintea (reg.) = a-și pierde judecata.
A avea minte de vrabie = se spune despre cineva care este lipsit de judecată.
A avea mintea în colțuri = a fi prost.
A avea (pe cineva sau *ceva) în minte* = **a)** a fi preocupat (de cineva sau de ceva); **b)** a avea intenția să facă ceva.
A fi dus cu mintea (sau *cu mințile*) = a fi cufundat în gânduri, a fi distrat, neatent.
A fi în toate mințile = **a)** a fi în deplinătatea facultăților mintale; **b)** (p. ext.) a fi matur.
A fi într-o minte (cu cineva) (înv.) = a avea aceeași părere cu cineva.
A fi orb de minte (reg.) = a fi prost.
A fi (sau *a ajunge, a da, a cădea*) *în mintea copiilor* = a nu mai judeca cum trebuie din cauza bătrâneții.
A-i bubui (cuiva) mintea (ir.) = a avea idei sau propuneri extravagante, fanteziste; a vorbi prostii.
A-i lua (sau *a-i suci, a-i fura*) *cuiva mintea* (sau *mințile*) = a face pe cineva să-și piardă judecata, să nu mai știe ce face.
A-i pune (cuiva) mintea pe bigudiuri = **a)** a deruta, a zăpăci, a încurca; **b)** a moțăi, a păcăli; **c)** a cicăli, a sâcâi.
A-i răsări ceva în minte = a-i trece ceva prin minte, a-și închipui ceva.
A-i rătăci (cuiva) mintea (sau *mințile*) = a înnebuni.
A i se întuneca mintea = a-și pierde capacitatea de a gândi rațional.
A-i sta (cuiva) mintea în loc, se spune când cineva rămâne uluit și nu mai știe ce să facă sau să zică.
A-i trece (sau *a-i trăsni*, reg., *a-i pica cuiva ceva*) *prin minte* = **a)** a se gândi (la ceva); **b)** (în construcții negative) a nu bănui; **c)** a-și imagina.
A-i veni cineva în minte (sau *a-i trece, a-i da, a-i trăsni cuiva ceva prin minte*) = a se gândi (dintr-o dată) la cineva sau la ceva.
A-i veni (cuiva) mintea (sau *mințile*) *în* (sau *la cap*) (sau *acasă, la loc*) (sau *a-și băga mințile în cap*) = **a)** a deveni mai înțelept, mai chibzuit; **b)** a se cuminți.
A învăța pe cineva minte (fam.) = **a)** a face pe cineva să devină înțelept, chibzuit; **b)** a pedepsi pe cineva pentru a-l face să fie mai cu judecată, să nu mai repete o greșeală.
A lua (sau, rar, *a fura, a răpi, a pierde*) *(cuiva) mințile* [ori *a scoate* sau *a lua*, reg., *a știlbura (pe cineva) din minți* (ori *din minte*)] = a face pe cineva să nu mai raționeze, să-și piardă controlul, judecata, a zăpăci; a scoate pe cineva din fire.
A (nu) fi în minte (sau *minți*) (înv. și reg.) = a fi nebun.
A (nu) fi în (sau, înv., *cu*) *toată mintea* (sau *în toate mințile*) = **a)** a (nu) fi în deplinătatea facultăților mintale; **b)** (p. ext.) a nu fi matur.
A (nu) fi întreg la (sau *de*) *minte* = a (nu) fi cu judecata normală, sănătoasă.
A (nu)-i trece [sau *a (nu-)i trăsni*, reg., *a (nu)-i pica*] *(ceva) prin minte* = a (nu) se gândi la ceva; **b)** a (nu) bănui; **c)** a (nu)-și imagina.
A nu-l ajunge (sau *a nu-l duce*) *(pe cineva) mintea* (înv.) = a nu fi în stare să înțeleagă ceva.
A nu-l ajuta (pe cineva) mintea = a fi înapoiat mintal; a fi prost.
A (nu)-și aduna mințile = a (nu) se concentra.
A nu-și fi în minte (sau *în minți*) = a fi nebun.
A (nu)-și pune mintea (cu cineva sau *ceva)* = a nu lua în serios pe cineva sau ceva.
A prinde minte (sau *a prinde la minte*) = a câștiga experiență, a deveni mai înțelept; a se potoli, a se cuminți.
A scoate (pe cineva) din minți = **a)** a face pe cineva să-și piardă judecata sănătoasă, a-l zăpăci; **b)** a enerva la culme, a mânia.
A se aluneca cu mintea (reg.) = a-și pierde judecata, a se rătăci (cu mintea).
A se frământa cu mintea [sau *a-și frământa mintea* (sau *mințile*)] = a se gândi mult, a-și bate capul.

A (se) învăța minte = **a)** a trage învățături dintr-o întâmplare personală neplăcută; **b)** a se obișnui să fie prevăzător, atent.

A suci mintea (sau *mințile*) *(cuiva)*, [reg., *a lua de minți (pe cineva)*] = a zăpăci, a face să se îndrăgostească nebunește.

A-și aduna mințile = **a)** a nu mai fi distrat, a se concentra; **b)** a se calma; **c)** a-și veni în fire.

A-și bea mințile (pop. și fam.) = a bea până la inconștiență, a se îmbăta foarte rău, a se imbeliciza din cauza băuturii.

A-și ieși din minți = **a)** a înnebuni; **b)** a-și pierde cumpătul.

A-și pierde mințile (sau *mintea*) (sau *a nu fi în toate mințile*) = a înnebuni sau a fi nebun; (cu sens atenuat) a-și pierde cumpătul.

A-și pune mintea cu cineva = a lua în serios pe cineva (care nu merită).

A-și pune mintea la contribuție = a gândi în mod creator.

A-și vârî (sau *a-și băga*) *mințile-n cap* = **a)** a judeca cu seriozitate; **b)** a renunța la planuri nesocotite, a se cuminți.

A-și veni în minte (înv.) = **a)** a deveni înțelept; **b)** (pop.) a-și recăpăta calmul, a se calma, a se liniști.

A ține minte = a nu uita.

Ai minte! (pop.), îndemn de a nu-și pierde cumpătul.

Ajuns de minte (reg.; despre copii) = mărișor.

De mintea mea (sau *a ta, a sa* etc.) (înv.) = din proprie inițiativă.

Fără (de) minte = lipsit de rațiune; nebun.

Ieșit din minți = **a)** nebun; **b)** (cu sens atenuat) care și-a pierdut cumpătul.

În minte = în gând, fără a vorbi și a gesticula.

În toate mințile (sau *în toată mintea*) = în deplinătatea facultăților mintale.

Întreg (sau *zdravăn* etc.) *la minte* = cu judecata normală, sănătoasă.

Învățare de minte = dobândire de experiență.

Îți stă mintea-n loc (pop. și fam.), exprimă cel mai înalt grad de uluire, de surprindere.

La mintea omului (sau *a cocoșului*) = ușor de înțeles, clar.

Mintea românului (sau *moldoveanului*) *cea de pe urmă* (pop. și fam.) = înțelepciune pe care o capătă cineva după ce a greșit acționând pripit.

Unde mi-s mințile? (fam.), se spune pentru a scuza lipsa de atenție, o scăpare.

Unde ți-e (sau *ți-s, vi-s* etc.) *mintea* (ori *mințile?*) se spune pentru a reproșa lipsa de atenție, neglijența în executarea unei acțiuni.

MINȚIE

Doar nu mi-o scurta mintia (reg.), exprimă încercarea de a arăta indiferență față de pedeapsa ce i s-ar putea da.

MINȚI

A minți (pe cineva) de la obraz = a minți (pe cineva) cu nerușinare, în față, chiar fără a încerca să fie convingător.

A-și minți foamea (pop.) = a-și potoli temporar foamea cu mâncare puțină.

Minte de se opresc apele (în loc) (sau *de-ngheață apele, de ia spumele de la gură, de stinge, de stă soarele-n loc, de-ți stă ceasul*), se spune despre un om foarte mincinos.

MINUNE

A fi (sau *a face*) *de minune* (sau *de minunea lumii*) = a fi (sau a face) pe cineva de râs.

A se duce minune (reg.) = a se duce vestea.

A se face de minune (fam.) = a se compromite prin ceva, a se face de râs; a produce uimire.

(Ca) prin minune = pe neașteptate, în mod surprinzător.

E minune (sau *ce minune*) = e de mirare (că...).

Mare minune (sau *minune mare*), exclamație care exprimă uimire, admirație, neîncredere etc. față de cele văzute sau auzite.

Mare minune să nu... = m-aș mira să...

Minunea minunilor = formulă care exprimă o apreciere superlativă.

MIR[1]

A-i lua (cuiva) mirul = a omorî.

A lovi (sau *a izbi, a trăsni pe cineva*) *la mir* (fam.; cu aluzie la locul din frunte unde se miruiesc credincioșii) = **a)** a lovi (pe cineva) în frunte (mortal); **b)** a distruge, a nimici.

A scălda un copil de mir = a scălda un copil în ziua următoare botezului.

MIR[2]

A fi (sau *a rămâne*) *de mir* (sau *de mirul cuiva*) = a se face de râs.

MIRA

Mă miram eu să... = eram sigur că nu...

Mă miram eu să nu... = eram sigur că...

Să nu te miri dacă... = să nu ți se pară curios că..., e normal să...

Te miră de nu... (rar) = cine știe dacă nu...

Te miri cine... (depr.) = un oarecare (nechemat, incompetent).

Te miri cum = nu se știe cum, fără voie.

Te miri (sau, rar, *miră*) *ce... (și mai nimic* sau *nimica*, rar, *nimică)* = un lucru neînsemnat, mărunt.

Te miri unde = cine știe unde, undeva, în orice loc; oriunde.

MIRARE

A-i fi cuiva de(a) mirare(a) = a fi nedumerit, surprins, a se mira.

N-ar fi de mirare să... = e posibil să..., ne putem aștepta să...

Nu-i mirare! (reg.) = n-aveți de ce mulțumi!
(Vrednic) de mirare = care merită admirație, admirabil.

MIRAZ
A fi (sau *a se face, a rămâne*) *de miraz* (sau *de mirazul lumii*) = a se face de râs.
A fi vrednic de miraz = a fi vrednic de batjocură.
Mai mare miraz = spre mirarea tuturor.

MIRE
A lua pe Hristos de mire (despre fete) = a se călugări.

MIREASĂ
A mânca ca o mireasă = a mânca foarte puțin.
A plânge ca o mireasă = a plânge tare, cu foc.
A sta ca o mireasă (fam.) = **a)** a nu lucra nimic, a sta degeaba; **b)** a fi timid.
A sta (de) parcă i-a murit mireasa (pop.) = a sta supărat.
Mireasa Domnului = călugăriță.

MIRIȘUG
A umbla în mirișug (reg.) = a umbla după afaceri, a căuta profituri.

MIRONOSIȚĂ
A face pe mironosița (fam.) = a-și lua aere de nevinovăție, a simula pietate și modestie.

MIROSI
A-i mirosi (cuiva) a catrință (despre bărbați; pop.) = a începe să umble după femei.
A-i mirosi (cuiva) a rău [sau *a nu(-i) mirosi a bine*] (pop.) = **a)** a presimți consecințele nefaste ale unui fapt; **b)** a i se părea că un lucru nu e curat, cinstit.
A mirosi a butoi (pop. și fam.) = a fi beat.
A nu mirosi a nas de om (pop.) = a nu fi cinstit, onorabil, demn.
A mirosi a ceață (arg.) = a fi beat.
A mirosi a colivă = a ajunge în ultimul stadiu al unei boli incurabile.
A mirosi a pământ (sau *a groapă, a colivă*) (pop. și fam.) = a fi pe moarte.
Miroase a... = prevestește, anunță (ceva).
Nici nu pute, nici nu miroase (pop.), se spune despre o persoană sau un obiect care ne sunt indiferente.
Nici usturoi n-a mâncat, nici gura nu-i miroase (pop. și fam.), **a)** se spune despre cineva care se preface că nu știe nimic despre o faptă la care a participat; **b)** se spune când cineva nu recunoaște o faptă rea a sa.
Nu miroase a bine = e semn rău.

MIROZNĂ
A-i curge (cuiva) din mână numai mirozna (pop.) = a fi îndemânatic, priceput la toate.

MISTUI
A nu (putea) mistui (pe cineva sau *ceva)* (fam.) = a nu putea suporta sau suferi (pe cineva sau ceva), a nu putea înghiți.

MISTUIALĂ
A nu-și avea mistuială (reg.) = a nu avea liniște.

MIȘCA
A mișca din urechi (fam.) = **a)** a sugera cuiva că îi dai un bacșiș; **b)** a da cuiva un bacșiș, a mitui, (fam.) a unge.
A mișca toate pietrele (sau *toată piatra, toată coarda, tot firul*) (pop.) = a face tot ce e posibil pentru atingerea unui scop.

MIȘCARE
A face mișcare = a se plimba, a umbla în aer liber.
A prinde (sau *a surprinde*) *mișcarea* (fam.) = a înțelege repede desfășurarea unei acțiuni sau rostul ei ascuns.
A (se) pune în mișcare = a intra (sau a determina) pe cineva să intre în acțiune; a face să se agite, să acționeze.
În doi timpi și trei mișcări (fam.) = foarte repede.
Nicio mișcare = liniște! tăcere!

MIȘCORICI
A avea mișcorici (despre oameni, copii) (reg.) = a fi neastâmpărat, a nu sta locului.

MIȘEL, -EA
Vai și mișel (sau *mișel și vai*) (înv.) = vai și amar.

MIȘINĂ
A i se șterge (cuiva) mișina (sau *a da de mișină*) (reg.) = a îmbătrâni.

MIȘTO
A lua (sau, rar, *a umfla pe cineva*) *la mișto* (sau *a lua peste mișto*) = **a)** a(-și) bate joc de cineva; **b)** (rar) a lua la rost.

MITARCĂ
A fi ca o mitarcă (reg.) = a fi moale, lipsit de energie.

MITITEL, -EA, -ICĂ
A fi la mititica (sau *la pârnaie, la răcoare*) = a fi la închisoare.
A se face mititel = **a)** a se strânge (pentru a nu fi văzut); **b)** (p. ext.) a lua o atitudine modestă, umilă (în fața cuiva).
De mititel = **a)** de copil; **b)** de tânăr.

MIZERIE
A-i face (cuiva) mizerii (fam.) = **a)** a cauza cuiva neplăceri; **b)** a șicana; a persecuta (pe cineva).
De mizerie = **a)** mizerabil; **b)** sărăcăcios.

MLĂDIA
A se mlădia după vânt = a se da după cum suflă vântul, a acționa după împrejurări.

MOACĂ
A da (sau *a lovi, a arde*) *la moacă* (pop.) = a bate rău, lovind la cap.
A o lua la moacă (fam.) = a primi o bătaie zdravănă (în cap).

MOALE
A avea gura moale [sau *a fi moale în* (sau *de*) *gură*] (despre cai) = a se supune ușor la mișcările ce i se fac cu frâul.

A avea picioare moi = a umbla, a se mișca încet.
A fi moale la inimă = a fi bun, milos, îngăduitor.
A-i fi (cuiva) moale [sau *a trăi* (ori *a se așeza*) *pe moale* (*și la cald* sau *și la căldură*)]= **a)** a duce o viață liniștită, fără griji; **b)** a o duce bine; a-i fi bine.
A nu-i fi cuiva moale = **a)** a i se întâmpla cuiva ceva neplăcut, a o păți; **b)** a mânca bătaie.
A o lăsa (mai) moale = **a)** a ceda, a face concesii; **b)** a-și reduce pretențiile.
Las-o mai moale! = **a)** nu insista!; **b)** încetează!, termină!

MOANGĂ

A da moanga (reg.; la jocul „de-a pietricelele") = a arunca fiecare piatră în sus și a o prinde pe dosul palmei.

MOARĂ

A ajunge (sau *a se duce, a merge*) *de la moară la râșniță* = a ajunge rău; a decădea, a scăpăta.
A băga în moară [sau *a vorbi* (ori *a îndruga*) *ca la* (sau *ca în*) *moară*] = a vorbi tare; a vorbi mult și fără rost.
A da la moară = a bea zdravăn.
A dejuga la moară rea = **a)** a nimeri rău; **b)** a intra într-o afacere proastă.
A face (ceva) moară (reg.) = **a)** a cheltui; **b)** a muri.
A face dintr-un fus de moară (o) coadă de teslă = a-și irosi averea, cheltuind fără socoteală, pe lucruri mărunte.
A(-i) da (sau *a-i aduce, a-i turna*) *(cuiva) apă la moară* = **a)** a-i crea cuiva o situație favorabilă, a-i înlesni să facă un anumit lucru; **b)** a încuraja; **c)** a stimula.
A-i face (cuiva) (o) moară (de) cap = a răsuci părul de pe capul cuiva, provocându-i o durere.
A-i face (cuiva) o moară de vânt = a-și bate joc de cineva.
A-i lua (sau *a-i tăia*) *(cuiva) apa de la moară* = **a)** a priva pe cineva de anumite avantaje de care s-a bucurat; **b)** a întrerupe pe cineva în timp ce vorbește, a nu-i permite să mai vorbească sau a face să nu mai vorbească.
A-i merge (sau *a-i umbla, a-i toca*) *(cuiva) gura ca o moară* (*hodorogită* sau *stricată, neferecată* etc.) (pop.) = **a)** a vorbi foarte tare; **b)** a vorbi mult (și inutil), a nu-i tăcea gura, a pălăvrăgi.
A-i sta (cuiva) moara = a nu-i mai merge bine; a nu mai avea profituri, avantaje.
A-i umbla (cuiva) moara = **a)** a-i merge bine, a-i merge toate din plin; **b)** a fi în putere.
A-i veni (cuiva) apa la moară = a se schimba împrejurările în favoarea cuiva.
A isprăvi de moară = a-și epuiza toate proviziile, resursele materiale.
A mâna apa la moara sa = a căuta să tragă singur toate foloasele.
A nu avea (sau *a nu fi*) *de moară* = a nu avea ce duce la măcinat; a nu avea cu ce trăi.
A pleca ca de la o moară frântă (reg.) = a pleca de undeva nemulțumit, dezamăgit.
A se bate (sau *a se lupta*) *cu morile de vânt* (livr.) = **a)** a întreprinde acțiuni inutile, ridicole; **b)** a se lupta cu dușmani ireali.
A se întoarce ca moara în vânt = a fi nestatornic.
A spune un lucru în târg și la moară =a spune ceva în gura mare, la toată lumea.
A strânge ca găina la moară = a risipi.
A-și face moară în cap (rar) = a-și crea complicații, încurcături.
A trăi ca găina la moară = a trăi bine, a huzuri.
A trimite (pe cineva) de la moară la râșniță (pop.) = a face pe cineva să sărăcească.
A turui ca moara fără apă = a tăcea.
Ca la moară = **a)** pe rând, în ordinea sosirii; **b)** (în legătură cu verbele „a intra", „a ieși" sau cu echivalentele acestora) într-un continuu-te-vino.
(Ca o) piatră la moară = foarte greu, anevoios.
Ca surdu la moară = fără să ia în seamă nimic din ceea ce se întâmplă în jurul lui.
(Îi merge gura ca o) moară stricată (sau *hodorogită, neferecată*), se spune despre cineva care vorbește mult, căruia nu-i mai tace gura.
Moară stricată (sau *hodorogită, spartă, neferecată*) = palavragiu, flecar.
(Pe rând) ca la moară = în ordine, unul după altul.
S-a pornit moara = a început să pălăvrăgească.
Unul macină la moară = unul singur trage toate foloasele.

MOARE

A mânca (sau *a gusta*) *moarea* (sau *din moarea*) *cuiva* (reg.) = a avea de suportat supărarea, toanele cuiva.
A ști (sau *a cunoaște*) *moarea cuiva* (reg.) = a cunoaște firea, obiceiurile cuiva.
Îmi bag capul în moare de sare numai să... (reg.) = sunt dispus să fie orice pentru...

MOARTE

A azvârli (sau *a arunca, a băga*) *moartea-n țigani* = **a)** a învinui pe nedrept pe cineva, a da vina pe alții; **b)** a lansa o idee, un proiect fără finalitate, care provoacă doar confuzie, derută.
A băga pe cineva în spaimele (sau *în ceasul*) *morții* = a îngrozi, a înfricoșa.
A da mâna cu moartea (sau *a vedea moartea cu ochii*) (fam.) = a trece printr-o mare primejdie, încercare.
A da moartea în ceva = a muri în număr foarte mare.
A da morții (înv.) = a ucide.
A da (sau *a intra*) *moartea în cineva* = a-l cuprinde pe cineva o spaimă îngrozitoare.
A face moarte de om (pop.) = **a)** a omorî, a ucide; **b)** a provoca un chin, o suferință.

A fi între viață și moarte = a fi în pericol de moarte.
A fi murit și moartea (în cineva) = a fi prăpădit, lipsit de vlagă.
(A fi) (ori *a se afla) pe (patul de) moarte* (sau *pe patul morții*) [sau *a se lupta cu moartea* ori, reg., *a trage (a) moarte* (sau *de moarte* ori *pe moarte*), *a trăgăna de moarte, a (se) chinui de moarte, a fi la chinul morții, a fi în gura morții, a da în rostul morții, a-i fi (cuiva) moartea pe ascultate*] = (a fi) în agonie.
A fi rău de moarte (sau *de boală*) = a aduce moarte (sau boală), a fi pericol, primejdie de moarte (sau de boală).
(A fi) uitat de moarte = (a fi) foarte bătrân.
A intra moartea în cineva = a cuprinde (pe cineva) groaza, frica, spaima.
A-l căuta moartea pe acasă = a fi ramolit, decrepit.
A lua pe cineva moartea = a muri.
A muri cu moarte (înv. și pop.) = a muri condamnat la moarte.
A muri de moarte bună = a muri de bătrânețe.
A nu avea (sau *a nu cunoaște*) *moarte* (despre obiecte) = a fi foarte durabil.
A scăpa din gura morții = a scăpa dintr-o mare primejdie.
A se da (sau *a se perpeli*) *de ceasul morții* = a depune eforturi disperate, a se frământa, a se neliniști extrem de mult.
A-și face moarte (singur sau *cu mâna lui)* (înv. și pop.) = **a)** a se omorî, a se sinucide; **b)** (fig.) a face eforturi disperate, a se da de ceasul morții.
(A umbla) cu moartea în suflet (sau *în sân*) = **a)** (a fi) foarte mâhnit; **b)** (a fi) înfricoșat, înspăimântat.
A vedea moartea cu ochii = a trece printr-o mare încercare.
Asta e moartea mea = țin foarte mult la asta.
Bun să-l trimiți după moarte, se spune despre o persoană care trebuie așteptată prea mult după ce a fost trimisă undeva.
Ca de frica morții = **a)** înfrigurat, febril; **b)** cu disperare.
Cu moartea în suflet = extrem de mâhnit, de îndurerat; disperat, deznădăjduit.
De moarte = **a)** mortal; **b)** (rar) funerar; **c)** complet.
Dușman de moarte = dușman neîmpăcat.
Încercarea moarte n-are (glumeț) = speranța moare ultima.
Între viață și moarte = în agonie, aproape de moarte.
La moarte! formulă cu care se cerea pedeapsa capitală pentru un vinovat.
Moarte de om (fam.) = mare înghesuială, îmbulzeală.
Moartea cu coasa (în mâini) (depr.) = epitet pentru un om slab.
Moartea mea (sau *ta, lui etc.*) *e...* [sau *e moartea mea* (ori *ta, lui* etc.)], se spune pentru a arăta că un anumit lucru place cuiva în mod deosebit.
Nu-i moartea chioară? (pop.), se spune când moare cine nu trebuie.
(Parcă e) moartea cu coasa (în mâini) (depr.) = om foarte slab.
Pe viață și pe moarte = **a)** din toate puterile, cu înverșunare, punându-și viața în joc; **b)** pentru totdeauna.
Primejdie de moarte = primejdie mare, care amenință viața cuiva.
S-a strâmbat moartea la el (reg.), se spune despre cineva care a murit.
Uitat de moarte = foarte bătrân, împovărat de ani.
Viață fără de moarte (în basme) = nemurire, viață veșnică.
Vinovat morții (înv.) = pasibil de pedeapsa capitală.

MOAȘĂ

A-și găsi moașa să-l moșească (reg.) = a-și găsi nașul.

MOAȘTE

A avea rude printre moaște (rar) = a fi de neam mare.
A păstra ceva ca pe niște moaște = a păstra cu cea mai mare grijă, cu sfințenie.
A se preface în moaște = **a)** a se mumifica; **b)** (fig.) a se usca; **c)** (fig.) a se atrofia.

MOBILA

A-și mobila capul (rar; ir.) = a dobândi multe cunoștințe.

MOBILAT, -Ă

A avea cap (bine) mobilat (fig.; despre persoane) = a fi citit foarte mult, asimilând multe cunoștințe.

MOBILIZA

A mobiliza (pe cineva) pe loc = a păstra în timp de război (pe cineva) pe postul civil pe care-l ocupă, supunându-l disciplinei militare impuse de starea de război.

MOCAN

A rămâne mocan (arg.) = a rămâne cu gura căscată.

MOCNIȚĂ

A tăcea mocniță (reg.) = a nu scoate niciun cuvânt.

MOD

A (nu) avea mod (să... sau *de a...)* = a (nu) avea posibilitatea (să... sau de a...).
Nu e mod (Trans.; Ban.; urmat de verb la modul conjunctiv, infinitiv sau supin) = nu se poate.

MODĂ

A fi (sau *a ajunge) la modă* = a se bucura de mare trecere la un moment dat.
A trage (cuiva) o modă de bătaie (reg.) = a bate zdravăn, a-i trage o mamă de bătaie.
De modă (sau *de moda) veche* = **a)** care nu mai corespunde gustului actual; depășit, demodat, desuet; care aparține unor realități din trecut, ieșit din uz; **b)** (despre oameni) cu concepții vechi, depășite.
Ieșit din modă (înv.) = demodat, desuet.

MODEL

A lua (ceva sau *pe cineva) de* (sau *drept) model* [sau *a lua model de la ceva* (ori *de la cineva)*] = **a)** a imita

ceva sau pe cineva; **b)** a se inspira de la ceva sau de la cineva.

MODRU

A nu fi (sau *a nu avea, a nu mai avea*) *modru* (reg.) = a nu mai putea să..., a(-i) fi imposibil.

MOFLUZ, -Ă

A face (pe cineva) mofluz = a aduce pe cineva în stare de faliment.

A ieși (sau *a rămâne*) *mofluz* = **a)** a da faliment; **b)** a nu reuși într-o afacere.

A lăsa (pe cineva) mofluz = a înșela pe cineva în așteptările sale; a lăsa cu buzele umflate.

MOFT

A umbla cu mofturi = a invoca motive lipsite de temei pentru a se eschiva de la o obligație.

MOHOR

A-și drege mohorul (rar) = a încerca să repare o gafă; (reg.) a drege busuiocul.

MOI

A pune (sau *a da, a băga, a lăsa, a sta*) (sau *a, pe, de-a*) *moi* (sau *a pune de-a moiul*) = a pune sau a lăsa, a sta într-un lichid, pentru a se înmuia.

A umbla de-a moiul = a umbla tot timpul beat.

MOLCOM, -Ă

A sta (sau *a ședea*, înv., *a înceta*) *molcom* = **a)** a sta (sau a ședea) nemișcat, liniștit; **b)** a sta cuminte; **c)** a rămâne pasiv; **d)** a nu lucra sau a nu întreprinde nimic.

A tăcea molcom = a nu spune nimic, a tăcea chitic.

MOLDOVEAN, -Ă

Mintea moldoveanului cea de pe urmă = mintea românului care devine realist după ce a făcut o greșeală.

MOLDOVENEȘTE

A o lua [sau *a (o) spune* ori, rar, *a i-o spune cuiva*] *moldovenește* = a acționa sau a vorbi direct, fățiș, cu hotărâre și energie.

MOLIE

Ros (sau *mâncat*) *de molii* (depr.) = **a)** foarte bătrân, vechi; **b)** (reg.) cu obrazul ciupit de vărsat.

MOLITVĂ

A citi (sau *a zice, a face*) *molitvă* = a face o rugăciune înainte de spovedanie.

A ieși la molitvă (despre lăuze) = a se duce la biserică pentru a i se citi rugăciunea rituală, la 40 de zile după naștere.

MOMEALĂ

Cu șoșele, cu momele (sau *cu momele, cu șoșele* ori *cu șoptele, cu momele* sau *cu tocmele și momele*) (pop. și fam.) = cu viclenii, cu făgăduieli mincinoase.

MOMENT

Din moment în moment (sau *dintr-un moment în altul*) = imediat, chiar acum; curând, îndată.

Din momentul acela (sau *din acel moment*) = de atunci.

Din primul moment = chiar de la început.

În acest moment (sau *în momentul acesta*) = chiar acum.

În momentul acela (sau *chiar în acel moment*) = chiar atunci.

În momentul de față = în prezent, actualmente.

În tot momentul = tot timpul, în permanență.

În ultimul moment = **a)** în ultimul interval de timp care precedă o acțiune; **b)** înainte de a fi prea târziu.

La un moment dat = **a)** într-un timp nedeterminat; **b)** deodată.

Pentru (un) moment = pentru un timp foarte scurt, provizoriu, deocamdată.

MOMIȚĂ

A umbla cu chichițe și momițe = a înșela.

MONEDĂ

A bate monedă (*din* sau, rar, *cu ceva*) = **a)** a insista; **b)** (fig.) a face caz (de ceva).

A bate (sau *a tăia, a face*) *monedă* = a emite bani de metal.

A plăti (cuiva) cu aceeași monedă = a răspunde (cuiva) printr-o comportare similară.

Asta e moneda plătită (fam.), se spune despre o întâmplare neplăcută survenită în viața cuiva ca o pedeapsă pentru fapta sau faptele rele făcute; faptă și răsplată.

MONOSILAB, -Ă

A vorbi (sau *a răspunde*) *cu monosilabe* = a vorbi sau a răspunde cu frânturi de frază sau de cuvinte, cu cuvinte scurte și izolate.

MONOSILABIC, -Ă

A răspunde monosilabic (sau *cu monosilabe*) = a răspunde foarte laconic.

MORAL, -Ă

A-i scădea (cuiva) moralul = a (se) demoraliza, a (se) descuraja.

A ridica moralul (cuiva) = a îmbărbăta (pe cineva).

MORALĂ

A face morală (cuiva) = a moraliza (pe cineva), a dojeni.

(A fi) certat cu morala = (a fi) imoral.

Morala fabulei = învățătură trasă dintr-o întâmplare din viață.

MORAR

Crapă morarul de sete (pop.), se zice despre cei care nu știu să se folosească de ceea ce au cu prisosință.

MORCOV

A-i intra morcovul (sau *un morcov mare*) *în fund* = a fi foarte stresat, speriat de apropierea unui pericol sau a unei confruntări.

MORFOLI

A morfoli vorbele = a vorbi nedeslușit, a îngăima.

MORIȘCĂ

A ajunge de la moară la morișcă = a ajunge rău, a decădea, a sărăci, a scăpăta.

A face (cuiva) morișcă (de vânt) în cap (sau *în păr, în chică*) = **a)** a răsuci cuiva părul din cap, producându-i o durere vie; **b)** a trage pe cineva de păr.

A face o morişcă (reg., despre un car plin) = a se răsturna.

A făcut morişcă = a murit, a răposat.

A-i umbla (cuiva) gura ca o morişcă = a vorbi mult şi fără rost, a-i umbla gura ca o moară hodorogită.

MORMAN

A face morman (pe cineva) (fam.) = a zdrobi, a omorî pe cineva.

MORMÂNT

A duce (pe cineva) la mormânt [sau *a băga (pe cineva) (de viu) în mormânt*] = **a)** a pricinui moartea cuiva; **b)** (p. ext.) a necăji, a chinui foarte mult (pe cineva).

A fi pe marginea mormântului [sau *cu un picior în mormânt* (ori *în groapă*)] = a fi foarte bătrân, aproape de moarte.

(A fi) un mormânt de om (sau *ca un mormânt năruit*) (reg.; despre oameni) = a fi lipsit de valoare, netrebnic, inutil.

A intra în mormânt = a muri.

A săpa cuiva mormântul = a face (cuiva) rău pe ascuns.

A-şi găsi (undeva) mormântul = a muri undeva (departe de casă).

A-şi săpa singur mormântul = a-şi cauza singur nenorociri (care îi pot aduce moartea).

Linişte (sau *tăcere*) *de mormânt* = tăcere deplină.

Nici în mormânt = niciodată.

MORNIŢĂ

A pica (pe cineva) ca mornită (reg.) = a sâcâi, a plictisi pe cineva cu prezenţa sau cu vorba.

MOROFLEŢ

Ţine-ţi moroflețu! (reg.) = taci! ţine-ţi gura!

MORT, MOARTĂ

A ajunge la un (sau *într-un*) *punct mort* = a ajunge la un impas, în imposibilitatea de a găsi o soluţie.

A băga mortu-n casă = **a)** a-i face cuiva neplăceri; **b)** a da adversarului o lovitură decisivă.

A cădea (sau *a rămâne*) *mort (pe loc,* sau, reg., *din picioare)* = a muri (subit).

A da cu mort peste viu (reg.), se spune când se iau la întrecere cel mai slab cu cel mai tare.

A dezgropa morţii = a aduce în discuţie lucruri mai vechi, fără legătură cu disputa respectivă.

A dormi (sau *a adormi*) *mort* = a dormi profund.

A fi beat mort (sau *mort de beat*) = a fi foarte beat.

A fi cu mortul pe el (arg.) = a avea asupra lui obiectul furat.

A fi mai mult mort (decât viu) (sau *a fi pe jumătate mort*) = a fi istovit, epuizat (de boală, de frică etc.).

A fi mort de viu = **a)** a fi foarte slab; **b)** a fi bolnav; **c)** a fi lipsit de fermitate morală; **d)** (despre ţesături) a fi putred sau rărit (din cauza vechimii).

A fi mort fără (sau *după*) *cineva* = a nu putea trăi fără cineva sau ceva, a fi îndrăgostit de cineva sau de ceva; a ţine mult la cineva sau la ceva.

A fi mort între vii = a fi ca şi mort, imobilizat de o boală grea.

A fi (sau *a se afla, a trece*) *pe linie moartă* = **a)** a nu mai juca un rol de seamă, a fi înlăturat dintr-un post de răspundere; **b)** a fi considerat inutil sau inutilizabil.

A învia din morţi = a se reface după o boală grea sau un accident grav.

A lăsa mortul (arg.) = **a)** a renunţa la ideea de a fura sau a escroca pe cineva; **b)** a abandona obiectele furate.

A lua (şi) de pe (sau *de la*) *viu* (sau *vii*) şi *de pe* (sau *de la*) *mort* (ori *morţi*) = a fi lacom.

A mirosi a mort = **a)** a fi pe moarte, a mirosi a pământ; **b)** (arg.; în legătură cu o afacere) a fi pe punctul de a eşua.

A o lăsa moartă (în păpuşoi) (sau, rar, *în cânepă*) = **a)** a lăsa o chestiune încurcată, a renunţa la ceva; **b)** a întrerupe brusc firul ideilor, o argumentaţie, un discurs.

A rămâne (sau *a şedea*) *moartă* = a rămâne pe loc, a nu progresa.

A scula (sau *a trezi, a deştepta*) *şi morţii* (sau *din morţi*), se spune despre sunete sau surse de zgomote foarte intense şi stridente.

A se face mort în păpuşoi (sau *a face pe mortul în păpuşoi*) = a se face că nu ştie nimic, a simula nevinovăţia, a face pe prostul.

A umbla după (sau *a căuta*) *potcoave de cai morţi* [sau *a umbla după* (ori *a căuta*) *cai morţi, să le iei potcoavele*] = a umbla după lucruri fără valoare, după himere.

A umbla (sau *a merge*) *ca după mort* = a merge foarte încet.

A umbla (sau *a se ţine*) *mort după...* = **a)** a lupta, a se zbate pentru a obţine ceva; **b)** a-şi manifesta dragostea faţă de cineva străduindu-se să fie mereu în preajma lui.

Ca la mort = (în legătură cu verbe ca „a se aduna", „a veni") în număr (foarte) mare.

Mai mult mort (decât viu) = istovit, prăpădit (de boală, de frică etc.).

Mort-copt = cu orice preţ, neapărat, vrând-nevrând, cu chiu, cu vai.

Mort de viu (sau *mort pe picioare*) = **a)** (despre persoane) foarte slăbit; **b)** (reg.; despre ţesuturi, obiecte de încălţăminte etc.) putred, rărit.

Mortul de la groapă nu se mai întoarce, se spune despre un lucru pierdut definitiv, despre ceva care nu mai poate fi îndreptat.

Morţii cu morţii, vii cu vii, se spune în legătură cu atitudinea egoistă, nepăsătoare a cuiva care nu regretă moartea rudelor sau a prietenilor.

Nici cu vii, nici cu morţii, se spune despre un bolnav care nici nu moare, nici nu se înzdrăveneşte.

Nici mort (sau *mort-tăiat*) (ori *nici în ruptul capului*) = (în construcții negative) cu niciun preț, sub niciun motiv, în niciun caz.

Pe linie moartă = lăsat la o parte, trecut într-un plan secundar.

Potcoave de cai morți = fantezii, năzăreli, elucubrații.

Viu sau mort = a) în orice stare s-ar afla, în viață sau mort; b) cu orice preț.

MORȚIȘ

A ține morțiș = a) a dori cu orice preț; b) a dori cu încăpățânare, cu insistență.

MORȚIU

A urla (sau *a fluiera*) *a morțiu* (reg.) = a urla sau a fluiera lung și trist, ca o prevestire de moarte.

MOȘ

A-i veni (cuiva) moș Ene pe la gene = a i se face somn, a începe să moțăie.

A se strânge (sau *a se aduna*) *lumea ca la moși* = a se aduna lume foarte multă pentru a vedea ceva neobișnuit.

A spune (sau *a înșira, a îndruga*) *moși pe gogoși* (sau *moși păroși*) = a îndruga nimicuri, a spune vorbe fără temei, minciuni, a povesti lucruri fanteziste, a trăncăni, a palavragi.

De când cu moș Adam sau (reg.) *de la* (sau *din*) *moși putrezi* = din vremurile de demult.

De când cu moșii verzi (sau *roșii*) = de foarte multă vreme.

Din (sau *de la*) *moși-strămoși* = a) moștenit de la strămoși, păstrat din generație în generație; b) (p. ext.) din vremuri străvechi.

La moșii cei verzi = niciodată, la Paștile cailor.

Moși pe groși (sau *moși păroși*) (în legătură cu verbe de declarație sau cu echivalente ale acestora) = vorbe fără temei; minciuni.

S-a strâns lumea ca la moși = s-a adunat multă lume ca să vadă un lucru neobișnuit.

MOȘIE

Cal cu moșie (reg.) = cal cu nărav.

Om cu moșie în baltă (reg.) = om certăreț.

MOTAN

Ca un motan plouat (despre oameni) = fără chef, abătut, descurajat.

MOTIV

A da cuiva motiv să... = a provoca pe cineva să..., a da cuiva pretext să...

MOTOR

Îmi vâjâie motorul (arg.) = mă doare capul.

MOTOTOL

A face (pe cineva) mototol = a doborî (pe cineva) la pământ, a lăsa nemișcat, inert.

A se da de-a mototolul = a se rostogoli, a se da tumba.

A se face mototol = a) a se strânge, a se ghemui (de durere etc.); b) (despre o colectivitate) a se îngrămădi.

MOȚ

A face (pe cineva) cu moț (reg.) = a defăima pe cineva.

(A fi) cu moț (în frunte) (sau *mai cu moț*) = (a se socoti) cu vază, mai deosebit, mai iscusit, mai grozav; (a fi) lăudăros, înfumurat.

A lua (sau *a apuca*) *(pe cineva) de moț* (glumeț) = a apuca, a trage de păr pe cineva.

A spune lucrurile cu moț = a exagera, a înflori ceva.

(Mai) cu moț = a) mai deosebit, mai iscusit, mai grozav decât altcineva; b) mai îngrijit; c) mai nostim.

Moț și el, se spune când cineva intervine (nechemat) într-o discuție.

MREAJĂ

A arunca mreaja = a) a încerca să păcălească pe cineva; b) a încerca să prindă pe cineva cu o minciună; c) a încerca să facă pe cineva să se îndrăgostească.

A (se) prinde în mreje = a) a păcăli sau a se lăsa păcălit; b) a (se) da de gol; b) a se îndrăgosti.

MUC

A ajunge la mucuri de țigări (fam.) = a sărăci cu totul.

A da cu mucii în fasole (arg.) = a face o gafă.

A fi (încă) cu mucii la nas (fam.) = a fi tânăr, lipsit de experiență, naiv.

A-i ajunge (sau *a-i veni*) *cuiva mucul la deget* = a) a se afla într-o situație dificilă, a fi în primejdie; b) a ajunge la capătul răbdării.

A-i curge mucii de gras (ce e) (reg.; ir.) = se zice despre cineva foarte slab.

A-i da muci (sau *bice*) = a grăbi pasul, a accelera desfășurarea unei acțiuni.

A-i pica (sau *a-i cădea*) *mucul* (sau *mucii*) *undeva* (sau *la cineva*), se spune despre cineva care merge prea des undeva sau care zăbovește prea mult undeva ori la cineva.

A-i pica mucul (sau *mucii*) *după cineva* = a fi foarte îndrăgostit de cineva, a-i plăcea mult cineva.

A lăsa lucrul și a-și lua (sau *a-i lua cuiva*) *mucul* (reg.) = a-și lăsa treburile importante pentru a se ocupa de lucruri lipsite de însemnătate, de ale sale sau ale altora.

A lua mucul lumânării = a se alege numai cu ceva lipsit de valoare, a rămâne păcălit, pentru că n-a știut să profite de împrejurări.

A mânca mucul lumânării (rar) = a) a-și pierde omenia; b) a nu mai avea trecere la cineva.

A prăji cu muci (reg.) = a fi foarte sărac.

A scrie pe mucul lumânării (rar) = a uita repede o binefacere.

A se face muci (ir.) = a) a fi foarte beat; b) a fi zob (după o bătaie, un accident).

Frumos de muc (reg.) = foarte frumos.

(Să) nu dai (nici) mucii pe el (fam.), se spune despre o persoană lipsită de valoare.

MUCALIT, -Ă

A-i veni cuiva mucalit = a i se părea caraghios, vrednic de râs.

MUCED, -Ă

Muced de beat (reg.) = extrem de beat.

MUCEGAI

A prinde mucegai (sau *a-i prinde inima mucegai*) (despre oameni) = a îmbătrâni, a se ramoli.

MUCHIE

A coase pe muchie = a împreuna două bucăți de stofă, așezând una peste alta marginile lor și cosându-le cu împunsături mărunte.

A da peste muchie (reg.) = a tivi.

A nu fi trecut nici pe foaie, nici pe muchie (rar) = a nu fi băgat în seamă, a fi neglijat.

A tăcea muchie (reg.) = a nu scoate niciun cuvânt, a tăcea chitic.

Bătuți pe muchie (despre o sumă de bani) = din care nu lipsește nimic, care este întreagă, exactă.

(Ca sau *cât) o muchie de cuțit* (sau *de topor*) = **a)** foarte îngust; foarte subțire; **b)** foarte puțin.

Cât ai pune pe o muchie de cuțit = foarte puțin, mai nimic.

Cioplit în patru muchii (rar) = dichisit, sclivisit.

În trei (sau *patru, cinci* etc.) *muchii* = alcătuiți din trei (sau patru, cinci etc.) fețe plane care se intersectează.

Pe muchie de cuțit = **a)** într-o situație critică; în primejdie; **b)** la limita până la care se poate admite ceva.

MUCLI

A o mucli (reg.) = a nu mai riposta prin vorbe, a tăcea, recunoscându-se învins.

MUGI

Nici îi (sau *le*) *fuge, nici îi* (sau *le*) *muge*, se spune despre cei pe care nu-i interesează, cărora nu le pasă de cineva sau de ceva.

MUGUR

A fi ca mugurul brumat (reg.) = a fi trist, posomorât.

MUIA

A-i muia cuiva ceafa = a bate pe cineva.

A-i muia (cuiva) oasele (sau *ciolanele*) (fig.; pop. și fam.) = a bate foarte tare pe cineva.

A i se muia (cuiva) balamalele (fam.) = a-i slăbi (cuiva) puterile.

A i se muia (cuiva) gura (pop. și fam.) = a nu mai avea curajul să vorbească, a schimba, a atenua tonul și conținutul celor spuse.

A i se muia (cuiva) inima (sau *a se muia la inimă*) = a deveni bun, îngăduitor, milos; a se îndupleca.

A muia coada (fam.) = a-și mai reduce din pretenții.

A muia (cuiva) gârbița = a obliga (pe cineva) să se supună, a înfrâna (cuiva) trufia.

MUIE

A da muie la statuie (rar) = a sfida (lumea în general sau) simbolurile ei consacrate.

A duce cu muia (sau *cu cobza, iordanul, preșul*) = a face promisiuni înșelătoare, a amăgi, a înșela.

MUIERE

A lua (de) muiere = a se căsători; a lua în căsătorie.

MUJDEI

A avea mujdei la inimă (rar) = a fi plin de mânie, furios.

MULGARE

A băga (sau *a da*) *oile pe mulgare* = a mulge oile, toamna, pentru a prepara laptele pentru iarnă.

MULGE

A mulge oaia din zbor = **a)** a ști să profiți de împrejurări; **b)** a fi dibaci, șiret.

Vacă bună de muls = persoană sau situație care poate fi exploatată, de pe urma căreia, prin abuz, se pot trage foloase.

MULT, -Ă

(A fi) de zile multe (pop.) = (a fi) bătrân.

A fi mai mult mort decât viu = **a)** a fi cuprins de o frică puternică; **b)** a fi peste măsură de obosit, de istovit.

A nu face mulți purici = a nu sta mult timp într-un loc.

A nu fi mult să... = a lipsi puțin ca să..., gata să...

A nu-i sta cuiva în mult (înv.) = a nu reprezenta nimic pentru cineva.

A nu mai avea mult = **a)** a fi aproape de sfârșitul unei acțiuni; **b)** a fi aproape de sfârșitul vieții, a nu mai avea de trăit decât puține zile.

A nu mai avea zile multe = a fi aproape de moarte.

A nu (prea) ști multe = **a)** a trece repede la acțiune, a lua hotărâri energice; **b)** a se supăra ușor.

A spune multe pe cineva (reg.) = a mustra, a dojeni, a certa.

A voi ceva și mai multe nu = a voi cu orice preț.

(Asta) e prea mult (fam.) = (asta) întrece măsura, depășește ceea ce trebuie sau se cuvine.

Atât (și) nimic mai mult = numai atât; nimic în plus.

Cât de mult = **a)** (cu valoare de superlativ) în foarte mare măsură; nespus; **b)** în oricât de mare măsură; oricât.

Ce să spun (sau *să fac*) *mai mult?* = asta e tot, nu pot (sau nu-i necesar) să fac sau să spun altceva.

Cel mult = în cel mai bun caz, abia, doar, numai.

Cu atât (sau *atâta*) *mai mult* = într-o măsură mai mare, mai intensă.

De (mai) multe (sau *mai de multe*) *ori* [sau *de (mai) multe rânduri*] = în mod repetat, (destul de) des.

Din mult în mai mult = într-o măsură tot mai accentuată, mai mare, mai intensă.

E mult de când... (sau *de-atunci*) = a trecut vreme îndelungată de atunci.

E mult până să... = **a)** trebuie să treacă o vreme îndelungată până să...; **b)** trebuie să depui eforturi ca să...

Mai mult decât probabil (sau, fam., *mai mult ca sigur*), exprimă o probabilitate foarte mare.
Mai mult sau mai puțin = oarecum, relativ.
Mai mulți cu multul (reg.) = cu mult mai mulți.
Mult-puțin [sau *mai mult sau* (sau *ori*) *mai puțin*] = în oarecare măsură, nu prea mult; întrucâtva, cam.
Mult și bine = a) mult timp, timp îndelungat; b) degrabă; în zadar.
Multe și mărunte = a) lucruri, probleme de tot felul; b) fleacuri, nimicuri.
Multe toate [sau *multe (și) de toate*, rar, *de multe, de toate*, înv. și pop., *multe cele*] = lucruri de tot felul; probleme variate.
Multul cu multul (sau *multul cu mult* ori *multul cu pământul*) = oricât de mult, foarte mult.
Mulți ca nisipul mării (sau *câtă frunză și iarbă*) = foarte mulți, în număr foarte mare.
Nici mai mult, nici mai puțin, formulă exclamativă care arată mirarea față de ceva cu totul neașteptat; nepotrivit sau de o pretenție exagerată.
Nu mai e mult până departe, se spune pentru a arăta că un lucru care părea foarte îndepărtat, greu realizabil, urmează a se produce, a se realiza curând.
Nu mai mult să... (înv.) = de aici înainte să nu mai...
Nu mult după... = după scurt timp, curând.
Nu știe multe, se spune despre cineva care ia hotărâri energice fără să șovăie sau care trece repede la fapte, fără a cântări urmările acțiunilor sale, sau care se supără ușor.
Și mai multe (sau *mult*) *nu* = a) neapărat, cu orice preț; b) chiar așa, pur și simplu.

MULȚIȘOR

De multișor = care datează, există de (destul de) mult timp; vechi.

MULȚAM

A da mulțam lui Dumnezeu (reg.) = a mulțumi lui Dumnezeu.
Cum îi bună ziua, așa-i mulțamu (pop.) = cum faci un lucru, așa ți se răspunde.
Mulțam lui Dumnezeu! (reg.) = mulțumesc lui Dumnezeu!, slavă Domnului!

MULȚEA

A da mulțea lui Dumnezeu (reg.) = a mulțumi lui Dumnezeu.
Mulțea lui Dumnezeu! (reg.) = mulțumesc lui Dumnezeu! Slavă Domnului!

MULȚUMIT, -Ă

A fi de mulțumită (reg.) = a da satisfacție, a mulțumi.
A-și da mulțumita (reg.) = a renunța la..., a se lăsa păgubaș.

MULȚUMIRE

A avea mulțumire de ... (înv.) = a) a fi mulțumit să...; b) a considera ca bucurie să...

MUNCĂ

A cuprinde munca = a-și îndeplini cu succes sarcinile.
A fi muncă de muncă (reg.) = a fi greu să...
A fi numai de muncă (reg.) = a fi greu să...
A-i fi muncă (de cineva) (reg.) = a se sfii, a se jena.
A nu se omorî cu munca (sau *cu lucrul*) = a nu munci la nivelul posibilităților; a munci puțin.
A scoate din muncă = a îndepărta pe cineva dintr-un anumit post.
A trece (pe cineva) la munca de jos (despre șefi) = a) a trasa unui subaltern o sarcină neplăcută; b) a retrograda pe cineva dintr-o funcție.
Cooperativa munca în zadar (ir.) = activitate care nu aduce niciun profit celui care o prestează.

MUNCI

A-l munci (pe cineva) dracul (pop.) = a avea convulsii (epileptice).
A munci ca un bou (sau *ca un cal, ca un rob, ca un sclav*) = a munci până la epuizare, a osteni muncind.
A se munci cu gândul (sau, mai rar, *cu gândurile*) = a se frământa, a se gândi mult la ceva.

MUNTE

A se face munte (sau *luntre*) *și punte* (rar) = a depune toate eforturile pentru a reuși.
A trăi precum calul la munte (reg.) = a trăi în libertate, fără să depindă de nimeni.
Prin munți și văi = peste tot, pretutindeni, pe tot întinsul.
Stațiune la munte (în limbajul deținuților) = izolator.

MUNUNĂ

A-i pune (unei fete) mununa (Trans., Maram.) = a lua în căsătorie o fată.

MURA

A fi murat în varză acră, se spune despre o persoană care a mâncat o bătaie zdravănă.
A se mura până la oase = a se uda până la piele (pe ploaie).

MURĂ

A aștepta să-i pice mură-n gură (pop.) = a nu acționa, a rămâne impasibil într-o situație în care se impune o acțiune promptă.
A-i da cuiva mură-n gură = a-i da cuiva soluția unei probleme pe care ar trebui s-o rezolve singur.
A lua cuiva mura din gură (reg.) = a-i lua cuiva un lucru de a cărui stăpânire nu se simte sigur.
Mură în gură = fără muncă, fără oboseală, de-a gata.

MURĂTURĂ

Murătură, sărătură, pân-ajungi la murătură = cine duce un trai prea îmbelșugat ajunge la sărăcie.

MURG, -Ă

A intrat murga în sat = s-a înserat.
A înțărcat murga = a dispărut posibilitatea unor avantaje, a înțărcat bălaia.

Paște, murgule, iarbă verde (glumeț) = indică o așteptare zadarnică până la împlinirea a ceea ce dorești.

MURGAN, -Ă

A înțărcat murgana = a dispărut posibilitatea unor avantaje neîntemeiate, a înțărcat bălaia, a înțărcat murghița, a înțărcat murguța.

MURGHIȚĂ

A înțărcat murghița (reg.) = a înțărcat murgana.

MURGUȚ, -Ă

A-nțărcat murguța (reg.) = a înțărcat murgana.

MURI

A-i muri cuiva lăudătorii = **a)** a fi înfumurat, plin de sine, mândru de propria persoană; **b)** a se lăuda (singur) continuu.

A muri ca muștele = a muri în număr foarte mare.

A muri cu zile = a deceda în urma unei boli insuficient îngrijite sau în împrejurări neprevăzute, a muri înainte de vreme, a muri tânăr.

A muri de dor (sau *de frică, de tristețe*) = a fi copleșit de dor (de frică sau de tristețe).

A muri de foame = **a)** a fi foarte flămând; **b)** a fi foarte sărac.

A muri de inimă rea = a muri copleșit de supărare, de durere.

A muri de moarte bună = a muri de moarte firească, de bătrânețe etc.

A muri după (cineva sau *ceva)* = a ține foarte mult la cineva (sau la ceva); a suferi foarte tare pentru cineva (sau ceva).

A muri fără lumânare = a muri pe neașteptate, fără a putea fi îndeplinită datina aprinderii unei lumânări.

A muri mortăciune (despre animale crescute de om pentru a-i servi ca hrană) = a muri netăiat, neînjunghiat, impropriu, potrivit tradiției, pentru a fi mâncat.

A muri pe capete = a muri ca muștele, în număr foarte mare.

A muri să... = a fi foarte dornic de a..., a face tot posibilul să...

A muri și a învia, se spune pentru a ridica intensitatea maximă a unei senzații sau a unui sentiment.

A trage să moară = a fi în agonie, a fi pe patul de moarte.

Nici (nu) trăiește, nici nu moare, se spune despre cei care zac bolnavi vreme îndelungată.

Nu i-ar muri mulți înainte! (glumeț), se spune la adresa unei persoane pe care o urăști, căreia îi dorești moartea.

Până mor = **a)** multă vreme; **b)** întreaga viață.

Să mor!, se spune pentru a întări o afirmație.

Să mori tu? (arg.) = serios?, pe cuvânt de onoare?

Trăind și nemurind (reg.) = dacă vom trăi.

MURITOR, -OARE

A fi (sau *a ajunge, a rămâne, a lăsa pe cineva*) *muritor de foame* = a fi (sau a ajunge etc.) foarte sărac, neavând ce mânca.

MUSAFIR

Casa nemăturată musafiri așteaptă, se spune despre un lucru care vine pe neașteptate, într-un moment nepotrivit.

MUSCAL

De când muscalii cu coadă (înv.) = de demult.

MUSCĂ

A avea gustul mușteleor = a avea obiceiuri rele.

A cădea (sau *a se băga*) *ca musca-n lapte* (fam.) = a sosi undeva într-un moment rău ales sau a interveni într-o discuție în mod nepotrivit.

A da afară mușteleo din Cișmigiu (sau *din Herăstrău*) = a lenevi, a trândăvi.

A face musca cât cămila = a exagera, a face din țânțar armăsar.

A fi (sau *a se ști, a se simți*) *cu musca pe căciulă* = a fi (sau a se ști, a se simți) vinovat.

A-i lua (cuiva) musca de pe nas = a domoli (cuiva) avântul sau pornirile; a nu lăsa (cuiva) libertatea de acțiune sau de mișcare, a ține din scurt.

A-i pieri (cuiva) musca = a se potoli.

A-i veni cuiva musca la nas = a se enerva, a-i sări țandăra.

A muri ca mușteleo = a muri în număr foarte mare.

A paște mușteleo (sau *bobocii, vântul*) = a pierde vremea fără rost.

A se aduna (sau *a se strânge, a veni*) *ca mușteleo (la miere)* = a se aduna undeva în număr mare și cu mare plăcere.

A se bate ca de muscă = a nu-și găsi locul.

A se bate de muscă = a sta degeaba.

A se lua după muște = a ține cont de sfaturile unor povățuitori răi.

A se speria de toate mușteleo = a se speria de orice fleac, de toate nimicurile.

A se vârî (sau *a se băga*) *ca musca în băligar* (sau *în lapte* ori *în curul calului*) = a se vârî pretutindeni, cu insistență, nepoftit, inoportun.

A spune (sau *a scrie*) *muscă pe perete* = a spune lucruri fantastice, de necrezut.

Are iapa muscă, se spune despre oamenii nervoși, neastâmpărați sau nerăbdători.

Ca musca-n lapte = (în mod) nepotrivit; nepoftit.

De când scria musca pe perete = de demult; niciodată.

De n-ar fi muscă pe resteu, ar rămâne pământul neарat, se spune, ironic, despre cei care își dau importanță, dar nu lucrează conștiincios.

De (sau *pe*) *când scria* (sau *se scria*) *musca pe perete* = de mult, din timpuri străvechi.

Nu știe să facă o muscă (sau *nu știe să facă două muște-ncârligate*) (pop.), se spune despre fata sau femeia care nu știe să coase râuri pe cămăși.

Nu toate mușteleo fac miere = nu oricine poate face ceva bun și folositor.

Pentru o muscă își dă palme, se zice despre omul iute, mânios și îndărătnic.

Rău de muscă = **a)** (despre cai) nărăvaș; **b)** (despre oameni) care nu-și poate înfrâna simțurile; senzual.

Rea de muscă (despre femei) = nimfomană.

Să se audă musca! = să fie tăcere deplină, să fie liniște perfectă.

Vulturul după muște nu aleargă, se spune despre oamenii de caracter care disprețuiesc faptele josnice.

MUSTAȚĂ

A-i rade (cuiva) mustața (sau *o mustață*) (reg.) = **a)** a-și bate joc de cineva; **b)** a pierde un pariu.

A-i râde (sau *a-i zâmbi cuiva*) *mustața* (fam.) = a zâmbi, a arăta o ușoară bucurie sau mulțumire.

A râde (sau *a-i zâmbi*) *pe sub mustață* (sau *mustăți*) = a râde (sau a zâmbi) pe ascuns sau reținut (și ironic).

A-și răsuci (sau *a-și suci*) *mustața* (ori *a face cu mustața*) = a cocheta cu o femeie, răsucindu-și mustața.

A trage pe sub mustață (reg.) = a mânca repede, a îmbuca.

A trage (sau *a duce*) *la mustață* = a bea mult.

La mustață (pop.) = **a)** în ultimul moment; **b)** în mod nesperat.

MUSTRA

A-l mustra (pe cineva) cugetul (sau *conștiința*) = a avea remușcări, a se căi.

Mă mustră nevasta cu... (reg.; înv.) = mă ceartă nevasta și mă bănuiește că o înșel cu...

MUSTRARE

A da mustrare (înv.) = a mustra.

Mustrare de cuget (sau *de conștiință*) (sau *mustrare a cugetului* ori *a conștiinței*) = remușcare.

MUSTRAT, -Ă

Mustrat de cuget (înv.) = chinuit de remușcări.

MUȘAMA

A face un lucru (sau *lucrurile*) *mușama* (ori *a face mușamaua*) = a ascunde o faptă necinstită, urâtă, reprobabilă, a mușamaliza.

A rămâne lucru mușama = a rămâne lucru curat.

MUȘCA

A-l mușca pe cineva inima să... = a se lăsa ispitit să..., a fi cât pe-aici să...

A-l mușca șarpele invidiei = a fi cuprins de invidie.

A mușca de cur (arg.; vulg.) = **a)** a defăima, a calomnia pe cineva; **b)** a ironiza în continuu pe cineva; **c)** a cârti, a bombăni împotriva cuiva.

A mușca pământul (sau *țărâna*) = **a)** a cădea la pământ (rănit sau mort); **b)** (p. ext.) a muri.

A-și mușca limba (sau *buzele*) = a-și ascunde un sentiment puternic, a se stăpâni.

A-și mușca mâinile (sau *degetele, pumnii* etc.) = **a)** a se căi amarnic; **b)** a se înfuria.

L-a mușcat albina de limbă (glumeț), se zice despre un om tăcut și prostănac sau despre un om beat.

(Să) nu te muște șarpele de inimă = nu cumva să..., să nu te lași ispitit să...

MUȘCĂTURĂ

E bună cu mușcătura (Maram.), se spune despre o femeie miloasă.

MUȘCHI

Piatra care se rostogolește din loc în loc nu prinde mușchi, se spune despre cei nestatornici care încep multe și nu termină nimic.

MUȘIȚĂ

A dormi să facă mușiți la gură (reg.) = a dormi adânc și timp îndelungat.

MUȘTAR

A-i veni cuiva mușterul la nas [sau *a-i ieși (cuiva) mușterul pe nas* ori *a-i sări (cuiva) mușterul*] (fam.) = **a)** a se înfuria, a se supăra **b)** (arg.) a-i curge sânge din nas.

MUȘTIUC

A lua cuiva mușticul = a lovi pe cineva peste gură.

MUT, -Ă

A bate (pe cineva) a mutu (sau *a muta*) (Ban., Trans.) = a bate pe cineva pe înfundate, mutește.

A rămâne mut = a nu răspunde.

A se juca cu mutul (despre jocurile de cărți) = a juca în absența celui de-al patrulea jucător, împărțind cărțile ca și când acesta ar fi de față.

A venit mutu la ușă, se spune despre un obiect care se pune în fața ușii, pentru a arăta că nu e nimeni acasă.

Asta să i-o spui lui mutu (de la Manutanță) (fam.), se spune cuiva în afirmațiile căruia n-ai încredere.

Intră mutul în el, se spune despre cineva aprig, energic.

Unde a dus (surdul roata și) mutul iapa = foarte departe.

MUTA

A-i muta (cuiva) fălcile (sau *căprioriî*) (fam.) = a-i trage (cuiva) o palmă cu putere, a lovi peste obraz.

A-i muta (cuiva) nasul din loc (ir.) = a răspândi un miros greu, a duhni, a puți.

A muta vorba (sau *cuvântul*) = a da o interpretare greșită celor spuse de cineva; a răstălmăci.

A-și muta gândul = a se răzgândi, a renunța (la o idee, la un proiect).

Mută-ți fundul (sau *hoitul*) (arg.) = dă-te mai încolo!, pleacă de aici!

MUTI

A juca muti (reg.; despre doi jucători de cărți, dintre care unul asistă ca chibiț) = a juca în tovărășie, contribuind fiecare cu o sumă egală și împărțind câștigul pe din două.

MUTRĂ

A aranja mutra cuiva = a desfigura pe cineva.

A boți (sau *a șifona*) *mutra (cuiva)* = a desfigura (pe cineva) în bătaie.

A face mutre (fam.) = **a)** a face mofturi, nazuri, a nu fi de acord; **b)** a fi exagerat de pretențios; **c)** a fi ostil față de cineva.

A învineți mutra (sau *spinarea*) *cuiva* = a bate pe cineva foarte tare.

A tăia mutre (rar, calc după germ. *Gesichter schneiden*) = a se strâmba, a se schimonosi.

După mutra cuiva = după rangul, după condiția socială a cuiva.

E după mutra lui = e după rangul, după condiția socială a cuiva.

Mai ai mutră să vorbești (rar) = mai ai îndrăzneala să vorbești.

Mutră de împins vagoane (despre oameni) = urât, grosolan, necioplit, rudimentar, cu înfățișare neplăcută.

Nu e de mutra lui = e mai presus de ceea ce i se cuvine.

MUȚIU

A lătra a muțiu (reg.) = a lătra înfundat.

MUZEU

Obiect de muzeu = obiect foarte vechi, demodat.

MUZICĂ

A-i face (cuiva) muzică (fam.) = a-i face (cuiva) gălăgie, scandal.

A-și ține muzica = a tăcea.

MUZICUȚĂ

A avea muzicuță (reg.) = a vorbi mereu, excesiv.

BCUIAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

N

NA

Decât doi ți-oi da, mai bine un na = e mai cuminte să iei ce ți se dă decât să aștepți ce ți se promite.

Na-ți-o bună (sau *na-ți-o frântă*) *că ți-am dres-o,* se spune pentru a arăta contrarietate, surpriză, decepție, sau pentru a marca lipsa de acord cu cele spuse de cineva.

NADĂ

A da de nadă = a prinde gust pentru ceva, a se înnădi.

A(-și) face nadă = a-și face un obicei, o deprindere, un năravi.

NAFTALINĂ

A pune (ceva) la naftalină = **a)** a nu te mai interesa de ceva; **b)** a da uitării.

(Parc-ar fi) scos de la naftalină (fam.) = **a)** se spune despre ceva învechit, demodat, desuet; **b)** se spune despre ceva revenit în atenție după o lungă uitare.

NAIBA

A căuta pe naiba = a se aventura în ceva care poate avea urmări neplăcute.

A da de (sau *a vedea pe*) *naiba* = a o păți, a da de bucluc, a-și găsi beleaua.

A da (sau *a lăsa pe cineva* ori *ceva*) *naibii* (sau *la naiba*) = **a)** a nu se mai interesa (de cineva sau de ceva), a renunța la...; **b)** a nu mai ține seama de...

A nu avea nici pe naiba = **a)** a se simți bine, a fi perfect sănătos, a nu avea absolut nimic; **b)** a nu se resimți în urma unui efort.

Dat naibii (sau *dracului*) = **a)** deștept, isteț, șmecher; **b)** rău, afurisit.

Du-te (sau *fugi*) *la naiba!* [sau *du-te naibii! lua-te-ar naiba!, fire-ar* (ori *fir-ar*) *al naibii (să fie)!*], se spune pentru a exprima o imprecație sau un blestem.

Nici naiba (sau *dracu'*) = nimeni.

Nici pe naiba (sau *pe dracu'*) (pop.) = nimic.

Om al naibii = **a)** om isteț, șiret, descurcăreț; **b)** om rău, afurisit.

NAMIAZĂ

Ziua nămiaza mare (sau, rar, *ziua la nămiez*) (reg.) = în plină zi, în toiul zilei.

NANI

A face nani (în limbajul copiilor) = **a)** a se culca, a adormi; **b)** a dormi.

NAP

Gol nap (sau *ca un nap, ca napul*) = **a)** complet dezbrăcat; **b)** sărac lipit pământului.

Prost ca napul (reg.) = foarte prost; tembel, imbecil.

NARĂ

A băga pe sub nară (sau *nări*) (reg.) = a mânca.

A se umfla în nări (sau *a-și umfla nările*) = **a)** a-și lua un aer semeț; **b)** (p. ext.) a-și da importanță, a se îngâmfa; **c)** a se enerva.

Cu nări bune = cu posibilitatea de a se orienta ușor și repede, cu simț fin.

Cu nările (sau, rar, *nara*) *în vânt* = **a)** cu capul ridicat, cu o ținută semeață; **b)** (p. ext.) sigur de sine, mândru, sfidător, țanțoș.

NART

A da oile cu nart (reg.) = a lăsa oile în grija unei stâni străine, care își oprește produsele lor, dând proprietarului oilor o cotă fixată anterior.

A face nart (la ceva) = **a)** a începe un lucru; **b)** a lua inițiativa.

A fi cu nart = **a)** (despre prețuri) a nu lăsa din prețul unei mărfi; **b)** (despre oameni) a avea obligația de a termina un lucru până la o anumită dată sau până la un anumit punct; **b)** (despre lucrări) a trebui să fie terminat la o dată fixă.

A-i pune (cuiva) nartul (înv.) = a fixa un termen cuiva; a impune cuiva o obligație.

A pune (sau *a da, a face* ori *a tăia*) *nartul* (înv. și reg.) = a fixa un preț de vânzare, peste care nu se poate trece.

NAS

A arunca (cuiva ceva) în nas (fam.) = a spune (cuiva ceva) direct, fără menajamente.

A arunca flăcări pe nas = a fi foarte furios, mânios.

A avea lumânări la nas, se spune despre cineva care este încă copil; se spune despre cineva care se comportă copilărește, prostește.

A avea nas de prepelicar = a presimți cu ușurință ce are să se întâmple; a-și da repede seama de situație.

A avea nas (sau *a-și ridica nasul*) = a îndrăzni, a cuteza.

A avea (sau *a fi cu*) *nas de câine* (reg.) = a fi fără rușine.

A cădea cu nasu-n terci [sau *a-și turti nasul, a lua în nas (rușinea)*] = **a)** a-și pierde reputația; **b)** a păți ceva rușinos.

A da cu nasul de ceva = a întâmpina o dificultate.

A da cu nasul pe undeva (sau *prin ceva*) = a trece în grabă, întâmplător (pe undeva).

A da (cuiva) cu ceva pe la nas = a tenta (pe cineva).

A da nasul (cu ceva) = **a)** a lua cunoștință de ceva; **b)** a se familiariza cu ceva.

A da nas (cuiva) = a îngădui prea multe (cuiva).

A da nas(ul) cu cineva = a se întâlni cu cineva pe neașteptate (și fără a dori).

A da pe cineva cu nasul de ceva = a duce, a obliga pe cineva să vadă un lucru pe care nu-l găsea, sau un lucru rău pe care l-a făcut.

A da (sau *a băga*) *pe sub nas* (reg.) = a înfuleca, a mânca, a îmbuca (cu lăcomie).

A da (sau *a trece*) *cuiva* (*ceva*) *pe la* (sau *pe lângă*) *nas* [sau, înv., *a vărsa* (*ceva*) *pe nas*] = a o păți, a i se înfunda.

A duce (sau *a purta, a târî, a ține pe cineva*) *de nas* = **a)** a domina, a stăpâni, a conduce (pe cineva), determinându-l să facă ceva (care nu este în interesul său); **b)** a amăgi, a înșela (pe cineva).

A duce (sau *a trage*) *pe cineva cu nasul la teică* (reg.) = a da în judecată pe cineva.

A fi cu nasul de ceară = **a)** a se supăra ușor și din nimic; **b)** a fi mofturos; **c)** a fi timid, rușinos.

A-i cădea (sau *a-i pica*, rar, *a i se muia cuiva*) *nasul* (fam.) = a-și pierde îndrăzneala sau îngâmfarea, a rămâne rușinat, umilit.

A-i crește (*cuiva*) *nasul cel tăiat* = a se obrăznici din nou, după ce a fost mustrat, pedepsit.

A-i da (sau *a-i trece*) *cuiva* (*ceva*) *pe la* (sau *pe lângă*) *nas* = a tenta, a amăgi.

A-i da (*cuiva*) *cu ardei* (sau *cu chibritul, cu frunză de tutun, cu ceva*) *pe la nas* = **a)** a supăra pe cineva; **b)** a întărâta pe cineva.

A-i da (*cuiva*) *cu cădelnița pe la nas* = a linguși (pe cineva).

A-i da (*cuiva*) *cu luleaua în nas* = a nesocoti, a disprețui (pe cineva).

A-i da cuiva nasul = a îndrăzni, a cuteza.

A-i da (*cuiva*) *peste nas* [sau *a da* (ori *a pune cuiva ceva*) *peste nas, a scoate* (*cuiva ceva*) *pe* (ori *prin, pe sub*) *nas, (a-i) trece* (*cuiva ceva*) *pe sub nas, a-i freca* (*ceva*) *sub nas, a-i trage una* (ori *un ibrișin*) *pe la nas*] = **a)** a face pe cineva să simtă că nu s-a purtat cum se cuvine; **b)** a-i face cuiva aluzii răutăcioase; **c)** a-i reproșa cuiva ceva cu răutate.

A-i da (*cuiva*) *și pe gură și pe nas* = a da cuiva mai mult decât îi trebuie, a îmbuiba.

A-i da (sau *a-i ajunge, a-i mirosi*) (*cuiva*) *pe sub nas* = a se simți jignit.

A-i fi (*rușine*) *pe la nas* = a se rușina.

A-i ieși (sau *a-i da*) *pe nas* [sau, înv., *a vărsa* (*ceva*) *pe nas*] = a o păți, a i se înfunda; a avea de suferit (sau îndurat) de pe urma unui folos anterior.

A-i ieși tărâța pe nas = a se enerva.

A(-i) întoarce nasul (*cuiva*) = **a)** a ignora ostentativ (pe cineva), a întoarce spatele (cuiva); **b)** a manifesta dispreț față de cineva.

A-i lua cuiva ceva de sub nas = a-i lua cuiva ceva din față, de sub ochi.

A-i muta (*cuiva*) *nasul din loc* (ir.) = a răspândi un miros greu, a duhni, a puți.

A-i pica nasul (*cuiva*) = a-și pierde îndrăzneala sau îngâmfarea.

A-i pune (*cineva*) *belciug*(*ul*) *în nas* [sau, reg., *a-i atârna* (*cuiva*) *cinghetul* (ori *iabașaua*) *de nas*] = **a)** a conduce pe cineva după voie; **b)** a obliga pe cineva la o acțiune, mituindu-l.

A-i râde cuiva în nas = a râde cuiva în față, bătându-și joc de el.

A-i sări (*cuiva ceva*) *în nas* = a fi supărăcios, sensibil.

A-i scoate (*cuiva ceva*) *pe nas* = a-i reproșa (cuiva ceva) (cu răutate).

A-i sta (*cuiva*) *ca piperu-n nas* = a nu-i fi pe plac cuiva.

A-i tăia (sau *a-i rupe, a-i scurta*) *cuiva nasul* = a pune pe cineva la locul lui, a-l rușina, a-l umili, a pune capăt îngâmfării sau obrăzniciei cuiva.

A-i trânti (sau *a-i închide, a-i da cuiva cu*) *ușa-n nas* = **a)** a refuza să primească pe cineva; **b)** a goni pe cineva cu dispreț; **c)** a pleca supărat, trântind ușa.

A(-i) trece (*cuiva*) *pe la* (sau *pe lângă*) *nas* = **a)** a(-i) trece pe dinaintea ochilor; **b)** a pierde un prilej favorabil.

A-i tremura (sau *a-i fumega*) *cuiva nasul* = a fi mânios, supărat; a se enerva.

A-i veni (*cuiva*) *mușt arul la nas* [sau *a-i tremura* (*cuiva*) *nasul*] = a se supăra; a se enerva, a se înfuria.

A-i veni la nas = a-i veni ceva de-a gata.

A lăsa (sau *a pune*) *nasul în jos* (sau *în pământ*) = a se rușina, a se simți vinovat.

A (*nu*) *avea nas* = a (nu) îndrăzni; a (nu) avea autoritate, trecere, credit.

A (*nu*) *fi* (sau *face*) *de nasul cuiva* [sau *a* (*nu*)*-i fi de nas*] = a (nu) fi potrivit cu cineva, a (nu) corespunde, a (nu) fi pentru cineva, a (nu) i se cuveni cuiva.

A nu-i ajunge (*cuiva*) *cu prăjina* (sau *cu strămurarea*) *la nas* = a fi foarte îngâmfat.

A (*nu*)*(-i) da nas* (*cuiva*) = a (nu) permite cuiva să fie prea familiar, prea îndrăzneț sau prea obraznic.

A (*nu-i*) *fi* (*rușine*) *pe la nas* = a se rușina.

A (*nu-*)*și cunoaște* (sau *vedea, ști*) *lungul nasului* = **a)** a (nu-)și da seama cât e în stare să facă cu puterile proprii; **b)** a (nu-)și da seama de măsura pe care trebuie să o păstreze față de alții; **c)** a (nu) se comporta cuviincios.

A nu vedea de nas = **a)** se spune în bătaie de joc, atunci când cineva nu vede un lucru aflat chiar în apropierea lui; **b)** a fi neatent.

A nu vedea mai departe de(*cât*) *lungul nasului* = (a fi prost sau) a fi limitat din punct de vedere intelectual; a fi prost și neprăvăzător.

A prinde (*pe cineva*) *de nas* (reg.) = a mitui (pe cineva).

A pune (sau *a lăsa*) *nasul în jos* (sau *în pământ*) = a se rușina; a se simți vinovat.

A râde pe sub nas = a râde pe ascuns, discret.

A scoate flăcări pe nas = **a)** a fi furios; **b)** a blestema.

A scoate panglici pe nas = a exagera; a minți.

A se împiedica de nas = a avea nasul excesiv de lung.

(A se întâlni) (sau *a da*) *nas în nas* (*cu cineva*) = (a se întâlni) față în față (cu cineva) pe neașteptate.

A se întoarce (de undeva) cu nasul în jos = a se întoarce ruşinat.

A se lăsa dus de nas = a se lăsa păcălit.

A sparge la nas = a bate.

A stoarce cuiva ceapa (sau *lămâia*) *în nas* (sau *a-i freca cuiva ridichea*) = a înfrunta vehement pe cineva.

A strâmba (sau *a cârni*) *din nas* (sau, rar, *a-şi cârni nasul*) = a-şi manifesta nemulţumirea, dezaprobarea, dispreţul etc. (prin mişcări caracteristice ale muşchilor feţei.

A sufla (ceva) de sub nasul cuiva = a-şi însuşi un lucru care aparţine de drept altcuiva, sau pe care ar dori să şi-l însuşească altcineva.

A-şi arăta [sau *a(-şi) scoate*] *nasul (la iveală)* (fam.; despre oameni) = a apărea, a se înfăţişa, a se arăta (în treacăt) undeva.

A-şi băga (sau *a-şi vârî*) *nasul în ceva* (sau *undeva, în toate, unde nu-i fierbe oala*) = a se amesteca într-o afacere, într-o problemă (care nu-l priveşte).

A-şi beli (sau *a-şi jupui, a-şi rupe*) *nasul* (fam.) = **a)** a fi în primejdie; **b)** a se păcăli; **c)** a o păţi.

A-şi duce nasul undeva (reg.) = **a)** a răspunde de ceva; **b)** a păţi ruşine pentru ceva.

A-şi face nasul măturâ (rar) = a-şi pierde omenia.

A-şi lua nasul la purtare [sau *a(-şi) lua nas, a-şi lungi nasul*] (fam.) = **a)** a deveni prea îndrăzneţ; **b)** a se obrăznici.

A-şi pleca nasul = a se umili.

A(-şi) ridica nasul (sus) = a deveni obraznic; a-şi lua nasul la purtare.

A-şi (sau *a nu-şi*) *cunoaşte* (sau *vedea*) *lungul nasului* = **a)** a-şi (sau a nu-şi) da seama de valoarea, de puterea pe care o are; **b)** a (nu) şti măsura, bunacuviinţă, respectul faţă de alţii.

A-şi scoate nasul la iveală = a apărea, a se înfăţişa.

A-şi şterge nasul cu mâneca (rar) = a fi copil, a fi fără experienţă.

A-şi umfla nasul [sau *a-i tremura* (ori *a-i fumiga*) *cuiva nasul, a-i veni (cuiva) mustarul* (ori *musca*) *la nas, a fi* (sau *a umbla*) *cu ţâfna la* (sau *în*) *nas, a-i da (cuiva) dracul cu coada pe la nas*] = a se supăra, a se înfuria.

A tăia (sau *a frânge, a rupe, a scurta,* reg., *a tâmpi*) *(cuiva) nasul* [sau *a da (cuiva) peste nas*] = a pedepsi, a ruşina, a umili, a pune la locul lui (pe cineva).

A trânti (sau *a închide*) *(cuiva) uşa în nas* = **a)** a refuza să primească (pe cineva); **b)** a pleca supărat de la cineva, închizând uşa cu putere.

(A umbla sau *a fi, a se ţine, a merge) cu nasul (pe) sus* (sau *în vânt*) [sau *a-şi ţine* (ori *a-şi ridica, a-şi purta* etc.) *nasul (pe* sau *în) sus* = (a fi) încrezut; a fi sfidător; a fi obraznic.

A umbla (sau *a fi*) *cu plosca* (ori *cu ţuica*) *la* (sau *în*) *nas* (sau *a puţi a nas belit* ori *a-i ieşi cuiva vinul în nas*] = a fi beţiv.

A umbla (sau *a fi*) *cu ţâfna la* (sau *în*) *nas* = a fi arţăgos, a fi pus pe ceartă.

A vorbi pe nas = a vorbi fonfănit.

Cu nasu-n şold, cu mâna-n vânt, se spune despre ceva nepotrivit.

Cu nasul (lăsat) în jos = ruşinat, supărat, mofluz.

Cu ţuica-n nas = afumat, ameţit, beat.

De sub nas = din faţa ochilor.

Îi curge untura (sau *îi dă grasul*) *pe nas* (glumeţ; ir.), se spune despre oamenii slabi.

Îi dă (sau *îi ajunge, îi miroase*) *pe sub nas* = se simte jignit; observă repede jignirea ce i se aduce.

L-a izbit cu sfecla-n nas = are nasul roşu de prea multă băutură; e beţiv.

Mânca-ţi-aş nasul! (glumeţ; euf.) = fire-ai tu să fii!

Nas în nas (cu cineva) = faţă-n faţă (cu cineva).

Nas subţire = simţ ascuţit, spirit subtil.

Nu-i ajungi (nici) cu prăjina la nas = e foarte încrezut.

Nu-i de nasul tău! = nu meriţi, nu ţi se cuvine.

Nu-i ia din nas = nu i se va întâmpla nimic, nu va păţi nimic rău.

Nu miroase a nas de om = nu e faptă de om vrednic.

Nu-ţi cade (sau *nu-ţi pică*) *nasul dacă...* (ori *nu-ţi ia din nas*) (fam.) = nu ţi se întâmplă nimic, nu-ţi pierzi demnitatea dacă...

Să-mi tai nasul dacă..., se spune pentru a întări o afirmaţie sau o negaţie.

Să-ţi fie în nas! (fam.) = să-ţi fie ruşine!

Se împiedică de nas, se spune despre cel care are nasul prea lung.

Sub (sau, rar, *în*) *nasul (cuiva)* (sau *sub nas*) = **a)** în imediata apropiere; **b)** în faţa cuiva.

Şi-a făcut nasul măturâ = şi-a pierdut omenia, e un linge-blide.

Umblă cu plosca în nas (sau *e cu ţuica-n nas*), se spune despre beţivi.

NAŞ

A-i fi (cuiva) naşul (sau *naşa*) = **a)** a găsi mijlocul de a potoli, de a cumini, de a face inofensiv pe cineva; **b)** a-i veni cuiva de hac; **c)** a pune la punct pe cineva; **d)** (p. ext.) a bate pe cineva.

A-şi găsi naşul [sau *a da de* (ori *peste*) *naşul*] = a găsi omul energic care ştie să-l potolească; a întâlni pe cineva care ştie să-l pună la punct pe cel vizat.

(Acru) de la naşu, se zice, în glumă, când cineva primeşte o băutură acră.

Cum e naşul şi finu, se spune despre cei ce se potrivesc (la defecte).

Tot naşul îşi are naş (sau *are naş şi naşul*) = tot omul găseşte pe cineva care să-l pună la punct.

NAŞĂ

Naşa ştie, naşa să vie, se spune despre cineva care cunoaşte o situaţie şi e necesar să intervină.

NAŞTE

A se naşte cu tichia pe cap = a avea noroc; a fi fericit.

Ce naşte din pisică şoareci mănâncă, se spune, de obicei, despre copiii care au moştenit apucături rele.

NAŞTERE

A doua naştere (bis.) = presupusă înnoire a fiinţei individului, produsă prin taina botezului; (înv.) a doua născută.

De (sau *din*) *naştere* (sau *de naşterea sa*) = **a)** (urmat de determinări locale introduse prin prep. „din") de loc din..., de origine din...; **b)** (determinat de un nume etnic) de naţionalitate..., de origine etnică...

Înainte (sau *mai nainte*) *de naşterea lui Hristos* = înaintea erei noastre.

NAT

Tot natul ştie unde-l strâng curelele = fiecare om îşi ştie necazul.

NATA-PLATA

A merge nata-plata (Munt.) = a merge lipăind şi cu paşi mari.

NATRĂ

A da (pe cineva) natra (reg.)= a trage cuiva o bătaie.

A(-şi) da natrele (sau *natra*) *(cu cineva)* (reg.) = a se certa groaznic cu cineva.

Nu stă natra într-un fir (reg.) = nu e mare pagubă.

NATURĂ

A avea (sau *a fi cu*) *natură* (reg.) = **a)** a fi violent; **b)** a fi periculos; **c)** a fi arţăgos.

Este în natura lucrurilor = este normal, firesc, de la sine înţeles.

(Lucrurile sunt) de aşa natură = (lucrurile sunt) de aşa fel.

Obişnuinţa este a doua natură, se spune despre o stare sau o acţiune cu care s-a obişnuit cineva.

NAŢIUNE

A fi naţie blagoslovită = a fi om bun, blând.

A fi de naţie spurcată (sau *rea, a dracului*) = **a)** a fi răutăcios; **b)** a fi de năravuri rele.

NAVETĂ

A face naveta = a parcurge un drum dus şi întors în mod regulat.

NAZ

A face nazuri (sau, rar, *naz*) = **a)** a se comporta ca un om răsfăţat cu pretenţii schimbătoare sau nechibzuite; a se fandosi; **b)** a refuza ceva în mod afectat.

NAZAR

A ajunge la nazarul cuiva (înv.) = a obţine bunăvoinţa cuiva.

A avea (pe cineva) la nazar (înv.) = **a)** a acorda (cuiva) protecţie, bunăvoinţă; **b)** a avea (pe cineva) în graţie.

A scoate (pe cineva) de la nazar (pop.) = a dizgraţia pe cineva.

NĂBĂDAIE

A băga (pe cineva) în năbădăi = **a)** a înspăimânta, a speria; **b)** a face să-şi piardă calmul, stăpânirea de sine, a înnebuni, a zăpăci.

A-l apuca (sau *a-l găsi*) *pe cineva (toate) năbădăile* = a se mânia, a se înfuria.

NĂBÂRNA

A da năbârna (reg.) = **a)** a intra nepoftit; **b)** a da buzna.

NĂDEJDE

A avea nădejde (sau *a-şi pune nădejdea*) *în...* (sau *la..., pe...*, înv., *către..., pre..., spre...*) = **a)** a se bizui pe cineva sau pe ceva; **b)** a se încrede.

A fi slabă nădejde (sau, înv., *nădejde slabă*) (*să...* sau *de...*) = a avea puţină încredere sau speranţă în ceva.

A pierde nădejdea = a înceta de a mai spera; a se descuraja.

A pierde nădejdea în cineva = **a)** a nu mai avea încredere în cineva; **b)** a fi dezamăgit.

A se lăsa în nădejdea cuiva = a se bizui pe..., a conta pe...

A sta (sau *a şedea*) *undeva cu nădejde* = a sta mult, a veni târziu de undeva.

A-şi lua nădejdea de la ceva = **a)** a-şi pierde nădejdea, a nu mai spera să obţină ceva; **b)** a renunţa la ceva.

A-şi pune (sau *a avea nădejdea*) *(în cineva)* = a conta (pe...), a se bizui (pe...).

A trage nădejde ca broasca de păr (sau *ca ursul de coadă, ca spânul de barbă, ca baba de dinţi* etc.) = a spera ceva irealizabil.

A trage nădejde (de cineva) [sau *a-i trage (cuiva) nădejde*] = **a)** a spera să vadă o fiinţă iubită; **b)** a spera să aibă aproape pe cineva; **c)** (spec.) a spera să ia în căsătorie o fiinţă iubită; **d)** a spera să aibă copii.

A trage nădejde (de la cineva) (sau, rar, *a se da nădejdii*) = a spera, a nădăjdui.

A trăi cu nădejdea = a trăi cu speranţe.

E nădejde să... (sau *de...*) = este posibil.

În nădejdea... = în speranţa...

Slabă nădejde (sau, înv., *nădejde slabă*) (*să...* sau *de...*) = puţin probabil, nesigur.

NĂDI

A nădi din tei curmei (înv. şi reg.) = **a)** a fi foarte sărac; **b)** a o duce greu.

NĂDRAG

A-i scutura (cuiva) *nădragii de praf* (fam.) = a bate (pe cineva) zdravăn.

NĂDUF

A-i face cuiva năduf (sau *nădufuri*) = a-i provoca supărare, necaz, a-i face zile fripte cuiva.

A-şi vărsa (sau *uşura*) *năduful* = a-şi spune păsul, necazul, durerea.

NĂDUŞEALĂ

A-l trece (a-l cuprinde) (toate) năduşelile = **a)** a munci din greu (transpirând din abundenţă); **b)** a fi cuprins de spaimă, de emoţie.

NĂDUȘI

A năduși sub limbă, se zice în bătaie de joc la adresa celor care se plâng că au muncit mult, când, în realitate, n-au făcut aproape nimic.

NĂFRAMĂ

A-și pune năframă = a se mărita.

NĂGRABĂ

A da năgrabă pe... (Olt.) = a năvăli, a se năpusti, a tăbărî asupra...

NĂJIT, -Ă

A-și face de năjit (reg.) = **a)** a căuta ceartă, bătaie; **b)** a-și crea singur probleme, bătaie de cap.

NĂLUCĂ

A-și face nălucă (sau, reg., *a-și lua năluca*) = **a)** a se speria, a se înspăimânta; **b)** a se amăgi, a se înșela; **c)** a i se părea că vede sau că aude ceva.

NĂLUCI

A-i năluci cuiva ochii = a fi cu gândul aiurea.

NĂMOL

A face (băi de) nămol = a-și unge corpul cu un strat de nămol în scopuri curative.

NĂPASTĂ

A cădea (sau *a pica*) *năpaste* = **a)** a provoca cuiva neplăceri, necazuri, nenorociri; **b)** a nedreptăți; **c)** a persecuta.

A grăi cu năpaste (înv.) = a spune neadevăruri, nedreptățind pe cineva.

A-i sta năpaste (înv.) = a provoca cuiva o nenorocire.

NĂPĂDI

A-l năpădi sângele (sau *lacrimile*) = a-l podidi pe cineva sângele (sau lacrimile).

A-l năpădi sudorile = a-și da osteneală, a se trudi.

NĂPÂRCĂ

A-l mușca (pe cineva) năpârci (rar) = a simți o durere acută.

Pui de năpârcă = om rău, perfid; răutăcios.

NĂPUST, -Ă

A fi năpust de păduchi (înv.), se spune despre cineva care are păduchi mulți.

A lăsa (ceva) în năpust (ori *năpustului*) (sau *a închina năpustului* ori *a lăsa năpust*) (înv. și reg.) = a părăsi, a abandona, a lăsa.

A veni năpustă (înv.) = a năvăli peste cineva.

NĂPUSTI

A se năpusti în vorbă = a se avânta într-o discuție.

NĂRAV

A fi cu năravi (despre oameni) = **a)** a fi capricios, dificil; **b)** a fi încăpățânat.

A (se) învăța cu năravi (sau *a prinde năravi la...*) = a (se) obișnui să ceară, să pretindă ceva ca pe un drept al său.

A umbla pe năravi de... (înv.) = **a)** a se comporta ca...; **b)** a imita pe...

NĂSĂRÂMB, -Ă

A-și face năsărâmbă pe mâncare (înv.) = a refuza mâncarea din cauza unei supărări, a unui necaz.

NĂSCUT, -Ă

A doua născută (bis.; înv.) = înnoire a ființei individului, produsă prin taina botezului; a doua naștere.

A fi născut în zodia porcului (fam.) = a fi extrem de norocos.

A fi născut în zi de lucru, se spune despre omul muncitor.

Bine născut (rar, calc după fr. *bien né*) (glumeț) = **a)** de familie bună; **b)** de neam ales.

Născut, iar nu făcut = ale cărui însușiri sunt înnăscute sau ereditare, nu dobândite.

NĂSTAV

A avea năstavă la cap (reg.) = a fi deștept, priceput.

NĂSTRĂPAT

A călca (sau *a merge*) *năstrăpat* (Olt.; Munt.) = **a)** a merge urât, aruncând picioarele; **b)** a umbla neatent; **c)** a călca mândru, apăsat.

NĂVALĂ

A da năvală (sau, înv., *a face năvală*) = **a)** a se năpusti; **b)** a năvăli; **c)** (mil.) a ataca.

A-i da (cuiva) năvală = a copleși, a covârși (pe cineva).

La pomană, năvală, se spune când cineva caută să beneficieze de ceva fără cheltuieli.

NĂVALNIC, -Ă

A avea năvalnic la cap (reg.) = **a)** a fi iubit, simpatizat de lume; **b)** se spune despre o prăvălie care are mulți clienți.

NĂVĂLOACĂ

A da cu năvăloacă (reg.) = a merge grămadă, buluc.

A merge năvăloaca (reg.) = **a)** a da buzna; **b)** a fi obraznic; **c)** a lucra mult și prost, de mântuială.

NĂVOD

A se duce la năvod (reg.) = a se duce la pescuit.

NĂZDUF

A fi făcut din năzduf = **a)** a fi făcut de mâna omului; **b)** a nu se ști cum și de cine a fost făcut ceva sau cineva.

NEA

A fi nea într-o parte (rar) = a fi țicnit, smintit, nebun.

NEADORMIT, -Ă

A avea viermi (neadormiți), se spune despre copiii neastâmpărați, care nu-și află locul.

NEAGĂ

A fi gol neagă = a fi gol pușcă.

A fugi de cineva ca de neaga-rea = a fugi de cineva ca de dracul.

A o ține ca neaga-rea = a nu ceda deloc, a ține morțiș la ceva.

A ședea ca neaga-reaua (sau *nagaraua*) *pe capul cuiva* (sau *a se ține ca neaga-reaua de cineva* ori *a-i sta cuiva neagă-rea în spinare*) = **a)** a nu lăsa în pace pe cineva, a nu-l slăbi din ochi; **b)** a se ține scai după cineva.

NEAJUNS

A-i face cuiva în neajuns (înv.) = a) a face un lucru în detrimentul altuia; b) a provoca cuiva neplăceri.

Neajuns de cap (sau *de minte*) = care nu are judecată sănătoasă, imatur.

NEALTĂDATĂ

Ca nealtădată (sau, neobișnuit, *ca nealtedăți*) = cum nu a fost, nu s-a mai întâmplat altădată, cum nu a fost niciodată.

NEALTUL

Ca nealtul (sau, rar, *ca nealții*) = ca nimeni altul.

NEAM

A avea neamuri (bune) = a fi dintr-o familie bogată, aleasă, influentă.

A fi de neam de... (sau *a-și trage neamul din...*) = a fi de origine..., a-și avea originea de la..., a se trage de la... sau din...

A fi de un neam (cu...) = a fi din aceeași familie cu...

A fi neam după Adam [sau *a fi neam (de) a cincea* (sau *a șasea, a noua*) *spiță*] = a fi rudă foarte îndepărtată sau a nu fi rudă deloc cu cineva.

A fi (sau *a se face*) *neam (cu...)* = a avea sau a intra în legături de rudenie cu cineva.

A-și trage neamul din... = a proveni de la..., a se trage din...

Bun neam (înv.) = noblețe, distincție.

Cu tot neamul = cu toți câți sunt; împreună.

De (la) nouă neamuri = de toate felurile

De la (sau *de*) *două neamuri* = de demult, din vechime.

De neam bun (sau *mare, ales, de sus*) (ori, înv., *de bun neam*) = dintr-o familie aparținând clasei sociale suprapuse, din pătura de sus, nobilă.

De (pe) (sau *după*) *neam* = după familie, luând drept criteriu familia, originea.

De tot neamul (sau *de toate neamurile*) = felurit, variat.

Din neam (până) în neam [sau, înv., *de neam și neam, în neam și (în) neam, până la neam și neam*, (neobișnuit) *din neam, din răsneam*] = (exprimă continuitatea în timp dintre generații, în trecut și în viitor) din generație în generație, din tată în fiu; în veci.

Fără neam și fără țară, se spune despre cineva care nu-și cunoaște originea.

Ia cu pâine, neamule!, expresie folosită de negustorii care fac reclamă pentru produsele lor.

Neam de... = (de) niciun fel, (de) niciun soi, deloc, de fel; pic de...

Neam de (ori, rar, *din*) *neamul meu* (sau *tău, lui* etc.) [sau *neam de* (ori, rar, *din*) *neam*] = a) toți ascendenții sau, rar, descendenții din familia mea (ori a ta, a sa etc.); din generație în generație; de când se știe; b) (în construcții negative) niciunul dintre ascendenții sau, rar, descendenții din familia mea (ori ta, sa etc.).

Neam de fârlă (peior.) = (om) bădăran, mitocan, prost-crescut.

Neam de traistă (reg.; ir.) = om necioplit, lipsit de demnitate.

Neam după (sau *de pe*) *Adam* [sau *neam după* (sau *de*) *a noua spiță*] = rudă foarte îndepărtată.

Neam prost = om bădăran, mitocan.

Până la nouă neamuri = într-un viitor foarte îndepărtat.

NEAMȚ

A lua (sau *a fura, a prinde, a apuca*) *luleaua neamțului (cu zale cu tot)* (fam.) = a se îmbăta.

A merge (sau *a umbla*) *drept ca neamțul* (rar) = a fi beat și a merge clătinându-se.

A se face (sau *a fi*) *neamț* = a se preface că nu înțelege.

A spune drept ca neamțul (rar) = a spune lucrurilor pe nume, fără înconjur.

A tăcea ca neamțul = a fi foarte tăcut și închis; a tăcea chitic.

De când nemții cu coadă = de demult, din vremea de demult.

NEAPĂRAT, -Ă

A fi de-a neapărat (neobișnuit) = a fi absolut necesar.

A fi de (sau *a avea*) *neapărată nevoie* (sau *trebuință*) = a fi de (sau a avea) absolută nevoie.

A fi neapărat (necesar) = a trebui.

NEAPESTIT, -Ă

Neapestită nevoie (înv.)= fără întârziere, numaidecât, imediat.

NEARAT, -Ă

A umbla nearat, nesemănat (reg.) = a umbla de colo-colo, fără rost.

NEASTÂMPĂR

În neastâmpăr = a) care se află în continuă mișcare; b) (p. ext.) agitat, neliniștit.

NEAUZIT, -Ă

Auzite și neauzite = lucruri, fapte de tot felul, cunoscute și necunoscute de cineva.

NEAZĂ

A-i fi (cuiva) nează (reg.) = a) a simți groază, oroare; b) a-i fi cuiva silă, greață.

NEBĂGA

A nebăga în seamă (pe cineva sau *ceva)* (înv.) = a nu da atenție (cuiva sau la ceva), a nu lua în considerație, a nu băga în seamă, a desconsidera.

NEBĂGARE

Nebăgare de (sau *în*) *seamă* = a) lipsă de considerație față de cineva (sau de ceva ori din partea cuiva); b) (înv.; rar) lipsă de ascultare, de supunere; c) lipsă de atenție față de cele din jur, distracție; neglijență; imprudență.

NEBĂGAT, -Ă

Nebăgat în (sau, rar, *de*) *seamă* = a) care nu este luat în considerație, trecut cu vederea, ignorat; neștiut, necunoscut, obscur; b) care nu a fost observat.

NEBĂGĂTOR, -OARE

Nebăgător de (sau *în*) *seamă* = a) indiferent, nepăsător, disprețuitor; b) care poate fi trecut cu vederea, neglijabil, imperceptibil.

NEBUN, -Ă

A fi nebun de bucurie (sau *de durere, de groază* etc.) = a fi cuprins de o mare bucurie (sau *de durere, de groază* etc.).

A fi nebun de carte, se spune despre cineva care a învățat foarte mult.

A fi (sau *a umbla*) *nebun după cineva* (sau *după ceva*) = a) a fi foarte îndrăgostit de cineva; b) a-i plăcea foarte mult cineva sau ceva.

A (o) face pe nebunu(l) (fam.) = a) a-și acorda o importanță exagerată, a se grozăvi, a fi mereu mândru, cu nasul pe sus, nemulțumit.

A prinde șarpele cu mâna nebunului = a scăpa dintr-o primejdie, antrenând pe altul mai prost în ea.

Ești nebun? (fam.), se spune pentru a arăta dezaprobare sau mirare, surpriză față de faptele sau de afirmațiile cuiva.

Nu te fă nebun! = a) nu te face că nu pricepi; b) astâmpără-te, nu-ți face de cap.

Se bat nebunii la gura lui, se spune când cineva vorbește mult și foarte repede sau când mănâncă mult și cu mare lăcomie.

NEBUNEALĂ

A băga în nebuneli = a) a face pe cineva să-și piardă dreapta judecată; b) a zăpăci pe cineva; c) a scoate pe cineva din minți.

NEBUNI

A se nebuni după cineva (sau *ceva*) (fam.) = a-i plăcea foarte mult cineva sau ceva.

Nu mă nebuni! (fam.), exprimă (mirarea sau) neîncrederea față de cele auzite.

NEBUNIE

A-i veni cuiva nebunia (sau, rar, *nebunie*) (fam.) = a) a-și pierde stăpânirea de sine; b) a-și ieși din fire.

A iubi (sau *a-i plăcea*) *la nebunie* = a iubi sau a-i plăcea extrem de mult.

La nebunie = foarte mult, enorm.

O nebunie, se spune ca elogiu superlativ despre un lucru, despre o întâmplare, o situație excepțională etc.

NECAZ

A avea necaz pe cineva = a fi supărat pe cineva, a-i purta pică; a-i purta cuiva sâmbetele.

A da de ziua necazului = a ajunge în împrejurări neplăcute, a da de belea.

A face haz de necaz = a-și ascunde supărarea glumind.

(A fi) necazul oamenilor (reg.), se spune despre o ființă plăpândă, neajutorată.

A-i da necazul de nod = a) a avea de înfruntat mari greutăți; b) a fi foarte nenorocit.

A(-i) face (în) necaz = a) a supăra pe cineva în mod intenționat; b) a căuta să întărâte pe cineva; c) a face cuiva în ciudă.

(A fi) necazul oamenilor (reg.), se spune despre o ființă plăpândă, neajutorată.

A-i fi (cuiva) (sau *a avea*) *necaz (de ceva)* = a-i fi ciudă; a-i părea rău; a regreta (pentru ceva).

A-i fi (cuiva) (sau *a avea, a purta*) *necaz pe cineva* = a fi supărat pe cineva; a purta pică, ranchiună cuiva.

A-l ajunge (pe cineva) la necaz (reg.) = a supăra pe cineva peste măsură.

A scoate din necaz = a ajuta pe cineva la o mare nevoie; (complementul indică copii sau pui de animale) a crește până la o vârstă când nu mai necesită prea multe îngrijiri; a ridica.

A se tăia în necazul nevestei, se spune despre cel care, dorind să facă altora în ciudă, își face lui însuși rău.

A se vedea deasupra necazului = a învinge o greutate, fără a-i mai păsa de cei care l-au ajutat.

A-și îneca necazurile (sau *grijile*) *în băutură* = a se apuca de băut din cauza unor supărări.

A-și mușca mâinile de necaz = a fi foarte necăjit.

A-și vărsa (sau, reg., *a-și scoate*) *necazul pe cineva* = a-și descărca mânia asupra cuiva.

A vorbi în necaz = a vorbi într-un moment de mânie, de enervare.

De necaz = ca ripostă la o nemulțumire; pentru a-și vărsa ciuda, mânia.

Îi dă necazul de nod = a avea de înfruntat mari greutăți; a fi foarte nenorocit.

Într-un necaz = a) sub impulsul enervării; b) (p. ext.) în disperare.

Mai mare necazul, se spune când cineva ratează o ocazie bună.

NECĂDINȚĂ

A fi cu necădință (înv. și reg.) = a nu se cuveni, a nu se cădea.

NECESAR

A fi necesar = a trebui.

În mod necesar = obligatoriu.

NECESITATE

De primă necesitate [sau *de (cea mai) mare necesitate*] = absolut trebuitor; indispensabil (traiului).

Fără (nicio) necesitate = inutil.

NECHEZAT

A râde nechezat (rar; ir.; depr.) = a râde într-un mod caracteristic, asemănător cu felul în care nechează calul.

NECONSOLAT, -Ă

Sunt neconsolat!, formulă prin care cineva își exprimă regretul, consternarea față de o întâmplare neplăcută (de care se simte răspunzător).

NECREDINCIOS, -OASĂ

Toma necredinciosul, se spune unui om incredul, care se îndoiește de toate.

NEFĂCUT, -Ă

A face o nefăcută = a) a face o prostie; b) a face o poznă, o boroboaţă.

NEFER

A face nefer (pe cineva) (reg.) = a păcăli.

NEFERECAT, -Ă

Moară neferecată, se spune unui om vorbăreţ şi flecar.

NEFIERT, NEFIARTĂ

A vorbi fierte şi nefierte = a vorbi multe şi de toate, şi ce trebuie şi ce nu trebuie.

Mămăligă nefiartă (fam.) = om slab, moale, fără voinţă, fără energie.

NEGHINĂ

A alege neghina din grâu (sau *grâul din neghină*) = a despărţi ceea ce este bun de ceea ce este rău.

A nu şti să deosebească grâul de neghină = a nu putea face deosebirea dintre bine şi rău sau dintre cei buni şi cei răi.

A semăna neghină (în urechile cuiva) = a produce discordie, ceartă.

Neghina n-o duce la târg = lucrul rău nu are căutare.

Nu e niciun lucru fără neghină = nu e niciun lucru perfect, fără cusur.

NEGLIJEU

A fi în neglijeu (fam.) = a) a fi îmbrăcat sumar; b) a fi cu toaleta nefăcută definitiv.

NEGRIJIT, -Ă

A muri negrijit (pop.) = a muri neîmpărtăşit.

NEGRU, NEAGRĂ

A aşterne alb pe negru = a scrie.

A avea (sau *a-i fi cuiva*) *inima neagră* = a fi foarte trist.

A avea suflet negru [sau *a fi negru la suflet* (sau *la inimă*) ori *a fi negru în cerul gurii*] = a fi rău, neîndurător.

A deosebi albul de negru = a deosebi binele de rău.

A face albul negru şi negrul alb (sau *a face din negru alb şi din alb negru*) = a) a încerca să dovedeşti că un lucru este altfel decât în realitate; b) a denatura, a falsifica realitatea, adevărul.

A fi în negru = a fi îmbrăcat în haine de doliu.

A fi negru în cerul gurii = a) (despre câini) a fi rău; b) (despre oameni) a avea o atitudine caustică, ironică; a ironiza.

(A fi) negru la inimă (sau *la suflet*) = (a fi) rău, răzbunător.

A fi negru la maţe (sau *pe cerul gurii*) (ori *a avea maţe negre*) = a) a fi rău; b) a fi zgârcit.

A-i face cuiva zile negre = a-i pricinui cuiva supărări, a-i amărî viaţa.

A i se face (cuiva) negru (sau, rar, *negru-verde*) *înaintea* (sau *pe dinaintea*) *ochilor* = a nu mai vedea bine (de supărare, de mânie etc.).

A nu-i zice (sau *spune, scrie cuiva*) *negri ţi-s ochii* (înv. şi reg.) = a) a nu face nicio imputare cuiva; b) a nu mustra pe cineva; c) a nu supăra cu nimic pe cineva.

A se face negru la faţă = a se supăra, a se înfuria, a se cătrăni.

(A se îmbrăca) în negru = (a se îmbrăca) în haine de culoare neagră sau în doliu.

A vedea (sau *a zugrăvi*) *(toate) în negru* = a fi pesimist.

Albă, neagră, asta este, se spune pentru a arăta că un fapt împlinit nu mai poate fi schimbat.

Ba e albă, ba e neagră, se zice despre spusele cuiva care se contrazice.

Cât e negrul bobului = foarte puţin.

Ceasul rău, pisica neagră = ghinion.

În negru (sau, înv., *în negre*) = a) în haine de culoare neagră; b) în doliu.

Negru ca corbu' (sau *ca pana corbului*) = foarte negru.

Negru-n negru (glumeţ) = negru intens, negru compact.

Negru pe alb = în mod sigur, clar, neîndoios; în scris.

Nici albă, nici neagră = a) nici aşa, nici aşa; b) fără multe ezitări, fără multă vorbă.

(Nici) cât (e) negru sub unghie = foarte puţin, (aproape) deloc.

Pe arap, cât de mult îl vei spăla, tot negru va rămânea (înv.), se spune despre lucrurile care nu se pot schimba după voinţa cuiva.

Pe lista neagră = a) indezirabil; b) care urmează să fie suprimat, lichidat, vizat pentru asasinat.

Pentru zile negre (pop.; despre economii) = pentru situaţii grele (uneori imprevizibile).

Unde e buba neagră = unde e greutatea, nodul problemei.

NEGUSTOR

Negustor greu ca fulgul de apă (sau *cu marfă de un leu*) [ori *negustor de piei de cloşcă* (sau *de ploşniţă, de purici*)] = negustor sărac, care face comerţ cu mărfuri mărunte, lipsite de valoare.

NEGUSTOREŞTE

A merge negustoreşte (înv.) = a merge cu pas aşezat, nici prea repede, nici prea încet.

NEÎNTORS, NEÎNTOARSĂ

A dormi somn neîntors = a dormi liniştit, adânc, fără zbucium.

A se duce (sau *a merge*) *pe drum neîntors* (sau *pe cale neîntoarsă*) = a muri.

NEÎNTURNAT, -Ă

A se duce (sau, rar, *a se lua*) *pe drum neînturnat* (sau *pe cale neînturnată*) = a muri; a dispărea.

NELEAPCĂ

A făta (de) neleapcă (reg.) = a lepăda (fătul).

NELECICĂ

A făta nelecică (reg.) = a lepăda fătul.

NELUARE

Neluare aminte (sau *neluare de seamă*) = nebăgare de seamă, neatenţie, neglijenţă.

NELUAT, -Ă

Neluat în seamă (sau, înv., *neluat aminte*) = nebăgat în seamă, neobservat sau ignorat.

NELUCRARE

A lăsa în nelucrare (jur.; înv.) = a nu da curs unei acțiuni juridice.

A rămâne în nelucrare (sau *a ține în nelucrare*) (înv.) = a nu fi aplicat, folosit, exploatat.

NEMAIALTUL, -Ă

Ca nemaialtul (neobișnuit) = ca nimeni altul, care nu se poate compara cu nimeni.

NEMĂRITATĂ

A fi ca fata nemăritată (rar) = a fi fără niciun rost în lume.

NEMȚESC, -EASCĂ

Cald nemțesc (glumeț) = frig.

NEMȚEȘTE

A plăti nemțește (fam.) = a plăti părți egale din prețul unor bunuri de care s-a beneficiat în comun.

A se îmbrăca nemțește (ieșit din uz) = **a)** a se îmbrăca după moda occidentală; **b)** (pop.) a se îmbrăca orășenește.

NEMURIRE

A trece în (sau *la nemurire*) = a face să devină nemuritor, a imortaliza.

NEOM

A (se) face (sau *a ajunge*) *(din om) neom* = **a)** (a face ca cineva să-și piardă sau) a-și pierde însușirile de om normal; **b)** (a face pe cineva să nu mai fie sau) a nu mai fi el însuși; **c)** (p. ext.) a (se) distruge.

NEPOFTIT, -Ă

Nepoftitul n-are scaun, se spune despre cei care se amestecă în treburile sau în vorba altora.

NEPOT

Din nepoți în nepoți = timp îndelungat.

Își cunoaște nasul nepoții = știe el cu cine are de-a face.

Nepotu' lui pește (fript) (depr.; ir.) = rudă a unei persoane sus-puse.

NEPURTARE

Nepurtare de grijă (înv.) = lipsă de grijă, de atenție (față de cineva sau de ceva); neglijență.

NEPUS, -Ă

A lua pe cineva cu (sau *pe*) *nepusă masă* = a lua pe cineva prin surprindere, pe nepregătite.

NEPUTINȚĂ

A-l apuca (sau *a-l găsi, a-l trece*) *pe cineva neputința* (fam.) = a se scăpa pe el.

NERV

A avea nerv = a fi plin de viață, energic, dinamic.

A avea nervi = a fi irascibil, iritabil, predispus la ceartă, nervos.

A avea nervi slabi = a fi ușor iritabil sau impresionabil.

A fi în nervi = **a)** a fi enervat; **b)** a fi în starea de spirit necesară pentru ceva.

A-l apuca nervii = a avea o criză nervoasă, un acces de nervi.

A-și calma nervii = a-și potoli surescitarea.

Nervi de fier (sau *de oțel*) = stăpânire de sine; calm perfect; sistem nervos echilibrat.

Războiul nervilor = stare de tensiune extremă între adversari.

Stare de nervi = starea omului nervos; nervozitate, încordare.

NESĂRAT, -Ă

A trăi cruda cu nesărata (reg.) = a o duce când mai bine, când mai rău.

NESEMĂNAT, -Ă

A umbla nearat, nesemănat = a umbla de colo-colo, fără rost.

NESIMȚIRE

A fi în nesimțire (sau *a cădea în nesimțire*) = a fi, a cădea în stare de inconștiență.

NESPĂLAT, -Ă

A fi nespălat la gură = a vorbi în termeni necuviincioși, injurioși, obsceni.

A mâncat-o nespălată, se zice în glumă, la adresa cuiva care a suferit o neplăcere, un afront la care nu a putut riposta.

Îți intră pe gât nespălat, se zice când prezența cuiva îți este neplăcută, nedorită.

NESTARE

Nestare la cuvânt (înv.) = faptul de a nu-și respecta cuvântul dat.

NETED, -Ă

A-i deschide (cuiva) cale netedă = a-i înlesni, a-i ușura cuiva ceva.

A-i fi (sau *a-i veni*) *neted* = a-i fi ușor, comod să facă ceva.

A-i ieși (cuiva) ceva neted = a-i reuși ceva.

A i-o spune (cuiva) neted = a-i spune cuiva un lucru fără ocol, fără ascunzișuri, pe față.

A-i veni (sau *a-i fi*) *neted* = a-i fi ușor, comod să facă ceva, a-i veni la îndemână.

A merge (ceva) neted = a decurge normal, fără complicații sau dificultăți.

NETEGEA

Netegea pe ipingea (înv.) = numerar, bani peșin, bani gheață.

NETEZ

A (nu) se da netezului (rar) = **a)** a (nu) se da învins; **b)** a nu se potoli.

NETEZI

A netezi calea (sau *drumul*) = a înlătura dificultățile, creând condiții favorabile, a înlesni, a ușura.

A-și netezi barba = a fi (sau a se arăta) foarte mulțumit.

NEVASTĂ

A cere de nevastă = a face propunere de căsătorie.

A lua de nevastă = a se însura, a se căsători.

Nici cu fetele, nici cu nevestele, se zice despre fetele cu purtări rele.

NEVĂZUT, -Ă

A se face (sau, înv., *a fi*) *nevăzut* = a pleca brusc, a dispărea dintr-o dată (și în taină) de undeva.

Nevăzut-neauzit = cu totul necunoscut; neobișnuit, extraordinar.

NEVOIE

A ajuta la nevoie = a da o mână de ajutor celui aflat într-o situație dificilă.

A avea nevoie (de sau *de către, despre cineva* sau *ceva)* (înv.) = **a)** a avea neplăceri, dificultăți din partea cuiva sau a ceva; **b)** a avea de suferit din partea cuiva sau a ceva.

A avea (sau *a fi*) *nevoie de cineva* (sau *de ceva*) = a(-i) fi necesar, trebuincios, util cineva (sau ceva).

A avea (sau *a fi*) *nevoie să...* = a considera sau a fi necesar să...

A da de nevoie (înv.) = a avea de îndurat o nenorocire, a se nenoroci.

A duce nevoie de ceva = a-i lipsi, a fi lipsit de ceva, a avea nevoie de ceva.

A face (cuiva) nevoie (înv. și reg.) = **a)** a provoca cuiva neajunsuri, necazuri; **b)** a-i face cuiva un rău.

A fi de nevoie (sau *a face cuiva nevoie*) (pop.) = a pricinui cuiva necazuri.

A fi la (mare) nevoie (înv. și pop.) = a fi într-o situație grea, la ananghie.

A fi mâncat de nevoi = a suferi multe necazuri, lipsuri.

A fi nevoie de cap (reg.) = a fi în pericol de moarte.

A fi (sau *a se afla*) *la (mare) nevoie* = a fi într-o situație dificilă (fără ieșire), a fi la ananghie

A fi (sau *a sta*) *în nevoie* (înv.) = a se afla în pericol.

A(-i) fi cuiva (de) nevoie (înv.) = **a)** a fi obligat să...; **b)** a fi necesar să...

A ieși (sau *a scăpa*) *din nevoie* [sau *a scăpa* (ori *a se ridica*) *deasupra nevoii*] (reg.) = a scăpa de griji, de necazuri, de sărăcie.

A încăleca pe nevoi (pop.) = a scăpa de lipsuri, de sărăcie.

A-l călca (pe cineva) nevoia (sau *nevoile*) (pop.; folosit mai ales în imprecații) = a se îmbolnăvi de epilepsie.

A-l paște pe cineva nevoia = a-l amenința pe cineva lipsurile, sărăcia, nenorocirea.

A lua nevoie (înv.) = a se expune unui pericol.

A nu avea (nicio) nevoie (*de cineva* sau *de ceva*) = **a)** (înv.) a nu avea nicio grijă; a nu-i păsa de cineva sau de ceva; **b)** a nu avea habar, a nu ști nimic.

A păți (sau *a pătimi*) *nevoie* (înv.) = a suferi.

A pune la nevoi (înv.) = a pedepsi; a amenda.

A scoate pe cineva din nevoi(e) = a scăpa pe cineva dintr-o situație grea.

A se da în nevoie (înv.) = a avea de îndurat o nenorocire, a se nenoroci.

A se ține ca nevoia de om = a urmări insistent și permanent pe cineva, provocându-i neplăceri; a se ține scai de cineva.

A simți nevoia să... = a avea necesitatea să...

A-și băga viața în nevoi [sau *a băga (pe cineva) la (mare* sau *grea) nevoie*] (reg.) = **a)** (a intra sau) a băga pe cineva într-o mare încurcătură; **b)** (a intra sau) a băga pe cineva într-o situație foarte dificilă, primejdioasă.

A-și căuta de nevoi = a se îngriji de propriile sale interese și obligații, fără a se amesteca în lucruri care nu-l privesc; a-și vedea de treabă.

A-și face (sau, înv., *a i se ușura*) *nevoile* = (a defeca sau) a urina.

A-și prinde nevoile (înv.) = a face față pentru un timp lipsurilor materiale.

A trăi în (mare) nevoie = a trăi în lipsuri, în sărăcie, foarte greu.

Cu vai-nevoie = cu mare greutate, cu chiu cu vai.

De nevoia (cuiva sau *a ceva)* (înv.) = din cauza cuiva sau a ceva.

De voie, de nevoie = vrând-nevrând, silit.

Fără nicio (trebuință și) nevoie (sau, înv., *fără de nevoie*) = în mod (absolut) inutil, în mod gratuit.

Frumos (sau *harnic*) *nevoie mare* = foarte frumos sau foarte harnic.

În nevoie (de ceva) = lipsit (de ceva); în lipsă, în suferință.

La nevoie (sau *la loc, vreme, zi* etc. *de nevoie*) = într-un moment dificil, în vreme de restriște.

La ultimă nevoie (rar) = în ultimă instanță.

La (vreme de) nevoie = în împrejurări grele, la necaz.

Mai e nevoie (reg.) = mai e de îndurat până..., mai va (până...).

Nevoia îl învață pe om (sau *nevoia te învață minte*) = lipsurile și necazurile îl fac pe om să tragă învățăminte folositoare.

Nevoie mare (sau, rar, *nevoie de cap*) = foarte, grozav, teribil de...

Nevoia să-l știe = să-l știe naiba, necuratul.

(Nu) este nevoie = (nu) trebuie.

Om de nevoie = om de nimic; om nevoiaș.

Zor-nevoie (pop. și fam.) = cu orice preț, neapărat.

NEVOINȚĂ

A pune nevoință la... (înv.) = a insista, a stărui pe lângă cineva.

A pune (sau, rar, *a face, a avea*) *(multă) nevoință* (sau *toată nevoința*) = a depune eforturi deosebite, a-și da (toată) osteneala, a se strădui din toate puterile.

Cu multă (sau *bună, mare*) *nevoință* (sau *cu toată nevoința*) = cu tragere de inimă, cu râvnă (deosebită); în mod insistent, stăruitor.

Cu (sau *prin*) *nevoința cuiva* = prin munca asiduă a cuiva, datorită eforturilor depuse de cineva.

NEVRALGIC, -Ă

Punct (sau *centru*) *nevralgic* = **a)** punct sensibil, dureros; **b)** (fig.) parte dificilă, greu de rezolvat a unei situații, a unei discuții.

NEVRUT, -Ă

A vorbi vrute și nevrute = a flecări, a pălăvrăgi.

Vrute și nevrute = vorbe goale, fleacuri, palavre.

NEZĂBAVĂ

Nezăbavă vreme (înv.) = nu peste multă vreme; curând, repede, grabnic.

NICI

A nu avea nici de unele = a nu avea cele necesare, a fi sărac.

A nu avea nici pe dracu = a) a nu avea nimic; b) (despre lucruri) a fi în stare perfectă.

A nu zice nici pâs = a) a păstra un secret, a fi discret; b) a răbda o mustrare, un afront fără a crâcni.

De niciunele = nimic, niciun lucru.

Nici albă, nici neagră (sau *nici cal, nici măgar, nici călare, nici pe jos, nici în car, nici în căruță* ori *teleguță*) = a) se spune despre o situație indecisă, nehotărâtă; b) ambiguu, incert.

Nici (așa) nici (așa) = în niciun fel.

Nici atâta = a) în și mai mică măsură; b) și mai puțin (decât).

Nici bechi (sau *bucățică*) = nimic.

Nici că... = deloc nu...

Nici cât (e) negru sub unghie (sau *cât să chiorăști un șoarece, cât o ciupitură de purice, cât un vârf de ac* = (absolut) nimic.

Nici cu miliția (sau *cu poliția, nici de frică*) = în niciun caz, nicicum.

Nici da, nici ba = nu e hotărât.

Nici îl ninge, nici îl plouă (despre bărbați) = a se afla sub ocrotirea unei femei.

Nici în car, nici în căruță (sau *teleguță*) (pop.) = este nehotărât, nu știe ce vrea.

Nici în clin, nici în mânecă = fără nicio legătură (cu cineva sau ceva).

Nici în ruptul capului (sau *mort, cu miliția*) = în niciun caz.

Nici încotro (reg.) = în sus și în jos, în toate părțile (fără o țintă precisă).

Nici laie, nici bălaie = nici așa, nici așa.

Nici mai mult, nici mai puțin (decât...) = întocmai așa, chiar, exact.

Nici mă ninge, nici mă plouă, se spune despre bărbații care se află sub ocrotirea unei femei.

Nici (pe) dracu' (sau *naiba*) = nimeni.

Nici pomeneală (sau *poveste*) = nicidecum.

Nici prea-prea, nici foarte-foarte (pop. și fam.) = așa și așa, nici bine, nici rău, potrivit.

Nici tu casă, nici tu masă = a nu avea nimic; a fi sărac.

Nici tu..., nici tu..., se spune pentru a accentua lipsa mai multor lucruri.

Nici una, nici două (sau *nici una, nici alta*) = îndată, numaidecât; brusc, pe neașteptate.

Nici vorbă (despre..., de..., ori *să...)* [sau *nici vorbă nu (mai) poate fi (ca...* ori *de..., să..., a...)*] = a) nici pomeneală (despre așa ceva); b) nicidecum; c) în niciun caz.

Nici vorbă (nu-i) (că...) = desigur.

NICIODATĂ

A fost (odată) ca niciodată, formulă folosită la începutul basmelor, pentru a arăta că acțiunea se petrece într-un timp foarte îndepărtat, nedeterminat.

NICOVALĂ

A fi (sau *a se afla*) *între ciocan* (sau *baros*) *și nicovală* = a) a fi într-o situație dificilă, din care nu există ieșire; b) a fi între două persoane sau două părți în conflict.

NIMENI

A fi ca nimeni de pe lume = a fi ciudat, cu comportări neobișnuite.

A nu fi cununat cu nimeni = a) a nu avea nicio obligație față de cineva; b) a nu depinde de cineva.

Neica nimeni = individ insignifiant, fără importanță, fără personalitate.

NIMERI

A-l nimeri pe cineva = a-i face cuiva pe plac; a satisface hatârul.

A nimeri tocmai bine (sau *la țanc*) = a veni la momentul oportun (potrivit).

A nu nimeri pe cineva nici în piuă = a nu putea prinde, descoperi sau demasca ușor pe cineva din cauza isteției sau vicleniei sale.

A o nimeri (bine) (fam.) = a) a spune lucrurilor pe nume; b) a ghici.

A (o) nimeri bine (sau *rău*) = a) a raționa corect (sau incorect); b) a proceda așa cum trebuie (sau cum nu trebuie.

A (o) nimeri ca Irimia (sau *ca Ivan, ca Stan*) *cu oiștea-n gard* [sau *a (o) nimeri ca țiganul la împărat, a (o) nimeri ca nuca-n perete*] = a) a proceda așa cum nu trebuie, a face o gafă, o prostie; b) a-și face o socoteală greșită, nepotrivită.

A (o) nimeri ca nuca-n perete = a nu se potrivi.

A (o) nimeri (ca țiganul) miercurea (sau *vinerea*) *la stână* = a ajunge undeva într-un moment nepotrivit.

A o nimeri (ori *a o nimeri bine* sau *rău*) (fam.) = a proceda așa cum trebuie (sau cum nu trebuie).

Ce se nimerește, indiferent ce = orice.

Cine nu citește nu nimerește (pop.) = a nu avea nicio legătură cu ceva.

Cu ce se nimerește = cu orișice.

NIMIC

Alt(a) nimic(ă) [sau *nimic(ă) alt(a)*] = niciun alt lucru.

A nu avea nimic a face = a nu avea nicio legătură (unul cu altul).

De nimic = lipsit de valoare sau de importanță; mărunt, neînsemnat.

Din nimic, tot nimic = fără mijloace, nu poți realiza ceva.
Mai nimic = aproape deloc, foarte puțin.
Nimica toată = ceva de foarte mică importanță sau valoare, fără nicio însemnătate.
Nu face nimic, se spune în semn de amabilitate celui ce-și cere scuze.
O nimica toată = ceva de foarte mică importanță sau valoare, fără nicio însemnătate.
Om de nimic (depr.) = **a)** om neserios, pe care nu te poți baza, în care nu poți avea încredere; **b)** om demn de dispreț.
Pe o nimică pe ceas (reg.) = într-o clipă, repede.
Pentru nimic în lume = în niciun caz, nicidecum.
Pentru (sau *din*) *nimica toată* = pentru un lucru de mică importanță, fără însemnătate.

NINGE

A-l ninge în barbă (sau *pe cap, în păr*) = a încărunți.
E nins în luna mai, se spune despre o persoană care a încărunțit devreme.
Nici îl ninge, nici îl plouă (fam.) = nu are nicio grijă.
Nici nu-i ninge nici nu-i plouă, se zice despre un om închis, posac, indiferent față de tot ce se întâmplă.
Ninge, plouă = **a)** în orice împrejurare; **b)** orice s-ar întâmpla.
(Parcă) îi tot ninge și-i plouă (întruna), se spune despre o persoană veșnic nemulțumită, posomorâtă.
Pe când ningea pe mirișe (sau *de când ningea în căruță*) = demult.
Pe din față ninge și pe din dos frige, se zice despre un om prefăcut.
Plouă – ninge, drumul nu stă, se spune pentru a sublinia că viața merge înainte, orice s-ar întâmpla.
Șezi, voinice, pân'a ninge, se zice despre leneși.
Te vei la, când va ploua; te vei unge când va ninge, se spune despre cei murdari.

NINS, -Ă

(A fi) nins de ani (sau *de vreme*) = (a fi) bătrân, cu părul alb.
E nins în luna lui mai = i s-a înălbit părul de tânăr.

NINSOARE

Dacă nu e ploaie, fie și ninsoare = la vreme de nevoie să ne mulțumim și cu lucruri mai puține.

NISIP

A clădi (sau *a face, a funda*) *pe nisip* = a întreprinde o acțiune sortită eșecului.
A pune (sau *a arunca* etc. *cuiva*) *nisip în ochi* = **a)** a face pe cineva să vadă lucrurile altfel de cum sunt; **b)** a înșela pe cineva.
(Ca stelele cerului și) ca (sau *cât*) *nisipul (mării)* = în număr sau în cantitate foarte mare.

NIZNAI

A se face niznai (sau *a face pe niznaiul*) = a se preface că nu știe, că nu înțelege nimic.

NOAPTE

A aprinde lumânarea înainte de a se face noapte = a face un lucru înainte de vreme.
A face noaptea zi și ziua noapte [sau *a face din noapte zi* (sau *ziuă*)] = **a)** a lucra sau a petrece noaptea și a dormi ziua; **b)** (p. ext.) a duce o viață dezordonată.
A-l apuca pe cineva noaptea = **a)** a rămâne undeva după căderea nopții; **b)** a nu reuși să termine ceva până la căderea nopții.
A petrece o noapte albă = a nu dormi, a sta treaz toată noaptea.
De noapte = **a)** (care acționează, lucrează etc.) în timpul nopții; **b)** (care începe) din timpul nopții; **c)** (despre animale, insecte) cu organele vizuale și auditive adaptate pentru viața în timpul nopții; nocturn; **d)** care își desfășoară activitatea în timpul nopții și doarme ziua.
Noapte bună! = urare făcută cuiva înainte de culcare.
Noapte de zarzavat (arg.) = noapte fără clienți, cu câștiguri slabe.
Pasăre de noapte (euf.) = prostituată.
Prost ca noaptea (sau *de dă în gropi* ori *făcut grămadă*) = foarte prost.
(Și) zi și noapte [sau *(și) zi(ua) și noapte(a), zi, noapte, zile, nopți, toată ziua (și) toată noaptea, noaptea și ziua, nopți și zile*, înv., *din zi până-n noapte, din zi din noapte*, reg., *(cu) zi cu noapte*] = aproape continuu, fără încetare, întruna, tot timpul.
Ziua mănâncă colaci, noaptea umblă după draci, se zice despre cei smeriți, dar fățarnici.

NOD

A căuta (sau *a găsi*) *(cuiva) nod* (sau, rar, *noduri*) *în papură* = **a)** a căuta sau a găsi cu orice preț greșeli, cusururi acolo unde ele nu sunt; **b)** a învinovăți pe nedrept, (reg.) a căuta cuiva păcate în mândălaci.
A da de nod (reg.) = a se afla la un moment dat în fața unei mari dificultăți, a da de greu.
A da în noduri (despre cereale) = a crește, a se dezvolta.
A face (pe cineva) nod de cravată = a bate (pe cineva) foarte rău.
A-i da (cuiva) necazul de nod (reg.) = a-l copleși (pe cineva) necazurile.
A (i) se urca un nod în gât = **a)** a se sufoca; **b)** a fi cuprins de neliniște; a fi emoționat.
A-i sta nod (sau *ghem*) *(în capul pieptului)* = a se scârbi, a se îngreți de o mâncare, de oameni etc.
A înghiți (cu sau *la) noduri* = **a)** a suporta cu necaz, cu amărăciune o durere, o umilință (fără a putea spune nimic); **b)** a mânca în silă, cu mare greutate, din cauza unei supărări, neplăceri etc.
A lega noduri (pe socoteala cuiva) = a bârfi.
A lega paraua cu zece noduri = a fi foarte zgârcit.
A lega pe cineva nod = a lega pe cineva foarte strâns, a lega fedeleș.

A merge (sau *a se duce, a aluneca*) *(pe gât) cu noduri* (despre mâncare) = a aluneca foarte greu pe gât din cauza unei supărări, emoții etc.

A tăia nodul gordian = a recurge la un mijloc extrem în rezolvarea unei situații căreia nu i se poate găsi altă soluție.

A trăi cu noduri fripte (reg.) = a) a nu avea ce mânca; b) a muri de foame.

Nod gordian = problemă foarte grea, soluție extrem de greu de găsit.

NOI

A fi luat noi (înv. și reg.) = a) a tăcea chitic; b) a se îmbolnăvi de reumatism.

A lua noi (în superstiții) = a aduna apă neîncepută pentru a o folosi în descântece și leacuri.

NOIMĂ

A găsi noima (rar) = a) a găsi o soluție la o problemă; b) a-i veni cuiva de hac.

A nu avea (nicio) noimă = a) a fi fără sens, absurd; b) a nu avea nicio explicație.

Fără (nicio) noimă = a) fără sens; b) prostește.

NOIȘOR, -OARĂ

Nou-noișor (rar) = foarte nou, nou-nouț.

NOIȚĂ

Nouă de noiță (reg.) = foarte nou, nou-nouț.

NOJI

A nu noji două într-un tei (reg.) = a nu reuși să agonisească nimic.

NOJIȚĂ

Cât ți-ai lega nojița (sau *nojițele*) *(la un picior)* (reg.) = foarte repede, într-o clipă.

NOR

A bate cu fruntea-n nori = a) a fi foarte înalt; b) a fi mândru.

A fi nor (sau, rar, *nori*) (livr.) = a fi înnorat.

A fi picat ca din nori (sau *din cer, din lună, din stele*) = a) a fi dezorientat, a nu ști ce să facă; b) a fi rup de realitatea imediată.

A fi (sau *trăi*) *(cu capul) în nori* = a) a trăi izolat de realitatea înconjurătoare; b) a fi distrat.

A purta (pe cineva) prin nouri (reg.) = a bate pe cineva foarte tare.

A umbla cu capul în nori = a fi visător, rupt de realitatea înconjurătoare.

Cu capul în nori = distrat, neatent.

L-a purtat prin nori (reg.) = l-a bătut tare.

Parcă ar fi căzut din nori, se spune despre o persoană străină de cele ce se petrec în jurul ei.

Trăiește sau *e (cu capul) în nori* (sau *parc-ar fi căzut din nori*), se spune despre o persoană străină de cele ce se petrec în jurul ei.

NORĂ

A intrat nora-n blide, se spune, ironic, despre o femeie neîndemânatică la treburile gospodărești.

A vorbi soacrei ca să priceapă nora = a face aluzie la o persoană prezentă, adresându-te, formal, altei persoane; a bate șaua ca să priceapă iapa.

NORMĂ

A sparge norma = a depăși cantitatea de lucru prevăzută pentru o unitate de timp.

NOROC

A avea noroc cu carul = a fi foarte norocos.

A avea noroc de cineva (sau *de ceva*) = a) a avea avantajul de a da peste cineva (sau ceva) folositor; b) a se putea sluji cu folos de cineva sau de ceva.

A avea noroc la... = a avea succes la..., a reuși la...

A avea noroc(ul) să... = a i se ivi prilejul favorabil pentru...

A avea noroc porcesc (sau *orb, chior, cu carul*) [sau *a-i curge (cuiva) norocul gârlă*] = a obține întotdeauna succese foarte mari în acțiunile riscante întreprinse.

A avea noroc (sau *a fi cu noroc*) = a avea succes sau a fi favorizat de împrejurări în acțiunile întreprinse.

A avea noroc(ul) că... (sau, reg., *noroc de la Dumnezeu* ori *din cer până în pământ că...*) = a avea șansa să...

A avea norocul să... = a se ivi prilejul favorabil pentru...

A da noroc = a) a saluta; b) a închina, a dori, a ura.

A fi cu noroc (în superstiții) = a aduce împrejurări favorabile.

A fi plin de noroc ca broasca de păr (sau, înv., *a-i sta norocul tot împotrivă*] = a) a nu reuși în acțiunile întreprinse; b) a fi ghinionist.

A fugi de noroc = a evita inconștient ceea ce ar putea să aducă fericire.

A-i cânta (cuiva) de noroc (despre păsări) = a-i prevesti cuiva succesul în acțiunile întreprinse; a fi ghinionist.

A-i fi scris (cuiva) în noroc să... (înv.) = a-i fi sortit să...

A-i mânca norocul (cuiva) = a) a fi vinovat de nereușita acțiunii întreprinse de cineva; b) a nenoroci pe cineva.

A-i surâde cuiva norocul = a-i merge (bine) cuiva în viață.

A-și face de noroc = a face descântece, vrăji etc. (pentru a-și ghici soarta sau) pentru a-și asigura succesul în acțiunile întreprinse.

A-și găsi norocul = a avea satisfacție deplină; a fi fericit.

A(-și) încerca (sau *cerca, căuta*, înv., *ispiti*, reg., *probi*) *norocul* = a întreprinde o acțiune fără a fi sigur că va reuși.

Cu noroc = a) cu succes; b) în avantajul cuiva; c) în mod fericit.

Cum (sau *ce*) *a* (sau *o*) *da târgul și norocul* = a face ceva la întâmplare, indiferent de rezultat.

De noroc = a) de bun augur; b) care este făcut pentru a-i merge bine; c) făcut pentru a avea succes.

De norocul (cuiva) (înv.) = care este potrivit cu soarta cuiva.

Fără (de) noroc = a) fără succes; b) în dezavantajul cuiva; c) în mod nefericit.
La cât mi-a sta norocul (pop.) = în ce măsură voi fi favorizat de soartă.
Noroc că = bine că..., din nefericire.
Noroc chior (sau *orb, porcesc*) = noroc extraordinar, formidabil.
Plin de noroc ca câinele de purici = foarte norocos.
Unde-i norocul să... = ce bine ar fi să...

NOROI

A împroșca (pe cineva) cu noroi [sau *a zvârli cu noroi (în cineva)*] (fig.) = a calomnia, a defăima pe cineva.
A se înfunda în noroi (sau *în mocirlă*) = a) a duce o viață din ce în ce mai imorală; a fi depravat, destrăbălat; b) a se compromite; c) a intra într-un mediu degradant, a se întovărăși cu persoane decăzute.
A târî pe cineva în noroi = a) a batjocori, a dezonora pe cineva; b) a îndemna pe cineva la o faptă josnică.

NOSTIȚĂ

Fii nosfiță (sau *ca nosfița*) (Olt.) = amestecă-te în orice și strecoară-te fără a păți ceva.

NOSTRU, NOASTRĂ

Ai noștri, se spune despre cei care fac parte din aceeași grupare, din același cerc, care împărtășesc aceleași idei sau principii.

NOTĂ

A ciupi la nota de plată (la ospătari) = a încărca în mod fraudulos nota de plată a clientului.
A face notă discordantă = a avea o atitudine care nu se potrivește într-un caz dat; a avea o părere sau o atitudine diferită față de a altora.
A fi în notă = a fi în concordanță cu situația.
A forța (sau *a exagera*) *nota* = a trece dincolo de limitele obișnuite în atitudini, comportări etc.
A lua notă (de ceva) (calc după fr. *prendre note*) = a afla ceva; a înregistra, a reține (ceva); a ține seamă (de ceva).
Ca pe note (fam.) = bine, așa cum trebuie.
Notă discordantă (sau *falsă*) = afirmație, atitudine, element etc. care nu se potrivește într-un caz dat, în ansamblu, care face o impresie neplăcută, șochează.

NOTIȚĂ

A lua notiță (de ceva) (rar) = a) a înregistra; b) a reține.

NOTORIETATE

A deveni (sau *a ajunge, a fi* etc.) *de notorietate publică* = a deveni (sau a ajunge etc.) cunoscut de toată lumea.

NOU, NOUĂ

A se uita ca vițelul la poarta nouă (sau *ca mâța în calendar*) = a fi complet neștiutor într-un domeniu, a nu reuși să înțeleagă o anumită problemă.
Ce mai (e) nou? = ce s-a mai întâmplat în ultima vreme? ce noutăți sunt?
Lume nouă! exclamație familiară cu care întâmpinăm pe oaspeții rari.
Nou-nouț (sau *nou-nouleț*, rar, *nou-noișor*, reg. *nouă de nouță*) = foarte nou, nou de tot.

NOUĂ

A avea nouă băieri la pungă = a fi zgârcit.
A avea nouă guri = a fi foarte pretențios.
A avea nouă vieți (sau *suflete*) = a) a fi foarte rezistent; b) a fi foarte viteaz.
A avea (sau *a-și pune*) *nouă băieri la pungă* = a fi foarte zgârcit.
A mânca din nouă cuptoare, se spune despre un om care a umblat mult și care a văzut și știe multe.
A se duce opt (cu a brânzei sau *cu a brânzei nouă)* = a se duce departe, cât vede cu ochii.
A merge (sau *a umbla*) *pe nouă cărări* = a fi foarte beat.
De (la) nouă neamuri (în descântece) = de toate felurile.
Patru ochi și nouă minți, se spune despre știutorii de carte.
(Peste) nouă țări și nouă mări sau *(peste) nouă mări și nouă țări, peste nouă țări și mări, peste nouă mări, peste nouă țări* = foarte departe.

NOUĂLEA, NOUA

A fi în al nouălea cer = a fi în culmea fericirii.
Neam de (sau *după*) *a noua spiță* = rudă foarte îndepărtată.
Pe planul al nouălea, se spune despre ceva considerat neimportant, lăsat la o parte.

NOUĂSPREZECELEA, -CEA

Al nouăsprezecelea cer (rar) = culmea fericirii, a măririi, a prețuirii.

NOULEȚ, -EAȚĂ, -IȚĂ

Nou-nouleț = nou-nouț.

NOUȘOR, -OARĂ

Nou-noușor = nou-nouț.

NU

A-l lua pe „nu" în brațe = a) a refuza categoric să facă un lucru; b) a nega (cu încăpățânare) un lucru chiar împotriva evidenței.
A nu zice nu = a) a nu nega; b) a accepta.
A spune (că) nu = a) a nega; b) (p. ext.) a se opune; c) a refuza.
Da, cum (să sau *de) nu* sau (reg.) *(păi) dacă nu (cum?)* = a) sigur că da; b) altfel nu se poate; c) (ir.) nu prea cred.
De ce nu?, se spune pentru a întări un consimțământ.
De (sau *dacă*) *nu...* = în caz contrar, altfel.
Nu altceva (sau *nu glumă*, reg., *nu șagă*), formulă care confirmă sau întărește cele enunțate anterior.
Nu (care) cumva = în niciun caz, nicidecum.
Nu de alta = nu din alt motiv.
Nu glumă (sau *șagă*) = cu adevărat; serios.
Nu mai departe = a) chiar în cazul...; b) chiar în ceea ce privește.
Nu o (singură) dată = de multe ori, adesea.

Nu și nu, formulă care exprimă împotrivirea, refuzul categoric al cuiva de a-și schimba punctul de vedere, sau inutilitatea unui efort.

Nu zăbavă = peste puțin timp.

NUCĂ

A se potrivi (sau *a se lovi, a se nimeri, a se lipi*) *ca nuca-n perete* (sau, rar, *în gard*) (pop.) = a nu se potrivi deloc; a fi deplasat.

Când o face plopul nuci (sau *pere*) *și răchita mere dulci* (sau *micșunele*) (pop.) = niciodată.

NUIA

A pleca pe nuia (rar) = **a)** a pleca de undeva pe neașteptate și numai cu hainele cu care este îmbrăcat; **b)** a face ceva de nevoie.

NUL, -Ă

A declara nul (jur.) = a anula.

A fi nul la... (arg.) = a nu ști absolut nimic (într-un domeniu).

NULĂ

A face nulă = a reduce la zero, a anula, (fam.) a face praf.

NUMAI

Nu numai că...dar (sau *ci...*) = în afară de faptul că..., pe lângă faptul că...

NUMĂR

A face numărul cinci (arg.) = a fura.

A nu (mai) avea număr = a fi peste măsură de numeros.

Din (sau *în*) *numărul...* = printre, dintre.

La număr (sau *în număr de*) = în total.

Numărul unu (fam.) = de primă calitate, fără pereche; excelent.

Sticlă de lampă numărul doi (înv.; glumeț) = țoi, cinzeacă.

Un număr de... = câțiva.

Un număr mare de... (sau *un mare număr de...* ori, rar, *din...*) = (foarte) mulți.

NUMĂRA

(A fi) slab (sau, ir., *gras*) *de-i numeri coastele* = a fi foarte slab.

A-i număra (cuiva) îmbucăturile (sau *înghițiturile*) = **a)** a-i ține cuiva socoteala de cât mănâncă; **b)** a-i da cuiva mâncarea cu zgârcenie.

A nu număra zile multe (sau, rar, *a număra puțin*) = a mai avea puțin de trăit.

A număra pașii cuiva (rar) = a supraveghea pe cineva de aproape, a ține socoteală de toate mișcările cuiva.

A număra pietrele (sau *pavelele, podinele*) = a umbla fără rost.

A putea număra (ceva) pe degete (sau *pe o mână*), se spune pentru a arăta că e vorba de un număr foarte mic de obiecte sau de ființe.

Până numeri (la) trei (fam.) = imediat, într-o clipă.

Slab (sau, ir., *gras*) *de-i numeri coastele* = foarte slab.

NUMĂRARE

Nu-i vreme de numărare (reg.) = nu este vreme de pierdut.

NUMĂRAT[1]

Nu-i vreme de numărat (reg.) = nu este vreme de pierdut.

NUMĂRAT[2], -Ă

Bani numărați = bani numerar, bani gheață, bani peșin.

Bob numărat = cu exactitate, exact; în cele mai mici amănunte.

NUMĂRĂTOARE

A face numărătoare (reg.) = a număra câte oi are stâna.

NUME

A auzi de numele cuiva = a cunoaște din auzite, din reputație.

A avea pe cineva în nume de bine (sau *de rău*) = a ține (sau a nu ține) la cineva, a privi pe cineva cu ochi buni (sau răi).

A cunoaște (ceva) numai din (sau *după*) *nume* = a cunoaște ceva numai din auzite, fără să-l fi văzut vreodată.

A cunoaște (pe cineva) numai după (sau *din*) *nume* (sau *a auzi de numele cuiva*) = a cunoaște (pe cineva) din auzite, fără să-l fi văzut vreodată.

A da (sau *a pune*) *nume* = a (de)numi.

A-i lua cuiva ceva în nume de bine (sau *de rău*) = a fi (sau a nu fi) mulțumit de spusele sau de faptele cuiva.

A-i merge (cuiva) numele că... = se spune despre cineva că..., a i se duce vestea.

A-i ști (cuiva) (sau *la ceva*) *numai numele* = a fi rămas o amintire vagă cuiva (sau la ceva).

A lăsa un nume = a lăsa o faimă (o reputație) bună.

A lovi (sau *a păli, a-i trage cuiva una*) *în* (sau *la*) *numele tatălui* (fam.) = a lovi pe cineva drept în frunte (în locul unde se miruiesc creștinii).

A lua (sau, rar, *a avea*) *(pe cineva) în nume de bine* (sau *de rău*) = a (nu) aprecia (pe cineva), a (nu) ține la cineva.

A nu cunoaște (ceva) nici de nume = a nu fi auzit despre ceva.

A nu-i (mai) ști (sau *auzi*) *cuiva de nume* [sau *a nu (mai) ști* (ori *auzi*) *de numele cuiva*] = **a)** a nu mai ști nimic despre cineva plecat departe; **b)** (în superstiții) îndemn adresat cuiva de a pleca și de a nu se mai întoarce niciodată.

A (nu) lua (cuiva ceva) în nume de rău = **a)** a (nu) se supăra, a (nu) interpreta în mod greșit cele spuse de cineva, a (nu) presupune că cineva intenționează să facă ceva rău; **b)** a se afla sau a pune pe cineva într-o lumină defavorabilă.

A scoate (sau *a-i ieși, a scorni* etc.) *cuiva nume (rău)* = a face cuiva sau a căpăta faimă, reputație rea, a (se) vorbi de rău despre cineva.

A spune (sau *a zice cuiva, a chema,* pop., *a striga pe cineva* sau *ceva*) *pe nume* = **a)** a rosti (cu voce tare) numele cuiva, a numi; **b)** a spune (ceva) răspicat, direct, fără ocolișuri.

A-și face (un) nume = **a)** a ajunge cunoscut, vestit prin acțiuni pozitive; **b)** a-și face o carieră.

Cum ți-i numele? = cum te cheamă?

În (sau, înv., *cu, drept, pe*) *numele cuiva* (sau *a ceva*) = **a)** invocând numele cuiva (sau a ceva) ca simbol al unei credințe; în cinstea (cuiva), ca prinos adus (cuiva); **b)** (din partea cuiva), invocând autoritatea (cuiva) sau reprezentând (ca împuternicit) (pe cineva).

(Numai) cu numele = numai de formă, necorespunzând situației de fapt sau drepturilor și obligațiilor ce decurg dintr-o situație; în aparență.

Nume mare = om vestit prin merite sau origine.

Pentru numele lui Dumnezeu (sau *al cerului*)*!*, formulă exclamativă care însoțește o rugăminte sau exprimă o iritare, indignare, nedumerire.

Să nu-mi (mai) zici (sau *spui*) *pe nume dacă...* (fam.) = să mă desconsideri dacă..., să nu mă mai recunoști dacă...

Sub niciun fel de nume = în niciun caz.

Veni-ți-ar (sau *pieri-ți-ar*) *numele* [sau *să nu(-ți) mai aud de nume, nu ți-aș mai auzi de nume, acolo să-ți rămână numele*] (în imprecații), se spune cuiva pe care nu-l poți suferi, pe care dorești să nu-l mai vezi niciodată, a cărui moarte o dorești.

Zi-i pe nume! = **a)** spune-mi numele lui, amintește-mi numele lui (de care nu-mi aduc aminte momentan); **b)** se spune când nu-ți amintești momentan numele unui obiect, al unei ființe.

NUMERAR, -Ă

În numerar = în bani plătiți pe loc; (pop. și fam.) peșin, (înv.) în naht.

NUMI

A-i numi cuiva rău (reg.) = a prevesti cuiva ceva rău.

A numi-o sus, se spune despre cineva care se socotește superior.

Numindu-se pă sine (reg.) = făcându-și faimă, nume.

NUMIRE

A întoarce într-o numire (înv.)= a aduce două sau mai multe fracții la același numitor.

Cu numire (sau *numiri*) *de...* (sau *cu numire că...*) (înv.) = cu titlul de...; (p. ext.) sub pretextul..., ca și cum...

NUMIT

A fi numit din botez (rar) = a fi nebun.

NUMITOR, -OARE

A aduce la același numitor = **a)** a transforma două sau mai multe fracții care au numitorul diferit în fracții echivalente care au numitorul identic pentru a efectua adunarea sau scăderea fracțiilor, a egaliza în mod forțat; **b)** (fig.) a judeca nediferențiat două sau mai multe aspecte; **c)** (fig.) a pune de acord puncte de vedere diferite; a uniformiza fără temei păreri, tendințe sau concepții diferite.

NUNTĂ

A da (cuiva) de nuntă (rar) = a bate tare (pe cineva).

A face nuntă = a se căsători.

A fi nuntă (reg.; despre oameni) = a fi în număr mare.

A pleca cu nunta (fig.; despre câini) = a se ține haită după o cățea.

Altă nuntă (reg.) = acesta e cu totul altceva; asta-i altă mâncare de pește.

NUTREȚ

A-i pune (cuiva) nutreț pe darac (reg.) = a căuta să facă rău cuiva, prefăcându-se că îi dorește binele.

BCUIASI CENTRU VECHI

O

OAC

A se da de-a oac (pop.) = a înota cu capul afară, ca broasca.

OAIE

A băga oile în lapte = a începe mulsul oilor după întoarcerea mieilor.

A da oile în paza lupului [sau *a pune lupul paznic* (ori *păstor*) *la oi*] (pop. și fam.) = sa încredința ceva unei persoane care nu este de încredere.

(A fi) deștept (sau *șiret*) *ca oaia (cu jug* sau *pe zăduf)*, se spune ironic despre un om naiv sau prost.

A fi oaie între lupi (depr.) = a fi bun, blând, moale între oameni răi.

A o face de oaie (fam.) = a proceda neîndemânatic, a face o mare prostie, o gafă.

A se lua, ca oile, unul după altul (depr.) = a imita în mod mecanic pe cineva.

A se ține (sau *a se agăța de cineva*) *ca scaiul de oaie* = a bate la cap pe cineva.

A suge (de) la două oi = a trage concomitent foloase din două părți.

A umbla să iei (sau *să scoți*) *două piei de pe o oaie* = a urmări un câștig exagerat.

Ca oile (despre oameni) = **a)** cu grămada, grămadă; în dezordine; **b)** fără discernământ, în mod mecanic, orbește.

(Prea) e de oaie (fam.), se spune despre vorbe sau acțiuni cu totul nepotrivite, lipsite de tact, de măsură.

S-a dezbrăcat (lupul) de pielea oii (pop. și fam.) = și-a dat pe față caracterul urât, crud.

Te trezești la oi?, se spune unei persoane care manifestă o atitudine lipsită de bun- simț.

OALĂ

A face oala (pop.) = a reuși să introducă toate bilele dintr-un joc în orificiul dinainte prevăzut.

A fi bolnav de oală (pop.) = a fi bețiv.

A fi goală ca o oală (pop. și fam.; despre case) = a fi sărăcăcioasă.

(A fi) oale și urcioare [sau *(a fi) urcior*] = a fi mort de mult.

A fierbe pe cineva în oală seacă (pop.) = a-i face cuiva multe neplăceri, a-i scoate sufletul.

A-i da oala în foc (pop.) = a se supăra, a-i sări mustarul.

A-i fierbe două oale, una seacă și una goală = a-i merge foarte rău.

A-i fierbe oala fără foc (pop.) = a-i merge bine.

A-i pune (cuiva) oala (pop. și fam.) = a face (cuiva) farmece, a(-l) fermeca.

A mânca din oală (sau *a gusta la oala cu chișleag*) (pop.; despre fete) = a-și pierde fecioria.

A plăti oalele sparte (de altul) (pop. și fam.) = a suferi pentru faptele altuia.

A prinde (sau *a lua, a ridica pe cineva*) *ca din oală* (pop. și fam.) = **a)** a prinde pe cineva fără nicio greutate; **b)** a lua pe cineva prin surprindere.

A pune pe cineva în oale (pop.) = a întrece, a birui pe cineva.

A pune (toate) în aceeași oală (pop. și fam.) = a amesteca lucruri, probleme diferite, producând confuzii, încurcături.

A se amesteca (sau *a-și băga nasul*) *unde nu-i fierbe oala* (pop. și fam.) = a interveni fără rost, nechemat într-o discuție, acțiune etc. care nu-l privește.

A se face (sau *a fi*) *oale și ulcele* (sau *ulcioare*) [sau *a se face pământ* (sau *lut*) *de oale*] (pop. și fam.) = a fi mort de mult.

A se feri (sau *a se teme*) *ca de oala mălaiului* (pop.) = a se feri cu multă grijă să facă ceva, a se păzi ca de dracul.

A sufla (sau *a se uita*) *în fundul oalei* (pop. și fam.) = **a)** a bea zdravăn, a trage la măsea; **b)** a se îmbăta.

A-și băga (sau *a-și vârî*) *nasul unde nu-i fierbe oala*, se spune când cineva se amestecă într-o problemă, într-o afacere etc. care nu îl privește.

A trage jar (sau *foc*) *la oala sa* = a se îngriji de interesele sale, neglijând pe ale altuia.

A ține oala la toartă (despre femei) = a-i plăcea să fie stăpână în gospodăria proprie.

Ajunge un ciomag (sau *o măciucă*) *la un car de* (sau *cu*) *oale* = nu e necesar un efort mare pentru a distruge ceva; ajunge ce s-a spus, ce s-a făcut.

Cât o oală de praznic (mare) (pop. și fam.) = foarte mare.

(Făcute) pe (sau *aduse a, date după*) *oală* (despre mustăți) = lungi și cu capetele lăsate în jos.

În oala acoperită nu cade gunoi = dacă ești prevăzător, nu ai neplăceri.

Învățată să țină oala la toartă (despre femei) = îi place să fie stăpână în casă.

Mustăți (făcute) pe (sau *aduse a, date după*) *oală* = mustăți cu vârfurile lăsate în jos.

Mustățile îi caută (sau *îi trag*) *a oală* (sau *spre fundul oalei*) (ori *i-a crescut mustața în oală* ori *i-s mustățile făcute pe oală*) (pop.) = se spune despre un om căruia îi place să bea.

Sună a oală (pop. și fam.) = **a)** se spune despre cineva care e grav bolnav; **b)** sună a gol.

Tuns pe oală (reg.) = **a)** cu părul lung până la gât și retezat; **b)** (p. ext.) tuns rău.

OARĂ

A fi în ori (bune) (reg.) = a fi bine dispus.

A-i veni (cuiva ceva) în ori (reg.) = a-i veni cuiva ceva în gând; a-şi aminti de...

A scoate (pe cineva) din ori (reg.) = (a-şi pierde sau) a face pe cineva să-şi piardă cumpătul.

A-şi veni în (sau *la*) *ori* (sau, rar, *în oară*) (reg.) = a) a-şi veni în fire; b) a se reface.

De câte ori... de atâtea ori, indică simultaneitatea unei acţiuni.

OARBA

A da cuiva cu oarba (reg.) = a pune la punct pe cineva.

OARECE

A avea oarece (pe cineva) (înv. şi reg.) = a fi supărat (pe cineva).

OARECUM

A-i fi (cuiva) oarecum (astăzi rar) = a) a-i fi greu, neplăcut; b) a-i fi ruşine; c) a se jena.

Nu oarecum să (înv.) = în niciun caz.

OARZĂN, -Ă

A-i spune (sau *a i-o spune*) *cuiva oarzăn(ă) (în faţă)* (reg.) = a-i spune cuiva ceva fără ocolişuri.

A spune una oarzănă (reg.) = a spune o minciună mare, gogonată.

OASTE

A face oastea (înv. şi pop.) = a executa serviciul militar.

A merge ca surdu-n oaste, se spune despre cineva care din nepricepere sau neghiobie se înrolează.

A pune oşti tătărăşti (rar) = a mânca exagerat de mult.

A ridica oaste (trupe, oştire) = a recruta, a înrola soldaţi pentru a porni la luptă.

Oastea lui Papuc (fam.; glumeţ şi depr.) = colectiv dezorganizat, nedisciplinat.

OBADĂ

A-i sări obada (reg.) = a se înfuria, a-i sări mustarul.

A pune (în) obezi (înv. şi pop.) = a subjuga, a supune, a înrobi.

A se face obadă (reg.; despre caii de tracţiune) = a-şi îndoi spinarea, opintindu-se.

OBÂRŞI

A o obârşi cu cineva = a o păţi.

OBCINĂ

Hai la obcină (reg.) = hai la culcare.

OBEJDIE

Te duce obejdia = te duce nenorocul, te trage aţa.

OBIALĂ

A dormi obială (pop.) = a dormi profund, a dormi tun.

A face pe cineva obială (sau *obială de câine*) = a batjocori pe cineva, spunându-i în fel şi chip.

A-i curge (cuiva) obielele [sau *a curge obielele de pe* (sau *după*) *cineva*] (pop.) = a fi îmbrăcat în zdrenţe, a fi zdrenţăros.

A întinde (pe cineva) ca pe o obială (pop.) = a bate tare pe cineva.

A-l arde obielele (pop.) = a se afla într-o situaţie dificilă; a fi strâmtorat, lipsit de...

A scoate (pe cineva) din obiele (pop.) = a ajuta (pe cineva) să ajungă la o situaţie mai bună, să se înstărească.

A-şi căuta obielele (pop.) = a-şi vedea numai de propriile interese.

OBICEI

A avea obicei (sau *obiceiul*) = a obişnui.

A pune limbii obicei (înv. şi reg.) = a se reţine de la vorbă; a-şi pune frâu.

Câte bordeie, atâtea obiceie (sau *tot bordeiul îşi are obiceiul*)= fiecare cu tradiţiile lui.

OBLANIC

A lăsa pe cineva cu oblanicul la inimă (reg.) = a supăra pe cineva, a-l lăsa îndurerat.

OBLÂNC

A lua straiţa la oblânc (reg.) = a pune traista pe umăr.

OBLON

A trage cu oblonul (la ceva sau *cineva)* = a privi, a se uita.

A trage obloanele = a lichida o afacere, a da faliment; a lichida ceva.

OBLU, OABLĂ

A (nu)-i merge cuiva oblu (reg.) = a (nu)-i merge bine.

A (nu) spune [sau *a (nu) zice, a (nu) grăi*)] *oblu* (reg.)= a (nu) vorbi deschis, direct.

OBOL

A-şi da obolul = a contribui cu un mic ajutor în scop de binefacere.

OBOROC

A coase la oboroace (reg.) = a sforăi.

A pune (sau *a ascunde, a ţine* etc.) *sub oboroc* (sau *obroc*) (reg.) = a feri ceva de văzul lumii, a tăinui.

A sta (sau *a zăbovi*) *sub oboroc* (reg.) = a rămâne necunoscut.

OBOSEALĂ

A pica (sau *a cădea*) *de oboseală* = a fi foarte obosit, istovit, extenuat.

OBRAZ

A ajunge obraz (înv. şi reg.) = a deveni demnitar; a ajunge persoană cu vază.

A apuca (sau *a prinde*) *(pe cineva) de obraz* (înv. şi reg.) = a face pe cineva să treacă drept mincinos.

A avea (atâta) obraz (pop. şi fam.) = a avea ruşine, pudoare, bun-simţ.

A avea obraz gros [sau *a-i fi (cuiva) gros obrazul* or *a fi gros de obraz*] = a fi fără ruşine, obraznic, lipsit de bun-simţ.

A avea obraz subţire (sau *a fi subţire de obraz*) (pop. şi fam.)= a) a fi bine crescut, a avea purtări frumoase; a fi pretenţios, a fi greu de satisfăcut.

A căuta cuiva la (sau *în*) *obraz* (reg.) = a) a ţine seama de autoritatea cuiva; b) a ţine seama de condiţia cuiva.

A face (cuiva) pe obraz (reg.) = a se purta cu cineva după cum merită, a se răzbuna pe cineva.
A face obraz (la cineva) (înv.) = a ține piept.
A fi cu două obraze (înv.) = a fi nesincer.
(A fi) fără (de) obraz (pop. și fam.) = (a fi) nerușinat, necuviincios, impertinent.
A fi gros de obraz [sau *a avea obraz gros* (ori, reg., *de săftian, de scoarță* etc.) sau *a-i fi cuiva gros obrazul*] (pop. și fam.) = a fi fără rușine, îndrăzneț.
A-i arunca (sau *a-i da*) *cuiva în obraz* = a-i spune cuiva un adevăr care nu-i este pe plac.
A-i bate (cuiva) obrazul (reg.) = a-i imputa cuiva ceva, a-i reproșa.
A(-i) da (cuiva) obraz = a-i îngădui prea multe cuiva care devine obraznic; a-i da cuiva nas.
A-i da (sau *a-i pune*) *(cuiva) o pupăză în obraz* (reg.) = a ofensa pe cineva, a jigni.
A-i face cuiva pe obraz = a se purta cu cineva după cum merită.
A-i ieși (sau *a i se ridica, a i se sui cuiva*) *sângele în obraz* (pop. și fam.) = a se înfuria.
A-i plesni (sau *a-i crăpa*) *cuiva obrazul de rușine* (pop. și fam.) = a-i fi cuiva foarte rușine, a se rușina foarte tare.
A-i râde (cuiva) în obraz (sau *în față, în nas*) = **a)** a-și bate joc (în mod fățiș) de cineva; **b)** a sfida (pe cineva).
A-i spune (sau *a-i zice*) *(cuiva) (un lucru) de la obraz* (pop. și fam.) = a-i spune cuiva (un lucru) fără înconjur, direct, fără menajamente.
A ieși cu obrazul pătat = a păți o rușine, a suferi o umilință.
A ieși (sau *a scăpa, a o scoate la capăt*) *cu obraz* (sau *cu obrazul*) *curat* (pop. și fam.) = a ieși cu bine, onorabil dintr-o situație dificilă.
A ieși (sau *a scoate*) *la obraze* (înv.) = a (se) face boier, a (se) boieri.
A închide cuiva ușa în obraz (pop.) = a nu primi pe cineva.
A îngroșa din obraz (sau *a-și îngroșa obrazul*) (reg.) = a deveni mai îndrăzneț.
A lua (sau *a prinde, a dobândi*) *obraz* (înv. și reg.) = **a)** a cuteza, a îndrăzni; **b)** a se obrăznici.
A minți (pe cineva) de la obraz = a minți cu nerușinare, fără măcar a încerca să pară convingător.
A (nu) da obraz (înv.) = a (nu) da ochii cu cineva.
A (nu) fi de obrazul cuiva = a (nu) fi pe potriva cuiva, a (nu) se potrivi (cu cineva).
A (nu) (mai) avea obraz (să...) = **a)** a (nu) (mai) avea îndrăzneală (să...); **b)** a-i fi rușine să...
A orbi (sau *a prosti*) *(pe cineva) de la obraz* (pop. și fam.) = a-i spune (cuiva) minciuni evidente, a căuta să înșeli (pe cineva) în chip grosolan.
A rămâne cu rușinea în obraz = a rămâne de râs, a fi compromis.
A spune de la obraz = a spune verde în față, direct, fără menajamente.
A-și curăța obrazul (înv.) = a se dezvinovăți, a se scuza.
A-și face obraz (înv. și reg.) = **a)** a se pune bine cu cineva, a-și face relații; **b)** a se preface.
A-și îngropa obrazul = a avea tupeu.
A-și pune obrazul (pentru cineva) (pop. și fam.) = a garanta (pentru cineva) cu cinstea, cu autoritatea, cu reputația proprie.
A(-și) scoate obrazul în lume (sau *printre oameni*) (pop. și fam.) = a apărea în societate, a se arăta printre oameni.
A-și spăla obrazul = a se reabilita.
A-și tăvăli obrazul (reg.) = a se face de rușine, a se compromite.
A trage cu obrazul = a păți o rușine.
Cu ce obraz? (pop. și fam.) = cu ce îndrăzneală? cum? în ce fel?
Cu obraz curat (pop.) = cu conștiința curată.
Obraz subțire = persoană aristocrată, pretențioasă, care trăiește în lux.
Obrazul subțire cu cheltuială se ține (pop. și fam.) = pentru a putea face față unor pretenții mari trebuie să dispui de mijloace corespunzătoare.
Parcă i-a luat pânza de pe obraz (reg.), se spune despre cineva cu fața palidă ca de mort.
Pre obraz [sau *pre* (sau *după*) *obrazul cuiva*] (înv. și reg.) = la fel cu cineva, asemănător cuiva.
Să-ți fie rușine obrazului! (sau *să-ți fie în obraz!*) (pop. și fam.), se spune cuiva care a făcut ceva necuviincios.

OBRICARIȚĂ

A tăia (cuiva) din obricariță (înv. și reg.) = **a)** a struni pe cineva; **b)** a învăța pe cineva minte.

OBȘTE

A plăti (sau *a da*) *datoria cea de obște* (pop.) = a muri.

OBȘTESC, -EASCĂ

A-și da obștescul sfârșit (pop. și fam.) = a muri.

OCA

A da cu ocaua lui Cuza (înv. și pop.) = a da ceva cu generozitate.
A duce cu ocaua plină (sau *rasă*) (Olt.; despre cai) = a merge repede și ușor.
A prinde (pe cineva) cu oca (sau *ocaua*) *mică* [sau *a prinde (pe cineva) cu ocaua*] (fig.; pop.) = a prinde pe cineva cu (o minciună sau) o faptă necinstită; a prinde pe cineva în flagrant.
A umbla cu ocaua mică (pop.) = a înșela.
Bețivului și dracul îi iese cu ocaua înainte = bețivul găsește oriunde prilej să bea.
Mai mare daraua decât ocaua (sau *nu face daraua cât ocaua*) (pop. și fam.) = a nu merita efortul.
Te duce cu ocaua plină (sau *rasă*) (Olt.; despre cai sau alte mijloace de locomoție) = merge bine, repede, ușor.

OCARĂ

A ajunge [sau *a (se) face, a fi, a (se) lăsa, a rămâne*] *de râs și de ocară* = a ajunge (sau a se face, a fi etc.) demn de dispreț, de batjocură; a (se) compromite.

A da de ocară cu... (rar) = a se face de râs.

A ridica pe cineva ocară (înv.) = a defăima.

OCHELARI

A avea ochelari de cal (pop. și fam.), se spune despre cei care nu au perspectivă asupra problemelor, care văd lucrurile printr-o prismă prea îngustă.

A mânca ca grecul, cu ochelari (rar), se zice despre cineva foarte zgârcit la mâncare.

OCHENAT, -Ă

Ochenat și sprâncenat (pop.) = bătător la ochi.

OCHI[1]

A arăta (pe cineva sau *ceva) din ochi* = a semnala cuiva în mod discret (pe cineva sau ceva), făcând o mișcare ușoară a ochilor în direcția voită.

A arunca (cuiva) praf (sau *nisip, colb* sau, arg., *o perlă*) *în ochi* (pop. și fam.) = a da (cuiva) iluzia că lucrurile sunt altfel decât în realitate.

A avea ochi (fam.) = a se arăta priceput în a aprecia un lucru dintr-o privire.

A avea ochi la spate (pop. și fam.) = a vedea totul, a nu-i scăpa nimic din vedere.

A avea perdea la ochi = a nu pricepe clar un lucru.

A bate la ochi (rar, *la urechi, la auz*) = a atrage atenția, a frapa; a fi neobișnuit, bizar.

A căuta pe cineva (sau *ceva*) *cu ochii* = a căuta să descoperi cu privirea pe cineva (sau ceva) dintr-un grup, dintr-o mulțime, dintr-o grămadă.

A cântări (sau *a judeca, a măsura, a prețui* etc.) *din* (sau *după*) *ochi* (sau *cu ochii*) = **a)** a aprecia greutatea unui corp, sau, fig., alte însușiri ale sale; **b)** a studia, a cerceta, a analiza pe cineva (sau ceva).

A cheltui (sau *a-l costa*) *și ochii din cap* (pop. și fam.) = a cheltui sau a-l costa foarte mult.

A da ca din ochii lui (reg.) = a fi zgârcit.

A da (cu) ochii (sau *ochi*) *cu cineva* (sau *de ceva*) = a întâlni pe cineva sau a vedea ceva (întâmplător sau pe neașteptate); a zări.

A da cuiva cu degetele în ochi = **a)** a spune cuiva lucruri neplăcute; **b)** a încerca să înșele pe cineva.

A deschide ochii = **a)** a se deștepta din somn; **b)** a se naște.

A deschide ochii pe cineva (pop. și fam.) = a se îndrăgosti pentru prima oară.

A deschide ochii (sau, rar, *ochiul*) *(cuiva)* = **a)** a vindeca de orbire; **b)** a face pe cineva să-și dea seama de ceva.

A dormi numai cu un ochi (pop.) = a dormi ușor, neliniștit; a dormi iepurește.

A face cu ochiul = a face cuiva un semn (închizând și deschizând ochii) cu înțeles.

A face (cuiva) ochi dulci = a arunca (cuiva) priviri de dragoste, a privi galeș.

A face ochi = **a)** (despre puii unor animale) a deschide ochii la câteva zile după naștere; **b)** (despre oameni) a se trezi din somn.

A face (sau *a deschide*) *ochii mari (cât cepele)* (pop. și fam.) = a se mira foarte tare de ceva, a privi cu atenție, cu curiozitate.

A face ochii mici (pop. și fam.)= a fi gata să adoarmă, a i se închide ochii de somn.

A face un lucru cu ochii închiși = a face un lucru foarte ușor, fără dificultate, fără ezitare.

A fi cu ochi și cu sprâncene = a fi prea evident, prea bătător la ochi.

A fi cu ochii în patru = a fi foarte atent, a proceda cu deosebită prudență.

A fi mai flămând cu ochii decât cu burta = a fi dornic de cunoaștere (de învățătură).

(A fi) numai ochi (și urechi) (pop. și fam.) = (a privi) foarte atent (la ceva).

A fi om cu patru ochi (pop.) = a fi persoană învățată, instruită.

A fi rău de (sau *la*) *ochi* (sau *a avea ochii răi*) = a deochea.

A fura (pe cineva) cu ochiul = a privi pe cineva (pe furiș), cu dragoste, cu plăcere.

A-i crăpa (sau *a-i plesni, a-i sări cuiva*) *ochii (de rușine, de foame, de oboseală* etc.) (pop. și fam.) = a nu mai putea de rușine, de foame, de oboseală etc.

A(-i) da (cuiva) ochii (sau *pleoapele*) *în gene* (sau *geană-n geană*) = a i se închide cuiva ochii de somn; a atipi.

A-i deschide cuiva ochii = a face pe cineva să-și dea seama de ceva.

A-i face (cuiva) ochi dulci = a arunca cuiva priviri languroase, pline de dragoste, încercând să cucerească pe cineva.

A-i fi (cuiva) drag ca sarea-n ochi = a nu-i fi cuiva pe plac, a-i fi cuiva nesuferit.

A-i fugi (cuiva) ochii pe ceva = a nu-și putea fixa privirea pe ceva (din cauza strălucirii sau a unei îmbinări de culori).

A-i fugi (sau *a-i aluneca*) *(cuiva) ochii după* (sau *pe*) *cineva* (pop. și fam.) = a privi insistent, cu admirație.

A-i ieși (cuiva) ochii din cap = **a)** a se holba de uimire, de groază; **b)** se zice despre cineva care depune un efort extrem de mare.

A-i lua (cuiva) ochii (sau *vederea* ori *vederile, văzul, luminile*) (sau *a-i lua ochii cuiva*) = **a)** a atrage privirea cuiva, orbindu-l prin frumusețe sau strălucire; **b)** a impresiona puternic pe cineva, aului, a zăpăci.

A(-i) pune (cuiva) perdea (sau *perdele*) *la ochi* = **a)** a împiedica pe cineva să vadă lucrurile așa cum sunt; **b)** a înșela pe cineva.

A-i rămâne cuiva ochii la... = a rămâne cu privirea la cineva sau ceva, a-i plăcea foarte mult.

A-i râde (cuiva) ochii = a fi bucuros.
A-i sări în ochi = **a)** a-i apărea cu evidență; **b)** (fig.; rar) a se distruge, a șoca, a evidenția.
A-i scoate cuiva ochii (pentru ceva) = a-i face cuiva mustrări grele.
A-i scoate ochii cu ceva = a-și strica vederea cu un lucru migălos.
A i se face cuiva verde (sau *negru*) *înaintea ochilor* = a-i veni ameteală, a i se face rău.
A i se închide cuiva ochii de somn = **a)** a-i fi foarte somn; **b)** (fig.) (a fi) foarte obosit.
A i se întoarce (cuiva) ochii în cap (sau *pe dos*) (reg.), se zice când cineva este în agonie, când moare.
A i se lua (sau *a i se ridica*) *(cuiva) o perdea* (sau *un văl*) *de pe ochi* = a înțelege deodată ceva sau a face pe cineva să vadă clar, să priceapă ceva.
A i se prinde (cuiva) ochii de cineva (sau *de ceva*) (pop.) = a alege cu privirea pe cineva sau ceva din mulțime.
A i se scurge (sau *a-i curge*) *cuiva ochii după cineva* (sau *după ceva*) (pop. și fam.) = a se uita cu mult drag la cineva sau la ceva, a-i plăcea foarte mult cineva sau ceva.
A-i sta (cuiva) ca un ghimpe în ochi = a stingheri, a importuna pe cineva; a constitui (pentru cineva) o permanentă amenințare.
A ieși din ochii cuiva (pop.) = a ieși din raza de vedere a cuiva.
A iubi pe cineva (sau *a-i fi drag cuiva*) *ca lumina ochilor* (sau *mai mult decât ochii din cap*) (pop. și fam.) = a iubi (sau a fi iubit) din tot sufletul.
A închide cuiva ochii = a fi lângă cineva în momentul morții, a-i da ultimele îngrijiri.
A închide ochii = **a)** (fig.) a se face că nu observă; **b)** a trece cu vederea; **c)** (fig.) a muri.
A închide ochii pentru totdeauna = a muri.
A închide un ochi = **a)** a se face că nu observă ceva; **b)** a face semn.
A întoarce ochii (sau *a fi cu ochii întorși pe dos*) = a se uita urât; a fi supărat.
A lega (pe cineva) la ochi (fam.) = a înșela (pe cineva).
A lua la ochi = a ținti.
A lua (pe cineva) la ochi (fam.) = **a)** a avea bănuieli asupra cuiva, a suspecta; **b)** a remarca pe cineva.
A măsura (sau *a judeca, a prețui* etc.) *din* (sau *după*) *ochi* (sau *cu ochii*) (fam.) = a aprecia cu aproximație, cu privirea, însușirea unui obiect sau a unei ființe; a studia, a cerceta, a analiza cu privirea pe cineva sau ceva.
A mânca (sau *a înghiți ceva și*) *cu ochii* (fam.) = a-i plăcea foarte mult o mâncare.
A mânca (sau *a înghiți, a sorbi pe cineva*) *cu ochii* (sau *din ochi*) [sau *a pierde* (ori *a prăpădi*) *pe cineva din ochi (de drag)*] (pop. și fam.) = a ține foarte mult la cineva sau la ceva.
A nu avea ochi decât pentru cineva = a se uita numai la o anumită persoană.
A nu avea ochi să vezi pe cineva = a fi mânios pe cineva, a nu putea suferi pe cineva.
A (nu) avea (sau *a lua pe cineva*) *la ochi buni* [sau *a (nu) vedea, a (nu) privi pe cineva, a (nu) căuta la* (sau *către*) *cineva cu ochi buni*] (pop. și fam.) = a (nu) simpatiza pe cineva.
A nu crede ochilor = a nu crede ceea ce vede.
A nu-i sta (cuiva bine) ochii în cap = a avea privire vioaie, jucăușă.
A (nu) le fi dat ochilor [sau *a (nu)-i fi dat cuiva de ochi să vadă ceva*] = a (nu) avea ocazia să vadă ceva.
A (nu) privi ceva cu ochi buni = a (nu) aproba, a (nu) admite ceva.
A nu scăpa pe cineva din ochi (sau *din vedere*) = a ține continuu sub observație pe cineva, a privi tot timpul la cineva.
A nu-și crede ochilor = a nu-i veni să creadă ceva.
A (nu)-și lua ochii de la (sau *de pe*) *cineva* (sau *ceva*) = a privi insistent, fix (pe cineva sau ceva).
A nu vedea (lumea) înaintea ochilor (pop.) = a fi foarte supărat, a fierbe de mânie.
A o lua la ochi = **a)** a primi o bătaie zdravănă; **b)** a suferi un afront.
A păzi (sau *a îngriji*) *pe cineva ca ochii* (sau *ca doi ochi*) *din cap* (sau *ca lumina ochilor*) (pop. și fam.)= a păzi, a îngriji etc. pe cineva cu cea mai mare atenție.
A pierde pe cineva (sau *ceva*) *din ochi* (pop.) = a nu mai vedea pe cineva sau ceva care se depărtează sau de care te depărtezi.
A pierde (sau *a prăpădi*) *pe cineva din ochi* = a ține foarte mult la cineva, a iubi nespus.
A privi cu ochi de piatră = a privi nepăsător, rece, înmărmurit.
A privi cu ochii mari = a privi atent, a fi uimit de ceea ce vede.
A privi pe cineva cu (sau *a avea pe cineva la*) *ochi buni* (sau *răi*) = a (nu) simpatiza pe cineva.
A privi (sau *a vedea pe cineva* ori *a se uita la cineva*) *cu ochi răi* (sau *a avea pe cineva la ochi răi*) (pop. și fam.) = a nu simpatiza pe cineva.
A pune (o armă) la ochi (sau *a lua la ochi*) = a ținti, a ochi.
A pune ochii în grindă (sau *a fi cu ochii stâlpiți după ușă*) (reg.) = a fi pe moarte.
A pune ochii (pe cineva sau *ceva)* = a-i plăcea cineva sau ceva; a pune sub observație, a urmări.
A pune ochii (sau *capul, nasul, privirea*) *în pământ* = a avea o atitudine modestă, rușinoasă, vinovată etc., plecându-și privirea.
A ridica pe cineva în ochii cuiva = a face ca cineva să obțină mai mult prestigiu în fața cuiva.
A sări în ochi = a fi evident.
A se avea ca sarea în ochi = a se antipatiza.

A se băga în ochii cuiva (fam.) = a fi îndrăzneț cu cineva.
A se înțelege din ochi (cu cineva) = a schimba cu cineva priviri având o semnificație ascunsă.
A (se) ridica în ochii cuiva = a câștiga sau a face pe cineva să câștige mai multă apreciere din partea cuiva.
A se uita cu un ochi la slănină și cu altul la făină (pop. și fam.) = a) a se uita cruciș; b) (fig.) a râvni la două lucruri deodată.
A se uita (sau *a privi*) *pe sub ochi* = a) (pop. și fam.) a se uita urât; b) (reg.) a închide ochii pe jumătate, a miji.
A se zgâria pe ochi (ir.) = a se necăji, a se supăra; a-i părea rău.
A sorbi pe cineva din ochi = a ține foarte mult la cineva, a-l privi cu drag.
A spune în ochi = a spune verde în față, fără ocolișuri, fără menajamente.
A sta ca un spin în ochii (sau *în coasta, în inima*) *cuiva* = a incomoda pe cineva, a fi o prezență neplăcută pentru cineva.
A sta (sau *a fi*) *cu ochii pe cineva* (sau *a avea ochii pe cineva*) = a-l supraveghea.
A-și alerga ochii (rar) = a-și arunca privirile.
A-și da cu degetul în ochi = a nu vedea nimic (din cauza întunericului).
A(-și) da ochii peste cap (pop. și fam.) = a) a cocheta, a afecta; b) a face fasoane; c) (a fi pe punctul de) a muri.
A-și deschide ochii (bine) = a) a fi foarte atent la ceva; b) a înțelege bine ceva.
A-și lega ochii (sau *a lega la ochi*) = a) a (se) amăgi; b) a(-și) face iluzii; c) (spec.) a fermeca.
A-și lega ochii (de ceva) (rar) = a nu-și putea lua privirea de la ceva.
A-și lua ochii de la (sau, Ban., *de pe*) *ceva* (fig.) = a se uita în altă parte.
A-și ridica ochii (sau *nasul, fruntea*) *din* (sau *de pe*) (*lucrarea, cartea* etc. *din față*) = a întrerupe lucrul, lectura etc.
A-și ridica ochii (sau *privirea*) = a) a privi în sus; b) a nu fi sfios.
A-și ridica ochii (sau *sufletul*) *către Dumnezeu* = a) a(-și) îndrepta gândul către Dumnezeu; b) a (se) ruga.
A-și roti ochii (sau *privirea, căutarea*) = a-și plimba privirea în toate părțile, a cerceta cu privirea.
A-și scoate ochii cu ceva (pop. și fam.) = a) a-și strica vederea cu un lucru migălos; b) a depune mari eforturi pentru a vedea ceva.
A-și scoate ochii (pentru cineva) (rar) = a fi în stare de orice sacrificiu pentru cineva.
A-și scoate ochii unul altuia = a se certa, a se bate.
A-și vedea visul cu ochii = a-și vedea realizată o dorință.
A trage cu ochiul (sau *cu ochii, cu coada ochiului*) (pop. și fam.) = a spiona.
A ține la cineva ca la ochii din cap (sau *a-i fi drag cineva ca ochii din cap*) = a iubi pe cineva foarte mult.
A ține (pe cineva) sub ochi (sau *a sta, a fi*) *cu ochii pe cineva* (fam.) = a supraveghea pe cineva îndeaproape.
A unge (cuiva) ochii = a) a împiedica să vadă limpede; b) a înșela pe cineva sau încrederea cuiva; c) a ispiti pe cineva dându-i puțin față de ceea ce așteaptă sau merită.
A vedea cu ochii altuia = a nu avea păreri proprii, a judeca prin prisma altuia.
A vedea cu ochii lui = a vedea el însuși, a fi de față la o întâmplare.
A vedea moartea cu ochii = a fi la un pas de moarte, a scăpa de moarte (dintr-un accident, o boală grea).
A vedea paiul din ochiul altuia și nu bârna din ochiul tău = a fi de o exigență exagerată față de alții și prea indulgent cu propria persoană; a critica cu severitate micile greșeli sau neajunsuri ale cuiva, ignorând propriile lipsuri.
A vinde (sau *a da, a cumpăra*) *pe ochi* (pop.) = a vinde (sau a cumpăra) apreciind cantitatea cu privirea.
Are cu ce să-ți ungă ochii = e bogat, poate mitui pe oricine.
Cât bate (sau *cât poate cuprinde*) *ochiul* = până la distanța la care se poate vedea; până la orizont.
Cât ai clipi din ochi = numaidecât, imediat, repede.
Cât te-ai șterge (sau *te-ai freca*) *la ochi* = foarte repede; cât ai clipi din ochi.
Cât vezi cu ochii (sau *cu ochiul*) = cât cuprinzi cu privirea, până la depărtări foarte mari.
Cooperativa Ochiul și Timpanul (ir.; arg.) = Securitatea, poliția politică a regimului comunist.
Corb la corb nu-și scoate ochii = cei de-o teapă nu-și fac rău unul altuia.
Cu coada ochiului = pe furiș, discret.
Cu ochii închiși = a) orbește, fără discernământ; pe dinafară, pe de rost.
Cu ochii pierduți = a) privind în gol; b) în extaz.
Cu un ochi la făină și cu altul la slănină, se spune despre cel care: a) se uită cruciș sau b) râvnește la două lucruri deodată.
Cu un ochi la răsărit și cu altul la apus, se spune despre cineva care se uită cruciș.
De la (sau *din*) *ochi* [sau *(verde) în ochi*] = cu îndrăzneală, în față; fără cruțare, fără menajamente.
De (sau *pentru*) *ochii lumii* (sau *soacrei*) = de formă, pentru aparență.
Drag ca sarea-n ochi = nesuferit.
În ochii cuiva = după părerea cuiva.
Încotro vede cu ochii (sau *unde îl duc ochii*) = indiferent unde, în orice direcție, fără țintă, aiurea.
Între patru ochi = fără martori, în intimitate.

Mânca-ți-aș ochii, formulă folosită pentru a sublinia entuziasmul vorbitorului.

(Muncește, lucrează, aleargă, se ferește, fuge etc. *de ceva) de-și scoate ochii* (reg.) = (muncește, lucrează etc.) cât poate, din răsputeri.

Numai ochi și urechi = foarte atent.

Ochi în ochi = privind unul în ochii celuilalt.

Ochi pentru ochi (și) dinte pentru dinte, se spune atunci când întorci cuiva răul pe care ți l-a făcut.

Ochii lumii = opinia publică.

Ochii și... (sau *și ochii din cap*), se spune cuiva pentru a-l face să aibă grijă de ceva.

Om cu patru ochi = persoană învățată, instruită.

Plin ochi = foarte plin.

Sub ochii cuiva = în prezența cuiva.

Sub ochii noștri = acum, în prezent.

Verde în ochi = în față, cu îndrăzneală; fără cruțare.

OCHÍ[2]

Nu se ochea nimeni (înv.)= nu vedeai pe nimeni, nu era țipenie de om.

OCHIRE

A arunca o ochire (pop.) = a privi rapid.

A face (sau *a întoarce*) *ochirea roată* (înv. și reg.) = a privi în jur.

OCINĂ

A-i merge pe ocină = a moșteni o boală.

OCNĂ

A fi ocnă mare (sau *mare ocnă*) = a avea experiență mare, a nu putea fi înșelat.

A înfunda ocna (sau *temnița, pușcăria*) = a fi condamnat la ani grei de închisoare.

Sărat ocnă (pop. și fam.) = foarte sărat, prea sărat.

OCOL

A da ocol cu ochii (pop.) = a privi în jur.

A da ocol țării (țărilor sau *pământului)* (pop.) = a merge, a umbla foarte mult.

Fără ocol (sau *ocoluri*) = fără menajamente, direct.

OCUPA

A ocupa loc (reg.) = a) a se așeza; b) a ședea.

ODATĂ

Odată și odată = a) de mult, de foarte multă vreme; b) într-o bună zi, cândva, mai curând sau mai târziu.

ODĂJDII

A-și da odăjdiile (reg.) = a-și da sufletul, a muri.

A-și pune odăjdiile = a se preoți.

ODIHNĂ

A nu avea odihnă (sau *liniște*) = a fi sâcâit, deranjat.

A pune (cuiva) odihnă [sau *a lăsa (ceva) în odihnă*] (înv.) = a) a înceta de a mai întrebuința (un obiect); b) a întrerupe (o acțiune).

A se da odihnei = a se culca după masa de la amiază; a-și face siesta.

A-și pierde odihna = a) a nu putea dormi; b) a-și pierde liniștea sufletească.

Fără odihnă = a) (despre ființe) neastâmpărat; b) mereu; c) (despre mișcare) continuu.

Fii pe (sau *în) odihnă* (pop.) = fii fără grijă; fii pe pace.

ODIHNI

A odihni bucatele (sau *mâncarea*) (pop.) = a se culca după masa de la amiază; a-și face siesta.

Domnul (sau *Dumnezeu*) *să-l odihnească (în pace)*, formulă prin care se invocă îndurarea lui Dumnezeu pentru cei morți.

ODOGURI

A ajunge în odogurile cuiva (reg.) = a ajunge în apele lui cutare, a fi asemenea cutăruia.

OF

A da pe of (arg.) = a da pe gratis.

A scoate (la) ofuri = a ofta, a se văita.

OFTA

A ofta după cineva (sau *după ceva*) = a) a regreta mult pierderea cuiva (sau a ceva); b) a dori din tot sufletul pe cineva (sau ceva), a tânji după cineva (sau ceva).

OFTICĂ

A avea oftică (pe cineva) (fam.) = a-i fi necaz (pe cineva); a nu-l putea suferi; a avea resentimente față de cineva.

A-i fi oftică de cineva (sau *de ceva*) [sau *a-i face (cuiva) oftică*] (fam.) = a-i face cuiva (în) ciudă, a face să-i fie necaz.

OFTICOS, -OASĂ

A-i fi punga ofticoasă (pop.) = a fi lipsit de bani.

E ofticos, se spune despre cineva invidios, supărăcios.

OGAR

Nici câine (sau, rar, *copoi*), *nici ogar* (pop.), se spune despre cel care nu aparține în mod clar unei grupări, unei tagme, care se găsește într-o poziție (socială, profesională etc.) confuză.

(Slab) ca un ogar (sau *ca o scoabă, scândură, țâr*) (pop. și fam.) = foarte slab (și lipsit de vlagă).

OGHEAL

A privi de sub ogheal (reg.) = a privi cu indiferență.

A se ascunde sub ogheal (reg.) = a disimula.

OGLINDI

Să oglindează dă primăvară (reg.) = se face primăvară.

OGOD

A duce ogodul cuiva (înv.) = a menaja pe cineva, a-l cruța.

A fi în ogodul tău (al său etc.) (Munt.) = a fi în largul tău, al său etc.

(A fi) pre ogoadă (sau *pre ogoada) cuiva* (reg.) = a fi pe placul cuiva, după dorința cuiva.

A-i căuta (cuiva) ogodul (reg.) = a căuta să-i faci pe plac, pe voie cuiva.

Cu ogoadă (reg.) = plăcut, pe plac.

OGODI

A nu ogodi de cineva (reg.) = a se arăta nemulțumit de cineva.

OGOVLU

Mai cu ogovlu (reg.) = mai încet.

OGRINJI

A face ogrinji (reg.) = a face mofturi.

A nu lăsa ogrinji (reg.) = a vorbi sincer, pe față.

Nu mă ogrinji (reg.) = spune sincer, pe față.

OIȘTE

A (o) nimeri [sau *a (o) da, a (o) potrivi, a (o) vârî*] *ca Irimia* (ori *ca Ivan, ca nenea Stan*) *cu oiștea-n gard* = a face sau a spune ceva cu totul nepotrivit, a face o prostie mare.

OLAC

A lua (pe cineva) de olac (pop.)= a grăbi (pe cineva).

În cai de olac = **a)** prin poștă, cu poștalionul; **b)** (p. ext.) repede, urgent.

OLAR

A râde râsul olarului (pop.) = a râde silit.

OLAT

A da (sau *a face*) *cuiva olat* (înv.) = a ceda, de obicei unei puteri străine, un teritoriu, o regiune etc.

OLOVENIE

A nu (mai) avea olovenie (reg.) = a nu mai avea astâmpăr, stare, odihnă.

A-și face de olovenie (Olt.) = **a)** a face după bunul plac; **b)** a-și face de cap.

OLOVINĂ

A face olovină pisicii (reg.) = a plânge.

OLT

Olt de mânie = foarte mânios, înfuriat.

OLTEAN

Oltean cu douăzeci și patru de (sau *cu gura plină de*) *măsele* = **a)** om voinic, zdravăn; **b)** om isteț, vioi, abil.

OM

A avea (undeva) omul său = a avea undeva o persoană care poate să-i acorde ajutor la nevoie.

A face (pe cineva) om (pop. și fam.)= **a)** a educa, a instrui (pe cineva); **b)** a da, a oferi (cuiva) o situație materială sau socială bună.

A fi din oameni = a-și trage odihna din oameni gospodari, cumsecade.

(A fi) la mintea omului (sau *cocoșului*) = (a fi) evident, clar.

A fi om pe sine (înv. și pop.) = a fi stăpân pe voința și pe acțiunile sale.

A fi (om sau *fecior) din* (sau *de*) *oameni* = a descinde din părinți cu stare sau de neam.

(A fi) omul (sau *om al*) *dracului* (pop. și fam.) = (a fi) om rău, viclean.

(A fi) omul (sau *om al*) *lui Dumnezeu* (pop. și fam.) = (a fi) om bun, cinstit, de treabă.

(A fi) un om (o dată) și jumătate = (a fi) persoană de încredere înzestrată cu însușiri (morale) deosebite.

A se face om (sau, rar, *a ieși la oameni*) (pop.) = **a)** a se înstări, a se căpătui, a se îmbogăți.; **b)** a se îndrepta.

A-și găsi (sau *a-și afla*) *omul* (sau *oamenii*) = **a)** a găsi persoana potrivită (într-o împrejurare dată); **b)** a da peste cineva care nu se lasă înfrânt, învins.

Ca omul (sau, rar, *ca toți oamenii*) = ce se întâmplă (sau se poate întâmpla) în mod obișnuit oricui.

De către (sau *dinspre, de-a*) *om* = (despre animale de tracțiune, p. ext., despre părți ale uneltelor agricole) care se află în partea stângă a carului, căruței, plugului etc.

La mintea omului (sau, fam., *a cocoșului*) = ușor de înțeles, clar.

(Nu-i) nici picior de om sau *nu-i (nici) picior de om* = (nu-i) nimeni.

Oameni buni, formulă de adresare.

Om bun! = răspuns care îl dă o persoană care bate la ușă pentru a-l asigura pe stăpânul casei că vine cu intenții bune.

Om ca (toți) oamenii (fam.) = om obișnuit, care nu se deosebește prin nimic esențial de alții.

Om dintr-o bucată = **a)** om integru, onest; **b)** (depr.) om lipsit de subtilitate, rigid.

Om odată = ins, persoană excepțională.

Om pe sine = stăpân pe voința și pe acțiunile sale; (ir.) curajos.

Om trecut prin ciur și prin dârmon = om trecut prin multe încercări, om cu experiență.

Omul nostru din Havana (livr.) = persoană de încredere.

Suflet (sau *picior*) *de om* = (în construcții negative) nimeni.

Suflete ome (înv.), formulă de adresare utilizată în stilul retoric.

OMAGIU

Omagiile mele = formulă de salut respectuos.

OMĂT

A da omătul = a începe să ningă.

OMEGA

A fi alfa și omega = a reprezenta totul, a fi începutul și sfârșitul.

Hai, drumul și omega! formulă prin care cineva este alungat în mod brutal.

OMENIE

A da (cuiva) omenie (înv.) = a manifesta respect față de cineva; a cinsti, a onora.

A da (bani) pe omenie (pop.) = a da (bani) pe încredere.

A face omenie (cu cineva) (înv.) = a se arăta blând și înțelegător față de cineva.

A învăța (pe cineva) omenie (Trans.) = a pedepsi sau a certa (pe cineva) pentru a-l cumințí.

A merge (sau *a se duce* etc.) *pe omenie* (înv. și pop.) = a merge ca oaspete, de obicei la o rudă.

A scoate (pe cineva) din omenie (rar) = a degrada pe cineva (fizic sau moral), a face (pe cineva) neom.

A-și mânca omenia = a-și pierde buna reputație, a se discredita, a se compromite.

A şti (la) omenie (sau *a şti ce-i omenia*) = a se arăta blând şi înţelegător (faţă de cineva).

Pe omenia mea (pop. şi fam.) = pe cuvântul meu de onoare.

OMIDĂ

A mânca ca omizile (pop. şi fam.) = a mânca foarte mult şi fără saţ.

OMIZI

A se omizi de ziuă (reg.) = a se crăpa de ziuă.

OMORÎ

A omorî mustul (de struguri) = a opri mustul din fermentare; a tăia mustul.

A omorî păduchele (sau *puricele*) *pe burtă* (pop.) = a fi foarte sătul, după o masă îmbelşugată.

A omorî (pe cineva) cu zile (pop. şi fam.) = **a)** a pricinui (prin comportarea sa) moartea cuiva înainte de vreme; **b)** (p. ext.) a-i învenina cuiva viaţa, a-i produce supărări în mod continuu.

A omorî (pe cineva) în bătaie (pop. şi fam.) = a bate pe cineva foarte tare, a snopi în bătaie.

A se omorî cu firea (pop.) = a face eforturi mari pentru a realiza ceva, a se strădui foarte mult.

A se omorî de râs (pop. şi fam.) = a râde foarte tare, a se prăpădi de râs.

A-şi omorî foamea (fam.) = a-şi potoli (cu ceva) (pentru scurt timp) foamea.

A-şi omorî timpul (fam.) (sau *vremea*) = a-şi pierde vremea.

Cine vrea să omoare un câine îl scoate că e turbat, se zice despre cei care caută pricini, pentru a lovi în cineva.

Ia-l de pe mine (sau *de aici*) *că-l omor!,* se zice despre un lăudăros care nu vrea să se recunoască învins.

Nu mă omorî! (fam.), exclamaţie care exprimă uimire, surprindere faţă de spusele de necrezut ale cuiva.

Parcă am omorât pe tata (*pe mama* etc.) [sau *doar* (ori *că*) *n-am omorât pe nimeni (în viaţa mea)*] (pop.), se spune de către cineva aflat într-o situaţie foarte dificilă, pentru care nu este vinovat.

ONANIE

A spune onanii (pop.) = a spune nimicuri.

Ei, onanie! = exclamaţie care exprimă surpriză sau nemulţumire.

ONOARE

A avea onoarea să... (sau *a...*) (în formule de politeţe) = a avea cinstea să...

A da (sau *a prezenta*) *onorul* (mil.) = a prezenta arma în semn de salut la întâmpinarea unor autorităţi militare sau civile superioare, ori la parade, înmormântări etc.

A face (cuiva) onoare = a servi (cuiva) spre laudă, spre fală, a onora.

A face (cuiva) onoarea (arg.) = a bate, a lovi (pe cineva).

A face (cuiva) onoarea să... (sau *a...*) = **a)** a face cuiva favoarea de a...; **b)** a face cinstea de a...; **c)** a socoti demn de...

Am onoarea (să vă salut) (fam.), formulă respectuoasă de salut.

N-am (sau *n-am avut* etc.) *onoarea* (fam.) = nu cunosc sau n-am cunoscut pe cineva.

Om de onoare = persoană cinstită, corectă, care-şi respectă obligaţiile.

Pe cuvântul meu (sau *tău* etc.) *de onoare* (sau *pe onoarea mea, a ta* etc.) = formulă folosită pentru a întări o afirmaţie sau pentru a garanta respectarea unei promisiuni.

Pentru onor! (mil.) = comandă pentru darea onorului.

ONOR

A face onorurile (casei) = a-şi îndeplini îndatoririle de gazdă faţă de invitaţi.

OP

A avea op (înv.) = a avea nevoie, a avea lipsă.

A fi op (înv.) = **a)** a fi de folos; **b)** a trebui.

A fi (spre) op (să)... = a trebui să..., a fi nevoie să....

OPINCĂ

A călca (pe cineva) pe opinci (pop.) = a jigni pe cineva, a ofensa.

A fi din opincă (pop.) = a fi de origine ţărănească.

A fi opincă hârzobată (reg.) = a fi om de nimic.

A întinde (pe cineva) ca pe o opincă scurtă (pop.) = a bate pe cineva foarte tare.

A-l strânge (pe cineva) opinca = a avea un necaz, o dificultate, o încurcătură.

A pune cuiva [sau *a-i da (cuiva) cu*] *opinca în nas* (sau *în obraz*) (reg.) = **a)** a păcăli pe cineva, a trage pe sfoară; **b)** a face pe cineva de ruşine.

A rupe trei perechi de opinci de fier (pop.; mai ales în basme) = a umbla mult.

A sparge dracul opincile (reg.) = a nu-i merge bine cuiva, a i se înfunda.

A-şi lăsa opincile la barieră = a se muta de la sat la oraş.

A umbla cu opinci de fier (pop.) = a umbla mult.

C-un pantof şi c-o opincă = luat prin surprindere, nepregătit.

De la vlădică până la opincă (pop.) = din toate clasele sociale, toată lumea.

Fiecare ştie unde-l strânge opinca = fiecare ştie mai bine decât alţii nevoile şi neajunsurile sale.

Opinci rupte şi zile pierdute, se zice despre un lucru neterminat sau nereuşit, pentru care s-a depus multă străduinţă.

Pe unde şi-a spart dracul opincile (pop.) = departe.

OPINIE

A face opinie separată = a susţine o părere deosebită de cea a majorităţii; a nu se alătura părerii majorităţii.

OPOR

A pune opor (reg.) = **a)** (despre cai) a fi nărăvaş; **b)** (despre oameni) a opune rezistenţă, a se împotrivi.

OPREALĂ

A pune (sau *a ţine*) *pe cineva la opreală* (pop.) = a închide, a băga pe cineva la închisoare.

A scoate pe cineva din oprele (înv.) = a face pe cineva să-şi piardă cumpătul, a-l zăpăci.

OPRI

A opri calea (cuiva) (sau *a-i fi oprită calea*) (pop. şi fam.) = a) a sta în calea cuiva; b) a împiedica pe cineva (din drum).

Minte de se opresc apele în loc (pop.) = spune minciuni foarte mari.

OPROVENIE

A nu fi de oprovenie (reg.) = a nu fi de niciun folos, de nicio treabă..

OPT

A face opturi = a parcurge un traseu de forma cifrei opt într-un poligon auto.

A fi îmbrăcat la opt sute şi un pol (înv.) = a avea haine scumpe şi elegante.

A mânca cât opt (sau *cât zece*) (pop.) = a mânca foarte mult.

A se duce opt (cu a brânzei sau *cu a brânzei nouă)* (pop.) = a se duce foarte departe, cât vezi cu ochii.

Opt cu ferestrele deschise (în limbajul şcolarilor) = nota trei.

Opt pe doi (în limbajul şcolarilor) = nota patru.

ORACOL

A vorbi ca un oracol = a se exprima sentenţios (şi greu de înţeles).

ORAŞ

A pleca la oraş = a se duce în centrul oraşului.

A trăi ca viţelul la oraş (pop.) = a trăi foarte rău.

ORĂ

A da (sau *a lua*) *ore* = a da (sau a lua) lecţii particulare de..., a lua (sau a da) meditaţii.

ORÂNDĂ

A face orândă casei (reg.) = a deretica, a face curăţenie.

ORÂNDUI

A orândui (pe cineva) de moarte (înv.; rar) = a condamna la moarte.

ORÂNDUIALĂ

A pune în (bună) orânduială [sau *a pune* (înv., *la*) *orânduială*] = a orândui.

ORB[1]

A avea orbul găinilor = a nu vedea sau a nu observa un obiect aflat foarte aproape.

ORB[2], -OARBĂ

A da cuiva oarba = a respinge cu dispreţ o pretenţie neîntemeiată a cuiva, a da cu tifla, a pune la punct pe cineva.

A fi orb de inimă (reg.) = a fi lipsit de duioşie, a fi nesimţitor.

A fi orb de minte (reg.) = a fi prost.

A nimerit orbul Brăila (sau *nimeresc orbii Suceava*), se spune pentru a încuraja pe cei care şovăie să se ducă într-un loc necunoscut de teamă că nu vor nimeri.

A se bate ca orbii (la târg) (pop.) = a se bate foarte tare.

A se lega (de cineva) ca orbul de gard (pop.) = a se ţine scai (de cineva).

A se risipi (sau *a se împrăştia*) *ca făina orbului* = a se risipi în toate direcţiile şi fără posibilitatea de a se mai aduna la un loc, a se destrăma, a se irosi.

A se ţine ca orbul de gard (pop.) = a) a susţine ceva cu încăpăţânare, a ţine morţiş la ceva; b) a urma întru totul modelul urmat.

A umbla de-a oarba (pop.) = a) a umbla fără rost; b) a o lua razna.

Chior în ţara orbilor = mai bun decât alţii mult mai slab pregătiţi (sau în condiţiile unei concurenţe foarte slabe).

Noroc orb (sau *chior, porcesc*) = noroc extraordinar.

Orb de foame (reg.) = foarte flămând, lihnit de foame.

Orb de gras (reg.) = foarte gras.

Orbului îi spui degeaba că s-a făcut lumină = pe cel prost zadarnic îl povăţuieşti.

Supunere oarbă = umilinţă; obedienţă totală.

ORBEŢ, ORBEAŢĂ

A se bate ca orbeţii (pop. şi fam.) = a se încăiera foarte aprig, a se bate rău, fără a se uita unde lovesc.

ORBI

A orbi (pe cineva) de la obraz = a spune minciuni evidente.

Nici cât (sau *măcar*) *să orbeşti un şoarece* (*chior*) (pop.) = foarte puţin, deloc.

ORBIŞ

A da orbiş (pop.) = a lovi cu putere în toate direcţiile, a lovi fără milă.

ORDIN

La ordin! = vă stau la dispoziţie, vă ascult.

La ordinele cuiva = la dispoziţia cuiva, gata a-i îndeplini comenzile.

Sub ordinele cuiva = sub comanda cuiva, sub conducerea cuiva.

ORDINAR, -Ă

A trece (sau *a înscrie*) *la ordinar (ceva* sau *pe cineva)* (Mil., înv.) = a înscrie în registrul de evidenţă a raţiilor alimentare şi a soldei.

ORDINE

A chema (pe cineva) la ordine = a soma pe cineva să respecte anumite norme (de conduită) încălcate; a admonesta.

De ordine... (înv.) = de natura..., de felul..., de domeniul...

ORGHIDĂNIE

A se duce în orghidănie (reg.; despre feciori) = a merge în alt sat la joc.

ORGINĂ

A umbla de-a orgina (reg.) = a divaga, a bate câmpii.

ORI

A-şi veni în ori (pop.) = a-şi veni în fire, a se reculege; a se restabili.

ORIGINE

A da origine (înv. și reg.) = a da naștere, a crea, a produce.

ORJATELE

A merge (sau *a umbla*) *de-a orjatelele* (reg.) = a merge cu nepăsare, fără grijă.

ORT

A(-și) da ortul popii (fam.) = a muri.

Cot de un ort și ață de un zlot (înv. și pop.), se spune atunci când cineva, după o muncă multă, nu primește nicio recompensă.

Tot doi bani (sau *lei*) *și un ort* (înv. și pop.) = totuna, la fel de neînsemnat.

ORZ

A dat orzul în copt (pop.) = a sosit momentul pentru a face un lucru oarecare.

A face orz din grâu (pop.) = a schimba un lucru mai bun cu altul mai rău.

A-l împunge (sau *a-l înțepa*) *pe cineva orzul* (pop.) = a nu avea astâmpăr.

A strica (sau *a pierde*) *orzul pe gâște* (pop.) = a dărui lucruri deosebite cuiva care nu știe să le aprecieze.

Boii ară orzul și caii îl mănâncă = unii muncesc și alții culeg roadele.

OS

A avea oase în burtă = a se apleca cu greutate.

A băga (sau *a-i intra cuiva*) *frica* (sau *spaima, groaza, fiorii* etc.) *în oase* (pop. și fam.)= a (se) speria, a (se) îngrozi, a (se) înspăimânta.

A băga carnea la salam și oasele la nasturi (arg.) = a comite un asasinat.

A căpăta (sau *a avea, a prinde, a dobândi* etc.) *un os de ros* = a obține (sau a avea un avantaj), un profit, de obicei neînsemnat.

A fi copt la os (pop.) = **a)** a fi bătrân; **b)** a avea multă experiență.

A fi cu oasele pestrițe = a fi om rău.

(A fi) din os sfânt (sau *din oase sfinte, din os de domn* ori *domnesc*) = (a fi) din neam domnesc, din familie domnitoare.

(A fi) în carne și oase = **a)** (a fi) în persoană; **b)** (a fi) în realitate.

A fi murat (sau *a se mura*) *până la oase* = a se uda până la piele.

A fi numai piele și os (sau *oase*) [sau *a fi numai oase înșirate, a-i fluiera (cuiva) oasele, a avea numai sufletul în oase, a-i curge oasele, a-i număra oasele*] (pop. și fam.) = a fi foarte slab.

A(-i) ajunge (cuiva) cuțitul la os (pop.) = **a)** a nu mai putea îndura un rău; **b)** a-și pierde răbdarea.

A-i da (cuiva) de os (reg.) = a-i veni cuiva de hac.

A-i ieși oasele prin piele = a fi slăbănog, sfrijit.

A-i îngheța (sau *a-i degera cuiva*) *măduva-n oase* (sau *în ciolane*) *(de frig)* = a-i fi foarte frig.

A-i rămâne (sau *a-i putrezi*) *oasele (pe undeva)* (pop.) = a muri departe de casă, prin locuri străine.

A(-i) rupe (sau *a frânge, a muia*) *(cuiva) oasele* (pop.) = a bate foarte tare pe cineva, a snopi în bătăi.

A-i trece (cuiva) os prin os = a fi extrem de obosit.

A-l pătrunde (pe cineva) frigul (sau *umezeala* etc.) *până la oase* (sau *până la măduva oaselor*) = a simți frigul (sau umezeala etc.) în tot trupul.

A lăsa (cuiva) numai pielea și oasele = a face pe cineva să slăbească peste măsură.

A pune osul (pop. și fam.) = a munci din greu.

A sta (sau *a se scula, a ședea, a se ridica* etc.) *în capul oaselor* = a sta în șezut.

A-și lăsa (sau *a-i rămâne, a-i putrezi*) *oasele* (sau *ciolanele*) *undeva* = a muri pe meleaguri străine.

A ști ce-i poate (sau *cât îi plătește*) *(cuiva) osul* (reg.) = a ști de ce e capabil cineva.

Cu oasele goale (sau *os gol*) = gol de tot, dezbrăcat.

La oase! (pop.), formulă folosită pentru a huidui pe cineva.

În carne și (în) oase = în persoană.

Oase goale (sau *os gol*) = om sărac, zdrențăros.

(Până) la oase (sau *la os*) (sau *până la măduva oaselor*) (pop.) = în tot corpul; foarte mult, adânc.

Pentru os = în folosul personal.

Un os de ros = o slujbă (de obicei nemeritată).

OSÂNDĂ

A face (cuiva pre) (sau *a scrie pe cineva în) osândă* = a pedepsi.

A nu scrie (pe cineva) în osândă (reg.) = **a)** a nu pedepsi; **b)** a ierta (pe cineva).

A-și face osânda = a executa pedeapsa la care este condamnat.

A-și face osânda cu cineva (reg.) = a se purta rău cu cineva pe nedrept; a chinui, a tortura pe cineva.

OSÂNZĂ

A avea (sau *a fi cu*) *osânza (la pântece)* (reg.) = a fi bogat, înstărit.

OSEBIRE

A (nu) avea osebire (înv.) = a (nu) se deosebi, a (nu) fi diferit (unul de altul).

OSIE

A unge osia (fam.) = a mitui.

OSPĂTAT

A se așeza (sau *a se pune*) *pe ospătat* (sau *pe ospătate*) = a mânca cu lăcomie.

OSPĂȚ

A merge pe (sau *în*) *ospăț* (reg.) = a fi invitat la masă.

A pune ospăț (înv.) = a da de mâncare și de băut; a ospăta.

A se pune la ospăț (reg.) = **a)** a se așeza la masă; **b)** a mânca.

OSTAFCĂ

A-și lua ostafcă (reg.) = a-și primi răsplata pentru un lucru făcut.

OSTENEALĂ

(A fi) rupt (sau *frânt*) *de osteneală* = (a fi) peste măsură de ostenit, de istovit.

A-şi da (sau *a-şi lua*) *osteneala* (sau *toată osteneala, mare osteneală*) = a depune toate eforturile, a-şi da toată silinţa, a se strădui.

OSTENINŢĂ

A lua osteninţa (reg.) = a depune toate eforturile.

OSTOI

Un ostoi de ploaie (reg.) = ploaie repede şi de scurtă durată.

OSTROPEŢ

A umbla cu ostropeţul (Mold.) = a umbla din casă în casă, invitând la ospăţul de a doua zi după cununie.

OTAC

A face otac (înv.; despre o unitate militară) = a se aşeza pe câmp, în corturi, pentru un timp limitat.

OTINC

A avea otânc pe cineva (reg.) = a avea pică pe cineva, a-i purta sâmbetele.

A pune otânc (reg.; despre cai) = a se împotrivi.

OTOBOC

A face mâna otoboc (rar) = a strânge degetele; a face degetele puică.

OTPUST

A-i da cuiva otpustul (înv.) = a ucide, a omorî pe cineva.

A-şi da otpustul (înv.) = a muri.

OTREAPĂ

A ajunge otreapă de vase (reg.) = a deveni om de nimic, fără caracter.

OTROCOL

A face otrocol prin (sau *după*) *ceva* (reg.) = a pune pe goană, a fugări.

OTURAC

A şedea otorac (înv.) = a face popas.

OTUZBIR

A lua pe cineva cu otuzbirul (pop.) = a trata cu asprime.

Cu otuzbirul (înv. şi reg.) = cu forţa, forţat.

OŢEL

A fi iute (sau *slab*) *de oţele* (pop.) = a fi iute (sau slab) din fire.

A se duce (sau *a ajunge, a se trezi*) *în oţelele puştii* (pop.) = a sta în bătaia puştii.

A tăia gura în fier şi în oţel (pop.) = a vorbi mult şi fără rost, a spune vrute şi nevrute.

OŢET

A bea (sau *a mânca*) *mâţa* (sau *pisica*) *oţet* = a) a fi înşelat; b) a se îmbăta.

A da oţet mâţii (pop. şi fam.) = a fi zgârcit, avar.

A face (sau *a spăla*) *pe cineva cu ou şi (cu) oţet* (pop. şi fam.) = a batjocori, a dojeni aspru, a certa, a ocărî pe cineva.

(Încetul) cu încetul se face oţetul = orice lucru bun se face încet, cu chibzuială; în orice situaţie trebuie să ai răbdare.

Nu mai bea (sau *nu mai mănâncă*) *mâţa* (sau *pisica*) *oţet*, se spune atunci când cineva nu se mai lasă înşelat, păcălit.

OU

A face (sau *a spăla*) *(pe cineva) cu ou şi cu oţet* = a dojeni aspru, a certa, a ocărî (pe cineva).

A fura oul de sub cloşcă (sau *cloşca de pe ouă*) (pop.), se spune despre un hoţ foarte abil.

A murit găina care face oul tare (pop.), se spune atunci când cineva şi-a pierdut protectorul, fiind nevoit să se bazeze pe propriile-i forţe.

A nu fi nici de zeama ouălor (sau *oului*) (pop.) = a nu fi bun de nimic.

A omorî găina care face ouă de aur (pop. şi fam.) = a pierde anumite oportunităţi, din cauza curiozităţii exagerate.

A sta ca pe ouă (sau *ca pe ace, ca pe spini*) = a fi neliniştit, a fi nerăbdător

(A sta) ca oul în cui (pop.) = a nu se potrivi deloc.

A sta pe ouă (despre cloşcă) (pop.) = a cloci.

A umbla cu cineva ca cu un ou (moale sau *roşu)* (pop. şi fam.) = a fi exagerat de atent cu cineva sau ceva, a menaja foarte mult pe cineva.

Ca oul = fragil.

Oul lui Columb (livr.) = problemă pe care cineva o rezolvă foarte simplu, deşi anterior părea foarte complicată sau nu i se găsise soluţia.

Sărac ca un ou = foarte sărac.

(Umblă, calcă sau *merge) parcă are ouă în poală* (sau *parcă calcă pe ouă*) (pop.) = umblă încet, cu atenţie, cu grijă exagerată, cu multă băgare de seamă.

OUA

I-a ouat găina în căciulă (pop.), se spune despre cineva care are mult noroc.

Lung de-ţi ouă găina în traistă (pop.; despre drum) = foarte lung.

OUŞOR

A-i cădea cuiva ouşorul (reg.) = a răguşi.

OVĂZ

Mănânci calule, ovăz? (glumeţ), se spune când i se oferă cuiva un lucru care-i place (sau pe care şi-l doreşte) foarte mult sau când i se face o propunere care îi convine.

Nu-i ovăzul pentru gâşte (pop.), i se spune cuiva care nu ştie să aprecieze o mâncare aleasă sau un lucru bun.

OZOREL

Mai ozorel (reg.; ir.), se spune, în bătaie de joc, cuiva care se găteşte excesiv.

P

PACE

A avea pace = a avea liniște, a fi împăcat (cu cineva).

A cădea (sau, înv., *a veni*) *la pace* = a ajunge la o înțelegere, a cădea la învoială, a se învoi.

A da (cuiva) (bună) pace sau *a lăsa (pe cineva) în pace* (sau *în pacea lui*) = a nu deranja, a nu supăra, a nu tulbura pe cineva.

A face pace cu cineva = a pune capăt unui conflict, a restabili raporturile bune cu cineva.

A lăsa (sau, rar, *a da, a porni*) *(pe cineva) în pace* (sau *în pacea lui*) = a nu deranja, a nu supăra (pe cineva), a-l lăsa să facă ce vrea, a se dezinteresa (de cineva).

A nu avea pace (de la cineva) (reg.) = a fi deranjat, a fi tulburat (de cineva).

A nu (mai) avea pace = a fi (în permanență) neliniștit, îngrijorat.

A pune pace (pop.) = a se împăca, a curma o luptă.

A (sau *a-și, a se*) *face (bună) pace (cu cineva)* = a (se) restabili buna înțelegere, a (se) ajunge la o înțelegere, a (se) împăca.

A se da la pace = a se liniști.

A sta pe pace (reg.) = a sta nemișcat.

A strica pacea cu cineva = a ajunge la conflict, a se certa cu cineva, a se învrăjbi.

Dă-i pace! = **a)** nu te deranja pentru cineva sau pentru ceva, nu-ți bate capul; lasă-l în plata Domnului; asta e!

Dormi în pace (sau *odihnească-se în pace*)! se spune în formulele referitoare la morți.

(E) pace de (sau, rar, *cu*) *cineva* (sau *ceva*) = s-a terminat cu cineva sau ceva.

Fii pe (sau, rar, *în*) *pace!* = nu avea nicio grijă, liniștește-te!

La pace (la jocul de cărți) = joc în care ori se dublează potul pierdut de unul dintre cei doi jucători, ori se ajunge la situația de la început.

Mergi (sau *umblă, du-te, rămâi* etc.) *în* (sau *cu*) *pace* (ca formulă de salut la despărțire) = mergi (sau umblă, du-te, rămâi etc.) cu bine, cu sănătate.

O mie de ani pace, formulă familiară de salut.

Pace bună! (reg.) = nu mai e nimic de făcut sau de spus; gata, s-a sfârșit.

Pace vouă! (bis.), formulă (de salut sau de) binecuvântare.

Para-ndărăt la pace! (la barbut) = restituirea banilor câștigați la jocul anterior sau dublarea mizei.

PACHET

A trimite (sau *a face*) *pe cineva pachet* = a trimite, a expedia pe cineva repede și fără voia lui undeva.

PACOSTE

A lăsa (pe cineva sau *ceva) în pacoste* (pop.) = a renunța, a nu se mai ocupa de cineva sau de ceva.

Este pacoste (pop.) = nu se cuvine.

PAF

A face paf (pe cineva) (fam.) = a uimi, a da gata, a învinge într-o discuție (pe cineva).

A rămâne (sau *a face pe cineva să rămână*) *paf* (fam.) = a rămâne (sau a face pe cineva să rămână) surprins, uimit, nemișcat.

PAGINĂ

A pune în pagină (tip.) = a pagina.

PAGUBĂ

A fi în pagubă = a păgubi.

A fi rău de pagubă, se spune despre cineva ghinionist sau despre cineva ori ceva care aduce pagubă.

A fluiera (sau *a sufla, a vorbi* etc.) *a pagubă* = **a)** a prevesti o pierdere; **b)** a-și manifesta regretul pentru o pierdere suferită.

A lucra (sau *a ieși*) *în pagubă* = a munci fără a realiza câștigul cuvenit.

A nu se alege câștigul din pagubă = a nu avea niciun câștig, cu toată munca depusă a nu-i merge cuiva afacerile.

A rămâne în pagubă = a fi în pierdere.

A scoate (sau *a plăti, a întoarce*) *paguba* = a plăti prețul pierderii suferite de cineva sau pricinuite cuiva.

Atâta pagubă! (sau *mare pagubă!* ori *nicio pagubă!*), expresii exclamative care arată resemnarea sau nepăsarea pentru o pierdere suferită.

E pagubă să ... (reg.) = e păcat dacă se întâmplă.

E rău de pagubă (în superstiții) = e semn rău.

Pagubă că ... (sau *de ...*) (sau *e pagubă să ...*) (reg.) = păcat că..., (sau de...); e regretabil să...

Pagubă-n ciuperci! = nu este o pierdere importantă.

Pe paguba lui (reg.) = expunându-se primejdiei, cu pierderi (materiale).

Rău de pagubă = **a)** supărăcios, irascibil; **b)** care suportă greu (psihic) pierderile materiale.

PAHAR

A bea dintr-un pahar (cu cineva) (reg.) = **a)** a fi intim, prieten (cu cineva); **b)** a fi de aceeași teapă cu cineva, a mânca din aceeași strachină cu cineva.

A bea (sau *a primi*) *paharul morții* (ori *de moarte*) = a muri.

A bea paharul până-n fund = a îndura o suferință, un necaz, o neplăcere până la capăt.

A da cu paharul = a bea mult, a fi bețiv.

A fi (sau *a ține*) *(ceva) (ca un) pahar* = a fi sau a ține foarte curat.

B.C.U. „M. EMINESCU" IAȘI

A sufla (sau *a se uita*) *în jurul paharului* = a bea mult, a se îmbăta.

A i se umple (cuiva) paharul [sau *a(-i) fi plin paharul*] = a îndura prea multe suferințe morale, a nu mai putea îndura durerea, suferința etc.

A pupa paharul = a bea.

A se uita cam lacom în fundul paharului = a bea prea mult.

A umple paharul = **a)** a pricinui cuiva un neajuns care întrece ce poate el suporta; **b)** a pune vârf.

Bun de pahar, se spune despre băuturi, despre cei care rezistă la băutură.

La un pahar de (sau *cu*) *vin* = în timp ce bea (împreună cu alții), la băutură; (p. ext.) la petrecere, la chef.

Plânge paharul!, paharul e gol! = toarnă în pahar!

S-a umplut paharul = s-au adunat prea multe necazuri.

PAI

A da în pai (despre cereale) = a începe să le crească tulpina.

A fugi ca tăunul cu paiul (reg.) = a fugi foarte repede.

A împărți două paie la trei măgari (pop.) = a împărți o cantitate (mică) de alimente sau o sumă (infimă) de bani la două persoane.

A întemeia (ceva) pe paie = a clădi, a realiza (ceva) pe temelii nesigure, șubrede.

A nu lua (sau *a nu ridica*) *un pai de jos* = a nu face absolut nimic.

A nu putea să împartă un pai la doi boi = a nu avea suficientă mâncare sau alte bunuri pentru mai mulți.

A nu se pricepe să împartă un pai la doi boi (sau *a nu ști să încurce două paie* ori *a fi bun de paie*) (despre oameni) = a nu fi bun de nimic.

A pune (sau *a arunca*) *paie pe* (sau *peste*) *foc* (sau *a stinge focul cu paie*) = **a)** a atâța pe cineva deja nervos; **b)** a înrăutăți, a agrava o situație deja dificilă.

A se agăța și de un pai = a recurge, în disperare, la orice sprijin cât de slab, în speranța salvării.

A-și aprinde paie-n cap = **a)** (înv.) a participa la o răscoală, demonstrație cu rogojini aprinse pe cap; **b)** a-și atrage nemulțumirea, supărarea altora, cauzându-și singur o neplăcere; **c)** a se băga în bucluc.

Arde focu-n paie ude (fig.; despre sentimente), se zice despre un sentiment, o pasiune, o pornire care mocnește (fără a izbucni).

Ăl cu paie, ăl cu fân! (ir.) se spune celui care nu ține cadența în mers, care nu deosebește piciorul stâng de cel drept.

Fân ori paie? (reg.) = bine sau rău?

Foc de paie = entuziasm sau pasiune trecătoare, sentimente de scurtă durată.

La paie! (pop.) = **a)** strigăt cu care se gonesc câinii; **b)** (p. ext.) strigăt pentru speriat oamenii care cască sau chicotesc; **c)** se spune cuiva pentru a-l determina să tacă sau să stea de-o parte.

Leagă-l de parc și dă-i paie, se zice despre cel prost.

Nu știe să încurce două paie = nu e în stare să înțeleagă nimic.

Om (sau, rar, *tată*) *de paie* = om lipsit de personalitate, care poate fi folosit de cineva pentru satisfacerea intereselor proprii.

Paiul cât de mic își are umbra lui = orice lucru cât de mic își are importanța sa.

Văduvă (sau, rar, *văduv*) *de paie* (fam.) = soție sau soț care a rămas o perioadă scurtă de timp fără soț, respectiv, fără soție.

Vede paiul din ochiul altuia, dar nu vede bârna din ochiul lui = observă cu ușurință greșelile sau defectele neînsemnate ale altora, dar pe ale lui, mai evidente, nu le vede sau se face că nu le vede.

PAIA

A-i da (cuiva) paiele (reg.) = **a)** a flata, a mângâi pe cineva; **b)** a fi prea îngăduitor, a-i da (cuiva) nas.

PAJURĂ

A merge înainte ca pajura nemțească (înv.) = a înainta fără întrerupere.

PALANCĂ[1]

A face (sau *a da ceva*) *palancă (la pământ)* (reg.) = a culca la pământ, a doborî, a călca în picioare.

A fi (sau *a zăcea*) *palancă* (reg.) = a fi culcat, lungit la pământ.

PALANCĂ[2]

A fi palancă (reg.) = a fi foarte beat, a fi beat turtă.

PALAURDI

A o palaurdi (reg.) = a fugi pe furiș, (fam.) a o șterge, a o tuli, a spăla putina.

PALAVRĂ

A sta la palavre (fam.) = a flecări, a sta de vorbă, a discuta.

PALĂ

A-i păzi pala (cuiva) (reg.) = a pândi pe cineva, a ține calea (cuiva).

PALIMĂ

Nici palimă (reg.) = nici vorbă, nici urmă, nici pomeneală.

PALMĂ

A avea pe cineva (sau *ceva*) *în* (sau *ca în*) *palmă* = a avea pe cineva (sau ceva) la discreția, în puterea sa.

A bate palma (sau *laba*) *cu cineva* = **a)** a da mâna cu cineva; **b)** a ajunge la o înțelegere cu cineva, a încheia un târg.

A bate din (sau *în*) *palme* = a aplauda.

A cădea în palma cuiva = a ajunge la discreția, în puterea, în stăpânirea cuiva.

A căuta peri în palme (rar) = a-și pierde vremea în zadar.

A cunoaște ca-n palmă = a cunoaște la perfecție.

A duce (sau *a purta*) *(pe cineva) în palme* = a bate întruna pe cineva în timpul mersului.

A face palma bici (rar) = a bate pe cineva.

A fi cu sufletul (sau *cu zilele*) *în palmă* (sau *în palme*) = **a)** a fi în mare primejdie; **b)** a fi în primejdie de moarte.
A fi de şapte palme în frunte (reg.) = a fi foarte deştept, a fi ager la minte.
A fi de şapte palme în piept (reg.) = a fi om voinic.
A fi greu la palmă (sau *a avea palmă grea*) = a lovi tare pe cineva.
A fi în palmă (rar) = a fi la îndemână, a fi aproape.
A-i pune palma (*în spate cuiva*) (reg.) = **a)** a părtini pe cineva; a ocroti pe cineva; **b)** a răzgâia pe cineva.
A juca (*pe cineva*) *pe palmă* (sau *pe degete*) = a dispune (de cineva) după bunul plac.
A-l mânca (*pe cineva*) *palma* (sau *palmele*) = a avea chef să bată pe cineva.
A lua (*pe cineva*) *la* (sau *în*) *palme* = a pălmui (pe cineva), a lua (pe cineva) la bătaie.
(*A lucra*) *cu palma* (sau *cu palmele*) (a lucra numai) cu braţele, manual.
A mânca o palmă = a primi o lovitură de palmă (mai ales peste faţă).
A rade (*cuiva*) *o palmă* = a-i trage (cuiva) o palmă.
A se bate cu palma peste gură = a regreta cele spuse.
A scurta de o palmă (*pe cineva*) = a tăia capul cuiva.
A ţine (sau *a duce, a purta*) *(pe cineva) ca pe* (sau *ca în*) *palmă* (sau *palme*) = **a)** a avea o grijă deosebită faţă de cineva; **b)** a răsfăţa pe cineva.
A vedea pe Sfântul Gheorghe în palmă (reg.) = a scăpa de iarnă.
Bătând din palme [sau *cât ai bate din* (ori *în*) *palme*] = **a)** foarte repede, într-o clipă; **b)** (rar) uşor.
Când va creşte păr în palmă = niciodată.
Cât păr în palmă = nimic; nimeni.
Cu palma-n cur (arg.; vulg.) = **a)** cu mâna goală; **b)** fără cele necesare.
Cu palma (sau *cu palmele*) = cu braţele, manual.
De şapte palme în piept (sau *în frunte*) = voinic; uriaş.
Decât cioara în par, mai bine vrabia în palmă = mai bine ceva puţin şi sigur, decât ceva mai mult, dar nesigur.
Îl mănâncă palma dreaptă (în superstiţii) = simte o senzaţie de mâncărime în palma dreaptă, semn că va trebui să dea o sumă de bani.
Îl mănâncă palma stângă (în superstiţii) = simte o senzaţie de mâncărime în palma stângă, semn că va primi o sumă de bani.
O palmă de loc = **a)** o distanţă mică; **b)** o suprafaţă (mică) de pământ cultivabil.

PANAGHIE

A ridica cuiva panaghia (reg.) = **a)** a ucide (pe cineva); **b)** a înjura.

PANAHIDĂ

A ridica panahidă (înv.) = a face parastas pentru pomenirea unui mort.

PANĂ[1]

A avea pană (*frumoasă*) (rar) = a avea scris frumos, a scrie frumos.
A lăsa (sau *a părăsi*) *pana* = a înceta să mai scrie.
A lua (*pe cineva*) *în* (sau *prin*) *pene* (rar) = a certa, a mustra (pe cineva).
A scăpa ca prin pene (sau *ca prin urechile acului*) (reg.) = a scăpa cu greu dintr-o situaţie complicată, dintr-o primejdie etc.
A scăpa din pene rele [sau *a-i da* (*cuiva*) *penele cele bune*] (reg.) = **a)** a ajunge să-şi câştige singur existenţa; **b)** a se însănătoşi.
A scoate pene (reg.) = a ajunge într-o situaţie bună; a se îmbogăţi.
A se lăuda cu penele altuia = a se lăuda cu meritele altuia.
A se umfla în pene = a se lăuda, a se fuduli, a se îngâmfa.
A tăia-n pană (*ceva*) = a despica în curmeziş, oblic, ascuţit, în formă de pană.
A umbla cu pălăria (sau *cu căciula*) *pană* (reg.) = **a)** a ţine pălăria sau căciula pe vârful capului; **b)** (ir.) a se fuduli.
Smuls de pene (rar) = ruşinat, umilit.
Uşor în pene (rar) = **a)** îmbrăcat subţire, sumar; **b)** (p. ext.) prost îmbrăcat, zdrenţăros.

PANĂ[2]

A băga o pană = a împiedica pe cineva să acţioneze.
A fi (sau *a rămâne*) *în pană* (fam.) = **a)** a nu putea continua o acţiune, o activitate din cauza unei piedici neprevăzute; **b)** a duce lipsă de ceva; **c)** a rămâne fără bani.
A lăsa (*pe cineva*) *în pană* (fam.) = a pune pe cineva în încurcătură, a-l lăsa încurcat.
În pană de bani = rămas fără bani, lefter.
Pana prostului = pană de benzină; rămas fără benzină.

PANC, -Ă

A umbla panc (reg.) = **a)** a umbla fără rost, aiurea; **b)** a bate câmpii.

PANGLICĂ

A scoate panglica = **a)** a face scamatorii; **b)** a amăgi, a înşela.
A scoate panglici pe nas = **a)** a exagera; **b)** a minţi.

PANIC, -Ă

A intra în panică = a se nelinişti în cel mai înalt grad; a se speria (foarte tare).

PANORAMĂ

A (*se*) *face de panoramă* (fam.) = a (se) face de râs.

PANTAHUZĂ

A umbla (sau *a pleca*) *cu pantahuza* = **a)** a umbla cu o listă de subscripţie, pentru a strânge fonduri; **b)** (depr.) a umbla din loc în loc purtând vorbe, minciuni.

PANTAURA

A umbla pantaura = (Olt.; Munt.) = a umbla toată ziua de colo până colo fără rost, a umbla haimana.

PANTĂ

A cădea (sau *a aluneca*) *pe panta ...* (sau *pe o pantă ...*) = **a)** a se lăsa prins, antrenat de...; **b)** a se îndrepta către..., a duce către.

PANTOF

A merge pe lângă pantof = a fi foarte prost.

A sta sub pantoful cuiva (înv.) = a fi sub autoritatea cuiva, a fi sub papuc.

C-un pantof şi c-o opincă (fam.) = luat prin surprindere, nepregătit.

PANTOMIM, -Ă

A i se întâmpla (cuiva) o pantomimă (înv.) = a avea ghinion.

PAOS

A-i face paosul (cuiva) (reg.) = a îndeplini ritualul de stropire a mortului cu vin, cu untdelemn sfinţit sau cu agheasmă.

A-i mânca (cuiva) paosul (reg.) = **a)** a vedea mort pe cineva; **b)** a-i mânca pomana cuiva.

PAPAGAL

A avea papagal (fam.) = a vorbi mult (şi convingător), a fi vorbăreţ, a fi bun de gură.

A vorbi (sau *a spune*) *ca papagalul* = a repeta mecanic cuvinte auzite de la alţii, fără a ţine seamă de înţelesul lor.

PAPAINOG

A călca (sau *a umbla, a merge*) *în papainoage* (reg.) = **a)** a se îngâmfa, a se fandosi, a-şi da aere; **b)** a merge ca şi când ar avea catalige; a merge greu, nesigur, sărind.

A vorbi în papainoage (reg.) = a vorbi cu aroganţă, în bătaie de joc, a lua pe cineva peste picior.

PAPARĂ

A face pe (sau *din*) *cineva papară* = **a)** a bate (pe cineva); **b)** a învinge, a distruge, a nimici pe cineva.

A (i se) găti (cuiva) o papară [sau *a (i se) fierbe (cuiva) papara*] = **a)** a i se întinde cuiva o cursă; **b)** a i se pregăti o mustrare.

A încasa o papară (sau *o bătaie, o mardeală*) = a fi bătut (de cineva).

A mânca (o) papară [sau *papara (cuiva)*] [ori *a se alege cu o papară (de la cineva)*] = **a)** a mânca bătaie sau a fi aspru certat; **b)** a fi învins (în luptă, într-o întrecere etc.); **c)** a fi aspru criticat.

A şti papara cuiva = a cunoaşte felul aspru de a fi al cuiva, a şti moarea cuiva; a avea de suportat mânia, supărarea, toanele cuiva.

A trage cuiva o papară (ca aceea sau *ca acele)* = **a)** a bate pe cineva; **b)** a mustra pe cineva.

PAPUC[1]

A bate (sau *a toca*) *la papuc* = a cheltui mulţi bani la jocuri şi petreceri.

A călca pe cineva pe papuci = a supăra, a jigni pe cineva.

A da (cuiva) papucii = a da (pe cineva) afară, o obliga (pe cineva) să plece.

A fi cu papuci galbeni = a se găsi foarte rar.

A fi (sau *a pune, a ţine* etc.) *sub papuc* (sau *călcâi*) (fam.) = a fi (sau a pune, a ţine etc.) sub ascultarea deplină a cuiva, a lăsa sau a face să se lase condus de cineva.

A-i da (sau *a i se da cuiva*) *papucii* = a da pe cineva afară sau a fi dat afară.

A lăsa (pe cineva) la papuci (rar) = a sărăci complet (pe cineva).

A o lua (sau *a o şterge*) *la papuc* = a fugi; a-şi lua tălpăşiţa.

A roade papucii degeaba pe drumuri = a umbla fără rost.

A sta sub papuc (ir.; despre bărbaţi) = a fi docil, a se lăsa condus (în tot ce face) de o femeie.

A-şi pierde papucii = a muri.

A ţine (sau *a pune*) *pe cineva sub papuc* = a ţine sau a pune sub ascultare pe cineva, a conduce pe cineva.

Sub papuc (ir.; despre bărbaţi) = condus de o femeie, care ascultă de o femeie.

PAPUC[2]

Ceata (sau *oastea*) *lui Papuc*, se spune despre o ceată de copii gălăgioşi sau despre un grup neorganizat, nedisciplinat.

Ţara lui Papuc = loc în care domneşte bunul-plac, dezordinea, hoţia şi jaful.

PAPURĂ

A avea dinţi de papură (reg.) = a ameninţa, fără a fi în stare să treacă la fapte.

A căuta (sau *a găsi cuiva*) *nod în papură* = a căuta (sau a găsi) greşeli, cusururi, acolo unde ele nu sunt, a căuta pricină de învinuire, a învinovăţi pe nedrept.

Cât papură în baltă (reg.) = în cantitate foarte mare.

PAR

A bate par(ul) (în cutare loc) (înv. şi reg.) = a se stabili într-un anumit loc.

A dezlega funia de la par (reg.) = a clarifica o situaţie încurcată, dificilă, a termina (cu bine) o treabă.

A-i da (cuiva) cu parul în cap = **a)** a bate foarte tare (pe cineva); **b)** (p. ext.) a omorî pe cineva; **c)** (p. ext.) a împiedica în mod brutal pe cineva să promoveze, să acţioneze etc.

A(-i) pune (cuiva) parul în (sau *la*) *uşă* (reg.) = **a)** a împiedica pe cineva să iasă din casă; **b)** a pune cuiva sechestru pe avere; **b)** (p. ext.) a sărăci pe cineva.

A (i) se apropia (sau *a i se strânge*) *(cuiva) funia la* (sau *de*) *par* = **a)** a fi bătrân, aproape de moarte; **b)** a se apropia un anumit termen (pentru îndeplinirea presantă a ceva); a se apropia deznodământul.

A lua (la goană) cu parul (pe cineva) = a alunga pe cineva.

A pune parul în uşă şi mărăcini la fereastră (reg.) = a părăsi locuinţa.

A pune potcapul în par (reg.) = a fugi de la mănăstire.
A sta (sau *a şedea, a se simţi*) *ca cioara în par (şi găina în lemne)* = a se afla într-o situaţie foarte neplăcută, într-o situaţie (fizică şi morală) rea.
A sta ca cioara (sau *ca ţarca*) *în par* = a fi gata de plecare.
A sta par în calea (sau *în drumul, înaintea*) *cuiva* (reg.) = a sta neclintit, încurcând în acţiune pe cineva sau încercând să-l împiedice.
A umbla cu parul pe sus (sau *în spinare*) (reg.) = a se ţine numai de certuri, a se certa cu toată lumea.
Cât cioara în par (şi apa în ciur) = foarte puţin timp.
Cu parul = cu forţa.
Parcă a stat (sau *s-a ţinut numai*) *cu parul în drum*, se spune despre cineva căruia îi merg rău treburile.
Parcă mi-a (sau *ţi-a, i-a* etc.) *dat cu parul în cap*, se spune când cineva a primit pe neaşteptate o veste neplăcută sau care a fost insultat grav.
Vita de la par nu se delungă (reg.) = femeia întotdeauna se sprijină pe bărbat.

PARA

A face parale (fam.) = a fi valoros, de preţ.
A face (pe cineva) de trei (sau *de două*) *parale* = a certa (aspru) pe cineva.
A fi plin de parale ca câinele de purici = a avea bani mulţi, a fi foarte bogat.
A lăsa pe cineva într-o para = a părăsi pe cineva, a nu se mai ocupa de el, a-l lăsa în plata Domnului.
A lega paraua cu zece noduri = a fi zgârcit.
A lua (sau, reg., *a apuca*) *la* (sau *în*) *trei parale (pe cineva)* (fam.) = a-i cere cuiva socoteală pentru ceea ce a făcut, a lua din scurt, a mustra pe cineva.
A nu avea (nici)o para (chioară sau *frântă* ori *de ac)* = a) a nu avea (nici)un ban; b) a fi sărac.
A nu(-i mai) face (pielea nici) două parale (sau *a nu plăti două parale* ori *a nu face parale* sau *nicio para chioară* ori, reg., *a fi trei de-o para*) = a nu avea nicio valoare, a nu fi bun de nimic.
A nu şti (sau *a nu vedea*) *câte parale face sfanţul* = a nu preţui ceva sau pe cineva la timpul potrivit.
A şti câte parale face cineva = a fi bine lămurit asupra însuşirilor mediocre ale cuiva, a şti că nu preţuieşte (prea) mult.
Ca o para (fam.) = fără discuţie, sigur, clar.
Cât o para (fam.) = fără discuţie.
De trei parale = de calitate proastă.
Nu face nicio para (chioară sau *nici două parale)* (sau *nu face parale*) = nu are nicio valoare, nu e bun (de nimic).
Până într-o para [sau *până la (o) para*] = până la ultimul ban; exact.
Parale bune = bani mulţi.

PARADĂ

A face paradă de (sau *cu*) *ceva* = a) a face ceva în mod ostentativ, pentru a produce efect, a se făli cu ceva; b) a face caz exagerat de ceva pentru a ieşi în evidenţă.

PARADĂU

A se alege (ca praful şi) paradăul (de ceva sau *de cineva)* (Olt.; Munt.) = a nu se alege nimic de ceva sau de cineva, a se alege praful.

PARADICHIU

A se alege (praful sau *pulberea şi) paradichiul (de cineva* sau *ceva)* (Munt.; Olt.) = a nu se alege nimic de cineva sau de ceva, a se alege praful.

PARAGINĂ

A lăsa ceva în paraginĂ = a nu se ocupa de ceva, a da uitării.

PARALÂC

A şterge paralâc = a se duce aiurea, a umbla fără rost.
A vinde (sau *a cumpăra*) *cu paralâc* = a vinde (sau a cumpăra) în cantităţi mici.

PARALEL, -Ă

A (se) pune în paralelă (sau *în paralel*) *(cu ...)* = a (se) compara.

PARALEU

A se face (sau *a face pe cineva*) *leu paraleu* = a (se) înfuria peste măsură, a deveni (sau a face să devină) fioros ca un leu.

PARASTAS

A-i purta cuiva parastasele = a-i dori cuiva moartea.

PARAULĂ

A sta la paraulă (cu cineva) (reg.) = a se considera egal cu cineva.

PARAXIN, -Ă

A-i fi (cuiva) paraxin (înv., rar) = a i se părea ciudat.
A-i veni (cuiva) paraxin (înv., rar) = a) a nu-i conveni ceva; b) a fi şocat de ceva.

PARĂ[1]

A se face foc şi pară (de mânie) = a se mânia, a se înfuria, a se supăra foarte tare.
A trece (sau *a sări*) *prin foc* (sau, rar, *prin apă*) *şi pară* = a înfrunta orice primejdie, a face tot posibilul pentru atingerea unui scop.
Foc şi pară = a) înfierbântat, îndârjit; b) supărat, înfuriat; c) iute, sprinten, ager.

PARĂ[2]

A face (averea) pere-mere = a risipi, a irosi.
A-i bate (cuiva) perele (reg.) = a-i arăta (cu de-amănuntul) ce să facă, a cicăli cu sfaturile (pe cineva).
A-i pica (sau *a-i cădea cuiva*) *para (mălăiaţă) în gură* = a obţine ceva uşor, fără efort, fără muncă.
A mânca mere şi pere pădureţe = a mânca orice, de foame mare.
Când o face plopul pere (şi răchita micşunele) = niciodată.
Nu plăteşte (nici)o pară putredă, se spune despre cineva sau ceva fără nicio valoare, nu face doi bani, nu face (nici) cât o ceapă degerată.

PARDAF

A face (pe cineva) pardaf (reg.; înv.) = a) a certa cu asprime pe cineva; b) a bate.

A-i merge pardaful [sau *a (se) face pardaf*] (reg.; înv.) = a (se) distruge, a (se) face praf.

Pardaf de bătaie (reg.; înv.) = o bătaie strașnică.

PARDALE

A face (ceva) pardale (Munt.) = a distruge, a nimici.

PARDON

A cere (sau *a da, a avea*) *pardon* (înv.) = a cere iertare, absolvire de o pedeapsă sau de o obligație.

Pardon cu capul spart (fam.; glumeț), se spune ca răspuns unei persoane care își cere scuze după ce (te-a lovit zdravăn sau) ți-a cauzat un prejudiciu grav.

PAROLĂ

A bate parola (reg.) = a cădea la învoială.

A da parola (sau *parolă*) = a) a stabili cuvântul secret de recunoaștere; b) a comunica celor în drept acest cuvânt; c) a rosti cuvântul secret, de recunoaștere.

A duce (sau *a bate*) *parola* (reg.) = a cădea la învoială.

A(-i) da (sau *a-și da*) *parola de onoare* [sau, înv., *a-i da* (ori *a pune*) *parolă*] = a) a se angaja în mod solemn, a-și da cuvântul; b) a promite, a făgădui.

A se ține de parolă [sau *a(-și) ține* (ori, înv., *a-și păzi*) *parola*] (reg.) = a se ține de cuvânt.

A sta la o parolă = a) a sta de vorbă; b) a flecări.

PARTE

A avea de partea sa = a avea în favoarea, în sprijinul său, a avea alături.

A avea parte = a avea dreptul la..., a i se cuveni.

A căpăta parte (din ...) (reg.) = a moșteni.

A da într-o parte (reg.) = a ocoli.

A da la o parte (sau *într-o parte*) = a) a deplasa lateral; b) a îndepărta, a elimina.

A da (sau *a munci*) *un pământ în parte* = a da (sau a munci) un pământ în dijmă.

A face (cuiva) parte de ceva = a da (cuiva) ceva, a face (cuiva) rost de ceva, a-l avea în vedere cu...

A face parte din ... (sau *dintre ...*) = a) a fi unul dintre elementele componente ale unui tot; b) a fi membru al unei grupări, al unei organizații.

A face parte dreaptă = a împărți în mod egal.

A fi (cam) într-o (sau *pe o*) *parte* = a fi zăpăcit, țicnit, nebun.

A fi de partea cuiva = a) a ține cu cineva, a fi alături de cineva; b) a aparține cuiva; a-i reveni cuiva de drept.

A fi (la) parte cu cineva = a fi asociat cu cineva la o afacere, a beneficia împreună cu altul de pe urma unui câștig.

A fi (sau *a se declara*) *de partea cuiva* = a fi alături de cineva, a se ralia la punctul de vedere al cuiva (susținându-l pe cel în cauză).

A-i cuveni (cuiva) partea = a-i da dreptate cuiva.

A(-i) face (cuiva) parte (de ... sau *din ...)* [sau, înv., *a scoate parte (cuiva)*] = a) a da cuiva ceea ce îi revine de drept; b) a-i face rost cuiva de ceva; c) a avea în vedere pe cineva cu...; d) a hărăzi.

A(-i) fi (sau *a-i veni*) *(cuiva) partea* (sau, rar, *parte*) = a-i reveni cuiva ceva.

A-i lua sau *a(-i) ține cuiva partea* (sau *parte*) = a) a apăra pe cineva; b) a susține; c) a favoriza.

A întoarce (pe cineva) pe partea cealaltă = a bate foarte rău (pe cineva).

A lăsa la o parte = a renunța la..., a înceta să...; a abandona, a părăsi.

A lua parte la ... = a) a participa; b) a contribui la...

A lua partea leului (sau, rar, *a lupului*) = a lua cea mai mare parte dintr-un bun, arogată de cel mai puternic în calitate de stăpân.

A lua (sau *a ține*) *parte* (sau *partea*) *cuiva* = a apăra, a susține; a favoriza.

A lua (sau, înv., rar, *a avea*) *parte la ...* = a participa, a contribui la...

A (nu) avea parte (pop.) = a (nu-)i fi sortit cuiva, în bine sau în rău.

A (nu) avea parte de cineva (sau *de ceva*) (pop. și fam.; în urări, jurăminte sau imprecații) = a) a (nu) se bucura de ajutorul, de prietenia sau de existența cuiva sau a ceva; b) a (nu) avea fericirea să conviețuiască cu cineva drag.

A pune la o parte = a economisi; a strânge.

A pune mai (sau *prea*) *mult într-o* (sau *de o, pe o*) *parte* (sau *a fi nea-ntr-o parte, a atârna într-o parte*) (reg.; fam.) = a se îmbăta foarte rău.

A se arunca (sau *a se da, a semăna, a se scrie*) *în partea cuiva* (pop.) = a semăna cu cineva (din familie).

A se da în (sau *de*) *partea cuiva* (sau *a se da cu cineva*) = a se alătura de partea cuiva într-o discuție, într-un diferend.

A se da la o (sau *într-o*) *parte* = a) a se da în lături, a face loc să treacă cineva; b) (p. ext.) a se eschiva, a se feri (să acționeze, să ia o poziție).

A (se) face (în) părți = a) a (se) rupe în bucăți; b) a se împărți; c) a (se) risipi, a (se) împrăștia.

A se pune (sau *a o apuca*) *într-o parte (ca Uca)* (pop.) = a nu asculta, a fi încăpățânat, a o lua razna.

A-și face parte (din ...) = a-și însuși ceva (în mod abuziv).

A-și face pe parte ... (reg.) = a face vrăji pentru a-și afla ursitul.

A trage (pe cineva) în (sau *spre*) *partea sa* = a face să adere la..., a atrage.

A vorbi în parte = a vorbi făcând abstracție de unii dintre cei de față.

Cea mai mare parte (din ... sau *dintre)* = majoritatea.

Cine-mparte parte-și face, se zice despre cel care, făcând o împărțeală, oprește pentru sine partea cea mai bună sau cea mai mare.

Din partea mamei (sau *a tatălui* etc.) = din familia, neamul, spiţa mamei (a tatălui etc.).
Din părţi = **a)** deloc; **b)** nimic.
Din (sau *dinspre*, înv. şi pop., *despre*) *partea cuiva* (sau *a ceva*) = în ceea ce priveşte pe cineva (sau ceva), din punctul de vedere (al cuiva), cât despre..., referitor la...; sub aspectul..., sub raportul.
Din (sau, înv., *despre*) *partea cuiva* = în numele, ca reprezentant (al cuiva); trimis de cineva.
Din partea (sau *părţile*) *locului* = localnic.
În (cea mai) mare parte = în majoritate; în bună măsură.
În (sau *prin*, *din*) *partea locului* = în (sau prin, din) locul, regiunea despre care se vorbeşte.
În toate părţile = pretutindeni.
La o parte! fereşte-te! fă loc!
Parte ..., parte ... (despre oameni) = unii... alţii...; atât..., cât şi...; fie..., fie...; ori..., ori...
Parte şi parte = în părţi, în cote egale.
Partea leului (sau, rar, *a lupului*) = partea cea mai mare dintr-un bun, dintr-un câştig (realizat în comun), pe care şi-o rezervă cineva pentru sine.
Partea sufletului = **a)** (înv.) mulţumire sufletească, câştig, profit moral; **b)** (pop.) ceea ce pune cineva deoparte, încă din timpul vieţii, cu scopul de a fi folosit la îndeplinirea obiceiurilor şi ritualurilor legate de înmormântare.
(Pe) de o parte (sau, înv. şi pop. *pe o parte*)..., *(pe) de altă parte* (sau, înv. şi pop., *pe altă parte*)... = **a)** într-o privinţă..., în altă privinţă...; dintr-un punct de vedere..., din alt punct de vedere; **b)** într-un loc..., în altul; (pe) ici..., (pe) dincolo.
Să n-am parte de tine dacă ştiu, formulă de jurământ.
A vinde participiuri (înv. şi reg.) = a da lecţii (particulare) de gramatică.

PARTIDĂ

A face o partidă bună = a face o căsătorie avantajoasă.
A fi de partida cuiva (înv.) = a fi partizanul unei grupări.
A lua partida cuiva = a trece de partea cuiva, a lua apărarea cuiva.
A pierde partida (fam.) = **a)** a nu reuşi într-o acţiune sau într-o întreprindere, a suferi un eşec; **b)** a nu mai avea nicio şansă.

PAS

A avea (sau *a da cuiva*) *pas (să ...)* = a avea (sau a da cuiva) posibilitatea, îngăduinţa să facă ceva.
A călca (sau *a urma*, *a merge*) *pe paşii cuiva* (sau *pasurile cuiva*) (înv.) = a urma exemplul cuiva, a continua activitatea cuiva.
A ceda pasul = a lăsa pe altul să treacă înainte, a se lăsa depăşit (în mers, în acţiuni, în realizări).
A da cu pasul (arg.) = a pleca pe furiş.
A da pas [sau *a-i da drumul* (ori *brânci*, *vânt* etc.) *pasului* (sau *la pas*)] = a se grăbi, a se zori.
A da (sau *a ceda*) *pasul* = a se lăsa depăşit de cineva în mers, într-o acţiune etc.
A face paşi = **a)** a pleca; **b)** (despre obiecte) a dispărea, a fi furat.
(A face) primul (sau *cel dintâi*, *cel întâi*) *pas* (sau *primii paşi*) = (a face) începutul, primele încercări, (a avea) iniţiativa.
A face (sau *a păşi cu*) *paşi mari* (sau *a păşi cu pas mare*) = a înainta repede, a progresa.
A face un pas greşit = **a)** a se poticni în mers; **b)** a săvârşi o greşeală.
A merge în pas (cu cineva) = a avea aceeaşi cadenţă (cu cineva).
A merge (sau *a fi*) *în pas cu vremea* = a corespunde cerinţelor vremii.
A (nu) avea pas = a (nu) avea (voie sau) posibilitatea să facă ceva.
A (nu) da (cuiva) pas [sau, rar, *a (nu) avea pas*] = a (nu)-i da cuiva (voie sau) posibilitatea să facă ceva, a (nu) permite, a (nu) îngădui.
A nu da niciun pas înapoi = a nu ceda nimic.
A se ţine de pasul cuiva (rar) = a se ţine de cineva, a urmări pe cineva.
A-şi iuţi (sau *a-şi lungi*, *a-şi grăbi*) *pasul* = a mări viteza de deplasare pe jos, a fugi.
A-şi încetini pasul = a merge mai încet.
A ţine (sau *a fi în*) *pas cu vremea* (sau *pasul vremii*) = a se comporta după cerinţele vremii; a nu rămâne în urmă, a fi la modă.
A ţine pasul (sau *pas*) *cu cineva* (ori *a fi*, *a merge* etc. *în pas cu cineva*) = **a)** a ţine cadenţa, ritmul de mers cu cineva; **b)** a se menţine la acelaşi nivel cu cineva sau ceva.
Ciocu' mic şi pasul mare (în limbajul adolescenţilor) = taci şi pleacă!
Pas cu pas = **a)** treptat, progresiv; **b)** neîncetat, necontenit.
Sala paşilor pierduţi (livr.) = tribunal, judecătorie.

PASĂ

A avea (sau *a fi în*) *pasă bună* (sau *proastă*) = **a)** a avea noroc (sau ghinion); **b)** a trece prin împrejurări favorabile (sau nefavorabile); **c)** a-i reuşi sau a nu-i reuşi cuiva ceva.

PASĂRE

A învăţa pasărea să zboare (ir.; despre oameni) = a învăţa un lucru pe cineva (mai competent, mai experimentat în domeniul respectiv).
Ca pasărea pe cracă (pop.) = trecător, efemer.
După pasăre, şi oul = după cum e sămânţa, aşa e şi rodul.
Pasăre de noapte (euf.) = prostituată.
Pasăre rară (livr.; calc după lat. *rara avis*), se spune despre ceva extrem de rar şi greu de găsit sau despre o persoană deosebită prin calităţile sale.

Toată pasărea pe limba ei piere (pop.) = fiecare suportă consecințele faptelor sale.

PASCALIE

A-și pierde pascalia (sau *pascaliile*) (reg.) = a) a face erori de calcul; b) a pierde socoteala, a se încurca.

PASIENȚĂ

A (nu) ieși pasiența (fam.) = a) a (nu) obține rezultatul dorit; b) a (nu) reuși într-o acțiune.

PASIUNE

A face (o) pasiune (pentru cineva sau *pentru ceva)* = a se simți atras în mod deosebit de cineva sau de ceva; a se pasiona.

Cu pasiune = a) entuziast; b) intens.

PASTRAMĂ

A face (pe cineva) pastramă (fam.) = a bate foarte tare (pe cineva), a snopi în bătaie (pe cineva), a face praf.

A pune la pastramă = a ucide; a distruge.

A se face (sau *a fi*) *pastramă* = a slăbi foarte tare.

A ține (pe cineva) la pastramă (reg.) = a ține (pe cineva) închis un timp îndelungat.

PAȘAPORT

A da (cuiva) pașaportul (fam.) = a) a alunga, a expedia (pe cineva); b) (p. ext.) a da (pe cineva) afară din serviciu; (reg.) a-i da (cuiva) pășușul.

PAȘLI

A o pașli (pop.) = a fugi pe furiș, a o lua la sănătoasa.

PAȘTI

A paște boboci (sau *bobocii, muștele*, înv., *vântul, vânturile*) = a pierde vremea fără rost.

A paște cinstea (cuiva) (înv.) = a) a respecta pe cineva; b) a se îngriji de bunul renume al cuiva.

A paște mingea (fam.) = a) a se juca mult cu mingea; b) (la unele jocuri cu mingea) a fi la prinsul mingii.

A paște muștele (sau *vântul*) = a pierde vremea fără rost.

A paște pe cineva = a urmări pe cineva, pândind momentul potrivit pentru a-i face rău.

A paște sâmbetele cuiva = a dușmăni pe cineva.

A(-l) paște pe cineva (cu prăjina) = a urmări pe cineva, pândind momentul prielnic pentru a-l pedepsi, a-i pune cuiva gând rău, a-i purta sâmbetele.

A-l paște (pe cineva) gândul = a fi preocupat de ceva.

A-l paște (pe cineva) moartea (sau *păcatul, primejdia*) = a-l amenința pe cineva moartea (sau păcatul, primejdia).

A-l paște (pe cineva) norocul = a fi norocos, a reuși.

A-și paște prilejul (sau *vremea*) (înv.) = a pândi momentul potrivit.

A-și paște privirea = a se sătura privind.

Calul paște unde-l proptești = omul trebuie să se mulțumească cu ce are.

Ce pești aici? (fam.), se spune ca mustrare celui care nu și-a făcut datoria, care nu a fost atent, nu a fost vigilent.

N-am păscut porcii (sau *gâștele, bobocii* etc.) *împreună* (fam.), se spune pentru a-i atrage cuiva atenția că-și permite prea multe.

Paște, murgule, iarbă verde, se spune când trebuie să aștepți mult până să se împlinească ceva.

Să nu te pască păcatul să ... = să nu cumva să..., nu care cumva să...

Țăranul paște vaca și arendașul o mulge = unul muncește și altul culege roadele.

PAȘTERE

A lua în paștere (reg.) = a socoti vitele la păscut, a lăsa (vitele) să pască în voie.

PAȘTE (PAȘTI)

(A fi) dat în paște (sau *în paștele mă-sii*) = (a fi) foarte șmecher, abil.

Ca fasolea de Paști, se spune despre ceva nepotrivit într-o anumită împrejurare.

Din an în Paști (sau *din joi în Paști* ori *din Paști în Crăciun*) = foarte rar, la intervale mari de timp.

La Paștile cailor (sau *calului*) = niciodată.

Nu-s în toate zilele Paști (sau *o dată pe an sunt Paști*) = evenimentele plăcute nu se petrec zilnic.

PAȘTICĂ

Din floricică în pașticică (reg., glumeț) = foarte des, la intervale scurte.

PAȘUS

A-i da (cuiva) pășusul (reg.) = a alunga pe cineva de undeva, a-i da pașaportul.

PAT

A avea pat cu cineva (reg.) = a avea legături intime, amoroase cu cineva.

A boli în pat = a zăcea greu bolnav.

A cădea la pat = a se îmbolnăvi (grav).

A da pat (rar) = a adăposti peste noapte.

A face patul = a) a pune așternutul pe pat pentru dormit; b) a strânge așternutul de pe pat.

A fi pe patul de moarte (sau *pe patul morții*) = a fi pe punctul de a muri, a fi în agonie, în comă.

A împușca cu pat de pușcă grecesc (rar) = a bate cu bățul.

A muri în patul său = a muri în casa sa, a nu muri între străini.

A părăsi patul = a se face sănătos după o boală grea; a se restabili.

A sta în pat = a nu se putea deplasa.

A sta la pat = a fi (grav) bolnav.

A strânge patul = a strânge, a aduna așternutul în care s-a dormit.

Despărțire de pat (înv.) = divorț.

Muiere de pat (înv.) = amantă.

Vremea patului (înv. și reg.) = timpul de culcare.

PATARAMĂ

A da (sau *a cădea, a ajunge, a gusta*) *patarama cuiva* (Munt.) = a o păți la fel cu altcineva.

A şti patarama cuiva (Munt.) = a cunoaşte slăbiciunile sau defectele cuiva, a şti cât preţuieşte cineva; (reg.) a şti moarea cuiva.

PATĂ

A căuta (sau *a găsi*) *pete în Soare* = a căuta cu orice preţ defecte acolo unde nu sunt; a căuta nod în papură.

PATIMĂ

A cădea în patima băuturii (sau *a alcoolului, a jocului* etc.) = a bea, a juca jocuri de noroc etc. în mod excesiv.

PATRIARH

(A avea) ani de patriarh = a fi foarte bătrân, în vârstă înaintată.

PATRON

A face patron (reg.) = a-şi serba ziua numelui.

PATRU

A despica (sau *a tăia*) *firul (de păr* sau, rar, *un fir de păr, părul) în patru* (sau *în şapte, în nouă*) = a cerceta în mod minuţios, a se ocupa de ceva cu minuţiozitate exagerată, mai mult decât este necesar.

A face pe cineva în patru = a da gata pe cineva, a-l omorî.

A face pe dracu-n patru (fam.) = a-şi da toată silinţa, a depune toate eforturile, a utiliza toate posibilităţile pentru a izbuti într-o acţiune.

A fi (cu) ochii în patru [sau *a avea, a(-şi) deschide, a-şi face* etc. *ochii (şi urechile*, rar, *urechile) în patru*] = a fi cu băgare de seamă, a proceda cu multă atenţie, a se păzi bine.

A fi în patru iţe = a fi mort de beat, a fi criţă.

A se face în patru (reg.) = a munci din greu, a se strădui, a depune eforturi mari.

A se pune la patru ace (sau *la marele fix, la ţolul festiv*) = a se îmbrăca elegant.

A-şi deschide (sau *a-şi face, a avea* etc.) *ochii (şi urechile* sau, rar, *urechile) în patru* [sau *(a fi) cu ochii în patru*] = a fi foarte atent, a proceda cu mare băgare de seamă.

A umbla cu căciula în patru = a se ruga de toată lumea.

A umbla în patru labe (în faţa cuiva) = a) a se umili (în faţa cuiva); b) a linguşi (pe cineva).

A vorbi cu cineva între patru ochi (sau *între patru pereţi*) = a vorbi (cu cineva) în taină, fără martori.

Aragaz cu patru ochiuri (glumeţ) = ochelarist.

Cât patru (de obicei în legătură cu verbe ca „a mânca", „a bea", „a lucra" etc.) = foarte mult, depăşind limitele obişnuite.

Cu ochii în patru (sau *în ţaglă*) = atent, vigilent.

Doi şi cu doi fac patru = e simplu şi sigur, scurt şi limpede.

În (cele) patru zări (sau *colţuri, vânturi* etc.) = în toate direcţiile; pretutindeni; (p. ext.) fără urmă.

În patru iţe (reg.) = beat.

Între patru ochi (sau *pereţi*) = în taină, confidenţial, în doi.

La patru ace = elegant.

Om cu patru ochi = persoană învăţată, instruită.

Patru blane (reg.) = sicriu.

PATRULĂ

A face de patrulă = a păzi.

A merge în patrulă = a cerceta, a iscodi.

PATRULEA, PATRA

A fi al patrulea = a nu-i fi dorită prezenţa.

PATRUZECI

A aştepta (pe cineva) cu patruzeci de ochi = a aştepta (pe cineva) cu mare nerăbdare.

A fi cu patruzeci de inimi = a fi foarte atent, a fi numai ochi şi urechi.

Patruzecile mâne-sa (rar) = desconsiderare a celor sfinte ale celui apostrofat.

PAVĂZĂ

A sta pavăză = a apăra, a feri (cu nădejde) pe cineva.

A-şi pune mâna (drept) pavăză = a-şi ridica mâna în dreptul ochilor (pentru a se feri de o lumină puternică, de un pericol etc.).

PAVEA

A bate (sau *a număra*) *pavelele* (reg.) = a umbla fără rost, a bate străzile, a umbla creanga.

PAZĂ

A da oile în paza lupului = a da un lucru în seama unei persoane nesigure, necinstite.

A(-şi) lua paza de la gură = a vorbi liber, fără a-şi controla vorbele.

Paza bună trece primejdia rea = precauţia preîntâmpină neplăcerile.

PĂCALĂ

A plânge plânsul lui Păcală = a rămâne indiferent la o nenorocire sau la o pagubă a altuia.

Cine a auzit de Păcală cunoaşte şi pe Tândală, se spune când cineva cunoaşte două persoane nedespărţite.

Este Păcală întreg (sau *e ca Păcală cu popa*), se zice despre un om cu care nu o poţi scoate la capăt.

Păcală judecă pe Tândală = un prost judecă pe altul.

S-a găsit Păcală cu Tândală, se spune când s-au întâlnit două persoane care se potrivesc (la glume, la păcăleli).

PĂCAT

A intra (sau *a cădea*) *în* (ori, înv., *întru*) *păcat* (sau, rar, *a da de păcat*) = a comite o faptă condamnabilă, a greşi (pierzându-şi stăpânirea de sine).

A-l împinge (sau *a-l îndemna, a duce*) *pe cineva păcatul* (sau *păcatele*) *să ...* (sau *de ...*) = a simţi un imbold spre ceva oprit, a fi îndemnat de un cuget rău, de o slăbiciune.

A lua păcatul asupra sa = a-şi asuma răspunderea pentru o greşeală sau o anumită faptă a altuia.

A-și face păcat(e) cu cineva = a face o faptă rea în dauna cuiva, a oropsi, a nedreptăți pe cineva.
A-și lua păcatele pe cineva = a bănui pe cineva, a avea suspiciuni asupra cuiva.
A-și spăla păcatul (sau *păcatele*) = a ispăși o greșeală, o vină.
A trage păcatul (sau *păcatele*) *cuiva* = a) a suporta consecințele greșelii cuiva; b) a fi ispitit, tentat să facă ceva.
A trăi în păcat, se spune în biserică relativ la cei care fac fapte necinstite, duc o viață plină de vicii.
A ține păcatele (cuiva) (înv.) = a ierta păcatele cuiva.
A vârî (pe cineva) în păcat = a determina pe cineva să comită o faptă condamnabilă.
A vorbi (sau *a grăi*) *cu păcat* = a aduce învinuiri nedrepte, a greși, a se face vinovat spunând lucruri neadevărate.
Al păcatelor = al naibii, teribil, strașnic, cumplit, grozav.
Atâta păcat de ... (reg.) = o cantitate atât de mare, încât îți creează probleme și încurcături.
Ba pe păcatele! (reg.) = ba pe naiba! atât mai trebuie!
Ce e drept nu-i păcat = adevărul nu trebuie să supere, chiar dacă nu convine.
Ce păcat! = cât îmi pare de rău! e regretabil! ce pagubă!
Ce păcatul? (sau *ce păcatele?*) = ce naiba? ce dracu?
E (lucru) cu păcat = e interzis; e imoral.
(E) păcat (de Dumnezeu) [sau *(e) mai mare păcat(ul)*] = nu se cuvine, nu e drept, nu e bine.
Fără leac (sau *milă*) *de păcat* = fără scrupul, fără mustrare de cuget, fără conștiința că greșește.
Hoțul cu un păcat și păgubașul cu zece = cine bănuiește pe nedrept păcătuiește, chiar dacă el este cel păgubit.
Lasă-mă păcatelor mele (sau *lasă-l păcatelor lui* etc. ori *la păcatele!*) = lasă-mă (sau lasă-l etc.) în pace!
Mai știi păcatul! = cine ar putea ști? se prea poate!
Păcat că ... (sau *de ...)!* = îmi pare rău că... (sau de...); e regretabil că...
Păcate amărâte (sau *încrosniate*) (reg.) = exprimă compătimirea și regretul în legătură cu o nenorocire prin care trece cineva.
Păcatele mele! (sau *tale!*) = vai de mine! (sau de tine!), doamne ferește!
Păcatul intră râzând și iese plângând = greșeala e însoțită uneori de plăceri, dar urmările ei sunt neplăcute.
(Tot) păcatul își urmează (sau *își caută*) *vinovatul* = un vinovat nu scapă de urmările vinei sale.
(Vai de) păcatele mele (sau *tale, noastre* etc.) [sau *păcatele mele cele* (ori, reg., *ale*) *grele!*] = exclamație care exprimă supărarea, regretul, nemulțumirea sau neputința cuiva.

PĂDUCHE

A ieși ca păduchele (în frunte sau *înainte)*, se spune despre cel care vrea să iasă în evidență, care apare într-un moment nepotrivit, care supără.
Are păduchi în loc de bani = este complet lipsit de mijloace de trai, este foarte sărac.
Az, buche și-un păduche = nu știe carte.
Caută păduchi în capul altora = se preocupă de defectele altora, fără să-și vadă propriile defecte sau lipsuri.
Deșertul păduchilor (glumeț) = chelie.
Nu mi-i ciudă că trece păduche pe iarbă, dar mi-i ciudă că face cărare, se spune despre un lucru care e supărător nu atât pentru ceea ce reprezintă el, cât mai ales pentru marea lui frecvență.
Păduche leșinat (reg.) = a) se spune despre un om lacom, apucător; b) se spune despre un om slab, lihnit de foame.

PĂDURE

A căra lemne în pădure = a face un lucru inutil.
(A fi) butuc de pădure [sau *parcă ar fi născut* (ori *crescut*) *în pădure*], se spune despre un om a cărui comportare denotă lipsă de educație, de maniere alese.
A fura ca în (sau *într-o*) *pădure* (sau *a fura ca în pădurea Vlăsiei*) = a fura foarte mult și cu îndrăzneală, a fura ca în codru; a jefui, a prăda.
A nu vedea pădurea din cauza (sau *din pricina*) *copacilor* = a da o importanță exagerată amănuntelor în dauna ansamblului.
A vinde pielea ursului din pădure = a) a oferi, a promite un lucru pe care încă nu-l ai; b) a face planuri în legătură cu un lucru pe care încă nu-l ai.
Câmpul e cu ochi și pădurea cu urechi = toate ajung să se cunoască, toate ies la iveală.
Ciuhă, buhă, din pădure, se spune despre o femeie neîngrijită.
Din (sau *de la*) *pădure* = necioplit, necivilizat.
Foamea pe lup îl scoate afară din pădure = nevoia îl determină pe om să ia o anumită atitudine, să întreprindă ceva.
Nu e pădure fără uscături = în orice mulțime există și elemente negative.
Parcă ar fi născut (sau *crescut*) *în pădure*, se spune despre o persoană cu comportare urâtă, lipsită de educație, de maniere alese.
Pădurea de coada ei piere = răul pe care ți-l faci singur sau pe care ți-l face unul dintre ai tăi este mai mare decât cel pe care ți-l fac străinii.
Un copac nu face pădure = un amănunt singur nu dovedește nimic, nu poate duce la o concluzie.

PĂDUREȚ, -EAȚĂ

A alege ca în mere pădurețe = a nu avea de unde alege, a alege între mai multe lucruri deopotrivă de proaste.
A mânca și mere (sau *pere*) *pădurețe* = a) a fi foarte flămând; b) a accepta să facă orice.
A se sătura (de cineva, de ceva) ca de mere pădurețe (sau *acre*) = a-i fi cuiva lehamite (de cineva sau de ceva), a fi foarte plictisit (de cineva sau de ceva).

PĂGUBAȘ, -Ă

A fi (sau *a rămâne*) *păgubaș* = a pierde ceva, a fi (sau a rămâne) în pagubă; a păgubi.

A lăsa (pe cineva) păgubaș = a provoca (cuiva) o pierdere, o pagubă.

A se lăsa păgubaș (de cineva sau *de ceva)* = a renunța (la cineva sau la ceva).

Hoțul de păgubaș, se spune despre un păgubaș care, pe lângă pagubă mai are de suferit și alte neajunsuri.

PĂHĂREL

A bea un păhărel = a obișnui să bea băuturi alcoolice, (fam.) a trage la măsea.

PĂIUȚ

A pierdut păiuțul (reg.) = s-a încurcat rău.

PĂLĂI

A pălăi sămânța (reg.) = a vântura.

PĂLĂNGI

Fură de pălăngește (reg.) = fură mult și fără teamă, (fam.) fură de stinge, fură de zvântă.

PĂLĂRIE

A avea casa sub pălărie (reg.) = a fi foarte sărac.

A azvârli cu pălăria după lună (reg.) = a acționa necugetat.

A lovi (sau *a pocni, a plesni*) *(pe cineva) în pălărie* [sau *a turti (cuiva) pălăria*] (fam.) = **a)** a spune cuiva o vorbă înțepătoare; **b)** a da cuiva o veste neașteptată și neplăcută.

A purta pălăria (despre femei) = a dispune, a hotărî în cadrul familiei.

A umbla cu flori la pălărie (reg.) = a nu-i păsa de nimic, a nu-i fi frică de nimeni, a umbla fără nicio grijă.

Care pălăria mea? = care naiba?

Când pălăria mea? = când naiba?

Cum pălăria me mea? = cum naiba?

De unde pălăria mea? = de unde naiba?

Jos pălăria! (admirativ) = bravo!

Unde pălăria mea? = unde naiba?

PĂLIȘ, -Ă

A lua păliș (sau *în păliș*) *(pe cineva)* (reg.) = **a)** a-i vorbi cuiva răstit, a certa, a dojeni; **b)** a se uita chiorâș, neprietenos sau ironic la cineva.

A o lua păliș (sau *în păliș*) (reg.) = a o lua de-a dreptul, a o lua (în) piepti.

A se întinde (sau *a se da, a se lăsa*) *în pălișul soarelui* (reg.) = **a)** a se prăji la soare; **b)** (p. ext.) a lenevi, a se moleși.

A se uita păliș (la cineva) (reg.) = **a)** a se uita pe furiș, cu coada ochiului (la cineva); a se uita chiorâș, urât, neprietenos sau ironic (la cineva).

PĂLTINEL

A umbla de(-a) frunza păltinelului (reg.) = **a)** a umbla de colo până colo fără niciun rost, a hoinări; a fi haimana, a umbla (de) frunza frăsinelului.

PĂLUGĂ

A da pălugă (reg.) = a rostogoli o bârnă, un trunchi pe o rampă în sus, pentru încărcarea în vagoane.

PĂMĂTUF

Pământuf de negru = foarte negru, murdar.

PĂMÂNT

A alerga (sau *a fugi*) *cu burta la pământ* = a fugi în goana mare, cu cea mai mare iuțeală.

A așterne (sau *a culca, a da, a trânti*) *la pământ* (sau, rar, *pământului*) = **a)** a doborî, a dărâma; **b)** (p. ext.) a omorî (pe cineva).

A băga (pe cineva) (de viu) în pământ = a chinui sistematic pe cineva provocând moartea prematură a acestuia.

A băga (pe cineva) în pământ = **a)** a înmormânta; **b)** (adesea cu exagerare) a omorî (pe cineva); **c)** a intimida, a speria pe cineva.

A cădea la pământ (în fața cuiva) = **a)** a se prosterna, a îngenunchea cu fața la pământ; **b)** a se umili în fața cuiva.

A curma (sau *a alerga*) *pământul* = a colinda toată lumea.

A da la pământ = a nărui, a dărâma.

A da (sau *a răsturna* etc.) *pământul cu fundul* (sau *cu dosul, cu curul*) *în sus* (reg.) = **a)** a căuta, a scotoci peste tot pentru a găsi un lucru; **b)** a fi foarte harnic.

A dormi ca pământul = a dormi profund.

A duce la pământ = a face să eșueze, a duce la pieire, a duce de risipă.

A duce pământ din vale-deal = a face o muncă inutilă, a cără lemne în pădure.

A face (lut sau *tot o apă și un) pământ* (sau *una cu pământul*) [ori, rar, *a amesteca* (sau *a asemăna, a face asemenea*) *cu pământul*] = a distruge, a nimici ceva, a sfărâma, a prăpădi, a face praf.

A face (sau *a ține*) *umbră pământului (degeaba)* = **a)** a trăi degeaba; **b)** a nu fi bun de nimic.

A făgădui (sau *a cere, a căuta, a se ruga* ori *a jurui*) *cerul și pământul* = **a)** a făgădui, (a cere, a căuta mult sau totul; **b)** a făgădui, a cere, a căuta lucruri nerealizabile, imposibilul, marea cu sarea.

A fi cu picioarele pe pământ = a avea simțul realității, a fi realist.

(A fi) la pământ = **a)** (a fi) învins, nimicit; **b)** (a fi) distrus sufletește, deprimat.

A fi mut ca pământul = a nu spune o vorbă, a tăcea chitic.

A fi pe pământ = a trăi, a exista, a fi în viață.

A fi (sau *a se face*) *negru pământ* (sau *negru ca pământul*) = a fi foarte supărat, mâhnit sau mânios.

A fi (toți) o apă și un pământ (depr.) = a fi deopotrivă, la fel (de răi, de meschini etc.).

A fi urechea pământului = a fi foarte atent.

A frământa (sau *a pisa* etc.) *pământul* = a juca, a dansa cu pasiune.

A fugi mâncând pământul = a fugi foarte repede.
A-i crăpa (cuiva) pământul (undeva) (reg.) = a muri undeva.
A-i fi greu (și) pământului (cu cineva) (reg.), se spune despre un om rău, păcătos.
A-i fugi (cuiva) pământul de sub picioare = **a)** a-și pierde echilibrul din cauza unei proaste stări fizice sau din cauza unui pas greșit; **b)** a fi pe punctul de a pierde o anumită situație (materială, socială etc.).
A-i veni cuiva să intre în pământ, se spune când cineva se simte foarte rușinat și ar vrea să nu mai dea ochii cu oamenii.
A ieși (sau *a răsări, a se ivi, a apărea* etc.) *ca din pământ* (sau *din iarbă verde*) = a se ivi deodată, pe neașteptate, brusc.
A intra în pământ (de frică sau *de rușine)* = a avea un puternic sentiment de frică sau de rușine.
A lăsa totul (sau *toate*) *la* (sau *în*) *pământ* = a lăsa baltă, la voia întâmplării; a abandona.
A lua pământ (rar, despre avioane) = a atinge pământul cu roțile, la aterizare.
A mânca (sau *a pupa*) *pământul* (reg.) = a atinge pământul în treacăt, din zbor.
A mirosi a pământ (despre oameni) = a fi aproape de moarte.
A nu atinge pământul [sau *a nu se ști* ori *a nu se (mai) simți pe pământ*] *(de bucurie)* = a fi foarte fericit.
A nu avea nici cer, nici pământ = a nu avea niciun adăpost, a fi sărac.
A (nu) fi (cu picioarele) pe pământ = **a)** a (nu) avea simțul realității; **b)** (numai în construcții negative) a fi distant.
A nu-l mai încăpea (pe cineva) pământul = a fi mândru, încrezut.
A nu-l mai răbda (sau *ține pe cineva*) *pământul*, se zice (mai ales în imprecații) despre un om rău.
A nu-l mai ține (sau *a nu-l mai încăpea*) *nici pământul (de ...)* = a simți o emoție puternică.
A nu-l primi (pe cineva) (nici) pământul, se spune despre un om păcătos care moare.
A nu(-l) ști [sau *a nu(-l) afla, a nu(-l) auzi, a nu(-l) simți* etc.] *nici pământul* = a nu ști (sau a nu afla etc.) absolut nimeni despre cineva (sau ceva).
A nu mai călca pe pământ (sau *a nu mai atinge pământul) (de bucurie)* = **a)** a nu mai putea de bucurie; a fi foarte satisfăcut; **b)** a fi foarte mândru, foarte fudul.
A nu ști ca pământul = a nu ști deloc.
A nu ști (sau *a nu afla, a nu auzi*) *nici pământul* = a nu ști (sau a nu afla, a nu auzi nimeni).
A pune fața la pământ (reg.) = a muri.
A pune ochii (sau *privirea, nasul, capul*) *în pământ* = a avea o atitudine modestă, plecând privirea; a se rușina, a se sfii.
A pune (sau *a băga*) *(ceva) în pământ* = **a)** a însămânța; **b)** a planta; **c)** a răsădi.
A răsturna pământul într-o dungă (reg.) = a realiza lucruri extraordinare.
A ruga (pe cineva) cu cerul și pământul = a implora, a ruga pe cineva cu multă insistență.
A scoate (sau *a aduce*) *din pământ* (sau *din fundul pământului*) = a procura ceva foarte greu de obținut, cu orice preț.
A se crede (sau *a se socoti*) *buricul pământului* = a-și da multă importanță; a se supraestima, a se crede grozav.
A se duce la pământ = a face să eșueze.
A se face pământ la față [sau *a i se face fața ca pământul* ori, reg., *a-i ieși (cuiva) pământul în față* sau *a-i prinde (cuiva) fața pământ*] = a slăbi, a se gălbeji
A se înclina până la (sau *în*) *pământ* = a se înclina foarte adânc, cu o politețe exagerată.
A (se) jura cu cerul și cu pământul = a (se) jura cu multă convingere, invocând atât forțele de pe pământ cât și pe cele cerești.
A sta cu burta la pământ (reg.) = a trândăvi, a sta cu burta la soare.
A(-și) uita ca pământul = a nu-și aminti deloc, a uita cu desăvârșire.
A șterge (sau *a stinge, a face să piară*) *de pe fața pământului* [sau *a (se) face una cu pământul* ori *o apă și un pământ*] = **a)** a (se) distruge, a (se) nimici; **b)** a ucide.
A tăcea (sau *a fi mut*) *ca pământul* = a nu spune niciun cuvânt, a fi foarte tăcut.
A trăi ca în pământul făgăduinței = a huzuri, a trăi bine, în belșug, a trăi ca în sânul lui Avram.
A veni (sau *a se duce*) *cu pământul* (reg.) = a veni (sau a se duce) în număr mare, cu tot neamul.
Ca de la cer la pământ (sau, rar, *cât cerul de pământ* ori *ca între cer și pământ*), se spune pentru a arăta marea deosebire dintre două ființe, două lucruri, două fenomene.
Ca pământul făgăduinței (în legătură cu verbele „a fi", „a trăi", rar „a se afla") = foarte bine, fericit.
Când s-or roade furnicile pământului (reg.) = niciodată.
Cât (e) lumea (sau, rar, *Prutul și pământul* = **a)** totdeauna, veșnic; **b)** (în construcții negative) niciodată.
Ce pământ? (reg.) = ce Dumnezeu? ce naiba?
Cu inima ca pământul = foarte supărat.
Cu inima pe pământ (reg.) = foarte trist, amărât.
Cu o falcă în cer (și) cu una în pământ = cu mare mânie, cu mare supărare.
Cum te (îl, vă etc.) *rabdă pământul?* (imperativ retoric) = exprimă indignarea față de lipsa de omenie a cuiva.
De când (e lumea și) pământul (sau *cât e lumea și pământul*) = **a)** (de) totdeauna; **b)** în construcții negative) niciodată.

De stinge (sau *zvântă*, rar, *sfârșește* etc.) *pământul* = foarte mult, peste măsură, exagerat.

Din pământ, din iarbă verde (sau *din fundul pământului*) = cu orice preț, cu orice efort, neapărat.

Doarme și pământul sub om (rar) = e liniște, tăcere desăvârșită, domnește calmul.

E a pământ, se spune atunci când ceva prevestește moartea.

Geme pământul (de lume, de oameni etc.) = e mare aglomerație, e plin locul (de lume, de oameni etc.).

Geme pământul sub cineva (rar), se spune despre cei care se vaită și gem întruna.

Îi e greu și pământului cu el, se spune despre un nemernic, despre un ticălos.

Înghiți-te-ar pământul! (sau *mânca-te-ar pământul!*) (în imprecații) = de-ai muri!

La pământ = **a)** nimicit, risipit, zdrobit; (despre oameni) distrus sufletește, într-o situație disperată.

La (sau *de la, din, până la*) *capătul* (sau *marginea, marginile*, pop., *toarta*, rar, *capetele*) *pământului* (sau *peste pământ*) = (de) foarte departe.

Mânia pământului = îngrozitor, înfiorător; peste măsură, extraordinar.

Mingea a mâncat pământ (sport), se spune când mingea a depășit linia de marcație reglementară.

Nu e peste pământ = nu e departe (de aici).

Nu-l încape pământul, se spune despre o persoană lacomă, îngâmfată sau foarte fericită.

Nu se dărâmă pământul (sau *se dărâmă pământul?*), se spune când cineva se arată foarte îngrijorat sau zorit (în mod nejustificat) de ceva.

Nu se știe ca pământul = nu se știe deloc, nimic.

Ori caftan până-n pământ, ori șireangul de gât, se zice când cineva vrea să parvină prin orice mijloc, cu orice preț.

Parcă l-a înghițit pământul (sau *a intrat în pământ*) = a dispărut, s-a făcut nevăzut.

Pământe, răsufli? (reg.), se zice cuiva tăcut, care nu scoate o vorbă.

Până-n pământ = până la moarte, până în ultima clipă a vieții.

Pe fața pământului = în lume, pe pământ.

Plânge de udă pământul = plânge mult.

Plânge și pământul sub el (sau *sub ea*) = se spune despre o persoană foarte supărată, amărâtă.

Pocitania pământului = persoană urâtă foc, respingătoare.

Prăpădul (sau *prăpădenia*) *pământului* = extrem de mult; nemaipomenit, grozav.

Sărac (sau *calic*) *lipit pământului* = foarte sărac.

Taci, astupați-ar pământul gura (în superstiții) = de-ai muri.

Trage a pământ = se spune despre cineva care este aproape de moarte, cu un picior în groapă.

Urechea pământului = persoană care știe tot ce se petrece, tot ce se spune, tot ce se vorbește.

Vechi ca pământul = foarte vechi.

PĂNURĂ

[A (tot) fi] de-o pănură (cu cineva) (reg.) = (a fi) de același fel, deopotrivă cu cineva.

PĂPA

A păpa bătaie = **a)** a mânca bătaie; **b)** (p. ext.) a suferi alte pedepse; **c)** a fi învins.

PĂPUȘĂ

A fi păpușa cuiva = **a)** a fi condus, dirijat de cineva, a fi la discreția cuiva; **b)** a fi lipsit de voință, de personalitate; a putea fi manipulat cu ușurință.

A juca păpușile (pop.) = **a)** a da un spectacol, o reprezentație cu păpuși; **b)** (fig.) a spune minciuni, a înșela pe cineva.

A sta de păpușa (unui lucru) = a ști rostul unui lucru; a fi complice într-o afacere necinstită.

A ști de păpușă (unui lucru) = **a)** a ști de rostul unui lucru; **b)** a fi complice cuiva într-o afacere necinstită.

La spate păpușă, la față mătușă, se spune când o femeie care, deși mai în vârstă, are un trup bine conservat și din spate pare mai tânără.

PĂPUȘOI

A da (sau *a lovi, a bate*) *ca în* (sau *la*) *păpușoi* = a bate tare; a lovi, a izbi cu putere.

A-i lua (cuiva) păpușoiul de pe foc = **a)** a-i răsturna cuiva planurile, a-i juca (cuiva) o festă, a-i lua (cuiva) porumbul de pe foc; **b)** a lovi cu putere.

A o lăsa moartă în păpușoi = a nu se mai interesa sau ocupa de ceva; a o lăsa baltă.

A scăpa boii în păpușoi = a-și pierde autoritatea sau controlul asupra cuiva.

A se face mort în păpușoi (sau *a face pe mortul în păpușoi*) (fam.) = a se face că nu știe nimic; a face pe nevinovatul.

A tăcea ca mortul în păpușoi (sau *în cucuruz*) = a nu scoate o vorbă, mai ales când te simți vinovat, pentru a nu fi descoperit.

PĂR

A atârna de un fir de păr = **a)** a depinde de o nimica toată; **b)** a avea o poziție nesigură, șubredă, precară.

A avea păr pe limbă = a fi prost, a fi lipsit de educație, necioplit.

A căuta peri în palmă = a nu face nimic; a pierde vremea.

A despica (sau *a tăia*) *părul* (sau *firul de păr*) *în patru* (ori *în șapte* etc.) = a cerceta ceva cu minuțiozitate exagerată, mai mult decât este necesar.

A-i ieși (cuiva) peri albi = a îmbătrâni din cauza prea multor necazuri; a fi hărțuit și tracasat de ceva.

A-i ieși (sau *a-i trece*) *(cuiva) părul prin căciulă* = a face eforturi deosebite, trecând peste multe greutăți;

a ajunge la limita răbdării (fiind silit să suporte multe neajunsuri).

A-i lua (cuiva) părul foc = a intra în mari încurcături sau primejdii, a da de belea.

A-i scoate (cuiva) peri albi = **a)** a pricinui (cuiva) multe necazuri; **b)** a sâcâi, a agasa (pe cineva).

A i se ridica (sau *a i se sui*) *(tot) părul (în cap* sau *în vârful capului)* [sau *a i se face* (ori *a i se ridica* etc.) *părul măciucă* (sau *vâlvoi*, reg. *puică*) *(pe cap* sau *în vârful capului)* ori *a i se zbârli* (sau, reg. *a i se arici, a i se înspica tot) părul (în cap)*] = a se înspăimânta, a se îngrozi, a-i fi foarte frică.

A i se ține (sau *a-i atârna, a-i sta*) *cuiva viața într-un fir de păr* = a fi în mare pericol, a se găsi în pericol de moarte.

A întoarce părul pe dos (reg.) = a se supăra, a se mânia.

A scoate (cuiva) peri albi = **a)** a pricinui cuiva multe necazuri și supărări; **b)** a sâcâi pe cineva, a agasa, a plictisi.

A se da (sau *a se lăsa*) *după păr* (reg.) = **a)** a se da după cum cere împrejurarea; **b)** a se acomoda, a se conforma.

A se lua cu mâinile (ori, rar, *a se* smulge) *de păr* [sau *a-și smulge părul* (sau *perii*) *(din cap)*], se spune când cineva este cuprins de disperare.

A se lua (sau *a se prinde*) *de păr cu cineva* = a se certa foarte tare, a se încăiera cu cineva, a se lua la bătaie.

A se ține în păr (reg.) = a arăta bine, a se menține tânăr, sănătos.

A-și da părul pe mâna altuia (sau *a fi cu părul în mâna altuia*) (pop.) = a-și încredința soarta cuiva, a fi la discreția cuiva.

A ține (sau *a apuca*) *pe cineva de păr* (reg.) = **a)** a avea influență asupra cuiva; **b)** a depinde cu totul de cineva.

Are peri de lup = este un om rău, hain de inimă.

Când mi-o crește păr în palmă = niciodată.

Cât păr (sau *câți peri*) *în palmă* (sau *pe broască*) = nimic; deloc.

Cât s-ar (ori *ai*) *rupe un păr (din cap)* (înv. și pop.) = foarte puțin.

Cu mari peri (reg.) = cu deosebit efort, cu mare greutate.

Cu păr pe limbă (reg.) = **a)** lipsit de educație, necioplit; **b)** prost.

Cu toți (sau *toții*) *în păr* = absolut toți, fără să lipsească vreunul.

Din (sau *de-a*) *fir în* (ori *a*) *păr* (sau, reg., *până într-un păr*) = de la un capăt la altul și cu lux de amănunte; în întregime, în amănunt.

În doi peri = **a)** între două stări, între două situații; **b)** (despre vorbe, răspunsuri) cu două înțelesuri, echivoc, evaziv.

Lupul își schimbă părul, dar năravul ba, se zice despre un om rău care, deși pare a se fi îndreptat, nu își schimbă niciodată firea.

N-am păr în cap (sau *în barbă*) (sau *cât păr în cap, ca părul din cap*) = în număr foarte mare; foarte mult.

(Nici) un păr (mai mult) (sau *nici cât un fir de păr*) = (nici) oricât de puțin, deloc, nimic.

Păr de câine (fam.) = om de nimic, secătură, șarlatan, pezevenchi.

Păr pe (sau *în*) *păr*, se spune pentru a arăta că se face un schimb între lucruri echivalente sau în proporții egale.

Părul purcelei = capacul lăzii.

Pe păr (sau *pe părul calului*) (despre călărit) = fără șa, pe deșelate.

Tras de păr, se spune despre o concluzie, o afirmație etc. forțată sau exagerată, care denaturează adevărul, despre un lucru nefiresc, silit.

PĂRĂLEȘTE

A face (ceva) părălește (reg) = a socoti, a echivala în bani.

PĂRĂLUȚĂ

A face părăluțe (reg.) = a agonisi avere cu încetul.

PĂRĂSI

A-l părăsi (pe cineva) puterile = a pierde din vigoare, a se simți slăbit.

A părăsi lumea = a muri.

A părăsi patul = a se scula din pat după o boală lungă; (p. ext.) a se însănătoși.

A părăsi ulița (reg.) = a nu mai bate drumurile.

PĂRĂTURĂ

Părătură de bine (reg.) = bună dispoziție, bucurie, fericire.

PĂRÂNGĂ

A căra (sau *a duce* ori *a purta*) *în părângă* (reg.) = **a)** a căra pe umerii a două persoane, cu ajutorul unei părângi; **b)** (despre o persoană) a căra cu greutatea dispusă în mod egal pe piept și pe spate.

A se pune în părângă cu cineva = **a)** a se împotrivi cuiva; **b)** a-și măsura forțele cu cineva.

Legat în parângă (reg.) = joc în care un copil este purtat de alți doi pe umeri cu ajutorul unei prăjini.

PĂREA

A-i părea (cuiva) bine = a se bucura de cineva (sau de ceva), a fi impresionat în mod plăcut de cineva (sau de ceva).

A-i părea (cuiva) rău [sau, fam., glumeț, *a-i părea (cu) regret*] = a regreta.

A-i părea rău pe cineva (reg.) = a avea necaz, a-i fi ciudă (pe cineva).

A-i (sau *a i se*) *părea cu rușine* (sau, rar, *rușinare*) (înv. și reg.) = a se jena, a se rușina.

A-l părea rău pe cineva (reg.) = a avea necaz; a-i fi ciudă (pe cineva).

Pe cât (se) pare (sau, înv., rar, *de câte să par*) = pe cât se vede, pe cât se înțelege.

PĂRERE

A fi de aceeași părere (cu cineva) [sau *a fi de* (ori, reg., *la*) *părerea cuiva*] = a fi de acord (cu cineva), a fi de aceeași opinie..

A fi de altă părere = a) a crede altceva; b) a considera altfel un anumit lucru; c) a nu fi de acord.

A fi de părere = a crede, a socoti, a considera.

A(-și) da cu părerea (ori *câte o părere*) = a opina; a crede, a considera, a aprecia.

A-și ieși din păreri (reg.) = a se lămuri, a se convinge, a se lumina.

Câte capete, atâtea păreri = fiecare gândește în felul său.

Într-o părere = a) într-o doară, la întâmplare; b) într-un mod neserios

O părere de ... = o cantitate infimă de..., o urmă de...

Părere de bine (sau, înv. și reg., *părere bună*, (înv.) *bună părere*) = sentiment de satisfacție, de mulțumire, de bucurie; (p. ext.) ceea ce provoacă satisfacție, mulțumire, bucurie.

Părere de rău (sau, înv., *părere rea, părere rău*) = sentiment de regret, de căință, de remușcare, de supărare, de ciudă, de necaz.

PĂRINTE

De când te-au făcut doi părinți (reg.) = niciodată.

Sărac de părinți = orfan.

Ultimul la părinți (reg. și fam.) = ultima rezervă de bani, ultimul ban.

PĂROS, -OASĂ

A spune moși păroși = a spune lucruri fanteziste.

PĂS

A avea păs pe cineva (reg.) = a fi supărat, a avea ciudă pe cineva.

A nu avea păs de ... = a nu se sinchisi..., a nu-i păsa...

PĂSA

Pas, Burdele, la surcele = a pune pe alții să facă o treabă a cărei îndeplinire ne privește.

PĂSAT

A face (pe cineva) păsat = a nimici, a zdrobi, a face (pe cineva) pilaf.

A fi lapte cu păsat (sau *a fi păsat dulce*) = a fi lucru bun și plăcut (de mare folos pentru cineva).

A-i cădea păsat în gură = a-i veni cuiva ceva de-a gata, fără muncă și cam pe neașteptate.

A-i curge (sau *a-i cădea, a-i pica* etc.) *(cuiva) lapte* (sau *miere*) *în păsat* = a) a-i merge (cuiva) bine; b) a izbuti în toate.

A vărsa laptele în păsatul cuiva = a face un bine cuiva, a-l ajuta.

PĂSĂREA, -ICĂ

A avea (o) păsărică (sau *păsărele*) *la cap* (sau, rar, *sub pălărie*) = a) a fi nebun, a fi trăsnit; b) a avea idei ciudate, bizare, excentrice.

PĂSĂREȘTE

A învăța păsărește = a învăța pe dinafară fără a înțelege.

A vorbi (sau *a zice, a grăi* etc.) *păsărește* (sau *pe păsărește*) = a) a vorbi într-o limbă care nu se poate înțelege; b) a vorbi în argou sau în jargon, a spune ceva fără înțeles.

PĂSCĂLIE

A-și pierde păscălia (sau *păscăliile*) = a încurca socotelile, a se zăpăci.

PĂSTORI

L-am păstorit eu! = a) îl cunosc bine! b) știu la ce te poți aștepta de la el!

PĂSTRA

A păstra amintirea (cuiva sau *a ceva)* sau *a păstra (pe cineva* sau *ceva) în amintire* (sau *în inimă, în minte, în suflet*) = a) a nu uita niciodată (pe cineva sau ceva), a-și aminti fără încetare (de cineva sau de ceva); b) a oglindi, a reflecta (ceva din trecut).

A păstra în viață = a lăsa să trăiască, a cruța.

A păstra tăcere(a) = a tăcea; a nu se destăinui.

A-și păstra cumpătul (sau *calmul, sângele rece*) = a rămâne calm, a nu se enerva.

PĂSTRĂV

Doar n-am mâncat păstrăvi (rar) = n-am înnebunit.

PĂSTRUGĂ

A vorbi cegă și păstrugă (reg.) = a vorbi fleacuri, nimicuri.

PĂȘI

A păși pe cineva din urmă (înv.) = a urma foarte de aproape pe cineva, a merge imediat după cineva; a se lua după cineva, a urmări.

PĂTRAT, -Ă

Cap pătrat (fam.) = om mărginit, prost, cu vederi înguste.

PĂTRUNDE

A pătrunde (pe cineva) cu privirea = a privi foarte atent pe cineva, cu intenția de a-i ghici gândurile, intențiile.

PĂTRUNJEL

Vinde pătrunjel, se spune despre fetele care, nefiind invitate la dans, sunt nevoite să stea și să privească.

PĂTUL

A face pătul (reg.) = a sta la pândă, a se aține.

PĂTULI

Cum mai pătulești? (Trans.) = cum o mai duci?

PĂTURĂ

A lua cu pătură (pe cineva) (reg.) = a) a certa pe cineva rău, a lua la rost; b) a goni.

PĂȚI

A fi pățit multe = a fi trecut prin multe necazuri, a avea experiență.

A o păți (bună) = a avea neplăceri, a intra într-un bucluc, într-o încurcătură (mare); a da peste o belea.

A o păţi cu cineva = a întâlni pe cineva care îţi produce (mari) neplăceri, încurcături, a-şi găsi beleaua cu cineva.

Ce-ai păţit? (fam.) = ce ţi s-a întâmplat de faci aşa ceva? ce te-a găsit? ce ţi-a venit?

PĂŢIT, -Ă

(A fi) Stan păţitul = (a fi) om cu experienţa vieţii, încercat.

Din păţite = din (proprie) experienţă, trecând peste multe încercări.

PĂUN

A fi mândru ca un păun = a fi îngâmfat, înfumurat; a se mândri, a se îngâmfa.

A se îmbrăca cu (sau *în*) *pene de păun* = a se lăuda cu meritele altuia, a se împăuna.

A se îmbrăca (sau *a se împodobi*) *ca un păun* (fig.) = a se lăuda cu meritele altora, a se împăuna.

A se umfla în pene ca păunul = a fi fudul, îngâmfat.

PĂZEALĂ

A-i fi cuiva păzeală (reg.) = a fi grăbit.

PĂZI

A lua (pe cineva) la trei păzeşte (fam.) = a lua la zor, a mustra (pe cineva); a lua (pe cineva) la trei parale, a certa (pe cineva).

A o lua la trei păzeşte (fam.) = a fugi, a o lua la fugă, a o şterge.

A păzi ca lumina ochilor (sau *ca ochii din cap*) = a păstra cu multă grijă, cu sfinţenie (ca pe un lucru sfânt).

A păzi drumul (sau *drumurile*) = a umbla haimana.

A păzi (sau *a ţine*) *calea* (sau *drumul* ori, reg., *pala*) *cuiva* = **a)** a aştepta trecerea cuiva pentru a i se adresa, pentru a-l ataca, pentru a-l prinde etc.; **b)** a ieşi în calea cuiva; **c)** (reg.) a avea necaz pe cineva, a-i purta pică.

A păzi vreme (înv.) = a aştepta momentul prielnic pentru a acţiona.

A-şi păzi calea (sau *drumul*) = a-şi vedea de drum; a nu se lăsa ispitit de alte interese.

A-şi păzi cojocul (sau *pielea*) = **a)** a se feri de bătaie; **b)** a se feri (din prudenţă, de frică) să facă ceva.

A-şi păzi gura (sau *limba*) = **a)** a tăcea sau a vorbi cu prudenţă; **b)** a nu spune ce nu trebuie; **c)** (înv.) a-şi măsura cuvintele; **d)** a tăcea.

A-şi păzi treaba = **a)** a-şi vedea de treabă; **b)** a fi prudent, rezervat.

Ce păzeşti (aici)? (fam.; cu nuanţă de mustrare sau de reproş) = **a)** ce urmăreşti? **b)** ce faci? **c)** ce-ţi pierzi timpul? **d)** ce ai de gând?

De-ar şti omul ce-ar păţi dinainte s-ar păzi = de-ar şti omul primejdia care îl aşteaptă, s-ar feri dinainte de ea.

Doamne păzeşte (şi apără) [sau *păzească Dumnezeu* ori *păzit-a sfântul!*] = **a)** Doamne fereşte! vai de mine!; **b)** nicidecum, cu niciun preţ, deloc; **c)** vai de mine!

Frica păzeşte pepenii, se spune despre cineva care se abţine de la o faptă rea numai de frică.

Păzea! = fereşte-te! dă-te la o parte!

Să te păzeşti, Pârleo! (fam.) = bagă de seamă! ţine-te bine!

PÂINE

(A avea) o bucată (sau *un codru*) *de pâine* = **a)** a avea un minim de hrană pentru existenţă; **b)** a avea resurse modeste de trai.

A avea (sau *a ţine*, *a fi cu*) *pâinea şi cuţitul (în mână)* (sau *a pune mâna pe pâine şi pe cuţit*) = **a)** a avea la îndemână toată puterea, toate mijloacele, toate posibilităţile pentru a realiza ceva; **b)** a fi stăpân pe situaţie.

A câştiga o bucată de pâine = a dobândi prin muncă minimul de existenţă.

(A fi) bun ca pâinea (sau *ca o pâine caldă* ori *ca pâinea cea de grâu* sau *pâinea lui Dumnezeu* ori, rar, *o pâine de om*, sau *ca pâinea cea bună*) = (a fi) om foarte bun, blând, darnic.

A fi în pâine (sau *a mânca o pâine*) = a avea o slujbă.

A ieşi înaintea cuiva [sau *a întâmpina (pe cineva)*] *cu pâine şi sare* = a întâmpina (pe cineva) cu deosebită cinste.

A împărţi pâinea cu cineva = a trăi împreună.

A lua (cuiva) pâinea de la gură = a lăsa pe cineva fără mijloace de trai, a lua (cuiva) toate posibilităţile de existenţă.

A mânca o pâine albă = a o duce bine, a avea o situaţie materială bună.

A mânca pâine cu sos de limbă (glumeţ) = a mânca pâine goală.

A mânca pâine şi sare (pe un sau *dintr-un talger) cu cineva* (sau *împreună*) (sau *a mânca toţi o pâine şi o sare*) = a trăi împreună cu cineva, a împărţi cu cineva binele şi răul.

A mânca pâinea (sau *pita*) *cuiva* = **a)** a fi în slujba cuiva; **b)** a trăi din mila cuiva.

A mânca pâinea degeaba = a se întreţine de pe urma cuiva, fără a-i aduce vreun folos.

A mânca pâinea şi sarea cuiva = a se hrăni la masa cuiva; a se bucura de ospitalitatea cuiva.

A nu gusta nici sare cu pâine = a fi foarte zgârcit.

A pune (sau *a băga*) *în pâine (pe cineva)* = **a)** a face cuiva rost de o slujbă; a angaja pe cineva; **b)** (ir.) a crea (cuiva) un neajuns, a face (cuiva) o neplăcere.

A scoate (sau *a da afară*) *din pâine* = a da pe cineva afară din serviciu, a concedia.

A-şi pierde pâinea = a-şi pierde slujba, a fi concediat.

A-şi scoate pâinea = a-şi câştiga existenţa, a dobândi cele necesare traiului.

A trăi cu pâine și apă = a trăi în sărăcie.

A umbla cu pâinea după cineva = a căuta să ajute pe cineva împotriva voinței lui.

Bun ca pâinea (caldă) = foarte bun, cumsecade, milos.

la cu pâine, neamule (înv.), expresie folosită de negustori care fac reclamă pentru produsele pe care le comercializează.

O bucată (sau *un codru*) *de pâine* (sau *pâinea zilnică* ori *pâinea cea de toate zilele*) = mijloace de existență.

Se caută (sau *se vinde*) *ca pâinea (cea) caldă*, se spune despre o marfă foarte căutată și care se vinde foarte ușor, foarte repede.

PĂINIȘOARĂ

A face păinișoare (reg.) = a face cercuțe pe suprafața apei, aruncând pietricele plate.

PÂLNIE

A face (burta bute și) gura pâlnie = a) a bea mult; b) a se îmbăta.

A-și face (sau *a-și duce*) *palmele pâlnie (la gură* sau *la ureche)* = a-și așeza mâinile ca o pâlnie în dreptul gurii sau al urechii pentru a fi auzit sau a auzi mai bine.

PÂNDAR

A se băga pândar la cimitir (rar) = a muri.

PÂNDI

A-i pândi (cuiva) calea (sau *drumul*) = a ține (cuiva) drumul sau calea.

A-i pândi (cuiva) zilele = a aștepta momentul prielnic pentru a-i face cuiva un rău, pentru a-l omorî.

A pândi cu urechea = a trage cu urechea.

A pândi vreme (cu prilej) (reg.) = a aștepta ocazia favorabilă.

PÂNGĂRI

A pângări așternutul cuiva = a înșela în căsnicie, a avea relații de dragoste nepermise cu cineva.

PÂNTECE

A cădea pântece (înv. și reg.) = a cădea la pământ pe toată întinderea corpului; a cădea brusc, a cădea lat.

A face (gâtul leică și) pântecele balercă (reg.) = a fi bețiv.

A fi cu pântecele (sau *cu burta*) *la gură* (despre femei) = a fi însărcinată.

A-i face (cuiva) pântecele cobză (sau *coastele pântece*) (pop.) = a bate pe cineva foarte tare.

A lua (sau *a avea, a purta*) *în pântece* (ori *a fi cu ciolane în pântece*) (înv. și reg.) = a rămâne sau a fi însărcinată.

A pune lume în pântece (rar) = (a mânca sau) a bea cu lăcomie.

A se închina pântecelui = a fi foarte lacom, a trăi numai pentru mâncare.

A ști (sau *a-i păsa* etc.) *de (cele) ale pântecelui* = a fi foarte interesat numai (de hrană sau) de asigurarea celor necesare vieții.

A trăi (sau *a fi, a se simți*) *ca în pântecele mamei* (sau *maicii*) = a trăi bine, în belșug, a se simți foarte bine și în siguranță.

(Cele) ale pântecelui = probleme legate de hrană, de asigurarea celor necesare vieții.

Cu pântecele (sau *cu burta*) *la gură* (despre femei) = cu o sarcină înaintată, vizibilă.

Cu pântecele lipit de coaste (sau *de spate*), se spune despre un om foarte flămând sau foarte slab.

(Încă) din pântecele mamei = înainte de a se naște.

Parcă are oase în pântece (sau în *burtă*) (fam.), se spune despre cineva care se apleacă foarte greu.

PÂNZĂ

A curge pânză (despre ploaie, ape) = a curge fără întrerupere (și în mare cantitate).

A da pânza pe fuioare (reg.) = a schimba un lucru bun pe altul mai prost.

A da pe pânză de groasă (reg.) = a vinde ceva repede și pe un preț de nimic.

A fi pânză (reg.; despre două sau mai multe persoane) = a fi extrem de uniți, a fi într-un gând.

A fi tot de pânza cuiva (reg.) = a avea aceleași vederi cu cineva.

A (i) se încurca cuiva pânza (rar) = a nu-i reuși planurile făcute.

A i se ridica (sau *a-i cădea, a i se lua cuiva*) *o pânză* (sau, rar, *pânzele*) *de pe ochi* = a începe să înțeleagă limpede lucrurile, a înceta să mai privească eronat un anumit lucru, o anumită situație; a i se deschide ochii.

A întinde pânzele = a) a desface pânzele pe un vas; b) (fig.) a iniția o acțiune, a întreprinde ceva.

A prinde (sau *a lega*) *gura pânzei* = a) a se face noduri la capetele urzelii după terminarea țesutului; b) a scăpa de greutăți, a o duce mai bine.

A se înălbi pânza (înv. și reg.) = a se face ziuă.

A țese pânzele (rar) = a face intrigi, a complota.

A urmări până în pânzele albe = a hăitui, a încolți.

A veni pânză (reg.) = a veni drept, întins, a veni ață.

A zări ca printr-o pânză = a nu vedea limpede, a desluși cu greu; a vedea ca prin sită.

Parcă i-a luat pânza de pe obraz (sau *de pe ochi, de pe față*), se spune despre cineva foarte palid sau foarte slab.

Până în pânzele albe = a) fără încetare, fără oprire; la infinit.

Ține-te (sau *să te ții*) *pânză (să nu te rupi)*, se spune pentru a arăta că este vorba despre o acțiune grea și de durată, de un lucru care se desfășoară cu mare intensitate și care, pentru a fi rezolvat, cere curaj, răbdare etc.

PÂNZUI

A i se pânzui ochii (reg.) = a i se împânzi privirea, a nu mai vedea bine, clar.

PÂRĂ

A avea pâră (cu cineva) (sau *a se băga în pâri*) (pop.) = a se judeca (cu cineva).

A face (o) pâră (asupra cuiva) [sau *a da în* (ori *la*) *pâră (pe cineva)* ori *a pune pâră (pe cineva)* sau *a băga pâră (după cineva)*] (înv. și pop.) = a da în judecată pe cineva.

PÂRÂI

Îi pârâie fălcile, se spune despre cineva care cască cu zgomot, deschizând la maximum gura.

Merge (sau *fuge*) *de-i pârâie* (sau *sfârâie*) *călcâiele*, se spune despre cineva care merge sau fuge foarte repede.

PÂRÂȘEȘTE

A sta (cuiva) pârâșește (înv. și pop.) = a sta cuiva împotrivă ca pârâș, a se împotrivi.

PÂRCI

A da (cuiva) pârciul babei) (pop.) = a îmbrânci pe cineva, a da brânci.

A umbla pârci (reg.; despre copii) = a umbla de-a buș-lea.

PÂRGĂ

A aduce (pe cineva sau *ceva) pârgă* (înv.) = a aduce pe cineva sau ceva ca prinos, ca ofrandă.

A da în pârgă (sau *în pârg*) = a începe să se coacă, să se pârguiască.

(A fi) în pârgă = (a fi) pe cale de coacere, (a fi) în timpul coacerii.

PÂRJOALĂ

A-i șterge (cuiva) pârjoala de pe foc = a) a priva pe cineva de un lucru dorit; b) a-i lua cuiva orice posibilitate de a realiza ceva.

PÂRJOL

A da (sau, înv., *a lăsa, a slobozi*) *pârjol* = a da foc, a distruge (prin foc); a incendia.

A face pârjol (pop. și fam.) = a nimici, a distruge (prin foc), a face prăpăd, a prăpădi.

A i se aprinde (cuiva) pârjol înaintea ochilor (sau, reg., *a se face foc și pârjol*) = a se înfuria foarte tare, a-și ieși din fire; a se face foc și pară.

A lua pârjol (reg.) = a se aprinde.

A plânge cu foc și pârjol (reg.) = a plânge cu disperare, cu hohote.

A purta fierul și pârjolul (înv.) = a distruge cu forța armată.

Pârjol și foc (sau *foc și pârjol*) = nenorocire mare; dezastru.

PÂRLEA

A se duce pârlii = a) a pleca departe fără gând sau posibilitate de întoarcere; b) a pleca încotro îl duc pașii, în lumea largă; c) a dispărea fără urmă.

Întinde-o (la drum) (sau *tunde-o*), *pârleo!* = pleacă repede și imediat! ia-o din-loc! tule-o!

Ține-te (sau *tunde-o, întinde-o*) *pârleo!* (sau *să te cam mai duci pârlea!* ori *du-te pârlii!*) = aleargă cât poți de tare (ca să n-o pățești); pleacă! să nu te mai văd!

PÂRLEALĂ

A-și scoate pârleala (fam.) = a) a-și găsi o compensație; b) a se despăgubi (de o pagubă materială, de o osteneală etc.).

PÂRLI

A o pârli la (sau *de*) *fugă* (reg.) = a fugi repede; a o lua la sănătoasa, a o lua la fugă.

PÂRLITURĂ

A da (pe cineva) pe (sau *prin*) *pârlitură* = a) a necăji (pe cineva), a face (cuiva) zile fripte; b) a ironiza, a lua în râs.

PÂRLU, -Ă

A-i cădea mârlă pe pârlă (reg.) = a se îndrăgosti de cineva, a-i cădea cu tronc.

PÂRPĂLEALĂ

A-i trage (sau *a-i da*) *o pârpăleală (bună)* (reg.) = a acționa cu mare grabă.

PÂRPĂLI

A se perpeli de ceasul morții = a depune eforturi disperate pentru a realiza ceva.

A se perpeli de râs = a) a râde cu mare poftă; b) a se tăvăli sau a se prăpădi de râs.

PÂRPOR, -Ă

A trece prin (sau *printr-o*) *pârporă* (reg.) = a trece prin împrejurări grele, prin emoții.

Își dă (sau *își face*) *pârporul* (înv.), se zice despre cineva care este foarte schimbător.

PÂRTIE

A deschide (sau *a rupe, a croi, a tăia* etc.) *pârtie* = a) a face ceva pentru prima dată (luptând cu dificultățile); b) (fig.) a-și croi singur drumul în viață.

A-i da (cuiva) în pârtie (reg.) = a) a descoperi însușirile, intențiile sau faptele tainice ale cuiva; b) a identifica pe cineva.

A-și da în pârtie (reg.) = a) a deveni om de treabă; b) a se da pe brazdă.

Pârtie! exclamație a schiorilor de a li se lăsa cale liberă.

PÂRȚ

A umbla hârța-pârța (mai ales despre tineri) = a pierde vremea, a umbla creanga.

Hârț-pârț (Munt.), se spune când cineva spune o prostie sau face o gafă.

PÂRȚAG

A-l apuca pe cineva pârțagul (pop.) = a-i sări cuiva țandăra, a se mânia, a se înfuria.

PÂS

A nu zice (nici) pâs = a nu spune nimic.

PÂSLĂ

Obraz de pâslă, se spune despre o persoană lipsită de rușine, îndrăzneață sau mincinoasă; obraz de toval.

PE

A rămâne (sau *a fi*) *pe a cuiva* (pop.) = a rămâne (sau a fi) pe voia cuiva, a se face cum dorește (cineva).

Ca pe el (sau *pe ea* etc.) = **a)** de-a binelea, de tot, cum se cade, cum trebuie; **b)** foarte tare, zdravăn.

Dacă-i pe aceea ... (pop.) = dacă-i așa..., dacă așa stau lucrurile...

Pe acasă = **a)** undeva în preajma sau în apropierea casei; **b)** în interiorul casei, la casa unde locuiește cineva sau în sânul familiei sale.

Pe atât(a) (sau *p-atâta*) = în această măsură, într-atâta, cu atâta, la atâta.

Pe lume = în cuprinsul lumii; pretutindeni; în diverse puncte ale globului.

Unul pe altul (sau *una pe alta, unii pe alții, unele pe altele*) = reciproc, între ei (sau între ele).

PECETE

A pune sub peceți = **a)** a sigila, a închide; **b)** (p. ext.) a interzice.

Închis (sau *ferecat*) *cu șapte peceți* = **a)** cu neputință de aflat; **b)** de nepătruns; interzis, oprit.

PECETLUI

A avea gura pecetluită = a fi foarte tăcut; a nu destăinui nimic.

PECINGINE

A se întinde (sau, rar, *a se răspândi* etc.) *ca pecinginea* (ori, rar, *ca o pecingine*) = a se propaga foarte mult, nestăvilit, pretutindeni; a se lăți.

PEDALĂ

A pune pedala = a insista asupra unui lucru, a accentua.

PELINCĂ

A ieși (sau *a fi scos*) *din pelinci* (pop.) = **a)** a depăși vârsta alăptării; **b)** (p. ext.) a fi foarte tânăr, fără experiență.

PENDADĂ

A sui la pendadă (grecism înv.; rar) = a ridica într-un rang boieresc pe cineva.

PENEGHEU

A nu face (nici) un penegheu găurit (înv.) = a nu face (nici) două parale.

PENITENȚĂ

A face penitență = a executa canonul impus de preotul confesor pentru ispășirea păcatelor.

PENSIE

A scoate (pe cineva) la pensie = **a)** a pensiona (pe cineva); **b)** (arg.) a bate (pe cineva) rău (punându-l astfel în imposibilitatea de a lucra).

PENSULĂ

A mânui pensula (livr.) = a picta.

PENTRU

Nu pentru alta, ci ... = nu din altă cauză, dar...

Pentru nimic în lume = cu niciun preț, în niciun caz.

Pentru (numele lui) Dumnezeu! exclamație care însoțește o cerere sau o rugăminte sau care exprimă uimirea, indignarea cuiva.

Pentru puțin (sau *nimic*), se spune ca răspuns celui care mulțumește când i s-a făcut un serviciu.

Pentru unii mumă, pentru alții ciumă, se spune când cineva este părtinitor cu unii și persecută pe alții.

PEPENE

A ieși (sau *a ajunge* etc.) *la pepeni* (fam.) = **a)** a face o proastă afacere, a nu reuși într-o acțiune; **b)** a sărăci.

A-și ieși (sau *a scoate pe cineva*) *din pepeni* (sau *din foc, din sărite*) (fam.) = a-și pierde (sau a face pe cineva să-și piardă) răbdarea, a (se) enerva, a-i ieși sau a face pe cineva să-și iasă din fire.

A vinde pepeni (sau *castraveți*) *la grădinar* = **a)** a vinde cuiva ceva de care nu are nevoie; **b)** a încerca să păcălești pe cineva mai șmecher decât tine; **c)** a da explicații într-o problemă cuiva care e mai avizat.

Doi pepeni într-o mână nu se pot ține = nu se pot face două lucruri deodată.

Frica păzește pepenii, se spune despre cineva care se abține de la o faptă rea numai de frică.

Gras ca pepenele (sau *ca un pepene*) (ori *pepene de gras* sau *gras pepene*) = foarte gras.

PERDAF

A da perdaf = **a)** a stropi pentru a lustrui; **b)** a presăra.

A da (sau *a trage*) *cuiva un perdaf* (fam.) = a certa, a mustra aspru pe cineva, a trage o săpuneală.

A încasa un perdaf (sau *un frecuș, o săpuneală*) = a fi mustrat, certat.

PERDEA

A avea ceva după perdea = **a)** a ține un secret; **b)** a ascunde ceva.

A avea perdea la ochi = **a)** a nu observa ceva; **b)** a nu pricepe (clar) un lucru.

A da cuiva o perdea = a certa foarte tare pe cineva, a mustra.

A i se lua (sau *a i se ridica* ori, rar, *a-i lua*) *(cuiva) o perdea* (sau *perdeaua*) *de pe ochi* = a înțelege deodată ceva sau a face (pe cineva) să vadă clar, să priceapă ceva.

A-i pune (cuiva) perdea (sau *perdele*) *la ochi* = **a)** a împiedica (pe cineva) să vadă lucrurile așa cum sunt; **b)** a înșela (pe cineva).

A lua (pe cineva) cu o perdea mai sus (reg.) = **a)** a lua repede cu vorba pe cineva; **b)** a i-o lua înainte; **c)** a-i tăia apa de la moară.

A nu avea nicio perdea = **a)** a nu avea nicio rușine, a nu se sfii; **b)** a depăși măsura.

A ridica perdeaua = **a)** a arăta deschis care este adevărul; **b)** a da lucrurile pe față; **c)** a spune fără ocolișuri.

A se da după perdea = **a)** a se ascunde; a lucra din umbră; **b)** a se sustrage de la ceva.

Fără perdea = **a)** care este exprimat, spus, făcut fără înconjur, fără sfială; **b)** necuviincios, trivial.

(Mai) cu perdea = (care este exprimat, spus, făcut) indirect, prin aluzii, discret, cu bună-cuviință.

PERECHE

A-i fi cuiva pereche = a se potrivi.

A merge pereche = a merge câte doi.

A nu-şi avea (sau *afla* etc.) *pereche* = a) a nu se putea compara cu nimic prin însuşirile pe care le posedă; b) a nu avea seamăn, a nu-şi găsi asemănare.

Fără pereche = a) care nu se poate compara cu nimic prin dimensiune, calitate, intensitate etc.; b) unic; c) extraordinar.

PERETE

(A avea) casă în doi pereţi (sau *a-i fi casa în trei pereţi şi uşa prin pod*) (rar), se zice despre o căsătorie nefericită.

A avea doi pereţi (reg.) = a avea o gospodărie bine închegată.

A bate cu buretele piron în perete (rar) = a face ceva nepotrivit şi fără efect.

A da (sau *a deschide, a lăsa, a izbi, a trânti* etc.) *uşa* (sau *poarta, fereastra* etc.) *de* (sau *la*) *perete* = a) a deschide larg, la maximum, uşa, poarta; b) a trânti uşa sau poarta, fereastra cu putere.

A nimeri ca nuca în perete = a nimeri rău, prost.

A ridica (sau *a face*) *patru pereţi* = a-şi face o casă sau un adăpost.

A se da (sau *a se izbi, a se bate*) *cu capul de pereţi* (sau *de toţi pereţii*) = a fi disperat, deznădăjduit; a regreta enorm greşeala făcută.

A se lovi ca nuca în perete = a fi complet (sau total) nepotrivit.

A spune (sau *a înşira, a îndruga* etc.) *cai verzi pe pereţi* = a spune (fantezii fără rost sau) minciuni.

A strânge (sau *a înghesui*) *la perete (pe cineva)* = a forţa pe cineva să spună sau să facă ceva.

A vorbi cu pereţii (sau *pereţilor*) (sau *a spune la pereţi*) = a) a vorbi zadarnic, fără să fie ascultat; b) a nu avea cu cine să vorbească; a fi cu totul singur.

Cai verzi pe pereţi = lucruri imposibile, de necrezut, fanteziste.

De când (se) scria musca pe perete (mai ales în basme) = de demult.

Între patru pereţi = a) la adăpost; b) în secret; izolat.

Pereţii au urechi (sau *ochi*), se spune pentru a atrage atenţia că secretele, chiar spuse în mare taină, se află repede (de cine nu doreşti).

PERGHEL

A da pergheluri (înv. şi reg.) = a înconjura, a da târcoale.

A lua la perghel (înv.) = a certa foarte tare.

PERIE

A trage cu peria (fam.) = a linguşi (pe cineva).

PERIPLIZON

A lua (pe cineva sau *ceva) în periplizon* (fam.; rar) = a-şi bate joc de cineva sau de ceva, a râde (de cineva sau de ceva).

A vorbi în periplizoane (fam.) = a face aluzii muşcătoare.

PERJĂ

A fi bun (de pus) în perjă (sau *cu perje*) (reg.), se spune despre un om care nu e bun de nimic.

Rahat cu perje (sau *cu mac*) (fam.) = a) lucru de calitate inferioară; b) nimic.

PERNĂ

A-i cădea (cuiva) perna (reg.) = a pierde un avantaj; a-i merge cuiva mai puţin bine.

A muri fără pernă la cap = a muri singur şi în mare sărăcie.

A se scula cu faţa la pernă (sau *la cearşaf, la perete*) = a fi indispus (dimineaţa).

PERTU

A fi pertu cu cineva = a spune cuiva „tu" când te adresezi, a tutui; a fi în termeni familiari cu cineva.

PESCUI

A pescui în apă tulbure = a profita de o situaţie încordată sau neclară pentru a trage foloase personale.

A tulbura apa ca să pescuiască = a provoca neînţelegeri pentru a trage foloase personale din ele.

PESCUITOR, -OARE

Pescuitor în apă tulbure = persoană care profită de o situaţie încordată, neclară pentru a trage foloase personale.

PESTE

A da peste cineva (sau *ceva*) = a se confrunta pe neaşteptate cu un obiectiv întâlnit accidental.

A-i ajunge până peste cap = a se sătura (de cineva sau de ceva), a nu mai putea răbda.

A lua peste picior = a persifla.

A privi peste umăr = a desconsidera pe cineva prin dezinteres sau dispreţ.

A-şi da poalele peste cap = a) a avea un comportament indecent; b) a depăşi orice limită, a nu ţine cont de nimic.

Peste nouă ţări şi nouă mări (în basme) = foarte departe, la mare depărtare.

Peste tot locul = pretutindeni.

PESTI

Cât peşteşte apa pe streaşină (sau *în ciur*) (reg.) = foarte puţin timp.

PESTRĂ

A ţine în pestre (pe cineva) = a) a întreţine pe cineva; b) a susţine pe cineva.

PESTRIŢ, -Ă

A fi pestriţ la maţe [sau *pe cerul gurii* ori *(a fi) cu maţe* (sau, rar, *cu oase*) *pestriţe* sau *a avea maţe pestriţe*] (pop. şi fam.) = a) a fi rău la suflet; b) a fi foarte zgârcit.

PEŞCHEŞ

A da (sau *a duce*) *pe cineva peşcheş (cuiva)* (fam.) = a) a preda (sau a duce) pe cineva prins, legat; b) a preda pe cineva duşmanului.

PEŞIN

A da (sau *plăti*) *peşin* (pop. şi fam.) = a da (sau a plăti) în numerar.

PEŞTE

A da (mâncare) la peşti (glumeţ) = a vomita.

A fi cu borşul la foc şi cu peştele în iaz = a se lăuda înainte de izbândă.

A fi tot o mâncare de peşte = a fi acelaşi lucru.

A rămâne în coadă de peşte, se spune despre o situaţie care nu a fost clarificată.

A se termina în coadă de peşte (despre o acţiune) = a avea un sfârşit neconvingător sau neclar; a se termina într-un mod care nu justifică aşteptările începutului.

A tăcea ca peştele (sau *ca un peşte*) = a nu spune nicio vorbă, a nu scoate un cuvânt, a tăcea chitic, a păstra tăcere completă.

A trăi (sau *a se simţi* etc.) *ca peştele în apă* = **a)** a trăi bine; **b)** a se simţi în largul său; **b)** a-i merge bine.

A trăi (sau *a o duce, a se zbate* etc.) *ca peştele pe uscat* = a duce o viaţă foarte grea, a face eforturi disperate (şi zadarnice).

A vâna peşti în apă tulbure (rar) = a obţine avantaje personale datorită unei situaţii incerte.

A vinde peştele din baltă (sau *pielea ursului din pădure*) = **a)** a promite un lucru pe care nu-l ai; **b)** a face planuri relativ la un lucru care nu-ţi aparţine.

Are balta peşte, formulă de consolare folosită de un îndrăgostit părăsit de partener.

Asta-i altă mâncare de peşte (fam.) = este cu totul altceva.

Când o prinde mâţa peşte = niciodată.

Cât ai zice peşte = într-o clipă, imediat, foarte repede.

Faţă de peşte congelat = persoană palidă.

Nepotu' lui peşte (depr.; ir.) = rudă a unei persoane sus-puse (cu o funcţie importantă).

Tăcut ca un peşte (sau *ca mormântul*) = **a)** tăcut, taciturn, rezervat; **b)** discret, secretos.

PETIC

A bate (sau *a croi, a flocăi, a lovi*) *(pe cineva) de-i merg* (sau *să-i meargă*) *peticele* (sau *colbul, fulgii, untul*) = a bate rău (pe cineva).

A coase petic la (sau *pe*) *petic* (reg.) = a fi foarte zgârcit.

A face (pe cineva) petică (reg.) = **a)** a certa rău, a ocărî (pe cineva); **b)** a istovi (pe cineva) prin muncă.

A-i curge (cuiva) peticile = **a)** a fi foarte zdrenţăros; **b)** a fi foarte sărac.

A-i merge cuiva peticele, se spune pentru a arăta că o acţiune se desfăşoară cu deosebită intensitate.

(A nu se mai ţine) petic de petic, (se spune despre) haine foarte zdrenţuite.

A pune peticul (rar) = a găsi o soluţie de moment pentru a ieşi dintr-o încurcătură.

A se face (sau *a fi*) *petică* (reg.) = **a)** a se înspăimânta, a se înfricoşa; **b)** a fi, a rămâne fără vlagă.

A-şi cunoaşte peticul (rar) = **a)** a şti ceea ce i se cuvine; **b)** a-şi cunoaşte slăbiciunile, defectele.

A-şi da în petic (fam.) = **a)** a-şi da pe faţă, a-şi arăta, fără voie, defectele, viciile; **b)** a-şi trăda lipsa de valoare.

A-şi găsi (sau, înv., *a-şi nimeri*) *sacul* (sau *gaura*) *peticul*, se spune, dispreţuitor sau ironic, pentru a arăta potrivirea dintre oameni, dintre două lucruri etc. fără valoare, fără importanţă etc.

Gură (sau *limbă*) *de petice*, se spune despre o persoană care vorbeşte mult, vrute şi nevrute

Şi-a găsit sacul peticul (sau *cum e sacul, şi peticul*), se spune despre doi inşi asociaţi care au aceleaşi cusururi.

PETICI

A-i petici (cuiva) cojocul (fam.) = a bate foarte tare (pe cineva).

PETREC

A face pitrec (Plut.) = a conduce o plută în trei oameni, în loc de doi.

A-şi face capului petrec (reg.) = **a)** a-şi face singur necazuri, neplăceri; **b)** a şi-o face cu mâna lui.

PETRECANIE

A-i face de petrecanie (cuiva) (fam.) = **a)** a omorî pe cineva; **b)** a risipi, a strica, a distruge un bun, un obiect; **c)** a cheltui tot.

A i se face (cuiva) de petrecanie = a-şi căuta moartea (cu lumânarea), a căuta singur primejdia.

A-şi face de petrecanie = **a)** a se sinucide; **b)** a-şi căuta singur primejdia.

PETRECE

A petrece ca câinele în car (rar) *556/16* = a trăi rău.

A petrece ca găina la moară (rar) = a trăi bine, a avea un trai îmbelşugat.

A petrece (ceva) din mână în mână = a trece (ceva) de la unul la altul, pe rând, pe la fiecare.

A petrece o noapte albă = a nu dormi, a sta treaz toată noaptea.

A petrece (pe cineva sau *ceva) cu ochii* (sau, rar, *cu ochiul, din ochi* ori *cu privirea* sau *cu privirile*) = **a)** a urmări cu privirea pe cineva sau ceva care pleacă, se duce, se îndepărtează; **b)** a observa.

A se petrece din lumea noastră (sau *din această lume*) = a muri.

A(-şi) petrece (ceva) prin (ori *în*) *minte* (sau *în amintire*) = **a)** a parcurge cu mintea anumite fapte etc. petrecute, a reconstitui în minte trecutul; **b)** a depăna în gând firul amintirilor, a-şi aduce aminte, a-şi aminti.

A(-şi) petrece noaptea (undeva) = a rămâne (undeva) peste noapte pentru a dormi.

A-şi petrece ochii (la ...) = a-şi plimba privirea asupra unor lucruri sau fiinţe, a trece cu privirea de la unul la altul (sau de la una la alta).

PETRECERE

A face de petrecere cuiva (înv.) = a face pe cineva să se distreze, să se înveselească.

(A fi) om de petrecere = a fi vesel, amuzant, antrenant într-o societate.

A pica în petrecere (reg.; ir.) = a da de o mare neplăcere, de un necaz etc.

Petrecere frumoasă!, formulă prin care i se urează cuiva, de obicei la despărțire, să petreacă în mod plăcut un anumit timp.

PEȚITOR, -OARE

Să (ne) șadă peținorii, formulă glumeață cu care un musafir este invitat să ia loc sau să (mai) stea.

PIATRĂ

A arunca (cu) piatra sau *(cu) pietre (în cineva)* = a acuza, a învinui, a defăima (pe cineva).

A arunca (cu) piatra (sau *pietre*) *în grădina (cuiva)* (sau *a vecinului*) (calc după fr. *une pierre dans mon jardin*) = a ataca indirect (pe cineva), prin aluzii.

A arunca prima piatră (sau *a arunca primul piatra*) = a) a provoca un conflict; b) a fi sigur că numai ceilalți oameni au păcătuit, au greșit.

A avea inimă de piatră = a fi crud, nemilos.

A avea (sau *a i se pune, a-i sta cuiva ca*) *o piatră pe inimă* = a) a avea un mare necaz; b) a simți o mare neliniște; a se frământa, a se zbuciuma.

A călca în piatră seacă = a) a se osteni zadarnic, a nu-i merge bine în ceea ce face; b) a avea ghinion.

A călca (sau *a umbla*) *din piatră-n piatră* = a face orice pentru a obține ceva.

A face (pe cineva) să mănânce pietre roșii = a supăra foarte tare pe cineva.

A fi de piatră = a fi nesimțitor.

(A fi) piatră (de moară) în casă (sau *piatra din casă*) = a fi fată bătrână, nemăritată, considerată o povară la casa părinților.

(A fi) tare (sau *sănătos*) *ca piatra* (sau *de piatră*) = (a fi) foarte sănătos și rezistent.

A (i) se lua [sau *a (i se) ridica*] *(cuiva) o piatră de pe inimă* (sau *de pe suflet, de pe cuget*) = a) a (se) elibera de o (mare) grijă, de o (mare) teamă; b) a găsi o soluție care să pună capăt unei situații dificile.

A mișca din loc (sau *a răsturna*) *toate pietrele* = a face tot posibilul pentru a obține ceva.

A nu (mai) lăsa (nici) piatră peste piatră = a distruge, a nimici; a face praf și pulbere.

A nu (mai) rămâne (sau *a nu fi, a nu sta* ori *a nu se (mai) ține*) *(nici) piatră pe piatră (din ceva)* [sau, reg., *a se alege piatră uscată (de ceva* sau *de cineva)*] = a nu se (mai) alege nimic (din ceva); a se distruge complet.

A număra pietrele = a umbla haimana, fără niciun rost; a bate drumurile.

A pune cea dintâi piatră = a începe, a iniția o acțiune, o lucrare etc.

A rămâne stană de piatră = a rămâne încremenit, a nu mai putea schița niciun gest (de uimire sau de groază).

A ridica (sau *a duce*) *pietre de moară* = a face lucruri foarte grele, care depășesc puterile unui om.

A scoate (sau *a aduce* etc.) *apă* (sau *lapte*) *(și) din piatră (seacă)* = a face, a realiza, a obține etc.

A scula pietrele din somn = a se împiedica (ceva) cu orice preț, depunând toate eforturile, trecând peste toate greutățile.

A sparge piatra în palmă = a fi foarte puternic, voinic.

A sta piatră pe capul cuiva = a constitui o greutate, o povară pentru cineva, în casa cuiva.

A stoarce apă din piatră seacă = a realiza un lucru imposibil.

A-și pune carul în pietre = a) a lua o hotărâre la care nu mai renunță, a rămâne ferm în hotărârea luată; b) (p. ext). a se încăpățâna.

E frig (sau *ger*) *de crapă pietrele* = e ger foarte mare.

Fuge de scapără pietrele = fuge foarte repede.

La o aruncătură de piatră (sau *de băț*) *(de ceva)* = aproape, nu departe (de ceva).

Ori cu piatra de cap, ori cu capul de piatră = oricum ai proceda, tot rău e.

Piatră de scandal (calchiat după fr. *pierre de scandale*) = motiv de conflict, de nemulțumire.

Piatră în (sau *din*) *casă* = fată nemăritată (considerată de unii ca o povară pentru familie).

Tare ca piatra (sau *ca fierul, ca oțelul*) (despre oameni) = sănătos, robust, sănătos.

PIAȚĂ

A chiti la piață (arg.) = a ieși la furat.

A face piața = a cumpăra alimentele necesare pentru hrana zilnică.

A se certa ca la piață (fam.) = a se certa folosind cuvinte grosolane, vulgare.

A strica piața (despre comercianți) = a vinde marfa mai ieftin decât concurența.

Piață gri = zonă de operațiuni financiare nereglementată legislativ, favorabilă pentru afaceri ilegale.

Piață neagră = zonă economico-financiară a operațiunilor și tranzacțiilor ilicite.

PIAZĂ

A merge (sau *a se duce*) *în piază* (înv.) = a colinda de Crăciun.

A se uita în piază (înv.) = a fi șașiu.

A vorbi (a grăi) în (sau *peste*) *piază* (înv.) = a) a vorbi cu două înțelesuri; b) a lua în bătaie de joc, în derâdere.

PIC

A fi (sau *a se face*) *pic de apă* (sau *de nădușeală*) = a fi foarte asudat.

A-i cădea cuiva pic (reg.) = a-i fi drag, a se îndrăgosti brusc de cineva.

Cât e picul (sau *nici pic*) = câtuși de puțin, deloc.

PICA

A aștepta să-i pice mură-n gură (pop.) = a nu acționa pentru atingerea unui scop; a rămâne impasibil într-o situație în care s-ar impune o acțiune imediată.

A-i pica (cuiva) bine (ceva) = **a)** a-i fi de folos; **b)** a-i plăcea; **c)** a-i prii.

A-i pica (cuiva) carte (sau *hârtie*) (reg.) = a primi o scrisoare, o adresă.

A-i pica (cuiva) ceva în (sau *sub*) *mână* (ori *mâini*) [sau *a pica ceva în mână* (ori *mâinile*) *cuiva*] (înv. și fam.) = a junge în posesia sau la îndemâna cuiva.

A-i pica (cuiva, ceva) prin minte (reg.) = a-i veni o idee.

A-i pica (cuiva) cineva în (sau *pe*, reg., *la*) *mână* (sau *mâini*, reg., *palmă*, *palme*) [sau *a pica cineva în* (ori *pe*, reg., *la*) *mâna* (sau, reg., *mâinile*, *palma*, *palmele*) *cuiva*] = a ajunge la discreția sau în puterea cuiva.

A-i pica (cuiva ceva) greu (sau *rău*) *(la stomac)* (înv. și fam.) = **a)** avea o indigestie; **b)** a avea dificultăți; **c)** a nu-i conveni ceva.

A-i pica (cuiva) mierea-n păsat = a i se ameliora situația în mod neașteptat și nemeritat.

A-i pica (cuiva) mucul (sau *mucii*) *după cineva* = a-i plăcea cuiva mult cineva, a fi îndrăgostit de cineva.

A-i pica (cuiva) mucul (sau *mucii*) *undeva* (ori *la cineva*) = a se duce într-un loc mai des decât s-ar cuveni sau a zăbovi prea mult undeva ori la cineva.

A-i pica (cuiva) năpaste = a avea un necaz neașteptat.

A-i pica (cuiva) sângele în obraz (reg.) = a fi rumen la față.

A-i pica (cuiva) steaua = **a)** (reg.) a-i merge (cuiva) rău, a decădea; **b)** (înv. și reg.) a muri.

A-i pica pe cuget = a cădea pe gânduri.

A nu-i fi picat mucul (sau *mucii*) *de la nas* (sau *capul de la gură*) = a fi foarte tânăr și lipsit de experiență.

A pica cerul pe cineva = **a)** (reg. și fam.) a se supăra foarte rău; **b)** (fam.) a se simți foarte rușinat; **c)** (fam.) a rămâne uimit, a fi surprins de ceva.

A pica de somn (sau *de oboseală*, *de mers*, *de beat*) = a fi foarte obosit sau beat.

A pica în (sau, înv., *la*) *genunchi (înaintea cuiva)* = a cădea în genunchi (pentru a ruga, a implora, a solicita etc.).

A pica pe cugete (reg.) = a cădea pe gânduri.

A pica (sau *a fi picat*) *(ca) din cer* (sau *din lună*, *din nori*, *din stele*) (fam.) = **a)** a veni pe neașteptate; **b)** a fi dezorientat, a nu ști ce să facă; **c)** (reg.; fam.) a fi singur pe lume, a nu avea rude.

Frumos (sau *frumușel*) *de pică* (sau *de pica*) = foarte frumos, neînchipuit de frumos.

(Nici) să-l (sau *să mă*, *să ne* etc.) *pici cu ceară* (sau *cu lumânarea*) = cu niciun chip, pentru nimic în lume.

Pică de coaptă = lucru din cale afară de exagerat, minciună prea evidentă.

Să-l pici (sau *să-l fi picat*) *cu ceară* (sau *cu lumânarea*), se spune când cineva nu cedează, nu ascultă cu niciun chip.

PICAT, -Ă

Picat (ca) din lună (sau *din nori*) = neștiutor de ceea ce se petrece, dezorientat.

Picat din cer (sau *din soare*) (reg.) = foarte frumos.

PICĂ

A-i purta (cuiva) pică [sau *a avea pică (pe cineva)*] = a avea necaz pe cineva; a-i purta (cuiva) râcă.

În pica cuiva (reg.) = pentru a necăji (pe cineva), pentru a-i crea (cuiva) neplăceri, pentru a se răzbuna (pe cineva).

PICĂTURĂ

A lua (cuiva) picătura (înv.) = a uzurpa bunurile cuiva.

A scăpa (sau *a se strecura*) *(ca) printre picături* = **a)** a ieși cu mare greutate dintr-o situație neplăcută; **b)** a scăpa cu greu dintr-o primejdie.

A semăna (cu cineva) ca două picături (de apă) = a avea exact aceeași înfățișare cu altă persoană, a fi leit.

A sta în picătură (despre capul pus la scurs) = a picura.

Până la ultima picătură de sânge = până la moarte, până la ultima suflare.

PICĂȚEL, -EA

(Nostim și) cu picățele (fam. și glumeț) = (despre oameni) plin de haz; atrăgător, picant.

PICIOR

A bate din picior = **a)** a încerca să-și impună voința; **b)** a se răsti; **c)** a comanda (cu asprime).

A boli (sau *a duce boala*) *pe picioare* = a fi bolnav (ușor), fără a zăcea la pat.

A cădea de pe (sau *din*) *picioare* [sau *a nu se (mai) putea ține*, *a nu (mai) putea sta pe picioare*, *a nu-l (mai) ține* etc. *picioarele*], se spune despre un om care și-a pierdut echilibrul, puterile sau care este extrem de obosit.

A cădea în picioare (ca pisica) = a ieși bine (cu abilitate) dintr-o încurcătură.

A cădea (sau *a se arunca*) *la picioarele cuiva* = **a)** a se ruga (umil) de cineva; **b)** a se umili înaintea cuiva.

A călca cu piciorul drept = a începe bine o activitate.

A călca cu piciorul stâng = a începe prost o activitate.

A călca (pe cineva sau *ceva) în* (sau, înv., *sub*) *picioare* = **a)** a distruge, a nimici; **b)** a disprețui, a desconsidera.

A călca (pe cineva) pe picior = **a)** a preveni pe cineva (călcându-l pe încălțăminte) să nu facă sau să nu spună ceva; **b)** a face sau a spune (cuiva) ceva supărător.

A da cuiva (sau *la ceva*) *cu piciorul* = **a)** a lăsa să-i scape un prilej favorabil; **b)** a respinge pe cineva (sau ceva); **c)** a nu voi să știi de cineva (sau de ceva).

A da din mâini și din picioare = a face tot posibilul pentru a duce o acțiune la bun sfârșit, pentru a scăpa dintr-o încurcătură etc.

A dormi de-a-n picioarele (sau *pe picioare*) = **a)** a fi foarte obosit, a pica de somn; **b)** (fig.) a se mișca încet, a fi leneș la treabă; (p. ext.) a nu-i sta mintea la ceva, a fi absent.

A dormi (sau *a sta, a se culca*) *de-a picioare(le)* (despre două persoane) = a se culca fiecare la câte un capăt al patului, cu picioarele întinse în sens invers.

A duce boala (sau *a boli*) *pe picioare* = a fi bolnav ușor, fără a sta în pat.

A face (sau *a căpăta*) *picioare* (fam.; despre obiecte) = a dispărea.

A fi (cineva) în picioare (sau *din cap până în picioare*) = a semăna leit cu...

(A fi) cu piciorul (sau *cu un picior*) *în groapă (și cu unul afară)* = **a)** (a fi) foarte bătrân, prăpădit, bolnav; **b)** (a fi) aproape de moarte.

A fi într-un picior (reg.; despre timp) = a fi schimbător.

A fi pe picior de egalitate (sau *pe același picior*) *(cu cineva)* = **a)** a se bucura de aceleași drepturi, a avea aceeași situație cu altcineva; **b)** a avea sau a considera că are aceleași drepturi cu cineva; **c)** a avea sau a considera că are aceleași merite cu altcineva.

A fi (sau *a se afla*) *pe picior de pace* (sau *de război*) = a fi, a se afla în stare de pace (sau de război).

A fi (sau *a sta, a veghea*) *în picioare* = **a)** a fi gata de acțiune în orice moment, a fi treaz; **b)** a sta de pază.

A fi (sau *a sta*) *pe picior de ducă* (sau *de plecare*) = **a)** a fi gata de plecare, a fi pregătit de plecare; **b)** a fi pe punctul de a pleca.

A gândi cu picioarele = a gândi ilogic.

A-i da cuiva un picior = a înlătura pe cineva, a-l da afară (dintr-o funcție, dintr-un post etc.).

A-i lua cuiva drumul din picioare = a urmări de aproape pe cineva.

A-i lua (cuiva) gura și picioarele = a-l paraliza.

A-i pune (cuiva) capul sub picior (reg.) = a omorî pe cineva.

A(-i) pune (cuiva) piciorul în prag = **a)** a lua o atitudine hotărâtă; **b)** a se opune energic.

A(-i) pune (sau *a așterne, a închina, a supune* etc. *ceva*) *la picioare* (sau, înv., *picioarele*) *cuiva* = a oferi cuiva ceva în semn de omagiu, de prețuire, de supunere etc.

A-i rămâne (cuiva) picioarele (pe undeva) (fam.) = a-și pierde viața, a-i rămâne oasele.

A-i săruta cuiva picioarele = a se umili înaintea cuiva.

A i se tăia (sau *a i se înmuia*) *cuiva (mâinile și) picioarele* = **a)** a avea o senzație de slăbiciune fizică; **b)** a nu se putea stăpâni (de emoție, de durere etc.).

A(-i) tăia (cuiva) craca (sau *creanga*) *de sub picioare* (sau, rar, *picior*) = (a face pe cineva să piardă sau) a pierde din vină proprie un mijloc de existență; (a periclita cuiva sau) a-și periclita singur situația.

A ieși cu picioarele înainte = a muri.

A întinde picioarele = a muri, a se stinge din viață.

A(-l) scoate (pe cineva) cu picioarele înainte = a-l scoate pe năsălie pe cineva pentru a-l înmormânta.

A(-l) vedea (pe cineva) cu picioarele înainte = a vedea mort pe cineva.

A lega (pe cineva) (sau *a fi legat*) *de mâini și de picioare* = a imobiliza (pe cineva) sau a fi imobilizat; a nu lăsa (cuiva) sau a nu avea posibilitatea de a acționa.

A lua pe cineva (sau *a se lua*) *peste picior* (sau, înv., *în picioare*) = a-și bate joc (de cineva sau) de sine însuși; a (se) ironiza.

A merge pe picioarele altuia = a fi protejat sau ajutat de cineva.

A nu-i (mai) sta (cuiva) picioarele (sau, reg., *a nu-și mai strânge picioarele*) = **a)** a nu (mai) sta potolit, liniștit; **b)** a alerga de colo-colo; **c)** a umbla mult.

A o lua (sau *a o apuca*) *la picior* (sau *a-și lua picioarele pe umeri* ori *la spinare*) = **a)** a începe să fugă (repede), a o lua la goană; **b)** a încerca să se facă nevăzut prin fugă.

A pleca (sau *a fugi, a ieși, a se duce, a se întoarce*) *cu coada între picioare* = a pleca (a fugi, a ieși etc.) rușinat, umilit.

A prinde (sau *a apuca*) *pe Dumnezeu de (un) picior* (fam.), se spune când cineva are o bucurie mare, neașteptată.

A prinde (undeva) picior (pop.) = a se așeza, a se stabili undeva.

A pune ceva sub picior (reg.) = a desconsidera, a nu ține seama de ceva.

A pune (pe cineva) pe (sau *în*) *picioare* = **a)** a îngriji un bolnav și a-l însănătoși; **b)** a iniția, a organiza, a face să funcționeze bine ceva; **c)** a scoate pe cineva din impas; **d)** a ridica o construcție.

A pune (sau *a așterne, a închina* etc. *ceva*) *la picioarele cuiva* = a închina, a oferi cuiva (ceva) în semn de supunere, de prețuire, de omagiu.

A pune pe picioare = **a)** a iniția, a organiza ceva, a face să meargă, să funcționeze; **b)** a îngriji un bolnav și a-l însănătoși.

A pune piciorul (undeva) = **a)** a călca, a păși; **b)** (p. ext.) a pătrunde, a se instala undeva; **c)** (p. ext.) a frecventa pe cineva.

A sări drept (sau *ars*) *în picioare* = a se ridica repede, brusc.

A sări într-un picior = a se bucura mult, a nu mai putea de bucurie.

A scula (sau *a pune* etc.) *în picioare* = **a)** a mobiliza în vederea unei acțiuni; **b)** a instiga la răscoală.

A se duce unde-l duc picioarele = a pleca oriunde, cât mai departe.

A (se) lua peste picior = a (se) ironiza, a-și bate joc.

A se pune în cap și în picioare (reg.) = **a)** a depune toate eforturile pentru a izbuti; **b)** a încerca prin toate mijloacele să obțină ceva.

A se pune (sau *a fi*) *pe* (sau *în*) *picioare* = **a)** a se însănătoși după o boală (lungă); **b)** a se reface din punct de vedere material.

A se topi (sau *a se usca, a zăcea, a pieri, a se strânge, a se pierde*) *pe* (sau, reg., *de pe, din*) *picioare* (sau, pop., *de-a-n picioarele*) = **a)** a slăbi progresiv; **b)** a se prăpădi cu încetul, din pricina unor suferințe fizice sau morale.

A sta cu picioarele în apă rece (fam.) = a se gândi profund și îndelung la ceva.

A sta cu picioarele pe pereți = a sta degeaba, a nu lucra.

A sta pe picior mare (sau *bun*) = **a)** a fi în siguranță; **b)** a se găsi într-o situație favorabilă; **c)** a avea o situație materială bună; a fi bogat.

A sta pe un (sau *pe mai*) *bun picior* (înv.) = **a)** a fi în siguranță; **b)** a avea o situație materială bună.

A sta (sau *a fi*) *în picioarele cuiva* = a împiedica, a încurca, a deranja pe cineva; a fi inoportun.

A sta (sau *a rămâne, a fi*) *în picioare* = **a)** a exista sau a continua să existe; **b)** (despre teorii, planuri, ipoteze etc.) a corespunde cu realitatea, a fi întemeiat; **c)** a sta, a rămâne intact sau în poziție verticală.

(A sta sau *a ședea* etc.*) picior peste picior* = **a)** (fam.) (a ședea într-o poziție comodă) cu o parte a unui picior ridicată și așezată peste celălalt picior; **b)** (reg.) (a sta) degeaba; a fi fără griji.

A-și bate (sau *a-și rupe*) *picioarele* = **a)** a umbla mult (degeaba); **b)** a obosi de prea multă alergătură (fără a-și atinge scopul).

A-și băga picioarele în ceva (arg.; vulg.) = **a)** a manifesta o atitudine disprețuitoare față de cineva; **b)** a fi indiferent față de ceva, a nu-i păsa de ceva.

A-și face picioarele fuse (reg.) = a merge repede, grăbindu-se.

A(-și) tăia craca (sau *creanga*) *de sub picioare* = **a)** a pierde sau a face să piardă un avantaj; **b)** a(-și) periclita situația.

A trăi pe picior mare = **a)** a duce o viață de belșug; **b)** a cheltui mult, a risipi.

A ține (sau *a pune*) *(pe cineva) sub picior* = a stăpâni, a domina (pe cineva).

A vedea (pe cineva) pe (sau *în*) *picioare* = a vedea pe cineva sănătos.

A vorbi (sau *a scrie* etc.) *cu picioarele* (pop. și fam.) = **a)** a vorbi (sau a scrie etc.) greșit (logic sau gramatical), fără talent; **b)** (p. ext.) a scrie urât, a mâzgăli.

Are numai (atâția ...) ani pe un picior (glumeț sau ir.) = are o vârstă mai mare decât cea pe care o mărturisește.

Cât te-ai întoarce (sau *învârti*) *într-un picior* = foarte repede.

Cu coada între picioare = **a)** rușinat; **b)** umilit, spășit; **c)** speriat.

Cu un picior în groapă (și cu unul afară) = foarte bătrân; grav bolnav.

Din cap până-n picioare = în întregime.

Din picioare = în poziție verticală.

E tată-său (sau *mamă-sa* etc.) *în picioare* = seamănă întocmai, e leit cu tatăl său (sau cu mama sa etc.).

Fără cap și fără picioare (sau *coadă*) = fără sens, fără logică.

Frecție la picior(ul) de lemn = gest sau acțiune inutilă care nu poate îndrepta o stare de fapt, care nu poate ameliora o situație neplăcută.

În vârful (sau *pe vârfurile*) *picioarelor* (sau *degetelor*) (în legătură cu verbele de mișcare) = încet, cu grijă, fără zgomot, ca să nu simtă nimeni.

L-a ros ca pe-un picior de porc, se spune despre o persoană care și-a cheltuit averea cu cineva sau care a făcut pe cineva să-și cheltuiască averea cu ea.

Mi-au trecut picioarele prin mine (reg.) = sunt foarte obosit.

Negustorie (sau *comerț* etc.) *pe picior* = negustorie (sau comerț, afaceri etc.) făcute întâmplător, ocazional, fără sediu sau firmă înscrisă.

Nici picior de ... = nimeni, (nici) urmă de, (nici) țipenie.

Parcă l-a apucat (sau *l-a prins*) *pe Dumnezeu de (un) picior*, se spune despre cineva care trăiește o bucurie mare și neașteptată.

Pe picior greșit = nepregătit.

Picior de capră (arg.) = instrument în formă de T folosit ca șperaclu.

Picior de drac (arg.; la jocul de barbut) = șapte ca valoare a fețelor celor două zaruri.

Picior de urs (arg.; în limbajul deținuților) = deținut condamnat pentru fapte deosebit de grave.

Unde-ți stau picioarele îți va sta și capul (înv.) = vei plăti cu viața (dacă nu vei face un anumit lucru).

PICNI

A picni (pe cineva) la coada ișlicului (înv.) = **a)** a supăra pe cineva cu vorba; **b)** (fig.) a atinge pe cineva unde îl doare mai tare, din punct de vedere moral; **c)** a jigni.

PICURA

A picura de somn (sau *din picioare*) (înv. și reg.) = a moțăi.

Să-l (sau *să mă, să ne* etc.) *picuri cu ceară* (sau *cu lumânarea*) = cu niciun chip, pentru nimic în lume, nicidecum.

PIEDICĂ

A fi piedică (cu cineva) (înv.) = a sta în calea cuiva; a fi certat (cu cineva).

A-i pune (cuiva) (o) piedică (sau, rar, *piedici*) = **a)** a pune cuiva un obstacol, pentru a-l face să se

împiedice și să cadă; **b)** a face pe cineva să nu-și atingă scopul.

A (se) pune (sau *a se întinde*) (ori, înv., *a face, a sta*) *(o) piedică* (sau *piedici*) = a împiedica, a (se) crea dificultăți, a se opune (la realizarea unui lucru).

A slăbi piedica = a da mai multă libertate cuiva.

PIEIRE

A fi (sau *a se afla*) *la pieire* = a fi (sau a se afla în primejdie de moarte).

PIEIȘTE

A trage a pieiște (reg.; înv.) = a prevesti o nenorocire, un mare necaz.

PIELE

A avea pielea groasă (sau *a fi gros la piele* ori *cu pielea groasă*) = a fi lipsit de bun-simț, a fi obraznic.

A da pielea popii (sau *a-și lăsa pielea pe undeva*) (fam.) = **a)** a plăti ceva cu viața; **b)** a muri.

A face ceva pe pielea altuia = **a)** a face ceva în dauna cuiva, obligându-l să suporte greutățile și neajunsurile; **b)** a-și satisface gusturi, a-și crea avantaje în dauna altora, aruncând riscul asupra altora.

A fi gros la piele [sau *a avea pielea* (ori, rar, *o piele*) *groasă*] = a fi lipsit de bun simț, a fi neobrăzat.

(A fi) numai piele(a) și os(ul) (sau *oase, oasele, ciolanele*) = (a fi) foarte slab.

A fi (sau, rar, *a trăi*) *în pielea cuiva* = a se afla exact în aceeași situație (dificilă) cu altcineva.

(A fi) vai (și amar) de pielea lui = (a fi) rău de cineva, (a fi) vai de capul lui.

A-i da (sau *a-i ieși cuiva ceva*) *prin piele* = **a)** a suporta consecințele unui fapt, a o păți, a-i ieși pe nas; **b)** a-i fi cuiva învățătură de minte.

A-i face (cuiva) pielea tobă (sau *burduf*) = a bate pe cineva foarte tare, a-l stâlci în bătaie.

A-i frige cuiva pielea = **a)** a se răzbuna pe cineva; **b)** a chinui pe cineva; **c)** a pedepsi aspru pe cineva.

A-i ieși (cuiva) oasele prin piele = a fi foarte slab, sfrijit.

A(-i) intra (sau *a i se băga*) *cuiva (pe) sub piele* [sau *(pe) sub pielea cuiva*] = a reuși să câștige încrederea sau simpatia cuiva (prin lingușiri, insistențe, servicii etc.).

A-i lua (cuiva) (și) pielea (de pe el) sau *șapte* (ori *nouă*) *piei* = a-l jecmăni.

A(-i) lua (cuiva) (și) pielea (de pe el) sau *a jupui* (ori *a scoate*) *șapte* (sau *nouă*) *piei (de pe cineva)* (rar) = **a)** a omorî, a distruge pe cineva; **b)** a pretinde de la cineva mai mult decât poate da; **c)** (spec.) a estorca de bani.

A i-o face (cuiva) pe piele (înv. și reg.) = **a)** a contrazice (pe cineva); **b)** a se opune (cuiva); **b)** a-i face cuiva rău; **c)** a se răzbuna (pe cineva).

A i se băga (cuiva) pe sub piele (sau *în sufletul cuiva*) = a reuși (prin insistențe, servicii, lingușiri etc.) să câștige încrederea sau simpatia (cuiva).

A i se face (cuiva) pielea de găină (sau *de gâscă*) [ori *pielea găinii* (sau *a gâștii*)] = **a)** a i se încreți (cuiva) pielea (de frică, de frig etc.); **b)** a-i fi foarte frică, frig etc.

A întări din piele (reg.) = a se preface că nu înțelege o aluzie.

A-l mânca pielea (pe cineva) = **a)** a simți nevoia să se scarpine; **b)** (fig.) a căuta să ia bătaie.

A nu-i face pielea (nici) doi bani (sau *nici două parale, nicio ceapă degerată*) sau *a nu-i plăti pielea (nici) un ban* = **a)** a nu fi bun de nimic; **b)** a nu avea nicio valoare.

A nu(-și) mai încăpea în piele sau *a nu-l mai încăpea (pe cineva) pielea* = **a)** a fi bucuros, fericit etc.; **b)** a fi foarte îngâmfat; **c)** a nu ști ce să mai facă de prea mult bine; **d)** a fi foarte gras.

A plăti cu pielea (reg.) = **a)** a suporta o pedeapsă corporală, o bătaie; **b)** a fi ucis.

A răbda în piele (reg.) = a răbda cât poate de mult.

A rămâne numai cu pielea = a rămâne foarte sărac.

A semăna pe piele (reg.) = a semăna direct pe mirișe, înainte de a ara.

A simți (ceva) pe propria (sa) piele = a suporta din plin și personal consecințele unei situații.

A-și da pielea popii = a muri.

A-și ieși din piele (sau *a-i ieși cuiva ceva*) *prin piele* = a suporta consecințele unui fapt, a o păți, a-i ieși pe nas.

A-și lăsa pielea (pe undeva) (sau *a da pielea popii*) = a muri (pe undeva).

A-și păzi pielea = a se feri de bătaie; a se feri (din prudență, de frică) să facă ceva; a-și teme cojocul.

A-și pune pielea în (sau *la*) *saramură pentru cineva* (sau *ceva*) = **a)** a risca, a se expune; **b)** a-și impune anumite restricții pentru a realiza ceva; **c)** a face sacrificii mari.

A-și pune pielea pe băț (sau *pe ciomag*) (fam.) = **a)** a (se) distruge; **b)** a (se) omorî.

A-și pune pielea pentru cineva = a se expune la neplăceri pentru cineva; a-și pune viața în primejdie pentru cineva.

A-și teme pielea = a se feri de riscuri.

A-și vinde (sau *a-și cheltui*) *(și) pielea de pe el* = **a)** a-și vinde tot, a face orice sacrificiu material (pentru a scăpa de o datorie, de o primejdie etc.); **b)** a nu mai rămâne cu nimic.

A-și vinde scump pielea = **a)** a lupta cu înverșunare, provocând mari neajunsuri adversarului (chiar dacă nu mai sunt sorți de izbândă); **b)** a-l face pe adversar să plătească scump victoria.

A ști (sau *a vedea* etc.) *cât îi* (sau *ce-i*) *poate* (sau *îi plătește, îi face*) *pielea cuiva* = **a)** a ști (sau a vedea)

de ce e în stare cineva; **b)** a cunoaște cât valorează cineva.

A uda până la piele = a uda complet.

A umbla după piei de cloșcă (fam.) = **a)** a-și pierde vremea; **b)** a fi fără ocupație.

A umbla să iei (sau *să scoți*) *două piei de pe o oaie* = a căuta să obții avantaje cât mai mari.

A vinde pielea ursului din pădure (arg.) = a conta pe ceea ce nu posedă încă.

Care pielea (sau *pălăria, pușca*) *mea?* = care naiba?

Când pielea (sau *pălăria*) *mea?* = când naiba?

Cât îl încape (pe cineva) pielea [sau *cât îi încape* (*cuiva*) *în piele*] = **a)** cât poate (cineva) îndura, cât îi este cu putință; **b)** (p. ext.) mult.

Cine pielea? = cine naiba?

Cui pielea? = cui naiba?

Cum pielea? = cum naiba?

De unde pielea = de unde naiba?

Gros la piele (sau *cu pielea groasă*) = nesimțit.

N-aș vrea să fiu în pielea cuiva = n-aș vrea să fiu în situația cuiva, să pățesc ca acesta.

Numai pielea lui știe, se spune despre cel care a răbdat și a suferit multe.

S-a dezbrăcat lupul de pielea oii = și-a dat pe față caracterul urât, și-a scos masca, și-a dat arama pe față.

Te mănâncă pielea? = vrei să mănânci bătaie?

PIELIȚĂ

A-și trage pielițele (reg.) = a fi pe moarte.

O pieliță să i-o tai cu un fir de păr, se spune despre cineva care are pielea obrazului fină și delicată.

PIELM

A rămâne în sapă de lemn și în casă fără pielm (reg.) = a sărăci de tot.

PIELUȘICĂ

A fi vai de pielușica lui = a fi vai de pielea cuiva.

PIEPT

A apuca (sau *a lua, a înhăța*) *pe (cineva) de piept* = **a)** a apuca sau a înhăța etc. pe cineva de partea din față a hainei, pentru a-i cere socoteala de ceva; **b)** a lua pe cineva la bătaie.

A avea piept (pop.; despre femeile cu copii mici) = a avea lapte.

A da piept (despre femeile cu copii mici) = a alăpta, a da să sugă.

A da piept cu cineva (sau *cu ceva*) = a se împotrivi cuiva (sau la ceva); a înfrunta direct pe cineva (sau ceva), a se lupta cu cineva.

A face piept (bărbătesc) = **a)** a avea curaj; **b)** a da dovadă de bărbăție.

(A fi) slab de piept = (a fi) debil pulmonar, predispus la tuberculoză.

A-i crește grădinița pe piept (arg.) = a muri; a fi ucis.

A(-i) pune cuiva mâna în piept = a prinde pe cineva și a-l opri de la o acțiune nepermisă.

A(-i) ține piept (sau, înv., *a sta-n piept*) = **a)** a sta pe poziție; **b)** a nu se da bătut; **c)** a se împotrivi cuiva.

A(-l) lua în piepturi (sau *cu pieptul*) (reg.) = a lua pe cineva (sau ceva) cu forța, silnic.

A lua (pe cineva) de piept = a cere cuiva socoteală, a sări la bătaie.

A lua (ceva) în piept = a înfrunta ceva direct, a lupta pentru a cuceri sau pentru a învinge ceva.

A pune (sau *a încrucișa, a împreuna*) *mâinile la piept* = a muri.

A se bate cu pumnii (sau *cu pumnul*) *în piept* = **a)** a exprima căință, remușcare, suferință morală; **b)** a se lăuda peste măsură.

A se lua (sau *a se apuca, a se prinde*) *de piept cu cineva* = **a)** a se împotrivi (cuiva); **b)** a se lupta, a se bate cu cineva.

A strânge (pe cineva) la piept = a îmbrățișa.

A(-și) pune pieptul (pentru cineva sau *ceva)* [sau *a apăra cu pieptul (pe cineva* sau *ceva)*] = a apăra din răsputeri, a apăra cu viața.

A-și sparge pieptul (*strigând, vorbind* etc.) = a striga din răsputeri, a obosi (strigând, vorbind etc. zadarnic).

A trage în piept (pe cineva) = a păcăli, a înșela (pe cineva).

A ține (cuiva) piept = a rezista, a nu se da bătut; a se împotrivi, a înfrunta, a concura cu succes.

Cu capul în piept = cu capul plecat (de rușine, de supărare etc.).

Cu coliva-n piept = în pragul morții; muribund.

Cu mâinile (*încrucișate* sau, înv., *strânse*) *la* (sau *pe*) *piept* = **a)** cu brațele încrucișate în față, în inactivitate; **b)** (înv.) cu mâinile împreunate în față, în semn de închinare, smerenie, respect; **c)** mort, decedat.

Cu pieptul deschis = fără teamă, fără sfială; fățiș.

PIEPTENE

A bate din (sau *în*) *piepteni* (ori *a face din pieptene* sau *a face piepteni*) (reg.; glumeț) = a clănțăni din dinți de frig, din cauza unei emoții etc.

PIERDE

A(-i) pierde urma (sau, reg., *de știre cuiva* sau *la ceva*) = **a)** a nu mai ști unde se află cineva sau ceva; **b)** a nu mai avea nicio informație despre cineva sau ceva.

A pierde din mână = a scăpa un prilej favorabil.

A pierde drumul (sau *calea*) = a se rătăci.

A pierde firul (gândurilor) = a se încurca.

A pierde laptele = (despre femelele unor mamifere) a le scădea sau a le înceta secreția laptelui (într-o perioadă când aceasta ar trebui să fie normală).

A pierde ocazia = a nu folosi la timp ocazia.

A pierde pământul de sub picioare = **a)** a nu-şi mai păstra echilibrul din cauza unei proaste stări fizice, a unui pas greşit etc.; **b)** a fi pe punctul de a pierde o anumită situaţie materială sau socială.

A pierde (pe cineva) din ochi (de drag) = **a)** a se uita cu mult drag la cineva; **b)** a manifesta o afecţiune puternică pentru cineva.

A pierde (pe cineva sau *ceva) din mână* = a scăpa de sub influenţă.

A pierde pe cineva (sau *ceva*) *din ochi* = a nu mai vedea pe cineva (sau ceva) care se depărtează sau de care te depărtezi.

A pierde pe cineva (sau *ceva*) *din vedere* = a omite.

A pierde sarcina (despre femei) = a avorta.

A pierde sânge = a avea hemoragie.

A pierde sufletul cuiva (înv.) = **a)** a omorî pe cineva; **b)** (Bis.; subiectul este Dumnezeu) a osândi pe cineva în chinurile iadului, la pierderea sufletului, pentru păcatele săvârşite.

A pierde teren = **a)** a-şi mări distanţa faţă de cineva mai avansat; **b)** a-şi pierde şansele de succes.

A pierde viaţa cuiva (înv.) = a omorî pe cineva.

A-şi pierde busola = **a)** a fi descumpănit, încurcat, nedumerit; a nu şti pe ce drum s-o ia; **b)** a-şi pierde calmul; **c)** a-şi pierde autocontrolul; a-şi pierde simţul măsurii.

A-şi pierde calendarul (sau *şirul zilelor*) = **a)** a fi dezorientat în privinţa timpului calendaristic în care se află; **b)** (p. ext.) a se încurca în socoteli.

A-şi pierde capul = a se fâstâci.

A-şi pierde cumpătul (sau *răbdarea*) = a nu se mai putea stăpâni, a se enerva.

A-şi pierde cunoştinţa (sau *simţirea*, înv., *simţirile*) = a ajunge în starea de inconştienţă, a leşina.

A-şi pierde firea (sau *a se pierde cu firea*) = **a)** a se descuraja; **b)** a-şi pierde cumpătul.

A(-şi) pierde mintea (sau *minţile*) *(cuiva)* = (a face pe cineva să înnebunească sau) a înnebuni.

A-şi pierde papucii = a fugi repede.

A-şi pierde pâinea = a fi concediat.

A-şi pierde piuitul = a nu mai avea replică.

A-şi pierde (sau *a-şi omorî*, *a-şi trece*) *vremea* = a-şi irosi timpul (în zadar).

A-şi pierde (sau, refl., *a i se pierde*) *urma* (ori *urmele*) = a nu mai putea fi găsit; a dispărea.

A-şi pierde sărita = a se enerva.

A-şi pierde sufletul = **a)** (reg.) a muri; **b)** (bis.) a-şi atrage, prin păcate, osânda la chinurile iadului; **c)** (bis.) a nu mai avea dreptul la viaţă veşnică; **d)** (bis.) a nu se mai putea mântui.

A(-şi) pierde şirul (vorbelor) = **a)** a se încurca, a se zăpăci; **b)** a nu avea continuitate (în vorbire).

A-şi pierde [ori *(a i se) pierde*] *urma* (ori *urmele* sau, reg., *de urmă*) = a se face nevăzut.

A-şi pierde viaţa (ori, rar, *zilele*) (sau, rar, *a se pierde viaţa cuiva*) = **a)** a muri; **b)** a fi omorât.

A-şi pierde vigoarea = a nu-l mai ţine balamalele (pe cineva), a nu-l mai ţine cureaua, a se zaharisi.

Fără a (mai) pierde vremea = imediat, repede, neîntârziat.

PIERDUT, -Ă

A face (ceva) pierdut (fam.) = a se preface că nu ştie unde se află un lucru, pentru a şi-l putea însuşi.

A fi pierdut = a fi sortit nenorocului.

Cu ochii pierduţi = privind fără ţintă, dus pe gânduri.

PIERI

A-i pieri (cuiva) glasul (sau *graiul*, *piuitul*) [ori *a-i pieri cuvintele (de) pe buze*] = **a)** a nu mai putea scoate o vorbă (de emoţie, de frică etc.); **b)** a nu mai avea ce spune (din lipsă de argumente).

A-i pieri cuiva graiul (sau *limba*) (reg.) = a muri.

A-i pieri de dinaintea ochilor (reg.) = a fi om foarte avar, căruia îi face impresia că este mereu jefuit.

A pieri după (sau *pentru*) *cineva* (pop.) = a fi foarte îndrăgostit de cineva; a-i plăcea foarte mult.

A pieri pe lângă cineva (reg.) = a-şi pierde vremea în zadar alături de cineva.

Lucrul rău nu piere = **a)** se spune când nu poţi scăpa de un om sau de ceva inutil; **b)** se spune cuiva care are o teamă fără motiv.

Nu piere lumea (sau *târgul*), se spune pentru a arăta că îndeplinirea unei acţiuni nu este foarte importantă sau urgentă; nu-i nicio nenorocire dacă nu...

Piei din faţa mea! (sau *din ochii mei!*) = pleacă imediat de aici! să nu te mai văd!

PIERICIUNE

A da (pe cineva) piericiunii (reg.) = a ucide, a omorî.

PIERITOR, -OARE

Pieritor de foame = **a)** (om) foarte sărac; **b)** (om) care nu are ce mânca, muritor de foame.

PIERSIC

A bate piersic (pe cineva) = a bate foarte tare (pe cineva), a bate măr (pe cineva).

A da (ceva) după piersic (pop.) = a ascunde ceva, a dosi.

A o lua (sau *a o aduce*, *a umbla*, *a se da*) *pe după piersic* (pop. şi fam.) = a spune (ceva) pe ocolite; a căuta un subterfugiu, a se eschiva.

PIERZANIE

A duce la pierzanie = a face să ajungă într-o stare de degradare totală.

PIERZARE

A da pierzării (sau *la pierzare* ori, reg., *a scoate la pierzare*) (înv. şi pop.) = a executa (pe cineva).

A-şi pune viaţa întru pierzare (înv.) = **a)** a garanta cu preţul vieţii; **b)** a-şi pune capul.

PIETROI

A aştepta (sau *a lăsa*) *până se coace pietroiul* = a nu avea nicio nădejde.

A-i lua (cuiva) pietroiul de pe varză (reg.) = a scăpa (pe cineva) de sărăcie.

Coace un pietroi (reg.), se spune despre cineva care stă mult pe unde se duce.

PIEZIȘ

A vedea (ceva) pieziș = a aprecia ceva în mod subiectiv, greșit, denaturat.

A zâmbi pieziș = a zâmbi din colțul gurii cu ironie, cu răutate, cu amărăciune.

PIFTIE

A avea carnea piftie (reg.) = a fi foarte obosit.

A face piftie pe (sau *din*) *cineva* sau *a-i face (cuiva) pielea piftie* = a bate foarte tare (pe cineva).

PILAF

A face (pe cineva) pilaf (fam.) = **a)** a bate (pe cineva) foarte tare, a zdrobi (pe cineva) în bătaie); **b)** a uimi peste măsură, a ului.

A făgădui (cuiva) munți de pilaf = a promite cuiva foarte mult.

PILĂ[1]

A linge pila (reg.) = **a)** a îndura neajunsuri, a duce lipsa unui lucru; **b)** a se face de rușine, a o scrânti.

A umbla cu pila-n tureatcă (reg.) = a fi oricând gata să comită fapte rele.

PILĂ[2]

A avea pile (fam.) = a se bucura de protecția cuiva.

A pune (sau *a băga*) *o pilă* (sau *pile*) *(pentru cineva* sau *ceva)* (fam.) = a interveni (în mod abuziv) în favoarea cuiva sau pentru sine, a solicita o protecție (ilegală) pentru cineva sau pentru sine.

PILDĂ

A bate pilduri (reg.) = a insinua ceva, a face aluzii.

A da pildă = a oferi exemplu ce poate servi ca obiect de imitație sau inspirație în privința formei, aspectului, alcătuirii.

A lua pildă (sau *a urma pilda*) = a imita exemplul cuiva.

A vorbi în pilde (sau *childuri*) = a vorbi făcând aluzii, a vorbi cu subînțelesuri.

Pildă plăcintă (reg.), formulă ironică folosită de cineva pentru a arăta că a înțeles și se simte atins de o aluzie a interlocutorului.

PILOTĂ

A dormi pe pilote sau (reg.) *a crește în pilote* = a duce un trai fără griji, confortabil.

PILUG

A rămâne (sau *a fi*) *(gol) pilug* (reg.) = **a)** a rămâne sau a fi complet dezbrăcat, gol pușcă; **b)** (p. ext.) a rămâne (sau a fi) extrem de sărac, fără nimic.

A tunde (sau *a rade*) *(pe cineva) pilug* (fam.) = a tunde sau a rade pe cineva până la piele.

PILULĂ

A face (pe cineva) să înghită o pilulă (sau *pilula*) = a pune pe cineva într-o situație neplăcută, jenantă; a păcăli (pe cineva).

A înghiți o pilulă (sau *pilula*) = a fi nevoit să suporte un lucru neplăcut; (p. ext.) a fi păcălit; a înghiți hapul.

PINGEA

A bate la pingea (rar) = a risipi banii la jocuri și petreceri.

A-i da (cuiva) pingeaua = **a)** a respinge rugămintea sau cererea cuiva; **b)** a repezi pe cineva.

A-i pune (cuiva) pingeaua (fam.) = a înșela pe cineva, a amăgi, a păcăli.

A ține (la cineva) ca la pingele (rar) = a nu ține deloc la cineva.

PINGICĂ

A aduce (pe cineva) la o pingică (reg.) = **a)** a provoca cuiva pagube însemnate; **b)** a sărăci pe cineva, a aduce la sapă de lemn.

PINTEN

A bate din pinteni (sau *pintenii*) (mai ales despre militari) = a lovi călcâiele unul de altul, făcând să sune pintenii, și a lua poziția (reglementară) de drepți.

A bate din (sau *în*) *pinteni (de bucurie)* = a-și manifesta bucuria în mod zgomotos.

A da pinteni (cuiva) sau (rar) *a strânge în pinteni (pe cineva)* = **a)** a împunge, a îmboldi calul cu pintenii pentru a-l face să meargă mai repede; **b)** a (se) zori, a (se) grăbi.

A lua (în) pinten (pe cineva) = a-și bate joc de cineva.

A primi pinteni (de la cineva) (reg.) = a primi vești de la cineva, a afla noutăți (de la cineva).

PIPĂ

A face pipe (reg.) = **a)** (despre oameni) a moțăi; **b)** (despre cai) a pipa, a da din cap în sus și în jos din cauza căldurii.

PIPĂI

A pipăi vorba cu bățul (reg.) = a căuta ceartă.

PIPER

A avea (sau *a fi cu*) *piper pe limbă* (fam.) = a fi ironic, răutăcios, caustic.

A face (pe cineva) cu sare și piper = a dojeni, a mustra aspru (pe cineva); a face cu ou și cu oțet.

A fi sarea și piperul ... (fig.) = **a)** a fi elementul dinamic al unui grup; **b)** a fi elementul spiritual, savuros al unei situații sau creații.

A-i da (cuiva) cu piper (pe) la nas = a supăra, a mânia, a irita, a ofensa (pe cineva); a da cuiva cu ardei pe la nas.

A i se sui (sau *a-i veni cuiva*) *piperul la nas* (sau *a lua piper în nări*) = a se supăra, a se mânia; a-i sări mustarul.

A-i sta (cuiva) ca piperu-n nas = a-i fi (cuiva) nesuferit; a-i sta ca sarea-n ochi.

A presăra piper între două persoane (rar) = a ațâța o ceartă.

A pune piper și-n iaurt (pop. și fam.) = a-și bate joc de ceva ce ai (în cantitate mare).

Iute ca piperul = a) care se irită ușor; supărăcios; b) care este sprinten, harnic.

Parcă ar fi plouat cu piper între ei (sau *noi, voi*), se spune când două persoane s-au despărțit ori s-au dezbinat.

Piper între voi, să râdem și noi! (pop.), se spune pentru a provoca sau a face să crească cearta între două persoane și a face apoi haz pe socoteala lor.

PIPERAT, -Ă

A avea mâini piperate (reg.) = a fi hoț.

Sărat și piperat (despre oameni) = rău, afurisit.

PIPOTĂ

A avea (sau *face, a fi cu*) *pipotă mare* (reg.) = a fi sau a deveni îngâmfat, fudul, mândru.

A avea (sau *a fi cu*) *pipota plină* (sau *umflată*) (reg.) = a fi înfuriat, mânios.

A fi rău de pipotă = a fi afemeiat.

A-i arde pipota = a râvni, a tânji, a avea neapărată nevoie (de ceva).

A-i bâțâi (cuiva) pipota (Mold.; arg.) = a-i fi cuiva frică.

A-i crăpa (cuiva) pipota de nerăbdare (fam.) = a fi foarte nerăbdător.

A i se umfla (cuiva) pipota (fam.) = a) a se mânia; b) a fi foarte fudul, mândru.

A-și umple (sau *a-și îneca*) *pipota* (reg.) = a se îmbăta.

PIR

A se întinde ca pirul (pop.) = a fi obraznic.

PIRAMIDĂ

A ajunge (sau *a se afla, a fi*) *în vârful piramidei* = a ajunge (sau a se afla) pe treapta cea mai înaltă a unei ierarhii sociale, științifice, politice etc.

PIRON

A bate cu buretele piron în perete (rar) = a face o acțiune absurdă și inutilă.

A face (la) piroane (și cuie) (fam.) = a tremura de frig, a clănțăni din dinți din cauza frigului; a dârdâi.

A mânca piroane = a fi foarte înfuriat.

A sta piron (rar) = a fi piedică în calea cuiva.

A tăia (la) piroane (fam.) = a spune minciuni.

PIRONI

A pironi locului = a imobiliza ca și când ar fi bătut în cuie.

A pironi (sau *a fixa, a ținti*) *cu privirea* (sau *cu ochii*) = a privi insistent.

PIROSTRIE

A(-și) pune pirostriile (în sau *pe cap)* (glumeț) = a (se) căsători.

PIS

A nu (sau *fără a*) *zice (nici) pâs* = a nu spune nimic, a nu scoate nicio vorbă, a tăcea chitic.

PISAT, -Ă

Cu oasele pisate (pop.) = foarte obosit, mort de oboseală, extenuat (din cauza zdruncinăturilor unui vehicul, unui cal etc. în mers).

PISĂGIT, -Ă

A fi pisăgit de oase (pop.) = a fi extrem de obosit, extenuat.

PISĂLOG, -OAGĂ

A-i sta (cuiva) pisălug pe cap (reg.) = a pisa, a insista, a presa pe cineva.

Să-l bați în piuă cu pisălogul și să nu-l nimeri (pop.), se spune despre un om deștept, isteț, vioi, ager, pe care nu-l poți încurca cu vorba.

PISICĂ

A arunca pisica (moartă) în ograda altcuiva = a da vina pe altcineva; a pasa altcuiva răspunderea.

A avea nouă suflete ca pisica (fam.) = a fi rezistent, a avea o mare vitalitate.

A avea ochi de pisică = a) a avea privire ageră; b) a fi viclean.

A cădea în picioare ca pisica = a ieși cu bine din orice încurcătură.

A cumpăra pisica în traistă = a se înșela la cumpărături (luând marfa pe nevăzute).

A da apă (sau *țuică*) *pisicii* (reg.) = a pierde vremea degeaba.

(A fi) pisică blândă = (a fi) prefăcut, ipocrit, fățarnic.

A fi (sau *a face rost*) *de pisică pe orez* (fam.) = a fi sau a face rost de ceva bun, a se învârti.

A fi (sau *a sta ca o*) *pisică plouată* = a) a fi abătut, descurajat, fără chef; b) a arăta prost, a avea o ținută necorespunzătoare; c) a fi umilit, rușinat.

A rupe pisica (de la început) (reg.) = a fi energic, hotărât, dârz.

A se spăla (sau *a mătura*) *ca pisica*, se spune despre cei care se spală superficial și (p. ext.) despre cei neglijenți.

A se uita ca pisica în tigaie = a se uita cu jind la ceva.

A toarce pisicii = a divulga un secret.

A trage pisica de coadă (sau *pe rogojină*) (reg.) = a o duce greu, a fi strâmtorat (din punct de vedere material), a fi sărac, nevoiaș.

A trăi (sau *a se înțelege, a se iubi*) *ca câinele* (sau *ca șoarecele*) *cu pisica* = a nu se înțelege, a trăi rău cu cineva.

A uda coada pisicii (sau *a face rachiu pisicii*) = a plânge.

A umbla cu pisica-n traistă = a căuta să înșeli, să păcălești pe cineva.

Ceasul rău, pisica neagră = ghinion.

Piere (sau *moare*) *pisica*, se spune pentru a arăta că se petrece ceva neobișnuit, de importanță deosebită.

Pisica cu clopoței nu prinde șoareci = cel care își dă în vileag intențiile poate rata scopul urmărit.

PISOACĂ

A face pisoacă = a) (reg.; despre lucruri) a sfărâma; b) (Mold.; despre oameni) a snopi în bătaie.

PISTOL

Gol (ca un) pistol (sau *îmbrăcat pistol*) = a) gol de tot, în pielea goală; b) (p. ext.) sărac.

Sărac (sau *golan*) *pistol* = foarte sărac.

PIŞA

A nu şti pe unde se pişă găina (reg.) = a fi neştiutor, naiv, fără experienţă.

A pişa tot butuci (reg.) = a fi obraznic şi prost.

A se pişa împotriva [sau *(în) contra*] *vântului* (reg.) = a) a se răzvrăti; b) a-şi cauza singur un neajuns, voind să lovească în alţii; c) a se pune rău cu şefii; d) a da dovadă de lipsă de tact apărând o cauză dinainte sortită eşecului.

A se pişa (pe ceva sau *pe cineva)* (vulg.) = a desconsidera total (ceva sau pe cineva).

A-şi pişa ochii (pop.) = a plânge repede, uşor, degeaba.

PIŞCA

A pişca boul de corn (reg.) = a-şi atrage o neplăcere.

Ca (şi) cum (sau *cât*) *te-ar pişca un purice* = foarte puţin, aproape deloc.

PIŞCAT[1]

Pişcatul lunii (sau *pişcat de lună, pişcatul luminii*) = faza a lunii în care aceasta începe să descrească.

PIŞCAT[2]**, -Ă**

A fi pişcat la limbă (sau *la vorbă*) (pop. şi fam.) = a fi uşor beat, cherchelit, afumat.

PIŞTALĂU

A umbla pişţalău (reg.) = a umbla încoace şi încolo, fără nicio treabă, fără rost.

PITĂ

A fi bun ca pita caldă (sau *pită de om*), se spune despre un om foarte bun.

A fi la cineva pita şi cuţitul [sau *a avea* (ori *a fi cu*) *pita şi cuţitul în mână*] (înv. şi reg.) = a avea la îndemână toată puterea, toate mijloacele.

A fi mâncat pită din multe cuptoare (înv. şi reg.) = a fi bătrân şi a avea multă experienţă de viaţă.

A lua (cuiva) pita de la gură = a lua cuiva posibilitatea de a-şi câştiga existenţa.

A mânca pita cuiva = a fi întreţinut de cineva.

A mânca pita lui vodă = a fi salariat al statului.

A mânca pită şi sare (la o masă) cu cineva (înv. şi reg.) = a) a trăi la un loc cu cineva; a conviețui; b) a se afla în raporturi de strânsă prietenie cu cineva.

A pune (sau *a băga*) *în pită pe cineva* = a) a-i găsi cuiva o slujbă; b) (ir.) a face cuiva o neplăcere la serviciu; c) (ir.) a face astfel încât cineva să fie dus la închisoare.

PITEA

Titea şi pitea (reg.), se spune despre doi oameni proşti.

PITIC, -Ă

A sta (sau *a rămâne*) *chitic* = a nu se mişca, a sta nemişcat într-un loc.

A tăcea ca chiticul (sau *a tăcea chitic*) = a nu spune niciun cuvânt.

PIŢĂRĂU

A merge (sau *a umbla*) *în piţărăi* (sau *cu piţărăii*) = a colinda.

PIŢIGOI

A-i veni (cuiva) un piţigoi (Munt.) = a-i veni cuiva o nebunie, o toană, o trăsnaie.

PIŢIGUŞ

A avea (sau *a prăsi*) *piţiguşi la cap* (Munt.) = a avea idei bizare, a avea sticleţi.

PIŢOC

A pleca cu piţocul, se spune despre o persoană care pleacă, definitiv şi cu toate bunurile, dintr-un loc.

PIUĂ

A bate (sau *a pisa*) *apa în piuă (să se aleagă unt)* = a vorbi mult şi fără rost (plictisind pe cei din jur).

A fi piua întâi (în limbajul copiilor) = a dori (a vrea) să facă primul o activitate pe care o desfăşoară mai mulţi participanţi.

A se pune piuă (sau *în piuă*) = a) (pop.) a se apleca ghemuindu-se (pentru ca cineva să se poată sui, înălţa pe spinarea lui); b) a sprijini (pe cineva) într-o acţiune.

PIUI

A-i piui (cuiva) urechea (sau *urechile*) = a-i ţiui cuiva urechea sau urechile.

PIUIT

A-i lua (sau, rar, *a-i tăia, a-i curma*) *(cuiva) piuitul* (sau *piuita*) = a) (fam.) a reduce (pe cineva) la tăcere, a lăsa (pe cineva) perplex, a pune cu botul pe labe; b) (rar) a ucide (pe cineva).

A-i pieri (cuiva) piuitul (sau *piuita*) = a) (fam.) a-i pieri cuiva pofta de vorbă; b) a-şi pierde curajul (de uimire, de spaimă etc.); c) (reg.) a fi pe moarte; d) a muri.

PIVNIŢĂ

A ieşi (sau *a se auzi*) *ca dintr-o pivniţă* (rar; despre voce) = a ieşi sau a se auzi de departe sau cu timbru scăzut, profund, grav.

A vorbi (ca) din pivniţă = a vorbi cu ton scăzut, profund, grav.

PIZMĂ

A se pune (sau *a se lua*) *în pizmă cu cineva* (rar) = a face în ciuda cuiva; a ajunge la ceartă cu cineva.

PLAC

A fi la bunul plac al cuiva = a fi la discreţia, la cheremul cuiva.

A-i fi cuiva pe plac = a plăcea cuiva.

A intra în placul cuiva (rar) = a) a fi cuiva plăcut, agreabil; b) a satisface gustul, preferinţa cuiva.

După (sau pe) *bunul plac (al cuiva)* = după voia sau după capriciul cuiva.

PLACĂ

A pune placa, se spune despre cineva care are obiceiul să vorbească mult sau să repete mereu același lucru.

A schimba placa (fam.) = a schimba subiectul unei discuții sau atitudinea față de cineva.

PLAINIC, -Ă

A se da plainic (reg.) = a înceta să mai lupte, să mai reziste, a se da învins; a ceda.

PLAJĂ

A face plajă = a-și expune corpul la acțiunea soarelui, a face băi de soare.

PLAN

A face plan de inginer chior (reg.) = a spune ceva, dorind să se înțeleagă altceva.

A face planul ca țiganul = a-și propune lucruri, fapte etc. nerealizabile.

A fi (sau *a sta, a pune*) *pe planul al doilea* (sau *al treilea* etc.) = a fi (sau a considera că este) de importanță secundară, minimă.

A fi (sau *a sta, a pune* etc.) *pe* (sau *în*) *prim(ul) plan* = a avea (sau a considera că are) importanță primordială.

A ieși pe plan (înv. și reg.) = a ieși în evidență, a se remarca.

A nu fi pe primul plan = (a fi sau) a considera că este de o importanță secundară, minimă.

A se da la plan cu cineva (reg.) = a se pune de acord cu cineva, a se înțelege.

A trece pe planul al doilea = a-și pierde rolul principal.

Plan de ofițer chior (rar), se spune despre o acțiune nereușită (fiindcă a fost organizată greșit).

PLANTA

A se planta (sau *a se proțăpi*) *în fața cuiva* = a se opri în mod inoportun sau ostentativ în fața cuiva pentru a-l provoca.

PLAPUMĂ

A se întinde cât îi e (sau *cât îi ajunge, cât îl ține*) *plapuma* (pop. și fam.) = a nu acționa decât în limitele posibilităților, a nu pretinde mai mult decât îi permit posibilitățile.

A-și lua o plapumă (fam.) = **a)** a se pune la adăpost de răspunderi; **b)** a-și lua măsuri de prevedere.

A trage plapuma (rar) = a lua partea cea mai bună din ceva.

PLASĂ

A cădea în plasă = **a)** a intra într-o încurcătură, a fi amăgit, înșelat; **b)** a cădea în cursă.

A lua plasă (sau *o plasă*) (inițial la cursele de cai) = a fi păcălit, înșelat.

A prinde (pe cineva) în plasă = a ademeni, a înșela, a amăgi, a prinde în cursă, a seduce (pe cineva).

A se afla în plasa cuiva (în unele jocuri sportive) = a se afla imediat în spatele unui adversar (așteptând momentul prielnic pentru a-l ataca și a-l depăși).

PLATĂ

A ciupi la nota de plată (despre ospătari) = a încărca fraudulos nota de plată a clientului.

A face plata în natură (arg.; despre femei) = a accepta întreținerea unor raporturi sexuale cu un bărbat (pentru obținerea unor favoruri, realizarea unor interese).

A face plată nemțească = a plăti nemțește, a plăti fiecare proporțional cu consumația.

A fi bun (sau *rău*) *de plată* = a (nu)-și onora la timp datoriile; a (nu) fi bun platnic.

A lăsa (sau, rar, *a da, a părăsi pe cineva*) *în plata Domnului* (sau *a lui Dumnezeu, a sfântului*) = a nu se mai ocupa de cineva, a lăsa în voia sorții, a lăsa în pace.

A se duce (sau *a pleca, a merge* etc.) *în plata Domnului* (sau *a lui Dumnezeu*) = a se duce (sau a pleca, a merge etc.) unde vrea, unde știe, unde-i place.

A-și face (sau *a i se face cuiva*) *plată* (înv. și reg.) = a se despăgubi sau a fi despăgubit.

A-și lua (sau *a-și primi*) *plata* = a primi pedeapsa cuvenită, a fi pedepsit după merit.

PLATCĂ

A face (pe cineva) platcă (înv.) = a face (pe cineva) să piardă.

A fi în platcă (sau *a fi de platcă*) (înv.) = a fi obligat să plătească o datorie, a rămâne dator.

A intra (sau *a fi*) *în platcă* (înv.) = **a)** a pierde (o partidă) la jocul de cărți; **b)** a trebui să plătească o datorie.

A pune (sau *a face pe cineva*) *platcă (peste platcă)* (înv.) = **a)** a face (pe cineva) să piardă la jocul de cărți; **b)** a păcăli (pe cineva), a înșela (pe cineva), a trage (pe cineva) pe sfoară; a distruge (pe cineva).

A rămâne platcă (înv.) = a rămâne de rușine, a se face de râs.

PLATNIC, -Ă

A da (pe cineva) platnic = **a)** a obliga pe cineva să plătească o datorie; **b)** a declara dator.

A se da platnic = **a)** a se recunoaște dator; **b)** a fi de acord să plătească o datorie.

Bun (sau *rău*) *platnic* = persoană care își îndeplinește bine (sau rău) obligațiile bănești, care plătește ușor și la timp (sau greu și cu întârziere).

PLATONEALĂ

A face platoneală (rar) = a iubi platonic.

PLAVIE

A face pe cineva (sau *ceva*) *plavie* = a doborî, a nimici, a distruge, a face una cu pământul (pe cineva).

A pluti (sau *a merge*) *plavie* = a aluneca pe suprafața unei ape.

A (se) lăsa [sau *a (se) lungi*] *plavie* (reg.) = **a)** a (se) întinde la pământ; **b)** a (se) lungi pe toată suprafața.

PLĂCEA

Îmi place să cred că ... = sper că...

Știi că-mi placi? (sau *că mi-ai plăcut?* ori *asta-mi place*) = exprimă mirarea, dezaprobarea în fața unei propuneri, a unei afirmații etc. (care nu-ți convine sau cu care nu ești de acord).

PLĂCERE

A-l avea (pe cineva) în plăcere (înv.; rar) = a agrea, a aprecia (pe cineva).

Fă-mi plăcerea să ... (în formule de politețe) = fii bun..., te rog...

PLĂCINTĂ

A aștepta (pe cineva) cu plăcinte calde = a aștepta (pe cineva) cu mare bucurie, cu mare plăcere.

A face plăcinte = a face cerculețe pe suprafața apei, aruncând în ea pietricele plate.

A găsi plăcinta gata = a se folosi de munca altuia, a-i veni totul de-a gata.

A-i veni (sau *a-i pregăti*) *(cuiva) o plăcintă* = a-i veni (sau a-i pregăti) cuiva o surpriză neplăcută, un necaz.

A număra foile la (sau *din*) *plăcintă* = **a)** a pierde vremea inutil; **b)** a-și face prea multe socoteli; **c)** a despica firul în patru.

A se pune (sau *a se trânti, a se așeza* etc.) *ca o plăcintă (țigănească)* = a se tolăni, a se lungi cât e de mare.

A se vinde (sau *a se căuta*) *ca plăcinta caldă* = a se vinde repede, fiind foarte căutat.

A socoti câte foi intră în (sau *într-o*) *plăcintă* = a ține prea mult seama de toate amănuntele.

A sta ca o plăcintă = a fi pasiv, comod, nesimțit.

A se pune (sau *a se trânti, a se așeza* etc.) *ca o plăcintă* = a se lungi cât este de mare, a se tolăni.

Ce-i plăcintă, să-mi placă = replică glumeață dată cuiva care întreabă dacă îi place un om.

Încă nu s-a copt plăcinta = încă nu ți-a venit vremea sau rândul, mai așteaptă.

PLĂMĂDI

A i se plămădi inima cuiva (pop.) = a se îmbolnăvi de o boală nedefinită mai deaproape.

A plămădi curechi (reg.) = a pune varza la acrit.

A plămădi inima cuiva (pop.) = a face cuiva descântece pentru a-l vindeca de o boală.

PLĂSEA

A i se mișca (cuiva) plăselele (rar) = a muri.

PLĂTI

A nu plăti nici apa pe care o bea = a nu fi bun de nimic.

A nu plăti (nici)o ceapă (degerată) sau *(nici) două parale* (ori *doi bani, un ban, doi creițari*) [sau, reg., *nicio para putredă* (ori *un fir de tort, un baraboi*) sau *niciun potroc*]= a nu avea nicio valoare, a nu valora nimic.

A plăti cu capul (sau *cu viața* etc.) = a fi omorât pentru o greșeală, o îndrăzneală, o faptă necugetată etc.

A plăti (cuiva) cu dobândă = a se răzbuna (pe cineva) cu vârf și îndesat pentru o pagubă sau o suferință.

A plăti nemțește = a plăti proporțional cât a consumat fiecare.

PLĂVIȚ, -Ă

A fi de vită plăviță (reg.) = a se pretinde de neam mare.

PLÂNGE

A-i plânge (cuiva) de milă = a-i părea foarte rău de nenorocirea, de durerea cuiva.

A-și plânge păcatele = a se căi, a regreta ceva.

PLÂNGERE

A depune (o) plângere = a reclama.

PLÂNS

A-l umfla pe cineva plânsul (sau *a se umfla de plâns*) = a nu-și putea stăpâni plânsul, a izbucni în plâns.

A se prăpădi de plâns = a plânge foarte tare.

De plâns = vrednic de milă, jalnic, lamentabil.

PLÂNSET

A-și plânge plânsetul (reg.) = a-și destăinui păsurile, necazurile.

PLEAN

A lua (pe cineva) în plean (înv. și pop.) = a face prizonier, a robi.

PLEASNĂ

A aduce (pe cineva) în pleasnă de bici = a aduce (pe cineva) cu mare grabă, în cel mai scurt timp.

A lua (pe cinev) în pleasnă = a ironiza, a satiriza pe cineva, a-l lua peste picior.

PLEAȘCĂ

A umbla în (sau *după*) *pleașcă* (ori *a căuta pleașcă*) = a umbla după situații avantajoase, a umbla după chilipir.

PLEATĂ

A se da (sau *a umbla*) *cu pletele în vânt* (reg.) = **a)** a căuta ceva cu înfrigurare; **b)** a se agita.

PLEAVĂ

A vorbi (sau *a spune, a grăi, a vorovi*) *pleve* (reg.) = **a)** a spune fleacuri, prostii; **b)** a spune minciuni.

PLECA

A pleca ușa (reg.) = a închide ușa pe jumătate.

A se pleca spre apus (despre persoane, forța, gloria, prestigiul lor) = a fi în declin.

A(-și) pleca capul (sau *fruntea, grumazul, genunchiul* sau, înv., *cerbicea*) = **a)** a (se) supune; **b)** a (se) umili; **c)** a renunța sau a face să renunțe.

A(-și) pleca inima = **a)** a da ascultare păsului, suferințelor cuiva; **b)** a arăta smerenie, evlavie față de cineva; **c)** a (se) dedica, a (se) închina.

A(-și) pleca nasul = a se umili.

A-și pleca ochii în pământ = a lăsa ochii în jos.

A(-și) pleca capul [sau *a nu(-și) pleca capul* [sau *a (nu) avea unde să(-și) plece capul* (ori *trupul, oasele*)] = **a)** a (nu) se odihni; a (nu) se putea odihni, a (nu) avea unde să se odihnească; **b)** a (nu) avea unde să se adăpostească.

A(-și) pleca urechea (sau *urechile*) = **a)** a asculta cu atenție, a lua în considerare; **b)** a se îndura; **c)** a da crezare vorbelor de nimic, calomniilor, bârfelilor etc.

Pleacă-fuga (sau *pleacă-fugă*) (reg.) = (om lăudăros) care, atunci când e vorba să acționeze, să treacă la fapte, o ia la fugă.

PLECARE

A duce (oile) în plecare (reg.) = a duce oile la pășunat.

A fi (sau *a-i veni*) *în plecare* (pop.) = a fi gata să...

PLESNI

A-i plesni (ceva) în (sau *prin*) *cap* (sau *în minte, prin gând*) = a-i veni (pe neașteptate) o idee năstrușnică; a-i trece (deodată) prin minte; **b)** (rar) a simți (deodată) atracție pentru cineva de sex opus.

A-i plesni cuiva obrazul de rușine = a-i fi cuiva rușine.

A-i plesni (sau *a-i crăpa*) *buza* (sau *măseaua*) *(în gură) (după ceva)* = a avea mare nevoie de ceva, a fi la strâmtoare.

A-i plesni (sau *a-i crăpa*) *(cuiva) rânza* (sau *fierea, inima*) *(de ciudă, de necaz)* = a se înfuria foarte tare, a se supăra foarte tare.

A o plesni bine = a spune ceva foarte potrivit într-o anumită situație, într-un anumit moment.

A plesni (pe cineva) în pălărie (fam.) = a ironiza (pe cineva).

A plesni de ... (fam.) = a nu mai putea..., a fi (prea) plin de...

Cât ai plesni din bici (sau *din palme*) (pop.) = foarte repede, într-o clipă, pe dată, imediat.

Cum îi plesnește în (sau *prin*) *cap* = **a)** cum crede; **b)** cum se pricepe; **c)** cum știe.

Unde plesnești și unde crapă, **a)** se spune atunci când se obțin cu totul alte rezultate decât cele așteptate; **b)** se zice când spusele cuiva nu au nicio legătură cu discuția purtată; **c)** se spune când cineva înțelege cu totul altfel, pe dos spusele cuiva.

PLEȘNIȚĂ

A sta pleșniță (reg.) = a sta degeaba.

PLETER

A se uita prin pleter (reg.) = **a)** a cerceta; **b)** a spiona.

PLICI

Cât ai zice plici (reg.) = îndată, numaidecât, într-o clipă.

PLIMBA

A plimba mielu' (arg.) = a pierde timpul.

A se plimba ca vodă prin lobodă = a umbla peste tot fără nicio piedică.

A-și plimba anatomia (arg.) = a pleca.

A-și plimba ochii (sau *privirile*) = a trece cu privirea în repetate rânduri (de mai multe ori).

A-și plimba urechea = a-și încorda auzul pentru a prinde zgomotele ușoare, vorbele șoptite; a trage cu urechea.

Du-te de te plimbă! (fam.) = ocupă-te de treburile personale; lasă-mă în pace!

Plimbă ursul! (fam.) = pleacă! cară-te!

PLIMBARE

A trimite (pe cineva) la plimbare (fam.) = **a)** a se dispensa de serviciile cuiva, a se descotorosi de cineva; **b)** a nu sta la discuție (cu cineva), a da afară; **c)** a concedia.

PLIN, -Ă

A da o lovitură (sau *a lovi, a nimeri*) *în plin* = a nimeri bine ținta vizată, a-și ajunge scopul.

A face plinul = a umple cu benzină până la refuz rezervorul unei mașini.

A fi plin de neam (înv.) = a face parte dintr-o familie nobilă, bogată.

A fi plin de sine (sau *de el*) = **a)** a avea o părere foarte bună despre sine, a fi încrezut; **b)** a fi sigur de capacitatea, de forțele sale.

A-i fi (cuiva) paharul plin, se spune despre cineva care a îndurat prea multe necazuri și nu le mai poate suporta.

A-i ieși (cuiva) cu plin(ul) = a-i ieși cuiva în cale cu un vas plin (fapt considerat în credința populară ca semn prielnic).

A-i merge cuiva în (sau *din*) *plin* = a-i merge cuiva bine, a avea succes, a reuși, a izbândi.

A lovi, a ținti în plin = **a)** a lovi drept la ținta vizată; **b)** a-și atinge scopul.

A-și face plinul = a obține suma din afacerea încheiată.

Cu gura plină = **a)** cu mâncare în gură; **b)** (înv.; rar) cu satisfacție răutăcioasă.

În (sau, rar, *la, din*) *plin ...* (ori *plină ..., plina ...*) = în mijlocul..., miezul..., toiul..., culmea...

Plin de bani ca broasca de păr (glumeț) = sărac, nevoiaș.

Plin de noroc ca câinele de purici = foarte norocos.

Plin de sine (însuși sau *de el)* = încrezut, înfumurat, îngâmfat.

Plin de viață = vioi, ager.

Plin ochi = umplut până la limita capacității.

Plin până la refuz = umplut la capacitatea maximă.

PLISC

A fi bun de plisc (reg.) = a fi bun de gură.

PLOAIE

A căsca (sau *a face*) *a ploaie* (reg.) = a fi cuprins de moleșeală, de lene; a picoti.

A-l apuca ploaia (arg.) = a fi surprins în flagrant delict.

A lăsa (pe cineva) în ploile lui (reg.) = a lăsa pe cineva în voia lui, în apele lui.

A se lumina a ploaie (despre cer, văzduh) = a căpăta o lumină difuză care anunță venirea ploii.

A strica cuiva ploile = a strica planurile (cuiva).

A(-și) aranja ploile = a(-și) pregăti terenul, a(-și) face atmosferă favorabilă, a(-și) rezolva treburile, afacerile.

A(-şi) întoarce umbrela dincotro vine ploaia = a-şi îndrepta atenţia în direcţia de unde vine o primejdie, o nenorocire.

Apă de ploaie (fam.), se zice despre o afirmaţie lipsită de conţinut şi de temei, despre o acţiune neserioasă etc.

După ploaie, manta, se spune despre un lucru, o situaţie etc. care vine cu întârziere, când nu mai este de folos.

Ploaie cu băşici = ploaie torenţială.

Rahat în ploaie (sau *pe băţ*) = a) lucru de calitate inferioară; b) persoană neînsemnată.

Vremea-i a ploaie, se spune despre un timp noros, prevestitor de ploaie.

PLOAPE

A umbla după ploape (reg.) = a pierde vremea degeaba, a umbla după cai verzi.

PLOCON

A duce (sau *a aduce, a trimite* etc. *pe cineva*) *plocon (cuiva)* = a prezenta pe cineva cuiva, a pune pe cineva în faţa cuiva.

A-i pica (cuiva) plocon = a-i veni (cuiva) pe neaşteptate ceva (sau cineva).

PLOD

Fără plod (înv.) = sterp.

Ţine-ţi plodu! (reg.) = taci din gură! nu mai vorbi!

PLOP

A fi în plop = a) a fi la anaghie, într-o situaţie dificilă; b) (arg.; despre elevi, studenţi) a nu şti nimic la o materie.

Când o (sau *va*) *face plopul mere* (sau *pere*) *şi tânjala viorele* (sau *răchita micşunele*) = niciodată.

Mătuşă (sau *unchi, văr* etc.) *de plop* = rudă îndepărtată.

PLOSCĂ

A scăpa laba în ploscă (arg.) = a fura.

A se duce (sau *a veni* etc.) *cu plosca* (pop.) = a se duce (sau a veni etc.) în peţit.

A umbla (de colo până colo) cu (sau *a purta*) *plosca (minciunilor* sau *cu minciuni)* = a colporta minciuni, a duce vorbe, bârfeli de la unii la alţii.

A umbla (sau *a fi*) *cu plosca* (sau *cu ţuica*) *la* (sau *în*) *nas* = a fi beţiv.

Ai noştri de la gura ploştii (reg.) = formulă de salut, mai ales între beţivi.

S-a băut plosca, se spune când s-a încheiat o logodnă.

PLOŞNIŢĂ

A sta ploşniţă (sau *ca ploşniţa*) = a sta degeaba.

I-au fătat ploşniţele, se spune despre cineva care, deşi e lipsit de mijloace materiale, face risipă de bani.

PLOUA

A-i ploua în gură = a-i fi poftă.

A ploua cu băşici (sau *cu bulbuci, cu găleata*) = a ploua torenţial.

A ploua ca prin sită = a ploua mărunt şi des; a cerne, a bura.

A ploua (sau *a turna*) *cu găleata* (sau *ca din cofă, cu cofa*) = a ploua foarte tare, cu picături mari şi rezi.

A se face că plouă (fam.) = a da impresia că nu observă un lucru sau un fapt neplăcut.

Nici îl ninge, nici îl plouă = n-are nicio grijă.

Ninge, plouă = în orice împrejurare, orice ar fi, orice s-ar întâmpla.

Parcă tot îi ninge şi-i plouă, se spune despre o persoană posomorâtă şi mereu nemulţumită.

Plouă de varsă = plouă foarte tare.

Se face că plouă, se spune despre cineva care se preface că nu ştie, nu observă un lucru (neplăcut).

PLOUAT, -Ă

A fi (sau *a sta, a umbla*) *ca o curcă* (sau *ca o găină*, rar, *ca o pisică, ca o mâţă* etc.) *plouată* (sau *ca un câine plouat*) (glumeţ; despre oameni) = a fi trist, abătut.

PLUG

(A avea) un plug de copii (reg.) = a avea copii foarte mulţi.

A(-şi) băga (sau *a-şi pune*) *boii* (sau *vitele*) *în plug cu cineva* [sau *a se pune în plug cu altul* ori *a (se) pune amândoi în plug*] = a-şi face de lucru cu cineva, a se asocia, a se întovărăşi cu cineva.

(A fi) de la coarnele plugului = (a fi) de la ţară, din mediul rural.

A fi la coarnele plugului (sau *a duce plugul de coarne*) = a conduce, a dirija; a fi stăpân.

A-i merge plugul în grădina altuia = a munci la altul, a slugări.

A-i merge [sau *a-i umbla (cuiva) plugul bine*] = a) a-i merge cuiva bine treaba; b) a avea succes; c) a fi bine dispus (din cauza reuşitei unei acţiuni).

A-i sta plugul = a nu mai avea niciun folos de nicăieri.

A nu-i fi plugul pe brazdă = a nu fi cumsecade.

Acesta (sau *acela*) *mi-i plugul* (reg.) = aceasta (sau aceea) îmi este meseria, ocupaţia.

PLUGĂRIE

A sparge plugăria (reg.) = a) a se certa cu cineva; b) a rupe relaţiile de prietenie, a strica prietenia.

PLUMB

De plumb = a) de culoarea plumbului; b) întunecat; c) care dă o puternică senzaţie de greutate, de apăsare, apăsător; d) (fig.; p. ext.) profund.

PLUTĂ

A cădea de-a pluta (rar) = a cădea întins la pământ.

A face pluta (despre oameni) = a se menţine la suprafaţa apei plutind pe spate.

A face pluta pe spate = a fi înecat.

A ieşi plută (reg.; despre peşti) = a ieşi la suprafaţa apei, plutind.

Venit cu pluta = a) provenit din mediul rural; b) credul, naiv; c) rupt de realitate.

PLUTI

A pluti în aer = **a)** (despre un fenomen sau un eveniment) a fi gata să se dezlănțuie, a presimți apariția; **b)** (despre o afirmație, o situație etc.) a nu se sprijini pe realitate.

Plutește în aer = e gata-gata să se producă.

POALĂ

A depune ceva la poalele cuiva = a aduce cuiva un dar, o ofrandă (ca dovadă de dragoste sau de supunere).

A duce pe cineva în poală (rar) = **a)** a ocroti, a proteja; **b)** a favoriza pe cineva.

A fi în poala cuiva = **a)** a depinde de cineva; **b)** (înv.) a fi la bunul plac, la cheremul cuiva.

A fi vrednic de poala cuiva (înv.) = a fi pe măsura cuiva.

A-l trage (pe cineva) copiii de poale = **a)** a avea copii mici, familie numeroasă; **b)** a avea greutăți familiale.

A purta poale (înv.) = **a)** a avea fire de femeie; **b)** a fi slab de fire, influențabil.

A săruta poala (sau *poalele*) *cuiva* = **a)** a săruta partea de jos a hainei unui suveran în semn de supunere și respect, potrivit unui obicei azi ieșit din uz; a se închina; **b)** (fig.; p. ext.) a se prosterna, a se umili.

A se ține de poala (sau *poalele*) *cuiva* = **a)** (despre copii) a sta în preajma sau sub ocrotirea mamei, a nu se depărta de ea; **b)** a urmări cu insistență pe cineva, a se ține scai de ceva; **c)** (fig.) a nu da pace cuiva.

A-și aprinde poalele (înv.) = a se supăra foarte tare, a se înfuria, a se mânia.

A-și da poalele peste cap [sau *a-și lua* (ori *a-și pune*) *poalele în cap* (sau, reg., *în dinți*)] ∓ **a)** a nu mai ține socoteală de nimic, a depăși orice limite (ale bunei-cuviințe), a pierde orice rușine; **b)** a da pe față un caracter josnic, imoral.

A-și lua capul în poală (înv.) = **a)** a porni orbește la fugă; **b)** a se preface că nu vede sau nu aude nimic.

A trage pe cineva de poale = **a)** a atrage atenția cuiva; **b)** a se ține scai de cineva, cerându-i ceva, plictisindu-l cu rugăminți.

A ține (pe cineva) legat la (sau *de*) *poala* (sau *poalele*) *ei* (fam.; despre femei) = a nu-i lăsa (cuiva) prea multă libertate de acțiune, a-l ține din scurt, a dispune de cineva.

A veni (sau *a cădea*) *la poalele cuiva* = a se ploconi cu respect, cu smerenie sau cu umilință înaintea cuiva.

Cu poala = în cantitate mare, mult.

La poala (sau *poalele*) *cuiva* (înv.) = **a)** înaintea cuiva; **b)** la voia, la bunul plac al cuiva; **c)** sub autoritatea cuiva.

POAMĂ

Poama (sau *omul*) *dracului* = om rău, ticălos, afurisit.

Poamă acră = persoană urâcioasă, cicălitoare, rea.

Poamă bună (sau *rea*) = **a)** om de nimic, neserios; **b)** femeie imorală.

POARĂ

A pune poară (înv. și reg.) = a se strădui, a se sforța.

A se pune în poară (cu cineva) = **a)** a se contrazice cu cineva; **b)** a se împotrivi cuiva; **c)** (înv. și reg.) a se lua la ceartă.

A se pune poară (înv. și reg.; despre animale) = (a nu mai vrea sau) a nu mai putea să tragă; a se opri.

POARCĂ

A bate poarca = **a)** a juca poarca; **b)** (arg.) a fugi de la școală, a trage chiulul de la școală.

POARTĂ

A bate la toate porțile (sau *la porțile cuiva*) = a se adresa tuturor, solicitând sprijin, ajutor într-o împrejurare grea.

A fi poartă-n poartă cu cineva = a se contrazice cu cineva, a i se împotrivi.

A se pune poartă (reg.; despre lemne, la transportul pe apă) = a se așeza de-a curmezișul apei împiedicând astfel alunecarea lor la vale.

A sta (sau *a rămâne*, *a se uita*) *ca vițelul* (sau *vaca*, *boul*) *la poarta* (sau *la poartă*) *nouă* = **a)** a sta (sau a rămâne, a se uita) uimit, nedumerit, dezorientat (în fața unei situații noi și neașteptate, căreia nu-i poți face față); **b)** a nu putea să reacționeze în niciun fel în fața unei situații (noi sau neașteptate).

Din poartă-n poartă (sau, rar, *de la poartă la poartă*) = de la unul la altul, dintr-un loc în altul.

Poartă de scăpare = cale, mijloc de a ieși dintr-o situație dificilă.

POCAIANIE

A-și face de pocaină (reg.) = a se sinucide, a-și face de petrecanie.

POCEALĂ

A lua la poceală pe cineva (arg.) = a bate foarte tare pe cineva, desfigurându-l.

POCEANCĂ

A da poceanca cu cineva (reg.) = a bate palma cu cineva la o tranzacție sau cu prilejul încheierii unui pariu.

POCINOG

A-i face (cuiva) pocinogul (reg.) = a omorî pe cineva; a-i face de petrecanie.

POCIT, -Ă

A avea gură pocită (sau *a fi pocit la gură*) = a prevesti lucruri neplăcute, a face pronosticuri nefavorabile.

POCIUMB

A sta pociumb (reg.) = a nu face nimic.

POCNET

A da în pocnetul (reg.) = **a)** a abandona, a părăsi (pe cineva sau ceva); **b)** a renunța (la cineva sau la ceva); **c)** a da dracului.

A-i lua (cuiva) pocnetul (Munt.) = **a)** a obliga pe cineva să tacă; **b)** a face să cadă grav bolnav, aproape de moarte.

A se duce pocnetului (sau *la pocnetul, în pocnetul*) = a se duce dracului.

POCNI

A-i pocni broasca (arg.; înv.) = a eşua.

A-i pocni (cuiva) fălcile (rar) = a-i trosni cuiva fălcile.

A-i pocni (sau *a-i plesni*) *(cuiva ceva) în cap* = a-i trece cuiva ceva prin minte.

A-i pocni (sau *a-i plesni*) *(cuiva) obrazul de ruşine* (rar) = a-i fi foarte ruşine.

A pocni de necaz (sau *de ciudă*) = a-i fi extrem de ciudă.

A pocni (sau *a lovi, a plesni*) *pe cineva în pălărie* (sau *a-i turti cuiva pălăria*) (fam.) = **a)** a nimeri punctul slab al cuiva, a-l atinge cu o vorbă înţepătoare, a-l ofensa, a-l provoca; **b)** a da cuiva o veste neaşteptată.

Mănâncă de-i pocnesc fălcile, se zice despre cel care mănâncă lacom.

POCOLI

A nu putea (sau *a nu avea a*) *poclui* (pop.) = **a)** a nu avea linişte; **b)** a nu avea astâmpăr.

POCOR

A ajunge pocorul lumii (reg.) = a ajunge de râsul lumii.

POCSÂIE

A-şi pune pocsâie (pe ceva) (reg.) = **a)** a hotărî; **b)** a-i fi ciudă.

POD

A bate podurile (şi prundurile) = a hoinări.

A cădea (ca) din pod (pop. şi fam.) = a rămâne surprins, uimit, dezorientat, buimac (în faţa unei situaţii neaşteptate).

A călca ca din pod (pop. şi fam.) = a merge greu şi cu paşi nesiguri.

A călca (sau *a se uita*) *(ca) din pod*, se spune despre un om plin de sine, îngâmfat, încrezut.

A face pod cu palma mâinii (pop.) = a pune mâna streaşină la ochi pentru a putea vedea mai bine.

A face podul (sport) = a face o figură caracteristică prin îndoirea corpului pe spate în semicerc, cu sprijin pe mâini şi pe picioare.

A fi căzut din pod = a fi zăpăcit, dezorientat.

A-i face (cuiva) treabă până-n pod (reg.; glumeţ) = **a)** a nu-i face cuiva nicio treabă; **b)** a păcăli pe cineva.

A sări până-n pod de bucurie = a simţi o mare bucurie.

Ca la capra podului, se zice când cineva se vaită, se plânge în gura mare.

Că n-ăi fi la capul podului (reg.), se zice când cineva oferă pe ceva un preţ derizoriu, faţă de cât se cuvine.

Gura podului = uşa podului.

Pe poduri = **a)** ca un cerşetor; **b)** (p. ext.) sărac; **c)** (p. ext.) fără adăpost.

Treci podu' şi-nghiţi nodu', se spune când cineva este obligat să suporte o situaţie neplăcută, împotriva voinţei lui.

PODOBIE

A vorbi pre podobie (reg.) = a vorbi ales, distins.

PODVAL

A aşeza nunta pe podvale (reg.) = a începe pregătirile de nuntă.

PODVOLNIC

A rămâne (sau *a lăsa*) *podvolnic* = **a)** a rămâne sau a lăsa pe cineva pe dinafară; **b)** a fi concediat (sau a concedia pe cineva).

POFTĂ

A face poftă = a suscita gustul pentru ceva (în special pentru o anumită mâncare).

A-i face pe poftă (sau *a-i face poftele cuiva*) = a-i satisface cuiva dorinţele, capriciile, toanele cuiva.

A-i tăia (sau *a i se tăia*) *cuiva (toată) pofta* (sau *gustul*) = **a)** a face pe cineva să nu mai îndrăznească ceva; **b)** a pune la punct pe cineva.

A-i trece (cuiva) pofta = a nu mai avea curajul sau dispoziţia să facă ceva.

A-şi (mai) pune pofta în cui, se spune pentru a arăta că cineva este nevoit să renunţe la un lucru mult dorit, că nu trebuie să aştepte să obţină ceea ce doreşte.

De poftă sau *(ca) să-şi prindă pofta* = în cantitate foarte mică, numai cât să guste.

După (sau *pe, rar, de*) *poftă* (sau *pofta inimii* ori *sufletului, voii* etc.) = **a)** conform cu dorinţa cuiva, pe placul sau gustul cuiva, pentru plăcerea proprie; **b)** cât vrei sau cum vrei; **c)** fără nicio obligaţie.

N-am poftă (fam.) = nu vreau.

Numai (sau *doar, măcar, nici*) *de poftă* [sau *(ca) să-şi prindă pofta*] (despre produse comestibile) = în cantitate foarte mică, foarte puţin; (în construcţii negative) deloc.

Pe (sau *după*) *poftă* (sau *pofta inimii* ori *sufletului, voii* etc.) = pe placul sau pe gustul cuiva, conform cu dorinţa cuiva, spre mulţumirea cuiva.

Poftă bună (sau *mare!*) = urare adresată celor care mănâncă sau se duc să mănânce.

Poftă de lup = poftă foarte mare.

POFTI

Du-te unde pofteşti (fam.) = du-te unde vrei, mi-e indiferent unde mergi.

POFTIM

S-a dus luna (sau *vremea*) *lui poftim* (reg.), se spune: **a)** când a trecut luna august, sau anotimpul toamnei, cu belşugul de produse; **b)** când a trecut copilăria, în care le ai pe toate de-a gata; **c)** când cineva a pierdut avantajele de care s-a bucurat mai înainte.

POGACE

E pace de pogace (reg.), se spune pentru a se arăta că nu se poate face cu niciun chip un lucru, că este de prisos să încerci să întreprinzi ceva.

POGHIAZ

A umbla (sau *a se duce*) *în poghiazuri* = a umbla fără rost, a hoinări.

POGHIRC, -Ă „nedezvoltat"

Parcă-i poghirc (reg.), se spune despre un om nepriceput, rămas în urma celorlalți.

POHOIALĂ

A avea (sau *a i se pune cuiva*) *pohoiele* (ori *pohoielele*) *pe ochi* (pop.), se spune despre cei lipsiți de spirit de observație, de perspicacitate.

A lua (cuiva) pohoiele de pe ochi (pop.) = a face pe cineva să înțeleagă sau să vadă un lucru, a lămuri.

POIANĂ

A face crângu' poiană (reg.) = a fugi foarte repede.

A ieși (sau *a merge*, *a se duce*) *în* (sau *la*) *poiană* = a-și face nevoile fiziologice.

POIMÂINE

Ca mâine, poimâine = în curând, peste puțin timp.

Poimâine ailaltă (sau *cealaltă*) = răspoimâine.

POJAR

A da pojar = a da foc, a incendia.

POLEIT, -Ă

(A fi) leit-poleit = (a fi) foarte asemănător, (aproape) identic.

POLITICĂ

A se duce (sau *a se lua*) *cu politica (pe lângă cineva)* (fam. și pop.) = a proceda cu tact, cu dibăcie, în relațiile cu cineva, pentru a-i câștiga favoarea, încrederea.

A face politică = a lua parte în mod activ la discutarea și rezolvarea problemelor interne și externe ale statului.

POLIȚĂ

A face (pe cineva) poliță (rar) = a trimite pe cineva de la unul la altul.

A-i plăti (cuiva) polița (sau *o poliță*) = a se răzbuna (pe cineva).

POLIȚIE

A face poliție = a menține ordinea într-un mod sever și autoritar.

POLOG

A cădea polog (reg.) = a cădea grămadă.

A pune polog (reg.) = a) a pune la pământ; b) a omorî, a ucide.

A sta (sau *a zăcea*) *polog* (reg.) = a fi, a zăcea culcat la pământ, a sta (sau a zăcea, a cădea) grămadă.

POLONIC

A da (cuiva) cu polonicul = a oferi (cuiva) cu larghețe, a da din abundență.

POM

A fi în pom (fam.) = a) a se afla într-o situație dificilă, precară (din punct de vedere material); b) a fi fără bani, a rămâne lefter.

Omu' și pomu' = securitatea.

POMANĂ

A arde gazul de pomană = a lenevi, a trândăvi.

A cere de pomană = a cerși.

A da (cuiva) de pomană = a-i da ceva mai ales unui sărac, din milă, în mod gratuit (pentru iertarea păcatelor, ca un act de caritate etc.).

A da (pe cineva) dracului de pomană (reg.) = a renunța (la cineva).

A dat prea mult de pomană (reg.; ir.), se zice când unui bătrân sau zgârcit îi tremură mâinile.

A mânca cuiva pomana (reg.) = a) a omorî pe cineva; b) a supraviețui cuiva.

A ridica o pomană (reg.) = a organiza masa și ceremonialul împărțirii bucatelor și a obiectelor pentru sufletul unui mort.

A se întinde ca o pomană țigănească = a) a se desfășura, a se extinde pe un spațiu mai mare decât ar fi necesar; b) a dura prea mult.

A sta la pomană (fotbal) = a juca numai în atac, în poziție avansată; a nu participa la efortul colectiv al echipei; a nu sprijini apărarea proprie.

A-și face (milă și) pomană [sau *a-și face o pomană (cu cineva)*] (pop. și fam.) = a ajuta pe cineva, a face un bine cuiva.

A-și răci gura de pomană (sau *degeaba*, *de-a surda*, *în zadar*) = a insista zadarnic, fără rezultat, a vorbi fără folos.

A trăi din poama cuiva (pop. și fam.) = a trăi din mila cuiva.

A umbla după (sau *a căuta*) *pomană* = a umbla după avantaje materiale nemeritate.

Ca la pomană (reg.) = în număr mare, mulți, cu grămada.

De-a cui pomană = pentru ce? la ce bun?

De pomană = a) foarte ieftin, gratis; b) fără motiv, fără temei.

La pomană (fotbal) = în poziție avantajoasă; în fața porții adversarului.

Lung (sau *mare*) *cât pomana* (sau *o pomană*) *țigănească* = foarte lung (în timp sau în spațiu).

Mânca-ți-aș la pomană! se spune când dorești moartea cuiva.

Nici pomană = nici urmă; nici pomeneală.

Nu mai e (sau *s-a dus*) *pomana aia* (sau *pomana lui Buică*) (reg.), se spune când s-a schimbat o situație favorabilă cu una nefavorabilă.

Nu te mai întâlnești cu pomana asta (reg.), se spune când cineva a scăpat sau e pe punctul de a scăpa o ocazie favorabilă.

Pomană fără lumânare (sau *pomana lui Buică*) (reg.) = chilipir, pleașcă.

Unde e (sau *unde dă Dumnezeu*) *pomana aia*, se spune când este vorba de o afacere rentabilă, de un câștig, de un chilipir, de un noroc.

POMENEALĂ

A-și da în pomeneală despre ... (Olt.) = a aduce ceva în discuție.

Nici pomeneală (de ... sau *să ...)* = nici urmă de așa ceva, nici vorbă (despre una ca asta); cu niciun chip, în niciun caz.

POMENI

A pomeni (de) rău (reg.) = a cobi.

A pomeni mortul (reg.) = a da de pomană pentru un mort.

Are să mă pomenească, amenințare prin care cineva este avertizat că va avea de suferit pentru cele înfăptuite.

M-am pomenit nicăieri (reg.) = nu mai existam, eram mort de beție, de boală etc.

Nici că se pomenește! (sau *unde se pomenește?*) = nici vorbă, nici pomeneală.

Te pomenești că ... = **a)** poate că..., se poate întâmpla că...; **b)** nu cumva...

POMENIRE

A se stinge (sau *a pieri*) *pomenirea (cuiva) cu sunet* (înv.) = **a)** a dispărea din atenție; **b)** (înv.) a fi dat uitării.

POMINĂ

A ajunge (sau *a se face*) *de pomină* (sau *de pomina lumii*) = **a)** a se compromite în fața tuturor; **b)** a se face de râs; **c)** a intra în gura lumii.

A fi de pomină (reg.) = a fi surprinzător, uimitor, demn de mirare.

A (i) se duce [sau *a (-i) merge*] *(cuiva) pomina* = a se răspândi vestea în lume, a se afla sau a se vorbi despre cineva sau ceva ca despre ceva extraordinar.

A rămâne de pomină = a rămâne (a se păstra) mult timp în memoria oamenilor (datorită caracterului deosebit al celor întâmplate).

POMPA

A pompa (de undeva) bani = a obține, a stoarce (de undeva) bani fără încetare (prin presiuni, insistențe etc.).

POMPĂ

A face pompă de ceva (înv.) = a da prea mare importanță unui lucru, a face caz de ceva.

PONC, POANCĂ

A da poanca (Ban.) = a-i merge rău.

PONCIȘ, -Ă

A da (cuiva) ponciș (reg.) = a înghionti pe cineva.

A se uita, a privi ponciș = **a)** a avea strabism; **b)** a privi cu răutate, cu dușmănie.

A spune (ceva) ponciș = a spune (ceva) în mod direct, fără a menaja pe interlocutor.

A sta de-a poncișul (sau *a se pune ponciș*) = a se opune, a se împotrivi.

De-a poncișul = contra, împotrivă.

PONOS

A-i purta (cuiva) ponos = a avea necaz pe cineva, a-l dușmăni; a-i purta pică.

A pune (cuiva) ponos [sau *a pune (pe cineva) în* (ori *întru*) *ponos*] = a acuza, a învinui (pe cineva).

A se arăta cu ponos (reg.) = a fi supărat.

A-și face ponos cu cineva (reg.) = a ajunge la neplăceri cu cineva, a-și pricinui supărare, necaz din cauza cuiva.

PONOSLU

A merge (sau *a se duce* ori *a veni la cineva) pe ponoslu* (reg.) = a se prezenta înaintea cuiva cu o plângere, o reclamație, a se jelui.

A pune (pe cineva) în ponoslu (înv.) = a învinui pe cineva.

PONT

A avea ponturi (pop.) = a începe bine o treabă.

A bate cuiva pontul = a face (cuiva) aluzie la ceva; a-i da cuiva să înțeleagă ceva.

A grăi pe ponturi (reg.) = a vorbi afectat.

A-i bate (cuiva) pontul = a face (cuiva) aluzie la ceva, a-i da (cuiva) să înțeleagă ceva.

A-i face (cuiva) pontul (pop.) = **a)** a înșela (pe cineva); **b)** a-i crea cuiva o situație favorabilă.

A pune pont (fam.) = a hotărî, a fixa locul potrivit pentru ceva.

A vinde (cuiva) pontul (fam.) = a dezvălui (cuiva) un secret prin care poate obține un avantaj, un profit.

A vorbi în ponturi = **a)** a da să se înțeleagă, a sugera; **b)** a vorbi în pilde.

La pont = la momentul potrivit.

PONTA

A ponta pe mâna cuiva = a miza (pe cartea altuia) fără a participa efectiv la joc.

POP

A sta pop (reg.; despre oameni) = **a)** a ține drept; **b)** a sta în picioare.

POPAS

A nu avea (nicăieri) popas (sau *popasuri*) = a nu avea astâmpăr, a nu avea liniște, a nu-și găsi locul.

POPĂ

A avea burtă de popă (pop. și fam.) = **a)** a fi foarte gras; **b)** se spune despre un om care mănâncă mult.

A călca a popă = **a)** (mai ales în formă negativă) a da semne de seriozitate, a inspira încredere; **b)** a-și da aere, ifose, a face pe grozavul.

A da ortul (sau *pielea*, reg. *hârștioaga*) *popii* [sau *a-i zice popa pe* (sau *de*) *cap*] = a muri.

A fi botezat de un popă beat (reg.) = a fi nebun, ieșit din minți, sărit.

A fugi ca de popă tuns (pop. și fam.) = a evita din răsputeri o persoană.

A-i fi (cuiva) popă (pop. și fam.) = **a)** a domina; **b)** a tempera (pe cineva); **c)** a face (pe cineva) să se cumințească; **d)** a-i veni (cuiva) de hac; **e)** a învăța (pe cineva) minte.

A i se duce (sau *a-i merge*) *cuiva vestea* (reg., *buhul*) *ca de popă tuns* (pop. și fam.) = **a)** a stârni vâlvă cu o faptă neobișnuită; **b)** a se face mare zarvă în jurul cuiva sau a ceva.

A-i ședea popa la cap (pop.) = a fi pe moarte.

A plăti ca popa (pop și fam.) = a plăti sigur (și până la ultimul ban).

A se ține după cineva ca dracul după (sau *de*) *popă* (pop. și fam.) = a se ține pretutindeni după cineva.

A se uita (la cineva) ca dracul la popă (pop. și fam.) = a se uita urât la cineva.

A-și găsi popa (pop. și fam.) = a găsi pe cineva pe care nu-l poți birui, înșela, amăgi, domina; a i se înfunda.

A trăi ca dracul cu popa (pop. și fam.) = a nu se înțelege cu cineva.

(A umbla cu) uite popa, nu e popa, se spune despre o persoană nehotărâtă sau care manifestă o atitudine inconsecventă, schimbându-și ușor părerile, felul de a gândi sau de a acționa.

Burtă de popă, se spune despre un om care mănâncă și bea foarte mult sau care este foarte gras.

Cum nu-s eu popă (sau *cum nu mi-e mie a mă face popă*), se zice pentru a asigura pe cineva că un lucru nu se va întâmpla sau că nu există.

Eu ți-s popa, se spune cuiva pentru a arăta că cel care vorbește îl va învăța minte, îi va veni de hac.

Jargoane de popă de țară = povestiri sau întâmplări știute de toată lumea.

Nu e (bun) de ... cum nu sunt eu de popă = nu e deloc potrivit sau indicat pentru ceea ce s-a plănuit.

Vorbă de popă ostenit (reg.) = flecăreală.

POPÂNDĂU

A sta popândău (pop. și fam.) = a sta drept, nemișcat în fața sau în drumul cuiva.

POPÂNDOC

A se așeza (sau *a sta*) *popândoc* etc. = a sta în picioare drept și nemișcat.

POPÂNZOI

A sta (sau *a se așeza*) *popânzoi* = a sta în picioare, drept și nemișcat.

POPEȘTE

A călca popește (pop. și fam.) = **a)** a fi mândru (fără motiv); **b)** a-și da ifose, a face pe grozavul.

A dormi (sau *a mânca*) *popește* (pop. și fam.) = a dormi (sau a mânca) zdravăn, strașnic, mult.

POPIE

A se lăsa de popia (cuiva) (reg.) = **a)** a renunța la serviciile unui preot; **b)** a refuza să mai facă parte din parohia unui preot; **c)** a nu mai voi să dea ascultare preotului.

POPONEȚ

A sări poponeț = a sări dintr-o dată (cu vorba), a sări nitam-nisam.

A scoate poponeț = a scoate gata pregătit, aranjat.

A sta (sau *a rămâne etc.*) *poponeț* = **a)** a sta (sau a rămâne) în picioare, țeapăn, nemișcat; **b)** (p. ext.) a sta provocator în fața cuiva; **c)** a sta izolat de alții.

A veni poponeț = a veni, a apărea pe neașteptate; a da buzna (peste cineva).

POPOR

A umbla în popor (pop.; despre preoți) = a merge din casă-n casă cu botezul, în ajunul Bobotezei.

POPREALĂ

A pune (la) poprealâ (pe cineva) (înv. și pop.) = **a)** a aresta; **b)** a ține închis; **c)** a ține în arest la domiciliu.

Popreala gardului (reg.) = persoană leneșă, urâtă.

POPUȘOR

A sta (sau *a se ține*) *popușor* = **a)** a sta sau a se ține drept, în sus; **b)** a sta în picioare.

PORC

A avea norocul porcului (sau *noroc porcesc*) (reg.) = **a)** a avea noroc mare, neașteptat și adesea nemeritat; **b)** a avea succes foarte mare în acțiunile întreprinse.

A da năvală ca porcul (pop. și fam.) = **a)** a fi foarte îndrăzneț; **b)** a fi nesimțit; **c)** a fi obraznic.

A face (pe cineva) albie (sau *troacă*) *de porci* (pop. și fam.) = a certa (pe cineva) cu vorbe aspre, injurioase; a face (pe cineva) de două parale.

A fi născut în zodia porcului (fam.) = a fi foarte norocos.

A îngrășa porcul în ajun = a încerca (zadarnic) să recuperezi în ultimul moment timpul pierdut.

A mâna (sau, reg., *a întoarce*) *porcii (de) la jir* (sau *acasă*, rar, *la Brașov*) (pop. și fam.) = a dormi sforăind foarte tare.

A mânca ca un porc = a mânca cu lăcomie, dizgrațios.

A nu fi în porcii lui (sau *în toți porcii*) [ori *a nu-i fi (cuiva) (toți) porcii acasă*] (reg.) = **a)** a fi fără chef; **b)** a fi trist.

A se purta ca un porc = a se purta urât, grosolan.

A tăcea ca porcul în păpușoi (sau *în cucuruz*) = **a)** a păstra tăcere desăvârșită asupra unui lucru, când se simte vinovat; **b)** a tăcea prefăcându-se că este preocupat de ceva foarte important pentru a nu răspunde la aluzii sau la învinuiri directe.

A trăi ca câinii cu porcii (sau *ca câinii, ca șoarecele cu pisica*) = a trăi foarte rău unii cu alții.

Când o zbura porcul = niciodată.

Cine se amestecă (sau *se bagă*) *în tărâțe* (sau *în lături*) *îl mănâncă porcii* = cine se amestecă printre cei cu purtări rele o sfârșește rău.

Doar n-am păzit (sau *n-am păscut*) *porcii* (sau *găștele, bobocii*) *cu tine* (sau *împreună*) (pop. și fam.) = nu suntem egali pentru a-ți permite gesturi de familiaritate cu mine.

Jurământul porcului (reg.), se spune când cineva promite că renunță la o deprindere rea, dar nu respectă promisiunea.

Mai mare porcul decât cotețul, se zice când cineva s-a îngrășat prea mult și nu-l mai încap hainele sau când o recoltă bogată nu încape în hambare.

Mărul frumos îl mănâncă porcii, se spune când cineva nu știe să prețuiască un lucru de valoare pe care l-a dobândit.

Născut în zodia porcului = exagerat de norocos.

Nu se (mai) îngrașă porcul în ajun (sau *în ziua de Ignat*), se spune când cineva se apucă în ultimul moment de o treabă pe care nu o va putea termina la timp.

Porc de câine = om de nimic, netrebnic, ticălos.

PORCESC, -EASCĂ

(A avea) noroc porcesc (înv.) = **a)** (a avea) noroc mare, neașteptat și adesea nemeritat; **b)** (a obține întotdeauna) succese mari în acțiunile întreprinse.

A face pe cineva (ca pe o) albie porcească (înv.) = a certa pe cineva foarte aspru și cu vorbe injurioase.

PORNEALĂ

A da (sau *a lua*) *oile* (sau, rar, *vitele*) *în porneală* (reg.) = a da (sau a lua) oile sau vitele în pază spre a le duce la păscut, mai ales seara sau noaptea.

A fi plecat la porneală (pop.) = a fi plecat (de) undeva.

A merge (sau *a pleca, a ieși, a duce* etc.) *în* (ori *la*) *porneală* (reg.) = a merge cu oile sau cu alte animale domestice la păscut, mai ales în cursul serii sau al nopții.

PORNI

(A fi) pornit (sau *a porni) pe ...* = a căuta (cu tot dinadinsul) să..., a fi dispus să...

A-i porni cuiva capul la ceva (reg.) = **a)** a-și propune să facă ceva; **b)** a fi neclintit în hotărârea luată.

A o porni de jos, se spune despre cineva care a ajuns la o situație (materială sau socială) bună, prin muncă și cu forțe proprii.

A porni cu dreptul = a izbuti într-o acțiune inițiată.

A porni cu stângul = a nu avea succes într-o acțiune.

A porni de la lingură (despre tineri căsătoriți) = a începe căsătoria fără sprijin material.

A porni grea (pop.) (sau, înv., *într-adevăr*) (despre femei) = a rămâne însărcinată.

A porni hârtiile (pop.) = a înainta actele necesare în vederea unei căsătorii.

A porni judecată (sau *proces* etc.) = a intenta (cuiva) un proces, a da pe cineva în judecată.

A porni pâră de vinovăție (sau *de învinovățire*) = a învinovăți, a acuza.

A porni pâră mincinoasă (înv.) = a calomnia printr-un act adresat unei persoane oficiale.

PORNIRE

A face pornire (înv.) = a începe războiul cu cineva.

PORT

A purta portul (cuiva) (pop.) = **a)** a se asemăna, a se potrivi cu cineva; **b)** a se adapta la felul (dificil) de a fi al cuiva (suportându-i toanele, curiozitățile etc.).

Ori te poartă cum ți-e vorba, ori vorbește cum ți-e portul, se spune aceluia care una vorbește și alta face.

PORTIȚĂ

Portiță de scăpare (sau, rar, *de rezervă*) = posibilitate de a ieși dintr-o situație dificilă.

PORȚIE

A-și lua porția = a fi certat sau bătut după cum merită.

PORUMB

A lua (cuiva) porumbul de pe foc (reg.) = **a)** a zădărnici planurile cuiva; **b)** a juca (cuiva) o festă.

PORUMBEL

A trăi (sau *a se iubi, a se giugiuli*) *ca porumbeii* (sau *ca doi porumbei*) (pop. și fam.; mai ales despre soți) = a trăi în dragoste și în bună înțelegere.

PORUNCĂ

A avea (pe cineva) sub (sau *la*) *porunca sa* (înv.) = **a)** a avea (pe cineva) la dispoziția sa, sub comanda sa; **b)** a putea dispune după plac de cineva.

Care-i porunca? (fam.), se spune atunci când este întrebat cineva ce dorește.

POSIBIL, -Ă

A face tot posibilul (sau *posibilul și imposibilul*) = **a)** a face tot ce se poate într-o împrejurare; **b)** a încerca totul pentru a ajunge la rezultatul dorit.

POSIBILITATE

În măsura (sau *la limita*) *posibilităților* = atât cât (se) va putea sau cât (se) poate.

POSICLIT, -Ă

A fi leit posiclit (înv.) = a fi foarte asemănător cu cineva sau ceva.

POSLUȘ

A-i tăia (sau *a-i lua*) *(cuiva) poslușul* (reg.) = a lipsi pe cineva de anumite avantaje de care s-a bucurat până atunci.

POSMOL

A face posmol în ceva (reg.; despre boli) = **a)** a face ravagii, a da iama; **b)** a face victime printre...

POSOACĂ

A face posoacă (reg.) = a omorî pe cineva, zdrobindu-l cu totul.

POST[1]

A fi pe post de ... (fam.) = a executa în mod temporar în locul altuia rolul de...

POST[2]

A fi mare (sau *lung*) *cât o zi de post* = **a)** a fi foarte mare sau lung; **b)** care dă impresia că nu se mai termină.

A fi (sau *a intra*) *în Postul Mare* (arg.) = a executa o pedeapsă mare sau cea mai mare dintre pedepsele de până atunci.

A prinde posturi străine (arg.) = a vorbi aiurea, a trăncăni fără noimă.

Ca nunta în post = necugetat, nepotrivit pentru o anumită împrejurare.

Martie din post nu (mai) lipsește (sau *ca în martie postul*), se spune despre cineva care e nelipsit dintr-un loc (de unde poate obține un profit, un avantaj).

POSUZ

A se pune cu posuzul (reg.) = **a)** a se apuca în mod serios de ceva; **b)** a depune eforturi susținute pentru realizarea unei acțiuni.

POȘMOTE

A veni cu toată poșmotea (Bucov.) = a veni cu toții, cu mic cu mare.

POȘTĂ

A duce (sau *a purta, a umbla cu*) *poșta* (fam.) = a colporta știri, aprecieri, păreri, zvonuri de la o persoană la alta, a umbla cu vorba, a face, a țese intrigi.

A fi poșta satului = a umbla cu bârfeli.

A fi (sau *a ajunge*) *cal de poștă* (despre oameni) = **a)** a fi foarte solicitat; **b)** a alerga de colo până colo.

A se duce cu poșta nemțească (reg.) = a merge pe jos.

A tăia poșta cuiva (reg.) = a împiedica pe cineva de la o acțiune începută sau plănuită.

A umbla cu poșta (sau *a duce, a purta*) *poșta* = **a)** a face public un secret; **b)** a răspândi zvonuri, știri, păreri de la o persoană la alta; **b)** a face intrigi.

(Cale) de-o poștă (sau *de la o poștă*) = (de) la o distanță (relativ) mare; de (sau până) departe; cât de colo.

Cu prima poștă (sau *cu poșta viitoare* ori *următoare*) = cu prima corespondență care urmează să vină sau să plece.

POTÂNG, -Ă

Negru ca potângul (reg.) = foarte negru.

(Tare) ca potângul = foarte tare, rezistent.

POTÂRNICHE

A se răspândi (sau *a fugi, a se risipi, a se împrăștia*) *ca potârnichile* (sau *ca puii de potârniche*) = a fugi, a se împrăștia repede, în toate părțile, mai ales în fața unei primejdii.

Ca puii de potârniche (înv.) = în număr foarte mare.

POTCAP

A pune potcapul în par (rar) = **a)** a fugi de la mănăstire; **b)** a părăsi viața monahală.

POTCĂ

A da de potcă (pop.) = a o păți, a da de belea.

POTCOAVĂ

A cumpărat potcoavele, mai are să cumpere calul, se spune despre cineva care a făcut o investiție insuficientă și inutilă.

A-i rămâne (cuiva) potcoavele (reg.) = a sărăci cu totul.

A se duce de nu-i mai vezi potcoavele (rar) = a pleca foarte repede.

A-și lepăda (sau *a sta să-i pice* ori *a-i suna*) *cuiva potcoavele* (sau *i-a tras potcoavele*) (pop. și fam.) = a muri sau a fi pe moarte.

A umbla după (sau *a căuta să scoată*) *potcoave de* (ori, reg. *după la*) *cai morți* [sau *a umbla* (ori *a porni*) *după* (sau *a căuta*) *cai morți să le iei potcoavele*) (pop. și fam.) = a-și pierde vremea cu lucruri fără rost, fără importanță sau imposibil de găsit.

Potcoave de cai morți = lucruri fără valoare, de nimic; himere, închipuiri.

Unde și-a pierdut dracul potcoavele (sau *și-a dus mutu' iapa, și-a înțărcat dracul copiii*) = foarte departe; la capătul pământului.

POTCOVI

De (sau *pe*) *când se potcovea puricele (la un picior cu nouăzeci și nouă de oca de fier)* (pop.), formulă de introducere în basme) = **a)** foarte demult; **b)** niciodată.

Te-oi potcovi eu pe tine! = te-oi învăța eu minte!

POTCOVIT, -Ă

A merge ca un purice potocovit (rar) = a merge foarte încet.

POTEA

A-și lua potea (reg.) = a pleca.

A umbla de-a potea (Trans.) = a-și pierde vremea degeaba.

POTECĂ

A aduce pe cineva la potecă (reg.) = a convinge pe cineva să nu mai greșească, să se îndrepte.

A i se scurta cuiva poteca (reg.) = a nu-i mai lăsa cuiva libertatea să facă orice.

A-i ști (cuiva) potecile (reg.) = **a)** a cunoaște secretele cuiva; **b)** a cunoaște toate dedesubturile unui lucru.

A merge (sau *a umbla*) *pe două* (sau *pe zece*) *poteci* = a fi foarte beat.

A nu-și vedea poteca (reg.) = a fi foarte supărat.

A păzi (sau *a ține*) *poteca cuiva* (înv. și reg.) = a pândi pe cineva pentru a-i face un rău.

A (se) strânge după poteci (sau *a i se strânge potecile*) (reg.) = (a nu mai umbla sau) a face pe cineva să nu mai umble fără rost.

A-și căuta potecul (reg.) = **a)** a se duce acolo unde are treabă; **b)** a-și vedea de drum.

A ști toate potecile (reg.) = **a)** a cunoaște bine locul; **b)** a ști bine și amănunțit ceva.

A umbla ca pe o potecă (reg.) = a umbla cu sfială, cu teamă, cu greutate.

A veni (sau *a umbla*) *pe drum, nu pe potecă* = a fi sincer, a vorbi deschis.

I-a adunat Dumnezeu potecile (reg.), se spune despre cineva care a murit.

Pe toate potecile = peste tot, în orice loc, pretutindeni.

POTECEA

A lua poteceaua înapoi (reg.) = a se întoarce de unde a venit.

POTECUȚĂ

A-și lua potecuța (casei) (reg.) = a se întoarce (acasă).

POTENTEU

A se ține potenteu de cineva (reg.) = a fi tot timpul după cineva, a se ține scai după cineva.

POTERĂ

A face o poteră (sau *a pleca în potiră*) (reg.) = a face cercetări pentru prinderea hoților.

POTICNIRE

Piatră de poticnire (înv.) = dificultate, greutate, necaz, bucluc.

POTICNITURĂ

Piatră de poticnitură (înv.) = dificultate, greutate, necaz, bucluc.

POTLOG

A-i pune (cuiva) potlog pe nas (înv.) = **a)** a dojeni pe cineva; **b)** a face de rușine pe cineva.

A nu avea potlog pe nas (reg.) = **a)** a nu avea rușine; **b)** a-și permite prea mult.

A-și pune potlog pe gură (reg.) = a-și impune să tacă.

POTOL

A (nu) avea potol (reg.) = a (nu) avea astâmpăr.

POTOLI

A-și potoli foamea (sau *setea*) = a mânca sau a bea puțin, cât să nu-i mai fie foame sau sete.

POTOLIT, -Ă

A fi cărbune potolit (rar) = a-și ascunde gândurile, secretele.

POTOP

După noi (vie) potopul (calchiat după franceză *après moi le déluge*), se spune pentru a arăta nepăsarea cuiva pentru ceea ce se va întâmpla după ce va pleca.

POTRIVĂ

A-și găsi potriva = **a)** (reg.; despre piese care se asamblează) a se potrivi una cu alta; **b)** (reg.; ir.; despre oameni) a găsi omul energic care știe să-l stăpânească, să-l conducă, să-l frâneze; a-și găsi nașul.

Într-o potrivă (sau *de, pe*) *cu cineva* (sau *cu ceva*) = la fel, egal cu cineva (sau cu ceva).

POTRIVEALĂ

A fi pe potriveala cuiva (rar) = a fi nimerit, indicat, potrivit cuiva.

POTRIVI

A se potrivi ca nuca-n (sau *de*) *perete* (sau *ca musca-n lapte*) = a fi nepotrivit, a fi deplasat.

A se potrivi mănușă (sau *ca mănușa*) = a se potrivi perfect.

Ce se potrivește! (rar) = **a)** ce are a face!? **b)** (rar) nu-i logic.

Ce te potrivești? (fam.) = de ce crezi ceea ce ți se spune?

POTROACĂ

A fi potroacă (reg.) = a fi extrem de supărat.

POTROC

A băga în potroc (reg.) = a ascunde ceva bine spre a nu fi găsit.

POTROINA

A juca potroina (reg.) = a sări în sus (jucând), a juca tontoroiul.

POTROZ

În potrozul (cuiva sau *a ceva)* (sau *în potroz de ..., după potrozul ...*) (reg.) = în felul (cuiva sau a ceva), asemănător (cu cineva sau ceva).

POVARĂ

A-și duce povara = a fi obligat să îndure greutățile vieții de fiecare zi; a-și purta (a-și duce) crucea.

A-și face povară (reg.) = a se sătura.

A tăia povara (reg.) = a tăia trunchiul de copac după o anumită măsură, atât cât poate fi cărat de boi.

POVAȚĂ

A avea povață bună (reg.) = a fi cumpătat, chibzuit.

A pune (pe cineva) la povață (reg.) = a îndemna (pe cineva) la rău.

POVESTE

A ajunge (sau *a fi, a se face, a rămâne* etc.) *de poveste* (pop. și fam.) ori (înv.) *a fi întru poveste* = **a)** a ajunge (sau a fi, a deveni etc.) cunoscut, renumit, vestit, mai ales prin fapte reprobabile; a-i merge vestea, a i se duce pomina; **b)** a se face de râs.

A fi de veste și de poveste (înv.) = **a)** a fi demn de povestit; **b)** a fi renumit.

A-i merge (sau *a i se duce cuiva) vestea și povestea* (pop.) = a deveni cunoscut printr-un fapt sau printr-o pățanie, a i se duce faima.

A înșira la povești (sau *gogoși, verzi și uscate, moși pe groși*) = a spune lucruri fără importanță și fără succesiune).

A nu zice nici vorbă (sau *nici poveste*) (înv.) = a nu spune nimic, niciun cuvânt.

A se apuca de povești = a sta de vorbă îndelung, a se pune la taifas, a se așterne la vorbă.

A spune (sau *a îndruga) (la) povești* = a spune minciuni.

A sta (sau *a se apuca) de* (sau *la) poveste* (ori *povești*) [sau *a se pune la povești* ori *a sta* (sau *a umbla) în povești* (sau *de-a poveștile*)] (pop. și fam.) = **a)** a sta de vorbă îndelung, a sta la taifas; **b)** a vorbi cu cineva despre lucruri mărunte, personale.

Asta-i poveste veche = e o istorie cunoscută, răsuflată.

Așa ți-e (sau *ți-a fost) povestea?* (pop. și fam.) = așa stau lucrurile? asta e situația?

Ca în (sau *din) poveste* = **a)** foarte frumos, minunat; **b)** miraculos.

Ce (mai) veste-poveste? (sau, rar, *ce veste?* ori *ce poveste?*) (pop. și fam.) = ce (mai) e nou? ce se aude? ce știi nou?

Nici poveste (fam.) = **a)** nici vorbă, nici pomeneală; **b)** nu e adevărat.

Povestea (sau *basmul*) *cu cocoşul roşu* = istorie fără sfârşit sau neadevărată.

Povestea vorbei (sau *a cântecului* etc.) = **a)** expresie des repetată, devenită proverbială; **b)** vorba ceea.

POVESTI

A povesti pe la spate (pe cineva) (pop.) = a bârfi.

POVILĂ

A-i pune (cuiva) pofila (sau *pofilul*) *în nas* (reg.) = **a)** a nu permite cuiva să facă tot ce doreşte; **b)** a stăpâni pe cineva, a înfrâna, a ţine din scurt.

POVOD

A da povod = a da prilej, motiv.

A duce (sau *a lua* etc.) *un cal în povod* = a duce (sau a lua) un cal de căpăstru.

A lua (pe cineva) în povod = a-şi bate joc (de cineva), a lua în râs, a lua peste picior.

A lua vitele în pohod = a mâna vitele de dinapoi, ducându-le de frânghie.

POZĂ

A-şi lua o poză (fam.) = a adopta o atitudine afectată pentru a produce impresie.

POZIŢIE

A fi în poziţie (fam.; despre femei) = a fi gravidă.

A lua poziţia ghiocel (în limbajul adolescenţilor) = a sta cu capul în pământ, cu bărbia în piept.

A lua poziţie = **a)** a se instala într-un loc considerat potrivit din punct de vedere strategic; **b)** (despre oameni) a-şi exprima cu fermitate părerea într-o problemă dată.

A se găsi pe poziţii opuse (sau *pe aceeaşi poziţie* etc.) = a fi de păreri contrare (sau de aceeaşi părere).

A se situa (sau *a fi*) *pe aceeaşi poziţie* = a fi de aceeaşi părere.

A sta (sau *a rămâne*, *a se menţine*) *pe poziţie* = a-şi menţine (cu fermitate) părerile, hotărârile.

Pe poziţii opuse = de păreri contrare.

POZNĂ

A da de poznă (cu cineva) (reg.) = a o păţi (cu cineva).

A face poznă (reg.) = **a)** a face o impresie deosebită; **b)** a face senzaţie.

PRACTICĂ

A se lua la practecă (înv.) = a se folosi, a se întrebuinţa.

A (se) pune în practică = a (se) aplica.

PRADĂ

A face pradă (înv.) = a prăda.

Pradă (sau *prada*, *în prada*) *cuiva* (sau *a ceva*) = sub dominaţia, în stăpânirea cuiva (sau, p. ext., a unui sentiment, a unei idei etc.); copleşit de cineva (sau de ceva); la bunul plac al cuiva (sau al ceva), la discreţia cuiva (sau a ceva).

PRAF

A arunca (sau *a da*, *a zvârli*) *(cu) praf în ochii cuiva* = a încerca să înşele pe cineva, dându-i impresia că lucrurile sunt altfel decât în realitate, a induce în eroare, a înşela.

A face (pe cineva sau *ceva) praf (şi pulbere)* (sau *praf şi ţărână* ori *scrum*, *cenuşă*, *fărâme* etc.) = **a)** a sfărâma în bucăţi; a distruge, a nimici; **b)** a bate foarte rău; **c)** (cu privire la bunuri materiale) a irosi, a cheltui fără rost; **d)** (fam.) a învinge pe cineva într-o discuţie în contradictoriu, a-i anula argumentele; **e)** a impresiona profund (prin cele ce spune sau face), a epata.

A face praf (fam.; despre oameni) = **a)** a vorbi fără rost; **b)** a spune nimicuri; **c)** a combate cu argumente puternice, convingătoare, hotărâtoare; **d)** a anula argumentele cuiva într-o discuţie, a desfiinţa; **e)** a nimici prin argumentaţie, judecată, cunoştinţe etc.

A face pulberea (sau *rahatul*) *praf* = a fi complet ineficient, a suferi un eşec.

A o face praf (fam.) = **a)** a nu realiza nimic; **b)** a suferi un eşec.

A se alege praful (sau *praful şi pulberea*, *praful şi ţărâna*, reg. *praful şi paradichiul*) *(de cineva* sau *de ceva)* [sau *a nu se mai alege* (ori *rămâne*) *nici* (sau *decât*) *praf* (ori *praful şi pulberea*)] = **a)** a fi complet distrus, nimicit; **b)** a fi ucis; **c)** a fi complet risipit, irosit.

A se face praf pentru cineva (reg.) = a-i purta cuiva o mare grijă, a face tot posibilul pentru cineva.

A (se) face praf şi pulbere [sau *a (se) preface în praf*] = a (se) distruge complet, a nu mai rămâne nimic.

A trage (sau *a da*) *un praf* (sau *un perdaf*) *(cuiva)* = a mustra sau a critica (pe cineva), a trage un perdaf.

Lapte praf (în limbajul toxicomanilor) = heroină.

Miroase a praf de puşcă = se simte atmosfera de război, de lupte armate.

Praf alb (sau *de înger*) (în limbajul toxicomanilor) = cocaină.

Praf (şi pulbere) [sau *praf şi ţărână* (ori *scrum*, *cenuşă*, *fărâme* etc.)] = **a)** se spune despre cineva sau ceva sfărâmat, prefăcut în bucăţele foarte mici, distrus, din care nu a mai rămas nimic; ucis; **b)** se spune despre bunuri materiale irosite, risipite în totalitate.

Praful de pe tobă (fam.) = nimic.

PRAFTORIŢĂ

A (-i) da cu praftoriţa (pe la nas) (fam.) = **a)** a vorbi mult, a trăncăni; **b)** a supăra pe cineva prin aluzii jignitoare.

PRAFTURĂ „pământuf"

A face (pe cineva) praftură [sau *a-i face* (ori *a-i da*, *a-i trage*) (cuiva) *o praftură*] (fam.) = **a)** a face (pe cineva) de râs; **b)** a batjocori pe cineva; **c)** a certa, a admonesta, a ocărî.

PRAG

A bate pragurile (fam.) = a umbla mult, a umbla de colo până colo, a colinda, a hoinări.

A fi pragul casei = a fi sprijinul, susţinătorul familiei.

A(-i) păși [ori *a(-i) trece, a(-i) călca* etc.] *pragul (cuiva* sau *a ceva)* = **a)** a intra la cineva sau undeva; **b)** a ieși de la cineva sau de undeva; **c)** (p. ext.) a vizita pe cineva.

A-i pune piciorul (sau, rar, *picioarele*) *în* (sau, rar, *pe*) *prag* = a se opune cu dârzenie la ceva, a avea o atitudine intransigentă, a soma pe cineva să facă ceva.

A se lovi (sau *a se da, a se izbi*) *cu capul de pragul de sus* = a trage învățătură dintr-o pățanie, a câștiga experiență.

A se pune prag (rar) = **a)** a se așeza în calea cuiva; **b)** a se împotrivi, a se opune acțiunilor cuiva.

A trăi la praguri (reg.) = **a)** a trăi din mila altora; **b)** a cerși.

Din prag în prag = din casă în casă.

Până nu te lovești cu capul de pragul de sus, nu-l vezi pe cel de jos = până nu dai tu însuți de necaz, nu înțelegi necazul altuia, până n-o pățești, nu te înveți minte.

PRAHAITĂ

A nu se alege nici pârhaiță (de ceva) (reg.) = **a)** a se sfărâma foarte tare; **b)** a se distruge în întregime; **c)** a nu se alege nimic din ceva.

PRAȘTIE

A da cu praștia în (sau *prin*) *ceva* (fam.) = **a)** a se repezi la ceva, a da cu iama prin ceva; **b)** (p. ext.) a încerca să fure sau a fura.

A da (sau *a merge*) *cu praștia (pe) undeva* (rar) = a merge pe undeva foarte rar, din când în când.

A da un cal la praștie = a dresa un cal, ținându-l de o frânghie și făcându-l să alerge în cerc, împrejurul celui care îl dresează.

A face praștie = **a)** a strica; **b)** a epuiza pe cineva.

A fi lovit cu praștia (sau *de praștie*) (fam.) = a fi (cam) nebun, smintit, țicnit.

A învăța carte cu praștia (rar) = a învăța puțin și pe apucate.

A păzi casa cu praștia (rar) = a sta puțin pe-acasă, a nu fi aproape niciodată acasă.

A păzi treaba cu praștia = a lucra foarte puțin.

A-și face praștia (rar) = **a)** a face cum dorește; **b)** a face cum e normal; **c)** a-și face voia, gustul, plăcerea.

A-și lua praștia și hamul (sau *hamul și praștia*) (rar) = **a)** a-și căuta de lucru; **b)** a-și găsi un rost; **c)** a se apuca cu hotărâre de o treabă.

Ca de o praștie [sau *cât dai* (ori *ajungi*) *cu praștia*] = la o distanță relativ mică.

Ca din praștie = **a)** în viteză, foarte iute; **b)** în dezordine, împrăștiat, răsfirat.

Cal de praștie = cal lăturaș.

PRAVĂȚ

A bate pravățul (înv. și reg.) = a ține calea unei femei.

În pravățul vântului (reg.) = în direcția vântului; dincotro bate vântul.

PRAVILĂ

A bate în (sau *la*) *pravilă* = a trage la țintă.

A pune (sau *a rândui*) *pravilă* (înv.) = a stabili o regulă.

Peste pravilă (înv.) = în mod nedrept, contrar legii, ilegal.

PRAZ

A mânca praz (fam.) = a spune minciuni.

Adio și-un praz verde (fam.), se spune pentru a exprima indiferența totală a cuiva față de cineva sau ceva.

PRAZNIC

La dracu-n praznic (fam.) = undeva foarte departe; (fam.) unde și-a înțărcat dracul copiii.

Obraznicul mănâncă praznicul = cel care îndrăznește trage foloase de pe urma îndrăznelii sale; cel îndrăznet își asigură un folos.

PRĂJI

A i-o prăji = **a)** a încerca să facă un rău cuiva; **b)** a pune gând rău cuiva.

A-și prăji burta la soare (fam.) = a nu face nimic, a lenevi.

PRĂJINĂ

A apuca înainte ca curva prăjina (rar), se spune despre cineva care, deși vinovat, face pe indignatul.

A încăleca prăjina (glumeț; ir.) = a pleca.

A lua (pe cineva) cu prăjina = a alunga, a goni (pe cineva).

A nu-i (mai) ajunge (nici) cu prăjina la nas (fam.), se spune despre un om încrezut, înfumurat.

A paște (pe cineva) cu prăjina (fam.) = a urmări (pe cineva) pentru a-i face rău.

A scoate pe cineva în prăjină (sau *în proțap*) = a destăinui în public tainele cuiva.

Călare pe prăjină (înv.; rar), se spune despre un om fără căpătâi, care duce o viață de azi pe mâine, care nu are o așezare statornică; fluieră-vânt, vântură-țară.

PRĂJIT, -Ă

Răbdări prăjite (glumeț) = niciun fel de hrană, nimic.

PRĂPASTIE

A duce (sau *a împinge, a băga pe cineva*) *în prăpastie* = a face ca cineva să ajungă într-o situație primejdioasă, gravă.

A fi (sau *a se afla*) *pe* (sau *la*) *marginea prăpastiei* = a se afla într-o situație extrem de critică, gata de a cădea într-o nenorocire.

A spune (sau *a vorbi*) *prăpăstii* = **a)** a spune lucruri care înspăimântă; **b)** a spune lucruri lipsite de rațiune, prostii, bazaconii.

PRĂPĂD

A veni prăpăd = a veni în număr mare, impetuos.

Prăpădul pământului (sau *Domnului, lui Dumnezeu*), se spune despre o nenorocire îngrozitoare, insuportabilă.

PRĂPĂDI

A prăpădi (pe cineva) din ochi (reg.) = a iubi (pe cineva) nespus de mult..

A prăpădi (pe cineva) în bătaie (sau *cu bătaia*) = a bate foarte tare pe cineva, a snopi în bătaie.

A se prăpădi cu firea = a) a-şi da foarte mare osteneală; b) a-şi face foarte multe griji, a se consuma, a pune la inimă.

A se prăpădi de dorul cuiva (sau *a ceva*) (fam.) = a dori foarte mult.

A se prăpădi de râs (sau *de plâns, de* etc.) (fam.) = a râde (sau a plânge etc.) foarte tare.

A se prăpădi de ruşine = a se ruşina foarte tare.

A se prăpădi după cineva (sau *ceva*) = a iubi, a-i plăcea cineva (sau ceva) foarte mult; a muri după...

A-şi prăpădi călcâiele (înv.) = a fugi foarte repede.

PRĂŞTINĂ1

A-i cădea (cuiva) praştina (reg.) = a înceta, silit de împrejurări, să mai fie încrezut, îngâmfat, a-i pieri (cuiva) fumurile, ifosele.

A-i da (cuiva) cu prăştina pe la nas (reg.) = a-şi bate joc de cineva.

PRĂŞTINĂ2

A-i lua prăştina (reg.; despre femei, fete) = a necinsti, a viola.

PRĂVAL

A da prăval (sau *prăvala*) *pe cineva* = a doborî, a da peste cap (pe cineva).

PRÂNZ

A fi (cam) după prânz (glumeţ), se spune despre un om ameţit de băutură.

A(-i) pune (cuiva) prânzurile = a-i face cuiva pomană.

Din prânz până-n cină (înv.; rar) = toată ziua.

Din zori în prânz (rar) = toată dimineaţa.

După prânz (sau, reg., *din prânz înainte*) = în a doua parte a zilei, între amiază şi seară, după-amiază, după masă.

Înainte de prânz = în prima parte a zilei; înainte de amiază, înainte de masa principală.

PRÂSNEL

A-i umbla (cuiva) iute pristenul (reg.), se zice despre cineva foarte vioi, iute şi harnic.

Sprinten (sau *iute*) *ca prâsnelul* (sau *ca un prâsnel*) = foarte sprinten, iute, ager.

PREA

A fi prea din cale-afară (sau *prea de tot*) = a depăşi orice limită admisă.

A nu şti prea multe = a fi supărăcios, irascibil, a reacţiona impulsiv; a nu şti de glumă.

Asta e prea-prea (fam.) = asta întrece măsura.

Mult prea ... = excesiv.

Nici prea-prea = a) nici peste măsură de...; b) nici grozav de...

Nici prea-prea, nici foarte-foarte (pop. şi fam.) = aşa şi aşa, nici bine, nici rău; potrivit.

Nu (sau *nici*) *prea* = nu chiar, nu tocmai, nu extrem de..., foarte (mult).

Ori prea-prea, ori foarte-foarte = ori una, ori alta.

PREAJMĂ

A umbla în (sau *prin*) *preajma cuiva* (pop.) = a umbla după cineva, a se ţine de cineva, a da târcoale cuiva.

PRECUM

Precum urmează (fam.), formulă prin care este anunţată o enumerare, o completare, o lămurire (a unei expuneri, a unei explicaţii, a unei relatări).

Precum vezi (exclamativ şi fam.) = aşa-i, asta-i (situaţia).

PREDA

A preda ştafeta = a înceta activitatea (competiţională) sperând să aibă continuatori.

PREDICA

A predica în deşert (sau *în pustiu*) = a) a vorbi degeaba; b) a da sfaturi cuiva pe care nimeni nu le ascultă, nu le urmează.

PREDICĂ

A ţine (cuiva) o predică = a mustra, a dojeni pe cineva.

PREFACE

A se preface că nu ştie = a ascunde.

A se preface că plouă = a se comporta ca şi cum nu s-a întâmplat sau nu a văzut nimic deosebit.

A se preface mut = a tăcea.

PREGĂTI

A-i pregăti (cuiva) o plăcintă = a-i pregăti cuiva o surpriză neplăcută.

A pregăti terenul = a) a crea condiţii prielnice pentru...; b) a încerca să vadă, să tatoneze dacă o acţiune pe care vrea să o iniţieze are sorţi de izbândă.

PREGUSTA

Nici cât să te pregusti = foarte puţin.

PREOŢIE

A lepăda (sau *a delunga*) *din* (sau *de*) *preoţie* (înv.) = a răspopi.

PREPELEAC

A fi gol prepeleac (reg.) = a fi sărac, neîmbrăcat.

Cu mustăţile în prepeleac = cu mustăţile răsucite şi întoarse în sus, în furculiţă.

PREPELIŢĂ

A căuta coada prepeliţei (reg.; fig.) = a căuta ceea ce nu există, a căuta în zadar.

A prinde (sau *a lua*) *prepeliţa* (sau *purceaua*) *de coadă* (sau *de nas*) (reg.) = a se chercheli, a se afuma, a se îmbăta.

A se înţelege ca gâsca cu prepeliţa (reg.) = a nu se înţelege deloc.

PRESĂ

A avea presă bună (sau *proastă*) = a se bucura de apreciere bună (sau rea), a avea o reputație favorabilă (sau nefavorabilă).

PRESCHIMBA

A preschimba cuvinte (înv.) = a sta de vorbă cu cineva, a conversa, a vorbi.

A preschimba glume (înv.) = a-și spune glume, a glumi.

PRESIUNE

(A fi) sub presiune (despre motoare, mașini cu aburi) = (a fi) gata de a se pune în mișcare, (a avea) motorul în funcție.

PRESTA

A presta omagiu (sau *jurământ de credință*) (înv.; spec.; despre vasali) = a depune jurământul de credință și supunere către suzeranul său.

A presta (un) jurământ = a depune un jurământ (în condițiile prevăzute de lege).

PREȘ

A bate preș (pe cineva) (arg.) = a bate (pe cineva) foarte tare; a bate măr (pe cineva).

A duce (pe cineva) cu preșul (fam.) = a păcăli, a înșela, a amăgi, a purta (pe cineva) cu vorba.

PRETCĂ

A băut de trecut peste pretcă (reg.) = a băut peste măsură.

A trece peste preatcă (reg.) = a depăși orice măsură.

L-o da el dracu-n preatcă (reg.) = o va păți el odată, i se va înfunda.

PRETENȚIE

A cere pretenții (înv. și reg.) = a cere despăgubiri pentru prejudiciul suferit.

PREȚ

A ajunge la preț (despre mărfuri) = a ajunge să fie căutat, apreciat.

A avea (un) preț = **a)** (despre mărfuri, bunuri materiale) a se vinde bine, cu preț ridicat; **b)** a avea o valoare ridicată, a valora mult (sub aspect material).

A da preț = a pune în valoare.

A (nu) avea preț = **a)** a (nu) se vinde cu mulți bani, a (nu) se cere; a (nu) avea trecere; **b)** a (nu) valora foarte mult.

A pune preț pe ceva = **a)** a socoti că ceva este de mare valoare; **b)** a ține mult la ceva sau la cineva.

A se învoi (sau, reg., *a se ajunge*) *din preț* (ori, înv., *a rupe prețul*) = a încheia o tranzacție căzând de acord asupra prețului.

A-și mânca din preț = a pierde din valoare.

A ști prețul = a ști ce (cât) valorează (cineva sau ceva).

A ține la preț (sau, înv., *a se ține greu la preț*) = a nu reduce nimic din suma cerută la o vânzare.

Cu niciun preț = în niciun caz.

Fără (de) preț = foarte important, neprețuit.

În preț = drept compensație a unei datorii.

Preț ca la ... = (urmat de determinări spațiale) aproximativ, cam cât...

Preț de ... (pop.) = **a)** (și, reg., în forma *preț la ...*) (reprezentând) contravaloarea a..., valorând...; **b)** cam, aproximativ; **c)** (de obicei urmat de determinări temporale; și în formele *preț ca la ..., preț ca de ...*) un interval de timp de circa...

PREȚUI

A ști cât prețuiește (cineva sau *ceva)* = **a)** a aprecia la justa valoare (pe cineva sau ceva); **b)** a nu-și face iluzii (cu privire la cineva sau ceva).

PREZENTA

A prezenta arma = a da onorul cu arma.

A prezenta importanță = a fi important pentru cineva.

A prezenta interes = a fi interesant, incitant pentru cineva.

A se prezenta bine (sau *rău*) = a produce (la prima vedere) o impresie bună (sau rea).

PREZENTIR

A face prezentir (Ban.) = a defila.

PREZENȚĂ

A avea prezență de spirit = a acționa repede și la timp în împrejurări dificile și neprevăzute.

A face act de prezență = a apărea undeva pentru scurt timp din datorie sau din politețe.

În prezența cuiva = de față cu cineva.

PRICAZ

A face (cuiva sau *la ceva) pricaz* (reg.) = a meni a rău, a aduce vătămare.

A-i umbla (cuiva) cu pricaz (înv. și pop.) = a dori răul cuiva, a urmări să facă rău cuiva, a i-o coace.

PRICE

A face cu pricea (în unele jocuri de copii) = a călca (cu bună știință) regulile jocului; a trișa.

A(-i) sta cu (sau *la*) *price (cuiva)* (înv.) = a dușmăni (pe cineva); a prigoni (pe cineva); a fi împotriva cuiva; a se afla în controversă (cu cineva).

A se pune de price (cu cineva) (înv.) = a se împotrivi (cuiva), a contrazice (pe cineva).

PRICEPE

A nu pricepe boabă (despre o limbă străină) = a nu înțelege, a nu ști.

A se pricepe de ziuă (reg.) = a se lumina, a se face ziuă.

PRICINĂ

A avea (sau *a fi în*) *pricină (cu cineva)* (pop.) = a fi certat (cu cineva); a fi în proces, a se judeca (cu cineva).

A da la pricină (reg.) = a începe să se certe.

A-i căuta (cuiva) pricină (sau *pricini*) *(cu lumânarea)* = a căuta (cuiva) motiv de ceartă, a căuta nod în papură.

A-i găsi (cuiva) pricină = **a)** a găsi un pretext pentru a certa pe cineva; **b)** (p. ext.) a reproșa cuiva ceva pe nedrept.

A pune pricină (înv.) (ori, reg., *pricini*) = a invoca motive, pretexte pentru justificarea unei acțiuni.
A (nu) se pune de pricină (pop.) = a) (nu) a se împotrivi, a (nu) se opune; b) a (nu) căuta ceartă, a face gură; c) a (nu) se lua la harță, a (nu) se lua la bătaie; d) a (nu) intra în conflict cu cineva.
A sta (de) pricină (înv.) = a se împotrivi.

PRICOPSEALĂ

A lua (sau *a avea, a da*) *pe cineva pe* (sau *spre, de*) *pricopseală* = a lua (sau a avea, a da) pe cineva ca ucenic, ca elev.

PRIETEN, -Ă

A se face prieteni (reg.) = a se întovărăși.

PRIETENIE

Cu prietenie = în mod amabil, binevoitor, prietenos, afabil, afectuos.
Fără prietenie = lipsit de amabilitate, ostil, rece.

PRIGOANĂ

Goană și prigoană = vai și amar, prăpăd.

PRIGOARE

A mânca ca prigoria (reg.) = a mânca foarte puțin, a ciuguli, a gusta.
A se usca ca prigoria (reg.) = a slăbi, a se sfriji.

PRIGON

A pune (un animal) la prigon (reg.) = a înhăma sau a înjuga la mijloc între o pereche aflată în față și alta în spate.

PRIGOREALĂ

A sta (sau *a se da*) *la prigoreală* (reg.) = a face plajă.

PRIINȚĂ

A fi (cuiva) cu priință (înv.) = a fi devotat, credincios (cuiva), a fi de partea cuiva.

PRIJINI

Nu priji crâșmele (glumeț sau ir.), se spune unui om bețiv.

PRILEJ

A căuta (sau *a cerca, a pândi*) *vreme cu prilej* (înv.) = a aștepta o ocazie potrivită.
A lua (*de* sau *a-și afla*) *prilej* (înv.) = a găsi, a invoca un pretext.
A-și face prilej cu ... (înv.. rar) = a-și ocupa timpul cu..., a se îndeletnici cu...
Vreme cu prilej (înv. și reg.) = moment potrivit, favorabil.

PRIM, -Ă

A fi (sau *a se afla, a lupta* etc.) *în primele rânduri* = a fi în frunte.

PRIMAR, -Ă

A face (pe cineva) primar (reg.) = a bate, a lovi (pe cineva).

PRIMĂ

A face primă (franțuzism rar) = a se bucura de considerație deosebită, a prețui, a valora.

PRIMĂVARĂ

A bate (un) vânt de primăvară (peste ceva) = a risipi, a spulbera (ceva) fără urmă; a face să nu mai existe.
Astă primăvară = în cursul primăverii trecute.
De cu primăvară = încă din timpul primăverii.
De primăvară = a) care crește în timpul primăverii, primăvăratic; b) (despre plante) care se seamănă sau răsar în timpul primăverii; c) care are loc în timpul primăverii; d) (despre haine) potrivit pentru primăvară.
În primăvara vieții = în tinerețe.
În primăvară = a) în timpul primăverii; b) în fiecare primăvară; c) în cursul sau la sosirea primăverii viitoare.
La primăvară = a) în cursul primăverii viitoare; b) la sosirea primăverii.
Primăvara vieții = a) tinerețea; b) tineretul.
Spre (sau, înv. și reg., *despre*) *primăvară* = când se apropie primăvara.

PRIMEJDIE

A da de (sau *a veni la*) *primejdie cu cineva* (înv. și reg.) = a avea o supărare cu cineva.
A da (pe cineva) de primejdie [ori *a băga* (sau *a pune pe cineva*) *în* (ori *la*) *primejdie* (sau, înv. și reg., *a-i face primejdie*)] = a) a pricinui cuiva rău; b) a băga pe cineva într-un necaz.
A-i fi capul în primejdie = a fi în mare pericol.
A se pune (ori *a se băga, a cădea*) *la* (sau *în*) *primejdie* (înv.) = a se afla în mare pericol.
A-și pune viața (ori *capul*) *în primejdie* = a-și risca viața.
Cu primejdie (pop.; în superstiții) = de rău augur.
Paza bună trece primejdia rea = precauția preîntâmpină neplăcerile.

PRIMENI

A primeni gazda, a se primeni din ... (înv. și reg.) = a se muta din...
A primeni (pe cineva) din viață (înv.) = a ucide.
A se primeni din lumea aceasta (sau *a primeni viața*) (înv.) = a muri.

PRIMI

A primi de ... = a considera ca... sau drept; a lua de....
A primi în sine (înv.; despre femei) = a rămâne însărcinată; a concepe, a procrea.
A primi (pe cineva) în spațiu = a găzdui (pe cineva), a lua pe cineva în chirie.
A primi la corp (reg.) = a intra în serviciul militar.

PRIMIRE

A avea (ceva) în primire = a răspunde de ceva.
A da (cuiva) în primire (pe cineva sau *ceva)* (glumeț) = a) a preda, a încredința cuiva (pe cineva sau ceva); b) (glumeț) a muri; c) (despre motoare, aparate etc.) a se defecta iremediabil.

A da (cuiva ceva) în primire = a preda, a încredința (cuiva ceva).
A lua (pe cineva) în primire = **a)** a lua (pe cineva) în grija sa, sub supravegherea sa (pentru a-l îndruma); **b)** a purta de grijă; **c)** (fam.) a certa pe cineva, a-i face reproșuri.
A-și lua (ceva) în primire = a prelua un lucru, un post, o sarcină etc.

PRINDE

A-i prinde calea cuiva (înv.) = a pândi trecerea cuiva, stând în drumul lui.
A-i prinde (cuiva) bine = a-i fi de folos.
A-i prinde (cuiva) rău = a-i face (cuiva) un prost serviciu, a-i cauza o neplăcere.
A-i prinde ochii (cuiva) [sau *a-l prinde (pe cineva) de ochi*] = a atrage privirile cuiva datorită aspectului armonios sau ieșit din comun, a frapa.
A-i prinde rău = a-i face un prost serviciu, a-i cauza o neplăcere, un rău.
A i se prinde (cuiva) privirile (sau *ochii*) *de* (sau *pe*) *cineva* (sau *ceva*) = **a)** a se opri cu privirea pe cineva (sau ceva); **b)** a alege cu privirea pe cineva sau ceva.
A-l prinde mințile (pe cineva) (reg.) = **a)** a ști; **b)** a pricepe.
A-l prinde (pe cineva) frigurile (sau *friguri*) *de moarte* = a simți un fior de spaimă, de groază, de mare enervare.
A-l prinde (pe cineva) [sau *a-i prinde (cuiva) mâna (la ceva)*] (reg.) = a se pricepe la ceva, dovedindu-se îndemânatic.
A-l prinde rău (pe cineva) = a nu i se potrivi; a-i ședea rău.
A nu i se prinde (cuiva) colacii = a nu reuși ceea ce și-a propus.
A nu-l (mai) prinde (pe cineva) locul (sau, rar, *starea*) = a nu avea astâmpăr, neputând sta locului sau negăsindu-și locul.
A nu-l prinde pe cineva vremea în loc (rar) = a fi ocupat tot timpul, a nu sta nicio clipă neocupat.
A (nu) prinde de veste = a (nu) observa, a (nu) remarca, a (nu) afla ceva, a (nu) băga de seamă (din timp).
A nu se prinde lucrul de cineva, se spune când cineva nu are chef să lucreze.
A nu se prinde mâncarea de cineva = a nu-i prii (cuiva) mâncarea.
A nu se prinde somnul (de cineva) = a nu putea dormi.
A o prinde la fugă (sau *a prinde fuga*) = a porni la goană.
A prinde arme (sau *armele*) (înv.) = a porni o acțiune militară împotriva cuiva.
A prinde beția (pe cineva) = a (se) îmbăta.
A prinde carne (moale) (sau *burtă* ori *seu* etc.) (ori *a se prinde carnea pe cineva*) = a se îngrășa.
A prinde cheag = a începe să se înstărească, să se chiverniséască.
A prinde chef (sau, rar, *la chef* ori, înv., *la voie bună*) = a începe să se înveselească sau a se înveseli.
A prinde cu mâța-n sac (sau *cu ocaua mică, cu rața-n gură*) = a surprinde (pe cineva) în flagrant delict; a-i dovedi (cuiva) vinovăția, necinstea.
A prinde cu nădragii în vine = a lua pe nepregătite, a surprinde.
A prinde (cuiva) o nevoie (reg.) = a ajuta pe cineva aflat într-o situație materială dificilă.
A prinde darul suptului = a se apuca de băut, a da în darul beției.
A prinde de limbă (reg.; despre vin) = a pișca, a înțepa.
A prinde de urechi (pe cineva) = a urechea.
A (sau, pop., *a-și*) *prinde de veste* (ori, rar, *de știre*) (sau, înv. și reg., *a prinde veste*) = **a)** a afla la momentul oportun; **b)** a-și da seama.
A prinde față = **a)** (despre oameni) a începe să arate bine, a căpăta o culoare, un aspect frumos; **b)** (despre alimente) a se rumeni sub acțiunea focului.
A prinde ființă (sau *viață*) = **a)** a se naște; **b)** a se contura vizual sau în minte.
A prinde foc (înv. și reg.) = a se înflăcăra.
A prinde foc cu gura = a face tot posibilul pentru a izbuti.
A prinde glas (sau *grai, limbă*) (ori, pop., *a prinde la limbă*) = a căpăta curaj, a îndrăzni să-și spună părerea.
A prinde inimă [sau, reg., *a-și prinde inima* ori *a (mai) prinde la inimă* (sau, înv. și reg., *la suflet, la fire*)] = **a)** a căpăta curaj, a se îmbărbăta; a se înviora; a se însufleți; **b)** (pop.) a-și veni în fire; **c)** (pop.) a-și reface forțele; **d)** a se veseli; **e)** a-și potoli foamea.
A prinde în brațe = a îmbrățișa.
A prinde în cap (reg.) = a se îmbăta.
A prinde în jbilț (arg.) = a aresta, a închide.
A prinde în jug = a înjuga.
A prinde în mreje = a amăgi, a ademeni; a seduce.
A prinde în piuă (sau *cu piulița*) (reg.) = a da pe cineva de gol.
A prinde la urechi (reg.) = a auzi.
A prinde (la) viață [sau *a (mai) prinde suflet*] = a căpăta putere, a se înviora.
A prinde la zile (reg.) = **a)** a mai crește în vârstă; **b)** a îmbătrâni.
A prinde limbă (rar; despre copii) = a începe să vorbească.
A prinde limbă (sau *glas*) (ori *a prinde la limbă*) = **a)** a căpăta curaj, îndrăznind să vorbească, să-și spună părerile; **b)** a-i veni poftă să vorbească.
A prinde loc = a se bucura de considerație; a fi util.
A prinde minte (sau, reg., *la minte, la cumințe*) = **a)** a câștiga experiență; **b)** a se face om de treabă.
A prinde momentul (sau *ocazia, prilejul*) = a găsi, a nu lăsa să scape momentul (sau prilejul) favorabil.

A prinde nas (sau, reg., *a prinde la nas*) = a deveni arogant sau obraznic, a se obrăznici.
A prinde oala de toartă = a deveni obraznic și încrezut.
A prinde partea (cuiva) (înv.) = a) a lua cuiva apărarea; b) a se situa pe aceeași poziție cu cineva.
A prinde (pe cineva) cu coada între ușă (reg.) = a surprinde pe cineva mințind.
A prinde (pe cineva) cu măsura (sau *cu litra* ori *cu ocaua*) *mică* (rar) = a descoperi minciuna sau înșelătoria practicate de cineva.
A prinde (pe cineva) cu mâța-n sac (fam.) = a demasca un înșelător.
A prinde (pe cineva) cu minciuna = a descoperi că cineva a mințit.
A prinde (pe cineva) de mușteriu (pop.) = a face pe cineva să devină client.
A prinde (pe cineva) la înghesuială = a încolți pe cineva; a aborda pe cineva fără ca acesta să se poată eschiva.
A prinde (pe cineva) la joc (sau *în horă* etc.) = a invita sau a lua pe cineva la joc, în horă etc.
A prinde (pe cineva) la mână (sau *la mâna* ori *mâinile lui, în mâna lui*) [sau *a se prinde la mâna (cuiva)*] = a (se) ajunge, prin mijloace, în general, căutate, să (se) dispună de soarta, de viața etc. cuiva, care a comis ceva.
A prinde (pe cineva) la oaste (sau, reg., *la cătane*) (înv. și pop.) = a duce pe cineva cu forța în armată.
A prinde pește = a) a pescui; b) (arg.) a copia la teză.
A prinde post (reg.) = a începe să postească.
A prinde prepelița (ori *ciocârlanul* sau *purceaua* etc.) *de coadă* = a se îmbăta.
A prinde posturi străine = a vorbi aiurea, a trăncăni fără noimă.
A prinde putere (ori *puteri* sau *forță*) = a) (despre ființe) a începe să capete sau a căpăta mai multă forță, vitalitate, a se întări; b) (despre fenomene fizice) a-și intensifica activitatea.
A prinde rădăcini (sau *rădăcină*) (despre oameni) = a se fixa într-un loc, a căpăta stabilitate, forță, putere.
A prinde (sau *a apuca*) *pe Dumnezeu de (un) picior*, se spune când cineva are o bucurie mare, neașteptată.
A prinde seu (la rărunchi) (pop. și fam.) = a se îmbogăți.
A prinde șarpele cu mâna altuia = a rezolva o situație dificilă folosindu-se de efortul altuia, dar atribuindu-și sieși meritele.
A prinde șpilul = a înțelege, a pricepe.
A prinde temei (înv. și reg.) = a căpăta stabilitate, a se statornici, a se stabili.
A prinde tovărășie = a se întovărăși.
A prinde un fir = a) a afla ceva, un amănunt în legătură cu o anumită problemă; a) a obține firul liber la telefon, pentru a putea avea o convorbire.
A prinde un ginitor (despre hoții de buzunare) = a întâlni o victimă care observă că i se fură din geantă sau din buzunar.
A prinde urechi (reg.) = a) a auzi; b) a înțelege.
A prinde viață (sau, reg., *la viață*) = a) a căpăta putere, tărie; a se înviora; b) a începe să se realizeze, să fie pus în practică.
A prinde vulpea de coadă (glumeț) = a fugi pentru a scăpa de ceva sau de cineva.
A prinde zburător (reg.) = a se transforma în strigoi.
A se prinde ca nuca (sau *ca mazărea*) *în* (sau *de*) *perete* = a fi total nepotrivit pentru o anumită împrejurare.
A se prinde chezaș (sau *cu chezășie*) (înv.) = a garanta pentru sine sau pentru altul.
A se prinde (cu cineva) de păr (sau *de piept*) = a se încăiera cu cineva.
A se prinde cu dinții de carte = a se apuca serios de învățătură.
A se prinde (cuiva) privirile (sau *ochii* ori *ochiul*) *de* (ori pe) *cineva* (sau *de ceva*) (înv. și reg.) = a) a se opri cu privirea pe cineva sau ceva; b) a alege cu privirea pe cineva sau ceva.
A se prinde de cineva (despre mâncare) = a-i prii cuiva, a se asimila.
A se prinde de mișcare = a descoperi rostul ascuns al unei acțiuni.
A se prinde frate de cruce = a lega prietenie prin jurământ de credință.
A se prinde în câini (cu cineva) (reg.) = a încerca să enerveze pe cineva; a provoca pe cineva.
A (se) prinde în cursă (sau *în capcană*, *în laț* ori, înv., *în lațe*) = a) a face să intre sau a intra (din greșeală) într-o încurcătură din care nu poate ieși; b) a se înșela; c) a se da de gol.
A se prinde în horă (sau *în joc*) (reg.) = a) a participa pentru prima dată la hora, la dansul etc. din sat; b) (despre tineri) a ajunge la vârsta când poți ieși la hora, la dansul etc. din sat; c) a se lăsa antrenat într-o acțiune, atras de mersul evenimentelor.
A se prinde în sâmbră (sau *în ortăcie* ori *de sâmbră*) (sau *a prinde tovărășie*) = a se întovărăși.
A se prinde la vorbă (sau *în vorbă* ori, reg., *la vorbe* sau *în cuvinte*) *(cu cineva)* [ori, reg., *a-și prinde vorba (cu cineva)*] = a) a începe să discute (cu cineva); b) (reg.) a se înțelege (unul cu altul), a cădea de acord să...
A se prinde mintea după ceva (înv.) = a fi de acord cu cineva sau ceva.
A-și prinde capul (sau *capetele*) (înv. și reg.) = a se pune la adăpost de primejdii.
A-și prinde de gură (reg.) = a se abține să spună ceva, a tăcea.
A-și prinde gazdă (înv.) = a poposi la o anumită gazdă.

A-și prinde mintea (cu cineva) (reg.) = a lua în serios spusele cuiva.
A-și prinde nevoile = a face față unor trebuințe; a(-și) acoperi lipsurile.
A-și prinde o (sau *vreo*) *nevoie* (sau *nevoile cu ceva*) (pop.) = a face față unei nevoi materiale.
A-și prinde pofta (sau *foamea, setea* etc.) = a-și satisface (parțial) pofta (sau foamea etc.).
A-și prinde treabă (sau *vadul*) *cu cineva* = a intra în legătură cu cineva cu care n-ai vrea să ai de-a face.
Ce te-a (sau *l-a, v-a* etc.) *prins*, se spune pentru a-și exprima mirarea în fața unei atitudini, a unei acțiuni etc. neașteptate, anormale a cuiva.
Cum s-ar prinde (înv.) = cum s-ar zice.
Parcă (l-a) prins pe Dumnezeu de picior, se spune când cineva are o bucurie mare, neașteptată.
Zbura pe aici, dar nu l-am putut prinde (ir.), replică folosită la întrebarea cuiva care caută ceva sau pe cineva.

PRINDERE

A avea prindere (rar) = a avea de lucru, ocupându-se cu ceva.

PRINS, -Ă

A fi cu brațele prinse (pop.; despre o femeie) = a avea copil mic.
A fi prins de cap și de picioare (rar) = a nu putea acționa liber.
A fi prins de limbă (înv. și pop.) = a fi amețit de băutură.
A-i fi (cuiva) graiul prins (reg.) = a) a nu putea vorbi; b) a fi mut.
A se da prins = a se recunoaște învins, a se preda.
Prins în clește = la strâmtoare, la discreția cuiva.

PRINTRE

A citi printre rânduri = a descifra aluziile dintr-un text.
A-i scăpa printre degete = a nu putea reține, a nu putea prinde ceva important.
A vorbi printre dinți (sau, rar, *printre buze*) = a) a vorbi neclar, pentru a nu fi auzit bine; b) a-și stăpâni gura.

PRINȚ

A trăi ca un prinț = a trăi o viață extrem de îmbelșugată.

PRIPAS

A lăsa pe cineva de pripas (rar) = a abandona pe cineva într-un moment dificil.
A lua (sau *a prinde, a cădea*) *de pripas* (despre vite) = a fi folosit drept zălog până la răscumpărarea de către stăpân a pagubelor cauzate în semănături.

PRIPON

A lega (sau *a sta, a pune, a lăsa*) *în pripon* = a (se) priponi.

PRISMĂ

A vedea (sau *a privi*) *ceva printr-o anumită prismă* (sau *prin prisma ...*) = a judeca ceva dintr-un anumit punct de vedere..., în lumina...

PRISOSI

A fi prisosit (pe cineva sau *pe ceva)* (reg.) = a avea nevoie de cineva sau de ceva.

PRITOC

A trage la pritoc (reg.) = a pritoci.

PRITOCI

A pitroci limba (sau *vorbele*) *în gură* (reg.) = a) a vorbi încurcat sau nedeslușit; b) a trăncăni; c) (p. gen.) a nu fi ascultat.

PRIVEALĂ

A fi în privealã (pop.) = a inspecta.
A sta (sau *a se afla*) *în privealã* (pop.) = a sta (sau a se afla) într-un loc pentru a privi.

PRIVELIȘTE

A se face privăriște (înv.) = a se da în spectacol în fața cuiva.

PRIVI

A nu privi cu ochi buni = a dezaproba, a nu admite.
A privi cu ochi buni = a avea o părere bună (despre cineva).
A privi spre (sau *către ceva*) (despre clădiri) = a fi cu fațada către ceva.
În (ceea) ce (sau *cât*, înv., *întrucât, încât) privește* (sau, rar, *privea*)... = referitor la..., raportat la..., în privința..., privitor la..., cu privire la...; (judecând lucrurile) sub aspectul..., sub raportul..., din punct de vedere...

PRIVINȚĂ

A lua în privință (înv.) = a lua în considerație.

PRIVIRE

A arunca o privire = a privi în fugă.
A avea privire la ... (înv.) = a ține seamă de..., a acorda atenția cuvenită.
A avea (sau *a lua*) *în privire* (înv.) = a avea în vedere, a lua în considerare, a ține seamă.
A o cere din priviri (arg.; despre femei) = a) a fi ușuratică; b) a fi nimfomană.
A sorbi cu privirea (sau *din privit*) = a privi cu mult nesaț.

PRIVIT

A se tâmpla în privit(e) (înv.; rar) = a fi de față, a fi într-un anumit loc, la vedere.

PRIVITĂ

A pune la privită (reg.) = a strânge laolaltă fânul, vreascurile de lemn, de fân etc. și a le lega cu nuiele.

PRIZĂ

A avea (sau *a fi cu*) *priză la cineva* (sau *asupra cuiva*) = a avea trecere (la cineva), influență (asupra cuiva), a trezi interesul (cuiva).
A dormi cu capul în priză (glumeț) = a fi răcit din cauza curentului.
A fi (sau *a băga pe cineva*) *în priză* (fam.) = a) a fi sau a face ca cineva să fie în contact direct cu cineva; b) a fi sau a face ca cineva să fie foarte activ.

A fi (sau *a se afla*) *în priză* (despre o piesă de şah) = a fi în pericol de a fi capturată.

PROASPĂT, -Ă

A face proaspăt (reg.) = a tăia porcul.

PROAŞCĂ

A face (sau *a da*) *proaşcă* (sau *proaşca*) *(în, între, prin, printre* sau *împrejurul ...)* (pop.) = a face prăpăd, a se năpusti, a da năvală, a da iama (în, între sau prin, printre...).

PROBABIL, -Ă

Este (sau *e*) *probabil că ...* = este posibil să...

PROBĂ

A face proba unui calcul matematic = a verifica exactitatea unui calcul prin altul, specific.

A-i trage (cuiva) o probă de bătaie (reg.) = a bate zdravăn pe cineva.

A pune în probă (arg.; înv.) = a lua la bătaie un delincvent în incinta secţiei de poliţie.

A pune (pe cineva sau *ceva) la probă* = a supune (pe cineva sau ceva) unei probe pentru a-i vedea valoarea, dacă este corespunzător unui scop, unei cerinţe.

PROCES

A face (sau *a intenta*) *cuiva proces* (jur.) = a chema pe cineva în faţa instanţelor de judecată.

A face procesul (cuiva sau *a ceva)* = a critica, a ataca în cuvinte (pe cineva sau ceva).

A-i face cuiva proces de intenţii = a învinui pe cineva de intenţii reprobabile pe care nu poţi dovedi că le-a avut.

A-şi face proces(e) de conştiinţă = a regreta, a-şi reproşa anumite atitudini sau acţiuni.

Ai câştigat procesul = m-ai convins, mă dau bătut.

PROCHIMEN

A aduce (pe cineva) la prochimen (înv.) = a îndrepta, a aduce (pe cineva) pe calea cea bună.

A veni (iar sau *iarăşi) la prochimen* (înv.) = **a)** a reveni la subiect, după o digresiune; **b)** (reg.) a se potrivi.

PROCOPSEALĂ

A lua pe cineva pe procopseală (pop.) = a angaja pe cineva în slujbă fără plată, în schimbul promisiunii de a-l căpătui.

PRODUCŢIE

A fi (sau *a se afla, a intra* etc.) *în producţie* = a fi sau a intra într-un serviciu care produce ceva pentru schimbul de mărfuri.

PROERESIS

A lăsa la (bun) proeresisul (cuiva) (reg.) = a da cuiva libertatea să procedeze cum doreşte.

Din (sau *cu*) *bun proeresis* [ori *de bun proeresisul (cuiva)*] (reg.) = de bună voie.

PROFET

Nimeni nu e profet în ţara lui = oamenii de valoare sunt adesea mai preţuiţi printre străini decât între ai săi.

PROFIT

Un ce profit (fam.) = un oarecare profit.

PROGRES

A face (sau *a realiza*) *un progres* (sau *progrese*) = a obţine un succes într-un domeniu, a înainta, a progresa.

PROHAB

A descoase (pe cineva) din toate prohaburile (rar) = a încerca cu orice preţ să afli secretele cuiva.

PROOR

A da oile în proor (reg.) = a duce oile la păşune înainte de mulsul de dimineaţă.

PROPORŢIE

A lua (sau, rar, *a dobândi*) *proporţii* = **a)** a se dezvolta, a creşte foarte mult, a se amplifica; **b)** (fam.) a se îngrăşa.

A păstra proporţiile = a păstra o anumită limită în afirmaţii, a nu exagera.

PROPRIU, -IE

A cunoaşte ca pe propriul buzunar = a cunoaşte ca-n palmă, foarte bine.

A fierbe în suc propriu = a fi măcinat de griji, neliniştit, de incertitudini.

A sta în banca proprie (sau *a lui*) = **a)** a nu se amesteca în treburile altora, a-şi vedea de treabă; **b)** a se mulţumi cu puţin; a nu avea pretenţii nejustificate.

PROPTĂ

A se pune proptă (sau *a sta în propta cuiva*) (pop.) = a se împotrivi, a se opune cuiva.

A sta propta gardului (pop.) = a sta degeaba.

PROPTEA

A avea proptele = a se bucura de protecţie nemeritată, a fi protejat.

Propteaua gardului (pop.) = persoană leneşă.

PROST, PROASTĂ

A face pe prostul (pop. şi fam.) = a simula prostia, a se preface că nu înţelege, că nu bagă de seamă.

A fi prost grămadă = a fi prost, nerod.

A fi prost în dungi (reg.) = a fi foarte prost.

A fi un prost şi jumătate [sau *a fi prost ca noaptea,* (reg.) *a fi prost în dungi* (sau *îngăurit*)] = a fi foarte prost.

A pica prost (pop. şi fam.) = a sosi într-un moment nepotrivit.

A se simţi prost = a fi stânjenit.

A sta prost (sau *rău*) *cu ţara* = a nu avea bani.

A-şi găsi prostul (pop. şi fam.) = a găsi omul pe care să-l poată înşela uşor, pe care să-l poată duce de nas.

Dă în gropi de prost ce e = e foarte prost.

Glumă proastă (sau *de prost gust*) = glumă fără haz, care supără, jigneşte.

În toane proaste (sau *rele*) = indispus; deprimat.

Neam prost, se zice despre o persoană lipsită de educaţie, bădărană, mojică.

Pana prostului = pană de benzină.
Prost ca noaptea = foarte prost.
Un prost și jumătate = foarte prost.
Vorbă proastă = vorbă injurioasă sau îndrăzneață; (p. ext.; pop.) ceartă.

PROSTEȘTE

A râde (sau *a zâmbi*) *prostește* (pop. și fam.) = a râde sau a zâmbi fără niciun motiv și atunci când nu trebuie.

PROTOCOL

A se pune la protocol (reg.) = a se înscrie în registrele stării civile și parohiale în vederea căsătoriei și a cununiei.

PROȚAP

A sta proțap (fam.) = a sta drept, nemișcat.
A umbla (sau *a veni, a purta, a se înfățișa* etc.) *cu jalba* (sau, rar, *cu hârtia*) *în proțap* (pop.) = **a)** a umbla sau a veni, a se înfățișa etc. cu o jalbă în vârful unei prăjini pentru a se face remarcat din mulțime și a putea înmâna plângerea domnitorului, unui demnitar etc.; **b)** (fam.; p. ext.) a cere ceva cu insistență.

PROVERB

A fi (sau *a se face*) *de proverb* (reg.) = a fi sau a se face de râs.

PRUN

A umbla cu mintea prin pruni (reg.) = a nu avea minte.

PRUNĂ

A fi cu pruna în gură (pop.) = a fi prost.
A nu fi nici de zeama prunelor (fam.) = a nu fi bun de nimic.
A vorbi (sau *a răspunde*) *de parcă are* (sau *este cu*) *prune* (sau *o prună* ori *cu pruna*) *în gură* (pop. și fam.) = a vorbi sau a răspunde neinteligibil.
Parcă are prune (sau *o prună*) *în gură* [ori *este cu prune* (sau *cu pruna*) *în gură*], se spune despre cineva care vorbește neclar, care pronunță cuvintele nedeslușit.
Rahat cu prune= fleacuri.
Zeamă de prune (sau *nu e nici de zeama prunelor*), se spune despre ceva sau cineva fără valoare, care nu e bun de nimic.

PRUNC

A avea minte de prunc = a fi lipsit de maturitate.

PUBLIC, -Ă

A da (ceva) în public (înv. și reg.) = a aduce ceva la cunoștința unei colectivități.
A da (pe cineva) în public (reg.) = a demasca pe cineva.

PUBLICITATE

A da publicitate (la ceva) = a informa publicul, a face cunoscut.
A da publicității = a publica.

PUCHINOS, -OASĂ

A se uita puchinos (reg.) = a miji ochii.

PUF

A crește (sau *a trăi, a ține* etc.) *în* (sau *pe*) *puf* (sau, rar, *pufuri*) (sau *în perini de puf*) = a crește, a trăi în confort, neducând lipsă de nimic, a fi ținut pe palme.

PUFNI

A pufni în (sau *de*) *râs* sau *a-l pufni pe cineva râsul* = a izbucni într-un râs brusc și zgomotos.

PUFUȘOR

A avea pufușor pe botișor = a-și trăda, prin anumite semne exterioare, o vină, o faptă rea.

PUI[1]

A da pui de giol (reg.) = a înșela.
A face pui de giol (la jocul de arșice) = **a)** a câștiga toate arșicele adversarului; **b)** a fura.
A face pui (despre bani) = **a)** a spori capitalul prin rulaj; (despre obiecte) a se sparge.
A muri ca un pui de găină = a muri repede, ușor, fără chinuri.
A nu fi nici pui de ... = a nu fi nimeni sau nimic.
A sta (sau *a trăi*) *ca puiul în găoace* (reg.) = **a)** a sta sau a fi izolat, singuratic; **b)** a fi resemnat.
A trage un pui de somn = a avea un somn reconfortant.
A vorbi pui și ouă (reg.) = a spune nimicuri, a flecări.
Când puii mei! = când naiba!
Ce puii mei! = ce naiba!
Cine puii mei! = cine naiba!
Cum puii mei! = cum naiba!
De unde puii mei! = de unde naiba!
(Nici) pui de om = absolut nicio persoană, nici țipenie, nimeni.
Pui de bogdaproste = **a)** pui de găină (de obicei mai mic) care se dă de pomană la înmormântare; **b)** copil mic și prăpădit, copil al nimănui; bastard.
Pui de cuc = bastard.
Pui de lele = **a)** copil din flori, bastard; (p. ext.) derbedeu; **b)** bărbat afemeiat; **c)** femeie ușuratică.
Pui de urs (în limbajul deținuților) = deținut condamnat pentru fapte deosebit de grave.
Pui de viperă (sau *de năpârcă*) = om rău, viclean, primejdios.
Pui de zmeu (în limbajul adolescenților) = persoană care se pretinde atotștiutoare.
Și pasărea (sau *vrabia*) *e pui, dar dracul știe de când îi*, se zice despre oamenii de statură mică sau despre cei care arată mai tineri decât sunt.

PUÍ[2]

A puia capul (sau *urechile*) *cuiva* (reg.) = a nu lăsa în pace pe cineva, încercând insistent să-l determine să accepte o idee.

PUICĂ

A face mâna (sau *degetele*) *puică* (pop.) = a apropia între ele vârfurile degetelor.
A fi cu inima puică (reg.) = a fi extrem de înfricoșat.

A i se face (cuiva) părul puică (reg.) = a i se face cuiva părul măciucă.

A se lăsa puică [sau *a ședea* (ori *a se da* etc.) *puica*] (rar) = a se lăsa pe vine.

PUIȘOR, -OARĂ

A fi puișor cu caș la gură (rar) = **a)** a fi copil, încă nematurizat; **b)** (p. ext.) a fi total lipsit de experiență.

PUJLĂ

A umbla ca o pujlă (reg.) = a umbla de colo-colo fără niciun rost; (reg.) a umbla pușlău.

PUJLĂU

A umbla pușlău (reg.) = a umbla de colo colo fără niciun rost; (reg.) a umbla ca o pușlă.

PULBERE

A aprinde butoiul cu pulbere = a dezlănțui un război, a provoca o catastrofă.

A arunca pulbere în ochi(i) (cuiva) = a da cuiva impresia că lucrurile sunt altfel decât în realitate.

A face pulberea praf (ir.) = a nu face nicio ispravă.

A pune (ceva) în foc și pulbere (înv.) = a distruge.

A ridica (pe cineva) din pulbere = a înălța (pe cineva) dintr-o stare proastă într-o stare bună.

A ridica (sau *a ardica*) *capul din pulbere* (rar) = a se emancipa.

A scoate (sau *a ridica*) *din pulbere (pe cineva)* = a scoate din anonimat pe cineva.

A (se) face [sau *a (se) preface în (praf și) pulbere* (ori *pulbere și cenușă*) sau *a (nu) se (mai) alege* (sau *rămâne*) *(nici) (praful și) pulberea* (ori, reg., *pulberea și paradichiul*) *(din cineva* sau *ceva)*] (pop.) = **a)** a fi zdrobit, nimicit; **b)** (despre obiecte, bani, bunuri materiale etc.) a nu mai rămâne nimic.

A se ridica (sau *a se scula*) *din pulbere* (sau *din pulberi*) = **a)** a evolua; **b)** (p. ext.) a parveni, plecând de jos.

A se ține norocul (sau *sărăcia*) *(după cineva) ca pulberea după câini* (sau *câine*) (pop.) = **a)** a nu reuși; **b)** a fi sărac.

A-și scutura pulberea de pe picioare (rar) = a se lepăda cu totul de un lucru.

Câtă pulbere și spuză (sau *zgură*) = în număr foarte mare; câtă frunză și iarbă.

PULPANĂ

A lua pe cineva sub pulpană (pop. și fam.) = a proteja (pe cineva).

A se ține de pulpana cuiva (pop.) = a urmări cu insistență pe cineva.

A trage de pulpană (pe cineva) (pop. și fam.) = a stărui pe lângă cineva pentru a obține ceva.

PULS

A lua (cuiva) pulsul (sau *a-și lua pulsul*) = a număra (cuiva) bătăile inimii, apăsând cu degetul pe artera de la încheietura mâinii.

A pipăi pulsul (cuiva) = a încerca să afle intențiile, planurile sau starea de spirit a cuiva.

A prinde (sau *a simți*) *pulsul (unei situații)* = a-și da seama de o situație, de felul cum merg lucrurile, de cursul unor evenimente; a intui exact o situație, o stare de lucruri.

PUMN

A arăta (cuiva) pumnul = a amenința (pe cineva).

A bate cu pumnul în masă = a-și impune punctul de vedere.

A bate (cuiva) în (sau *din*) *pumni* (sau, rar, *a juca pumnii*) = a-și lovi pumnii unul de altul pentru a necăji pe cineva; a face în ciudă (cuiva), a lua în râs (pe cineva).

A băga în fabrică de pumni = a lua la bătaie.

A cânta în pumni (reg.) = a fi supărat.

A da (sau *a trage*) *un pumn* = a lovi cu pumnul.

A-i pune (sau *a vârî*) *(cuiva) pumnul în gură* (pop. și fam.) = a împiedica pe cineva să vorbească sau să acționeze.

A i se încleșta cuiva pumnii și fălcile = a fi cuprins de mânie, de indignare.

A lăsa pe cineva cu pumn la inimă (reg.) = a lăsa pe cineva adânc îndurerat.

A lua (pe cineva) în (sau *la*) *pumni* (pop.) = a-l bate (pe cineva) cu pumnii.

A plânge în pumni = a plânge pe ascuns, de necaz sau de durere.

A rămâne cu pumnul în gură (rar) = a rămâne păcălit.

A se bate cu pumnii în piept = **a)** a se lovi peste piept în semn de pocăință; **b)** (fig.) a se mândri, a se făli.

A sta cu capul (sau *cu tâmpla*) *în pumni* (sau, rar, *în pumn*) = a contempla, proptindu-și capul sau tâmpla cu pumnii.

A strânge (sau *a încleșta*) *pumnii* = a lua o atitudine amenințătoare, a-și manifesta mânia.

A-și da cu pumnii în cap = a regreta ceva foarte mult, a nu mai putea de necaz.

A-și plânge în pumni (pop. și fam.) = **a)** a plânge pe ascuns, de necaz sau de durere; **b)** a regreta greșeala făcută.

A-și râde în pumni (pop. și fam.) = a râde pe ascuns, pe înfundate și cu satisfacție.

A-și rupe pumnii și picioarele pe cineva = a bate foarte tare pe cineva.

Cât pumnul = extrem de mic sau de mare.

Cu pumnul (sau *pumnii*) = în mare cantitate, fără număr, cu ghiotura, cu toptanul.

Iute de pumni (rar) = care este gata să se ia la bătaie, bătăuș.

Un pumn de ... = o cantitate mică, puțin (un număr redus).

Un pumn de om = om mic, firav.

PUNCT

A ajunge (sau *a găsi, a se afla*) *la un punct* (sau *într-un punct mort* = a ajunge (sau a se găsi, a se afla) într-un impas, în imposibilitatea de a găsi o soluție.

A fi (sau *a se găsi* etc.) *pe* (sau *la*) *punctul de a ...* (sau, înv., *în punctul ..., în punct de ...*) = a fi gata de..., a fi cât pe aci să..., a fi pregătit să...

A fi pus la punct (pop. şi fam.) = a fi bine îmbrăcat, elegant.

A pune ceva la punct = **a)** (despre un aparat, o maşină) a-l face să funcţioneze normal, a-l regla; **b)** (despre unele lucruri, activităţi etc.) a aranja aşa cum trebuie.

A pune pe cineva la punct (pop. şi fam.) = **a)** a arăta ce se cuvine şi ce nu, a-i da o lecţie de bună-cuviinţă; **b)** a interveni hotărât la manifestarea nepotrivită a cuiva.

A pune pont (reg.) = a fixa un anumit loc pentru efectuarea unei acţiuni.

A pune punctul (sau, rar, *punctele*) *pe i* = **a)** a preciza ce este esenţial într-o chestiune; **b)** a trage concluzia.

A pune un aparat la punct = a regla un aparat pentru a putea funcţiona normal.

Din punct de vedere = în privinţa, sub raportul.

Până la un punct = până la o anumită limită.

Punct cu punct = din fir în păr, pe larg, dezvoltat; detaliat.

Punct de onoare = lucru care interesează onoarea cuiva; obligaţie care angajează prestigiul, reputaţia, autoritatea cuiva.

Punct de plecare (sau *de pornire*) = locul de unde pleacă cineva; (fig.) începutul unei acţiuni, al unei lucrări.

Punct de vedere = unghiul (prisma) din (prin) care cineva consideră o problemă sau atitudinea pe care o are faţă de ea; mod, fel de gândire.

Punct nevralgic = partea dificilă, greu de rezolvat a unei situaţii.

PUNE

A fi pus pe ceartă (sau *pe arţag*) = a fi gata să se certe, a avea chef de ceartă.

A fi pus pe ceva = a fi gata de...

A-i pune (cuiva) belciug = **a)** a lovi (pe cineva) peste gură; **b)** (glumeţ; despre femei) a se mărita (cu cineva), a lua de bărbat (pe cineva).

A-i pune (cuiva) capul sub picior = a distruge, a omorî pe cineva.

A-i pune (cuiva) cuţitul în (sau *la*) *gât* = a sili (pe cineva) să facă un lucru.

A(-i) pune (cuiva) la dispoziţie (sau *la îndemână*) = a oferi cuiva ceva din proprie iniţiativă sau la cerere.

A-i pune (cuiva) lingura (sau *lingurile*) *de gât* (sau *de* ori *în brâu*, reg., *la guşă*) = **a)** a lăsa pe cineva nemâncat fiindcă a venit târziu la masă; **b)** (reg.; fig.) a pierde ocazia favorabilă pentru a realiza sau a dobândi ceva.

A-i pune (cuiva) mintea pe bigudiuri = **a)** a deruta, a zăpăci, a încurca; **b)** a minţi, a păcăli; **c)** a cicăli, a sâcâi.

A-i pune (cuiva) perdea (sau *perdele*) *la ochi* = a împiedica (pe cineva) să vadă lucrurile aşa cum sunt.

A-i pune (cuiva) piciorul (sau, rar, *picioarele*) *în prag* = a lua o atitudine hotărâtă, a se opune energic; a soma, a obliga (pe cineva) să facă ceva.

A-i pune (cuiva) pingeaua (înv. şi reg.) = a păcăli pe cineva.

A-i pune (cuiva) pumnul în gură = a împiedica (pe cineva) să vorbească sau să acţioneze.

A-i pune (cuiva) (un lucru) (dinainte) = a aşeza un lucru (în faţa cuiva), invitându-l să se servească de el; (fig.) a-i da cuiva o idee, a-i da o ştire, o informaţie.

A-i pune Dumnezeu (cuiva) mâna în cap = a fi norocos, a da de noroc.

A-i pune (sau *a aşterne, a închina, a supune* etc.) *(ceva) la picioare* (sau, înv., *la picioarele cuiva*) = a oferi ceva în semn de omagiu, de preţuire, de supunere etc.

A i se pune cuiva în cale (sau *în drum*) [ori *a se pune în calea cuiva* (sau *a ceva*)] = a bara drumul cuiva sau a ceva, a împiedica o acţiune.

A i se pune (cuiva) pata = **a)** a avea o idee fixă; a urmări cu încăpăţânare un scop; **b)** a se enerva, a face o criză de nervi.

A (i se) pune în curmeziş (sau *de-a curmezişul*) = a împiedica pe cineva în acţiunile sale.

A (i se) pune (cuiva) un ghimpe (sau *un cuţit*) *la inimă* (sau, rar, *la stomac*) = (a face să fie sau) a fi cuprins de anxietate sau de supărare.

A (i) se pune soarele drept inimă (despre oameni) = a-i fi foame.

A i se pune un văl pe ochi = a înceta să vadă şi să judece limpede.

A-l pune (pe cineva) în sus (reg.) = a spânzura pe cineva.

A nu avea nici ce pune în gură (sau, reg., *în căldare*) = a fi lipsit de orice mijloc de existenţă.

A (nu) avea unde să-şi pună capul (sau *trupul, oasele*) = a (nu) avea unde se odihni.

A nu pune ţigară în gură = a nu fuma.

A (nu) se pune cu cineva = a nu admite pe cineva ca obiect de comparaţie.

A o pune de mămăligă = a ajunge într-o situaţie neplăcută.

A o pune de sentiment (arg.) = a pune la cale o întâlnire amoroasă.

A pune accent(ul) (sau *un accent deosebit*) *pe ceva* = a scoate în evidenţă un anumit lucru.

A pune acul (reg.; despre albine, viespi etc.) = a înţepa.

A pune amendă = a amenda.

A pune aprobarea = a aproba cererea, propunerea, soluţia dintr-un document scris, prin semnătură proprie.

A pune armele jos (înv.) = a se da bătut.

A pune bani la ciorap = a economisi, a pune bani deoparte.
A pune batista pe ţambal (arg.) = a ascunde, a tăinui.
A pune bărbi = a) a minţi; b) a exagera.
A pune benzină (sau *gaz* ori, reg., *oleu*) *pe foc* = a agrava o situaţie deja neplăcută.
A pune beţe în roate = a sabota.
A pune bine (arg.) = a da pe mâna poliţiei.
A pune bine (pe cineva) (fam.) = a face cuiva rău, uneltind împotriva lui.
A pune bine (sau *la păstrare*) = a) a aşeza ceva într-un loc ferit sau special amenajat pentru menţinere în bună stare, pentru a nu putea fi găsit de alţii etc.; b) a economisi bani.
A pune botul (arg.) = a) a se păcăli, a se fraeri; b) a se bosumfla; c) a crede (o afirmaţie).
A pune buza (reg.) = a lăsa colţul buzelor în jos, fiind gata de plâns.
A pune caii = a înhăma.
A pune calupul (arg.) = a minţi pe cineva.
A pune capăt (unui lucru, unei situaţii) (sau *a pune sfârşit*) = a face să înceteze, a termina.
A pune (carne) în frigare = a înfige carnea în frigare pentru a se frige la jăratic.
A pune carul înaintea boilor = a lucra haotic, dezordonat, a efectua o serie de acţiuni într-o ordine nefirească.
A pune cazmaua (pe cineva) (arg.) = a-şi însuşi ceva prin furt, a fura ceva.
A pune că ... = a admite o ipoteză, a presupune.
A pune căpăstrul pe cineva (arg.) = a aresta, a închide pe cineva.
A pune (ceva) în evidenţă = a sublinia ceva.
A pune (ceva) la bătaie (despre bani, alimente, băutură etc.) = a) a oferi (o sumă de bani, alimente etc.) pentru a fi cheltuită, consumată de alţii; b) a risca (ceva).
A pune (ceva) la cântar (sau *în cumpănă, în balanţă*) = a cumpăni, a chibzui (importanţa, valoarea etc.) pentru a lua o hotărâre întemeiată.
A pune (ceva) la foc = a expune (ceva) acţiunii focului (pentru a fierbe, a găti).
A pune (ceva) la inimă = a se supăra (pentru ceva) mai mult decât merită.
A pune (ceva) la socoteală = a avea în vedere ceva.
A pune (ceva) pe hârtie = a însemna, a nota.
A pune ceva sub picior = a neglija.
A pune ciuperca = a se bosumfla.
A pune coadă (cuiva) = a urmări (pe cineva), a se ţine scai (de cineva).
A pune coadă la oală (reg.) = a găsi un motiv pentru a-şi justifica refuzul.
A pune coarne = a) a face o relatare cu adaosuri exagerate, neverosimile, inventate; b) a-şi înşela soţul.
A pune cu botul pe labe (pe cineva) = a pune pe cineva la punct; a reduce pe cineva la tăcere, a anihila (pe cineva).
A pune (cuiva) capul (sau *sufletul*) (reg.) = a) a zăpăci; b) a nenoroci pe cineva.
A pune (cuiva ceva) în vedere = a atrage (cuiva) atenţia, a aduce la cunoştinţă.
A pune (cuiva ceva) înainte = a da (cuiva ceva) de mâncare.
A pune (cuiva ceva) la picioare (sau *la picioarele cuiva*) = a oferi (cuiva) ceva util, valoros.
A pune (cuiva) cuţitul (sau *cuţitele*) = a omorî.
A pune cuiva funia-n coarne (reg.) = a) a înşela pe cineva; b) a dispune de cineva după bunul său plac.
A pune (cuiva) ghiocei la ureche (reg.) = a înşela pe cineva.
A pune cuiva iacana (înv.) = a ruga cu stăruinţă pe cineva.
A pune (cuiva) lacătul (arg.) = a) a mitui (pe cineva); b) a prinde pe cineva în cursă; c) a bate (până la leşin) pe cineva.
A pune (cuiva) o plombă = a trage în cineva cu o armă de foc.
A pune (cuiva) platcă = a face (pe cineva) să piardă la jocul de cărţi.
A pune (cuiva) pumnul în gură = a împiedica pe cineva să vorbească.
A pune (cuiva) strâmbe = a şicana pe cineva.
A pune (cuiva) sula în coastă [sau *cuţitul în* (ori *la*) *gât*] = a constrânge pe cineva să facă un lucru neplăcut şi greu pentru el.
A pune cuiva streangul de gât (reg.) = a) a spânzura pe cineva; b) (fig.) a forţa pe cineva să facă un lucru neplăcut şi nedorit de acesta.
A pune (de) faţă (sau *faţă în faţă*) = a compara; a confrunta.
A pune deoparte = a) a economisi; b) a rezerva (pentru cineva).
A pune diagnosticul = a diagnostica.
A pune (fire, fibre) în două (sau *în trei, în patru* etc.) = a forma un mănunchi din două (sau trei etc.) fire.
A pune foc = a) a incendia; b) (fig.) a înrăutăţi situaţia.
A pune frâu (la ceva) (pop.) = a) a reuşi să domine (sentimente, pasiuni); b) (despre o acţiune în desfăşurare) a face să înceteze brusc.
A pune fuiorul în două (sau *în trei, în patru* etc.) = a împleti firul sau fuiorul în două, în trei etc., pentru a obţine un fir mai trainic.
A pune gajba (laba, gheara) (pe cineva sau *ceva)* = a prinde, a captura (pe cineva sau ceva).
A pune gând rău (cuiva) = a) a complota împotriva cuiva; b) (glumeţ) a încerca să seducă pe cineva.
A pune geana pe ceva (arg.) = a observa cu atenţie obiectul (obiectivul) unei infracţiuni viitoare.

A pune guler (arg.) = a nu plăti datoria.

A pune gura (pe ceva) [sau *a pune (ceva) în gură*] = a gusta sau a mânca ceva.

A pune iscălitura (sau *semnătura*) = a iscăli.

A pune în ajutor (sau *a pune mână de ajutor*) *(cuiva)* (înv.) = a veni în ajutorul cuiva.

A pune în cumpănă (sau *la cântar*) = a cântări, a judeca, a aprecia.

A pune în ghips (pe cineva) = a bate rău de tot pe cineva.

A pune în gura cuiva (despre cuvinte, expresii) = a introduce în vorbirea cuiva ca element specific.

A pune în loc = a înlocui.

A pune în lumină (ceva) = **a)** a da la iveală; **b)** a pune în evidență.

A pune în mormânt (rar) = **a)** a îngropa; **b)** a omorî.

A pune în ordine (sau *în bună orânduială* ori, înv. și pop., *la orânduială* sau, reg., *în rost*) = a așeza ordonat.

A pune în primejdie = a primejdui.

A pune în scenă = a regiza, a monta o piesă de teatru.

A pune în socoteală că ... (înv.) = a băga de seamă că...

A pune în valoare = a valorifica.

A pune jos (pe cineva sau *ceva)* = a trânti la pământ.

A pune la canoane (înv.) = a tortura un suspect în timpul interogatoriului.

A pune la cazne = a supune la cazne, a tortura, a chinui.

A pune la cântar = a chibzui, oferind aprecierile necesare.

A pune la colț (despre copii) = a obliga să stea în genunchi într-un colț al camerei, cu fața la perete, drept pedeapsă.

A pune la foc (complementul indică alimente) = a expune acțiunii focului pentru a pregăti o mâncare.

A pune la index = a socoti (pe cineva sau ceva) ca nedemn sau primejdios; a interzice (pe cineva sau ceva).

A pune la încercare = a încerca.

A pune la îndoială = a se îndoi.

A pune la naftalină = **a)** a nu se mai interesa (de ceva); a da uitării; **b)** a pune la păstrare; a păstra ceva ca rezervă.

A pune la (sau *de*) *o parte* = a agonisi bunuri.

A pune la (sau *în*) *închisoare* [sau *a pune în* (ori *la*) *pușcărie*) (despre oameni) = a închide.

A pune la secret (pe cineva) = a întemnița, a închide (pe cineva).

A pune la socoteală = a socoti, a îngloba.

A pune la un loc (sau, reg., *laolaltă*, înv. *depreună*) = a așeza diverse elemente de același fel sau eterogene la un loc.

A pune laba (pe cineva sau *pe ceva)* (peior.) = **a)** a aresta; **b)** a se atinge de ceva ce nu-i aparține.

A pune lipsă pe cineva (sau, pop., *a pune lipsă cuiva*) = a nota absența cuiva la cursuri, la o ședință etc.

A pune lumea în pântece (reg.) = a mânca sau a bea cu lăcomie.

A pune lupul paznic (sau *păstor*) *la oi* = a lăsa pe cineva sau ceva în grija celui care poate să-i facă rău.

A pune mâna = **a)** a lua ceva în mână, a apuca, a prinde; **b)** a se apuca de lucru, a acționa; **c)** a-și însuși ceva prin abuz, a fura, a jefui, a prăda, a sustrage; **d)** a captura; **e)** a lua prizonier; **f)** a dobândi un lucru interesant; **g)** a găsi în mod întâmplător ceva sau pe cineva interesant, deosebit.

A pune mâna asupra cuiva (înv.) = **a)** a amenința pe cineva cu bătaia; **b)** (p. ext.) a bate.

A pune mâna pe cineva (înv.) = a face pe cineva să fie la discreția cuiva.

A pune mâna pe pâine și pe cuțit (înv.) = **a)** a obține putere deplină; **b)** a obține puterea de a se întreține singur.

A pune (mâncare) înainte(a) (cuiva) [sau *a pune (cuiva) dinainte*] = a pune masa pentru cineva și a servi.

A pune nume (sau *poreclă*) = a numi (sau a porecli).

A pune (o melodie) pe note = a transpune o melodie pe note muzicale.

A pune o pilă = **a)** a interveni (abuziv) în favoarea cuiva; **b)** a solicita ptotecția (ilegală) pentru cineva ca pentru sine.

A pune o vorbă (sau *o expresie* etc.) *în gura cuiva* = a atribui cuiva o vorbă, o expresie; (despre autori) a face ca un personaj să se exprime într-un anumit fel.

A pune o vorbă (bună) [sau *un cuvânt (bun)*] *(pentru cineva)* = a interveni în favoarea cuiva.

A pune ochii pe cineva (sau *pe ceva*) = **a)** a fi interesat de cineva sau ceva, a dori să obții, să ajungi la...; **b)** a supraveghea pe cineva pentru a-l surprinde, a-l pedepsi.

A pune ochii (sau *privirea, nasul, capul*) *în pământ* = a avea o atitudine modestă, plecând privirea; a se ruși na, a se sfii.

A pune ochii (sau, rar, *ochiul*) *(pe cineva* sau *pe ceva)* = a se opri cu interes asupra cuiva sau a ceva, dorind să și-l apropie, să-l obțină.

A pune osul (la treabă) (fam.) = a munci din greu.

A pune pace (înv.) = a încheia pace.

A pune paie pe (sau *peste*) *foc* = a contribui la înrăutățirea unei situații grave, dificile.

A pune pânză (sau *pânza*) = a pregăti urzeala pentru țesut, trecând firul de pe mosor pe alergătoare sau pe urzitoare, de unde se montează apoi pe războiu.

A pune pe butuci = **a)** (despre mașini, motoare) a strica, a aduce în stare de nefuncționare; **b)** (despre o firmă) a falimenta.

A pune (pe cineva) în cofă (fam.) = a întrece pe cineva prin pricepere, viclenie, isteține.

A pune (pe cineva) în disponibilitate (sau, fam., *pe liber*) = a concedia, a elibera (pe cineva) dintr-o slujbă.

A pune (pe cineva) în lanțuri [sau *în* (ori *la*) *lanț* sau *în fiare, în obezi, în butuc*) sau *a pune (cuiva) cătușe*] = a imobiliza pe cineva prin legare în lanțuri, în cătușe, în butuci, în obezi.

A pune (pe cineva) în pâine = a angaja (pe cineva) într-o slujbă pentru a-și câștiga existența.

A pune (pe cineva) în țeapă = a trage pe cineva în țeapă.

A pune (pe cineva) jos = a trânti (pe cineva) la pământ.

A pune (pe cineva) la boală (pop.) = a îmbolnăvi, a face să cadă cineva bolnav.

A pune (pe cineva) la chinuri (sau *la cazne*, înv. și pop. *la munci*) = a chinui, a tortura etc. pe cineva.

A pune (pe cineva) la poprealâ (pop.) = a aresta, a ține la arest, a băga la închisoare.

A pune (pe cineva) la punct = a-i da cuiva o lecție de bună-cuviință.

A pune (pe cineva) la zid = **a)** a împușca; **b)** a condamna, a demasca, a dezaproba.

A pune (pe cineva) pe foc (sau *pe jăratic*) = **a)** a grăbi (pe cineva) să acționeze, a zori; **b)** a enerva tare (pe cineva) spunându-i ceva neplăcut.

A pune (pe cineva) pe ghimpi = a face pe cineva să fie foarte nerăbdător,

A pune (pe cineva) pe goană [sau *a lua (pe cineva) la goană*] = a goni, a fugări pe cineva.

A pune (pe cineva) pe liber = a concedia (pe cineva).

A pune (pe cineva sau *ceva) la probă* (sau *la încercare*) = a proba

A pune pe cineva sub călcâi(e) = **a)** a supune (țări, popoare); **b)** a desconsidera pe cineva.

A pune (pe cineva) sub sabie [sau *a pune (cuiva) capul sub picior*] (înv.) = a ucide.

A pune pe curat = a transcrie.

A pune pe fugă = **a)** a alunga, a izgoni; **b)** (mil.) a obliga să se retragă, să se replieze în dezordine.

A pune (pe) ghem (sau *pe rășchitor*) = a depăna firele toarse de pe ghem, pentru a obține gheme sau de pe fus și ghem pe rășchitor pentru a face jirebii.

A pune pe note (sau, rar, *pe muzică*) = a compune muzica adecvată unui text, unei poezii.

A pune pe numele cuiva (jur.; despre o avere imobiliară) = a înscrie cu drept de proprietate pe numele altcuiva.

A pune pe rol (jur.; despre un proces) = a înscrie pe lista tribunalului în vederea judecării efective la o anumită dată.

A pune pe (sau *în*) *picioare* = **a)** (despre bolnavi) a reda sănătatea cuiva, prin îngrijire medicală adecvată; **b)** (reg.; despre oameni) a scoate dintr-o încurcătură; **c)** (despre lucrări, acțiuni, afaceri, construcții) = a crea condiții necesare pentru a începe, a se desfășura etc.

A pune (pe sul) = a înfășura urzeala pe sulul dinapoi, la războiul de țesut manual.

A pune pe tapet = a aduce un subiect în discuție, a fi la ordinea zilei.

A pune pe toți într-o ciorbă = a trata un grup de oameni la fel, fără a face deosebire între ei după merite, după valoare etc.

A pune perucă (arg.) = a minți din cauza fricii.

A pune piciorul (sau *picioarele*) *la pământ* (ori *pe uscat, jos* etc.) (rar) = a coborî dintr-un vehicul.

A pune piciorul (undeva, la cineva) = **a)** a pătrunde undeva; **b)** a păși undeva; **c)** a se duce la cineva.

A pune plumb topit în capul cuiva (reg.) = a domoli pe cineva.

A pune pont (reg.) = a fixa un anumit loc pentru efectuarea unei acțiuni.

A pune preț = **a)** a oferi un preț mare; **b)** (p. ext.) a considera merituos, valoros.

A pune problema = a aduce în discuție o problemă teoretică sau practică importantă care cere o rezolvare, a ridica problema.

A pune probleme = a crea o situație dificilă care trebuie rezolvată.

A pune punctul pe i = a preciza ce este esențial într-o chestiune.

A pune rămășag (sau *pariu*) = a paria.

A pune sare pe coadă (cuiva) = a nu mai putea prinde (pe cineva), a nu mai putea găsi (pe cineva).

A pune (sau *a încrucișa*) *mâinile pe piept* = a muri.

A pune stavilă = a stăvili, a opri.

A pune stăpânire = a stăpâni.

A pune șaua (pe cineva) = **a)** (despre copii) a face să devină ascultător; **b)** (p. ext.) (despre oameni maturi) a constrânge să muncească orbește sau să facă ceva..

A pune tăcere (reg.) = a impune tăcere.

A pune temei (pe cineva sau *ceva)* = a avea încredere; a se întemeia, a se bizui (pe cineva sau ceva).

A pune toroipanul (pe cineva) (pop.) = a bate rău de tot (pe cineva).

A pune țara la cale = **a)** a face un plan, a organiza ceva prin consultări comune; **b)** (glumeț) a discuta, a sta la taifas, la taclale.

A pune umărul (sau, reg., *a pune piept*) *(pentru cineva)* = **a)** a veni cuiva în ajutor; **b)** a-și aduce contribuția la o acțiune; **c)** a contribui cu munca sa.

A pune un glonț în piept = a împușca pe cineva.

A pune vina (pe cineva) = a învinui (pe cineva) (pe nedrept).

A pune zăbală (în limbajul deținuților) = a denunța, a nu recunoaște pe cineva.

A pune zăbală asului (la jocul de cărți) = a-și păstra asul deasupra pachetelor de cărți împărțite la pocher.

A pune zilele (cuiva) (reg.) = a omorî.

A se pune bine cu (sau *pe lângă*) *cineva* = a intra în voie cuiva, a se face plăcut cuiva (prin adulare, linguşeli, spre a obţine avantaje).

A se pune cu burta pe carte = a se apuca serios de învăţat.

A se pune cu capul (sau *cu ruptul capului*) (rar) = a se opune din răsputeri, cu preţul vieţii.

A se pune cu gura pe cineva = a cicăli pe cineva sau a insista pe lângă cineva.

A se pune (cu rugăminţi, cu vorbe dulci etc.) *pe lângă cineva* (reg.) = a ruga insistent pe cineva.

A se pune de pricină (sau *în poară, în pizmă, de* sau *la price*, înv., *în* ori *cu price*) (înv. şi reg.) = **a)** a fi în conflict cu cineva; **b)** a se împotrivi.

A (se) pune degetul pe rană (sau *pe bubă, pe rana deschisă*, rar, *unde trebuie* ori *unde ar trebui*) = a atinge o problemă dureroasă, dificilă sau delicată.

A se pune în calea cuiva = a împiedica pe cineva să acţioneze.

A se pune în cap şi în picioare (reg.) = a depune toate eforturile pentru a izbuti; a încerca prin toate mijloacele să obţină ceva.

A se pune în fustă (sau *în fuste*) (arg.; despre bărbaţi) = a plânge cu uşurinţă.

A se pune (în) piuă (sau *piua*) = **a)** a se apleca ghemuindu-se la pământ, de obicei prin sprijinire în mâini, astfel încât cineva să se poată sui sau înălţa pe, ori sări peste spinarea lui; **b)** a sprijini pe cineva într-o acţiune.

A se pune în poară (cu cineva) = a se contrazice cu cineva, a se lua la ceartă.

A se pune în postura ... = a se manifesta ca...

A se pune în situaţia (sau *în locul, în postura, în pielea*) *cuiva* = a-şi imagina că se află în împrejurările în care se găseşte cineva, pentru a-şi da seama de modul acestuia de a gândi sau de a reacţiona în asemenea împrejurări.

A se pune în vorbă (cu cineva) = a începe o discuţie, a vorbi.

A se pune la marele fix (sau *la patru ace, la tol festiv*) = a se îmbrăca elegant.

A se pune luntre (sau, rar, *cruce*) *şi punte* [ori, pop., *a se pune în ruptul capului* (sau *şi(-n) cruciş şi(-n) curmeziş*)] = a se strădui din răsputeri pentru a obţine, a realiza ceva.

A se pune pe ... = a începe, a se apuca de...

A se pune pe capul cuiva (sau *a se pune cu rugăminte pe lângă cineva*) = a stărui fără încetare pe lângă cineva, pentru realizarea unor dorinţe, pentru obţinerea a ceva.

A se pune pe gânduri = a deveni gânditor, îngrijorat.

A se pune rău (cu cineva) = a ajunge în relaţii tensionate cu cineva, a se învrăjbi.

A se pune pe (sau *în*) *picioare* = **a)** a se însănătoşi; **b)** a se reface din punct de vedere material.

A se pune (sau *a sta*) *împotrivă* (sau *împotriva*) sau (înv.) *a se pune înainte* (sau *tare*) = a se împotrivi.

A-şi pune burta la cale = a mânca pe săturate.

A-şi pune capăt zilelor = a se sinucide.

A(-şi) pune capul (sau *gâtul*) *(la mijloc) pentru cineva* (sau *ceva*) = **a)** a-şi primejdui viaţa; **b)** a garanta pentru cineva sau de ceva.

A-şi pune capul sub comănac (glumeţ) = a se călugări.

A-şi pune cenuşă în cap = **a)** a se pocăi; **b)** (p. ext.) a-şi recunoaşte vina sau greşeala în mod public.

A(-şi) pune (ceva) în (sau *de*) *gând* (sau *în cap, în minte*) = a avea intenţia de a..., a plănui, a decide.

A-şi pune frâu limbii (sau *gurii*) (ori *a-şi pune frâu la limbă*) = a vorbi cumpătat, cu prudenţă.

A-şi pune fiundul (sau *curul*) *la treabă* = a-şi intensifica activitatea.

A-şi pune gheara-n gât = a se încăiera.

A-şi pune în gând (sau *în cap, în minte*) (sau *a pune gând*) = a-şi propune; a plănui; a avea intenţia.

A-şi pune lacăt la gură (pop.) = a-şi impune tăcere, discreţie.

A-şi pune lingura de brâu (reg.) = a termina de mâncat.

A-şi pune lingura unde nu-i fierbe oala (reg.) = a se amesteca într-o problemă care nu-l priveşte.

A-şi pune marama (înv. şi reg.) = a se mărita.

A-şi pune mintea (cu cineva) = a acorda prea multă atenţie vorbelor cuiva.

A-şi pune minţile (sau *creierul*) *în mişcare* = a se gândi mai adânc, a se concentra.

A-şi pune nădejdea (sau *speranţa, credinţa*) *în cineva* = a nădăjdui, a crede în ajutorul cuiva sau a ceva.

A-şi pune pielea în saramură = a face tot posibilul pentru atingerea unui scop.

A-şi pune pomană = a face pomană.

A-şi pune puterea [sau *(toate) puterile*] = a-şi da toată silinţa, a se strădui.

A-şi pune sufletul (sau *avuţia, capul, sănătatea, viaţa*) *(pentru cineva)* (înv.) = a fi în stare de orice sacrificiu pentru cineva.

A-şi pune unghia în gât = a face orice pentru atingerea unui scop.

A-şi pune viaţa în primejdie = a-şi primejdui viaţa.

E pus pe ... = e gata să...

Pe nepusă masă = pe neaşteptate, pe nepregătite.

Punem mână de la mână şi facem mai multe mâini (ir.), se foloseşte pentru a semnala refuzul cuiva de a participa la o chetă (la o colectă).

Unde (mai) pui că ... = fără a mai socoti că...; presupunând, considerând că...; dacă mai iei la socoteală.

Unde pui ... = gândeşte-te la..., ţine seama de...

PUNGĂ

A atinge la pungă = a determina pe cineva să facă o cheltuială importantă.

A avea cheag la pungă (reg.) = a avea bani.
A bate pe cineva în pungă (reg.) = a produce cuiva o pagubă.
A fi cu un ban în două pungi = a fi sărac, dar fudul.
A fi gros (sau, rar, *cald*) *la* (ori *de*) *pungă* = a fi foarte bogat.
A-i face punga păianjeni la gură (reg.) = a fi foarte zgârcit.
A i se întoarce (cuiva) punga pe dos (reg.) = a-şi cheltui toţi banii.
A-i sufla vântul în pungă (sau *a da de fundul pungii*) = a nu (mai) avea bani.
A-l avea (sau *a-l băga*) *în* (sau *la*) *pungă (pe cineva)* (reg.) = a dispune de cineva.
A-l băga popa în pungă (pe cineva) (reg.) = a muri.
A-l mânca (pe cineva) în pungă (reg.) = a simţi nevoia să facă cheltuieli de prisos.
A-l scurma paralele în pungă (reg.) = a fi cheltuitor.
A-l ustura (pe cineva) în (sau *la*) *pungă* (reg.) = a plăti un lucru cât nu face.
A sta cu mâna în pungă (reg.) = a cheltui mereu.
A sta cu punga în drum (reg.) = a fi datornic.
A sufla în pungă (sau *a-i sufla vântul în pungă* ori *a avea pe dracu-n pungă* sau *a fi pungă oficioasă* ori *a da de fundul pungii*) = a nu (mai) avea bani.
A-şi căuta în pungă (reg.) = a fi foarte bolnav.
A-şi dezlega (sau *a-şi desface*) *punga* (ori *băierile pungii*) = **a)** a da cuiva bani; **b)** a fi darnic, generos.
A(-şi) strânge (sau *a avea, a face*) *buzele* (sau *gura*) *pungă* (pop. şi fam.) = **a)** a avea sau a produce o senzaţie de contractare a buzelor din caza unui aliment astringent, acru etc.; **b)** a ţine buzele strânse (în semn de nemulţumire, de amărăciune etc.).
A-şi umple punga = a se pricopsi; a se căpătui.
A trăi ca banul în punga săracului (reg.) = a trăi liniştit.
A umbla cu doi bani în trei pungi (reg.) = a se purta necinstit.
(Ba) că-i teacă, (ba) că-i pungă, se spune când cineva se codeşte, ezită să facă ceva, sub diferite pretexte.

PUNTE

A face punte (pop. şi fam.) = a nu merge la serviciu într-o zi de lucru aflată între două sărbători legale.
A se face (sau *a se pune, a se aşeza*) *luntre* (sau, rar, *munte*, reg. *cruce, scară*) *şi punte* (pop. şi fam.) = a-şi da toată silinţa în vederea realizării unui scop.
A trece puntea (pop.) = a scăpa de o primejdie.
Punte de scăpare = mijloc de a trece peste o dificultate, cale de ieşire dintr-un impas.

PUP

A sări tot pupuri (Trans.) = a face sărituri scurte şi dese, de bucurie.
A sta (sau *a şedea, a se pune*) *pup* (reg.) = a sta ghemuit, pe vine, a sta chircit.

PUPA

A-l pupa (pe cineva) cucul armenesc = a se scula târziu, după ce a lenevit în pat.
A-l pupa (pe cineva) (mă-sa) rece (în imprecaţii) = a vedea pe cineva mort.
A pupa în bot (pe cineva) (pop. şi fam.) = a adula, a linguşi (pe cineva); a se da bine pe lângă cineva.
A pupa în cur (sau *în fund*) *(pe cineva)* (vulg.) = a linguşi (pe cineva), a manifesta o atitudine slugarnică (faţă de cineva).
A pupa luleaua neamţului (sau *a se pupa cu paharul*) = a se îmbăta.
A se pupa cu clondirul = a-i plăcea să bea; a fi beţiv.
A se pupa (în bot) (sau, rar, *în gură*) *cu cineva* (pop. şi fam.) = a se înţelege bine cu cineva, a se afla în relaţii de intimitate cu cineva.

PUPĂZAT, -Ă

A fi (sau *a umbla*) *cu nasul pupăzat* (reg.) = **a)** a fi îngâmfat; **b)** a fi supărat.

PUPĂZĂ

A aduce tot pui (sau *ouă*) *de pupăză* (sau *a-i cânta pupăza*) (reg.) = a-i merge rău, în pagubă.
A bate din pupăză (pop. şi fam.) = a vorbi mult.
A-i cânta (cuiva) pupăza (reg.) = a-i merge rău, a nu avea noroc.
A-i da (sau *a-i pune*) *cuiva o pupăză în obraz* (reg.) = a batjocori, a jigni pe cineva.
A-i lua (cuiva) dracul din pupeze (reg.) = **a)** a-şi pierde răbdarea; **b)** a fi nebun.
A-i merge (sau *a-i umbla, a-i toca*) *(cuiva) gura ca pupăza* (sau *ca o pupăză*) (reg.) = a vorbi mult, a fi flecar.
A-l spurca (pe cineva) pupăza (reg.) = a auzi, pe nemâncate, pupăza cântând pentru prima oară într-un an, ceea ce aduce ghinion.
A-şi umple cuibul ca pupăza (sau *ca o pupăză*) (reg.) = **a)** a fi murdar; **b)** a avea obiceiuri proaste.
Colac peste pupăză (sau, rar, *pupăză peste colac*), se spune când peste un necaz deja existent vine altul (şi mai mare).
Pupăză pe colac (rar) = lucru excepţional.

PUPUREZ

A sta (sau *a se pune*) *pupurez* (Trans.; Ban.) = a sta chircit, cu spatele curbat, a sta pe vine.

PUPUŢ

A sta pupuţ (Trans.) = a sta chircit, cu spatele curbat, a sta pe vine.

PUR

Pur şi simplu = nimic altceva decât numai şi numai...

PURCEA

A lua (sau *a prinde*) *purceaua de coadă* (sau *de nas*) (fam.) = a se chercheli, a se afuma, a se îmbăta.
A pune cuiva purceaua (reg.) = a necăji pe cineva.
A se juca de-a purceaua în ceafa (sau *pe spinarea*) *cuiva* (reg.) = a trage cuiva o bătaie.

Rădem și purceaua-i moartă-n coteț = **a)** facem haz de necaz; **b)** ignorăm o mare pacoste.

PURCEDE

A purcede către Domnul (sau *dintru această viață*) (înv.) = a muri.

A purcede de veste (reg.) = a prinde de veste.

A purcede grea (sau *îngreunată, groasă*) (înv. și pop.) = a rămâne însărcinată.

A purcede în (sau *spre*) *risipă* (înv.) = **a)** a se împrăștia, a se risipi; **b)** a decurge în mod nefavorabil; **c)** a se distruge, a se nimici.

PURCEL

A nu avea (nici) cățel, a nu avea (nici) purcel = **a)** se spune despre un om care nu are greutăți, griji materiale, încurcături etc.; **b)** se spune despre un om sărac, care nu are nimic.

Cu cățel, cu (sau *și*) *purcel* = cu tot avutul; cu toată familia; cu toții.

PURCICĂ

A avea purcică (reg.) = **a)** a fi arțăgos; **b)** a avea toane.

PURCOI

A fi (sau *a sta*) *purcoi* = a fi (sau a sta) grămadă...

PURICE

A avea purici (pop.) = a nu avea astâmpăr.

A avea purici pe limbă (reg.) = a avea mâncărime pe limbă.

A face purici (reg.) = a fi nerăbdător.

A fi plin de parale ca câinele de purici (pop.) = a avea mulți bani.

A i se cerni (cuiva) puricii (reg.) = a nu-i păsa.

A i se face (cuiva) inima cât un purice (sau *a fi cu inima cât un purice*) (fam.), se spune când cineva se simte în mare primejdie, când este foarte speriat.

A nu (mai) face (mulți sau *prea mulți) purici* (sau *purici mulți*) (fam.) = **a)** a pleca repede de undeva sau de la cineva; **b)** a nu rezolva nimic acolo unde se duce.

A scutura pe cineva de purici (pop.) = a bate.

A-și scutura puricii (reg.) = a scăpa de sărăcie.

(Ca și) cum te-ar pișca un purice (pop.), se spune despre un lucru de nimic, de puțină însemnătate.

Cât puricele = foarte mic.

De (sau *pe*) *când se potcovea puricele* (în basme) = **a)** foarte demult; **b)** niciodată.

Mânca-te-ar puricii = imprecație glumeață.

Mi s-au cernit puricii (reg.) = puțin îmi pasă.

Nici cât (ai chiorî sau *să chiorăști) un purice* (ori *cât o ciupitură de purice, cât negru sub unghie, cât un vârf de ac*) (rar) = deloc.

Parcă m-ar (sau *te-ar, l-ar* etc.) *mușca* (sau *pișca*) *un purice* = nu-mi (sau nu-ți, nu-i etc.) pasă.

Purice flușat = om sărac (nevoiaș).

PURJA

A purja balastul (reg.) = a goli balastul de apă prin introducerea aerului sub presiune, la submarine.

PUROI

A fi (în) puroi (reg.; despre porumb) = a avea boabele necoapte, tocmai bune de fiert.

PURTA

A-i da cuiva de purtat = a da cuiva obiecte de îmbrăcăminte.

A-i purta (cuiva) de cheltuială (rar) = a suporta toate cheltuielile cuiva, a întreține pe cineva din punct de vedere material.

A-i purta cuiva un dinte = a urmări să se răzbune pe cineva.

A i se purta numele (înv.) = a ajunge să fie cunoscut de toți.

A (nu) ști ce hram poartă cineva = a (nu) cunoaște calitatea (oficială) a cuiva.

A purta arma (înv.) = a aduce arma în poziție regulamentară de salut.

A purta coarne (fam.) = (despre bărbați) a fi înșelat în căsnicie.

A purta (cuiva) sâmbetele = **a)** a dușmăni, a pizmui, a urî (pe cineva); **b)** a căuta să facă rău (cuiva).

A purta (de) grijă (sau *grija*) *cuiva* = a se îngriji de cineva sau ceva.

A purta doliu = a umbla îmbrăcat în negru (în semn de doliu) sau cu un semn negru de doliu pe îmbrăcăminte.

A purta dușmănie (sau *pică*) = a dușmăni.

A purta frică de ... = a se teme de...

A purta grija cuiva = a fi îngrijorat din cauza cuiva.

A purta interes = a se interesa.

A purta (pe cineva) cu vorba (sau *cu vorbe* ori, înv., *cu voroave*) = a face promisiuni fără a-și ține cuvântul (pentru a obține un răgaz), a tărăgăna.

A purta (pe cineva) pe degete (pop. și fam.) = **a)** a dispune de cineva după bunul său plac; **b)** (p. ext.) a înșela.

A purta pe cineva pe pălme = a arăta cuiva o grijă deosebită, a răsfăța pe cineva.

A purta (pe cineva) prin judecăți = a da pe cineva în judecată, târându-l pe la procese.

A purta pică (râcă) (cuiva) = a nu(-i) putea ierta (cuiva) o ofensă, un afront; a fi ranchiunos.

A purta poșta (reg.) = a flecări.

A purta răspunderea = a fi răspunzător.

A purta sufletul în traistă (reg.) = a nu se ține de cuvânt, a minți.

A purta vorba (sau *vorbe, minciuni*) = a bârfi, a cleveti.

A se purta cu mânuși (cu cineva) = a se purta cu menajamente (cu cineva); a se purta delicat (față de cineva).

A-și purta (sau *a-și duce*) *crucea* = a îndura o mare suferință.

Se poartă = e la modă, se obișnuiește, e modern.

PURTARE

A lua (un lucru) la purtare = a începe să întrebuinţezi (un lucru) foarte des, aproape zilnic.

A-şi lua nasul la purtare (pop. şi fam.) = a deveni obraznic.

Purtare de grijă = solicitudine, atenţie, grijă (arătată unei fiinţe, faţă de o problemă etc.).

PUSTIETATE

Ducă-se în pustietate (reg.) = ducă-se pe pustii.

PUSTII

A se pustâni în ha lume (înv, reg.) = a deceda.

PUSTIU, - IE

A arunca pe cineva în pustie (reg.) = a distruge, a nimici pe cineva.

A fi pustiu = a nu exista niciun semn de viaţă.

A fluiera în (sau *a*) *pustiu* = a fluiera în semn de neizbândă, de părere de rău, de plictiseală; a fluiera a pagubă.

A lăsa în pustie (sau *pustiei*) (pop. şi fam.) = a nu se mai interesa de cineva sau de ceva; a lăsa în plata Domnului.

A lua munţii şi pustiile în cap (înv.) = a pleca fără nicio ţintă precisă.

A pustiu (sau *a pustie*) = a jale; a moarte.

A puţi a pustiu (reg.) = a fi gol, a nu conţine nimic.

A vorbi pustiu (sau *pustii*) (reg.) = a) a vorbi prostii, lucruri neadevărate; b) a aiura; c) a vorbi obscen.

Ducă-se (sau *duce-te-ai, duce-s-ar* etc.) *pe* (sau *la* ori *în*) *pustii* (sau *pustia*) (pop. şi fam.), se spune pentru a exprima enervarea, nemulţumirea faţă de cineva ori ceva; lua-l-ar naiba.

Pustânu de mine! (reg.) = nenorocitul de mine!

Trece ca pe lângă o moară (sau *casă*) *pustie*, se spune despre cineva care trece pe lângă o casă cunoscută fără să intre sau pe lângă o persoană cunoscută fără să salute.

PUŞCA

A puşca cu biciul (reg.) = a pocni din bici.

A puşca în lună (reg.) = a nu fi conştient de realitate, a fi nesocotit, nebun.

A puşca în palmă (reg.) = a bate palma la încheierea unui târg, a unei afaceri.

PUŞCAT, -Ă

A fugi (sau *a ieşi, a se duce*) *ca puşcat* = a fugi, a ieşi foarte repede, glonţ.

PUŞCĂ

A da cu puşca-n Dumnezeu (fam.) = a nu-i fi teamă de nimic.

A ieşi (sau *a scăpa, a fugi, a pleca, a se duce* etc.) *ca din puşcă* (sau *puşcă*) = (a se duce) în cea mai mare grabă.

A se duce (sau *a trece* etc.) *puşcă* = a se duce (sau a trece etc.) în mare viteză (şi de-a dreptul).

A sta drept ca puşca (sau *oblu ca ţeava puştii*) (reg.) = a sta foarte drept.

Gol puşcă (înv., *îmbrăcat puşcă*) = a) complet dezbrăcat, în pielea goală; b) fără avere, sărac lipit.

Care puşca (sau *pălăria*) *mea?* = care naiba?

Cine puşca (sau *pălăria mea*) = cine naiba?

PUŞCĂRIE

A fi puşcărie (de fum) (reg.) = a fi mult fum.

PUŞCHEA

Puşchea(-ţi) pe limbă(-ţi) (fam.), se spune aceluia care anunţă sau prevesteşte ceva neplăcut, pentru ca prevestirea să nu se împlinească.

PUŞCOCI, -OACE

A fi o pişcoace (sau *cât pişcoacea*) (pop.) = a fi mic de tot.

PUŞIŢĂ

A avea puşiţă (Trans.; despre copii) = a plânge mereu.

PUTEA

A i se putea (reg.) = a se supăra.

A nu mai putea (de ...) (fam.) = a) a fi copleşit de un sentiment sau de o senzaţie puternică; b) (fam.) a nu-i păsa, a nu se sinchisi de ceva sau de cineva.

A nu mai putea după ... (pop. şi fam.) = a) a-i plăcea foarte mult; b) a ţine foarte mult la...; c) a regreta foarte mult ceva care nu mai este.

A nu (mai) putea fără ... (pop. şi fam.) = a avea absolută nevoie de...

A şti ce-i poate (cuiva) pielea = a cunoaşte bine profilul moral al cuiva.

Cât (sau *ce*) *îi poate (cuiva) capul* (sau *pielea, cojocul* etc.) [sau *ce poate osul (cuiva)*] (pop. şi fam.) = cât (sau ce) este în stare să facă cineva, ce posibilităţi, câtă rezistenţă are cineva.

Cât (sau *ce*) *poate* (sau *pot, putem*) (pop. şi fam.) = din răsputeri.

Cât se poate (*de* ... sau *mai* ...) (ori *cum se poate mai* ... sau, pop., *de nu se mai poate*) = în cel mai înalt grad, din cale-afară.

Ce (sau *când, unde*) *poate să fie?* = ce (sau când, unde) să fie?

Cu poate şi cu dacă nime nu se-mbracă = simplele promisiuni nu te ajută la nimic.

Cum poate (sau *pot, putem* etc.) (pop. şi fam.) = în limita posibilităţilor cuiva.

De nu mai pot (sau *nu mai poţi, nu mai poate* etc.) (ori *nu mai pot* sau *nu mai poţi, nu mai poate* etc.) *de* ... (pop. şi fam.) = sunt (sau eşti, este etc.) foarte mult, intens etc., extrem de...; peste măsură, la culme.

Fără doar şi poate = fără nicio discuţie; în mod sigur.

Peste poate = imposibil.

Se prea poate = e foarte posibil.

Zbura pe aici, dar nu l-am putut prinde (ir.), replică folosită la întrebarea cuiva care caută ceva sau pe cineva.

PUTERE

A avea puteri depline = a avea dreptul nelimitat şi necondiţionat de a acţiona în numele cuiva.

A fi în toată puterea vârstei (sau, reg., *vieţii*) = a fi în plină vigoare fizică şi intelectuală.
A fi (sau *a ajunge, a veni*) *la putere* = a deţine (sau a ajunge să deţină) guvernarea într-un stat.
A fi (sau *a rămâne*) *în puterea cuiva* = a fi sau a rămâne la dispoziţia cuiva, a depinde de voinţa, de bunul plac al cuiva.
A-i sta (sau *a-i fi*) *cuiva în putere* = a avea capacitatea, posibilitatea sau experienţa (de a face ceva).
A-şi prinde (sau *a-şi apuca*) *pe putere* (reg.) = **a)** (despre plante) a se împuternici; **b)** (despre oameni) a se îmbogăţi.
Cu de la sine putere = fără a avea împuternicire.
Din toate puterile = cu toate puterile (adunate).
În puterea nopţii = în plină noapte, în toiul nopţii.
În toată puterea cuvântului = în adevăratul sens al cuvântului; veritabil, autentic.
În toată puterea vârstei = la vârsta deplinelor capacităţi fizice şi intelectuale, în plină vigoare; în floarea vârstei.
Peste puterile (sau *puterea*) *cuiva* = mai mult decât poate cineva.

PUTINĂ

A spăla (sau *a şterge, a rade*) *putina* (pop. şi fam.) = a fugi pe furiş, a dispărea din faţa unui pericol sau a unei situaţii neplăcute.
Putină de minciuni, se spune despre un om foarte mincinos.

PUTINEI

A bate ca într-un putinei deocheat (reg.) = a încerca în zadar să facă ceva.
A fi trântit de un putinei (reg.) = a fi gras.

PUTINŢĂ

A face tot ce-i stă în (sau, înv., *prin*) *putinţă* = a face tot ce se poate, tot posibilul.
A fi fără putinţă (înv. şi reg.) = a nu mai avea nicio posibilitate de a realiza ceva.
A fi în putinţa de a ... (rar) = a fi în situaţia de a...
A fi (sau *a-i fi cuiva*) *cu putinţă* (*să ...*) = a(-i) fi posibil, a (se) putea (să...).
A fi în putinţa cuiva ... [sau *a-i sta (cuiva) în putinţă*] = a corespunde cu posibilităţile de realizare ale cuiva.
A(-i) sta cuiva în (sau, înv., *prin*) *putinţă* (ori *a fi în putinţa cuiva*) = a depinde (numai) de cineva realizarea a ceva.
A (nu) fi cu putinţă = a (nu) se putea, a (nu) fi posibil.
Cel mai ... cu putinţă = cel mai... posibil; extrem de..., în cel mai înalt grad.
După putinţă = cum poate, potrivit cu mijloacele sau posibilităţile cuiva.
Fără putinţă de ... = fără a putea să...
Pe (sau *prin*) *cât îi va fi cuiva* (sau *îl iartă pe cineva*) *putinţa* = în măsura în care (îi) este posibil.
Peste putinţă = imposibil (de realizat); mai presus de puterile cuiva.

PUTRED, -Ă

E ceva putred la mijloc (sau, livr., *în Danemarca*), se spune când lucrurile nu se desfăşoară normal, când există ceva suspect.
Ploaie putredă (pop.) = ploaie deasă şi măruntă.
Putred de bogat (sau *bogat putred*, rar, *putred de bani*) (pop.) = foarte bogat.
Putred de copt = foarte copt, răscopt, aproape stricat.

PUTREZI

A-i putrezi (cuiva) ciolanele (sau *oasele, zilele*) *(pe) undeva* = **a)** a fi mort; **b)** a muri, neştiut de nimeni, în locuri străine, departe de casă.

PUŢ

A cădea ca pisica în puţ (rar) = a ajunge într-un loc sau într-o situaţie care nu ţi se potriveşte sau în care nu te-ai fi aşteptat să ajungi.
A cădea (sau *a sări*) *din lac în puţ* (pop. şi fam.) = a da de un rău mai mare, fugind de la alt rău.
A căra apă la puţ (pop. şi fam.) = a întreprinde acţiuni zadarnice.
(A se simţi) ca câinele în puţ (rar) = (a se simţi) prost.
Din lac în puţ = din rău în mai rău; dintr-o situaţie critică în alta.
La un puţ bun mulţi voinici se adună = la masa pregătită se găsesc mulţi muşterii.
Puţ părăsit (reg.), se spune despre o persoană care bea fără să se îmbete.

PUŢI

A(-i) puţi (cuiva) gura (pop. şi fam.) = a fi mincinos.
A puţi a ... = a simţi miros de...
A puţi a pustiu (reg.) = a fi gol.
A puţi locul sub cineva (de lene) [sau *a-i puţi cuiva şi urma (de lene)*], se spune despre cineva foarte leneş.
Nici nu pute, nici nu miroase = nu-i nici bun, nici rău, e aşa şi aşa.
Parcă tot îi pute ceva (rar), se spune despre cel care este mereu nemulţumit.

PUŢIN, -Ă

Cu atât (sau, înv., *atâta*) *mai puţin* = într-o măsură şi mai mică (determinată de împrejurarea respectivă).
(Cu) puţin mai ... = (cu) ceva mai...
De puţin = de scurt timp, de curând.
De puţine ori = rareori.
În puţine zile (sau *ceasuri*) = peste câteva zile sau ceasuri.
În (sau *peste*) *puţină vreme* [ori *în* (sau *peste*) *puţin timp*] = curând.
Mai mult sau mai puţin = oarecum, relativ.
Nu mai puţin = de asemenea, deopotrivă.
(Om) puţin la trup = (om) scund (şi subţire), mic, firav.
Pentru puţin! = formulă politicoasă de răspuns la o mulţumire.

Peste (sau, înv., *în*) *puțin* = în curând.
Puțin a lipsit (sau *a rămas*) *să nu* ... (sau *puțin de nu era să* ...) = era cât pe-aici să..., era pe punctul de a...
Puțin la minte (rar) = **a)** prostuț; **b)** naiv.
Puțin la simțire (înv.; rar) = nesimțitor, insensibil.
Puțin la trup = scund, mic, firav.

PUȚINEL, -EA
Cât de puținel (înv.) = în cât de mică măsură.
Câte puținel (înv.) = încetul cu încetul.

PUȚINTEL, -EA, -ICĂ
Câte puțintel (înv.) = încetul cu încetul.
Puțintel la trup (sau *la făptură*) = scund, mititel.

PUZDERIE
A (se) face puzderie (pop.) = a (se) sfărâma, a (se) face praf, a (se) distruge.

BCUIAȘI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

R

RABĂ

Slabă rabă (reg.) = slabă afacere, puțin câștig!

RAC

A da cu iula ca racu' cu zula (arg.) = a fura.

A da (sau *a merge*) *înapoi* (sau *îndărăt*) *ca racul* (sau *ca racii*) (sau *a-i spori ca la rac*) = a-i merge rău, a nu mai progresa, a regresa.

Fierbe sângele în el ca într-o coajă de rac (mort), se spune despre un om lipsit de energie, fără vlagă.

Gât de rac = lucru foarte bun.

I se bate inima ca la un rac mort, se spune când cineva este foarte speriat.

Iute ca racul = încet.

Roșu ca racul (sau *ca un rac fiert*), se spune despre o persoană foarte roșie (congestionată) la față.

RACHIU

A face rachiu pisicii (pop.) = a plânge.

RACILĂ

A avea racilă la inimă = a avea o supărare, un necaz.

A sta racilă de cineva = a se ține scai de cineva.

RACORDA

A se racorda cu ceva = a se potrivi.

A se racorda la ceva = a ajunge la același stadiu (cu ceva).

RADE

A-i rade cuiva mustața (sau *o mustață*) = a-și bate joc de cineva.

A o rade = a pleca în grabă, precipitat, a fugi.

A rade cuiva o palmă (fam.) = a da cuiva o palmă.

A rade fața cuiva (înv.) = a nimici, a ucide.

A rade o mamă de bătaie = a bate zdravăn.

A rade (pe cineva) fără săpun (fam.; ir.) = a critica aspru pe cineva.

A rade putina [sau *a o rade la* (sau *de*) *fugă*] = a fugi din fața unui pericol sau a unei situații neplăcute, a spăla putina.

A rade (sau *a șterge*) *de pe fața pământului* = a nimici cu totul, a desființa, a distruge.

Să-mi razi (sau *să-mi radeți*) *mustața* (sau *mustățile*) *(dacă nu ...)* (fam.) = se spune pentru a arăta că ești foarte sigur de cele ce afirmi.

RADICAL, -Ă

A vorbi (pe) radical (depr.) = a vorbi în termeni aleși, cu neologisme.

RADINĂ

Parcă ești prins pe rădini (reg.), se spune despre un om ud până la piele.

RAF

A pune raful (pe cineva) (reg.) = a supune pe cineva.

RAFTĂ

A da rafta (pe cineva) (reg.) = a bate (pe cineva).

A fi raftă (cu cineva) (reg.) = a fi chit.

A o spune (cuiva) raptă (sau *raftă-n ochi*) (reg.) = a spune (cuiva) în față, fără înconjur.

A-și lua rapta și mândașul (reg.) = a-și lua gândul de la ceva.

A-și pierde (sau *a-și lua*) *rafta (de la viață)* (reg.) = a se resemna.

RAGE

Nici nu-mi rage, nici nu-mi plânge = nu mă interesează.

RAHAT

A face din rahat bici (să facă plici și să și trosnească) (pop. și fam.; ir.) = a realiza un lucru de calitate cu mijloace puține și ineficiente.

A face rahatul praf (sau *praștie*) (pop. și fam.; ir.) = a eșua în realizarea unui lucru mult lăudat.

A fi în rahat până în (sau *la*) *gât* = a avea necazuri mari.

A fi (sau *a se crede*) *un rahat cu ochi* (pop. și fam.; ir.) = a fi o persoană neînsemnată, care însă se crede foarte importantă.

A-i îngheța (cuiva) rahatul = a se îngrozi, a se înspăimânta.

A îngheța ca un rahat în ploaie (pop. și fam.) = a îngheța foarte tare.

A mânca rahat (vulg.) = **a)** a minți; **b)** a bârfi, a cleveti.

A mânca rahat cu lingura (sau *cu polonicul*) = a vorbi demagogic.

A scoate (pe cineva) din rahat = a salva pe cineva (sau ceva) dintr-o situație critică.

A se face de rahat (sau *de pomină*) (pop. și fam.) = a se face de râs.

Mâncător de rahat (depr.) = **a)** om lipsit de caracter; clevetitor; **b)** (om) mincinos.

Rahat cu apă rece (sau *cu mac, cu perjă*) (fam.) = lucru lipsit de valoare sau de importanță.

Rahat cu ochi (depr.) = persoană insignifiantă.

Rahat în ploaie (sau *pe băț*) = **a)** lucru de calitate inferioară; **b)** persoană neînsemnată.

RAI

Bătaia (sau *frica, răbdarea*) *e (ruptă) din rai* = bătaia, răbdarea, frica etc. e eficace.

Drumul spre rai (în limbajul toxicomanilor) = stare de euforie indusă de consumul de droguri.

RAITĂ

A da o raită (pe undeva) (fam.) = a face un drum, în trecere, în grabă.

Alo, raita, toate-s gata (reg.), se spune când un copil se dă peste cap sau pe spate, ridicându-și picioarele în sus.

Cu raita în sus (Trans.) = cu partea de jos în sus, răsturnat, dat peste cap; (p.ext) cu picioarele în sus.

RAITILEA

A da raitilea (reg.; despre vaci) = a fugi în joacă.

RAMAZAN

A face (un) ramazan (fam.) = a răbda de foame.

A-l tăia (pe cineva) la ramazan (fam.) = a-i fi (cuiva) foame.

RAMĂ[1]

A fi pus în ramă (în limbajul delincvenților) = a fi arestat, închis.

Bun de pus în ramă, se spune, ironic, despre ceva rău, urât, necorespunzător.

RAMĂ[2]

A trage la ramă (sau *la rame*) = a vâsli.

RAMPĂ

A chema la rampă = a cere, prin aplauze, ca artiștii să reapară pe scenă.

A vedea lumina rampei (despre piese de teatru) = a fi prezentată pentru prima dată pe scena unui teatru; a fi jucată în premieră.

RANĂ

A prinde vulpea la rană, se zice despre cei care se sclifosesc, care fac mofturi.

A pune degetul pe rană = a arăta exact ceea ce este rău, supărător, neplăcut într-o anumită situație sau a dezvălui adevărata cauză a unei situații nelăcute.

A pune (sau *a turna*) *sare* (sau *oțet* etc.) *pe rană* = a întărâta pe cineva, a stârni lucrurile, agravând situația.

A răsuci (cuiva) cuțitul în rană = a spori supărarea cuiva.

Bun de pus (sau *de legat*) *la rană*, se spune despre un om foarte bun.

RANG

A-și ține rangul = a trăi potrivit cu situația sa socială.

RANIȚĂ

A-și lua concediu de la raniță (reg.) = a-și acorda un răgaz de odihnă.

RAPANGHEL

A lua (pe cineva) la rapanghel (sau *rapanghele*) [sau, rar, *a da (pe cineva) la rapanghel*] (pop.) = **a)** a certa; **b)** a lua (pe cineva) la bătaie.

RAPĂG

A face cuiva un rapăg (reg.) = a împinge pe cineva din spate făcându-i vânt.

RAPĂN

A fi plin de noroc ca porcul de rapăn = a fi foarte norocos.

A se umple de rapăn = a nu trage niciun folos; a nu se alege cu nimic.

RAPORT

A avea raport (înv.; mai ales în formă negativă) = **a)** a avea legătură; a se potrivi; **b)** a se referi.

A-i face cuiva raport = a comunica unui șef ierarhic o greșeală săvârșită de un subaltern.

A se prezenta (sau *a ieși, a fi scos*) *la raport* = a se prezenta (sau a fi chemat) în fața unui superior pentru a-și susține o doleanță sau a răspunde pentru o greșeală săvârșită.

În raport cu ... = față de..., în comparație cu...

Sub raportul (sau *sub raport*) = din acest punct de vedere.

Sub toate raporturile = din toate punctele de vedere.

RAPORTA

A se raporta la ceva = a se subordona.

RAPTĂ

A da rapta (pe cineva) (reg.) = a bate pe cineva.

A fi rapta cu cineva (reg.) = a fi chit.

A o spune cuiva raptă (în ochi) (reg.) = a spune (cuiva) în față, fără înconjur, deschis.

A-și lua rapta și mândașul (reg.) = a-și lua gândul de la ceva.

A-și pierde (sau *a-și lua*) *rapta (de la viață)* (reg.) = a se resemna.

RAR, -Ă

Mai rar, se zice despre cineva sau ceva deosebit, neobișnuit.

RARA

A o lua rara (reg.) = **a)** a merge repede; **b)** a o lua la fugă.

RAS[1]

A ieși pe ras = **a)** a fi exact; **b)** a fi distrus, nimicit, lefter.

La ras = total, complet.

RAS[2], -Ă

A scăpa ras = a ieși bătut.

Ba (că) e tunsă, ba (că) e rasă [sau *c-o fi tunsă, c-o fi rasă*] = în sfârșit, după multă vorbă.

Nici tuns, nici ras = în niciun fel.

Ori tunsă, ori rasă = într-un fel sau altul.

Ras, neras = în orice fel; oricum.

Rase, tunse (pop. și fam.) = certuri, injurii.

Tu zici rasă, el zice tunsă (sau *unul zice tunsă, altul rasă*), se spune despre cei care nu sunt niciodată de acord, care au păreri diferite.

RASOL

A da rasol (fam.) = a face un lucru în grabă, superficial, de mântuială.

RAȚĂ

A face mâna rață = a așeza degetul arătător peste cel mare, mijlociul peste arătător ș.a.m.d.

A-i intra (cuiva) rața în traistă = a i se face frică, a se speria.

(A merge, a se mişca, a umbla) ca o raţă = (a merge etc.) cu mersul legănat, greoi.

A prinde (pe cineva) cu raţa în traistă = a-l prinde (pe cineva) asupra faptului.

Îi mănâncă raţele din traistă (sau *din buzunar*) = este om prea cumsecade sau bleg.

RAŢIUNE

Raţiunea de a fi (sau *de a exista, de existenţă*) (a unei persoane, a unui lucru, a unui fenomen etc.) = ceea ce justifică, motivează existenţa (unei persoane, a unui lucru, a unui fenomen etc.).

RAZACHIE

A o lua pe coarda razachie (fam.) = a o lua cu binişorul.

RAZĂ

A da rază (înv.; rar) = a descinde, a fi originar din...

RAZNA

A o lua razna = **a)** a pleca la întâmplare, fără ţintă; **b)** (fig.) a apuca pe o cale greşită, a proceda în mod nejudecat; a decădea.

A se ţine, a sta razna de ... = a sta la o parte, la oarecare distanţă, izolat, deoparte.

RĂBDA

A nu-l (mai) răbda pe cineva pământul = a fi foarte rău, plin de păcate.

A nu-l mai răbda (pe cineva) puterile să ... = a-l părăsi (pe cineva) puterile, a (nu) mai putea să...

A (nu)-l) răbda (pe cineva) inima (să ...) = a (nu) se putea stăpâni (să nu...), a (nu) se îndura să..., a nu suporta să...

A nu răbda vremea pe cineva (fig.) = a fi presat de timp.

A răbda în piele = a îndura mult, fără a se plânge.

Cum te rabdă locul? (sau *pământul?*), se spune despre un om rău, care a făcut multe nelegiuiri.

RĂBDARE

A avea răbdare = a nu se grăbi, a nu se impacienta.

A mânca (sau *a înghiţi, a se hrăni, a trăi cu*) *răbdări prăjite* (sau *fripte*) (glumeţ) = a nu mânca nimic, a răbda de foame.

A scoate (pe cineva) din răbdare (ori *din răbdări, din toate răbdările*) = a supăra, a enerva, a indispune (pe cineva) peste măsură.

A(-şi) ieşi din răbdare (sau *din răbdări*) = a (se) supăra, a (se) enerva (foarte tare).

A-şi pierde răbdarea (sau *a-şi ieşi din răbdare* ori *din răbdări*) = a-şi pierde calmul, stăpânirea de sine.

Răbdare de fier (sau *de înger*) = răbdare foarte mare.

Răbdare şi tutun (glumeţ), se spune cuiva care are de aşteptat mult.

Răbdări prăjite (glumeţ) = niciun fel, nimic de mâncare.

RĂBDAT

(A se alege) el cu luatul, noi cu răbdatul, se zice când cineva este nedreptăţit la împărţirea unor avantaje, bunuri etc.

RĂBOJ

A crede după răboj (reg.) = a crede tot ce se spune.

A cresta pe răboj = a-şi nota, a-şi memora ceva.

A i se uita cuiva răbojul = a i se uita (cuiva) numărul anilor; a-l uita (pe cineva) moartea.

A însemna la răboj = a ţine o socoteală, o evidenţă.

A lua (sau *a da*) *pe răboj* = a lua (sau a da) pe datorie, a cumpăra (sau a vinde) pe credit.

A pierde răbojul (la ceva) = a pierde socoteala, şirul (la ceva).

A scoate (pe cineva) din răboj (afară) = a(-şi) pierde (sau a face pe cineva să-şi piardă) răbdarea, a se supăra.

A(-şi) ieşi (sau *a scoate pe cineva*) *din răboj (afară)* = a-şi pierde (sau a face pe cineva să-şi piardă răbdarea), a (se) supăra.

A şterge de pe răboj = **a)** a da uitării; **b)** a ierta.

A trăi pe răboj = a trăi pe datorie.

Ca pe (sau *după*) *răboj* = întocmai, exact, cuvânt cu cuvânt, ca din carte.

RĂCI

A i se (sau *a-i*) *răci inima cuiva* = a (se) speria, a (se) înspăimânta.

A-şi răci gura degeaba (sau *în zadar, de pomană, de-a surda*) = **a)** a vorbi fără folos; **b)** a insista zadarnic, fără rezultat.

RĂCIT, -Ă

Cu inima răcită = speriat, îngrozit.

RĂCNI

A răcni ca din gură de şarpe = a ţipa foarte tare (ca muşcat de un şarpe).

RĂCOARE

A fi la răcoare (sau *la gros, la mititica, la pârnaie*) = a fi închis, a fi la închisoare.

A-l lua pe cineva cu răcori = **a)** a i se face frig; **b)** (fig.) a se înspăimânta.

A-l trece pe cineva (toate răcorile) = a se speria foarte tare, a se îngrozi.

A (se) băga în răcori [sau *în toate răcorile* ori *a-l trece (toate) răcorile*] = a (se) îngrozi, a (se) înspăimânta, a (se) speria tare.

A se lăsa (cu) răcoare = **a)** a se face frig; **b)** (fig.) a se înspăimânta.

A sta (*a băga* etc.) *la răcoare* (fam.) = a băga la închisoare.

A-şi lua răcorile (reg.) = a scăpa de grijă.

La răcoare (sau, rar, *la răcoreală*) (fam.) = la închisoare.

RĂCOREALĂ

La răcoreală (fam.; rar) = la închisoare.

RĂCORI

A-şi răcori inima (sau *sufletul*) = a vorbi deschis, atenuându-şi astfel o amărăciune, o suferinţă morală etc.; a se linişti.

RĂDĂCINĂ

A curma (sau *a tăia, a stârpi*) *răul din* (sau *de la*) *rădăcină* (fig.) = a desființa un rău cu totul și definitiv, înlăturându-i cauzele.

A prinde rădăcini (sau *rădăcină*) = a se stabili într-un loc, a se statornici.

A rupe rădăcinile = a se hotărî să plece, a pleca.

A surpa (sau *a slăbi*) *din rădăcini* = a surpa, a slăbi din temelie, cu totul.

RĂFUIALĂ

A-i trage (sau *a-i da*) *cuiva o răfuială* = a) a mustra, a certa pe cineva; b) a bate pe cineva.

A lua (pe cineva) la răfuială = a cere cuiva socoteală, a lua la rost.

RĂGAZ

A-i da cuiva răgaz = a păsui pe cineva.

RĂIME

A avea o răime = a) a se necăji; a se înfuria; b) a avea toane.

RĂMAS[1]

A-și lua rămas bun (sau *bun-rămas*) = a) a face urări de bine la despărțire; b) (p. ext.) a se despărți de cineva, a pleca.

De ajuns și de rămas = din belșug, cu prisosință.

Rămas-bun! (sau *bun rămas!*) formulă de salut adresată de o persoană care pleacă celui sau celor care rămân.

RĂMAS[2]**, - Ă**

A da rămas pe cineva (sau *a da rămas din judecată*) (înv. și pop.) = a declara pe cineva învins.

A se da rămas (înv. și pop.) = a se da bătut.

RĂMÂNE

A-i rămâne (cuiva ceva) de cap = a fi blestemat pentru o faptă rea.

A-i rămâne (cuiva) gândul la ceva = a nu putea să se gândească la altceva, a fi obsedat de ceva.

A-i rămâne (cuiva) inima (sau *ochii*) *la ceva* (sau *la cineva*) [sau *a-i rămâne cuiva ceva* (sau *cineva*) *la inimă*] = a-i plăcea cuiva foarte mult un lucru sau o persoană.

A-i rămâne (cuiva) oasele (sau *ciolanele, zilele*) *undeva* = a) a nu se mai putea întoarce din locuri îndepărtate; b) a muri.

A-i rămâne cuiva pe brațe = a ajunge în sarcina cuiva.

A nu-i (mai) rămâne cuiva (alta) decât să ... = a nu se găsi pentru cineva altă soluție decât să...

A nu mai rămâne (nicio) îndoială (că ...) (sau în formă de întrebare retorică, *mai rămâne îndoială?*) = a fi sigur, a avea siguranță (că... sau de...).

A nu rămâne piatră pe piatră = a se dărâma, a se surpa.

A rămas înțeles (sau *rămânem înțeleși*), se spune ca încheiere a unei discuții, după ce s-a ajuns la un acord.

A rămâne ars (sau *opărit, fript*) = a-și pierde puterea de a reacționa în fața unei situații neplăcute sau neașteptate.

A rămâne baltă = a fi întrerupt, neterminat, nerezolvat.

A rămâne bun plătit, se spune când nu se mai poate reveni asupra unei plăți considerate de una dintre părți ca insuficientă sau greșit calculată.

A rămâne (ceva) la (sau *întru, până la*) *alta* [sau *a rămâne (ceva) numai la ...*] = a mai lipsi numai atâta; a ajunge lucrul până la un punct.

A rămâne cloșcă = a) (despre femei) a rămâne însărcinată; b) a rămâne imobilizat la pat.

A rămâne crăcănat (arg.) = a fi, a rămâne uimit, surprins.

A rămâne cu albușul (sau *cu izuri*) (arg.) = a se alege cu un câștig minim, a nu lua mai nimic.

A rămâne cu ața mămăligii = a rămâne cu paguba, a fi păgubit.

A rămâne cu buzele umflate (fam.) = a rămâne înșelat, dezamăgit în așteptările sale.

A rămâne (cu ceva) pe cineva (înv. și pop.) = a învinge pe cineva (într-o judecată, într-o prinsoare, la un concurs etc.).

A rămâne cu gura căscată (sau *ca la dentist*) = a fi foarte uimit.

A rămâne cu mohorul (arg.) = a nu se alege cu nimic în urma comiterii unei infracțiuni.

A rămâne cu sluta în vatră (pop.) = a nu-și mărita fata.

A rămâne cu traista-n băț (sau *cu fundul gol*) = a sărăci, a scăpăta.

A rămâne cu zile (sau *cu sufletul în oase*) (pop.) = a) a continua să trăiască, a scăpa cu viață; b) a fi lăsat în viață.

A rămâne de căruță = a) a rămâne în urmă; a fi întrecut de alții; b) a nu reuși, a pierde ocazia, prilejul.

A rămâne de ceva (sau *de cineva*) = a) a se răzleți de o ceată, de o tovărășie; b) a nu face la timp un lucru; c) a nu mai prinde un vehicul care pleacă.

A rămâne de cineva (reg.) = a) a fi lipsit de cineva; b) a supraviețui celui care trebuie să-l susțină, să-l îngrijească.

A rămâne de fazan = a fi înșelat, păcălit; a rămâne păcălit.

A rămâne de minciună = a se dovedi mincinos.

A rămâne de poveste (sau *de pomină*) = a) a se face cunoscut printr-o faptă negativă; b) a rămâne multă vreme în memorie printr-o faptă negativă.

A rămâne de rușine (sau *de ocară*) = a se face de râs.

A rămâne de (sau *din*) *judecată* = a pierde un proces.

A rămâne fată bătrână = a nu se căsători până la o vârstă înaintată.

A rămâne grea (pop.) = a fi însărcinată.

A rămâne în pană = a nu mai putea continua o activitate din lipsă de bani sau resurse materiale.

A rămâne în urmă = a fi depășit (în muncă).
A rămâne la ale sale = a fi neclintit într-o hotărâre luată, a nu-și schimba părerea.
A rămâne lefter (sau *pe geantă*) = a rămâne fără bani; a-și pierde averea.
A rămâne lipcă la ceva = a fi neclintit.
A rămâne literă moartă = a nu avea nicio valoare.
A rămâne mai prejos = a fi pus în stare de inferioritate.
A rămâne morțiș la ceva = **a)** a ține cu orice preț la ceva; **b)** a se hotărî pentru ceva; **c)** a pretinde ceva.
A rămâne numai cu ... = a nu mai avea decât...
A rămâne (numai) să ... = urmează (doar) să...
A rămâne pe câmpul de luptă = a muri în război.
A rămâne pe drumuri (sau *de dârvală*) = **a)** a-și pierde mijloacele de existență; **b)** a sărăci.
A rămâne pe gânduri = a medita, a reflecta.
A rămâne pe lângă (sau *la*) *ale mele* (*tale*, *sale* etc.) = a sta neclintit într-o hotărâre luată.
A rămâne pe mâna cuiva = a ajunge, a fi la cheremul cuiva.
A rămâne pentru (sau *pe*) (sau *pe săptămână* etc.) *altă dată* = a se amâna pentru o dată ulterioară.
A rămâne platcă = a se face de râs.
A rămâne stană de piatră (sau *trăsnit*) = a nu mai putea schița niciun gest (de uimire sau de groază).
A rămâne tablou (sau *mască*) = a fi paralizat de mirare, de emoție.
A rămâne (tot) pe a cuiva (pop.), se spune când, într-o discuție, cineva își impune până la urmă punctul de vedere.
Asta mai rămâne = aceasta mai este de făcut.
Cum rămâne (cu ...)? = **a)** ce se întâmplă (cu)...?; **b)** ce hotărâre s-a luat (în privința...)?
Mai rămâne vorba despre (sau *de*) = urmează să mai fie discutat.
Mult a fost, puțin a rămas, se spune, ca încurajare, când dintr-un lucru greu s-a efectuat cea mai mare parte.
Nu mai rămâne (nicio îndoială) = există siguranța că...
Nu (mai) rămâne vorbă (sau *mai rămâne vorbă?*) = e sigur, nu mai e de discutat.
Rămâi cu bine (sau *sănătos*, *în pace*), formulă de salut adresată de cei care pleacă celor care rămân.
Rămâne (sau *să rămână*) *între noi*, se spune ca îndemn pentru păstrarea unui secret.
Rămânem înțeleși (sau *a rămas înțeles*), se spune ca încheiere a unei discuții după ce s-a ajuns la un consens.
Tot ce mai rămâne = tot ce se mai poate face.

RĂMÂNERE

Rămânere bună (reg.) = rămas bun.
Rămânere în urmă = lipsă de progres (în raport cu alții), întârziere.

RĂNCIOG

A lua pe cineva la rănciog (reg.) = a trata pe cineva cu asprime, a lua din scurt.

RĂPĂI

A-i răpăi cuiva tălpile (reg.) = a fugi repede, izbind cu putere pământul.

RĂPĂNOS, -OASĂ

Piele răpănoasă = copil murdar și neastâmpărat.

RĂPI[1]

A merge (sau *a veni*, *a fugi*) *în răpi* (sau *în răpile ălea mari*) (Munt.) = a merge repede.

RĂPI[2]

A-i răpi (cuiva) inima = a fermeca, a face pe cineva să se îndrăgostească.
A-i răpi (cuiva) sufletul, *viața*, *zilele* = **a)** a distruge, a nimici; **b)** a ucide.
Moartea l-a (*i-a*, *le-a* etc.) *răpit dintre noi* = moartea l-a despărțit de noi.

RĂPUNE

A răpune (ceva) din vedere (pop.) = a pierde din vedere.
A răpune (cuiva) sufletul (în credințele religioase) = a face pe cineva să păcătuiască.
A răpune (pe cineva) de zile = a omorî.
A se răpune din ochii cuiva (pop.) = a nu mai putea fi văzut; a dispărea.
A-și răpune capul (sau *viața*, *zilele*) = a-și lua viața, a se sinucide.

RĂPUȘIE

A veni (sau *a merge*) *pe* (sau *cu*) *răpușie* (reg.) = **a)** a veni (sau a merge) la cineva și a se certa (pentru o faptă oarecare); **b)** a veni (sau a merge) la cineva cu intenția de a provoca vrajbă; **c)** a veni (sau a merge) la cineva cu scopul de a se răzbuna.

RĂRI

A (o) mai rări cu ceva = **a)** a face un lucru la intervale mai mari decât de obicei; **b)** a o lăsa mai domol, a reduce intensitatea unei acțiuni.
A o (mai sau *cam) rări de (pe) undeva* = **a)** a se duce undeva din ce în ce mai rar; **b)** a pleca de undeva; a o șterge.
A o (mai) rări cu cineva = a se duce la cineva (tot) mai rar.

RĂRUNCHI

A avea (sau *a fi cu*, *a prinde*) *seu la rărunchi* = a fi om cu avere.
A da rărunchiul = a executa o figură (în cadrul jocului „de-a țurca") constând din azvârlirea țurcii cu laba piciorului spre gropiță.
A i se rupe (cuiva) rărunchii de milă (sau *de mâhnire* etc.) = a-i fi foarte milă de cineva; a i se rupe inima.
A ofta din rărunchi = a ofta din adâncul sufletului.

RĂSĂRI[1]

A-i răsări (cuiva ceva) în minte = a-și aminti deodată ceva; a i se năzări.
A-i răsări (cuiva) luna-n cap = a cheli.
A i (se) răsări (sau *a se răsări*) *(cuiva) (în* sau *pe gât)* = a se îneca (cu mâncare sau cu băutură).

A răsări ca ciupercile (sau *ca ciuperca*) *(după ploaie* sau *din gunoi)* (depr.) = a se înmulți peste măsură, a apărea în număr mare.

A răsări ca din pământ (din iarbă verde) (sau *parcă a răsărit din pământ*) = a apărut pe neașteptate, nu se știe de unde.

A răsări din somn = a tresări.

A răsări la lumină (sau *la lumina zilei*) = a-și face apariția.

Răsare unde nu-l semeni (glumeț, având la bază un joc de cuvinte), se spune despre cineva care apare acolo unde nu te aștepți.

Seamănă, dar nu răsare (glumeț, având la bază un joc de cuvinte), se spune pentru a respinge afirmația cuiva despre asemănarea dintre două lucruri sau două persoane.

RĂSĂRI²

Unde bați (sau *dai*) *și unde răsare*, se spune când se produc cu totul alte efecte decât cele așteptate.

RĂSĂRIT

A sta cu un picior la răsărit și cu altul la apus (fam.) = a nu avea un domiciliu stabil, a fi nestatornic.

A vorbi una de la răsărit și alta de la apus = a spune lucruri fără legătură.

Cât stau răsăritele de apuse (înv.) = foarte departe.

Cu un ochi la răsărit și cu altul la apus (fam.), se zice despre cei care se uită cruciș.

(De) la răsărit(ul soarelui) și (de) la apus = (din) toată lumea, de pretutindeni.

Răsăritul și Apusul = lumea întreagă.

Una la răsărit și alta la asfințit (reg.), se spune despre lucruri care se află împrăștiate, în dezordine.

RĂSCOL¹

A da peste răscoale (despre lichide) = a ieși afară din vas peste margini.

A întinde (pe cineva) cu răscol = a supune pe cineva la tortură.

A lega pe cineva în răscol = a pune pe cineva în obezi, a imobiliza pe cineva.

A trece (sau *a da*) *peste răscoale* = a merge prea departe, a se întrece cu gluma.

RĂSCOL²

A da oile în răscoală = a scula oile culcate și a le sili să se miște, ca să nu se îmbolnăvească de splină.

A face (pe cineva sau *ceva) răscoale* = a risipi.

RĂSCOLI

A răscoli cerul și pământul = a face tot posibilul (pentru a găsi un lucru pierdut).

RĂSCRĂCĂRA

A se răscrăcăra de ziuă = a se lumina de ziuă, a se crăpa de ziuă.

RĂSFIRA

A-și răsfira năcazul (pe cineva) = a-și vărsa necazul (pe cineva), a-și descărca nervii asupra cuiva.

RĂSFUG

A dat răsfugu-n el (reg.), se spune despre cineva care se agită fără motiv.

RĂSPĂR

A-i merge în răspăr (rar) = a-i merge cuiva rău, a întâmpina greutăți.

A lua (pe cineva sau *ceva) în* (sau *la*) *răspăr* = a) a-și bate joc (de cineva sau ceva), a lua în râs; b) a dojeni aspru, a brusca.

RĂSPÂNDI

A se răspândi ca potârnichile (sau *ca puii de potârniche*) = a fugi speriați în toate direcțiile.

RĂSPÂNTIE

A fi la răspântie = a fi într-un moment hotărâtor în viața unui om, în istoria unui popor etc.

A ședea ca lupul în (sau *la*) *răspântii* = a pândi.

La răspântie = la (într-un) moment crucial, hotărâtor.

RĂSPLATĂ

A-i veni cuiva zi de plată și răsplată = a sosi momentul răfuielilor.

După (sau *pentru) faptă și răsplată* = orice faptă este, după caz, răsplătită sau pedepsită.

RĂSPUNDE

A răspunde de-a bățul = a răspunde răstit.

A răspunde monosilabic (sau *cu monosilabe*) = a) a răspunde cu da și cu nu; b) a nu părea încântat.

RĂSPUNDERE

A avea simț de răspundere (sau *simțul răspunderii*) = a fi conștient de însemnătatea sarcinilor asumate sau primite, a lucra cu râvnă și seriozitate pentru executarea lor.

A (nu) avea, a-i trezi, a-i lipsi simț de răspundere (sau *simțul răspunderii*) = a (nu) avea, a-i trezi, a-i lipsi conștiința importanței saricinilor asumate sau primite, seriozitatea.

A purta răspunderea = a fi responsabil.

A-și lua răspunderea = a garanta pentru ceva.

A trage (sau *a chema pe cineva) la răspundere* = a obliga pe cineva să dea socoteală de faptele sale, a cere cuiva socoteală.

Lipsă de răspundere = atitudine indiferentă față de propriile obligații.

Pe răspunderea cuiva = pe garanția (morală sau materială) a cuiva.

Simț de răspundere (sau *simțul răspunderii*) = faptul de a fi conștient de însemnătatea sarcinilor asumate sau primite, de a lucra cu râvnă și seriozitate pentru executarea lor.

RĂSPUNS

A aduce (sau *a duce, a lua, a trimite) răspuns* = a face să circule o veste, o informație.

A chema la răspuns = a întreba, a chestiona.

Fără de răspuns = care nu poate fi combătut, fără replică, definitiv.

RĂSPUTEA

Cât răspoate (cineva) (pop.) = din toate puterile.

RĂSTEA

A lua (pe cineva) cu răsteaua (reg.) = a certa (pe cineva) cu asprime.

RĂSTURNA

A i se răsturna (cuiva) cloşca = a înnebuni, a se sminti.

A i se răsturna (cuiva) ochii peste cap = a-şi da ochii peste cap, a fi pe moarte.

A i se răsturna (cuiva) rânza (reg.) = a i se face greaţă.

A răsturna brazda (sau *pământul*) = a tăia brazda cu plugul; (p. ext.) a ara.

A răsturna casa (cu susu-n jos) = a produce dezordine mare.

A răsturna munţi = a face lucruri mari, importante.

A răsturna o băutură (pe gât) = a bea repede, pe nerăsuflate.

RĂSUCEA

A lua (pe cineva) în răsucea (sau *cu răsuceaua*) = a lua la zor, a repezi (pe cineva).

RĂSUCI

A i se răsuci (cuiva) în capul pieptului = a i se face greaţă (din cauza mâncării).

A i se răsuci (cuiva) rău = a i se face greaţă din cauza mâncării.

A o răsuci (rar) = a-şi schimba atitudinea spre a ieşi dintr-o încurcătură.

A răsuci (cuiva) capul (sau *mintea, minţile*) = a scoate din minţi, a zăpăci (pe cineva).

A răsuci (cuiva) cuţitul în rană = a spori supărarea (cuiva).

A răsuci (cuiva) gâtul = a omorî, a ucide (pe cineva).

A suci şi a răsuci (pe cineva) = a hărţui (pe cineva) cu întrebări pentru a obţine anumite răspunsuri, mărturisiri etc.

RĂSUFLA

A nu răsufla de nicăieri = a nu apărea de nicăieri.

A răsufla în fundul sticlei (sau *cofei* etc.) *(de vin)* = a bea pe nerăsuflate, a da (de) duşcă.

A-şi răsufla veninul asupra cuiva = a-şi manifesta mânia, furia asupra cuiva.

RĂSUFLARE

A i se curma (sau *a i se opri, a i se tăia, a-i pieri*) *(cuiva) răsuflarea* [sau *(a fi) cu răsuflarea oprită, tăiată* etc.] = a fi copleşit de o senzaţie sau de o emoţie puternică.

A lua (sau *a apuca*) *răsuflarea* (înv.) = a-şi trage răsufletul.

A-şi da răsuflarea de pe urmă = a muri.

A-şi ţine (sau *a-şi opri, a-şi stăpâni*) *răsuflarea* = a se sili să nu respire sau a respira uşor, fără zgomot.

Dintr-o (singură) răsuflare = dintr-odară, repede, pe nerăsuflate.

Fără răsuflare = mort.

RĂSUFLET

A-şi lua (sau *a-şi trage*) *răsufletul* (reg.) = a-şi regăsi respiraţia după un efort fizic, o emoţie puternică etc.

A-şi ţine răsufletul (reg.) = a-şi ţine răsuflarea.

Într-un răsuflet = foarte repede.

RĂSUFLU

A-şi ţine răsuflul = a-şi ţine răsuflarea.

RĂSUNET

A avea (sau *a găsi*) *răsunet* = a) a trezi interes; b) a face impresie.

RĂSURĂ

A-şi lua răsura (reg.) = a-şi lua gândul, a renunţa.

RĂŞTINELE

A arunca cu răştinelele cele mari (sau *cele mici*) (reg.; în jocurile de copii) = a arunca cu putere (mai mare sau mai mică).

RĂTĂCĂI

A băga (pe cineva) în rătăcăi (reg.) = a zăpăci (pe cineva); a lua la rost, a mustra.

RĂTĂCI

A i se rătăci (sau *a-i rătăci*) *cuiva mintea* (ori *minţile*) = a-şi pierde sau a face pe cineva să-şi piardă raţiunea.

RĂŢOAICĂ

S-a hotărât cu răţoaica (reg.) = s-a terminat, s-a isprăvit.

RĂŢOI

Coada răţoiului (sau *coadă de răţoi*) (despre şuviţe de păr, mustăţi) = cu capetele răsucite în spirală.

RĂU, REA

A ajunge rău = a fi sărac, vicios, fără locuinţă etc.

A arăta rău = a avea o figură obosită sau a se vedea că este bolnav.

A avea rău (pe cineva) = a duşmăni, a urî.

A băga (pe cineva) la rău = a provoca cuiva necazuri.

A călca (sau *a umbla*) *rău* = a) a nu avea niciun rezultat, a nu-i merge bine; b) a face o afacere proastă, a ieşi în dezavantaj.

A da tuturor răilor (pe cineva) = a) a blestema pe cineva; b) a abandona, a părăsi.

A duce (sau *a face*) *casă rea (cu cineva)* = a nu se înţelege, a trăi prost (cu cineva).

A fi în toane rele = a fi prost dispus.

A fi învechit în rele = a avea antecedente rele.

A fi de rău augur = a prevesti un necaz.

A fi rău de carne = a se vindeca greu de o rană.

A fi rău (despre un bolnav) = a fi în stare gravă.

(A fi) rău de ... = (a fi) neprielnic, nefast.

A fi rău de gură (sau *gură rea*) = a) a spune multe răutăţi, injurii, necuviinţe; b) a prevesti lucruri rele care se îndeplinesc.

A fi rău de moarte (sau *de boală*) = a aduce moarte (sau boală), a fi pericol, primejdie de moarte (sau de boală).

A fi rău de (sau *la*) *ochi* (sau *a avea ochi răi*) = a deochea.

A fi rău de plată = a nu-şi onora la timp datoriile, a nu fi bun platnic.
A fi rău la mațe = a) a fi rău la suflet; b) a fi zgârcit; c) a fi arțăgos.
A fi (sau *a părea*) *rău dispus* = a fi fără chef sau irascibil.
A-i cădea (sau *a-i pica*) *(cuiva) rău* = a) a nu-i prii mâncarea; b) a nu-i conveni.
A-i face (cuiva) rău = a-i cauza (cuiva) neplăceri.
A-i fi (sau *a-i merge*) *cuiva rău* = a) a avea o viață grea, a trece prin momente grele; b) a nu-i prii.
A-i fi (cuiva) rău (sau *a se simți rău*) = a fi sau a se simți bolnav, a-l durea ceva.
A-i mirosi (cuiva) rău = a bănui că ceva nu e în regulă.
A-i părea (cuiva) rău (de sau *după ceva* ori *după cineva)* = a regreta ceva sau pe cineva.
A-i părea rău pe cineva = a avea necaz , a-i avea pică pe cineva.
A i se face (sau *a-i veni cuiva*) *rău* = a) a simți deodată ameteală, dureri, senzație de greață etc.; b) a leşina.
A-i şedea (sau *a-i veni, a-i sta*) *rău* (ceva) = a) a nu i se potrivi o haină, o atitudine etc.; b) a fi caraghios, ridicol.
A lăsa pe cineva răului = a părăsi pe cineva aflat într-o situație dificilă.
A lua (cuiva ceva) în nume de rău = a) a atribui cuiva o intenție răuvoitoare; b) a interpreta eronat o observație, un sfat.
A lua (pe cineva) cu răul = a fi prea sever cu cineva.
A meni a rău (sau *a rele*) = a) a prevesti răul; b) a dori cuiva răul.
A muri de inimă rea = a muri copleşit de durere, de supărare.
A nu fi rău (fam.) = a avea o înfățişare plăcută.
A pune gând rău cuiva = a) a complota împotriva cuiva; b) (glumeț) a încerca să seducă pe cineva.
A rău = a nenorocire, a nefericire.
A se avea rău cu cineva = a nu se înțelege, a se dușmăni.
A se pune rău (cu cineva) = a ajunge în relații tensionate cu cineva; a se învrăjbi.
A se simți rău = a) a încerca un sentiment neplăcut, de apăsare, de stinghereală; b) a fi bolnav.
A se uita rău la cineva = a privi pe cineva cu dușmănie.
A sta rău (sau *prost*) *cu țara* = a nu avea bani.
A sta (sau *a se găsi*) *rău* = a nu avea cele necesare traiului; a fi lipsit de confort.
A sta (sau *a se găsi*) *rău de ...* (sau *cu ...*) = a fi în criză de ceva.
A(-şi) face (sau *a-i face* cuiva) *sânge rău* (sau *inimă, voie rea*) = a (se) necăji, a (se) mâhni.
A ține (de) rău pe cineva = a) a face pe cineva răspunzător; b) a fi supărat pe cineva.
A ține (pe cineva sau *ceva) de rău* (înv. şi reg.) = a reține de la ceva.
A umbla rău (Munt.) = a nu avea o purtare morală, a-şi face de cap.
A umbla rău (Trans.) = a face o afacere proastă, ieşind în dezavantaj.
A vedea pe cineva cu ochi răi = a nu simpatiza pe cineva.
A vorbi (sau, rar, *a grăi, a povesti*) *(pe cineva) de rău* = a) a bârfi (pe cineva); b) a calomnia.
A vrea (sau *a voi, a dori*, înv., *a cugeta, a cere*) *(cuiva) răul* (înv. şi pop.) = a dori să i se întâmple cuiva lucruri neplăcute.
Atâta rău, exclamație care arată nepăsarea cuiva față de o situație neplăcută.
Ceasul rău, pisica neagră = ghinion.
Cum e mai rău = este situația cea mai dificilă, e cum nu se poate mai rea.
De bine, de rău = după posibilități; mai mult sau mai puțin; cumva.
De (sau, rar, *pentru*) *răul cuiva* = din cauza răutății cuiva.
Din rău în mai rău = dintr-o situație grea în una şi mai grea, dintr-o nenorocire în alta.
E de rău, se spune pentru a preveni pe cineva de urmările neplăcute ale unei acțiuni.
E rău de moarte (sau *de boală*) = constituie pericol de moarte (sau de boală).
Într-un ceas rău = într-un moment nefast.
Poamă rea (sau *soi rău*) = persoană cu deprinderi urâte, rele.
Rău de (sau *la*) *auz* (*văz* etc.) (despre ființe) = care nu aude (vede etc.) bine.
Rău de carne = care se vindecă greu la o rană.
Rău de frig (sau *de căldură, de foame, de sete*) (despre ființe) = care suportă greu frigul (sau căldura, foamea, setea).
Rău de gură (sau *gură rea*) = a) bârfitor, intrigant; b) care prevestește (cuiva) ceva rău, defavorabil.
Rău de lucru (sau *de mână*) = căruia nu-i place să muncească, leneş.
Rău de mama focului = plin de răutate, foarte înrăit.
Rău de pagubă, se spune despre o persoană care se necăjește foarte mult când suferă o pagubă.
Rău de plată = care nu-şi plătește (la timp) datoriile, rău platnic.
Rău de scârbă = care se îngrețoşează uşor.
Rău la auz (*văz* etc.) (despre ființe) = care nu aude (nu vede etc.) bine.
Rău la inimă = câinos, răutăcios, înrăit, lipsit de omenie, hain.
Rău la mânie = care se înfurie repede.
Rău la (sau *de*) *suflet* (sau, reg., *la credință*) = a) fără milă, răutăcios, înrăit; b) lipsit de omenie.

Rea (sau, rar, *rău*) *de muscă* = **a)** (despre vite, cai) care suferă din cauza muștelor; **b)** (despre persoane) care nu-și poate înfrâna instinctele sexuale.

Soi rău = persoană cu deprinderi urâte.

Uita-te-ar relele! formulă glumeață prin care se urează cuiva noroc și fericire.

RĂUTATE

Cu răutate = (în mod) răutăcios.

RĂVAȘ

A-i da cuiva răvaș de drum (sau *a-i face cuiva răvașul*) (înv.) = a îndepărta, a izgoni (pe cineva).

RĂVĂRI

A răvări pe cineva (înv.; reg.) = a lua pe cineva la rost.

RĂZBATE

A răzbate cu urechea = a-și încorda auzul, ascultând cu atenție.

RĂZBI

A o răzbi în ... = a trece la...; a se apuca de...

A răzbi (cuiva) ochii cu ceva (înv.) = a face pe cineva să se minuneze, să admire.

A răzbi în viață = a reuși să ajungă într-o situație materială sau socială bună.

A răzbi (pe cineva) cu bătaia (sau *în bătaie, în bătăi*) = a bate (pe cineva) foarte tare, a-l bate măr.

A răzbi (pe cineva) în palme = a lua pe cineva la palme, a pălmui.

RĂZBOI

A declara război = a începe ostilitățile.

A face (sau *a sta cu*) *război asupra cuiva* (înv.) = **a)** a se lua la luptă; **b)** a ataca pe cineva.

A fi (sau *a se pune*) *pe picior de război* = a fi într-o continuă luptă, stare de ostilitate cu cineva sau ceva.

RĂZBOLIT, -Ă

A se face războlit (reg.) = a se îmbolnăvi.

RĂZBUNA

A răzbuna (pe cineva) la inimă [sau, refl., *a i se răzbuna (cuiva) inima*] = a (se) înveseli, a (se) liniști; a-i prii (cuiva), a-i face bine.

A se răzbuna vremea = **a)** a se îmbunătăți; **b)** a se lumina, a se însenina.

RĂZGÂNDI

A se gândi și răzgândi = a tot chibzui.

RĂZGHIOS, -OASĂ

A lua (pe cineva) în răzghios (reg.) = a lua (pe cineva) repede și pe neașteptate.

RĂZMOI

A băga rufele în răzmoi (reg.) = a pune rufele la înmuiat.

RĂZNI

A o răzni la fugă (înv. și reg.) = a o lua la fugă.

A o răzni spre cineva (sau *ceva*) (înv. și reg.) = a se năpusti asupra cuiva sau a ceva.

A răzni vorba (Olt.; Munt.) = **a)** a pierde firul ideilor; **b)** a face digresiuni în vorbire.

RĂZUI

A-l răzui la ficați = a se căi, a regreta.

A-l răzui (pe cineva) la inimă = a umple de neliniște, de supărare, a chinui.

A răzui cuiva pragul = a vizita pe cineva prea des, prea stăruitor.

A te răzui cu cineva în gură = a te ciorovăi cu cineva.

RÂCĂ[1]

A băga râcă (fam.) = a întărâta, a învrăjbi.

A căuta (cuiva) râcă (fam.) = a căuta (cuiva) prilej de ceartă cu orice preț.

A purta (cuiva) râcă = a dușmăni pe cineva.

A se pune (în) râcă (cu cineva) (fam.) = a se împotrivi (cuiva), luându-se la ceartă.

RÂCĂ[2]

Râcă-râcă, râre-râre (reg.) = iute-iute, gata-gata.

RÂCÂI

A-i râcâi (cuiva) inima sau *a(-l) râcâi (pe cineva) la inimă* = a-l chinui, a-l neliniști (pe cineva) un gând, un sentiment, o părere de rău, o remușcare.

RÂDE

A(-i) râde (cuiva) inima (sau *ochii, fața*) = a se bucura, a se simți foarte bine.

A-i râde cuiva în obraz (sau *în față, în nas*) = **a)** a-și bate joc (în mod fățiș) de cineva; **b)** a sfida pe cineva.

A-i râde (cuiva) mustața = a se bucura.

A-i râde (cuiva) norocul (sau *soarta*) = a i se deschie o perspectivă promițătoare.

A-i râde (cuiva) ochii = a fi bucuros.

A-i râde (sau *a-i zâmbi*) *cuiva mustața* = a se bucura.

A râde cu gura până la urechi = a râde foarte tare, cu mare poftă.

A râde cu lacrimi = a râde cu poftă.

A râde cu lipici (înv. și pop.) = a avea un zâmbet care cucerește.

A râde cu șalâc (Ban.) = a râde cu poftă.

A râde cu toți dinții (pop.) = a râde astfel încât să i se vadă toți dinții; a râde foarte tare.

A râde (cuiva) în nas (sau *în față, în obraz*) = a sfida fățiș pe cineva; a-și bate joc de cineva, care este de față.

A râde de cineva (sau *de ceva*) = a lua în râs pe cineva (sau ceva).

A râde din baierile inimii (reg.) = a râde foarte tare.

A râde din gușă = a râde afectat, forțat.

A râde galben (sau *cu jumătate de gură, mânzește, strâmb*) = a râde fals, silit (prefăcându-se că se bucură).

A râde inima în cineva (sau *a-i râde cuiva inima*) (pop.; fig.) = a fi bucuros, satisfăcut, mulțumit.

A râde în pumni (sau *înghesuit*) (pop. și fam.) = a râde pe ascuns.

A râde mare (reg.) = a râde cu hohote.

A râde măzărat = **a)** a rânji; **b)** a râde fals.

A râde mânzește = a râde nenatural, a râde galben.

A râde nechezat (rar; ir.; depr.) = a râde într-un mod caracteristic, asemănător cu felul în care nechează calul.

A râde pe sub nas = a râde pe ascuns, discret.

A râde râsul olarului = a râde silit.

A râde (sau *a surâde, a zâmbi*) *strâmb* = a râde (sau a surâde, a zâmbi) forțat, silit.

A râde (sau *a zâmbi, a rânji*) *pe sub mustață* = a râde pe ascuns.

A râde (sau *a zâmbi*) *într-un dinte* = a râde (sau a zâmbi) silit.

A râde (sau *a zâmbi*) *prostește* (pop. și fam.) = a râde sau a zâmbi fără niciun motiv și atunci când nu trebuie.

A râde (sau, rar, *a-și râde*) *în barbă* (sau *pe sub mustață*) = a râde reținut, pe ascuns.

A (se) zâmbi (sau, înv. *zâmbire*) *a râde* (pop.) = a surâde.

A-și râde în pumni = a manifesta o deosebită satisfacție pentru necazurile cuiva.

Piper între voi, să râdem și noi! (pop.), se spune pentru a provoca sau a face să crească cearta între două persoane și a face apoi haz pe socoteala lor.

Râd (sau *ar râde*) *și câinii* (sau *și curcile, ciorile*) *de cineva*, se zice despre cineva care s-a făcut de rușine, s-a compromis, a ajuns de râsul tuturor.

Râde hârb de oală spartă (sau *ruptul de cârpit*), se spune despre cineva care îl critică pe altul pentru un defect, pe care îl are el însuși.

Râdem și purceaua-i moartă-n coteț = **a)** facem haz de necaz; **b)** ignorăm o mare pacoste.

Umizești (sau *omizești* ori *umezează* sau *o umezat*) *a râde* = a schița un zâmbet, a zâmbi, a surâde.

RÂIE

A(-i) face (cuiva) râie pe inimă (reg.) = **a)** a fi invidios pentru ceva; **b)** (reg.) a necăji.

Se ține ca râia (de om), se zice despre cineva de care nu mai poți să scapi; se ține ca scaiul de oaie.

RÂIOS, -OASĂ

A face pe râiosul (fam.) = **a)** a fi mândru sau înfumurat fără motiv; **b)** a-și da aere, a fi arogant.

(A fi) broască râioasă = (a fi) orgolios fără temei, care nu-și vede propriile defecte.

Capră râioasă = om înfumurat.

RÂMA

A râma (un gând pe cineva) la (sau *în, prin*) *inimă* = a chinui un gând pe cineva.

RÂMĂT

A avea un râmăt de copii (reg.) = a avea copii mulți.

RÂMBOCI

A i se râmboci (reg.) = a avea chef de ceva; a i se năzări.

RÂMBUȘA

A i se râmbușa (reg.) = a-i veni chef de ceva.

RÂND

A avea rând (reg.) = a avea timp.

A căuta de rând cu cineva = a se interesa de cineva.

A citi printre rânduri = a pricepe (sau a se strădui să priceapă) și ceea ce nu se spune explicit (direct) într-un text scris.

A da rând la ... (pop.) = a ține seama de...

A fi de rând = a fi de serviciu, conform ordinii stabilite.

(A fi) în rând cu cineva (sau *în rândul cuiva*) = (a fi) în categoria cuiva, alături de cineva; (a fi) pe aceeași treaptă, la același nivel.

A fi (sau *a se afla, a lupta etc.*) *în primele rânduri* = **a)** a ocupa un loc de frunte într-un șir; **b)** a fi în fruntea unei activități.

A fi (sau *a veni*) *rândul cuiva* [sau *a veni rândul (pentru ceva)*]= a sosi momentul potrivit pentru a se face un lucru.

A-i face (cuiva) rând de ceva (reg.) = a-i face (*cuiva*) rost de ceva.

A-i umbla de rând (reg.) = a-i merge cuiva bine (sau rău).

A intra la rând = a începe să acționeze la momentul potrivit, după ordinea stabilită, în urma altora.

A lăsa (sau *a ceda*) *cuiva rândul* = a se retrage dintr-un loc sau dintr-o activitate, pentru a permite altuia să ocupe locul sau să acționeze.

A lua pe cineva la (sau *după*) *rând* = a se ocupa de cineva conform ordinii stabilite sau cuvenite.

A nu avea (sau *a nu fi*) *rând de ...* (reg.) = a nu avea posibilitatea să...

A nu da (cuiva) rând = **a)** a nu da cuiva răgaz; **b)** a nu permite.

A nu-și da rând = **a)** a lucra de zor, a fi neobosit; **b)** a se îmbulzi la treabă sau la vorbă.

A nu-și putea da rând cu cineva (pop.) = a nu o putea scoate la capăt cu cineva.

A nu-și (putea) da rând cu (sau *la*) *ceva* (înv. și reg.) = **a)** a nu prididi; **b)** a se grăbi; a se îmbulzi.

A plânge cu zece rânduri de lacrimi = a plânge foarte tare (de obicei pentru un lucru lipsit de importanță).

A pune la (sau *în*) *rând* (reg.) = a prevedea cu cele necesare, a aranja.

A strânge rândurile = a se uni mai strâns, a se consolida.

A-și afla de rând = a-și afla timp.

A-și face rând (reg.) = a-și face timp.

A-și face rândul (reg.) = a-și face datoria potrivit ordinii stabilite.

A ști rândul = a ști rânduiala, a cunoaște rostul, mersul treburilor.

A trage rândul pe cineva (înv.) = a fi cazul, a fi locul, a fi nimerit.

A ține cuiva rândul = a păstra un loc pentru cineva lângă sine, într-un șir.

A ține (sau *a păstra*) *rândul* = a respecta locul stabilit sau ordinea stabilită.

A umbla (sau *a căuta, a vedea*) *de ...* (sau *în*) *rândul cuiva* (înv. și reg.) = a avea grijă de cineva, a purta de grijă cuiva.

A veni la rând = a sosi momentul pentru a face un lucru.

A veni (sau *a fi*) *rândul* (*cuiva* sau *pentru ceva*) = a sosi momentul pentru a face ceva.

Cum e rândul? (reg.) = a) cum stau lucrurile?; b) cum se face că...

De rând = de serviciu.

De rândul gurii (sau *al mâncării*) = pentru mâncare, pentru a-și potoli foamea.

Fără (de) rând (pop.) = fără chibzuință, fără seamă.

Haină (încheiată) la două rânduri = haină bărbătească cu două șiruri de nasturi, unul pentru a o încheia și unul ca garnitură.

În mai multe rânduri = de mai multe ori.

În rând cu cineva (sau *cu ceva*) [sau *de* (ori *în*) *rândul cuiva*] = în categoria cuiva, alături de cineva; la același nivel.

În rând cu lumea = așezat, cu rost, la fel cu ceilalți oameni.

În (sau *de*) *rândul cuiva* = la același nivel.

La (sau, înv., *pre*) *rândul meu* (*tău* etc.) = a) atunci când este potrivit pentru mine (tine etc.); b) în urma altora într-un șir; c) din partea mea (a ta etc.).

Pe rând (sau *rând pe rând, rânduri-rânduri*) = treptat-treptat, unul după altul.

RÂNDUIALĂ

A face rânduială = a face ordine.

A-i purta (cuiva) rânduiala (sau *rânduielile*) (ori *a purta rânduielile înmormântării*) = a-i face cuiva înmormântarea și slujbele religioase de pomenire conform tradiției.

A pune în (bună) rânduială [sau *a pune cu* (înv. și pop. *la*) *rânduială*] = a rândui, a aranja, a ordona.

RÂNJI

A-i rânji cuiva în (sau *sub*) *nas* = a-și bate joc de cineva care e prezent.

A rânji în sine = a-și bate joc în sinea sa.

A rânji la stele = a nu avea ce mânca, a răbda de foame.

A-și rânji dinții = a-și arăta dinții printr-o grimasă.

RÂNTAȘ

Cui nu-i place facă-și cu rântaș, se zice cuiva care e nemulțumit cu ceea ce i s-a făcut sau i s-a dat.

RÂNZĂ

A avea rânză domnească = a fi bolnav de stomac.

A avea rânză fierbinte = a se înfuria ușor, a fi iute.

A avea (sau *a face*) *rânză* = a se îmbogăți.

A fi cu rânza mare (sau *a avea rânza mare*) = a) a fi necăjit; b) a fi mânios.

A fi în rânza părinților = a) a trăi pe seama părinților; b) a moșteni avere de la părinți.

A-i crăpa (cuiva) rânza (sau *a plesni în cineva rânza*) *(de ciudă, de necaz* etc.) = a) a fi foarte necăjit; b) a fi furios.

A i se întoarce (cuiva) rânza pe dos = a) a i se face greață; b) a se enerva.

A-i slăbi (cuiva) rânza = a sărăci.

A-l mânca (pe cineva) rânza (sau *o rânză*) = a fi furios.

A nu mai încăpea rânza în cineva = a fi nervos, iritabil.

A se împăca cu rânza = a mânca (pe săturate).

RÂPĂ

A da cu nasul de râpă (rar) = a fi silit să se oprească.

A da de râpă (ceva) = a distruge, a nimici, a prăpădi.

A merge de râpă = a se rostogoli pe un povârniș, a se prăvăli.

A (se) da de (sau, rar, *pe, la*) *râpă* = a) a (se) omorî; b) (rar) a (se) înșela.

A (se) da (sau *a merge, a se duce*) *de râpă* = a) a (se) distruge, a (se) nimici; b) a eșua.

Bun de dat la râpă = a) bun de aruncat; b) nemernic.

RÂS

A buși râsul pe cineva = a izbucni în râs.

A face (pe cineva) de râs (și de ocară) [sau *a face (pe cineva) de râsul satului*] = a face (pe cineva) de batjocură, de ocară; a batjocori, a compromite.

A fi (sau *a se face, a ajunge, a rămâne* etc.) *de râs (și de ocară)* sau *a fi* (sau *a se face, a ajunge* etc.) *(de) râsul lumii* (*satului, curcilor, câinilor* etc.) = a fi (sau a se face, a ajunge etc.) de batjocură, de ocară, a se compromite.

A-i da (cuiva) râsul prin piele (Munt.) = a) a mânca bătaie; b) a da de necaz, a o păți.

A-l apuca (pe cineva) râsul = a începe să râdă.

A-l înfunda râsul (pe cineva) (pop. și fam.) = a izbucni în râs.

A-l umfla pe cineva râsul (sau *a se umfla de râs*) = a nu-și putea stăpâni râsul, a izbucni în râs.

A leșina de râs = a râde foarte tare, a se prăpădi de râs, a se strica de râs.

A lua (pe cineva) în râs = a-și bate joc (de cineva).

A mijî a râs (sau *a râde*) = a surâde.

A pufni în (sau *de*) *râs* = a izbucni într-un râs brusc, spontan.

A rămâne de râsul vileagului (Trans.) = a se face de râs.

A râde râsul olarului = a râde silit.

A se dihăni de râs = a râde foarte tare.

A se omorî de râs (pop. și fam.) = a râde foarte tare, a se prăpădi de râs.

A se porni pe râs [sau *a pufni* (sau *a bufni*) *de* (sau *în*) *râs* ori *a-l pufni* (sau *a-l bufni, a-l umfla* etc.) *râsul (pe cineva)*] = a nu-și putea stăpâni râsul, a izbucni în râs.

A se prăpădi (sau *a muri, a se strica, a leșina, a plesni, a se tăvăli*) *de râs* = a râde foarte tare.

A se strica de râs = a râde foarte tare, cu hohote, a nu mai putea de râs.

A se tăvăli de râs (pop. şi fam.) = a râde cu mare poftă.
A se ţine cu mâinile de burtă (sau *de pântece, de inimă*) *de(-atâta) râs* = a râde cu mare poftă, în gura mare.
A-şi face râs de cineva (sau *de ceva*) = a-şi bate joc de cineva sau de ceva.
A-şi face (sau *a-şi bate*) *râs de* (sau, înv., *după*) *cineva* (sau *ceva*) (sau, înv., *a-şi face râs*) = **a)** a-şi bate joc (de cineva sau ceva), a batjocori; **b)** (înv. şi reg.) a viola o femeie.
De râs (sau *de râsul lumii, curcilor, găinilor*) = de ocară, de batjocură; ridicol, penibil.
După râs vine plâns, se spune cuiva extrem de vesel pentru a-l tempera.
Plânge râsul de astă-vară (pop.), se spune despre cineva care regretă prea târziu.
Râde râsul, se spune despre un om de nimic, care îndrăzneşte să-şi mai bată joc de alţii.
Râs homeric (livr.) = râs foarte puternic şi de nepotolit.
Râsul pământului (Munt.) = om de nimic, netrebnic.
Vai de moarte fără râs şi de nuntă fără plâns = binele şi răul sunt întotdeauna împreună.

RÂŞNIŢĂ

A ajunge (sau *a se duce, a merge*) *de la moară la râşniţă* = a ajunge dintr-o situaţie bună într-una rea; a decădea, a scăpăta.
A-i umbla (sau *a-i merge, a-i toca* etc.) *cuiva gura ca o râşniţă* = a vorbi foarte mult; a vorbi întruna; a nu mai tăcea din gură.
A trimite (pe cineva) de la moară la râşniţă = a face să sărăcească.
A umbla cu râşniţa = a denunţa.

RÂT

A avea (sau *a fi cu*) *rât* = a fi obraznic.
A da (cuiva) peste rât = a dojeni aspru, a pune la respect.
A face rât = **a)** a se obrăznici; **b)** a face nazuri.

RÂTAŞ

A face râtaş (reg.) = a deşteleni.

RÂŢĂ

Nicio râţă (reg.) = nimeni.

RÂVNĂ

A face râmne (reg.) = a pofti, a jindui.

REALITATE

A aduce (sau *a chema, a readuce*) *(pe cineva) la realitate* = a-l face (pe cineva) să vadă un lucru sub aspectul lui real, să înţeleagă o anumită situaţie.
A reveni la realitate = a fi conştient, a înţelege cele ce se petrec în jur.

REALIZA

A-şi realiza viaţa (rar) = a reuşi în viaţă.

REALŢA

A realţa capul = a-şi reveni dintr-o situaţie proastă.

REAŞEZA

A se reaşeza la lucru = a se apuca din nou de treabă.

REBUT

A da (sau *a cădea* etc.) *la rebut* = a declara (sau a fi declarat) rebut.

RECĂDEA

A recădea pe gânduri = a redeveni îngândurat, a cădea din nou pe gânduri.

RECE

A-i fi (cuiva) inima (tot) rece = a-i fi (mereu) teamă, a fi (mereu) înspăimântat.
A-i trece (cuiva) rece prin inimă (sau *prin spate*) = a se înfiora, a se înspăimânta.
A-i trece (cuiva) un şarpe rece prin sân (sau *prin inimă*) = a se îngrozi, a se înspăimânta.
A îmbăta (pe cineva) cu apă rece = a face pe cineva să aibă iluzii nefundamentate.
(A judeca) la rece = (a judeca) fără patimă, fără prejudecăţi; a chibzui.
A-l pupa mă-sa rece (arg.; vulg.) = a muri; a fi omorât.
A lăsa (pe cineva) rece = a nu impresiona, a face să rămână indiferent.
A muri de glonţul rece = **a)** (glumeţ) a muri împuşcat; **b)** a muri în împrejurări dubioase.
A nu-i fi (cuiva) nici cald, nici rece [sau *a nu-i face (cuiva) nici cald, nici rece* ori *a nu-i ţine (cuiva) nici de cald, nici de rece*] = a-i fi cuiva indiferent, a nu-l impresiona.
A scoate (sau *a sufla, a-i ieşi*) *din gură când cald, (şi) când rece* = **a)** a susţine când una, când alta; **b)** a o întoarce în toate felurile, a o scălda.
A se întrece în apă rece = a se obrăznici.
A sta cu picioarele în apă rece (fam.) = a se gândi profund şi îndelung, a cugeta intens.
(Cu) sânge rece = (cu) calm, (cu) prezenţă de spirit.
Rece ca de gheaţă = foarte rece.

RECLAMĂ

A face reclamă (cuiva sau *la ceva)* = a lăuda mult, exagerat.

RECORD

A bate recordul (în ceva) = a atinge treapta cea mai înaltă (în ceva).
A ţine (sau *a deţine*) *un record* = **a)** a păstra un record obţinut; **b)** a fi neîntrecut în...

RECURS

A avea recurs (înv.) = a avea dreptul de a cere instanţei superioare anularea unei hotărâri judecătoreşti anterioare.
A avea recurs la ... = a avea acces la..., a recurge la...

REDUCE

A reduce la un singur (sau *la acelaşi numitor*) = a aduce la acelaşi numitor.
A reduce o fracţie (Mat.) = a suprima factorii comuni de la numitorul şi de la numărătorul unei fracţii.
A reduce pe cineva la tăcere = a face pe cineva să nu mai spună nimic.

REFEC

A lua (pe cineva) la refec [sau, rar, *a trage (cuiva) un refec*] (pop.) = **a)** a mustra pe cineva cu asprime, a-i cere socoteală, a-l lua din scurt; **b)** a critica aspru pe cineva.

REFENEA

A lua (pe cineva) la refenea (reg.) = a cere (cuiva) socoteală despre ceva, a lua (pe cineva) la rost.

A trage (cuiva) o refenea (reg.) = a lua în râs.

REFUZ

A trata (pe cineva) cu refuz (fam.) = a refuza.

REGIE

În regie proprie (despre construcții, reparații etc.) = cu propria finanțare.

RELAȚIE

În relații de bună ziua (despre oameni), care se cunosc doar cât să se salute; care nu sunt în relații apropiate.

Relații de mâna stângă (sau *dreaptă*) = legături nepermise, puțin onorabile.

RELIEF

A ieși (sau *a scoate, a pune*) *în relief* = a (se) evidenția, a (se) remarca, a (se) releva.

RELUARE

Reluare în primire = primire din nou a unui obiect, cu asumarea răspunderii pentru buna păstrare.

REMORCĂ

A fi (sau *a sta, a porni*) *la remorca cuiva* (sau *a ceva*) = a fi dependent de cineva (sau ceva), a fi condus, dominat de...

RENGHI

A juca (cuiva) renghiul (sau *un renghi*) [ori, rar, *a-i trage (cuiva) renghiul*] = a păcăli (pe cineva), a face (cuiva) o farsă, a-i juca (cuiva) o festă.

REPEDE

A lua (pe cineva) repede (sau *cu repedea*) = a lua (pe cineva) prin surprindere, pe nepregătite.

A o lua repede = a se grăbi într-o acțiune fără a judeca rezultatele; a se pripi.

Repede-repejor = îndată, fără întârziere.

REPEZ

A da repez (reg.) = a face să se repeadă, să o ia la goană, să fugă.

A-și da repez (reg.) = a-și lua avânt.

REPEZEA

A lua la repezea (sau *cu repezeaua*) *(pe cineva)* = **a)** a lua la rost, a repezi (pe cineva); **b)** a zori (pe cineva).

REPEZI

A repezi veste (înv.) = a aduce la cunoștință (în cel mai scurt timp), a da de veste, a vesti.

REPLICĂ

A avea replică = a răspunde prompt și răspicat.

A da (sau *a vorbi în*) *replică* = a răspunde, în cursul unei dezbateri, combătând afirmațiile și atacurile părții adverse.

A fi tare în replici = a găsi prompt răspunsul într-o discuție.

Fără replică = la care nu se poate obiecta nimic.

REPUBLICĂ

Republica literaturii (rar; calc după fr. *la république des lettres*) = totalitatea scriitorilor.

REPUNE

A repune pe cineva (sau *ceva*) *în drepturi* (sau, rar, *în drept*) = a-i reda cuiva drepturile.

A repune piciorul (undeva) = **a)** a sosi din nou (undeva); **b)** a pătrunde din nou.

RESORT

A fi de resortul cuiva = **a)** a fi, a ține de competența, de specialitatea cuiva; **b)** a intra în atribuțiile cuiva.

RESPECT

A pune (pe cineva) la respect = **a)** a impune cuiva o atitudine respectuoasă, a-l ține la distanță; **b)** a pune pe cineva la punct.

A ține (pe cineva) la (sau *în*) *respect* = a ține pe cineva la distanță, a nu-i permite să devină prea familiar.

Cu tot respectul, formulă de salut exprimând o deosebită considerație.

Respectele mele, formulă respectuoasă de salut.

RESPIRA

A-și respira sufletul (reg.) = a înceta de-a mai trăi, a muri.

RESTEU

A ajunge la resteul de alun = a sărăci de tot.

A fi cu resteul la brâu (sau *a umbla cu resteul*) = **a)** a fi cicălitor, sâcâitor; **b)** a fi arțăgos.

A lua (pe cineva) cu resteul = a se purta aspru (cu cineva), a-l amenința.

RETEVEI

A lua (pe cineva) cu reteveiul = **a)** a bate; **b)** a trata cu asprime.

RETEZ

La retezul părului (pop.) = în locul unde se taie, se retează părul, la ceafă.

RETEZA

A-i reteza (cuiva) firul vieții = a ucide pe cineva.

A-i reteza (cuiva) unghiile = a face pe cineva inofensiv; a pune (pe cineva) la punct.

A-l reteza (pe cineva) scurt [sau *a i-o reteza (cuiva)*] = **a)** a-i limita cuiva pretențiile; **b)** a pune brusc capăt discuției.

A o reteza = a o lua de-a dreptul pentru a scurta drumul.

A o reteza cu cineva (sau *cu ceva*) = **a)** a întrerupe brusc relațiile cu cineva; **b)** a se lăsa subit de lucru.

A o reteza de (sau *la*) *fugă* = a începe să alerge, a o lua la fugă.

RETEZAT, -Ă

Cuvânt retezat = fără multă vorbă, fără a admite replică, scurt.

RETRAGERE

A bate în retragere = a deveni mai rezervat, a se potoli, a renunța la ofensivă.

RETRO

A face un retro (la biliard) = a executa o lovitură care să imprime bilei o mișcare înapoi.

REUȘIT, -Ă

A fi reușit = se spune despre cineva care face o afirmație interesantă, originală, neașteptată.

REVĂRSA

A se revărsa zorile (sau *zori de ziuă*) [ori *a se revărsa de ziuă* (sau *de zori*)]= a se lumina de ziuă, a se ivi zorile.

REVĂRSAT[1]

Revărsatul zorilor (sau *zilei*, rar, *dimineții*) (sau *de zori* ori *de zi*, rar, *de ziuă*) = momentul când se luminează de ziuă.

REVĂRSAT[2]**, -Ă**

A crește revărsat = a crește îmbelșugat, abundent.

REVEDERE

A-și lua la revedere = a se despărți de cineva, cu dorința de a se revedea.

La revedere! = formulă de salut la despărțire.

REVELAȚIE

A fi o revelație = a depăși așteptările, a surprinde în chip neașteptat (și plăcut).

REVENI

A-i reveni (cuiva) graiul = a se reculege (în urma unei surprize, emoții etc.), putând vorbi din nou.

A reveni la realitate = a fi conștient din nou de starea de lucruri înconjurătoare.

A reveni la sentimente mai bune = a deveni mai înțelegător, mai binevoitor.

A reveni la viață = a scăpa cu viață dintr-o boală grea sau dintr-o primejdie de viață.

A-și reveni în fire (sau *în sine*) = a-și recăpăta cunoștința în urma unui leșin, a unei crize, a unei emoții.

REVERS

Reversul medaliei = partea neplăcută a unei situații sau a unui lucru.

REVISTĂ

A face revista (înv.) = a cutreiera, a vizita.

A trece în revistă (despre un comandant sau o persoană oficială) = **a)** a inspecta trupele adunate în acest scop într-o anumită formație; **b)** a examina pe rând, a cerceta succesiv elementele unui ansamblu.

REZEMA

A o rezema la ... = **a)** a merge spre..., a se îndrepta; **b)** a ajunge la un anumit loc, a se opri..

A rezema pereții (sau *peretele*) (fam.) = **a)** a nu lua parte la dans; **b)** a nu face nimic, a sta degeaba.

A se rezema în contra cuiva (înv.) = a se apăra de cineva sau de ceva.

Nu te rezema de stâlp putred (fig.) = nu te baza pe un om care nu e de nădejde.

REZEMAT, -Ă

A sta rezemat în bâtă = a se baza pe forță.

REZERVA

A-și rezerva dreptul = a-și păstra pentru sine dreptul de a...

REZERVĂ

A face rezerve = a-și exprima îndoielile asupra justeței unei teze.

REZOLUȚIE

A face rezoluțiune (înv. și reg.) = a (se) hotărî.

REZON

A avea rezon (înv. și fam.) = a avea dreptate.

A pune (pe cineva) la rezon = **a)** a face (pe cineva) să se comporte cum se cuvine; **b)** a pune la respect; **c)** a constrânge să judece mai bine.

A-și ieși din rezon (înv.) = a-și ieși din minți.

REZULTAT

A da rezultat (sau *rezultate*) = a produce efectul dorit, a da roade.

RIDICA

A-i ridica (cuiva) panaghia (sau *praznic*, *parastas*, *paos*) = **a)** (în practicile religioase) a face slujbă pentru pomenirea unui mort, în cursul căreia se urcă și se coboară succesiv un colac făcut anume; **b)** a omorî; **c)** (ir.) a înjura pe cineva.

A-i (sau *a-și*) *ridica pe cineva în cap* = a proceda astfel încât să producă nemulțumiri, să-și facă mulți dușmani.

A i se ridica (cuiva) o piatră (de moară) de pe inimă (sau *cuget*, *suflet*) = a se simți eliberat de griji sau de teamă.

A i se ridica (cuiva) pieptul = a (i se) umfla pieptul prin inspirație.

A i se ridica (cuiva) sângele la cap (sau *în față*, *în obraz*) = **a)** a se înroși din cauza unei emoții puternice; **b)** a se înfuria foarte tare.

A (i) se ridica părul (măciucă) = a se speria foarte tare.

A i se ridica (sau *a i se lua*) *cuiva o perdea de pe ochi* = a înțelege deodată ceva sau a face pe cineva să vadă clar, să priceapă ceva.

A nu ridica pliscul (fam.) = a tăcea.

A (nu) se ridica până la ... = a (nu) reuși să fie egalul cuiva, să fie demn de el.

A ridica ancora = **a)** (despre vapoare) a părăsi portul, a porni în larg; **b)** (despre persoane) a pleca, a porni pe mare.

A ridica armele (sau *arma*, *sabia*, înv., *arme*, *sabie*) *contra* (sau, înv., *asupra*) *cuiva* (sau, înv. și reg., *pe cineva*) = **a)** a ataca pe cineva; **b)** a porni război (împotriva cuiva).

A ridica casa în slavă = a întoarce casa pe dos, a face tărăboi.
A ridica (ceva) cu sufletul (înv.) = a susține ceva (fără a avea dovezi).
A ridica cornul (înv. și reg.) = a se mândri.
A ridica (cuiva) masca = a arăta pe cineva sub adevăratul aspect, a-i arăta intențiile ascunse.
A ridica (cuiva) mingea la fileu (sau *la plasă*) = a crea (cuiva) condiții favorabile.
A ridica (cuiva) o piatră de pe inimă = a scăpa (pe cineva) de o grijă apăsătoare, a liniști pe cineva.
A ridica (cuiva) viața (sau *zilele*) = a omorî (pe cineva).
A ridica cuvinte rele (sau *vicleme* etc.) *asupra cuiva* = a vorbi (pe cineva) de rău.
A ridica din cenușă (sau *din ruine*) = a reface, a reconstrui (din temelii).
A ridica din scaun (înv.) = a lua unui domnitor domnia; a detrona.
A ridica din sprâncene = a face ochii mari de mirare.
A ridica (sau *a da*) *din umeri* = a-și arăta nedumerirea (sau indiferența) față de ceva (sau de cineva).
A ridica Divanul (înv.) = a încheia lucrările divanului.
A ridica gând asupra gândului (cuiva) (înv.) = a contrazice pe cineva.
A ridica glasul (la cineva) (înv.) = **a)** a se plânge (cuiva), a-și spune cuiva necazul (păsul); **b)** a admonesta pe cineva.
A ridica glasul (sau *tonul*) = **a)** a vorbi tare, cu îndrăzneală sau protestând împotriva cuiva; a striga; **b)** a țipa; **c)** (p. ext.). a protesta.
A ridica în picioare (sau *în sus*) = **a)** a mobiliza; **b)** a porni la luptă.
A ridica în scaun (înv.) = a face domn, a înălța pe tronul țării.
A ridica jalbă (înv.) = a înainta unei autorități o reclamație; a veni cu jalba în proțap.
A ridica la cub = a înmulți pătratul unui număr cu numărul simplu.
A ridica mai (pre) sus = a înnobila (din punct de vedere moral).
A ridica masa = **a)** a strânge masa după ce s-a terminat de mâncat; **b)** a sfârși de mâncat.
A ridica mănușa = a primi o provocare (la duel).
A ridica mâinile (sau, rar, *mâna*) *(către cineva)* = **a)** a cere ajutor, a implora; **b)** a se preda.
A ridica mâna (sau *degetul* ori *două degete*) = a cere cuvântul.
A ridica mâna (sau *mâinile*) *asupra cuiva* (sau *spre cineva*) = a ataca, a lovi (pe cineva).
A ridica (mirat, surprins) din sprâncene = a face ochii mari de mirare, de surpriză; a privi mirat, surprins.
A ridica moralul (cuiva) = a îmbărbăta, a întări (pe cineva).
A ridica o perpendiculară (Mat.) = a trasa o dreaptă perpendiculară pe altă dreaptă sau pe un plan.
A ridica o problemă (sau *o chestiune*) = a aduce, a pune în discuție o problemă.
A ridica oaste (sau *oști, oștiri, ostași*) (înv. și pop.) = a pregăti pentru luptă, a înarma.
A ridica paharul (sau *un pahar, un pocal, o cupă, toast, un toast* etc.) = a închina în cinstea cuiva.
A ridica (pe cineva) din pulbere (sau *din gunoi, din pământ*) = **a)** a ajuta (pe cineva) să iasă dintr-o situație proastă; **b)** a scoate pe cineva din mizerie, din nenorocire, din starea de decădere morală, a salva.
A ridica (pe cineva) din scaun (sau *din tron*) = a detrona.
A ridica (pe cineva) în furci (înv.) = a spânzura (pe cineva) în furci.
A ridica (pe cineva) în slavă (sau *în slava cerului*) = a lăuda exagerat.
A ridica (pe cineva) la arme (înv.) = a înarma.
A ridica (pe cineva) (sau *a se ridica*) *în ochii cuiva* = a face (pe cineva) să câștige mai multă apreciere din partea cuiva, sau a dobândi mai multă stimă din partea cuiva.
A ridica (pe cineva) în slavă (sau *în slava cerului, în slăvi*) = a lăuda foarte tare (pe cineva).
A ridica pe (sau *spre*) *cruce* (înv.) = a răstigni.
A ridica perdeaua = **a)** a arăta care este adevărul; **b)** a da lucrurile pe față; **c)** a spune fără ocolișuri.
A ridica pretenții = a pretinde mai mult decât i se cuvine.
A ridica prețul = a scumpi marfa.
A ridica pumnul la cineva = a amenința (pe cineva) cu bătaia.
A ridica război (înv.) = a porni război.
A ridica (sau *a da*) *din umeri* = a-și arăta nedumerirea sau indiferența față de ceva sau de cineva.
A ridica (sau *a-și face*) *patru pereți* = a-și face o casă sau un adăpost.
A ridica stâna = a coborî cu turmele și cu toate uneltele păstorești, toamna, de la munte.
A ridica ședința = a declara o ședință închisă, terminată.
A ridica tabăra (sau *taberele*, înv. și reg., *lagărul*) = a desface corturile unei tabere și a se muta în alt loc.
A ridica trupe (sau *oaste, oștire*) (înv.) = a recruta oaste, a înrola soldați pentru a porni la luptă.
A ridica un deget (sau *brațul*) = a acționa.
A ridica un număr la cub (mat.) = a înmulți pătratul unui număr cu numărul simplu.
A ridica un număr la (o) putere (sau, înv. *la o potență*) (mat.) = a înmulți un număr cu el însuși de atâtea ori de câte ori arată exponentul.
A ridica un număr la pătrat = a înmulți un număr cu el însuși.

A ridica un plan = a determina, prin măsurători de distanțe și unghiuri, poziția punctelor dintr-o regiune și a le reprezenta pe o hartă.

A se ridica cu oaste pre cineva (sau *cu sabie asupra cuiva*) (înv.) = a porni război împotriva cuiva.

A se ridica cu pârâ (asupra cuiva) (înv.) = a) a pârî pe cineva; b) a porni război împotriva cuiva.

A se ridica (cu vorbe) asupra cuiva = a) a se răsti la cineva; b) a-și vărsa mânia (sau necazul) pe cineva.

A se ridica din cenușă = a-și crea o situație bună, pornind de la una foarte rea.

A (se) ridica din (sau *dintru*) *morți* = a) a învia; b) (astăzi) a (se) însănătoși.

A se ridica după (o) boală = a se însănătoși.

A se ridica în capul oaselor = a se scula și a sta așezat sau în picioare pe locul unde mai înainte fusese culcat.

A se ridica în ochii cuiva = a câștiga mai multă stimă din partea cuiva.

A se ridica în (sau *pe*) *coate* = a părăsi poziția de culcat, săltând de jos numai trunchiul și sprijinindu-l în coate.

A (se) ridica în picioare (sau *în sus*) = a) a (se) pune în mișcare, a (se) mobilizaa.; b) a (se) răscula.

A se ridica în scări = a se înălța, sprijinindu-și picioarele, în scările șeii.

A se ridica în șa (sau *în scară*) = a încăleca.

A se ridica mai presus de orice critică = a atinge un nivel foarte înalt.

A se ridica până la ... = a se înnobila (din punct de vedere moral).

A se ridica pe călcâie = a sălta de la pământ vârfurile picioarelor, sprijinind corpul pe călcâie.

A se ridica pe umerii (sau *pe umărul*) *cuiva* = a ajunge la o situație prin cineva.

A se ridica pe vârfuri (sau *pe vârful degetelor*) = a sălta de la pământ călcâiele, sprijinind corpul numai pe vârful picioarelor.

A se ridica prin cineva (sau *a se ridica pe umerii cuiva*) = a ajunge la o situație cu ajutorul cuiva.

A se ridica spre lumină (înv. și reg.) = a se clarifica.

A-și ridica fruntea (sau *capul*, înv. și reg., *gâtlejul*) = a) a se arăta dârz, plin de curaj; b) (p. ext.) a se răzvrăti; c) a-și reveni dintr-o situație proastă; a se redresa.

A-și ridica glasul în favoarea (sau *împotriva*) *cuiva* (sau *a ceva*) = a lua atitudine în favoarea (sau împotriva) cuiva (sau a ceva).

A-și ridica mâna de pe cineva = a înceta ostilitățile împotriva cuiva.

A(-și) ridica nasul (sus) (sau *mai sus decât se cuvine*) = a) a fi încrezut, înfumurat; b) a fi obraznic.

A-și ridica nădejdea de la cineva = a-și lua nădejdea de la cineva.

A(-și) ridica ochii (sau *nasul*, *fruntea*) *din* (sau *de pe*) *lucrarea* (sau *cartea* etc.) *din față* = a) a privi în sus; b) a întrerupe lucrul, lectura.

A(-și) ridica ochii (sau *privirea*, rar, *ochi*) = a) a îndrepta privirea, a se uita spre cineva sau ceva care se află mai sus; b) a privi; c) a nu mai fi sfios.

A-și ridica ochii (sau *sufletul*) *către Dumnezeu* (în limbajul bisericesc) = a) a-și îndrepta gândul spre Dumnezeu; b) a se ruga.

A-și ridica pălăria (sau *căciula* etc.) = a-și scoate pălăria în semn de salut, de stimă; a saluta.

A-și ridica viața = a se sinucide.

Întinde-te (sau *pune-te*) *masă, ridică-te masă*, se spune despre cei ce duc o viață de huzur, de petreceri continue.

RIDICARE

A face ridicare (reg.) = a face parastas.

Ridicare a unui plan (top.) = operație care are drept scop determinarea poziției punctelor importante dintr-o regiune și reprezentarea lor grafică.

Ridicare a unui număr la cub = înmulțirea pătratului unui număr cu numărul simplu.

Ridicarea unui număr la pătrat (mat.) = înmulțirea unui număr cu el însuși.

Ridicarea (unui număr sau *numărului) la o putere* (sau, înv., *la o potență*) (mat.) = înmulțirea numărului cu el însuși de câte ori arată exponentul.

RIDICAT

Ridicatul planului (înv., rar) (topogr.) = ridicarea unui plan.

RIDICHE

A-i freca (cuiva) ridichea (la nas) (fam.) = a) a bate zdravăn (pe cineva); b) a-i face cuiva greutăți, mizerii; c) a critica, a certa aspru (pe cineva).

A împărți ridichea și covrigul = a împărți în mod egal bunurile furate.

A tunde ridichea (pe cineva) = a tunde la piele.

RIGOARE

A suferi (sau *a-i aplica cuiva*) *rigorile legii* = a fi pedepsit conform legii.

RINDEA

A da (pe cineva) la rindea (fam.) = a bate pe cineva.

A nu fi dat la rindea (fam.; despre oameni) = a fi grosolan, necioplit.

A-și lua rindeaua (pop.) = a pleca de undeva pentru a nu se mai întoarce; (p. ext.) a fugi.

RISC

A pune în risc (înv.) = a pune în primejdie.

RISIPI

A se risipi (sau *a se împrăștia, a fugi*) *ca potârnichile* [sau *ca (pe) pui de potârniche*] = a fugi, a se împrăștia în toate direcțiile.

RIZILIC

A-și face rizilic (de cineva) (reg.) = a-și bate joc.

ROADE

A căpăta (sau *a da, a dobândi* etc.) *un os* (sau *un ciolan*) *de ros* = a obține (sau a avea etc.) un profit (de obicei neînsemnat).

A-l roade (pe cineva) la ficați = a se căi, a regreta (ceva).
A-l roade (pe cineva) la inimă = a-l chinui, a-l neliniști, a-l supăra (pe cineva ceva).
A (nu) avea (ceva) de ros = a (nu) fi bogat; a (nu) avea slujbă.
A roade (cuiva) pragul = a veni prea des la cineva.
A roade (cuiva) urechile = a) a mânca foarte mult, păgubind pe cineva; b) a plictisi (pe cineva) repetându-i mereu același lucru, a-i împuia capul cuiva, a-l bate la cap.
A roade fundul pantalonilor (sau *pantalonii*) *degeaba* = a pierde timpul fără niciun folos.
A roade litrele = a-i plăcea cuiva băutura.
A roade pe cineva ca pe un picior de porc = a bate pe cineva la cap.
A te roade cu cineva în gură = a te ciorovăi cu cineva.

ROAGĂ

Vine roaga (reg.), se spune celui care refuză să facă un bine sau uită binele făcut de altul.

ROANȚĂ

A se ține roanță (reg.) = a se ține cu gura de cineva, a se certa.

ROAPĂ

A alerga într-o roapă (Olt.) = a alerga repede, într-un suflet.

ROATĂ

A da (o) roată (sau, rar, *roate*) = a) a descrie un cerc în mers, în zbor, a merge de jur împrejur; b) a alerga, a da o fugă.
A da (sau *a împinge*) *la roată pe cineva* (sau *a pune umărul la roată*) = a ajuta (pe cineva); a da cuiva o mână de ajutor.
A face (o) roată [sau *a da o roată* (sau *roata*)] = a alerga, a da o fugă.
A face roată în jurul cuiva = a înconjura pe cineva.
A fi a cincea roată la car (sau *la căruță*) = a fi ceva neglijabil, a nu avea nicio importanță.
(A fi) cât roata carului = (a fi) foarte mare.
A fi cu trei roate la car = a fi zăpăcit, nebun.
A fi la roată (reg.; la jocul cu mingea; despre una din cele două echipe) = a fi la bătaie.
A fi pe roate (rar; despre o situație, o stare) = a fi schimbător.
A fi (sau *a merge*) *(ca) pe roate* = a se realiza (ceva) fără piedici, a fi activ.
A-i fi (cuiva) carul într-o roată = a avea o situație materială rea, a fi sărac.
A-i lua (cuiva) boii de la roată = a ruina pe cineva.
A-i lua (cuiva) roatele de la sanie, se zice despre un datornic foarte sărac, de la care nu ai ce lua.
A pune (ceva) pe roate [sau *a merge (ceva) (ca) pe roate*] = a face să se desfășoare sau a se desfășura în condiții favorabile, a organiza sau a fi organizat, astfel încât să funcționeze perfect.
A pune (cuiva) bețe (sau *băț*) *în roate* = a face (cuiva) dificultăți, a pune piedici, pentru a zădărnici o acțiune sau un plan.
A se duce de-a roata = a se rostogoli.
A (se) face roată în jurul cuiva (sau *a ceva*) = a înconjura, a încercui.
A se întoarce roata = a se schimba situația (în defavoarea cuiva), a se întoarce norocul (de partea altcuiva).
A se strânge roată = a forma un cerc.
A-și face ochii roată = a se uita de jur-împrejur.
A-și face roată = a) a-și face loc, a pătrunde într-un loc; b) a-și croi o situație.
A trage la roată = a juca la roata norocului.
A trage (sau *a fi, a împinge*) *la roată* = a duce greul.
A veni roata la știrbină (și drăguș la căuș) (reg.) = a fi nevoit a cere ajutorul cuiva care nu ți-e binevoitor, care te are la mână.
Alba nainte, alba la roată (reg.), se spune despre cei săraci care folosesc același lucru (în toate împrejurările).
Caii (sau *boii*) *de la roată* = caii (sau boii) rotași.
Cât se învârte(ște) o roată = o clipă; foarte repede.
Du-te (sau *să te duci*) *unde a dus surdul* (sau *dracul*) *roata și mutul iapa* (sau *să mergi cum s-a dus surdu cu mutu și roata cu iapa*), se spune celui pe care nu vrei să-l mai vezi, nici să-i auzi de nume.
Roata lumii (sau *a vremii*) = mersul, succesiunea evenimentelor.
S-a întors roata = s-a schimbat situația (în defavoarea cuiva); s-a întors norocul.
Va veni roata la știrbină = ai să ajungi și tu la nevoie.

ROBICIUNE

A face robiciune unei țări (înv.) = a lua captivi dintr-o țară, a robi.

ROBIE

A face robie (unei țări) (înv.) = a lua captivi, robi dintr-o țară.

ROCADĂ

A face o rocadă (sau *rocada*) = a schimba pe cineva (sau ceva) cu altcineva (sau altceva).

ROD

A da în rod [sau *a da pe rod*, reg., *a lega rod* (ori *roadă*)] (pop.) = a începe să rodească, a lega.

RODINĂ

A se duce (sau *a merge, a veni, a fi*) *la rodin* (sau *la rodini, în rodini*) (reg.) = a vizita o lehuză ducându-i daruri.

ROGOJINĂ

A aprinde rogojini în cap, vechi obicei practicat în trecut în timpul unor procesiuni sau al trecerii domnului, a sultanului etc. spre a le atrage atenția și a le prezenta plângeri sau reclamații.
A i se sparge (cuiva) rogojina în cap (reg.) = a i se întâmpla (cuiva) ceva rău, a o păți.

A-i trage (cuiva) rogojina de sub picioare (reg.) = a învinge pe cineva.
A trăi ca mâța pe rogojină (reg.) = a trăi, a o duce rău.
A veni cu rogojina aprinsă pe cap și cu jalba în proțap, se spune când cineva vrea să atragă atenția asupra unei nelegiuiri.

ROGOZ

A se duce la rogoz (Trans.; glumeț) = a muri.

ROI[1]

A face roiul (arg.) = a pleca în grabă, a o șterge.

ROI[2]

A roit stupul popii (reg.) = a murit cineva.

ROL

A crea un rol = a interpreta în mod original un personaj.

ROMÂN

(Dă-mi, Doamne,) mintea (sau *gândul*) *românului, cea* (sau *cel*) *de pe urmă*, exprimă situația celui care vede prea târziu că a greșit.
L-am făcut român = l-am creștinat.

ROMÂNEȘTE

A spune românește în ochi (sau *a spune verde, românește*) = a spune adevărul în față, direct, fără menajamente.
Nu știi românește, se spune unei persoane care nu vrea să înțeleagă ce i se spune.

ROND

A fi de rond (sau *a face rondul*) = a fi însărcinat cu inspecția (santinelelor) sau a face o inspecție.
A-și face rondul = a) a face inspecția santinelelor; b) a face un control; c) a da o raită.

ROPOT

A da un ropot (sau *o ropotă*) = a da o fugă.
A pune ropot = a trage să moară.

ROS, ROASĂ

Ros (sau *mâncat*) *de molii* (depr.) = a) foarte bătrân, foarte vechi; b) (reg.) cu obrazul ciupit de vârsat.

ROST

A da de rost = a găsi rezolvarea, soluția unui lucru; a înțelege.
A face rost de ceva = a procura ceva (greu de obținut, de realizat).
A fi în rostul lui = a fi acolo unde îi este locul, unde se cuvine să fie.
A fi (sau, rar, *a simți*) *rost de ceva* = a întrevedea posibilitatea de a găsi ceva.
A-i fi (cuiva) rostul de aur (sau *aurit*) = a avea darul profeției, a prevesti lucruri bune.
A învăța pe de rost (sau, înv. și reg., *de rost* ori *de-a rostul*) = a învăța un text pentru a-l putea reda din memorie.
A lua (sau *a trage*) *(pe cineva) la rost* (sau *la rapanghel, la refec, la trei păzește*) = a mustra (pe cineva), a-i cere socoteală.
A nu-și afla rostul (sau *a nu mai avea niciun rost*) = a nu-și găsi locul (liniștea), a nu-și găsi astâmpăr.
A (nu) ști de rostul cuiva = a (nu) ști unde se află și cum își organizează cineva viața.
A porni rostul = a începe rostul.
A pune rostul (reg.) = a rosti.
A-și avea rostul = a) a fi îndreptățit; b) a avea o anumită destinație.
A-și pierde rostul (sau *rosturile*) = a) a-și pierde cumpătul, a se zăpăci; b) a deveni inutil.
A ști (sau *a învăța, a cunoaște, a înțelege*) *rostul* (sau *rosturile*) = a ști (sau a cunoaște, a înțelege) mersul unui lucru.
A ști (sau *a spune, a recita*) *pe de rost* (sau *de-a rostul, ca pe apă* ori, înv., *de rost*) = a ști (sau a spune, a recita etc.) din aducere-aminte, pe dinafară; a cunoaște foarte bine.
Fără rost = fără folos; degeaba.
Om cu rost = om gospodar, om aranjat în viață.

ROSTEALĂ

A face rosteală (Olt.) = a pune la cale, a începe, a porni; a face rost de ceva.

ROSTOGOL

A se duce rostogolul peste cap (reg.) = a se rostogoli.

ROSTOGOLI

A rostogoli ochii (sau *privirea*) = a mișca ochii cu vioiciune încoace și încolo.

ROSTOPALĂ

A lua cu rostopala (reg.) = a lua cu hapca.

ROSURĂ

A fi la rosură = a fi „la tocmeală", în vorbă, la intrigă, la contră, care pe care.
A fi pe rosură = a-i merge bine, a se pune pe trai.
A nu mai avea de rosură = a nu mai avea cu ce trăi.
Rosura urechilor = faptul de a împuia cuiva capul repetând mereu același lucru; cicăleală, sâcâială.

ROȘEAȚĂ

A-i mânca roșața fața (reg.) = a fi gras și sănătos.

ROȘU, -IE

A arde cu fierul roșu = a) (despre animale) a însemna cu fierul înroșit în foc; b) (despre oameni) a stigmatiza.
A căuta acul doamnei cu fir roșu = a căuta ceva frumos sau rar.
A face maci roșii la colțul gurii (arg.) = a muri împușcat.
A fi cu ciubote roșii = a) a fi rar; b) a fi scump.
A fi pe roșu (sau *pe stop*) (euf.; despre femei) = a fi la menstruație (sau la ciclu).
A-i face (cuiva) roșu la mușchi (arg.) = a lovi pe cineva să-i curgă sângele pe nas.
A plăti ciubote roșii = a plăti mult.
A se duce (sau *a merge*) *până la mărul roșu* = a se duce foarte departe.
A umbla (cu ceva) ca cu oul (cel) roșu (reg.) = a trata cu foarte multă grijă.

A umbla (sau *a se duce*) *cu ciubote roşii* = **a)** a umbla desculţ; **b)** a fi foarte sărac.

A vedea (sau *a i se face cuiva*) *roşu (înaintea ochilor)* = a se înfuria, a se enerva foarte tare.

Cu ciubote roşii = rar, foarte scump.

Roşu ca racul (despre oameni) = congestionat, roşu la faţă.

ROTI

A(-şi) roti ochii (sau *privirea, căutătura*) = a-şi plimba privirea în toate părţile.

ROTILĂ

A fi vremea între rotile (reg.) = a avea puţin timp la dispoziţie pentru un lucru.

ROTIŢĂ

A-i sări cuiva o rotiţă (fig.) = a se sminti, a se ţicni, a înnebuni.

ROTOCOL

A da rotocoale cuiva (sau *la ceva*) = a se învârti în jurul cuiva (sau a ceva); a jindui la cineva sau la ceva, a-i da târcoale.

A da rotocol = a se roti, a se mişca în cerc.

ROTUNJI

A i-o rătunji (cuiva) (reg.) = a-i vorbi deschis, a spune verde.

A o rătunji cu cineva (reg.) = a hotărî ceva (cu cineva).

ROZ

A vedea (sau *a privi ceva*) *în roz* = a fi optimist; a fi încrezător.

ROZĂ

A (nu) sta pe roze = a se afla într-o situaţie favorabilă (sau nefavorabilă).

RUDĂ

A avea rude la Ierusalim = a fi protejat de persoane importante, influente, a avea proptele.

A fi rudă (sau *rude*) *cu cineva* [sau *a-i fi (cuiva) rudă*] = a fi din aceeaşi familie, a se înrudi.

A prinde ruda = a obţine un alt soi de animale, de pomi.

A se trage rudă (înv.) = a proveni de la...

A se ţine rudă (cu cineva) = a se socoti din aceeaşi familie, din acelaşi neam (cu cineva).

De (sau, rar, *pre*) *rudă* (sau *rudă de ...*) (înv.) = de origine, de obârşie; de naţionalitate.

Din rudă în rudă [sau *de rudă şi rudă, în rudă şi (în) rudă, în rudă de rudă, rudă şi (în) rudă, rudă în rudă*] = din generaţie în generaţie, din neam în neam.

Pe rudă (şi) pe sământă (sau, rar, *de pe rudă* ori *de pe sământă*) = **a)** pe toţi, până la unul; **b)** fără milă, fără cruţare; **c)** peste tot.

RUDENIE

Rudenie de rudenie = generaţie de generaţie.

RUFĂ

A băga (sau *a scoate*) *rufele din boală* = a spăla rufele prost, de mântuială.

A-şi usca rufele la un soare (sau *la acelaşi soare*) *cu cineva* = **a)** a fi intim cu cineva, a fi apropiaţi; **b)** a avea aceleaşi interese.

Rufele (murdare) se spală în familie = certurile şi neînţelegerile familiale sau dintr-un cerc intim trebuie rezolvate în cadrul familiei sau al cercului respectiv.

RUGA

A-i ruga (cuiva) de sănătate (înv. şi reg.) = a face rugăciune pentru sănătatea cuiva.

A-i ruga (cuiva) moartea (sau *paharul morţii*) = a dori moartea (cuiva).

A ruga (pe cineva sau *a se ruga cuiva) pe toţi Dumnezeii* (sau *cu Dumnezeu, cu cerul şi pământul*) = a cere foarte insistent un lucru de la cineva; a implora pe cineva.

A-şi ruga moartea = a-şi dori moartea.

Mă rog (şi diminutival, cu sens hipocoristic sau ironic *mă rogel, mă roguţă*), formulă întrebuinţată ca element incidental, fără legătură cu restul frazei (având uneori o nuanţă concesivă, de nerăbdare, de nervozitate etc.).

Te rog (sau *rogu-te*) *frumos*, formulă de politeţe cu care te adresezi cuiva când îi ceri ceva; fii bun, fii amabil.

RUGĂ

A face (sau *a da, a aduce*) *rugă* (sau *a-şi face ruga, a fi în rugă, a sta la* ori, înv., *cu, spre*) *rugă* = a se ruga.

A se duce rugă (reg.) = a se duce vestea.

RUGĂCIUNE

A face (înv., *a da, a aduce*) *rugăciune* (sau *rugăciuni*) (ori *a-şi face rugăciunea, a fi în rugăciune, a sta în rugăciune*) = a se ruga, a se închina.

RUPE

(A fi) rupt din soare (sau *din rai*) = (a fi) de o frumuseţe rară.

A-i rupe cuiva oasele (sau *ciolanele*) = a-l bate foarte tare.

A (i se) rupe baierile inimii = a simţi (sau a produce cuiva) o mare durere (fizică sau) morală.

A i se rupe (cuiva) inima (sau *sufletul*, reg. *rărunchii* etc.) (*de milă, de durere, de jale* etc.) = **a)** a-i fi cuiva milă; **b)** a simţi o deznădejde sau o mare durere sufletească; **c)** (p. ext.) a simţi o emoţie puternică.

A-i rupe (cuiva urechile) = **a)** a pedepsi, trăgând (tare) de urechi; **b)** a bate zdravăn.

A i se rupe filmul = a-şi pierde cunoştinţa.

A i se rupe (în paişpe) de ceva = a nu-i păsa de ceva.

A-l rupe (sau *a se rupe*) *la foale* (sau *în jos, la coş* etc.) = a avea diaree.

A-l rupe pe cineva foamea (sau *a fi rupt de foame*) = a-i fi cuiva foarte foame.

A o rupe cu cineva (sau *cu ceva*) = a pune capăt unui obicei, unui sistem, unei atitudini sau legături.

A o rupe de plâns = **a)** a se porni pe plâns; **b)** a plânge în hohote.

A o rupe din loc (Munt.) = a începe o acţiune; a fugi.
A o rupe în fericire = a avea parte de necazuri, a da de bucluc.
A o rupe în sentiment = a avea (a suferi) o pagubă mare.
A o rupe la (sau *de*) *fugă* (rar, *la goană, la sănătoasa* sau *de-a fuga*) = a o lua la fugă.
A o rupe pe (sau *în*)... (cu complementul „vorbă" sau „limbă" sau, intranz.) = a începe să se exprime (greu) într-o limbă străină.
A rupe cartea = a învăţa mult (pentru a şti pe de rost).
A rupe cazanul (Olt.) = a desface capacul cazanului de ţuică pentru a opri distilarea.
A rupe căruţa (Munt.) = a da de belea.
A rupe cuiva urechile = a pedepsi pe cineva trăgându-l de urechi.
A rupe frontul (sau *tabăra*) = a străpunge linia de apărare a inamicului.
A rupe gura lumii (sau *a târgului*) = **a)** a uimi prietenii (anturajul) printr-o realizare deosebită.
A rupe inima târgului (ir) = **a)** a alege, a cumpăra ce este mai bun; **b)** a da gata, a face praf pe cineva.
A rupe judecata (sau *legea*) (înv. şi reg.) = a da o sentinţă.
A rupe lanţul (sclaviei sau *de robie*) = **a)** a (se) elibera din starea de sclavie sau de robie; **b)** (p. ext.) a se elibera dintr-o constrângere, a (se) dezrobi, a (se) descătuşa.
A rupe mâţa-n două (reg.) = **a)** a fi voinic; curajos; **b)** a se învoi la preţ.
A rupe pe cineva în coş = a bate zdravăn pe cineva.
A rupe preţul (sau *preţurile, târgul, tocmeala* etc.) (înv. şi reg.) = a ajunge la învoială după o tocmeală îndelungată.
A rupe rândurile (despre un grup de oameni) = a fugi, stricând ordinea unui şir aliniat.
A rupe (sau *a i se rupe*) *(cuiva) inima* (sau *sufletul, rărunchii*) = a produce (cuiva) sau a simţi o mare durere.
A rupe (sau *a se rupe*) *gheaţa* = a dispărea sau a face să dispară atmosfera ori senzaţia de jenă, de stânjeneală.
A rupe sfat (sau *sfatul*) (înv.) = a lua o hotărâre în urma unei discuţii, a decide, a se înţelege, a hotărî.
A rupe ţelina (sau *ţelinile*) = a desţeleni.
A se rupe în coş (despre oameni) = **a)** a (se) epuiza; **b)** (fig.) a se întrista, a se mâhni, a se îndurera.
A se rupe în figuri (în limbajul adolescenţilor) = a se grozăvi, a se fuduli.
A se rupe rândurile = a (se) strica ordinea unui şir aliniat.
A (se) rupe tusea = a expectora.
A-şi rupe cale (sau *cărare, drum*) = a pătrunde, a-şi deschide drum.
A-şi rupe (ceva) de la gură = a se lipsi de strictul necesar în folosul altcuiva.
A-şi rupe din ochi (sau *din suflet, din inimă*) (reg.) = a da ceva cu mare greutate (de nevoie).
A-şi rupe gâtul (sau *grumajii*) = **a)** a muri; **b)** a-şi pierde cinstea, averea; **c)** (p. ext.) a o păţi.
A(-şi) rupe lanţul (sclaviei sau *de robie*) = **a)** a (se) elibera din robie, a (se) descătuşa, a (se) dezrobi; **b)** a (se) elibera din constrângere.
A-şi rupe (sau *a-şi frânge*) *mâinile* = a fi deznădăjduit; a se căi.
A-şi rupe picioarele = a umbla mult (fără folos).
A-şi rupe pieptul = a-şi obosi plămânii (vorbind sau cântând prea mult).
Cât ai rupe un (fir de) păr din cap = se spune când ceva era gata să se întâmple.
Mi se rupe! = nu-mi pasă!

RUPT[1]

A veni (sau *a se duce*) *în* (sau *de-a*) *ruptul capului* (sau *sufletului*) = a veni sau a se duce foarte repede.
Cu ruptul (reg.) = cu ziua.
Cu ruptul (sau *cu rupta*, reg., *în rupt* ori *la rupt*) = în raport cu o cantitate de muncă dinainte stabilită; indiferent de durata executării ei.
Cu ruptul (sau *cu rupta*, reg., *într-un rupt*) = **a)** cu ridicata, cu toptanul; **b)** în total.
(Nici în) ruptul capului = nicidecum, cu niciun preţ, pentru nimic în lume, orice s-ar întâmpla.
Pe rupte [sau *pe ruptele(a)*] = cu mare intensitate, din răsputeri, pe brânci.
Rupt de zi (reg.) = revărsatul zorilor.

RUPT[2]**-Ă**

A cere smochine rupte din pomii Rusalimului = a cere lucruri imposibile.
A fi rupt din soare (sau *din rai*) = a fi foarte frumos.
A fi rupt (sau *fript*) *în coş* = a fi foarte flămând, a fi prăpădit de foame şi de sete.
A spune (sau *a zice*) *rupt-ales* = a spune clar, precis.
Bucăţică ruptă (sau *tăiată*) (ori *ruptă bucăţică*), se spune despre o persoană care seamănă perfect cu unul dintre membrii familiei sale.
Râde ruptul de cârpit (sau *ciob de oală spartă*), se spune despre cel care îşi bate joc de defectele altuia, dar pe ale lui nu le vede.
Rupt-ales (reg.) = precizat, accentuat.
Rupt de foame = foarte flămând.
Rupt de oboseală = foarte obosit.

RUS

A fi rus = a fi om roşu la faţă şi la păr.

RUŞINE

A da cinstea pe ruşine (reg.; ir.) = **a)** a se face de ruşine; **b)** a se compromite; **c)** (rar) a se păcăli.
A face (pe cineva) de ruşine (sau *de batjocură, de ocară, de râs, de râsul lumii*) = a batjocori, a compromite pe cineva.

A fi (sau *a rămâne, a se da, a se face* ori *a da pe cineva*) *de ruşine* (sau *a face cuiva ruşine*) = a (se) face de râs, a ajunge (sau a pune pe cineva) într-o situaţie penibilă.

A fi ruşinea cuiva = a fi om de nimic, de ale cărui fapte cineva se ruşinează, a fi cauza dezonoarei cuiva.

A-i crăpa (sau *a-i plesni*) *(cuiva) obrazul de ruşine* = a-i fi foarte ruşine.

A-i fi (sau *a i se face, a avea*) *ruşine* [ori, înv., *a-i fi* (sau *a-i veni*) *cu (o)* (sau *a-l prinde*) *ruşine(a)*] = a se ruşina, a se jena.

A lua ruşinea în nas (reg.) = a) a înfrunta o situaţie neplăcută; b) a îndrăzni.

A muri (sau *a-i plesni cuiva obrazul*) *de ruşine*, se spune când cineva se simte foarte ruşinat.

A nu avea niciun pic de ruşine, se spune despre o persoană obraznică, lipsită de bun-simţ.

A păţi (o sau *vreo) ruşine* = a ajunge de ocară sau de batjocură, a suferi un lucru umilitor.

A (se) face [sau *a fi, a rămâne, a (se) da* etc.] *de* (sau, înv. *la*) *ruşine* [ori *(de) ruşinea lumii, a satului*] [sau, înv., *a da în* (sau *peste*) *ruşine* ori *a face (cuiva) ruşine*] = a (se) face de râs.

A spăla obrazul de ruşine (reg.) = a ieşi cu faţa curată.

(E) ruşine [sau *(e) mai mare ruşinea*] = (e) nepotrivit, necorespunzător, ruşinos, umilitor.

Fără ruşine = în mod obraznic

N-ai (sau *n-are*) *ruşine* [sau *nu-ţi* (sau *nu le* etc.) *e ruşine (obrazului)?*], se spune cuiva lipsit de bun-simţ, obraznic, nesimţit, neruşinat

Ruşinea pământului, calificativ dat unui om de nimic, lepădătură, scârbă.

Să-ţi fie ruşine obrazului, exprimă dojană, reprobare.

BCUIAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

S

SABA

A se purta saba (reg.) = a merge repede, a se grăbi.

SABIE

A avea gura ca o sabie [sau *a(-i) tăia gura în săbii*] (rar; despre oameni) = **a)** a fi flecar; **b)** a fi cicălitor; **c)** a fi sarcastic.

(A fi) cu cumpăna într-o mână și cu sabia în altă mână = (a fi) fals, fățarnic.

A fi foc și sabie (despre oameni) = **a)** a fi furios; **b)** a fi violent.

(A fi) sabia lui Dumnezeu (rar), se spune despre o pedeapsă aspră, despre o nenorocire suportată (dar meritată) de cineva.

(A fi) sabie cu două tăișuri, se spune despre o situație care prezintă, în același timp, avantaje și dezavantaje pentru cineva sau ceva.

A-i tăia gura în săbii (rar) = a vorbi în mod curent o limbă.

A pune mâna pe sabie (sau *pe săbii*) (ori, înv., *a se scula cu sabie*) = a porni la luptă (înarmat cu o sabie).

A pune sub sabie (sau *a trece sub ascuțișul sabiei*) = a omorî, a ucide.

A ridica sabia contra (sau *împotriva, asupra*) *cuiva* (înv.) = a lupta împotriva cuiva.

A scoate sabia (din teacă) = a începe vrajba, lupta, războiul.

A scoate (sau *a trage*) *sabia (împotriva cuiva)* = a provoca pe cineva la luptă, a porni la război.

A se ridica cu sabie asupra cuiva (înv.) = a porni la luptă împotriva cuiva.

A stăpâni cu sabia în mână = a stăpâni folosind forța (armată).

A-și încrucișa săbiile = a începe lupta.

A-și pune capul (teafăr sau *teafăr și nevinovat* ori *sănătos) sub sabie* = a-și cauza singur un necaz, o nenorocire.

A trece prin (sau, înv., *a călca cu*) *foc și (prin) sabie* = a nimici; a distruge prin incendiere și masacrare.

A trece (sau *a lua, a trage*, înv. *a pune*) *în* (sau *sub, prin*) *sabie* (sau *săbii*) *(pe cineva)* [ori *a trece (pe cineva) prin ascuțișul sabiei*] = a ucide, a nimici.

Cât capul sub sabia gealatului = foarte puțin timp.

De sabie (despre bărbați) = capabil să poarte sabia.

Nu încap două săbii într-o teacă, se spune despre două persoane cu o anumită autoritate, care nu se înțeleg.

Sabia lui Damocles = pericol mare care amenință în orice moment situația cuiva.

SAC

A cumpăra mâța în sac = **a)** a cumpăra o marfă fără a-i verifica (în prealabil) calitatea; **b)** a accepta o idee, un lucru, o afacere etc., fără o verificare prealabilă.

A da cu sacul (reg.) = a pescui.

A da de fundul sacului (pop. și fam.) = a termina resursele, a sărăci.

A duce (sau *a căra*) *sacul* (sau *sacii*) *la moară* = a munci din greu.

(A fi) sac fără fund [sau *(a fi) sac spart*] = **a)** (a fi) om lacom, nesățios; **b)** (a fi) om mâncăcios; **c)** (a fi) om risipitor; **d)** se spune despre un om care știe (și povestește) multe snoave, anecdote, glume etc.

(A fi) sacul și petecul = **a)** a fi potriviți în viciu; **b)** (a fi) la fel lipsiți de valoare.

A găsi sac de bucate (reg.), se spune despre cei cărora le reușesc toate.

A prinde (pe cineva) cu mâța (sau *cu mâna*) *în sac* (sau *cu ocaua mică, cu rața-n gură*) = a surprinde (pe cineva) în momentul când săvârșește o faptă rea, înșelând, umblând cu matrapazlâcuri.

A se vedea cu sacii-n car (sau *în căruță*) (reg.) = a fi ferit de primejdii, de surprize neplăcute.

A(-și) dezlega sacul = **a)** a începe să vorbească, a spune tot ce știe; **b)** a se destăinui; **c)** (reg.) a făta greu.

A-și pune sacii în car (rar) = a-și rezolva treburile.

A-și umple sacul = **a)** a realiza un câștig mare; **b)** (rar) a mânca foarte mult.

Cu sacul = **a)** mult, din belșug; **b)** (la jocul de cărți) trișare.

Cum e sacul (așa e) și peticul (sau *cârpala*), se spune despre două persoane (sau lucruri) cu aceleași însușiri negative.

N-a intrat vremea (sau *zilele*) *în sac* = este timp suficient pentru ceva.

Sac fără fund = **a)** om lacom, nesățios; **b)** om care știe și spune multe snoave, anecdote, glume.

SACA

A-l călca pe cineva sacaua = **a)** a păți un necaz; **b)** a fi slab, plăpând.

Dop de saca = om scund și îndesat, om bondoc.

SACAGIU

A vinde apă la sacagiu = **a)** a încerca să dai cuiva un lucru pe care-l are din belșug; **b)** a încerca să înveți (sau să înșeli) pe cineva mai priceput (și mai șiret) decât tine.

SAD

A avea (sau *a fi cu*) *sad (bun) la vorbă* (reg.) = **a)** a vorbi cu rost, cu seriozitate; **b)** a avea chef de vorbă.

SAFTIAN

A avea urechi de saftian (rar; fam.) = a fi surd.

SALAHOR

A umbla în (sau *la*) *salahor* (reg.) = a lucra degeaba, fără plată.

SALATĂ

A face (pe cineva) salată (fam.) = a trage cuiva o bătaie zdravănă.

A-i face (cuiva) o salată (fam.) = a certa, a mustra, a ocărî (pe cineva).

A mânca o salată = **a)** a suferi o ceartă, o mustrare, o ocară; **b)** a fi zdrobit în bătaie.

SALĂ

A face sală plină (goală) [sau *săli pline (goale)*] (despre spectacole) = **a)** a (nu) avea public mult; **b)** a (nu) avea succes.

SALBĂ

A lăsa (pe cineva) în salba lui (reg.) = **a)** a lăsa pe cineva așa cum este, cu proastele lui obiceiuri; **b)** (fam.) a lăsa pe cineva în banii lui.

Salba dracului = **a)** persoană supărătoare, de care nu poți scăpa; **b)** om rău, necinstit, ticălos.

SALCÂM

A umbla (cu vorbe) pe după salcâm (rar) = a vorbi pe ocolite.

A vorbi (mai) salcâm (reg.; rar) = a vorbi mieros, cu amabilitate exagerată și falsă.

SALCE

A intra în (sau *a ieși din*) *salce* (reg.) = a începe (sau a termina) un tratament cu ceaiuri de salce.

A se pune la salce (reg.) = a urma un tratament cu salce (păzită).

SALCIE

A umbla pe după salcie (fam.) = a vorbi pe ocolite.

SALON

A fi salon (arg.) = **a)** a fi de calitate foarte bună; **b)** (despre oameni) a fi distins.

Fii salon (arg.) = **a)** ține-te de cuvânt; **b)** nu fi mojic.

SALTEA

A pune (sau *a avea*) *bani sub saltea* = a-și face sau a avea economii.

A se întinde cât ține salteaua (sau *cât te ține plapuma*) = a pretinde doar atât cât este posibil.

A sta (sau *a ședea*) *pe saltea* = **a)** a nu face nimic, din comoditate; **b)** a fi fără nicio grijă; **c)** a fi bogat.

(De) pe saltea = **a)** fără a se obosi, fără a face ceva; **b)** fără să-l coste ceva.

SALVA

A salva aparența (sau *aparențele*) = a da unui lucru, unei situații etc. o înfățișare capabilă să ascundă un rău lăuntric.

A salva situația = a reuși să îndrepți o situație grea, neplăcută.

SAMAR

A-și lega samarul (reg.) = a deveni bogat.

SANCHI

Sanchi pontu (arg.), se spune cuiva pentru a-i atrage atenția asupra unei primejdii iminente; atenție! (arg.) zexe.

SANDVIȘ

A face sandviș (pe cineva) (fam.) = **a)** a strivi (pe cineva); **b)** a bate pe cineva (strivindu-l).

SANIE

A lua cuiva roatele de la sanie (reg.) = a nu avea ce să iei de la cineva (atât e de sărac).

SAPĂ

A ajunge (sau *a se vedea, a aduce, a lăsa* etc.) *la* (sau *în*) *sapă de lemn* = a sărăci, a (se) ruina.

Apă de sapă (glumeț) = vin.

Sapa și lopata = moarte, deces.

SARAMURĂ

A-și băga (sau *a-și pune*) *pielea* (sau *carnea*) *la* (sau *în*) *saramură* = **a)** a-și pune viața (pentru cineva); **b)** a face tot posibilul pentru atingerea unui scop.

SARCINĂ

A cădea (sau *a reveni, a rămâne*) *în sarcina cuiva* = a cădea, a rămâne în grija cuiva, a fi obligația cuiva să facă un anumit lucru.

A da pe cineva în sarcina cuiva = a da pe cineva în grija cuiva.

A pune (ceva) în sarcina cuiva = a face (pe cineva) vinovat sau răspunzător (de ceva).

A pune în sarcină (despre sisteme fizice ori tehnice producătoare de energie) = a pune în funcțiune.

SARDEA

Ca sardele(le) (în putină sau *în cutie)* = unul lângă altul, înghesuiți.

SARE

A avea chef să facă ceva cum îi este câinelui a linge sare = a nu avea chef de a face un lucru necesar.

A da curului sare (vulg.) = a face un lucru de mântuială.

A da la sare (înv.) = a trimite (un deținut) la ocnă.

A da (sau *a pune*) *sare* = a săra.

A face (pe cineva) cu sare și piper = a certa rău pe cineva; a face cu ou și cu oțet.

A fi ca sarea-n bucate = a fi potrivit, bun, necesar.

A fi sarea și piperul (fig.) = **a)** a fi elementul dinamic al unui grup; **b)** a fi elementul spiritual, savuros al unei situații sau creații.

A(-i) fi cu mâna (sau *cu mâinile*) *de sare* (reg.) = a avea ghinion.

A-i fi (cuiva) drag ca sarea în ochi [sau *a-i sta (cuiva)* (ori *a se avea*) *ca sarea în ochi*] = a-i fi (cuiva) nesuferit, antipatic.

A-i pune (sau *parcă i-a pus*) *sare pe coadă*, se spune despre cineva care s-a (ori a fost) enervat.

A mânca pâine și sare dintr-un (rar *pe un*) *taler (cu cineva)* = a convietui, a împărți cu cineva binele și răul.

A mânca pâinea și sarea cuiva = a se bucura de ospitalitatea, de îngrijirea cuiva.

A nu avea (nici) sare de mămăligă = a fi foarte sărac.

A (nu)-i fi cuiva de ceva [sau *a (nu)-i veni cuiva să facă ceva*] *cum îi este câinelui a linge sare* = a nu dori deloc, a nu avea chef (să facă) un anumit lucru, a nu-i plăcea, a nu putea suferi ceva.

A primi pe cineva (sau *a ieși înaintea cuiva*) *cu pâine și sare* = a primi pe cineva cu deosebită cinste.

A pune (ceva) la sare = a mura.

A pune cuiva (sau *la ceva*) *sare pe coadă* (fam.), se zice despre cineva care a plecat și care nu mai poate fi prins sau despre ceva care a fost luat și nu mai poate fi găsit.

A pune (sau *a turna*) *sare pe rană* = a provoca (cuiva) o durere sufletească sau iritare, reactualizând o problemă delicată, insistând asupra ei etc.

A se amesteca în toate ca sarea-n bucate = a se amesteca în multe probleme, treburi etc. care nu îl privesc.

Cât sarea și marea = foarte mult.

Cu mână (sau *mâna*) *de sare* (reg.) = fără noroc.

Drag ca sarea-n ochi = nesuferit.

Marea cu sarea (sau *sarea și marea*) = ceva exagerat de mult, imposibil de realizat.

Parcă i-a pus sare pe coadă, se spune despre cineva care s-a enervat.

Sarea-i bună în fiertură, însă nu peste măsură = un lucru este util când este folosit la locul lui și în mod cumpătat.

Sarea pământului = ceea ce este mai de preț, mai valoros.

Sarea și marea = lume foarte multă.

SAT

A face sat (undeva sau *cu cineva)* = a rămâne mult (undeva sau cu cineva).

A fi poșta satului = a umbla cu bârfe de la unul la altul.

A se supăra (sau *a se mânia*) *ca văcarul pe sat*, se spune celui care se supără (fără motiv) pe cineva, dar supărarea este spre propria lui pagubă.

Sat fără câini (ori *satul lui Cremene*) = loc fără pază, unde poate intra și ieși oricine și oricând; (p. ext.) loc în care lipsește ordinea, unde oricine poate să facă ce dorește.

SATISFACE

A(-și) satisface serviciul militar (sau *armata*) (despre militarii în termen; sens curent) = a îndeplini serviciul militar, a face armata.

SATISFACȚIE

A cere (sau *a da*) *satisfacție* = **a)** a cere de la cineva (sau a da cuiva) dreptate, a cere să i se dea (sau a da cuiva) câștig de cauză; **b)** a provoca (sau a accepta o provocare) la duel.

SAȚ

A avea saț la (sau *de*) *vorbă* (reg.) = a vorbi mult și cu miez.

A (nu) avea [sau, înv. și pop., *a (nu) afla, a (nu) vedea*] *saț* = a (nu) se putea sătura (niciodată); a fi lacom, nesățios.

A-și ține sațul = a se sătura pentru mult timp.

A ține (sau *a-i ține, a-i fi cuiva*) *(de) saț* = a potoli cuiva foamea pentru mai mult timp.

SAXANA

(A fi) saxana de bani (reg.) = (a fi) plin de bani.

A-și găsi saxana cu cineva (reg.) = a avea neplăceri, a-și găsi beleaua cu cineva.

Saxana briceag (ir.), se spune despre un om nevoiaș, prost îmbrăcat.

SĂGEATĂ

Săgetător fără săgeată = om care a pornit la o acțiune fără să aibă mijloacele de a o duce la bun sfârșit.

SĂGETA

A săgeta cu privirea (sau *cu privirile*) = **a)** (despre oameni) a privi cu insistență, a ținti pe cineva cu priviri pătrunzătoare, sfredelitoare (și adesea aspre, dezaprobatoare); **b)** (pop.; în superstiții) a deochea.

SĂLAȘ

A face sălaș (cu cineva) = a avea relații sexuale (cu cineva).

SĂLTA

A sălta de bucurie [sau *a-i sălta (cuiva) inima* ori *sufletul (de bucurie)*] = **a)** a tresări de bucurie, a se bucura mult; **b)** a fi cuprins de o mare emoție.

A sălta gălbenușul (arg.) = a lua partea cea mai însemnată a unui câștig.

A sălta în laterală (arg.) = a fura dintr-un buzunar exterior al victimei.

A sălta ploconul (arg.) = a fura un lucru la îndemână, nepăzit.

A se sălta în vârfuri = a-și desprinde călcâile de la pământ, sprijinindu-și corpul numai pe vârfurile picioarelor.

SĂMÂNȚĂ

A avea sămânță de vorbă (fig.) = a avea poftă de vorbă, a fi dispus la flecăreală.

A căuta pe viță, pe sămânță (Munt.; fig.) = a căuta cu multă atenție ceva pierdut.

A-i seca sămânța = **a)** a fi impotent; **b)** a fi vlăguit, epuizat.

Bun de sămânță = prolific.

Nici de sămânță = deloc, nimic.

Pe rudă (și) pe sămânță (sau, rar, *de pe rudă, de pe sămânță*) = **a)** pe toți, fără cruțare; **b)** peste tot.

Pe viță, pe sămânță = tuturor, fără excepție.

Sămânță de vorbă = prilej, ocazie, subiect de discuție, de ceartă.

SĂNĂTATE

A închina (sau *a bea*) *în* (ori *pentru* sau, reg., *de*) *sănătatea cuiva* = a închina băutura sau a bea în cinstea cuiva, urându-i să fie sănătos, fericit, să aibă noroc etc.

A lăsa sănătate (reg.) = **b)** a-și lua adio, a se pregăti de moarte; **b)** a muri.

A scoate pe cineva din sănătate (reg.) = a scoate pe cineva din minți.

În sănătatea (cuiva sau *a ceva)* = **a)** urare făcută când se bea un pahar în cinstea cuiva sau a ceva; **b)** pentru a onora pe cineva sau ceva, în cinstea cuiva sau a ceva.

Parcă mănânci sănătate (reg.), se spune atunci când mănânci o mâncare foarte bună, foarte gustoasă.

Sănătate (bună)! (pop. și fam.) = **a)** formulă de urare la despărțire; **b)** s-a sfârșit, nu mai e nimic de făcut; puțin îmi pasă! atâta pagubă!

SĂNĂTOS, -OASĂ

A fi sănătos tun (pop. și fam.) = a fi foarte sănătos.

A nu fi sănătos dacă nu ... (fam.) = a nu se putea abține de la ceva (rău), a-i sta în fire să facă ceva (rău).

A nu fi sănătos (la minte) = a fi (cam) nebun, zănatic.

A o lua (sau, înv., *a se apuca de* ori, fam., *a o apuca la, a o rupe, a o șterge, a o tuli* etc.) *la sănătoasa* = a o lua la fugă, a pleca repede (și pe furiș), a dispărea în mare grabă (și pe furiș) de undeva.

A râde sănătos = a râde cu poftă, din toată inima.

A (se) face sănătos = a (se) însănătoși.

A se lega (de cineva) ca boala (sau *a se agăța ca moartea*) *de om(ul) sănătos* (pop.) = **a)** a aduce cuiva învinuiri (nejustificate); **b)** a căuta cuiva prilej de ceartă.

Nu-i boală sănătoasă (reg.), se spune despre o boală gravă.

Poartă [sau *să-l* (ori *să o*) *porți*] *sănătos* (ori *sănătoasă*)*!* = urare care se face celui care are un obiect de îmbrăcăminte nou.

Râs sănătos = râs puternic din toată inima.

Sănătos tun (despre oameni) = perfect sănătos.

Să fii sănătos = **a)** formulă de urare sau de mulțumire; **b)** treaba ta, nu ai decât!

SĂPA

A săpa cuiva mormântul = a întreprinde ceva care provoacă moartea cuiva sau sfârșitul a ceva.

A săpa groapa (ori, înv., *groapă, groape*) *(cuiva* sau *a ceva)* = a încerca să facă sau a face un mare rău, a pricinui mari necazuri.

A săpa în jur (despre polițiști) = a extinde cercetările în jurul locului unde s-a produs infracțiunea.

A săpa pe cineva = a căuta să compromită pe cineva, a defăima cu scopul de a-i clătina poziția.

Sapă mai încolo! = pleacă de-aici!

Taci și sapă! = lasă vorba și muncește.

SĂPTĂMÂNĂ

A fi (sau *a intra*) *în săptămâna oarbă* (sau *chioară*) (pop. și fam.) = a nu-și da seama de realitate, a acționa pe negândite.

Este în săptămâni (reg.), se spune despre o femeie lăuză.

Săptămâna brânzei (pop.) = perioadă cu multă activitate erotică.

SĂPUN

A face (pe cineva) cu săpun și cu apă rece [sau *a trage (cuiva) un săpun*] (reg.) = a certa aspru pe cineva; a face cu ou și cu oțet.

A rade (pe cineva) fără săpun = a critica, a trata (pe cineva) fără menajamente.

A striga la săpun (reg.) = a striga tare.

SĂPUNEALĂ

A primi (sau *a încasa, a mânca) (o) săpunească* = a fi (aspru) dojenit, certat, criticat.

A trage (cuiva) o săpunească = **a)** a mustra, a dojeni; **b)** (rar) a bate pe cineva.

SĂRA

A săra (pe cineva) să nu se împută (reg.) = a bate rău pe cineva.

A-și săra inima (sau *sufletul*) = a avea, a simți o satisfacție deosebită în urma unei răzbunări sau a înfrângerii unui adversar.

A-și săra sufletul cu ceva (reg.) = **a)** a face un rău cuiva; **b)** a avea pe cineva pe conștiință.

SĂRAC, -Ă

A rămâne sărac de (cineva) = a pierde o ființă dragă (care a decedat).

Aspirina săracului (arg.; glumeț) = contact sexual.

La cel sărac nici boii nu trag, **a)** se spune despre cineva căruia nu-i merge bine, care nu reușește în nicio întreprindere; **b)** (fig.) care nu are în suficientă măsură ceea ce îi trebuie; gol.

Sărac cu duhul (sau, rar, *sărac de duh*) (fam. și ir.) = prost.

Sărac de viață (înv.) = plăpând, firav, bolnăvicios.

Sărac să fie de păcate (despre oameni decedați) = să fie absolvit de păcate.

Sărac și curat, se spune despre cei care preferă să rămână săraci decât să se îmbogățească prin mijloace necinstite.

Săracul (sau *sărăcuțul, sărăcuț, sărăcan) de mine* (sau *de tine* etc.) = bietul de mine (sau de tine etc.).

SĂRAT, -Ă

A mânca sărat (reg.) = a trăi bine.

A nu lua sărat pe limbă = a nu mânca nimic.

Sărat și piperat (reg.), se spune despre un om rău.

SĂRĂCIE

A face cumetrie cu sărăcia (pop.) = a nu mai putea scăpa de mizerie.

A-şi vedea (sau *a căuta*) *de sărăcie* = a-şi vedea de treabă, a nu se amesteca în afacerile altuia.
A trage sărăcia de coadă (pop.) = a trage mâţa de coadă.
Sărăcie de duh (ori *cu duhul* sau, rar, *de minte, mintală*) = lipsă de inteligenţă, prostie.
Sărăcie lucie (sau *cu lustru, neagră*) = sărăcie mare, totală.

SĂRĂCUSTĂ

A merge cu sărăcuste (Trans.) = a merge încet.

SĂRBĂTOARE

Împarte sărbătorile (pe drum) (reg.), se spune despre o persoană care îşi pierde vremea, care umblă fără rost.
Sărbătoare-n casă, se spune pentru a evita discuţii jenante, când sunt fete de faţă.

SĂRI

A fi sărit din minte (sau, fam., *din ţâţâni*) = a fi nebun.
A-i sări cheful (reg.) = a) a se supăra; b) a-i trece timpul potrivit, favorabil, optim.
A-i sări cuiva capacele = a) a se înfuria; b) a depune un efort deosebit; a) a primi o lovitură puternică.
A-i sări (cuiva) de (sau *în*) *gât* = a) a îmbrăţişa pe cineva (cuprinzându-l cu braţele pe după gât); b) a arăta cuiva o dragoste exagerată sau impudică, senzuală.
A-i sări (cuiva) din lovele (arg.) = a rămâne fără bani.
A-i sări (cuiva) inima (din loc) = a) a se speria foarte tare; b) a se emoţiona tare.
A-i sări (cuiva) înainte = a alerga în întâmpinarea cuiva.
A-i sări (cuiva) ochii (din cap) = a) exprimă superlativul unei stări de suferinţă fizică; b) (în imprecaţii şi în jurăminte).
A-i sări (cuiva) ţandăra (de-a-ndoaselea) (sau *aşchia, ţâfna, mustarul, bâzdâcul, obada, arţagul*) (fam.) = a se înfuria, a se mânia.
A-i sări în ochi = a) a-i apărea în evidenţă; b) (fig.; rar) a se distinge (în mod şocant), a se evidenţia.
A-i sări săritele (reg.) = a se speria.
A sări cu gura (mare) (sau *cu vorba*) *la* (sau *pe*) *cineva* (sau *asupra cuiva*) = a ridica tonul la cineva, a-i face reproşuri în mod vehement.
A sări din lac în puţ = a intra dintr-o nenorocire într-alta, a scăpa ori a fugi de un necaz şi a da de altul şi mai mare.
A sări din porţie (arg.) = a-şi pierde un drept sau un privilegiu.
A sări din textile (în limbajul adolescenţilor) = a se dezbrăca.
A sări garduri (sau *peste garduri*) (pop.) = a umbla după aventuri amoroase.
A sări groapa (pop.) = a scăpa (cu greutate) de moarte sau de o boală extrem de gravă.
A sări în aer = a se distruge, a se preface în bucăţi (în urma unei explozii).
A sări în capul cuiva (sau *a-i sări cuiva în cap*) = a certa pe cineva, a lua la rost.
A sări în coada cucoanei (reg.) = a) a se obrăznici; b) a apărea pe neaşteptate, brusc (în salturi).
A sări în ochi = a) a fi foarte clar, a fi evident; b) a fi strident, a ieşi în evidenţă în mod exagerat.
A sări în pod (rar) = a fi foarte bucuros, fericit.
A sări în ţăndări = a se sparge sau a se rupe în mai multe fragmente ca urmare a unei solicitări violente exterioare.
A sări într-un călcâi (reg.) = a fi vrednic, iute la treabă.
A sări la castane (mil.) = a răspunde cu promptitudine ordinelor unui superior.
A sări pârleazul (pop. şi fam.) = a avea purtări uşuratice, imorale.
A sări peste cal (pop.) = a depăşi limita, a exagera.
A-şi sări din minţi (sau, pop., *din fire* ori, reg., *din urmă*) = a se comporta ca un nebun, a înnebuni.
A-şi sări din ţâţâni (sau *din balamale, din nituri, din fire*) (ori, reg., *a sări de pe ţâncuş*) (fam.) = a nu mai avea răbdare, a nu mai putea suporta, a-şi pierde cumpătul, a se enerva.
Plânge (sau *râde*) *de sare cămaşa de pe el* = plânge (sau râde) foarte tare, în hohote.
Sare torontoiul (sau *drăgaica*), se spune despre o persoană neastâmpărată.
Să-mi sară ochii (din cap) dacă ...! = să-mi faci sau să-mi zici orice dacă...!: pe cuvânt de cinste (de onoare)!
Săriţi! = cuvânt prin care se cere ajutor de către o persoană disperată.

SĂRIT, -Ă

A fi (sau *a aştepta, a sta* etc.) *cu inima sărită* = a fi (sau a aştepta, a sta etc.) extrem de emoţionat, de speriat.
A fi sărit din minţi (sau, fam., *din ţâţâni*) = a fi nebun.
A-i sări săritele (reg.) = a se speria.
A scoate (pe cineva) din sărite (sau *din fire, din pepeni*) = a înfuria rău, a enerva peste măsură.
A-şi ieşi din sărite (sau, pop., *a-şi pierde sărita*) = a se enerva tare, pierzându-şi cumpătul.
Cu inima sărită = extrem de emoţionat, de îngrijorat.
Pe sărite (în legătură cu scrisul, cititul) = trecând peste anumite părţi, omiţând anumite părţi.
Sărit de pe fix (sau *de pe linie*) = nebun, smintit, ţicnit.

SĂRITOR, -OARE

Săritor în ochi = absolut evident, frapant.

SĂRITURĂ

A da o săritură (rar) = a merge undeva în grabă, a se repezi (până) undeva.

SĂRUTA

A-i săruta (cuiva) cununiile (reg.) = a asista la cununia cuiva, a ajunge să vadă pe cineva căsătorit.
Cine nu are ochi negri sărută şi albaştri, se spune despre o persoană care, neavând ceea ce doreşte, se mulţumeşte cu ce are.

Sărutăm dreapta, formulă de salut adresată preoților, domnitorilor, boierilor, mai rar unei femei.

Sărut mâna (sau *mâinile*, *mânușița* etc.), formulă de salut sau de mulțumire adresată unei femei sau unei persoane mai în vârstă sau, în trecut, stăpânilor.

SĂRUTARE

A da lumii veșnica sărutare (înv.) = a muri.

SĂTURA

A se sătura cu binele (rar) = a i se urî cu binele.

A se sătura (de ceva sau *de cineva) ca de mere acre* (sau *pădurețe*) [ori *a se sătura până în gât* (sau *până peste cap*)] = a nu-i mai plăcea, a fi dezgustat, plictisit (de ceva sau de cineva); a nu mai putea suporta; a-i fi lehamite.

A se sătura de viață (înv.) (sau, reg.; ir., *a se sătura de toate*) = a muri.

SĂTURAT, -Ă

Pe săturate = până la potolirea foamei sau a setei; până la senzația de sațietate.

SĂU, SA

A rămâne (sau *a fi*) *pe-a sa* = a rămâne (sau a fi) așa cum vrea el, a se menține pe poziții.

A se ține de ale sale = a nu-l interesa decât propria muncă; a-și vedea de treabă.

SĂVÂRȘIRE

A pune la săvârșire (înv.) = a pune în practică.

SĂVÂRȘIT

A ieși la săvârșit (înv.) = a reuși să termine.

SÂC

Sâc de nuntă, mâine-i horă! (reg.), se spune când cineva se consolează sau vrea să pară consolat că a obținut un lucru mai puțin important decât cel pe care-l dorește.

SÂMBĂTĂ

A-i lipsi cuiva o sâmbătă (sau *a nu fi în toate sâmbetele*) (reg.) = a fi nebun, smintit.

A purta (sau, rar, *a paște*, *a ține*, *a păzi*, *a păstra*) *(cuiva) sâmbetele* = **a)** a face pomană în fiecare sâmbătă până la 40 de zile după moartea cuiva; **b)** (pop.) a urmări pe cineva cu gând rău; a dușmăni, a pizmui, a urî pe cineva; **c)** a purta (cuiva) un gând rău, a căuta să facă rău cuiva.

A se duce pe apa Sâmbetei (sau *pe copcă*) = a se pierde, a se prăpădi, a se distruge.

SÂMBRĂ

A prinde (sau *a face*) *sâmbră* (reg.) = a face tovărășie.

SÂMBURE

A fi două inimi într-un sâmbure (reg.) = a fi trup și suflet cu cineva.

SÂN

A avea (sau *a ține*) *pe cineva în* (sau *la*) *sân* = **a)** a ajuta pe cineva; **b)** a menaja pe cineva.

A băga pe cineva în sân (reg.) = a arăta (cuiva) dragoste mare.

A crește (sau *a încălzi*, *a ține*) *șarpele în* (sau *la*) *sân* (sau *a vârî pe dracu-n sân*) = a ajuta, a favoriza, a proteja pe un nerecunoscător.

(A fi) bun ca sânul mamei = (a fi) foarte bun.

A fi (sau *a se afla*, *a trăi* etc.) *ca în sânul lui Avram* (sau, rar, *al lui Dumnezeu* ori *ca în sân de rai*) = a trăi bine, a fi fericit.

A fi (sau *a umbla*) *cu frica* (sau *cu gheața*, *cu moartea*) *în sân* = a se teme tare de ceva.

A-i trece (sau *a-i intra*) *un șarpe (rece) prin* (sau *în*) *sân* = a se înfiora de frică, de spaimă.

A lăsa pe cineva cu mâinile-n sân (reg.) = a sărăci pe cineva.

A muri cu zile în sân (rar) = a muri înainte de vreme.

A sta ca piatra-n sân = a aștepta momentul potrivit pentru a se răzbuna.

A sta (sau *a ședea*, *a rămânea*, *a fi*) *cu mâinile în sân* (sau *în buzunar*) = **a)** a nu întreprinde nimic, a fi inactiv; **b)** a nu lucra.

A strânge pe cineva la sân = a îmbrățișa pe cineva.

A-și scuipa (sau, reg., *a-și stupi*) *în sân*, gest prin care superstițioșii cred că se pot feri de o primejdie sau că le va trece frica.

A trăi ca-n sânul mamei = a huzuri, a o duce foarte bine.

A umbla (sau *a fi*) *cu crucea-n sân* = **a)** a fi bun, a fi cucernic, a fi evlavios; **b)** (ir.) a fi fățarnic, ipocrit.

Bun ca sânul mamei = foarte bun.

Cu frica în sân = foarte speriat.

Te-aș (ori *l-aș*) *băga* (sau *vârî*) *în sân, dacă ai* (ori *ar*) *încăpea* (sau *dar nu încapi* ori *nu încape*) *de urechi* [sau *a băga (pe cineva) de păr în sân*], se spune în bătaie de joc despre cei care ne sunt dragi.

SÂNGE

A avea (ceva) în sânge = **a)** a fi obișnuit cu ceva; **b)** a avea ceva înnăscut.

A avea (sau *a fi cu*) *mâinile pătate în* (sau *de*) *sânge* = a fi vinovat de o crimă.

A avea sânge în el = a fi curajos.

A avea sânge în vine = a fi energic.

A bate (sau *a zgâria*) *până la sânge* = a bate (sau a zgâria) tare (până când curge sânge).

A da (sau *a lua*) *cuiva sânge* = a scoate cuiva o cantitate de sânge (în scop terapeutic sau pentru a fi folosit în transfuzii).

A face să curgă sânge = a fi pricina unui război, a unei încăierări sângeroase.

A fi de același sânge (cu cineva) (sau *a fi sângele cuiva*) = a fi rudă, din aceeași familie (cu cineva).

A fi sângele cuiva = a fi copilul cuiva

A fi setos (sau *dornic*, *iubitor*) *de sânge* (sau *a fi omul sângelui*) = a fi crud, ucigaș.

A fierbe (sau *a* ori *a-i clocoti*, *a-i dogorî*) *sângele (în cineva)* = a se înfierbânta din cauza mâniei, a supărării etc.

A-i intra (cuiva ceva) în sânge = a deveni un obicei, o necesitate.
A-i îngheța (cuiva) sângele în vine [sau *a îngheța sângele (în cineva)*] = a se speria, a fi cuprins de groază, a înlemni de spaimă.
A i se urca (sau *a face să i se urce* ori *a-i năvăli, a i se sui, a-i da, a-i ieși* etc.) *(cuiva) sângele în obraz* (sau *la cap, în față*) = **a)** a se înroși din cauza unei emoții puternice sau din cauza unei boli etc.; **b)** (p. ext.) a se înfuria.
A lua (sau *a-i lăsa, a slobozi cuiva*, reg., *de*) *sânge* = a scoate cuiva o anumită cantitate de sânge (în scop terapeutic).
A muri în sânge = a muri de moarte violentă.
A nu avea sânge în vine = a fi lipsit de putere, de dinamism, de energie.
A nu curge (sau *a nu ieși*) *sânge din inimă* (sau *din cineva*), se spune pentru a arăta că cineva este foarte supărat.
A nu mai avea (nicio) picătură de sânge în obraz = a fi palid din cauza unei boli; a păli de emoție, de frică etc.
A scuipa (cu) sânge = a avea hemoptizie.
A se scălda în sânge (sau *a se adăpa cu sânge*) = a omorî (în masă) din cruzime.
A suge sângele cuiva = a chinui, a oprima; a exploata.
A-și băga mâna (sau *mâinile*) *în sânge* = a face moarte de om.
A-și da (sau *a-și vărsa*) *sângele (pentru cineva* sau *ceva)* = a suferi sau a-și da viața (pentru cineva sau ceva).
A-și face (sau *a-i face cuiva*) *sânge rău* [ori, înv., *a face în cineva sânge rău* sau, reg., *a-și pune* (ori *a pune cuiva*) *sânge rău la inimă*] = a (se) necăji, a (se) supăra foarte tare, a (se) enerva.
A-și păstra sângele rece = a-și păstra calmul, stăpânirea de sine.
A-și vărsa (sau *a-și da, a-și jertfi*) *sângele* (ori, înv., *sângiurile*) *pentru cineva* (sau *ceva*) = **a)** a se sacrifica pentru cineva; **b)** a-și da viața (pentru cineva sau ceva).
A umple de sânge = a bate foarte tare, crunt.
A vărsa sânge = a ucide, a omorî.
Că doară n-o pica (sau *curge*) *sânge* (fam.) = nu e mare pagubă, n-o să se întâmple nimic.
Crunt de sânge = injectat.
Cu (sau *de*) *sânge albastru* = de neam mare; nobil.
Cu sânge iute = impulsiv, fără stăpânire.
Cu sânge rece = calm, cu prezență de spirit.
De m-ai tăia (sau *de ai tăia* etc.) *n-ar curge (o picătură de) sânge*, se spune pentru a exprima în chip hiperbolic starea de adâncă deprimare a cuiva.
Frate de sânge = frate de la aceiași părinți; frate bun.
Glasul sângelui = înclinare firească (și instinctivă) de dragoste pentru familie, pentru o rudă apropiată.
Lacrimi de sânge = mare durere.
Legătură de sânge = rudenie.
(Până) la sânge = **a)** până când țâșnește sângele; **b)** (p. ext.) foarte tare, foarte mult; **c)** extrem de aspru; **d)** până la distrugere.
Rudenie de sânge = rudenie în linie directă (între părinți și copii, frați și surori).
Sânge nevinovat, se spune despre cel ucis fără nicio vină.
Vărsare de sânge = omor în masă, măcel.

SÂNGERA

A-i sângera (cuiva) inima = a fi îndurerat, a suferi sau a îndurera pe cineva, a-l face să sufere.

SÂRMĂ

A băga (cuiva) o sârmă (fam., glumeț) = a telefona cuiva.
A juca pe sârmă = a se acomoda cu împrejurările, a ști să se descurce în orice situație.
A veni (ceva) prin sârmă (fam.; glumeț) = a fi transmis (ceva) la telefon.
A vorbi (cu cineva) pe sârmă (glumeț) = a vorbi (cu cineva) la telefon.
Sârmă de om (reg.), se spune despre un om de neam bun și înzestrat cu multe calități.

SCAI

A pune (cuiva) scaiul la ușă (reg.) = a sărăci (pe cineva).
A se ține scai (de cineva) [sau *a se ține (de cineva) ca scaiul (de oaie)*] = **a)** a nu lăsa pe cineva în pace, a urmări (pe cineva) pretutindeni; **b)** a manifesta o insistență exagerată, adesea inoportună (față de cineva sau, rar, de ceva).
A-și aprinde scaii în cap (reg.) = a-și aprinde paie-n cap.

SCALDĂ

A da (pe cineva) în scaldă (reg.) = a provoca (cuiva) un mare neajuns.

SCANDAL

A-i fi scandel (reg.) = a fi contrariat de ceva, părându-i-se ciudat.

SCANDRĂ

A-i fi scandră (sau *scandură*) (Mold.; Bucov.) = **a)** a-i fi scârbă, greață, silă de...; **b)** a se sfii, a se rușina să...

SCARAOȚCHI

A avea pe Scaraoțchi într-însul (reg.) = a fi viclean.
L-a înțârcat Scaraoțchi (reg.), se spune despre cineva șiret, viclean.

SCARĂ

A avea mașină la scară, se spune despre cineva care are o situație materială și socială bună, care are totul la dispoziție.
A da scări (rar) = a îndemna calul lovindu-l cu scările sau cu pintenii.
A-i pune (cuiva) o scară bună (reg.) = a ajuta pe cineva.

A-i tăia (cuiva) scara (reg.) = a împiedica pe cineva să facă ceva.

A nu-l ține bine scările (rar) = **a)** a avea o poziție (socială) nesigură, instabilă; **b)** se spune despre un om gârbovit de ani, de griji și de nevoi.

A pune piciorul în scară = **a)** a încăleca; **b)** (p. ext.) a adopta o poziție fermă într-o problemă, spre a o rezolva (operativ).

A pune (sau *a întinde, a așterne, a așeza* etc.) *pe cineva la scară* (înv. și pop.) = **a)** a întinde (pe cineva) pe jos, de obicei în fața intrării casei, pentru a-l bate (cu biciul); **b)** (p. ext.) a bate cu biciul.

A reduce la scară = a reprezenta un obiect reducându-i dimensiunile, dar păstrând un raport constant al acestor dimensiuni față de realitate.

A se duce (sau *a ajunge*) *până la scara murgului* (rar) = a stărui până la izbândă.

A se face scară și punte (reg.) = a se face luntre și punte; a face tot posibilul.

A tăia (cuiva) scara (reg.) = a împiedica (pe cineva) să facă ceva.

A trage la scară = a apropia un vehicul de intrarea într-o clădire.

A tunde în scări = a tunde părul unei persoane în așa fel încât firele să nu fie retezate la același nivel, ci la niveluri diferite, mai mic spre ceafă și mai mare spre creștet.

Cu piciorul în scara murgului (rar) = făcut în grabă.

La scara murgului (rar) = **a)** repede; **b)** niciodată.

Pe (o) scară întinsă (sau *largă*) = în mare măsură, în proporții mari.

Pe scară mondială = cuprinzând lumea întreagă.

Scara cerului, se spune, în glumă, despre un om foarte înalt.

SCART

A fi scart (la jocul de cărți) = a nu mai avea în mână cărți de o anumită culoare.

A pune la scart (la jocul de cărți) = a da la o parte.

SCAUN

A avea scaun la cap = a fi înțelept.

A băga (sau *a da*) *scaun* (despre cereale) = a prinde rod, a lega.

A fi în scaun (reg.; despre soare) = a fi la asfințit.

A pune (ori *a urca*) *în scaun* = a înscăuna, a întrona.

A ridica [sau *a înălța, a pune, a (se) urca, a veni*] *în scaun* = a aduce sau a veni la domnie, a (se) face domn.

A se coborî din scaun = a abdica de la tron.

A ședea (cu fundul) între două scaune (reg.) = a fi nehotărât.

Cu scaun la cap (sau, rar, *la minte, la judecată*) (fam.), se spune despre un om care judecă chibzuit, just, temeinic.

SCĂDEA

A-i scădea cuiva ceva = a-l prejudicia, a-i dăuna.

A scădea din mărire (înv.) = a se rușina.

SCĂDERE

A umbla cu scădere (înv.; despre bani) = a avea cursul depreciat.

SCĂLDA

A fi scăldat în lapte dulce = **a)** a fi alb la față; **b)** a fi plăcut, amabil.

A lăsa (pe cineva) (să se scalde) în apele sale (fam.) = a nu deranja, a lăsa (pe cineva) să facă ce vrea.

A (nu) se scălda în apele sale (rar) = a (nu) se simți bine.

A nu ști în ce ape se scaldă cineva = a nu cunoaște intențiile cuiva.

A o scălda (în două ape) (pop. și fam.) = a evita un răspuns sau o atitudine hotărâtă, a răspunde evaziv.

A scălda în sânge = a provoca un măcel sau un omor (sângeros).

A scălda (pe cineva) în lapte (dulce) (sau, reg., *în zahăr, în vinars*) *(și în miere)* = **a)** a oferi (cuiva) tot ce-i trebuie, tot ce dorește; **b)** (rar) a fi plăcut, amabil.

A se scălda în apele sale (rar) = a fi lăsat să facă tot ce dorește.

A se scălda în bani = a fi foarte bogat.

A se scălda în bine = a trăi în lux.

A se scălda în sânge = **a)** a pierde mult sânge (în urma unui act de violență comis asupra cuiva sau asupra sa); **b)** a muri de o moarte sângeroasă; **b)** se spune despre un om violent care provoacă măceluri sau omoruri sângeroase.

A-și scălda ochii în lacrimi (sau *a fi cu ochii scăldați în lacrimi*) = a lăcrima sau a plânge.

A ști (sau *a vedea*) *în ce apă* (sau *ape*) *se scaldă* (sau *se adapă*) *(cineva)* = a cunoaște dispoziția, intențiile sau apucăturile cuiva.

Are unde să se scalde (rar) = are pe ce să se bizuie.

În ce ape se scaldă? (rar) = **a)** ce fel de om este? **b)** ce păreri sau intenții are? **c)** în ce dispoziție sufletească se află?

L-a scăldat mă-sa în gâscă albă (reg.), se spune despre un om norocos.

Se scaldă în averi (sau *în parale, în aur* etc.), se spune despre un om foarte bogat.

SCĂLDAT, -Ă

A fi scăldat în lapte dulce (rar) = a fi alb la față.

SCĂLDĂTOR, -OARE

S-a căcat în scăldătoare (reg., vulg.), se spune despre cei ce-și fac singuri rău.

SCĂPA

A face (pe cineva) scăpat = a lăsa (pe cineva) să se elibereze, să fugă, a înlesni scăparea cuiva.

A-i scăpa (cuiva ceva) din vedere = a fi omis; a nu fi observat, a nu fi băgat în seamă.

A-i scăpa din (sau, înv., *de la*) *mână* = **a)** a pierde un bun prilej de a face sau de a obține ceva avantajos; **b)** a pierde de sub control, a nu mai putea domina ceva sau pe cineva.

A nu scăpa nici în gaură de șarpe (sau *nici în borta șoarecelui*) = a da peste un pericol de neînlăturat.

A nu scăpa (pe cineva sau *ceva) din ochi* (sau *din priviri, din vedere*) = a ține (pe cineva sau ceva) sub continuă observație.

A scăpa ca din gheara ursului (cu părul vâlvoi) (reg.) = a ieși cu greu și bătut dintr-o situație primejdioasă.

A scăpa (ca) din gura lupului = a (se) salva dintr-o situație grea.

A scăpa ca prin minune = a scăpa într-un mod de necrezut, ca prin miracol.

A scăpa ca prin urechile acului = a scăpa cu mare greutate.

A scăpa chel (sau *tuns*) (reg.) = a ieși bătut.

A scăpa ciut (sau *scurt*) *(de coadă)* (reg.) = a ieși dintr-o situație primejdioasă cu greutate și oarecare pagubă.

A scăpa cu fața curată (sau *obrazul curat*) = a scăpa cu bine dintr-o situație dificilă.

A scăpa cu fuga = a se salva fugind.

A scăpa cu viață (sau *cu zile*) = a supraviețui, a-și salva viața dintr-o mare primejdie.

A scăpa (cuiva ceva) printre degete = a pierde (pe neașteptate) un lucru (fără a se putea împotrivi).

A scăpa din mână (pe cineva sau *ceva)* = **a)** a pierde de sub control (pe cineva sau ceva); **b)** a pierde un bun prilej de a face, de a obține ceva.

A scăpa hățurile din mână = a pierde conducerea (sau inițiativa).

A scăpa ieftin = a scăpa dintr-o situație dificilă fără urmări serioase sau neplăceri (prea mari).

A scăpa laba (sau *a gătească*) (arg.) = a băga mâna în buzunarul cuiva.

A scăpa o vorbă = a face, din imprudență, o indiscreție.

A scăpa (pe cineva) din ochi (sau *din priviri, din vedere*) = a nu mai reuși să vadă, să supravegheze pe cineva.

A scăpa pe (sau *prin*) *ușa din dos* = a scăpa (dintr-o încurcătură) cu mare greutate, cu rușine.

A scăpa (sau *a rămâne*) *cu zile* (sau *cu sufletul în oase*) (pop.) = a rămâne în viață, a continua să trăiască.

A scăpa (sau *a scoate*) *pe cineva din gheara* (sau *ghearele*) *cuiva* = a scăpa, a scoate pe cineva din stăpânirea, din robia sau din asuprirea cuiva.

SCĂPARE

A avea (sau *a-și păstra*) *o portiță de scăpare* = a avea (sau a-și păstra) un mijloc de a ieși onorabil dintr-o situație neplăcută, încurcată.

A-i fi (de-)a scăparea (ori *a face ceva de-a scăpării*) (pop.) = **a)** a dori și a face tot posibilul să scape de cineva sau de ceva; **b)** a face ceva în mod superficial, de mântuială.

Portiță (sau *poartă*) *de scăpare* = posibilitate, mijloc de a ieși dintr-o încurcătură.

Scăpare din (sau *de*) *vedere* = omitere involuntară.

SCĂPAT, -Ă

A face scăpat pe cineva = a-l lăsa să plece, să fugă pe cineva, a înlesni fuga cuiva.

SCĂPĂRA

A-i scăpăra (cuiva) buza (sau *buzele, măseaua) de ...* = a avea mare nevoie de...

A-i scăpăra (sau *a i se aprinde, a-i sfârâi*) *(cuiva) călcâiele (după cineva)* = a fi foarte îndrăgostit.

A-i scăpăra (cuiva) ochii = **a)** a fi foarte flămând; **b)** a fi foarte furios; **c)** a simți o durere foarte puternică.

A-i scăpăra (cuiva) picioarele (sau *călcâiele*) (sau *a scăpăra din picioare*) (înv. și pop.) = a fugi foarte repede; a-i sfârâi călcâiele; **b)** a bate din picioare de neastâmpăr, de nerăbdare; **c)** a fi extrem de nerăbdător.

A-i scăpăra (cuiva) prin minte (sau *prin cap* etc.) = a i se ivi (cuiva) brusc în minte; a-i trece (cuiva) repede prin minte.

A-i scăpăra fălcile (rar) = a mânca foarte lacom.

A-i scăpăra gura (rar) = a avea o senzație de usturime intensă.

A scăpăra din ochi (despre oameni) = a avea o privire strălucitoare, vie, care trădează un sentiment puternic, a privi pătrunzător.

A scăpăra din picioare = a bate din picioare de nerăbdare, de neastâmpăr; a fi nerăbdător.

Cât ai scăpăra din amnar = într-o clipă, extrem de repede.

(De) scaperi în piatră = **a)** (despre teren) pietros, nisipos, neproductiv; **b)** (despre un om) foarte sărac.

Fuge (sau *aleargă*) *de (îi) scapără picioarele* (sau *călcâiele, potcoavele* etc.) = fuge foarte repede, din toate puterile.

Scaperi în ... (reg.) = **a)** se spune despre un teren pietros, nisipos, neproductiv; **b)** se spune despre cineva foarte sărac.

SCĂRMĂNA

A-i scărmăna cuiva punga = a-i lua cuiva toți banii.

A se scărmăna de cap (reg.) = a-și smulge părul de pe cap (de necaz, de durere, de deznădejde).

SCĂRPINA

A se scărpina în cap (sau *în creștetul capului, la ceafă, după ureche*) = **a)** a fi nedumerit, încurcat; **b)** a nu-i conveni ceva.

SCĂRPINICI

A avea (sau *a prinde*) *scărpinici la limbă* = a avea chef de vorbă, a vorbi vrute și nevrute, a trăncăni.

A avea scărpinici = a avea o comportare neastâmpărată (care cere bătaie).

SCĂUNAŞ

A fi scăunaş de picioare (reg.) = a îndura fel de fel de neajunsuri.

SCÂNDURĂ

A călca pe scândura putredă (rar) = a merge pe căi greşite.

A face cuiva pardesiu de scânduri = a omorî pe cineva.

A fi pe scândură (reg.) = a fi mort (în sicriu).

A fi (sau *a se usca, a rămâne*) *ca scândura* (sau *scândură*) = a fi extrem de slab.

A-i lua (cuiva) scândura de sub picioare (rar) = a-i strica (cuiva) rostul, a-i lua locul.

A-i suna (sau *a-i bate*) *cuiva scândura* = a sosi momentul morţii; a-i suna ceasul.

A lăsa pe cineva (pe) scândură (sau *ca scândura, pe scândura goală*) = a lăsa pe cineva complet sărac.

A se usca (sau *a slăbi, a se face, a rămâne, a fi* etc.) *ca o scândură* (sau *ca scândura* ori *scândură*) [sau *uscat* (ori *slab* etc.) *ca o scândură* (sau *ca scândura* ori *scândură*)] (fam.; despre oameni) = a deveni, a fi extrem de slab, numai pielea şi oasele.

Pardesiu de scânduri (ir.) = sicriu.

Văd eu ce scândură calcă (rar), se spune pentru a arăta că vicleniile unei persoane sunt cunoscute vorbitorului.

SCÂNDURIŢĂ

A rămâne pe scândurița goală = a deveni complet sărac.

SCÂNTEIE

A i se face (cuiva) scântei (pe dinaintea ochilor), se zice când cineva primeşte o lovitură puternică şi are senzaţia că vede scântei.

A se învăţa (sau *a se deprinde*) *ca ţiganul* (sau, rar, *ca făurarul*) *cu scânteia* (sau *cu scânteile*) = a se deprinde cu răul.

A vedea scântei verzi (reg.) = a vedea stele verzi.

SCÂRBĂ

A fi rău de scârbă (reg.) = a trăi cu (prea multă) intensitate o durere, o neplăcere.

A-i fi (cuiva) cu scârbă = a-i fi (cuiva) duşman, potrivnic.

A-i fi (sau *a face* ori *a i se face cuiva*) *scârbă* (sau *o scârbă*) [ori *a-l prinde* (sau *a-l cuprinde* etc.) *(pe cineva) scârba* (sau *o scârbă*)] = a se dezgusta.

A se da scârbei (reg.) = a se lăsa copleşit de suferinţă, de necazuri.

Rău de scârbă = a) care se îngreţoşează uşor; b) rău de pagubă; care suportă greu pierderile materiale.

SCÂRBOS, -OASĂ

A fi scârbos la gură (sau *a avea gură scârboasă*) = a întrebuinţa cuvinte urâte, triviale.

SCÂRLEICĂ

(A fi) slab ca o scârleică (reg.) = (a fi) foarte slab.

SCÂRNAV, -Ă

A avea gură scârnavă = a vorbi obscenităţi.

SCÂRŢÂI

A scârţâi uşa cuiva (rar; fam.) = a stărui pe lângă cineva cu insistenţe plictisitoare.

A unge osia ca să nu scârţâie (carul) = a mitui.

SCENĂ

A-i face cuiva o scenă (sau *scene*) (fam.) = a aduce (cuiva) imputări violente (cu ameninţări, cu lacrimi etc.).

A părăsi scena = a) a părăsi profesiunea de actor; b) a se retrage dintr-o activitate.

A pune în scenă = a regiza.

A urca (sau *a intra*) *în* (sau *pe*) *scenă* = a) a începe să joace teatru; b) a începe să interpreteze rolul repartizat într-un spectacol; c) (p. gen.) a-şi începe activitatea într-un domeniu oarecare, a începe să capete experienţă etc.

SCHELMA

A o schelma (Mold.) = a fugi (în mare grabă şi pe furiş), a o şterge, a o lua la sănătoasa.

SCHEMBEA

A mâncat schembeaua (reg.) = s-a păcălit (într-o afacere).

SCHIMĂ

A dezbrăca (pe cineva) de schima călugărească = a face să renunţe la călugărie.

A lua (sau *a îmbrăca*) *schima călugărească* (sau *monahală* ori *monahicească*) (ori *a se îmbrăca în schima îngerească*) = a se călugări.

SCHIMB

A da schimb(urile) (reg.) = a se logodi.

Schimb de cuvinte = discuţie aprinsă, ceartă.

SCHIMBA

A schimba aerul (arg.) = a ieşi la furat.

A schimba cântecul (sau *tonul, nota, foaia* etc.) = a-şi modifica comportarea, atitudinea.

A schimba domiciliul (arg.) = a aresta (a închide) pe cineva.

A schimba feţe-feţe (sau, înv. şi reg., *feţe, fel de fel de feţe*) (sau *a schimba la faţe*) (despre oameni) = a se înroşi la faţă sau a deveni palid din cauza unei emoţii puternice, a unei trăiri psihice vii, a unei boli etc.

A schimba foaia = a-şi modifica purtarea faţă de cineva.

A schimba inelele (reg.) = a (se) logodi.

A schimba o vorbă (sau *un cuvânt, câteva vorbe, câteva cuvinte* etc.) *(cu cineva)* = a sta (puţin) de vorbă; a conversa, a vorbi (cu cineva).

A schimba placa = a schimba subiectul unei discuţii prea lungi sau monotone, care a început să plictisească.

A schimba prefixul (despre oameni) = a împlini o vârstă la care se schimbă prima cifră a numărului de ani.

A schimba priviri (sau *o privire, ochiri*) = a se privi unul pe altul (fugitiv, în mod semnificativ, cu subînţeles).

A schimba scrisori = a coresponda.

A schimba urechile (înapoi) (sau *a schimba din urechi*) (reg.; despre cai) = a ciuli urechile.

A schimba vorba (sau, mai rar, *vorbirea, cuvântul*) = a abate convorbirea în altă direcție (pentru a evita un subiect neplăcut).

A schimbat căciula = a) a schimbat vorba; b) și-a schimbat părerea.

A se schimba din viață (în neviață) (sau *din viața aceasta lumească*) (înv.) = a muri.

A se schimba la față (sau, tranz., *a schimba fețe*) a se simți încurcat la auzul sau vederea unor fapte sau lucruri neplăcute.

A-și schimba cuvântul (înv. și reg.) = a se răzgândi.

Schimbă placa! = mai spune și altceva! folosește și alte argumente!

Se schimbă vorba, se spune când intervine ceva care modifică situația existentă.

SCHIMBARE

A face o schimbare = a schimba.

SCLIPI

A-i sclipi (cuiva) ochii după cineva (sau *după ceva*) (reg.) = a dori foarte mult pe cineva (sau ceva.)

SCOABĂ

A se face [sau *a fi (făcut)*] *scoabă* (reg.) = a) a slăbi foarte mult; a fi extrem de slab; b) (rar; despre ființe) a se strânge, a se ghemui.

SCOARȚĂ

A se face (sau *a căpăta*) *scoarță* = a se îngroșa întărindu-se.

Din scoarță în scoarță = de la prima până la ultima pagină, de la început până la sfârșit, în întregime.

Mamă (sau *soră*) *de scoarță* = mamă (sau soră) vitregă.

Obraz de scoarță (despre oameni) = om necioplit, lipsit de rușine, de bună-cuviință.

SCOATE

A-i scoate (cuiva) ochii (pentru ceva) = a) a-i aduce (cuiva) mereu aminte de un serviciu sau de un bine pe care i l-ai făcut; b) a reproșa (cuiva ceva).

A-i scoate (cuiva) sufletul = a) a ucide pe cineva, a omorî; b) a obosi (foarte tare pe cineva).

A-i scoate (cuiva) și dinții din gură = a-i lua (cuiva) tot ce are, a-l sărăci cu totul.

A-i scoate (cuiva) vorbe (rele) [sau, reg., *nume (rău)*] = a) a relata (despre cineva) în mod defavorabil, de obicei pe nedrept; b) a bârfi, a calomnia, a defăima, a denigra, a huli, a ponegri.

A-i scoate limba (cuiva, la cineva, despre cineva etc.) = a) a-și manifesta disprețul, batjocura, dezaprobarea etc. față de cineva; b) a face (cuiva) în ciudă prin arătarea limbii afară din gură.

A(-i) scoate vorbă [sau *vorbe* ori, pop., *veste*, înv., *cuvânt (că ...)*] = a face să se răspândească știrea (defavorabilă, nerecomandabilă, inoportună, inexactă etc.) că...

A munci (sau *a lucra, a alerga* etc.) *până-și scoate ochii* [sau *a(-și) scoate limba de-un cot muncind* (sau *lucrând, alergând* etc.) ori *a-și scoate sufletul (din el) muncind* (sau *lucrând, alergând* etc.)] = a munci, a lucra, a alerga etc. din răsputeri.

A (nu avea cu ce) scoate (pe cineva) din iarnă = a (nu avea posibilitatea de-a) da (cuiva) hrană (și adăpost) ca să poată ieși cu bine din iarnă.

A nu mai scoate (pe cineva) din ... = a nu mai înceta de a numi (pe cineva) cu un nume, cu o poreclă, cu un calificativ (injurios).

A nu ști pe unde să scoată cămașa = a fi încolțit, a nu găsi pe moment o soluție salvatoare, a nu ști cum să se disculpe.

A o scoate la capăt (sau *căpătâi*) = a termina ceva cu succes, a izbuti, a reuși.

A (putea) scoate (cu bine) (ceva) [(sau *a o (putea) scoate (cu bine)) la (un)* (reg., *la bun, în) capăt* (ori *la cale* sau, înv., *în căpătâi, la cap, la sfârșit, la un fel) (cu cineva sau ceva)*] = a) a duce la bun sfârșit (un lucru, o acțiune etc.), a se descurca, a duce, a rezolva, a termina; b) a ajunge la un rezultat bun.

A scoate aburi pe gură (rar) = a vorbi zadarnic.

A scoate afară o proclamație (înv.) = a face publică o proclamație.

A scoate arma (sau *săbii*) *din teacă* = a începe ostilitățile, războiul, răscoala etc.

A scoate boii (din jug sau *din plug) fără coarne* (reg.) = a termina rău o treabă.

A scoate castane(le) (sau, rar, *cărbunele, cărbunii) din foc* (sau *din spuză*) *cu mâna altuia* = a se folosi de cineva pentru a-și rezolva o problemă dificilă sau pentru a întreprinde o acțiune periculoasă, riscantă.

A scoate (ceva sau, rar, *pe cineva) la licitație* (ori *la mezat*) (sau, reg., *a scoate licitație*) = a oferi (un bun) spre vânzare prin licitație.

A scoate (ceva sau *pe cineva) din pământ (din iarbă verde)* (ori *de unde-o ști* sau, reg., *din fundul pământului*) = a găsi (ceva sau pe cineva) oricare ar fi greutățile de întâmpinat sau mijloacele de folosit în acest scop, a găsi, a face rost (cu orice preț).

A scoate (ceva sau, rar, *pe cineva) la* (sau *în* ori, înv., *de) vânzare* (sau, înv., *vânzător*) [ori, reg., *a scoate vânzarea (pe ceva)*] = a) a oferi spre vânzare (ceva sau, rar, pe cineva); b) a oferi la licitație, la mezat.

A scoate corecturile = a îndrepta greșelile indicate în corecturile unui text pregătit pentru tipar.

A scoate (cuiva) gărgăunii (din cap) = a face (pe cineva) să renunțe la ideile ciudate, anormale, extravagante pe care le are.

A scoate (cuiva) peri albi = a) a pricinui (cuiva) mari necazuri; b) a sâcâi mereu (pe cineva).

A scoate (cuiva) plombele = a lovi (pe cineva) peste gură.

A scoate (cuiva) sânge (reg.) = a face să curgă (din corpul cuiva), printr-o incizie, o cantitate de sânge, în scop terapeutic, (pop.) a lăsa (cuiva) sânge.

A scoate (cuiva) sufletul = a necăji, a supăra foarte tare pe cineva.

A scoate (cuiva) și dinții din gură = a-i lua (cuiva) tot ce are, a sărăci (pe cineva) cu desăvârșire.

A scoate din cauză (jur.) = a hotărî încetarea unei acțiuni judiciare împotriva cuiva.

A scoate din circuit = **a)** a face să nu mai funcționeze, întrerupând legăturile cu circuitul; **b)** a retrage din circulație.

A scoate flăcări pe nas = **a)** a fi furios, mânios; **b)** a blestema.

A scoate ghearele = **a)** a-și arăta partea negativă a caracterului; **b)** a se apăra.

A scoate efecte (sau *un efect*) = a reuși să creeze o anumită impresie (artistică).

A scoate în evidență (sau *în relief*) = a sublinia, a reliefa, a accentua.

A scoate în vileag = a demasca.

A scoate la capăt = a termina ceva cu succes, a izbuti, a reuși.

A scoate la iveală (sau *în vileag*) = a face cunoscut; a dezvălui.

A scoate la lumină = **a)** a descoperi; **b)** (p. ext.) a face cunoscut; **c)** (spec.) a da publicității, a publica.

A scoate la vânzare (sau *la mezat, la licitație*) = a pune în vânzare (sau la mezat, la licitație).

A scoate luleaua de la ciubuc (rar) = a se enerva, a-și schimba atitudinea (în rău), a-și înăspri purtarea.

A scoate mahmurul (din cineva) (reg.) = a duce la exasperare, a enerva (pe cineva).

A scoate mireasa = a reuși, a câștiga; a i se împlini o dorință.

A scoate om din cineva = **a)** a face pe cineva să devină om cumsecade, de valoare, a educa, a șlefui; **b)** a face pe cineva să obțină o situație mai bună, a promova.

A scoate panglici pe nas = a spune minciuni.

A scoate (pe cineva) basma curată = a scăpa (pe cineva) de o învinuire.

A scoate (pe cineva) de minciună = a dovedi că (cineva) a spus un neadevăr.

A scoate (pe cineva) din balamale (sau *din țâțâni*) (fam.) = a enerva peste măsură pe cineva.

A scoate (pe cineva) din circulație (fam.) = **a)** a îndepărta pe cineva din activitate, silindu-l să stea în inactivitate, în umbră, a înlătura; **b)** a face să nu mai aibă nicio autoritate, nicio influență.

A scoate (pe cineva) din fire (sau, reg., *din fire afară*) (ori *din minți* sau, rar, *din minte* ori, rar, *din simțiri*) = **a)** a face (pe cineva) să nu mai raționeze, a zăpăci, a-i suci (cuiva) capul; **b)** a face (pe cineva) să-și piardă calmul, a se enerva.

A scoate (pe cineva) din iarnă = a da (cuiva) hrană și adăpost în timpul iernii, a ajuta (pe cineva) să poată ieși din iarnă.

A scoate (pe cineva) din încurcătură (sau *din impas, din nevoie*) = a-l face să iasă dintr-o situație grea.

A scoate (pe cineva) din joc = **a)** (despre antrenori) a înlocui un jucător cu rezerva acestuia; **b)** (despre arbitri) a elimina din joc un jucător; **b)** (fig.) a elimina un concurent dintr-o competiție.

A scoate (pe cineva) din minte (sau *din minți*, mai rar, *din simțiri*) = **a)** a zăpăci (pe cineva), a face (pe cineva) să-și piardă judecata sănătoasă; **b)** a enerva la culme, a mânia (pe cineva).

A scoate (pe cineva) din pâine = a concedia.

A scoate (pe cineva) din sărite (sau *din fire, din minți, din răbdări, din pepeni, din țâțâni, din balamale*, reg. *din ori*) = a face pe cineva să se enerveze foarte tare, să-și piardă cumpătul.

A scoate (pe cineva) din viață (sau *dintre cei vii*) (reg.) = a lua viața (cuiva), a omorî (pe cineva).

A scoate (pe cineva) în lume = a conduce (pe cineva) la o petrecere, la un spectacol, a face (pe cineva) să cunoască societatea.

A scoate (pe cineva) la covrigi (sau *la pepeni*, rar, *la boi breji* sau *la drum de boi*) = a ruina sau a păgubi (pe cineva).

A scoate (pe cineva) la salamet (înv.) = a ruina.

A scoate (pe cineva) la tablă = a certa pe cineva, a cere socoteală.

A scoate (pe cineva sau *ceva) din rahat* (vulg.) = a salva (pe cineva) dintr-o situație critică.

A scoate pe piață (rar) = a valorifica prin (și pentru) vânzare.

A scoate rădăcina pătrată (sau *cubică*) (mat.; rar) = a extrage rădăcina pătrată (sau cubică).

A scoate sabia (din teacă) = a începe vrajba, războiul.

A scoate (sau *a aduce*) *apă din piatră (seacă)* = a reuși într-o întreprindere grea, a dovedi ingeniozitate.

A scoate (sau *a face, a-i ieși, a scorni*) *(cuiva) nume (rău)* = a (se) vorbi de rău despre cineva, a pune (pe cineva) (sau a se afla) într-o lumină defavorabilă, a (i se) face cuiva reclamă proastă.

A scoate (sau *a sufla, a-i ieși*) *din gură când cald, (și) când rece* = a susține când una, când alta, a acționa când într-un fel, când într-altul; a o întoarce în toate felurile, a o scălda.

A scoate scântei = a face un lucru cu foarte multă convingere, în mod extrem de eficient.

A scoate taraba în stradă (arg.) = a ieși la acostat clienți.

A scoate un factor de sub radical (mat.; rar) = a extrage (un factor) de sub radical sau rădăcina pătrată (ori cubică).

A scoate untul (din cineva) = a stoarce de puteri pe cineva, a obosi peste măsură pe cineva.
A scoate (vinul) de pe drojdii (reg.) = a pritoci.
A(-şi) scoate capul (din ... sau de la ...) (înv. şi reg.) = a-şi salva viaţa.
A-şi scoate limba de-un cot (muncind, lucrând, alergând etc.) = a munci, a lucra, a alerga etc. din răsputeri.
A-şi scoate ochii (cu ceva) = a) a-şi strica vederea cu un lucru migălos sau din cauza condiţiilor (de vizibilitate) necorespunzătoare pentru un lucru; b) a depune mari eforturi pentru a vedea (în condiţii necorespunzătoare).
A-şi scoate ochii (pentru cineva) (rar) = a fi în stare de orice sacrificiu (pentru cineva).
A-şi scoate ochii unul altuia = a) a se certa; b) a se bate; c) a-şi imputa, a-şi reproşa.
A-şi scoate pâinea (sau, rar, *mămăliga*) = a-şi câştiga existenţa, a dobândi cele necesare traiului.
A-şi scoate pârleala = a-şi găsi o compensaţie, a se despăgubi (pentru o pagubă naturală sau un efort).
A-şi scoate (sau *a scoate altuia*) *(ceva) din gând* = a-şi izgoni din minte, a(-şi) bate gândul în altă parte, a uita (sau a face pe cineva să uite).
A-şi scoate sufletul = a se obosi prea mult, a pune (prea) mult suflet, a se extenua.
De departe calu-ţi bate, de aproape ochii-ţi scoate = aparenţele sunt uneori înşelătoare.
Fuge de-şi scoate ochii = a) fuge foarte tare; b) (fig.) se fereşte (cât poate) de o situaţie grea, neplăcută.
Pe unde scot (sau *scoţi* etc.) *cămaşa?* = cum aş (sau ai etc.) putea să scap (ori să scapi etc.) din încurcătura sau necazul în care mă aflu (sau te afli etc.)?

SCOBI

A-şi scobi dinţii cu cineva = a vorbi pe cineva de rău.
Cât te-ai scobi în măsea [sau *cât te scobeşti* ori *până scobeşti în(tr-un) dinte*] = (foarte) repede.
Scobeşte-te în dinţi = se spune ironic, când nu poţi dobândi ceva.

SCOFALĂ

A nu avea (sau *a nu face*) *nicio* (sau *mare*) *scofală* (rar) = a) a nu avea nicio şansă de izbândă; b) (rar) a nu izbuti nimic; c) a nu avea niciun succes.

SCOICĂ

A ajunge ca o scoică (pop.; despre oameni) = a deveni extrem de slab, numai piele şi oase.
A mânca numai zeamă de scoici (pop.; despre oameni) = a fi foarte slab.
A se arde cu zeamă de scoici (pop.; despre oameni) = a se supăra din nimic.

SCORBURĂ

A avea scorbură la inimă (reg.) = a fi foarte supărat, necăjit.

SCORMONI

A scormoni la inimă (reg.) = a) a tulbura (pe cineva), a nelinişti; b) (reg.) a nemulţumi.

SCORNI

A scorni (sau *a scoate, a face, a-i ieşi*) *(cuiva) nume (rău)* = a) a se vorbi de rău despre cineva; b) a se afla sau a pune pe cineva într-o situaţie defavorabilă.

SCORPIE

A bea (sau *a mânca*) *ca o scorpie* (pop.) = a bea (sau a mânca) foarte mult, cu multă lăcomie.

SCORUŞĂ

A înghiţi scoruşe (reg.) = a) (mai ales despre femeile nemăritate) a rămâne însărcinată; b) a muri.

SCRÂNCIOB

A şti scrânciobul cuiva (reg.) = a cunoaşte şiretlicul cuiva.

SCRÂNTEALĂ

A da de scrânteală (rar) = a i se întâmpla ceva rău.

SCRÂNTI

A o scrânti (fam.) = a face o prostie, o gafă; a greşi.

SCREME

A se screme să ... = a fi pe punctul de a..., a fi gata să...

SCREMUŞ

A intra la (sau *a da de*) *scremuş* = a întâmpina foarte mari greutăţi.

SCRIE

A(-i fi) scris cuiva (sau, rar, *pentru cineva*) = a(-i) fi rânduit cuiva de la naştere, a(-i) fi sortit, hărăzit (prin soartă).
A-i scrie (sau *a-i fi scris*) *cuiva pe faţă* (sau *în obraz*) = a se putea vedea pe faţa cuiva starea lui sufletească, a se deduce ceva din expresia cuiva.
A scrie ceva pe numele cuiva (pop.) = a-i face cuiva acte de proprietate pentru...
A scrie cu picioarele = a scrie urât, ilizibil.
A scrie ouă (pop.) = a încondeia ouă, a picta ouă (cu vopsea roşie şi cu flori de culori diferite).
A scrie pe apă (sau *pe nisip*, rar, *pe lumânare, pe mucul lumânării*) = a) a uita uşor; b) a nu lua ceva în serios.
A se scrie în partea cuiva = a aduce, a semăna la chip cu cineva.
A-şi scrie (ceva) în frunte = a ţine minte, a reţine.
De (sau *pe*) *când scria* (sau *se scria*) *musca pe perete* = de mult, din timpuri străvechi.
Du-te să-mi scrii! (ir.) = lasă-mă în pace! pleacă!
Unde scrie?, exprimă refuzul de a da crezare spuselor cuiva sau de a da curs unei cereri, somaţii etc.

SCRIPCĂ

A fi gol scripcă = a fi gol cu desăvârşire, a fi dezbrăcat.

SCRIPETE

A bate în scripeţi (reg.) = a fi foarte supărat.
A sări în scripeţi (reg.) = a sări de pe loc peste un obstacol ţinând picioarele lipite.

SCRIPTURĂ

A arăta cu (sau *a pune în*) *scriptură* = a scrie.

A treia zi după scripturi = prea târziu.

SCRIS, -Ă

(A fi) ca (sau *parcă*) *scris* (sau *scris de frumos*) = (a fi) foarte frumos.

A rămâne (ca) scris pe perete = a încremeni.

SCRIVEALĂ

A-şi sări din scriveli = a nu mai putea răbda.

SCROAFĂ

A fi născut în zodia scroafei (rar) = a fi foarte norocos.

S-a suit (sau *s-a urcat*) *scroafa în copac* (sau, reg., *în salcie*) (despre un parvenit) = a fi foarte îngâmfat.

SCROB

A se face scrob (reg.; despre rufe) = **a)** a se usca foarte tare; **b)** (despre rufe) a se întări din cauza gerului.

SCRUM

A se alege (numai) scrumul (şi fumul sau *şi cenuşa)* [sau *(numai) (fum şi) scrum* ori *scrum şi cenuşă*] *de ceva* [ori *de* (sau *din*) *cineva*] = a nu mai rămâne nimic (din ceva sau din cineva), a se distruge complet.

A se face (sau *a face pe cineva* sau *ceva*) *scrum (şi cenuşă)* (pop.) = a arde (sau a face să ardă) complet.

SCRUPUL

A-şi face scrupule = a se frământa, a-şi pune probleme de conştiinţă în legătură cu moralitatea, cu legitimitatea unei decizii, a unei acţiuni etc.

Fără (niciun) scrupul sau *lipsit de scupule* = care îşi urmăreşte scopurile fără a ţine seamă de niciun considerent moral; imoral, incorect.

SCUFIE

A se naşte cu scufie (în cap) (despre oameni) = a fi foarte norocos.

SCUFUNDA

N-are să se scufunde pământul = nu se va întâmpla niciun rău, nu va fi prea mare pagubă (dacă nu se va realiza ceva).

SCUIPA

A linge unde a scuipat (despre oameni) = a-şi retrage vorbele (răuvoitoare).

A scuipa contra vântului = **a)** a se pune rău cu şefii; **b)** a dovedi lipsă de orientare.

A scuipa de sus (sau *departe*) (reg.; despre oameni) = a fi îngâmfat.

A scuipa foc (despre oameni) = a fi furios (mânios).

A scuipa sânge (pop.) = a avea hemoptizie.

A-şi scuipa fierea = a vorbi cu ură.

A-şi scuipa plămânii (sau, reg., *bojocii*) (pop. şi fam.) = **a)** se spune despre bolnavii de tuberculoză care tuşesc şi expectorează des; **b)** se spune pentru a arăta că cineva depune eforturi deosebite pentru ceva (fără rezultatele scontate).

A-şi scuipa (sau *a-şi stupi*) *în sân* = a face gestul de a scuipa prin care superstiţioşii cred că se pot feri de o primejdie sau că le va trece frica.

A-şi scuipa sufletul cu cineva (sau *cu ceva*) = a se chinui mult cu o persoană nepricepută sau îndărătnică ori cu un lucru greu de făcut.

SCUIPAT

A i se topi (cuiva) scuipatul în gură (reg.) = a fi poftricios.

A-i veni (cuiva) scuipat la furcă (reg.) = a avea chef de vorbă.

A nu mai avea scuipat în gură (reg.), se spune despre o persoană care vorbeşte mult.

A-şi cântări scuipatul (reg.) = a nu face nimic, a pierde vremea.

SCUIPICI

A-şi cântări scuipiciul = a nu face nimic, a pierde vremea.

SCULA

A i se scula (cuiva) (ceva) (pop.) = a-i veni (cuiva) o idee (ciudată), o toană; a avea chef de ceva.

A i se scula (cuiva) să ... (sau *de ...*) = a se hotărî brusc (sau a dori pe moment) să obţină, să întreprindă etc. ceva, a i se năzări.

A scula (sau *a ridica, a pune*) *în picioare* = **a)** a mobiliza; **b)** a instiga la răscoală.

A se scula din morţi (sau *din mormânt*) (înv. şi reg.) = a reveni la viaţă după ce a murit, a învia, (înv.) a se deştepta, a se ridica.

A se scula din pat (sau *după o boală*) = a se însănătoşi.

A se scula în capul oaselor = a se ridica, a sta în şezut.

A se scula pe piciorul stâng (sau *cu dosul în sus, cu faţa la pernă* ori *la cearşaf*) = a fi prost dispus.

SCULĂ

A pune sculele în cui (reg.; despre persoane în vârstă) = a avea puterile slăbite.

(A se da) mare sculă pe basculă = (a se da) grozav, formidabil, teribil.

A-şi sui sculele în pod (glumeţ) = a rămâne impotent.

SCUMP, -Ă

A avea scump (pe cineva) (înv. şi reg.) = a aprecia, a stima (pe cineva).

A fi mai scumpă aţa decât faţa (despre un lucru) = a fi obţinut cu un efort mai mare decât merită.

A fi scump de mână (rar) = a fi zgârcit.

A fi scump la râs (sau, rar, *de zâmbet*) = a râde rar; a fi posac.

(A fi) scump la secure (reg.; despre lemn) = (a fi) greu de fasonat.

(A fi) scump la tărâţe şi ieftin la făină = (a fi) nechibzuit.

A fi scump la vedere = a se arăta rar în societate, printre ceilalţi oameni; a fi greu de găsit, a fi retras.

(A fi) scump la vorbă (sau, rar, *la vorbire, la grai*) = (a fi) tăcut, taciturn.

A(-i) cădea (ceva) scump (cuiva) (înv.) = a fi dezagreabil.

A purta nume mari (sau *scumpe*) (reg.) = a avea origine nobilă sau calităţi deosebite.

A ţine (ceva) scump (pe cineva) (rar) = a plăti mult.

Mai scumpă aţa decât faţa = e mai scumpă execuţia decât materia primă.

SCUMPĂRA

A-şi scumpăra mânia (înv. şi reg.) = a se răzbuna.

SCUMPIE

Când voi secera scumpia = niciodată.

SCUMPIRE

A fi în scumpire (despre mărfuri), se spune când preţul este în creştere.

SCURGE

A i se scurge ochii (sau, reg., *inima*) *după cineva* (sau *ceva*) = a se uita cu mult drag la cineva (ori la ceva), dorindu-l cu pasiune; a ţine mult la cineva sau ceva.

A scurge vlaga (din cineva) = a slei de puteri (pe cineva).

A-şi scurge (sau *a i se scurge*) *ochii (de lacrimi* sau, înv. şi reg., *în lacrimi*) = a plânge până la secarea lacrimilor (sau până la slăbirea vederii).

SCURMA

A scurma (pe cineva) la inimă (înv. şi reg.) = a tulbura; a-l nemulţumi; (pop.) a-l ricâi pe cineva la inimă.

A scurma (pe cineva) paralele în pungă (reg.) = a fi risipitor.

A scurna (pe cineva) şerpii la burtă (reg.) = a-i fi (foarte) foame.

SCURT, -Ă

A avea mână (sau *mâna*) *scurtă* = a fi zgârcit.

A avea memorie (sau *memoria*) *scurtă* = **a)** a uita repede, a fi uituc; **b)** a nu putea (sau a nu vrea) să ţină minte ceva.

A face (pe cineva) mai scurt de (câte) o palmă (sau *cu un cap*) (înv.) = a decapita, a omorî prin tăierea capului.

A face scurtă la limbă = a trăncăni.

A face scurtă la mână (fam., ir.) = a face un efort manual deosebit (şi de durată).

A fi scurt = a spune ceva în puţine cuvinte, concis.

(A fi) scurt de (sau, înv., *în, la*) *vedere* = (a fi) miop.

(A fi) scurt la (sau *în*) *vorbă* (sau, rar, *la cuvânt, la grai*, înv., *la voroavă*) = (a fi) puţin comunicativ.

A (i-o sau *a-l) tăia* (sau *reteza*) *cuiva scurt* = **a)** a întrerupe cu bruschete din vorbit pe cineva; a pune brusc capăt unei discuţii; **b)** a-i limita (cuiva) pretenţiile.

A lua (sau, înv., *a apuca*) *(pe cineva) din* (sau, înv., fam. *de*) *scurt* = a trage la răspundere (pe cineva); a sili să se justifice.

A scăpa scurt (de coadă) = a scăpa cu greu şi dezavantajat, păgubit etc. dintr-o situaţie dificilă.

A trage scurta (pop.) = a duce greul, a suporta consecinţe (neplăcute).

A ţine (pe cineva) din (sau, înv. şi pop.) *de scurt* = **a)** a controla îndeaproape sau cu severitate comportarea *(cuiva)*; **b)** a supune pe cineva unei discipline severe; **c)** a trata pe cineva cu asprime.

A vorbi pe unde scurte = a vorbi argotic.

În (sau *peste*) *scurt timp* (sau *în scurtă vreme*) = în curând.

În (sau, rar, *la*) *scurtă vreme* (sau *scurt timp*) = după un interval (relativ) mic, curând.

Într-un timp mai lung sau mai scurt = la o dată oarecare, odată şi odată, mai curând sau mai târziu.

Nu-i numai un câine scurt de coadă = caracteristica, aspectul în discuţie nu e distinctiv, este comun şi altora.

Scurt de vedere = miop.

Scurt în piele (glumeţ) = circumcis.

Scurt la minte = **a)** uituc; **b)** prost.

Scurt la vorbă (sau *la grai*) = scump la vorbă; tăcut, taciturn.

Scurt şi cuprinzător (sau, fam. *scurt pe doi*), formulă prin care se arată că o expunere este redusă la esenţial.

Scurtă vorbă (sau, rar, *socoteală*), se spune când se trece la o acţiune fără a mai aştepta, fără a mai pierde timpul; fără multă vorbă.

SCURTA

A-i scurta (cuiva) drumul (sau *calea*) = a-i ieşi cuiva în întâmpinare.

A-i scurta (cuiva) potecile (sau *cărările, drumurile*) (reg.) = **a)** a împiedica activitatea cuiva; **b)** a pune (cuiva) viaţa în pericol.

A-i scurta (cuiva) viaţa (înv. şi reg.) = a omorî.

A-i scurta (cuiva) vorba (sau *a i-o scurta*) = a împiedica (pe cineva) să vorbească.

A i se scurta pasul (reg.) = a agoniza.

A-l scurta vremea (pe cineva) (înv. şi reg.) = a zori.

A scurta cu o palmă (sau *de un cap*) = a omorî (prin tăierea capului).

A scurta (cuiva) ghearele = **a)** a limita puterea cuiva; **b)** a pune pe cineva în imposibilitatea de a (mai) face rău.

A scurta cuiva limba = a pune pe cineva în imposibilitatea de a bârfi.

A scurta (sau *a tăia, a frânge, a rupe*, reg., *a tâmpi*) *(cuiva) nasul* = **a)** a pune pe cineva la locul lui; **b)** (p. ext.) a umili pe cineva; **c)** a pedepsi pe cineva.

A scurta vorba (sau *a o scurta*) = a spune în puţine cuvinte, a spune pe scurt.

SCURTAT, -Ă

A rămâne (sau *a fi*) *scurtat de cap* = a fi decapitat.

SCURTĂTURĂ

A măsura cu o scurtătură (pe cineva) (înv.) = a bate.

SCURUPATE

A se da de-a scurupatele (Olt.) = a se da de-a rostogolul.

SCUTEALĂ

A avea în scutează (pe cineva) (înv.), se spune despre un boier care avea în slujbă un scutelnic

A pune pe cineva la scutează (reg.) = **a)** a o ocroti; **b)** (reg.; p. ext.) a părtini pe cineva.

A (se) ține [sau *a (se) pune, a (se) băga*] *la scutează* = a (se) adăposti.

SCUTEC

A fi lovit cu scutecul (pop.) = a fi smintit, zăpăcit, prostănac.

SCUTI

A(-și) scuti viața (sau *a se scuti cu viață*) (înv.) = a scăpa cu viață dintr-o mare primejdie.

SCUTURA

A i se scutura cuiva carnea (sau *oasele, inima*) = a se înfiora, a se cutremura, a se zgudui (de frică, de scârbă etc.).

A-l scutura frigurile = a avea un acces de friguri, o stare cu tremurări asociată cu senzația de frig.

A scutura blana (sau *cojocul, nădragii*) *(cuiva)* (pop.) = a bate.

A scutura de pureci (pe cineva) (înv. și reg.) = a bate.

A scutura (pe cineva) de bani [sau *a scutura buzunarele* (ori *punga*)] = a lua cuiva (prin mijloace necinstite) toți banii, a stoarce (pe cineva) de bani.

A scutura mâna cuiva = a strânge (cu putere) mâna cuiva.

A se scutura de icale (reg.) = a se îmbolnăvi de hernie.

A se scutura la foale (reg.) = a se îmbolnăvi de hernie.

A(-și) scutura praful (și pulberea) de pe (sau *din*) *picioare* (înv.) = a renunța cu totul la ceva.

SCUȚ

A se face (sau *a îngheța*) *scuț* (reg.) = a îngheța foarte tare (transformându-se într-un sloi de gheață).

SCUZA

Scuzați! formulă de politețe prin care cineva își cere iertare.

SCUZĂ

A cere (sau *a prezenta, a exprima*) *scuze* = a-și exprima părerea de rău pentru o greșeală făcută; a cere iertare.

A primi de la cineva scuze (sau *scuzele cuiva*) = **a)** a accepta dovezile sau argumentele prin care cineva se dezvinovățește; **b)** a ierta greșelile (cuiva).

Mii de scuze! (sau *scuzele mele!*), formulă prin care cineva își cere iertare pentru o greșeală, o stângăcie.

SE, SINE

A fi (sau *a se înțelege, a vorbi* etc.) *de la sine (înțeles)* [sau, înv., *de la sine* (ori *de sineși*) *se înțelege*] = **a)** a se subînțelege; **b)** a fi evident.

A se afla afară din sineși (înv. și reg.) = a fi bolnav psihic.

A-și ieși din sine (înv.) = a nu se mai comporta normal; a-și pierde cumpătul, a se pierde cu firea.

A-și veni în sine (înv.) = a-și reveni (dintr-o stare proastă, anormală etc.).

SEAMĂ

A băga (sau *a lua*, înv., *a ține*) *în seamă* = a lua în considerație; a da atenție cuiva.

A băga (sau *a prinde*, reg. *a-i da*) *(în) seamă* (sau *a-și lua seama*) (înv.) = **a)** a calcula; **b)** a număra.

A băga seamă cu cineva (înv.) = a ajunge la o înțelegere cu cineva asupra unei datorii, unei obligații etc.; a se socoti.

A da seamă (sau *socoteală*) = a răspunde de ceva, a fi tras la răspundere.

A fi de-o seamă cu timpul (rar) = a fi foarte bătrân.

A(-i) cere (cuiva) seamă = a trage la răspundere, a cere socoteală cuiva.

A(-i) cere (sau *a lua*) *(cuiva) seamă* (sau *seama*) (înv. și reg.) = a pretinde ca cineva să se justifice pentru cele făcute.

A-i face seama (sau, înv., *o* sau, rar, *de seamă*) *(cuiva)* (pop.) = a omorî, a ucide (pe cineva).

A(-i) lua seama (cuiva) [sau, reg., *a băga în seamă (ceva)*] = a înțelege.

A-i ține seama (sau *seamă*) [sau *a ține* (*în* ori, înv., *întru o*) *seamă*] *(de ceva)* = a ține în evidență pentru un anumit scop; a ține cont.

A lua (pe cineva) pe seamă = a lua (pe cineva) în grija și răspunderea sa; a apăra, a ocroti (pe cineva).

A lua (sau, înv., *a băga*) *seamă* [ori, înv., *a lua de seamă* sau *a(-i, -și) lua seama*] = **a)** a (se) supraveghea; **b)** (p. ext.) a spiona.

A lua seama (de cineva) = a se îngriji, a se ocupa de cineva.

A lua seama (sau *seamă*) = **a)** a se gândi, a reflecta adânc, a fi atent; **b)** a supraveghea; **c)** a observa ceva, a remarca; **d)** a înțelege, a se lămuri.

A nu-și afla seama (sau *a nu avea seamă*) *în* (sau *pe*) *lume* = a nu avea pereche.

A nu-și lua seama (reg.) = a uita.

A nu ști de seama cuiva (pop.) = a nu avea cunoștință despre ce face, unde se află etc. cineva.

A (sau, înv., *a-și*) *da seamă* (sau *seama*) = **a)** a (se) justifica, a răspunde de cele făcute; a suporta consecințele pentru cele făcute; a da socoteală; **b)** (înv.) a declara; a raporta; a comunica, a înștiința.

A (se) băga de seamă (sau *a băga seama că ...*) = a fi atent la ceva; a (se) remarca, a (se) observa ceva.

A (se) lăsa pe (sau *în*) *seama cuiva* [sau *a (se) da pe* (ori *în*) *seama cuiva*] = a (se) da (sau a (se) lăsa) în paza, în grija, în posesia cuiva.

A-și căuta de seamă (reg.) = a se preocupa numai de treburile personale, a-și vedea de treabă.

A-și cere seamă (înv.) = a-și cere leafa.

B.C.U. „M. EMINESCU" IAȘI

A-şi da seama (sau *seamă*) [ori, reg., *a-şi trage* (sau *lua*) *seama*] = a fi conştient, a realiza.
A-şi da toate sămile (reg.) = a relata tot ce ştie (pentru a se justifica).
A-şi face de seamă (reg.) = a se îngrijora.
A-şi face seama (reg.) = a se sătura (de mâncare, de băutură).
A-şi face (singur) (sau, înv., *singur sieşi, sieşi) seama* (sau, rar, *seamă*) (pop.) = a se sinucide.
A-şi lua seama la vorbă (reg.) = a vorbi cuviincios.
A-şi lua seama (sau *de seamă*) (ori, reg., *a trage de seamă*) (pop.) = **a)** a se răzgândi; **b)** a se hotărî.
A-şi trage seama (reg.) = **a)** a se acomoda; **b)** (reg.) a se simţi.
A şti de seama cuiva = a avea ştiri (despre cineva); a avea cunoştinţă de soarta cuiva.
A şti (sau *a cunoaşte*) *seama* (ori *seamă*) *(a ceva* sau *a cuiva)* = a fi familiarizat (cu ceva sau cu cineva).
A şti seama (la ceva) = a avea experienţa unui lucru, a şti cum să procedeze.
A ţine seama (sau, rar, *seamă*) *de cineva* (sau *de ceva*) = a lua în consideraţie, a avea în vedere pe cineva (sau ceva).
Ajutor de băgător de seamă = persoană cu un rol insignifiant într-o instituţie.
Băgat (sau *luat*, înv., *ţinut*) *în seamă* = care este luat în consideraţie.
Băgător de seamă = persoană a cărei participare la o acţiune este inutilă; persoană care asistă la o acţiune fără să se implice.
Cu nebăgare de (sau *în*) *seamă* = fără a da atenţia cuvenită.
Cum bag seamă (sau *seama*) = după cât mi se pare.
De bună seamă = desigur, fără îndoială.
De la seamă de vreme (reg.) = de o vreme încoace.
De-o seamă cu cineva (sau *de seama cuiva*) = **a)** de aceeaşi vârstă cu cineva; **b)** la fel, în aceeaşi situaţie, categorie socială (cu cineva).
Din nebăgare de seamă = din lipsă de atenţie sau de grijă.
Fără număr şi seamă = în număr mare, mult.
Mai cu seamă = mai ales, îndeosebi.
Om de seamă = personalitate importantă, remarcabilă.
Pe nebăgate de (sau *în*) *seamă* = fără a (se) observa; pe nesimţite.
Pe seama (cuiva) = **a)** în folosul sau în interesul (cuiva); **b)** în sarcina (cuiva).
Peste seamă = peste măsură, foarte.

SEAMĂN

A nu(-şi) (mai) avea (sau *a nu-şi afla*) *seamăn* [*pe* (sau, rar, *în*) *lume*] = a fi unic, a nu avea pereche, asemănare.

SEARĂ

A da (cuiva) bună seara (sau, pop., *seara bună*) = a saluta (pe cineva) în cursul serii.
A se lăsa (sau *a se pogorî, a se aşterne, a cădea) seara* = a se înserа.
A-şi lua (de la cineva) bună seara (sau, pop., *seara bună*) = a saluta pe cineva, la despărţire, în cursul serii.
Bună seara (sau, reg., *seară*), formulă de salut folosită, la întâlnire sau la despărţire, în cursul serii sau al nopţii.
De cu seară = **a)** încă din (sau în) seara zilei trecute; **b)** de cum s-a înserat.
Seara (sau *seară*) *bună*, formulă de salut folosită, la despărţire de cineva, în cursul serii sau al nopţii.
Seară de zarzavat (arg.) = seară fără clienţi, cu câştiguri slabe.
Spre (sau *înspre, către*) *seară* = pe înserate.

SEC, SEACĂ

A avea creanga (sau *sămânţa*) *seacă* (pop.) = **a)** a fi impotent; **b)** a fi epuizat, vlăguit.
A avea (sau *a-i fi*) *gură seacă*, se spune atunci când lucrurile nefavorabile prevestite de cineva se împlinesc.
A avea mână seacă = a avea insucces în tot ceea ce întreprinde.
A călca în piatră seacă = a nu-i merge cuiva bine, a se osteni zadarnic.
A da tot în sec (reg.) = a lovi în gol.
A fulgera în sec (reg.) = a fulgera când este timp senin.
A-i fi cuiva (sau *a avea*) *gura seacă* (reg.) = a se împlini lucrurile nefavorabile prevestite de cineva.
A(-i) ieşi cuiva cu sec = a ieşi înaintea cuiva cu un vas gol, prevestind prin aceasta un insucces.
A(-i) merge (cuiva) în sec (sau *a da tot în sec*) (reg.) = a avea (permanent) insuccese.
A intra în vinerea seacă (arg.; despre deţinuţi) = a fi arestat, închis.
A înghiţi în sec = **a)** a înghiţi fără a avea ceva în gură; **b)** (p. ext.) a se reţine de la ceva, a fi nevoit să-şi înfrâneze o dorinţă.
A juca în sec (rar; la jocul de cărţi) = a juca de unul singur.
A mânca de sec = a posti.
A plăti sec (rar; la jocul de cărţi) = a plăti potul fără a mai cere în plus.
A sări [*sau a călca, a (se) arunca*] *în sec* (reg.) = a sări, a se arunca în prăpastie.
A scoate (sau *a aduce, a stoarce*) *apă* (sau *ceva*) *(şi) din piatră seacă* = a dobândi ceva cu orice preţ, oricât de greu ar fi; a izbuti în orice condiţii; a realiza un lucru imposibil.
A se lăsa sec(ul) = **a)** (bis.) a începe zilele de post; **b)** a petrece cu ocazia ultimei zile dinaintea unui post.
A suna (sau *a răsuna*) *a sec* = a scoate un sunet de lucru gol.
A tuşi sec = a tuşi fără expectoraţie, fără flegmă.

Cap sec = om prostănac; nătărău.
Gură seacă = persoană flecară.

SECA

A-l seca de puteri (sau *de vlagă*) *(pe cineva)* = a face pe cineva să-şi epuizeze toată forţa fizică; a epuiza, a extenua.
A-l seca (pe cineva) la ficaţi = a) a simţi o durere fizică puternică; b) a-l necăji pe cineva (foarte tare) grijile, necazurile.
A-l seca (pe cineva) la inimă (sau *a-i seca cuiva inima*) = a regreta (ceva şau pe cineva).

SECERA

Seceră unde n-a semănat şi adună unde n-a secerat, se spune despre cei care se bucură pe nedrept de munca altora.

SECERĂ

A intra în seceră (sau *în compresor*) (arg.) = a fi anchetat, interogat.
Drept ca secera (ir.) = strâmb.

SECRET

A fi în secretele zeilor (rar) = a) a fi într-o poziţie care-i permite să afle secrete cunoscute numai de persoane importante; b) a se afla în relaţii apropiate (de prietenie) cu persoane importante.
A pune (sau *a băga*) *la secret* (rar) = a aresta; a întemniţa (pe cineva).

SECUND, -Ă

A ţine secunda (înv.) = a acompania.

SECUNDĂ

O secundă! = (aşteaptă) un moment.

SECURE

A da cu securea în Dumnezeu (înv. şi reg.) = a fi temerar.
A fi cioplit numai cu securea (reg.; despre oameni) = a fi necioplit.
Cât ai arunca cu securea (reg.) = la o distanţă mică, foarte aproape.
Neluat în bardă (sau *cioplit numai cu securea*) (despre oameni) = necioplit.

SELAMET

A ieşi (sau *a scoate*) *la selamet* (înv.) = a) a (se) rezolva în mod favorabil o problemă, o situaţie etc.; b) a scăpa dintr-o primejdie; a ajunge la o situaţie mai bună.
A ieşi (sau *a scoate*) *la selamet (pe cineva)* (înv. şi reg.) = a ieşi (însoţit de cineva) în societate.

SEMĂNA

A semăna cu cineva (sau *cuiva*) *bucăţică ruptă* (sau *tăiată*) [ori *a semăna ca două picături (de apă)*] = a semăna perfect cu cineva, a fi leit cu altul.

SEMN

A avea semne (sau *a i se face cuiva semn*) = a avea indicii în legătură cu o întâmplare viitoare.
A da semne (din ...) = a semnaliza (cu...).
A da (un semn) (sau, rar, *semne*) *de viaţă* = a se manifesta, a-şi vădi existenţa, a face să se audă noutăţi despre sine.
A face semn (sau *semne*) = a face o mişcare care sugerează ceva.
A lăsa semn = a) (reg.; în superstiţii) a pune pe pieptul sau la căpătâiul unui copil nou-născut un fir roşu ca să-i ocrotească somnul; b) (arg.) a lăsa amanet.
A pune sub semnul întrebării = a se îndoi de adevărul unor fapte sau al unor afirmaţii.
A-şi face semnul crucii (sau, înv., *semn de pace*) = a se închina.
În (sau *cu*) *semn* = ca dovadă, ca probă.
Semn bun (sau *rău, prost*) (în superstiţii) = fapt, fenomen căruia i se atribuie însuşirea de a prevesti un bine (sau o nenorocire).
Sub (sau, rar, *în*) *semnul (cuiva* sau *a ceva)* = sub egida, sub auspiciile (cuiva sau a ceva); având ca simbol.

SEMNA

A semna (pe cineva) la nas (înv.) = a pedepsi cu stigmatizarea la nas (prin tăierea cartilajului care desparte fosele nazale sau printr-un alt semn).

SEMNAL

A (se) da semnalul (sau, înv., *semnal*) = a se comanda începutul şi sfârşitul unei acţiuni; a (se) începe o acţiune luând iniţiativa.
A (se) trage semnalul de alarmă = a (se) atrage atenţia asupra necesităţii de a opri sau de a modifica desfăşurarea unei activităţi, a unui proces etc. care, dacă ar continua ca până atunci, nu ar duce la rezultatele scontate.

SEMNĂTURĂ

A fi sub semnătura (cuiva) = a avea drept autor (pe...).
A purta semnătura (cuiva) = a avea drept autor (pe...).
Sub semnătură = cu numele semnat (spre confirmare).

SEMUIALĂ

Nici sămuială de-aşa! (reg.) = n-ai crede că poate exista o astfel de asemănare.

SENIN, -Ă

A face tun pă sănin (reg.) = a nu face nimic.
Din senin = pe neaşteptate, deodată.

SENS

Nu are niciun sens = nu are niciun rost, inutil.
În sensul cuiva = potrivit părerilor, vederilor cuiva.
Într-un anume sens = privind lucrurile într-un anumit mod, dintr-un anumit punct de vedere, sub un anumit raport.

SENZAŢIE

A avea senzaţia că ... = a simţi, a i se părea că...
A face senzaţie = a produce o impresie foarte puternică, a trezi un interes deosebit, a face vâlvă.

SEPARAT, -Ă

A face opinie separată = a susţine o părere deosebită de cea a majorităţii.

SERIOS, -OASĂ

A lua (pe cineva sau *ceva) în serios* = a acorda unei persoane sau unui lucru toată atenția, a-l socoti vrednic de luat în considerație.

SERIOZITATE

Cu seriozitate (sau *cu toată seriozitatea*) = **a)** cu atenție, cu conștiinciozitate, temeinic; **b)** cu convingere, cu tărie, dinadins; **c)** (în construcție cu verbe ca „a spune", „a zice" etc.) cu ton profund, convins; cu pătrundere, cu greutate.

SERVI

A i-o servi (cuiva) (fam.) = a-i spune (cuiva) cu promptitudine lucruri neplăcute (dar adevărate).

A nu servi (ceva) (în limbajul adolescenților) = a absenta, a chiuli (de la o oră de clasă).

A servi ca ostaș = a face serviciul militar.

A servi la directă (arg.) = a fura din buzunarele cuiva.

A servi la îngrijire (arg.) = **a)** a lovi pe cineva la cap; **b)** a-i fura cuiva portofelul.

A servi o lecție (cuiva) (fam.) = a avea (față de cineva) o comportare (sau a pune, pe cineva, într-o situație) din care să învețe ceva.

A servi (pe cineva) la flanc (arg.) = a fura din buzunarele laterale ale cuiva.

SERVICIU

A face un prost (sau *un rău*) *serviciu cuiva* = a face cuiva (fără voie) un rău.

(A fi) de serviciu (despre angajați, ostași, elevi) = (a fi) însărcinat cu o misiune specială în cadrul obligațiilor profesionale.

A fi (sau *a se pune*) *în serviciul cuiva* (sau *a ceva*) = a sluji, a servi unei persoane sau unui scop, unei idei etc.

A intra în serviciu = a deveni salariat.

SERVUS

A da servus = a da mâna la întâlnire sau la despărțire.

SETE

A-i fi cuiva sete de ceva (sau *de cineva*) = a fi cuprins de o dorință puternică.

A muri (sau *a se usca*) *de sete* = a avea o senzație puternică de sete.

SEU

A avea (sau *a fi cu, a prinde*) *seu la rărunchi* (reg.) = a fi înstărit, a avea avere; a-i merge bine.

A avea său rău (pe cineva) (reg.) = a fi supărat, avea necaz (pe cineva).

A avea seu la rărunchi = a fi bogat.

A face (sau *a prinde, a pune*) *seu* (reg.) = **a)** a se îngrășa; **b)** a se îmbogăți.

A fi crescut în seul său (reg.) = a fi ferit de griji.

A înota în seu (reg.) = a fi foarte bogat.

A nu-și încăpeo în săul său (reg.) = a fi extren de gras.

A pierde seu (reg.) = **a)** a sărăci; **b)** a slăbi.

A trăi în (sau *din*) *seul său* (sau *lui*) (reg.) = a trăi numai din ceea ce a agonisit singur; a trăi din resurse proprii.

A trăi în seul cuiva (reg.) = a trăi din munca altuia, a trândăvi.

SFADĂ

A face sfadă între ... (înv. și reg.) = a învrăjbi.

SFANȚ

A-i arăta (cuiva) câte parale face sfanțul (reg.) = a-i dovedi (cuiva) valoarea unui lucru.

A nu avea (nici sau *niciun) sfanț* (pop.) = **a)** a nu avea bani; **b)** (p. ext.) a fi sărac.

A nu ști câte parale face sfanțul (reg.) = a nu ști să aprecieze la timp ceva (sau pe cineva).

A vedea câte parale face sfanțul (reg.) = a constata valoarea unui lucru atunci când i se simte lipsa.

SFARĂ

A da sfară în țară (sau, rar, *în sat, în mahala* etc.) (pop.; rar) = a da de știre, a răspândi o veste.

SFAROG

A se face sfarog (înv.) = a se întări (la căldură sau din cauza vechimii).

SFAT

A duce sfat (rar) = a bârfi.

SFĂRÂMA

A sfărâma (cuiva) măselele = a bate (pe cineva) cu violență (peste maxilare).

A sfărâma lanțurile (robiei) = a cuceri libertatea.

A sfărâma piatra (sau *pietrele*) = a fi foarte puternic, voinic.

A-și sfărâma capul (sau *mintea*) *cu* (sau *de, pentru*) *ceva* = a depune eforturi deosebite, a se zbate, a se frământa pentru ceva.

SFĂTUI

A (se) sfătui (cu el sau *cu sine) însuși* [sau *cu gândul* (ori *cu capul*) *(său)*] = a cugeta, a se gândi, a medita.

SFÂNT, -Ă

A avea sfinți (sau *sfinții lui*) *la Ierusalim* = a se bucura de protecția cuiva.

A dezbrăca un sfânt și a îmbrăca pe altul (fam.) = a face datorii noi pentru a le plăti pe cele vechi.

A duce (pe cineva) sfântul (fam.) = a îndrăzni să...

A fi ca sfintele (reg.) = a fi foarte slabă.

(A fi) (din) os sfânt (sau *din oase sfinte*) = a fi din neam domnesc.

A fi sfântul zilei (rar) = a fi o persoană influentă.

A-i ieși (cuiva) un sfânt din gură (pop. și fam.) = a vorbi foarte drept și înțelept, a spune o vorbă potrivită.

A jura (cineva) pe sfântul (înv. și reg.) = a jura pe tot ce are mai de preț.

A înjura de toți sfinții (sau *ca un birjar, ca la ușa cortului, de mama focului*) = a înjura foarte urât.

A-l fura (sau *lua*) *sfântul* (sau *sfinții*) *(pe cineva)* (reg.) = **a)** a ațipi, a adormi; **b)** a păți ceva neplăcut;

c) a fi moleşit de somn sau de beţie; d) a se îmbolnăvi; e) a muri.

A-l uita (pe cineva) sfântul (pop. şi fam.), se spune când cineva zăboveşte undeva prea mult (şi degeaba).

A-l vedea (sau *a-l lua*) *sfântul (pe cineva)* (pop. şi fam.) = a) a o păţi, a da de belea; b) a da peste un noroc neaşteptat.

A lăsa pe cineva în plata (sau *în mila*) *sfântului* (sau *a Domnului*) = a lăsa pe cineva la voia întâmplării, a nu se mai ocupa de el; a-l lăsa să facă ce vrea.

A lua sfinţii (ceva) (reg.) = a se distruge.

A mânca sfântul (cuiva) (reg.) = a cumini (pe cineva) dându-i o bătaie.

A nu avea (nici) sfânt (nici Dumnezeu) (înv.) = a fi lipsit de sens.

A nu mai fi de niciun sfânt (reg.) = a) a nu mai fi bun de nimic; b) a nu mai exista nicio speranţă.

A nu şti la ce sfânt să se mai închine (fam.) = a epuiza toate posibilităţile de a găsi sprijin sau protecţie.

A purta (pe cineva) în gură ca pe un sfânt (reg.) = a lăuda (pe cineva) foarte mult.

A se închina la sfinţi (sau *a se ruga de toţi sfinţii*) = a se adresa la cei puternici cu rugăminţi, a fi nevoit să solicite rezolvarea unui lucru în mai multe locuri şi cu stăruinţe.

A sta (ca un) sfânt (sau *ca nişte sfinţi*) (pop. şi fam.) = a) a sta nemişcat; b) (despre copii) a fi foarte cuminte.

A-şi găsi cineva sfântul (înv.) = a) a-şi găsi naşul; b) a găsi pe cineva gata să-i satisfacă toate dorinţele.

Cum e sfântul, aşa e şi tămâia = cum e omul aşa sunt şi faptele lui.

Ferit-a sfântul! = în niciun caz, nicidecum.

La sfântu-aşteaptă = niciodată.

Parcă ţi-a ieşit un sfânt din gură = ai vorbit foarte drept şi înţelept.

Până (când ajungi) la Dumnezeu, te mănâncă (sau *te omoară, te fură* ori *îţi iau sufletul*) *sfinţii* (pop. şi fam.) = până să ajungi la cel mai mare, înduri multe de la slujbaşii mai mici.

Sfântul Nicolaie (glumeţ) = denumire dată biciului cu care se aplicau altădată pedepse corporale (mai ales la elevi).

SFÂRÂI

A-i sfârâi (cuiva) călcâile (după cineva) = a se îndrăgosti tare de cineva.

A-i sfârâi (cuiva) călcâiele (sau, rar, *picioarele, picioruşele*) (pop. şi fam.) = a fugi sau a merge foarte repede.

A-i sfârâi (cuiva) coliva în piept (pop.) = a fi pe moarte.

A-i sfârâi (cuiva) inima de dorul (a ceva) (pop.) = a dori foarte mult un anumit lucru.

A-i sfârâi (cuiva) inima (după cineva) (pop.) = a) a-i fi dor de cineva; b) a fi îndrăgostit de cineva.

A-i sfârâi (cuiva) inima (sau *sufletul*) (fam.) = a avea o stare de emoţie, de nelinişte, de teamă.

SFÂRC

A lua în sfârc (reg.) = a glumi pe seama cuiva.

SFÂRLĂ

A-i da (cuiva) peste sfârlă (reg.) = a face observaţii cuiva care exagerează.

A-i merge (cuiva) norocu-n sfârlă (reg.) = a avea ghinion.

SFÂRNĂRIE

A umbla în sfârnărie (reg.) = a merge pe la diferite târguri pentru a face negoţ cu vite.

SFÂRŞENIE

A lua sfârşenie de ... = a fi ucis de...

SFÂRŞI

A i se sfârşi cuiva inima = a) a fi îndurerat; b) a fi cuprins de tristeţe.

A (o) sfârşi cu cineva = a rupe relaţiile cu cineva, a se supăra pe cineva.

A o sfârşi cu viaţa = a se sinucide.

A o sfârşi rău = a termina o activitate printr-un eşec.

A se sfârşi de ceva (sau *de cineva*) (rar) = a depune eforturi pentru ceva sau pentru cineva.

A se sfârşi de la inimă (sau *pe picioare*) = a-i veni cuiva rău, a leşina.

A sfârşi cu ceva = a nu se mai ocupa cu ceva, a nu mai vorbi de ceva.

A sfârşi de cheltuială (sau *din chelciug*) (reg.) = a rămâne fără bani, a fi lefter.

A-şi sfârşi suflarea (înv.) = a fi în agonie, a fi pe pragul morţii.

SFÂRŞIT

A face (sau *a pune*) *sfârşit* = a face să înceteze, a termina.

A-i face (cuiva) sfârşitul (reg.) = a omorî pe cineva.

A lua sfârşit = a se termina, a se isprăvi.

A se apropia de sfârşit = a fi aproape pe terminate.

A-şi da sfârşitul (sau *obştescul sfârşit*) = a muri, a deceda.

SFÂŞIA

A (i se) sfâşia (cuiva) inima (sau *sufletul*, înv., *rărunchii* etc.) = a) a-i fi cuiva milă de cineva sau de ceva; b) a produce sau a simţi o mare deznădejde, o durere sufletească adâncă; c) a produce sau a simţi o emoţie puternică.

SFECLI

A o sfecli (pop. şi fam.) = a) a se face roşu (ca sfecla) la faţă, din cauza fricii, a intimidării, a mâniei; b) a ajunge într-o situaţie neplăcută, a o păţi; c) a o băga pe mânecă, a da de necaz, de bucluc.

SFERĂ

A se întoarce sfera = a se ivi o situaţie (neplăcută) asemănătoare cu una prin care a mai trecut şi altcineva.

SFEŞNIC

A sta sfeşnic = a sta drept, în picioare.

SFETI

A i se sfeti (cuiva ceva) (înv. şi reg.; mai ales în construcţii negative) = a-i reuşi (cuiva ceva), a izbuti.

A se sfeti pe tobă (despre oameni) = a se lua la bătaie.

SFIALĂ

Cu sfială = temător.

Fără (de sau *nicio, de nicio) sfială* = a) (în mod) curajos; b) (în mod) nerușinat.

SFII

A-şi sfii cuvântul (înv.) = a se teme să spună în mod deschis ceea ce gândeşte.

A-şi sfii inima (înv.) = a se simţi ruşinat.

SFOARĂ

A da sfoară în ţară (rar, *în târg, în mahala*) = a da sfară în ţară, a da de ştire, a răspândi o veste.

A întinde sfoara (prea tare sau *prea mult)* = a forţa lucrurile, a exagera.

A lega (pe cineva) sfoară la sfoară (reg.) = a lega foarte strâns.

A trage (pe cineva) pe sfoară = a înşela pe cineva (la socoteli).

A trage (sau *a aşeza*) *cu sfoară* (sau *ca după sfoară*) = a îndrepta, a alinia.

A trage (sau *a învârti*) *sforile* = a unelti în ascuns, cu abilitate.

A ţine (ceva) sfoară (rar) = a face să dureze, a continua (ceva).

A ţine în mână sforile = a stăpâni, a domina.

Sfoară de moşie = moşie mică; moşioară.

Tras cu sfoara = foarte drept, aliniat.

SFREDEL

A-i scoate cuiva cuvântul cu sfredelul (rar) = a insista pentru a face pe cineva să vorbească, a-i scoate cuiva vorba cu cleştele.

A (se) da sfredel unei buţi = a (se) începe un butoi (de vin) înfundat.

SICNI

A-i sicni burta (sau *maţele*) *(cuiva)* (reg.) = a-i fi foame.

A-i sicni inima (cuiva) [sau *a-l sicni la inimă (pe cineva)*] (reg.) = a avea o mare supărare, o mare tristeţe.

A(-l) sicni la inimă (pe cineva) (reg.) = a necăji pe cineva.

SICTIR

A da (cuiva cu sau *un* ori *cu hai) sictir* = a sictiri; a alunga pe cineva înjurându-l.

A da mâna cu sictir-paşa = a sărăci.

A lua (pe cineva) la (sau *cu*) *sictir* = a înjura pe cineva.

A trata la sictir (pe cineva) = a trata în mod dispreţuitor (pe cineva); a ignora în mod deliberat (pe cineva).

Hai sictir! = pleacă! marş de aici! şterge-o!

SICTIREALĂ

A lua (pe cineva) la sictireală (sau *sictireli*) = a înjura în mod trivial, a sictiri.

SICTIRIT

A lua la sictirit (pe cineva) = a se răsti la cineva, folosind cuvinte injurioase; a repezi.

SIFON

A da sifon (arg.) = a denunţa.

A-i veni (cuiva) cu sifon (fam.) = a se supăra.

SIGUR, -Ă

A fi sigur de cineva [ori *de* (sau *pe*) *ceva*] = a avea deplină încredere (în cineva sau în cineva), a se baza (pe cineva sau ceva).

A fi sigur de (sau *pe*) *sine* (ori *el, dânsul*) = a se comporta şi a acţiona în mod neşovăielnic.

A lua (pe cineva) la sigur (fam.) = a ataca (pe cineva) de-a dreptul, cu dovezi evidente şi cu precizie, fără a-i lăsa posibilitatea să se eschiveze.

A merge (sau *a se duce*) *la sigur* = a merge drept la ţintă, fără risc, a nu da greş.

A pune (ceva sau *pe cineva) la loc sigur* = a pune (ceva sau pe cineva) într-un loc ferit de orice pericol; a ascunde.

Mai mult ca (sau *decât*) *sigur* (fam.) = fără niciun fel de îndoială.

SIGURIPSI

A siguripsi vama = a achita (sau a percepe) taxele vamale necesare pentru transportul unui obiect.

SILĂ

A avea silă (rar) = a fi dezgustat, a se scârbi.

A face (cuiva) silă = a) a inspira, a produce (cuiva) neplăcere, dezgust, scârbă; b) (înv.) a săvârşi (împotriva cuiva) abuzuri, constrângeri, violenţe; a sili, a forţa.

A-i fi (cuiva) silă de ... (sau *să* ...) = a simţi neplăcere, dezgust, scârbă faţă de... (sau *să* ...).

A-i fi silă (cuiva) de zile (sau *şi de cămaşa de pe el*) (reg.) = a fi indispus, plictisit, fără chef.

A-şi face silă (înv. şi reg.) = a-şi da mare osteneală, a se strădui.

De silă, de milă (sau *de milă, de silă*) = vrând-nevrând.

SILI

A se sili într-o părere (reg.) = a se gândi în mod permanent la ceva.

A se sili la drum (înv.) = a merge repede.

SILINŢĂ

A face (asupra-şi) silinţe (sau *o silinţă*) (reg.) = a se reţine, a se stăpâni.

A-şi da (mai rar *a pune*) *(toată) silinţa* (sau, înv., *a pune silinţă, a face o silinţă*) = a depune toate eforturile pentru a izbuti; a-şi da osteneala, a face tot posibilul.

SILIŞTE

A fi mâncat (cineva) de silişti pustii (reg.) = a fi sătul de necazuri şi nevoi.

A lăsa silişte (pe cineva) (reg.) = a sărăci pe cineva.

SILUETĂ

A face siluetă (fam.) = **a)** a deveni zvelt; **b)** a slăbi.

SIMBRIE

A fi (sau *a intra, a se tocmi*) *slugă fără simbrie* = a munci din greu pentru cineva fără niciun profit material.

A ține pe cineva cu simbrie = a avea pe cineva în serviciul său.

SIMPLU, -Ă

(A fi) simplu ca bună ziua (fam.) = (a fi) foarte foarte clar.

Simplu muritor = om obișnuit.

SIMȚI

A nu se simți în apele sale = a nu se simți bine, a fi indispus.

A se simți acasă (sau *la el acasă* ori *ca acasă* sau *ca la el acasă* ori *acasă la el* sau *ca acasă la el*) [ori *a se simți în* (sau *la*) *largul lui* sau, rar, *în toate ale lui*] = a avea sentimentul că se află într-un mediu familiar, înconjurat de lucruri și de persoane cunoscute; a fi familiarizat cu ceva.

A se simți ca peștele pe uscat = a se simți rău, a nu se simți în largul său.

A se simți de ziuă (pop.) = a începe să se facă ziuă.

A se simți (sau *a fi*) *la* (sau *în*) *largul său* = a fi (sau a se simți) în deplină libertate.

A se simți (sau *a fi, a se ști*) *cu musca pe căciulă* = a se ști (sau a fi, a se simți) vinovat.

A se simți în stare (de ceva sau *să facă ceva)* = a se ști, a se socoti, a se crede capabil (de ceva sau să facă ceva).

A se simți la mama (ori *ca la mama* sau *a se simți acasă la mama* ori *ca la mama acasă*) = a nu fi stânjenit de nimic; a-i fi (foarte) bine undeva sau la cineva.

A simți ceva pe propria (sa) piele = a simți din plin și personal consecințele unei situații.

A simți lipsa (cuiva sau *a ceva)* = a suferi din cauză că cineva sau ceva lipsește.

A simți nevoia să ... = a dori să...

A simți (sau *a avea*) *un ghimpe la* (sau *în*) *inimă* (sau *în cuget*) = a avea un necaz, o supărare sau o nemulțumire.

A simți un gol la (sau *în*) *stomac* = a avea un gol la (sau în) stomac, a avea o senzație neplăcută la stomac din cauza foamei sau a fricii.

SIMȚIRE

A-și pierde simțirea (sau *simțirile*) = a leșina, a cădea fără cunoștință.

A-și veni (sau *a-și reveni, a aduce*) *în simțire* (sau *în simțiri*) (ori *a veni în simțirile sale*) = **a)** a-și recăpăta (sau a face să-și recapete) cunoștința, a-și veni în fire; **b)** a reveni la realitate (dintr-o stare patologică, din somn, din reverie etc.); **c)** a-și recăpăta stăpânirea de sine.

SINCHIȘ

A-i da (cuiva) cu sinchiș (reg.) = **a)** a-i da cu tifla; **b)** a lua la goană.

A lua (pe cineva) la sinchiș (Munt.) = **a)** a lua în răspăr; **b)** a ocărî.

SINE

De la sine = fără ajutorul sau intervenția cuiva, prin propriile forțe; din proprie inițiativă.

În sinea mea (sau *a ta* etc.) = în propria conștiință, în gând.

SINGUR, -Ă

A-și fura singur căciula = a-și face un rău sieși, crezând că obține un avantaj.

A-și tăia singur craca de sub picioare = a-și pune singur situația printr-o acțiune negândită.

A(-și) vorbi (de unul singur) (sau *cu sine însuși*) = a monologa.

De unul singur (fam.) = neînsoțit de nimeni.

SINGUREL, -ICĂ

Singur-singurel (sau *singurică-singurea*) = singur (sau singură) de tot.

SITĂ

A avea plămânii (făcuți) sită = a fi bolnav de tuberculoză.

A bate în sită (și) în covată (reg.) = a face orice pentru realizarea unui scop.

A da (sau, rar, *a căuta*) *(bobi) cu sita* [sau *a trage în bobi pe sită* (ori *pe fundul sitei*)] (pop.) = **a)** a ghici viitorul cuiva; **b)** a face prevestiri.

A-i da (cuiva) mălaiul prin sită = a lua banii cuiva.

A ploua ca prin sită = a ploua mărunt și des; a bura, a cerne.

A strica sita cu cineva (pop.) = a rupe relațiile de prietenie cu cineva.

A trece (pe cineva sau *ceva) ca prin sită* = a examina (pe cineva sau ceva) în mod temeinic, cu de-amănuntul și în mod critic.

A vedea (sau *a zări*) *ca prin sită* = a vedea neclar, difuz, ca printr-o sită.

Sita nouă șade-n cui = ceea ce este nou este prețuit în mod deosebit.

SITUAȚIE

A (nu) fi la înălțimea situației (sau, rar, *situațiilor*) = **a)** a (nu) avea o comportare adecvată în anumite condiții date; **b)** a (nu) corespunde pe deplin unei misiuni încredințate.

A fi (pus) (sau *a pune pe cineva*) *în situația (de a ...* sau *să ...)* = a fi constrâns (sau a obliga pe cineva să...).

A fi (sau *a se găsi, a se afla, a se vedea*) *în situația cuiva* = **a)** a se afla în condiții identice sau similare cu cele ale altcuiva; **b)** a fi comparabil cu cineva.

A fi (sau *a se găsi, a ajunge*) *în situația* (sau, rar, *situație*) *de a ...* = **a)** a avea posibilitatea de a face, de a reuși ceva; **b)** a fi în măsură să...

A fi (sau *a rămâne*) *stăpân* (sau *călare*) *pe situație* = **a)** a domina o situație în împrejurări critice; **b)** a fi sigur pe reușita unei acțiuni.

A-i face cuiva o situație = a ajuta pe cineva să ajungă la o poziție socială, materială și morală bună.

A salva situația = a reuși să îndrepte o situație grea, neplăcută; a face față unei situații (dificile).

A se pune în situația cuiva = a încerca să înțelegi împrejurările în care se află altul, pentru a-ți da seama de modul lui de a gândi sau de a reacționa.

A se pune în situația de a ... = a se comporta în așa fel încât...

A-și face o situație = **a)** a ajunge bogat; **b)** a ajunge într-o situație înaltă.

Om cu situație = om aranjat.

Situația obligă = poziția (materială sau socială) ocupată implică responsabilitate.

Stăpân (sau *călare*) *pe situație* = sigur pe sine.

SLAB, -Ă

A avea nervii slabi = a fi ușor iritabil sau impresionabil.

(A fi) slab (sau, ir., *gras*) *de-i numeri coastele* = (a fi) foarte slab.

A lăsa (ceva) (mai) în slab (înv.) = **a)** a lăsa (ceva) să se desfășoare de la sine, fără a interveni pentru a grăbi ritmul desfășurării; **b)** a acționa insuficient de energic pentru a încetini sau a opri desfășurarea a ceva.

Punct slab = parte vulnerabilă; loc sensibil.

Slab ca o scoabă (sau *ca un țâr, un ogar*) (despre oameni și animale) = uscativ, sfrijit.

Slab de fire (sau, rar, *de caracter, de inimă, de duh*) = fără voință, ușor influențabil.

Slab de gură = clevetitor, flecar; rău de gură.

Slab de-i numeri coastele = foarte slab, sfrijit.

Slab de inimă = impresionabil.

Slab de înger = **a)** care se pierde ușor cu firea; **b)** fricos, impresionabil.

Slab de-l suflă (sau *bate*) *vântul* (sau *slab de-i numeri coastele*) = fără vlagă, prăpădit, foarte slăbit.

Slab de minte = lipsit de inteligență, prost.

Slabă nădejde! (pop. și fam.) = puțin probabil, puține șanse de reușită.

SLAGNĂ

A mânca de slagnă (reg.) = a mânca de dulce, a nu ține post.

SLAMAC

A face (pe cineva) slamac (reg.) = a bate zdravăn pe cineva.

SLANĂ

A fi dintr-o slană (Trans.) = a fi (foarte) gras.

SLATINĂ

(A fi) botezat în slatină (reg.; glumeț) = (a fi) de religie catolică.

SLAVĂ

A face slavă (cuiva) (înv.) = a primi (pe cineva) cu toate onorurile și cu toată cinstea cuvenită.

A ridica casa în slavă = a face zgomot, tărăboi.

A ridica (pe cineva) în slavă (sau *în slava cerului, în slăvi*) = a lăuda (pe cineva) peste măsură, exagerat.

A se acoperi de slavă = a obține, datorită meritelor, glorie, renume, faimă.

Slava cerului = bolta cerească.

Slavă (sau *slava*) *Domnului* (sau, rar, *lui Dumnezeu, Maicii Domnului*) (ori *slavă ție, Doamne!*), exclamație prin care cineva își exprimă satisfacția pentru reușita unui lucru, pentru depășirea unei dificultăți etc.

SLĂBI

A nu-l (mai) slăbi (pe cineva sau *ceva) din ochi* (sau *din priviri, din privit, din vedere, din priveghere* etc.) = a se uita întruna la cineva (sau ceva), a nu pierde din vedere pe cineva (sau ceva).

A nu (mai) slăbi (pe cineva) (cu ... sau *din ...)* = **a)** a nu înceta cu insistențele, cu întrebările, cu atențiile, cu repetarea unui lucru; **b)** a nu lăsa în pace.

A nu (mai) slăbi (pe cineva) (din pas, din fugă, din goană sau *o clipă)* = **a)** a urmări îndeaproape pe cineva; **b)** a continua cu insistență să meargă sau să alerge după cineva; **c)** a nu da cuiva răgaz nicio clipă.

A (nu) slăbi (ceva) din mână = **a)** a nu lăsa din mână ceva; **b)** a avea grijă deosebită de ceva.

A nu slăbi pe cineva = a nu lăsa în pace pe cineva; a urmări de aproape pe cineva, a ține din scurt.

A slăbi (pe cineva) cu ... (sau *din ...*) = **a)** a nu mai plictisi pe cineva; **b)** a nu mai supăra pe cineva.

A slăbi șurubul = **a)** a reduce exigența, pretențiile; **b)** a renunța la folosirea unor mijloace de constrângere.

Slăbește-mă! = lasă-mă în pace!

SLĂNINĂ

Cu un ochi la făină și cu altul la slănină, se spune despre cei care se uită chiorâș, ponciș.

Și cu curechiul uns și cu slănina-n pod (pop.), se spune despre cei care vor să aibă de toate, fără să sacrifice nimic.

SLEI

A (i se sau *a-și) slei* (rar, *toată*) *puterea* (sau *puterile* ori *toate puterile* sau *de puteri* ori *de vlagă*) = a pierde sau a face pe cineva sau ceva să-și piardă (toată) forța fizică sau morală.

A (se) slei creierii (cuiva) (înv. și pop.) = a omorî sau a muri prin zdrobirea craniului.

A slei puțurile (fam.) = a fi bețiv.

A-și slei creierii (rar) = a depune eforturi deosebite pentru a face, a obține etc. ceva (fără succes sau cu rezultate neînsemnate); (fam.) a se screme.

Minte de le sleieşte (reg.), se spune despre un om foarte mincinos sau lăudăros.

SLOBOD, -Ă

A avea mână slobodă [sau, înv., *a fi slobod la mână* (ori *la mâini*)] (pop.) = **a)** a fi darnic, generos; **b)** (p. ext.) a fi risipitor.

A da (cuiva) frâu slobod = a da (cuiva) libertate, a lăsa (pe cineva) în voie, să facă ce doreşte.

A da (sau *a lăsa*) *frâu (mai) slobod (cuiva* sau *la ceva)* (pop.) = a permite libertate de acţiune.

A fi (sau, rar, *a se face*) *slobod la* (ori *de*) *gură* (sau, rar, *la limbă* ori *în cuvinte*) (sau *a avea gura slobodă* (pop.) = a vorbi prea mult, fără sfială şi depăşind limitele bunei-cuviinţe; a nu-şi măsura cuvintele; a flecări.

A(-i) fi (cuiva) slobod (să ... sau, înv., *a ...)* = a(-i) fi (cuiva) permis (să...)

A paşte sloboda (reg.; despre animale) = a paşte liber, nelegat.

A rămâne pe voia slobodă a cuiva (sau *a ceva*) (pop.; rar) = a fi la dispoziţia cuiva sau a ceva.

A spune slobod (pop.) = **a)** a exprima o părere în mod deschis, fără rezerve; **b)** a fi sincer.

A traduce slobod (pop.; rar) = a face o traducere liberă.

(A vedea) cu ochiul slobod (sau *cu ochii slobozi*) (rar) = (a vedea) cu ochiul liber.

A vorbi slobod (pop.) = a susţine, în mod curent, fluent o conversaţie într-o limbă străină.

Cu inima slobodă = liniştit, împăcat.

E slobod = e permis, e îngăduit.

Gura lumii (e) slobodă (pop.), exprimă indiferenţa faţă de părerea şi vorbele (de obicei contradictorii) ale altora.

SLOBOZENIE

A-şi da (sau *a-şi lua*) *slobozenie* (înv.) = a-şi permite.

SLOBOZI

A nu-l slobozi (pe cineva) inima să... (înv. şi pop.) = a nu se îndura să facă un lucru.

A (se) slobozi de sub secfestru (sau *secfesturi*) (înv. şi reg.) = a scoate sau a fi scos de sub sechestru, a (se) desechestra.

A slobozi apa (sau *apele*) *mortului* (pop.) = **a)** a îndeplini ritualul de a duce apă vecinilor timp de 40 de zile de la moartea cuiva pentru mântuirea sufletului celui mort; **b)** a îndeplini ritualul de la 6 luni după înmormântare de a lăsa să plutească două lumânări aprinse.

A slobozi casa (lehuzei) (reg.) = **a)** a sfinţi casa în care s-a născut un copil; **b)** a ridica interdicţia de a fi vizitată casa lehuzei.

A slobozi (cuiva) sânge (înv. şi pop.) = a lăsa (cuiva) să curgă sânge.

A slobozi masa (sau *pomana*) (reg.; despre preoţi) = a oficia rugăciunile de ritual prin care se începe un praznic făcut după o înmormântare sau după un parastas.

A slobozi (sau *a fi în, a da în, a lepăda) mătase* (despre porumb) = a lega.

A slobozi pojar (înv.) = a aprinde un foc.

A-şi slobozi limba (Trans.; Mold.) = a-şi da drumul la vorbă (mai mult decât trebuie).

SLOI

A fi sloi de gheaţă (sau *a îngheţa sloi*) = **a)** a-i fi cuiva foarte frig; **b)** a îngheţa foarte tare.

A fi sloi (rar; despre apă) = a fi foarte rece.

A-i trece (cuiva) un sloi (sau *sloiuri*) *de gheaţă prin inimă* (sau *prin spinare*, rar, *peste obraz*) = a-l trece (pe cineva) fiori de spaimă.

SLOVĂ

A citi din slovă în slovă (rar) = a citi totul, fără a pierde nimic din vedere.

SLOVENI

A (se) slomni zorile (Trans.) = a miji zorile.

SLUGĂ

A ajunge (sau *a fi, a se băga) slugă la dârvală* (sau *dârdală*) = a ajunge slugă la un om de nimic, nevrednic, nepriceput.

A se tocmi slugă fără simbrie = a munci din greu pentru cineva fără niciun profit.

Sluga dumitale (sau *dumneavoastră*), formulă de salut sau de răspuns la un salut către o persoană apropiată, cunoscută.

SLUJ

A face (sau *a sta) sluj* = **a)** (despre câini sau despre alte animale) a se ridica în două labe; **b)** (fig.) (despre oameni) a avea o atitudine linguşitoare, slugarnică; a face cuiva temenele; **c)** a se ploconi, a se umili; a accepta un compromis.

SLUJBĂ

A fi (sau *a se pune) în slujba cuiva* (sau *a ceva*) = a fi (sau a se pune) la dispoziţia cuiva (sau a ceva), a servi interesele cuiva sau a susţine o anumită cauză.

A-i fi cuiva de slujbă (înv.) = a-i fi cuiva de folos.

A purta slujbele cuiva (reg.) = a purta sâmbetele cuiva.

SLUJI

A-i sluji norocul (sau *norocirea*) (înv. şi pop.) = **a)** a-i merge bine; **b)** a reuşi, a avea succes.

SLUT, -Ă

A rămâne cu sluta în vatră (pop.) = a nu-şi putea mărita fata.

A se uita slut (reg.) = a încrunta sprâncenele.

A umbla de râsul slutei (reg.) = a se compromite.

SMÂNTÂNĂ

A turna iaurt peste smântână (reg.), se spune la adresa unei femei care nu este bună gospodină.

SMÂRCI

A o smârci (reg.) = a veni asupra cuiva un lucru neaşteptat, neplăcut etc.

A smârci din nas (reg.) = a face mofturi.

SMINTĂ

A cădea în smintă (înv.) = a cădea în păcat, a greși.

A da (pe cineva) de smintă (reg.) = a) a face cuiva rău; b) a supăra.

SMINTEALĂ

A da (pe cineva) de sminteală (sau *a face cuiva sminteală*) (înv. și pop.) = a) a face (pe cineva) de râs (prin nerespectarea unei promisiuni); b) a da de gol.

SMINTI

A sminti (pe cineva) în bătaie = a bate foarte tare (pe cineva).

SMIRNĂ

A sta smirnă = a sta nemișcat, neclintit.

SMOALĂ

Să-l (sau *să mă, să ne* etc.) *pici cu smoală* (rar) = să-l pici cu ceară, orice ai face, pentru nimic.

SMUCI

A smuci vorba (reg.) = a vorbi repezit și împiedicat.

SMUCIT, -Ă

A fi smucit la vorbă = a vorbi iute, repezit (și împiedicat).

Vorbă smucită = vorbă spusă grăbit (pe un ton aspru și repezit).

SMUGĂ

A face smugă la fân (sau *la paie*) (reg.) = a începe să ia din claia de fân.

SMULGE

A smulge barba cuiva (reg.) = a batjocori pe cineva.

A smulge o pană (cuiva) (înv. și reg.) = a da (cuiva) o palmă.

A smulge (pe cineva) din ghearele morții = a salva (pe cineva) de la moarte.

A-și smulge părul (sau *perii, barba* ori, înv., *căruntețele, cosicioara*) *(din cap)* = a) a-și manifesta cu putere durerea sau disperarea; b) a fi foarte supărat.

Smulge-o! (reg.) = pleacă!

SNAGĂ

A-i lua snaga cuiva (Munt.; Trans.) = a-i lua cuiva toată averea, a sărăci pe cineva.

SNOP

A adormi snop (reg.) = a adormi brusc.

A lega snop = a lega foarte strâns.

SOACRĂ

A se pune (sau *a se face*) *soacră* = a-și căsători fiul sau fiica.

A sta (cuiva) soacră pe cap (pop.) = a cicăli (pe cineva).

De ochii soacrei (sau *ai lumii*) = a) pentru a salva aparențele, pentru a lăsa o impresie bună; b) superficial.

SOARE

A căuta (sau *a găsi*) *pete-n soare* = a căuta neajunsuri peste tot și cu tot dinadinsul.

A apuca (sau *a prinde*) *luna cu dinții și soarele cu picioarele* = a încerca realizarea unui lucru aproape imposibil sau greu accesibil.

A arăta la soare (rar) = a expune public.

A dori câte în lună și în soare (sau *în stele*) = a dori prea multe.

A făgădui (sau *a promite*) *câte-n lună și în soare* (sau *stele*) = a promite lucruri irealizabile, a face promisiuni deșarte.

(A fi) rupt din soare = (a fi) foarte frumos, de o frumusețe deosebită.

(A fi) soare cu dinți = (a fi) frig pe vreme senină.

A i se pune (cuiva) soarele drept la inimă (pop.) = a i se face foame.

A lăsa (pe cineva) cu ochii-n soare = a) a face (pe cineva) să aștepte mult și fără rost; b) a retrage (cuiva) sprijinul; a refuza (cuiva) un ajutor.

A lua soarele (pop.) = a zvânta.

A se uita (la cineva) ca la soare = a) a privi (pe cineva) cu multă dragoste; b) (p. ext.) a iubi foarte mult pe cineva.

A se vedea (sau, rar, *a se întâlni*) *ca luna cu soarele* (reg.; despre persoane) = a) a se întâlni foarte rar; b) (rar) a se evita.

A sta cu burta la soare = a nu face nimic, a lenevi, a trândăvi.

A-și usca cămașa (sau *cămășile, rufele*) *la un* (sau *la același*) *soare* (pop.) = a) a se înrudi; b) a avea interese comune; c) a duce același mod de viață.

A toca câte-n lună și-n soare = a vorbi mult și fără rost.

Câte-n lună și-n stele (sau *în soare*) = tot ce se poate închipui, de toate.

La soare te puteai uita, dar (sau *iar*) *la dânsa* (sau *dânsul*) *ba* = a fi rupt din soare; (în basme), se spune spre a arăta că cineva este de o frumusețe excepțională.

Rupt din soare = foarte frumos, de o frumusețe deosebită.

Soare cu dinți (pop.; despre timp) = vreme însorită și răcoroasă.

Sub (sau *pe sub*) *soare* = pe pământ; pe lume.

SOARTĂ

A cădea (sau *a ieși*) *cineva la sorți* [sau *a cădea soarta pe cineva*, (pop.) *a pica sorțul pe cineva*, (înv.) *a ieși sorțul cuiva, a-i cădea cuiva sorții* (ori *soarta*), *a-i ieși cuiva sorțul*] = a fi ales, desemnat etc. prin sistemul sorților.

A fi plin (sau *a se face, a se umple*) *soartă* (pop.) = a se uda foarte tare, până la piele.

A se alege sorții = a se ajunge la un deznodământ.

A se împăca (sau *a fi împăcat*) *cu soarta* (rar) = a se resemna.

A trage cu sorții (pop.) = a prezice prin sorți.
A trage la sorți [sau *a cădea* (ori *a ieși*) *cineva la sorți* sau, rar, *a trage sorții* (ori *sorțul* sau *sorț*), (înv.) *a ieși sorțul pentru cineva*] (pop.) = a recruta pentru îndeplinirea serviciului militar prin sistemul sorților.
A trage la sorți [sau (înv.) *a trage la soartă* ori *a trage sorți*, (înv. și pop.) *a* (sau *a-și*) *arunca sorți* ori *sorții*] = a) a hotărî prin procedeul sorților o alegere, o împărțire, o desemnare; b) a participa ca parte interesată la operația sorților.
În voia soartei = la întâmplare.

SOBĂ

A fi cu sufletul pe sobă (reg.) = a fi pe moarte.
A trăi cu capul în sobă (reg.) = a) a sta tot timpul în casă; b) a nu cunoaște nimic din cele ce se petrec în jur.
Îi cântă greierul în sobă (pop.), se spune despre cel care nu are mintea întreagă.

SOC

Cine s-a fript în foc suflă și-n soc (înv.), se spune despre cei foarte precauți, prudenți.

SOCIETATE

În societate = între oameni, în lume.

SOCOATĂ

A-și da cu socoata (pop.) = a crede; a presupune.

SOCOTEALĂ

A avea în socoteală = a intenționa.
A avea socoteală (bună) (sau *socoteli bune*) (reg.) = a fi chibzuit.
A da socoteală cuiva (de ceva) = a răspunde în fața cuiva (de ceva).
A face (sau *a da cuiva*) *socoteală* (pop. și fam.) = a plăti (cuiva) ceea ce i se cuvine, ceea ce are de primit; (p. ext.) a concedia.
A-i cere (cuiva) socoteală (sau, înv., *a lua socoteala*) = (a avea dreptul de) a pretinde de la cineva explicații, satisfacție, a trage la răspundere, (înv. și reg.) a(-i) cere (cuiva) seamă.
A-i veni în socoteală = a se gândi (la ceva).
A ieși la socoteală (cu ceva sau *cu cineva)* (fam.) = a) a ajunge la o rezolvare convenabilă, favorabilă (în legătură cu ceva sau cu cineva); b) a duce ceva până la capăt.
A încheia socotelile (sau *o socoteală*) *(cu cineva)* (rar) = a) a rezolva; b) a se răfui.
A (nu)-i veni (cuiva) la socoteală = a (nu)-i fi (cuiva) pe plac; a (nu)-i conveni.
A pune (ceva) în socoteala cuiva = a) a obliga pe cineva să plătească (ceva); b) a imputa cuiva (ceva).
A pune (ceva) la socoteală = a lua în considerație (ceva), a ține cont de ceva.
A râde pe socoteala cuiva = a-și bate joc de cineva.
A sta la socoteală = a cumpăni, a chibzui, a cugeta.
A-și da (cu) socoteala (ori *socoteală*) (astăzi rar) = a-și da seama.
A(-și) da cu socoteala (sau *socoteală*) *(cum că ....)* [ori *a-și face* (sau *a pune în* ori *la*) *socoteală (că) ...*] (înv. și pop.) = a) a crede, a fi de părere că...; b) a presupune.
A-și greși socotelile = a se înșela în așteptări.
A-și încheia socotelile cu viața (pop. și fam.) = a muri.
A-și veni în socoteală = a deveni mai înțelept.
A ține socoteală (sau, înv., *socoteala*) (de ceva sau de cineva) = a ține cont de ceva sau de cineva.
A ține socotelile = a fi însărcinat cu socoteala intrării și ieșirii banilor dintr-o întreprindere
Cum e socoteala? = cum stau lucrurile? care e situația?
Pe socoteala cuiva = în legătură cu cineva.
Pe socoteala mea (sau *a ta* etc.) = pe cheltuiala mea (a ta etc.).
S-a mântuit socoteala (sau *scurtă socoteală*) (pop.) = scurtă vorbă.
Socoteala de acasă nu se potrivește cu cea din târg = în viață intervin adesea schimbări neprevăzute, evenimentele se desfășoară adesea altfel decât le-am prevăzut.

SOCOTINȚĂ

A avea altă socotință (rar) = a fi de altă părere.

SOCRU

A se pune socru (reg.) = a-și căsători fiul sau fiica, devenind socru.

SOI

Soi rău (sau *bun*) = persoană cu obiceiuri, comportări etc. rele (sau bune).
Un soi de ... = un lucru asemănător cu...; ceva care pare să fie...

SOL

A da sol (reg.) = a comunica.

SOLDĂ

A fi în solda cuiva = a susține cauza cuiva din interes material (și nu din convingere).

SOLEMN, -Ă

Fii solemn! (fam.) = fii serios!

SOLIE

A ajunge în solii (înv.) = a fi în tratative.
A-și da solia (înv.) = a) a expune obiectul misiunii sale; b) a-și îndeplini însărcinarea de sol; c) a da socoteală de misiunea avută.

SOLNIȚĂ

A întinge mâna într-o solniță cu cineva (înv. și reg.) = a) a fi intim cu cineva; b) a fi omul de încredere al cuiva.

SOLZ

A-i cădea cuiva (sau *a face să-i cadă cuiva*) *solzii de pe ochi* = a deveni (sau a face pe cineva să devină) (dintr-o dată) conștient de realitate, de ceea ce se întâmplă în jur.

SOMN

A dormi (cineva) somnul (cel) de veci (sau *veșnic, tatii, cel lung, cel de pe urmă, cel fără deșteptare, dreptilor*) = a muri.

A dormi somnul iepurelui = a dormi uşor, iepureşte.
A fi pe marginea somnului (rar) = a fi pe punctul de a adormi.
A-i veni cuiva somnul = a simţi nevoia de a dormi.
A-l fura (sau *a-l cuprinde*) *(pe cineva) somnul* = a adormi, a aţipi, a picoti.
A-l păli (sau *a-l toropi pe cineva*) *somnul* [sau *a pica* (ori *a nu mai putea*) *de somn*] = a nu mai putea rezista nevoii de a dormi.
A nu avea somn [sau *a nu-şi găsi somnul*, *a nu (i) se lipi* (ori *atinge*) *somnul de pleoape* (sau *de cineva*)] = a nu putea dormi, a avea insomnie.
A-şi face cineva somnul = **a)** a dormi; **b)** a se odihni suficient.
A trage un somn (sau *soamne* ori *un pui de somn*) = a dormi (adânc).
Ca prin somn = în mod confuz.
Cârpiţi (sau *lipiţi*) *de somn* (despre ochi) = somnoroşi.
Cu somnul pe gene = somnoros.
Somn uşor (sau *bun*), formulă prin care se doreşte cuiva care se culcă somn liniştit.

SORĂ

A se face soră cu drumul (reg.) = a umbla mult.
O bătaie soră cu moartea = o bătaie straşnică, zdravănă.

SORBI

A-i sorbi cuiva zilele = a ucide pe cineva.
A sorbi cuvintele (sau *vorbele*, *scrisul* etc.) *cuiva* = a asculta sau a citi cu mare atenţie şi interes pe cineva sau ceva.
A sorbi (pe cineva) din ochi (sau *cu privirea*) = a privi pe cineva cu mult drag.
A sorbi (pe cineva) într-o lingură (sau *într-un pahar*) *de apă*, se spune: **a)** când cineva se uită cu mare dragoste la altcineva; **b)** când cineva îşi manifestă antipatia faţă de altcineva.

SORCOVĂ

A fi ca o sorcovă (fam.) = a fi îmbrăcat caraghios, ţipător.
A merge (sau *a umbla*, *a se duce*) *cu sorcova* = **a)** a merge la sorcovit; **b)** (glumeţ) a umbla fără rost, a hoinări.
Ca o sorcovă = împopoţonat.
Dus (de-a casă) (sau *plecat*) *cu sorcova* = nebun, ţicnit.

SORGĂ

A-i fi (cuiva) sorgă (reg.) = a se grăbi.
A-i fi (sau *a avea*) *sorgă de ceva* = a avea nevoie de ceva.

SOROC

A i se împlini (cuiva sau *la ceva) sorocul* = **a)** a ajunge la capătul existenţei, a înceta să mai existe; **b)** (p. ext.) a muri.
A sfinţi sorocul = a respecta cu stricteţe un termen de plată.

SOROCI

A soroci boabele (reg.) = a da în bobi.

SOS

A se amesteca (sau *a se băga*) *în toate sosurile* (fam.) = a se amesteca în chestii sau în situaţii încurcate, suspecte.

SOSI

A-i sosi (cuiva) ceasul (sau, înv. şi pop., *veleatul*) = **a)** a fi aproape de moarte; **b)** a-i veni cuiva timpul să moară.

SOSITOR, -OARE

Bob sositor = bob (folosit în ghicitul cu bobii) care cade (singur) în partea dreaptă a ciurului şi se consideră că prevesteşte sosirea cuiva; (p. ext.) musafir care soseşte pe neaşteptate.

SOTNIC, -Ă

A fi sotnic (reg.) = **a)** a fi fără grijă; **b)** a corespunde; **c)** a sosi la timp.
A rămâne sotnic (Mold.) = a sta nemişcat.
A sta sotnic (lângă cineva) (sau *pe capul* ori *la uşa cuiva*) (Mold.) = **a)** a insista pe lângă cineva pentru a-l determina să acţioneze; **b)** a se ţine de capul cuiva.

SOŢ

A nu avea (sau, înv., *a nu fi*, *a nu se da cuiva*) *soţ* (ori *soţi mulţi*) = **a)** a nu avea pereche; **b)** a fi fără seamăn; excepţional.
Cu soţ (sau *fără soţ*) = cu (sau fără) pereche.

SOŢIE

A avea soţie (cu cineva) = a împărtăşi aceleaşi gânduri, aceleaşi sentimente (cu cineva).
A face soţie (cu cineva) (înv.) = a se întovărăşi (cu cineva).
A fi de-o soţie (cu cineva) (reg.) = a fi deopotrivă (cu cineva).
A lua de soţie (despre bărbaţi) = a se căsători, a-şi lua nevastă.
A nu avea soţie (reg.) = a nu avea pereche.

SPADĂ

Spada lui Damocles (înv.) = sabia lui Damocles, pericol mare care ameninţă în orice moment situaţia cuiva.

SPAIMĂ

A băga (ori *a da*) *spaima în cineva* [sau *a(-l) băga pe cineva* (ori *pe toţi*) *în spaime*, *a vârî pe cineva în toate spaimele*, *a-i trage* (sau *a-i da*) *cuiva o* (sau *vreo*) *spaimă (bună)*)] = a face să fie cuprins de spaimă, a cutremura, a încrâncena, a înfiora, a înfricoşa, a îngrozi, a înspăimânta, a tremura, a zgudui.
A face (mare) spaimă (înv.) = **a)** a produce panică; **b)** a da alarma.
A intra spaima în cineva, se spune când cineva e mereu înspăimântat, se sperie uşor (după ce a trecut printr-o sperietură mare).
A lua spaima (cuiva) = a se teme, a fi îngrozit, terorizat (de cineva).

A muri de spaimă = a se teme foarte tare.

A-și face singur spaimă [sau *a intra spaima* (ori *a da spaimă*) *în cineva* sau *a-l trece pe cineva toate spaimele*, (înv.) *a-i lua spaima cuiva*] = a fi cuprins de spaimă, a se cutremura, a se încrâncena, a se înfiora, a se înfricoșa, a se îngrozi, a se înspăimânta, a se tremura, a se zgudui, (înv. și pop.) a se spăimânta.

A trage o spaimă = a trece printr-o sperietură mare.

A trăi cu spaima-n sân = a fi stăpânit continuu de frică.

(E) de spaimă (sau *de speriat*) = este uimitor, uluitor.

SPANAC

(E un) spanac (fam.) = (e un) lucru lipsit de importanță, un fleac.

SPANGĂ

A lăsa (pe cineva) în spangă (înv.) = a sărăci.

A lua (sau *a aduce* etc. *pe cineva*) *în(tre) spângi* (sau *în spangă*) = **a)** a lua (sau a aduce pe cineva) cu forța; **b)** a brutaliza (pe cineva).

SPARGE

A(-i) sparge casa (sau *casele*, livr. *menajul*, înv. *căscioara*, reg., *căsnicia*) *(cuiva)* (pop. și fam.) = **a)** a strica buna înțelegere într-o căsnicie; **b)** a contribui efectiv la destrămarea căsniciei cuiva; **c)** a intra cu forța în casa cuiva pentru a fura.

A(-i) sparge urechile (sau *timpanul*, *timpanele*, rar, *timpanul urechilor*, *capul*) *cuiva* = **a)** a produce zgomote stridente, supărătoare; **b)** a vorbi foarte tare, a răcni, a striga, a țipa, a urla, a vocifera, a zbiera.

A se sparge buba (sau *buboiul*) = a se da, a se dezvălui totul pe față.

A se sparge gașca (despre un grup de prieteni) = a se risipi, a se dezmembra, a se împrăștia.

A (se) sparge [sau *a (se) rupe*] *gheața* = **a)** a dispărea sau a face să dispară atmosfera ori senzația de jenă la un moment dat; **b)** a înlătura primele dificultăți din calea unei acțiuni; a porni la acțiune după anumite șovăieli.

A se sparge în capul cuiva, se spune despre cineva obligat să suporte consecințele neplăcute ale unor fapte de care nu este vinovat; (pop. și fam) a trage ponoasele (cuiva).

A sparge banca (sau, înv., *bancul*) = a câștiga dintr-o dată toți banii puși în joc de bancher în cadrul jocurilor de noroc.

A sparge (sau *a rupe*) *frontul* = a pătrunde forțat în liniile inamicului.

A sparge gura (cuiva) (reg.; despre alimente, băuturi alcoolice sau fermentate) = a avea concentrație foarte mare.

A sparge la nas (arg.) = a bate.

A sparge norma = a depăși cantitatea de lucru prevăzută pentru o unitate de timp.

A sparge pământul (reg.) = a cotrobăi după ceva.

A-și sparge (sau *a-și bate*) *capul cu* (sau *pentru*, *de*) *ceva* = a-și frământa mintea pentru rezolvarea unei probleme.

A-și sparge drum (sau *cale*) (înv.) = a-și face loc de trecere.

A-și sparge pieptul (vorbind, strigând etc.) = a striga din răsputeri; a obosi (vorbind tare și zadarnic).

Pe unde și-a spart dracul opincile (pop.) = prin locuri foarte depărtate, (fam.) la dracu-n praznic.

S-o (sau *să-l*) *spargi cu limba* (despre țesături) = foarte subțire.

SPART[1]

A ajunge la spartul târgului (sau *iarmarocului*) = a ajunge undeva prea târziu, când lucrurile sunt lichidate.

SPART[2], **-Ă**

A avea (sau *a fi*) *gură spartă* (arg.) = a nu putea ține niciun secret; a fi indiscret.

A fi cu norocul spart în fund (reg.; fam.) = a fi lipsit de noroc.

(A fi) mână spartă (sau *spart la mână*) = (a fi) risipitor.

A mânca de parc-ar fi spart, se spune cuiva sau despre cineva care mănâncă foarte mult și cu lăcomie.

La (sau, rar, *către*, *în*) *spartul târgului* (ori, rar, *bâlciului*, *iarmarocului*, *oborului*) = în ultimul moment, la sfârșit, prea târziu.

SPATĂ

A da la spete (înv.) = a desconsidera.

A pune spete (înv. și reg.) = a întoarce spatele.

Adus de spete (înv.) = ghebos.

În spete (înv.) = în urmă.

Lat (sau *larg*) *în spete* = voinic.

SPATE

A arunca ceva pe (sau *în*) *spatele cuiva* = a arunca vina, responsabilitatea pe cineva.

A avea spate (tare) = a avea sprijin, protecție.

A cădea pe spate (în fața cuiva) = a admira, a venera.

A da la spate (arg.) = a fura.

A da pe spate (pe cineva) (fam.) = a impresiona foarte tare (pe cineva).

A da (un pahar cu băutură) pe spate (reg.) = a bea repede și dintr-o dată, pe nerăsuflate.

A face pluta pe spate = a fi înecat.

A fi (sau *a sta*) *cu frica* (sau *cu gheața*, *cu grija*) *în spate* (pop.) = **a)** a fi continuu înspăimântat de ceva; **b)** a fi mereu neliniștit; **c)** a-i fi frică de ceva.

A întoarce (sau *a arăta*) *spatele*, (înv. și reg.) *a da spatele* = **a)** a pleca brusc de undeva, (înv. și reg.) a pune spete; **b)** a se îndepărta ostentativ și nepoliticos de lângă cineva; **c)** a nu mai vrea să știe (de cineva sau de ceva).

A-l strânge pe cineva în spate = **a)** se spune când o haină este prea mică pentru cineva; **b)** se spune când

cineva se înfioară de frig sau de spaimă ori când este preocupat de un lucru dificil.

(A lua sau *a duce, a purta) în spate* (despre purtarea poverilor) = (a lua, a duce, a purta) sprijinit pe umeri sau pe spinare, (pop.) în cârcă.

A nu şti (sau *a nu visa) nici cu spatele* (pop.) = **a)** a nu şti nimic despre ceva, a nu avea habar; **b)** a fi cu totul străin de ceva.

A pune (sau *a ţine, a sta* ori *a se plimba cu* etc.) *mâinile la spate* = a medita, a se relaxa cu mâinile încrucişate pe porţiunea lombară a spatelui.

A pune (sau *a da, a aşeza) la* (ori *după*) *spate* (înv. şi pop.) = **a)** a nesocoti; **b)** a uita.

A se da pe spate = a se da tumba.

A sufla (cuiva) în spate = a submina poziţia profesională sau socială a cuiva pentru a-i lua locul.

A vorbi (cuiva) ca din spatele calului (rar) = a vorbi (cuiva) cu aroganţă.

A vorbi pe la spate (pe cineva) = a bârfi, a calomnia.

Din spate liceu, din faţă muzeu (sau *din spate regină, din faţă ruină*), expresie peiorativă, dar şi admirativă, folosită pentru descrierea unei persoane mai în vârstă, dar cu un corp bine conservat, care, privită din spate, pare mai tânără decât în realitate.

Mă doare în spate (fam.) = puţin îmi pasă, mă lasă indiferent.

Pe la spate (sau *pe la spatele cuiva*) = fără ştirea cuiva.

Te mănâncă spatele (sau *spinarea*)? = vrei bătaie?

SPĂLA

A fi spălat cu zahăr în gură (reg.) = **a)** a vorbi frumos; **b)** a fi plăcut la vorbă.

A nu se spăla pe dinţi de dimineaţă (arg.) = a vorbi obscen.

A se spăla ca pisica (ir.) = **a)** a se spăla superficial; **b)** a fi neglijent.

A se spăla pe mâini (sau *a-şi spăla mâinile*) = a nu-şi lua răspunderea unei probleme dificile sau a unei fapte rele.

A se spăla pe mâini (sau *pe bot*, rar, *pe buze, pe dinţi) de ceva* (înv.) = **a)** a scăpa de cineva; **b)** a pierde o situaţie favorabilă; **c)** a-şi pierde speranţa de a recăpăta un lucru.

A spăla cămaşa (ori *flori*) (pop.; despre femei) = a avea menstruaţie.

A spăla cuţitul (ori *paloşul* sau *braţul) în cineva* (sau *în sângele cuiva* ori, înv., *întru sânge*) (pop.) = a lovi pe cineva cu cuţitul, a înjunghia.

A spăla de păcate (pe cineva) (reg.) = a omorî.

A spăla în sânge = a răzbuna pe cineva.

A spăla multe (reg.) = a vorbi despre lucruri fără importanţă, a spune verzi şi uscate.

A spăla (pe cineva) pe cap [sau *a spăla (cuiva) capul*] = a mustra tare pe cineva; a-l ocărî.

A spăla (sau *a face) pe cineva cu ou şi (cu) oţet* = a dojeni (pe cineva), a certa, a ocărî.

A spăla putina = a fugi din faţa unui pericol sau a unei situaţii neplăcute; a o şterge.

A-şi spăla gâtul (sau *beregata*) (reg.) = a consuma o băutură alcoolică, a bea.

A-şi spăla gura (reg.) = a-şi aduce insulte unul altuia.

A-şi spăla hainele (reg.) = a-şi bate joc de cineva.

A-şi spăla obrazul = **a)** a face faţă unei situaţii; **b)** a scăpa de ruşine; **c)** a ieşi cu bine dintr-o încurcătură; a se reabilita.

Spală-te (sau *spălaţi-vă* ori *să se spele) pe cap* (fam.) = descurcă-te (sau descurcaţi-vă) sau să se descurce cu propriile puteri.

SPĂLAT

Iese la spălat (fam.), se spune ca o consolare glumeaţă celui care are o supărare, un necaz (mărunt).

SPĂLĂTURĂ

A trage cuiva o spălătură (zdravănă) (rar) = a mustra tare pe cineva, a-l ocărî.

SPĂRGĂLUI

A spărgălui pământul (reg.) = a scormoni.

SPĂTAR

A tăia ploşpările şi a cârpi spătarele (Munt.) = a fi foarte sărac.

SPÂN

A trage nădejde ca spânul de barbă, se spune despre cei care speră în împlinirea unor dorinţe nerealizabile.

Când o (sau *va) face spânul barbă* = niciodată, nicicând.

Spânul se rade lesne, se spune despre cei care se mulţumesc cu puţin.

Şi spân şi bun nu să face (pop.) = nu există om care să aibă numai calităţi.

SPÂNZURA

A-i spânzura (cuiva) maţele de foame = a fi foarte flămând.

A spânzura banii (glumeţ) = a cheltui exagerat, fără discernământ; a fi risipitor.

A spânzura de ... (sau *de la ...*) (înv. şi pop.) = a depinde de..., a fi condiţionat de...

A spânzura (cuiva) lingurile de (sau *la) brâu* (sau *de gât*) (fam.) = a nu da de mâncare celui care vine târziu la masă.

A tăia şi a spânzura, se spune despre o persoană care abuzează (în mod nelimitat) de puterea, de autoritatea sa.

SPECTACOL

A (se) da (în) spectacol = **a)** a atrage atenţia asupra sa printr-o purtare nepotrivită; **b)** a se face de râs, a se compromite în văzul tuturor.

SPELCĂ

A luci spilc (rar) = a fi dichisit.

A (se) găti spelcă (reg.) = a (se) dichisi în mod deosebit.

SPERANȚĂ

A avea speranțe (sau *speranța că ...*) (ori *a trage speranță că ...*) = a spera că...

A da speranță (sau *speranțe*) [sau, înv., *a ridica toată speranța (cuiva)*] = a face să spere.

A nutri speranța = a spera în adâncul sufletului.

A pierde orice speranță = a înceta cu totul de a mai spera; a se descuraja.

A(-și) pune (toată) speranța (sau *speranțele* ori *mari speranțe*) *(în cineva* sau *ceva)* = a spera în sprijin, în ajutor de la..., a se încrede în..., a se bizui (pe cineva sau ceva).

În (ori *cu*) *speranța* (sau *speranță*) *că* ...= sperând că..., (înv.) în sperare că...

Nu mai este nicio speranță = totul este definitiv pierdut.

SPERARE

A da (cuiva) sperări = a face (pe cineva) să spere.

A păstra sperarea de ... = a spera.

A(-și) pune sperările în (cineva sau *ceva)* = a spera.

În sperare de ... = în speranța că...

SPERIA

A (se) speria mintea (ori *mințile* sau *ochii) cuiva* = a (se) minuna.

A speria boalele (în superstiții) = a îndepărta bolile prin descântece.

A speria lupul cu pielea oii = a încerca zadarnic să intimidezi pe cineva.

A-și speria foamea (reg.) = a mânca puțin pentru a-și astâmpăra foamea.

A-și speria (sau *a-i speria cuiva) somnul* = a rămâne (sau a face să rămână) treaz, a nu mai putea (sau a face să nu mai poată) adormi.

De speriat (pop.) = ieșit din comun, nemaipomenit.

Fugi cu ursul, că sperii copiii! (pop.) = a încerca zadarnic să intimidezi pe cineva.

Se sperie și de umbra lui, se spune despre o ființă foarte fricoasă.

SPERIAT[1]

A băga (sau *a vârî) (pe cineva) în sperieți* (sau *în toți sperieții* ori *în speriate)* = a speria rău (pe cineva).

SPERIAT[2]**, -Ă**

Speriat de bombe = foarte speriat.

SPERIETURĂ

A trage o sperietură = a fi cuprins de spaimă, a trece printr-un pericol.

SPEZE

A trăi pe spezele cuiva = a trăi din munca, pe spinarea altuia.

SPIC

A da (în) spic [sau *a face* ori *a-i da, a-și da, a scoate*, reg., *a ieși, a slobozi, a țâpa spic(ul)*] (despre plante) = a se apropia de maturitate; a înspica.

Spic de zăpadă (sau, mai rar, *de ploaie*) = fulgi rari de zăpadă amestecați cu stropi de ploaie.

SPIN

A aduce (cuiva) spin în coastă = a aduce pe cineva care constituie o prezență neplăcută.

A afla spini în coleșă (reg.) = a căuta nod în papură.

A călca (ca) pe spini (rar) = a păși încet și nesigur, sfios; (rar) a călca (ca) pe mărăcini.

A fi (sau *a sta) ca un spin în ochii* (sau *în inima*, rar, *în coasta) cuiva* [ori *a fi spin în ochiul cuiva* sau *a-i fi (cuiva) ceva spin în ochi*] = **a)** a nu (mai) fi pe placul cuiva, a constitui o prezență neplăcută pentru cineva; **b)** a incomoda pe cineva.

A-i scoate (cuiva) spinele (sau *un spin) din picior* (sau *din călcâie*) = a scăpa pe cineva de un necaz, de o încurcătură.

A scoate spinul din ușă = a scăpa de o mare grijă.

A sta (sau *a ședea*, rar, *a aștepta) (ca) pe (niște) spini* [sau *(ca) pe ace, (ca) pe coji de ouă*] = **a)** a fi foarte neliniștit; **b)** a sta ca pe ace; a nu mai avea răbdare; **c)** a fi grăbit (să plece).

Cunună de spini = suferință neîntreruptă, chin.

SPINARE

A arunca (ceva) în spinarea cuiva = a face pe cineva răspunzător de o vină (de obicei fără temei).

A avea pe cineva la spinare (înv.) = a avea sprijin foarte puternic.

A cădea în spinarea cuiva = a cădea în grija, în seama, în obligația sau în sarcina cuiva.

A da spinare (înv.) = a întoarce spatele.

A duce (sau *a purta) pe cineva în spinare* (pop.) = a purta de grijă cuiva, a întreține cu cele necesare pe cineva.

A face (cuiva) spinarea tobă (sau *burduf*) (reg.) = a bate (pe cineva).

A fi cu (sau *a avea) casa în spinare ca melcul* (pop. și fam.), se spune despre cineva care nu are domiciliu stabil, care umblă mereu.

A(-i) duce cuiva ceva în spinare (pop. și fam.) = a munci foarte mult (pentru cineva), făcând totul singur.

A i se lipi (cuiva) coastele de spinare (pop.) = a fi foarte slab.

A(-i) sta în spinare(a) (cuiva) (sau *a avea* ori *a purta) pe cineva în spinare* (fam.) = a deranja pe cineva cu prezența; a nu mai scăpa de cineva.

A înșineți spinarea (sau *mutra) cuiva* = a bate foarte rău pe cineva.

A-l mânca spinarea (sau *pielea*, pop. *cojocul*) (pop. și fam.) = a se purta într-un mod care trebuie pedepsit, a merita bătaie.

A lua (ori *a purta, a căra* etc.) *în* (sau *la) spinare* (ori *cu spinarea*) = a lua, a purta, a căra pe spate.

A pune spinarea (pop. și fam.) = a pune umărul, a ajuta.

A sta în spinare(a) (cuiva) [sau *a avea* (ori *a purta) pe cineva în spinare*] = a deranja pe cineva cu prezența.

A-și îndoi spinarea (fam.) = a fi servil, laș, fără personalitate.

A(-şi) lua picioarele (sau *tălpile*) *la spinare* [ori *a(-şi) pune coada pe* (sau *la*) *spinare*] = **a)** a pleca repede de undeva; a o lua la picior; **b)** a lăsa ceva neterminat.

A trăi pe (sau *în*) *spinarea cuiva* = a trăi ca un parazit, din munca altuia.

Te mănâncă spinarea (sau *spatele*)? = vrei bătaie?

SPIRIT

A avea prezenţă de spirit = a găsi foarte repede răspunsul, soluţia într-o situaţie dificilă.

A face spirite = a spune glume, a glumi.

A-şi da spiritul (înv.) = a muri.

(Om) de (sau *cu*) *spirit* = (om) cu minte ageră, inteligent; (om) spiritual, cu umor.

Prezenţă de spirit = însuşire de a se orienta într-o situaţie neaşteptată.

SPIŢERIE

A vinde ca la spiţerie (reg.) = **a)** a vinde foarte scump; **b)** a vinde fără tocmeală; **c)** a vinde în cantităţi foarte mici, măsurate atent.

SPLINĂ

A i se pune (cuiva) splina (pop.) = a simţi dureri acute la splină, din cauza fugii, a mersului repede etc.

SPONCĂ

A sta (ca) pe sponci (pop.) = a fi grăbit, nerăbdător.

A trăi pe sponci (pop. şi fam.) = a se mulţumi cu puţin.

SPOR

A avea (sau *a da* ori *a prinde* etc.) *spor la vorbă* (sau *la limbă*) (pop.) = **a)** a vorbi mult, a flecări; **b)** a fi bine dispus.

A avea spor = a realiza, a produce mult în timp (relativ) scurt.

A face (sau *a da în*) *spor* = **a)** a progresa; **b)** a prospera.

A lua (cuiva) sporul = **a)** a împiedica pe cineva să progreseze, să prospere; **b)** a aduce (cuiva) ghinion.

A lua sporul vacilor (pop.) = a provoca sterilitate la vaci, prin vrăji.

Spor la lucru! formulă de urare adresată cuiva care lucrează sau merge la lucru.

SPORNIC, -Ă

Spornic la vorbă (sau *la cuvânt*) (ori *cu limbă spornică*) (înv. şi reg.) = vorbăreţ.

SPORT

A practica sportul ... (fam.) = a se îndeletnici cu lucruri necinstite, dubioase.

SPRAFCĂ

A face sprafca (sau *sprafcă*) *din* (sau *de*) *ceva* (înv. şi reg.) = **a)** a jefui; **b)** a risipi; **c)** a distruge.

SPRÂNCEANĂ

A alege (sau *a alcătui*) *pe* (sau *după*) *sprânceană* (fam.) = a alege ce e mai bun, mai preţios etc. (sau e considerat ca atare).

A aşeza, a purta, a pune pe (o) sprânceană (despre şepci, pălării) = a pune pe o parte a capului, strengăreşte.

A face cu sprânceana (reg.) = a face semn cuiva ridicând sprânceana.

A fi cu ochi şi (cu) sprâncene = **a)** a fi prea exagerat, a fi bătător la ochi, prea evident (pentru a putea fi tăgăduit); **b)** (despre o fată) a fi însărcinată.

A încreţi (sau *a încrunta*) *sprâncenele* = a fi posomorât sau nemulţumit.

A ridica sprâncenele (sau *din sprâncene*) = a privi mirat, a arăta surprindere, nedumerire sau nemulţumire.

A se uita (sau *a pândi*) *pe sub sprâncene* = **a)** a se uita pe furiş; **b)** a privi cu neîncredere.

Aleşi pe sprânceană = chipeşi, arătoşi.

SPRÂNCENAT, -Ă

Călătorie sprâncenată (ir.) = urare care arată lipsa de regret la plecarea cuiva.

SPRE

Spre pildă = de pildă, de exemplu.

SPRIJIN

A da sprijin (sau *a veni în sprijinul cuiva*) = a sprijini.

SPRINTEN, -Ă

A fi sprinten la minte (sau *a avea minte sprintenă*) (fam.) = a fi inteligent.

SPRINŢAR, -Ă

A avea minte sprinţară (fam.) = **a)** a fi inteligent; **b)** a fi pus pe glume.

SPULBER

A merge în spulber (pop.) = a merge spre distrugere.

SPUMA

A spuma de furie (sau *de ciudă*) = a fi foarte mânios.

SPUMAR

A face spumar la gură (reg.) = a face spumă la gură.

SPUMĂ

A face spumă (sau *spume*) *la gură* = a fi mânios, a se înfuria foarte tare, a face scandal mare.

SPUMEGA

A spumega de furie (sau *de ciudă, de mâniat, de mânie*) = a fi foarte mâniat.

SPUNE

A-i spune cuiva inima (pop.) = a avea o intuiţie, a intui, a presimţi.

A-i spune (cuiva) una = **a)** a se exprima dezagreabil faţă de cineva; **b)** a certa pe cineva.

A-i spune cuiva una şi bună = **a)** a-i comunica ceva interesant, surprinzător; **b)** a-i repeta mereu acelaşi lucru.

A(-i) spune (cuiva) verde (în ochi ori *în faţă)* (rar, *a spune verde, româneşte*) = a-i spune (cuiva) adevărul direct, în faţă.

A-i spune (sau *a-i zice*) *cuiva ceva de la* (sau *în*) *obraz* = a-i spune cuiva ceva direct, fără menajamente.

A nu spune nici cârc (sau *miau*) = a nu scoate nicio vorbă.

A o spune și morților (sau *și la morți*), se spune când cineva trece printr-o spaimă foarte mare, printr-o situație dificilă.

A spune (câte) verzi și uscate (sau *moși pe groși, vrute și nevrute, gogoși, brașoave, cai verzi pe pereți, câte și mai multe*) (pop. și fam.) = **a)** a pălăvrăgi; **b)** a minți.

A spune de la ficați (pop.) = a exprima cu multă participare și amărăciune.

A spune din (sau *de la*) *inimă* = a exprima cu multă sinceritate.

A spune drept ca funia în sac (pop.) = a minți.

A spune lucrurilor pe nume = a se exprima direct, fără menajamente.

A spune povești = a minți, a spune lucruri de necrezut.

A spune prăpăstii = **a)** a spune lucruri care înspăimântă; **b)** a spune lucruri fără sens, prostii, bazaconii.

A spune (sau *a vorbi*) *drept* = a spune adevărul, a vorbi deschis.

A spune (sau *a zice cuiva, a chema*, pop., *a striga pe cineva*) *pe nume* = **a)** a rosti (cu voce tare) numele cuiva, a numi; **b)** (p. ext.) a spune răspicat, fără ocolișuri.

A-și spune cuvântul = **a)** a-și exprima părerea în legătură cu ceva; **b)** a-și arăta efectele; **c)** a avea un anumit rezultat.

Ce să spun ..., formulă care exprimă dezacordul sau rezerva față de cineva sau ceva sau față de cele relatate de interlocutor.

Ce-ți spuneam eu! = ai văzut că a fost așa cum am afirmat?

Cine ar fi putut spune = cine ar fi putut să creadă.

Cum îți spune? = cum te cheamă?

După cum se spune = cu alte cuvinte.

Mai spune ceva! (fam.), se zice când cineva consideră că cele relatate de el sau de altcineva nu pot fi răsturnate de niciun argument.

Nu mai spune! (sau *ce spui?*) (fam.), formulă care exprimă mirarea, neîncrederea sau rezerva față de cele spuse de cineva.

Să nu-mi mai spui (sau *-ți, -nă* etc.) (pop. și fam.), **a)** formulă prin care cineva întărește adevărul celor afirmate de el; **b)** formulă prin care cineva se angajează să înfăptuiască ceva.

Una spunem, bașca ne-nțelegem = formulă prin care se exprimă dezacordul sau rezerva față de un lucru sau față de cele relatate de interlocutor.

SPURCA

A o spurca = **a)** a eșua într-o acțiune; **b)** a fugi.

A spurca patul cuiva (înv.) = a avea relații sexuale cu soția ori amanta tatălui ori cu alte femei care sunt rude apropiate.

Nici nu spurcă pe lângă ... (pop.) = nici nu seamănă cu...

Spurcă miercuri = **a)** nu ține post; **b)** este păgân.

SPURCAT[1]

A-l trece pe cineva spurcatul = a se scăpa (pe sine).

SPURCAT[2]**, -Ă**

(A fi) fiere spurcată (pop.) = (a fi) om rău.

A fi liftă spurcată (sau *de nație spurcată*) (înv. și reg.) = **a)** a fi de altă religie decât cea ortodoxă; **b)** a fi om rău.

A fi spurcat la gură [sau *a avea (o) gură spurcată*] = a vorbi trivial.

A vorbi curate și spurcate = a pălăvrăgi.

SPUZĂ

A da cu mâna în foc (sau *prin spuză, prin șperlă*) = **a)** a se păcăli; **b)** a se îmbogăți deodată, fără muncă.

A da cu spuză (ori *cu cenușă*) *după cineva* (reg.) = a scăpa de cineva antipatic, dezagreabil.

A dat cu spuză și a luat cenușă = a da un lucru fără valoare pe un lucru la fel de lipsit de valoare.

A fi cu spuza-n buză = a fi sărac.

A scoate castane(le) (sau, rar, *cărbunele, cărbunii*) *(din foc* sau *din spuză) cu mâna altuia* = a se folosi de cineva pentru a rezolva o problemă dificilă sau pentru o acțiune periculoasă.

A-și băga mâinile în spuză (înv. și reg.) = a risca.

A trage spuza pe turta sa = a încerca să-și creeze un avantaj, să profite de ceva (pe seama altuia).

Câtă pulbere și spuză (sau *câtă frunză și iarbă*) = în număr foarte mare; mulțime numeroasă.

Parcă a dat cu capul prin spuză, se spune despre cineva neîngrijit sau trist.

Tras prin spuză = foarte slab.

Va mai veni oala la spuză, se spune pentru a arăta nerecunoscătorului că poate va mai recurge la serviciile cuiva.

STA

A-i (mai) sta (cuiva) capul pe umeri (sau *sus*) = a rămâne în viață.

A-i sta capul (sau *firea, gândul, gândurile*) *la ceva* (sau *la cineva*) (fam.) = a se gândi în mod insistent numai la ceva (sau la cineva), neglijând preocupările curente.

A(-i) sta (cuiva) bine (sau *frumos, admirabil*, ori *rău, prost* etc.) = **a)** a (nu) i se potrivi cuiva ceva; **b)** a (nu) fi așa cum se cuvine; **c)** a-i veni bine (sau rău).

A-i sta cuiva ca piperu-n nas = a nu-i fi pe plac (cuiva).

A-i sta (cuiva) capul unde-i stau picioarele (sau *tălpile*) (în basme) = a fi decapitat.

A-i sta (cuiva) ceasul = **a)** a înlemni, a încremeni; **b)** a fi uluit.

A-i sta (cuiva ceva) în cap = a preocupa pe cineva.

A-i sta (cuiva ceva) în minte (pop.) = a fi clar pentru cineva (ceva).

A-i sta cuiva ceva pe (sau *la*) *inimă* (ori *suflet*) [sau *a-i sta ceva în* (ori, reg., *de*) *cap*] (despre gânduri, preocupări etc.) = **a)** a obseda; **b)** a neliniști.

A-i sta cuiva împotrivă (sau *a sta împotriva cuiva*) = a se împotrivi, a se opune (cuiva).

A-i sta cuiva în cale (sau *în drum*) [ori *a sta în calea* (sau *în drumul*) *cuiva*] = **a)** a ieşi înaintea cuiva (împiedicându-l să înainteze); **b)** a împiedica pe cineva să facă ceva, a stingheri.

A-i sta (cuiva) în cap (sau *în minte*) = a preocupa pe cineva.

A-i sta (cuiva) în coaste (ori *în coastă*) (sau *ca un ghimpe în coaste* ori *în inimă, în ochi*) = a-l stingheri (pe cineva), a constitui o permanentă ameninţare (pentru cineva).

A-i sta cuiva în faţă (pop.) = a urma să i se întâmple.

A-i sta cuiva în fire (să ...) (sau *a sta în firea cuiva să* ...) = a fi caracteristic pentru cineva să...

A-i sta (cuiva) în gât **a)** (despre alimente) a-i rămâne blocat în gât, putând provoca moartea; **b)** a antipatiza, a nu suferi, a nu suporta pe cineva sau ceva; **c)** a constitui un obstacol în calea cuiva zădărnicindu-i proiectele; **d)** (p. ext.) a deranja.

A-i sta (cuiva) în minte (pop.) = a fi clar (pentru cineva), a înţelege.

A-i sta (cuiva) în (sau, înv., *prin*) *putinţă* (ori *a fi în putinţa cuiva*) = a depinde (numai) de cineva.

A-i sta (cuiva) mintea-n loc = a se ului, a nu mai şti ce să facă sau ce să zică.

A-i sta (cuiva ceva) pe inimă = (despre gânduri, preocupări) a-l preocupa pe cineva, a-i produce griji, nelinişte.

A-i sta (cuiva) pe limbă (pop.), se zice când cineva este gata să spună un lucru pe care n-ar trebui să-l spună sau când nu găseşte termenul căutat şi are totuşi impresia că e pe punctul de a şi-l aminti.

A-i sta (cuiva) sângele în vine = a încremeni de frică, de spaimă.

A-i sta (cuiva) sub nas = a fi la îndemâna cuiva, în imediata sa apropiere.

A-i sta înaintea ochilor = a-şi aminti cu precizie, ca şi când ar vedea aievea.

A-i sta pe vârful limbii = **a)** a fi gata să rostească un lucru pe care n-ar trebui să-l spună; **b)** a avea un lapsus.

A nu-i mai sta (cuiva) gura = **a)** a vorbi întruna, a nu mai tăcea; **b)** a plânge întruna.

A nu-i (mai) sta (cuiva) picioarele (sau, reg., *a nu-şi strânge picioarele*) = **a)** a nu sta liniştit, potolit; **b)** a alerga de colo-colo; **c)** a nu se odihni.

A nu-i sta cuiva bine ochii în cap = a avea privirea jucăuşă.

A nu mai putea sta în picioare = a nu mai putea de oboseală; a fi extenuat, vlăguit.

A nu (putea) sta locului (sau *pe loc*) = a alerga încoace şi încolo, a nu avea astâmpăr.

A sta a (sau, înv., *de ..., pe ...*) (despre vreme, anotimpuri etc.) = a da semne de...

(*A sta, a şedea* etc.) *picior peste picior* = (a şedea) cu gamba unui picior ridicată peste genunchiul celuilalt; **b)** (a sta) degeaba, sfidător; **c)** (a fi) fără nicio grijă.

A sta alături = a se compara.

A sta băţ = a fi ţeapăn.

A sta bine (sau *rău*) *cu cineva* = a fi în relaţii bune (sau rele) cu cineva.

A sta ca boier Bibescu (înv.; pop.) = a lenevi, a trândăvi.

A sta ca o găină (sau *curcă*) *plouată* = a arăta necăjit, fără vlagă, fără chef.

A sta ca o plăcintă (sau *ca o balegă*) = a lenevi, a trândăvi.

A sta ca o stană (sau *ca un stâlp*) *de piatră* = a sta nemişcat.

A sta (ca) pe ace (sau *spini, ghimpi, jar, foc, cărbuni, cuţite, cuie etc.*) = a fi neliniştit, agitat, nerăbdător.

A sta ca un butuc = a sta nemişcat într-un loc.

A sta ca un ţap logodit = a sta ţeapăn, prostit.

A sta (ceva) în firea (cuiva) = a ţine de felul normal de a fi al cuiva.

A sta chezăşie = a garanta.

A sta ciocan pe capul cuiva = a agasa, a cicăli, a enerva pe cineva.

A sta cloşcă (despre femei) = a accepta, fără să se opună, un raport sexual.

A sta cu braţele încrucişate = a fi comod, nepăsător.

A sta cu burta la soare = **a)** a face plajă; **b)** a fi comod, nepăsător.

A sta cu capul (înv.) = a insista.

A sta cu cineva (sau *a sta laolată* ori, înv., *la un loc cu cineva*) = a conviețui.

A sta cu cracii-n sus (arg.; vulg.) = **a)** a se odihni; **b)** a trândăvi, a lenevi.

A sta cu (curul sau *cu fundul) în două* (sau *în şapte*) *luntri* (ori *pe două, între scaune*) (pop. şi fam.) = **a)** a evita o opţiune fermă pentru a nu pierde un profit; **b)** a fi duplicitar, oportunist.

A sta cu deştu-n cur (sau *în fund, în gură*) = a sta cu braţele încrucişate.

A sta cu dinaintea goală = a primi musafiri cu masa goală, fără mâncare şi băutură.

A sta cu dinţii la stele (sau *la soare*) = a răbda de foame.

A sta cu mâna (sau *cu mâinile, cu braţele*) *în sân* (ori *în şolduri, în brâu, legate*) [sau *cu braţele încrucişate* (ori *cruciş, la piept*)] = **a)** a sta în inactivitate; **b)** a nu lua nicio măsură, a nu întreprinde nimic, a nu interveni.

A sta cu ochii pe cineva = a supraveghea pe cineva.

A sta cu picioarele în apă rece = a se gândi profund şi îndelung la ceva.

A sta cu picioarele pe pereți = a sta degeaba.
A sta cu războiul asupra cuiva (înv. și reg.) = a ataca pe cineva.
A sta cu sabia în mână (rar) = a fi gata de atac sau de apărare.
A sta cu sufletul la gură = **a)** a se afla într-o stare tensionată (psihic); **b)** a fi neliniștit, nerăbdător.
A sta cu toporul în (sau *la*) *brâu* = a fi pus pe ceartă, a fi certăreț.
A sta de cineva (înv.) *(ca) să* ... (sau, pop. și fam., *a sta de capul cuiva*) = **a)** a fi foarte insistent; **b)** (înv., pop și fam.) a nu lăsa (pe cineva) în pace până ce nu...
A sta de ducă = a fi gata de plecare.
A sta de față = a asista.
A sta de palavre (sau *de povești*) = a pierde timpul cu discuții inutile.
A sta de pază (sau *de strajă*) (ori *a sta străjă*) = a păzi.
A sta de (sau, rar, *la*) *vorbă* (sau *la taifas*, *taclale*, *povești* etc.) *(cu cineva)* = a vorbi cu cineva; (p. ext.) a petrece un timp vorbind cu cineva despre diverse lucruri.
A sta de șase (sau *de șest*) (sau *a sta la perghea*) (arg.) = a sta la pândă (de veghe) pentru a observa în timp util apariția unei persoane nedorite (inoportune).
A sta deoparte = **a)** a fi la oarecare distanță de...; **b)** a nu interveni, a se ține în rezervă.
A sta din belșug (pop.) = a fi îndestulat.
A sta (dus, pierdut, rar, *ca) pe* (ori, pop., *la*, înv., *în*) *gânduri* (sau, reg., *în gând*) = a fi absorbit de gânduri, a fi preocupat de ceva.
A sta fartiție (arg.) = a sta de paravan (pentru hoțul de buzunare).
A sta fără de lege (sau *necununați*) *împreună* (pop.) = a trăi în concubinaj.
A sta grămadă (sau *roi*) *la un loc* = a se îngrămădi.
A sta în banca lui (proprie) = **a)** a-și vedea de treabă, a nu se amesteca în treburile altuia; **b)** a se mulțumi cu puțin; a nu avea pretenții nejustificate.
A sta în fața cuiva (despre sarcini, greutăți etc.) = a trebui, a urma să fie realizat, rezolvat de cineva în viitorul apropiat.
A sta în loc (de cineva) (reg.) = a fi împiedicat de la o acțiune.
A sta în mâna cuiva = a depinde de cineva, a fi în puterea cuiva.
A sta în picioare = a nu se da bătut, a rezista.
A sta în pieliță (înv. și reg.) = a se întrupa.
A sta în propta cuiva (reg.) = a se împotrivi cuiva.
A sta în (sau *la*) *pat* = a zăcea (de boală).
A sta în umbră = **a)** a pândi într-un loc ascuns; **b)** a fi modest, retras.
A sta înaintea cuiva [sau *a-i sta (cuiva) înainte* ori *în față*] = **a)** a se găsi la mică distanță în fața cuiva, privindu-l, vorbindu-i, așteptând porunci; **b)** a se împotrivi, a înfrunta pe cineva; **c)** a servi pe cineva, a-i oferi cuiva ceva.
A sta întru el (înv. și reg.) = a se concentra.
A sta la baza (sau *la temelia*) *unui lucru* = a constitui baza, temelia unui lucru.
A sta la cuvânt (sau *a-și sta la cuvântul dat*) (înv.) = a se ține de cuvânt.
A sta la iveală = a fi așezat la vedere.
A sta la îndoială (sau *în cumpănă*) = **a)** a ezita înainte de a lua o hotărâre, a șovăi; **b)** a se îndoi de ceva.
A sta la masă = a lua masa, a mânca.
A sta la pomană = **a)** (la fotbal) a juca numai în atac, a nu participa la efortul colectiv al echipei; a nu sprijini apărarea proprie; **b)** a aștepta să capeți fără niciun efort.
A sta la (sau *de*) *pândă* (ori, pop., *în priveghere*) = a pândi.
A sta la (sau *pe*) *locul său* = **a)** a nu putea pleca, a nu-și părăsi locul; **b)** a păstra măsura, a fi modest, rezervat.
A sta la sfat (sau *la sfaturi*) *cu cineva* = **a)** a se sfătui cu cineva; **b)** a sta de vorbă cu cineva.
A sta la taifas (sau *la povești*, *la taclale*) = a tăifăsui.
A sta la tocmeală = a se tocmi, a se târgui.
A sta la țuhaus = a sta la închisoare.
A sta la un loc cu cineva (înv.) = a conviețui.
A sta (mai, foarte etc.) *bine* (sau *frumos* ori *rău*, *prost* etc.) = a se afla într-o situație bună (sau rea).
A sta pe apă = a pluti.
A sta pe cugete (pop.) = **a)** a se frământa neștiind ce hotărâre să ia; **b)** (p. ext.) a ezita.
A sta pe gânduri = a ezita, a șovăi.
A sta pe loc = a nu progresa, a stagna.
A sta pe ouă = (pop.; despre păsări) = a cloci.
A sta pe tron (sau *în scaun*) = a domni.
A sta (piatră) pe capul cuiva [sau *a-i sta (cuiva) pe cap*] (pop.) = a împovăra, a incomoda, a agasa (pe cineva).
A sta piatră (sau *țeapăn*, *înfipt în pământ*) = a se ține drept și nemișcat și cu înfățișare provocatoare.
A sta proptă gardului = a sta degeaba.
A sta prost (sau *rău*) *cu țara* = a nu avea bani.
A sta (sau *a se așeza*, *a ședea*) *poponeț* = **a)** a sta sau a rămâne în picioare, țeapăn, nemișcat; **b)** (p. ext.) a sta provocator în fața cuiva; **c)** a sta izolat de alții.
A sta (sau *a se pune*) *la taclale* (sau *la povești*, *la taifas*) = a se așeza (sau a sta) de vorbă.
A sta (sau *a se uita*, *a rămâne*) *ca vițelul* (sau *ca vaca*, *boul*) *la poarta nouă* = **a)** a sta (sau a se uita, a rămâne) uimit, nedumerit, dezorientat, perplex; **b)** a nu putea să reacționeze în niciun fel în fața unei situații neașteptate.
A sta smirnă = **a)** a sta nemișcat (în poziție de drepți); **b)** a fi ascultător, obedient.

A sta sub ascultarea (sau *la porunca*) *cuiva* [sau *a-i sta (cuiva) la poruncă*] = a fi expus; a se afla la ordinele cuiva.

A sta sub căciula cuiva (pop.) = a nu avea locuință.

A sta sub papuc (ir.; despre bărbați) = a se lăsa condus de o femeie; a fi docil.

A sta și-n cap, și-n coadă = a încerca (să facă) imposibilul.

A sta tare (sau, înv. și reg., *vârtos*) *pentru ceva* (sau *cineva*) (înv.) = a fi neclintit.

A sta (sau *a ședea, a se așeza*) *turcește* = a sta jos cu picioarele încrucișate sub corp, ca orientalii.

A sta sub căciulă (pop.) = a nu avea locuință.

A sta turcește = a sta cu picioarele încrucișate sub fese.

A sta țintuit (sau *nemișcat*) (*pe loc*) = a nu face nicio mișcare.

A-și sta în simțiri (înv. și reg.) = a-și reveni (din leșin).

A ști cum stai = a ști în ce situație te afli.

Ce (mai) stai? = ce (mai) aștepți? ce (mai) dorești?

Ce stai tu de vorbești? (sau *spui?*), întrebare prin care cineva își exprimă surprinderea pe care i-au produs-o cele relatate de interlocutor.

Cum stau (*stai* etc.) (*cu ...*) = în ce situație sunt (ești etc.) cu cineva.

Cum stă lucrul (sau *treaba*)? = cum se prezintă, cum se desfășoară treaba, lucrurile etc.

De-abia stă de ... (somn, oboseală etc.) = nu mai poate de... (somn, oboseală etc.).

De stă mâța-n coadă = a) uimitor, uluitor; b) uluitor, uimitor.

Ia (sau, reg., *ian, apoi*) *stai oleacă* (sau *puțin, puțintel, un pic, cu binișorul*), *stai, frate* (sau *frățioare, bre, mă*) (fam.) = nu te grăbi.

Până-i stă (cuiva) capul sus (pop.) = cât timp trăiește cineva, până la moarte.

Stai binișor! = șezi liniștit! astâmpără-te! fii cuminte!

Stai că trag, formulă prin care cineva este somat să rămână pe loc, să nu se apropie (altfel riscând să fie împușcat).

Stai în banca ta! = fii cuminte!

Stai jos! formulă prin care cineva este invitat să stea jos.

Stai pe-aici! (sau *stai pe-aproape!*) = poți să stai mult și bine că tot degeaba stai.

Stai puțin (sau *un pic, cu binișorul* etc.) = ai (puțină) răbdare, nu te grăbi.

Stai (sau *stați*) *să-ți* (sau *să vă*) *explic* (sau *să vezi, să vedeți*, ori *să-ți* sau *să vă spun*) = lasă (lăsați-mă) să-ți (să vă) explic.

Stă ce stă și ... = așteaptă cât așteaptă și...

STABILI

A stabili legătura (sau *legături*) *cu cineva* = a comunica cu cineva.

STAMBĂ

A da în (sau, pop., *prin*, înv., *pe, la*) *stambă* (înv.) = a face cunoscut (prin presă).

A fi la fel cu stampa (fam.) = a fi conform modelului.

A (se) da în stambă (fam.) = a) a-și arăta fără să vrea proasta creștere (sau cusururile), a se face de râs, a se compromite; b) a-și da arama pe față.

STAMPĂ

A fi la fel cu stampa (fam.) = a fi conform modelului.

STANĂ

A fi (sau *a sta, a rămâne*) *ca (o) stană (de piatră)* = a fi (sau a sta, a rămâne) neclintit, încremenit (ca urmare a unei emoții puternice).

STARE

A aduce (sau *a pune*) *în stare (ca) să ...* = a face capabil (ca)..., a determina (ca) să...

A fi în stare (binecuvântată) (sau *în starea darului, în altă stare*) (reg.; despre femei) = a fi gravidă.

A fi în stare [sau, înv. și reg., *a avea stare, a veni în stare (ca) să* ... ori, înv., *a ..., de a ...*] = a putea, a fi capabil să...

A nu mai avea stare, [înv. și reg. *și alinare* sau, reg., *și așezare* ori *a nu-l mai prinde starea* sau *a nu-și afla stare (și alinare)*] = a nu avea astâmpăr, a nu avea odihnă.

A se pune în stare (de) a ... = a se pregăti în vederea...

A-și îndrepta starea = a-și îmbunătăți situația materială; a deveni (mai) bogat.

Om cu stare = om bogat, înstărit, cu avere.

Stare de fapt = situație creată.

START

A da startul = a) a da semnalul de plecare (într-o întrecere sportivă); b) a porni într-o acțiune (cu un anumit scop).

A lua startul = a) a porni într-o întrecere sportivă; b) a porni într-o acțiune (cu un anumit scop).

A se prezenta la start = a lua parte la o întrecere sportivă.

STAT

A fi în stat (înv. și reg.) = a fi în stare.

A pune în stat (înv. și reg.) = a aduce în stare.

A sosi la vârsta de stat (înv. și reg.) = a ajunge la maturitate.

De un stat de om = (cam) cât înălțimea obișnuită a unui om.

STATIVĂ

A pune pânza în stative cu cineva (pop.) = a lucra în tovărășie cu cineva, a se asocia cu cineva.

STATORNIC, -Ă

A fi statornic la vorbă = a se ține de cuvânt.

STATUIE

A ridica (cuiva) (o) statuie (ir. sau prin exagerare) = a) a-și arăta recunoștința (față de cineva); b) a aduce (cuiva) laude superlative.

Ca o statuie = a) neclintit, nemişcat, înmărmurit; b) rece, impasibil, indiferent.

Meriţi (meriţă, meritaţi) (o) statuie (fam.), se spune, cu ironie, despre o persoană care merită o recompensă sau laude.

STAUL

A da în staul = a mâna oile pentru a fi mulse.

A închide lupul în staulul oilor = a pune pe cineva la o treabă în care poate să facă mult rău.

STAVĂR

A fi om de stavăr (reg.) = a) a fi om pe care te poţi bizui; b) a fi om cumsecade.

STAVILĂ

A pune stavilă gurii = a) a-şi impune tăcere; b) a se reţine de a spune ceva.

A (se) pune [sau *a (se) face, a ridica*] *(o) stavilă* = a împiedica, a opri.

STĂPÂN

(A fi) fără stăpân = a) (a fi) liber, de capul său; (a acţiona) după bunul plac; b) (a fi) fără rost, fără căpătâi.

A fi stăpân în casa lui (sau *la el în casă* ori *la el acasă*) = a) a face tot ceea ce doreşte în propria gospodărie sau familie; b) a avea toate drepturile, a proceda după bunul plac.

A fi stăpân pe materie = a poseda un obiect.

A fi stăpân pe sine (sau *pe mine, pe tine, pe el* etc.) = a avea tăria de a-şi înfrâna pornirile şi pasiunile; a nu-şi pierde cumpătul, a se stăpâni.

A fi stăpân pe situaţie = a domina o situaţie, a se simţi tare, sigur într-o anumită împrejurare (grea).

A fi stăpân pe soarta (sau *pe viaţa* etc.) *sa* = a dispune de sine, a-şi făuri singur soarta.

A fi stăpân să ... = a avea voie să...

A intra [sau *a (se) băga*] *la stăpân* = a (se) angaja slugă (la cineva).

A lăsa (pe cineva) stăpân (pe ceva) = a ceda sau a dărui (cuiva ceva).

A se face stăpân pe ceva = a lua ceva în posesiune în mod abuziv.

Stăpânul casei = a) capul familiei; b) gazdă (în raport cu invitaţii).

STĂPÂNI

A stăpâni o limbă (străină) = a vorbi corect şi fluent o limbă (străină).

STĂPÂNIRE

A avea stăpânire asupra cuiva = a avea autoritate, ascendent moral asupra cuiva; a domina, a conduce.

A lua în stăpânire (rar) = a ocupa.

A pune (sau, rar, *a prinde*) *stăpânire (pe)* (ori, rar, *peste ceva* sau *cineva*) (sau *a lua în stăpânire ceva* ori *pe cineva*) = a supune unei influenţe, unei presiuni.

Stăpânire de sine = calm, sânge rece, cumpăt.

STĂROSTIE

A merge (sau *a se duce*) *în stărostie* (pop.) = a se duce în peţit.

STĂV

A nu avea stăv (reg.) = a nu avea astâmpăr.

STÂLP

A fi (sau *a rămâne*, ori *a sta*) *stâlp (de cremene* ori *de piatră)* = a fi (sau a rămâne) împietrit, neclintit (de spaimă, de mirare etc.).

A ţintui (pe cineva) la stâlpul infamiei = a supune pe cineva dezaprobării publice, a condamna, a înfiera.

Stâlp de cafenea = persoană care îşi petrece timpul prin cafenele.

STÂLPARE

A(-i) da (cuiva) stâlparea (înv.) = a(-i) acorda (cuiva) locul cuvenit.

STÂNĂ

A avea o stână de copii = a avea mulţi copii.

A da stâna pe una (sau *pe o oaie*) = a face un schimb neavantajos.

A închide lupul în stână = a-şi aduce duşmani în casă.

A veni la spartul stânii = a veni prea târziu, după ce s-a făcut împărţeala.

STÂNCĂ

A merge (sau *a sări, a urca* etc.) *din stâncă în stâncă* = a merge, a sări etc. dintr-un loc (înalt) în altul.

A se face (sau *a sta*) *stâncă* = a împietri.

STÂNG, -Ă

A apuca (sau *a o lua, a face) la stânga* = a se îndrepta în direcţia mâinii stângi.

A călca (sau *a intra, a păşi, a porni* etc.) *cu stângul* = a) a începe ceva prost, fără succes, cu ghinion; b) a fi prost dispus.

A da cu stângu-n dreptul = a fi neîndemânatic.

A face (ceva) la stânga (arg.) = a fura ceva.

A face la stânga = a) (şi în formele *a apuca* sau *a o lua la stânga*) a se îndrepta către partea stângă a unui drum, în direcţia mâinii stângi; b) (arg.; şi în forma *a trage* sau *a da la stânga*) a ascunde; a fura.

A face stânga-mprejur = a) a se roti cu 180°; b) a se întoarce şi a pleca de unde a venit.

A fi de-a stânga (înv. şi reg.) = a păcătui.

A-i cânta (cuiva) cucul în stânga = a-i merge cuiva rău.

A se scula pe piciorul stâng, se spune despre un om prost dispus.

A trage (sau *a da, a face) la stânga* (fam.) = a fura.

A ţine stânga = a merge pe partea stângă a unui drum.

Să nu (sau *n-are să, n-o să* etc.) *ştie stânga (ta) ce face dreapta* (sau *ce face dreapta să nu ştie stânga*), formulă prin care se impune reţinere în vorbe sau în acţiuni.

STÂRCI

A i se stârci cuiva inima (de durere) = a simţi o emoţie puternică, o supărare mare etc.

A se stârci ca un arici (reg.) = a fi nesociabil, morocănos.
A stârci pe cineva în bătaie (reg.) = a bate rău.

STÂRFOCI

A stârfoci (pe cineva) în bătaie (Olt., Munt.) = a stâlci.

STÂRMINĂ

A avea stârmină la cineva (reg.) = a avea gând rău cu cineva.

STEA

A crede în steaua sa = **a)** a crede în menirea sa, în vocația sa; **b)** a crede într-o soartă mai bună, a fi optimist.
A fi cu (sau *a avea*) *stea în frunte* (despre oameni) = a fi (sau a se crede) mai grozav, mai deosebit decât alții.
A fi picat din stele, exprimă admirația pentru frumusețea unui om.
A-i apune cuiva steaua = **a)** a fi în declin, a decădea; **b)** a pieri.
A-i sări cuiva stele verzi = a fi foarte obosit.
A se naște sub o stea norocoasă (sau *rea*) = a avea (sau a nu avea) noroc.
A sta (sau *a ședea, a rămâne*) *cu dinții la stele* (sau *la soare*), exprimă starea oamenilor leneși (care rabdă de foame).
A umbla (sau *a se duce* etc.) *cu steaua* = a colinda cu steaua.
A vedea stele verzi, se spune când cineva primește o lovitură puternică.
Câte-n lună și-n stele (sau *în soare*) = tot ce se poate închipui, de toate.
Vai de steaua mea (sau *a ta, a lui* etc.) = vai de mine (sau de tine, de el etc.)

STEAG

A coborî (sau *a închina*) *steagul* = a renunța la luptă; a capitula, a se da învins.
A duce (sau *a purta*) *steagul* = a fi în fruntea unei acțiuni, a avea comanda, conducerea, inițiativa.
A i se înălța cuiva steagul = a dobândi stimă, considerație, respect.
A închina (sau *a coborî*) *steagul* = **a)** a renunța la luptă, la acțiune etc., a capitula; **b)** (rar) a se supune; **c)** (reg.) a moțăi; **d)** (pop.) a muri.
A ridica (sau *a scoate*) *steag alb* = **a)** a cere pace; **b)** a se preda.
A ridica steagul revoltei (sau *răscoalei* ori, rar, *de răzvrătire*) = a porni, a declara o revoltă (sau o revoluție, o luptă etc.).
A ține sus (sau *a înălța*) *steagul* = **a)** a lupta cu dârzenie; **b)** (rar) a menține.

STEAJĂR

A-i ajunge (sau *a i se apropia* ori *a i se scurta*) *cuiva funia la* (sau *de*) *steajăr* (ori *par*) (pop.) = **a)** a fi într-o situație grea; **b)** a fi aproape de moarte.

STELI

A-i steli (cuiva) ochii = **a)** a străluci; **b)** a vedea stele în fața ochilor din cauza emoției.

STEMĂ

A fi cu (sau *a avea*) *stema* (sau *stemă*) *în frunte* (despre oameni) = **a)** a fi (sau a se crede) mai deosebit, mai grozav decât alții; **b)** (ir.) a fi de neam mare, ales; **c)** a fi norocos.

STERP, STEARPĂ

A călca (sau *a nimeri*) *cu sterpul* (pop.) = a-i merge rău, a porni cu stângul.
A cere lapte de la o vacă stearpă = a pretinde ceva imposibil.
A da (sau *a călca, a aluneca, a cădea*) *pe sterp* (reg.) = **a)** a cădea (pășind greșit sau alunecând); **b)** a intra într-o încurcătură, a o păți; **c)** (reg.; despre femei) a rămâne însărcinată.
A fulgera pe sterp (reg.) = a fulgera când este senin.

STICHIU

A pune stichiu (reg.) = **a)** a face să nu se mai atingă nimeni de un lucru, ascunzându-l; **b)** a înceta de a-l mai folosi.
A se pune cu stichiu (pe cineva) (reg.) = a stărui mult pe lângă cineva pentru a-l determina să acționeze într-un anumit fel.

STICLĂ

Brânză-n sticlă = persoană zgârcită.
Nu ești de sticlă (sau *ce, ești de sticlă?*) = împiedici vizibilitatea.
Sticlă de lampă numărul doi (glumeț) = toi, cinzeacă.

STICLETE

A fi cu (sau *a avea*) *sticleți (în cap)* [sau *a-i cânta (cuiva) sticleții (în cap)*] (pop.) = a avea idei bizare, toane; a fi țicnit, nebun, a avea gărgăuni.
A-i scoate (cuiva) sticleții din cap (reg.) = a face pe cineva să renunțe la ideile extravagante, a lecui de toane, de capricii.
A-și pune colivia cu sticleți pe cap (reg.) = a se căsători.

STICLI

A-i sticli (cuiva) ochii în cap = a fi deștept, vioi, drăcos.
A-i sticli (cuiva) ochii (pe undeva) (fam.) = a fi, a se găsi, a trăi (undeva).
Cine știe pe unde îi sticlesc ochii = cine știe unde este și ce face.

STIGMAT

A cădea în stigmate (înv. și reg.) = a decădea, a fi dezonorat.

STIL

A face stil (rar) = a vorbi figurat.

STIMĂ

A avea stimă pentru cineva = a stima pe cineva.
Cu toată stima (sau *cu stimă*), formulă de politețe folosită, de obicei, la încheierea unei scrisori.

STINDARD

A ridica stindardul revoltei (sau *național, luptei* etc.) = a porni, a declanșa o revoltă (sau o revoluție, o luptă etc., a ridica steagul revoltei.

STINGE

A-i stinge (cuiva) lampa = a lovi pe cineva peste ochi.

A-i stinge cuiva lumina (sau *becul*) (înv. și reg.) = a-l ucide.

A i se stinge cuiva vederile (sau *ochii*) = a orbi.

A minți de stinge (sau *de înghează apele*) = a spune minciuni foarte mari.

A se stinge din viață = a se sfârși, a muri.

A stinge cărbuni (pop.) = a arunca apă în cărbunii aprinși (rostind anumite cuvinte care se consideră că alungă deochiul).

A stinge focul cu paie [sau *a pune paie pe(ste) foc*] = a înrăutăți și mai mult situația dintre doi adversari; a întărâta, a aţâța pe cei care se ceartă.

A stinge o acțiune penală (sau *juridică*) = a închide un dosar.

A stinge (sau *a snopi, a zvânta* etc.) *(pe cineva) în bătaie* = a bate zdravăn pe cineva.

A stinge var = a turna apă peste piatra de var pentru a obține, în urma reacției chimice produse, varul stins.

A stinge viața (sau *zilele*) (înv. și reg.) = a omorî.

Bea de stinge = e foarte beţiv.

De stinge pământul (în legătură cu diverse verbe, pe lângă care expresia capătă valoare adverbială) = foarte mult.

STOARCE

A(-i) stoarce (cuiva) (un râu de, câteva) lacrimi (sau, rar, *o lacrimă, plâns*) = a face (pe cineva) să plângă.

A stoarce apă din piatră seacă = a realiza un lucru imposibil.

A stoarce (cuiva) ceapa (sau *lămâia*) *în nas* (înv. și reg.) = a înfrunta pe cineva.

A stoarce (pe cineva) ca pe un burete (sau *ca pe o lămâie*) = **a)** a epuiza, a istovi, a vlăgui, a slei de puteri; **b)** a toca pe cineva de bani până la epuizarea resurselor financiare.

A stoarce (pe cineva) de puteri (sau *de vlagă*) = a face (pe cineva) să-și epuizeze puterile; a slei, a secătui, a istovi de puteri.

A stoarce untul (sau *măduva*) *din cineva* = a scoate untul (sau măduva) din cineva.

A-și stoarce creierii (sau *mintea*) (fam.) = a se gândi profund, a se frământa pentru a găsi o soluție.

A-și stoarce viața [sau *a stoarce (pe cineva) de puteri* (ori *de vlagă*)] = **a)** a munci sau a face pe cineva să muncească din greu; **b)** a depune sau a face pe cineva să depună eforturi deosebite.

STOC

A produce pe stoc = a produce fără a avea comenzi mărfuri care riscă să nu fie cumpărate și să rămână în depozit.

STOFĂ

A avea stofă (de) ... (fam.) = a avea calități, aptitudini deosebite (într-un anumit domeniu), ce pot fi dezvoltate.

STOMAC

A avea ceață în stomac = a-i fi foame.

A avea fluturi în stomac = a fi îndrăgostit.

A avea stomac de struț = a avea stomac foarte sănătos și rezistent.

A avea stomacul deranjat = a avea diaree.

A-i întoarce (cuiva) stomacul pe dos = a scârbi (pe cineva), a-i face greață (cuiva).

A nu avea (pe cineva) (sau *a nu-i fi cineva*) *la stomac* (fam.) = a nu putea suferi (pe cineva).

A-și pune stomacul (sau, rar, *stomacurile*) *la cale* (fam.) = a-și potoli foamea, a mânca.

A-și strica stomacul (sau, reg., *a se strica la stomac*) = a face diaree.

Pe stomacul gol = înainte de a fi mâncat ceva.

STOP

A fi pe stop (despre femei) = a fi la ciclu.

A se lăsa (sau *a se pune*) *stopul* (fam.) = a se opri circulația într-un sens prin apariția luminii roșii la semafor.

STORÎ

A i se storî cu cineva (înv. și reg.) = a i se urî.

STORS, STOARSĂ

Stors ca o lămâie = vlăguit, sleit de puteri.

STRACHINĂ

A cădea ca musca-n strachină (sau *în lapte*) (reg.) = **a)** a nimeri undeva într-un moment nepotrivit; **b)** (p. ext.) a o păți.

A călca în strâchini (sau *a călca în strâchini verzi, a umbla după strâchini verzi*) (fam.) = **a)** a avea (sau a umbla după) aventuri amoroase; **b)** a face gafe; **c)** a umbla neatent, cu stângăcie; a călca din pod.

A-i mânca cuiva din strachină (rar) = a profita de ajutorul material al cuiva.

A-i pica mucul în strachina cuiva (reg.) = **a)** a plictisi pe cineva cu prezența; **b)** a cădea pe capul cuiva.

A lua (sau *a prinde, a ridica*) *(pe cineva) (ca) din strachină* (sau *oală*) (fam.) = **a)** a prinde pe cineva ușor, fără dificultate; **b)** (p. ext.) a lua pe cineva prin surprindere.

A mânca dintr-o stachină (cu cineva) = a fi de aceeași vârstă sau de aceeași condiție socială (cu cineva).

A vedea alb în strachină = a spera într-o reușită materială, într-o îmbogățire.

N-am mâncat dintr-o strachină = nu suntem de o seamă, nu suntem egali.

STRADĂ

A arunca (sau *a azvârli* ori, reg., *a țipa*) *(pe cineva) în stradă* = **a)** a da (pe cineva) afară din casă; **b)** (p. ext.) a-i lua (cuiva) tot ce are, a sărăci.

A bate străzile = **a)** a hoinări, a vagabonda; **b)** (p. ext.) a pierde timpul.

A scoate taraba în stradă (arg.) = a ieși la acostat clienți.

Copiii străzii = minori vagabonzi, organizați, de obicei, în bande.

La stradă (arg.; în limbajul hoților) = buzunarele din afară ale hainelor.

Omul de pe stradă = un anonim, o persoană oarecare (reprezentând opinia publică).

STRAJĂ

A fi (sau *a sta, a rămâne*, pop., *a se pune*) *de strajă* [ori *a ține* (sau *a face*) *strajă* (ori, rar, *straja, straje*)] = **a)** a păzi; **b)** a pândi.

A-i fi cuiva strajă (reg.) = a-i fi cuiva teamă, groază să facă ceva; a nu-l trage inima să facă un lucru greu.

A(-și) pune strajă gurii (pop.) = a vorbi sau a determina pe cineva să vorbească cu măsură și prudență; a-și controla sau a face pe cineva să-și controleze vorbele; a(-și) pune frâu limbii.

A-și pune strajă ochilor = **a)** a-și înfrâna dorința de a privi ceva; **b)** a renunța să mai privească ceva ce îi place.

STRAMĂ

A nu avea stramă (pe el) (reg.) = a fi sărac.

Nu stă (sau *n-a rămas*) *strana într-un fir*, **a)** se spune când cineva a rămas sărac de tot; **b)** (ir.) se spune când cineva se lasă rugat, ridică pretenții.

STRASTE

A merge în traistă (sau *trastie*) = a priveghea.

STRAT

A avea strat (bun) (reg.) = a moșteni avere (bună) de la părinți.

A cădea pe strat (reg.; despre femei) = a naște.

(A fi sau *a pune) în* (sau *la*) *strat de moarte* (ori, înv., *în stratul morții*) (înv. și reg.) = (a fi) pe patul morții, în agonie.

A lua (pe cineva) din strat (reg.) = **a)** a scula pe cineva foarte devreme; **b)** a-l lua pe cineva prin surprindere.

A-și face strat (reg.) = a-și încropi gospodăria.

A-și schimba stratul (reg.; despre femei) = a se recăsători.

STRĂGĂLIE

A-și face picioarele străgălie și a o întinde (reg.) = a se găti și a pleca repede.

STRĂIN, -Ă

A mânca pâine străină = a trăi departe de ai săi.

Prin (sau *printre, în, între*) *străini* = departe de casă, între oameni necunoscuți, neprietenoși.

Străin de minte (înv.) = nebun.

STRĂMURARE

A nu-i ajunge (cuiva) cu prăjina (sau *cu strămurarea*) *la nas* (pop.) = a fi îngâmfat.

STRĂMUTA

A i (se) strămuta (cuiva) fălcile (sau *falca*, ori *căpriorii*) (fam.) = a lovi sau a fi lovit puternic peste obraz (scoțându-i ori ieșindu-i maxilarul din articulație).

A se strămuta de aici (sau *din viață*) = a muri.

A se strămuta la minte (înv.) = a înnebuni.

A-și strămuta fălcile = a căsca mult, tare.

STRĂNEAM

Neam de străneamul meu (ori *tău, lui* etc.) = neam de neamul meu (sau tău, lui etc.).

STRĂPUNGE

A străpunge frontul (sau *prima linie*) = a distruge într-un anumit loc linia de apărare a inamicului și a pătrunde dincolo de această linie.

STRÂMB, -Ă

A avea gura strâmbă = a spune minciuni.

A băga (sau *a pune*) *(cuiva) strâmbe* = **a)** a șicana pe cineva; **b)** a interveni în defavoarea cuiva.

A călca cu strâmbul (reg.) = a călca cu stângul, a nu avea succes, a avea ghinion.

A călca strâmb = **a)** a avea o comportare incorectă, imorală; **b)** a aluneca pe o cale greșită.

A-i veni (cuiva ceva) cu strâmbul = a nu-i conveni cuiva ceva, a-i displăcea.

A înghiți strâmb = a scăpa mâncarea sau băutura pe faringe, a se îneca.

A lua cu strâmbul (înv.) = a lua prin înșelătorie sau cu forța.

A privi (sau *a se uita*) *strâmb* = **a)** a privi, a se uita urât, dușmănos; **b)** (p. ext.) a nu privi cu ochi buni.

A râde (sau *a surâde, a zâmbi*) *strâmb* = a râde (sau a surâde, a zâmbi) în silă, forțat, nesincer.

A (se) jura strâmb = a depune mărturie mincinoasă, a comite sperjur.

A sta (sau, reg., *a ședea*) *strâmb și a judeca* (sau, înv., *a grăi, a vorbi*) *drept* = a recunoaște adevărul.

A trăi cu strâmbul (reg.) = a face nedreptăți.

STRÂMBA

A-i strâmba cuiva fălcile (reg.) = **a)** a bate tare pe cineva, lovindu-l peste obraz; **b)** a-i muta fălcile.

A se strâmba de râs = a râde cu mare poftă, (fam.) a se prăpădi de râs.

A se strâmba moartea (la cineva) = a muri.

A strâmba (cuiva) gâtul = a suci (cuiva) gâtul.

A strâmba din nas (sau *din buze*) = a-și arăta nemulțumirea, dezaprobarea sau disprețul printr-o mișcare caracteristică a feței.

A strâmba limba (sau *gura*) *(la cineva)* (pop.) = a scoate limba la cineva.

A-și strâmba gâtul (sau *a i se strâmba cuiva gâtul*) = a ține capul sau gâtul într-o poziție forțată, sucită, pentru a putea privi într-o anumită direcție.

A vorbi până i se strâmbă gura la ceafă = a vorbi mult și fără rost.

STRÂMT, -Ă

A fi (prea) strâmt la mațe (reg.) = **a)** a fi pus pe ceartă; **b)** a fi arțăgos.

A fi (sau, înv., *a aduce*) *la largul cuiva și la strâmtul altcuiva* (pop.), = a se găsi (sau a ajunge) într-o situație avantajoasă, profitând de situația dezavantajoasă în care se află (sau a ajuns) altcineva.

A fi strâmt la minte (sau *a avea mintea strâmtă*) = a fi lipsit de inteligență, a fi prost.

A prinde (pe cineva) la strâmt (fam.) = **a)** a profita de faptul că cineva se află în (mare) dificultate; **b)** a profita de ocazie.

STRÂMTA

A strâmta chinga (pentru cineva) [sau *a i se strâmta hamul (cuiva)*] = a ține (sau a face să fie ținut) în frâu.

STRÂNGE

A i se strânge funia la (sau *de*) *par* = a ajunge într-o situație dificilă, când nu mai poate face cum vrea.

A i se strânge (sau *a-i strânge cuiva*) *inima* (sau, rar, *sufletul*) = a simți (sau a face pe cineva să simtă) o emoție puternică, o supărare, o întristare etc.

A(-i sau *-și) strânge (cuiva* sau *cu cineva) mâna* (ori *mâinile*) (sau *a se strânge de mână*) = a da mâna (cu cineva) la întâlnire, la despărțire, pentru a felicita etc.

A ieși la strâns daruri (arg.) = a ieși la furat.

A-l strânge Dumnezeu (sau *moartea*) *pe cineva* = a muri.

A-l strânge (pe cineva) în spate = a se înfiora (de frig sau de frică).

A-l strânge (pe cineva) opinca (sau *carâmbul, cureaua* etc.) (pop.) = a avea un (mare) necaz.

A nu-și (mai) strânge picioarele (de pe drumuri) = a hoinări întruna.

A se strânge (acasă) de pe drumuri = a nu mai fi hoinar, a sta acasă.

A se strânge ca (săracii) la mort (sau *la pomană* ori *ca lupii la hoit*) = a alerga după un câștig nemuncit.

A (se) strânge în jurul cuiva = a (se) mobiliza pentru realizarea unui obiectiv (comun).

A se strânge în sine (sau, rar, *în pielea lui*) = a deveni puțin comunicativ, a se închide în sine.

A se strânge laolaltă (pop.) = a se căsători.

A strânge bani albi pentru zile negre = a fi (foarte) chibzuit și econom.

A strânge bani la ciorapi = a face economii.

A strânge cercul în jurul cuiva = a înconjura pe cineva (limitându-i libertatea de acțiune).

A strânge (cineva) oaste (sau *oștire, armată* etc.) ori, înv. și reg., *a se strânge cu oști asupra cuiva* = a (se) mobiliza.

A strânge cureaua (pop. și fam.) = **a)** a răbda (de foame); **b)** a fi obligat să-și restrângă (mult) cheltuielile de trai.

A strânge de bani (pe cineva) (înv. și reg.) = a stoarce.

A strânge din ochi = a împreuna cu putere pleoapele în semn de ciudă, de necaz etc. sau din cauza unei senzații de jenă fizică.

A strânge din toate părțile (rar) = a încolți.

A strânge din umeri = a ridica, a da din umeri în semn de dispreț, de nepăsare, de nedumerire, de neputință.

A strânge genunchii de inimă (reg.) = a se restrânge material.

A strânge masa (arg.) = a dispărea, a se ascunde.

A strânge patul (sau, reg., *așternutul, țoalele*) = a aduna de pe pat și a pune în ordine.

A strânge (pe cineva) cu ușa (sau *în clește, în balamale, în pinteni*) = **a)** a sili (pe cineva) să facă ceva; **b)** a obliga (pe cineva) să recunoască ceva.

A strânge (pe cineva) de coaie (arg.; vulg.) = a obliga, a forța pe cineva să facă ceva sau să recunoască ceva.

A strânge (pe cineva) de gât (ori, înv., *a strânge pe cineva de grumaz*, sau, reg., *de gușă, a se strânge de gât*) (înv. și pop.; fam.) = **a)** a (se) sugruma; **b)** a nemulțumi; **b)** a supăra.

A strânge pe cineva de pe drumuri = a determina pe cineva să nu mai hoinărească, să stea acasă.

A strânge (pe cineva) în brațe (sau *la inimă, la piept, la sân*) = **a)** a îmbrățișa (pe cineva) cu dragoste; **b)** a înșfăca (pe cineva) cu putere, pentru a-l zdrobi.

A strânge (pe cineva) în spate (sau *de, între umeri*) *de frică* (ori *de frig*) = a se înfiora de frig sau de frică.

A strânge prin casă (sau *prin odaie* etc.) = a deretica, a face ordine.

A strânge pumnii = a lua o atitudine amenințătoare.

A strânge șurubul = a întrebuința mijloace (abuzive) de constrângere, a înăspri regimul (împotriva cuiva).

A(-și) strânge baierele pungii = **a)** a face economii; **b)** a trăi modest; **c)** a fi zgârcit.

A(-și) strânge buzele (pungă) sau *a strânge din buze* = a-și încleșta și a-și încreți buzele în semn de nemulțumire, de dispreț, de neîncredere etc.

A-și strânge fruntea (sau *sprâncenele*) (sau *a strânge din sprâncene*) = a-și încreți fruntea (sau sprâncenele) din cauza îngândurării, nemulțumirii etc.; a se încrunta, a se posomorî.

A-și strânge gura (pop. și fam.) = **a)** a se reține să vorbească; **b)** a tăcea din gură.

A-și strânge lioarba (sau *buzișoarele*) *acasă* = a tăcea.

A-și strânge pumnii = a-și încleșta pumnii în semn de mânie (reținută).

A(-și) strânge rândurile = **a)** a se replia; **b)** (p. ext.) a se uni, întărindu-și forțele.

Cât ai strânge din ochi = într-o clipă, imediat.

Îți strâng pumnii, se spune pentru a încuraja pe cineva.

L-a strâns Dumnezeu (sau *moartea*) *(la sine)* = a murit.

Mai strânge-ți coada (fam.) = nu te amesteca în treburi care nu te privesc.

STRÂNGERE

(Cu) strângere de inimă = (cu un puternic) sentiment de teamă, de durere, de regret etc.

STRÂNS, -Ă

A face strânsa (cu cineva) = a conviețui (cu cineva) într-o căsnicie.

(A fi) cu inima strânsă (ori *cu inimile strânse*) (sau *cu sufletul strâns*) = (a fi) stăpânit de o emoție puternică, de neliniște, de grijă.

A fi strâns la mână (ori *la pungă*) (sau *a fi cu mâna strânsă*) = **a)** a fi zgârcit; **b)** a fi cumpătat la cheltuieli, econom.

(A fi) strâns la vorbe (înv. și reg.) = (a fi zgârcit) la vorbă.

A-și ține gura strânsă = a nu spune nimic.

Strâns cu ușa = forțat, obligat să facă sau să recunoască ceva.

STRÂNSOARE

A lua la strânsori pe cineva (Olt.) = a lua pe cineva din scurt.

STREAȘINĂ

A-i curge (cuiva) streșinile (reg.) = a-i curge nasul.

A(-și) pune mâna (sau *palma*) *streașină (la ochi* sau, rar, *la frunte)* [sau *a duce mâna streașină (la ochi), a se uita cu mâna streașină (la* sau *pe ochi, deasupra ochilor)*] = a-și pune, a duce etc. palma la frunte, deasupra ochilor, pentru a se apăra de soare când privește sau pentru a vedea mai bine.

STRECHE

A da strechea în cineva [ori *a-l lovi* (sau *a-l apuca*) *pe cineva strechea*] = **a)** (despre animale) a fi atacat de streche; **b)** a da semne de neliniște; **c)** (în special) a fugi orbește, fără motiv aparent; **d)** (fig.; despre oameni) a se purta ciudat; **e)** (în special) a se agita fără motiv, a fi plin de neastâmpăr.

A fugi ca de streche = a fugi de ceva ca de un lucru înspăimântător.

STREPETE

A merge (sau *a lucra*) *în strepete* (sau *în strepeți*) (reg.) = a merge (sau a lucra) foarte repede, a-i da zor.

STRICA

A i (se) strica cuiva capul (sau *mintea*) [ori *a (se) strica de* (sau *la*) *cap*] = **a)** a-și pierde (sau a face să-și piardă) judecata; **b)** a (se) zăpăci.

A i se strica cuiva cheful (sau *pofta*) = a nu mai avea (sau a pierde) cheful sau pofta.

A i se strica (cuiva) stomacul = a avea diaree.

A-i strica (cuiva) inima = a-i strica buna dispoziție, a mâhni.

A se (sau *a o*) *strica la ceafă* (sau *la gât*) *cu cineva* = **a)** a determina întreruperea bunelor relații cu cineva; **b)** a pierde creditul în fața cuiva.

A se strica căruța în mijlocul drumului = a întâmpina piedici, a avea neplăceri când ești încă departe de țintă.

A se strica cu cineva = a rupe relațiile (cu cineva), a se certa.

A se strica de râs = a râde foarte tare, cu hohote, a nu mai putea de râs, a face mare haz de cineva sau de ceva.

A strica casa cuiva = a strica armonia dintre soți, a-i face să se despartă.

A strica căruța (sau *sita, calimera cu cineva*) (fam.) = a rupe relațiile de prietenie sau de colaborare.

A strica cuiva firea (sau *sufletul*) (reg.) = a produce cuiva neliniște, supărare.

A strica cumetria cu cineva (pop.) = a se certa.

A strica piața (despre comercianți) = a vinde marfa mai ieftin decât concurența.

A strica ploile cuiva = a strica planurile cuiva.

A strica (sau *a împuți*) *brânza (cu cineva)* = a rupe prietenia (cu cineva).

A strica (sau *a pierde*) *orzul pe gâște* = a dărui lucruri bune cuiva care nu știe sau nu poate să le prețuiască.

A strica tabieturile cuiva = a exagera, a face exces de zel.

A-și strica gura (sau *vorbele*) *degeaba* = a vorbi în zadar.

Bea de se strică = bea mult, peste măsură.

Ce strică? = de ce ar fi rău, de ce să nu...?

Nu strică nimic (înv. și reg.) = nu face nimic.

Nu strică (sau *n-ar strica*) *să ...* = nu-i rău să..., nu face rău cel care...

STRICAT, -Ă

A arunca (sau, pop., *a lepăda*) *(pe cineva) ca pe-o măsea stricată* = a se debarasa de cineva fără părere de rău.

A fi stricat (cu cineva) (înv. și pop.) = a fi certat (cu cineva).

Stricat de vărsat = cu urme de vărsat pe obraz.

STRICĂCIUNE

A(-i) fi de (sau *spre*) *stricăciune (cuiva)* (înv.) = a fi dăunător, a face rău (cuiva).

STRICT, -Ă

(A fi) strict necesar = a fi indispensabil, absolut trebuincios.

(În) sensul strict al cuvântului = (în) sensul de bază, principal, al cuvântului.

STRIGA

A striga (sau *a țipa*) *ca din gura șarpelui* (sau *ca din gură de șarpe*) [ori *cât îl ține* (sau *îl ia*) *gura*)] = a striga din răsputeri.

A striga catalogul = a face apelul nominal al elevilor sau studenților.

A striga din baierile inimii = a striga tare, din toate puterile.

A striga la arme (înv.) = a mobiliza pentru luptă.

A striga oarba cuiva (reg.) = a da cuiva cu oarba.

STRIGARE

A face strigare (înv.) = a se plânge (împotriva cuiva sau a ceva), a protesta.

Să nu fie de strigare = să nu fie de deochi.

Strigare la arme (înv.) = mobilizare pentru luptă.

STRIGĂTOR, -OARE

Strigător la cer (sau *la ceruri*), **a)** se spune despre ceva de o gravitate deosebită, care revoltă, indignează; **b)** se spune despre ceva care trebuie luat neapărat în seamă, care este evident.

STRIVI

A strivi în picioare (rar) = a călca în picioare.

STROFLOCIT

A lua (pe cineva) la stroflocit = **a)** a bate; **b)** (cu sens atenuat) a certa.

STROI

A bate la stroi (sau *a purta în stroi*) (înv.) = **a)** a aplica cuiva o pedeapsă disciplinară, constând în trecerea printre două rânduri de soldați care îl lovesc unul după altul cu vergi; **b)** (p. ext.) a bate foarte tare.

STROP

Niciun strop = cătușă de puțin, deloc.

Până la un strop (sau *până la ultimul strop*) = până nu mai rămâne nimic.

Strop cu strop = picătură cu picătură; puțin câte puțin; încetul cu încetul.

STROPI

A nu avea (nici) cu ce-și stropi măseauna = a fi sărac.

A stropi (ceva) cu sudoare = a munci din greu.

A stropi masa (*mâncarea* etc.) = a bea în timpul mesei vin sau alte băuturi alcoolice.

A-și stropi măseaua (fam.) = a bea băuturi alcoolice.

STROPIT, -Ă

A fi stropit la cap (sau *la minte*) = a fi prost sau nebun.

STRUNĂ

A cânta (sau *a bate*) *cuiva în strună* (sau *în struna cuiva*) = **a)** a fi de aceeași părere cu cineva pentru a-i câștiga simpatia, favoarea; **b)** a flata, a linguși, a măguli pe cineva, (fam.) a peria, a tămâia.

A face cuiva spatele strună (rar) = a bate zdravăn pe cineva.

A întoarce struna (sau *a o întoarce pe altă strună*) = **a)** a-și schimba atitudinea (devenind mai sever, mai aspru); a întoarce foaia; **b)** a schimba vorba; **c)** a-și schimba părerea.

A merge strună (despre acțiuni, activități) = a merge foarte bine.

A pleca strună (reg.) = a pleca grăbit, zorit.

A pune struna (rar) = a potoli.

A-și drege struna (fam.) = a-și drege glasul.

A ține (pe cineva) în strună (sau *în frâu*) = a înfrâna, a ține din scurt (pe cineva).

A zice din (sau *pe o*) *strună* = a cânta la vioară sau la cobză.

STRUNI

A-și struni limba (rar) = a (se) stăpâni, a tăcea; a se feri de a spune ceea ce nu se cuvine.

STRUȚ

(A avea) stomac de struț (fam.) = (a avea) stomac mare, rezistent, care digeră bine totul și orice.

STUDIU

A pune o piesă în studiu = a începe repetițiile la o piesă de teatru.

A-și face studiile = a parcurge succesiv diverse grade de învățământ.

A-și relua studiile la facultate (arg.) = a începe o nouă perioadă de detenție.

STUP

A fi (bogat) ca un stup [sau *a fi* (ori *a se face*) *stup de bani*] = a fi (sau a deveni) foarte bogat, a aduna multă avere.

Să ne șadă stupii (sau *peștitorii*) (reg.), formulă glumeață cu care un oaspete este invitat de gazdă să ia loc sau să (mai) stea.

STUPAI

A-i da cuiva stupai (înv.) = a mâna din urmă, a goni, a alunga pe cineva.

STUPI

A linge unde (sau, tranzitiv, *ceea ce*) *a stupit* (pop.) = a retracta jignirile aduse cuiva, lingușindu-l.

A stupi foc și pară (pop.), se spune despre cineva care se mânie foarte tare.

A stupi sânge (pop.) = a avea hemoptizie, (pop.) a scuipa sânge.

A-și stupi plămâniii (pop.), se spune despre bolnavii de tuberculoză care tușesc și expectorează mult.

A-și stupi (tot) sufletul (cu cineva) (pop.) = **a)** a o duce foarte rău; **b)** a se chinui mult cu un nepriceput sau un îndărătnic.

STUPIT

A avea stupit la gură (pop.), se spune despre o persoană vorbăreață.

STUR

A se alege stur și praf (de cineva) (înv.) = a se alege praful, a fi complet distrus.

A se face stur (înv.) = a se usca foarte tare.

SUB

A băga (pe cineva) sub masă = **a)** a îmbăta pe cineva foarte tare; **b)** a învinge (într-un mod rușinos) pe cineva într-o dispută.

A fi (sau *a se găsi*) *sub foc* = a se găsi în prima linie de luptă.

A fi sub papuc (despre bărbați) = a fi sub autoritatea totală, a fi condus de soție sau iubită.

A muri sub cuțit = a muri în timpul unei operații chirurgicale.

A se afla (sau *a fi*, *a se pomeni*) *sub soare* = a exista; a trăi.

A se băga (sau *a se vârî*) *pe sub pielea cuiva* = a căuta să câștige bunăvoința, încrederea ori susținerea sau sprijinul cuiva prin lingușire (pe căi necinstite).
A sufla (ceva) de sub nasul cuiva = a-și însuși un lucru care aparține de drept altuia.
A ține (sau *a păstra*) *sub cheie* = a tăinui (ceva).
A ține sub strajă (înv.) = a păzi; a ține arestat.
Pe sub mână (sau *pe sub tejghea*) = pe ascuns, în mod clandestin.
Pe sub seară = cam pe seară, spre seară.
Sub amiază (sau *amiazăzi*) = aproape de miezul zilei.
Sub aripa (cuiva) = sub protecția cuiva, protejat (de cineva).
Sub așteptări = la un nivel mai scăzut decât era de așteptat.
Sub licență publică generală = disponibil și gratuit.
Sub lozinca ... = cu cuvântul de ordine, cu deviza.
Sub niciun cuvânt (sau *chip*) = cu niciun preț, nicidecum, niciodată.
Sub ochii (cuiva) = în prezența (cuiva), fiind de față (cineva).
Sub papuc (despre bărbați), condus de o femeie, care ascultă de o femeie.
Sub pretext (sau *cuvânt, motiv*) *că ...* = invocând un motiv (fals).
Sub raportul ... (sau *sub acest raport*) = din punctul de vedere al...
Sub seară (pop.) = pe înserate.
Sub semnătură = cu numele semnat (spre confirmare).
Sub titlul de ... = purtând numele sau titlul de...

SUBÎNȚELES
A vorbi cu subînțeles (sau *subînțelesuri*) = a face anumite aluzii, a nu-și exprima direct gândul.

SUBPREFECTURĂ
A bate (sau *a înjura pe cineva*) *ca la subprefectură* (reg.) = a bate (sau a înjura pe cineva) într-un mod brutal, grosolan, sălbatic.

SUBSTANȚĂ
A prinde substanță (rar) = a lua ființă.
În substanță (rar) = pe scurt, în rezumat, în fond.

SUBSUOARĂ
A lua (sau *a ține, a duce, a apuca, a prinde* etc. *pe cineva*) *de subsuoară* (sau *de subsuori*) = a cuprinde pe cineva cu amândouă mâinile, ținându-l de subsuori pentru a-l susține, a-l ridica, a-l purta pe sus, a-l îmbrățișa; a duce pe cineva de brat.
A (se) ține [sau *a (se) prinde de subsuoară* (sau *de subsuori*)] = a) a se ține de brat; b) a se îmbrățișa.
A sta (sau *a ședea*) *cu mâinile subsuoară* (sau *subsuori*) = a sta degeaba, a trândăvi; a sta cu mâinile în sân.
Din tălpi (sau *din brâu*) *până-n subsuori* (pop.) = în tot trupul.

SUBȚIA
A-și subția buzele (sau *gura*) = a-și strânge buzele, făcându-le să pară mai subțiri, mai mici; a vorbi din vârful buzelor.

SUBȚIRE
A avea obraz subțire (sau *a fi subțire de obraz*) = a fi bine crescut, a avea purtări frumoase.
A lua (pe cineva) subțire (reg.) = a se purta cu șiretenie, cu dibăcie (cu cineva).
A vorbi (sau *a grăi, a spune pe*) *subțire* (reg.) = a) a vorbi cu cuvinte alese, savante; b) a vorbi afectat.
A zâmbi subțire = a zâmbi silit, șiret, prefăcut (cu buzele abia întredeschise).
Cu un plan (sau, rar, *cu un sul*, ori, înv., *cu meșteșug, cu cumpătare, cu un mijloc*, reg., *cu un cusur, cu un cuvânt*) *subțire* = pe ocolite, cu viclenie, cu șiretenie.
Subțire la (sau *în*) *pungă* = a) sărac; b) zgârcit.

SUBȚIREL, -EA, -ICĂ
A da gură subțirică (sau *a săruta subțirel*) = a săruta ușor, delicat, din vârful buzelor.
A lua (pe cineva) suibțirel = a se purta (cu cineva) cu șiretenie, cu abilitate.
A zâmbi subțirel = a zâmbi ușor, discret.

SUCALĂ
A-i face (cuiva) capul sucală (reg.; ir.) = a sâcâi.
A-i merge sucala (cuiva) (reg.) = a avea succes în afaceri.
A merge cum e sucala = a merge ușor, repede.

SUCĂ
A-și face sucă (reg.) = a-și face un prost obicei.

SUCĂLEALĂ
A lua la sucăleală (pe cineva) (reg.) = a) a certa; b) a cicăli.

SUCCES
A dori (sau *a ura*) *(cuiva) succes* = a-i dori cuiva noroc într-o întreprindere.
Cu succes = cu cele mai bune rezultate, foarte bine.

SUCCESIUNE
A (se) deschide o succesiune (jur.) = a (se) începe formalitățile pentru atribuirea unei moșteniri.

SUCEALĂ
A-i da suceală (și-nvârteală) (reg.) = a) a lucra foarte repede; b) a-i da zor.
A lua (pe cineva) la suceală = a lua la rost.

SUCI
A(-i) suci (cuiva) capul (ori *mintea* sau *mințile*) = a face pe cineva să nu mai judece normal; a prosti, a zăpăci.
A-l suci și a-l răsuci (sau *a-l învârti*) *pe cineva* = a-l hărțui cu întrebări pentru a obține anumite informații.
A suci babaroasele (arg.) = a juca barbut.
A suci (cuiva) șurubul = a umbla cu viclenii.
A suci o țigară = a înfășura o foiță cu tutun pentru a face o țigară.
A suci (pe cineva) în ciur fără văcălie (reg.) = a purta (pe cineva) cu vorba după bunul plac.

A suci vorba (sau *a o suci*) = **a)** a da alt curs sau alt înțeles discuției, pentru a-și ascunde gândurile, a ocoli adevărul; **b)** a abate vorba.

SUCIT, -Ă

Că-i sucită, că-nvârtită (pop.), se spune când cineva caută să se eschiveze de la ceva sau când dă explicații neconvingătoare, contradictorii.

SUDOARE

A-l trece (sau *a-l cuprinde*) *(pe cineva) sudori reci* sau *toate sudorile* = a transpira abundent din cauza emoției, a spaimei; a avea emoții.

A stropi ceva cu sudoare = a munci din greu.

A trăi din sudoarea frunții = a-și câștiga existența prin muncă.

Cu (sau *în*) *sudoarea frunții* = depunând eforturi extrem de mari.

Cu sudoare (înv. și reg.) = **a)** pasionat; **b)** cu zel.

În (sau *cu*, ori *din*, sau, înv., *întru*) *sudoarea frunții* = cu prețul unor mari eforturi.

Sudorile morții (sau *sudori de moarte*) = **a)** sudoare care acoperă corpul omului înaintea morții; **b)** (p. ext.) transpirație provocată de o emoție, de o spaimă sau de o oboseală foarte mare.

SUFERI

A nu suferi comparație = a nu (se) putea compara.

SUFERINȚĂ

A fi în suferință = a duce lipsă de ceva.

SUFLA

A-i sufla (cuiva) în borș (sau *a sufla în borșul cuiva*) = a se amesteca (nechemat) în treburile cuiva.

A-i sufla (cuiva) un lucru de sub nas = a pune mâna, cu îndrăzneală, pe lucrul altuia; a șterpeli ceva înaintea altora.

A-i sufla în fund (pop.) = **a)** a goli paharul, carafa etc. cu băutură foarte repede sau dintr-o dată; a se îmbăta; **b)** a alinta; **c)** (p. ext.) a menaja.

A(-i) sufla în lumânare (cuiva) (reg.) = a încurca afacerile cuiva, a-i pune piedică.

A-i sufla vântul în pungă (sau *prin buzunare*) = a rămâne fără bani.

A-l sufla în vânt, exprimă slăbiciunea exagerată a unei persoane.

A(-l) sufla să cadă, exprimă slăbiciunea exagerată a unei persoane.

A nu (mai) sufla = **a)** a fi mort; **b)** a sta liniștit, nemișcat; **c)** (fig.) a nu mai protesta, a nu crâcni, a nu mai zice nimic.

A (nu) sufla (cuiva) în borș (sau *în borșul* ori, pop. și fam., *în ciorba cuiva*) (pop. și fam.) = **a)** a (nu) se amesteca nechemat în treburile cuiva; **b)** a nu răsfăța; **c)** (reg.) a nu sforăi.

A nu sufla un cuvânt = a nu spune nimic, a ține secret.

A sufla (sau *a fluiera*) *a pagubă* (pop.), exprimă manifestarea părerii de rău, a surprinderii etc. pentru o pierdere suferită sau a nedumeririi în fața unei anumite situații.

A sufla ca o balenă (sau *ca o locomotivă*) = a gâfâi, a respira sacadat.

A sufla cuiva ceva (sau *pe cineva*) *de sub nas* (fam.) = **a)** a-și însuși cu îndrăzneală ceea ce se cuvine altuia; **b)** a fura, a șterpeli.

A sufla (cuiva) în spate (sau *în ceafă*) = a submina poziția socială sau profesională a cuiva pentru a-i lua locul.

A sufla în foc = a expira producând un curent de aer, pentru a înteți flacăra.

A sufla în fundul oalei = a bea mult.

A sufla în lumânare (sau *în lampă*) = a stinge lumânarea sau lampa expirând cu putere aerul asupra flăcării.

A sufla în (sau *din*) *buze* (reg.), exprimă supărarea atunci când se pierde ceva sau nu se dobândește ceea ce s-a sperat.

A sufla și în iaurt (pop.) = a fi extrem de prudent, de precaut (într-o situație dată).

A sufla vântul în urechile cuiva (reg.) = a nu auzi.

A-și întoarce chepeneagul după cum suflă vântul (reg.) = **a)** a fi ușor influențabil; **b)** (reg.) a-și schimba atitudinea după împrejurări.

Cine s-a fript (sau *s-a ars*) *cu ciorbă suflă și în iaurt* = o experiență neplăcută te face mai prudent decât este necesar.

Slab de-l suflă vântul = foarte slab.

Suflă-n pungă (înv. și reg.) = om sărac.

Suflă vântu-n paie ude (pop.), exprimă convingerea că, într-o anumită împrejurare, nu se mai poate face nimic.

SUFLARE

A (i se) tăia (cuiva) suflarea = a respira foarte greu (din cauza unui efort mare, a unei emoții puternice).

A-și da suflarea (de pe urmă) (sau *ultima suflare*) = a muri.

Fără (de) suflare (sau *cu suflarea tăiată*) (despre ființe) = **a)** cu respirația oprită (ca urmare a unei stări psihice sau fizice neobișnuite), foarte uimit, speriat etc.; **b)** fără viață, mort.

Într-o suflare = foarte repede.

Nicio suflare de om (sau *nici topenie*) = nimeni.

SUFLECA

A-și sufleca mânecile = a se apuca de treabă.

A-și suflica mucii (reg.) = a reține, inspirând puternic, pe nas, mucozitățile; (pop.) a-și trage mucii.

SUFLENGHER

A-i ieși cuiva suflengherul (reg.) = a-i ieși cuiva sufletul.

SUFLET

A arde la suflet (fam.) = a chinui.

A aștepta cu sufletul la gură = **a)** a se afla într-o stare de tensiune psihică; **b)** a fi neliniștit, nerăbdător.

A avea ceva pe (sau *la*) *sufletul său* = a avea ceva în posesiune.

A avea (ceva) pe suflet = a fi preocupat, chinuit de ceva.

A avea (sau *a-i sta cuiva*, reg., *strâmb*) *(ceva) pe suflet* = **a)** a fi preocupat, chinuit, apăsat de ceva; **b)** (p. ext.) a se simți vinovat de ceva; **c)** a avea conștiința împăcată.

A avea sufletul în oase (reg.) = a fi foarte slab.

A avea șapte (sau *nouă*) *suflete* (sau, reg., *a avea suflet cu crăci*) = **a)** a avea o mare rezistență fizică; **b)** a trăi mult.

A căuta de sufletul cuiva = a da ceva de pomană în amintirea unui mort.

A cere (sau *a acționa* etc.) *în sufletul cuiva* (înv. și reg.) = a cere (sau a acționa etc.) în numele cuiva.

A da ceva de sufletul cuiva = a da de pomană.

A da de suflet (despre copii) = a-și ceda copilul cuiva care îl înfiază.

A da (sau *a lăsa*) *drept suflet* (înv.) = a da sau a lăsa o parte din avere cuiva în vederea pomenirii după moarte.

A da sufletul din oase (reg.) = a-și da viața.

A da sufletului cu de toate (reg.) = **a)** a se hrăni cu tot felul de bunătăți; **b)** a nu se abține de la nimic.

(A fi, a da, a împărți, a căuta, a face) de (sau *pentru*) *sufletul cuiva* (care a murit) (în practicile religiei creștine ortodoxe) = (a fi, a da, a împărți, a face cele necesare) ca pomană pentru absolvirea de păcate a celor morți și pentru odihna lor.

A fi (sau *a se face*) *trup și suflet cu cineva* = a fi extrem de devotat cuiva.

(A fi) suflet călător (sau, reg., *a i se bate sufletul în tindă*), exprimă convingerea că cineva nu mai are mult de trăit, că se află în pragul morții.

A fi un suflet în două trupuri (sau *o mână și un suflet*) (înv. și pop.) = **a)** a se potrivi din toate punctele de vedere cu cineva; **b)** a fi în armonie perfectă cu cineva; **c)** a fi nedespărțit de cineva.

A-i arde (cuiva) sufletul de (sau *după*) *ceva* (pop. și fam.) = a dori foarte mult ceva.

A-i arde (sau *a i se frige*) *cuiva sufletul de sete* (pop.) = a fi foarte însetat.

A-i ieși (cuiva) sufletul = **a)** a muri; **b)** a munci din greu, a se chinui.

A intra (sau *a se băga, a se vârî*) *în sufletul cuiva* (fam.) = **a)** a fi foarte insistent față de cineva; a nu-i da pace; **b)** a plictisi cu prezența, cu insistențele etc. pe cineva; **c)** a deveni foarte drag cuiva.

A(-i) merge (cuiva ceva) la suflet = a(-i) plăcea mult, a(-i) produce o mare satisfacție.

A-i pofti cuiva sufletul ceva (pop. și fam.) = **a)** a dori foarte mult un lucru; **b)** a avea chef de ceva.

A-i scoate (cuiva) sufletul (sau *a-i lua cuiva sufletul*) = a nu lăsa (pe cineva) în pace, a enerva, a sâcâi.

A i se lua (ceva) de pe suflet = a se elibera de o mare răspundere, de o vină, de un necaz etc.

A i se lua dinspre suflet (reg.) = **a)** a i se tăia pofta de mâncare; **b)** (p. ext.) a-i fi greață.

A i se rupe sufletul (de mila cuiva) = a suferi foarte mult pentru nenorocirea cuiva.

A i se săra sufletul (reg.; fam.) = a se răzbuna; a se simți răzbunat.

A-i sta cuiva pe suflet (cineva sau *ceva)* = **a)** a incomoda pe cineva; **b)** a fi chinuit de remușcare.

A-i veni sufletul la loc = **a)** a-și potoli respirația; **b)** (p. ext.) a-și reveni dintr-o sperietură, o emoție etc.

A intra (sau *a se băga, a se vârî*) *în sufletul cuiva* (fam.) = **a)** a fi foarte insistent față de cineva; **b)** a plictisi cu prezența, cu insistențele etc. pe cineva; **c)** a deveni cuiva drag.

A împărți, a cânta, a face de (sau *pentru*) *sufletul cuiva* (bis.; despre morți) = a fi, a da, a împărți, a face cele necesare pentru absolvirea de păcate și pentru odihna lor.

A-l durea (sau *a i se rupe*) *sufletul* [ori *a-l durea în suflet (de cineva* sau *de ceva)*] (fam.) = **a)** a suferi mult în legătură cu cineva sau ceva; **b)** a-și exprima compătimirea, regretul etc. pentru cineva sau pentru ceva; **c)** a-i părea rău după cineva sau după ceva.

A lua (sau *a crește, a ține*) *de suflet pe cineva* = a înfia pe cineva.

A lua (cuiva) sufletul = a omorî (pe cineva).

A (mai) prinde (sau *a căpăta*) *suflet* = a se întrema (după boală).

A nu avea (pe cineva) la suflet (pop. și fam.) = a nu suferi (pe cineva), a nu-l simpatiza.

A rămâne cu sufletul în oase (reg.) = a continua să trăiască; a rămâne cu zile.

A scăpa (sau *a rămâne*) *numai cu sufletul* (ori *cu sufletele*) (înv. și pop.) = a sărăci.

A se băga în sufletul cuiva = a reuși (prin insistențe, lingușiri și servicii) să câștige încrederea sau simpatia cuiva.

A se umple de suflet = **a)** a nu mai putea respira normal din cauza unui efort fizic prea mare; **b)** a-și pierde răsuflarea; **c)** (p. ext.) a gâfâi.

A sta cuiva pe suflet (pop. și fam.) = a incomoda pe cineva.

A strânge pe cineva la suflet (rar) = a strânge la piept.

A-și căuta (sau *a-și vedea, a-și griji*) *de suflet* (sau *de-ale sufletului*) (în practicile religioase) = **a)** a se comporta în conformitate cu normele bisericești; **b)** (p. ext.) a se pocăi.

A-și da (sau *a-i ieși, a-și scoate*) *sufletul* (ori, pop., *a-și stupi sufletul*) (pop. și fam.) = **a)** a obosi prea mult într-o acțiune, a-i ieși suflengherul; **b)** a se extenua muncind.

A-și da (sau *a-i ieși cuiva*) *sufletul* [ori, reg., *a-și stupi sufletul* sau *a-i zbura* (ori *a-i pieri*) *(cuiva) sufletul, a da sufletul din el* (*din ea* etc.)] (pop. și fam.) = a muri.

A-și da sufletul (din oase) (pop.) = **a)** a muri; **b)** a se sacrifica.

A-și încărca sufletul (cu ...) = a comite o faptă rea.

A(-și) lua ceva pe sufletul (sau *asupra sufletului*) *cuiva* (înv.) = a-și asuma întreaga răspundere.

A-și lua (sau *a prinde la*) *suflet* = **a)** a trage adânc în piept, pentru a-și recăpăta puterile; **b)** a-și recăpăta puterile.

A-și pune tot sufletul = a-și da toată silința.

A-și sări sufletul (reg.; fam.) = **a)** a se bucura de o izbândă; **b)** a se răzbuna.

A-și scoate sufletul = a obosi foarte tare, a se extenua.

A-și scuipa (sau, reg., *a-și stupi*) *sufletul cu cineva* (pop.) = **a)** a se obosi în mod exagerat; **b)** a se chinui (pentru a determina pe cineva să facă un anumit lucru); **c)** (p. ext.) a se supăra foarte tare.

A-și scuza (sau, reg., *a-și stupi*) *sufletul cu cineva* (pop.) = a se obosi în mod exgerat; a se chinui (pentru a determina pe cineva să facă un anumit lucru); a se supăra foarte tare.

A-și stupi sufletul = a munci din greu, a se chinui cu ceva.

A(-și) trage sufletul = **a)** a respira; **b)** a inspira; **c)** a se odihni; **d)** a se liniști.

A-și vărsa sufletul (înv.) = a muri.

A-și vinde (sau *a-și da*) *sufletul pentru ceva* (ori *a fi vândut cu trup și cu suflet cuiva*) = a fi lipsit de scrupule, făcând orice pentru (cel care îi oferă) avantaje personale.

A-și vinde sufletul (diavolului) = **a)** a pactiza cu diavolul, trădând religia creștină; **b)** a face orice compromis pentru a obține ceva; **c)** a fi total lipsit de scrupule.

Copil (sau, rar, *fecior, fiu*) *de suflet* = copil adoptiv.

Cu (sau *fără*) *suflet* = cu (sau fără) însuflețire, cu (sau fără elan).

Cu sufletul în palmă = **a)** amenințat în orice clipă de moarte; **b)** stăpânit de teamă.

Cu sufletul la gură = **a)** în agonie; **b)** respirând foarte greu de oboseală sau de emoție.

Cu sufletul pe buze = în agonie, pe moarte.

Cu trup și suflet = cu totul, în întregime, fără rezerve.

Din suflet (sau *din adâncul sufletului* ori *din tot sufletul*) = cu pasiune, cu convingere, foarte mult.

Îmi merge la suflet = îmi place foarte mult, îmi dă o mare satisfacție.

Într-un suflet = foarte repede.

Jur pe sufletul meu (înv.) = dacă nu e adevărat ce spun, să îmi pierd sufletul.

Mic la suflet = meschin, josnic.

Om fără suflet = om rău.

Pe (sau *cu*) *sufletul meu* (sau *tău, său* etc.) (înv. și reg.), exprimă încercarea de a adeveri ceva prin jurământ.

(Să) fie de sufletul cuiva! (în practicile religiei ortodoxe creștine) = fie ca Dumnezeu să-i ierte păcatele!

Suflet de om = cineva; (în expresii negative) nimeni.

Sufletu' = ba deloc!, ei aș!

Sufletu' lui Avram Iancu! = ba de loc! ei aș! nici pomeneală!

Sufletul meu (înv.; pop. și fam.) = dragul meu.

Vai de sufletul tău (sau *său, lui* etc.) (pop. și fam.), exprimă convingerea că cineva o duce greu sau se află într-o situație grea, (fam.) vai de sufletelul tău.

SUFLEȚEL

A fi tot un trup și un sufleț (pop.) = **a)** a se potrivi din toate punctele de vedere cu cineva; **b)** a fi în armonie perfectă cu cineva; **c)** a fi nedespărțit de cineva; **d)** (p. ext.) a se iubi foarte mult.

Vai de sufletelul tău (sau *său, lui* etc.) (fam.), exprimă compasiunea pentru cineva.

SUFLEȚIE

A da (cuiva) de sufleție (reg.) = a da cuiva de pomană.

SUGE

A-i da (cuiva) să sugă = a alăpta.

A spune și laptele (pe care l-a) supt (de la mamă sau *de la mămică)* = **a)** a face, prin constrângere, mărturisiri, declarații complete asupra unui fapt petrecut; **b)** (p. ext.) a spune tot.

A suge (ceva) din degete (înv.) = a născoci.

A suge (ceva) împreună (sau *odată*) *cu laptele mamei* (ori *de la mamă*) = a dobândi anumite cunoștințe, deprinderi din fragedă copilărie.

A suge (pe cineva) până la măduvă (pop.) = **a)** a sărăci pe cineva; **b)** a lăsa pe cineva fără nimic.

A suge sângele (rar, *și sudoarea*) *cuiva* (sau *din cineva*) = **a)** a exploata nemilos pe cineva; **b)** a chinui; **c)** a asupri.

A-și suge de sub unghie (sau *unghii*) (pop.) = **a)** a fi foarte zgârcit; **b)** a fi foarte econom.

SUI

A (i) se sui (cuiva) în cap (sau, rar, *în spate*) = **a)** a abuza de bunătatea cuiva; **b)** a pune stăpânire pe cineva.

A i se sui (cuiva) sângele în obraz (sau *obraji, ochi, la cap*) = **a)** a se înroși la față (de mânie, de rușine), a se congestiona; **b)** (p. ext.) a se rușina sau a se mânia (înroșindu-se la față).

A i se sui (cuiva) vinul (sau *băutura* etc.) *la* (sau *în*) *cap* (ori *la creier*) (pop. și fam.) = a se ameți de băutură, a se îmbăta.

A i se sui (fumurile) la cap = a deveni îngâmfat, plin de sine.

A i se sui la cap = a fi plin de sine, a se îngâmfa.

A i se sui părul (sau *perii*) *în vârful capului* = a se speria, a se îngrozi, a se înspăimânta.

A i se sui (sau *a-i veni*) *(cuiva) piperul la nas* (sau *a-şi lua piper în nări*) = a se supăra foarte tare, a se înfuria.

A (se) sui călare (pe cal sau *în şa)* = a încăleca.

A (se) sui în scaun (sau *pe tron*) = a ajunge sau a face, a pune pe cineva domn sau (înalt) demnitar (bisericesc).

A se sui la cer = a muri (mergând în rai).

A se sui până la ... = a ajunge până la ...

A se sui (sau *a urca, a sări) în cap (cuiva)* = a ajunge să poruncească cuiva, a abuza de bunăvoinţa cuiva.

A (se) sui [sau *a (se) urca*] *pe tron* (sau *pe scaun*) (despre împăraţi, regi, domnitori) = a ajunge sau a face pe cineva să ajungă la domnie, a prelua sau a preda cuiva domnia.

A se sui (sau *a se urca*) *scroafa în copac* (sau, reg., *în salcie*) = a) a parveni; b) a fi îngâmfat.

A se sui zorile (înv. şi reg.) = a începe să se facă ziuă, a se lumina de ziuă.

A sui (pe cineva sau *ceva) în* (ori, înv., *întru) slavă* (sau *slăvi*) [ori, înv., *a sui (până) la ceruri*] (astăzi rar) = a slăvi.

A sui scările cuiva = a solicita cuiva un serviciu (umilindu-se); a se umili (ploconindu-se în faţa cuiva).

SUL

A face (sau *a strânge*) *sul* (ori *suluri*) = a înfăşura în formă de cilindru.

Cu (rar, *prin*) *un sul subţire* (fam.) = printr-un calcul fin, cu isteţime, cu şiretenie.

SULĂ

A confunda (sau *ce are a face, ce legătură are*) *sula cu prefectura* (pop. şi fam.), exprimă faptul că două lucruri, situaţii etc. n-au nimic comun între ele.

A-i intra (cuiva) sula (reg.) = a) a fi îngrijorat; b) a o păţi.

A pune (sau *a-i băga*) *cuiva sula* (sau *sulița*) *în coastă* (sau *în coaste*) (înv. şi pop.) = a sili, a obliga, a constrânge pe cineva să execute imediat un lucru greu şi neplăcut.

Sula şi căciula (sau, reg., *domn cu sula-n traistă*) (pop.) = om extrem de sărac.

SULEA

A fi sulea (reg.) = a fi foarte beat.

Când te-o lua sulea (reg.) = niciodată.

Nu e nici sulea (reg.) = nu e nimeni.

SULIŢĂ

A pune (cuiva) sulița în coaste = a sili.

Cât ajungi cu sulița (sau *la o azvârlitură de sulița*) = foarte aproape.

SUMĂ

A-şi face suma (fam.) = a) a agonisi atât cât îi trebuie; b) a se sătura.

SUNA

A(-i) mai suna (cuiva) (încă) la (sau *în) urechi* (ori *în auz, în minte*) = a-şi aminti obsesiv de ceva auzit (sau văzut) cândva.

A-i suna ceasul (sau, rar, *vremea, ora, clipa) (ca* ori *să)* = a(-i) sosi (cuiva) momentul să i se întâmple ceva (neplăcut).

A-i suna (cuiva) ceasul (morţii) (sau *pieirii*, rar, *de veşnicie*) (pop. şi fam.) = a) a-i sosi cuiva clipa morţii; b) a muri.

A-i suna (cuiva) cojocul (sau *cocoaşa* ori *doagele*) (înv. şi reg.) = a bate tare (pe cineva).

A-i suna (cuiva) doagele (pop.) = a) a fi un obiect foarte uzat; b) a fi sleit de puteri; c) a fi aproape de sfârşitul vieţii; a fi bătrân şi ramolit.

A-i suna (cuiva) scândura (sau *potcoavele* ori *coliva) în piept* (pop.) = a) a-i sosi cuiva momentul să moară; b) (pop. şi fam.) a-i suna ceasul morţii; c) a muri.

A (nu)-i suna (cuiva) bine la (înv., *în) ureche* (sau *urechi*) = a (nu)-i plăcea sau a (nu)-i conveni (cuiva) ceea ce aude.

A suna a gol = a scoate sunetele caracteristice unui vas care nu conţine nimic.

A suna (pe cineva) la telefon (fam.) = a chema (pe cineva) la telefon.

Sună a oală, se zice despre cineva care e grav bolnav, pe moarte.

Sună telefonul ca-n Gara de Nord, se spune despre un post telefonic foarte solicitat sau despre o persoană foarte căutată la telefon.

SUPĂRA

A se supăra pe cineva ca văcarul pe sat = a-şi manifesta nemulţumirea, mânia (fără temei) împotriva unei persoane, care însă nu ia în seamă supărarea.

SUPĂRARE

A da în supărare (înv. şi reg.) = a vătăma.

A (nu) ţine supărare = a se împăca greu (sau uşor) cu cineva cu care s-a supărat.

Fără supărare!, formulă de politeţe prin care cineva arată că nu se simte jignit sau deranjat, prin care se cere cuiva să nu se supere când i se spune un adevăr (neplăcut).

Să nu-ţi (sau *să nu vă) fie cu supărare* [sau *dacă* (sau *de) nu ţi-ar* (ori *v-ar) fi cu supărare*], formulă de politeţe prin care se exprimă teama de a nu deranja sau ofensa pe cineva prin ceea ce faci.

SUPĂRAT, -Ă

A face pe supăratul = a lăsa impresia sau a se preface că este iritat, mânios, nemulţumit

A fi supărat cu cineva = a nu mai avea relaţii (de prietenie) cu cineva, a nu mai sta de vorbă cu cineva.

A fi supărat (foc) pe cineva = a fi foarte nemulţumit de cineva, a simţi aversiune faţă de cineva.

A fi turtit de supărat (pop.) = a fi supărat foarte tare.

SUPRAFAŢĂ

A ieşi (sau *a scoate) la suprafaţă* = a reuşi să depăşească o situaţie grea, o încărcătură etc.

SUPRAVEGHERE

A avea (ceva) în supraveghere = a avea sarcina de a supraveghea (ceva), a avea grijă.

SUPUNE

A se supune din toate puterile (sau *a-şi supune toate puterile*) (reg.) = a se încorda din răsputeri.

A supune (o femeie) sub cineva (înv.) = a determina o femeie să practice prostituţia.

SUPUNERE

A lua în supunere (înv. şi reg.) = a înrobi.

SUPUS, -Ă

A se da supus (pop.) = a se preda.

SUR, -Ă

A scoate (cuiva) peri suri (în cap) = a scoate cuiva peri albi, a produce multă îngrijorare şi necazuri.

SURATĂ

A se prinde surate (despre femei) = a lega între ele o prietenie trainică.

SURÂDE

A-i surâde cuiva norocul = a avea noroc.

SURCEA

A face sânge pe o surcea (pop.) = a se lăuda că face mai mult decât e în stare să facă.

A face surcele (sau *arşice*) *(pe cineva)* = a bate foarte tare.

A lua (pe cineva) la trei surcele (reg.) = a lua repede (pe cineva).

SURD, -Ă

A bate toba (sau *toaca*) *la urechea surdului* = a vorbi cuiva degeaba, a nu fi ascultat.

A face pe surdul [sau (înv.; rar) *a face urechea surdă*] = a se face că n-a auzit.

A merge cu surdu-n oaste = a merge orbeşte, necontrolat, pe dibuite.

A rămâne surd la ceva = a nu da ascultare unei solicitări, a nu se lăsa impresionat de ceva, a rămâne rece, indiferent, neînţelegător.

Du-te (sau *să te duci*) *unde a dus surdul roata şi mutul iapa*, se spune celui pe care nu vrei să-l mai vezi niciodată, nici să-i mai auzi de nume.

Orbul îşi caută acul în aria cu paiele şi surdul îl povăţuieşte unde sună, se spune despre cei ce care dau poveţi fără să se priceapă.

Parcă întâlnea tot surzi şi muţi, exprimă situaţia cuiva căruia nimeni nu-i dă un răspuns mulţumitor.

Râde ca mirele cel surd, exprimă situaţia cuiva care râde fără să ştie despre ce este vorba.

S-a pornit ca surda-n joc (pop.), exprimă situaţia cuiva care, din nepricepere, face un lucru la timp şi la loc nepotrivit.

Surdul n-aude, dar le potriveşte, exprimă o reacţie către cineva care răspunde cu totul altceva la o întrebare, fie că n-a auzit bine, fie că se preface a nu fi auzit.

Surdului să-i scoţi bumbacul din urechi, se spune celui pe care încerci zadarnic să-l faci să priceapă ceva.

SURDUŢ

A se face surduţ (reg.) = a simula surditatea.

SURGHIUN

A da (cuiva) (sau *la cineva*) *surghiun* (pop.) = **a)** a da drumul cuiva; **b)** a izgoni (pe cineva).

SURPRINDERE

A lua pe cineva prin surprindere = a nu-i da cuiva timp să se dezmeticească.

SUS

A avea nasul (ridicat sau *întors, strâmb, cârmit) în sus* = a fi cârn.

A da (pe cineva) cu cracii-n sus (vulg.) = a trânti pe cineva la pământ.

A duce dorinţa sus (arg.) = a denunţa.

A duce (sau *a lua, a aduce pe cineva*) *pe sus* = a duce (sau a lua, a aduce pe cineva) cu forţa, cu sila.

A fi purtat pe sus (înv.) = **a)** a fi răsfăţat; **b)** a fi dus cu sila.

A fi (sau *a se scula*) *(tot) cu fundul* (ori *cu dosul, cu curul în sus, cu susul în jos*) (fam.) = a fi îmbufnat.

A-i merge (cuiva) cu susu-n jos (pop. şi fam.) = a-i ieşi (toate) pe dos.

A-i sta (cuiva) capul sus (pop.) = a fi în viaţă, a trăi.

A-l vedea pe ăl-de-Sus (pop.) = **a)** a avea necazuri mari; **b)** a muri.

A lua (sau *a privi pe cineva* ori *a se uita la cineva*) *(cam) de sus* = a trata (pe cineva) ca pe un inferior, a privi (pe cineva) cu dispreţ, cu aroganţă.

A măsura pe cineva (cu privirea sau *cu ochii) de sus până jos* (ori *de jos până sus*) (sau *a arunca o privire repede de sus în jos şi de jos în sus asupra cuiva*) = a examina pe cineva cu atenţie, apreciativ sau depreciativ, cu neîncredere sau cu dispreţ.

A merge (în) sus (înv. şi reg.) = a se adresa unei persoane influente.

A privi (sau *a măsura cu ochii*) *pe cineva de sus în* (sau *până*) *jos şi de jos în* (sau *până*) *sus* = a examina (pe cineva) cu atenţie sau cu neîncredere.

A pune cel mai sus (rar) = a preţui în mod deosebit.

A pune sus (ceva) (reg.) = **a)** a pune un lucru la locul lui; **b)** a pune bine; **c)** (p. ext.) a păstra.

A răsturna (sau *a întoarce, a pune*) *casa cu susul în jos* = a pune (ceva) în dezordine, a răscoli, a răvăşi.

A ridica în sus pe cineva = **a)** a pune într-o stare de agitaţie; **b)** (p. ext.) a alarma.

A sări (drept) în sus = **b)** a tresări de bucurie, de spaimă, de mânie etc.); **b)** a izbucni; **c)** a replica prompt (şi violent).

A se da în sus (reg.) = a se sustrage.

A sta cu cracii-n sus (vulg.) = **a)** a se odihni; **b)** a lenevi, a trândăvi.

A sta în sus (pop.) = **a)** a sta în picioare; **b)** (p. ext.) a sta drept.

A umbla (pop., *a se ține, a fi*) *cu nasul pe sus* [sau, înv., *a se ține cu mintea prea sus*, ori *a-și ține lucrul prea sus*, pop., *a umbla cu capul în* (ori *pe*) *sus*, *a(-și) purta nasul (pe) sus*, *a ține* (sau *a purta*) *nasul sus*, reg., *a ține* (ori *a fi cu*) *nasul în sus*, fam., *a-și ridica nasul mai sus decât se cuvine*] = **a)** a fi îngâmfat; **b)** (p. ext.) a avea pretenții prea mari.

A vorbi (cuiva sau *cu cineva) de sus* = a vorbi (cu cineva) arogant, insolent, obraznic.

Cele de mai sus = cele spuse sau scrise anterior.

Cu fața în sus = (despre oameni) culcat pe spate.

Cu fundul (sau *cu dosul*) *în sus* (sau *cu susul în jos*) = **a)** (despre lucruri) în mare neorânduială, în dezordine; **b)** (despre oameni) prost dispus, morocănos.

Cu gura în sus (despre obiecte care au o deschizătură) = cu deschizătura în partea de deasupra.

Cu un cap mai sus = cu mult mai sus, mai presus decât alții.

De sus în jos (sau *de jos în sus*) = în direcție verticală (ascendentă sau descedentă).

De sus (și) până jos = în întregime, tot.

Din sus (înv.; despre rude) = ascendent.

În sus și în jos = încoace și încolo, de colo-colo.

Mai pe sus decât = mai presus decât, mai mult decât...

Sus și tare = **a)** ferm, categoric; **b)** în auzul tuturor, să știe toți.

SUSPIN

A-și da ultimul suspin (rar) = a muri.

Puntea suspinelor (la gimnastică) = bârnă; probă la bârnă.

SUSPINA

A suspina după cineva (sau *ceva*) = **a)** a-și manifesta regretul pentru pierderea cuiva (sau a ceva); **b)** (p. ext.) a-i fi dor de cineva sau de ceva.

SUSȚINE

A susține privirea (sau *căutătura*) *cuiva* = **a)** a privi drept în ochii cuiva; **b)** a înfrunta privirea cuiva.

SUTĂ

A avea o mie și o sută pe cap (pop. și fam.) = a avea multă treabă sau griji, necazuri etc.

A-i da (cuiva) o sută înainte (reg.), exprimă convingerea că cel despre care se vorbește este priceput, inteligent.

Sute și mii [sau *mii și sute* ori *o sută și-o mie* sau *sute (și sute)*] *de ...* = număr mare, nedeterminat.

Unde s-a dus mia, ducă-se și suta (fam.) = unde s-a făcut o cheltuială mare, poate să se facă și una mai mică; după o pierdere mai mare, una mai mică nu mai contează.

SUVEICĂ

A umbla cu suveica = **a)** a umbla cu vicleșuguri; **b)** (p. ext.) a unelti. *(iute) ca o suveică* = foarte ager, sprinten, foarte harnic.

SUVELNIȚĂ

A merge rostul cuiva cu suvelnița altuia (pop.; rar) = a se potrivi cu cineva în păreri, obiceiuri, a fi de acord.

BCUIASI CENTRAL

Ş

ŞA

A bate şaua (ca) să (se) priceapă (sau *să înţeleagă*) *iapa* (sau *calul*) (pop. şi fam.) = a face aluzie la ceva, a face apropouri.

A fi cal de şa = a munci pentru alţii.

A i se lipi (cuiva) buricul (sau *burta*) *de şale* (pop. şi fam.) = a fi foarte slab; a fi înfometat.

A lua şaua de pe cal (pop. şi fam.) = a lua o hotărâre..

A pune şaua (pe cineva) [sau *a-i pune (cuiva) şaua*] (pop. şi fam.) = **a)** a supune, a stăpâni (pe cineva); **b)** a exploata (pe cineva); **c)** a constrânge pe cineva să facă ceva.

A scoate (pe cineva) din şa (pop.) = **a)** a lipsi (pe cineva) de un avantaj; **b)** a deposeda pe cineva de un lucru.

A se ţine tare în şa = a fi stăpân pe situaţie; a fi sigur de ceva.

A vorbi din şa (pop. şi fam.) = **a)** a vorbi autoritar; **b)** a fi sigur de sine; **c)** a vorbi arogant.

Ia şaua la spinare! (pop. şi fam.) = pleacă numaidecât! şterge-o!

ŞABAC

A fi pe şabac (reg.) = a fi exact cum trebuie.

ŞAGA-MAGA

A umbla cu şaga-maga (reg.) = a induce în eroare, a înşela, a păcăli.

Nu şaga-maga (Munt.; întărind o afirmaţie) = nu glumă.

ŞAGĂ

A fi (sau *a-i părea cuiva*) *(de) şagă* (sau *lucru de şagă*) = a fi (sau a i se părea cuiva că este) lucru neînsemnat, fără importanţă.

A-i fi (cuiva) în şagă = a lua lucrurile în glumă.

A lăsa şaga (la o parte) [sau *a-i ajunge (cuiva) şaga* (ori *de şagă*)] = a termina cu gluma, a deveni serios.

A (nu) fi [sau *a (nu)-i părea cuiva*] *(lucru de) şagă* = a (nu)-i părea cuiva ceva neserios, fără importanţă.

A se îngroşa şaga = a se agrava situaţia.

A se întrece cu şaga = a întrece măsura, a exagera, a merge prea departe cu gluma.

A se trece de şagă (sau *a se îngroşa şaga*) = a începe să devină lucru serios, a se agrava situaţia.

A trece (pe cineva) cu şaga = a lua (pe cineva) în râs.

Nu-i vreme de şagă = nu-i momentul potrivit pentru glumit.

Nu şagă! (întărind o afirmaţie) = nu glumă!

ŞAH

A da şah = a pune în pericol regele adversarului.

A face (pe cineva) şah şi mat = a pune (pe cineva) în situaţia de a se recunoaşte învins (într-o luptă, într-o dispută etc.).

A ţine (pe cineva) în şah (calc după fr. *tenir en échec*) = **a)** a limita jocul adversarului la apărarea regelui; **b)** (fig.) a ţine pe cineva în tensiune, a-l imobiliza.

ŞAHĂR-MAHĂR

A face (sau *a umbla cu*) *şahăr-mahăr* (sau *-mahăruri*) = a înşela, a escroca.

ŞALÂC

A râde cu şalâc (Ban.) = a râde cu poftă.

ŞALVAR

Şalvarii lui Mahomet (reg.) = moaşte; lucru care se admite fără vorbă multă.

ŞANTIER

Pe (sau *în*) *şantier* = în lucru, în curs de elaborare.

Şantier deschis (în limbajul deţinuţilor) interogatoriu cu întrebări încrucişate.

ŞANŢ[1]

A-i fi (cuiva) de şanţ = a se jena, a-i fi ruşine.

A osândi (pe cineva) la şanţ (înv.) = a pedepsi (pe cineva) la muncă silnică.

A se duce la şanţ (rar) = a se risipi, a se prăpădi.

ŞANŢ[2] „ciudăţenie"

A-i fi (cuiva) de şanţ (sau *a-i părea cuiva de şanţ*) = **a)** a-i părea ciudat sau amuzant; **b)** a se ruşina.

A-i ţine (cuiva) şanţul = a-i face cuiva pe plac.

ŞANŢ[3]

A-şi arunca viaţa în şanţ = a-şi risca viaţa.

ŞAPTE

A avea şapte (sau *nouă*) *vieţi* = a scăpa viu şi nevătămat din multe situaţii critice.

A da şapte boi şi şapte vaci (pop.) = a da foarte mult.

A da şapte degete şi-o fugă bună (arg.) = a fura din buzunare.

(A fi) de şapte palme în frunte (pop.) = (a fi) foarte deştept, ager la minte.

(A fi) de şapte palme în piept (pop.) = (a fi) voinic, puternic.

A fi în şapte luni (pop.) = **a)** a fi certăreţ; **b)** a fi nestăpânit.

A fi şapte fraţi pe un cojoc (pop.) = a fi foarte sărac.

A lua (sau *a scoate, a jupui*) *şapte piei de pe om* (sau *de pe o vită*) = **a)** a jecmăni (pe cineva); **b)** a sili pe cineva să muncească peste puterile sale.

A (nu) avea cei şapte ani de acasă (pop. şi fam.) = a (nu) fi fost (bine) educat în copilărie.

A nu (se) da pe şapte (pop.) = a (se) considera mai bun, mai capabil etc. decât mulţi alţii.

A nu şti nici şapte, nici opt (pop.) = a nu şti nimic.

A sta cu fundul în două (sau *în şapte*) *luntri* = **a)** a nu şti ce vrea; **b)** a fi oportunist.

A trage din şapte una (pop.) = a primi mai puţin decât trebuie.

A umbla pe şapte cărări (pop. şi fam.) = a merge împleticindu-se (din cauza beţiei).

A umbla şapte hotare (pop.) = a umbla mult timp, pe distanţe mari.

Bea (sau *mănâncă*) *cât şapte* = bea (sau mănâncă) foarte mult.

Cât şapte = foarte mult.

Două şi cu trei fac şapte (pop.), se spune despre lucruri nepotrivite.

Parcă l-a pus (sau *a pus-o*) *pe şapte cai* (pop.), se spune despre o persoană căreia i-a trecut supărarea, care a fost îmbunată.

Şapte ani ca mâine trec (pop. şi fam.), se spune, în glumă, când cineva se află într-o situaţie neplăcută, a cărei remediere nu poate fi grăbită.

Şapte poşte şi un popas = distanţă foarte mare.

ŞAPTELEA, -TEA

A fi (sau *a se crede*) *în al şaptelea* (sau *al nouălea*) *cer* = a fi (sau a se crede) foarte fericit.

Pe glasul al şaptelea = cu voce ascuţită.

ŞARADĂ

A vorbi în şarade = a vorbi aluziv, enigmatic, puţin inteligibil.

ŞARPE

A călca şarpele pe coadă (pop. şi fam.) = **a)** a supăra o persoană iute la mânie; **b)** a călca pe cineva pe bătături.

(A fi) gol ca şarpele (care şi-a lepădat pielea) (pop.) = **a)** (a fi) dezbrăcat; **b)** (a fi) lipsit de mijloace de întreţinere, sărac.

A fuma ca un şarpe (pop. şi fam.) = a fuma mult, trăgând tare din ţigară.

A-i băga (cuiva) un şarpe în sân (Munt.) = a înfricoşa (pe cineva).

A-i frige (cuiva) şerpi pe burtă (pop.) = a(-i) face (cuiva) rău, a-i crea neplăceri.

A-i frige (dracul) şerpi pe inimă cuiva (Munt.) = **a)** a fi nervos; **b)** a fi foarte zgârcit.

A-i intra (cuiva) şarpele în pungă (pop.) = a nu avea bani.

A-i trece (cuiva) un şarpe rece prin sân (sau *prin inimă*) (pop.) = a se înfiora (de spaimă, de dezgust etc.).

A încălzi (sau *a creşte*) *şarpele la* (sau *în*) *sân* (pop. şi fam.) = a arăta dragoste şi bunăvoinţă unui om nerecunoscător.

A-l muşca pe cineva şarpele invidiei (ori *al vanităţii, îndoielii* etc.) (fam.) = a fi cuprins de invidie, de vanitate etc.

A muşca (sau, rar, *a fura*) *(pe cineva) şarpele de inimă* (sau *de limbă*) (pop. şi fam.), se spune când cineva se simte ispitit să facă (sau să spună) ceea ce n-ar trebui.

A pune mâna pe şarpe (pop.) = a se îmbogăţi dintr-o dată.

A sări ca muşcat de şarpe (pop. şi fam.) = **a)** a se înfuria; **b)** a-şi ieşi din fire.

A (se) ascunde în gaură de şarpe (sau, reg., *în borta şarpelui*) = a se ascunde într-un loc care poate fi aflat numai cu multă greutate.

A se zvârcoli ca în gură de şarpe = a se zbate cumplit.

A strivi (pe cineva) ca pe un (pui de) şarpe (pop.) = a distruge (pe cineva) cu uşurinţă şi fără remuşcări.

(A ţipa sau *a striga, a urla) ca din* (sau *în*) *gură de şarpe* (pop. şi fam.) = (a ţipa, a striga, a urla) foarte tare, ca şi cum ar fi muşcat de şarpe.

A umbla ca şarpele după vitejii (pop.) = **a)** a se expune singur primejdiei; **b)** a căuta ceartă.

Ca din (sau *în*) *gură de şarpe* (în legătură cu verbe ca „a striga", „a ţipa", „a se zvârcoli" etc.) = foarte tare, grozav, strașnic.

Ca muşcat de şarpe = (în legătură cu verbul „a sări") brusc; cu violenţă.

Gol ca şarpele [*care şi-a golit* (sau *lepădat*) *pielea*] (rar) = **a)** dezbrăcat, gol; **b)** lipsit de mijloace de întreţinere.

În (sau *din*) *gaură de şarpe* (sau, reg., *în borta şarpelui*) = într-un loc ascuns, care poate fi aflat cu mare greutate.

Limbă de şarpe = persoană rea, bârfitoare.

Pui de şarpe (despre oameni) = persoană rea, vicleană, perfidă, nemiloasă.

ŞASE

A ţine de şase (arg.; în limbajul elevilor) = a supraveghea venirea cuiva.

Două şi cu trei fac şase (pop.), se spune la lucruri nepotrivite.

ŞATRĂ

A azvârli cu piatra în şatră (reg.) = a face aluzie la ceva.

A face şatră (pop. şi fam.) = a se instala undeva ca acasă.

A umbla (sau *a se muta*) *cu şatra* (fam.) = a se muta deseori, pe neaşteptate, cu toate lucrurile, din loc în loc.

Ca la şatră (fam.) = în mare dezordine şi murdărie.

ŞĂNCĂLIE

A-şi face şăncălii (Ban.) = a se face de râs.

ŞCHIOP, -OAPĂ

A-i creşte (cuiva) inima de-o şchioapă (pop. şi fam.) = **a)** a fi încântat (de ceva); **b)** a se îmbărbăta.

De-o (sau *cât o*) *şchioapă* = mult mai mic (sau mult mai mare) decât normal.

ŞCOALĂ

A face şcoală = **a)** (livr.) a avea un număr mare de adepţi sau de imitatori; **b)** (reg.) a învăţa minte pe cineva; **c)** (reg.) a sfătui.

ŞCORLIT

A face şcorlit (reg.) = a frecventa o casă de prostituţie.

ŞCORT

A ţine şcort (reg.) = a se certa.

ŞEDEA

A-i şedea cu greu (Ban.) = a fi într-o situaţie neplăcută.

A-i şedea (cuiva) bine (sau *rău, frumos, mândru*) = a (nu) i se potrivi; a (nu) fi aşa cum se cuvine, cum trebuie, cum este indicat.

A-i şedea (cuiva ceva) la inimă (pop. şi fam.) = a fi preocupat, stăpânit de ceva, a dori ceva foarte mult.

A-i şedea popa la cap = a fi pe moarte.

A şedea asupra (cuiva) (înv.) = a incomoda (pe cineva) cu prezenţa, cu pretenţii exagerate.

A şedea ca câinele nimănui (pop.) = a fi lipsit de sprijin (moral sau material).

A şedea ca cioara-n par (pop.) = a fi foarte grăbit.

A şedea ca dracu-n spini (sau *pe mărăcini, pe cânepă*) (Mold.; Bucov.) = a fi într-o situaţie neplăcută.

A şedea (ca dracu) pe comoară (pop. şi fam.) = a fi bogat şi zgârcit.

A şedea ca găina în lemne (reg.) = a fi posac, tăcut.

A şedea ca o bubă coaptă = a fi gata să izbucnească.

A şedea ca o fată mare (pop. şi fam.) = a fi timid.

A şedea ca o mireasă (pop. şi fam.) = a nu lucra nimic.

A şedea (ca) pe ghimpi [sau *pe spini, pe foc, pe ace, pe cojі de ouă, pe sponci, pe cărbuni (aprinşi), pe jeratic*] (pop. şi fam.) = **a)** a fi nerăbdător şi îngrijorat; **b)** a fi grăbit să plece.

A şedea călare = a cloci.

A şedea călare în inima cuiva (pop.) = a şti tot ceea ce gândeşte cineva.

A şedea cloşcă (sau *moartă, abanos*, înv. şi pop., *molcom, smirnă*) (pop.) = a sta nemişcat.

A şedea cu braţele încrucişate (sau *cu mâinile în sân*) = a nu face nimic.

A şedea cu capul în tipsie (Olt.) = **a)** a se căi de o faptă reprobabilă; **b)** a avea o atitudine smerită.

A şedea cu cineva la lafuri (fam.; rar) = a sta cu cineva la taclale, la taifas.

A şedea cu coada-mbârligată = a se mândri (sau a se fuduli) în mod nejustificat.

A şedea cu curul în cenuşă (pop. şi fam.) = a fi leneş.

A şedea (cu curul) în două luntri (pop. şi fam.) = **a)** a evita o opţiune fermă (pentru a nu pierde un profit); **b)** a da dovadă de duplicitate.

A şedea cu dinţii la stele (sau *la soare*) (pop.) = a nu avea ce mânca.

A şedea cu mâinile în sân (sau *încrucişate, la brâu, cu braţele încrucişate* etc.) = a nu face, a nu întreprinde nimic.

A şedea cu mâinile subsuoară (sau *subsuori*) = a sta deoparte.

A şedea cuc = a trăi singur, departe de lume.

A şedea de faţă = a fi prezent.

A şedea de (sau *la*) *vorbă, la conversaţie* (sau, înv., *la voroavă*) = a vorbi, a conversa.

A şedea după cineva = a aştepta (pe cineva).

A şedea (dus) pe (sau *la*) *gânduri* = a fi îngândurat.

A şedea (greceşte) în inima (cuiva) [sau *a şedea călare în inima (cuiva)*] (pop. şi fam.) = a şti tot ceea ce gândeşte cineva.

A şedea împotrivă (înv.) = a se opune; a rezista.

A şedea în capul oaselor = a sta aşezat.

A şedea în cur = a şedea în capul oaselor, a sta aşezat.

A şedea în nădejdea (cuiva) (reg.) = a conta (pe cineva).

A şedea în pat (sau *în casă*) (pop.) = a zăcea.

A şedea în picioare (sau *drept*) (reg.; despre cereale) = a avea paiul vertical.

A şedea în (sau *la*) *priveghi* = a priveghea mortul.

A şedea în (sau *cu*) *cinste* = a avea, a căpăta toată consideraţia.

A şedea în (sau *la*) *scaun* (înv.) = a se urca pe tron.

A şedea între două hotare (sau *între două scaune*) (pop.) = a fi nehotărât.

A şedea jos = a se aşeza.

A şedea la bedreag (reg.) = a sta la vorbă cu cineva în văzul tuturor.

A şedea la judecată (sau *la giudeţ, la divan*) (ori *a şedea spre giudecare*) (înv.) = a judeca pe cineva.

A şedea la masă = a lua masa, a mânca.

A şedea la răcoare (sau, arg., *la zdup*) (pop. şi fam.) = a fi întemniţat.

A şedea la rugăciune = a se ruga.

A şedea la (sau *în*, înv., *cu*) *cinste* (pop.) = a avea toată consideraţia.

A şedea la sfat = a se sfătui.

A şedea laolaltă (sau *necununaţi*) (pop.) = a trăi în concubinaj.

A şedea lipcă (reg.) = a sta lipit de cineva sau de ceva, a nu slăbi pe cineva.

A şedea moartă (despre o afacere) = a nu progresa.

A şedea molcom = a sta nemişcat, liniştit.

A şedea parcă i-a murit mireasa (sau *parcă i-a murit vrabia din streaşină, parcă nu-i place mirele, parcă i-a căzut iapa din ham* ori *ca găina în lemne*) (pop.) = **a)** a fi supărat; **b)** a fi tăcut.

A şedea pe bani (pop.) = **a)** a fi întreţinut de ceva; **b)** a fi bogat.

A şedea pe (sau *de*) *capul cuiva* (pop. şi fam.) = a plictisi (pe cineva) cu prezenţa sau cu prea multe insistenţe.

A şedea pe comoară = a fi foarte bogat şi zgârcit.

A şedea pe ouă = a cloci.

A şedea pe saltea (pop. şi fam.) = **a)** a trăi fără griji, fiind bogat; **b)** a nu face nimic, fiind bogat.

A şedea pe trandafiri = a duce o viaţă comodă, fără necazuri.

A şedea pe urechile (sau *pe spinarea*) *(cuiva)* (pop. şi fam.) = a fi întreţinut.
A şedea pe vine = a sta ghemuit.
A şedea ruşine (pop.) = este ruşinos să...
A şedea (sau *a sta liniştit*) = a se odihni, a se reface.
A şedea (sau *a sta*) *picior peste picior* = a şedea într-o poziţie comodă (cu o parte a unui picior ridicată şi aşezată peste celălalt picior).
A şedea smirnă = a sta nemişcat, speriat.
A şedea strâmb şi a judeca (sau *a vorbi, a grăi*) *drept* (pop. şi fam.) = a) a discuta cu francheţe; b) a recunoaşte adevărul.
A şedea turceşte (sau *armeneşte, greceşte*) = a sta jos cu picioarele încrucişate sub corp, ca orientalii.
A şedea undeva uitat (despre obiecte) = a fi pus într-un loc unde stă foarte multă vreme.
Să ne şadă peţitorii (glumeţ), formulă prin care un oaspete este invitat de gazdă să ia loc sau să mai stea.
Şezi locului (sau *binişor, blând, cuminte*)*!* = astâmpără-te! fii cuminte!

ŞEDERE

A se da la şedere (Munt.) = a pălăvrăgi.
A se ocupa cu şederea (fam.; ir.) = a nu face nimic.
În chip de şedere (Munt.; în legătură cu verbe ca „a lucra", „a face") = într-o doară, pentru a-şi face de lucru, pentru a nu sta degeaba.

ŞERB

Sunt şerbul dumneavoastră (sau *al dumitale*) (înv. şi reg.), formulă de reverenţă sau de salut.

ŞERPAR

A fi cu şerpar de aţă (reg.) = a fi sărac.

ŞERPOAICĂ

A fuma ca o şerpoaică (pop.) = a fuma mult, trăgând tare din ţigară.

ŞFICHI

A-i sări (cuiva) şfichiul (reg.) = a se enerva, a-şi ieşi din fire.
A lua (pe cineva) în şfichi = a înţepa cu vorba; a ironiza, a persifla.
A trage (cuiva) un şfichi (pop.) = a certa.

ŞI

Ei şi? = ce-mi pasă, ce importanţă are?

ŞIBA

A-l da (sau *a-l lua*) *şiba* (înv. şi reg.) = a-l împinge târâş.
A se duce şiba (reg.) = a aluneca.

ŞILBOC

A sta (la sau *în) silboc* (sau *a fi de şălboc*) (reg.) = a sta de santinelă.

ŞINĂ

A-şi ieşi (sau *a sări*) *de pe şină* = a-şi pierde minţile, a înnebuni.

ŞIPCĂ

A scoate (pe cineva) din şipci (reg.) = a enerva, a scoate (pe cineva) din fire.

ŞIR

A ţine şir (de ... sau *la ...)* (sau *a-şi ţine şirul*) (Munt.) = a avea continuitate; a avea coerenţă.
A vorbi fără şir = a vorbi incoerent, neclar, confuz.

ŞIRAG

A da prin şireag (înv. şi reg.) = a pune pe un delincvent să treacă printre două rânduri de soldaţi care lovesc în el cu vergi.
A pune (pe cineva) pe şireag (Munt.) = a sili (pe cineva) să facă un lucru.

ŞIREGLĂ

A fi căzut din şariglă (Trans.) = a fi prost.

ŞIRET[1]

A se trage de şireturi cu cineva (fam.) = a) a fi în relaţii bune cu cineva, a fi prieten bun; a se purta familiar cu cineva; b) a-şi permite obrăznicii, necuviinţe cu cineva.

ŞIRET[2]**, -EATĂ**

E şiret ca oaia (cu jug sau *pe zăduf)* (ir.; despre oameni) = este prost.

ŞIRETLIC

A o întoarce la şiretlic (pop.) = a recurge la şiretlic, a păcăli pe cineva.

ŞIROI

A curge şiroaie (sau *şiroi*) = a curge din abundenţă.

ŞIŞTEALĂ

Mai pe şişteală (Trans.) = mai bine, mai cu socoteală.

ŞLEAU

A da (pe cineva) pe şleau (Mold.) = a aduce pe cineva pe calea cea bună.
A merge pe şleau (Trans.) = a) a reuşi; b) a avea spor.
A merge şleau (Ban.) = a se desfăşura în mod consecutiv.
A ţine şleaul (cuiva) (înv. şi reg.) = a păndi venirea cuiva pentru a-l opri, a-l ataca.
A vorbi (sau *a spune, a scrie*) *pe şleau* (pop. şi fam.) = a vorbi deschis, fără înconjur, fără menajamente.
Pe şleau (sau *pe faţă*) = în mod direct, sincer.

ŞMAG

A lua smacul (arg.) = a deflora.
A scoate smagul (din cineva) (Munt.) = a face pe cineva să se liniştească, a domoli, a potoli, a linişti.
A strica (cuiva) şmahul = a indispune.

ŞMECHERIE

(A fi) (pus) la şmecherie (pop.) = (a fi) dichisit.
A lua (pe cineva) la şmecherie (fam.) = a se comporta şmechereşte (cu cineva), a trata (pe cineva) şmechereşte.

ŞNEAŢA

A lua şneaţa (Ban.) = a o lua la fugă, a fugi.

ŞNUR

A merge şnur (sau *ca uns, ca pe roate, ca ceasul*) (pop. şi fam.) = a) a se desfăşura foarte bine; b) a fi în ordine.
Femeie şnur (fără ţâţe, fără cur) (glumeţ, vulg.) = femeie foarte slabă.

ŞOALDĂ

A umbla (sau, rar, *a face*) *cu şoalda* (pop. şi fam.) = (a umbla) cu şmecherii, cu vicleşug, cu minciuni.

ŞOANĂ

A umbla cu şoane (Olt.) = a recurge la vicleşuguri.

ŞOARECE

(A fi) calic (sau *sărac*) *ca şoarecele bisericii* (sau *din biserică, în biserică*) (reg.) = (a fi) foarte sărac.

(A fi) sătul ca şoarecele în biserică (reg.) = (a fi) foarte flămând.

(A fi) ud (sau *murat*) *ca un şoarece* (sau, reg., *cum îi şoarecu'*) (pop. şi fam.) = (a fi) foarte ud.

A intra în gaură (sau, reg., *în bortă*) *de şoarece* = a intra într-un loc ascuns; a nu putea fi găsit.

(A nu scăpa) nici în gaură (sau *bortă*) *de şoarece* = (a nu se putea salva) nici în cea mai ferită, dosnică ascunzătoare, în gaură de şarpe.

A se juca (sau *a glumi*) *(cu cineva) ca mâţa* (sau *ca pisica*) *cu şoarecele* (fam.) = a-şi bate joc de cineva, ţinându-l într-o situaţie incertă.

A trăi (sau *a se iubi, a se avea*) *ca mâţa* (sau *pisica*) *cu şoarecele* (fam.), se spune despre două persoane care nu se pot suferi, care se ceartă întruna.

Când se va împrieteni şoarecele cu pisica = niciodată.

(Nici) cât să chiorăşti un şoarece [sau *cât să orbeşti un şoarece (chior)* sau *cât o ciupitură de purice, cât negru sub unghie, cât un vârf de ac*] = foarte puţin.

(Parcă) i-au mas şoarecii în pântece (sau *burtă*) (reg.), se spune despre un om foarte flămând.

Sătul ca şoarecele în biserică (reg.) = foarte flămând.

Şoarece de bibliotecă, se spune despre un om foarte studios care-şi petrece mult timp în bibliotecă.

Şoarece de birou = birocrat.

ŞOD, ŞOADĂ

A-i fi (cuiva) şod (reg.) = a fi amuzant.

ŞODOLAN

Ca şodolanul (Trans.) = rezistent, solid.

ŞOFILĂ

A face şofilă (Olt.) = a distruge.

ŞOFRAN

Nu ştie ţăranul (sau *ţiganul*) *ce-i şofranul*, se spune despre cineva care nu ştie să aprecieze valoarea unui lucru mai deosebit.

ŞOIMAN, -Ă

A cânta ca şoimanele (Olt.) = a cânta frumos.

A fi luat de şoimane (reg.) = **a)** a fi lovit de apoplexie; **b)** a înnebuni.

ŞOLD

A ameninţa din şold (Munt.) = a şchiopăta.

A da cu şoldul (Olt.) = **a)** a face intrigi; **b)** a aţâţa o ceartă.

A merge pe două şolduri (Munt.) = **a)** a merge legănat; **b)** a se fandosi.

A se uita pe şolduri (Olt.) = **a)** a fi spilcuit; **b)** a fi mândru, fudul.

A sta într-un şold = a sta strâmb.

A sta (sau *a fi*) *cu mâna* (sau *mâinile*) *în şold* (sau *şolduri*) (pop. şi fam.) = **a)** a nu face nimic, a pierde vremea; **b)** a rămâne indiferent.

A-şi pune mâinile în şold (sau *în şolduri*) (pop. şi fam.) = a se certa, a face scandal.

Cu mâna (sau *cu mâinile*) *în şold* (sau *în şolduri*) = fără a întâmpina nicio greutate, fără nicio grijă, în voie.

ŞOMÂRLEAUA

A umbla cu şomârleaua (reg.) = a fi nesincer; a recurge la linguşeli.

ŞOPÂRCĂIELI

A umbla cu şopârcăieli (Mold.) = **a)** a recurge la minciuni; **b)** a recurge la subterfugii.

ŞOPÂRLĂ

A înghiţi şopârla (sau *o şopârlă*) (pop.) = a da, prin surprindere, peste o neplăcere pe care nu o mai poate înlătura.

A se vârî ca o şopârlă (Munt.) = a se amesteca cu subtilitate în treburile altora.

A strecura (sau *a băga*) *o şopârlă* (pop.) = a face o aluzie tendenţioasă.

A umbla cu şopârle = a se ţine de intrigi, a discredita pe cineva prin bârfe, calomnii.

ŞOPOTI

A şopoti în biserică (reg.) = a cleveti, a bârfi.

ŞOPTANA

A face (cuiva) şoptana (Mold.) = a crea (cuiva) încurcături, dificultăţi, neplăceri.

ŞOPTEALĂ

Cu şoptele, cu momele = cu făgăduieli mincinoase, cu înşelătorii.

ŞOPTI

A şopti în barbă = a vorbi încet.

ŞORICI

A avea şoriciul (sau *obrazul, tovalul*) *gros* = a fi nerușinat, obraznic.

A fi oaie cu şorici (reg.) = a fi prost şi obraznic.

A pierde slănina pentru şorlic (reg.) = a pierde un lucru bun pentru unul de calitate inferioară.

ŞORŢ

A face (cuiva) şorţ = a vorbi de rău, a defăima.

ŞOŞELE

(A umbla) cu şoşele, cu momele (fam.) = (a umbla) cu făgăduieli mincinoase, cu înşelătorii; a amăgi.

ŞOŞOANE

A duce (pe cineva) cu şoşoane = a păcăli.

ŞOŞONEALĂ

A lua (sau *a duce*) *cu şoşonele (pe cineva)* = a minţi (pe cineva).

ŞOŞOŞO

A duce (sau *a lua*) *(pe cineva) cu şoşoşo* (sau *a umbla cu şoşoşo*) = a spune cuiva vorbe amăgitoare, linguşitoare.

ŞOŞOT

A lua (pe cineva) la şoşote (Munt.) = a cicăli (pe cineva).

A umbla în şoşot (Munt.) = **a)** a cleveti; **b)** a unelti.

ŞOVĂIND, -Ă

A umbla şovăind (reg.) = a recurge la şiretlicuri.

ŞPARLI

A o şparli (fam. şi reg.) = a pleca pe neobservate, a o şterge.

ŞPEC

A băga (pe cineva) la (sau *în*) *şpec* (Ban.) = a pune pe cineva la butuc.

ŞPERGE

A-i şperge (cuiva) una (Trans.; fam.) = a da (cuiva) o lovitură.

A o şperge (Trans.; fam.) = a pleca repede şi pe neobservate.

ŞPERLĂ

A arunca (sau *a azvârli*) *(cuiva) (cu) şperlă în ochi* (sau *a da cu şperlă în ochii lumii*) (reg.) = **a)** a induce în eroare (pe cineva), pentru a-l împiedica să aprecieze exact o situaţie, un fapt etc.; **b)** a denatura realitatea, adevărul.

A da pe cineva prin şperlă (reg.) = **a)** a se purta rău cu cineva; **b)** a pune pe cineva într-o situaţie neplăcută; **c)** a trata (pe cineva) cu asprime (certându-l, bătându-l).

A o da prin şperlă (reg.) = a o păţi.

A se face (tot) şperlă (reg.) = a se distruge; a înceta să mai existe.

ŞPETER

Mai şpeter (fam.) = mai va.

ŞPIL

A(-i) prinde şpilul = a se dumeri (asupra modului de funcţionare a unui mecanism, de efectuare a unei acţiuni etc.).

ŞPIRLICHEA

A o şpirlichea (Mold.) = a pleca repede şi pe neobservate.

ŞPIŢ

A-l durea în şpiţ (sau *în cot*) = a-i fi indiferent, a nu-i păsa.

A lua (sau *a da*) *la şpiţ* (Bucov.) = a rostogoli buştenii cu ţapinele.

A pune (sau *a fi pus*) *la şpiţ* (pop. şi fam.) = a se dichisi sau a fi dichisit, a se ferchezui sau a fi ferchezuit.

ŞPIŢUIALĂ

A da în şpiţuială (Bucov.) = a triora; a alege seminţele de impurităţi.

ŞPOR

A atinge (pe cineva) cu şporii = a jigni (pe cineva) cu vorbe înţepătoare.

ŞPRANGA

A da şpranga (reg.) = a risipi fără cibzuială.

ŞPRIŢ

A da şpriţ = a şpriţui.

ŞPRONŢ

A face şpranţ (Bucov.; Trans.) = a şpronţa (a rotunji buştenii la capete).

ŞTAFETĂ

A da goană (sau *a umbla*) *cu ştafeta* (pop. şi fam.) = a purta vorbe, a bârfi, a cleveti.

ŞTAIF

A avea ştaif = a fi distins, rafinat, a avea stil.

A se pune la ştaif (pop. şi fam.) = a se găti, a se dichisi.

ŞTEAMĂT, -Ă

A face şteamăt (sau *o şteamă*) = a da de veste.

A-şi face şteamătă (Trans.; Mold.) = a se preface că are treabă; a-şi face de lucru.

ŞTEFĂNI

A o ştefăni (Olt.) = a fugi, a o şterge.

ŞTERGE

A i se şterge (cuiva) lăscaia (sau, rar, *taraua*) (pop.) = a-şi pierde renumele, consideraţia, autoritatea etc.

A-i şterge (cuiva) o palmă (sau, rar, *un pumn, palme*) (pop. şi fam.) = a(-i) trage (cuiva) o palmă (sau un pumn, palme).

A o şterge englezeşte (fam.) = a pleca repede şi pe neobservate.

A o şterge la papuc = a pleca pe neaşteptate.

A se şterge de datorie (pop.) = a-şi achita o datorie.

A se şterge de la inima (cuiva) (pop.; despre oameni) = a pierde bunăvoinţa, prietenia, afecţiunea cuiva.

A se şterge pe bot (ori *pe gură*, rar, *pe buze, pe guriţă, pe mâini, pe barbă*) [sau, rar, *a se şterge la bot (de ...* sau, reg., *despre ...)*] = **a)** a fi nevoit să renunţe (la ceva); **b)** a-şi lua gândul (de la ceva).

A-şi şterge mâinile (fam.; rar) = a-şi declina răspunderea.

A-şi şterge nasul cu mâneca (rar) = a fi copil, a fi fără experienţă.

A şterge (ceva) cu buretele (pop. şi fam.) = a trece cu vederea, a da uitării (o greşeală a cuiva), a nu mai ţine seamă; a ierta.

A şterge (ceva) de pe (sau *după*) *faţa pământului* = a distruge, a nimici.

A şterge (ceva sau *pe cineva) de pe răboj* (pop.) = a da uitării.

A şterge (cuiva) o palmă (fam.) = a trage (cuiva) o palmă.

A şterge de pe răboj = **a)** a da uitării, a uita; **b)** a scăpa de o datorie.

A şterge mucii cuiva (la box) = a lovi adversarul în nas.

A șterge (pe cineva) de pe suprafața pământului = a omorî, a ucide (pe cineva).

A șterge putina (sau *a o șterge*) *(la fugă* ori *la picior, la sănătoasa, englezește)* (pop. și fam.) = a pleca repede și pe neobservate.

A șterge urmele = a face să dispară orice urmă.

Cât te-ai șterge (sau *cât te ștergi*) *la (un) ochi* = imediat, numaidecât; repede.

Șterge-ți balele! (reg.) = taci!, ține-ți gura!

Șterge-ți mucii (pop. și fam.), se spune pentru a exprima refuzul.

ȘTERPELI

A o șterpeli (pop. și fam.) = a pleca repede (și pe furiș), a o tuli.

ȘTERS, ȘTEARSĂ

A da o ștearsă (Munt.) = a-și face drum (pe undeva sau pe la cineva), a se abate.

ȘTERȚ

A fi ca ștearțul (Trans.; despre îmbrăcăminte) = a fi murdar.

ȘTI

A fi nu știu cum (despre oameni) = a fi ciudat, bizar.

A-i fi (sau *a-i veni*) *cuiva nu știu cum să ...* = a-i fi greu sau penibil să...

A i se ști (cuiva sau *la ceva) numai numele* = a fi rămas o amintire vagă (despre cineva sau ceva).

A-i ști (cuiva) meleagul = a ști de unde provine cineva.

A lua pe nu știu în brațe (pop.) = a șovăi în recunoașterea unui fapt.

A nu-i mai ști (cuiva nici) de nume = a) a nu mai avea nicio informație despre cineva; b) a da pe cineva uitării.

A nu i se mai ști (cuiva) de masă (sau *de mâncare*) = a nu avea tihnă.

A (nu)-i ști (cuiva) de urmă = a (nu) ști unde se află cineva.

A nu-l ști nici pământul = a fi foarte discret.

A nu mai ști ce să facă de ...[sau, pop., *a nu (mai) ști unde îi este* (ori *îi stă*) *capul* (sau *a nu-și mai ști capului de ...*)] = a fi copleșit de...

A nu (mai) ști ce să (se) mai facă = a nu mai găsi nicio soluție pentru a ieși dintr-o încurcătură.

A nu (mai) ști (cuiva) de nume [sau *a nu (mai) ști de numele (cuiva)*] = a pierde urma cuiva.

A nu (mai) ști de sine (sau *a nu ști de lume*) (reg.) = a) a-și pierde cunoștința; b) a fi inconștient de...; c) a se zăpăci.

A nu (mai) ști (nici) de casă, (nici) de masă [sau, reg., *a nu i se mai ști (cuiva) de masă* (sau *de mâncare*)] (pop. și fam.) = a nu avea liniște.

A nu (mai) ști unde îi este (sau *îi stă*) *capul* (sau *a nu-și mai ști capul (de) ...*] (pop.) = a nu mai prididi, a fi copleșit (de...).

A nu (prea) ști multe (fam.), se spune despre cineva care acționează energic și sumar, care trece repede la fapte, fără să cântărească urmările acțiunilor sale.

A nu se ști cu nimic la suflet (sau *a nu ști nimic la sufletul său*) = a fi inocent.

A nu-și ști lungul nasului = a fi înfumurat.

A nu ști câte parale face sfanțul = a fi naiv, ușor de păcălit.

A nu ști ce e frica = a fi foarte curajos.

A nu ști ce hram poartă cineva = a nu cunoaște calitatea (oficială) a cuiva.

A nu ști ce să creadă = a fi nedumerit.

A nu ști ce să (se) (mai) facă (sau, pop. și fam., *a nu ști pe unde s-o apuce*) = a nu se pricepe de unde să înceapă un lucru.

A nu ști ce-și face capului = a ignora consecințele faptei sale.

A nu ști ce urlă-n tobă (sau *ce-i în tobă*) = a nu bănui ce îl așteaptă.

A nu ști ce vrea = a nu putea lua o hotărâre, a fi nedecis; a șovăi.

A nu ști cum să(-l) iei (pe cineva) = a nu-și putea da seama în mod clar despre personalitatea cuiva.

A nu ști de bărbat (înv.) = a fi castă.

A nu ști de căpătâiul (cuiva) = a fi pierdut legătura cu cineva.

A nu ști în ce ape se scaldă cineva = a nu cunoaște intențiile cuiva.

A ști de dragul (cuiva) (pop. și fam.) = a face pe placul cuiva; a iubi pe cineva.

A nu ști de frică (sau *de frica cuiva* ori, reg., *a ști frică*) (pop. și fam.) = a se teme (de cineva).

A (nu) ști de glumă (pop. și fam.) = a) a (nu) înțelege glumele; b) a nu glumi niciodată; c) a fi supărăcios.

A nu ști de unde să-l iei (pe cineva) = a avea amintiri vagi despre cineva; a nu-ți aduce aminte când, cu ce ocazie ai cunoscut pe cineva.

A nu ști de unde s-o apuce (fam.) = a nu se pricepe de unde să înceapă un lucru.

A nu ști în știrea sa nimic (pop.) = a fi dezinformat.

A nu ști încotro s-o (sau, intranz. *să*) *deie* = a nu ști ce să mai facă, cum să procedeze.

A nu ști la ce margine (îi) va ieși (ceva) = a nu ști la ce să se aștepte.

A nu ști (nici) buche (sau *boabă, boacă, iotă*) = a fi analfabet.

A nu ști nici cu spatele = a nu fi la curent cu cele ce se întâmplă.

A nu ști pe ce lume este = a) a fi foarte naiv; b) a fi dezorientat.

A nu ști pe unde să scoată cămașa = a nu ști cum să iasă dintr-o încurcătură.

A nu ști (prea) multe = a riposta îndată (la provocarea cuiva).

A nu vrea să știe (nimic) de... = **a)** a nu-l interesa, a nu ține seama de...; **b)** a nu-i păsa de...

A pune mâna pe nu știu = a tăgădui, a nega.

A se ști cu cuiul la inimă = a avea un necaz ascuns.

A se ști cu musca pe căciulă = a avea conștiința împăcată.

A ști boabele (despre actori) = a ști bine rolul.

A ști carte = **a)** a ști să scrie și să citească; **b)** (p. ext.) a avea cunoștințe temeinice într-un domeniu; **c)** a fi foarte învățat.

A ști cât au uitat alții = a nu mai ști nimic.

A ști câte parale face (cineva) = a ști care este valoarea cuiva.

A ști ce-i omenia = a fi om cumsecade.

A ști ce-i poate (sau *cât îi plătește*) *(cuiva) osul* = a ști de ce este capabil cineva.

A ști ce-i (sau *cât îi*) *face* (sau *plătește, poate*) *pielea* = a cunoaște de ce este în stare cineva.

A ști ce și cum (e) = a fi bine informat despre sfaturile altora.

A ști (ceva) pe degete = a ști foarte bine.

A ști de cuvânt = a asculta de spusele, de sfaturile altora.

A ști de dragul cuiva = **a)** a face pe placul cuiva; **b)** a iubi (pe cineva).

A ști de frica cuiva = a asculta de frică.

A ști de seama (cuiva) = a ști cum să învingă pe cineva.

A ști de știrea cuiva [sau *a-i ști (cuiva) de știre* ori *a-și ști (cuiva) știre*] = a avea vești despre cineva, a ști unde se află, ce face cineva.

A ști de urma (cuiva) [sau *a (se) ști (cuiva) de urmă*] = a (se) ști unde s-a dus, unde se află cineva.

A ști dincotro bate vântul = a vedea care sunt tendințele actuale.

A ști în ce apă (sau *ape*) se scaldă = a cunoaște bine obiceiurile sau dispozițiile cuiva.

A ști lecția (sau *rolul*) = **a)** a vorbi sau a acționa după cum a fost învățat de către altcineva; **b)** a se comporta în mod corespunzător într-o anumită împrejurare, ca și cum ar fi pregătit dinainte (sau chiar a pregătit) ceea ce se spune sau ceea ce face.

A ști moarea (cuiva) = a ști ce gusturi, ce dispoziții are cineva.

A ști patarama (sau *papara*) *(cuiva)* = a cunoaște slăbiciunile cuiva

A ști pe de rost (sau *pe dinafară, ca pe apă, ca pe Tatăl nostru*) = a putea reproduce întocmai, din memorie, fără greșeală.

A ști seama (a ceva) (pop.) = a se pricepe la ceva.

A ști și toaca din (sau *în*) *cer* = a fi la curent cu tot ce se petrece.

A ști toate mărunțaiele din cineva = a cunoaște gândurile cele mai ascunse ale cuiva.

A ști una și bună (pop.) = a avea o părere hotărâtă, de nezdruncinat.

A ști unde-i buba = **a)** a depista cauza unei defecțiuni; **b)** a fi conștient (a-și da seama) de sursa unui necaz.

Așa să știi (sau *să știți*)*!* = se spune pentru a evidenția cuiva ceva cu toată hotărârea.

Ce să știu (sau *să știi*) *(a) face?* [ori, reg., *ce mă știu* (sau *te știi* etc.) *(a) face?*] = ce să fac? (sau să faci etc.?), cum să mă descurc? (sau să te descurci etc.?)

Ce știi = (în legătură cu propozițiile introduse prin „cine", „cum" etc.), se spune pentru a exprima rezerva, incertitudinea.

Cine știe (adesea cu valoare exclamativă) (în legătură cu „ce", „unde", „când" sau cu propoziții introduse prin acestea, dând comunicării o nuanță de exagerare), se spune pentru a da o idee vagă despre ceva (sau cineva), pentru a preciza nesiguranța, imposibilitatea de a aprecia, a preciza, a evalua.

Cine știe ce (sau *cât*) = (în construcții negative), se spune pentru a minimaliza importanța, valoarea unui lucru, fapt etc.

(Doar) știu (bine) că ... = bineînțeles că...

Doina știe, doina cântă = face sau spune numai ce știe.

Dumnezeu (mai) știe [sau *dracul (mai) știe*], se spune pentru a exprima o nedumerire, neputința de a preciza sau de a explica ceva, o nesiguranță.

După cât (sau *câte*) *știu* (sau *știi, știe* etc.) = având în vedere informațiile de care dispun (sau dispui, dispune etc.).

După câte se știe = conform indicațiilor existente.

El (sau *ea*) *știe* (sau *ei știu*), se spune pentru a exprima nedumerirea sau pentru acțiunile neobișnuite ale cuiva.

Fiecare știe unde-l doare = fiecare cu necazurile lui.

Lasă că știu eu [sau *știu eu* (ori *știi tu* etc.) *ce știu* (sau *știi* etc.)], se spune pentru a arăta că se cunoaște bine situația și nu există posibilitatea de a fi indus în eroare.

Mai știi? = **a)** e greu de precizat, de apreciat; **b)** se prea poate.

Mai știi minunea (sau *păcatul*) = se prea poate.

Mai știi [sau *mai știu (și) eu*] (ori *mai știi păcatul* sau *de unde știi?*) = se prea poate, nu poți fi sigur că nu e așa.

(Nici) nu știu, (nici) n-am văzut (sau, pop., *nici pe-acolo n-am trecut* ori *nici în seamă n-am băgat*), se spune pentru a arăta că cineva este străin de ceva, nu are idee de nimic.

Nu mă știu (sau *nu te știi* etc.) *cu el* (sau *cu ea!*) (reg.), se spune despre o persoană care este de mare ajutor.

Nu prea știe multe = acționează energic, trece repede la fapte, fără să cântărească urmările acțiunilor sale.

Nu știi românește?, se spune unei persoane neînțelegătoare, neascultătoare, îndărătnice.

Nu știu ce (sau, rar, *nu știu cum*) = **a)** este indefinit, inexprimabil, inexplicabil; **b)** nu are nicio importanță, valoare.

Nu știu cum = în mod inexplicabil.

Nu știu, n-am văzut = sunt cu totul străin de ceva, nu am idee de nimic.

(Numai) Dumnezeu (mai) știe [sau, pop., *dracu (mai) știe*], se spune pentru a exprima nesiguranța, nedumerirea, imposibilitatea de a preciza sau de a explica.

Numai (unul) Dumnezeu știe [sau *știe Dumnezeu* (sau *Domnul*)] = **a)** se spune pentru a sprijini o afirmație sau o negație; este așa cum spun; **b)** nu știu, nu pot preciza.

Până nu știu ce = până una alta.

Pe cât (sau *după cât*) *știu* = după informațiile pe care le am.

Precum (sau *după cum*) *se știe* (sau *după cum știm*) = după cum este notoriu.

Să știu (bine) (sau *de bine*) *că ...* (sau *de-aș ști că...*) = chiar dacă...

Să știu (sau *să știți* etc.) *că este (și) miere (și tot nu ...)* = în niciun caz, nu m-aș lăsa ispitit.

Știi că ai (sau *că are) haz?* (sau *știi că-mi placi?*) = nu sunt de acord cu ce spui.

Știi că ești (sau *că e) bine?* = nu sunt de acord cu ce spui, faci etc.

Știi colea (pop.), se spune pentru a exprima o apreciere favorabilă, pentru a accentua (admirativ) gradul unei însușiri, intensitatea unei acțiuni.

Știi (sau *știți*) *ce* (sau *ceva, una*)*?* se spune pentru a atrage atenția interlocutorului asupra celor ce urmează să fie comunicate.

Știu eu? exprimă îndoială, nesiguranță, șovăire.

Știu eu ce știu (sau *știi tu ce știi* etc.) (ori *las' că știu eu*), se spune pentru a arăta că cineva cunoaște bine situația.

Tu știi una, eu știu mai multe, se spune când vorbitorul cunoaște mai bine decât interlocutorul situația, având motive temeinice să procedeze într-un anumit fel.

Un nu știu cum (sau *un nu știu ce*) = ceva nelămurit; farmec deosebit, nedefinit.

ȘTIC

A pune știchiul (pe cineva) (Munt.) = a bate (pe cineva).

ȘTIFT

A nu avea toate știfturile (reg.; despre oameni) = a nu fi teafăr.

ȘTIINȚĂ

A avea la știință (reg.) = **a)** a avea cunoștință despre ceva; a ști; **b)** (înv.) a se convinge, a fi sigur.

A avea știință (despre ceva) = **a)** a ști, a cunoaște, a avea cunoștință de ceva; **b)** (înv.) a se convinge, a fi sigur.

A fi spre știință = ca să se știe.

Cu (sau, înv., *întru, prin*) *știință* (sau *cu bună știință, fără știință*) = fiind conștient cu (sau fără) voie.

Fără (sau *cu*) *știința cuiva* = fără (sau cu) asentimentul cuiva, fără (sau cu) învoirea cuiva.

Om de știință = savant, erudit.

Spre știință = ca să se știe.

Știință de carte = **a)** cunoștințe elementare (a citi, a scrie); **b)** erudiție.

ȘTIMĂ

A avea știmă (reg.; în superstiții; despre animale) = a fi foarte năzdrăvan.

ȘTIR[1]

Ai fost floare-trandafir, dar acum ești borș cu știr, se spune despre bătrâni.

Borș (sau *ciorbă*) *cu știr*, se spune despre ceva de calitate proastă.

De departe trandafir, de aproape borș cu știr, se spune, în batjocură, despre o femeie urâtă.

ȘTIR[2]

A lua de-a știrul (reg.; despre haine) = a lua la purtare.

ȘTIRE

A avea (cuiva) de știre (înv. și reg.) = a avea grijă de cineva.

A avea în (sau *de*) *știre* (înv.) = a lua cunoștință de ceva, a ști sau a afla ceva.

A da (cuiva) de știre = a vesti, a anunța.

A fi în știrea cuiva (pop.) = a fi în grija cuiva; a fi în paza cuiva.

A lăsa (pe cineva) (sau *a se duce* ori *a pleca, a porni* etc.) *în știrea lui Dumnezeu* (sau *Domnului, Celui de Sus*) = a lăsa (pe cineva) sau a se duce (ori a pleca, a porni etc.) la voia întâmplării.

A nu ști în știrea sa nimic (reg.) = a nu avea nimic pe conștiință.

A (nu) ști (sau *afla) de știrea cuiva* [sau *a (nu)-i ști cuiva de știre*] = **a)** a (nu) avea informații, vești despre cineva, a ști unde se află sau ce face cineva; **b)** a (nu) avea în vedere (pe cineva).

A (se) face (de) știre (înv.) = a (se) comunica, a (se) înștiința.

Fără (sau *cu*) *știrea cuiva* = fără (sau cu) știința cuiva.

În știrea cuiva = în grija, în paza, sub protecția cuiva.

Știre-pirat (în publicistică) = **a)** știre neautorizată (neoficială); **b)** știre falsă.

Turcii știu de știrea lui (pop.), se spune pentru a arăta că nu se știe ce s-a întâmplat cu cineva (sau ceva); se spune pentru a arăta că cineva (sau ceva) nu poate fi găsit.

ȘTIUCĂ

A se face știucă (Olt.; despre cai) = a slăbi din cauza lipsei de hrană.

Când o cânta știuca în baltă = niciodată.

ȘTRAF[1]

A pune (la) ștraf (pe cineva) (înv.) = a amenda (pe cineva).

ȘTRAF[2]

A umbla cu un ștreaf (Munt.) = a hoinări.

ȘTREANG

A nu avea (nici) para de ștreang (pop.) = a nu avea niciun ban.

A pune cuiva ștreangul de gât = a constrânge pe cineva să facă un lucru neplăcut.
A-și pune singur ștreangul de gât = a se implica într-o situație dificilă, fără ieșire.
A-și pune ștreangul de (sau *în*) *gât* = a se spânzura.
Bun de ștreang, se spune despre un ticălos.
Moarte prin ștreang = moarte prin spânzurare.

ȘTREMELEAG
A fi (sau *a rămâne*) *ștremeleag* (Munt.; despre oameni) = **a)** a fi (sau a rămâne) dezbrăcat; **b)** a fi (sau a rămâne) sărac.

ȘUCHEAT, -Ă
A-și face urechea șucheată (Mold.) = a lăsa greul pe seama altcuiva.

ȘUCHIRI
A o șuchiri (reg.) = **a)** a se eschiva, a se fofila; **b)** a fugi.

ȘUETĂ
A sta la o șuetă = a sta de vorbă, a conversa plăcut cu cineva.
A trage (sau *a da*) *o șuetă* = a avea o conversație ușoară, spirituală, între prieteni.

ȘUGĂ
A se ține șugă (reg.) = a se ține scai (de cineva).

ȘUGUBINĂ
A da (sau *a fi*) *de șugubină* (reg.) = **a)** a produce cuiva (sau a i se întâmpla) o neplăcere, un necaz, o nenorocire; **b)** a se face de râs, a se face de ocară.

ȘUGUIRE
A nu fi de șuguire (cu ...) (reg.), se spune despre cineva sau despre ceva care nu trebuie luat în serios.

ȘUGUIT
Nu-i de șuguit (cu ...) (reg.), se spune despre cineva sau ceva care trebuie luat în serios.

ȘUI
A duce (pe cineva) șui și pui (reg.) = a duce (pe cineva) pe sus.
A face șui și pui = **a)** (Munt.) a face să dispară; **b)** (Olt.) a ascunde (nelăsând nicio urmă) o greșeală, o faptă incorectă, necinstită etc.; **c)** (Olt.) a minți.

ȘUIERA
A șuiera (sau *a fluiera*) *în biserică* (pop.) = a comite fapte care șochează, care contravin unei ordini stabilite.
Tu erai care (sau *când*) *șuierai?* (pop.) = **a)** am înțeles ce vrei; **b)** ți-am aflat țelul.

ȘULEANDRĂ
A umbla de-a cileandra (reg.) = **a)** a umbla fără rost; **b)** a avea o ținută neglijentă, dezordonată.
A umbla șuleandra (reg.) = a avea o ținută neglijentă, dezordonată.

ȘULFĂ
A lătra ca o șulfă (Olt.) = a fi guraliv.

ȘUPĂ[1]
A lua (pe cineva) (ca) cu șupa (reg.) = a lua (pe cineva) repede și prin constrângere.

ȘUPĂ[2]
A mâna de-a șupa (sau *de-șupă*) (Munt.; Olt.) = a mânca în grabă.

ȘURĂ
A avea o gură cât o șură (pop.) = a vorbi mult și zgomotos; a fi guraliv.
A face (sau *a deschide*) *o gură cât o șură* = a deschide gura mare.

ȘURLIGAIE
A face ca toate șurligăile (Olt.) = a face hărmălaie.

ȘURUB
A fi un lucru cu șurub (reg.) = a fi un lucru prost făcut.
A-i face (cuiva) un șurub (sau *șuruburi*) *în* (sau *prin*) *cap* (pop.) = a-i apuca (cuiva) șuvițe de păr din cap, răsucindu-le și trăgând de ele.
A-i întoarce (cuiva) un șurub (sau *șurubul, șuruburile*) (pop.) = a minți.
A întoarce (sau *a învârti*) *șuruburi* (pop.) = a recurge la șiretlicuri; a pregăti cuiva o capcană.
A merge (ca) pe șurub = **a)** (Munt.; despre acțiuni, activități) a se desfășura foarte bine; **b)** (Munt.; despre oameni; ir.) a se fandosi.
A o întoarce la șurub (reg.) = a-și schimba purtarea, atitudinea, față de cineva (sau ceva), pentru a ieși din încurcătură.
A rămâne cu un șurub lipsă (pop. și fam.) = a se sminti.
A slăbi șurubul = **a)** a reduce pretențiile, gradul de exigență; **b)** a renunța la folosirea unor mijloace de constrângere.
A strânge șurubul (sau, rar, *șuruburile*) (pop. și fam.) = **a)** a deveni mai exigent, a avea pretenții mari; **b)** a întrebuința mijloace de constrângere față de cineva; a înăspri regimul.
Lucru cu șurub, legat cu funie de tei, se spune despre un lucru prost făcut.

ȘURUBEL
A umbla cu șurubele (reg.) = a umbla cu șiretlicuri.

ȘURUBI
A o șurubi = a recurge la șiretlicuri.

SURUBUI
A o șurubui (pop. și fam.) = a o suci, a o învârti, a o întoarce (pentru a obține un avantaj).
A o șurupui = a o șterge pe nesimțite.

ȘUȘLETE
A măsura pe șușlete (reg.) = a evalua cu aproximație.

ȘUT
A face șut (Trans.) = **a)** a termina norma care revine unui schimb; **b)** a face pauză, a se odihni.

T

TABAC

A fi prost tabac (arg.) = a fi foarte prost.

TABANĂ

A da tabana (sau *tabană*) *(pe cineva)* (reg.) = a năvăli asupra cuiva, a tăbărî.

TABĂRĂ

A fi (sau *a lăsa*) *totul* (sau *toate*) *tabără* (reg.) = a fi (sau a lăsa) totul în dezordine, unul peste altul, vraişte.

A lega tabără (înv.) = a înconjura o tabără cu căruţe prinse unele de altele pentru a împiedica pătrunderea duşmanului.

La (sau *în tabără*) (pop.) = în război, la bătălie.

TABIET

A-i fi cuiva la tabet (înv. şi reg.) = a fi la porunca, la dispoziţia cuiva.

A strica (cuiva) tabietul (înv.) = **a)** a strica cuiva cheful, dispoziţia; **b)** a deranja pe cineva de la satisfacerea unui tabiet.

A-şi face tabietul (înv.) = a-şi satisface un gust care a devenit obicei zilnic.

TABINET

A face tabinet (la jocul de cărţi) = a ridica toate cărţile de pe masă cu cartea care are valoarea cea mai mare.

TABLA-BAŞA

A trăi (sau *a o duce*) *tabla-başa* (reg.) = a trăi în belşug, fără griji.

TABLĂ[1]

A scoate (sau *a chema* etc.) *la tablă* = **a)** a chema un elev la lecţie (în faţa tablei); **b)** a certa (pe cineva), a cere socoteală (cuiva).

TABLĂ[2]

A face (pe cineva) o tablă (fam.) = a juca cu cineva o partidă de table.

Din tablă în tablă = de la prima până la ultima pagină, din scoarţă în scoarţă.

Tablele legii (sau *tablele lui Moise*) (în legendele biblice) = plăcile de piatră pe care au fost scrise cele zece porunci date de Dumnezeu lui Moise.

TABLOU

A rămâne tablou (fam.) = a rămâne surprins, uluit, înlemnit.

TABULA RASA

A face tabula rasa = **a)** a şterge tot; **b)** a renunţa la anumite păreri, idei, pentru a adopta altele.

TACĂ

A pune taca (reg.) = a tăcea cu încăpăţânare, a nu mai scoate o vorbă.

TACLA

A sta (sau *a se pune*) *la taclale* = a se aşeza (sau a sta) de vorbă; a pălăvrăgi.

TACT

A da tact (sau *a ţine tactul*) (muz.) = **a)** a bate tactul unei melodii; **b)** a marca, prin mişcări regulate (făcute cu mâna, cu piciorul sau cu o baghetă), accentele unui text scandat.

TAFTA

A fi curat tafta (reg.) = a fi foarte curat.

A fi vindecat tafta (reg.) = a fi vindecat cu desăvârşire.

A veni taftaua la cot (reg.) = a se nimeri, a se potrivi, a se brodi.

TAGĂ

A pune tagă (reg.; despre oameni) = a nu mai voi să facă un lucru.

A se pune taga (reg.) = a se ambiţiona.

TAI

A(-i) face (cuiva) tai-tai (cu mâna) = a flutura mâna în semn de rămas-bun.

TAICĂ

N-are taica, că ţi-ar da, spune cineva căruia i se cere un lucru pe care nu-l are sau căruia i se cere să facă ceva ce nu-i stă în putere.

TAIER

Joacă (ca) pe taier (reg.), se spune despre cei care dansează bine.

Să dai cu taierul peste ... (reg.) = se zice despre obiecte sau persoane de aceeaşi înălţime.

TAIFAS

A sta (sau *a şedea*) *la taifas* = a sta de vorbă, de poveşti.

TAIN

A intra în tain (reg.) = a ajunge într-o situaţie bună.

TAINĂ

A sta de (sau *la*) *taină* (reg.) = a sta de vorbă, a sta la taifas.

A-şi face taină de (cineva) (înv. şi reg.) = **a)** a batjocori pe cineva; **b)** a face glume pe seama cuiva.

Care-i taina (arg.) = ce mai e nou? care e cursul evenimentelor?

E taină până ... (reg.) = e mult de tot până...

TALA-BALA

A umbla tala-bala (reg.) = a hoinări, a vagabonda.

TALAF

A tăia frunză verde şi lafuri şi talafuri (reg.) = a spune nimicuri, a pălăvrăgi.

TALAGHIR

A sta (ca un) talaghir (reg.) = a nu face nimic, a trândăvi.

TALAN

A sta de (sau *la*) *talan* (reg.) = a sta la taifas.

TALANGĂ

A fi talanga târgului (Mold.) = a răspândi zvonuri.

BUCHAREST UNIVERSITY LIBRARY

TALANȚ

A se ține talanț (reg.) = a se ține laolaltă, a se ține șir.

TALĂ

A sta de tală = a sta la taifas.

TALENT

A face talente = a fi exagerat de pretențios; a face fițe.

A-și da talente (fam.) = a fi înfumurat.

TALER[1]

Taler cu două fețe = om ipocrit, prefăcut, fals.

TALER[2]

A cere cu talerul (reg.) = a cerși.

A îngropa (pe cineva) cu talerul (fam.) = a îngropa (pe cineva) cu fonduri strânse prin colectă publică.

A mânca pâine și sare dintr-un (sau, rar, *pe un*) *taler cu (cineva)* (pop.) = a) a trăi împreună cu cineva; b) a împărți binele și răul cu cineva.

A se înfrupta din talerul cuiva (pop. și fam.) = a trăi din munca altuia.

A umbla cu talerul = a umbla să strângă bani, a face chetă, colectă.

TALIE

A avea talie de viespe (despre femei) = a avea o talie foarte subțire.

A fi de talia cuiva = a avea aceeași valoare, pricepere, iscusință, talent etc. ca și altcineva sau ca cineva anume.

A (nu) avea talie = a (nu) avea siluetă.

TALION

A trage la talion (pe cineva) (înv.) = a se răzbuna.

TALMEȘ-BALMEȘ

A face talmeș-balmeș (pe cineva) = a bate zdravăn.

TALPĂ

A bate averea la tălpi = a-și risipi averea (în petreceri).

A bate talpa (în pământ) (pop.) = a călca apăsat, trântind piciorul de pământ.

A călca pe talpă putredă (reg.) = a se înșela.

A cunoaște (pe cineva) din talpă (pop. și fam.) = a cunoaște (pe cineva) foarte bine.

A face o talpă = a face o plimbare.

A fi în tălpi (cu cineva) (pop. și fam.) = a fi întocmai, la fel, asemenea cu cineva; a fi leit cu...

A fi [sau *a (se) scula, a (se) pune*] *în tălpi* (reg.) = a) a (se) scula din pat; b) (p. ext.) a (se) pune în mișcare, în acțiune.

A-i sta (cuiva) capul unde-i stau tălpile (pop. și fam.; înv.) = a i se tăia cuiva capul.

A ieși cu tălpile înainte (pop.) = a muri.

A-l frige (pe cineva) pământul sub tălpi (pop. și fam.), se spune când cineva este neliniștit, nerăbdător (să facă ceva, să plece undeva).

A o apuca la talpă (sau *a o lua la tălpi* ori *a-și lua tălpile la spinare*) (pop.) = a pleca, a o șterge.

A o ține talpă (reg.) = a nu ceda nimic, a o ține una și bună.

A pune sub talpă (pop. și fam.) = a) a pune sub papuc; b) (reg.) a nu ține seama de ceva.

Arde focul la tălpile picioarelor, se spune când cineva este amenințat de o primejdie.

Din creștet până în tălpi = în întregime.

Nouă cu talpă (în limbajul elevilor) = nota doi.

Parcă îi arde jăratec (sau *foc*) *sub tălpi* (sau *arde focul la tălpile picioarelor*) (pop.), se spune când cineva este amenințat de o primejdie care se apropie și de care trebuie să fugă.

Sărut tălpile, formulă învechită și servilă de salut, de adresare și de mulțumire.

Talpa casei = bărbatul, capul familiei.

Talpa iadului = a) temelia iadului (închipuită ca fiind susținută de mama căpeteniei dracilor sau de un suflet pământean foarte rău; b) mama căpeteniei dracilor.

TAMAN

A fi pe taman (reg.) = a fi egal.

Taman pe taman = țanc pe țanc, egal.

TAMBAC

A pune tambacul (pe cineva) (reg.) = a) a bănui pe cineva că e implicat într-o afacere necinstită; b) a stărui pentru ceva, a insista, a persevera.

TAMBĂ

E o tambă de om (reg.), se spune despre un om vrednic de dispreț.

TAMBURINĂ

A bate tamburina (pe ceva) = a bate ritmic în ceva, a tamburina.

TAM-NISAM

A vorbi tam-nisam = a spune lucruri lipsite de valoare, nimicuri.

TANDUR

A sta pe tandur (înv. și pop.) = a sta degeaba, a nu face nimic.

TANDILI

Ce mi-e tandili, ce mi-e mandili (reg.) = ori una, ori alta, tot același lucru.

TANGENT, -Ă

A scăpa prin tangentă (fam.) = a) a se eschiva de la un lucru prinzând momentul potrivit; b) a scăpa cu greu dintr-o situație dificilă.

TANGENȚĂ

A (nu) avea tangență cu ceva (sau *cu cineva*) = a (nu) avea de-a face cu ceva sau cu cineva.

TANTO

A fi tanto pe tanto (înv. și reg.) = a fi chit, a fi tocmai pe tocmai.

TAPAJ

A face tapaj = a) a face scandal; b) a exagera în mod zgomotos un defect sau o scăpare.

TAPANGEA

A-i trage cuiva o tupângea (reg.) = a bate zdravăn pe cineva.

TAPET

A pune (sau *a aduce*, rar *a veni*) *pe tapet (un subiect, o chestiune)* (pop. şi fam.) = a aduce în discuţie, a fi la ordinea zilei.

TAR

A purcede în tar (pop. şi fam.) = a rămâne gravidă.

TARA

Tara, tara, toată vara (pop.), se spune despre un om căruia îi place să vorbească mult sau să cicălească.

TARAM-TARAM

A fi cam taram-taram (pop. şi fam.) = a fi cam zăpăcit, a fi tralala.

TARAPANA

A fi tot o tarapana (reg.) = a fi la fel.

TARARA

A o ţine tarara (reg.) = a lungi vorba, a o tărăgăna.

TARE

A avea spate tare = a avea sprijin, a fi protejat de persoane sus-puse (importante).

A fi mare (şi) tare (sau *tare şi mare*) (pop. şi fam.) = a fi puternic.

A fi tare a ... (înv.) = a avea dreptul de a...

A fi tare ca cetatea (pop.; despre clădiri, grădini etc.) = a fi greu de pătruns înăuntru.

A fi tare de cap = **a)** a fi prost, a înţelege greu; **b)** a fi răbdător.

A fi tare de boacă (sau *a avea rânză tare*) (reg.) = a fi rezistent la băutură.

A fi tare de ceafă (sau *chică*) (ori *a fi tare în brăcinar*) (înv. şi pop.) = a fi bogat

A fi tare de inimă (sau *de suflet*) (pop. şi fam.) = a fi crud.

(A fi) tare de înger (sau *de fire, de inimă*) = (a fi) curajos, rezistent; a nu-şi pierde firea în situaţii dificile.

(A fi) tare de(-o) ureche (sau *de urechi*) (pop.) = **a)** a nu auzi bine; **b)** a se preface că e surd.

A fi tare de ochi (pop.; rar) = **a)** a nu vedea bine; **b)** a se preface că nu vede bine.

A fi tare de (sau *la*) *cap* (pop.) = **a)** a fi prost; **b)** a fi răbdător; **c)** a fi încăpăţânat.

A fi tare în ceafă (sau *chică*) = a fi obraznic.

(A fi) tare în coş [sau *a fi tare de chică* (ori *de vână*) sau *a fi cu chica tare* ori *a fi tare de virtute*] (pop.) = **a)** (a fi) voinic, puternic; **b)** a fi sănătos.

A fi tare în gură (pop. şi fam.) = **a)** a bârfi; **b)** a fi intransigent; **c)** a face scandal; a fi certăreţ.

A fi tare în guşă = a fi bogat.

(A fi) tare la (sau *în, de*) *cerbice* [ori *a fi cu cerbice tare* sau *a fi tare în rânză* (ori *în fălci*)] (pop.) = **a)** a fi neînduplecat, încăpăţânat; **b)** a fi dârz.

A fi tare pe piaţă = a fi stăpân pe situaţie.

A se face (sau *a se da*) *tare şi mare* = a face pe grozavul.

A sta (sau *a se pune tare*) *pentru cineva* (înv.) = a apăra (pe cineva) cu energie, cu hotărâre.

Ăl (sau *cel*) *mai tare din parcare* (arg.) = formidabil, grozav, imbatabil.

Sus şi tare = **a)** ferm, categoric, energic; **b)** în gura mare, în auzul întregii lumi.

Tare ca piatra (sau *ca fierul, ca oţelul*) = viguros, robust.

Tare de vârtute = puternic.

Tare în gură (despre cai) = care nu se lasă uşor strunit.

Vorbe (sau *cuvinte, expresii*) *tari* = vocabular jignitor, necivilizat.

TARGĂ

A trage targa pe uscat = **a)** a fi strâmtorat băneşte, a o scoate greu la capăt; **b)** a trage mâţa de coadă.

TAROS

A primi taros = a-şi lua permisiunea să...

TARTAPLECI

A da tartapleci (Munt.) = a alunga fără multă vorbă.

TAS

A umbla cu tasul (pop.) = a face chetă; a cerşi.

TAŞCĂ

A avea (pe cineva) la taşcă = a avea (pe cineva) la mână.

TATĂ

A călca pe (sau *în*) *urmele lui tată-său* (pop. şi fam.) = a semăna cineva cu tată-său în apucături şi obiceiuri (mai ales rele).

A căuta pe dracul şi a găsi pe tată-său (sau *a scăpa de dracul şi a da peste tată-său*) (pop.şi fam.) = a intra singur într-un pericol mare.

A cere cât dracu' pe tată-său (sau *a cere pe dracul şi pe tată-său*) (pop. şi fam.) = a cere o sumă exorbitantă la o tranzacţie comercială.

A dormi somnul tatii (pop.) = a dormi somnul de veci.

A fi bucăţică ruptă tată-său (sau *tată-său în picioare* ori *izbit capul lui tată-său*) (pop. şi fam.; despre copii) = a semăna leit cu tată-său.

A fugi de dracu şi a da de (sau *peste*) *ta-su* (sau *taică-su*) = a da dintr-un necaz în altul şi mai mare.

A lovi (sau *a păli, a-i trage cuiva una*) *în* (sau *la*) *numele tatălui* (pop. şi fam.) = a-i trage cuiva una drept în frunte.

(A şti) ca pe Tatăl nostru = (a şti) foarte bine, pe de rost, fără greşeală.

A trimite (pe cineva) de la dracul la tată-său (pop.) = a trimite pe cineva de colo-colo.

Bucăţică ruptă tată-său (sau *tată-său în picioare*), se spune despre un copil care seamănă perfect tatălui său.

Ca (pe) tatăl nostru = foarte bine, perfect, fără greşeală.

Calcă pe urmele lui tată-său, se spune despre cel ce seamănă cu tatăl său în apucături şi obiceiuri (rele).

Din tată în fiu = transmis prin descendenţă directă.

Măi tată!, exclamaţie de uimire sau de satisfacţie.

Să fie de sufletul tatii, exclamaţie de consolare pe care o spune cineva când suferă o pagubă sau când este silit să facă un dar.

Se leapădă și de tată-său (și de mă-sa) [sau *vinde și pe tată-său (și pe mă-sa)*] (pop. și fam.), se zice despre un om rău, lipsit de scrupule.

Unde dă tata, crește carnea (pop. și fam.), se spune când părintele își pedepsește copiii pentru binele lor.

TATONA

A tatona terenul = a cerceta posibilitățile de reușită înainte de începerea unei acțiuni.

TAUR

A lua (sau *a apuca, a prinde*) *taurul de coarne* = a înfrunta cu îndrăzneală o dificultate, a lua lucrurile pieptiș.

TAVĂ

A face tavă (rar) = a face scandal.

A-l da (pe cineva) tavă (sau *tava*) (reg.) = a tăvăli; a tăbărî asupra cuiva, a bate pe cineva.

A servi pe cineva (ca) pe tavă [sau *a-i aduce* (ori *a-i da* etc.) *cuiva (ca) pe tavă*] (fam.) = **a)** a servi pe cineva foarte bine, cu tot dichisul; **b)** a-i aduce cuiva totul de-a gata.

TAVAN

A sta (sau *a rămâne* etc.) *cu ochii* (sau *privirea*) *în tavan* (sau *a avea privirea în tavan*) (pop. și fam.) = **a)** a sta degeaba, a pierde vremea; a lenevi; **b)** a fi cu gândul aiurea.

TAXIL

A face taxil = a încasa un impozit.

TAXIM

A trage un taxim (înv. și reg.) = **a)** a cânta; **b)** (fig.) a plânge cu hohot.

TĂBĂCEALĂ

A da (pe cineva) prin tăbăceală (înv. și pop.) = a da cuiva o bătaie zdravănă, a da prin tărbăceală.

TĂBĂCI

A-i tăbăci cuiva pielea = a bate zdravăn pe cineva.

TĂBUȘĂ

A se face tăbușă (reg.) = a se sătura foarte tare, a se ghiftui; a se face burduf.

TĂCEA

A nu (mai) tăcea din gură (sau *a nu-i tăcea gura*) = a vorbi mult, întruna.

A tăcea ca mortul în păpușoi = a se preface preocupat pentru a nu răspunde la aluzii sau învinuiri directe.

A tăcea ca un mut (sau *ca muții, ca pământul, ca zidul, ca peretele, ca un lemn*) [sau, reg., *a tăcea pitic* (ori *chitic*) sau *ca piticul, ca piticul în baltă* ori *ca un pește, ca peștele, ca melcul* sau *mâlc, molcom* ori *ca porcul în păpușoi* (sau *în cucuruz*)] (pop.) = a tăcea cu desăvârșire (fără a face zgomote) (spre a nu se da de gol).

A tăcea din gură = a nu (mai) vorbi nimic.

A tăcea și a înghiți (noduri) = a suferi cu răbdare, fără a cârti.

Ia (sau *ian*) *taci!* (pop.) = arată bucuria sau neîncrederea în cuvintele cuiva.

Tac (sau *tacu-*) *mă cheamă* (pop.) = **a)** nu spun o vorbă, nu zic nimic; **b)** știu să țin un secret.

Tace și coace (pop. și fam.), se zice despre cineva care plănuiește în ascuns o răzbunare.

Tace și face (pop. și fam.), se spune despre cineva care acționează fără vorbă multă sau despre cineva care unelțește în ascuns ceva.

Taci din gură! (sau *tacă-ți gura!*) (ori, fam., *pupăza, fleanca, pliscul*) (sau *tacă-ți gurița!*) = nu mai vorbi! isprăvește!

Taci și înghite = nu te opune, suportă (mustrarea, pedeapsa, nedreptatea etc.), vezi-ți de treabă.

Taci și sapă! = lasă vorba și muncește.

Taci tu, să vorbesc eu, se spune pentru a arăta că cel slab trebuie să tacă în fața celui mai puternic.

TĂCERE

A face tăcere (înv.) = a impune să se facă tăcere, să nu se vorbească.

A păstra (ori, înv., *a face*) *tăcere* (sau *a păstra tăcerea*) = a nu divulga, a tăinui.

A reduce pe cineva la tăcere = a sili pe cineva să tacă, a-l pune în imposibilitatea de a răspunde.

A sparge (sau *a rupe*) *tăcerea* (fam.) = a întrerupe o perioadă mai lungă de liniște.

A sta în tăcere (sau, înv., *a păzi tăcerea*, calc după fr. *garder le silence*) = a nu scoate o vorbă, a tăcea.

A trece (ceva) sub tăcere (sau, înv., *a trece cu tăcerea de ...*) = a trece (ceva) cu vederea, a ascunde (ceva), a omite (în mod intenționat), a nu pomeni de ceva.

Lumea tăcerii = **a)** lumea viețuitoarelor din adâncul apelor; **b)** (arg.) lumea interlopă a traficanților și consumatorilor de droguri.

Tăcerea ta, răspunsul meu = tăcerea confirmă întrebarea.

TĂCIUNE

A-i fi cuiva drag ca tăciunele la nas = a urî, a nu suferi pe cineva.

A înveli tăciunele (pop.) = a pleca, a fugi pe neobservate.

A lăsa (pe cineva) pe coada tăciunilor (reg.) = a permite ca cineva să trăiască în mizerie.

A nu avea nici tăciune (sau *a nu-i arde nici tăciunii*) *în vatră* (pop.) = a fi foarte sărac.

A rămâne în coadele tăciunilor (reg.) = a o duce greu, a trăi în mizerie.

A se întâlni doi proști la un tăciune (reg.) = **a)** a se căsători doi nevoiași; **b)** a se întovărăși doi nevoiași.

A sta la un tăciune cu cineva (reg.; despre soți) = a duce viața împreună.

Negru ca tăciunele = foarte negru.

Nu-i ard (nici) tăciunii în vatră (pop.), se spune despre un om (sărac) care nu izbutește nimic, căruia îi merge prost în toate.

Un tăciune ş-un cărbune, formulă folosită în basme pentru a arăta că povestea continuă.

TĂFĂROAGĂ

A se face tăfăroagă (reg.) = a se strivi.

TĂGÂRŢĂ

A se lăsa tăgârţă = **a)** a se lăsa greu; **b)** a se lenevi.

TĂIA

A face cum îl taie capul = a acţiona după bunul plac, cum doreşte.

A-i mai tăia (cuiva) din nas = a da cuiva o lecţie de bună-cuviinţă, a impune o atitudine respectuoasă.

A i-o tăia (cuiva) (pop. şi fam.) = **a)** a întrerupe şirul vorbirii cuiva; **b)** a brusca pe cineva.

A-i (sau *a-l*) *tăia prin cap* (sau *prin gând*) (pop. şi fam.) = a-i veni prin minte, a gândi.

A i se tăia cuiva drumul (sau *drumurile, cărările*) (pop.) = a fi în încurcătură, a i se reduce posibilitatea de a-şi aranja treburile.

A i se tăia cuiva (mâinile şi) picioarele (sau *genunchii*) (pop. şi fam.) = a-i slăbi, a i se înmuia cuiva (mâinile şi) picioarele, a avea o senzaţie de slăbiciune sau de spaimă.

A i se tăia cuiva (toată) pofta = a nu mai avea chef sau a nu mai cuteza să facă un lucru.

A i se tăia răsuflarea = a i se opri răsuflarea (de emoţie sau de frică).

A-i tăia (cuiva) aripile = a pune pe cineva în imposibilitatea de a acţiona.

A-i tăia (cuiva) cuţitul (reg.) = a face ce vrea el, a fi în largul lui.

A-i tăia (cuiva) cuvântul (sau *vorba*) (pop. şi fam.) = a descuraja pe cineva.

A-i tăia (cuiva) zarurile (fig.) = a dejuca intenţiile cuiva.

A-i tăia de unghişoară (reg.) = **a)** a pune la punct pe cineva; **b)** a omorî.

A-i tăia (sau *a i se tăia*) *cuiva (toată) pofta* = a face să-şi piardă sau a-şi pierde cheful, curajul de a (mai) face ceva.

A-i tăia (sau *a i se tăia*) *pofta de mâncare* (pop. şi fam.) = a face să-i treacă sau a-i trece pofta de mâncare.

A-l tăia pe cineva capul (pop. şi fam.) = a înţelege, a (se) pricepe să facă un lucru.

A-l tăia puterea (sau *puterile*) = a putea, a-i îngădui forţele.

A o tăia de-a dreptul = a merge pe drumul cel mai scurt.

A o tăia la fugă = a o lua la fugă, a o şterge.

A spune ce-l taie capul (fam.) = a spune vrute şi nevrute.

A(-şi) tăia drum (sau *cale, cărare*) (pop. şi fam.) = a-şi face loc îndepărtând obstacolele ce îi stau în cale.

A-şi tăia lanţurile (înv.) = a se elibera.

A-şi tăia (singur) craca sau *(creanga) de sub picioare* (pop. şi fam.) = a primejdui situaţia printr-o acţiune negândită.

A tăia bani (înv.) = a emite monedă.

A tăia buricul (cuiva) (reg.) = a potrivi un lucru cum trebuie.

A tăia ca dinţii babei (reg.; despre unelte) = a fi tocit.

A tăia cu atu (la jocurile de cărţi) = a bate cu atuul.

A tăia cu ferăstrăul (reg.) = a sforăi.

A tăia (cuiva) cuvântul (sau *vorba*) = **a)** a întrerupe (pe cineva), a lua (cuiva) cuvântul; **b)** a descuraja (pe cineva).

A tăia (cuiva) macaroana = a întrerupe pe cineva din vorbit.

A tăia (cuiva) pofta de ceva = **a)** a descuraja (pe cineva) să facă ceva; **b)** a supăra (pe cineva); **c)** a dezgusta (pe cineva).

A tăia (cuiva) nasul (pop.) = **a)** a pune la punct pe cineva; **b)** a pedepsi.

A tăia de pirotealâ (pop. şi fam.) = a face să-i treacă cuiva somnul.

A tăia drumul (sau *calea*) *cuiva* = a ieşi înaintea cuiva spre a-l împiedica să înainteze, a-l opri din drum.

A tăia firul de păr în patru = a cerceta în amănunţit (în mod exagerat) mai mult decât este necesar.

A tăia frunză câinilor (sau *la câini*) (pop. şi fam.) = a nu lucra nimic.

A tăia împrejur (înv.) = a face circumcizie.

A tăia în carne vie = **a)** a lua măsuri drastice; a tăia răul de la rădăcină.

A tăia în grindă (reg.) = a nu face nimic.

A tăia (la) piroane (pop. şi fam.) = **a)** a tremura de frig; **b)** a spune minciuni.

A tăia nodul gordian = a găsi soluţia unei probleme grele, a rezolva, a clarifica definitiv o situaţie încâlcită.

A tăia o faţă (sau *feţe, mutre*) = a adopta o anumită atitudine şi mimică, a-şi impune o anumită ţinută.

A tăia pe cineva (pop. şi fam.) = a întrece pe cineva, a i-o lua înainte, a-l învinge.

A tăia răul de la rădăcină (fam.) = a lua măsuri energice pentru a stârpi radical un rău.

A tăia şi a spânzura (pop. şi fam.) = a se purta samavolnic, a proceda arbitrar şi abuziv.

După cât mă taie capul = după câte înţeleg, după cum cred eu.

Îi taie gura-n fier şi-n oţel (reg.) = a spune vrute şi nevrute.

(Poţi) să (o) tai cu cuţitul, se spune despre ceva foarte dens, îngroşat, consistent.

Poţi să tai lemne pe dânsul, se spune despre cineva care doarme adânc.

Taie-babă = om lăudăros.

TĂIAT, -Ă

A fi tăiat ... (reg.) = a semăna leit cu cineva.

TĂIERE

A da în tăiere (despre o pădure, un parchet etc.) = a propune pentru tăiere.

TĂINUI

Rău a mai tăinuit-o (reg.) = rău mi-a mai umblat.

TĂIȘ

A trece (ceva) pe sub tăișul sabiei (înv.) = a) a ucide; b) a distruge complet.

Cuțit cu două tăișuri = situație care se poate întoarce împotriva celui care a creat-o, procedeu care implică avantaje și dezavantaje la fel de importante.

TĂLAM

A-i fi (cuiva) tălam (reg.) = a-i fi rușine; a-i fi lehamite de ceva.

A-i fi (cuiva) tălian (reg.) = a i se părea ceva ciudat, a se mira.

TĂLPĂȘIȚA

A(-și) lua tălpășița (sau *tălpășițele*) (sau *a o lua la tălpășița*) = a pleca repede dintr-un loc (din cauza fricii, a rușinii etc.); a o șterge.

TĂLPIȘ

A merge tălpiș = a aluneca.

TĂLPUȚĂ

A-și lua tălpuța (reg.) = a pleca repede dintr-un loc; a-și lua tălpășița.

TĂMĂDI

A se tămădi (reg.) = a-și face rost de ceva.

TĂMĂDUI

A se tămădui la ceva (reg.) = a-și face rost de ceva, a-și procura ceva.

A tămădui lumină (într-o afacere) (reg.) = a clarifica ceva, a face lumină.

TĂMÂIE

A arde dracului tămâie (reg.) = a linguși pe un om rău.

A da dracului tămâie (reg.) = a munci în zadar.

A fi neam tămâie (pop. și fam.) = a fi ignorant.

A fi tămâie (sau *tufă de Veneția*) (pop. și fam.) = a fi ignorant, a nu ști nimic.

A fugi (sau *a se feri*) *(de ceva* sau *de cineva) ca dracul de tămâie* (pop. și fam.) = a se feri cu cea mai mare grijă de ceva, a ocoli de departe pe cineva pentru a evita situații neplăcute, penibile.

A se teme (sau *a se speria*) *ca dracul de tămâie* = a se teme foarte tare.

A umbla cu tămâie pe lângă cineva (reg.) = a linguși.

Cum e sfântul, (așa e) și tămâia = cum e omul, așa sunt și faptele lui.

(E) neam tămâie (pop. și fam.) = (e) o persoană ignorantă.

Tămâia dracului = tutun.

TĂMÂNJI

A-i tămânji cuiva una = a-i da (cuiva) o palmă, a-i arde una.

TĂNASE

A se face Tănase = a face pe prostul, a se face că nu înțelege nimic, a se preface că nu știe nimic despre un lucru.

Tănase tot Tănase = prostul tot prost rămâne.

TĂRĂBOANȚĂ

A lua pe cineva în tărăboanță (reg.) = a lua pe cineva peste picior, a-l zeflemisi.

TĂRĂBUȚĂ

A-și lua tărăbuțele (pop. și fam.) = a) a-și lua catrafusele; b) a pleca pe furiș.

Nici în car, nici în căruță, nici în tărăguță (sau *în tărăbuță, teleguță*) = a) se spune despre cineva care nu e mulțumit în niciun fel; b) se spune despre o persoană foarte nehotărâtă.

TĂRĂGĂNA

A tărăgăna la vreme (înv. și reg.) = a amâna de pe o zi pe alta rezolvarea unei probleme, săvârșirea unei acțiuni, a întârzia, a temporiza, a tergiversa.

A tărăgăna mersul (sau *pașii*) = a merge alene, târându-și picioarele.

A trăgăna o viață (sau *a-și trăgăna traiul*) (pop.) = a o duce greu, a trăi de azi pe mâine.

A trăgăna cu ochii (reg.) = a trage cu ochiul.

A tărăgăna vorba (sau *cuvintele*) = a vorbi rar, lungind silabele.

TĂRĂNTUC, -Ă

A umbla tărăntoc (reg.) = a vagabonda.

TĂRĂRAIE

A o ține tărăraie (sau *a ține tărăraie lungă*) (reg.) = a lungi fără rost (o discuție, o lucrare etc.).

TĂRÂM

A câștiga tărâm (înv.) = a) a progresa puțin câte puțin într-o acțiune; b) a câștiga teren.

Celălalt tărâm (sau *tărâmul de jos, alt tărâm*) (în basme și credințe populare) = lumea cealaltă, ținut fantastic, subpământean, populat de ființe mitice.

De când tărâmul (rar) = de când lumea.

TĂRÂNGĂ

A duce pe cineva în tărângă (reg.) = a lua pe cineva de subsuori, ajutându-l să meargă.

TĂRÂȚĂ

A face (pe cineva) tărâțe (reg.) = a rupe în bucăți, a nimici, a omorî (pe cineva).

A fi scump la tărâțe și ieftin la făină (înv.) = a fi zgârcit la cheltuieli mărunte, dar risipitor când nu trebuie.

A-i ieși tărâța pe nas = a se enerva.

A nu se alege făina din tărâță (reg.) = a nu putea deosebi câștigul de pagubă.

A se dedulci precum calul la tărâțe (reg.) = a se deprinde cu binele, a se complace în situații avantajoase.

A se încinge tărâța = a se înfuria (pe cineva).

A se tulbura (sau *a se întărâta, a se încinge*) *tărâța în cineva* [sau *a i se iuți (cuiva) tărâțele în borș*] (reg.) = a se înfuria.

Cine se amestecă în tărâțe îl mănâncă porcii = cine se întovărășește cu oamenii de nimic sau se amestecă în treburi necinstite suportă consecințe neplăcute.

Găina când se vede în tărâțe dă cu piciorul, se spune despre cei care nu știu să păstreze cu grijă ceea ce au agonisit.

Scump la tărâțe și ieftin la făină, se spune despre cel care este zgârcit la cheltuieli mărunte, dar risipitor când nu trebuie.

TĂRBACĂ

A cădea în tărboacă (reg.) = a cădea în laț, a i se înfunda.

A da (sau *a lua*) *în* (sau *la*, *prin*) *tărbacă* (fam.) = **a)** a bate zdravăn; **b)** (fig.) a batjocori, a ocărî; a-și bate joc de cineva, a da în tărbăceală.

A-i pune (cuiva) tărbaca (reg.) = a ține din scurt (pe cineva); a constrânge.

A pune tărbaca pe cineva (reg.) = a suspecta pe cineva.

A sparge tarbacaua (reg.) = **a)** a ajunge la o înțelegere; **b)** a se termina un ospăț, o petrecere; **c)** a rupe relațiile, prietenia cu cineva.

TĂRBĂCEALĂ

A da (sau *a lua*) *în* (sau *la*, *prin*) *tărbăceală* (fam.) = **a)** a chinui câinii cu tărbaca; **b)** (înv. și reg.) a ironiza, a batjocori, a da în tărbacă; **c)** (înv. și reg.; p.ext.) a bate pe cineva.

TĂRIE

A veni în tărie (înv.) = a fi stăpân.

Cu multă (sau *mare*) *tărie* (sau *cu toată tăria*) = **a)** (în legătură cu verbele de declarație sau de afirmație) categoric, în mod hotărât, convingător; **b)** cu intensitate, cu putere.

Prin (sau *din*) *tăria* = în virtutea, ca urmare a...

TĂRTĂCUȚĂ

De-a tărtăcuța (rar) = de-a rostogolul.

TĂȘCUȚĂ

A avea pe cineva în tășcuță = a avea pe cineva la dispoziție, la discreție.

TĂTAR

Doar nu vin (sau *dau*) *tătarii* (sau *turcii*), se spune când cineva se grăbește foarte tare, fără un motiv serios.

Lumea (sau *țara*) *piere* (*moare*) *de tătari și el bea cu lăutari* (pop. și fam.), se spune despre cineva care nu vrea să știe de păsurile altora.

Parcă-l alungă tătarii (*din urmă*) (pop. și fam.), se spune despre cineva care se grăbește foarte tare.

TĂU[1], **TA**

A rămâne (sau *a fi*) *pe-a ta* (fam.) = a fi după dorința sau părerea persoanei căreia i se adresează vorbitorul.

A vedea paiul din locul altuia și a nu vedea bârna din ochiul tău = a manifesta o exigență față de alții, trecând cu vederea propriile defecte mai grave.

Al tău e dracul (pop.; în imprecații) = te ia dracul.

TĂU[2]

Dumnezeul ăl din tău (pop.) = dracul.

TĂUN

A fugi ca tăunul cu paiul (pop.) = a fugi foarte repede.

A-i da (cuiva) tăunii (reg.) = a-i ieși (cuiva) firele de păr în barbă.

TĂVĂLEALĂ

A (o) duce (sau *a ține*) *la tăvăleală* = **a)** (despre oameni) a fi rezistent la eforturi fizice; **b)** (despre lucruri) a nu se strica ușor, a fi rezistent la purtat, a fi durabil.

TĂVĂLI

A se tăvăli de bucurie (pop. și fam.) = a se bucura foarte mult.

A se tăvăli de râs (pop. și fam.) = a râde cu mare poftă; a se prăpădi de râs.

A-și tăvăli obrazul (reg.) = a se face de rușine, a se compromite.

TĂVĂLUG

A se da (sau *a se duce* ori *a da pe cineva*) *de-a tăvălugul* (sau *tăvălug*) (pop. și fam.) = a se duce (ori a face pe cineva să se ducă) de-a rostogolul.

TÂLC

A fi om cu tâlcuri (reg.), se spune despre o persoană șireată, rafinată, care vorbește cu subînțelesuri.

A nu avea niciun tâlc = a fi complet lipsit de sens.

A se pune la tâlc (reg.) = a sta la taifas; a pălăvrăgi.

A vorbi (sau *a răspunde*) *în tâlcuri* (pop.) = a vorbi (sau a răspunde) figurat, alegoric, cu un anumit înțeles.

Om cu tâlcuri = om priceput.

TÂLCUIALĂ

A se pune la tâlcuială (reg.) = a pălăvrăgi.

TÂLHĂREȘTE

A frige un miel tâlhărește (înv.) = a frige mielul întreg, în pielea lui, în jar.

TÂLV

A fi beat tâlv (reg.) = a fi foarte beat.

A fi cu buzele pe tâlv (reg.) = a avea viciul beției.

A mirosi a tâlv = a mirosi a vin.

Se duce făcut tâlv = se duce glonț.

TÂMP, -Ă

A fi tâmp la vedere (înv. și reg.) = a nu vedea bine.

TÂMPI

A tâmpi (cuiva) nasul (reg.) = **a)** a pune pe cineva la locul lui; **b)** (p. ext.) a umili pe cineva; **c)** a pedepsi pe cineva.

TÂMPINARE

A ieși (sau *a merge*) *în* (sau *întru*, *la*) *tâmpinarea cuiva* (sau, rar, *a ieși la tâmpinare*) = a ieși în calea cuiva (rar, a ceva) pentru a-l primi.

TÂMPIȘ

A sta în tâmpiș (înv.) = a fi alături de cineva, ajutându-l.

TÂNC

A se da de tâncul morții (reg.) = **a)** a regreta; **b)** a se frământa; **c)** a fi în agonie.

TÂNGĂ

A-i fi cuiva tângă după ceva (reg.) = a-i părea rău după ceva.

TÂNJALĂ

A mâna pe tânjală (pop.) = a mâna încet.

A pune umărul la tânjală (reg.) = a se pune serios pe muncă.

A se lăsa pe tânjală = **a)** (despre animale de tracțiune) a trage foarte încet (sprijinindu-se pe tânjală); **b)** (despre oameni) a lucra încet, cu lene, fără spor; **c)** a neglija sau a amâna lucrul.

TÂRÂI

A târâi vorba (reg.) = a vorbi tărăgănat.

TÂRÂȘ

A o duce târâș (pop.) = a-i merge cuiva mai mult rău decât bine.

TÂRCOL

A da târcoale (sau, rar, *un târcol*) (pop. și fam.) = **a)** a se învârti în preajma cuiva sau a ceva, a umbla de jur-împrejur; **b)** a umbla pe lângă o femeie, căutând să-i câștige simpatia.

A face un târcol (pop.; rar) = a da o raită.

TÂRG

A afla și târgul și țara (înv. și pop.) = a afla toată lumea.

A ajunge la spartul târgului = a ajunge prea târziu.

A bea ca în târg (pop.) = a bea mult de unul singur.

A da (pe cineva) târgului (sau *prin târg*) (înv. și pop.) = a vorbi de rău pe cineva.

A face (sau *a încheia*) *târg(ul) cu cineva* (pop.) = a încheia cu cineva o tranzacție comercială.

A fi dat prin târg (înv. și pop.) = **a)** a cunoaște lumea, a fi umblat prin lume; **b)** a avea experiență de viață.

A fi în târg și la moară (pop. și fam.) = a fi peste tot.

A-l da prin târg (cu nasul tăiat) (ori *cu capul ras*) (sau *a-l da târgului*) (înv. și pop.) = a pedepsi pe cineva, purtându-l prin târg cu nasul tăiat sau cu capul sus.

A mânca ca în târgul lui Cremene (fam. și pop.) = a mânca după cum îi place, cât poate (fără să țină seama de nimeni și de nimic).

A o da târgului (înv. și pop.) = a divulga un secret.

A rupe gura lumii (sau *a târgului*) = a uimi pe cei care te cunosc printr-o realizare deosebită.

A rupe inima târgului (ir.) = **a)** a face o afacere proastă; **b)** a rupe gura lumii.

A se ajunge (sau, rar, *a ajunge pe cineva*) *cu târgul* = a cădea de acord asupra prețului unei vânzări sau cumpărări, a cădea la învoială, a se învoi din preț.

A spune un lucru la târg și la moară = a spune ceva la toată lumea.

A veni la spartul târgului = a veni la sfârșitul unei activități.

Ce-a (sau *cum a*) *da târgul și norocul* = la întâmplare, cum se va nimeri, indiferent de rezultat.

Credeai că s-a aprins târgul (înv. și pop.), se spune la auzul unei gălăgii mari, al unui zgomot puternic.

Cum umblă târgul (sau *târgurile*)? (Trans.), se întreabă pentru a afla cum se desfășoară vânzarea și care este prețul mărfurilor în târg.

La spartul târgului (sau *iarmarocului*) = la sfârșit de tot, târziu, prea târziu.

Târgul n-are supărare (sau *târgul mânie n-are*), se spune când cumpărătorul și vânzătorul nu se înțeleg asupra prețului.

TÂRÎ

A se târî în fața cuiva = a fi servil față de cineva.

A-și târî viața (sau *zilele* etc.) (pop.) = a trăi greu, a avea viață grea.

A târî barca pe uscat (pop.) = a trăi greu.

A târî (pe cineva) în noroi (pop. și fam.) = **a)** a dezonora pe cineva; **b)** a îndemna pe cineva la o faptă josnică.

A târî piciorul (Munt.) = **a)** a face o faptă pe care o vor face și alții; **b)** a șchiopăta.

TÂRN

A fi gras ca târnul (pop.) = a fi foarte slab.

TÂRNOSI

A târnosi mangalul (sau, rar, *mangalele*) (pop.) = a sta degeaba.

TÂRPI

A-și târpi vorba (reg.) = a cădea de acord.

TÂRȘ

A-i pune (cuiva) târșul de coadă (reg.) = a alunga pe cineva.

A se ține târș (sau *cu târșul*) *după cineva* (reg.) = a se ține scai de cineva.

A tăia (un copac) trușuri (reg.) = a tăia în bucăți (un copac).

A umbla cu târșul după el (reg.) = a fi urmat pas cu pas de cineva.

TÂRȘAG

A ține târșagul (reg.) = a ține hangul cuiva.

TÂRTIȚĂ

A-i sfârâi târtița după băieți (pop. și fam.; despre fete) = a avea chef de băieți.

A-i tremura (cuiva) târtița (pop. și fam.) = a-i fi (cuiva) foarte frică.

TÂRȚ

Târța-pârța cu cocârța (reg.), se zice când cineva vorbește în zadar, spunând lucruri fără însemnătate.

Târța-pârța (și *nimica* sau *mai nimic*), **a)** se spune despre un lucru lipsit de însemnătate sau de valoare, fleac, nimic; **b)** se spune despre un om de nimic.

TÂRZIU, -IE

A fi târziu la frig (reg.) = a fi rezistent la frig.

Într-o târzie vreme (sau *într-un târziu*) (pop.) = după mult timp, după multă așteptare.

Mai curând (ori *mai devreme*) sau *mai târziu* = la o dată neprecisă (dar neîndoielnică), odată şi odată.

Nu (după) târzie vreme (înv. şi pop.) = curând.

TEACĂ

A asculta teacă de pământ (pop.) = a asculta într-o tăcere desăvârşită.

A rămâne teacă (pop.) = a rămâne gol, pustiu, sec.

A scoate sabia din teacă = a începe vrajba, războiul.

A se face teacă de pământ (reg.) = a se face nevăzut, a se ascunde, a dispărea.

(Ba) că(-i) teacă, ba că(-i) pungă (reg.), se spune când cineva se codeşte să facă un lucru, invocând pretexte neserioase.

Nu încap două săbii (sau *două paloşe*) *într-o teacă* (pop. şi fam.), se spune despre două persoane care nu se împacă sau care au un fel de-a fi diferit.

TEAPĂ

A fi (sau *a nu fi*) *de teapa (cuiva)* (pop. şi fam.) = a (nu) se potrivi cu cineva.

A se pune la teapă pentru ceva (reg.) = a se supăra pentru ceva.

A-şi da în teapă (reg.) = a reveni la vechile obiceiuri, la caracterul dinainte.

De aceeaşi (sau *de-o*) *teapă* = de acelaşi soi sau caracter cu cineva.

TEASC

A ieşi (înv., *a scăpa*) *de sub teasc* (înv.; despre texte, scrieri) = a ieşi de sub tipar, a apărea.

A pune sub teasc (înv.) = a tipări.

TEATRU

A face (sau *a juca*) *teatru* = a se preface.

TEBELEU

Am tras-o la tebeleu, se spune despre un lucru câştigat cu greu.

TECHEA

A o lua techea (reg.) = a o lua la sănătoasa.

TEDARIC

A face tedaric = a procura, a aproviziona cu...

TEFLU

A da cu teful (reg.) = **a)** (despre porci) a râma; **b)** (ir.; despre oameni) a se obrăznici, a-şi lua nasul la purtare.

TEI

A face din tei curmei = a face tot posibilul, a încerca toate mijloacele.

A fi (sau *a se face*) *beat tei* (reg.) = a se îmbăta foarte tare, a fi beat turtă, beat frânt.

A fi pus (sau *a juca*) *pe tei-belit* (reg.) = a fi pus pe stricăciuni, pe rele.

A găsi (sau *lega*) *tei de curmei* (pop.) = **a)** a găsi pretexte neîntemeiate; **b)** a înşira vorbe fără rost; **c)** a fi sărac.

A lega (două lucruri sau fiinţe) într-un tei (reg.) = a le considera la fel de lipsite de valoare.

A lega două-n tei (pop.) = a reuşi să adune ceva avere.

A lega tei(e) de curmei(e) = **a)** a căuta subterfugii; **b)** a înşira vorbe fără rost, fără temei.

A mai lungi cuiva teiele (reg.) = a amâna executarea unui lucru; a păsui pe cineva.

A nădi (sau *a face*) *din tei curmei* (pop.) = a încerca toate mijloacele.

A nu-l ţine (pe cineva) teiele (reg.) = a nu avea curaj, a nu-i da mâna, a nu-l ţine curelele.

A se scurta teiele (reg.) = a fi timp puţin.

Cui de tei (pop.) = lucru pe care nu poţi pune niciun temei, în care nu te poţi încrede.

TEICĂ

A duce (sau *a trage*) *pe cineva cu nasul la teică* = a da în judecată pe cineva.

A face pe cineva teică de porci (reg.) = a insulta pe cineva cu vorbe grele.

TEJGHEA

A da pe sub tejghea (sau *pe sub mână*) (pop. şi fam.) = **a)** a vinde la suprapreţ un produs prohibit; **a)** a vinde, a da pe furiş, clandestin un produs.

TELEFON

A da (sau *a primi*) *un telefon* = a transmite (sau a primi) un mesaj prin telefon.

TELEGUI

A se telegui cu cineva (Bucov.) = a se servi de cineva, a se ajuta cu cineva.

TELEGUŢĂ

Nici în car, nici în căruţă (sau *în teleguţă*), **a)** se spune despre cineva care nu vrea în niciun fel, care nu e mulţumit în niciun chip; **b)** se spune despre o persoană (foarte) nehotărâtă.

TELELEŢ

A umbla teleleţ Tănase (reg.) = a umbla de colo până colo, fără rost, a umbla teleleu.

TELELEU

A fi teleleu Tănase (pop.) = **a)** a fi aiurit, năuc, zăpăcit; **b)** a fi prost.

A lăsa (pe cineva) teleleu (reg.) = a jefui pe cineva de tot ce are.

A rămâne teleleu (reg.) = **a)** (despre pomi) a rămâne fără crengi; **b)** (despre oameni) a rămâne singur; **c)** (despre oameni) a rămâne sărac.

A se sui în vârful teleleului (reg.) = a sărăci.

A se ţine teleleu-bădărău (despre fiinţe) = a se ţine cârd.

A umbla teleleu (Tănase) (sau *creanga, frunza frăsinelului, lelea*) (pop.) = a umbla de colo până colo, fără rost; a hoinări; a pierde vremea.

Teleleu-Tănase (ir.) = om sărac.

TELVEA

A se face telbea (reg.) = a se prăpădi.

TEME

A se teme de ceva ca de dracul = a-i fi foarte frică de ceva.

A se teme (sau *a se feri*) *ca de oala mălaiului* = a se feri cu multă grijă să facă ceva.

A se teme și de o umbră (sau *de umbra lui*) [sau *(a fi) fricos și de umbra lui*], se spune despre un om foarte fricos sau laș.

A-și teme (sau *a-și păzi*) *cojocul* = a fi (prea) precaut; a evita cu prudență riscurile.

Cine e mușcat de șarpe se teme și de șopârlă (pop. și fam.) = cel pățit e fricos și prevăzător.

Mă tem că ... (fam.) = mi se pare că..., socotesc că..., am sentimentul neplăcut că...

Nu te teme (pop.), se spune pentru a întări o afirmație.

TEMEI

A fi cu temei (înv.) = a fi potrivit.

A pune temei pe cineva (sau *ceva*) = a se întemeia, a se bizui pe cineva (sau ceva).

Cu tot temeiul = având destule motive; pe deplin justificat.

Fără (sau *lipsit de*) *temei* = neîntemeiat, fără o bază reală.

TEMELIE

A pune temelie (fam.) = a pune bazele, a întemeia, a fonda.

TEMENEA

A face temenele (sau *o temenea*) = a) a saluta, făcând o plecăciune; b) a fi slugarnic, a se ploconi.

TEMPERAMENT

A avea temperament (înv.) = a) a fi înclinat spre plăcerile trupești, a fi senzual; b) a fi nervos.

TEORIE

A-i face (cuiva) teorie [sau *a-i face (cuiva) teoria chibritului*] (fam.) = a) a-i face cuiva morală; b) a spune lucruri inutile, fără rost.

TERCĂZĂU

A face (ceva) tercăzău (reg.) = a strivi ceva, a terciui.

TERCI

A cădea cu nasul în terci (pop.) = a-și pierde omenia, cinstea, a se face de rușine.

A face pe cineva (sau *ceva*) *terci* (pop. și fam.) = a nimici pe cineva (sau ceva), a distruge.

A face terciul praf (reg.) = a) a nu face nimic; b) a rămâne de rușine.

A fi moale terci (reg.; despre oameni) = a fi bleg.

A (nu mai) răscoli terciul (reg.) = a (nu mai) aminti de lucruri neplăcute.

A se băga în terciul cuiva (reg.) = a se amesteca în treburile altuia.

Moale terci (despre oameni) = foarte moale, bleg.

S-a întărit terciul (reg.) = nu-i de glumă.

TEREN

A acoperi terenul (despre sportivi) = a fi prezent în mod permanent în orice parte a terenului de joc.

A câștiga teren = a) a înainta (în luptă), împingând dușmanul înapoi; b) a se răspândi, a se propaga; c) a progresa puțin într-o acțiune, a-și consolida poziția.

A face teren = a efectua o muncă în deplasare.

A îngropa mingea în terenul adversarului (la volei) = a obține un punct după un atac.

A părăsi terenul = a) a părăsi un câmp de activități; b) (fam.) a se da bătut, a ceda.

A pierde teren = a) a părăsi un câmp de activitate; b) (fam.) a pierde șansele de succes; c) a pierde din importanță.

A pierde terenul de sub picioare (fam.) = a-și pierde siguranța, încrederea.

A pregăti terenul = a crea condiții prielnice pentru o acțiune.

A sonda (sau *a pipăi*, *a tatona*) *terenul* = a observa cu atenție situația, împrejurările, înainte de a întreprinde ceva; a se informa.

Mingea este în terenul lui ... = cel care trebuie să-și asume răspunderea este...

TEREREM

A lua pe cineva cu tererem (reg.) = a lua pe cineva cu binișorul.

TEREZIE

A mânca pe terezele (Ban.) = a mânca puțin.

TERGIMANLÂC

A face tergimanlâc (înv.) = a face serviciul de tergiman, de traducător.

TERGIMEA

A face tergimea (înv.; calc după tc. *terciime etmek*) = a traduce, a tălmăci.

TERMEN

A fi în termen (înv.) = a-și face stagiul militar.

A fi în termeni buni (sau *răi*) *cu cineva* (fam.) = a fi în relații bune (sau rele) cu cineva.

A pune (sau *a da*) *termen* (unui lucru, unei situații) = a face să înceteze, a termina, a pune capăt.

A-și măsura termenii (fam.) = a vorbi alegându-și cuvintele cu prudență pentru a nu supăra pe cineva.

A vorbi (de cineva) în termeni buni (sau *răi*) (fam.) = a vorbi pe cineva de bine (sau de rău).

TERMINA

A se termina cu cineva (pop. și fam.), se spune când cineva nu mai are nicio șansă de scăpare.

A se termina în coadă de pește (despre o acțiune, o discuție etc.) = a avea un sfârșit îndoielnic, neconvingător, neclar.

A termina cu cineva (pop. și fam.) = a rupe relațiile, a nu mai sta de vorbă cu cineva.

S-a terminat! = aleluia! amin! a înțărcat bălaia!

TERPENEA

A-și pune terpeneaua să ... (reg.) = a lua hotărârea să..., a-și pune în gând să...

TERȚĂ

A fi în terță (cu cineva) (arg.) = a flirta (cu cineva).

TESLĂ

A face dintr-un fus de moară (o) coadă de teslă (pop.) = a-și cheltui averea, cheltuind fără socoteală, pe lucruri mărunte.

TESLIM

A face teslim (pop.) = **a)** a preda; **b)** a livra; **c)** a înmâna.

A trece teslim (înv.) = a fi predat, încredințat.

TESLIMAT

A face (sau *a da*) *teslimat* (înv.) = **a)** a preda; **b)** a livra; **c)** a înmâna.

TEȘA

Ce mi-e teșa, ce mi-e pleșa (reg.) = ori una, ori alta, tot același lucru.

TEȘCHEREA

A da (cuiva) teșchereaua (reg.) = a alunga, a expedia pe cineva; a da cuiva pașaportul.

A pune bani la teșcherea = a economisi, a aduna, a strânge bani.

A-și lua teșchereaua = **a)** (Olt.) a pleca (repede), a-și lua tălpășița; **b)** (Munt.) a nu mai avea nicio speranță.

TEȘI

A (nici) nu se teși de ceva (pop. și fam.) = a nu-i păsa de ceva.

TEȘILĂ

Cu gândul (cam) pe teșilă (reg.) = cu șovăială, șovăitor.

TEȘMENI

A teșmeni (pe cineva) în bătăi (reg.) = a bate (pe cineva) foarte tare, a sminti în bătaie.

TETE

De când era tetea flăcău = de demult, vechi.

N-are tetea, că ți-ar da (reg.), spune cineva căruia i se cere un lucru pe care nu-l are sau i se cere să facă ceva ce nu-i stă în putere.

TIBIȘIR

A ajunge la tibișir = **a)** a rămâne fără bani (la jocul de cărți); **b)** a ajunge să joace pe datorie.

TIC

A-i da (cuiva) peste tic (reg.) = a repezi pe cineva pentru un gest (o faptă etc.) nepermis(ă), a-i da peste nas.

TICHI

A pune tichiu (Olt.) = a rupe relațiile cu cineva.

TICHIE

A se naște cu tichia în (sau *pe*) *cap* (pop.) = a fi norocos.

Ce-i lipsește chelului? Tichie de mărgăritar (în superstiții), se spune, ironic, despre cel care, lipsit de lucruri de primă necesitate, dorește să aibă altele, mai puțin utile sau inutile.

TICLUI

A o (sau *a le*) *ticlui (bine)* = a da unei afirmații mincinoase aparența de adevăr.

TIFLĂ

A cădea (sau *a da*) *tifla peste cineva* (fam.) = a da norocul, în mod neașteptat, peste cineva.

A da (cuiva) cu tifla [ori *a da* (sau *a arunca*) *cuiva o tiflă*] = **a)** a face un gest batjocoritor; **b)** a-și arăta disprețul, desconsiderarea față de cineva, a lua pe sus pe cineva.

TIGAIE

A fi cu un ochi la gaie și cu altul la tigaie (reg.) = **a)** a se uita cruciș, a fi sașiu; **b)** a avea gândurile împrăștiate.

A fi pușcă cu tigaie (înv. și pop.) = **a)** a fi om de nimic; **b)** a fi prost.

A se uita ca pisica în tigaie (pop. și fam.) = a se uita cu jind.

A-și vedea de coada tigăii (sau *măturii*) (pop. și fam.; despre femei) = a se ocupa de (sau a se limita la) treburile gospodărești.

Din tigaie, pe foc (reg.) = din rău în mai rău, din lac în puț.

TIGHEL

A-i trage (cuiva) un tighel [sau, rar, *a lua (pe cineva) cu tighel*] (reg.) = **a)** a mustra, a dojeni (pe cineva); **b)** a păcăli pe cineva.

Tânăr cu tighel (fam.) = tânăr îmbrăcat elegant.

TIGVĂ

(A fi) alb ca floarea de tiugă (Olt.) = (a fi) alb ca zăpada, (a fi) foarte alb.

A-i pune cuiva tigva de coadă [sau *a-i lega cuiva o tinichea* (sau *tinicheaua*) *de coadă*] = a-i atribui (cuiva) pe nedrept fapte reprobabile pentru a-l compromite.

A nu avea cap, ci tigvă (reg.) = a fi prost.

A sta ca tiuga peste gard (reg.) = **a)** a fi nehotărât; **b)** a fi gata de ducă.

A umbla cu tiuga cu minciuni (reg.) = a fi mincinos, intrigant.

Cap de tigvă = om prost, mărginit.

S-a umplut tigva, se zice despre două persoane care nu mai sunt în relații bune.

Și-a găsit hârbul capacul, tigva dopul și lelea bărbatul (reg.), se zice când se asociază două persoane care au aceleași defecte.

Tigvă goală (sau *seacă*) = om prost.

TIHNĂ

A nu-i fi (cuiva) în ticnă (înv.) = a nu-i cădea bine.

A (nu) lăsa în tihnă (pop.) = a (nu) lăsa în pace.

TILEHUȘ

A se da de-a tilihușu (reg.) = a se da pe gheață.

TILILIC, -Ă

A rămâne tiuliuliuc = a rămâne înșelat și dezamăgit, a rămâne cu buzele umflate.

A sta de tililic (reg.) = a-și pierde vremea vorbind și glumind, a pălăvrăgi.

A tunde (pe cineva) tiuliuliuc = a tunde pe cineva pilug.
Tiuliuliuc Tănase (reg.), se spune despre un om prost.

TILIUȚE

A-și lua tiliuțele (reg.) = a pleca repede, fără a mai sta pe gânduri; a-și lua catrafusele, a o șterge.

TIMP

A avea tot timpul să ... = a dispune de o perioadă mai îndelungată de vreme (decât cea necesară) pentru a efectua ceva.
A fi de pe timpul lui Pazvante (chiorul) (pop. și fam.) = a fi foarte vechi.
A fi (sau *a sosi*) *timpul cuiva* = a sosi pentru cineva momentul potrivit (și așteptat).
A-i fi (sau *a-i sosi, a-i veni*) *timpul (cuiva* sau *la ceva)* (pop. și fam.) = a-i sosi (cuiva sau la ceva) momentul favorabil, prilejul așteptat.
A fi timp (sau *timpul*) *să....* = a fi momentul oportun pentru a acționa.
A nu avea timp de cineva = a) a nu putea sta de vorbă cu cineva; b) a nu se putea ocupa de cineva.
A nu avea timp (arg.) = a nu avea bani.
A (nu) avea timp (pentru ceva) = a (nu) găsi răgazul necesar (pentru a face ceva).
A (nu) fi timpul (sau, rar, *timp*) (*să ...* sau *de ...*) = a (nu) fi moment potrivit pentru...
A nu-l mai ajunge timpul pe cineva = a fi foarte ocupat, a nu avea vreme.
A-și lua timpul (pentru ceva) (înv.) = a-și găsi răgaz (pentru ceva), a-și face vreme (pentru ceva).
A-și omorî (sau *ucide*) *timpul* (sau *plictiseala, vremea*) = a petrece timpul făcând lucruri lipsite de importanță.
A(-și) pierde timpul = a) a sta degeaba; b) a se ocupa de lucruri fără folos, fără importanță.
A trage de timp = a tergiversa.
Cât timp = în toată perioada în care...
E timpul (să ...) = a venit momentul (să...).
Era și timpul, se spune atunci când intervine, cu puțin înainte de a fi prea târziu, o acțiune, un eveniment așteptat.
În doi timpi și trei mișcări (fam.) = imediat, foarte repede.
În noaptea timpurilor = în vremuri imemoriale, străvechi.
Nu mai e timpul lui Pazvante (reg.) = nu se mai poate jefui după bunul plac.
Pe timpuri = demult, odinioară.
Timp mort = a) timp în care nu se petrece nimic; b) timp în care cineva nu acționează.
(Toate) la timpul lor (sau *tot lucrul la timpul său*) = orice trebuie făcut la momentul potrivit.
Un timp = o bucată de vreme, o vreme.

TINĂ

A scoate pe cineva din tină (reg.) = a ajuta pe cineva să iasă din starea de mizerie, de ticăloșie, decădere, josnicie, murdărie.
Nici cât tină sub unghie (reg.) = foarte puțin; deloc; nici cât negru sub unghie.
Și-ar mânca (și) tina de sub unghie (reg.), se spune despre un om foarte zgârcit.

TINDĂ

A face ceva (sau *a merge, a se duce până*) *în tindă* (pop.) = a începe un lucru fără a-l termina.
A sluji (pe cineva) până în tindă (pop.) = a face treaba prost, de mântuială.
Feciori de ghindă fătați în tindă (reg.), se spune în bătaie de joc celor care pretind că sunt de neam mare.

TINDE

A tinde (cuiva) cursa (sau *lațul*) (înv. și pop.) = a) a așeza cursa (sau lațul) pentru a prinde un animal; b) (fig.) a se folosi de mijloace perfide, viclene față de cineva.
A tinde (cuiva) mâna (sau, înv., *mână bună, mână tare*) = a sprijini pe cineva.
A tinde dreapta (pentru ceva) (înv. și pop.) = a) a sprijini o anumită cauză; b) a interveni pentru ceva.
A tinde masa (înv.) = a pune masa (pentru a mânca).
A tinde pe cruce (înv.) = a răstigni.
A tinde undița (înv. și pop.) = a) a lăsa undița în apă; b) (fig.) a atrage, a momi.

TINEREȚE

A fi în floarea tinereții (pop. și fam.) = a fi tânăr.
A mânca (cuiva) [sau *a-și mânca (cu cineva* sau *cu ceva)*] *tinerețele* (sau *viața, zilele, norocul* etc.) = a(-și) irosi existența.
În floarea tinereții = tânăr, plin de prospețime.
Prima tinerețe (sau *tinerețea dintâi*) = perioadă a tinereții care urmează imediat copilăriei.
Tinerețe-n două bețe (reg.; ir.), se zice despre cineva care este bătrân și ramolit.

TINGIRE

A lins până a pus tingirea cu fundul în sus (reg.), se spune despre un om lacom.
Și-a găsit (sau *și-a aflat*) *tingirea capacul* (sau *după tingire capacul*) (reg.), se spune despre două persoane apropiate care au cusururi comune; și-a găsit sacul peticul.
Tingire spoită, se spune, ironic, unei femei fardate excesiv.

TINICHEA

A ajunge la tinichea (pop. și fam.) = a se îmbăta.
A fi (sau *a rămâne, a ajunge* ori *a lăsa pe cineva*) *tinichea* (reg.) = a fi (sau a rămâne, a ajunge ori a lăsa pe cineva) lipsit de orice bun material.
A fi (sau *a umbla*) *cu tinicheaua (coadă) după el* (reg.) = a fi urmat îndeaproape, împotriva voinței sale, de către o persoană care incomodează.
A-i pune (sau *a-i lega*) *cuiva o tinichea* (sau *tinicheaua*) *de coadă* (fam.) = a) a-i cauza cuiva o daună morală care să-l urmărească mereu; b) a-i distruge cuiva buna reputație.

TINS, -Ă

A se duce (sau *a merge*) *tins* (înv. și reg.) = a se duce direct, de-a dreptul; a se duce întins.

TIPAR

A da (*ceva*) *la tipar* (sau, rar, *a încredința* (*ceva*) *tiparului*) = a preda (o lucrare) spre publicare.

A da (*pe cineva*) *în tipar* (înv.) = a vorbi în presă despre cineva.

A da (sau *a pune*, *a bate*) *în* (sau *sub*) *tipar* (înv.) = a tipări.

A fi ca de tipar (sau *parcă-i de tipar*) (Mold.; despre scris, zugrăveală) = a fi frumos.

(A fi sau *a se afla) sub tipar* = (a fi sau a se afla) în pregătire la tipografie pentru a apărea, (a fi sau a se afla) în curs de tipărire.

A scoate în tipar (înv.) = a scoate la iveală ceva.

A vedea lumina tiparului [sau *a ieși* (înv., *a scăpa*) *de sub tipar*] (despre texte, scrieri) = a apărea.

A vorbi cu litere de tipar (arg.) = a vorbi clar, inteligibil.

Bun de (sau *pentru tipar*) = gata pentru editare.

Ca de tipar (sau *parcă-i de tipar*) (reg.), se spune despre un scris frumos sau despre o zugrăveală frumoasă.

Ieșiți toți dintr-un tipar (sau *după un tipar*) = sunt la fel, pe același calapod.

Parcă-s ieșiți (*toți*) *dintr-un* (sau *după un*) *tipar* (pop.), se spune despre obiecte sau ființe de același fel.

TIPIC

A-i găsi tipicul (reg.) = a-i descoperi cauza, a-i găsi pricina, chițibușul, a-i găsi clenciul, a-i găsi chichița.

A-i sosi (sau *a-i veni*) *tipicul* (la ceva) (reg.) = a sosi momentul potrivit (pentru ceva).

A nimeri la tipic (reg.) = a veni la momentul potrivit, a sosi la țanc..

A vorbi după tipic (pop.) = a avea un discurs bine organizat.

TIPSIE

A ședea cu capul pe tipsie (reg.) = a sta retras, a nu ieși în lume.

Parcă joacă pe tipsie (reg.), se spune despre cineva care este sprinten.

TIRA

A ține tira = a ține hangul.

Tira-granda! = trage mult, încontinuu.

TIRIAC

A fi amară tiriac (reg.; despre mâncare) = a fi foarte amară, încât nu se poate mânca.

TIRIIT

A o lua (sau *a o întinde*) *pe tiriite* (reg.) = a fugi repede; a o lua la trei păzește.

TIRIPANIE

A umbla în tiripania cuiva (reg.) = a umbla în calea, în drumul cuiva.

TIRIPLIC

A merge (ceva) tiriplic = a decurge (ceva) foarte bine, a merge strună.

TIRIRIM

A aduce la tiririm (reg.) = a cădea de acord.

TISTAȘ, -Ă

A fi tistoș (cu cineva) = a fi chit (cu cineva).

TITEA

Titea și pitea (reg.), se spune despre doi oameni proști.

TITIREZ

A-i umbla (cuiva) gura ca chichirezul la moară = a vorbi repede și fără întrerupere.

TIUTIU

A fi tiutiu (reg.; fam.) = **a)** a fi țicnit, a fi cam nebun, într-o ureche; **b)** a fi foarte beat, mort de beat.

A o lua tiutiu (înv. și reg.) = a o lua la fugă, la picior.

TIUTIUCA

A o lua (sau *a se duce*) *tiutiuca* (reg.) = **a)** a o lua la fugă, a-și lua tălpășița, a o lua razna; **b)** a se țicni.

TIVA

Tiva, băiete! (reg.) = pe-aici ți-e drumul! pleacă în grabă! șterge-o!

TIVI

A o tivi la (sau *de*) *fugă* (reg.) = a fugi; a o lua la fugă, a o tuli, a o șterge.

TIVIC

A da (pe cineva) în tivic (reg.) = **a)** a bate zdravăn (pe cineva), a tăbăci, a da în tărbacă; **b)** a demasca, a da la iveală (pe cineva).

TIVIE

A da (pe cineva) în tivie (reg.) = a bate zdravăn (pe cineva); a demasca (pe cineva).

TOACĂ

A bate toaca (pop. și fam.) = a se lăuda, a face vâlvă.

A bate toaca la urechile surdului (pop. și fam.) = a vorbi cuiva degeaba, a sfătui pe cineva zadarnic.

A bate toaca pe vătrai (Munt.) = **a)** a sta degeaba; **b)** a o duce greu (din cauza sărăciei).

A da cu toaca peste cineva = a descoperi, a surprinde pe cineva asupra unui fapt.

A face urechea toacă = **a)** a se preface că nu aude sau nu înțelege; **b)** a se face niznai.

A fi cu toaca (peste cineva) (reg.) = a fi foarte slab.

A fi la (sau *pe la*) *toacă* (reg.) = **a)** a fi seară; **b)** (despre soare) a se afla aproape de apus.

A fi soarele la (sau *pe la*) *toacă* (reg.), se spune când soarele se află aproape de apus.

A fi toacă [sau *a fi uscat (ca o) toacă* (ori *ca toaca*)] (pop. și fam.) = a fi foarte slab.

A-i merge (cuiva) gura ca toaca (pop. și fam.) = a vorbi mult și fără rost.

A lăsa toacă (pe cineva) (reg.) = a toca (cuiva) averea, a sărăci.

A rămâne (cineva) toacă (reg.) = a pierde toată averea, a sărăci.

A-și da în toacă (Olt.) = a face aluzie la..., a pomeni de...

A-și face urechea toacă (reg.) = a se preface că nu aude sau că nu înțelege.

A ști și toaca în (sau *din*) *cer* (reg.) = **a)** a ști multe lucruri; **b)** (depr.) a face pe atotștiutorul, pe înțeleptul.

Ucigă-l (sau *bată-l*) *toaca* (pop.) = **a)** (în imprecații) lua-l-ar dracul!; **b)** diavolul, dracul.

Uscat (ca o) toacă (sau *ca toaca*) = foarte slab.

TOALETĂ

A face toaleta (unui bolnav) = a pregăti un bolnav pentru operație.

A face toaleta (unui condamnat) (înv.) = a pregăti un condamnat pentru execuție (tunzându-l și schimbându-i veșmintele).

A-și face toaleta = a se găti (spălându-se, pieptănându-se și îmbrăcându-se).

TOAMNA

Toamna se numără bobocii = numai la sfârșit se poate aprecia rezultatul unui efort, al unei străduințe.

TOANĂ[1]

A fi în toane bune (sau *rele*) = a fi bine (sau prost) dispus.

A fi într-o toană (pop. și fam.) = **a)** a fi nervos (pe moment); **b)** a fi smintit, a fi într-o ureche.

A-i veni (cuiva) (o) toană (sau *toana, toane, toanele*) (pop. și fam.) = **a)** a-l apuca pe cineva năbădăile, furiile; **b)** a-i veni (pe neașteptate) cheful să facă ceva (neobișnuit).

A trage (sau *a se porni pe*) *o toană de plâns* (pop. și fam.) = a plânge foarte tare, în hohote.

Toană de plâns = ropot, val, izbucnire de plâns.

TOANĂ[2]

A da (sau *a trage*) *toana* (sau *o toană*) = a arunca năvodul și a-l scoate.

A închide toana (reg.) = a strânge năvodul cu pește.

A întinde toana (reg.) = a desfășura larg năvodul.

TOANCĂ

A pune în toancă (Ban.) = a face pe cineva responsabil de ceva.

TOANE

Mi-i toane (Ban.) = îmi vine să vomit, mi-e greață.

TOARCE

A-i da cuiva caier de tors (reg.) = a-i da cuiva de lucru.

A nu-i toarce (cuiva) (mama sau *mamă-sa) pe limbă* (reg.), se spune despre cineva care vorbește cu ușurință, despre cineva care ripostează deschis.

A-și toarce pe limbă (reg.) = a se gândi (bine) înainte de a vorbi.

A toarce în furcă (reg.) = **a)** a-și câștiga existența torcând pentru alții; **b)** a munci din greu.

A toarce pisicii (arg.) = a informa pe ascuns, a divulga un secret.

Cât ai toarce un fus = interval de timp care durează torsul unei cantități de fire care încape pe un fus.

N-am tors pe el (sau *pe ei*) (sau *că n-ai tors pe el*) (reg.), se spune pentru a arăta lipsa de interes în legătură cu ceva pentru care nu s-a muncit sau nu s-a cheltuit; nu-mi pasă de..., nu-mi pare rău de...

TOARTĂ

A fi prieten la toartă (la cataramă) (cu cineva) = a fi prieten foarte bun cu cineva.

A lua la toartă (pe cineva) (fam.) = a lua pe cineva de braț.

Învățată să țină oala de toartă, se spune despre o femeie căreia îi place să fie stăpână în gospodăria ei.

Prieteșug (sau *prietenie*) *la toartă* = legătură de prietenie foarte strânsă.

Toarta (sau *torțile*) *cerului* (sau *pământului*) (în basme și credințele populare) = toartă sau toarte pe care le-ar avea cerul (sau pământul).

TOBĂ

A avea avere cât praful de pe tobă (reg.) = a nu avea nimic.

A bate (cuiva) toba (rar) = a lăuda prea zgomotos (pe cineva).

A bate toba = **a)** a face o comunicare de interes obștesc, după ce oamenilor li s-a atras atenția, bătându-se toba; **b)** a bate ritmic cu degetele într-un obiect (din nervozitate sau din nerăbdare); **c)** (fam.) a avea accese de tuse, a tuși; **d)** (pop. și fam.) a divulga un secret, a lansa tot felul de știri.

A bate toba (în sat) (sau *în târg, la moară, în țară, a bate toba mare, a bate toba în Moldova să se-audă la Craiova*) (fam.) = a divulga un secret, a lansa tot felul de știri.

A bate toba (sau *degeaba bați toba*) *la urechea surdului* (pop.) = a vorbi cuiva degeaba, a sfătui pe cineva zadarnic, a nu fi ascultat.

A face (pe cineva) tobă de bătaie (sau *de bușeli*) [sau *a-i face (cuiva) spinarea* (ori *pielea, capul, pântecele*) *tobă*] (reg.) = a bate zdravăn (pe cineva).

A fi (sau *a face, a ieși*) *tobă de carte* (sau *de învățătură*) (pop. și fam.) = a fi foarte învățat.

(A fi) tobă de ... (pop. și fam.) = (a fi) plin, îndesat, doldora de...

A(-i) vinde (cuiva) (averea) cu toba (ori *la tobă*) [sau *a umbla cu toba* ori *a-i bate (cuiva) toba* (sau *în tobă*) ori *a scoate ceva în vânzare cu toba*] (înv. și reg.) = a vinde lucrurile sau averea (cuiva) la licitație publică.

A se face tobă [sau *a face* (ori *a i se face*) *burta tobă*] = a mânca peste măsură, (pop.) a se ghiftui, a se îndopa.

A tunde (pe cineva) pe tobă (înv. și pop.) = a tunde până la piele.
Gras tobă (reg.) = slab.
Praful de pe tobă (fam.) = nimic.
Tobă de carte (sau *de învățătură*) = foarte învățat.

TOC

A-i trage (sau *a-i da*) *cuiva un toc de bătaie* (reg.) = a-i da cuiva o bătaie zdravănă.

TOCA

A-i toca (cuiva) gura (ca o meliță, ca o fofează, ca o moară stricată, ca o pupăză) = a vorbi repede și fără întrerupere.
A-i toca cuiva la ureche (sau *la cap*) [ori *a toca (pe cineva) la* (sau *în*) *cap* sau *a toca capul (cuiva)*] (pop.) = a spune mereu același lucru, a bate pe cineva la cap cu același lucru, a cicăli, a sâcâi; a plictisi (pe cineva).
A (o) toca la papuc (reg.; fig.) = a risipi averea (la petreceri, la jocuri de noroc).
A toca averea (sau *moștenirea, banii*) = a risipi, a cheltui averea (moștenirea, banii).
A toca din gură = a vorbi întruna, a sporovăi, a flecări.
A toca gura bureți (reg.) = a vorbi repede, spunând lucruri neînsemnate.
A toca la bureți (sau *la castraveți, la varză*) (reg.) = a tremura foarte tare (de frig).
A toca (la) verzi și uscate (sau *a toca câte-n lună și-n soare*) (pop.) = a vorbi mult și fără rost, a spune fel de fel de nimicuri.
A toca pe vatră (Munt.) = a duce viață grea, plină de lipsuri.
A toca pe vătrai (reg.) = a sta degeaba.
Toacă pe vătrai (Olt.), se spune despre un om care a sărăcit.
Unde popa nu toacă = foarte departe, unde a înțărcat dracul copiii.

TOCAT, -Ă

A fi tocat la cap (reg.) = a) a fi zăpăcit (de beție); b) a fi cu judecată.

TOCĂNIT

A lua la tocănit (pe cineva) (Munt.) = a pisălogi.

TOCI[1]

A-și toci gura (în zadar) (pop.) = a vorbi fără rost și fără folos.

TOCI[2]

A-l toci pe cineva sângele (Ban.) = a-i curge cuiva sânge din nas.

TOCMAI

A fi tocmai pe tocmai (sau *a fi tocmai-tocmai*) (reg.; fam.) = a fi chit.
Tocmai pe tocmai (fam.) = exact așa, în totul.

TOCMĂ

A fi în tomnă (reg.) = a duce tratative de logodnă.

TOCMEALĂ

A intra în (sau *la*) *tocmeală* (sau *la tocmeli*) (reg.) = a accepta condițiile cerute.
A lega tocmeală (înv.) = a face un legământ.
A merge pe tocmeală (pop. și fam.) = a se face pe baza unei negocieri, a unei târguieli.
A se duce pe tocmeală (înv. și pop.) = a se duce în pețit.
A strica tocmeală (înv.) = a nu respecta rânduiala, ordinea.
A-și ține tocmeala (sau *a se ține de tocmeală*) (înv.) = a respecta o învoială, o hotărâre luată de comun acord.
A veni la tocmeală (sau *la împăciuire, la consens*) (înv. și pop.) = a cădea de acord cu....
Nu încape tocmeală (pop. și fam.) = este sigur că...

TOI

A avea toi (cu cineva sau *ceva)* (Bucov.) = a avea bătaie de cap, necaz (cu cineva sau ceva).
A fi în (sau *după*) *toiul cuiva* (pop.) = a fi după firea cuiva.
A sta de toiul cuiva (reg.) = a îngriji (insistent) de cineva.
A sta de-un toi (reg.) = a sta numai și numai pe un lucru.
După toiul cuiva = pe măsura, pe potriva cuiva.
În toiul lui (pop.) = după felul lui caracteristic.

TOIAG

A fi toiag (reg.) = a fi țeapăn de frig.
(A fi) toiagul bătrâneților (pop. și fam.) = (a fi) sprijin.

TOIEGI

A o toiegi (reg.) = a) a porni; b) a o tuli.

TOLBĂ

A fi cu tolba în spinare (pop.) = a fi cocoșat.
A-și descărca tolba = a aduce vești, a povesti tot ce știe.

TOLDUI

A o tuldui (reg.) = a pune ceva la cale, a plănui.

TOLOGEALĂ

A-l apuca (pe cineva) tologeala [sau *a-i fi (cuiva) tologeală*] (reg.) = a-l apuca pe cineva urâtul, a-i fi cuiva urât.

TON

A da tonul = a) a indica notele de început ale unei compoziții muzicale; b) a fi inițiatorul unei acțiuni, al unor preocupări etc.
A ridica tonul = a vorbi tare și cu asprime, cu severitate.
A schimba tonul (fam.) = a-și schimba atitudinea, comportamentul.
A-și da ton (înv.) = a-și da importanță, aere.
Tonul face muzica (înv.), se spune pentru a sublinia importanța felului în care se spune ceva.

TONT, TOANTĂ

A vorbi tont (reg.) = a vorbi pe nas, (reg.) a fonfăi.

TONTOROIUL

A juca (sau *a sări*) *tontoroiul* (sau *țonțoroiul*) (reg.) = a juca sau a dansa cu mișcări și cu sărituri bruște și dezordonate; (pop. și fam.) a țopăi, a sări.

A juca (pe cineva) tontoroiul (sau *a face pe cineva să joace tontoroiul* ori *a-i juca ţonţor-tontoroiul*) = a obliga (pe cineva) să se supună dorinţelor, capriciilor cuiva.

A umbla ţonţor-tontoroiul = a umbla haihui, a umbla brambura.

TOP

A trage (sau *a da cuiva*) *un top* (sau, reg., *un toc*) *de bătaie* (pop. şi fam.) = a da cuiva o bătaie groaznică, o mamă de bătaie.

TOPENIE

A fi topenia pământului (pop.) = **a)** a fi din cale afară de...; **b)** a fi îngrozitor de rău; **c)** a fi caniculă, arşiţă

A fi topenie de cineva (reg.) = a fi vai de cineva.

A nu avea topenie (reg.) = a nu avea moarte.

Topenia pământului = **a)** din cale-afară, peste măsură; **b)** căldură foarte mare; caniculă, arşiţă.

TOPI

A i se topi (sau *a-i topi*) *cuiva inima* = a trăi (sau a face pe cineva să trăiască) momente chinuitoare.

A se topi de dragoste (pentru cineva) = a iubi (pe cineva) foarte mult, cu patimă.

A se topi din picioare (sau *văzând cu ochii*) = a slăbi foarte repede.

A se topi (sau *a se strica*) *de râs* (pop. şi fam.) = a râde grozav, cu mare poftă, a muri de râs.

A se topi după cineva (pop. şi fam.) = a iubi foarte mult, cu patimă pe cineva.

M-am (sau *ne-am*) *topit!* (pop. şi fam.) = **a)** am păţit-o!; **b)** am şters-o, am plecat, am dispărut!

TOPIT, -Ă

A fi topit după cineva (pop. şi fam.) = a iubi pe cineva foarte mult.

TOPLESS

A face topless = **a)** (despre femei) a face plajă cu sânii dezgoliţi; **b)** (despre dansatoare profesioniste) a dansa într-un bar, într-un club, într-un cabaret cu bustul dezgolit.

TOPOR

A face cuiva toporul (sau *un topor*) (pop.) = **a)** a înşela, a păcăli, a juca cuiva o festă; **b)** a bate zdravăn.

(A fi) (ca) din topor = (a fi) fără fineţe, grosolan, necioplit.

A fi tare de topor (pop. şi fam.) = **a)** a avea de îndurat greutăţi mari; **b)** a fi cal de bătaie.

A fi topor de oase (pop.) = **a)** a avea de îndurat greutăţi mari, a suferi mult; **b)** a fi cal de bătaie.

A-i face cuiva chica topor (pop.) = a-l bate zdravăn pe cineva.

(A scăpa) cu chica topor (pop.) = (a scăpa) îngrozit, înfricoşat, cu părul măciucă.

A se duce ca toporul la fund = a se scufunda (rapid).

A sta cu toporul la brâu (pop.) = a fi întotdeauna gata de ceartă, de bătaie.

Coadă de topor = persoană care serveşte cuiva ca unealtă, ca ajutor în săvârşirea unor fapte rele..

Topor de oase = cel ce a îndurat greutăţi mari, a suferit mult.

TOPORÂIE

A o pune în toporâie (despre o lucrare, o acţiune) = a începe, a pune la cale.

TOPORIŞTE

A (o) pune în toporâşte (reg.; despre o lucrare, o acţiune) = a pune la cale, a iniţia, a plănui.

Din secure (sau *din topor*), *toporâşte* (reg.) = dintr-o situaţie mai bună într-una mai rea..

TORIŞTE

A face storişte (reg.) = a face murdărie în jurul său, la masă.

TOROAPĂ

A da în toroapa ... = a fi preocupat de...

TOROCALĂ

A-i umbla (cuiva) gura ca o torocală = a nu mai conteni din gură.

TORT[1]

A avea gâtul ca tortul (reg.) = a fi foarte slab.

A fierbe (pe cineva) ca pe tort (reg.) = a bate tare pe cineva.

A i se face cuiva gâtul ca tortul (reg.) = a slăbi foarte tare.

Parcă-i un fir de tort (reg.), se spune despre o persoană foarte slabă.

TORT[2]

Cireaşa de pe tort (livr.) = **a)** amănuntul cel mai valoros, plăcut, util al unui lucru sau eveniment; **b)** (ir.) amănuntul sau aspectul cel mai neplăcut, inutil al unui lucru sau eveniment.

TORTET

A-i tăia (cuiva) tortetul (reg.) = a-i strica cuiva rostul; a-i tăia cuiva craca de sub picioare.

TORTI

A nu o torti (cu cineva) (reg.) = **a)** a nu se potrivi cu cineva; **b)** a nu se înţelege cu cineva.

TOT, TOATĂ

A asculta cu toate urechile (pop.) = a asculta cu mare atenţie.

(A fi) în toată puterea vârstei (sau, reg., *vieţii*) = (a fi) în plină vigoare, fizic sau intelectual.

A găsi capac la toate = **a)** a avea un răspuns pregătit pentru orice întrebare; **b)** a dovedi prezenţă de spirit în orice împrejurare.

A nu fi în toate ale mele (ale tale, ale ei etc.*)* = **a)** a nu fi în deplinătatea facultăţilor mintale; **b)** a fi indispus, abătut.

A (nu) fi în (sau, înv., *cu*) *toată mintea* (sau *în toate minţile*) = **a)** a (nu) fi în deplinătatea facultăţilor mintale; **b)** (p. ext.) a (nu) fi matur.

A râde cu toți dinții (pop.) = a râde astfel încât să i se vadă toți dinții; a râde foarte tare.

A se da (sau *a se izbi, a se bate*) *cu capul de toți pereții* = a) a fi disperat, deznădăjduit; b) a regreta foarte mult o greșeală făcută.

A se uda toată (despre femei) = a se excita.

A-și băga nasul (sau *botul*) *în toate* = a se amesteca în lucruri care nu-l privesc.

A trece prin toate chinurile iadului = a avea parte de multe persecuții, de multe necazuri și nenorociri.

A tremura din toate balamalele = a dârdâi, a tremura de frică.

A vârî (sau *a băga*) *pe cineva în toți sperieții* (sau *în toate boalele, în toate grozile morții*) (pop.) = a înfricoșa pe cineva foarte tare.

Aici e totul (pop.) = în asta constă tot, asta explică tot.

Asta-i tot [sau *atâta* (ori *atâta-i*) *tot*] = doar atât (și nimic mai mult).

Cu toată dragostea = a) în mod (extrem de) drăgăstos; b) (extrem de) bucuros.

Cu totul (și cu totul) (sau *cu totului tot*) = pe de-a-ntregul, în întregime.

Femeie la toate = femeie de serviciu care face toate treburile dintr-o casă.

În toată libertatea = în libertate deplină.

În toată puterea cuvântului = în sensul principal, real al cuvântului.

În toate mințile = lucid, sănătos mintal.

În tot anul = în fiecare an.

Înainte de toate = a) în primul rând; b) pe primul plan.

Mi-e tot atâta (pop. și fam.) = mi-e perfect egal.

Mi-e tot una (pop. și fam.) = mi-e perfect egal.

Multe (și) de toate (sau *multe toate*) = tot felul de lucruri.

Nimica toată = lucru lipsit de importanță, fleac.

Peste tot locul = pretutindeni.

Să tot aibă ... (fam.) = ar putea să aibă (cel mult).

Să tot fie ... = ar putea să fie (cel mult).

Toate ca toate (sau *toatele*), *dar* ... (sau *însă*) (pop.) = cele de până acum ar putea fi tolerate, dar.....; celelalte ar mai merge, dar...; treacă-meargă, dar...

Tot așa (sau *astfel, atâta, același*) = întocmai, exact așa (sau atâta, același).

Tot un drac = același lucru.

Tot unul și unul (pop.) = de seamă, de frunte, ales.

TOTUNA

A-i fi (cuiva) totuna [sau, rar, *a face totuna (pentru cineva)*], se spune când, din mai multe alternative, cineva nu dă preferință nici uneia, socotindu-le pe toate pe același plan.

TOVĂRĂȘIE

A merge în (sau *la*) *tovărășie* (pop.) = a merge, a călători împreună.

A ține (cuiva) tovărășie (pop.) = a sta pe lângă cineva pentru a nu-l lăsa singur, pentru a-l distra; a ține cuiva de urât.

TRACTIR

A se certa ca la tractir (reg.) = a se certa fără jenă.

A sta în tractir (înv.) = a se ține de petreceri.

TRADUCE

A traduce în viață (fig.) = a pune în aplicare (un principiu, un plan); a înfăptui.

A traduce (pe cineva) în fața justiției (ieșit din uz) = a aduce (pe cineva) înaintea unei instanțe judecătorești.

A traduce în viață = a pune în aplicare (un principiu, un plan); a înfăptui.

TRAFIC

A face trafic de influență = a trage foloase ilicite din influența pe care cineva o are asupra cuiva.

TRAGĂ

A merge în tragă (Munt.) = a merge la pescuit cu sacul.

TRAGE

A i-o trage cuiva (arg.) = a păcăli pe cineva.

A i se trage boala de la dop (glumeț) = a se îmbolnăvi din cauza excesului de băutură.

A i se trage de ceva (reg.) = a fi curios de ceva.

A-i trage (cuiva) butucul = a înșela pe cineva.

A(-i) trage (cuiva) o poliță (sau *a trage o poliță asupra cuiva*) (ieșit din uz.) = a emite o poliță (asupra cuiva).

A-i trage (cuiva) o țeavă (sau *un toc*) *de bătaie* (fam.) = a bate foarte tare pe cineva.

A-i trage (cuiva) un ghimpe din picior (reg.) = a scăpa pe cineva de un necaz, de o dificultate.

A-i trage (cuiva) un ibrișin pe la nas = a ironiza, a-și bate joc (de cineva).

A-i trage (cuiva) un șfichiu (reg.) = a spune cuiva vorbe usturătoare.

A-i trage (cuiva) una de joacă zaruri cu măselele în gură = a lovi, a bate rău pe cineva.

A-l trage ața (la ceva) = a se simți atras de ceva.

A-l trage inima să ... = a se simți îndemnat, atras să...

A-l trage (pe cineva) la somn (fam.) = a simți nevoia să doarmă.

A nu avea de ce-l trage câinii (pop.) = a fi foarte sărac.

A (nu) se trage de șireturi (sau *de brăcinar*) *(cu cineva)* (pop. și fam.) = a) a (nu) fi de aceeași vârstă; b) a (nu) fi în relații familiare cu cineva.

A o trage înainte cu trăiască regele (pop. și fam.) = a o ține una și bună.

A se trage de ceva (reg.) = a se jena; a-i păsa de ceva.

A se trage în degete (sau *în deget*) *(cu cineva)* [ori *a trage degetul* (sau *deget*) *(cu cineva)*] (reg.) = a se măsura cu cineva.

A se trage în partea ... (sau *după* ...) (ori *a trage pe* ...) (pop. și fam.) = a semăna cu...

A se trage la față (sau *la obraji, la chip*) (reg.; despre persoane și despre fața lor) = a slăbi, a avea fața obosită.

A se trage (sau *a trage*) *la divan* (înv.) = a se prezenta în fața divanului (cu o cerere, cu o reclamație).

A-și trage banul (sau *a-și trage osânza*) *(dintr-o afacere)* (pop. și fam.) = a dobândi un câștig important (pe căi ilegale).

A-și trage (ceva) = a-și procura, a-și face rost de ceva.

A-și trage glasul (sau *ghersul*) (reg.) = a-și potrivi glasul.

A-și trage începutul din ... (înv. și reg.) = a proveni din...

A-și trage măsurile (reg.) = a-și chibzui faptele sau vorbele.

A-și trage mâna de deasupra cuiva (pop.) = a înceta de a mai ocroti pe cineva.

A-și trage mucii (sau *nasul*) (înv. și pop.) = a reține secreția nazală, inspirând puternic, a smiorcăi.

A-și trage neamul din (sau *a fi neam de ...*) = a fi de origine..., a-și avea originea de la..., a se trage de la... sau din...

A-și trage originea (sau *obârșia*) *din ...* (înv.) = a proveni de la...

A-și trage peste mâini (sau *peste picioare*) (pop. și fam.) = a-și provoca singur eșecul.

A-și trage spuza (sau *cenușa*, rar, *jarul*) *pe* (sau *la*) *turta sa* = a se îngriji de interesele proprii, neglijându-le pe ale altora.

A-și trage sufletul (sau *răsuflarea* (reg.) = a) a respira (greu); b) a se odihni puțin; c) a se reculege; d) a se dezmetici.

A-și trage televizor (glumeț, despre oameni) = a face burtă, a se îngrășa.

A-și trage viața (sau *veacul*) (înv.) = a trăi.

A-și trage vorba (reg.) = a reveni asupra celor spuse anterior.

A trage a pământ (sau *a groapă*) (reg.), se spune despre cineva care este aproape de moarte.

A trage apa (reg.) = a vâsli.

A trage banul (sau *gologanul*) *prin barbă* (pop. și fam.) = a freca de barbă un ban câștigat (cu credința superstițioasă că acest gest atrage câștig).

A trage (sau *a întinde*, *a pune bobii* [sau *a da (în) bobi*] (pop.) = a face pretinse prevestiri cu ajutorul bobilor; a ghici.

A trage (ca) să moară [sau, rar, *a trage să-și dea răsuflarea cea de pe urmă* ori *a trage de* (sau *pe*) *moarte*] (reg.) = a fi pe moarte.

A trage carul la uscat (reg.) = a scăpa de un necaz, de un rău.

A trage cânepa (înv. și reg.) = a melița cânepa cu melița mai mică.

A trage cenușa pe spuza (sau *burta*) *sa* = a încerca să-și creeze un avantaj, să profite de ceva.

A trage clopotele (cuiva) = a) a răspândi o știre; b) (despre bărbați) a face curte unei femei.

A trage concluzia (că ...) (fam.) = a deduce o consecință, a conchide.

A trage consecințele = a suporta urmările unei acțiuni reprobabile, a ispăși.

A trage cortina (fam.) = a dezvălui, a destăinui ceva.

A trage cu acul (reg.) = a coase, a broda.

A trage cu buretele (sau *cu condeiul*) *peste ceva* (pop. și fam.) = a) a șterge; b) a considera ca și cum n-ar fi existat.

A trage cu casa (reg.) = a fi credincios în căsnicie.

A trage (cu cineva sau *ceva) de pământ* (reg.) = a izbi de pământ.

A trage cu coasa = a cosi.

A trage cu funia (sau *cu odgonul*) (înv.) = a măsura cu funia.

A trage cu oblonul (la cineva sau *la ceva)* = a privi, a se uita.

A trage cu ocheanul (înv. și reg.) = a privi prin ochean.

A trage cu ochiul (sau *cu ochii*, *cu coada ochiului*) (pop. și fam.) = a se uita pe furiș, pentru a nu fi observat; a spiona.

A trage cu piciorul = a dori și altcuiva aceeași fericire ca a sa proprie.

A trage cu urechea (pop. și fam.) = a) a asculta pe furiș pentru a prinde zgomote ușoare sau vorbe șoptite; b) a se informa discret (despre ceva), a iscodi.

A trage (cuiva) chiulul (fam.) = a lipsi fără motiv de la datorie, a chiuli.

A trage (cuiva) o palmă = a pălmui pe cineva.

A trage (cuiva) un frecuș = a) a certa cu asprime; b) a bate pe cineva.

A trage (cuiva) un toc de bătaie = a bate (foarte) tare (pe cineva).

A trage de cineva (pop. și fam.) = a) a încerca să convingă pe cineva să facă un anumit lucru; b) (despre persoane de sex opus) a încerca să câștigi simpatia unei persoane dragi care nu are aceleași sentimente față de tine.

A trage de fir (sau *de un fir*) = a deșira un obiect de îmbrăcăminte tricotat sau croșetat; (fam.; fig.) a începe investigațiile într-o anumită situație.

A trage de timp (fam.) = a tergiversa în interesul propriu, a acționa încet, lăsând să treacă timpul.

A trage de ziuă (reg.) = a se face ziuă..

A trage din condei (despre comercianți, ospătari) = a încărca o notă de plată.

A trage din fuior (sau *din caier*, *din furcă*) (înv. și reg.) = a toarce de pe gogoși.

A trage din greu = a depune eforturi mari.

A trage douăzeci și cinci la fundul altuia (pop. și fam.) = a pune pe cineva să facă un efort foarte mare.

A trage fermoarul (arg.) = a tăcea din gură; a păstra un secret.

A trage foloase din ... (sau *de pe urma ...*) = a avea, a obține avantaj de pe urma...

A trage (greu) în (sau *la*) *cumpănă* (reg.) = a avea importanță (deosebită).
A trage igrasie (subiectul indică pereți) = a absorbi umezeală..
A trage iețele (sau *sforile*) (pop. și fam.) = a unelti.
A trage în cărți (pop.) = a prevesti viitorul cu ajutorul cărților de joc.
A trage în dinți (sau *a-i trage fălci*) (pop. și fam.; glumeț) = a mesteca.
A trage în jug de fier (înv. și reg.) = **a)** a se lupta din greu cu viața; **b)** a fi la ananghie.
A trage în piepteni (sau *în fusalăi, în hecelă*) (reg.) = a dărăci.
A trage în plopi (la fotbal) = a expedia mingea mult peste poarta adversă.
A trage în vânt (sau *în sec*) (ori *a trage greș*) = a trage cu arma fără a nimeri ținta.
A trage învățăminte din ... (sau *de pe urma ...*) = a învăța (dintr-o experiență).
A trage jăratic sub oala lui (pop.) = a fi preocupat în primul rând de interesele personale.
A trage la cântar (fam.) = a fura la cântar.
A trage la dreapta (sau *la stânga*) = a cârmi un vehicul ca să cotească la dreapta sau la stânga.
A trage la fit (fam.) = a chiuli.
A trage la fund (despre ambarcații) = a începe să se scufunde.
A trage la fund (pe cineva) (fam.) = **a)** a pune (pe cineva) într-o situație grea; **b)** a antrena (pe cineva) cu sine într-o afacere, într-o întreprindere dezavantajoasă, sortită eșecului.
A trage la galere (ieșit din uz) = a ispăși o condamnare pe o galeră; (pop. și fam.) a munci foarte mult.
A trage la îndoială (reg.) = a se îndoi de ceva.
A trage la jug (fig.; despre oameni) = a munci din greu, peste puteri.
A trage la mașină = a coase la mașină.
A trage la măsea (sau *la mustață*) (pop. și fam.) = a bea mult alcool, a fi bețiv.
A trage la piuă (reg.) = a supune o țesătură unei operații mecanice, pentru a o face mai deasă.
A trage la plug (pop. și fam.) = a munci mult.
A trage la rame (sau *la, din lopată*) = a vâsli.
A trage la rindea = a rindelui.
A trage la roată = a juca la roata norocului.
A trage la (sau *spre, către, în*) *judecată* (sau *la lege, la divan*) (ori, rar, *a trage cu pârâ*) (înv. și pop.) = a duce în fața unui organ judecătoresc.
A trage la tipar = a tipări.
A trage la tir = a face exerciții de lovire a unei ținte, de tragere la țintă, cu o armă de foc.
A trage la traistă (reg.) = a căuta de unde se pot trage foloase, a viza o slujbă rentabilă.
A trage la țintă (sau *la semn*) = a face exerciții de lovire a unei ținte cu săgeți, gloanțe etc.
A trage luarea aminte (sau *de seamă*) (ori *a trage băgare de seamă*) = a face pe cineva să fie atent, a atrage atenția.
A trage mătasea (sau *borangic, gogoșile*) = a depăna mătasea de pe gogoși.
A trage mâța de coadă (sau, reg., *pe rogojină*) (fam.) = a o duce greu din cauza sărăciei.
A trage mușamaua (sau *a trage lucrul mușama*) (reg.) = a mușamaliza.
A trage nădejde ca ursul de coadă = a nădăjdui lucruri imposibil de realizat.
A trage nădejde (de la cineva) = a spera, a nădăjdui.
A trage năvodul [sau *a trage cu năvodul* (ori *cu volocul*)] = a pescui cu năvodul, cu volocul etc.
A trage (o) brazdă (sau, înv. și reg. *răzoare*) = a ara.
A trage o concluzie = a rezuma ideile expuse în cadrul unei discuții, a unei dezbateri și a arăta consecințele care se impun.
A trage o contră (cuiva) = a păcăli, a înșela (cu tupeu) (pe cineva).
A trage o fugă până la ... (pop. și fam.) = a se duce în viteză undeva.
A trage o spaimă (pop. și fam.) = a se speria foarte tare.
A trage o țeapă (cuiva) = **a)** a înșela, a escroca (pe cineva); **b)** a pleca fără să plătească; **c)** a plăti insuficient sau a nu plăti deloc pentru un serviciu.
A trage păcatul (sau *păcatele*) *cuiva* = a suporta consecințele greșelii altuia.
A trage pânza (înv.) = a întinde pânza, netezind-o astfel după ce a fost înălbită.
A trage pără asupra cuiva = a pârî, a reclama.
A trage pe calapod = a întinde pe calapod.
A trage (pe cineva) de gâlci (reg.) = a-i cauza cuiva neplăceri.
A trage (pe cineva) de limbă = a desconsidera (pe cineva), a căuta să afle tainele cuiva.
A trage (pe cineva) de mânecă (pop. și fam.) = **a)** a-i face (cuiva) un semn, a-i atrage atenția spre un anumit lucru; **b)** a îmbia, a îndemna.
A trage (pe cineva) de nas = a duce pe cineva de nas.
A trage (pe cineva) la munci (înv.) = a tortura.
A trage (pe cineva) la (sau *în*) *judecată* = a cita pe cineva în fața justiției.
A trage (pe cineva) la răspundere = a cere cuiva să dea socoteală de faptele sale, a face răspunzător.
A trage (pe cineva) pe sfoară [sau *a trage (pe cineva) de nas* ori, arg., *a-i trage (cuiva) o țeapă*] = a păcăli.
A trage pe dreapta = a opri un vehicul pe marginea din dreapta a drumului (fam.; glumeț) = a se culca (pentru a se odihni).
A trage pe dreapta (sau *pe stânga*) = a conduce un vehicul în așa fel încât să meargă aproape de marginea din dreapta sau din stânga a drumului.
A trage pe nări (sau *pe nas*) (reg.) (reg.) = a sforăi.

A trage pe nicovală = a prelucra bătând pe nicovală.
A trage pe piatră (sau *pe amnar, pe curea*) = a ascuți.
A trage pe roată = a supune torturii cu ajutorul roții de tortură.
A trage pe (sau *la*) *calapod* = a întinde pe calapod.
A trage pe sfoară (sau *în piept*) = a păcăli.
A trage pe sub nas (reg.; glumeț) = a mânca.
A trage (peste ceva) cu condeiul (sau *cu buretele*) = a șterge, a anula; a face uitat, a uita.
A trage pisica (sau *mâța*) *de coadă* (sau *pe rogojină*) (sau *a trage pe dracul de coadă*) = a o duce greu, a fi strâmtorat (din punct de vedere material), a fi sărac, nevoiaș.
A trage plapuma (sau *țolul*) (pop.) = a căuta să obțină avantaje numai pentru sine.
A trage ponoasele = a suferi consecințele nefaste ale unei acțiuni; a rămâne în pagubă.
A trage rafui (sau *fierul, panta*) *pe roată* (reg.) = a pune șina pe roată.
A trage rădăcina pătrată (sau *cvadrată, cvadraticească*) (mat.; înv.) = a extrage rădăcina pătrată.
A trage rău (reg.) = a cobi.
A trage războiu (înv.) = a purta război vreme îndelungată.
A trage (sau *a fi, a împinge*) *la roată* = a duce greul.
A trage (sau *a-i trage cuiva*) *vânt* (sau, rar, *boare*) (pop.) = a pune în mișcare aerul, pentru a-i face cuiva răcoare.
A trage (sau *a înfige, a împlânta, a sui*) *în țeapă* = a omorî pe cineva străpungându-l cu o țepușă fixată în pământ.
A trage să moară [sau, rar, *să-și dea răsuflarea cea de pe urmă*, reg., *a trage de* (sau *pe*) *moarte*] = a fi pe patul morții, a fi în agonie, a fi în ultimele clipe.
A trage sforile = a conduce în ascuns, din culise (o acțiune reprobabilă); a unelti.
A trage speranță (sau *nădejde*) *că* ... = a spera (că...)
A trage sub ascuțitul sabiei (înv. și reg.) = a ucide cu sabia.
A trage tare (pop. și fam.) = a învăța mult.
A trage tare pe ultima sută (de metri) (pop. și fam.) = **a)** a munci foarte mult înainte de finalul foarte apropiat al unui lucru; **b)** a învăța foarte mult înainte de finalul unui an, semestru etc.; **c)** (sport; fam.) a alerga cu viteză mare înainte de sosire.
A trage targa (sau *barca*) *pe uscat* = a trăi în lipsuri, în sărăcie; a o scoate greu la capăt.
A trage țărâna (pe cineva) (reg.) = a înmormânta, a îngropa (pe cineva).
A trage un chef (sau *o petrecere, o beție*) (pop. și fam.) = a face o petrecere cu mult alcool.
A trage un chibrit (sau *chibritul*) = a freca un chibrit pentru a-l aprinde.
A trage un cui (la toxicomani) = a fuma o țigară de marijuana.
A trage un picior (sau *a trage piciorul*) (pop. și fam.) = a șchiopăta.
A trage un profit = a profita.
A trage un (pui de) somn [sau *a trage la soamne* (ori *la aghioase*)] (pop. și fam.) = a dormi adânc.
A trage un tun = **a)** a da o lovitură importantă, de mare anvergură; **b)** a câștiga o sumă mare la un joc de noroc.
A trage un vânt [sau *vânturi* ori, pop., *o bășină, bășini, un pârț* (sau *pârțuri*)] (pop. și fam.) = a elimina gaz intestinal prin anus.
A trage verde pe albastru (pop.) = a trăi greu.
A trage vinul de pe drojdie (sau *de pe drojdii*) = a scoate vinul limpezit din vasul în care s-a depus drojdia, a pritoci.
Au tras straiul de sub el (reg.), se spune despre cineva care a murit.
Abia își trage sufletul (sau *răsuflarea*) = respiră cu greu, e foarte obosit.
Mustățile îi trag (sau *mustața îi trage*) *a oală* (reg.; despre oameni), se spune despre cineva căruia îi place să bea.
Trage apa! = termină cu minciuna! lasă demagogia!

TRAGEDIE

A face tragedie (sau *tragedii*) *(din ceva)* (fam.) = a exagera latura neplăcută a unei întâmplări.
A lua ceva în tragedie (rar) = a lua în tragic.

TRAGIC, -Ă

A o lua în tragic (fam.) = a acorda unei întâmplări (neplăcute) o gravitate exagerată.

TRAI

A avea (sau *a duce*) *trai bun (cu cineva)* (reg.) = a trăi în bună înțelegere cu cineva.
A avea (sau *a duce*) *trai rău (cu cineva)* (reg.) = a nu mai putea trăi în bună înțelegere cu cineva.
A duce trai pe vătrai (pop.) = a duce o viață grea, plină de lipsuri.
A fi pus pe trai (reg.) = a duce o viață de chefuri și petreceri.
A nu avea trai (cu cineva) (reg.) = a nu mai putea trăi în bună înțelegere cu cineva.
A nu (mai) avea trai (de cineva sau *de ceva)* (pop.) = a nu mai putea trăi (din cauza cuiva sau a ceva).
A nu mai fi de trai (înv.) = **a)** a fi foarte bătrân și bolnav; **b)** a fi pe moarte.
A nu mai fi de trai (sau *a nu mai avea trai*) = a nu mai putea trăi din cauza cuiva sau a ceva, a nu mai putea îndura ceva.
A se pune (sau *a se așeza*) *pe trai* = a începe o viață bună, de belșug, de desfătare, a se pune pe petreceri.
A-și afla traiul (înv.) = a-și procura cele necesare vieții.

A-şi pune traiul (în cineva) (înv. şi reg.) = a-şi încredinţa viaţa în mâinile cuiva.
A-şi trăi traiul = a se bucura de viaţă, a avea un trai fără griji.
A-şi ţine traiul (înv.) = a) a face faţă cheltuielilor necesare vieţii; b) a se întreţine.
A trăi un trai şi cu al morţii două (reg.) = a) a trăi rău; b) a fi zgârcit.
A trăi un trai şi jumătate (reg.) = a trăi bine.
În viaţă şi-n trai (reg.) = niciodată.
Şi-a trăit traiul, şi-a mâncat mălaiul, se spune despre cineva care a îmbătrânit.
Trai cu vătrai (sau *un trai şi un vătrai*) = viaţă de certuri şi neînţelegeri.
Trai pe vătrai (Munt.; Ban.) = viaţă bună, uşoară.

TRAISTĂ

A arunca în traista dinapoi (reg.) = a trece cu vederea.
A băga mâna în straiţa cuiva (pop.) = a profita de agoniseala cuiva.
A cumpăra pisica în traistă = a lua pe nevăzute, a se înşela la cumpărături.
A fi cu capul în traistă = a fi distrat, neatent, neglijent.
A-i bate (cuiva) vântul în traistă (reg.) = a fi foarte sărac.
A-i mânca (cuiva) câinii (sau *raţele*) *din traistă* (sau *din buzunar*) (reg.) = a) a fi mic de statură; b) a fi prostănac, tont.
A-i trece (cuiva) făina prin traistă (reg.) = a ajunge la capătul vieţii.
A întoarce traista pe dos (reg.) = a da de nevoi, de lipsuri.
A prinde (pe cineva) cu raţa în traistă = a prinde (pe vinovat) asupra faptului.
A pune (sau *a băga*) *pe cineva în traistă* (pop.) = a) a birui, a pune stăpânire pe cineva; b) a înşela, a trage pe sfoară.
A rămâne cu traista-n băţ (sau *cu fundul gol*) = a scăpăta, a sărăci.
A scoate vorbe din traistă (reg.) = a spune minciuni, a minţi.
A se duce cu nepus în traistă (pop.) = a pleca pe neaşteptate.
A se învârti ca funia în traistă = a fi distrat.
A-şi băga minţile în traistă (pop.) = a se cuminţi, a-şi băga minţile în cap.
A-şi lua inima în dinţi şi funia (sau *lumea*) *în traistă* (pop.) = a-şi face curaj.
A-şi lua lumea în traistă (pop.) = a pleca supărat.
A-şi lua traista în băţ = a porni la drum.
A-şi lua traista şi ciubucul, se spune despre un om foarte sărac care pleacă fără să aibă ce să ducă cu el.
A şi-o lua (sau *a şi-o pune*) *în traistă* (reg.) = a o păţi.
A(-şi) pierde traista cu grăunţe = a(-şi) pierde slujba sau avantajele.
A trage la traistă (reg.) = a trage acolo unde-i rost de câştig.
A umbla cu pisica-n traistă = a căuta să înşeli, să păcăleşti pe cineva.
A umbla cu traista cu minciuni (înv. şi reg.) = a umbla cu vorbe.
A umbla cu traista (pop.) = a cerşi, a umbla cu cerutul.
A umbla cu traista în băţ = a rămâne sărac şi fără adăpost.
A umbla (sau *a fi*) *cu capul în traistă* (pop. şi fam.) = a fi neatent, distrat.
Asta-i altă gâscă-n ceea (sau *în altă*) *traistă* (reg.) = asta-i cu totul altceva.
Cu traista-n băţ (reg.) = a) sărac, calic; b) rătăcitor, pribeag.
Fală goală, traistă uşoară (reg.), se spune atunci când cineva se laudă fără temei sau despre un om fudul şi leneş (sau sărac).
Luna lui traistă-n băţ (reg.) luna martie, vremea când începe lucrul la câmp.
Traistă goală (sau *uşoară*) = sărăcie.

TRALALA

A fi cam tralala (fam.) = a) a fi (cam) zăpăcit, a fi cam aiurit; b) a fi (cam) nebun.

TRALALELA

A umbla tralalela (reg.) = a umbla haimana.
A vorbi tralalela (reg.) = a vorbi aiurea, a vorbi alandala.

TRAMBULINĂ

A servi cuiva de trambulină (fam.) = a ajuta pe cineva să se ridice fără merite la o bună situaţie materială sau socială.

TRAMPĂ

A-i face (cuiva) trampa (reg.) = a) a ajuta pe cineva în realizarea unui scop; b) a mijloci cuiva o afacere, o întâlnire etc.

TRANCA-FLEANCA

A umbla tranca-fleanca (pop.) = a umbla fără rost.

TRANDAFIR

A şedea pe trandafiri (fam.) = a duce o viaţă comodă, fără neplăceri şi eforturi.

TRANSPORT

Nu sunt de ştraportul tău (reg.) = nu sunt la dispoziţia, la discreţia ta.

TRANŢE

A se muta cu tranţele în spinare (reg.) = a se muta des.

TRAS, -Ă

A fi tras cu sfoara (pop. şi fam.) = a fi drept, aliniat.
A fi tras de păr (pop. şi fam.) = a) a fi relatat în mod exagerat, forţat, tendenţios; b) (despre traduceri) a fi forţată; c) (despre rezultatul unei probleme) a fi susceptibil de un grad mare de relativitate.
Parcă-i (ori *gândeşti că-i*) *tras prin* (sau *printr-un*) *inel* (ori *prin verigă*, rar, *prin mărgea*) (sau *a fi tras ca prin inel*) = a fi subţire, mlădios, graţios.

TRATA

A trata amor (cu cineva) (înv., fam.) = a fi în relații de dragoste cu cineva.

TRATARISI

A tratarisi amor (cu cineva) (înv.) = a avea relații de dragoste cu cineva.

TRĂGĂTOR, -OARE

Trăgător de sfori (sau *al sforilor*) = a) persoană care trage sforile păpușilor la teatrul de marionete; b) persoană care unelteşte.

TRĂI

A trăi bine cu cineva = a conviețui bine cu cineva.

A-și trăi traiul (sau *viața*) (pop.) = a) a profita din plin de viață; b) a duce un trai bun, fără griji.

A-și trăi traiul (și a-și mânca mălaiul) = a îmbătrâni, a ajunge la capătul vieții.

A trăi ca banul (sau *ca paraua*) *în punga săracului* (sau *țăranului*) (pop.) = a avea o viață grea.

A trăi ca câinele la stână (pop.) = a trăi bine.

A trăi ca câinii cu porcii = a trăi foarte rău unii cu alții.

A trăi ca cucu-n frunze (pop.) = a o duce foarte bine.

A trăi ca dracul cu popa (pop.) = a se dușmăni.

A trăi ca în flori de măr = a duce o viață fericită, lipsită de griji.

A trăi ca în pământul făgăduinței = a trăi foarte bine, a trăi ca în sânul lui Avram.

A trăi ca mâța pe rogojină (reg.) = a trăi, a o duce rău.

A trăi ca un trântor (pop.) = a duce o viață de leneș și de parazit.

A trăi ca vițelul la oraș = a trăi foarte rău.

A trăi cât lumea (sau *cât zidul Goliei, cât pământul, cât un veac de om*) (pop.) = (mai ales în construcții negative) a trăi mult timp.

A trăi cu capul în nori = a nu-și da seama de realitate, a rămâne străin de ceea ce se petrece în jurul său.

A trăi cu capu-n sobă (reg.) = a) a nu ieși în lume; b) a nu ști ce se petrece în jur.

A trăi cu cineva = a avea relații intime cu cineva fără a fi căsătorit.

A trăi (cu cineva) viață bună (sau *dulce*) (ori *a trăi bine cu cineva*) = a se înțelege bine cu cineva (conviețuind).

A trăi de la mână până la gură (pop.) = a fi preocupat numai de ceea ce îi trebuie azi, fără a se gândi la ziua de mâine.

A trăi din nou (fig.) = a-și aminti cu intensitate.

A trăi din pomana cuiva = a trăi din mila cuiva.

A trăi din seul său = a trăi din ceea ce a adunat, fără a mai munci.

A trăi din sudoarea frunții = a-și câștiga existența prin muncă.

A trăi împărățește (sau *în puf, pe picior mare*) = a trăi în lux.

A trăi o viață cârpită cu ață (pop.) = a duce o viață plină de necazuri și de lipsuri.

A trăi pe cuptor (pop.) = a fi leneș.

A trăi pe răboj = a trăi pe datorie, din împrumuturi.

A trăi pe spinarea cuiva = a se întreține din munca sau din câștigul altcuiva.

A trăi precum calul la munte = a trăi în libertate, fără a depinde de nimeni.

A trăi rău cu cineva = a nu se împăca cu cineva (conviețuind).

A trăi (sau *a fi, a se afla* etc.) *ca în sânul lui Avram* (sau, rar, *al lui Dumnezeu* ori, rar, *ca în sân de rai*) = a trăi bine, fericit.

A trăi (sau *a fi deprins*) *ca viermele în hrean* (sau *la rădăcina hreanului*) = a fi deprins cu viața grea.

A trăi (sau *a o duce, a se simți* etc.) *ca peștele în apă* = a) a trăi bine; b) a se simți bine; c) a se simți la largul lui.

A trăi (sau *a o duce, a se zbate*) *ca peștele pe uscat* = a) a duce o viață grea; b) a face eforturi zadarnice.

A trăi (sau *a se așeza*) *pe moale* (*și la cald* sau *la căldură*) = a) a duce o viață liniștită, fără griji; b) a se simți bine.

A trăi (sau *a se iubi, a se giugiuli*) *ca porumbeii* (sau *ca doi porumbei*) = a trăi în dragoste și bună înțelegere unii cu alții.

A trăi (sau *a se iubi, a se înțelege*) *ca câinele* (sau *ca câinii*) *cu porcii* (sau *cu mâța, cu pisica*) (sau *a se mânca ca câinii*) = a trăi în certuri, în dușmănie (cu cineva).

A trăi (sau *a se înțelege* etc.) *ca mâța cu șoarecii* (sau *cu șoarecele* ori *cu câinele*) = a fi în relații foarte rele.

A trăi zile albe (sau, pop., *dalbe*) (pop. și fam.) = a duce o viață liniștită, fericită.

Așa să trăiesc! (sau *să trăiești!* etc.) (formulă de jurământ) = pe cuvânt de onoare, zău (așa).

Așa să trăiești!, formulă de urare.

Nici (nu) trăiește, nici nu moare = zace bolnav de vreme îndelungată.

Să trăiești!, formulă de mulțumire.

Să trăiți!, formulă de salut (întrebuințată, mai ales, în armată, de inferiori față de superiori).

Trăi-te-ar (sau *trăiască-te, trăiască-l, trăiasc-o*) *Dumnezeu* (sau *Domnul, cerul*) (înv. și pop.), formulă prin care se urează cuiva viață lungă.

Trăind și nemurind (reg.) = dacă vom trăi.

TRĂLĂLĂU

A umbla trălălău (pop.) = a umbla haihui, a pierde vremea.

TRĂMÂNDĂU

A umbla trămândău (pop.) = a umbla fără rost, a pierde vremea.

TRĂNCĂNĂU, -NAIE

A umbla trăncănău (reg.) = a umbla fără rost, a pierde vremea.

TRĂSĂTURĂ

Dintr-o trăsătură de condei = dintr-o dată, fără a sta mult pe gânduri.

TRĂSNAIE

A-i veni (cuiva) o trăsnaie = a-i trece cuiva prin minte o idee năstrușnică.

TRĂSNET

A da (sau *a lăsa*) *ceva în trăsnet* (reg.) = a se lipsi, a se lepăda (de ceva); a abandona ceva.

A rămâne ca lovit de trăsnet (pop. și fam.) = a încremeni, a înlemni (de spaimă, de uimire etc.).

A veni ca o lovitură de trăsnet (despre întâmplări nefaste) = a veni pe neașteptate.

TRĂSNI

A-i trăsni (cuiva ceva) prin (sau *în*) *cap* (sau *minte, gând* etc.) = a-i veni (cuiva) o idee neașteptată, ciudată, nesăbuită.

A trăsni (pe cineva) (ca) din senin (pop. și fam.) = a lovi (pe cineva) în mod neașteptat.

A trăsni pe cineva la mir = **a)** a izbi pe cineva în frunte (mortal); **b)** (fig.) a distruge.

TRĂSNIT, -Ă

A fi trăsnit (sau *a fi lovit, a fi pălit, a fi bătut*) *cu leuca (în cap)* = **a)** a fi zăpăcit, prostănac, idiot; **b)** a fi beat.

A rămâne (sau *a se opri*) *ca trăsnit din senin* = a rămâne încremenit (de emoție, de uimire, de spaimă etc.).

A rămâne trăsnit (pop. și fam.) = a fi consternat în fața unei situații neașteptate.

TRĂSURĂ

A avea trăsură (înv.) = **a)** a avea treabă; **b)** a avea neplăceri; **c)** (Trans.; despre pereți) a fi umed.

A face trăsură (Trans.) = a butăși.

Cu trăsura de la mă-sa (fam.) = pe jos, cu piciorul.

TRÂCNIT, -Ă

A fi trâcnit la cap (reg.) = a fi țicnit.

TRÂND

A avea trând (reg.; despre copii) = a fi neastâmpărat.

TRÂNTEALĂ

A lua pe cineva la trânteală = a bate pe cineva zdravăn.

TRÂNTI

A i-o trânti cuiva în obraz (sau *în nas*) (ori *a i-o trânti*) = a-i spune cuiva de la obraz, fără menajamente, în față.

A-i trânti cuiva cu ușa în nas = **a)** a refuza să primească pe cineva; **b)** a goni pe cineva cu dispreț; **c)** a pleca supărat, trântind ușa.

A trânti (pe cineva) de (sau *la*) *pământ* (pop.) = a doborî (pe cineva).

A trânti (pe cineva) la dubă (sau *la gros, la temniță*) (pop.) = a băga pe cineva la închisoare.

A trânti una (sau *o vorbă* ori *o prostie*) = a spune o vorbă nepotrivită.

A trânti ușa (sau *poarta, fereastra* etc.) *de* (sau *la*) *perete* = **a)** a deschide larg; **b)** a deschide la maximum; **c)** a trânti ușa sau poarta, fereastra cu putere.

TRÂNTIT, -Ă

A fi trântit la pat (fam.) = a fi bolnav.

TRÂNTITĂ

Să dau p-a trântita = se iau la trântă.

TREABĂ

A avea de treabă (pop. și fam.) = a avea multe de făcut.

A avea treabă (sau, rar, *a fi în treabă*) (fam.) = a fi ocupat.

A avea treabă cu cineva (sau *undeva*) (pop. și fam.) = a avea anumite interese cu cineva (sau undeva).

A avea treabă să ... (înv. și reg.) = a trebui să...

A avea (sau *a-și face*) *treabă cu cineva* (reg.) = a avea relații de dragoste cu cineva.

A face o treabă = a face o poznă.

A face treabă mare (euf.) = a defeca, a face caca.

A face treabă mică (euf.) = a face pipi, a urina.

A face treabă (sau, reg., *a o face pe treabă*) = a face bine; a lucra (bine).

A fi de treabă (înv. și reg.) = a fi necesar.

A fi (sau *a sta*) *treaba așa* (sau *astfel*) (fam.) = a fi lucrurile așa cum sunt, a se prezenta în felul cum se văd.

A fi treaba pe ... (reg.) = a ajunge la...

A fi treaba pe ciomag (reg.) = a se ajunge la bătaie.

A fi treabă să ... (fam.) = a fi mult de lucru.

A-i merge cuiva treaba (fam.) = a avea un profit important dintr-o afacere; a avea rezultate bune într-o activitate.

A-i merge pe treaba (cuiva) (înv.) = a se desfășura lucrurile conform intereselor cuiva.

A-i umbla (cuiva) în treabă (reg.) = a se ocupa de interesele cuiva.

A ieși în treabă (arg.) = a ieși la furat.

A-l lăsa de nicio treabă (reg.) = a face (pe cineva) să devină nepătincios, nefolositor.

A merge treaba (pop.) = a se desfășura evenimentele (într-un anumit fel).

A (nu) avea (nicio) treabă cu cineva (sau *cu ceva*) (pop. și fam.) = **a)** a nu-l interesa cineva sau ceva; **b)** a nu avea niciun amestec cu cineva sau ceva; **c)** (înv.) a se ocupa de...

A nu avea treabă să ... (înv. și reg.) = a nu avea voie să...

A nu fi (bun) de nicio treabă = a nu folosi la nimic, a fi inutil.

A (nu) fi treaba mea (sau *a ta, a lui* etc.) (ori *a nu avea treabă*) (pop. și fam.) = a (nu) mă (te, îl etc.) interesa.

A nu-i avea treabă (cuiva) (reg.) = a nu purta grija cuiva.

A (nu)-i merge cuiva treaba (sau *treburile*) (fam.) = **a)** a (nu) avea un profit important dintr-o afacere; **b)** a (nu) avea rezultate bune într-o activitate.

A nu (mai) fi de treabă (ori *de nicio treabă*) [sau *a (nu mai) fi nici de o treabă* ori, înv., *a fi (fără) de nicio treabă*] (pop.; despre ființe) = a) a fi foarte slăbit (din cauza oboselii, a unei boli etc.); b) (despre obiecte) a fi inutil.

A nu se omorî cu treaba (sau *cu lucrul, cu munca*) = a munci puțin, a nu munci la nivelul posibilităților.

A nu-și vedea capul de treburi = a fi foarte ocupat.

A pune osul la treabă = a munci serios, responsabil.

A se afla (ori *a fi*) *în treabă (cu)* [sau *a-și face* (ori *a avea*) *treabă (cu ...)*] (fam.) = a se face că muncește, a lucra de ochii lumii; a-și face de lucru fără a fi nevoie, pentru a-și da importanță.

A se da la treabă (pop.) = a fi dispus să se apuce de muncă; a se apuca de lucru.

A se duce (sau *a merge, a pleca* etc.) *în treabă-și* [sau *în* (ori *la*) *treaba lui* (*a ei* etc.), rar, *în treburile lui* (*ale ei* etc.)] [sau *a-și vedea de treaba lui* (*a ei* etc.)] (pop. și fam.) = a se duce la ale sale, a-și vedea de interesele sale.

A se face cu treabă (sau *a umbla a treabă*) (reg.) = a se preface că are de lucru.

A se face de nicio treabă (înv.) = a deveni nefolositor.

A se face pe treabă [sau *a-i face cuiva pe treabă*] (reg.) = a (se) face după interesele sau după placul cuiva.

A se lua cu treaba (pop. și fam.) = a uita de ceva muncind.

A se pune pe treabă (pop. și fam.) = a se apuca serios de muncă, a fi absorbit de muncă.

A-și căuta (sau *a-și vedea*) *de treabă* (fam.) = a) a lucra conștiincios, cu sârguință; b) a-și vedea de lucrul său, a nu se amesteca în lucrul sau în problemele altora.

A-și face (sau, rar, *a-și prinde*) *treabă cu cineva* (reg.) = a intra în relații cu o persoană.

A-și face treaba (sau *treburile*) (pop. și fam.; euf.) = a urina sau a defeca.

A-și face treaba cu ... (pop.) = a se servi de...

A-și face treaba (sau *trebile*) (fam.) = a-și face interesele sau munca cuvenită.

A-și păzi treaba (fam.) = a-și vedea de ale sale.

A-și pune curul la treabă (vulg.) = a-și intensifica activitatea.

Așa ți-e treaba (sau *ți-e treaba de așa* ori *asta-i treaba*) (reg.) = așa stau lucrurile.

Ce treabă am (sau *ai* etc.) *cu ...?* (fam.) = a) ce mă (sau te etc.) interesează? b) ce mă (sau te) privește?

Cine are treabă? (sau *cine ce treabă are?*) (fam.) = pe cine îl interesează.

De ce treabă? (reg.) = din ce cauză?

(E) treaba mea! (sau *a ta, a lui* etc.) (fam.) = e problema mea (sau a ta, a lui etc.).

E treabă = e mult de lucru.

Mare treabă! = (fam.; de obicei ir.) mare, important lucru!

Nu e (sau *nu-i*) *treaba mea!* (sau *ta, sa* etc.) = nu mă (sau te, îl etc.) privește!

Nu e treabă (reg.) = nu-i speranță să se întâmple ceva bun.

Poate că ai treabă și noi te reținem (ir.; în limbajul adolescenților) = pleacă!, lasă-ne în pace!

Se vede treaba că ... = se vede că..., se pare că..., probabil.

Treaba mea (sau *a ta, a lui* etc.) (fam.) = este problema mea (sau a ta, a lui etc.).

TREAPĂD

A lua în (sau *la*) *trepete (pe cineva)* (reg.) = a certa aspru (pe cineva).

A umbla (sau *a fugi, a da*) *în treapăd* (sau *în trepete*) (reg.) = a) a umbla repede; b) a fugi.

TREASC

A fi la treascul său (reg.; glumeț) = a fi la casa sa.

TREBUI

Așa-ți (sau *îi* etc.) *trebuie!* (fam.) = așa ți se cuvine, așa meriți.

Atât mai trebuie (pop. și fam.) = asta mai lipsea ca să fie rău.

Atâta i-a trebuit (ca să ...) (pop. și fam.) = asta a așteptat (ca să...).

Atâta-ți (sau *îi* etc.) *trebuie!* (pop. și fam.) = asta mai lipsea s-o faci (sau s-o facă etc.) ca să fie rău de tine (sau de el etc.).

Cum trebuie = așa cum se cuvine, cum se cade, cum e bine.

TREBUINȚĂ

A avea o trebuință cu cineva = a pune la cale ceva.

A nu (mai) fi (de) nicio trebuință (pop.) = a fi cu totul inutil.

Cele de trebuință = cele necesare.

Îmi face trebuință (sau *am trebuință de ...*) = îmi este necesar, îmi trebuie.

În caz de trebuință = dacă va fi nevoie.

TRECĂTOR, -OARE

A fi trecător cu vederea (reg.) = a fi îngăduitor, iertător.

A-i da (cuiva) trecătoare (înv.) = a lăsa (pe cineva) să treacă.

TRECE

A fi ceasul trecut (înv.; rar) = a fi târziu.

A-i trece ceva prin cap (sau *prin minte, prin gând*, înv. și reg., *prin cuget, prin creieri*) (sau, pop., *a trece prin socotința cuiva*) (fam.) = a) a se gândi la ceva; a reflecta, a medita; b) a intenționa, a avea de gând, a-și propune.

A-i trece (cuiva ceva) din vedere (înv.) = a-i scăpa cuiva ceva din vedere, a omite.

A-i trece (cuiva) de pe inimă (reg.) = a se răzbuna.

A-i trece (cuiva) înainte = a ocupa locul, rândul înaintea cuiva; a depăși limitele bunei-cuviințe.

A-i trece (cuiva) pe la (sau *pe lângă*) *nas* (pop. și fam.) = a scăpa ocazia.

A-i trece (cuiva) pofta de mâncare (fam.) = **a)** a nu mai avea senzația de foame; **b)** (reg.; glumeț) a muri.

A-i trece (cuiva) prin mână (sau *prin mâini*) = (despre bani, fonduri) a-i administra; (despre probleme, afaceri, treburi) = a fi de competența cuiva.

A-i trece (cuiva) printre degete (pop. și fam.), se spune când cineva lasă să-i scape ceva, când pierde ceva.

A-i trece (cuiva) un șarpe rece prin sân (pop.) = a se speria foarte tare.

A-i trece (cuiva) vremea [sau *a trece vremea (cuiva)*] (pop. și fam.) = **a)** a scăpa momentul, ocazia favorabilă pentru a face ceva; **b)** a îmbătrâni.

A-l trece apa (Ban.; Olt.) = a transpira.

A-l trece (pe cineva) cu bătaia (înv.) = a bate pe cineva foarte tare.

A-l trece (pe cineva) cu rece și cu cald (pop. și fam.) = a fi zguduit de o emoție puternică.

A-l trece (pe cineva) fiorii = a fi cuprins de frică.

A-l trece (toate) nădușelile [sau *sudorile* (ori *apele*) sau *o mie* (ori *mii*) *de nădușeli* (sau *sudori*)] [ori *a-l trece nădușeli* (sau *sudori*) *reci și calde* sau *a-l trece nădușelile* (*ori sudorile*) *morții* sau *nădușeli* (ori *sudori*) *de moarte*)] (pop. și fam.) = **a)** a transpira abundent (din cauza căldurii, a efortului fizic, a emoției, a spaimei etc.); **b)** a depune mari eforturi.

A-l trece (toate) răcorile (sau *căldurile*) = a se speria tare, a se îngrozi, a se înspăimânta.

A nu-i trece (cuiva ceva) nici prin vis (sau *nici prin cap* ori *nici prin cap, nici prin minte*) (pop. și fam.; despre întâmplări, situații etc.) = a depăși orice putere de închipuire.

A nu-i trece cuiva pe dinainte (pop. și fam.) = a avea respect sau considerație față de cineva, a prețui.

A nu trece prin sită (pop.) = a fi nefolositor, rău.

A se trece ca pâinea caldă (pop. și fam.) = a se vinde repede, ușor.

A se trece cu firea (pop. și fam.) = **a)** a lua lucrurile prea în serios; **b)** a se emoționa.

A se trece cu frica (pop.) = a se emoționa.

A se trece (sau *a-l trece*) *cu șaga* (ori *cu gluma, cu deochiul, cu dedeochiul*) (pop.) = a exagera cu gluma, a se obrăznici.

A se trece de glumă (sau *a se întrece cu gluma*) = a depăși limitele glumei; a se îngroșa gluma; a începe să fie serios.

A se trece cu lenea (pop.) = a exagera cu lenea.

A se trece de sine (rar) = a depăși propria sa valoare, a se depăși.

A se trece de șagă (sau *de glumă*, rar, *de glumie*) (pop.) = **a)** a se merge prea departe cu gluma, a începe să devină lucru serios; **b)** a se îngroșa gluma.

A se trece din pahare (sau *din băut*) (pop.) = a bea prea mult; a se ameți de băutură.

A-și trece din vreme = a-și petrece timpul mai ușor, mai repede.

A-și trece viața în izlaș (pop.) = a duce o viață îmbelșugată.

A-și trece vremea (pop.) = a-și folosi vremea fără rost, a-și irosi timpul.

(A) trece ca pe lângă o moară pustie (pop.), se spune despre cineva care trece pe lângă o casă cunoscută fără să intre sau pe lângă o persoană cunoscută fără să o salute.

(A) trece ca un câine (sau *ca gâsca*) *prin apă* (pop. și fam.) = a nu se alege (din viață, din școală etc.) cu nicio experiență, cu nicio învățătură.

A trece (ceva) cu gândul (reg.) = a depăna în gând, a-și aminti, a rememora.

A trece (ceva) pe curat = a copia ceva fără greșeli sau corecturi, pe altă foaie sau pe alt caiet, a transcrie.

A trece (ceva) prin foc = a dezinfecta prin intermediul focului.

A trece (ceva) sub tăcere = a ascunde, a omite (ceva) în mod intenționat.

A trece cu buretele peste ceva (pop. și fam.) = a da uitării ceva, a ierta greșelile cuiva.

A trece cu condeiul (înv.) = a nu pomeni în scris.

A trece cu ochii (fam.) = a nu lua în seamă (pe cineva sau ceva), a desconsidera, a nesocoti.

A trece cu vederea (fam.) = **a)** a nu lua în seamă (pe cineva sau ceva), a nu da importanța cuvenită, a neglija, a omite; **b)** a nu lua ceva în nume de rău, a nu ține seamă de...; **c)** a ierta, a uita.

A trece (cuiva ceva) printre degete = a pierde (pe neașteptate) un lucru fără a se putea împotrivi.

A trece de zile = a îmbătrâni.

A trece din generație în generație (sau *din tată în fiu*) = a se transmite din generație în generație sau din tată în fiu.

A trece din gură în gură (pop. și fam.) = a se transmite prin tradiție orală, de la om la om.

A trece din mână în mână = a ajunge pe rând de la unul la altul, din stăpânirea unuia în stăpânirea altuia.

A trece din modă (rar) = a ieși din modă, a se demoda.

A trece din ureche în ureche (pop. și fam.) = a se transmite de la unul la altul prin viu grai.

A trece din vreme (fam.) = a face să treacă timpul mai ușor.

A trece Dunărea (pe cineva) (euf.) = a înjura (pe cineva).

A trece hopul (sau *gârla*) (pop. și fam.) = a scăpa de o greutate, de o primejdie.

A trece în galop (pop. și fam.; despre timp) = a se scurge foarte repede.

A trece în nefiinţă [sau *în cea(laltă) lume, în lumea dreptilor, în neant, la Domnul, la cele veşnice*]= a muri, a deceda.

A trece în revistă = **a)** a inspecta trupele adunate în acest scop (într-o anumită formaţie); **b)** a lua în consideraţie fapte, evenimente în succesiunea şi desfăşurarea lor.

A trece în rezervă = a integra (pe cineva) în cadrele de rezervă ale armatei.

A trece în (sau, înv., *la*) *cont* [ori, pop., *a trece la* (sau, înv., *în*) *socoteală*] = a înscrie în rubrica datoriilor; a introduce în nota de plată suma pentru o altă consumaţie.

A trece în treabă (reg.) = a-şi vedea de treabă.

A trece înainte (fam.) = **a)** a continua ceva; **b)** a aborda alt subiect.

A trece la acţiune (sau *la fapte* ori *de la vorbe la fapte*) = a întreprinde o acţiune, o faptă, a acţiona.

A trece la aparat = a-i veni cuiva rândul la ceva.

A trece la catastif = a ţine evidenţa în vederea unei eventuale răzbunări (pe cineva).

A trece la cineva [sau *în rândurile cuiva* (ori *a ceva*) sau *de partea cuiva*] = a se ralia la ceva (sau cu cineva).

A trece la fapte = a acţiona.

A trece la inamic (ori *la duşman*) (sau, înv., *a trece în partea vrăjmaşului*) = a se coaliza cu duşmanul.

A trece la munca de jos = **a)** a trasa unui subaltern o sarcină neplăcută; **b)** a retrograda dintr-o funcţie.

A trece la ordinea zilei = a lua în discuţie problemele înscrise pe ordinea de zi a unei adunări.

A trece la (sau, reg. *în*) *treabă* = a-şi vedea de treabă.

A trece la supt pixul (despre ziarişti) = a trece la redactarea unui articol.

A trece marginile (sau *măsura* ori, înv., *măsurile*) = **a)** a exagera; **b)** a depăşi limitele bunei-cuviinţe.

A trece mările negre (pop.) = a pleca departe, fără intenţia de a se mai întoarce.

A trece măsura = a exagera.

A trece neobservat = a nu fi remarcat.

A trece orice hotare (pop.) = a depăşi orice limite.

A trece pe banca de rezervă (sport) = a păstra un jucător (ca rezervă) în timpul unui meci pentru înlocuirea unui coechipier.

A trece (pe cineva) din gură în gură ca câinii prin tărbăceală (pop.), se spune despre cineva care este bârfit, ponegrit, pe rând, de mai multe persoane.

A trece (pe cineva) Oltul (sau *Dunărea*) (Olt.) = a certa (pe cineva) foarte rău.

A trece (pe cineva) pe sub ascuţişul sabiei (sau *sub sabie, sub paloş*) = a omorî.

A trece (pe cineva) prin (sau *sub*) *sabie* (sau *prin, sub tăişul* (ori *ascuţişul*) *sabiei*) sau *a trece (pe cineva) pe sub paloş* (ori *sabie*) = a omorî.

A trece pe cineva prin toate apele (pop.) = a calomnia, a ponegri pe cineva.

A trece (pe cineva sau *ceva) la* (sau *în*) *condică* (sau, pop. şi fam., *catastif*) (fam.) = a ţine minte faptele cuiva în vederea unei răzbunări, a unei pedepse etc. ulterioare.

A trece (pe cineva sau *ceva) prin sită* (sau *prin ciur*) (pop. şi fam.) = a examina (pe cineva sau ceva) în mod temeinic, amănunţit.

A trece (pe cineva sau *ceva) sub tăcere* (sau, înv., *cu tăcerea*) (fam.) = a lăsa la o parte în mod intenţionat.

A trece pe linia moartă (pe cineva) (fam.) = a-i conferi cuiva nişte sarcini neimportante.

A trece pe patină (în limbajul deţinuţilor) = a lustrui.

A trece pe planul al doilea = a fi considerat ca având o importanţă secundară.

A trece pe sărindar = **a)** a trece printr-un necaz; **b)** a scăpa cu faţa curată dintr-o încurcătură.

A trece pe sub foc şi sabie (pop.) = a avea de înfruntat multe pericole (mai ales în timp de război).

A trece peste ... = a nu da atenţie, a desconsidera, a ignora.

A trece peste cadavre = a fi lipsit de scrupule în atingerea scopului.

A trece peste cineva = a desconsidera, a dispreţui pe cineva.

A trece pragul casei [sau *a-i trece (cuiva) pragul*] (fam.) = a intra în casa cuiva; a vizita, a frecventa pe cineva.

A trece prin ceva ca prin brânză (pop. şi fam.) = a pătrunde cu uşurinţă în ceva.

A trece prin el (sau *ea, ele, ei*) (reg.) = a avea diaree.

A trece prin foc şi prin apă = a îndura multe nevoi şi necazuri, a răzbate prin multe greutăţi.

A trece prin foc şi sabie (despre un oraş, o ţară etc.) = a distruge cu forţa armată sau prin incendiu.

A trece prin (toate) chinurile iadului = a avea parte de multe necazuri şi nenorociri; a fi suferit multe persecuţii.

A trece prin vămile cucului (reg.) = a merge clandestin dintr-o ţară în alta.

A trece sub furcile (sau *sub furci*) *caudine* (reg.) = a suporta condiţii umilitoare.

A trece (şi) prin ciur şi prin dârmon (ori *prin sită*, rar, *prin ciurel, prin veşcă*) [sau *a trece prin* (ori, înv., *printru*) *foc şi apă*] (pop. şi fam.) = **a)** a răzbate prin multe greutăţi; **b)** a fi om încercat, cu experienţă.

A trece timpul (ori *anii*) *peste cineva* (sau, înv., *a trece de zile*) (pop. şi fam.) = a îmbătrâni.

A trecut baba cu colacii (rar, *colacul*) (pop.) = e prea târziu, n-ai prins momentul, ai scăpat ocazia.

A trecut de mult pe acolo, se spune despre cineva care are multă experienţă.

Are să (sau *trebuie să*) *(mai) treacă (multă) apă pe gârlă* (sau *pe Dunăre, pe vale* etc.) (pop. şi fam.) = se scurge (sau va trebui să se scurgă) mult timp.

Darea trece marea (pop.) = cu bani se poate face orice.
Îi trec mulți bani prin mâini, se spune când cineva cheltuiește fără socoteală, când risipește bani mulți.
(Mai) trece ce (sau *cât*) *(mai) trece* ... (pop.) = după o bucată de vreme..., după un timp (nu prea lung).
Mă (te, ne etc.*) trece apa pe sub limbă* (Olt.), se spune atunci când este foarte frig.
Nu e timpul trecut (sau *vremea trecută*) = nu e prea târziu, mai e timp.
Nu-i trece nimeni pe dinainte (pop. și fam.), **a)** se spune despre cineva care nu se lasă întrecut, depășit; **b)** este sever față de inferiorii săi.
Nu zi hop până nu treci șanțul (pop. și fam.) = nu te lăuda prea devreme cu o izbândă încă nesigură.
Pe (sau, înv. și reg., *de*) *zi ce trece* (pop. și fam.) = pe măsură ce se scurge timpul.
Treacă de la mine (sau *de la tine* etc.) (pop. și fam.), se spune când se face o concesie.
Treacă-meargă (sau *treacă și meargă* ori, rar, *meargă-treacă* sau *treacă!*) = se poate admite sau accepta, fie!
Trece ca pe lângă o moară pustie (pop.), se spune despre cineva care trece pe lângă o casă cunoscută, fără să intre, sau pe lângă o persoană cunoscută, fără să o salute.
Trece timpul (sau *vremea* ori *ceasul*) (pop. și fam.) = a fi târziu.

TRECERE

A avea trecere (fam.) = **a)** a fi luat în seamă, a fi prețuit; **b)** (despre mărfuri) a avea căutare, a fi cerut, a se vinde ușor.
A fi în trecere prin ... = a merge printr-o localitate fără a se opri (mai mult timp).
Trecere cu vederea = nebăgare în seamă; nesocotire.
Trecere de vreme (sau, rar, *trecere a timpului*) = petrecere a timpului, pierdere de vreme; (p. ext.) distracție, amuzament.
Trecere din viață = moarte, deces.
Trecere pe sub soare = faptul de a trăi.
Trecere sub tăcere = omisiune intenționată.

TRECUT[1]

A fi fără trecut (pop.; rar) = a fi fără de sfârșit.
A o rupe cu trecutul (fam.) = a pune capăt unei situații sau unei stări de lucruri de care cineva se mai simte încă legat, a nu mai vrea să știe de ceea ce a fost.
A-și aminti trecutul = a-și aminti de timpul de altădată, de întâmplările de pe vremuri, din alte timpuri.
Din trecut = de odinioară, de altădată.

TRECUT[2]**, -Ă**

A fi trecut prin ciur și prin dârmon = a fi experimentat, versat.
Nu e timpul (sau *vremea*) *trecut(ă)* (fam.) = nu e prea târziu.

TREI

A face pe cineva de trei (sau *două*) *parale* = a certa aspru pe cineva.
(A fi) cu trei roate (sau *roți*) *la car* (pop. și fam.) = a fi nebun.
A lua (sau, reg., *a apuca*) *la* (sau *în*) *trei parale (pe cineva)* = **a)** a-i cere socoteală cuiva pentru ceea ce a făcut; **b)** (rar) a-și bate joc de cineva.
A lua (pe cineva) la trei-păzește (pop. și fam.) = **a)** a cere (cuiva) explicații pentru faptele sale, folosind un ton sever; **b)** a certa aspru (pe cineva).
A o lua la trei păzește (fam.) = a o lua la fugă.
A se rezema în scaun cu trei picioare (pop. și fam.) = a se baza pe cineva care nu este serios.
A umbla cu doi bani în trei pungi = **a)** a nu se ajunge cu banii; **b)** a încerca să înșeli pe cineva cu ceva; **c)** (reg.; despre femei) a avea mai mulți iubiți.
De chichi, de michi, de trei lei ridichi (glumeț) = de aia, pentru că așa vreau eu.
De trei lulele (sau *de doi bani*) = **a)** ieftin; **b)** de calitate inferioară.
În doi timpi și trei mișcări (fam.) = foarte repede.
De trei parale = de calitate proastă.
Trei cu geamuri (la școlari) = nota opt.
Trei litere (glumeț, euf.) = fund, șezut.
Trei nule = făină de grâu de calitate superioară, marcată cu trei de zero.
Trei ochi (la cărți) = trei.
Trei pe doi = loc de veci.
Trei-trei = încet, anevoie, alene.

TREIER

A băga la treier (pe cineva) (reg.) = **a)** a cere socoteala pentru ceva; **b)** a certa aspru pe cineva.

TREIERA

(Umblă) parcă treieră la mărăcini (pop.) = nu reușește să ducă un lucru la bun sfârșit.

TRELA

A umbla trelela (pop.) = a umbla fără rost.

TREMURA

A-i tremura (cuiva) balamalele = a se teme.
A-i tremura cuiva dinții în gură (sau, reg., *a tremura în dinți*) (pop. și fam.) = a clănțăni.
A-i tremura cuiva mâna (reg.) = a fi zgârcit.
A-i tremura (cuiva) nasul = **a)** a se supăra; **b)** a se înfuria.
A-i tremura cuiva pantalonii (sau *a tremura ca piftia*) (pop. și fam.) = a-i fi foarte frică.
A-i tremura (cuiva) sufletul (sau *a tremura sufletul în cineva*) = a-i fi frică, teamă.
A tremura carnea pe cineva (pop.) = a tremura de frică, de emoție etc.
A tremura după bani (reg.) = a fi lacom de bani, a fi zgârcit.

A tremura vargă (sau *ca varga*) = a tremura foarte tare (de frică sau de frig).

TREN

A scăpa (sau *a pierde*) *trenul* (fam.) = a scăpa o ocazie favorabilă, o şansă.

TRENĂ[1]

A duce trena cuiva (fam.) = a urmări pretutindeni linguşind pe cineva.

TRENĂ[2]

A duce trena = a) a conduce plutonul concurenţilor într-o cursă sportivă, imprimându-i un anumit ritm; b) a fi în frunte.

TRESTIE

A fi subţire ca o trestie (fam.) = a fi suplu, zvelt.

TREZI

A se trezi în oţelele puştii = a ieşi sau a ajunge în bătaia puştii.

A se trezi vorbind (pop.) = a vorbi vrute şi nevrute fără să-şi dea seama ce spune.

Te trezeşti la oi? = eşti lipsit de bun simţ.

Unde te trezeşti? (pop.), se spune unui om prea îndrăzneţ sau care se comportă în mod nepotrivit.

TRIBUT

A plăti tributul morţii (sau *naturii*) (înv. şi reg.) = a muri.

A-şi da (sau *a-şi aduce*) *tributul* (fam.) = a contribui la ceva.

TRIMITE

A fi (cineva) bun să-l trimiţi (sau *de trimis*) *după moarte* (pop. şi fam.), se zice despre un om leneş şi încet la treabă.

A trimite, a băga la (o) (sau, rar, *în*) *mănăstire* = a călugări.

A trimite (cuiva) martori (ieşit din uz) = a provoca pe cineva la duel.

A trimite (cuiva) sănătate = a ura (cuiva) sănătate prin intermediul altcuiva.

A trimite izmene pe călător (reg.) = a expedia un lucru printr-o persoană nesigură.

A trimite (pe cineva) de la Ana la Caiafa (livr.) = a purta (pe cineva) pe drumuri.

A trimite (pe cineva) de la coasă la secure (pop.) = a scăpa (pe cineva) de un rău şi a-l face să dea de altul.

A trimite (pe cineva) de la dracu la tată-său = a purta (pe cineva) de colo până colo.

A trimite pe cineva de la moară la râşniţă = a face pe cineva să sărăcească.

A trimite pe cineva după ţigări = a) (în limbajul studenţilor) a fi superior cuiva; b) (în fotbal) a-şi dribla adversarul.

A trimite (pe cineva) în gura tunului = a expune (pe cineva) la un mare pericol.

A trimite (pe cineva) în judecată = a intenta (cuiva) un proces.

A trimite (pe cineva) în mormânt = a) a omorî; b) a necăji, a chinui foarte tare pe cineva.

A trimite (pe cineva) în posesia unui lucru = a pune pe cineva în posesia unui lucru.

A trimite (pe cineva) la ocnă (sau *la închisoare, la temniţă, la sare*) = a pedepsi (pe cineva) cu închisoarea.

A trimite (pe cineva) la origini = a înjura (pe cineva) de mamă.

A trimite (pe cineva) la plimbare = a) a refuza să mai stea de vorbă (cu cineva), a nu da curs discuţiei, a da pe uşă afară; b) a concedia (pe cineva) din serviciu.

A trimite (pe cineva) pe (sau *în*) *cealaltă lume* (sau *la moarte, în rai*) (pop. şi fam.) = a ucide, a omorî.

TRIMITERE

A casa cu (sau *fără*) *trimitere* (jur.) = a casa cu (sau fără) trimiterea cauzei în altă instanţă de judecată.

TRINC

A da trinc (ori *trenc, tranc, trenchi, trenchia*) (sau *a face trenchi*) = a închina în cinstea cuiva, ciocnind paharele.

TRIUMF

A duce (sau *a purta* pe cineva) *în triumf* = a ridica (pe cineva) pe sus (purtându-l pe braţe sau pe un tron) în cadrul unui cortegiu solemn sau vesel.

TRIVOGĂ

A bate trivoga (înv.) = a da alarma.

TROACĂ

A face (pe cineva) troacă (sau *albie*) *de porci* = a certa (pe cineva) foarte aspru.

A fi alb ca floarea de troacă (reg.) = a fi foarte alb.

Casa (sau *vadra*) *e troacă* (reg.) = a nu avea nimic, a fi sărac.

TROMBON

A-i trage cuiva un trombon (sau *tromboane*) = a duce pe cineva de nas, a-l minţi.

TRON

A (se) urca [sau *a (se) sui, a (se) ridica, a (se) înălţa*] *pe tron* = a ocupa (sau a face pe cineva să ocupe) domnia, a fi încoronat (sau a încorona) ca monarh.

TRONC

A-i cădea (sau *a-i pica*) *cuiva (cu) tronc (la inimă)* = a-i deveni cuiva drag dintr-o dată; a îndrăgi pe neaşteptate.

Tronc, Mărico (sau *Marghioalo*) (fam.), se spune când cineva face sau zice ceva nepotrivit cu o anumită situaţie în care se află.

TROPA

A da tropa (în limbajul jucătorilor de cărţi) = a pierde.

TROSC

Trosc cu bâta-n baltă! (pop. şi fam.), se zice despre o persoană care face o boacănă.

TROSCĂI

A troscăi din gură (pop. și fam.) = a vorbi verzi și uscate.

A troscăi pe cineva (pop. și fam.) = a mustra pe cineva, a-i arunca cuiva vorbe aspre, insultătoare.

TROSCOT

A fi uscat troscot (pop.) = a fi foarte slab.

A mânca troscot (reg.) = a mânca mâncare sărăcăcioasă.

TROSNI

A bea de-i (sau *până-i*) *trosnesc* (ori *să-i trosnească*) *urechile* (sau *fălcile*) = a bea foarte mult.

A-i trage cuiva câteva să-i trosnească fălcile = a pălmui.

A-i trosni (cuiva) fălcile (pop. și fam.), se spune când cineva primește o lovitură puternică, când mănâncă cu lăcomie și cu zgomot sau când cască cu poftă.

A-i zice (sau *a-i trage*) *(cuiva) câteva să-i trosnească urechile* (sau *fălcile*) (pop. și fam.) = **a)** a-i vorbi cuiva aspru, fără menajamente; **b)** a pălmui.

Bea până-i trosnesc urechile (sau *fălcile*) = bea foarte mult.

TROTUAR

A face trotuarul (fam.) = a umbla pe trotuar în vederea practicării prostituției.

TRUDĂ

A-și da (toată) truda (pop.) = a depune toată silința, străduința, a se strădui.

TRUDI

A se trudi de facere (sau *de naștere*) (pop.) = a fi în durerile nașterii.

Se trudește de ploaie (reg.) = se pregătește îndelung de ploaie.

TRUFIE

A se da întru trufii (înv. și reg.) = a se deda unor fapte urâte.

TRUNCHI

A cădea trunchi la stomac (înv. și reg.; despre o mâncare) = a se mistui greu.

TRUP

A fi (sau *a se simți*) *trup din trupul cuiva* (sau *a ceva*) (pop.) = **a)** a fi descendent al cuiva; **b)** (fig.) a face parte integrantă din ceva.

A fi (sau *a se face*) *trup și suflet cu cineva* (pop. și fam.) = **a)** a se identifica cu aspirațiile cuiva; **b)** a fi foarte strâns legat de cineva, a fi prieten devotat cu cineva.

A fi (sau *a se face*) *un trup* (pop.) = a se uni cu cineva sau cu ceva, a se contopi.

A fi trupul cuiva (înv. și reg.) = a fi rudă de sânge cu cineva.

A i se încreți (sau *încrâncena*) *carnea pe trup* = a se înfiora; a avea frisoane.

A se face trup (înv.; rar) = a lua ființă, a se întrupa, a se concretiza.

A trece (sau *a călca*) *peste trupul cuiva* (pop. și fam.) = **a)** a ucide (pe cineva) (pentru a-și deschide drum mai departe); **b)** (p. ext.) a folosi orice mijloc spre a-și atinge scopul.

Trup de om (reg.), se spune despre un om frumos, bine făcut.

Trup din trupul cuiva = **a)** (a fi) născut din...; **b)** (a face) parte integrantă din ceva.

TRUȘCHINĂ

A pica trușchină (reg.) = a pica de tot.

TU[1]

Te fac o tablă (sau *o carte* etc.) (fam.) = joc cu tine table (sau cărți).

Te fac un film (arg.) = te duc la un film.

TU[2]

Nici tu ..., nici tu ... [sau, rar, *fără tu ... fără tu* ori *nu tu ... nu tu*] (pop. și fam.) = nimic din ceea ce ar trebui sau te-ai aștepta să fie.

TUDINĂ

A da (sau *a azvârli*) *de tudină* (reg.) = a da de râpă.

TUFĂ

A fi tâmâie (sau *tufă de Veneția*) = a fi ignorant, a nu ști nimic.

A fi tufă de parale (pop.) = a fi sărac.

A se da după tufă (pop.) = a se ascunde.

Tufă (de Veneția) (fam.) = nimic, deloc; nimeni.

Tufă-n pungă (sau *tufă-n buzunar*) = **a)** nimic; **b)** om fără bani.

TUFLI

A tufli căciula pe ureche (sau *urechi*) (pop.) = a se preface că nu știe nimic despre un anumit lucru de care e vinovat.

TULBURA

A tulbura apa ca să pescuiască = a provoca neînțelegeri pentru a trage foloase personale din ele.

TULBURE

A pescui în ape tulburi = a profita de o situație încordată sau nesigură pentru a trage foloase.

Pescuitor în ape tulburi = **a)** om cu preocupări îndoielnice, cu intenții dubioase; **b)** persoană care instigă la tulburarea ordinii publice, la rivalități.

TULI

A o tuli la (sau *de*) *fugă* (sau *la sănătoasa, la deal, mâncând pământul*) (pop. și fam.) = a fugi (repede și pe furiș), a o șterge, a o șterpeli.

Tule-o (sau *tulea, băiete!*) = pleacă imediat (și repede)! fugi! șterge-o! întinde-o!

TUMBĂ

A-l da (pe cineva) tumba (sau *tumba peste cap*) = a-l face (pe cineva) să se rostogolească, dându-se peste cap.

A se da (de-a) tumba = a se rostogoli dându-se peste cap.

TUN

A da (sau *a trage*) *cu tunul* (arg.) = a elimina un gaz prin orificiul anal, a (se) băși.

A da un tun = a se îmbogăți rapid, pe căi ilicite.

A dormi tun (sau *buștean*) = a dormi adânc.
A face (pe cineva) tun (pop. și fam.) = a îmbăta (pe cineva) foarte rău.
A face (sau *a obține*) *ceva din tun după senin* (reg.) = a face (sau a obține) ceva din nimic.
A fi beat tun (pop. și fam.) = a fi foarte beat.
A fi în buza tunului = a fi expus în bătaia tunului; (p. ext.) a se afla într-un loc primejdios.
(A fi) înghețat tun (pop. și fam.) = (a fi) înghețat tare.
A fi sănătos tun (pop. și fam.) = a fi foarte sănătos.
A (nu) face (niciun) tun pe senin (reg.), se spune despre cineva care se laudă fără să fi făcut vreo ispravă.
A pune gândurile pe tun (fam.) = a pune gând rău cuiva.
A scăpa ca din (gură de) tun (pop. și fam.), se spune când cineva reușește să fugă, să se salveze dintr-o situație neplăcută.
A trage (sau *a da*) *un tun* (arg.) = **a)** a fura (o sumă mare de bani, obiecte de valoare etc.); **b)** a câștiga o sumă mare de bani la un joc de noroc.
E tun (reg.) = e vreme grea.
Nu e bun de-un tun (fam.) = nu e bun de nimic.
Poți să dai (sau *să tragi*) *cu tunul*, **a)** se spune despre cineva care doarme foarte adânc și nu se trezește ușor; **b)** se spune despre un loc unde nu se află nicio ființă vie.
Sănătos tun = foarte sănătos.
Tun de beat = foarte beat.

TUNA

A-i tuna cuiva ceva în (sau *prin*) *minte* (sau *în, prin cap*) = a-i trece cuiva prin minte o idee, un gând etc. neașteptat, a-i trăsni cuiva ceva prin minte.
A(-i) tuna cuiva soarele în cap (reg.) = a-l durea capul pe cineva.
A tuna în gălbenare (reg.) = a se îmbolnăvi de gălbenare.
A tuna în groapă (reg.) = a muri.
A tuna și a fulgera (fam.) = **a)** a fi foarte furios; **b)** a face scandal.
A tuna (și a fulgera) împotriva (sau *contra*) *cuiva* (sau *a ceva*) (fam.) = a vorbi cu multă vehemență împotriva cuiva (sau a ceva).
A tunat și i-a adunat (pop. și fam.), se spune despre oamenii care se întovărășesc având aceleași defecte.
Unde dai și unde tună (pop.), se spune despre cineva care gândește într-un fel și vorbește altfel.
Unde tună și unde fulgeră (reg.), se spune atunci când se obțin cu totul alte rezultate decât cele scontate.

TUNDE

A-i tunde (cuiva) botul (pop.) = a întrerupe pe cineva din vorbă.
A o tunde (pop. și fam.) = a pleca repede (pe furiș), a dispărea, a o șterge.
A o tunde la sănătoasa (sau *la fugă* ori *pe-aici încolo*) (pop. și fam.) = a fugi (pe furiș), a o șterge, a dispărea.
A (se) tunde (de) călugăr (sau *monah*) (în ritualul bisericii ortodoxe, cu referire la bărbați) = **a)** a(-și) tăia părul de pe cap înainte de a (se) călugări; **b)** a (se) călugări.
A (se) tunde pilug (sau *zero* ori, reg., *brebenel, cocean, ridiche*) (pop. și fam.) = a(-și) tăia părul de pe cap până la piele.
A tunde pe cineva (pop. și fam.) = a-i cere cuiva o sumă mare de bani în schimbul unui serviciu.
A tunde (pe cineva) bine (pop.) = a bate (pe cineva) foarte tare.
A tunde (sau *a rade*) *pe cineva pilug* (fam.) = a tunde (sau a rade) pe cineva până la piele.
A tunde spuma (reg.) = a lua spuma de pe zerul care fierbe (când se face urda).
A tunde stupii (reg.) = a tăia fagurii dintr-un stup pentru a scoate mierea.
Multe am tras și nu m-am ras, nici de asta nu m-oi tunde, se spune despre cineva care a pățit multe și care nu se descurajează în fața unei încercări.
Tunde-o (băiete)! (sau *pârleo!*) = pleacă repede și imediat! ia-o din loc! pe-aici ți-e drumul! tule-o!

TUNS, -Ă

A fi tuns cicero (în limbajul deținuților) = a fi tuns zero.
A fugi (sau *a se păzi*) *(de cineva) ca de popă tuns* (pop.) = a evita pe cineva.
A i se duce (sau *a-i merge*) *(cuiva) vestea ca de popă tuns* (pop.) = **a)** a stârni vâlvă cu o faptă neobișnuită; **b)** a se răspândi foarte repede o veste despre cineva.
A nu mai fi decât trei tunși și un chel (pop.) = a nu mai fi decât prea puțini și de mică însemnătate.
A scăpa tuns (reg.) = a ieși bătut.
Ba (că) (e) tunsă, ba (că) (e) rasă (sau *c-o fi tunsă, c-o fi rasă*) (reg.) = **a)** ba că-i una, ba că-i alta; **b)** în sfârșit, după multă vorbă.
Doar nu-s tuns, nici ras pe cap (reg.), se zice când cineva refuză să facă ceva ce nu-i convine.
Fabrică de tuns ouă (glumeț) = loc inexistent.
Nici tuns, nici ras = nicidecum; fără câștig, dar și fără pagubă.
Ori tunsă, ori rasă = într-un fel, sau în altul.
Tunsă, rasă, asta e! **a)** se zice pentru a curma vorba cuiva; **b)** sugerează că nu mai este nimic de zis.

TUR[1]

A trage primul tur de manivelă (cinematografie) = a începe turnarea unui film.

TUR[2]

A-i pârâi turul (reg.) = a tremura de frică.
A-i țâțâi (sau *a-i pârâi*) *turul* (reg.) = **a)** a tremura de frică; **b)** a fi îngrijorat.
A se ține după turul cuiva (reg.) = **a)** a căuta protecția cuiva; **b)** a se ține tot timpul după cineva; **c)** a se linguși.

A sta-n tur (reg.) = a) a sta gata să răbufnească; b) a fi pus pe ceartă; c) a fi supărat.

TURA-VURA

Ce mai tura-vura? = ce mai atâta vorbă degeaba? ce să mai lungim vorba? ce mai încoace-încolo?

TURBA

A se turba la cap (reg.; despre oi) = a căpia.

A turba după ceva (sau *cineva*) (sau *a turba să ...*) (pop. și fam.) = a-i plăcea ceva (sau cineva) foarte mult.

TURBARE

A fi turbare după ceva (sau *cineva*) (sau *a fi turbare să ...*) = a fi foarte pasionat după ceva (sau cineva).

Turbare de cap (pop.) = confuzie, zăpăceală.

TURBAT, -Ă

A fi turbat după ceva (sau *cineva*) (sau *a fi turbat să ...*) (pop. și fam.) = a fi foarte pasionat după ceva sau cineva.

A se face (sau *a fi*) *Dunăre (turbată)* = a) (despre apă) a crește foarte mult; b) (despre oameni) a se supăra foc.

TURBUȘEALĂ

A avea (o) turbușeală la cap (reg.) = a) a avea mintea tulbure; b) a fi amețit de băutură, de nesomn etc.

TURC

A fi turc (sau *ca turcul*) (pop. și fam.) = a fi foarte încăpățânat, a nu vrea să înțeleagă, a nu ține seama de nimic.

A fuma ca un turc (despre bărbați) = a fuma foarte mult.

A mânca cât un turc din cei calici = a mânca mult și cu lăcomie.

A tăia turcul (Trans.), se spune despre copii, la scăldat, când își astupă nările apoi se dau în apă adânc.

Cum e turcul și pistolul = cum e omul, așa sunt și faptele lui, prietenii lui.

(Doar) nu dau (sau *nu vin*) *turcii* (sau *ce, au năvălit turcii?*) (fam.), se spune spre a modera graba neîntemeiată a cuiva.

Eu văd turcul ce gândește (Olt.) = eu știu ce vrei.

Parcă-l alungă turcii (sau *parcă-l aleargă turcii* ori *parcă-l gonesc turcii* sau *parcă l-au luat turcii la goană* ori *parcă dau turcii și tătarii*) (pop. și fam.), se spune cuiva sau despre cineva care e foarte grăbit.

(Parcă) se bat turcii la gura lui (pop. și fam.), se spune despre cineva care mănâncă lacom; se spune despre cineva care vorbește repede.

Turcul plătește (pop. și fam.), se spune despre cineva care este silit să plătească, vrând-nevrând, paguba sau cheltuiala făcută de alții.

TURCESC, -EASCĂ

(A fi) ca o (sau *cu obraz de*) *babă turcească*, se spune despre bărbații spâni și cu zbârcituri pe față.

TURCEȘTE

A sta (sau *a ședea*) *turcește* = a sta jos cu picioarele încrucișate sub corp, ca orientalii.

A vorbi (sau *a grăi, a bolborosi*) *turcește* (pop. și fam.) = a vorbi o limbă neînțeleasă; a rosti cuvintele neclar, încât nu este înțeles.

TURDULUC

A se da (sau *a se duce*) *de-a turdulucu* (reg.) = a se da (sau a se duce) de-a rostogolul.

TUREATCĂ

A avea obraz de tureatcă = a avea obrazul gros, a fi obraznic.

A călca pe tureatcă (pop. și fam.) = a greși din cauza lipsei de experiență, de prudență etc.

A fi la tureac (pop.) = a fi deznădăjduit.

A fi tureatcă (pop. și fam.; despre elevi) = a fi nepregătit la lecție.

A lua foc în turetci (pop.) = a fi înșelat într-o afacere.

A o ține turuiac (reg.) = a vorbi mult și cu insistență pentru a susține un punct de vedere.

A se face turuiac (reg.) = a se îmbăta.

A umbla cu pila în tureatcă (pop. și fam.) = a fi viclean.

TURLAC, -Ă

Nici turc, nici turlac (ia, un fleac), se zice despre cel care nu aparține în mod clar unei speciii, grupări, tagme.

TURMĂ

Oaia râioasă molipsește toată turma = un singur element rău ajunge ca să-i strice și pe ceilalți.

TURN

A fi ca în turnul Babilonului (sau *turnul lui Babel*) (fam.), se spune despre o situație în care oamenii nu se înțeleg, având fiecare altă părere.

A fura (sau *a vinde*) *turnul Colței* (pop.), se spune când i se aduce cuiva o învinuire greu de crezut.

TURNA

A-i (sau *a i le*) *turna* (fam.) = a vorbi cuiva deschis, pe șleau.

A se turna cu fapt (înv.) = a fi prins în flagrant delict și arestat.

A turna bobocilor (reg.) = a) a nu avea de lucru; b) a vorbi cu nesocotință..

A turna cu găleata (sau *ca din găleată*) = a ploua foarte tare, torențial.

A turna gaz (ori *ulei, untdelemn, spirt*) *peste* (sau *în*) *foc* (pop. și fam.) = a) a întărâta pe cineva care este deja înfuriat; b) a înverșbi și mai tare lucrurile.

A turna gogoși (sau *verzi și uscate*) (pop. și fam.) = a minți.

A turna în coș = a începe să macini; (fig.) a-ți veni rândul să faci ceva.

A turna în el [sau *a turna ca într-un vas* (sau *sac*) *spart*] (sport și fam.), se spune despre cineva care bea (sau mănâncă) foarte mult.

A turna (la copii) (sau *la plozi*) (pop. și fam.) = a naște mulți copii.
A turna pe cămăși (reg.) = a opări rufele.
A turna (pe cineva) în ghips (arg.) = a bate foarte tare.
A turna proptele la fălci (pop. și fam.) = a trage cuiva pumni, a bate.
A turna (sau *a pune*) *sare* (ori *oțet*) *pe rană* = a întărâta (pe cineva), a pune paie pe foc.
A turna ulei pe rană (pop. și fam.) = a alina necazurile cuiva, vorbindu-i cu înțelegere și compasiune.
A turna un deget = a turna în pahar o cantitate foarte mică de băutură.

TURTĂ

A cădea turtă (reg.) = a veni pe neașteptate.
A coace (cuiva) turta = a încerca să-i facă rău (cuiva), a-i întinde (cuiva) o cursă.
A da turta zilei (reg.) = a face pomană în ziua când a scăpat dintr-o mare primejdie.
A face (pe cineva) turtă (pop. și fam.) = **a)** a strivi; **b)** a bate foarte tare (pe cineva).
A fi beat turtă (sau *a fi turtă*) (pop. și fam.) = a fi foarte beat.
A fi (sau *a se îmbăta*) *turtă* = a se îmbăta foarte tare.
A-i lua (cuiva) turta de pe spuză (pop.) = a înșela, a păcăli pe cineva.
A rupe (sau *a frânge* cuiva) *turta (pe cap)* (reg.) = a sărbători, cu un anumit ritual, împlinirea unui an de la nașterea unui copil.
A se face turtă pe jos (pop. și fam.) = a se întinde pe pământ.
A se îmbăta (sau *a se face, a se cocli*) *turtă* (pop. și fam.) = a se îmbăta foarte tare.
A sta pe loc ca turta-n foc (pop.) = **a)** a sta nemișcat; **b)** (p. ext.) a nu acționa.
A(-și) trage spuza (sau *cenușa*, rar, *jarul*) *pe* (ori *la*) *turta sa* (sau *lui*) (pop. și fam.) = a se îngriji de propriile interese, neglijându-le pe ale altora.
Beat turtă = beat mort, foarte beat.
Rudă pe turtă crudă = rudă foarte îndepărtată sau deloc, rudă de la nouă neamuri.

TURTI

A-i turti (cuiva) fesul (fam.) = a face o prostie de care până și altul se rușinează.
A-i turti (cuiva) pălăria [sau *a turti (pe cineva) în pălărie*] (fam.) = **a)** a nimeri punctul slab al cuiva, a-l atinge cu o vorbă înțepătoare, a-l ofensa, a-l provoca; **b)** a da (cuiva) o veste neașteptată.

TURTIT, -Ă

A fi turtit de supărat (pop.) = a fi supărat foarte tare.

TURUI

A-i turui (sau *a-i merge, a-i umbla, a-i toca*) *(cuiva) gura (ca o moară hodorogită* sau *stricată, neferecată*) (pop. și fam.; depr.) = a vorbi repede, mult (fără a spune lucruri importante) și inutil.
A turui ca o moară fără apă (ir.) = a tăcea.

TUSE

A băga (pe cineva) în tuse (reg.) = a speria pe cineva.
(A se întâlni) tusea cu junghiul (sau *tusea și junghiul*) (reg.) = (a se întâlni) doi oameni care se potrivesc prin trăsăturile negative.

TUȘĂ

A sta (sau *a fi, a rămâne* ori *a fi pus*) *pe tușă* (sport) = a sta (sau a fi obligat să stea) inactiv.

TUȘI

A tuși măgărește (sau *sec*) (reg.) = a avea tuse convulsivă.

TUTELCĂ

A se face tutelcă (Munt.) = a se ghiftui.
A-și lua tutelca (sau *a o lua tutelca*) (reg.) = a pleca pe neașteptate, a o șterge.
A umbla tutelca de colo-colo (reg.) = a face intrigi, a unelti.

TUTELCUȚĂ

A-și lua tutelcuța (reg.) = a pleca pe neașteptate, a o șterge.

TUTUBEACĂ

A se da de-a tutubeaca (Olt.) = a se da de-a rostogolul.

TUTUC

A îngheța (sau *a se face*) *tutuc* (reg.) = a îngheța foarte tare.

TUTULUȘ

A-i face (cuiva) tutulușul (reg.) = **a)** a lua pe cineva la goană; **b)** a certa.

TUTUN

Răbdare și tutun! = ai răbdare, nu te grăbi.

TUTURIGĂ

A (se) da [sau *a (se) duce*] *de-a tuturiga* (sau *tuturigu*) (reg.) = a (se) da sau a (se) duce de-a rostogolul.

BCUIAȘI

Ţ

ŢAC

A ajunge la ţac = a ajunge la momentul oportun, a ajunge la ţanc.

ŢACĂ

A da ţaca = a lovi ţăcile (sau scândurelele la jocurile de copii) una de alta.

ŢAGLĂ

A rămâne (cu ochii) ţaglă = a rămâne cu ochii ţintă, pironiţi.

A se uita ţaglă (sau *ţiclă*) = a se uita fix, atent.

A sta cu ochii ţaglă (pe ceva sau *pe cineva)* (reg.) = **a)** a nu slăbi din ochi; **b)** a urmări de aproape (ceva sau pe cineva).

A sta ţaglă pe (cineva) (reg.) = **a)** a cicăli pe cineva; **b)** a certa pe cineva.

Cu ochii ţaglă = cu privirea aţintită.

ŢAHĂT

A se ţine ţahătă (după cineva) = a urmări lătrând continuu şi cu insistenţă.

ŢAMBAL

A sta pe ţambal (arg.) = a face arest.

ŢANC

A da ţanc la pepene (reg.) = a tăia şi a scoate o bucată dintr-un pepene pentru a gusta dacă e bun.

A lua ţanc (sau *ţancul*) (ori *a da ţancul* sau *a da ţanc) (la un vas)* (înv. şi reg.) = a măsura cu ţancul cantitatea de lichid dintr-un vas.

A vorbi cu ţanc (reg.) = **a)** a vorbi prin semne; **b)** a vorbi fără şir.

Ţanc pe ţanc (fam.) = exact.

ŢANDĂRĂ

A avea o ţandără în cap (rar) = a fi indispus.

A face ţăndări= **a)** a sparge ceva în bucăţi mici; **b)** a distruge, a nimici.

A-i sări (cuiva) ţandăra (sau *mustarul*) = a se înfuria, a se supăra.

ŢAP

(A fi) ca un ţap logodit (fam.) = **a)** (a fi) nemişcat; **b)** (a fi) aiurit; **c)** a fi dus pe gânduri; **d)** (a fi) supărat fără motiv.

A jupui (sau *a beli*) *ţapul* (sau *ţapii*) (fam.) = **a)** a vomita de beţie; **b)** a se juli într-o căzătură, la beţie.

A sta (sau *a şedea) ca un ţap logodit* = a sta ţeapăn, prostit, aiurit.

A ţine ţapul de coarne (fam.) = a vomita la beţie.

Parcă eşti un ţap logodit, se spune despre un om îngâmfat şi prost.

Ţap ispăşitor = persoană pusă să suporte consecinţele pentru greşelile altora.

ŢARĂ

A afla târgul şi ţara = a afla toată lumea.

A ajunge (sau *a se face, a rămâne) de poveste în ţară* = a i se duce cuiva vestea, a ajunge de pomină.

A cutreiera ţara-n lung şi-n lat = a umbla foarte mult prin toată ţara.

A da sfară (sau *sfoară*) *în ţară* = **a)** a da de ştire; **b)** a lansa un zvon.

A fi ţăran (sau *de la ţară*) = a fi bădăran, mojic; răuvoitor.

A noua ţară = până la (sau de la) mari depărtări.

A nu mai avea ţară cu cineva = a nu mai avea trai liniştit cu cineva.

A plăti (cât) un colţ (sau, reg., *un corn) de ţară* = a valora foarte mult.

A pune ţara la cale = **a)** a conduce, a administra o ţară; **b)** (ir.) a discuta o chestiune importantă (de ordin politic) fără a avea competenţa necesară; **c)** (p. ext.) a discuta multe şi de toate.

A se duce la ţară (sau *în ţări*) (pop.) = a se duce în lume.

A se duce (sau *a pleca) -n ţară* (sau *în ţări, în lume şi în ţări*) (pop.) = a se duce în lumea largă.

A se pune cu ţara = a intra în conflict cu toată lumea.

A sta prost (sau *rău) cu ţara* = a nu avea bani, a nu dispune de resurse.

A trece peste mări şi ţări = a face un drum foarte departe.

Atâta pagubă în ţara Moldovei, se zice pentru a arăta că ceva este lipsit de importanţă.

Chior în ţara orbilor (depr.) = mai bun decât alţii în cazul unei concurenţe foarte slabe.

Drum de ţară = cale de importanţă locală care leagă mai multe comune şi sate; (reg.) şosea naţională.

Ho, ţară! (pop.) = stai liniştit! lasă-mă în pace! potoleşte-te!

Jargoane de popă de ţară = povestiri sau întâmplări ştiute de toată lumea.

La colţ (sau *capăt) de ţară şi la mijloc de masă* (sau *la mijloc de masă şi la colţ de ţară*) = într-un loc prielnic, comod şi ferit de primejdii.

Nu e ţară caldă, se spune despre un om care nu e vrednic de încredere.

Peste nouă (sau *şapte) mări (şi) peste nouă* (sau *şapte) ţări* (ori *peste nouă ţări şi mări* sau *peste nouă mări, peste nouă ţării*) = foarte departe.

Te joci cu ţara în bumbi? (fam.), **a)** formulă prin care se atrage atenţia cuiva că greşeşte atunci când subestimează o persoană sau o problemă; **b)** (ir.) degeaba îţi dai importanţă.

BUCHAREST UNIVERSITY LIBRARY

Țara e largă! = ești liber să faci ce vrei, să pleci unde vrei.

Țara făgăduinței = nume sub care este denumită Palestina în Biblie; (fig.) ținut bogat, mănos, fertil.

Țara lui Cremene (sau *a lui Papură-Vodă, a lui Han-Tătar*) = loc fără stăpân, unde fiecare face ce-i place, fără să dea seamă cuiva.

Țara lui Papuc = loc în care e sărăcie mare.

Țara lui Papură-Vodă = loc în care e sărăcie mare.

Țara nimănui = **a)** (în basme) țară fără stăpân; **b)** spațiu neocupat de armate între două fronturi de luptă; zonă neutră.

ȚARC

A vinde (merele) cu țarcul = a vinde (merele) măsurând după cantitatea care încape într-un țarc.

ȚARCĂ

A-i umbla (cuiva) gura ca la (o) țarcă (ori *ca la țârci*) (sau *a vorbi ca o țarcă*) = a vorbi mult și fără rost, a fi limbut.

A sta ca țarca (sau *cât) în par* = a fi gata de plecare.

Cap de țarcă, se zice despre un om prost.

Sare ca țarca din par în par, se zice despre cineva care n-are astâmpăr.

ȚARINĂ

A deschide (sau *a închide*) *țarina* (reg.) = a permite (sau a interzice) pășunatul pe terenul de fânețe sau pe cel cultivabil în apropierea satului.

A face țarină = a interzice pășunatul animalelor pe întreg teritoriul unei localități.

N-are a face banul birului cu gardul țarinei = nu există nicio legătură, n-are a face una cu alta.

ȚĂCALĂ

A-i sta (cuiva) țăcală pe cap (reg.) = a cicăli pe cineva, a plictisi.

ȚĂCĂNI

A țăcăni după (sau *de*) *ceva* (Munt.) = a căuta ceva cu mare interes.

A țăcăni (pe cineva) (la cap) = a plictisi pe cineva cu vorba; a bate pe cineva la cap, a cicăli.

ȚĂGUI, -IE

A fi țăgui la cap (Munt.) = a fi aiurit, zăpăcit.

ȚĂLAN

A se ține țălan = a merge unul după altul, în șir.

ȚĂNCUȘĂ

A da țăncușă la ... (Munt.) = a face gaură la ceva.

A juca țăncușa (reg.) = a arunca zarurile.

A sări pe țăncuș (Munt.) = **a)** a-și pierde cumpătul, a se enerva; **b)** a nu mai avea răbdare.

A trage țăncușă (ori *țâncușa*) (sau *a face țăncușă*) (reg.) = a hotărî o împărțeală prin tragere la sorți.

ȚĂPOI

A fi pus (sau *azvârlit) cu țăpoiul* (ori *din țăpoi*) = a fi așezat rău, fără nicio ordine, a fi aruncat la întâmplare.

ȚĂRÂNĂ

A da cu țernă în ochii cuiva = a înșela pe cineva, dându-i iluzia că lucrurile sunt altfel decât în realitate.

A face (cuiva) pomana de țărână [sau *a(-i) face (la) țărână*] = a face mortului pomană în ziua înmormântării.

A face țărâna praf = **a)** a nu face nimic; **b)** a se lăuda.

A face țărână (pe cineva) (reg.) = a nimici, a ucide pe cineva.

A mușca din țărână = **a)** a cădea la pământ rănit; **b)** a muri.

A ridica (pe cineva) din țărână = a ajuta (pe cineva) să-și facă o situație (mai) bună.

A se așterne țărânii = a se întinde la pământ, a se culca pe jos.

A sta cu țerna în gură, se zice despre cei morți ale căror rude n-au împlinit obiceiurile cuvenite în legătură cu aceștia.

A-și închina fruntea în țărână = a muri.

Blestemă de pică țărâna (reg.), se spune când cineva blestemă foarte tare.

Fie-i (sau *să-i fie*) *țărâna ușoară!* (formulă folosită când se vorbește despre un mort) = odihnească-se în pace!

Praf și țărână = nimic.

Se găsește câte-o mână să-l scuture de țărână (reg.) = se găsește cineva care să-l mustre, să-l bată.

Se laudă (sau *minte*) *de cură țărâna din pod*, se spune despre un om foarte lăudăros sau mincinos.

ȚĂRUȘ

A bate țăruș = **a)** a-și întinde cortul; **b)** a-și face tabără; **c)** a se stabili undeva.

A-și strânge funia de țăruș = **a)** a îmbătrâni; **b)** a-și aștepta moartea.

ȚÂFNĂ

A-i sări (cuiva) țâfna [ori, reg., *a i se pune (cuiva) țâfna*] = a se mânia, a se înfuria; a-i sări cuiva țandăra.

A scoate (cuiva) țâfna (rar) = a face (pe cineva) să renunțe la ceartă.

A sta (sau *a fi*) *cu țâfna umflată* (sau *în sus*) = a sta bosumflat, a fi pus pe ceartă.

A umbla (sau *a fi*) *cu țâfna în* (sau *la*) *nas* = **a)** a fi mereu gata de ceartă, a fi arțăgos; **b)** a se înfuria repede; **c)** a fi îngâmfat.

Cu țâfna pe limbă (reg.) = gata de ceartă, țâfnos.

ȚÂHINA

A se duce (undeva) cu țâhina (reg.) = **a)** a se duce (undeva) pentru a sta mult timp; **b)** a zăbovi mult timp într-un loc.

ȚÂNC

A asculta țâncul-pământului (reg.) = **a)** a sta culcat cu urechea la pământ; **b)** (reg.) a dormi adânc; **c)** a fi mort.

A umbla când doarme țâncul-pământului (reg.) = a umbla în toiul nopții.

ȚÂNDRU-MÂNDRU, -RĂ, -RĂ

Țară-mândră și flămândă, se spune despre o persoană care, deși săracă, este mândră.

ȚÂNȚAR

A avea puterea țânțarului = a fi slab, fără putere fizică.

A face din țânțar armăsar (fam.) = a exagera.

A fi (gras) ca un țânțar = a fi slab la trup.

A intra (sau *a veni*) *țânțarii în casă* (sau *a intra un car de țânțari*) (reg.) = a intra frigul pe ușă.

A ține (pe cineva) cu untură (sau *cu mațe*) *de țânțar* = a hrăni rău (pe cineva).

Încornorează țânțarul, / De ți-l faci cât măgarul (pop.), se spune despre cei care exagerează proporțiile unui lucru, ale unei fapte.

Nicio frică de furnici, De țânțar nici habar (pop.), se spune despre cei care se laudă cu acțiunile lor, dar care, în realitate, nu pot face nimic.

Strecură țânțarul și înghite armăsarul (sau *cămila*), se spune despre cei care se feresc să facă greșeli mici, dar fac greșeli mari.

Țânțarul cu armăsarul (sau *cu măgarul*) (pop.), se spune despre cei care încearcă să asocieze două persoane sau să îmbine două lucruri total diferite.

Unge-te cu untură de țânțar trăsnit (pop.), se spune, în glumă, celui care se vaită de o boală ușoară.

Untură de țânțar, se spune în batjocură celor slabi la trup.

ȚÂNȚI

A se țânți de râs (reg.) = a râde foarte tare.

ȚÂR

Uscat (sau *slab*) *țâr* (sau *ca un țâr*) = foarte slab.

ȚÂRĂ

A face țără și fărină (ori *praf și țără*) (sau *a se face țără și nemică*) (reg.) = a se face praf și pulbere.

A (se) face (tot) țără (sau *țâre*) = **a)** a (se) găuri în mai multe locuri, a (se) ciurui; **b)** a se rupe, a se face bucăți; **c)** (despre oameni) a ucide.

ȚÂRLÂI

A-i țârlâi (cuiva) urechea (Munt.) = a-i țiui (cuiva) urechea.

ȚÂRUCĂ

Nici țâruca (Mold.) = lipsit cu totul de...

ȚÂȚĂ

A avea țâță (pop.; despre o femeie) = a avea lapte suficient pentru a-și alăpta copilul.

A da țâță (pop.) = a da să sugă, a alăpta.

(A fi) ca copilul cu două țâțe (pop.) = a trăi în belșug, a o duce foarte bine.

(A fi) ca un copil cu țâța în gură (sau *ca un copil la țâță*) (pop.) = (a fi) fericit.

A fi cum îi țâța (pop.) = a fi bun.

(A fi) întors de la țâță (pop.; în credințele populare) = se spune despre cineva care, fiind copil înțărcat, a fost alăptat din nou și despre care se crede că la maturitate devine o piază rea pentru semeni.

A-i fi de țâță (pop.; despre copii) = a dori să sugă.

A-i pieri țâța (pop.; despre o femeie) = a nu mai putea alăpta.

A secat țâța caprei (pop.), se spune când se termină cu foloasele obținute ușor; a înțărcat bălaia.

Femeie șnur, fără țâțe, fără cur (vulg.; glumeț) = femeie exagerat de slabă.

Parcă tot suge la țâță (pop.) = este prost, fără judecată.

ȚÂȚÂI

A-i țâțâi (cuiva) inima (sau, fam., *curul, fundul, brăcinarul*) = a-i fi foarte frică, a tremura de frică.

A-i țâțâi (cuiva) măseaua = a avea mare poftă de băutură, a dori aprig să bea.

ȚÂȚÂNĂ

(A fi) sărit (sau *ieșit*) *din țâțâni* (reg.) = (a fi) zăpăcit, smintit, zănatic, nebun.

(A fi) slab de țâțâni (reg.) = (a fi) lipsit de putere, a fi puțin rezistent.

A scoate (pe cineva) afară din țâțâni (sau *țâțână*) (fam.) = a supăra rău, a înfuria pe cineva, a scoate din sărite.

A strânge (pe cineva) în țâțâni (reg.) = a sili pe cineva să facă ceva, a strânge (pe cineva) cu ușa.

A-și ieși (sau *a-și sări*) *din țâțâni* (fam.) = a-și pierde răbdarea, a se înfuria.

ȚĂURĂ

A sta în țâura vântului (Mold., Olt.) = a sta în bătaia vântului.

ȚEAPĂ

A avea țepi pe limbă (reg.) = a fi maliții, ironic, rău de gură.

A da (sau *a trage* ori *a lua*) *țeapă* (fam.) = **a)** a înșela sau a fi înșelat; **b)** a fura sau a fi furat.

A trage (sau *a pune, a înfige, a împlânta, a sui*) *în țeapă* = a omorî (pe cineva) înfigându-l într-un par fixat în pământ.

Doar nu e (chiar) țeapă (reg.), se spune pentru a arăta despre un lucru că nu e urgent, că nu e grabă mare.

ȚEAPĂN, -Ă

A avea cerbice țeapănă (înv.) = a avea o atitudine de neclintit, a fi dârz.

ȚEASTĂ

A-i veni (cuiva ceva) prin țeastă = a gândi (ceva), a bănui, a-și imagina, a-i trece prin cap.

ȚEAVĂ

A-i trage (cuiva) o țeavă de bătaie (fam.) = a bate foarte tare (pe cineva); a trage (cuiva) o mamă de bătaie.

ȚEH

A fi în țeahi (reg.) = a se afla la bătaie, în cadrul jocului de oină.

A fi la țeft (înv.) = a se afla într-o poziție-cheie, de care depinde totul, de unde se poate conduce totul.
A ieși (sau *a scoate*) *la țeft* (pop.) = a scoate la lumină, la iveală, a da în vileag.

ȚEL

A lua țelul (ori *pe țel*) [sau *a ține țelul* (ori *la țel*) sau *a se uita* (ori *a căuta*) *pe țel*] (reg.) = a ochi cu pușca.
A trage la țel (sau *a împușca în țel*) (pop.) = a trage la țintă.
În țel (sau *în țelul pușții*) = în bătaia pușții.

ȚELINĂ

A rămâne în țelină (despre pământ) = a rămâne nelucrat.
A sparge (sau *a tăia, a strica, a desfunda*) *țelina* = a desțeleni.

ȚENCHI[1]

A da din țenchi în țenchi (Munt.; Olt.) = a se frământa, a se zbate pentru a ieși dintr-o situație dificilă.
A lua țenchi de la un vas = a măsura cu țancul cantitatea de lichid dintr-un vas.
A pune țenchi în țenchi (sau *țenchiul*) (unui lucru, unei situații) = a face să înceteze, a pune capăt.
A umbla din țenchi în țenchi (înv.) = a umbla din loc în loc după ceva.
A umbla în țenchi după (ceva sau *cineva)* = a căuta cu orice preț a obține ceva (sau a găsi pe cineva) de care e mare nevoie.

ȚENCHI[2]

A da în țenchi (Mold.) = a închina paharul, ciocnind.

ȚEP

A pune sub țep = a ține în carantină, a izola.

ȚEPUR, -Ă

A-și face urechile țăpuri (reg.), se spune despre caii care își ciulesc urechile.

ȚEPUȘĂ

La (sau *pe*) *țepușă* = fript în țepușă deasupra jăraticului.

ȚESALĂ

A-i trage (sau *a-i da*) *(cuiva) o țesală* (sau, reg., *o săceală*) (fam.; fig.) = a-l bate zdravăn (pe cineva).
A mânca săceală (reg.) = a primi bătaie.

ȚESE

A-i țese cuiva iețele (rar) = a unelti împotriva cuiva.
A țese drumul (rar) = a umbla des pe același drum.
A țese iute din picioare (rar) = a merge repede.
A țese vorba (reg.) = a aduce vorba despre ceva, a înfiripa o discuție.
Când s-ar țese pânza-n drum fără iețe, fără drug = niciodată.
Pânza nu se țese fără spată, se zice despre cele neapărat necesare în anumite împrejurări.
Și-a găsit vremea a țese pânza!, se zice despre cineva care face un lucru într-un moment nepotrivit.

ȚEST

A face un țest (sau *la țeste*) = a cădea în fund.
A fi ca țestul = a fi vrednic.
A fi cu țestul în cap = **a)** a fi retras față de ceilalți oameni; **b)** a fi prost; **c)** a fi leneș; **d)** a se lăsa condus de femei.
A fi cu țestul în spate = a fi cocoșat.
A-i pune (cuiva) țestul în cap = **a)** a-l prosti; **b)** a-l îmbrobodi; **c)** a-l supune.
A se muta ca țestul din vatră în vatră = a se muta des.
A umbla cât ține țestul = a umbla foarte mult.
Ca țestul, din vatră în vatră, se spune despre cineva care se mută des.
Îi dă zestre după țeste, se zice despre o fată lăudăroasă, care n-are zestre.
Umblă tot cu țestul aprins (despre femei) = e bârfitoare și până la urmă o pățește.

ȚIC[1]

A da (sau *a bate*) *țic* (sau *țicul, țică, țica*) (despre jucătorii „de la bătaie") (reg.) = a-și lovi bețele unul de altul prin încrucișare.

ȚIC[2]

O țâcă (sau *un țâc*) *de ...*, se spune despre ceva foarte mic.
Pe țâcă pe nimică = foarte des.

ȚICLĂU

A se duce la țâclaură (reg.) = a se duce undeva foarte departe; (fam.) a se duce la dracu-n praznic.

ȚIFLOIA

Și-au țifloiat pântecele nouă zile și răbdară nouăzeci și nouă de zile, se spune despre cei care cheltuiesc repede ceea ce au și apoi trăiesc în lipsuri și nevoi.

ȚIFOAIE

A fi sătul țifoaie (reg.) = a fi foarte sătul.

ȚIGAN

A arunca (sau *a băga, a azvârli*) *moartea în țigani* = a arunca vina pe altul.
A fi deprins (cu nevoile) ca țiganul cu scânteile (sau *scânteia*) [sau *a fi învățat (la ceva) ca țiganul cu ciocanul*], se spune despre cei ce înfruntă în viață multe greutăți și necazuri.
A-i fi milă ca țiganului de pilă = a nu avea milă deloc.
A nimeri (sau *a brodi*) *ca țiganul miercurea la stână* (cu aluzie la faptul că miercurea e zi de post) = a nimeri într-un loc în momentul cel mai neprielnic.
A o nimeri ca țiganul la împărat = a proceda exact cum nu trebuie.
A se duce pe ulița țiganilor = a se îneca cu mâncare sau băutură.
A se duce unde a dus mutu iapa și țiganu cârlanu = a se duce foarte departe.
A se îmbia ca țiganul la balmoș = a se invita ca țiganul la chilipir, la mâncare și băutură fără plată.
A se îndesa ca țiganul la praznic = a se înghesui foarte tare unde e rost de mâncare și băutură fără plată.

A se îneca ca țiganul la mal = a nu reuși, a eșua într-o acțiune tocmai când era pe punctul de a o duce la bun sfârșit.

A se muta (sau *a umbla*) *ca țiganul cu cortul* (sau *ca țiganul de laie cu cortul în spinare*) = a se muta foarte des, a umbla din loc în loc; a fi nestatornic.

A-și da în petic ca țiganul = a-și da pe față, fără voie, anumite cusururi, vicii; (fam.) a-și da arama pe față.

E învățat ca țiganul cu ciocanul (sau *cu scânteia*), se spune despre cei deprinși cu nevoile.

Povestea (sau *vorba*) *țiganului*, formulă cu care vorbitorul introduce o expresie, o zicătoare, un proverb = și cum se zice, vorba ceea, vorba ăluia, povestea cântecului.

Tot țiganul își laudă ciocanul, se spune despre cei care se laudă cu ceea ce le aparține.

ȚIGARĂ

A suci (sau *a răsuci*) *o țigară* = a pregăti o țigară, umplând cu tutun foița făcută sul.

A trage (din) țigară (reg.) = a fuma.

Cât ai sfârșî (sau *ai bea*) *o țigară* (ori *în câtă vreme ai bea o țigară*) (reg.) = foarte repede.

ȚIGĂNESC, -EASCĂ

A împrumuta (sau *a lua*) *bani țigănești* = a face rost de bani cu orice preț.

A se pune (sau *a se trânti, a se așeza* etc.) *ca o plăcintă țigănească* = a se tolăni, a se lungi cât e de mare.

A sta ca o pomană țigănească = a nu face nimic.

ȚIGĂNEȘTE

A cere țigănește = a cere cu stăruință.

A cinsti țigănește = a se cinsti la o petrecere, unul pe altul, la nesfârșit.

A mâna caii țigănește = a mâna caii în galop scurt.

ȚIMBRĂ

A se pune în țimbră (Mold.) = a se îmbrăca de sărbătoare.

ȚIMIR

A se face țimir la lume (înv.) = a se face de râs.

ȚINĂI

A-i ținăi (cuiva) urechea (sau *urechile*) (reg.) = a-i țiui (cuiva) urechea.

ȚINDĂR

A nu avea țindăr (Trans.) = **a)** a nu avea voie; **b)** a nu avea trecere (la cineva sau undeva).

ȚINE

A da pe ține-minte (reg.) = a da pe datorie.

A fi ținut să ... (sau *a ..., la ..., asupra ...*) (înv.) = a fi obligat să...

A i se ține (cuiva) în seamă (ceva) = a i se lua (cuiva) în considerare.

A-i ține credință (cuiva) = a fi credincios cuiva.

A-i ține cuiva cald (sau *de cald*) = a păstra căldura cuiva, a încălzi pe cineva; a-i fi cuiva de folos, a-i prinde bine.

A-i ține (cuiva) calea (sau, rar, *cărarea* ori *poteca* sau *drumul*, rar, *drumurile*, reg. *pala*) = **a)** a urmări pe cineva în mod insistent, a pândi trecerea cuiva, a-l aștepta în drum pentru a-i câștiga bunăvoința, dragostea, pentru a i se adresa etc.; a fi mereu în drumul cuiva; **b)** a-l opri pe cineva din drumul său, a-l împiedica să treacă mai departe; **c)** a opri pe cineva din drum pentru a-l jefui sau a-l ucide.

A-i ține (cuiva) cununa = a fi naș (cuiva) la cununie.

A-i ține (cuiva) de cald (sau *cald*) = a încălzi pe cineva; (fig.; fam.) a-i fi (cuiva) de folos, a-i prinde bine.

A-i ține (cuiva) de frig = a apăra de frig.

A-i ține (cuiva) de rece = a răcori (pe cineva).

A-i ține (cuiva) de urât = a sta împreună cu cineva vorbindu-i, distrându-l pentru a-i alunga singurătatea sau plictiseala.

A-i ține cuiva drumul legat (pop.) = a împiedica acțiunile cuiva, libertatea cuiva.

A-i ține (cuiva) foc în spate (reg.) = a-i fi naș cuiva la cununie.

A(-i) ține (cuiva) isonul (sau *ison, isonuri* ori *hangul, bâzoiul, coarda*) = **a)** a executa acompaniamentul unei melodii; **b)** a aproba vorbele și faptele cuiva, pentru a-i fi pe plac; **c)** a se comporta la fel ca cineva pentru a-i fi pe plac.

A-i ține (cuiva) lumânarea (sau, reg., *lumina*) = **a)** a fi naș cuiva la cununie; **b)** a sta lângă cineva în ultimele clipe ale vieții cu o lumânare aprinsă în mână (după un vechi obicei creștin).

A-i ține (cuiva) piept = **a)** a i se împotrivi; **b)** a nu se da bătut.

A-i ține (cuiva) sâmbetele = a urî pe cineva.

A-i ține (cuiva) șanțul = a-i face (cuiva) pe plac.

A-i ține (cuiva) toate în seamă = a avea evidența faptelor cuiva.

A-i ține (cuiva) tovărășie (sau *companie*) = a fi mereu în preajma cuiva, a nu-l lăsa singur.

A-i ține (cuiva) ușa = a ajuta pe cineva să săvârșească o faptă rea.

A-i ține de foame (sau *de sete*) (*cuiva*) = a sătura pe cineva, a face să treacă foamea sau setea cuiva (pentru un timp mai îndelungat).

A-l ține părul = a fi capabil să facă un lucru.

A-l ține (pe cineva) cureaua (sau *chingile, brăcinarul*) = **a)** a îndrăzni, a avea curaj; **b)** a-și permite, a-i conveni ceva.

A-l ține (pe cineva) în (sau *din*) *frâu* (sau *din* ori *de scurt*) = a nu-i lăsa (cuiva) libertate de acțiune sau de mișcare, a-i domoli avântul sau pornirile.

A-l ține (pe cineva) mești (pop.) = a fi în stare, a putea.

A-l ține pandaliile = a fi capricios.

A-l ține (pe cineva) punga (sau *buzunările*) = a face față la o cheltuială, a fi în stare să plătească ceva.

A-l ține (pe cineva sau *ceva) în* (sau *la) (mare, multă) cinste* [ori *a-l ține (pe cineva) în (mare) prețuire*) = a da cuiva o considerație deosebită; (înv.) a socoti pe cineva sau ceva demn de stimă.

A-l ține puterile = a-l ajuta pe cineva puterile, a rezista.

A nu-i ține nici de cald, nici de rece = a nu-i păsa de ceva, a fi indiferent, a nu-l afecta cu nimic.

A nu-l mai ține balamalele = **a)** a-și pierde vigoarea; **b)** a îmbătrâni.

A nu-l mai ține cămașa (pop.) = **a)** a fi foarte nerăbdător; **b)** a fi foarte ocupat, a avea multe treburi.

A nu-l mai ține cureaua = **a)** a-și pierde puterea, rezistența, vigoarea; **b)** a nu mai avea resurse materiale.

A (nu)-l mai ține (pe cineva) inima să ... (înv.) = a (nu) se putea stăpâni să..., a (nu) se îndura să..., a nu-l răbda pe cineva inima să...

A nu-l (mai) ține pe cineva locul = a nu mai putea de bucurie, de nerăbdare etc.

A nu-l mai ține spatele = a abandona o activitate.

A nu-l (mai) ține pe cineva pământul = **a)** a nu mai putea fi suportat din cauza răutății, fărădelegilor etc.; **b)** a nu mai avea loc pe pământ.

A nu-l mai ține (pe cineva) pielea (pop.) = **a)** a fi foarte gras; **b)** a nu-și mai putea stăpâni bucuria; **c)** a fi foarte îngâmfat.

A nu-l ține bine scările (rar) = **a)** a avea o poziție (socială) nesigură, instabilă; **b)** a fi gârbovit de ani, de griji și de nevoi.

A nu-l ține (pe cineva) întru nimica (sau *într-o nemică*) (ori *a nu-l ține (pe cineva) nici într-o cinste*) = a desconsidera pe cineva; a nu lua în serios pe cineva.

A nu-l ține (pe cineva) nici în două bețe (reg.) = a dispretui pe cineva.

A (nu-l) ține (pe cineva) punga (sau *buzunarele*) = a nu face față cheltuielilor.

A nu-l mai ține șalele = a nu mai fi în stare să continue o activitate.

A nu-l ține drumurile = a nu mai putea merge pe drum din cauza beției.

A (nu)-l ține (pe cineva) punga (sau *buzunarele*) = a (nu) face față la o cheltuială.

A nu-l ține proptelele = a fi gârbov și neputincios.

A nu se mai (putea) ține pe (sau *în) picioare* = a cădea de osteneală, de somn, de boală etc.

A (nu) se (mai) ține sufletul (sau *suflet de om) în (cineva)* = a (nu) mai fi în viață, a (nu) mai trăi.

A nu se ține nădragii (pe cineva), se spune despre cineva foarte sărac.

A nu se ține petic de petic (sau *zdreanță de zdreanță*), *a nu se ține pe* (sau *în) spate* (despre obiecte de îmbrăcăminte) = **a)** a fi foarte uzat; **b)** a se rupe.

A (nu) ține (cuiva ceva) în nume de rău = a (nu) se supăra.

A nu ține de cald (cuiva) = a nu folosi, a nu fi de folos (cuiva).

A (nu) ține în seamă (sau *nici într-o seamă* ori *la nicio seamă*) = a (nu) lua în considerație; a nu recunoaște.

A (nu) ține supărare = a se împăca greu (sau ușor) cu cineva cu care s-a supărat.

A o ține = a face să dureze mai mult timp; a prelungi.

A o ține așa (ca gaia mațul), a (o) ține în ... (sau *într-un ..., într-o ...*) (ori *a ține mat*) = a persista în aceeași atitudine.

A o ține (așa) (sau *într-o copce)* [ori *a o ține (tot într-un) suflet* sau *(numai) o fugă* ori *a ține fuga tot într-una*] = a fugi fără oprire.

A o ține drug (înainte) (sau *a se ține morțiș de ceva*) = a insista, a nu renunța la ceva.

A o ține forfota = a se agita multă vreme.

A o ține în coarda de sus (înv.) = a avea pretenții mari.

A o ține înainte (sau *întruna*) *că ...* = a susține cu tărie, cu insistență că...; a stărui, a insista.

A o ține într-un cântec = a cânta fără întrerupere.

A o ține întruna (cu) = a vorbi fără întrerupere, repetând același lucru.

A o ține numai (sau *tot) o* (sau *într-o) fugă* (ori *gură, un plâns* etc.) [sau *a ține fuga* (ori *plânsul, gura* etc.) *întruna* (sau *totuna)*] = a o duce înainte fără întrerupere, fără a se opri (din fugă, din plâns etc.).

A o ține pe-a mea (sau *pe a ta, pe a lui* etc.) = **a)** a nu-și schimba atitudinea; **b)** a nu vrea să admită că altul ar putea avea dreptate.

A o ține sfoară (sau *ață*) (reg.) = a merge fără oprire.

A o ține spre ... = a merge spre...

A o ține talpă (reg.) = a nu ceda nimic.

A o ține (tot)una (cu ...) = a nu se opri (din...), a continua (să...).

A o ține una (sau *a ține strună*) = a continua în același ritm, neîntrerupt.

A (o) ține una (și bună) [sau *a ține întruna* (sau *morțiș)* ori *a o ține (coardă* sau *sfoară) înainte* sau, fam., *ca prostul (înainte)*] = **a)** a susține cu insistență ceva; **b)** a vorbi fără întrerupere, repetând același lucru.

A se ține abanos = **a)** a se păstra foarte bine; **b)** a arăta mai tânăr decât vârsta pe care o are.

A se ține ață de un drum (*de o cărare* etc.) = a nu se abate de la un drum.

A se ține bine (cineva) = a arăta bine pentru o vârstă mai înaintată.

A se ține ca orbul de gard = a susține ceva cu încăpățânare.

A se ține ca râia de om = **a)** a fi nelipsit de lângă cineva; **b)** a urmări pe cineva pretutindeni.

A se ține cârd = a urma unul după altul, a se înșirui.

A se ține cu capul sus = **a)** a fi orgolios; **b)** a fi îngâmfat.

A se ține cu dinții de (ceva) = **a)** a dori foarte mult să...; **b)** a face totul pentru a...; **c)** a nu ceda cu niciun preț, a persevera.

A se ține cu nasul (pe) sus (sau *în vânt*) = a fi îngâmfat, obraznic.
A se ține de ale sale = a-și vedea de treabă, a continua să procedeze în felul său.
A se ține de brâu (sau *de gât*) *(cu cineva)* = a fi prieten foarte bun cu cineva.
A se ține de câra cuiva (reg.) = a stărui pe lângă cineva să facă ceva.
A se ține de capul (cuiva) [sau *a se pune pe capul (cuiva)*]= a plictisi pe cineva cu insistențele.
A se ține de casă = a duce o viață casnică.
A se ține de cioace = a umbla cu șmecherii, a fi neserios.
A se ține de coada cuiva [sau, rar, *a se ține* (ori *a umbla*) *coadă după cineva*] (pop. și fam.) = a căuta cu insistență compania cuiva.
A se ține de cuvânt (sau *vorbă, de parolă, de jurământ*) = **a)** a îndeplini o promisiune făcută; **b)** a respecta angajamentul dat.
A se ține de funie = a se întinde, a continua înainte neîntrerupt.
A se ține de goange = **a)** a face glume proaste; **b)** a spune prostii; **c)** a spune minciuni.
A se ține de pasul cuiva = a urmări pe cineva.
A se ține de poalele (sau *de pulpana, de fustele*) *(cuiva)* = **a)** a căuta să fie mereu împreună cu cineva sau în preajma cuiva; **b)** a urmări cu insistență pe cineva; a nu-i da pace.
A se ține departe de apă curgătoare = a se feri de primejdii.
A se ține droaie după (cineva sau *ceva)* = **a)** a urma în număr mare pe cineva sau ceva; **b)** a acționa păstrând ritmul impus de cineva sau ceva.
A se ține drug de ceva (sau *de cineva*) (pop.) = a se ține după cineva sau ceva.
A se ține după fuste = a fi afemeiat.
A se ține gaie după (sau *de*) *cineva* (pop.) = a se ține scai de cineva.
A se ține gata = a sta pregătit (pentru a face ceva).
A se ține grapă (sau *gânj, gaie*) *după cineva* = a nu lăsa pe cineva în pace, a se ține scai de el.
A se ține în ființă = a exista, a se menține, a dăinui, a se conserva.
A se ține în păr (reg.) = a arăta bine, a se menține tânăr, sănătos.
A se ține în rezervă (sau *la o parte, la distanță*) = a nu lua parte la ceva, a se abține de la ceva.
A se ține într-un fir de ață (sau *de păr*) (și fig.) = **a)** a fi în pragul prăbușirii (falimentului, colapsului); **b)** a fi șubred, slab, firav.
A se ține la distanță = **a)** a merge la o oarecare depărtare după cineva; **b)** a fi puțin sociabil.
A se ține la o parte (sau *deoparte, la distanță, în rezervă*) = a nu lua parte la ceva.
A (se) ține la (sau *în*) *curent cu ceva* = a se informa cu privire la un lucru, a-i comunica ultimele noutăți.
A (se) ține la un loc (reg.) = a (se) coaliza.
A se ține lanț (despre evenimente) = a se succeda, a urma unul după altul.
A se ține lipcă (sau *coadă, gaie, gaiță, mânz, scai*) *de* (sau *după*) *cineva* [sau *a se ține (de cineva) ca mânzul de iapă* (ori *ca scaiul de oaie*)] = a nu lăsa în pace, a urmări (pe cineva) pretutindeni.
A se ține mândru = a se mândri, a se crede mai mult decât este, a se grozăvi, a se ține cu nasul pe sus.
A se ține numai în ață [sau *într-un* (ori *de un*) *fir de ață*] = **a)** a fi pe punctul de a se rupe; **b)** (despre viață) a fi oricând gata să se sfârșască.
A se ține pe urma (sau *pe urmele*) *cuiva* = a nu lăsa pe cineva să scape din vedere.
A se ține rudă cu cineva = a se socoti din aceeași familie.
A se ține (sau *a-și ține*) *cu bănat* = a încerca un sentiment de părere de rău, a-și aduce o imputare, a-și face o mustrare.
A se ține (sau *a ține pe cineva*) *treaz* = a rămâne (sau a determina pe cineva să rămână) treaz, a nu (se) lăsa să fie prins de somn.
A se ține (sau *a umbla, a merge după cineva*) *mânz* (pop.) = a nu se dezlipi de cineva.
A se ține scai de cineva (sau *a se ține de cineva ca scaiul de oaie*) = a urmări (pe cineva) pretutindeni, a nu-l lăsa în pace.
A se ține sufletul în cineva = a fi viu, a trăi.
A se ține tot (de) una (sau *unul*) = a fi unul lângă altul, formând un tot.
A (se) ține viu (sau *în viață, cu zile* etc.) = a (se) menține în viață; a trăi sau a face să trăiască.
A striga (sau *a răcni, a țipa*) *cât (îl) ține gura* = a striga foarte tare, a striga din răsputeri.
A-și ține capul (sau *viața, zilele, sufletul*) *cu ...* = a se hrăni, a trăi cu...
A-și ține cumpăna = a sta în echilibru, a-și păstra echilibrul un timp oarecare.
A(-și) ține cuvântul (sau *vorba*, pop., *vorbele*) = a îndeplini promisiunea făcută.
A-și ține de (cineva) (înv., reg.) = a bănui, a suspecta pe cineva.
A-și ține de datorie (sau *de datorință*) *să ...* (reg.) = a se considera obligat să...
A-și ține drumul = a-și continua drumul.
A-și ține firea = a-și păstra calmul, liniștea, cumpătul; a se stăpâni.
A-și ține gândul la (ceva) = a se gândi permanent la ceva.
A-și ține gura cusută (sau *strânsă*) = a tăcea.
A-și ține gura (sau *limba*, depr., *pliscul*, reg. *fălcile* etc., *de gură*) = a tăcea, a se abține să vorbească, a-și impune tăcere sau discreție.

A-și ține inima în dinți (sau *cu dinții*) = a se stăpâni, nelăsându-se cuprins de o emoție puternică (de frică, de durere etc.).

A-și ține limba-n frâu = a fi prudent când vorbește, a nu spune tot ce gândește.

A-și ține lucrul (său) (pop.) = a-și păstra neschimbate obiceiurile.

A-și ține mâinile de către (sau *despre*) *(cineva)* (înv.) = **a)** a se stăpâni de a ucide pe cineva; **b)** a se abține de la ceva.

A-și ține mâinile de (la) (ceva) (înv. și reg.) = a se abține de la ceva.

A-și ține nasul (*pe* sau *în*) *sus* = **a)** a fi îngâmfat; **b)** a fi obraznic; **c)** a fi sfidător.

A-și ține rangul = a avea un fel de viață potrivit cu rangul pe care îl ocupă în societate.

A-și ține răsuflarea (sau *răsufletul*, *suflarea*, *sufletul*, *respirația*) = **a)** a se sili să respire ușor, fără zgomot; **b)** a-și opri respirația.

A-și ține sufletul în buze = a fi pe moarte, a trage să moară.

A-și ține sufletul (sau *inima*) = **a)** a mânca atât cât să-i treacă foamea; **b)** a se hrăni puțin numai cât să-și întrețină viața.

A ține bine = a păstra în stare bună, în ordine deplină, a întreține bine.

A ține bine la rânză (reg.; despre o mâncare) = a sătura.

A ține capul sus (sau *a se ține cu capul pe sus*) = a fi mândru, orgolios

A ține casa (sau *contabilitatea*) = a fi casier (sau contabil).

A ține casă (cu cineva) (sau, reg., *târlă împreună*) = **a)** a convietui cu cineva (în calitate de soț și soție); **b)** a trăi în aceeași casă, formând o singură familie.

A ține casă mare = **a)** a duce un trai bogat, luxos; **b)** a avea multe persoane de întreținut.

A ține casă (sau *masă*) *deschisă* = a primi bucuros și des mulți oaspeți.

A ține (ceva) în loc = a împiedica să evolueze, să se dezvolte.

A ține (ceva) în suspensie = a nu se pronunța, a nu se hotărî (asupra unui lucru).

A ține (ceva sau *pe cineva) la distanță* (sau *departe*) = a se arăta distant față de cineva.

A ține (ceva) sub cheie = **a)** a păzi ceva; **b)** a păstra cu mare grijă.

A ține (ceva) sub obroc = a feri ceva de văzul lumii; a tăinui, a ascunde.

A ține (pe cineva) sub picior (sau *sub papuc*) = a stăpâni, a domina pe cineva.

A ține clanț (sau *fuior*) *cu cineva* = **a)** a se lupta cu vorba; **b)** a nu se lăsa intimidat de cineva; **c)** a nu se da bătut.

A ține companie (sau *tovărășie*) *(cuiva)* = **a)** a nu lăsa pe cineva singur; **b)** a fi mereu în preajma cuiva.

A ține cont (de ceva) = a lua în considerație, a avea în vedere.

A ține creștinește (sau *jidovește*, *elinește*, *păgânește*) = a respecta preceptele religiei creștine (sau ale celei ebraice, grecești, păgâne etc.).

A ține cu dinții (de ceva) = a nu se lăsa de ceva.

A ține cu dinții să ... = a dori foarte mult să...; a face totul pentru a...

A ține (cuiva) cununa = a fi naș (cuiva) la cununie.

A ține (cuiva) de urât = a ține cuiva companie pentru a nu se plictisi.

A ține cuiva (sau, reg., *a ține pe cineva*) *mânie* (sau *pizmă*, *supărare*, *alean*) = a purta cuiva ură, supărare etc., a rămâne mânios pe cineva mai mult timp, a nu ierta pe cineva.

A ține (cuiva) ursita = a fi stăpân pe viața cuiva și a dispune de ea după bunul său plac.

A ține cumpăt la (ceva) = a manifesta moderație în legătură cu ceva.

A ține de poala (sau *poalele*) *ei* = a nu-i lăsa (cuiva) prea multă libertate de acțiune; a dispune de cineva.

A ține (de) rău (pe cineva, rar, *ceva)* = a face pe cineva răspunzător; a fi supărat pe cineva; a interzice cuiva ceva.

A ține (de) sat [sau *a fi cu* (ori *de*) *sat*] (despre mâncare) = a sătura repede (și pentru mai multă vreme).

A ține de șase = a sta la pândă pentru a preveni apariția unei persoane nedorite.

A ține doi pepeni într-o mână = a căuta să obțină profituri în două părți.

A ține dragoste cu (cineva) (pop.) = a face dragoste cu cineva.

A ține dreapta (ori *la dreapta* sau *stânga*, reg. *hăisa*) = a merge pe partea dreaptă (sau stângă) a unui drum.

A ține (drumul) coardă = a merge (drept) înainte.

A ține drumul (sau *calea*, *drumurile*) = **a)** a practica tâlhăria la drumul mare; **b)** a umbla fără rost, haimana.

A ține evidența = a înregistra și a păstra la zi situația bunurilor, persoanelor, lucrărilor legate de o anume activitate.

A ține foaie de ... (înv.) = a face listă cu...

A ține frânele țării (sau *ale împărăției*) etc. = a conduce, a stăpâni, a guverna o țară etc.

A ține fuior (cu cineva) (pop.) = a nu se lăsa intimidat (de cineva).

A ține fumul de pe urma (cuiva) (înv. și reg.) = a trage folosul de pe urma cuiva.

A ține iertăciune (în obiceiurile de înmormântare) = a rosti o cuvântare prin care se amintesc faptele bune din viața decedatului.

A ține împrejurările în mână = a stăpâni situația, a dispune, a hotărî.

A ține în el (sau *în mine, cu tine* etc.) = **a)** a fi un om tăcut, care nu-și exteriorizează sentimentele; **b)** a fi discret, a păstra un secret.

A ține în gazdă = a găzdui.

A ține în ham = a avea (pe cineva) la mână, a șantaja pe cineva.

A ține în mână sforile = **a)** a stăpâni; **b)** a domina.

A ține în (sau, înv., *supt*) *mână* (sau *mâini*) *(pe cineva* sau *ceva)* = a avea pe cineva (sau ceva) în puterea sa.

A ține jurnal = a însemna zilnic evenimente, cheltuieli, activități etc.

A ține (la cineva) ca la pingele = a nu avea pentru cineva decât foarte puțină afecțiune.

A ține (la mână) (rar), se spune în limbajul elevilor, în operația de adunare, despre cifrele care nu se scriu sub linia de adunare, ci se reține în memorie pentru operația următoare.

A ține la pat (pe cineva) = a fi bolnav, a suferi de o boală.

A ține la preț = a nu reduce nimic din suma cerută la vânzare.

A ține la regim (sport) = a nu servi pe un coleg de echipă.

A ține la școală (sau *la studii*) *(pe cineva)* = a trimite pe cineva la școală suportând cheltuielile necesare.

A ține la tăvăleală = **a)** a fi rezistent în condiții de maximă tăvăleală; **b)** a fi viguros, robust, puternic; **c)** a suporta (fără proteste) multe privațiuni.

A ține la un cuvânt (înv.) = a avea toți aceeași opinie.

A ține la un loc (reg.) = a fi solidari.

A ține la vorba sa = a rămâne nestrămutat într-o hotărâre, a nu reveni asupra celor spuse, a nu-și schimba hotărârea.

A ține lacătul (sau *marginea*) (arg.) = a sta la pândă pentru a preveni apariția inopinată a unei persoane nedorite.

A ține legătura cu cineva = a rămâne în strânsă legătură cu cineva, a păstra legătura cu cineva.

A ține loc (de ceva) (sau *locul cuiva*) = a înlocui, a suplini (ceva sau pe cineva), a îndeplini funcția de...

A ține lumânarea (pop.) = a privi un cuplu care face dragoste.

A ține lupul de ureche, se zice despre un om slab care vrea să apară altuia mai puternic.

A ține marea (sau *a ține spre plina mare*) (înv.) = a naviga în (sau spre) larg.

A ține marginea = a înainta pe (sau aproape de) marginea unui drum, a unei suprafețe.

A ține masă întinsă = a primi oricând persoane la masă.

A ține măsura = a respecta cu strictețe măsura unei piese muzicale.

A ține mâna căpătâi = a pune mâna sub cap drept pernă.

A ține mânie (sau *pizmă, supărare, alean*, rar, *urgie, dușmănie*) *(asupra cuiva* sau, reg., *pe cineva)* = a păstra sentimente de ură, de mânie față de cineva.

A ține mingea (la volei, polo pe apă etc.) = a opri mingea în mâini mai mult timp decât este regulamentar, înainte de a o pasa sau de a o trimite adversarului.

A ține minte (sau, rar, *în minte, în minți*) = a nu uita, a-și întipări în memorie, a-și aduce aminte de cineva sau de ceva.

A ține negustorie = a întreprinde afaceri comerciale.

A ține numai o gură = a face gălăgie.

A ține o adunare (sau *o ședință, consiliu, sobor* etc.) = a se întruni (într-o adunare, ședință etc.).

A ține o conferință (o prelegere, un curs) = a prezenta o prelegere, un curs etc. în fața unui auditoriu.

A ține o vorbire (sau *o cuvântare, un cuvânt, un discurs, o oratie, un toast*, reg., *vorbiri*) (ori, rar, *a ține cuvânt*) = a vorbi în fața unui auditoriu (la ocazii festive etc.).

A ține ochii de (cineva) = a supraveghea pe cineva.

A ține ochii (sau *privirea*) *la ...* (ori *către, spre, pe, în ...*) = **a)** a se uita cu insistență la cineva sau ceva; **b)** a supraveghea.

A ține pas cu vremea (sau *pasul vremii*) = a fi la modă sau în spiritul vremii.

A ține păcatele (cuiva) (înv.) = a nu ierta păcatele cuiva.

A ține pâinea și cuțitul = a fi stăpân pe situație, a dispune după bunul său plac, a avea conducerea.

A ține pe cineva ca pe (sau *în*) *palmă* = a îngriji pe cineva cu cea mai mare dragoste, împlinindu-i toate dorințele.

A ține (pe cineva) cu vorba (sau *cu minciuna*, înv., *cu cuvinte*) = a duce pe cineva cu vorba.

A ține (pe cineva) de aproape = a supraveghea, a controla pe cineva cu strictețe, permanent.

A ține (pe cineva) de chică = a prinde cu putere pe cineva de păr.

A ține (pe cineva) de mână (reg.) = a pune pe cineva martor.

A ține (pe cineva) de rău = a mustra, a dojeni, a certa, a ocărî (pe cineva).

A ține (pe cineva) de vorbă (sau, înv., *cu cuvinte*) = a sta de vorbă cu cineva (nelăsându-l să-și vadă de lucru).

A ține (pe cineva) fără cunună (pop.) = a trăi în concubinaj.

A ține (pe cineva) în clește = **a)** a aduce pe cineva în situația de a nu mai putea scăpa; **b)** a forța pe cineva să cedeze.

A ține (pe cineva) în evidență = a înregistra pe cineva în actele unei instituții pentru a-l avea sub supraveghere.

A ține (pe cineva) în (sau *din*) *frâu* (ori *în nouă frâne, în hățuri, în strună* sau *din* (ori *de*) *scurt* sau, înv., *a*

ține (pe cineva) scurt] = **a)** a nu lăsa cuiva libertatea de acțiune sau de mișcare; **b)** a supraveghea îndeaproape (pe cineva sau ceva).

A ține (pe cineva) în șah = **a)** (la jocul de șah) a limita jocul adversarului la apărarea regelui; **b)** a ține pe cineva în tensiune.

A ține (pe cineva) la pastramă = a lăsa pe cineva să rabde de foame.

A ține (pe cineva) la (sau *în*) *respect* = **a)** a ține pe cineva la distanță; **b)** a nu lăsa pe cineva să devină familiar.

A ține (pe cineva) la școală (sau *la studii*) = a trimite (pe cineva) la școală, suportând cheltuielile necesare.

A ține (pe cineva) (numai) pe (sau *în*) *palme* (ori *pe brațe, pe mâini* sau, reg., *pe mână*) = a avea o grijă deosebită față de cineva.

A ține (pe cineva) pe lângă sine = a face pe cineva să trăiască aproape de sine.

A ține (pe cineva sau *ceva) în evidență* = a avea (pe cineva sau ceva) în vedere; a da o atenție deosebită.

A ține (pe cineva) pe mâncat(e) și pe băut(e) = **a)** a oferi cuiva mâncare și băutură; **b)** a asigura cuiva hrana zilnică.

A ține pe cineva (sau *ceva*) *în mână* = a avea pe cineva (sau ceva) în puterea sa, a dispune de cineva (sau de ceva) după bunul plac; a avea pe cineva (sau ceva) la mână.

A ține (pe cineva sau *ceva) sub* (sau *în*) *ochi* = a urmări îndeaproape (pe cineva sau ceva).

A ține pe cineva sub ochi (sau *a fi cu ochii pe cineva*) = a supraveghea pe cineva îndeaproape.

A ține pe cineva sub papuc (sau *sub picior*) = a stăpâni, a domina pe cineva.

A ține (pe cineva) (tot sau *numai*) *în ...* = a nu slăbi pe cineva cu...

A ține pe dracul de coadă = **a)** a intra într-o încurcătură și a nu mai putea ieși din ea; **b)** a decădea din punct de vedere material; **c)** a întârzia voit o acțiune.

A ține piept (la ceva sau *cuiva* sau, rar, *cu cineva)* = a se împotrivi cuiva sau la ceva.

A ține post = a posti.

A ține predică = **a)** a predica (în fața unui auditoriu); **b)** a dăscăli, a povățui (pe cineva).

A ține război [sau *luptă, bătălie*, reg., *foc (cu cineva* sau *împotriva cuiva)*] = a se război, a se bate, a se lupta (cu cineva).

A ține rândul = a respecta locul stabilit sau ordinea stabilită.

A ține (registrele, dosarele etc.*) la zi* = a însemna cu regularitate, zilnic, schimbările survenite față de situația cuprinsă într-un registru, într-un dosar etc.

A ține (sau *a apuca) pe cineva de păr* = **a)** a avea influență asupra cuiva; **b)** a depinde cu totul de cineva.

A ține (sau *a ridica) coada sus* (sau *a ședea cu coada îmbârligată*) (pop. și fam.) = a se mândri (nejustificat).

A ține (sau, înv., *a se ține greu) la preț* = a nu reduce nimic din suma cerută la vânzare.

A ține seama de ceva (sau *de cineva*) = a lua în considerație, a avea în vedere.

A ține sfat = a se sfătui, a delibera.

A ține slujbă (sau *liturghie*) = a oficia slujba religioasă.

A ține socotelile = a fi însărcinat cu socoteala intrării și ieșirii banilor într-o întreprindere.

A ține strajă = a sta strajă, a străjui.

A ține sub papuc = a-și ține soțul sau amantul sub control total, a le pretinde ascultare totală.

A ține șestul (arg.) = a păndi eventuala apariție inopinată a cuiva în cursul unei activități ilegale.

A ține șir (de... sau *la ...)* (sau *a-și ține șirul*) (reg.) = a avea continuitate, coerență logică (în ceea ce privește).

A ține tactul = a marca prin mișcări regulate (făcute cu mâna, cu piciorul sau cu o baghetă), accentele unui text scandat.

A ține taina (sau *secretul*) [ori *a ține (ceva) secret*] = a ascunde, a nu dezvălui, a nu da pe față, a nu destăinui un secret.

A ține tărlă împreună (reg.) = a trăi împreună în aceeași casă.

A ține tira (arg.) = a distrage atenția victimei în timp ce este furată de complice.

A ține (toată) casa = a suporta cheltuielile necesare pentru întreținerea familiei și a gospodăriei.

A ține tot un glas (înv.) = a vorbi monoton.

A ține tot un plâns (sau *numai o gură*) = a plânge fără întrerupere.

A ține tovărășie (sau *companie) (cuiva)* = a nu lăsa pe cineva singur, a fi mereu în preajma lui.

A ține tragă = a veghea.

A ține țapul de coarne (fam.) = a voma la beție.

A ține țel (sau *țelul*) (ori *a ține la țel*) (reg.) = a ochi cu pușca.

A ține un discurs (sau *un cuvânt, o alocuțiune*) = a vorbi, a conferenția despre o temă, un subiect în fața unui auditoriu.

A ține un pariu = a paria.

A ține una (cu ceva) = a face parte integrantă dintr-un tot.

A ține urechea la (cineva) = a fi atent la ceea ce spune cineva.

A ține ursita (sau *soarta) cuiva (în mână)* = a fi stăpân pe viața cuiva și a dispune de ea după bunul său plac.

A ține vrajă = a face vrăji.

A ține zile pentru cineva = a posti ca să-i meargă cuiva bine, să i se împlinească dorința.

A ține zilele (sau *miercurea, joile, vinerea, vinerile, sâmbetele, soroacele*) *(pentru cineva)* [sau *a-i ține (cuiva) sâmbăta* (ori *sâmbetele*), *lunile, vinerile*] = a posti ori a nu lucra în anumite zile, cu un anumit scop (în folosul cuiva, pentru a evita o nenorocire sau pentru a atrage asupra cuiva o nenorocire).

Când te apucă, mult te ține? (fam.) = n-ai de gând să mai isprăvești odată.

Cât îi ține (cuiva) gura [sau *cât* (ori *ce*) *îl ține gura* (sau, rar, *gâtlejul, capul*)] = până la epuizare.

Cât îl țin picioarele (sau *puterile*) = cu toată forța.

Cât ține Dumnezeu lumea (reg.) = la nesfârșit.

De să mă ții minte (sau *ținâ*) *minte*, se spune pentru a sublinia violența unor acțiuni sau a unor manifestări.

Învățată să țină oala de toartă (despre femei) = îi place să fie stăpână în gospodărie.

Nu se țin nădragii pe el, se spune despre cineva foarte sărac.

Nu-și ține drumul, ci apucă pe de lături (pop.), se spune despre cei care nu-și văd de treabă.

Nu ține figura (fam.), **a)** se spune pentru a arăta că intenția cuiva nu are șanse de a se realiza; **b)** nu mă păcălești tu pe mine.

Oaia care nu poate să-și ție lâna trebuie tăiată, se spune despre cineva care nu este în stare să-și ducă la îndeplinire obligațiile asumate.

Parcă-l țin în spinare, se spune despre cineva nedorit, greu de suportat.

Să se țină bine! formulă de amenințare.

Ține în el (sau *țin în mine, ții în tine* etc.), **a)** se spune despre un om tăcut care nu-și exteriorizează sentimentele; **b)** se spune despre un om discret care știe să păstreze un secret.

Ține lupul de ureche, se zice despre un om slab care vrea să se opună unuia mai puternic.

Ține-mă, Ghincule (pop.; ir.), se spune celui care se laudă că va face ceva peste puterile sale.

Ține, mă! (sau *hăi!, ha!*), formulă cu care se alungă câinii sau lupii.

Ține-te!, formulă de avertisment dat vânătorului vecin, prevenindu-l de apariția vânatului.

Ține-te, pârleo! (sau *băiete!*) (ori *să te ții, pârleo!*), formulă folosită pentru a intensifica acțiunea exprimată de verbul propoziției pe care o însoțește.

Ține-te (sau *te ține*) *bine* (sau *ține bine!*), formulă de îndemn și de încurajare.

Ține-ți clanța! = taci! gura!

ȚINERE

A avea ținere de seamă = a lua în considerație.

A-și pune ținere (sau *a se da în ținere*) (reg.) = a se încredința cuiva pentru a fi întreținut.

ȚINTĂ

A face ținte (sau *a da în ținte*) (reg.; despre porumb) = a începe să se coacă.

A merge la țintă = a merge la sigur, a merge la locul către care tinde să ajungă.

A privi (sau *a se uita, a căta* etc.) *țintă* (ori *a ține ochii țintă*) = a privi fix, într-un anumit loc.

A privi (sau *a se uita*) *fără (de) țintă* = a privi în gol.

A sta țintă = **a)** a sta nemișcat; **b)** (despre ochi) a sta cu privirea fixă.

Cu ochii (sau *cu privirea*) *țintă (la ...* sau *pe ...* etc.) = cu ochii pironiți la... sau pe...

Cu urechea țintă = cu auzul încordat.

ȚINTUI

A țintui (pe cineva) la stâlp (sau *la stâlpul infamiei*) = a supune (pe cineva) oprobriului public, a înfiera.

A țintui (pe cineva) locului = a face (pe cineva) să se oprească, să rămână nemișcat, neclintit.

ȚINTUIT, -Ă

A rămâne țintuit locului (sau *pe loc, în loc*) = a se opri, a rămâne nemișcat, neclintit într-un loc.

ȚINUT

A dărui (cuiva) ținutul Câinenilor și satul Corbenilor = a ucide (pe cineva).

ȚIPA[1]

A-i țipa (cuiva) măseaua (Mold.) = a fi la mare strâmtoare.

A țipa fiul (sau *pruncul*) *în sânul maicii* (pop.) = a fi jale mare.

A țipa (sau *a striga*) *ca din* (sau *ca în*) *gură de șarpe* = a țipa din răsputeri, deznădăjduit.

ȚIPA[2]

A i-o țipa în pupăză (reg.) = a nu ști să păstreze un secret.

A-i țipa (cuiva) în nări (ceva) (reg.) = a reproșa.

A-i țipa (cuiva) o palmă = a pălmui.

A țipa fapt (sau *ură*) *(pe cineva* sau *cuiva)* = a face vrăji cuiva.

A țipa la vale = a coborî.

A țipa ochii (reg.) = a privi repede, în treacăt.

ȚIPĂT

A nu (se) auzi nici țipătul (sau *țipetă*) (reg.) = a nu (se) auzi nimic.

N-are țipetă de ... (reg.) = a fi lipsit cu totul de...

Nici țipetul (sau *țipetă*) *de om* (reg.) = nici țipenie, nimeni.

ȚIPĂTURĂ

Țipătură de om (reg.) = nicio ființă, nici suflet de om; nimeni.

ȚIPĂU

A fi cu țipăul în spate (reg.) = a fi cocoșat.

ȚIPENIE

(Nici) (o) țipenie (de om) = nicio ființă omenească, nimeni.

ȚIȚ

Nici țiț (Trans.) = niciun cuvânt, nici cârc, nici pis.

ȚIȚEI

Acru ca țițeiul (sau *acru-țiței*) (reg.) = foarte acru.

ȚIȚEICĂ
A se da în țițeică (reg.) = a se învârti într-un leagăn.

ȚIUI
A(-i) țiui (cuiva) în ureche (sau *în urechi* ori *urechea* sau *urechile*) [ori *a-i țiui (cuiva ceva) în cap* (sau *în creieri*)] = a avea senzația că mai aude un zgomot continuu și ascuțit în urechi sau în cap, deși vibrațiile au încetat.

ȚIUIT
Țiuitul urechilor (sau *al urechii*) = sunet continuu și ascuțit care pare a se auzi în urechi.

ȚIUNI
A-i țiuni (cuiva) urechea (sau *urechile*) (reg.) = a-i țiui cuiva urechile.

ȚIVLET
A râde în țivlet (reg.) = a chicoti.

ȚOAITĂ
A fugi tot într-o țoaită (Maram.) = a fugi repede.

ȚOC-ÎN-POC
A fi agățat cu țoc-în poc (arg.) = a fi prins asupra faptului.

ȚOCNIT, -Ă
A fi țocnit la cap (reg.; fam.) = a) a nu avea putere de judecată; b) a fi aiurit, zăpăcit, țăcănit.

ȚOI
A da pe țoi (arg.) = a da pe datorie.

ȚOL
A bate țol (pe cineva) = a bate (pe cineva) foarte tare.
A se întinde mai mult decât îi ajunge țolul = a) a încerca să realizeze ceva peste puterile sale; b) a avea pretenții mai mari decât își poate permite.
A trage țolul (rar) = a-și asigura toate foloasele.
Obraz ca țolu, se spune despre un om lipsit de rușine.
Țolu pe chioru și ia-ți drumu la Pitești, se spune celor care se apucă de mai multe lucruri, pe care nu le termină.
Țolul pe chiorul și drumul la Chitila, se spune când cineva pleacă foarte repede.

ȚOP
A avea (sau *a fi cu*) *țopi* (pop.; reg.; rar) = a fi mai grozav decât alții.
A avea țop la limbă (reg.) = a) a pălăvrăgi, a avea chef de vorbă; b) a fi ironic; a înțepa.
Zamfirica toate le avea, numai țopii îi lipsea (pop.; reg.), se spune despre cei scăpătați care își permit mai mult decât li s-ar cuveni.

ȚUFURLUI, -IE
Ține coada țufurlui și-n coș mămăligă nu-i, se spune despre un om sărac, dar fudul.

ȚUG
A avea țug la băutură, se spune, în glumă, despre cineva căruia îi place să bea.

ȚUICĂ
Cu țuica-n nas = afumat, amețit, pilit, beat.

ȚULUC
A se ține țuluc (Mold.) = a sta grămadă, unul lângă altul.

ȚUNDRĂ
A fi lovit cu mâneca țundrei (reg.) = a fi prostănac.

ȚURCĂ
Crezi că mă joc de-a țurca cu tine?, se spune când cineva vrea să arate că nu glumește.

ȚURLĂ
Țurlă de apă (reg.) = plin de apă, foarte ud; ud leoarcă.

ȚURLOI
A avea draci pe țurloaie (pop.) = a) a fi neastâmpărat; b) a fi nervos.
Joacă dracu pe țurloaie (Munt.), se spune când se petrec lucruri ciudate, suspecte.

ȚURȚUR
A face țurțuri = a clănțăni din dinți de frig.

ȚURUC
Țuri la irima drumului, mărânce-te cârii - nu ne lasă Dumnezeu la pagubă, expresie cu care sunt batjocoriți moții din părțile superioare ale Arieșului, vizând anumite particularități ale graiului lor.

ȚUȘCĂ
A se face țușcă (Mold.) = a se îmbăta.

ȚUTE
A duce (sau *a lua*) *(pe cineva) în țute* (Trans.) = a duce (sau a lua) pe cineva pe umeri.

ȚUȚ
A lăsa (pe cineva) țuț (reg.) = a) a înșela pe cineva în așteptări; b) a-l lăsa pe cineva uluit; a-i lua cuiva totul, sărăcindu-l.
A rămâne țuț (reg.) = a) a rămâne foarte mirat, uluit; b) a rămâne foarte sărac; c) a rămâne foarte singur.
A sta țuț (reg.; despre arșice) = a sta vertical.

ȚUȚU
A da (pe cineva) țuțu (Olt.; Munt.) = a legăna pe cineva.

ȚUȚUI
A sta spânzurat (ca dracu) pe țuțui (Munt.) = a sta cocoțat pe vârfuri, a sta rău.

ȚUȚURIGĂ
A sta țuțurigă (sau *țuțuriga*) (Trans.) = a sta ghemuit.

ȚUȚUROI
A ploua cu țuțuroi (Olt.) = a ploua foarte tare.

ȚUȚURUG
A sta (sau *a se ridica*) *țuțurug* (Mold.) = a sta (sau a se ridica) drept în sus.

U

UCIDE

A ucide (sau *a-şi omorî*) *timpul* = a petrece timpul făcând lucruri lipsite de importanţă, a omorî timpul.

Ucigă-l crucea (sau *toaca*) (pop.; euf.) = dracul, diavolul.

UD, -Ă

A ieşi (sau *a se scăpa*) *cu udul* (ori *a-şi face udul*) = a se urina.

A lăsa udul (pop.) = a urina.

A se încuia la ud = a nu putea urina.

Arde focul în paie ude (fig.; despre sentimente) = a mocni fără a se manifesta.

Cu ochii uzi = cu ochii plini de lacrimi.

Suflă vântul în paie ude (pop.) = e o stiuaţie în care nu se mai poate face nimic.

Ud de sudoare = transpirat.

Udul de ploaie nu se teme = cel copleşit de nevoi nu se teme de alte neajunsuri.

UDA

A i se uda ochii = a i se umple ochii de lacrimi.

A se duce să ude trandafirii (glumeţ; euf.) = a merge la W.C.; a merge să urineze.

A se uda toată (vulg.; despre femei) = a se excita

A-şi uda gura (sau *gurița*, *gâtul*, *gâtlejul*, *măseaua*, *mustaţa*) = a bea puţin, pentru a-şi potoli setea.

A-şi uda sufletul = a bea pentru a-şi potoli setea, mai ales a bea vin sau alte băuturi alcoolice.

A uda aldămaşul (pop.) = a bea după încheierea unei tranzacţii de vânzare-cumpărare.

A uda (pe cineva) şoarece = a uda pe cineva foarte tare.

A uda prânzul (sau *bucatele*) = a bea în timpul mesei vin sau alte băuturi alcoolice.

UDI

A udi cu gura friptă (reg.) = a rămâne înşelat, dezamăgit în aşteptările sale, a rămâne cu buzele umflate.

Ugiţi cu sănătate (înv. şi reg.), formulă de salut.

UIAGĂ

A fi beteag de oaia oiagă (reg.) = a fi beţiv.

UIB

A fi în uibul locului (sau *în uibul cuiva*) (reg.) = **a)** a se comporta după firea şi obiceiurile locului (sau ale cuiva); **b)** a fi pe placul cuiva; a se acomoda.

În uibul locului (reg.) = peste tot, pretutindeni; la întâmplare.

În uibul lumii (reg.) = în lumea largă.

UIMIRE

A pune în uimire (reg.; înv.) = a surprinde, a impresiona.

UITA[1]

A face (ceva) uitat [sau *a se face că uită* (*ceva* ori, intranz., *de ceva*)] = a se preface că nu-şi aminteşte (ceva ori, intranz., de ceva).

(A fi) uitat de moarte (sau *de Dumnezeu* ori *de moarte şi de Dumnezu* sau *de vreme şi de moarte*) (despre oameni) = (a fi) foarte bătrân.

A i se uita cuiva răbojul = a i se uita cuiva numărul anilor, a-l uita moartea.

A învăţa ce au uitat alţii = a nu şti sau a nu învăţa nimic.

A-l uita pe cineva moartea [sau *a-şi uita anii* ori *a fi uitat de moarte* (sau *de Dumnezeu* ori *de moarte şi de Dumnezeu*)], se spune despre cineva foarte bătrân.

A-l uita (pe cineva) sfântul (pop. şi fam.) = a zăbovi prea mult (şi fără treabă) într-un anumit loc.

A nu-i uita cuiva ceva = **a)** a avea gânduri de răzbunare împotriva cuiva (care i-a cauzat un rău, un necaz, o neplăcere); **b)** a duşmăni (pe cineva).

A sta (sau *a rămâne*, *a şedea*) *undeva până îl uită Dumnezeu* (sau *sfinţii*) = a sta (sau a rămâne, a şedea) undeva foarte multă vreme.

A-şi înghiţi limba şi a-şi uita morţii (pop.) = a mânca cu mare poftă.

A şti cât au uitat alţii = a nu şti (mai) nimic.

A uita (ceva) ca pământul = a nu-şi mai aminti deloc.

A uita de la mână pân' la gură = a uita foarte repede.

A uita pe ce lume trăieşte = a pierde simţul realităţii.

A uita (sau, înv. şi pop., cu pronumele în dativ, *a-şi uita*) *(ceva) ca pământul* = a nu-şi mai aminti deloc, a pierde din memorie cu desăvârşire.

Mă uit a dormi (sau *a durmire*) = **a)** dorm mai mult decât aveam intenţia; **b)** adorm.

UITA[2]

A nu se uita cu ochi buni (la cineva sau *ceva)* = **a)** (despre oameni) a duşmăni; **b)** (despre acţiuni) a dezaproba.

A nu se uita la cineva (pop.) = **a)** a nu iubi pe cineva, a nu ţine la cineva; **b)** a refuza orice relaţii cu cineva.

A se uita bine (la ceva) = a fi atent (la ceva).

A se uita ca mâţa la peşte (reg.) = a privi cu lăcomie.

A se uita ca viţelul (sau *vaca*, *boul*) *la poarta* (ori *la poartă*) *nouă* (sau *ca curca la crăci*, *ca mâţa-n calendar*) = **a)** a fi complet ignorant într-un domeniu; **b)** a se uita, a rămâne uimit, nedumerit, dezorientat, perplex; **c)** a nu putea să reacţioneze în niciun fel în faţa unei situaţii neaşteptate.

A se uita cam lacom în fundul paharului = a bea prea mult.

A se uita cu un ochi la făină şi cu altul la slănină = a fi saşiu, a suferi de strabism.

A se uita după alții (sau *după altele*) = a manifesta interes după persoane de sex opus, dorind să le câștige dragostea.

A se uita în coarnele cuiva = **a)** a face pe placul cuiva; **b)** a asculta cu supunere.

A se uita în crucea cuiva = a se uita drept în ochi.

A se uita în gol = a privi fix, fără a avea țintă precisă.

A se uita în gura cuiva = **a)** a fi atent la ce spune cineva; **b)** a crede tot ce spune cineva; **b)** a da ascultare (în mod mecanic) sfaturilor cuiva.

A se uita în pământ = **a)** a privi în jos din cauza timidității sau a rușinii; **b)** a fi trist, mâhnit; **c)** a nu dori să vadă pe cineva.

A se uita în șapte (sau *în douăzeci și patru de*) *blide* = a avea strabism divergent.

A se uita (la ceva) printre degete (rar) = a fi indulgent cu faptele cuiva.

A se uita (la cineva) ca dracu la popa (pop.) = a privi cu neplăcere, cu dușmănie.

A se uita (la cineva) ca în strachină (pop.; rar) = a fi (foarte) aproape de cineva.

A se uita (la cineva) ca la ochii din cap = a iubi foarte mult pe cineva, a-i fi foarte drag.

A se uita (la cineva) ca la soare = **a)** a se uita la cineva cu foarte mare dragoste; **b)** (p. ext.) a avea o dragoste foarte mare pentru cineva.

A se uita (la cineva) ca la un urs (pop.) = a privi pe cineva cu mare curiozitate, cu mirare.

A se uita (la cineva) chiorâș [sau *cruciș, pieziș, cordiș, chiondorâș, ghioldiș, (în) coardă, cordaș, chiorțiu, chiorțur, (în) poancă, împocat, ponchiu, ponciu, ponciur, ponciș, poncește, ponciuros, ca Bazaoache, costiș, cu albul ochilor, strâmb*] = **a)** a fi sașiu; **b)** a nu vedea bine; **c)** a privi (pe cineva) urât, cu dispreț, cu mânie, cu răutate, cu dușmănie etc.; a-i fi antipatic cineva.

A se uita (la cineva) cu albul ochilor = a privi cu mânie, cu furie.

A se uita (la cineva) cu ochi buni = a simpatiza pe cineva.

A se uita (la cineva) cu (sau, reg., *pe*) *coada* (sau, reg., *geana*) *ochiului* [sau, reg., *a se uita (la cineva) hoțiș* (sau *hoțește*), *furiș, pe furiș, pe de-a furișul* ori *a se uita cu albușul*] = a privi pe furiș pentru a observa ceva sau a face un semn cuiva.

A se uita la cineva de sus (sau *peste umăr*) = a dispreți, a desconsidera pe cineva.

A se uita la cineva pe sub sprâncene (sau, rar, *sprânceană, pe sub gene, cu genele*) = **a)** a privi pe cineva pe ascuns, pe furiș; **b)** a privi cu neîncredere; **c)** a-l privi pe cineva încruntat, cu mânie.

A se uita (la cineva sau *ceva) ca la soare* (pop.) = a privi cu mare admirație și dragoste.

A se uita (la cineva sau *la ceva) ca la un cireș copt* (pop.) = **a)** a privi pe cineva (sau ceva) cu admirație și cu drag; **b)** a privi cu poftă, a dori, a râvni.

A se uita lung (la cineva sau *la ceva)* = **a)** a privi (pe cineva sau ceva) mult și atent, cu insistență și preocupare; **b)** a-l privi mirat, nedumerit sau cu reproș.

A se uita pe sub ochi = a se uita urât.

A se uita printre gene = a mijì ochii.

A se uita rău (la cineva) = a privi (pe cineva) cu dușmănie.

A se uita (sau *a privi, a căta* etc.) *țintă* (sau, înv. și reg., *ațintat*) = a privi atent într-un anumit loc.

A se uita (sau *a se pricepe* etc.) *ca mâța-n calendar* = a nu pricepe nimic.

A se uita slut (reg.) = a încrunta sprâncenele.

A se uita unul la altul (sau *unii la alții*) = **a)** a se înțelege din priviri; **b)** a-și face semne din ochi; **c)** a se privi cu surprindere.

A se uita urât (la cineva sau *ceva)* = a privi pe ceva sau ceva cu neplăcere.

La soare te puteai uita, dar (sau *iar*) *la dânsa* (sau *la dânsul*) *ba* (în basme) = era foarte frumoasă (frumos).

Mai bine te-ai uita în oglindă, se spune celor care nu vor să-și recunoască propriile defecte sau greșeli, ci le văd pe ale altora.

Mă uit a dormi (sau *a durmire*) (Trans.) = mă fură somnul.

Nu te uita la el = nu-l asculta, nu-i urma exemplul.

S-a uitat pe gura cămeșii = îi merge rău.

Te uiți la dânsul și parcă tot prin strâchini goale umblă = **a)** e un om nevoiaș; **b)** este greoi sau olog.

Uită-te în ochii mei, se spune unei persoane pentru a-i verifica sinceritatea, adevărul unor afirmații sau al unor fapte.

Uite ce-i (treaba)! (sau *uite ce este!*), formulă exclamativă prin care se atrage atenția asupra celor ce urmează a se spune.

UITARE

A cădea în uitare = a fi uitat.

A (se) da (sau *a lăsa*) *uitării* (sau *în uitare*) *(pe cineva* sau *ceva)* [sau, înv., *a pune la uitare (ceva* sau *pe cineva)*] = a nu se mai interesa, a înceta să mai iubească sau să-și amintească (de cineva sau de ceva), a se sili să uite.

A-și face de uitare (Olt.; Munt.) = **a)** a-și scoate din minte; **b)** a neglija.

A trece cu uitarea (Olt., Munt.) = a uita.

A veni întru uitare (sau *a fi în uitare*) = a fi uitat (de către cineva); a fi alungat din preocupări, a fi neglijat (de către cineva).

Cu uitare de sine = neglijând propriile interese.

UITAT, -Ă

A fi bătrân uitat (reg.) = a fi foarte bătrân.

A ședea (undeva) uitat = a sta undeva foarte multă vreme.
Din vremi uitate sau *din ani uitați* = demult.
Uitat de moarte = foarte bătrân, împovărat de ani.
Uitatul lui Dumnezeu = a) cel sărac; cel nenorocit; b) cel care cade în păcat.
Vreme uitată = timp îndelungat, încât nu-i mai poți ține socoteala.

UITĂTURĂ

A pune uitătura porcului (reg.) = a privi cu coada ochiului (la cineva).

UIUM

S-a sfârșit oiemul (înv.) = s-a terminat cu profitul.

ULCEA

A face (pe cineva) ulcele = a) a bate rău de tot (pe cineva); b) a omorî (pe cineva).
A fi scos din ulcea (reg.) = a fi beat.
A pune toarta la ulcea (pop.) = a) a găsi răspunsul potrivit; b) a găsi capac.
A se face (sau *a fi*) *oale și ulcele* (sau *ulcioare*) [sau *a se face pământ* (ori *lut*) *de oale*] = a fi mort de mult.
A trage la ulcele (sau *a trage la măsea*) (pop.) = a bea mult alcool, a trage la măsea.

ULCICĂ

A-i face cuiva (de dragoste) cu ulcica [sau *a-i pune (cuiva) ulcica*] (reg.) = a) a face farmece pentru a atrage, a fermeca pe cineva; b) a-i descânta cuiva de dragoste.

ULEI

A ieși deasupra ca uleiul = a) (despre adevăr, dreptate) a ieși la lumină, a birui; b) (despre persoane) a-și dovedi nevinovăția față de o acuză nedreaptă.
A o da pe ulei = a se apuca de băut.
A o lua pe ulei = a bea foarte mult; a se îmbăta.
A schimba uleiul (glumeț) = a urina.
A turna ulei pe rană = a potoli, a alina o durere, vorbindu-i cuiva cu înțelegere și compasiune.

ULETE

A umbla pe ulete = a umbla fără rost, a umbla haimana.

ULIȚĂ

A bate ulița (sau *ulițele*) = a umbla fără rost, haimana, a umbla teleleu; a hoinări.
A da (pe cineva) pe (sau *pre*) *uliță* = a) (înv.) a purta (pe cineva) pe străzi, drept pedeapsă; b) (înv.și reg.) a face cunoscut în fața lumii.
A rămâne pe uliță = a rămâne sărac, fără niciun sprijin.
A se duce pe ulița mică (sau *pe ulița strâmbă* ori *pe ulița țiganilor*) (reg.) = a se îneca (cu mâncare sau cu băutură); (pop.) a-i sta (cuiva ceva) în gât.

ULTIM, -Ă

A avea ultimul cuvânt = a avea cuvântul hotărâtor într-o discuție, într-o controversă.
A încerca ultima carte = a încerca cel din urmă mijloc pentru a rezolva ceva.
A-și da ultima suflare (sau *suflarea de pe urmă*) = a muri.
Până la ultima suflare (sau *picătură de sânge*) = până la sfârșitul vieții.
Până la ultimul = toți.
Ultimul răcnet = moda zilei.

ULUC

A face gura uluc (rar) = a apropia (a țuguia) buzele (în formă de jgheab).

UMĂR

A bate (pe cineva) pe umăr = a lovi ușor umărul cuiva pentru a-i atrage atenția sau ca semn de aprobare, de compasiune.
A da (sau *a ridica, a înhăța, a strânge*, reg., *a sălta, a face, a alătura, a clătina*) *din umeri* (sau *din umăr*) = a-și exprima nedumerirea, neștiința, indiferența etc. printr-un gest de ridicare a umerilor.
A fi cu capul pe umeri = a) a fi cumpănit, echilibrat; b) a avea simțul măsurii.
A-i veni (cuiva) peste umăr (reg.) = a) a nu-i conveni; b) a nu-i veni (cuiva) la socoteală.
A lua arma la umăr = a lua pușca susținând-o jos cu palma și sprijinind-o cu țeava de umăr.
A lua (ceva) de pe umeri (cuiva) = a ușura, a elibera pe cineva de o obligație, de o sarcină grea.
A o da (sau *a o muta*) *de pe un umăr pe celălalt* (reg.) = a se amăgi singur.
A părea că aruncă după umeri (pop.) = a mânca ceva ce nu-i place, fără să se satură; a mânca cu lăcomie.
A pune (cuiva) pe umeri (sau *pe umerii cuiva*) = a) a încărca, a împovăra (pe cineva) cu o sarcină apăsătoare; b) a arunca vina asupra cuiva.
A pune umărul (sau, rar, *umerii*) = a) a împinge cu umărul; b) a ridica cu umărul; c) (fig.) a ajuta pe cineva în realizarea unui lucru, a unei acțiuni.
A se ridica pe umerii (sau *pe umărul*) *cuiva* = a se servi de cineva pentru a dobândi o situație, a poziție avantajoasă.
A se trezi cu capul pe umeri = a deveni conștient, a ajunge să înțeleagă, să-și dea seama de propria-i existență.
A se uita la cineva (sau *a privi pe cineva* ori *a răspunde cuiva*) *peste umăr* = a se uita la cineva disprețuitor, batjocoritor; a răspunde disprețuitor cuiva.
A se uita peste umeri (reg.) = a fi pe moarte.
A sta cu capul între umeri = a sta cu umerii adunați, a-și strânge umerii.
A-și lua picioarele (sau *călcâiele*) *de-a umeri* (sau *pe umeri, la umăr*, înv., *a umăr*) = a o lua la fugă, a fugi; a-și lua picioarele la spinare.
A umbla cu conțesul pe umere (reg.) = a) a hoinări; b) a pierde vremea; c) a se codi de la treabă.
Cât ai da din umăr (reg.) = foarte repede.

Pare că aruncă după umeri = **a)** mănâncă ceva ce nu-i place; **b)** mănâncă mult fără să se sature.
Umăr la umăr = unul lângă altul.

UMBLA

A-i umbla (ceva cuiva) (Trans.) = a i se oferi ceva cuiva; a primi, a obține, a căpăta.
A-i umbla (cuiva) burta (Munt.) = a avea diaree.
A-i umbla cuiva ceva prin gură = a nu-și putea aminti pentru un moment de ceva care îi este extrem de familiar, de cunoscut.
A-i umbla cuiva (ceva) prin (sau *în*) *cap* (ori *în minte, prin gând*) = a fi preocupat de ceva, a se gândi la ceva, a-i fi în memorie.
A-i umbla (cuiva) cuvântul prin gură (fam.) = a nu găsi cuvântul potrivit pentru a exprima ceva.
A-i umbla (cuiva) gândul (sau *gândurile*) *la* ... sau *pe la* = a se gândi (la...); a fi preocupat (de...).
A-i umbla (cuiva) gura = a vorbi multe.
A-i umbla (cuiva) gura ca o moară (stricată, hodorogită ori *neferecată*) = a vorbi repede și fără întrerupere, a flecări.
A-i umbla (cuiva) gura în clopote = a vorbi în neștire.
A-i umbla (cuiva) în caraiman (arg.) = a fura (cuiva) banii din buzunar.
A-i umbla cuiva în (sau *pe*) *cale* (pop.) = **a)** a ieși mereu în drumul cuiva; **b)** a se ține peste tot după cineva, urmărindu-l.
A-i umbla (cuiva) legea (Maram.) = a se judeca procesul cuiva; a i se pronunța sentința.
A-i umbla cuiva limba (prin gură) = a vorbi (mult, repede).
A-i umbla (cuiva) mațele = a-i chiorăi cuiva mațele.
A-i umbla (cuiva) mintea = **a)** a se gândi, a se preocupa intens de ceva; **b)** a fi ager la minte.
A-i umbla (cuiva) moara = **a)** a-i merge bine; **b)** a fi în putere.
A-i umbla (cuiva) norocul (într-un anume fel) (înv.) = a-i merge cuiva treburile (bine, rău etc.)
A-i umbla cuiva (un gând, o idee) prin cap (sau *prin minte*) (pop.) = **a)** a fi preocupat de ceva; **b)** a avea ceva de gând.
A-i umbla (cuiva) vorba pin gură (sau *pe limbă*) = a nu-și putea aminti pentru un moment de ceva care îi este extrem de familiar, de cunoscut.
A-i umbla (cuiva) vremea (într-un anumit fel) (înv.) = a avea condiții (bune, rele, prielnice etc.).
A-i umbla de rând (reg.) = a-i merge cuiva bine (sau rău).
A-i umbla (sau *a-i merge, a-i toca*) *(cuiva) gura (ca o meliță, ca o fofează, ca o moară stricată, ca o pupăză)* = a vorbi repede și fără întrerupere.
A-i umbla (sau *a-i merge*) *(cuiva) plugul (bine)* = **a)** a-i merge (cuiva) bine treaba; **b)** a avea succes; **c)** a fi bine dispus (din cauza reușitei unei acțiuni).
A umbla anapoda = a umbla cu vorbe din casă în casă și a nu ști de rostul casei.
A umbla apostolicește = a umbla pe jos (ca apostolii).
A umbla ca carul neferecat (pop.) = a umbla, a cutreiera.
A umbla ca câinele surd la vânat (pop.) = a se strădui zadarnic să realizeze ceva.
A umbla ca orbeții (pop.) = a avea un mers nesigur.
A umbla ca pe o potecă = **a)** a umbla cu precauție; **b)** a umbla cu teamă; **c)** a umbla cu sfială; **d)** a umbla cu greutate.
A umbla ca un cotei = a umbla de colo colo, ca un câine fără stăpân.
A umbla capiu = a umbla ca nebunii, fără niciun scop.
A umbla copăcel = a umbla încet și cu grijă.
A umbla craina = a umbla fără rost.
A umbla creanga = a umbla mult și fără rost.
A umbla cu capul în traistă (sau *în sac, între urechi, în nori*) = a fi distrat, neatent.
A umbla cu capul între urechi (sau *în sac*) = a fi atent.
A umbla cu bancuri (sau *cu minciuni, cu poante, cu scheme, cu tromboane*) (fam.) = a spune minciuni pentru a înșela pe cineva.
A umbla cu bumbu (reg.) = a spune minciuni.
A umbla cu cața = a înșela.
A umbla cu căciula în mâini = a se umili, a se căciuli la cineva.
A umbla (cu ceva) ca cu oul (cel) roșu = a trata cu foarte multă grijă.
A umbla cu cineva = a întreține relații de dragoste cu cineva, a trăi cu cineva, a se ține cu cineva.
A umbla cu cineva (sau *cu ceva*) *ca cu un ou (moale)* = a umbla foarte atent cu cineva (sau cu ceva).
A umbla cu cioara vopsită = a minți, a fi necinstit, a fi incorect.
A umbla cu cortul = **a)** a fi nomad; **b)** (fig.) a hoinări.
A umbla cu crucea-n sân = **a)** a fi credincios, cucernic; **b)** a fi fățarnic, ipocrit.
A umbla cu cureaua (reg.) = a căuta să înșeli pe cineva.
A umbla cu curul (sau *cu fundul*) *în două luntri* = a fi nehotărât.
A umbla cu doi bani în trei pungi = a încerca să înșeli pe cineva.
A umbla cu Dumnezeu (sau *în slujba lui Dumnezeu, înaintea Domnului, înaintea lui Dumnezeu*) (înv.) = a trăi cu frica lui Dumnezeu.
A umbla cu flori la pălărie (reg.) = a nu-i păsa de nimic, a umbla fără nicio grijă.
A umbla cu fofârlica = a se eschiva de la recunoașterea unui adevăr (neplăcut).
A umbla cu fumul în cap = a fi beat; (pop.) a avea fum în cap.
A umbla cu gardul (arg.) = a fila pe cineva.
A umbla cu „ia-mă nene" = a face autostopul.

A umbla cu iordane = **a)** a spune vorbe goale; **b)** a se ține de treburi neserioase; **c)** a minți, a fabula.

A umbla cu jalba în proțap = **a)** a cere cu insistență ceva; **b)** a protesta, a reclama.

A umbla cu jumătăți de măsură = **a)** a fi nehotărât; **b)** a nu duce un lucru până la capăt.

A umbla cu lama (arg.) = a tăia cu abilitate buzunarele (sau poșetele) pentru a fura.

A umbla cu limba scoasă (după ceva sau *cineva)* = a urmări (pe cineva) cu insistență; a-și dori foarte mult ceva.

A umbla cu lumânarea (după) ... (pop.) = a insista mult într-o acțiune.

A umbla cu mâța-n sac (fam.) = a înșela.

A umbla cu mega (arg.) = a se ține de afaceri ilicite; a fi necinstit.

A umfla cu mofturi = a invoca diverse pretexte pentru a se eschiva de la o obligație.

A umbla cu nasul (sau *cu capul*) *pe* (sau *în*) *sus* = **a)** a fi îngâmfat; **b)** a fi obraznic.

A umbla cu ocaua mică (pop.) = a înșela.

A umbla cu opinci de fier (sau *a rupe trei perechi de fier*) = a umbla mult.

A umbla cu pâinea după cineva (fam.) = a căuta să ajute pe cineva.

A umbla cu piele de oaie = a fi viclean, fățarnic.

A umbla cu pila-n tureatcă (reg.) = a fi oricând gata să comită fapte rele.

A umbla cu pile = a face trafic de influență și a profita de pe urma lui.

A umbla cu pisica-n traistă = a încerca să înșele pe cineva.

A umbla cu plosca (sau *cu plugușorul*) (arg.) = **a)** a denunța, a trăda; **b)** a flecări, a trăncăni.

A umbla cu poșta [sau *a aduce* (ori *a purta*) *poșta*] = **a)** a face public un secret; **b)** a răspândi zvonuri, știri, păreri de la o persoană la alta; **c)** a face intrigi.

A umbla cu râșnița (arg.) = a denunța.

A umbla cu Satana în sân = a fi necinstit, imoral.

A umbla cu (sau *pe lângă*) *cineva ca cu* (sau *ca pe lângă*) *o bubă coaptă* (reg.) = **a)** a se purta cu cineva cu o grijă deosebită; **b)** a menaja pe cineva.

A umbla cu scădere (înv.; despre bani) = a avea cursul depreciat.

A umbla cu sorcova = a merge la sorcovit, a sorcovi.

A umbla cu steaua = a colinda cu steaua.

A umbla cu suveica = **a)** a umbla cu vicleșuguri; **b)** (p. ext.) a unelti.

A umbla cu șatra = a se muta des din loc în loc.

A umbla cu șoalda (sau *cu șahar-mahar*) (arg.) = a înșela.

A umbla cu șopârle = a se ține de intrigi; a discredita (pe cineva) bârfindu-l, calomniindu-l.

A umbla cu șosele și momele = a face promisiuni mincinoase, a amăgi.

A umbla cu ștafeta = a purta (a duce) vorba, a bârfi, a cleveti.

A umbla cu șurupuri (reg.) = a se folosi de înșelătorii.

A umbla cu tasul (sau *cu talerul, cu pantahuza*) = **a)** a face chetă; **b)** a cerși.

A umbla cu tinicheaua de coadă (sau *cu târșul*) *după el* = a fi urmat îndeaproape (pas cu pas) de o persoană care incomodează.

A umbla cu traista = a cerși.

A umbla cu traista cu minciuni = a umbla cu vorbe, cu bârfe.

A umbla cu uite popa nu e popa = a fi nehotărât, inconsecvent, a-și schimba cu ușurință părerile.

A umbla cu vorbe pe după salcâm (rar) = a vorbi pe ocolite.

A umbla (de-a) lela (Trans.) = a hoinări.

A umbla de-a lorum-florum (Trans.) = a hoinări.

A umbla de-a moiul = a umbla tot timpul.

A umbla de-a potea (reg.) = a pierde vremea degeaba.

A umbla de capul său = a umbla cum dorește.

A umbla de colo până colo [ori *de colo-colo, de ici-colo, încoace și încolo, de-a-n cătele(a), de colo până dincolo*] = **a)** a se mișca din loc în loc, agitându-se foarte mult; **b)** a se frământa; **c)** a nu avea astâmpăr.

(A umbla) de flori de cuc (pop.) = a umbla fără rost.

A umbla de rândul cuiva (pop.) = a-i purta (cuiva) de grijă; a vedea de cineva.

A umbla de râsul slutei = a se compromite.

A umbla din câșlă în câșlă (pop.) = a se muta din loc în loc.

A umbla din mână în mână = a trece de la unul la altul.

A umbla după cai verzi (pe pereți) = a umbla să obțină lucruri nerealizabile.

A umbla după capul lui = a proceda cum socotește el singur că e bine.

A umbla după cineva (sau, rar, *după ceva*) (pop.) = **a)** a merge în urma cuiva (sau a ceva); **b)** a încerca să înceapă o relație de dragoste cu cineva.

A umbla după ciolan = a umbla după profituri materiale.

A umbla după colivă = a fi pomanagiu.

A umbla după doi iepuri deodată = a urmări în același timp două scopuri, două avantaje diferite.

A umbla după fuste (sau *femei*) = a fi afemeiat.

A umbla după piei de cloșcă (fam.) = **a)** a-și pierde vremea; **b)** a fi fără ocupație.

A umbla după (sau *a căuta*) *potcoave de cai morți* (sau *cai morți să le iei potcoavele*) = a-și pierde vremea cu lucruri fără rost, fără importanță sau imposibil de găsit.

A umbla după strâchini verzi = **a)** a umbla după aventuri amoroase; **b)** a umbla neatent, cu stângăcie.

A umbla fără niciun capăt = a umbla fără rost.
A umbla frunza lelii [sau *de frunza frăsinelului* (rar *frunza păltinelului*)] = a umbla fără rost.
A umbla gonind vânturile și măsurând câmpurile = a fi leneș, bătând drumurile fără rost.
A umbla gură-cască = **a)** a hoinări holbându-și ochii la tot ceea ce vede în jur și uitând de sine; **b)** a pierde vremea în zadar; **c)** a nu avea o ocupație (statornică); **d)** (p. ext.) a fi prostănac.
A umbla holaripu = a hoinări.
A umbla huci marginea (reg.) = a fugi de frică.
A umbla în bobote = a umbla fără rost.
A umbla în Dorohoi (Olt.) = a fi beat.
A umbla în laturea cuiva (reg.) = a face curte unei femei.
A umbla în patru labe (în fața cuiva) = **a)** a se umili (în fața cuiva); **b)** a linguși (exagerat) pe cineva.
A umbla în pârâ (sau *prin judecată*) (pop.) = **a)** a intenta proces; **b)** a se judeca.
A umbla în picioare (reg.; despre minciuni) = a fi potrivite (spre a da aparența de adevăr).
A umbla în plin (reg.) = a reuși, a izbândi în tot ceea ce întreprinde, a avea succes.
A umbla în (sau *de*) *dâra cuiva* (sau *a ceva*) = **a)** a fi preocupat de cineva sau de ceva; **b)** a se strădui să fie pe placul cuiva.
A umbla în ... (sau *întru ...*) (despre oameni) = a se apropia de împlinirea vârstei de...
A umbla în (sau *la*) *poghiazuri* = a umbla haimana (pe la petreceri), a hoinări.
A umbla în (sau *la*) *voia cuiva* (ori *a ceva*) (sau, rar, *la buna-voia cuiva, în voile cuiva*) = **a)** a fi la dispoziția cuiva; **b)** a fi supus puterii abuzive, capriciilor cuiva.
A umbla în sfârnărie (reg.) = a merge pe la diverse târguri pentru a face negoț de vite.
A umbla în treapăd = a umbla, a merge repede.
A umbla la fete (sau *la neveste*) (reg.) = a întreține relații de dragoste cu fete (sau cu neveste).
A umbla la școală = a frecventa școala.
A umbla langră (sau *langra*) = a umbla fără rost.
A umbla lela (sau *creanga, de frunza frăsinelului, handralău, huci-marginea, în dorul lelii, teleleu Tănase*, reg. *în poghiazuri*) (fam.) = a hoinări, a vagabonda.
A umbla lumea (sau *țara, în lume*) (și *(în) cruciș, și (în) curmeziș* (pop.) = **a)** a străbate în lung și în lat; **b)** a merge peste tot.
A umbla mânz după iapă (reg.) = a bate drumurile fără rost.
A umbla (mort sau *morțiș) după cineva* = a urmări pe cineva cu insistență pentru a-i câștiga bunătatea, simpatia sau dragostea.
A umbla nearat, nesemănat (pop.) = a umbla, a cutreiera fără niciun rost.
A umbla nimic (Trans.) = a nu lucra nimic, a trândăvi, a lenevi.
A umbla până îți stă iapa = a umbla încontinuu.
A umbla pe două (sau *pe șapte*) *cărări* (sau *pe trei drumuri, pe două poteci, pe zece poteci*) = a fi beat.
A umbla pe drum, nu pe potecă = a fi sincer.
A umbla pe drumuri = a vagabonda.
A umbla pe după salcie (fam.) = a vorbi pe ocolite.
A umbla pe nărav de ... (înv.) = **a)** a se comporta ca...; **b)** a imita pe...
A umbla pe ulete (Mold.) = a umbla fără rost, a umbla haimana.
A umbla prin chimire (arg.) = a fura din buzunare.
A umbla prin odăi (reg.) = a umbla fără vreun rost.
A umbla prin sat (Munt.), se spune despre mireasa cu fetele și ginerele cu băieții, care, în ajunul nunții, merg prin sat pentru a invita oamenii la nuntă.
A umbla prin unghiuri (înv.) = a umbla de colo colo (fără rost).
A umbla rău (reg.) = a avea o purtare dezmățată, a-și face de cap.
A umbla (sau *a alerga, a veni, a aștepta* etc.) *cu limba scoasă* = a umbla, a veni, a aștepta etc. cu mare nerăbdare, agitat.
A umbla (sau *a bate, a face, a se duce*) *calea mânzului* (pop.) = a se obosi zadarnic; **b)** a umbla fără rost și fără folos.
A umbla (sau *a căuta, a vedea*) *de* (sau *în*) *rândul cuiva* (înv.) = a purta grija cuiva.
A umbla (sau *a fi, a sta*) *pe drumuri* = a vagabonda.
A umbla (sau *a fi*) *cu crucea-n sân* = **a)** a fi evlavios; **b)** a fi cinstit; **c)** a fi ipocrit.
A umbla (sau *a fi, a rămâne* etc.) *de capul său* = a umbla (sau a fi, a rămâne etc.) nesupravegheat, independent, liber.
A umbla (sau *a fi*) *cu frica* (sau *cu gheața, cu moartea*)*-n sân* = a fi mereu într-o stare de frică, de teamă.
A umbla (sau *a merge, a se duce*) *cu sorcova* = **a)** a merge la colindat cu o sorcovă; **b)** (glumeț) a umbla fără rost, a hoinări.
A umbla (sau *a fi, a se ține, a merge*) *cu nasul pe sus* [sau *a ține nasul (pe* sau *în) sus*] = **a)** a fi îngâmfat; **b)** a fi obraznic; **c)** a fi sfidător.
A umbla (sau *a fi, a sta*) *ca o curcă* (sau *găină*) *plouată* = a umbla (sau a fi, a sta) abătut, dezorientat, zăpăcit.
A umbla (sau *a fi*) *(cu curul) în două luntri* = **a)** a juca pe două planuri; **b)** a fi indecis.
A umbla (sau *a fi*) *cu frica* (sau *cu gheața, cu moartea*) *în sân* = a se teme foarte tare de ceva,
A umbla (sau *a fi*) *cu plosca* (ori *cu țuica*) *la* (sau *în*) *nas* (sau *a-i ieși cuiva vinul în nas*) = a fi bețiv.
A umbla (sau *a merge*) *de-a orjatele* = a merge cu nepăsare, fără grijă.

A umbla (sau *a pleca*) *cu pantahuza* = a) a umbla cu o listă de subscripție, pentru a strânge fonduri; b) (depr.) a umbla din loc în loc purtând vorbe, minciuni.

A umbla (sau *a se da*) *după piersic* (pop.) = a spune (ceva) pe ocolite, a se eschiva.

A umbla (sau *a se duce*) *cu ciubote roșii* = a) a umbla desculț; b) a fi foarte sărac.

A umbla (sau, rar, *a face*) *cu șoalda* (fam.) = a recurge la vicleșuguri, la subterfugii, la minciuni.

A umbla (sau *a se plimba*) *ca vodă prin lobodă* = a umbla fără grijă, dându-și importanță.

A umbla să-i ia (*cuiva*) *pielea de viu* = a pretinde de la cineva mai mult decât poate da.

A umbla să iei (sau *să scoți*) *două piei de pe o oaie* = a urmări un câștig exagerat.

A umbla să învie (sau *să dezgroape*) *morții* = a încerca să facă lucruri care nu se mai pot împlini sau care nu mai sunt de actualitate.

A umbla să moară = a fi gata să moară.

A umbla să prindă șarpele cu mâna altuia = a încerca să iasă dintr-o situație primejdioasă punând pe altul în acea situație.

A umbla șapte (sau *nouă*) *hotare* (pop.) = a) a străbate un drum foarte lung; b) a umbla mult și fără răgaz.

A umbla teleleu (*Tănase*) (pop. și fam.) = a umbla de colo până colo, fără rost.

A umbla Teleleu și Trifon încolo și încoace (Trans.) = a pierde timpul în zadar.

A umbla (*tot*) *cu resteul* (sau *a fi cu resteul la brâu*) = a fi cicălitor, sâcâitor, arțăgos.

A umbla tot pe calea bătută = a folosi un procedeu întrebuințat și de alții într-o acțiune, într-o întreprindere.

A umbla tutelca de colo-colo (reg.) = a face intrigi, a unelti.

Cum umblă târgul (sau *târgurile*)? = cum se desfășoară vânzarea și care este prețul mărfurilor la târg?

Nu umbla! (reg.) = a) nu pune mâna! b) stai cuminte, astâmpără-te!

(Nu) umblă câinii cu covrigi (sau *colaci*) *în coadă* = (nu) e raiul pe pământ, mare belșug.

(Să) nu-ți umble (sau *nu vă umble*) *gura* (ori *melița* etc.)! = tac! (sau tăceți!), ține-ți (sau țineți-vă) gura!

Umblă ca carul neferecat = umblă fără niciun rost, fără nicio țintă, pierzând vremea.

Umblă ca câinele surd la vânat = se străduiește zadarnic să realizeze ceva.

Umblă parcă are (sau *ca cu*) *ouă în poală* (sau *parcă calcă pe ouă*) = a umbla încet, cu atenție, cu grijă exagerată.

Umblă ca un roi fără matcă (înv.), se spune despre o persoană cam zăpăcită, care umblă pe drumuri fără niciun scop.

Umblă gonind vânturile și măsurând câmpurile, se spune despre cei care pierd vremea, umblând fără niciun rost.

Umblă (sau *să umbli*) *sănătos!* (sau *bine, cu bine, cu Dumnezeu!*) (pop.), urare adresată cuiva care pleacă la drum.

UMBLARE

A avea umblare (înv.) = a fi umblat.

UMBLET

A se alege cu umbletul (sau *umbletele*) (Munt.) = a nu se alege cu nimic din toată osteneala.

UMBRĂ

A băga (sau *a pune, a turna*) *(pe cineva) la umbră* = a) a aresta; b) a băga pe cineva la închisoare, a întemnița.

A da umbre = a înnegri cu creionul sau cărbunele porțiuni dintr-un desen care trebuie să apară mai întunecate.

A face (sau *a ține*) *(doar) umbră pământului (degeaba)* = a) a trăi (degeaba); b) a nu fi bun de nimic; c) a nu face nimic, a fi un pierde-vară.

A face umbră (cuiva) = a) a întuneca renumele cuiva; b) a face cuiva necazuri.

A fi (ca o) umbră (sau *a rămâne numai umbra de cineva* ori *parcă i-a luat umbra* sau *n-are umbră*), se spune despre cineva foarte slab și fără vlagă (din cauza unei boli îndelungate).

A fi umbra cuiva [sau *a se ține (după cineva) ca umbra după om*] = a) a fi mereu în preajma cuiva; b) a urma, a imita întru totul pe cineva.

A lăsa (pe cineva) în umbră = a lăsa (pe cineva) mai prejos, a eclipsa (pe cineva).

A lua (sau *a fura*) *umbra cuiva* = a măsura lungimea umbrei cuiva cu un băț sau cu o trestie, care apoi urmează a fi pusă la temelia construcției ce se clădește pentru a fi mai rezistentă.

A pune (sau *a lăsa*) *în umbră pe cineva* (sau *ceva*) = a) a lăsa (intenționat) neobservat (ceva sau pe cineva), a estompa, a diminua, a eclipsa; b) a se dovedi mai bun.

A scoate din umbră (ceva sau *pe cineva)* = a) a face cunoscut; b) a dezvălui amănunte (despre cineva sau ceva), a da în vileag.

A se teme (sau *a se speria, a-i fi frică, a fi fricos*) *(și) de (o) umbră* (sau *și de umbra lui*) = a-i fi cuiva foarte frică.

A sta (sau *a fi, a rămâne* etc.) *în* (sau *la*) *umbră* = a) a sta (sau a fi, a rămâne etc.) ascuns, retras, deoparte; b) a sta (sau a rămâne etc.) necunoscut, neapreciat, eclipsat.

Din umbră = pe ascunziș, pe furiș.

Face umbră pământului (degeaba), se spune despre un om incapabil să producă, să realizeze ceva.

Fi-i-ar (sau *să-i fie*) *umbra* (sau *umbrele*), se spune pentru a ura cuiva viață îndelungată.

Împărăția (sau *lumea*) *umbrelor* = locul, lumea morților.

O umbră de om = om foarte slab.

Paiul cât de mic își are umbra lui = orice lucru, fie cât de mic, are importanța sa.

Se împiedică de umbra lui (reg.), se spune despre un om foarte sărac.

Se teme (sau *se sperie*) *și de umbra lui*, se spune despre un om foarte fricos.

UMBRI

A umbri ochii cuiva (înv. și reg.) = a scăpa de supravegherea, de urmărirea cuiva.

UMFLA

A i se umfla (*cuiva*) *gura* = a consimți să mărturisească.

A i se umfla cuiva inima în piept = a simți o mare bucurie, mulțumire.

A-i umfla (*cuiva*) *ceafa* (sau *fața*) *de pumni și spatele* (sau *spinarea*) *de ciomege* [ori *a umfla de bătaie* (*pe cineva*)] = a bate pe cineva foarte rău, a-l cotonogi.

A-i umfla (*cuiva*) *fălcile de potârnogi* = a bate rău pe cineva.

A i se umfla (*cuiva*) *pipota* = **a)** a se enerva; **b)** a se fuduli, a se grozăvi.

A-i umfla (*cuiva*) *botul* = a lovi pe cineva peste față.

A-l umfla pe cineva râsul (sau *plânsul*) [sau *a se umfla de râs* (sau *plâns*)] = a nu-și putea stăpâni râsul (sau plânsul), a izbucni în râs (sau în plâns).

A se umfla burduf = a mânca foarte mult.

A se umfla ca broasca în tău (Trans.) = a-și da ifose, a se fuduli.

A se umfla de somn (sau *de dormit*) = a se sătura de somn, a dormi foarte mult.

A se umfla în gușă (pop.) = **a)** a se mândri; **b)** (fam.) a se răsti.

A se umfla în nări (sau *a-și umfla nările*) = **a)** a-și lua un aer semeț, o ținută mândră, a se îngâmfa; **b)** a se enerva.

A se umfla (sau *a se îngâmfa*) *în pene* (*ca un curcan* sau *ca curcanul*) = **a)** (despre păsări) a-și răsfira penele; **b)** (despre oameni) a se îngâmfa, a se fuduli, a se mândri; a se lăuda.

A se umfla în piele = a se îngâmfa.

A-și umfla bojocii (pop.) = a face scandal.

A umfla baroșanul (în argoul școlarilor) = a lua nota maximă.

A umfla din umeri = a ridica din umeri în semn de nedumerire, de neștiință sau de nepăsare.

A umfla în coș (*pe cineva*) = a simți un imbold fierbinte de a face ceva.

A umfla (*pe cineva*) *grija* = a cuprinde (pe cineva) îngrijorarea, teama.

A umfla (*pe cineva*) *râsul* (sau *un râs, plânsul*) ori *a se umfla de râs* (sau *de plâns*) = a nu-și putea stăpâni râsul (sau plânsul).

Se umflă în sprâncene ca curcanul în pene = se fudulește.

UMFLAT, -Ă

A lăsa pe cineva cu buzele umflate = **a)** a înșela pe cineva în așteptările lui; **b)** a-l lăsa supărat, nemulțumit.

A rămâne (sau *a se întoarce*) *cu buza umflată* (sau *cu buzele umflate*, ori *cu ața mămăligii*) = a rămâne (sau a se întoarce) înșelat, păcălit, dezamăgit.

Umflat în pene = mândru, îngâmfat, fudul; înțepat, țanțoș.

UMIZI

A se umizi de ziuă = a se crăpa de ziuă.

Umezește a râde (sau *umezează a râde* ori *a umezat a râde*) = schițează un zâmbet, surâde, zâmbește.

UMOR

A (*nu*) *avea simțul umorului* [sau *a* (*nu*) *fi lipsit de umor*] (într-o anumită situație) = a (nu) înțelege de glumă.

UMPLE

A i se împle (*cuiva*) *sama* (înv.) = a ajunge la scadență.

A i se umple (*cuiva*) *capul de sânge* (rar) = a se înfuria foarte tare.

A i se umple (*cuiva*) *ochii de lacrimi* (sau, glumeț, *de zamă*) = a i se umezi (cuiva) ochii.

A i se umple (*cuiva*) *ochii de văpaie* (rar) = a se însufleți.

A i se umple (*cuiva*) *sacul* (reg.) = **a)** a câștiga bani mulți; **b)** a se îmbogăți.

A i se umple gâvanul (pop.; fig.) = a nu mai rezista.

A i se umple măsura (pop.) = **a)** a se sătura de cineva sau de ceva; **b)** a-și pierde răbdarea; **c)** a-și ieși din fire.

A-i umple plânsul genele = a-l podidi lacrimile.

A-l umple (*pe cineva*) *de copii* = a avea familie numeroasă, a avea copii mulți

A-l umple (*pe cineva*) *lacrimile* (sau *plânsul*) = a podidi (pe cineva) plânsul.

A-l umple (*pe cineva*) *sângele pe nas* [sau *borșul* (*cel roș*), rar, *zărul*] (reg.) = a-l năpădi (pe cineva) sângele pe nas.

A o umple de sânge = **a)** (în fotbal) a rata înscrierea unui gol; **b)** (în alte sporturi) a rata o fază de atac.

A se umple (*cuiva*) *de păcat* (rar) = a face ceva condamnabil.

A (*se*) *umple de bogdaproste* (sau *de pricopseală, de brânză, de borș, de Filipești, de București* etc.) = a nu trage niciun folos.

A se umple de rapăn = a nu se alege cu nimic, a nu trage niciun folos.

A se umple de suflet = **a)** a gâfâi; **b)** a se mai însufleți după o cădere fizică sau materială.

A (se) umple paharul (sau *urciorul*) = a pricinui un ultim neajuns care întrece limita suportabilității.

A-și umple burta (sau *pântecele*) = a mânca sau a bea mult.

A-și umple buzunarele (sau *pungile*, *sacul*) = **a)** a câștiga bani mulți; **b)** a se îmbogăți.

A umple borș (pop.) = a pune la fermentat tărâțe cu apă și naia, pentru a obține borș.

A umple burta (cuiva) = a hrăni, a sătura (pe cineva).

A umple capul cuiva = **a)** a face să intre în capul cuiva o idee; **b)** a ameți pe cineva cu vorbele.

A umple casa de copii, se spune despre o femeie care a născut mulți copii, care are mulți copii.

A umple (cuiva) gura = a face (pe cineva) să tacă, a astupa gura.

A umple (cuiva) ochii de lacrimi = a face (pe cineva) să plângă.

A umple flori (reg.) = a pune la macerat în apă caldă flori sau frunze, pentru a prepara vopsele vegetale.

A umple mațu' = a mânca pe săturate.

A umple măsura = a ajunge la limită.

A umple o chitanță (sau *o hârtie*, *o poliță*) (ieșit din uz) = a completa o chitanță (hârtie, poliță) cu datele necesare.

A umple paharul = **a)** a pricinui cuiva un neajuns care întrece ce poate el suporta; **b)** a pune vârf.

A umple (pe cineva) de bogdaproste = a certa (pe cineva); a înfrunta cu vorba; a cicăli.

A umple (pe cineva) de borș = a bate pe cineva până îi dă sângele.

A umple (pe cineva) de noroi = a calomnia, a defăima, a denigra.

A umple (pe cineva) (sau *a se umple*) *de procopseală* (sau *de brânză*) (ir.), se spune despre cineva care n-a reușit într-o acțiune.

A umple (pe cineva) de rușine = a compromite.

A umple (pe cineva) de sânge (sau, glumeț, *de borș*) = **a)** a lovi până îl podidește sângele; **b)** (fig.) a reduce la tăcere; **c)** (fig.) a face de rușine.

A umple (pe cineva) de sperieți (sau *de groază*) = a îngrozi.

A umple (pe cineva) lacrimile (sau *plânsul*) = a podidi (pe cineva) plânsul.

A umple (pe cineva) zădugul (reg.) = a fi plin de sudoare, de transpirație.

A umple pușcăria (sau *ocna* etc.) (înv. și reg.) = a fi închis.

A umple ras [sau *a (se) umple ochi*] = a umple până sus, până la limită, până la refuz.

A umple satul (ori *locul*, *lumea*, *urechile lumii* etc.) (ori *a se umple locul*) = a face să știe, să afle toată lumea, a răspândi un zvon, o știre, o veste.

A umple urechile (cuiva) (înv. și reg.) = a face să intre în mintea cuiva o idee, insistând asupra ei, a împuia urechile.

A umple varză (reg.) = a pune varza la acrit, în apă cu sare.

Își umple cuibul ca o pupăză (fig.; despre oameni) = își face nume rău.

S-a umplut paharul = s-au adunat prea multe necazuri.

S-a umplut tigva (reg.; despre două persoane) = nu mai sunt în relații bune.

Umple ciubărul și-i dă cu piciorul = își bate joc de propria muncă.

UNCROP

A da în crop (sau *în cropi*) (reg.) = a începe să fiarbă, a da în clocot.

A ieși cu uncropul (despre nuntași) (reg.) = a se ridica de la masa făcută la casa mirelui a doua zi după nuntă, părăsind petrecerea împreună cu gazdele, cu sticlele pline în mână.

UNDĂ

A da în undă = **a)** a spăla; **b)** a clăti.

A da în undă (sau, rar, *a da undă* ori *unde*) = **a)** a spăla; **b)** a clăti; **c)** (despre apă) a clocoti.

A fi (cu cineva) pe aceeași lungime de undă = a simți, a gândi în același fel cu cineva.

A-i veni cuiva undele cele rele (reg.) = a-i veni (cuiva) toanele, nebuniile, istericalele, hachițele.

A ieși (sau *a scoate*) *(pe cineva) în undă* = **a)** a ieși sau a face să iasă la suprafață; **b)** (fig.) a se afirma sau a face să se afirme.

A pune în undă = a face adaptarea radiofonică a unui text literar.

A vorbi pe unde scurte (arg.) = a vorbi argotic, cifrat.

Într-o undă (reg.) = într-un acces de mânie.

UNDE

A aduna unde n-a risipit = a câștiga mult prin mijloace necinstite.

A bea vin de unde cântă broasca (glumeț) = a bea apă.

A (nu) avea de unde (să ...) = a (nu) fi în stare, a (nu) avea posibilitatea să..., a nu dispune de mijloace (pentru a...).

A nu ști de unde să iei pe cineva = a nu-ți aduce aminte în ce împrejurare ai cunoscut pe cineva.

A ști unde-i buba = **a)** a fi conștient de sursa unui necaz; **b)** a depista cauza unei defecțiuni.

Adună unde n-a risipit, se spune despre cei care câștigă prin mijloace necinstite.

(Da) (sau *dar*) *de unde!* = imposibil! cu neputință!

De unde, de neunde! [sau *de unde ai* (ori *e*), *de unde n-ai* (ori *nu e*)] = după posibilități, cum, necum.

De unde nu = dacă nu, în caz contrar.

De unde să fie așa! (pop.) = firește! mai încape vorbă? de ce nu?

De unde (și) până unde! = a) cum și în ce fel? în ce împrejurări? în ce chip? b) din ce motive?

De unde vii? De acasă. Unde te duci? Acasă? = ești veșnic pe drumuri.

Ia, dacă ai de unde (sau *ia-l de unde nu e*), se spune pentru a arăta că ceva lipsește, nu se găsește.

Nu știu unde = undeva, într-un loc nedeterminat.

Pe unde locuri (Munt.) = prin unele locuri, în alte părți (depărtate).

Pe unde scoți cămașa?, se spune cuiva care se află într-o încurcătură și nu știe să iasă din ea.

Unde dai și unde crapă (sau *unde gândești și unde nimerești* ori *unde o doare și unde o leagă* sau *unde chiorăște și unde lovește*], a) se spune când rezultatul unei acțiuni este altul decât cel propus; b) nu înțelege ce-i spui.

Unde pana (sau *pălăria, pielea*) *mea*? = unde naiba?

Unde scrie?, marchează refuzul cuiva de a da crezare unor afirmații, de a da curs unei cereri, somații etc.

Unde se pomenește (sau *se află*)? (pop.) = imposibil! nici nu poate fi vorba! nu e cu putință!

Unde și-a dus mutu' iapa (sau *și-a înțărcat dracul copiii, și-a pierdut dracul potcoavele* = foarte departe; la capătul pământului.

Unde și unde = a) din loc în loc, ici-acolo, pe alocuri; b) din când în când, când și când.

UNDIȚĂ

A se prinde în undiță = a) a intra într-o mare încurcătură; b) a se lăsa ademenit, surprins de o capcană sau demascat printr-un mijloc viclean.

UNDRELEȘTE

A coase undrelește (Olt.) = a) a coase cu undreaua; b) (depr.) a coase rău.

UNEALĂ

A fi de-o unealtă (cu cineva) = a) a fi de acord, a se învoi, a se înțelege; b) a fi solidari.

UNGE

A avea cu ce unge ochii = a dispune de mijloace materiale și băneși pentru a mitui.

A-i unge (cuiva) mâinile = a mitui.

A-i unge (cuiva) o mumă de bătaie = a-i aplica, a-i trage o bătaie zdravănă.

A merge (ca) uns = a merge perfect.

A se unge pe gât (sau *a-și unge gâtul*) (fam.) = a bea băuturi alcoolice.

A unge (bine) pe cineva = a) a bate zdravăn pe cineva; b) a mitui.

A unge cu lut = a murui, a lipi.

A unge cu var = a vărui.

A unge (cuiva) ochii = a) a împiedica să vadă (limpede); b) a înșela pe cineva sau încrederea cuiva, a induce în eroare; c) a ispiti pe cineva dându-i puțin față de ceea ce se așteaptă sau necesită.

A unge osia ca să nu scârțâie carul = a câștiga bunăvoința, favoarea cuiva etc. cu daruri sau cu bani, a mitui.

A unge osia (sau *ochii*) (sau *a unge pe cineva cu miere*) = a mitui, a da mită.

A unge osia și pașii = a mitui.

A unge (pe cineva) (cu miere) pe (la) bot [sau *a unge (cuiva) mâinile*]= a da (cuiva) bacșiș, a mitui.

A unge (pe cineva) cu vorba (ori *cu vorbe, cu gura, din gură*) = a linguși, a măguli.

A unge pe cineva la (sau *pe*) *inimă* (ori *la suflet*) *(cu miere, cu unt)* = a da, a crea cuiva o satisfacție deosebită.

A unge pe coaste (sau *pe spinare*) (fam.) = a bate zdravăn.

A unge pe gât = a bea.

A unge ușa (sau *ușile*) *să nu scârțâie* = a mitui.

Are cu ce să-ți ungi ochii = e bogat, poate mitui pe oricine.

Din gură te unge și din inimă te frige, se spune despre un om fățarnic și viclean.

UNGHER

A strânge (pe cineva) la ungher = a forța pe cineva să facă sau să recunoască un lucru; a strânge (pe cineva) cu ușa.

UNGHEȚ

E umblat ca țăstu, de la unghețe la foc și iarăși la unghețe (reg.) = nu a văzut multe și nu știe aproape nimic.

UNGHI[1]

A umbla prin unghiuri = a umbla de colo-colo (fără rost).

În (sau *întru*) *unghi* (înv.) = în taină, pe ascuns.

În (sau *prin, din*) *toate unghiurile* = (de) pretutindeni, în (sau prin, din) toate părțile.

Piatră din (sau *în*) *cazul* (sau *din, la marginea*) *unghiului* [sau *piatră din unghi* (ori *în margine de unghi*) sau *capul unghiului*] (înv.) = piatră unghiulară.

UNGHI[2]

A unghi unghii (sau *copite*) (reg.) = a-i crește unghii sau copite.

UNGHIE

A avea unghiile lungi (sau *a fi lung la unghii*) = a) a fura; b) a fi necinstit.

A da (ger) după unghii (sau *unghie*) (reg.) = a degera.

A fi (prieten) unghie și carne (sau *carne și unghie*) *cu cineva* = a fi foarte bun prieten cu cineva.

A lua (sau *a apuca*) *pe cineva în unghii* (ori *unghie*) = a) a lua la bătaie, a sfâșia în bucăți; b) (fig.) a pune într-o situație dificilă.

A-i reteza (cuiva) unghiile = a face pe cineva inofensiv, a pune la punct.

A nu lăsa unghie (de) ... (înv.) = a nu lăsa nici urmă de...

A nu-şi tăia nicio unghie (sau *unghiile*) *(pentru cineva)* = a fi egoist şi zgârcit, a nu face nici cel mai mic sacrificiu pentru cineva.

A prinde la unghie (sau *unghii*) = a dobândi putere, avuţie, bunăstare, influenţă.

A pune (cuiva) unghia în gât = a constrânge pe cineva să răspundă urgent unei obligaţii.

A reteza (sau *a tăia*) *cuiva din unghii* = a înfrâna obrăznicia cuiva; a pune la punct pe cineva.

A se pune în unghii = **a)** a-şi da toată silinţa pentru a face ceva, a face orice sacrificiu; **b)** a lua apărarea cuiva.

A-şi arăta unghiile = **a)** a deveni agresiv, a-şi arăta colţii; **b)** a ameninţa.

A-şi mânca de sub unghie (sau *unghii*) = a fi foarte zgârcit.

A-şi mânca unghiile = a regreta amarnic o imprudenţă comisă

A-şi pune (sau *a-şi băga*) *unghia* (sau *gheara*) *în gât (ca piţigoiul)* = **a)** a fi foarte supărat şi furios; **b)** a se sinucide.

A-şi pune unghia în carne (pentru cineva) = a fi gata de orice pentru cineva.

A-şi pune unghia în gât = **a)** a fi foarte zgârcit; **b)** a face orice pentru atingerea unui scop.

A-şi suge de sub unghie (sau *unghii*) = **a)** a fi foarte zgârcit; **b)** a lăsa pe cineva foarte zgârcit.

Ales pe unghie = deosebit, important.

Nici cât e (sau *îi*) *negru sub unghie* (sau *nici cât să chiorăşti un şoarece, cât o ciupitură de purice, cât un vârf de ac*) = absolut nimic.

O bate cu muchia ş-o scoate cu unghia (despre o treabă) = nu e făcută cum trebuie.

UNGHIOARĂ

A(-i) tăia (cuiva) din unghioare = a înfrâna obrăznicia, îndrăzneala (cuiva).

UNGHIŞOARĂ

A(-i) tăia cuiva din (sau, reg., *de*) *unghişoară* = **a)** a dezvăţa pe cineva de un obicei; **b)** a-i tăia cuiva din pretenţii.

A tăia de (sau *din*) *unghişoară* (la vite) = a vindeca de boala unghiilor prin incizie şi curăţare.

UNI

A se uni din preţ (reg.) = a ajunge la învoială, a se înţelege.

UNIRE

A fi de unire (Olt.) = **a)** a se înţelege unul cu altul; **b)** a se obişnui unul cu altul.

A fi toţi la o unire (Olt.) = a fi uniţi.

UNISON

A cânta (sau *a se pune*) *la unison* = a fi (sau a lucra) în înţelegere deplină cu cineva.

UNS, -Ă

A avea bătrâneţele unse = a trăi la bătrâneţe tihnit şi fără griji.

A fi (ca) uns cu miere = **a)** a fi plin de mulţumire; **b)** a arăta o amabilitate falsă şi exagerată.

A fi uns cu toate unsorile (sau *alifiile*) = **a)** a avea o bogată experienţă, a şti multe şi bune, şi rele; a fi trecut prin multe; **b)** a nu putea fi păcălit, a fi experimentat.

A fi uns cu unsoare de drac = a fi un om viclean, care face rău altora.

A merge (ca) uns = a merge strună, a funcţiona perfect.

(Ca) uns cu miere = **a)** plin de încântare, de mulţumire; **b)** care arată o amablitate falsă şi exagerată; mieros.

UNSEALĂ

A da de unsealã (reg.) = a da de trai bun, de belşug; a se pricopsi.

A-i da cu unsealã (reg.) = **a)** a mânca bine; **b)** a se pune pe trai bun.

UNSOARE

(A fi) uns cu toate unsorile (sau *alifiile*) = (a fi) cu o bogată experienţă, ştiind multe şi bune şi rele; **b)** (a fi) greu, imposibil de păcălit; a fi foarte şmecher.

UNSPREZECELEA, -ZECEA

În ceasul al unsprezecelea [sau (înv., *în* ori, rar, *la*) *al unsprezecelea ceas*] = aproape de clipa în care nu mai e nimic de făcut; foarte târziu.

UNT

A bate apa (în piuă) să se aleagă (sau *să se facă*) *unt* (pop.) = a munci (din greu) fără niciun spor, fără rost.

A bate (pe cineva) de-i iese (sau *să-i iasă*) *untul* ori *până se alege untul (din el)* = a bate tare, rău (*pe cineva*).

A-i ieşi cuiva untul din piele (reg.) = a ajunge într-o situaţie grea, dificilă.

A scoate untul (din cineva) = a stoarce de puteri pe cineva, a vlăgui.

A-şi mânca untul de pe pieptene (reg.) = a fi foarte zgârcit.

A trăi în unt şi miere = a trăi în belşug.

A unge (pe cineva) la (sau *pe*) *inimă* (ori *la suflet*) *cu unt* (sau *cu miere*) = a produce (cuiva) o mare bucurie sau plăcere.

Ca pe unt = fără dificultăţi; cu uşurinţă.

Parcă-i uns cu unt (pop.), se spune despre cineva care este frumos, gras, dolofan.

UNTDELEMN

A ieşi deasupra (apei) ca untdelemnul (despre adevăr, dreptate) = a se afla (cu toate dificultăţile).

A turna untdelemn (sau *gaz, spirt, ulei*) *peste foc* (sau *în foc*) = a întărâta pe cineva care este deja înfuriat.

UNTURĂ

A bizui untura pe câine (reg.) = a încredinţa păzirea unui lucru tocmai celui mai risipitor.

UNU, UNA

A avea una = a avea o ciudățenie.

A da toate pe una (reg.) = **a)** a fi dominat de o singură preocupare, de un singur sentiment etc.; **b)** a risca (și a eșua) într-o acțiune.

A face (pe cineva) una (sau *a fi una*) *cu cineva* (sau *cu ceva*) = a face să fie toate la fel; a egaliza, a uniformiza.

A face una cu pământul = a distruge.

A fi om (sau *băiat, fată* etc.) *o dată* = a fi om (sau băiat, fată etc.) cu calități deosebite, desăvârșit.

A fi om (sau *bărbat* etc.) *o dată și jumătate*, se spune, despre persoane, pentru a exprima ideea de superlativ.

A fi (sau *a face pe cineva*) *una cu cineva* (ori *cu ceva*) = a fi (sau a face să fie) la fel cu altul; a egaliza, a uniformiza.

A fi (sau *a se face*) *(tot o) apă* = a fi (sau a deveni) plin de transpirație, peste tot corpul.

A fi (sau *a se face*) *tot una de ...* (sau *a se face una cu ...*) = a fi (sau a deveni) acoperit în întregime de..., plin de...

A fi tot de unii ... (sau *a se face tot de unii*) = a fi sau a deveni uniți, având aceleași idei, țeluri, sentimente etc.

A fi (tot) un ... = a fi acoperit în întregime cu...

A fi tot una de ... = a fi egali dintr-un anumit punct de vedere, a fi la fel de...

A fi toți o apă = a fi toți la fel, egali.

A(-i) face (cuiva) una (și bună) (sau, înv. și reg., *a face una cu cineva*) = a-i pricinui cuiva un neajuns, o neplăcere, a face un rău.

A-i fi (cuiva) tot (pop., *de*) *una* = a-(-i) fi indiferent.

A-i juca (cuiva) una (și bună) = a-i face cuiva o farsă, a păcăli.

A-i spune cuiva una (în față) = a-i spune cuiva ceva care îl jenează, îl supără, îl jignește.

A merge una (pop.) = a merge alături, nedespărțiți.

A nu avea nici de unele = a nu avea cele necesare, a fi sărac.

A o ține (sau, înv., *a o duce una cu ...*) = a continua fără întrerupere cu...

A o ține una (și bună) [ori *a ține întruna* (sau *morțiș*) sau *a o ține coardă* (sau *sfoară*) *înainte* ori, fam., *ca prostul înainte*)] = **a)** a nu ceda, a fi perseverent, a se încăpățâna în susținerea unei păreri; **b)** a vorbi fără întrerupere, repetând același lucru.

A (se) face (sau *a fi, a sta, a (se) ține* etc.) *una (cu ...)* = **a)** a face corp comun, a (se) uni, a (se) contopi; **b)** a (se) uni sau a fi unit (cu...), având aceleași idei, interese, sentimente etc.

A (se) face (tot) o apă (și un pământ) = a (se) distruge.

A (se) face una cu pământul = a (se) distruge, a (se) nimici.

A se ține tot (de) una (sau, înv. și reg., *unul*) = a fi așezat unul lângă altul, formând un tot.

A se ține una după ... (înv. și reg.) = a merge în urma cuiva stându-i foarte aproape.

A se uita cu un ochi la făină și cu unul la slănină (pop.) = a fi șașiu, a suferi de strabism.

A-și scoate ochii unul altuia = **a)** a se certa, a se bate; **b)** a-și reproșa, a-și imputa.

A ști una și bună = a se încăpățâna în susținerea unui punct de vedere.

Acela (sau *acesta*) *încă-i unul*, se spune despre cineva care are un fel neobișnuit de a fi, de a se purta.

Asta-i încă una (sau *asta încă-i una*), se spune pentru a exprima mirarea față de un fapt surprinzător, neobișnuit sau nemulțumirea în legătură cu o întâmplare neplăcută.

(Ba) din una, (ba) din alta = din vorbă în vorbă.

Ce mai una (și) alta, se spune pentru a arăta că nu mai au rost cuvintele, motivările, explicațiile.

Cu una, cu alta = compensându-se împreună.

Cu una, cu două = fără dificultate; ușor, repede.

De unul singur = izolat; individual.

Din două una (sau *una din două*) = ori... ori...

Din una în alta (sau *dintr-una într-alta*) = luându-se cu vorba, din vorbă în vorbă.

La una = până la ultima, de tot.

Nici de unele = niciun lucru, nimic.

Nici una, nici două = fără multă vorbă; imediat, repede; pe neașteptate.

Până la unul = toți, fără excepție.

Pe unele (sau, înv., *une*) *locuri* = pe alocuri, ici și colo.

Știi (sau *știți*) *una?* = fii (fiți) atent (atenți) că se va comunica ceva deosebit.

Tot una = la fel, neschimbat.

Tot unul și unul = numai oameni sau lucruri de valoare.

(Toți) până la unul (sau, rar, *într-unul*) = toți, fără excepție.

Tu știi una, eu știu mai multe = cunosc mai bine decât tine situația, am motive temeinice să procedez într-un anumit fel.

Una-alta (sau *una și alta* ori, înv. și reg., *una-altă*) = diferite lucruri, vorbe, motive etc.

Una ca o mie (sau *ca o sută*) (reg.), se spune pentru a exprima hotărârea cu care se face o afirmație.

Una ca (rar, *de*) *aceasta* (sau *aceea*, pop. și fam., *asta* etc.) = **a)** un astfel de lucru, așa ceva; **b)** un lucru neobișnuit, neașteptat.

Una două = mereu.

Una-i una și două-s mai multe = fără vorbe multe; pe scurt.

Una la mână (fam.; într-o enumerare) = în primul rând.

Una lume (reg.) = anumite persoane, o parte din oameni.

Una pentru alta, se spune când cineva îi face cuiva un rău ca revanșă.

Una și cu una fac două = **a)** fără vorbă multă; pe scurt; **b)** limpede.
Unii-alții (sau *unii și alții*) = persoane multe și diferite.
Unu și unu = pe alese, foarte bun, grozav.
Unul-altul [sau *unul și* (ori, rar, *sau*) *altul*] = diferite persoane.
Unul ca altul (sau *una ca alta*) = la fel, deopotrivă.
Unul ca ... (sau, înv. și reg., *de*) *acesta* (sau *acela*, pop. și fam., *ăsta*, *cela* etc.) (adesea depr.) = **a)** un asemenea om, o astfel de persoană; **b)** un om neobișnuit.
Unul după altul = în mod succesiv (și repede) sau în număr mare.
Unul mai ... decât (sau, înv., *de*) *altul* (sau, înv. și reg., *alalt*), se spune pentru a arăta că într-un grup de ființe, obiecte etc., fiecare în parte excelează în privința unei anumite calități.
Unul și același, se spune pentru a sublinia că este vorba despre un unic obiect.
Unul una, altul alta = fiecare câte ceva.

URAT

De-a uratului (reg.) = la urat.

URĂ

A avea în ură pe (cineva) [sau, reg., *a prinde ură asupra (cuiva)* ori *a pune* (sau *a lua*, *a purta*) *ură (pe cineva)* ori *a-i purta (cuiva) ură*] = a urî.
A face ură (cuiva) la (cineva) [sau *a aduce pe (cineva) în ură la (cineva)*] = a face ca cineva să fie urât de altul.
A fi luat în ură (de cineva) [sau *a veni întru ură* ori *a cădea în ura (cuiva)*] = a ajunge să fie urât de cineva.
A se face de ură cu (cineva) (înv.) = a se urî.
A veni (sau *a duce*) *(pe cineva) în* (sau *întru*) *ură la (cineva)* sau *a face (cuiva) ură* = **a)** a face pe cineva să fie urât de cineva; **b)** a junge să fie urât de cineva.
Ură de moarte = aversiune foarte puternică.

URÂCIUNE

A-i face (cuiva) urâciune cu (cineva) (reg.) = a învrăjbi.

URÂT[1]

A cădea (ceva) cu urât (cuiva) (înv.) = a-i displăcea.
A face (cuiva) de urât (pop.) = **a)** a fermeca pe cineva pentru ca acesta să urască pe cineva sau să fie urât; **b)** a descânta pe cineva împotriva farmecelor de urât.
A fi rău de urât (în superstiții) = a fi neprielnic cuiva, făcându-l să nu fie iubit.
A-i fi (cuiva) (cu) urât a ... (sau *să ...*) (înv.) = a nu-i plăcea să...
A-i fi (cuiva) urât = **a)** a se teme (când e singur); **b)** a se plictisi.
A-i fi (cuiva) urât de (cineva) (pop.) = a nu simpatiza pe cineva.
A-i ține (cuiva) de urât = a sta împreună cu cineva, vorbindu-i, distrându-l, pentru a-i alunga plictiseala.
A muri de urât = a se plictisi groaznic.
A-și face de urât = a-și alunga plictiseala, a se distra.
A-și face de urât cu (cineva) (Munt.) = a se comporta într-un mod supărător; a se purta rău cu cineva.
Nu ți-e urât (reg.), se spune în chip de dojană unuia care a făcut un lucru nepermis, reprobabil, lipsit de cuviință.

URÂT[2]**, -Ă**

A face urât = **a)** a se comporta ca un nebun, a da semne de nebunie; **b)** a se comporta agresiv, violent; a face scandal; **c)** (urmat de o determinare în dativ) a nu se potrivi cu ansamblul sau cu restul, a distona.
A-i face (cuiva) zile urâte = a supăra foarte tare (și în permanență) pe cineva.
A(-i) fi (sau, pop., *a-i cădea*) *(cuiva) urât (cineva* sau *ceva)* = a provoca dezgustul sau antipatia cuiva.
A o păți urât = **a)** a avea neplăceri mari; **b)** a intra într-o încurcătură.
A se uita urât (la cineva sau *la ceva)* = a privi pe cineva sau ceva cu neplăcere, supărat sau cu dușmănie.
Urât de mama focului = foarte, groaznic de urât.

URCA

A i se urca cuiva băutura la cap = a se ameți, a se îmbăta.
A i se urca (cuiva) părul măciucă = a i se ridica părul măciucă (de groază, de enervare).
A i se urca (cuiva) pe chelie (reg.) = a supăra pe cineva pentru o glumă nepotrivită sau pentru o insultă.
A i se urca (cuiva) sângele în obraz (sau *în* ori *la cap*) = **a)** a se înroși din cauza unei emoții puternice, a mâniei etc.; **b)** (p. ext.) a se înfuria.
A i se urca (fumurile) la cap = a deveni încrezut, înfumurat, îngâmfat.
A se urca în capul (sau *în părul*) *(cuiva)* = **a)** a abuza de bunătatea cuiva; **b)** a pune stăpânire; **c)** a se obrăznici față de cineva.
A se urca pe butuc (rar) = a izbuti într-o întreprindere.
A se urca pe cal = a încăleca.
A (se) urca pe tron [sau *pe* (ori *în*) *scaunul împărăției*] = a începe să domnească sau a învesti în funcția de suveran.
A (se) urca prețul (sau *prețurile* ori, înv., *a urca în preț*) = a (se) scumpi (o marfă).
A i se urca (sau *a i se sui*) *(cuiva) în cap* = a abuza de bunătatea, de bună-credința cuiva.
A se urca (sau *a intra*) *în* (sau *pe*) *scenă* = **a)** a începe să joace teatru; **b)** a începe să debiteze rolul realizat într-un spectacol; **c)** (p. gen.) a-și începe activitatea într-un domeniu de activitate.
A se urca pe pereți (sau *pe tavan*) = a fi foarte supărat, furios.
A urca Dealul Mitropoliei = a cere desfacerea căsătoriei.
A urca ochii în sus (reg.) = **a)** a privi în sus; **b)** a-și ridica privirea sau ochii.

B.C.U. „M. EMINESCU" IAȘI
LITERE

A urca pe cineva în furci (înv. și reg.) = a spânzura pe cineva.
A urca treptele tronului (sau *scaunului domnesc*) = a ajunge domn.
S-a urcat scroafa în copac (sau, reg., *în salcie*) = **a)** a parveni; **b)** a fi îngâmfat.

URCIOR

A fi urcior fără mănușă (despre oameni) = a fi deștept și abil.
A se duce făcându-se urcioare (reg.) = a pleca foarte necăjit, văitându-se, tânguindu-se.
A se face (sau *a fi*) *oale și urcioare* (sau *ulcele*) (ori *a fi urcior*) = a fi mort de mult.
A se uita ca câinele în urcior (pop.; despre oameni) = a se uita chiorâș.
El e Stan al lui fecior, care face mămăligă-n urcior = **a)** e prost; **b)** e nevoiaș.
Urciorul nu merge de multe ori la apă = cine umblă adesea cu înșelăciuni o pățește în cele din urmă.

URDĂ

A fi urdă de curcă (pop.) = a nu mai exista.
A se alege urda din zăr (pop.) = a se separa binele de rău sau adevărul de neadevăr.

URECHE

A ajunge la (sau *până la*) *urechile* (sau *urechea*) *(cuiva)* [sau, înv. și pop., *a-i veni (cuiva) la* (sau *până la*) *urechi* (sau *urechea*) *(cuiva)* sau *a(-i) intra în urechea* (ori *urechile*) *(cuiva)* sau, rar, *a suna la urechile (cuiva)*, înv., rar, *a se sui întru urechile cuiva*] (despre afirmații, zvonuri, știri) = a deveni cunoscut, știut de cineva.
A asculta cu zece urechi = a asculta foarte atent.
A asculta numai c-o ureche = a nu fi atent la cele ce se spun, a fi distrat.
A auzi cu urechile lui = a auzi el însuși.
A avea apă în urechi = **a)** a nu auzi bine; **b)** a fi prostănac.
A avea bumbac (sau *vată*) *în urechi* (despre oameni) = **a)** a nu auzi bine; **b)** a se face că nu aude bine.
A avea urechea bună = a avea auzul fin, a cânta corect după partitură.
A avea urechea târgului (sau *a cuiva*) = a fi ascultat cu plăcere și încredere (de cei din jur).
A avea urechi de cârpă (sau *de saftian*) = a nu auzi bine, a fi cam surd.
A avea urechi de lup = **a)** a auzi foarte bine; **b)** a fi deștept, isteț.
A avea urechi deschise despre ... (înv.) = a fi foarte atent la ce face cineva.
A avea urechi lungi (cât de măgar) = **a)** a fi neinstruit; **b)** a fi prost.
A bate toaca la urechile (sau *urechea*) *surdului* = a vorbi cuiva degeaba, fără a fi ascultat.
A bate toba la urechea surdului = **a)** a sfătui pe cineva zadarnic; **b)** a nu fi ascultat.
A băga (pe cineva) în urechile (cuiva) (Munt.) = a pârî pe cineva.
A bea până-i trosnesc (sau *să-i trosnească*) *urechile* = a bea foarte mult.
A cânta după ureche = a reproduce o melodie după auz, fără a folosi partitura.
A cerca vinu pe-o ureche = **a)** a face pe prostul; **b)** a fi prost.
A da (cuiva) urechea (înv. și reg.) = a asculta cu atenție și plăcere pe cineva.
(A face ceva) după ureche = **a)** a face ceva în mod improvizat; **b)** a face ceva fără să fie specialist, fără a avea pregătirea necesară.
A face (sau *a prinde*) *urechi* (reg.) = a auzi; a pricepe.
A face urechea surdă (sau *toacă*) = a se preface că nu aude.
(A fi) (cam) într-o (reg. *pe-o*) *ureche* = (a fi) smintit, scrântit, țicnit.
A fi (cu) ochii și urechile (sau *urechea*) *cuiva* = a fi informatorul cuiva; a fi omul de încredere al cuiva.
A fi făcut pentru a mântui urechea = a fi făcut de formă, de mântuială.
A fi fudul (sau *tare*) *de-o ureche* (sau *de urechi*) = a fi surd.
A fi într-o ureche = a nu fi în deplinătatea facultăților mintale.
A fi mai credincioși ochii decât urechile = a acorda mai multă crezare celor văzute decât celor auzite.
A fi numai ochi și urechi (pop. și fam.) = a fi foarte atent.
A fi numai urechi [sau *a-și deschide urechile (în patru)*] = a asculta foarte atent.
A fi numai urechi (sau *o ureche*) = a asculta foarte atent.
A fi ochii și urechile (sau *urechea*) *cuiva* = **a)** a fi informatorul cuiva; **b)** a fi omul de încredere al cuiva.
A fi ocupat până peste urechi = a fi foarte, extrem de ocupat.
A fi tare (sau *fudul*, *greu*) *de ureche* (sau *de urechi*) = a nu auzi bine, a fi surd.
A fi urechea dracului = a fi om rău.
A fi urechea lui Dumnezeu = a fi om bun.
(A fi) urechea târgului (sau *a satului*, *a pământului*) (ir.), se spune despre cineva care e la curent cu tot ceea ce se petrece în lume.
A-i ajunge cuiva la ureche (sau *a ajunge la urechea cuiva*) (despre afirmații, zvonuri, știri) = a deveni știut, cunoscut de cineva.
A-i asuda (cuiva) urechea pentru ceva = a aștepta cu nerăbdare o veste.
A-i băga (cuiva) bumbacul în urechi (înv.) = a bate pe cineva ca să nu mai spună ce trebuia tăinuit.
A-i crește (cuiva) urechile = **a)** a se zăpăci; **b)** a se prosti.
A-i da (cuiva) peste urechi = **a)** a mustra pe cineva; **b)** a pedepsi pe cineva.

A-i desfunda (cuiva) urechile = a-i trage (cuiva) o palmă.

A-i fi (cuiva) urechile roase de ... = **a)** a fi plictisit de...; **b)** a cunoaşte ceva prea bine.

A-i ieşi (cuiva) sufletul pe urechi = a-i fi foarte frică.

A-i intra cuiva (ceva) pe-o ureche şi a-i ieşi pe alta (sau *pe cealaltă*) = **a)** a nu reţine ceea ce i se spune, a trece uşor peste cele auzite; **b)** a nu asculta sfaturile primite.

A-i intra în urechea (sau *urechile*) *(cuiva)* [sau (rar) *a suna la urechile (cuiva), a se sui întru urechile (cuiva)*] (despre veste, zvonuri, ştiri etc.) = a se afla.

A(-i) mai suna (cuiva) (încă) la (sau *în*) *urechi* (sau *în auz, în minte*) = a-şi aminti obsesiv de ceva auzit cândva.

A(-i) roade [sau *a(-i) mânca*] *(cuiva) (şi) urechile* = **a)** (despre persoanele întreţinute de cineva) a mânca foarte mult de la cineva, păgubindu-l; **b)** a spune cuiva mereu acelaşi lucru.

A-i rupe (cuiva) urechile = **a)** a pedepsi trăgând (tare) de urechi; **b)** a bate zdravăn.

A i se lungi (cuiva) urechile (*de foame* etc.) = a-şi pierde răbdarea aşteptând (să mănânce etc.), a dori foarte mult (ceva).

A-i şopti (sau *a-i spune, a-i zice, a-i vorbi* etc.) *(cuiva) la* (sau *în*) *ureche* = a-i vorbi cuiva cu glas scăzut (pentru a nu fi auzit sau a da impresia de mister).

A-i toca (cuiva) la ureche [ori *a toca (pe cineva) la* (sau *în*) *cap*] = a sâcâi pe cineva cu acelaşi lucru.

A-i trece cuiva (ceva) prin urechi (despre glas, zgomot etc.) = a-i răsuna în urechi din cauza intensităţii sunetului.

A-i trece (sau *a-i zbârnâi*) *(ceva) pe la* (sau *pe lângă*) *ureche* = a auzi un lucru numai în treacăt, neprecis.

A-i ţiui (cuiva ceva) în ureche (sau *urechi*) [ori *a ţiui (ceva) în capul* (sau *în creierii*) *(cuiva)*] = a da impresia că se mai aude, deşi vibraţiile au încetat, a răsuna.

A-i ţiui (cuiva) urechile (sau *urechea, creierii, capul* etc.) = a avea senzaţia de zgomot continuu şi ascuţit în urechi sau în cap.

A(-i) vâjâi cuiva urechile (sau *urechea* ori *capul, tâmplele, creierul, auzul*) = **a)** a avea falsa senzaţie de zgomot continuu şi obsedant, a ţiui; **b)** a fi zăpăcit.

A-i zice (sau *a-i trage*) *(cuiva) câteva să-i trosnească urechile* (sau *fălcile*) = **a)** a vorbi cuiva aspru, fără menajamente; **b)** a pălmui.

A împuia (cuiva) urechile = a repeta ceva în chip insistent şi obositor sau neplăcut pentru cel care ascultă, a bate (cuiva) capul, a asurzi, a ameţi (pe cineva).

A îndesa (sau *a tufli*) *căciula pe urechi* = **a)** a se preface că nu ştie; **b)** a nu-i păsa de nimic.

A-l lăsa (neaga) de ureche = a lăsa dintr-ale sale, din încăpăţânarea cuiva.

A-l lăsa (pe cineva) urechile = a nu mai auzi bine.

A mişca din urechi (fam.) = a promite (p. ext. a da) cuiva un bacşiş în schimbul unui serviciu, al unei favori etc., a mitui, (fam.) a unge.

A (nu) avea ureche (muzicală) = a (nu) avea facultatea de a percepe just (şi de a reproduce în mod exact) sunetele muzicale.

A nu avea urechi pentru ceva = **a)** a nu voi să asculte ce i se spune; **b)** a nu da importanţă celor relatate.

A (nu)-i suna (cuiva) bine la ureche = a-i produce o impresie auditivă (ne)plăcută, (dez)agreabilă.

A nu (o) duce la ureche = a bea foarte mult.

A nu se duce după ureche (pop.; despre tineri) = a fi foarte încrezut.

A prinde (ceva) cu urechea = a afla.

A pune (ceva) cercel la ureche = a trata (ceva) cu indiferenţă.

A pune cuiva flori (sau *ghiocei*) *după* (sau *la*) *urechi* = **a)** a-şi bate joc de cineva; **b)** a înşela pe cineva.

A pune mult pe-o ureche = a se îmbăta straşnic.

A pune (pe cineva) la ureche = a menaja pe cineva.

A purta căciula pe-o ureche (sau *a umbla cu cuşma pe-o ureche*) = **a)** a nu-i păsa de nimeni şi nimic; **b)** a-şi bate joc de orice.

A râde cu gura până la urechi [sau *până i se duce gura la ureche* (ori *la urechi*)] = a râde foarte tare, cu mare poftă.

A scăpa ca prin urechile acului = a scăpa cu mare greutate (sau în ultimul moment) dintr-o situaţie dificilă.

A schimba urechile (înapoi) (sau *a schimba din urechi*) (reg.; despre cai) = a ciuli urechile.

A se culca pe o ureche (sau *pe urechea aia, pe cea ureche*) = **a)** a se lăsa în nădejdea altcuiva şi a nu-şi mai bate capul de nimic; **b)** a aştepta în zadar să se îndeplinească ceva.

A se face într-o ureche = **a)** a se preface că nu aude ce i se spune; **b)** a se preface că nu înţelege ce i se spune; **c)** a se preface nebun.

A se face (numai sau *tot) urechi* (sau *a asculta cu toate urechile*) = a asculta ceva cu multă atenţie şi cu mult interes.

A se face ureche şută (reg.) = **a)** a se preface că nu aude ceva; **b)** a se preface că nu ştie ceva.

A se lăsa pe o ureche = a nu se mai ţine de o treabă începută.

A se pune (sau *a se porni*) *pe-o ureche* (reg.) = **a)** a face ceva cu îndârjire; **b)** a nu se lăsa până nu realizează ce şi-a propus.

A sta (sau *a şedea, a cădea*) *pe urechile cuiva* = a sta pe lângă cineva (creându-şi neplăceri, plictisindu-se).

A sufla vântul în urechile cuiva = a nu auzi.

A-şi ascuţi (sau *a-şi ciuli, a-şi aţinti*) *urechile* (sau *urechea*) = a-şi încorda auzul pentru a desluşi un zgomot, a asculta cu mare atenţie.

A-şi astupa urechile = **a)** a pune mâinile la urechi pentru a nu auzi; **b)** a nu voi să audă, să ştie.

A(-şi) băga (bine) (ceva) pe (sau *la*) *ureche* (sau *urechi*) (reg.) = **a)** a asculta cu atenţie; **b)** a înţelege; **c)** a-şi închipui.

A-şi deschide (ochii şi) urechile (în patru) (sau *a avea urechile deschise*) = a asculta cu (mare) atenţie.

A-şi închide urechile = a nu fi receptiv la solicitările cuiva.

A(-şi) plăti urechea (Trans.) = a se achita superficial de o obligaţie, a face ceva cu mântuială.

A(-şi) pleca urechea (sau *urechile*) = **a)** a asculta cu atenţie; **b)** a lua în considerare; **c)** (p. ext.) a îndura; **d)** a da crezare vorbelor de nimic, calomniilor, bârfelor etc.

A-şi prinde urechile = a intra într-o încurcătură.

A-şi pune capu-ntre urechi şi a nu se mai uita în lături = a fi foarte încăpăţânat.

A-şi pune capul între urechi şi a se duce = a porni pe drumuri fără rost.

A(-şi) ţine [sau *a(-şi) apleca, a pune*] *urechea (la ...)* = a asculta cu atenţie.

A trage clopotele într-o ureche = a trage clopotul într-o dungă.

A trage cu urechea (pop. şi fam.) = **a)** a asculta (o discuţie secretă); **b)** a se informa discret, a iscodi.

A trage (sau *a lua*) *de urechi* (sau *de ureche*) *pe cineva* = **a)** a pedepsi pe cineva trăgându-l de ureche; **b)** a mustra.

A trece din ureche în ureche (pop. şi fam.) = a se transmite de la unul la altul prin viu grai.

A ţine lupul de urechi = a fi om slab şi a încerca să înfrunte pe unul puternic.

A ţine urechea la cineva = a fi atent la ceea ce spune cineva.

A umbla cu capul între urechi (sau *în sac*) (pop.) = a nu fi atent.

A umbla cu flori la urechi = a nu avea niciun fel de grijă.

A umple urechile cuiva (înv. şi reg.) = a face să intre în mintea cuiva o idee, insistând asupra ei, a împuia urechile.

A umple urechile lumii (rar) = a răspândi (un zvon, o ştire etc.).

A zgâria urechile (cuiva) = a atrage atenţia cuiva; a sensibiliza pe cineva.

Ce e în gura beatului e în urechea treazului = din gura celui beat afli multe taine şi adevăruri.

Cine (sau *cel care, cel ce*) *are urechi (de auzit* sau, înv., *de auzire*) *să audă*, se spune pentru a atrage atenţia cuiva asupra importanţei celor ce se spun.

Culcă-te (sau *poţi să te culci*) *pe o* (sau *pe acea*) *ureche* = ia-ţi nădejdea! e în zadar să mai păstrezi vreo speranţă.

Din ureche în ureche = de la unul la altul, prin viu grai.

Este tare de urechi, că n-are două perechi = **a)** nu aude bine; **b)** se preface că nu aude.

Floare la ureche = lucru fără însemnătate, întâmplare care nu-i menită să-ţi insufle îngrijorare.

Îi caută puricele în ureche = nu se poate odihni de supărare.

Mai credincioşi ochii decât urechile = trebuie acordată mai multă crezare celor văzute decât celor auzite.

Nu duce nimenea la ureche, se spune ca o mustrare la adresa celor ce beau prea mult.

Până peste (sau *în, între*) *urechi* = foarte mult.

Să-şi bage bumbac în urechi (înv.) = avertisment dat unei persoane care a comis o faptă rea.

Să-ţi mântui urechea (despre îndeplinirea unei obligaţii) = de formă, de mântuială.

Stăpânit ca iepurele şi ciuleşte urechile (despre oameni) = foarte fricos.

Surdului să-i scoţi bumbacul din urechi, se spune despre cineva care nu vrea să asculte ce i se spune şi nu vrea să urmeze poveţele.

Şoaptele voastre în urechile noastre = în zadar se încearcă păstrarea unei taine, ea tot se va răspândi.

Tare (sau *fudul*) *de urechi* (sau *de-o ureche*) = surd.

Te-aş vârî în sân, dac-aş putea (sau *dar nu încapi*) *de urechi* = **a)** eşti o persoană pe care nu o agreez; **b)** m-ai supărat.

Urechi să fie, că spate destul = cel neascultător sau vinovat îşi va primi pedeapsa.

URGIE

A cădea (sau *a pica, a intra, a fi*) *în* (sau *la, sub*) *urgie* = **a)** a ajunge în dizgraţie; **b)** a fi dispreţuit; **c)** a fi urât.

A-i fi (cuiva) cu urgie [sau *a ţine* (ori *a prinde, a lua*) *urgie (pe cineva)*] (înv. şi pop.) = **a)** a urî, a duşmăni; **b)** a pizmui.

A pune (pe cineva) la urgie (înv.) = **a)** a se supăra pe cineva; **b)** a persecuta pe cineva.

URIC

Cât uricul pământului (înv.) = **a)** veşnic; **b)** foarte mult.

Pre uric de vecie (înv.) = ca moştenire, ca proprietate veşnică; pentru vecie.

URIOC

A ajunge la urioc (reg.) = a termina o treabă, a ajunge la capătul ei.

URÎ[1]

A i se urî (cuiva) cu binele, se spune când cineva comite imprudenţe, riscându-şi situaţia.

A i se urî cuiva cu ceva (sau *cu cineva*) = a se plictisi, a se sătura de ceva (sau de prezenţa cuiva).

A i se urî cu viaţa (sau *cu zilele*) (ori, reg., *a-şi urî zilele*) = a se sătura de viaţă, a nu mai dori să trăiască.

A-l urî pereții, se spune despre un bolnav care zace de prea mult timp.

URÎ[2]

A urî de moarte (pe cineva) = a dușmăni foarte tare pe cineva.

URLA

A-i urla (cuiva) capul de ... (reg.) = a-l urmări permanent o grijă, a fi foarte îngrijorat.

A-i urla (cuiva) capul (sau *urechile*, *auzul*) = a-i vâjâi (cuiva) capul sau urechile.

A-i urla (cuiva ceva) prin (sau *în*) *cap* (Munt.; Mold.) = a-i trece cuiva prin minte, a-i trăsni cuiva ceva prin minte, (înv. și reg.) a-i tuna prin minte.

A-i urla (cuiva) lupii în casă (sau *pe cuptor*, *în vatră*) = a) a avea casa părăsită; b) (p. ext.) a fi înșelat de soție.

A urla pe cineva (Munt.) = a) a cicăli pe cineva; b) a ruga insistent pe cineva; c) a bate tare pe cineva.

A urla (sau *a striga*, *a zbiera*) *ca din gură de șarpe* = a urla, a striga foarte tare (cu deznădejde).

Stai cu lupii, urli ca ei = trebuie să te acomodezi cu o situație neplăcută și nedorită.

Tu cânți ca cucu, eu urlu ca lupu = ție îți merge bine, mie îmi merge prost.

URLAT, -Ă

A se duce (sau *a umbla*) *pe urlați* = a) a fugi repede de undeva (țipând sau urlând de durere); b) a se duce foarte departe și pentru totdeauna; c) a umbla fără rost; a pleca undeva fără un anumit scop.

URLET

A se alege cu urletul morții (Munt.) = a nu se alege cu nimic.

URMA

A-și urma vorba = a continua să vorbească.

URMARE

A da urmare (unui ordin, unei dispoziții etc.) = a pune în aplicare, a da curs, a executa.

URMĂ

A adulmeca urmele (sau *a adulmeca din urmă în urmă*) = a căuta peste tot pe cineva, a urmări cu insistență pe cineva.

A ajunge urma (cuiva) (reg.) = a deveni ca cineva, a avea parte de soarta cuiva.

A călca de două ori într-o urmă (despre oameni) = a) a merge alene; b) a lucra încet, fără spor.

A călca din urmă în urmă (reg.) = a) a păși în același fel cu cel din față; b) a imita îndeaproape pe un om de merit.

A călca într-o urmă (pop.) = a merge unul după altul.

A călca (sau *a merge*) *pe urmele cuiva* = a) a semăna cu cineva (în comportare); b) a avea defectele sau calitățile de comportament ale cuiva.

A călca urma [sau *în* (ori *pe*) *urmele (cuiva)*] = a porni în urmărirea cuiva.

A căuta urma (cuiva) = a urmări să descopere pe cineva.

A da de (sau *a găsi*) *urma* (sau *urmele*) *cuiva* = a obține unele date cu privire la o persoană pe care o caută.

A dispărea fără urmă = a pleca fără a lăsa vreun indiciu.

A duce (sau *a mâna*, *a goni*) *urma* (despre câini) = a adulmeca vânatul și a porni după el.

A fi mai pe urmă (înv.) = a) a fi ultimul dintr-o succesiune, dintr-un șir; b) a avea o importanță secundară.

A fi pe urma (sau *pe urmele*) *cuiva* (sau *a se lua după urmele cuiva*) = a urmări pe cineva, a fi gata să-l găsească.

A fi (sau *a merge*, *a rămâne*) *în urmă* (despre ceas) = a merge mai încet, arătând o oră mai mică decât cea oficială.

A fi tot în urmele cuiva = a fi mereu în preajma cuiva, a se ține după cineva.

A goni (sau *a lua*) *(pe cineva) după urmă* = a urmări fără oprire (pe cineva), a hărțui.

A-i călca (cuiva) în urmă (reg.) = a asculta întocmai (pe cineva).

A(-i) da (cuiva) din urmă (pop.) = a găsi pe cineva căutat.

A(-i) pierde urma (cuiva sau *a ceva)* = a nu mai ști unde se află cineva sau ceva, a pierde.

A (i se) pierde (cuiva) urma (sau *urmele*) [ori *a-și pierde* (sau *a-și șterge*) *(cineva) urma* (sau *urmele*)] = a face să se piardă orice știre despre cineva.

A-i puți și urma (sau *îi pute și urma*) (pop.) = a fi foarte leneș.

A-i tăia (cuiva) urma = a înlătura pe cineva, a scăpa de cineva, a nu-l pierde din vedere.

A-i umbla (cuiva) în urmă (înv.) = a urmări asiduu pe cineva.

A lăsa (pe cineva sau *ceva) în urmă* = a) a depăși pe cineva sau ceva; b) a uita.

A lua (cuiva) din urmă [sau (rar, în superstiții) *a lua urma (cuiva)*] = a lua cuiva țărână din urma pasului pentru a-l vrăji, a-l fermeca.

A lua urma (înv.) = a urma un drum, o cărare.

A merge (sau *a călca*, *a umbla*, *a se duce* etc.) *pe* (înv., *pre*) (sau *în*, *după*) *urma* (ori *urmele*) *(cuiva* sau *a ceva)* [sau, înv., *a merge* (ori *a umbla*) *după urmă* (sau *urma*) *(cuiva)* ori *a urma* (înv., *a sledi*) *urmelor (cuiva)*] = a) a semăna cu cineva (în comportare); b) a imita pe cineva; c) a (se) conduce după...; d) a continua activitatea cuiva (în același fel).

A (nu) (mai) da de (înv. *în*) *urma (cuiva* sau *a ceva)* [sau *a (nu) găsi* (ori *a prinde*, *a afla* etc.) *urma* sau *a (nu)-i da urmă* ori *a (nu) da de o urmă (a cuiva* sau *a ceva)*] = a) a (nu) descoperi pe cineva sau ceva; b) a (nu) descoperi un indiciu, un semn care să conducă sau să ajute la o descoperire.

A nu face urmă = a nu se urni din loc, a nu se clinti; a ocoli pe cineva.

A (nu) şti (de) urma (cuiva) [sau *a (nu) i se şti (cuiva) de urmă*] = a (nu) şti unde se află cineva.

A plânge urma (sau *urmele, urmuliţele*) *(cuiva)* (pop.) = **a)** a simţi lipsa cuiva; **b)** a regreta plecarea sau dispariţia cuiva.

A rămâne (sau *a fi*) *în urmă* = **a)** a se afla la sfârşitul unui şir, al unei succesiuni; **b)** a fi depăşit de cineva sau de ceva; **c)** a fi întrecut de alţii în muncă, în activitate etc.; **d)** a fi dator cu ceva; **e)** (despre ceas) a marca timpul cu întârziere.

A sări urma (cuiva) în ciomag (reg.) = a evita (un om nesuferit, rău), a ocoli pe cineva..

A se întoarce în urma ... (pop.) = **a)** a se întoarce la cineva sau ceva; **b)** către cineva sau ceva.

A se lua pe urma cuiva (sau *a ceva*) [ori *a lua urma cuiva* (sau *a ceva*)] = a urmări pe cineva sau ceva (pentru a-l prinde, a-l găsi etc.), a merge în căutarea cuiva sau a ceva.

A (se) ţine (pe) urma (sau *pe urmele*) *cuiva* = a nu lăsa pe cineva să-i scape din vedere.

A(-şi) pierde (sau *a nu mai şti, a nu mai da de*) *urma* (sau *urmele*) *cuiva* (sau *la ceva*) = a nu mai avea nicio informaţie despre cineva (sau ceva).

A-şi pierde (sau *a-şi uita*) *din urmă* = **a)** a se duce departe; **b)** a nu mai da semne de viaţă.

A trage (sau *a întoarce*) *(pe cineva) pre urma sa* (înv.) = a câştiga pe cineva ca adept la credinţa sa.

A trimite (pe cineva) la urmă (sau *la urma lui*) = a trimite pe cineva la locul de origine, uneori escortat de forţa publică.

A ţine din urmă (pe cineva) = a supraveghea pe cineva, a nu-l scăpa din vedere.

A umbla într-o urmă (înv.) = a urma aceeaşi învăţătură, aceeaşi credinţă cu...

Ceasul de pe (sau *din*) *urmă* = momentul dinainte de moarte.

Cel din urmă [sau *cel (mai) de pe urmă*] = ultimul.

(Dă-mi Doamne) mintea (sau *gândul*) *românului cea* (sau *cel*) *de pe urmă*, se spune când cineva îşi dă seama prea târziu că a greşit.

În cele din urmă (sau *până la urmă*) = la sfârşit de tot.

În (sau *din*) *urma cuiva* (sau *a ceva*) = în (sau din) spate, îndărătul cuiva sau a ceva.

La urma urmei (sau *urmelor*) = în cele din urmă; în definitiv; în concluzie.

La urmă vreme (reg.) = la sfârşit de tot.

Nici urmă [sau *fără urmă (de) ...*] = deloc, niciun pic.

Parcă-i sunt urmele pe bani (sau *îi e urma şi banu*) (pop.) = e un om leneş.

Pe urma tuturor (înv.) = în comparaţie cu toţi.

Urma (va) alege = sfârşitul e hotărâtor.

URNĂ

A aduce (pe cineva) la urnă = a determina pe cineva să voteze.

URNEALĂ

A ţine (pe cineva) cu urneli = a duce pe cineva cu vorba, a amâna (pe cineva).

URNI

A (nu) se da urnit (din loc) = a (nu) se hotărî să plece.

A o urni (reg.) = a ieşi din impas, a se descurca.

URS

A aduce (sau *mi-a adus*) *urşii din pădure* ((reg.) = a nu fi de niciun ajutor.

A fugi (de cineva) ca de urs = a se feri de răul pe care i-l poate face cineva.

A iubi (pe cineva) ca ursul pe lup = a nu iubi deloc pe cineva.

A juca ca ursul, nu de voie, ci de nevoie = a face ce nu-i place, fiind silit de împrejurări.

A scăpa ca din ghearele ursului, cu părul vâlvoi = a ieşi păgubit şi cu mare greutate dintr-un pericol, dintr-o situaţie gravă.

A se aduna (sau *a se strânge, a se uita*) *ca la urs* = a se aduna (sau a se strânge) în număr foarte mare şi a privi cu deosebită curiozitate şi interes, ca la un spectacol neobişnuit.

A se juca cu coada ursului = a se pune în situaţii primejdioase, atacând pe cei puternici.

A se ţine (după cineva) ca după urs = a merge în urma cuiva în număr foarte mare.

A trage nădejde ca ursul de coadă = a nădăjdui lucruri imposibil de realizat.

A trăi ca ursul (în bârlog ori *ca în bârlogul ursului)* (sau *a fi urs de bârlog*) = a trăi retras de lume, a nu fi sociabil.

A vinde pielea ursului din pădure (sau *a vinde pielea ursului în târg şi ursul în pădure* ori *tocmeală în târg şi ursul în crâng* ori *nu vinde pielea ursului înainte de a-l ucide* sau *a vinde peştele din baltă*) = a conta pe un lucru înainte de a fi sigur că-l poţi obţine.

Când o prinde mâţa peşte şi coada de la urs o creşte (sau *când o face ursul coadă şi prepeliţa noadă* ori *când se va vedea ursul cu cercei umblând după miei, lupul cu cimpoi umblând după oi* ori *când oi vedea ursul în două cărăci, văcar după vaci*) = niciodată.

Cum merge ursul la deal = încet şi apăsat; greoi.

De aceea n-are cârna nas şi ursul coadă, se spune cuiva care are pretenţii prea mari.

De aia (sau *asta*) *nu are ursul coadă (şi para cocean)*, **a)** se spune despre cei care, din cauza lăcomiei, pierd şi ceea ce au; **b)** se spune despre cei cu o purtare nepotrivită cu situaţia lor, cu momentul respectiv.

De când avea ursul coadă = din timpuri foarte îndepărtate.

De când se băteau urşii în coadă = **a)** foarte de demult, de când nu se ţine minte; **b)** (în basme) în lumea imaginară, ireală.

Joacă ca ursul, se spune despre cineva care face ce nu-i place, fiind obligat sau silit de împrejurări.

Joacă ursul prin vecini (sau *la vecinul, la cumătrie*) (sau *când joacă ursul la vecin să-i gătești tărâțele*), se spune pentru a preveni pe cineva de un pericol, e o nenorocire care se arată pe aproape, amenințând să ajungă în curând la acesta.

Picior de urs (arg.; la deținuți) = deținut condamnat pentru fapte deosebit de grave.

Plimbă ursu'! = pleacă! fugi de aici!

Ursul nu joacă de voie, ci de nevoie = constrângerea e necesară pentru cei ce nu înțeleg ce trebuie să facă.

URSĂREȘTE

A umbla ursărește = a rătăci din loc în loc, a peregrina.

URSI

A ursi a rău (sau *a bine*) = a prezice lucruri (ne)favorabile.

URSIT, -Ă

A desface de ursit = a dezlega o vrajă care a provocat o boală, o nenorocire, o suferință.

A face (cuiva) ursită ori *pe* (sau *de ursit*) = **a)** a folosi mijloace magice pentru a afla persoana destinată să devină soțul cuiva; **b)** a folosi mijloace magice pentru a provoca boala sau moartea cuiva (din ură, dușmănie sau gelozie); **c)** a face cuiva farmece, vrăji, vrăjitorii.

URSITOR, -OARE

A-și face ursătorile (Olt.) = a-i veni (cuiva) vremea (sau ceasul).

Parcă sunt niște ursitoare (reg.; despre femei bătrâne) = sunt bătrâne și rău îmbrăcate.

URȘINIC

Născut în urșenic (înv.) = **a)** de origine nobilă; **b)** de neam împărătesc.

URZI

De când a urzit Dumnezeu pământul = de totdeauna, de la început, de când lumea.

URZICĂ

A fi ca urzicile (reg.) = **a)** a fi des, abundent; **b)** a apărea peste tot.

A prăji urzicile cu zama mămăligii (reg.) = a fi sărac.

În urzici = nicăieri, niciunde, aiurea.

Râmnește Vlada la urzici (reg.) = dorește un lucru de nimic, fără nicio valoare.

URZIT[1]

A fi în urzat (reg.; despre cereale) = a fi în perioada formării bobului.

A umbla de-a urzitele (înv.) = a umbla de colo până colo.

URZIT[2]-Ă

A fi (cineva) (abia) urzit (Bucov.) = a fi foarte slab.

USCA

A i se usca gura (sau *gâtul, limba*) (ori *a se usca de sete*) = a avea o senzație puternică de sete.

A i se usca ochii (sau *lacrimile*) = a nu mai plânge.

A se usca (ca o) coarnă (pop.) = a se umple de zbârcituri.

A se usca de foame (înv.) = a avea o puternică senzație de foame.

A se usca de sete = a avea o senzație puternică de sete.

A se usca (sau *a slăbi*) *ca o scândură* (ori *ca scândura*) [sau *a se face* (ori *a rămâne, a fi*) *uscat* (ori *slab*) *ca o scândură* (sau *ca scândura*)] = (a deveni, a fi etc.) extrem de slab, numai pielea și oasele.

A usca (pe cineva) de bani = a-i stoarce cuiva toți banii, a-l ruina.

A usca (pe cineva) în bătaie (sau *în bătăi*) = a bate pe cineva foarte tare.

A usca zilele (cuiva) = a face (cuiva) viață grea.

Bea de usucă (sau *usucă pe unde trece*) = bea foarte mult.

L-a bătut de l-a uscat la mațe, se spune despre cineva care a fost bătut foarte tare.

Sunt rude pentru că au uscat cămășile la un soare = sunt rude foarte îndepărtate sau pretinse.

USCAT, -Ă

A fi dracul pe uscat = **a)** a fi abil, șiret; **b)** a fi rău; **c)** a fi urât.

A se simți ca peștele pe uscat = a se simți rău, a nu se simți în largul său.

A se zbate ca peștele pe uscat = a lupta cu mari greutăți, a depune mari eforturi pentru a ieși dintr-o situație dificilă.

A spune (sau *a vorbi, a zice, a îndruga, a scrie* etc.) *(câte) verzi și uscate* (ori *vrute și nevrute*) = a spune, a vorbi etc. multe și fără rost.

A târî (sau *a trage*) *barca* (sau *targa*) *pe uscat* = a duce o viață grea.

A trage carul pe uscat = a scăpa de belea.

A trage vetrela (sau, prin confuzie, *verde*) *pe uscat* = **a)** a munci fără spor; **b)** a duce o viață grea.

Uscat în vrej (pop.; despre bărbați) = steril.

Uscat la stomac = constipat.

USNĂ

A suna (sau *a bate*) *clopotul într-o usnă* (înv. și reg.) = a trage clopotul izbind limba numai într-o parte (pentru a anunța o primejdie), a bate clopotul într-o dungă.

USTURA

A-l ustura (pe cineva) călcâiele (reg.) = a nu avea astâmpăr, a avea dor de ducă.

A-l ustura (pe cineva) inima (sau *sufletul*) = a simți o durere puternică, fizică sau morală.

A-l ustura pe cineva în (sau *la*) *pungă* = a plăti ceva care costă mult, pe care dă mulți bani.

A-l ustura (pe cineva) la ficați = **a)** a simți o durere fizică puternică; **b)** a simți un sentiment puternic de mânie, de ciudă ori de regret.

A-l ustura pe cineva spatele (glumeț) = a merita o bătaie.
Are să-l usture (fam.) = o s-o pățească, va plăti scump.

USTUROI

A-i puți gura a usturoi (cuiva) (rar) = a spune minciuni.
(Parcă) nici usturoi n-a mâncat, nici gura nu-i miroase (sau *nu-i pute*), a) se spune despre cineva care se preface că nu știe nimic despre un lucru de care e vinovat; b) nu se rușinează de fapta sa.

UȘĂ

A acira (sau *a sta*) *pe* (sau *la*) *ușile altora* (reg.) = a trăi din munca altora.
A ajunge (sau *a bate, a cere, a crește, a rămâne* etc.) *pe la* (sau *prin*) *ușile oamenilor* (sau *pe la ușile străine*) = (a trăi) din mila altora.
A ajunge la ușa străinilor = a trăi din mila altora, a cerși.
A arăta cuiva ușa (sau *ușile*) = a da pe cineva afară, a alunga pe cineva.
A avea ușile deschise = a permite accesul oricui.
A bate la ușă (despre evenimente, fenomene, termene) = a) a fi foarte aproape; b) a fi pe punctul de a se produce, a fi iminent.
A bate (sau *a cere, a crește* etc.) *pe la ușile oamenilor* (sau *pe la uși străine*) = (a munci) pe la alții, a (trăi) din mila altora; a cere de pomană.
A bate (sau *a umbla*) *pe la toate ușile* (sau, înv., *a umbla pe la alte uși*) = a) a solicita sprijinul cuiva (într-o împrejurare grea); b) a se adresa tuturor cerând sprijin.
A bate ușile = a umbla din loc în loc.
A băga oile la ușă (reg.) = a strânge la un loc oile ca să se odihnească.
A cere cât n-are (cineva) la ușa casei = a cere prea mult, a avea pretenții exagerate.
A da (sau *a trânti*) *ușa de perete* = a intra prin surprindere.
A da (sau, mai rar, *a arunca, a fi dat*, mai rar, *a fi aruncat*) *pe ușă afară* = a goni sau a fi gonit de undeva.
A deschide (cuiva) amândouă ușile = a primi pe cineva cu bucurie, cu brațele deschise.
A fi cu ochii stâlpiți după ușă = a fi pe moarte.
A forța ușa cuiva = a intra cu sila în casa cuiva.
A-i pune (cuiva) parul (sau *scaiul, spicul*) *la* (sau *în*) *ușă* = a) a-i pune cuiva sechestru; b) a sărăci pe cineva; c) a distruge pe cineva.
A-i rupe (cuiva) călcâiele cu ușa = a alunga pe cineva.
A-i trânti (sau *a-i închide, a-i da cuiva cu*) *ușa-n nas* = a) a refuza să primești pe cineva; b) a goni pe cineva cu dispreț; c) a pleca supărat, trântind ușa.
A intra cu ușa în casă = a spune lucrurilor pe șleau, fără înconjur.
A intra pe (sau *prin*) *ușa din dos* = a ocupa o slujbă, un post etc. sau a înainta în ierarhia funcționărească prin protecție, nu pe cale ierarhică.
A închide (cuiva) ușa = a) a alunga pe cineva; b) a nu (mai) primi pe cineva.
A închide cuiva ușa în nas (ori *în obraz*) (pop.) = a) a nu primi pe cineva undeva; b) a primi cu ostilitate pe cineva.
A lăsa (pe cineva) după ușă = a neglija, a nesocoti (pe cineva), a nu da (cuiva) nicio atenție.
A lăsa (pe cineva) pe la ușile oamenilor = a) a părăsi pe cineva; b) a se dezinteresa de cineva.
A lua ușa în spate = a pleca, a ieși.
A (nu) avea ușa deschisă = a (nu) avea acces la...
A (nu) deschide ușa (cuiva) = a (nu) vizita pe cineva.
A (nu) fi ușă de biserică = a) a (nu) respecta morala religioasă; b) a (nu) fi cinstit, a (nu) fi corect.
A nu încăpea pe ușă, se spune despre o persoană foate grasă sau despre cineva care, de frică, nu nimerește ușa ca să iasă.
A primi pe cineva între două uși = a sta de vorbă cu cineva în fugă, căutând să scape de el cât mai repede.
A pune (cuiva) foc la ușă = a produce discordie, a purta vorbe pe seama cuiva.
A pune paru-n ușă și mărăcini în fereastră = a părăsi locul, casa, a pleca.
A scăpa pe ușa din dos (înv.) = a scăpa rușinos și cu mare greutate dintr-o încurcătură.
A se vedea [sau *a se apropia la* (ori *de*) *ușa mormântului*] (înv.) = a fi foarte aproape de moarte.
A sta (sau *a rămâne*) *după ușă* = a) a fi nebăgat în seamă; b) a sta deoparte, izolat.
A strânge (pe cineva) cu ușa = a forța pe cineva să facă sau să recunoască ceva.
A(-și) deschide (larg sau *amândouă) ușile* = a lăsa intrarea liberă; a primi cu bucurie pe cineva în casă.
A trăi (sau *a umbla*) *din ușă în ușă* = a) a o duce greu; b) a trăi din mila altora, a cerși.
A trăi ușă în ușă = a trăi în vecinătate.
A trânti ușa = a-și manifesta supărarea (enervarea) izbind cu putere ușa.
A ține (pe cineva) (de) odor la ușa casei = a) a ține de pomană pe cineva; b) a nu avea niciun folos de pe urma cuiva.
A ține ușa (*cuiva*) = a fi complice cu cineva.
A umbla din ușă-n ușă = a cere de pomană, a cerși.
Ca la ușa cortului = în mod necivilizat.
Câine de două (sau *de nouă, de multe*) *uși* (sau *de uși multe*) (despre oameni) = om fără căpătâi, care trăiește pe socoteala altora.
Cu ușile închise = a) în secret; b) fără ca publicul să fie admis.
Femeie de uși multe = cutră; femeie care ponegrește, bârfitoare.
Îmbracă ușa! [sau *ușa, (Panaite)!*] = a) ieși afară din casă! b) fugi!
Închide ușa pe dinafară! = ieși! pleacă!
La (sau, înv., *dintre, între, lângă*) *ușă* = foarte aproape (de...).

N-ai (sau *n-are*) *ușă la bordei* = nu închizi (închide) ușa după tine (el).

Nu mai scârțâi ușa degeaba, i se spune unei persoane care insistă foarte mult pentru a obține ceva.

Ușă în ușă = **a)** foarte aproape; **b)** față în față; **c)** în vecini.

UȘCHI

A o ușchi (arg.) = **a)** a o șterge; **b)** (arg.) a trage chiulul, a chiuli.

UȘOR, UȘOARĂ

A avea mână ușoară (despre medici, asistente medicale) = a fi îndemânatic, a lucra cu îndemânare.

(A fi) cu inima ușoară = **a)** (a fi) vesel, voios, lipsit de supărări, de griji; **b)** a fi liniștit, împăcat.

(A fi) îmbrăcat ușor = (a fi) îmbrăcat cu haine subțiri.

A fi ușor de cap (sau *de minte*) = **a)** a pricepe cu ușurință, a fi ager la minte, deștept; **b)** a fi lipsit de judecată, superficial.

A fi ușor de gură (pop. și depr.) = a fi vorbăreț, flecar.

A fi ușor de mână (sau *a avea mână ușoară*) (mai ales despre medici) = a lucra cu finețe și cu abilitate, a fi îndemânatic.

(A fi) ușor de picior = (a fi) sprinten, iute la mers.

A fi ușor de (sau *la*) *cap* (sau *minte*) (sau *a avea un cap ușor*) (pop.) = a pricepe cu ușurință; a fi deștept.

A fi ușor din bir (înv.) = a fi scutit de bir.

(A fi) ușor la ... (înv.) = (a fi) îndemânatic, priceput, iscusit la...

A fi ușor la fugă = a fugi repede.

A-i fi (cuiva) ușor pe la picioare = a se mișca fără dificultate, fără efort.

A-l lăsa (pe cineva) ușor (înv.) = **a)** a-l solicita puțin; **b)** a fi indulgent cu cineva.

A-l lua (pe cineva) pe ușure (reg.) = a lua (pe cineva) pe ocolite.

A lăsa (pe cineva) (mai) pe ușure (reg.) = a acorda (cuiva) condiții (mai) convenabile.

A lua ușor un lucru (sau *a trece ușor peste un lucru*) = a nu da importanța cuvenită unui lucru.

A lua viața ușor = **a)** a trece cu nepăsare peste orice; **b)** a nu-și face griji.

A (nu)-i fi (cuiva) ușor = a (nu) o duce bine.

A (nu) se lăsa ușor (pop.) = a (nu) ceda fără împotrivire.

A rămâne pe ușor (pop.) = **a)** a rămâne fără bani; **b)** a ajunge lefter.

A se îmbrăca ușor = a se îmbrăca cu haine puține, subțiri.

A se lăsa ușor = a ceda fără multă împotrivire.

Fie-i țărâna ușoară! (sau *fie-i somnul ușor!*) (formulă rostită la înmormântarea sau la pomenirea unui mort) = să se odihnească în pace!

Mai cu ușorul (reg.) = mai bine, mai fără griji.

(Mai) ușor, (mai) ușor! = **a)** nu trebuie să te pripești; **b)** liniștește-te.

Moravuri ușoare = purtare imorală.

Somn ușor!, formulă adresată celui care pleacă la culcare.

Stai ușor! = stai puțin.

UȘURA

A-i ușura cuiva punga = a-i lua cuiva banii în mod necinstit.

A se ușura de bani (fam.) = a cheltui o mare sumă de bani sau toți banii.

A-și ușura inima (sau *pieptul*) = a-și alina suferința, exprimându-și mâhnirea sau suferința, a se destăinui, a-și vărsa focul.

A ușura (pe cineva) de bani (fam.) = **a)** a face pe cineva să-și piardă banii (la un joc de noroc); **b)** a lua cuiva banii (prin mijloace necinstite).

UȘUREL, -EA

A fi îmbrăcat ușurel = a fi îmbrăcat subțire.

A fi ușurel = a nu avea bani.

(A fi) ușurel de cap (sau *la minte*) (reg.) = **a)** a fi ager la minte; **b)** a fi prostuț, lipsit de experiență.

A lua (pe cineva) cu ușurelul = a proceda cu blândețe, cu răbdare, cu tact.

(Mai) ușurel, se spune într-o situație în care nu trebuie să te pripești.

Pe ușurel (fam.) = pe puțin; în cel mai bun caz.

UȘURINȚĂ

Cu (multă) (sau *mare*) *ușurință* = **a)** fără greutate, ușor, fără efort; **b)** cu indiferență, cu nepăsare; superficial.

UZ

A face uz de ... = a uza de...

A fi afară (sau *ieșit*) *din uz* (despre cuvinte sau expresii) = a fi neobișnuit, neconform cu uzanțele sau cu un anumit mod de a vorbi în societate.

A fi în uz = **a)** a servi o colectivitate; **b)** a se obișnui să se facă, să se practice.

Pentru uzul ... (sau *pentru uz ...* ori *de uz ...*) (urmat de determinări) = destinat să se practice, să circule într-un anumit fel, într-un anumit mediu.

Scos (sau *ieșit*) *din uz* = care nu (se) mai folosește.

UZAJ

De uzaj = destinat să se practice, să circule într-un anumit fel, într-un anumit mediu.

UZĂ

A umbla cu huza-pantahuza (reg.) = a umbla din loc în loc purtând vorbe, minciuni.

V

VA

Mai va = mai așteaptă; mai este (mult) până acolo, mai trece vreme până atunci.

VACANȚĂ

A fi (sau *a arăta*) *(ca) moartea în vacanță* (fam.) = **a)** a arăta rău; **b)** a fi urât (și slab).

VACĂ

A cere lapte de la o vacă stearpă (reg.) = a cere cuiva imposibilul.

A da șapte boi și șapte vaci = a da mult.

A mulge (*sau* a suge) *(lapte) de la două vaci* (Munt.) = a obține foloase (materiale) concomitent din două părți.

A nu-i fi (cuiva) vacile acasă (Mold.) = a fi indispus, trist, posomorât.

A pica de la coada vacii (despre orășeni) = a proveni din mediul rural.

A rămâne ca vaca (sau *vițelul*) *la poarta nouă* (pop. și fam.) = a rămâne mirat, dezorientat, perplex în fața unei situații (noi și neașteptate); a nu putea reacționa în niciun fel în fața unei situații (noi și neașteptate).

A se băga ca musca-n curul vacii (sau *al calului, în lapte*) = a fi inoportun.

A veni (sau *a pleca*) *de la coada vacii* (pop. și fam.; și depr.) = **a)** a proveni din mediul rural; **b)** a fi necivilizat.

De la coada vacii = **a)** din mediul rural, de la țară; **b)** de condiție socială modestă.

Get-beget (de la) coada vacii = **a)** neaoș; **b)** de origine rurală.

S-a dus bou și a venit (sau *s-a întors*) *vacă*, se spune, ironic, despre un om care a plecat să se instruiască sau să se lămurească într-o problemă și care s-a întors mai puțin instruit sau lămurit decât plecase.

Vacă (bună) de muls = persoană sau situație de care cineva abuzează, pentru a trage foloase materiale.

VACCINAT, -Ă

A fi major și vaccinat (fam.) = a fi capabil să-și asume responsabilități.

A fi vaccinat (*contra ceva*) = a depăși ușor consecințele unei situații neplăcute după ce în prealabil a fost trăită o experiență asemănătoare.

VAD

A încerca (sau *a cerca, a prinde*) *vadul cu nebunul* (sau *cu nerodul*) (pop.; în construcții negative) = a se încrede în omul prost sau necugetat.

A (nu) avea vad (pop.) = **a)** a nu avea scăpare; **b)** (despre magazine) a (nu) avea clienți.

A(-și) face vad (pop.) = **a)** a-și face loc de trecere; **b)** a pătrunde; **c)** (fig.) a (se) răspândi; **d)** (fig.) a (se) face cunoscut; **e)** (fig.) a căuta un pretext, o ocazie pentru a merge undeva, a-și face cale.

VADRĂ

A face o vadră de venin (Munt.) = a se supăra foarte tare.

VAG, -Ă

A se pierde în vag = a face considerații generale.

VAGON

Suit în vagon (arg.; despre oameni) = mândru, fudul.

VAI

A fi de chiu și vai (Olt.) = a duce o viață împovărată de lipsuri și boală.

(A fi) vai de ... [sau *(a fi) vai și amar (de ...)* sau *(a fi) vai (și amar) de capul* (ori *de pielea, de steaua, de zilele, de viața, de cojocul, de sufletul) (cuiva)* sau *(a fi) vai de lume* (ori *de om*, reg., *de mumă*), sau, înv.și reg., *(a fi) vai și mișel (de ...), (a fi) mișel și vai* ori, reg., *vai și amar pe capul ... (cuiva)*], exprimă situația foarte grea, jalnică în care se află sau se poate afla cineva.

A nu avea vai de ... (Olt.) = a nu avea neplăceri din partea...

(A o duce) ca vai de lume = (a avea) o situație grea, vrednică de plâns.

Cu chiu, cu vai (sau *cu chiu și vai*) = cu mare greutate, după multă osteneală; abia-abia.

Cu vai nevoie = greu, cu mare greutate.

Vai de mine, **a)** se spune pentru a exprima consternarea; **b)** se spune pentru a exprima un protest politicos, pentru a înlătura preventiv o îndoială, o rezervă a interlocutorului.

Vai de păcatele mele! (sau *noastre!*) (pop.), se spune pentru a-și exprima necazul, nemulțumirea pentru o situație neplăcută.

Vai de ... [sau *vai și amar (de ...)* ori *vai (și amar) de capul* (sau *de zilele, de mama, de sufletul, de sufletul) (cuiva)*], se spune pentru a exprima (auto)compătimirea.

VAL

A avea val (sau *valuri*) *(cu* sau, înv., *de, despre cineva sau ceva)* (înv. și pop.) = **a)** a avea neplăceri, dificultăți; **b)** a trece printr-un pericol, printr-o cumpănă; **c)** a avea probleme.

A da valuri (înv. și reg.) = a da în clocot.

A da val (mil.; înv. și reg.) = a năvăli; a ataca.

A face val cuiva (sau, reg., *de val*) (înv. şi pop.) = a provoca neplăceri cuiva, a necăji pe cineva; a face greutăţi cuiva.

A face valuri = a produce agitaţie, senzaţie.

A fi în val (sau *în valuri*, *la val*) = a fi în impas; a fi tulburat, zbuciumat.

A înota în contra valurilor = a se opune părerilor majorităţii.

A (se) lăsa dus de val [sau *a (se) lăsa în voia valurilor* ori *a lua* (sau *a duce*) *valul (pe cineva)*] = a (se) lăsa la voia întâmplării.

În valul apei (Pesc.) = împotriva curentului.

Valurile tinereţii = inconsecvenţa vârstei tinere.

Valurile vieţii (sau *lumii*) = vicisitudinile vieţii, greutăţile prin care trece omul în viaţă.

Valurile (sau *valul*) *vremii* = curgerea, trecerea vremii (cu toate evenimentele ei).

VALE

A cădea la vale = a apune.

A fi vale (pop.) = a fi rece.

A lua (pe cineva sau, rar, *ceva) la vale* (fam.) = a ironiza, a râde de cineva, a-şi bate joc de cineva.

A merge la vale (pop.; rar) = a decădea.

A-şi lua valea (fam.) = a pleca, a fugi (de undeva); a-şi lua tălpăşiţa.

A trage (pe cineva) în vale (înv.) = a uda (pe cineva) într-o apă curgătoare de Paşti (sau de Bobotează), ca ritual de fertilitate sau de purificare.

Ce mai calea-valea? (pop.) = ce mai încolo şi încoace?

Ce mai la deal, la vale (sau, rar, *ce tot la deal, la vale*) (pop.), a) se spune în situaţii când este inutil a mai discuta, ce mai încoace, încolo; b) se spune în situaţiile când trebuie vorbit deschis, fără ocolişuri.

Dă la deal, dă la vale (pop. şi fam.) = se sileşte în toate chipurile, încearcă toate posibilităţile.

Mai la vale (pop.) = mai ieftin.

Până-n deal, în vale (Ban.) = până una-alta.

Şi-n deal, şi-n vale (pop.) = peste tot, pretutindeni.

Şi pe deal, şi pe vale (reg.) = indiferent cum.

Valea! = pleacă! plecaţi (imediat)!

VALIZĂ

A-şi da foc la valiză (fam.) = a) a avea necazuri din proprie vină; b) a-şi periclita situaţia.

A-şi face valiza (sau *valizele*) a) = a fi obligat de împrejurări să se pregătească de plecare; b) a pleca pe neaşteptate.

VALMĂ

A da (sau, rar, *a intra*) *valma* (pop.) = a da buzna, a se repezi, a năvăli.

VALOARE

A scoate (sau *a pune*) *în valoare* = a arăta, a demonstra importanţa, calităţile esenţiale ale unei fiinţe, ale unui lucru, ale unui fenomen etc.; a scoate în relief, a sublinia.

VALOS

A-şi da valosul = a) (Olt., Trans.) a-şi descărca sufletul, a se destăinui; b) (Munt.) a-şi da arama pe faţă.

A-şi arăta valosul (Munt.) = a) (despre oameni) a-şi arăta puterea; b) (despre terenuri cultivabile) a da recolte mari.

VALVÂRTEJ

A face valvârtej = a răvăşi, a răsturna; a da peste cap.

A se face (sau *a sta*) *valvârtej* = a-şi da toată silinţa, a depune toate eforturile pentru a reuşi într-o acţiune.

VAMĂ

A căta vama cucului (reg.) = a căuta un lucru care nu există.

A duce (ceva) prin vama cucului = a trece o marfă sau un anumit bun prin contrabandă.

A-i plăti Dumnezeu (cuiva) vămile (înv. şi reg.) = a-i ierta (cuiva) păcatele.

A pune vamă = a) a fixa taxa care trebuie plătită pentru ca o marfă sau un anumit produs să treacă dintr-o ţară în alta); b) (pop.; fig.) a fura la drumul mare.

A trece prin toate vămile = a fi supus tuturor probelor, încercărilor.

A trece (sau *a se strecura*) *prin vămile* (sau *vama*) *cucului* (reg.) = a trece clandestin peste graniţă.

VANDRĂ

A umbla (sau *a se duce*) *în vandră* (ori *a apuca* sau *a umbla vandra*) (Trans.; Ban.) = a vagabonda.

VANGĂ

A lua (pe cineva) pe vangă (Munt.) = a descoase (pe cineva); a intra în amănunte.

VANITATE

A-l mușca (pe cineva) şarpele vanităţii (sau *invidiei, îndoielii*) = a fi cuprins de vanitate (invidie, îndoială etc.).

VARĂ

A face din iarnă vară = a fi om harnic.

La vara cailor (reg.) = a) (şi în forma *la vara calului*) niciodată; b) se spune despre perioada de mijloc a verii, când, căldurile fiind foarte mari, dă strechea în cai.

Plânge râsul de astă-vară (pop.), se spune despre cineva care regretă prea târziu.

VARGĂ

A bate satu-n vergi (Trans.) = a cerşi.

(A fi) varga lui Dumnezeu = a) (despre oameni) (a fi) foarte rău, aspru, crunt; b) (despre împrejurări, situaţii) a fi prăpăd, urgie, nenorocire.

A-i duce (cuiva) vergile (reg.) = a) a fi îngrijorat de soarta cuiva; b) a-i plânge de milă, a-l compătimi.

A tremura vargă (sau *ca varga*) = a tremura foarte tare, din tot corpul (de frică sau de frig).

VARTĂ

A da (pe cineva) în vart (reg.) = a băga (pe cineva) în bucluc.

VARZĂ

A ajunge (sau *a se face*) *varză* = **a)** (mai ales despre cărți) a se degrada, a se zdrențui; **b)** (despre toxicomani) a ajunge dependent de droguri; **c)** (despre toxicomani) a avea o stare euforică provocată de consumul de droguri.

A face o varză (fam.) = a încurca lucrurile, a nu face nicio ispravă.

A face varză (ceva sau *pe cineva)* = **a)** a tăia în bucățele; **b)** a bate zdravăn; **c)** a reduce (pe cineva) la tăcere; **d)** a răvăși.

(A fi) bun de făcut varză (reg.; despre oameni) = (a fi) prost.

(A fi) ca o varză învelită (despre oameni) = (a fi) închis în sine.

A-i lua (cuiva) pietroiul de pe varză (reg.) = a scăpa pe cineva de sărăcie.

A împăca (și) capra și varza (sau *a împăca capra cu varza*) = **a)** a mulțumi și pe unul și pe altul; **b)** a împăca două interese opuse.

A o da (dracului) de la varză (Munt.) = **a)** a încurca lucrurile din capul locului; **b)** a abandona o lucrare înainte de a o porni.

A o face varză (sau *a face o varză*) (fam.) = a suporta un eșec.

A (se) face (sau *a ajunge, a fi* etc.) *varză* (mai ales despre cărți și caiete) = a (se) distruge, a (se) degrada, a (se) zdrențui.

A se împăca ca capra cu varza (reg.) = **a)** a fi în relații proaste; **b)** a nu se mai înțelege unul cu altul.

A se înfoia (sau *a crește în lături*) *ca varza* = a se îngâmfa.

E murat în varză acră (reg.), se spune despre o persoană care a fost bătută zdravăn.

VAS

A ajunge otreapă de vase (reg.) = a deveni om de nimic, fără caracter.

VATALĂ

A fi (sau *a intra*) *la vătale* (reg.) = a îndeplini sau a începe să îndeplinească cea mai anevoioasă muncă.

VATĂ

(A fi) crescut în vată (sau *în puf*) (rar) = (a fi) crescut cu o grijă exagerată.

VATRĂ

A cădea musafir în vatră = a fi musafir nepoftit și nedorit.

A cloci pe vatră (sau *a se muta de pe vatră pe cuptor*) = a lenevi (la căldură), a trândăvi.

A da (sau *a cădea*) *pe vatră* (Munt.; despre femei) = a naște.

A fi (sau *a sta*) *pe vatră* (reg.; despre femei) = a fi lăuză.

A(-i) cădea (cuiva) în vatră = **a)** a fi oaspete nepoftit și supărător al cuiva; **b)** (despre tinere necăsătorite) a se stabili în vatra bărbatului de la care urmează să aibă un copil.

A-i lua (sau *a-i vinde*) *(cuiva) și cenușa din vatră* [ori *a nu-i lăsa (cuiva) nici cenușă în vatră*] = a-i lua cuiva tot ce are; a aduce pe cineva în stare de sărăcie.

A îmbătrâni în vatră = a rămâne fată bătrână, nemăritată.

A lăsa un ostaș la vatră (ieșit din uz) = a elibera (un ostaș) după terminarea serviciului militar.

A nu avea nici (sau *decât*) *cenușă în vatră* [sau *a nu-i arde (cuiva) nici focul în vatră, a nu-i fierbe (cuiva) oala în vatră*] = a fi foarte sărac.

A nu-i mai rămâne (cuiva) nici cenușă în vatră = a sărăci.

A pune (sau *a așeza*) *vatra satului* = a întemeia un sat.

A rămâne cu sluta în vatră (reg.) = a nu-și putea mărita fata.

A se da cu capul de vatră (reg.) = a se da cu capul de pereți.

A se prinde cu mânele (sau *mâinile*) *de vatră* (reg.) = a-și înjgheba o gospodărie, un cămin.

A sta (sau *a cloci*) *pe vatră* (ori *a zăcea la gura vetrei*) = **a)** a lenevi, a trândăvi; **b)** a rămâne pasiv (la ceea ce se petrece în jur).

A-și face (sau *a pune*) *vatră* = a se stabili într-un loc, a se statornici.

A trânti (ori *a da*) *(pe cineva) de vatră* [sau *a da (cuiva) o trântitură de vatră*] = a doborî la pământ (pe cineva).

VAVIC

Cât o fi vavicul (Mold.) = niciodată.

VAVILOANE

A fi în ăle vaviloane (reg.) = a fi zăpăcit, năucit, dezorientat.

A se pomeni în ăle vaviloane (reg.) = a se pomeni, a se trezi într-o agitație mare.

A veni în ăle vaviloane (reg.) = **a)** a apărea brusc undeva, uluit și mânios; **b)** a intra brusc într-o agitație mare.

A vorbi în ăle vaviloane = a vorbi aiurea, anapoda.

VĂCAR

A da măciuca în mâna văcarului = a încredința conducerea unui om necruțător și prost.

A se supăra ca văcarul pe sat = a-și manifesta nemulțumirea, supărarea (fără temei) împotriva unei persoane, care însă nu ia în seamă supărarea lui.

VĂCĂLIE

A juca (sau *a suci*) *(pe cineva) în ciur fără văcălie* (reg.) = **a)** a-i face cuiva multe neplăceri, a-l chinui; **b)** a-l fierbe în oală seacă.

VĂL

A arunca un văl (ori *vălul uitării*) *peste ...* (sau *asupra ...*) [sau *a acoperi (ceva) cu vălul uitării* ori *a se așterne vălul uitării peste ...*] = **a)** a nu lăsa să se știe ceva, a ascunde, a tăinui; **b)** a da uitării (în mod intenționat).

A avea un văl pe ochi = a avea o percepție greșită asupra realității.

A-i cădea (cuiva) vălul (de pe ochi) [sau *a i se lua (cuiva) un văl de pe ochi* (ori, rar, *de pe frunte*)] = a i se dezvălui, a i se revela cuiva adevărul.

A i se pune (sau *a i se lua cuiva*) *un văl (de) pe ochi* = a înceta (sau a începe) să vadă, să judece limpede, să înțeleagă ceva.

A lua (sau *a pune*, *a îmbrăca*) *vălul* (rar; despre femei) = a se călugări.

A ridica (sau *a rupe*, *a sfâșia*) *vălul* = a face cunoscut ceva care este ascuns, tăinuit sau neștiut.

VĂLĂTUC

A se face vălătuc (despre ființe) = a se strânge, a se ghemui.

VĂRATIC, -Ă

A fi văratice de gură (reg.) = a fi vorbăreț.

VĂRSA

A-i vărsa (cuiva) mațele (pop.) = a spinteca (pe cineva; a ucide (pe cineva).

A se vărsa în lacrimi (înv. și reg.) = a plânge (cu durere, cu jale).

A se vărsa zorile (sau *de ziuă*) (pop.) = a apărea zorile, a începe să se facă ziuă.

A-și vărsa fierea (sau *veninul*) = a vorbi cu ură.

A-și vărsa focul (sau *sufletul*, *amarul*) = **a)** a-și manifesta supărarea, furia, mânia (față de cineva); **b)** a-și destăinui durerea, mâhnirea, supărarea.

A-și vărsa oala (despre deețiuți) = a turna, a pârî, a raporta.

A-și vărsa sufletul (înv.) = a muri.

A-și vărsa (și) mațele (sau *măruntaiele*), **a)** se spune când cineva vomită foarte tare; **b)** a simți un dezgust violent față de cineva sau ceva.

A-și vărsa (sau, reg., *a-și scoate*) *necazul (pe cineva)* = a-și descărca mânia (asupra cuiva).

A-și vărsa sângele (*pentru cineva* sau *ceva*) = a-și sacrifica viața (pentru cineva sau ceva).

A vărsa ceva pe nas (înv.) = a o păți.

A vărsa foc, se spune despre caii iuți și puternici (din basme).

A vărsa gușa (arg.) = **a)** a denunța; **b)** a recunoaște fapta comisă; **c)** a se confesa.

A vărsa lacrimi (fierbinți ori, pop., *de sânge)* [sau *a vărsa șiroaie de lacrimi* (ori, înv., *a se vărsa în lacrimi*)] = a plânge (cu durere, cu jale).

A vărsa laptele în păsatul cuiva = a ajuta pe cineva, a face un bine cuiva.

A vărsa (multe) sudori (sau *nădușeli*) (sau *a vărsa sudori de moarte*) = **a)** a face un lucru greu, a munci din greu; **b)** a fi în agonie, a trage să moară.

A vărsa putina cu huștii (Mold.) = a spune tot ce știi.

A vărsa sânge (nevinovat ori *omenesc*, înv., *de om)* (sau, înv., *a vărsa sângele cuiva*) = a ucide, a omorî pe cineva.

A vărsa sânge (sau *rumeneață*) (înv. și reg.; despre față) = a se înroși.

A vărsa venin (sau *a-și vărsa veninul*) = a vorbi despre cineva cu dușmănie, cu ură.

Fugi cu pianul, că se varsă clapele (ir.) = pleacă!

Plouă de varsă (pop.) = plouă torențial.

S-a vărsat = nu mai este de actualitate.

VĂRSARE

Vărsare de lacrimi (sau, înv., *vărsarea lacrimilor*) = plâns (din cauza unei dureri, a unei supărări, a unei emoții etc.); tânguire.

Vărsare de sânge = omor, ucidere; (p. ext.) măcel, masacru.

Vărsare de sudori (înv.; rar) = strădanie, străduință (pentru a realiza ceva).

Vărsarea sângelui (său sau *lor* etc.) = moarte.

VĂRSAT

Vărsatul sângelui (*meu* sau *tău*, *său* etc.) = moarte.

Vărsatul zorilor (sau *zilei*, *de zori*) [sau *vărsat de zori* (ori *de ziuă*, reg., *de zări*)] = revărsatul zorilor.

VĂRSĂRIE

Vărsărie de sânge (înv.) = vărsare de sânge.

VĂRSĂTOR, -OARE

Vărsător de sânge (nevinovat) (înv.) = ucigaș.

VĂRUIT, -Ă

(A fi) mormânt (sau *pereți*) *văruit* (în textele religioase), se spune despre cineva sau despre ceva care produce (sau caută să producă) o impresie favorabilă, ascunzându-se sub aparențe înșelătoare.

VĂTAF

A da peste calul vătafului (Mold.) = a se afla într-o situație neplăcută, a da de bucluc.

VĂTĂMAN

A ședea (uitată) ca fata vătămanului = a-și irosi timpul, uitând de griji, de obligații.

VĂTRAI

(A fi) crai pe vătrai (Munt.; ir.) = **a)** (a fi) un tânăr fără căpătâi; **b)** a fi sărac.

A-i lua (cuiva) vătraiul ștestului (Munt.) = a nu avea ce lua de la cineva.

A lua (pe cineva) la vătraie (Munt.) = a goni, a alunga pe cineva.

(A pleca) cu vătrai și cu cociorvă (reg.) = (a pleca) cu tot avutul.

A toca (sau *a bate toaca*) *pe vătrai* (reg.) = **a)** a trăi în mare sărăcie; **b)** a pierde timpul.

Cu vătrai și cu cociorvă (Trans.) = cu tot avutul.

Trai cu vătrai (sau, reg., *un trai și un vătrai*) (înv. și reg.) = viață grea, plină de certuri, de neînțelegeri.

Trai pe vătrai = **a)** viață de mizerie, foarte grea; **b)** viață luată ușor, fără grija zilei de mâine.

VĂZ

A avea văz de lup (sau *văzul popii*) (reg.) = a vedea foarte bine.

A-i lua (cuiva) văzul = **a)** a atrage privirea cuiva prin frumusețe, strălucire; **b)** a impresiona puternic pe cineva, a ului, a zăpăci.

A i se scurta (sau *a i se pupăza*) *(cuiva) văzul* (Munt.) = a nu mai vedea bine.

Cu (sau *fără văz*) (înv.) = cu (sau fără) nume bun, cu (sau fără) reputație bună; cu (sau fără) vază.

Cu văz bun (înv.; rar) = cu plăcere; cu simpatie.

În (sau *la*) *văzul cuiva* = în prezența cuiva; față de cineva.

VĂZDUH

A vorbi în văzduh = **a)** (Munt.) a vorbi fără a fi luat în seamă; **b)** (Olt.) a vorbi fără sens, inconștient.

VÂGĂLI

A vâgăli cu capul (reg.) = a da din cap (ca aprobare sau negare).

A vâgăli din umăr (reg.) = a ridica din umeri.

A vâgăli (pe cineva) cu brâncile (reg.) = a pălmui.

VÂJ

A face un vâj (reg.) = a efectua o acțiune în mare grabă.

A se duce (sau *a ieși*) *vâjă* (reg.) = a pleca repede, valvârtej.

VÂJÂI

A-i vâjâi cuiva capul (sau *urechile*, *tâmplele*, p. ext., *creierul*, *auzul*) = **a)** a avea falsa senzație de zgomot continuu și obsedant, provocată de afluxul mărit al sângelui la cap; **b)** a fi zăpăcit, năucit.

A-i vâjâi (cuiva ceva) prin cap = a-i trece (ceva) prin minte.

A vâjâi daraua = a marca ritmul cu daraua.

VÂJÂIALĂ

A lua în vâjâială (pe cineva) (reg.) a certa, a dojeni; a repezi pe cineva.

VÂLVĂ

A face vâlvă = a face, a stârni senzație; a atrage atenția tuturor.

Se bat vâlvele (pop.) = este timp urât, plouă și fulgeră.

VÂLVOI

A i se ridica (sau *a i se face*) *părul vâlvoi* = a fi cuprins de spaimă puternică.

VÂLVORA

A-i vâlvora (cuiva) ceafa (sau *obrajii*) (reg.) = a bate pe cineva.

A-i vâlvora văzul (reg.) = a reda (cuiva) vederea (clară).

VÂNA

A vâna pește în apă tulbure (reg.) = a pescui în ape tulburi.

A vâna viața (cuiva) [sau *a vâna cu moarte (pe cineva)*] (înv.) = a urmări (pe cineva) cu scopul de a-l ucide.

VÂNĂ

A avea o vână de nebunie (sau *de tâcneală*) (Olt.; Munt.) = a fi nebun, smintit, scrântit.

A avea o vână de prostie (Munt.) = a fi lipsit de inteligență.

A avea sânge în vine, nu bragă = **a)** a fi energic, plin de viață; **b)** a fi stăpân pe sine; **c)** a-și păstra prezența de spirit într-o anumită situație.

(A fi) iute de vână (Munt.) = (a fi) agil, sprinten, vioi.

A fi numai vână = **a)** a fi numai mușchi; **b)** a fi sprinten, agil, puternic.

(A fi) slab de vână (Munt.) = **a)** (a fi) lipsit de vigoare; **b)** a fi lipsit de energie; **c)** a fi ușor influențabil.

(A fi) tare (sau *bun*) *de vână* (ori, reg., *în vini*) [sau, reg., *a fi vârtos* (ori *tare*) *la vână* sau *(a fi) gros la vine* (ori *la vână*) sau *a avea vână* ori *a avea vine tari* sau *(a fi) numai vână (de-a bună, de-a dracului)*] = **a)** a fi viguros; **b)** a fi plin de energie, de vitalitate.

A(-i) clocoti (sau *a-i fierbe*, *a-i dogori*) *sângele în vine* = a fi surescitat (din cauza mâniei, a nerăbdării etc.).

A-i îngheța (sau *a-i sta*, *a i se răci*, *a i se slei*) *(cuiva) sângele în vine* = a-l cuprinde pe cineva groaza, a încremeni de frică.

A i se muia (cuiva) vinele (sau *picioarele*) = a fi cuprins de slăbiciune.

A nu avea picătură de sânge în vine (sau, rar, *a avea bragă în vine*) = **a)** a fi lipsit de energie; **b)** a fi lipsit de curaj.

A nu avea sânge în vine = a fi lipsit de curaj.

A pipăi la vână (înv. și reg.) = a încerca să cunoști pe cineva.

A prinde cu nădragii în vine (reg.) = a surprinde, a lua (pe cineva) pe nepregătite.

A se lăsa (sau *a ședea*) *pe vine* = a sta cu genunchii îndoiți, fără a se sprijini de ceva.

A-și tăia (sau *a-și deschide*) *vinele* = a se sinucide prin tăierea venelor de la mâini.

Cu coada între vine (reg., în legătură cu verbele de mișcare) = rușinat, umilit.

Slab de vână (sau *vârtos la vână*) = **a)** lipsit de vigoare, de vlagă; **b)** ușor influențabil.

Tare de vână = puternic, voinic, înzestrat cu forță fizică.

VÂNĂT, -Ă

A fi în focul vânăt (Trans.; despre mărfuri) = a fi foarte scump.

VÂNDUT, -Ă

(A fi) dator-vândut = (a fi) plin de datorii.

VÂNT

A arunca banii în vânt = a cheltui fără socoteală.

A arunca (sau *a da*, *a sufla*, *a zvârli*, înv., *a bate în vânt* sau *a arunca) în cele patru vânturi* = **a)** a împrăștia, a risipi; **b)** a spulbera.

A aștepta să vadă dincotro bate vântul = a fi prudent, a sta în expectativă.

A avea (parte de) odihna vântului (sau *a avea parte de tihna vânturilor*) = a avea o existență frământată, zbuciumată.

A bătut (sau *bătu*) *vântul* (sau *vânt de vară, vânt de primăvară*) *(peste..)* = se spune despre ceva care s-a terminat, din care n-a mai rămas nimic.

A da (sau *a face*) *vânt* sau *(un vânt) cailor* (reg.) = a face să meargă caii cât mai repede (îndemnându-i, lovindu-i cu biciul etc.).

A da vânt = a da impuls, a stimula.

A despica vântul (pop.) = a fugi.

A face (ori, reg., *a trage*) *vânt* = **a)** a produce o mișcare a aerului printr-o deplasare rapidă, prin agitarea unui obiect etc.

A fi lovit de vânt rău (Trans.) = a fi atins de apoplexie.

A fi tras din vânt (înv. și reg.; despre știri) = a fi fals, contrafăcut.

A-i bate (sau *a-i sufla cuiva*) *vântul în buzunare* = a nu avea niciun ban, a fi foarte sărac.

A-i bate vântul (sau *a fi luat de vânt*) (înv.; despre bani) = a fi irosit.

A-i da vânt pasului (sau *la pas*) = a fugi cu foarte mare iuțeală.

A-i face (cuiva) morișcă (de vânt) în cap (sau *în păr, în chică*) = **a)** a-i răsuci cuiva părul din cap, producându-i o durere vie; **b)** a trage pe cineva de păr.

A-i face (cuiva) o moară de vânt = a-și bate joc de cineva.

A(-i) face vânt (pop.) = **a)** a îndepărta (izbind, îmbrâncind cu putere), a împinge, a arunca, a azvârli; **b)** a izgoni; **c)** (fam.) a expedia, a scăpa de cineva; **d)** (p. ext.) a da afară (dintr-o slujbă); **e)** (fam.) a expedia, a scăpa de cineva; **d)** (rar) a înălța în rang.

A-i sufla (sau *a-i bate*, rar, *a-i fluiera cuiva*) *vântul în (prin) buzunare* (ori *în buzunar, în pungă*) [sau *a-i bate (cuiva) vântul în traistă* (sau *prin pungă*)] = **a)** a fi foarte sărac; **b)** a rămâne fără bani.

A-i sufla vântul cenușa (Trans.) = a-i merge rău.

A-l bate (sau *a-l sufla*) *(pe cineva) vântul* [sau *a-l da vântul jos* ori *a-i fluiera (cuiva) vântul prin oase* sau *a fi slab de-l dă vântul la pământ*] = **a)** a fi extrem de slab sau de slăbit; **b)** a fi lipsit de putere.

A-l zbura vântul (pe cineva) (reg.) = a prinde frigul pe cineva din cauza vântului.

A lua vânt (despre cai) = a porni cu viteză mare (scăpând de sub controlul conducătorului).

A lua vântul (Munt.; despre rufe) = **a)** a zvânta; **b)** (înv. și reg.) = a determina, cu ajutorul câinilor de vânătoare, locul în care se află vânatul.

A lua vânt în nas (reg.; despre sugari) = a înghiți aer.

A măcina vânt (reg.) = **a)** a vorbi mult și fără rost; **b)** a vorbi aiurea, a divaga.

A mânca vânt (Munt.) = **a)** a vorbi mult și fără rost; **b)** a vorbi aiurea, a divaga.

A mânca vântul (Trans.) = a fugi cu o viteză foarte mare.

A merge (sau *a fi*) *cu nasul în vânt* = a fi fudul, mândru, îngâmfat.

A nu-l bate (pe cineva) niciun vânt [sau *a nu-l bate (pe cineva) vânt de vară* ori, reg., *a nu-l ajunge (pe cineva) nici vânt rece* sau *a nu da vânt rece (peste cineva)*] = a fi scutit de necazuri.

A nu-l ști nici vântul, nici pământul = a nu ști absolut nimeni nimic despre cineva.

A paște (sau *a goni*) *vânturile* (sau *a paște vânt*) (înv.) = a-și irosi timpul în activități lipsite de sens.

A paște vântul (sau *bobocii, muștele*) = a pierde vremea fără rost.

A prinde din vânt (rar) = a auzi, a afla din întâmplare (ceea ce vorbește lumea).

A rămâne în vânt = a rămâne fără avere, fără mijloace de subzistență.

A scuipa contra vântului = **a)** a se pune rău cu șefii; **b)** a dovedi lipsă de orientare.

A se așterne vântului = a alerga foarte repede.

A se bate (sau *a se lupta*) *cu morile de vânt* (livr.) = **a)** a întreprinde acțiuni inutile, ridicole; **b)** a se lupta cu dușmani imaginari.

A se da după vânt (sau *după cum bate vântul*) = a se adapta unei situații, unei împrejurări, care îi sunt favorabile.

A se da în vânt (după ... sau *pentru ..., ca să ...)* (fam.) = **a)** a desfășura o activitate febrilă, agitându-se încoace și încolo (pentru a duce la bun sfârșit ceva); **b)** a face eforturi insistente pentru atingerea unui scop; **c)** a da curs unei atracții imperioase față de cineva sau de ceva.

A se da în vânt după trebi = a da zor, a se osteni mult.

A se da (sau, rar, *a se mlădia*) *după vânt* (ori *după cum bate vântul*) [sau *a-și întoarce șuba* (ori *mantaua, chepeneagul*) *după cum suflă vântul*] = **a)** a se adapta cu abilitate împrejurărilor; **b)** a fi oportunist.

A se duce (sau *a porni, a fugi*) *ca vântul (și ca gândul)* = a merge (a porni, a fugi) foarte repede.

A se duce pe aripi de vânt = a se duce foarte repede.

A se duce pe vânturi (rar) = a se risipi, a se prăpădi.

A se hrăni cu vânt (sau *a mânca vânt*) (Mold.) = a nu avea ce mânca.

A se întoarce ca moara în vânt = a fi nestatornic.

A se rezema de vânt (Trans.) = a se încrede în dușman.

A se întoarce ca moara de vânt = a fi nestatornic.

A se risipi (sau *a se spulbera, a se împrăștia, a se duce, a merge, a zbura*, înv., *a se rășchira, a se topi*) *în vânt* (sau *a se risipi în vânturi* ori *a se duce pe vânturi* sau *a se pustii în patru vânturi*) = **a)** a-și pierde consistența; **b)** a pieri fără urmă.

A sufla vântul în ureche (cuiva) = a fi nestatornic.

A-și da vânt = a (se) legăna, a (se) balansa.

A-și da vânt gurii = a vorbi vrute și nevrute.

A-și da zilele în vânt (pop.) = a-și pierde timpul fără folos, în zadar.

A-și face (ori, pop., *a-și trage*) *vânt* [sau *a-i face* (ori, pop., *a-i trage*) *(cuiva) vânt*] = a produce un curent de aer, prin agitarea unui evantai sau a altui obiect, pentru a face răcoare.

A-și face (sau, rar, *a-și da*) *vânt* = a-și lua avânt, a porni cu viteză, cu avânt.

A-și lua vânt (pop.) = a) a fi pe punctul de a trece la o acțiune; b) a deveni încrezut.

A ști dincotro bate vântul = a intui exact circumstanțele care determină evoluția unui eveniment.

A trage vânturi = a elimina gaze intestinale, pârțuri.

A vedea (sau *a simți, a mirosi*) *dincotro bate vântul* = a-și da seama de o situație, înainte ca lucrurile să se precizeze cu claritate.

A vinde vânt (înv. și pop.) = a vorbi degeaba (pentru cineva care nu ascultă).

A vorbi (sau, pop., *a grăi*) *în vânt* [sau *a-i rămâne (cuiva) vorba în vânt* ori *a-și bate gura-n vânt*] = a vorbi fără a fi luat în seamă.

A zvârli (sau *a arunca*) *banii* (sau *cu banii, galbenii* etc.) *în vânt* = a irosi banii, cheltuindu-i fără chibzuială.

Adus de vânt (sau *de vânturi*) (despre oameni) = străin, pripășit în locul în care se află.

Bate vântul, se spune când un loc, de obicei populat, este (temporar) pustiu.

Ca vântul (și ca gândul) = foarte repede.

Ce vânt (sau *vânturi*) *te* (sau *vă*) *aduce* (sau *te-a adus, v-a adus*, reg., *te-a abătut, te-a pălit, te poartă*) *pe aici* (sau *aici, pe la noi, încoa?*), se spune cuiva care a venit pe neașteptate.

Cu nasu-n șold, cu mâna-n vânt = e ceva nepotrivit.

De (sau *în*) *culoarea vântului turbat* (fam.) = care are o culoare nedefinită, bătând în gri-vinețiu.

Din (sau *în, de la*) *cele patru vânturi* = din toate părțile, de pretutindeni.

Din vânt a venit, în vânt s-a dus = ceea ce se obține ușor, fără muncă, se pierde precum s-a dobândit.

După cum bate vântul = în funcție de context, de circumstanțe.

Îi suflă vântul cenușa (Trans.) = e ceva nepotrivit.

În voia vânturilor (înv.) = la voia întâmplării.

Încotro (sau *dincotro*) *(îți) bate vântul* (sau *din ce parte bate vântul* ori *cum bate vântul* sau *a bate alt vânt*), se spune despre modul în care se prezintă o situație, despre cum se manifestă o anumită tendință de evoluție a lucrurilor.

Nu mai bate cântul care bătea ieri (Munt.) = nu mai e ce-a fost.

Plin de (sau *cu*) *vânt* = gol, deșert, lipsit de conținut, de substanță.

Suflă vântu-n paie ude (pop.) = e o situație în care nu se mai poate face nimic.

Te arde ca vântul (Mold.) = te înșală fără scrupule.

Vânt rău = întâmplare nenorocită care lovește pe cineva.

Vorbă (sau *vorbe*) *în vânt* = vorbă (sau vorbe) fără conținut, vorbă (sau vorbe) goală(e).

Vorbă (*spusă* sau *aruncată*) *în vânt* (sau, înv.; rar, *vorbitură în vânt*) = vorbă spusă într-o doară, lipsită de importanță; vorbă neluată în seamă.

VÂNTOS, -OASĂ

Ce vântoase te aduce? (reg.), întrebare adresată cuiva care a venit pe neașteptate.

VÂNTURA

A vântura mări și țări = a călători foarte mult.

A vântura vântul (înv.; fig.) = a-și pierde timpul.

VÂNTURĂTOR, -OARE

Vânturător de fraze (goale) = a) palavragiu; b) demagog.

VÂNZARE

Vânzare bună, urare adresată, la despărțire, unei persoane care vinde.

VÂNZĂTOR, -OARE

A face (sau *a scoate*) *vânzător* (un bun imobil) (înv. și pop.) = a vinde.

Vânzător de piei de cloșcă (ir.) = negustor fără marfă și fără capital.

VÂNZOLI

Cum mai vânzolești cu lumea? (reg.) = cum te afli? cum o mai duci?

VÂRÂT, -Ă

Vârât până în gât în ... = a) absorbit cu totul de...; b) copleșit de...

VÂRCĂ

A se ține vârcă (după cineva) (reg.) = a însoți (pe cineva) pretutindeni.

VÂRCOL

A face vârcoale (reg.) = a) a învălmăși, a învălui; b) (fig.) a se eschiva.

A umbla vârcol (după cineva sau *ceva)* = a umbla insistent (după ceva sau după cineva).

VÂRDAICA

A umbla (sau *a duce*) *(pe cineva) cu vârdaica* (Ban.) = a promite mereu (ceva cuiva) fără a se ține de cuvânt, a duce cu vorba.

VÂRDAIE

A umbla cu vârdaie (Ban.) = a minți; a înșela.

VÂRF

A fi cu vârf (sau *a avea vârf*) = a avea o prelungire (înaltă și îngustă).

A fi vârf și creștet = a fi persoană de seamă, importantă.

A i se sui (cuiva) (tot) părul în vârful capului [sau *a i se face (cuiva) părul măciucă în vârful capului*] = a i se ridica (cuiva) părul pe cap (de frică, de spaimă).

A i se sui (cuiva) tot sângele în vârful capului, se spune când cineva se aprinde la față din cauza furiei, a rușinii etc.

A-i sta pe vârful limbii = **a)** a fi gata să rostească un lucru pe care n-ar trebui să-l spună; **b)** a avea un lapsus, a nu-şi putea aminti un lucru foarte cunoscut.
A lua vârf (înv. şi reg.) = a-şi asuma puteri nelimitate, a deveni autocrat.
A pune (sau *a face*) *vârf* (sau *vârful*) *(la ceva)* (fam.) = **a)** a întrece orice limită; **b)** a depăşi orice aşteptare.
A pune vârf în vârf = a pune cap la cap.
A vorbi în (sau *din*) *vârful limbii* (sau *buzelor*) = **a)** a vorbi peltic; **b)** (p. ext.) a vorbi afectat.
Asta pune (sau, mai rar, *face*) *vârf (la toate)* (fam.), se spune când o faptă, o întâmplare întrece orice închipuire sau aşteptare.
Cu vârf = **a)** foarte mult; **b)** mai mult decât este necesar; **c)** (înv.; despre stil) bombastic.
Cu vârf şi îndesat = **a)** din belşug; **b)** cu prisosinţă.
Din talpă (sau *de la bază*) *până în* (sau *la*) *vârf* = în întregime.
Din vârful buzelor = **a)** de mântuială, superficial; **b)** batjocoritor, ironic, sfidător.
În vârful (sau *pe vârfurile*) *picioarelor* (sau *degetelor*) (în legătură cu verbele de mişcare) = încet, cu grijă, fără zgomot, ca să nu simtă nimeni.
(Nici) cât un vârf (sau, rar, *vârful*) *de ac* (sau *nici cât vârful acului*) = foarte puţin, aproape deloc.
Nici la vârful degetului = absolut nimic.
Până în vârf = **a)** până sus; **b)** foarte tare.
Până în vârful capului = **a)** peste tot (corpul); **b)** peste măsură.
Până în vârful degetelor (sau *unghiilor*) = în totalitate, deplin.
Până în vârful urechilor = **a)** foarte tare; **b)** de tot.
Până la vârf = **a)** până sus; **b)** foarte tare.
(Plin) vârf (sau *încărcat cu vârf*) = plin de tot, până sus.

VÂRFOT

A merge în vârfotele degetelor (reg.) = a merge tiptil, călcând numai pe vârfurile degetelor.

VÂRÎ

A-i vârî cuiva (ceva) pe gât = a sili pe cineva să accepte un lucru împotriva voinţei, interesului sau plăcerii sale.
A-i vârî (cuiva) un cuţit în suflet (rar) = a-i pricinui (cuiva) nelinişte, supărare.
A (nu)-şi vârî capu-n roată (reg.) = a (nu) se expune pericolului.
A o vârî cu oiştea în gard (înv.) = a face o gafă.
A o vârî pe mânecă (fam.) = a se speria de consecinţele faptelor sale, a o sfecli, a o băga pe mânecă.
A se vârî ca musca (în curul calului sau *vacii, în băligar)* = a se amesteca cu insistenţă, nepoftit, în treburile altuia.
A se vârî ca o şopârlă (reg.) = a se amesteca cu subtilitate în treburile altora.
A se vârî în dragoste (la cineva) (înv.; rar) = a căuta să câştige încrederea cuiva.
A se vârî în ochii (sau, rar, *în auzul cuiva*) = a sâcâi, a agasa (pe cineva).
A se vârî în sufletul cuiva = a plictisi pe cineva, manifestând un interes sau o simpatie prea stăruitoare, prea insistentă, agasantă.
A se vârî (pe) sub pielea cuiva = a încerca (prin mijloace nepermise) să câştige (sau a câştiga) bunăvoinţa, aprecierea, încrederea, protecţia, dragostea cuiva.
A se vârî sub aripile (cuiva) (înv.) = a obţine protecţia (cuiva).
A-şi vârî capul în gard (reg.) = a nu şti unde să se ascundă de ruşine.
A-şi vârî capul (la cineva sau, reg., *pe ceva)* = a se angaja la cineva, a intra la stăpân.
A-şi vârî (ceva) în cap = **a)** a învăţa; **b)** a-şi forma o prejudecată (despre ceva sau cineva).
A-şi vârî coada (în ceva) (fam.) = a interveni în chestiuni care nu-l privesc.
A-şi vârî dracul (sau *necuratul, naiba* etc.) *coada* (pop. şi fam.) = a se ivi neînţelegeri sau complicaţii neaşteptate.
A-şi vârî mâna până-n cot în banul public (sau *a-şi vârî mâinile până la coate în banii cuiva*) = **a)** a comite o fraudă; **b)** a sustrage o sumă de bani din avutul altuia.
A-şi vârî minţile în cap = a se cuminţi, a deveni înţelept.
A-şi vârî nasul = a cerceta cu indiscreţie, a iscodi.
A-şi vârî nasul în toate, a-şi vârî nasul pretutindeni, a-şi vârî nasul unde nu-i fierbe oala = a se amesteca (inoportun) în chestiuni care nu-l privesc.
A-şi vâri (sau *a-i vârî cuiva*) *minţile* (sau, rar, *mintea*) *în cap* = **a)** a-şi da bine seama (sau a face să-şi dea seama) de urmările faptelor sale; **b)** a se cuminţi sau a face să se cuminţească.
A-şi vârî (sau *a-şi pune, a-şi băga, a-şi pleca*) *cap(ul) (sănătos* sau *zdravăn, teafăr) sub evanghelie* = **a)** a se însura; **b)** a-şi cauza singur încurcături.
A vârî banii în buzunar = a-şi însuşi în mod ilicit o sumă de bani (care revine de drept altuia).
A vârî cuiva (ceva) în cap = **a)** a face pe cineva să priceapă bine un lucru; **b)** a face pe cineva să creadă ceea ce nu este adevărat; **c)** a sugera cuiva ceva.
A vârî (cuiva ceva) sub (sau *în*) *nas* = a pune în faţă; a prezenta cuiva ceva cu insistenţă.
A vârî (cuiva ceva) pe gât = a forţa pe cineva să accepte ceva împotriva voinţei proprii.
A vârî (cuiva) o raţă-n traistă (reg.) = a pricinui (cuiva) nelinişte, îngrijorare.
A vârî (cuiva) pumnul în gură (pop. şi fam.) = a împiedica pe cineva, cu mijloace dure, să vorbească sau să acţioneze.

A vârî în fabrică (arg.) = a bate (pe cineva).
A vârî pe cineva (de viu) în groapă (sau *în mormânt, în pământ*) = **a)** (prin exagerare) a pricinui moartea cuiva, a omorî pe cineva cu zile; **b)** a cauza cuiva supărări foarte mari.
A vârî (pe cineva) în belea (sau *în bucluc*) = a pricinui (cuiva) un necaz.
A vârî (pe cineva) în boală (sau *în toate bolile, în sperieți, în toți sperieții, în groază, în răcori*) = a speria tare (pe cineva); a îngrozi, a înspăimânta, a înfricoșa.
A vârî (pe cineva) la închisoare (sau *la pușcărie, în temniță, în ocnă*) = a face să fie închis, întemnițat.
A vârî pe dracu în sân (sau, reg., *în cămașă*) = a arăta dragoste și bunăvoință unui om nerecunoscător.
A vârî răspuns (rar) = a-și exprima părerea.
A vârî un fitil (sau *fitiluri*) (fam.) = a țese intrigi, provocând discordie.
A vârî vrajbă (sau *zâzanie, intrigă* etc.) = a provoca (cu intenție) neînțelegeri, ură, intrigi; a învrăjbi.

VÂRJOL

A umbla vârjol (Mold.) = a umbla peste tot, încoace și încolo, pentru a obține ceva.

VÂRSTĂ

A avea vârstă (înv.) = a fi matur.
A veni la măsura vârstei [sau *a sosi* (ori *a aduce*) *la măsură de vârstă* ori *a fi de măsura vârstei*] = a depăși (sau a face să depășească) perioada adolescenței, devenind matur.
De aceeași vârstă (cu ...) [sau *de-o vârstă (cu ...)* ori *de vârsta cuiva* sau, înv., *într-o vârstă*] = care are același număr de ani (sau de luni, de zile) (cu...).
Între două vârste = nici prea bătrân, nici prea tânăr.
(Odată) cu vârsta = pe măsura acumulării anilor trăiți.

VÂRȘĂ

A intra în vârșie (reg.) = a intra în încurcătură.
Râde vârșa de baltă, se zice când cineva critică pe altul fără să-și vadă propriile greșeli.

VÂRȘOG

A umbla vârșog = a nu sta locului.

VÂRTOS, -OASĂ

A bea vârtos = a bea mult.
A face vârtos (înv.) = a face să devină dens, consistent, a întări.
A fi cu cerbice vârtoasă (sau *a fi vârtos la cerbice*) (înv. și reg.) = a fi tare la cerbice.
A fi vârtos la cap = a fi încăpățânat, îndărătnic.
A se face vârtos (înv. și reg.) = a se împotrivi, a se opune cuiva.
A sta vârtos = a interveni cu energie.
Cât mai vârtos de bine = mai cu seamă că..., mai ales datorită faptului că...
Cu atât mai vârtos (înv. și pop.) = cu atât mai mult.
Cu mult mai vârtos (înv.) = cu mult mai mult, într-o măsură foarte mare.
Mai vârtos că ... (înv.) = mai cu seamă că..., datorită faptului că...
Vârtos la cap = dârz, încăpățânat, îndărătnic.

VÂRTUCIOS, -OASĂ

A face vârtucios (înv.; rar) = a întări, a face să devină dens, consistent.

VÂRTUTE

A face vârtute (înv.) = a birui, a înfrânge, a învinge.
A fi tare de vârtute, dar slab de minte = a fi puternic, dar prost.
A prinde la vârtute (înv. și reg.; despre ființe) = a prinde putere.
A sta de (sau *la*) *vârtute* (înv. și reg.) = a se afla în preajma cuiva pentru a-l susține.
Obosit de vârtute (înv.; rar) = epuizat, vlăguit, extenuat.
Om de (sau *în*) *vârtute* = om în putere.

VÂSLĂ

A trage vâslele = a trage la rame.
A umbla cu vâsla (înv. și reg.) = a pluti, a naviga.

VÂȘCÂITURI

A umbla cu vâșcâituri (Mold.) = a umbla cu subterfugii.

VEAC

A adormi (somnul cel) de veci (sau *a adormi pe veci* ori *a închide ochii de veci*) = **a)** a muri; **b)** a fi mort.
A dormi (somnul) (cel) de veci = a fi mort.
A fi în veac (cu ceva) (rar) = a se armoniza, a concorda, a se potrivi (cu ceva).
A-i trece (cuiva) vacul (pop.) = a nu mai fi în floarea vârstei.
A-și face (sau *a-și duce, a-și trece, a-și petrece*) *veacul* (pop.) = a trăi, a-și petrece timpul, a-și duce viața (într-un anumit fel).
A-și fi trăit (sau *a-și fi făcut*) *veacul* (pop.), **a)** se spune despre cineva care a îmbătrânit și nu mai poate aștepta nimic de la viață; **b)** se spune despre ceva care s-a demodat, s-a perimat.
A tăia (cuiva) vacul (înv.) = a pune capăt vieții cuiva.
A trage vacul după ... (înv.) = a continua să trăiască după...
Cât (e) veacul (sau *până e veacul*) (Trans.) = **a)** (pentru) foarte mult timp; **b)** (în construcții negative) niciodată.
De când veacul (sau *din veac, de cu veacuri*) = de mult timp.
Din veac (sau *de veacuri*) = de foarte multă vreme, din moși strămoși.
În veci [sau *(în) veac de veac*] = **a)** mereu, veșnic; **b)** (în construcții negative) niciodată.
Mai înainte de toți vecii [sau, înv., *mai înainte* (ori *mai dinainte, mai întâi*) *de veci* (ori *de veac*) sau *mainte* (ori *nainte*) *de veac* (ori *de toate veacure*)] = mai înainte de facerea lumii.
Un veac de om = foarte mult timp, vreme lungă.

Veac (zile, epocă) de aur = perioadă de înflorire a vieții materiale și culturale, epocă glorioasă.

VECHI, VECHE

A arunca la fier vechi = **a)** a scoate din uz; **b)** a nu mai acorda nicio importanță unui lucru.

A se întoarce pe vechi (Trans.; despre lună) = a începe să descrească.

Crai de Curtea veche = haimana, pușlama.

Lumea veche = **a)** orânduire dispărută sau pe cale de dispariție (din cauza instituțiilor, a mentalității etc. perimate); **b)** lumea antică; Antichitatea, nume generic pentru cele trei continente (Europa, Asia, Africa) cunoscute înainte de descoperirea Americii.

VECIE

A dormi (sau *a zăcea, a fi dus*) *pe* (sau *pentru*) *vecie* = a fi mort.

A închide ochii pe (sau *pentru*) *vecie* = a muri.

VECUI

Cât o văcui pământul (Trans.) = foarte mult timp.

VEDEA

A aștepta să vadă dincotro (sau *de unde*) *bate vântul* = a sta retras, în expectativă; a fi prudent.

(A fi atât sau *așa de) slab că se vede* (sau *te vezi* etc.) *printr-însul* (sau *printr-însa* etc.) [sau *se vede (te vezi* etc.) *printr-însul* (sau *printr-însa* etc.) *de slab (ce e)*] (fam.) = a fi exagerat de slab.

A fi bine văzut = a fi bine apreciat pentru calitățile sale (profesionale), a se bucura de prestigiu.

A fi rău văzut = a fi desconsiderat.

A-l vedea pe ăl-de-Sus (pop.) = **a)** a avea necazuri, greutăți mari; **b)** a muri.

A-l vedea (pe cineva) Dumnezeu (sau *Sfântul*) (pop.) = **a)** a o păți, a da de belea; **b)** a da peste un noroc neașteptat.

A nu avea ochi să vezi pe cineva = a fi foarte supărat pe cineva.

A (nu) fi văzut cu ochi buni (de către cineva) = a (nu) avea parte de încrederea sau bunăvoința cuiva.

A nu-i vedea (cuiva) picioarele [sau *a nu i se vedea (cuiva) picioarele*] = a fugi foarte repede.

A (nu) le fi dat ochilor să vadă ceva = a (nu) avea ocazia să vadă ceva deosebit.

A (nu) mai vedea soarele (sau *lumina*) *(cu ochii)* [sau *a (nu) mai ajunge să vadă ziua de mâine*] = a (nu) mai trăi.

A nu putea vedea (sau *să vadă*) *(pe cineva)* = **a)** a antipatiza (pe cineva); **b)** a fi mânios pe cineva.

A nu-și mai vedea capul de ... [sau *a nu ști unde-i stă* (ori *unde-i este*) *capul*]= a nu ști ce să facă, a fi copleșit de...; a fi foarte ocupat.

A nu-și vedea lungul nasului = a nu-și cunoaște lungul nasului, a fi obraznic.

A nu vedea bine (pe cineva) = a prevedea că o anumită persoană va avea necazuri.

A nu vedea de nas (glumeț) = **a)** a nu vedea un lucru aflat în apropierea sa; **b)** a fi neatent.

A nu vedea lumea înaintea ochilor = **a)** a fi foarte supărat, mâhnit; **b)** a fi foarte mânios; **c)** a avea multe treburi.

A nu vedea mai departe (de)cât lungul nasului = **a)** a fi prost sau limitat din punct de vedere intelectual; a avea vederi înguste; **b)** a fi lipsit de imaginație; **c)** a nu fi prevăzător.

A nu vedea pădurea din cauza copacilor = a da o importanță exagerată amănuntelor în detrimentul ansamblului (fără a vedea lucrurile în ansamblu).

A (nu) vedea pe cineva cu ochi buni = a (nu) simpatiza pe cineva.

A se vedea ... (în discursul științific) = a se consulta o anumită lucrare sau un anumit autor.

A se vedea deasupra necazului = a învinge o greutate, fără a se mai sinchisi de cei care l-au ajutat.

A se vedea (mai sus sau *mai jos)* (în discursul științific) = a se consulta un pasaj aflat în cuprinsul aceleiași lucrări.

A se vedea ziua (sau *de ziuă*) (reg.) = a se lumina de ziuă.

A-și vedea de ... (pop.) = **a)** a continua o acțiune (întreruptă, neglijată); **b)** a se preocupa numai de propriile probleme (fără a se interesa de ale altora).

A-și vedea de coada măturii (sau *de fuse și mosoare* etc.) = a se ocupa de treburile casei, ale gospodăriei.

A-și vedea de sărăcie = a-și vedea de treabă, a nu se amesteca.

A-și vedea (sau *a-și căuta) de treabă* = **a)** a se ocupa de treburile personale; a nu se amesteca în treburile altora; **b)** a lucra conștiincios.

A-și vedea visul cu ochii = **a)** a-și (sau a i se) îndeplini o mare dorință; **b)** a (i se) realiza tot ceea ce și-a propus.

A vedea alb (sau *albul, albe) în căpistere* (ori *în strachină*) [sau *a vedea aducând alb în căpistere* ori *a se vedea alb* (sau *cu alba) în căpistere*] (reg.) = a-și atinge scopul (obținând un profit).

A vedea binișor în pungă = a fi bogat.

A vedea bucuros (pe cineva sau *ceva)* (înv.) = a se bucura (de cineva sau ceva).

A vedea ceva (arg.) = a avea bani.

A vedea ceva pieziș = a aprecia în mod subiectiv, greșit, denaturat.

A vedea cu ochii altuia = a nu avea păreri proprii, a judeca prin prisma altuia.

A vedea dincotro bate vântul = a avea fler în legătură cu evoluția evenimentelor.

A vedea lucrurile în negru = a fi pesimist.

A vedea lucrurile în roz = a fi (exagerat de) optimist.

A vedea lumina rampei = **a)** (despre actori) a juca o piesă în fața publicului; **b)** (despre o piesă) a fi jucată pe scenă.

A vedea lumina tiparului [sau, astăzi rar, *a vedea lumina (zilei)*] (despre publicații) = a apărea prin intermediul tiparului sau al altor mijloace tehnice de multiplicare.

A vedea lumina (zilei) [sau *a vedea soarele, a vedea viață, a vedea lumina lumii* (ori *a vieții*), reg., *a vedea lumea în ochi, a vedea nașterea*)] = a se naște.

A vedea moartea cu ochii = a fi la un pas de moarte, a scăpa de moarte (dintr-un accident, boală gravă).

A vedea moartea (sau *moarte*, înv., *pieire*) (ori, reg. *a nu mai vedea lumina* sau *a nu mai ajunge să vadă ziua de mâine*) (înv. și reg.) = a muri.

A vedea negru înaintea ochilor = a i se face negru înaintea ochilor.

A vedea paiul din ochiul altuia și nu bârna din ochiul tău = a fi foarte sever cu alții și prea indulgent cu propria persoană; a critica aspru lipsurile altuia și a trece cu vederea propriile lipsuri.

A vedea (pe cineva) cu ceva (reg.) = a ajuta pe cineva (oferindu-i în dar ceva).

A vedea (pe cineva sau *ceva) ca prin* (sau *ca în, ca într-un*) *vis* = a) a întrezări; b) a-și aminti vag imaginea unor obiecte, acțiuni etc.

A vedea pe dracul (sau *pe naiba*) = a avea necazuri (mari), a o păți.

A vedea pe Sfântul Gheorghe în palmă (reg.) = a scăpa de iarnă.

A vedea (sau *a i se face*) *(cuiva) roșu (înaintea ochilor)* = a se înfuria, a se înfuria foarte tare.

A vedea stele verzi = a simți o durere insportabilă în urma unei lovituri puternice,

A vedea verde (reg.) = a i se face (cuiva) rău (de mânie, de supărare etc.).

Abia a-l vedea (sau *a nu-l vedea bine*) *de drag* (reg.) = a-i fi foarte drag.

Ca să vezi, exprimă, cu valoarea conclusivă, nedumerirea, surprinderea față de evenimente petrecute anterior.

Când mi-oi (sau *ți-oi* etc.) *vedea ceafa* = niciodată.

Când mi-oi vedea palma (sau *mâinile*) = foarte des; totdeauna.

Cât (sau *până*) *te văd!* (fam.; cu valoare imperativă) = imediat.

Cât vezi (sau *văd* etc.) *cu ochii* [sau *cât poți vedea cu ochii* (ori, reg., *cu doi ochi, cât vede ochiul*)] = pe o distanță mare (de jur împrejur), pretutindeni.

Ce n-a văzut Parisul (fam.) = ieșit din comun, excepțional, fără egal.

Ce să-i (sau *să le* etc.) *vadă ochii*, formulă prin care se exprimă surpriza, uimirea față de ceva neașteptat.

Ce să vezi? (ori *să vedeți, să vadă?* etc.) [sau *ce văd* (ori *văzui, vedea* etc.), prin sinecdocă, *ce-mi* (ori, *ce-ți, ce-i* etc.) *văd* (ori *văzură* etc.) *ochii* sau *ce să-i* (sau *să le* etc.) *vadă ochii*], formulă prin care se exprimă surpriza, mirarea față de ceva neașteptat.

Cine (dracu) (sau *naiba*) *a mai văzut* = a) e ceva imposibil; b) e de râsul lumii.

Cum te văd și cum mă vezi [sau *precum te văd (și mă vezi)*] (fam.) = categoric, clar, evident, sigur.

De când nu vedea cu ochii = de când era foarte mic.

De nu te văd (sau *nu te văd de ...*, reg., *nu văd în lături de ...*) (pop.) = exprimă intensitatea maximă a unei senzații, a unei dureri etc.

De nu te vezi (sau *să nu te vezi*) (fam.), formulă prin care se întărește o amenințare.

De (să) nu te vezi (fam.; într-o amenințare) = foarte rău.

(După) cum (sau *precum, după cât*) *se vede* [sau *după cum* (sau *precum*) *vedem*], formulă prin care se face referire la ceva considerat notoriu.

(După sau *așa*, înv., *pe) cum* (sau *precum*) *am văzut (mai sus)* [sau, înv., *precum văzurăm, după cum* (sau *precum*) *s-a văzut*], formulă utilizată în discursul argumentativ sau în cel narativ pentru a preciza că afirmațiile au fost deja demonstrate sau că faptele amintite au fost prezentate în detaliu (în cuprinsul lucrării respective).

(După sau *așa*, înv., *pe) cum* (sau *precum*) *vom vedea* (sau, rar, *vei vedea*) *(mai la vale* sau *mai jos*) [sau *precum* (sau *după cum*) *se va vedea* (sau, înv., *se vede*) *(mai jos* sau, înv., *mai pe urmă, mai departe, mai târziu, mai înainte, aici* etc.)], formulă utilizată în discursul argumentativ sau în cel narativ pentru a anticipa o demonstrație detaliată a unor afirmații sau prezentarea pe larg a unor fapte (în cuprinsul lucrării respective).

Ei (sau *uite, apoi*) *vezi* (sau *vedeți*) *(că ...)*, exprimă pe un ton de reproș îndemnul adresat cuiva de a-și recunoaște greșeala, de a admite justețea opiniei altcuiva ori de a constata consecințele neplăcute ale unor vorbe, fapte, atitudini (considerate greșite de către vorbitori).

Ei, vezi! (fam.), exclamație care exprimă surprinderea față de o anumită atitudine, faptă a cuiva.

(Ia) (acuma) să te văd (sau *să te vedem, să-i văd* etc.), exprimă un îndemn adresat cuiva pentru a demonstra de ce este capabil.

(Ia) să văd (sau *să vedem*), formulă utilizată ca îndemn pentru examinarea unui fapt, a unei situații etc.

Ia vezi! (pop. și fam.), a) exprimă un avertisment; b) exprimă o amenințare.

Încotro vede cu ochii (sau *unde îl duc ochii*) = indiferent unde.

(Nici) nu știu, (nici) n-am văzut (nici pe acolo n-am trecut) = nu vreau să dau mărturie.

Parcă (sau, înv., *pare că*) *văd* (sau *vezi* etc.) *(pe cineva sau ceva)*, exprimă impresia că cineva sau ceva este reprezentat ca și când ar fi aievea în fața ochilor.

Parcă (te) văd (cu ochii) (că ... sau *cum ...)*, a) exprimă scepticismul față de asigurările date de interlocutor

sau față de aparențe; **b)** exprimă un avertisment; **c)** exprimă o amenințare.

Precum [sau *cum, după cum, după cât, precât, pe cât*, înv., *pe cum (bine)*] *se vede* [ori *după* (sau *pe*) *cât* (ori *câte*) *văd (eu)* (ori *vezi* etc.) sau *cum* (sau *precum, după cum*) *văd (eu)* (ori *vezi* etc.)], formulă prin care se face referire la ceva care se constată cu ușurință.

Să fi văzut (pe cineva sau *ceva)*, **a)** exprimă surprinderea; **b)** exprimă admirația.

Să ne vedem sănătoși (sau *cu bine*, rar, *cu sănătate*) (ori, înv., *să ne mai vedem!*), formulă de salut la despărțire.

Se vede că ... [sau (pop. și fam.) *se vede treaba* (ori *lucrul*) *că ...*] = **a)** (e) probabil că..., pesemne; **b)** se pare că...

Slab că te vezi (sau *se vede* etc.) *printr-însul* (ori *printr-însa* etc.) *de slab*, se spune despre o persoană foarte slabă pentru a accentua valoarea de superlativ.

(Stai) să vezi (sau *să vedeți*), formulă de introducere utilizată pentru a atenționa interlocutorul asupra unei relatări, a unei explicații, a unei scuze.

Văd și eu [sau *văd eu (ce văd)* ori, reg., *văzui ce văzui*] (pop. și fam.) = cunosc bine situația (și nu pot fi indus în eroare).

Văzând și făcând = procedând în funcție de împrejurări.

Vezi așa, exprimă mulțumirea de a constata realizarea unei dorințe sau a unei prevederi.

Vezi că (sau, reg., în forma aglutinată *vețcă*) = probabil; într-adevăr.

Vezi cum ești? (pop. și fam.), exprimă un reproș adresat interlocutorului.

Vezi Doamne (pop. și fam.) = după cum (în mod fals) pretinde..., chipurile, cică, vorba vine.

Vezi (sau, prescurtat, *v.*) [ori *a se vedea (mai sus* sau *mai jos)*], formulă de trimitere utilizată în discursul științific care invită cititorul să consulte o anumită lucrare sau un anumit autor.

Vezi să nu! (pop. și fam.), exprimă neîncrederea față de afirmațiile interlocutorului.

Vezi tu (sau *dumneata*) [ori *vedeți voi* (sau *dumneavoastră*)] sau, reg., în forma aglutinată *vestu*], **a)** formulă utilizată pentru a întări o afirmație; **b)** formulă utilizată pentru a invita interlocutorul la reflecție.

Vezi(-ți) (sau *vedeți-vă*) *de treabă!* (pop. și fam.) = **a)** nu-ți face griji! **b)** nu te amesteca! nu te privește!

Vom vedea (sau, pop., *o să vedem*), **a)** exprimă rezerva față de cele spuse de interlocutor; **b)** exprimă dezaprobarea; **c)** exprimă o amenințare.

VEDEALĂ

A scoate în vedeală (înv. și reg.) = a da la iveală.

VEDENIE

A băga (pe cineva) în vidănii (Olt.) = a îngrozi pe cineva.

VEDERE

A avea ceva în vedere = a avea un plan, o intenție, un scop.

A avea (pe cineva) în vedere (sau, reg., *a nu avea în vedere bună pe cineva*) = a urî, a dușmăni pe cineva.

A avea (sau *a lua*) *(pe cineva) în vedere* = **a)** a se interesa de aproape de cineva, a avea grijă (de cineva); **b)** a ține în evidență pentru un anumit scop; **c)** a ține cont de cineva.

A avea (sau, înv., *a ține, a lua*) *(ceva) în vedere* = **a)** a avea o intenție, a-și face un plan, a urmări realizarea unui scop, a plănui, a viza; **b)** a include în sfera de interes, în câmpul de investigație al unei probleme, a lua în considerație, a ține seama, a ține cont, a viza.

A avea vederea scurtă (sau *a fi scurt de vedere*) = a fi miop.

A cunoaște (sau *a ști*) *pe cineva din vedere* = a ști o persoană numai după înfățișare, fără să fi făcut cunoștință cu ea.

A-i lua cuiva vederile (sau *vederea, văzul, ochi, luminile*) = **a)** a atrage privirea cuiva, orbindu-l prin frumusețe sau strălucire; **b)** a impresiona puternic pe cineva, a ului, a zăpăci.

A-i scăpa (cuiva ceva) din vedere = a omite, a nu observa, a nu băga de seamă ceva.

A intra în vederile cuiva = a fi obiectul atenției, al preocupării cuiva.

A lăsa (pe cineva) fără vederi [sau *a fura (cuiva) vederile*] (reg.) = a orbi (pe cineva).

A lua vederi = a obține imaginile succesive ale obiectelor în mișcare pe o peliculă cinematografică.

A merge pe vedere (reg.) = **a)** a merge să cunoască familia fetei cu care urmează să se căsătorească un tânăr; **b)** (despre căsătoriți) a merge în vizită la părinții miresei într-a șasea duminică de la cununie.

A nu scăpa pe cineva (sau *ceva*) *din ochi* (sau *din vedere*) = a observa continuu pe cineva, a-l ține sub observație, a privi tot timpul la cineva sau ceva.

A nu-și întinde vederile mai departe decât lungul nasului (reg.) = a fi mărginit.

A pierde (sau *a scăpa*, înv., *a slăbi*) *pe cineva* (sau *ceva*) *din vedere* (ori, înv., *din vederea ochilor*) = **a)** a neglija; **b)** a uita; **c)** a nu mai ști de existența cuiva sau a ceva.

A pune (cuiva ceva) în vedere = **a)** a face cunoscut, a comunica cuiva o hotărâre; **b)** a avertiza.

A pune în vedere (sau *a pune ceva în vederea cuiva* ori *a scoate ceva la vedere*) = **a)** a da la iveală; **b)** a scoate în evidență.

A scoate (ceva) la vedere = a expune privirii, a etala.

A-și pierde vederea (sau *vederile*) = a înceta să mai vadă.

A trece cu vederea = **a)** a nu ține seamă, a nu lua în seamă; **b)** a scuza cuiva o greșeală; **c)** a omite.

A veni în vedere (reg.; calc după germ. *Betracht kommen*) = **a)** a fi luat în considerație; **b)** a ține seama de...

De la prima (sau *întâia*) *vedere* = **a)** de la început, de la prima cunoștință; **b)** văzând pentru prima dată; numai după înfățișare; după o privire superficială.

Din vedere = (numai) privind.

În vederea = în scopul.

La bună vedere! (înv. și reg.) = la revedere!

Punct (sau *unghi*) *de vedere* (calc după fr. *point de vue*) = aspectul sub care se privește o problemă sau atitudinea pe care o are față de ea; mod de a gândi; opinie.

Scăpare de vedere = neglijare; uitare; omitere.

Scurt de vedere = miop.

Trecere cu vederea = neglijare, omitere.

VEGHEA

A (i) se veghea voia (sau *voie*) (*cuiva*) (înv.) = **a)** a favoriza (pe cineva); **b)** a avea (față de cineva) o atitudine părtinitoare.

VEGHEAT, -Ă

Cu voie vegheată (înv.) = din proprie inițiativă.

Voie vegheată (înv.) = bunăvoință.

VELEAT

A face (cuiva) veleatul (pop.) = a omorî.

A-i ieși veleatul (pop.) = a se învechi, a se perima.

A-i sosi (sau *a-i veni*) *cuiva veleatul* = a-i sosi sfârșitul, moartea.

A-i trece (cuiva) veleatul = **a)** a-i trece (cuiva) vremea, epoca, timpul; a-i trece viața; **b)** a depăși timpul când cineva era tânăr sau puternic, important.

A-și arăta veleatul (pop.; despre oameni) = a-și da arama pe față.

Ne-a ieșit veleatul (pop.), se zice când se produc omoruri sau bătăi între rude apropiate.

VENI

A avea pe vino-ncoace (pop. și fam.) = a avea farmec, putere de atracție.

A(-) fi (cuiva) (cu) greu (să ..., a ..., de ...) [sau *a nu-i veni (cuiva) să ...*] = **a)** a-i fi greu (să...); **b)** a i se părea dezagreabil să...; **c)** a-i fi imposibil (să...); **d)** a nu-i conveni.

A-i veni ca turnat (despre haine) = a-i sta foarte bine, a i se potrivi.

A-i veni (cuiva) acru (pop.) = a nu mai suporta ceva, a-i displace, a se sătura de ceva.

A-i veni (cuiva) amocul = a avea o ieșire nervoasă, o criză de furie, de enervare.

A-i veni (cuiva) apa la gură (sau *la gât*) (sau, înv. și reg., *a veni apa la gură*) = **a)** a se afla într-o situație dificilă; **b)** a fi în mare pericol; **c)** a ajunge la limita suportabilului.

A-i veni (cuiva) apa (sau *apă*) *la moară* [sau *a veni apă* (ori *apa*) (*și*) *la* (sau *pe*) *moara cuiva*] = a se schimba împrejurările în favoarea cuiva.

A-i veni (cuiva) bine cu ... (sau *că ...*) = a-i produce mulțumire (că ...)...

A-i veni (cuiva) bine (sau *la socoteală*) (*să ..., ca să ..., de ..., de a ..., a ...*) = **a)** a-i fi bine (să...); **b)** a-i fi convenabil (să ...); **c)** a găsi momentul favorabil (să ...).

A-i veni (cuiva) cărțile = a trage sau a-i cădea cărți bune (potrivite pentru a câștiga la jocul de cărți).

A(-i) veni (cuiva) ceasul (sau *vremea*) = **a)** a sosi pentru cineva momentul decisiv sau moartea; **b)** a-i sosi timpul să se căsătorească; **c)** (rar) a-i sosi timpul să nască.

A-i veni cuiva (ceva) la (sau, pop., *de*, înv., *pre*, înv. și reg., *cu*) *îndemână* (sau pop., *dindămână*, *dândămână*) = **a)** a fi suficient de aproape (de cineva) pentru a fi ușor de atins, de luat, de mânuit; **b)** a-i fi cuiva ușor, comod (de făcut).

A(-i) veni (cuiva) (cu) greu (să ..., a ..., de ...) [sau *a nu-i veni (cuiva) să ...*] = **a)** a-i fi greu să...; **b)** a i se părea dezagreabil să...; **c)** a fi imposibil să...; **d)** a nu-i conveni.

A-i veni cuiva de ceva = a i se face de ceva.

A-i veni (cuiva) de hac = **a)** a învinge pe cineva; **b)** a omorî pe cineva.

A-i veni (cuiva) dracii = a deveni îndărătnic, nereceptiv, furios.

A-i veni (cuiva) drăguș la căuș (sau, reg., *roaga, murga la traistă, ăl nan la găvan, sura la măsură*) (pop.), exprimă o amenințare.

A-i veni (cuiva) fața (la loc) (rar) = a-și recăpăta expresia, înfățișarea firească, revenindu-și după o emoție puternică, o boală etc.

A-i veni (cuiva) fire (sau *oară, putere, răsuflu*) (Maram.; Trans.) = a-și reveni dintr-o stare de leșin, de amețeală etc.

A-i veni (cuiva) iapa la hăț = a se schimba împrejurările în favoarea cuiva.

A-i veni (cuiva) inima (sau *sufletul*) *la loc* = a-și recăpăta calmul, buna dispoziție, curajul, după un moment de emoție, de spaimă, de descurajare etc.

A-i veni (cuiva) inimă (sau *suflet*) = a căpăta curaj, a se îmbărbăta.

A-i veni (cuiva) în minte (sau *în cap, în amintire, în memorie*, pop., *în gând*, reg., *în ori*, înv. *aminte*) = **a)** a-și aminti ceva; **b)** a-și da seama de...

A-i veni (cuiva) în (ori *întru*) *întâmpinare* [sau *a-i veni (cuiva) înainte* (ori, înv., *în față*, reg., *în cale*) sau *a veni în* (sau *întru*) *întâmpinarea cuiva* ori *a veni înaintea cuiva*] = **a)** a întâmpina (pe cineva); **b)** în forma: *a veni în întâmpinarea a ceva* = a precede, a anticipa o idee, o teorie etc.

A-i veni (cuiva) în (sau, înv., *întru, spre*) *ajutor* (ori *sprijin*, reg., *ajutorare*) [sau *a veni în* (înv. *întru*) *ajutorul* (sau *sprijinul*) *cuiva* ori *a se veni în ajutorul*

(sau *sprijinul*) *cuiva*, sau, înv. și reg., *a veni (cuiva) cu mână de ajutor*] = **a)** a interveni (prompt) pentru a ajuta pe cineva; **b)** a fi de folos cuiva.

A-i veni (cuiva) în (sau *prin*) *minte* (sau *în cap, în gând*) = a se gândi dintr-o dată la ceva, a-și aminti de ceva.

A-i veni (cuiva) jitia (reg.) = a i se face greață, a se scârbi (de cineva sau de ceva).

A-i veni (cuiva) la îndemână (sau *la socoteală*) = a-i conveni, a-i fi pe plac.

A(-i) veni (cuiva) la (ori *în*) *mână* [sau *a veni pe* (ori *în, la, a*) *mâna* (ori *mâinile*) *cuiva*] (înv. și pop.) = **a)** a ajunge la dispoziția cuiva; **b)** a ajunge în posesia cuiva.

A-i veni (cuiva) la socoteală = a-i fi cuiva pe plac; a-i conveni (cuiva ceva).

A-i veni (cuiva) lacrimile (sau *lacrimi*) *(în ochi)* = a plânge sau a fi gata să plângă.

A-i veni (cuiva) mintea (sau *mințile, minți*) *la loc* (sau *la cap, în cap*, reg., *acasă, în belge*) (fam.) = **a)** a se cumința; **b)** a deveni mai înțelept; **c)** (p. ext.) a se maturiza.

A-i veni (cuiva) (Moș) Ene pe la gene = a i se face somn, a începe să moțăie.

A-i veni (cuiva) mucul la deget (sau *cuțitul la gât*) = **a)** a ajunge într-o situație grea; **b)** a fi în primejdie; **c)** a ajunge la limita răbdării.

A(-i) veni cuiva mustarul la nas (sau *a-i ieși mustarul pe nas* ori *a-i sări mustarul*) = **a)** a se supăra, a se înfuria foarte tare; **b)** (fam.; arg.) a-i curge cuiva sânge din nas.

A-i veni (cuiva) nebunie (sau *toanele, pandaliile*) = a se înfuria.

A-i veni (cuiva) nu știu cum, se spune când cineva se află într-o situație neplăcută, jenantă, penibilă.

A-i veni (cuiva) (numai) numele = a muri undeva, departe de locul de unde a plecat.

A-i veni (cuiva) o nebunească să ...= a i se năzări să...

A-i veni (cuiva) (o) toană (sau *toane, toanele*) = **a)** a-l apuca (pe cineva) furiile, a se enerva, a se înfuria; **b)** a-i veni (pe neașteptate) cheful să facă ceva.

A-i veni (cuiva) pe buze (sau *pe limbă*) *(ceva)* = a avea pornirea de a spune ceva, de a da glas.

A-i veni (cuiva) pe chelie = a-și exprima (brusc) o dorință ciudată.

A-i veni cuiva pe cineva (pop.) = a se mânia, a se supăra, a avea necaz pe cineva.

A-i veni cuiva peste mână (ceva) = **a)** a fi prea departe pentru a fi ușor de atins, de luat, de mânuit de cineva; **b)** (p. ext.) a-i fi cuiva greu, incomod (să facă) ceva.

A-i veni (cuiva) rău = a fi cuprins de ameteală, a se simți rău, a-și pierde (sau a fi pe punctul de a-și pierde) cunoștința.

A-i veni (cuiva sau *la ceva) vremea* (sau *vremurile, timpul*) = a sosi pentru cineva sau pentru ceva momentul favorabil așteptat.

A-i veni (cuiva) (toți) dracii = **a)** a deveni îndărătnic, nereceptiv; **b)** a se mânia, a se înfuria.

A-i veni (cuiva) ușor (sau *lesne*, pop. *neted*, înv., *cu ușurare, cu înlesnire, cu lesnire*) *(să ..., a ..., de a ...)* = a-i fi, a i se părea ușor, simplu (să...).

A(-i) veni de hac (la ceva) = a depăși o dificultate, un obstacol etc.

A(-i) veni (cuiva) de hac (sau, înv., *a veni la hac*) = **a)** a pedepsi pe cineva; **b)** a găsi modalitatea de a face inofensiv pe cineva care provoacă nemulțumiri, supărări, necazuri.

A-i veni inima (sau *graiul, sufletul*) *la loc* (sau *a-și veni în fire*) = a se calma, a se liniști.

A-i veni jos (Trans.; despre piele) = **a)** a se desprinde de pe corp; **b)** a cădea.

A(-i) veni la țanc (sau, rar, *la pont*) = a sosi la momentul oportun.

A-i veni mazilie (sau *mazilia*) (înv.) = a fi înlăturat de la domnie.

A-i veni mintea la cap (sau *la loc*) = a se potoli, a se cumința.

A(-i) veni vremea, dar a nu-i veni ceasul (pop.; despre o femeie însărcinată ajunsă la termenul nașterii) = **a)** a aștepta declanșarea nașterii; **b)** (despre o fată de măritat) a nu-și găsi încă pretendent.

A înțelege (sau *a pricepe, a vedea*) *cum vine vorba cuiva* (sau *vorba asta*) = a sesiza nuanța, aluzia din spusele cuiva.

A juca pe vine (sau *pe venite*) (la unele jocuri de cărți) = a juca în contul banilor care vor fi aduși ulterior.

A nu-i veni (cuiva) nici la degetul cel mic = a nu se putea compara cu cineva (din cauza inferiorității în care se află).

A nu-i veni (cuiva) nici (măcar) în (sau *prin*) *minte (ceva)* [sau, înv., *a nu-i veni (cuiva) aminte*] = a considera ceva de neconceput, irealizabil.

A ocărî (sau *a batjocori, a blestema* etc.) *cum* (sau *oricum*) *îi vine la gură* = a-și exprima în termeni duri, ireverențioși, furia, disprețul față de cineva.

A se duce cum (sau *precum*) *a* (sau *au*) *venit* (despre bani obținuți fără efort) = a fi cheltuiți cu ușurință, fără a realiza ceva.

A se întoarce (sau *a se duce, a pleca* etc.) *cum a venit* = a se întoarce fără a-și fi realizat scopul.

A spune (sau *a zice*, înv. și pop., *a grăi*) *(tot) ce îi vine* (sau *câte îi vin*) *la* (sau *în*) *gură* = a vorbi cu cineva fără a alege cuvintele (fiind sub impulsul unei stări emoționale de moment).

A(-și veni) de-acasă (pop.) = a se lămuri asupra unui lucru.

A-şi veni în chef = a-şi recăpăta buna dispoziţie, voia bună.

A-şi veni în cunoştinţă (sau *în socotinţă*) (înv.) = a pricepe, a se lămuri.

A-şi veni în fire (sau *în cunoştinţă*, înv., *în minte*, *în cunoştinţi*, *în socoteală*, *întru sine-şi*, *la socoteală*, reg., *în ori*, *la minte*, fam., *în minţi*) [sau, înv., *a veni întru sine* (ori *în sine-şi*, *în mintea sa*), ori *a-i veni în socotinţă*] = **a)** a-şi redobândi capacitatea de judecată, de discernământ (renunţând la idei, la intenţii sau la fapte nepotrivite, condamnabile; **b)** a se lămuri (în legătură cu o situaţie).

A-şi veni în fire (sau *în simţire*, *în simţiri*, *în sine*, înv. şi reg., *la fire*, reg., *în ori*, *în oară*, *în minte*, *în firi*, *în horaţie*, *la ori*, *la oară*, *la minte*, *la rând*) [sau, reg., *a veni în fire* (ori *în ori*, *în minte*, *la cale*) sau *a se veni în fire* (ori *în oară*, *în minte*, *la fire*) ori *a-i veni în fire* (sau *în ori*, *în oară*, *în formă*, *în putere*, *la fire*)] = a-şi recăpăta cunoştinţa în urma unui leşin, a unei crize etc.; a se dezmetici dintr-o stare de toropeală, de ameţeală, de leşin.

A-şi veni în fire (sau *în sine*, reg. *în ori*, înv. *la fire*) (sau, reg., *a veni în ori*) = a-şi recăpăta calmul, stăpânirea de sine (după un moment de spaimă, furie, descumpănire etc.).

A-şi veni în fire (sau *în sineşi*, reg., *în ori*, *în puteri*, înv. *în firea sa*) = a-şi recăpăta forţele, vigoarea (după o stare de slăbiciune, de depresiune etc.), a se restabili.

A-şi veni la (sau *în*) *vârstă* (sau *deplină vârstă*, *vârstă legiuită*, *măsura vârstei*, *vârsta anilor*) (înv. şi pop.) = a deveni major, a ajunge la majorat.

A veni alba în sat (pop.) = a se lumina de ziuă.

A veni ca la borş (Mold.) = a se prezenta undeva şi a pleca de acolo în grabă.

A veni ca muştele la miere = a se aduna în număr mare, acolo unde se pot obţine anumite avantaje.

A veni cotul la măsură (sau *a veni tafta la cot*) = a se potrivi.

A veni cu jalba în proţap (pop.) = **a)** a umbla cu o jalbă în vârful unei prăjini pentru a se face remarcat din mulţime şi a putea înmâna plângerea unui demnitar; **b)** (p. ext.; fam.) a cere ceva în mod insistent; **c)** (p. ext.; fam.) a protesta.

A veni cu lugu-lugu = a face promisiuni false, a minţi.

A veni cu pluta pe Bistriţa = **a)** a proveni din mediul rural; **b)** a fi credul, naiv (ca omul de la ţară).

A veni cu pluta pe conductă (arg.) = a fi prost, nerod.

A veni cu sufletul la gură (sau *într-un suflet*) = a veni repede, în fuga mare.

A veni de-acasă (pop.) = a se lămuri asupra unui lucru.

A veni de la biserică (reg.; ir.) = a se întoarce beat acasă.

A veni de sus = a proveni de la o autoritate superioară, de la cineva cu prestigiu etc.

A veni deasupra (înv. şi reg.; calc după germ. *überkommen*) = a deveni învingător.

A veni după cineva (pop.) = **a)** a se însoţi cu cineva (căsătorindu-se); **b)** a urma pe cineva în vederea căsătoriei.

A veni fără vistavoi (înv.) = a sosi (undeva) pe neaşteptate.

A veni împlinirea vremii (înv.) = a se împlini timpul (stabilit).

A veni în contact (sau *în atingere*, rar, *în raport*) *cu ...* = **a)** a se atinge (cu...); **b)** a ajunge în imediată vecinătate (cu...); **c)** a ajunge să aibă relaţii datorită vecinătăţii cu...; **d)** a stabili o legătură (cu...); **e)** a ajunge să cunoască.

A veni în contradicţie (sau *în contrazicere*, *în conflict*, *în opoziţie*, *în luptă* etc.) *cu ...* = **a)** a fi în dezacord, în discordanţă cu...; **b)** a fi opus, contrar cu....

A veni în întâmpinarea a ceva = a anticipa o idee, o teorie etc.

A veni în lume (sau *a veni cu trup*) (bis.; despre Iisus Hristos) = a se întrupa

A veni în nas = a cădea (cu faţa în jos).

A veni în numele (sau *din partea cuiva*) = **a)** a se prezenta (undeva) ca mesager, ca reprezentant al cuiva; **b)** (înv.) a se prezenta (undeva) dându-se drept altcineva, prin înşelăciune.

A veni în pofta cuiva (sau *la voie*) (înv. şi reg.) = a face cuiva pe plac.

A veni în (sau *la*) *scaun* (sau *pe tron*) = a fi înscăunat, întronat.

A veni în serviciul cuiva = a se pune în serviciul cuiva.

A veni în slujbă (pop.) = a se angaja, a intra în slujba cuiva.

A veni în sprijinul (sau *ajutorul*) *(a ceva* ori *cuiva)* = a aduce argumente în favoarea (susţinătorului) unui anumit punct de vedere.

A veni în vale (reg.; despre porţiuni de teren) = a se prăbuşi.

A veni în vârstă (sau *la vreme*) *de (adânci) bătrâneţe* (sau *a veni mai la vârstă*) (înv. şi reg.) = a îmbătrâni (foarte tare), a deveni foarte bătrân.

A veni în vedere (rar) = **a)** a fi luat în consideraţie; **b)** a ţine seama de...

A veni în viaţă (înv.) = a reînvia, a se întoarce la viaţă.

A veni înainte (înv.) = **a)** a se întâlni (pe parcursul unei relatări, al unei expuneri); **b)** (despre fapte, întâmplări) = a se petrece.

A veni la bani (înv. şi reg.) = **a)** a câştiga bani; **b)** a obţine bani.

A veni la cineva pe ponoslu (reg.) = a se prezenta (înaintea cuiva) cu o plângere, o reclamaţie, a jelui.

A veni la colaci calzi = a umbla după un lucru plăcut şi de-a gata.

A veni la iveală (sau *la aieve*, *la arătare*) = a fi dezvăluit, a se da pe faţă, a se arăta.

A veni la loc (despre obiecte, părți ale lor etc.) = a recăpăta poziția inițială.
A veni la matcă (sau *la vad*) (pop.) = a reintra în albie după revărsare.
A veni la măsură = a ajunge la mărimea prestabilită sau normală.
A veni la mijloc (înv.) = a interveni, a intra în acțiune.
A veni la păscare (reg.; la unele jocuri cu mingea) = a prelua însărcinarea de a prinde mingea.
A veni la putere (sau *la guvern*) (despre formațiuni politice, guverne etc.) = a prelua puterea (politică) într-o țară.
A veni la (sau *în*, înv., *prin*) *urechile* (sau *cunoștința*, înv., *auz*, *auzul*) *cuiva* [ori *a-i veni (cuiva) la urechi*] (despre știri, zvonuri etc. sau, prin ext., despre fapte, întâmplări etc.) = a ajunge la cunoștința cuiva, a deveni cunoscut.
A veni la (sau *în*) *mâna* (sau *mâinile*) *(cuiva)* [ori *a-i veni (cuiva) la* (sau *în*, *sub*, *a*) *mână*] (înv.) = a ajunge în posesiunea, în stăpânirea cuiva.
A veni la (sau *pe*) *sută* (înv.) = a fi în procent de.
A veni la sfârșitul vieții (sau *anilor*) (înv.) = a muri.
A veni la spartul târgului = a sosi prea târziu.
A veni la tocmeală (sau *la împăcăciune*, *la consens* etc.) *(cu ...)* (înv.) = a se înțelege, a cădea de acord (cu...).
A veni la ușa (sau *la pragul*) *(cuiva)* sau *a-i veni (cuiva) la ușă* (Trans.; Mold.) = a se prezenta la cineva pentru a-i cere ospitalitate, ajutor, bunăvoință.
A veni la vorba (sau *la cuvântul*, *la spusele*) *cuiva* = a recunoaște (prin desfășurarea ulterioară a lucrurilor) că prevederile cuiva (cu care nu a fost de acord) s-au adeverit, că sfaturile pe care le-a dat (fără a fi urmate) au fost bune.
A veni mare (înv. și pop.) = **a)** (despre ape) a-și ridica mult nivelul, a se umfla, a crește, a se revărsa; **b)** (fig.) a impresiona.
A veni pânză (reg.) = a veni drept, întins.
A veni pe ... (Olt.; urmat de determinări numerice) = a fi pe punctul de a împlini vârsta de...
A veni pe rod (reg.; despre vie) = a începe să rodească.
A veni pe (sau *în*) *lume*(sau, înv. și reg., *a veni la viață*) (despre ființe) = a se naște.
A veni pe (sau *în*, înv., *pre*) *lume* (sau *a veni cu trup*) (Bis.; despre Iisus Hristos) = a se întrupa.
A veni rudă (cu ...) [sau *a-i veni (cuiva) rudă*] = a se înrudi (cu...).
A veni (sau *a cădea*) *pe capul cuiva* = a cauza cuiva suferințe, necazuri etc.
A veni (sau *a fi*) *rândul (cuiva* sau *a ceva*) (sau *a veni la rând*) = a sosi momentul pentru a face ceva.
A veni (și) *vremea* (sau *ceasul*, *ziua*) *cuiva* = **a)** a sosi momentul aprecierii, recompensării cuiva; **b)** a sosi momentul pedepsirii cuiva.
A veni (undeva) după (cineva sau *ceva)* (pop.) = a căuta (pe cineva sau ceva) în locul unde se află, unde se ascunde.
A veni vorba de (sau *despre*) *cineva* (sau *ceva*) = a ajunge cu discuția la un anumit subiect.
A veni vorba (sau *vorbă*, înv., *cuvântul*) *de ...* (sau *despre ... că ...*, înv. și reg., *pentru ...*) = **a)** a fi adus în discuție; **b)** a se vorbi (printre altele și) despre...
Anul (sau *luna*, *săptămâna* etc.) *ce vine* = anul (sau luna, săptămâna etc.) care urmează imediat după cea în curs.
(Așa sau *acum) mai vii de-acasă* (pop. și fam.) = **a)** începi să înțelegi să fii mai conciliant, mai îngăduitor; **b)** ai reușit să-ți precizezi punctul de vedere.
Așa (sau *cum*) *vine vorba* (sau, rar, *vorbirea*) (ori, reg., *vine vorba ceea*) = așa se spune, așa se vorbește, așa umblă vorba.
Bine ai (sau *ați*) *venit (sănătos*, *sănătoși)*, formulă de salut cu care este întâmpinat un oaspete.
Bine că ai (sau *ați* etc.) *venit*, formulă prin care se evidențiază satisfacția față de oportunitatea sosirii cuiva.
Ce (sau *câte*, *cum*) *îi vine (cuiva) pe limbă* (sau *în gură*) = ce (sau câte, cum) exprimă cineva spontan și fără discernământ, într-un moment de surescitare.
*Ce ți-a venit (să...*sau *de ...)*, se spune când cineva face un lucru ciudat, nepotrivit, nesăbuit.
Ce-ți (sau *ce-i* etc.) *veni?* [ori *ce ți-a* (sau *i-a* etc.) *venit?*] (pop.), se spune, cu o nuanță de reproș, pentru a exprima nedumerirea, surprinderea în legătură cu afirmațiile, cu atitudinea sau cu faptele neobișnuite, nepotrivite ale cuiva.
Cei ce vin (sau *vor veni*) *(după noi)* = urmașii noștri.
Cum îi vine (cuiva) = cum îi place, cum vrea, cum îi convine.
Cum îi vine în (sau *la*) *minte* (ori *în gând*) = **a)** după bunul plac; **b)** la întâmplare.
Cum (sau *ce*) *îi vine cuiva la gură* = cu termeni irevereniioși, cu insulte.
Cum vine (și) vorba (sau *treaba)!*, se spune pentru a arăta nedumerirea, uimirea sau iritarea cuiva care pretinde o explicație pentru o întâmplare, pentru o faptă sau pentru o informație a cuiva.
Cum vine asta?, se spune pentru a-și arăta nedumerirea sau nemulțumirea în legătură cu ceva.
De aici vine (apoi) (aceea) că ... (sau *de unde vine că ...*) = **a)** datorită acestui fapt; **b)** din această cauză.
Doar nu vin turcii (sau *tătarii*) (ori *doar nu vin turcii, nici tătarii*), se spune pentru a calma pe cineva prea grăbit sau înfricoșat fără motiv.
Du-te-vino = mișcare, circulație intensă, neîntreruptă și în ambele sensuri.
După noi vie potopul = nu ne pasă de ceea ce se va întâmpla după ce vom pleca.

Era (sau *mai*) *să-i vină dambla* (sau *damblaua, nebunie*) = **a)** era gata să aibă un atac de apoplexie; **b)** era pe punctul de a-şi pierde raţiunea (din cauza durerii, a furiei, a surprinderii extreme.

Mergi (sau *mergeţi, să mergi* etc.) [ori *du-te* (sau *duceţi-vă, să te duci* etc.), *pleacă* (sau *plecaţi* etc.)] *de unde ai* (sau *aţi* etc.) *venit* = **a)** pleacă (sau plecaţi etc.) de aici! **b)** lasă-mă (sau lăsaţi-mă etc.) în pace!

Nu ştii cum vine păcatul = **a)** se pot ivi întâmplări neplăcute în viitor; **e)** e nevoie de prudenţă.

Nu ştii (sau *mai ştii*) *cum vine* (sau *veni*) *vremea* (ori *aşa vine vremea*), se spune pentru a evidenţia caracterul imposibil sau accidental al unor situaţii sau întâmplări.

(Nu ştiu) ce-mi (sau *ce-i, ce ne* etc.) *vine* (sau *veni, a venit*) *(mie* sau *lui, nouă* etc.) *(în minte, în gând,* reg. *ispita*) *(de ...)*, se spune pentru a atrage atenţia asupra caracterului surprinzător, neobişnuit al faptelor sau al situaţiilor relatate.

Nu ştiu cum vine păcatul, se spune pentru a exprima îndemnul la prudenţă.

Să-i vină dambla (sau *damblaua, nebunie*), se spune pentru a exprima surprinderea, uluirea, mirarea în legătură cu o situaţie, o întâmplare neplăcută.

Să venim (sau *să ne întoarcem*) *la vorba noastră* = să revenim la subiectul discuţiei.

(Tot) ce îmi (sau *îţi, îi* etc.) *vine la* (sau *în*) *gură* [sau *câte îmi* (ori *îţi* etc.) *vin la* (sau *în*) *gură*] (în legătură cu verbe ca „a zice", „a spune" etc.) = fără a alege, a selecta cuvintele (fiind sub impulsul unei stări emoţionale de moment).

Veni-ţi-ar (sau *veni-i-ar*) *numele* = (în imprecaţii) exprimă dorinţa ca cel căruia ne adresăm (sau despre care vorbim) să nu se mai întoarcă din locurile unde se duce.

Vine cam ciudat = este (sau pare) ciudat.

Vine [sau, pop., *a venit (ea)*] *şi vremea aceea*, se spune pentru a exprima convingerea că, în timp, se vor satisface anumite aşteptări.

Vine un an (de când) ... (pop.) = se împlineşte un an (de când)...

Vino-ncoace (sau *vino-ncoa*) = **a)** farmec, drăgălăşenie, atracţie irezistibilă; **b)** (rar) ademenire, ispită, păcat.

Vorba vine, se spune despre o afirmaţie care nu corespunde realităţii.

VENIN

A avea venin la (sau *pe inimă*) = a fi foarte mâhnit, necăjit, supărat.

A (sau *a-şi*) *face venin* = a se supăra foarte tare, a-şi face sânge rău.

A fierbe de venin = a fi foarte furios, foarte mânios.

A(-i) face (cuiva) venin (de moarte) [sau *a(-i) pune (cuiva) venin la inimă*] (pop.) = a (se) supăra foarte tare, a (se) enerva, a (se) mânia; a-i face sânge rău.

A-şi sparge (sau *a-şi răcori*) *veninul* (înv.) = a se linişti, a se potoli.

A-şi vărsa veninul (sau *fierea*) = **a)** a-şi destăinui necazurile, supărările; **b)** a-şi manifesta supărarea, mânia, furia faţă de cineva.

A turna venin în cineva (sau *în sângele cuiva*) = a produce cuiva o suferinţă morală.

A vărsa venin = a vorbi despre cineva duşmănos, cu ură.

VENIRE

Venire în ajutor = ajutorare.

Venire în fire = refacere, revenire (după un leşin).

Venire la fire (înv.) = menstruaţie.

Venire pe (sau *în*) *lume* = naştere.

VENIT, -Ă

(A fi) bine (sau, rar, *bun*) *venit* = **a)** (a fi) primit cu plăcere; **b)** (a fi) util; **c)** (a fi) oportun.

A juca pe venite (la jocul de cărţi) = a juca în contul banilor care vor fi aduşi ulterior.

Bun venit, formulă de salut adresată celui care soseşte de undeva.

VERBUNC

A juca verbuncul (reg.) = **a)** a sări de durere în urma unei vătămături involuntare; **b)** a avea aventuri amoroase.

(A merge, a pleca) în verbunci (reg.) = **a)** (a merge, a pleca) în stagiul militar; **b)** (p. ext.) a pleca în lumea largă.

VERDE

A ajunge la creangă verde = **a)** a reuşi în acţiunile întreprinse; **b)** a avea noroc.

A ara în verde (Munt.) = a ara un teren care este încă jilav.

A avea inimă verde = **a)** a fi vesel; **b)** a fi viteaz.

A avea umoare verde = a avea chef de scandal.

(A fi) verde pe la urechi (Trans.; despre copii) = a căpăta seriozitatea omului matur.

A-i sări cuiva stele verzi din ochi = a îndura o durere fizică ajunsă la paroxism.

A i se face (cuiva) verde înaintea ochilor (sau, reg., *a vedea verde*) = a i se face (cuiva) rău (de mânie, de supărare etc.); a-i veni ameţeală.

A(-i) spune (sau *a i-o spune*) *(cuiva ceva) verde (în ochi* ori *în faţă*) [ori, rar, *a spune verde* (sau *românește*) ori *a(-i) vorbi (cuiva) verde*] = a(-i) spune (cuiva) adevărul direct, în faţă, sincer, fără ocolişuri şi fără menajamente.

A îndruga (sau *a înşira, a spune*) *(la) verzi şi uscate* = a spune lucruri inutile, nimicuri, minciuni; a flecări, a pălăvrăgi.

A munci verde (reg.) = a munci din greu.

A pune (pe cineva) pe verde (sau *pe liber*) = a concedia (pe cineva).

A semăna în verde (Munt.) = a semăna imediat după arat, când arătura este încă proaspătă.

A spune (ori *a îndruga, a vorbi, a trăncăni la*) (sau *câte*) *verzi și uscate*, (reg.) *verzi și mărunte* (pop.) = a spune nimicuri.

A tăia frunza verde și lafuri și talafuri (reg.) = a pălăvrăgi, a flecări.

A umbla după cai verzi (pe pereți) (sau *după potcoave de cai morți*) = a căuta să obții ceva ce nu există, ceva imposibil; a fi nerealist.

A vedea stele verzi, se spune când cineva are o durere foarte mare în urma unei lovituri puternice.

A visa codri verzi (Olt.) = a dori lucruri imposibil de realizat.

A visa (sau *a vedea, a spune*) *cai verzi (pe pereți)* = a-și închipui (sau a spune) lucruri fantastice, imposibile, de necrezut.

(Adio și-)un praz verde (fam.) = nu-mi pasă că pleci!

Ai să scapi la iarbă verde! = ai răbdare, vei izbuti!

Cai verzi pe pereți = lucruri irealizabile, imposibile, fanteziste.

Cu iarba cea uscată arde și cea verde (sau *pe lângă lemnul uscat arde și cel verde* ori *pe lângă cele uscate ard și cele verzi*) = pe lângă cei vinovați pătimesc adesea și cei nevinovați.

Cum (sau *de*) *o* (sau *mă, îl* etc.) *vezi cu ochii verzi* = așa cum este (sunt etc.) în realitate.

De când cu moșii verzi (sau *roșii*) = demult.

De când (era) cu buricul verde (Munt.) = de când era copil mic.

De verde și-a mâncat rodul (pop.), se spune despre o persoană care și-a irosit averea de când era foarte tânără.

Din pământ, din iarbă verde = cu orice preț, prin orice mijloace,

La moșii ăi verzi = niciodată.

(La sau *și, câte) verzi și uscate* [ori, reg., *verzi ori uscate, verzi și mărunte, (câte) verzi, uscate*] = nimicuri, fleacuri.

Paște, murgule, iarbă verde = **a)** aștepți zadarnic, nu e speranță în ce privește realizarea unui lucru; **b)** va trebui să aștepți mult până să ți se împlinească ceea ce dorești.

Pus pe verde (sau *pe liber*) = concediat.

Verde ca bradul = sănătos tun, robust, viguros.

VERGEA

A căuta paie și vergele (Trans.) = a face tot posibilul.

VERIGĂ

A da de verigă (reg.) = a termina definitiv un lucru, a-l duce până la capăt..

A ține veriga (cuiva) (arg.) = a mijloci prostituția.

Tras prin verigă (înv. și reg.) = tras prin inel, zvelt.

VERVĂ

A fi (sau, rar, *a se afla, a se simți) în* (sau, rar, *cu*) *vervă* = **a)** a fi însuflețit, volubil, avântat; **b)** (despre sportivi, artiști etc.) a manifesta o formă deosebit de bună.

VESEL, -Ă

A fi vesel de cunoștință (astăzi rar) = a fi încântat (de cunoștință).

VESELIE

A avea veselie întru ... (înv. și reg.) = a avea mulțumire deplină de la...

A-i fi (cuiva) de veselie (înv. și reg.) = a-i prilejui (cuiva) mulțumire sufletească, bucurie.

VESTĂ

A avea (sau *a ține pe cineva* sau *ceva) în buzunarul de la vestă* (ori, rar, *vestei*) = a avea în puterea sa (pe cineva sau ceva).

VESTE

A(-i) da (cuiva) (de) veste [sau, înv. și reg., *a(-i) face (cuiva) veste*] = a aduce la cunoștință, a înștiința, a vesti, a anunța.

A-i fi (cuiva ceva) în (sau *la*) *veste* (înv. și reg.) = **a)** a fi conștient (de...); **b)** a fi în cunoștință de cauză în ce privește...; **c)** a înțelege, a pricepe, a ști.

A-i prinde (sau, înv. și reg., *a-i lua cuiva) de veste* [ori, înv. și reg., *a-i prinde (cuiva) veste*] = **a)** a remarca (la momentul oportun) prezența cuiva într-un anumit loc; **b)** a-și da seama de situația, sentimentele, intențiile cuiva.

A-i scoate (cuiva) vești slabe (Trans.) = a-i scoate (cuiva) vorbe (rele).

A (i) se duce (sau *a-i merge cuiva) vestea* (reg. *buhul*) *ca de popă tuns* (pop. și fam.) = **a)** a se face sau a produce mare zarvă în jurul cuiva sau a ceva); **b)** a stârni mare vâlvă cu o faptă neobișnuită.

A nu i se auzi (cuiva) de veste (rar) = a nu avea informații în legătură cu cineva.

A prinde (ori, înv., *a lua*) *de veste* [sau, înv., *a prinde* (ori *a lua*) *veste* sau, reg., *a purcede veste*] = a lua cunoștință de...; a-și da seama (din timp).

A se duce (sau *a merge, a se lăți* ori, înv. și reg., *a ieși*) *vestea (cuiva, a ceva, de ceva* etc.) [sau *a i se duce* (ori *a-i merge, a i se lăți*, înv. și reg., *a i se ridica*, reg., *a-i ieși) (cuiva) vestea* ori *a-i merge* (sau *a i se duce cuiva*) *vestea și povestea* sau, înv. și reg., *a ieși veste (de cineva* sau *de ceva)*] = a deveni cunoscut, vestit, renumit, faimos, a căpăta notorietate.

Ce (mai) vești? [sau *ce (mai) veste-poveste?* (rar) *ce vești? ce povești?*] (pop. și fam.) = ce (mai) e nou? ce noutăți știi?

Fără de veste (sau *pe neprins de veste*) = pe neașteptate, deodată.

VESTI

A vesti a bine (rar) = a prezice lucruri favorabile.

VESTIRE

A da (sau, înv. *a face*) *vestire* = **a)** a comunica o informație; **b)** a face cunoscut.

A ieși vestirea (cuiva) (înv.) = a deveni (bine) cunoscut, a căpăta notorietate.

A lua vestire (înv.) = a obține informații (că...).

VESTITURĂ

A-i fi (cuiva) vestitură (înv.) = a-i face cunoscut, a-i aduce la cunoştinţă.

VEŞCĂ

(A fi) trecut (şi) prin ciur şi (prin) veşcă [sau *cernut în ciur şi în veşcă*] = (a fi) trecut prin ciur şi prin dârmon.

(A nu fi) nici în ciur, nici în veşcă (Mold.) = a fi nehotărât.

VEŞMÂNT

A se îmbrăca cu veşmântul lui Hristos (rar) = a se călugări.

VEŞNIC, -Ă

A dormi (sau *a zăcea*) *de somnul cel veşnic* (înv.) = a fi mort.

A fi vecinic cu căciula pe cap (reg.) = a fi mândru.

A se muta (sau *a trece, a se duce*) *la cele veşnice* (despre oameni) = a muri.

A stăpâni în vecinică (sau *vecinica*) *vreme* = a avea dreptul de a stăpâni pentru totdeauna.

Somnul cel veşnic = moartea.

VEŞNICIE

A adormi în somnul veşniciei (înv.) = a muri.

A dormi pentru veşnicie [sau *a dormi* (ori *a petrece*) *somnul veşniciei* (sau *veşniciilor*)] (pop.) = a fi mort.

VETRELĂ

A trage vetrela pe uscat (înv. şi pop.) = a o duce greu (din cauza sărăciei).

VIA

A via bine (sau *în pace*) *cu ...* (înv.) = a fi în relaţii bune cu cineva.

VIARBĂ

A băga (pe cineva) în vierburi (Munt.) = a sili pe cineva să acţioneze repede.

A fi în (toate) vierbele (lui) (ori, reg., *noastre*) = (a fi) bine dispus, în largul său.

VIAŢĂ

A aduce (sau, înv., *a întoarce, a trezi*) *(pe cineva) la viaţă* = **a)** a face (pe cineva) să-şi recapete cunoştinţa, sănătatea; **b)** a însănătoşi, a vindeca pe cineva de o boală grea.

A avea (sau *a trăi*) *viaţă bună* (sau *dulce*) *(cu ...)* (înv. şi pop.) = a se înţelege bine (cu...).

A avea şapte vieţi = **a)** a avea o mare rezistenţă fizică (şi morală); **b)** a trăi mult.

A căpăta viaţă = a lua fiinţă.

A da (un) semn (sau, rar, *semne*) *de viaţă* = **a)** a se manifesta; **b)** a vesti despre sine.

A da viaţă (cuiva sau *la ceva)* = **a)** a învia; **b)** (fig.) a reînvia; **c)** (fig.) a face să reapară, să se manifeste; **d)** (fig.) a face să prindă substanţă; **e)** (fig.) a însufleţi.

A da viaţă (cuiva sau *la ceva)* (sau *a da cuiva viaţa*) = **a)** a face să ia fiinţă; **b)** a naşte.

(A fi) în toată puterea vieţii (sau *vârstei*) = (a fi) în plină vigoare, fizic şi intelectual.

A fi între viaţă şi moarte = a fi în pericol să moară.

A fi om de viaţă = a fi vesel, dornic de petreceri.

A fi (sau *a afla, a rămâne*) *în* (sau, înv., *cu*) *viaţă* = a trăi, a continua să trăiască; a supravieţui.

A(-i) fi scris (cuiva) în cartea vieţii = a(-i) fi sortit (cuiva), a-i fi hărăzit (cuiva).

A-i lua (sau, înv. şi pop., *a-i răpi*, înv., *a-i stinge, a-i sfârşi*, reg., *a-i strânge cuiva*) *viaţa* [ori, pop., *a găti* (sau, înv., *a lipsi*) *(pe cineva) de viaţă*] = a ucide.

A-i reteza (cuiva) firul vieţii = a ucide pe cineva.

A-i scurta cuiva viaţa (înv. şi reg.) = a omorî.

A i se rupe (sau *a i se frânge*) *viaţa* = a muri.

A i se ţine (sau *a-i sta, a-i atârna*) *viaţa într-o aţă* (sau *într-un fir de aţă, de păr, de pai* (fig.) = **a)** a fi mereu într-o situaţie nesigură; **b)** a fi în mare primejdie.

A-i tăia (sau *a-i curma*) *(cuiva) firul* (ori *aţa*) *vieţii* [sau *a-i tăia* (ori *a-i curma, a-i ciunti*) *(cuiva) viaţa* sau *a pune capăt vieţii (cuiva)*] = a ucide, a omorî (pe cineva).

A intra în viaţă = a începe să funcţioneze.

A intra (sau *a păşi*) *în viaţă* (despre oameni) = a începe să se confrunte cu realitatea.

A izbuti (sau *a răzbi*) *în viaţă* = a reuşi să ajungă într-o situaţie materială sau socială bună (în ciuda vicisitudinilor, a greutăţilor inerente).

A înceta (sau *a se stinge, a se săvârşi*, înv., *a conteni*) *din viaţă* [ori *a-şi sfârşi* (sau, înv., *a-şi săvârşi, a-şi mântui*) *viaţa* ori *a i se sfârşi* (sau, înv. şi pop. *a i se stinge, a i se săvârşi*) *viaţa (cuiva)*] = a muri.

A lăsa (ori *a cruţa, a ierta cuiva*) *viaţa* [sau *a dărui (cuiva) viaţa* (ori, pop., *viaţă*) ori *a lăsa (pe cineva) în* (sau *cu*) *viaţă* ori, înv., *a ierta (pe cineva) cu viaţă*] = a-i permite (cuiva) să (mai) trăiască (după ce îi fusese hotărâtă moartea).

A lua (sau *a căpăta, a prinde*) *viaţă* = **a)** a lua fiinţă; **b)** a se naşte; **c)** a se produce.

A lua viaţa uşor = **a)** a trece cu nepăsare peste orice; **b)** a nu-şi face griji.

A lungi (sau *a scurta, a lua*) *viaţa cuiva* = a cruţa (sau a ucide) pe cineva, a lăsa (sau a nu lăsa) pe cineva viu.

A mânca (cuiva) viaţa (sau *zilele, tinereţele, norocul* etc.) = a nu se împăca cu cineva, a o duce numai în certuri şi neînţelegeri.

A mântui (cuiva) viaţa = a scăpa (pe cineva) dintr-o mare primejdie, a salva de la moarte.

A muta (sau *a izgoni*) *(pe cineva) din (această) viaţă* = a omorî (pe cineva).

A o sfârşi cu viaţa = a se sinucide.

A otrăvi viaţa (sau *zilele*) *(cuiva)* = a pricinui (cuiva) mereu necazuri, supărări.

A păstra în viaţă = a lăsa să trăiască.

A primeni pe cineva din viață (înv.) = a ucide.
A prinde viață (rar) = a începe să funcționeze.
A pune capăt vieții cuiva = a ucide (pe cineva).
A purcede dintru această viață (sau *către Domnul*) (înv.) = a muri.
A reveni la viață = a scăpa dintr-o boală grea, a se însănătoși.
A ridica (cuiva) viața (sau *zilele*) = a omorî (pe cineva).
A scăpa cu viață = a se salva de la moarte, a rămâne cu zile.
A schimba din viață (în neviață) (sau *din viața aceasta lumească*) = a muri.
A se da în viață cu ... (înv. și reg.) = **a)** a face voia (cuiva); **b)** (pop. și fam.) a stabili relații intime cu...
A (se) trece (sau *a se petrece*, înv. și pop., *a se muta, a se strămuta, a ieși*, pop., *a se duce*) *din* (sau *de la această*) *viață* = a muri.
A (se) ține în (sau *cu*) *viață* [sau, înv., *a ține (cuiva) viața*] = a (se) menține viu, a trăi sau a face să trăiască.
A-și băga viața în nevoi (reg.) = **a)** a intra într-o mare încurcătură; **b)** a intra într-o situație foarte dificilă, primejdioasă.
A-și da viața = **a)** a se jertfi (din devotament față de o persoană, pentru o cauză etc.); **b)** (reg.) a prefera moartea.
A-și desface viața (rar; despre soți) = a se despărți.
A-și face viața (rar; despre femei) = a duce o existență imorală.
A(-și) împlini zilele vieții (sau *a-și plini viața*) (înv.) = a ajunge la sfârșitul vieții.
A-și încheia socotelile cu viața (pop. și fam.) = a muri.
A-și îngropa (sau *a-și închide*) *viața (undeva)* = a duce o existență lipsită de satisfacții.
A-și lega viața (sau, rar, *vieții*) [ori *soarta (și viața)*] *(de cineva)* = a se căsători.
A-și lua (sau, înv., *a-și răpi*) *viața* = a se sinucide.
A-și mâna viața (sau *a o mâna*) = a-și duce viața.
A-și mânca viața (sau *zilele, tinerețele, norocul* etc.) *(cu cineva* sau *ceva)* = **a)** a nu se împăca cu cineva, a o duce numai în certuri și neînțelegeri; **b)** a-și irosi existența.
A-și petrece (sau *a-și trăi, a-și duce, a-și trece*, reg., *a-și face, a-și mânca*) *viața cu ...* ori, înv., *a-și avea viață între ...* (pop.) = a conviețui.
A-și pierde viața = a muri (într-o luptă, într-un accident etc.).
A-și pune capăt vieții (sau *a-și curma viața*) = a se sinucide.
A-și pune viața în joc (sau , pop., *la mijloc*) (sau *a se juca cu viața*) = a risca foarte mult.
A-și pune viața în primejdie (sau *la mijloc*) = a face ceva cu riscul vieții, a risca foarte mult.
A-și răpune viața (sau *zilele, capul*) = a-i lua cuiva viața, a omorî.
A-și realiza viața (rar) = a reuși în viață.
A-și reface viața = a se recăsători.
A-și scuti viața (sau *a se scuti de viață*) (înv.) = a scăpa cu viață dintr-o mare primejdie.
A-și trece viața în izlaș (pop. și fam.) = a duce o viață îmbelșugată.
A-și ține (sau, înv. și reg., *a-și sprijini*) *viața (cu ...)* = a face față cheltuielilor necesare traiului, a se întreține (cu...), a trăi (cu...).
A-și ține viața de azi pe mâine (pop.) = a fi foarte sărac, trăind la limita subzistenței.
A șterge (pe cineva) din cartea vieții = a scoate din rândul celor vii.
A traduce în viață (fig.) = a pune în aplicare (un principiu, un plan), înfăptuire, realizare.
A trece (sau *a se trece*) *din viață* = a muri.
Altă viață! (fam.), se spune când intervine o schimbare benefică în existența cuiva.
Are zece vieți, se spune despre cel care scapă cu viață din situații primejdioase.
Când ți-e viața mai dragă (sau *mai dulce*) = când nici nu te aștepți, când nici nu te gândești.
Cu prețul vieții = cu orice risc, preț, cu sacrificiul suprem.
Cu viață = vioi.
De-o viață [sau *(de-)o viață de om*] = (de) foarte mult timp.
Fără (pic de) viață = slab, neputincios, fără forță fizică.
Fără viață = mort.
În primăvara vieții = în tinerețe.
În (sau, înv., *cu*) *viață* = (încă) viu.
În toată viața mea (sau *ta, lui* etc.) (în construcții negative) = **a)** niciodată; **b)** nicidecum; deloc.
În viață și-n trai (reg.) = niciodată.
Încetarea (sau *stingerea*, rar, *săvârșirea*) *din viață* (ori, înv., *încetarea vieții*) = moartea, decesul.
Între viață și moarte = **a)** în agonie, pe moarte; **b)** într-o situație grea, dificilă.
Lăsat în viață (reg.; despre oameni) = nelegiuit.
Mutare din această viață (înv.) = moarte.
O viață de om = vreme foarte îndelungată.
Pe viața mea (sau *să n-am parte de viața mea!*) (fam.), formulă de jurământ pentru a întări o afirmație.
Pe viață (și) pe moarte = **a)** disperat; **b)** din toate puterile; înverșunat; **c)** fără a ține cont de riscuri.
Plin de viață (despre oameni) = plin de energie, vioi, sănătos; vesel.
Să n-am parte de viața mea!, se spune pentru a întări o afirmație.
Sărac de viață (înv.) = plăpând și bolnăvicios.
Traducere în viață = punere în aplicare (a unui principiu, a unui plan), înfăptuire, realizare.
Ți s-a împlinit cu viața (pop.), formulă prin care cineva este amenințat cu moartea.

Ține-ți viața! (reg.) = păstrează-ți calmul, stăpânește-te.
Un trai și o viață (fam.), se spune despre cineva care se bucură de o existență îmbelșugată, fără muncă și fără griji.
Viață bună! (Trans.), formulă de salut.
Viață de apoi = viață de după moarte.
Viață de câine = viață foarte grea.

VIBRAȚIE

A pune în vibrație = a face să vibreze.

VICLENIE

A o întoarce la viclenie (sau *șiretlic*) (sau *a întoarce vreun vicleșug*) = a recurge la șiretlicuri.

VID, -Ă

A face vid în jurul său = a îndepărta pe oricine din preajma sa.
A face vid în sinea lui = a nu se mai gândi la nimic.

VIERME

A avea (sau *a-l roade pe cineva*) *un vierme la inimă* = a) a fi chinuit de griji; b) a fi neliniștit.
A avea viermi la limbă = a fi limbut.
A avea viermi (neadormiți) [sau *a avea viermi* (sau *mâncărici*) *în cur*] (mai ales despre copii) = a fi neastâmpărat, a nu-și găsi locul.
A-l mânca (pe cineva) viermii de (viu) = a fi foarte leneș și murdar.
A trăi (sau *a fi deprins, a se învăța*) *ca viermele în hrean* (sau *în, la rădăcina hreanului*) = a duce (cu resemnare) o viață grea.

VIESPE

A avea talie de viespe (despre femei) = a avea o talie (foarte) subțire.
A cânta ca viespea (reg.) = a cânta cu voce ascuțită.
A fi ca viespea (sau *ca o viespe*) = a fi nestăpânit și agresiv.
A înțepa ca viespea (sau *ca o viespe*) = a) a se exprima în termeni caustici; b) a fi rău de gură.
Cuib de viespi = grup, colectivitate de oameni ostili unii față de alții, dezbinați, învrăjbiți; loc în care se află un asemenea grup, o asemenea colectivitate de oameni.

VIEȚUI

A viețui bine (sau *în pace*) (cu cineva) = a fi în relații bune (cu cineva).

VIEZURE

A-i roade (cuiva) viezurea mințile (reg.) = a ajunge într-o stare de confuzie, a-și pierde capacitatea de a judeca.

VIG

A face (cuiva) vig = a) a chinui (pe cineva); b) a distruge (pe cineva), a da gata.

VIGOARE

(A fi, a rămâne) în vigoare (despre legi, dispoziții etc.) = a) a fi valabil; b) (a fi) în curs de aplicare.
A intra în vigoare (despre legi, pacte etc.) = a deveni aplicabil.
A pune în vigoare (despre legi, dispoziții etc.) = a pune în aplicare.
A-și piere vigoarea = a slăbi (fizic), a nu-l mai ține balamalele, a nu-l mai ține cureaua.

VIGONIE

A băga în vigonii (pe cineva) = a) a speria (pe cineva); b) a uimi (pe cineva).

VIITOR, -OARE

A (nu) avea viitor = a) a (nu) avea șanse de succes într-o acțiune; b) a (nu) avea perspective de a progresa, de a se dezvolta.

VIJLĂ

A umbla ca o vijlă (Trans.; depr.) = a se comporta ca o femeie neserioasă.

VILAIT

A face (pe cineva) de vilait (înv.) = a face (pe cineva) de rușine.

VILEAG

(*A da* sau *a scoate, a ieși* etc.) *în vileag* = (a face sau a deveni cunoscut) în fața lumii, a tuturor, în public.
A rămâne de râsul vileagului (Trans.) = a se face de râs.
A se da în vileag = a-și trăda sentimentele, intențiile ascunse.
A se da în vileagul publicității (înv.și reg.) = a face să devină cunoscut publicului.
A ține vileag (Trans.) = a sta treaz (în timpul nopții).
Câtu-i (sau *până-i*) *lumea și vileagul* (pop.) = a) totdeauna, veșnic; b) (în construcții negative) niciodată.
În vileagul vântului (Maram.; Trans.) = în bătaia vântului.

VIN

A bea vin de unde cântă broasca (reg.) = a bea apă.
A-i ieși cuiva vinul în nas (reg.) = a fi bețiv.
A i se sui (sau *a i se urca cuiva*) *vinul la* (sau *în*) *cap* = a se ameți de băutură.
A lua drumul vinului (Trans.) = a cădea în patima beției.
A pune (sau *a-și turna*) *apă în vin* (rar) = a se stăpâni, a-și tempera pornirile.
A scoate vinul de pe drojdii (reg.) = a pritoci.
A vărsa vinul mârtanului (Olt.; mai ales despre copii mici) = a plânge.
Vin călcat de broaște (Mold.) = apă.

VINĂ

A avea o (sau *vreo*) *vină* [sau, înv., *a avea vină*] = a purta o anumită răspundere pentru crearea unei situații nedorite, pentru un act condamnabil.
A cădea (sau *a pica*) *în vină* = a se face vinovat de ceva.
A cădea (toată) vina pe ... (sau *asupra ..., în capul cuiva*) = a) a deveni victima unei acuzații; b) a fi făcut răspunzător pentru ceva.
A da (sau *a arunca*, înv. și reg., *a pune*) *(toată) vina pe ...* (sau *asupra*, reg., *la ...*) = a indica (pe cineva sau ceva) drept (singurul) răspunzător, drept (singurul) făptaș (cu scopul de a se sustrage unei acuzații).

A da (sau *a pune, a aduce*, înv. și reg., *a băga, a-i băga cuiva*) *vină* (ori *vina*) [sau, înv., *a băga (pe cineva) în vină*, ori, reg., *a-i băga (cuiva) de vină*] = a învinovăți (pe cineva sau ceva).

A face cuiva o vină din (sau *pentru*) *ceva* = **a)** a considera drept o greșeală o faptă a cuiva; **b)** a face (pe cineva) răspunzător (pentru...).

A fi de vină = **a)** a fi susceptibil de acuzație; **b)** a constitui factorul determinant, cauza (unui rău).

A fi vina (cuiva) (sau *a purta vina*) = a-i reveni cuiva (în mod exclusiv) responsabilitatea unei situații sau a unui fapt (care constituie obiect de imputare).

A găsi (sau *a afla cuiva*) *vină* = **a)** a stabili culpabilitatea cuiva; **b)** a atribui (cuiva) o faptă reprobabilă.

Bată-l (sau *bat-o, bată-i* etc.) *vina!*, exprimă o mustrare cu o nuanță de simpatie.

Băgare de vină (înv.) = acuzare, învinovățire.

Din (sau, înv. și reg., *de, pentru*, reg., *pe*) *vina (cuiva* sau *a ceva)* = din cauza atitudinii, a comportării (cuiva).

VINDE

A-i vinde (cuiva) și măselele (din gură) (pop. și fam.) = a-i lua cuiva tot ce are, a sărăci.

A se vinde ca pâinea caldă = a se vinde foarte repede, a fi foarte cerut.

A-și vinde scump viața (sau *pielea*) = a se apăra cu îndârjire, a lupta cu înverșunare, cauzând pierderi mari dușmanului (înainte de a muri sau de a fi prins).

A-și vinde sufletul (diavolului) (sau *dracului*) (bis.) = **a)** a pactiza cu diavolul, trădând credința creștină; **b)** a face orice compromis pentru a obține ceva; **c)** a fi total lipsit de scrupule.

A-și vinde (și) pielea [sau *cămașa (de pe sine)*] = a vinde sau a ceda, din pricina unei nevoi mari, tot ce posedă.

A vinde castraveți (sau *pepeni, flori, apă, gogoși*) *la grădinar* (sau *la sacagiu, la gogoșar*) = **a)** a da cuiva un lucru din care are din belșug; **b)** a încerca să înșeli sau să dai lecții cuiva care este mai șiret sau mai învățat decât tine.

A vinde (cuiva) gogoși (sau *brașoave*) = a spune (cuiva) minciuni, a-l înșela.

A vinde moși pe groși = a face o afacere necinstită sau neconvenabilă.

A vinde pe ochi = a vinde, apreciind cu privirea.

A vinde pielea ursului din pădure (sau *peștele din baltă*) = **a)** a promite un lucru pe care nu-l ai; **b)** a face planuri în legătură cu un lucru pe care încă nu-l ai, care este nesigur.

A vinde pontul (cuiva) = **a)** a dezvălui (cuiva) un secret prin care poate obține un profit, un avantaj; **b)** a dezvălui cuiva locul de unde se poate fura.

A vinde vânt (înv. și pop.) = a vorbi degeaba (pentru cineva care nu ascultă).

A vinde via pe stafide = a încheia o afacere nerentabilă, proastă.

Calul bun se vinde din grajd = un lucru bun nu are nevoie de reclamă.

Cum (sau *așa, precum*, înv., *în cât*) *am cumpărat-o, așa (o) vând* = o spun așa cum am auzit-o (fără să-mi iau răspunderea veridicității).

Cum (sau *cu cât*) *se vinde?* = ce preț are? cu cât se plătește?

Nu-mi vinde el mie marfă (pop.) = nu mă poate înșela.

Te vinde fără bani, se spune despre un om rău, șiret.

Vinde pătrunjel (despre fete) = nefiind invitată la dans, stă și privește.

VINDEC

A nu-și vedea vindecul (reg.) = **a)** a înceta să mai spere în vindecarea unei boli îndelungate; **b)** a nu se mai vindeca; **c)** a nu se mai restabili moralmente.

VINDECA

A se vindeca cu zamă de clopot (pop.) = a fi muribund.

VINDIC

A merge pe vindig (reg.) = a merge în calitate de oaspete (la o petrecere).

VINERI

A avea multe vineri = a avea multe zile de trăit.

A intra în vinerea seacă (arg.) = a fi arestat, închis.

A îndruga de Vinerea Mare (pop.) = a vorbi foarte mult, a flecări.

(Parcă) mănâncă numai vinerea, se spune despre un om foarte firav, foarte slab.

VINOVAT, -Ă

A da vinovat (morții) (pe cineva) (sau *a se da vinovat*) (înv. și reg.) = **a)** a (se) denunța; **b)** a (se) osândi.

A nu fi vinovat (înv. și reg.) = **a)** a fi fără păcat; **b)** a fi desăvârșit.

A se face vinovat de ... = **a)** a săvârși, a comite; **b)** a avea o atitudine reprobabilă, manifestată prin...

VINOVĂȚIRE

A fi în vinovățire (înv.) = a fi culpabil, a fi pasibil de o pedeapsă.

VIOARĂ

Limpede (sau *curat*) *vioară* [sau *ca* (sau *cum e*) *vioara*] = foarte limpede, ca lacrima.

VIOLENȚĂ

A face violență unei fete (livr.) = a viola.

VIPERĂ

A tresări ca mușcat de viperă = a tresări cu violență.

Pui de viperă = om rău, femeie rea.

VIPIE

A veni în vipii (reg.) = a veni în grabă.

VIPT

A lua (sau *a ține*) *pe cineva în vipt* (înv. și reg.) = a primi pe cineva în gazdă (cu locuință și cu mâncare).

VIRA[1]

A da (sau *a trage*) *vira* (Munt.) = a ridica năvodul din apă.

A se lua la vira (înv.; despre negustori) = a-şi face concurenţă.

VIRA²

A face vira (arg.) = **a)** a evada; **b)** a dispărea.

A vira de bord (sau, înv., *a vira bord*) (nav.) = a schimba direcţia de mers pentru a primi vântul din bordul opus.

VIRAUŢ

A striga viraut (Trans.) = a ţipa.

VIRGULĂ

A nu modifica (sau *a nu schimba*) *o virgulă* [sau *fără a modifica* (sau *a schimba*) *o virgulă*] = a reproduce un text cu cea mai mare exactitate.

VIS

(A auzi) ca prin (sau *ca în*) *vis* = (a auzi) confuz, neclar, slab, vag.

A face ca toate visele (pop. şi fam.) = a se schimonosi.

(A fi) de visele rele [sau *(a fi) urât ca toate visele*] (reg.) = (a fi) foarte urât.

A nu fi de vise rele (reg.) = **a)** a merita să fie luat în seamă; **b)** a avea preţ.

A nu-i trece (cuiva ceva) nici (măcar) prin vis [sau *a nu-şi închipui (cineva ceva) nici prin vis*] (despre situaţii, întâmplări) = **a)** a provoca o mare uimire cuiva; **b)** a constitui o surpriză extrem de plăcută pentru cineva.

A-şi vedea visul cu ochii = **a)** a-şi (sau a i se) îndeplini o dorinţă arzătoare; **b)** (a i se realiza) tot ce şi-a propus.

Ca prin (sau *ca într-un*) *vis* = vag, confuz, neclar.

Nici prin vis nu mi-a trecut = niciodată nu m-am gândit.

Visuri (sau *vise*) *plăcute!* urare adresată unei persoane care urmează să se culce.

VISA

A visa (sau *a vedea, a spune*) *cai verzi (pe pereţi)* = a-şi închipui sau a spune lucruri imposibile, de necrezut.

A visa codri verzi (reg.) = **a)** a fi foarte flămând; **b)** a dori lucruri imposibil de realizat.

A visa cu ochii deschişi (sau, astăzi rar, *deştept*) = **a)** a fi într-o stare de reverie; **b)** a avea halucinaţii.

A visa deştept = a avea halucinaţii.

A visa icre verzi (reg.) = a dori lucruri imposibil de realizat.

Când nici nu visezi (sau *când cu gândul nu visezi*) = pe neaşteptate.

Nici în vis n-ai visat, se spune despre ceva (care pare) neverosimil.

Unde te visezi? = unde crezi că te afli? unde te trezeşti?

VISTAVOI

A sta vistavoi (Munt.) = a sta în permanenţă la dispoziţia cuiva.

A veni fără vistavoi (Mold.) = a veni pe neaşteptate, neanunţat.

VISTĂ

A juca prima vista (la jocul de cărţi) = a juca pe carte.

La prima vista = la prima vedere.

VIŞCOLE

A face vişcole (Ban.) = a da târcoale.

VIŞINĂ

A căuta în răchită vişine (reg.) = a căuta (ceva) în mod inutil.

VITĂ

Coadă de vită (Bucov.) = vită (slabă).

Vită de beilic (reg.) = vită supusă la munci grele.

VITEJIE

A umbla ca şarpele după vitejii = **a)** a se expune singur unei primejdii; **b)** a căuta ceartă.

VITEZĂ

A băga pe cineva în viteză (pop.) = a sili pe cineva să acţioneze cu promptitudine, repede.

A-şi face (o) viteză (reg.) = a-şi face vânt; a-şi lua elan.

Dă-i viteză! (fam.) = **a)** porneşte în grabă! **b)** mergi repede! **c)** acţionează energic!

VIŢĂ

A căuta pe viţă, pe sământă (Munt.; fig.) = a căuta cu multă atenţie ceva pierdut.

A fi de viţă plăviţă = a se pretinde de neam mare.

A lucra (pe cineva) în foi de viţă (fam.) = a unelti cu abilitate (împotriva cuiva).

De viţă veche (fig.) = de obârşie nobilă foarte veche.

Lucrătură în foi de viţă (fam.) = uneltire abilă (împotriva cuiva).

Pe viţă, pe sământă (sau *pe rudă şi pe sământă*) (fig.) = **a)** tuturor, fără excepţie; până la unul; **b)** peste tot.

VIŢEL

A înjunghia (sau *a tăia*) *viţelul cel gras* (livr.; cu aluzie la Parabola fiului risipitor din Evanghelia lui Luca) = a da o petrecere îmbelşugată în familie, mai ales în cinstea întoarcerii cuiva.

A sta (sau *a se uita, a privi, a rămâne*) *ca viţelul la poarta nouă* = a sta (sau a se uita, a rămâne) uimit, nedumerit, dezorientat în faţa unei situaţii noi sau neaşteptate; a nu pricepe nimic.

A trăi va viţelul la curtea boierească (Munt.) = a duce un trai îmbelşugat.

A trăi ca viţelul la oraş = a trăi foarte rău; a o duce foarte greu.

VIU, VIE

A băga (sau *a duce*) *(pe cineva) de viu în mormânt* (sau *în pământ*) = a necăji foarte tare pe cineva.

A da cu mort peste viu (reg.) = a se lua la întrecere cel mai slab cu cel mai tare.

A da în viu (despre păsări, insecte etc.) = a ieşi din învelişul protector la capătul dezvoltării embrionare.

A face viu (bis.; înv.) = a învia.

(A fi) mai mult mort decât viu = (a fi) într-o stare de epuizare maximă (din cauza bolii, a fricii etc.)

A fi mort de viu = **a)** a fi foarte slab; **b)** a fi bolnav; **c)** a fi lipsit de fermitate morală; **d)** (despre țesături) = a fi putred sau rărit (din cauza vechimii).

A fi mort între vii = a fi ca și mort, imobilizat de o boală grea.

(A fi sau *a rămâne) mort între vii* = (a fi sau a rămâne) ca și mort.

A ieși (sau *a pieri, a se duce*) *dintre* (ori, pop., *de printre*) *vii* (sau, înv., *dintre numărul viilor*) = a muri.

A jupui pe cineva (sau *a lua cuiva pielea*) *de viu* = a fi fără milă față de cineva, a cere cuiva mai mult decât poate da; a jecmăni, a jefui (pe cineva).

A-l mânca (pe cineva) viermii de viu = a fi foarte leneș (și murdar).

A lua (și) de pe (sau *de la*) *viu* (ori *vii*), *și de pe* (ori *de la*) *mort* (ori *morți*) = a fi lacom, hrăpăreț.

A mânca (pe cineva) de viu = a omorî.

A naște (sau *a făta*) *pui vii* (despre animale) = a se înmulți în modul caracteristic mamiferelor.

A se băga (sau *a se duce*) *de viu în mormânt* (sau *în pământ*) = a se omorî; **b)** (p. ext.) a se necăji foarte tare.

A (se) îngropa (sau *înmormânta*) *de viu* = **a)** a (se) retrage într-un loc anume, întrerupând legăturile obișnuite cu lumea; **b)** a distruge, a nimici; **c)** (arg.) a băga în buzunar ce s-a furat.

A șterge (sau *a rade*) *(pe cineva) dintre vii* (ori, reg., *din cartea viilor*) [sau, înv., *a (se) cura de cărțile viilor*] = a omorî.

A tăia (sau *a trage* etc.) *în* (sau *din*) *carne vie* (ori, pop., *în cărnuri vii*) = **a)** a tăia (sau a trage etc.) în plin, direct în ființe vii; **b)** (fig.) a încerca să elimine răul prin măsuri radicale, drastice.

Mort de viu = **a)** (despre oameni) epuizat din punct de vedere fizic; lipsit de tărie sufletească, de fermitate morală.

Mort între vii = ca și mort.

Morții cu morții (și) viii cu viii, se spune ca îmbărbătare celor care se consolează greu de moartea unei persoane.

Nici cu viii, nici cu morții, se spune despre un bolnav care nici nu moare, nici nu se înzdrăvenește.

Nici mort, nici viu (sau *mai mult mort decât viu*) = foarte slăbit (din cauza oboselii, a bolii, a fricii etc.).

Prin (sau *cu*) *viu grai* = oral.

Viu sau mort = **a)** în orice stare s-ar afla, în viață sau mort; **b)** cu orice preț.

VIVAT

A face viva (Olt.) = a toasta.

VIZAVI

A(-și) face vizavi (fam.) = a sta în poziții opuse; a forma o pereche la dans.

VIZITĂ

A fi în vizită cu cineva = **a)** a avea relații de prietenie cu cineva; **b)** a-și face vizite reciproce.

VLAȘTINĂ

A-și face vlaștină (reg.) = a-și petrece timpul.

VLĂDICĂ

De la vlădică până la opincă = **a)** din toate clasele sociale; **b)** toți, toată lumea, fără deosebire.

VOCE

A auzi voci (rel.) = **a)** a percepe un mesaj mistic pe cale auditivă; **b)** a avea halucinații auditive.

A fi în voce = a fi în bună dispoziție vocală.

A ridica vocea = a vorbi răstit, pe un ton aspru.

VODĂ

A lăsa pe vodă departe, se spune celor mândri.

A mânca (din) pita lui vodă = a fi slujbaș la stat.

A nu-i păsa nici de vodă = a nu se teme, a nu-i păsa de nimeni.

A pune pe vodă în scaun (despre femei) = a vorbi mult despre lucruri lipsite de importanță, a flecări, a bârfi.

A se plimba (sau *a umbla*) *ca vodă prin lobodă* (pop.) = a umbla fără grijă (dându-și importanță).

De când vodă = de când este lumea.

Parcă ești vodă (ir.), se spune unei persoane care se crede importantă.

Vodă da și Hâncu ba, se spune când două persoane, una de rang mai mare, alta de rang mai mic, au păreri diferite, sunt în dezacord.

VOI

A-i voi (cuiva) dreptul (înv. și reg.) = a acorda (cuiva) dreptul la...

A nu (mai) voi să audă (sau *să știe*) *de cineva* = a rupe relațiile cu cineva.

A nu voi să audă (de ...) = a respinge categoric.

A nu voi să știe (sau, înv. și reg., *să cunoască pe cineva*) *de ...* = a refuza să recunoască autoritatea cuiva.

A voi (cuiva) binele (sau, înv. și pop., *bine*) = **a)** a dori să i se întâmple cuiva lucruri plăcute; **b)** a ajuta pe cineva; **c)** a fi binevoitor cu cineva.

A voi (cuiva) răul (sau, înv. și pop., *rău* ori *rele*) = **a)** a dori să i se întâmple cuiva lucruri neplăcute; **b)** a dușmăni pe cineva.

A voi în față (înv. și reg.) = a fi părtinitor.

VOIE

A aduce (sau *a abate*) *(pe cineva) la voia* (sau *voile*) *(cuiva)* = a supune (pe cineva) dorinței, plăcerii (cuiva).

A afla voie (la cineva) [sau *a afla voie înaintea (cuiva)*] = a obține bunăvoința, îngăduința cuiva, a găsi înțelegere la cineva, a fi ocrotit de cineva.

A avea (pe cineva) întru bună voie (înv.; rar) = a simpatiza pe cineva.

A avea voie bună cu cineva (înv. și reg.) = a fi în relații bune cu cineva.

A avea voie de bicit (sau, despre vaci, *a avea voie de bic*) (reg., despre tauri) = a fi în călduri.

A cere voie = a cere permisiunea.

A duce (pe cineva) la voile cuiva (înv. și reg.) = a supune (pe cineva) dorinței, plăcerii cuiva.

A face pe (sau *după, în*, înv., *pentru*) *voia (cuiva)* [sau *a face toată (voia)* (ori *voile*) *cuiva* ori *a-i face (cuiva) voile* (sau *pe voie*)] = a satisface, a împlini dorința, plăcerea sau rugămintea cuiva.

A face voie de nevoie și haz de necaz = a manifesta bună dispoziție, deși este silit să facă (și să suporte) ceva neplăcut.

A fi la voia cuiva (sau *a ceva*) = a fi la discreția cuiva.

A fi pe o voie cu cineva (reg.) = a fi de acord cu cineva.

A fi (sau *a se lăsa, a lăsa* etc.) *în* (sau *la*) *voia (cuiva* ori *a ceva)* [sau, rar, *la bună voia (cuiva)* ori, înv., *în voile (cuiva* ori *a ceva)*] = la bunul plac, la dispoziția, la cheremul cuiva sau a ceva; supus puterii, capriciilor cuiva sau influenței a ceva.

A-i face cuiva pe voie = a satisface dorința, plăcerea cuiva.

A-i fi cu voia să ... (pop.) = a dori să...

A-i fi cuiva pe voie [sau *a fi pe* (ori *după*) *voia cuiva*] = a fi pe placul, pe gustul cuiva, a fi așa cum dorește cineva.

A-i fi (cuiva) voia (să ...) = a dori, a-i plăcea să...

A-i fi voia de cineva (reg.) = **a)** a se îndura de cineva; **b)** a fi binevoitor cu cineva.

A-i fi voia rea (sau *amară*) (înv. și reg.) = **a)** a fi trist; **b)** a fi îndurerat.

A-i intra cuiva în voie (sau, rar, *a intra în voile cuiva*, ori, înv. și reg., *a umbla cuiva în voie*) = a-i îndeplini cuiva (toate) dorințele.

A-i sta cuiva în voie (înv. și reg.) = a-i fi permis, a-i fi îngăduit.

A-i strica cuiva voia [sau, înv. și reg., *a i (se) strica (cuiva) voia* ori *a-și strica voia (bună)*] = **a)** a (se) indispune; **b)** a (se) întrista.

A(-i) veghea voia (sau *voie*) *(cuiva)* [ori *a i se veghea voie (cuiva)*] = **a)** a favoriza pe cineva; **b)** a părtini.

A intra în voia cuiva (sau *a afla voie la cineva*) (înv. și reg.) = a obține bunăvoința cuiva; a obține îngăduința, indulgența cuiva.

A împlini voia (sau *voile*) *cuiva* = a îndeplini dorințele sau poruncile cuiva.

A încăpea în voia cuiva (sau *a afla voie la cineva*) (înv. și reg.) = a-i fi îngăduit cuiva ceva.

A lăsa (pe cineva sau *ceva) în voia* (sau *în voile*) *lui (ei* etc.) = a lăsa liber, independent; nesupravegheat, de capul lui etc.).

A nu fi cu voie (sau *în voie*) (înv. și reg.) = a nu-i conveni.

A nu(-i) ieși cuiva din voie = **a)** a nu îndeplini dorința, gustul cuiva; **b)** a nu se abate de la cuvântul dat.

A nu-i ști nici voia, nici nevoia cuiva = a nu cunoaște gândurile, sentimentele, intențiile etc. cuiva, pentru că acesta nu le comunică.

A rămâne pe voia slobodă (a cuiva sau *a ceva)* (rar) = a fi la discreția cuiva sau a ceva.

A se lăsa (sau *a merge, a umbla, a fi purtat) în voia (cuiva* sau *a ceva)* = a umbla, a se lăsa după dorința, după placul cuiva.

A sta în voia (cuiva) (mai ales în textele juridice; înv.) = a depinde de hotărârea sau de voința cuiva.

A sta în voie bună (rar) = a fi bucuros, mulțumit, încântat.

A-și alege (sau *a-și afla*) *voia ochilor* (reg.) = a-și alege ce preferă.

A-și face (sau *a face cuiva*) *voie bună* (pop.) = **a)** a fi vesel (sau a înveseli pe cineva); **b)** a (se) distra.

A(-și) face (sau *a face cuiva*) *voie* (sau, înv., *voia) rea* = a (se) supăra, a (se) mâhni, (se) întrista; a (se) enerva, a (se) întrista.

A-și face (sau, înv., *a-și umple*) *voia* = **a)** a-și satisface dorințele, capriciile; **b)** a se răzbuna (pe cineva).

A-și face voia (pe cineva) = a se răzbuna (pe cineva).

A(-și) face voie bună = **a)** a (se) înveseli, a (se) bucura; **b)** a se distra.

A(-și) face voie (sau, înv. *voia*) *rea* (ori, înv. și reg., *a face rea voie*) (înv. și pop.) = **a)** a (se) întrista; **b)** a (se) enerva.

Cu voia cuiva = cu consimțământul cuiva.

De voie, de nevoie (sau *cu voie, fără voie*, înv., *au de voie, de nevoie*) = vrând-nevrând.

După voie [sau *după voia (cuiva)* ori *pe voie, pe voia (cuiva)* sau, înv., rar, *până la voie*] = pe placul sau pe gustul cuiva.

E voie = este permis, este îngăduit.

Fără (de) voie = fără intenție, necondiționat.

Fie voia ta (sau *facă-se voia ta*) (bis.) = să se împlinească voința, hotărârea ta.

În (sau, rar, *la*) *voie* [sau *în voia cuiva, în toată voia, în voie bună*, ori, pop., *în voia cea (mai) bună* sau, reg., *de* (sau *din, la*) *voie, în dragă voie*] = liber, nestingherit; după dorință; ușor, fără efort; încet, fără grabă.

În voia cea bună (pop.) = fără teamă de a greși; cu certitudine; în libertate.

Nu-i știi (sau *nu-i înțelegi*) *nici voia, nici nevoia* (pop.) = nu are o conduită fermă.

Nu-i voie (sau *nu e voie*) = e interzis, este oprit.

Peste voia cuiva = fără vrerea cuiva.

Voi și nevoi = belșug alternând cu lipsuri, sărăcie și greutăți.

Voia la dumneata ca la banul Ghica = ești liber să faci ce vrei.

Voia la Dumnezeu (Mold.) = formulă de salut.

Voie bună! formulă de urare și de salut.

Voie bună (sau *rea*) = stare sufletească bună (sau rea).

VOINIC

Voinic de codru (sau *voinicul codrului*) = haiduc.

VOINICEȘTE

A înota voinicește (reg.) = a înota prin întinderea alternativă a brațelor în lături, fără a da din picioare.

VOINȚĂ

A face voința cuiva = a satisface dorințele cuiva.

A fi (sau *a lăsa, a rămâne*) *în* (sau, rar, *întru* ori *la*) *voința cuiva* (înv.) = **a)** a fi (sau a lăsa, a rămâne) la dispoziția cuiva; **b)** a fi (sau a lăsa, a rămâne) la latitudinea cuiva.

Cu voința cuiva (înv.) = cu ajutorul cuiva.

Cu voință (sau *după voința ta, sa* etc.) = **a)** din proprie inițiativă; **b)** nesilit de nimeni.

Din bună voința cuiva [sau *din (cu) buna voință a cuiva* ori *de bună voință*] = **a)** fără constrângere; **b)** de bunăvoie.

După voință (sau *după voința cuiva* ori, înv., *de pre voință*) = **a)** conform cu dorința cuiva; **b)** pe placul cuiva; **c)** la libera alegere a cuiva.

Fără voință = **a)** involuntar; **b)** inconștient.

Împotriva voinței [sau *fără voința (cuiva)*] = fără permisiune.

Voința cea de pe urmă (sau *ultima voință*) = dorința unei persoane care se află pe patul de moarte.

VOLTA

A da volta = a rostogoli sau a răsturna spre a fi rostogolit un buștean cu ajutorul țapinelor.

A face volta = a pleca repede (învârtindu-se) dintr-un loc.

A-și face volte = a-și lua vânt înainte de a sări sau de a alerga.

VOLUM

A fi tipărit (ori *publicat*) *în volum* [ori *a tipări* (sau *a publica*) *în volum*] = a aduna într-un volum scrieri de dimensiuni reduse apărute în diverse publicații periodice.

VOP

A fi dus cu vopii (reg.) = a fi un om de nimic.

VOPSEA

A-i lua (cuiva) vopseaua = a bate (pe cineva).

A ieși altfel la vopsea (înv. și reg.) = a obține un rezultat diferit față de cel așteptat.

A ieși la vopsea (fam.) = a o scoate la capăt, a ieși din încurcătură.

A (nu) ieși (bine) la vopsea (fam.) = a (nu) duce ceva la bun sfârșit.

A scoate (pe cineva) la văpsea (reg.) = a scoate pe cineva dintr-o încurcătură.

VOPSI

A-și vopsi un examen (în limbajul studenților) = a-și asigura dinainte (ne)reușita unui examen.

VORBĂ

A aduce vorba cu bățul (reg.) = **a)** a vorbi răstit, nepoliticos; **b)** a vorbi batjocoritor.

A aduce vorba despre ... (ori *de ...*) [sau, pop., *a lua (cu cineva) vorba (despre ceva), a se lua de vorbă (cu cineva) (despre ceva)*] = **a)** a îndrepta discuția asupra cuiva sau a ceva; **b)** a aborda un subiect anume; **c)** a face aluzie la....

A arunca (cuiva) (câte) o vorbă (sau *două vorbe*) = a spune (cuiva) ceva în treacăt, la întâmplare.

A avea de vorbă (cu cineva) = a avea de discutat, de aranjat ceva (cu cineva).

A avea o (sau *de*) *vorbă (cu cineva)* = **a)** a avea ceva de discutat cu cineva; **b)** a vrea să comunici un secret cuiva.

A avea sămânță de vorbă (fig.) = **a)** a avea prilej de a începe vorba; a avea subiect de discuție; **b)** a avea poftă de a vorbi, de a flecări.

A avea vorba (înv.) = a avea cuvântul.

A avea vorbă asupra (sau *pentru, de*) *ceva* (sau *cineva*) = **a)** a discuta despre cineva sau ceva; **b)** a-și aminti de cineva sau ceva.

A avea vorbe (cu cineva) = a se certa, a avea (cu cineva) o discuție în contradictoriu.

A bate cu vorba pe departe (rar) = a face aluzii (vagi), a insinua.

A călca vorba cuiva = a nu respecta sfatul cuiva.

A căuta capăt de vorbă = **a)** a dori să discute; **b)** a căuta motive de ceartă.

A cere vorba (înv.) = a cere cuvântul.

A da cu vorba de cineva (reg.) = a înștiința pe cineva (de ceva).

A da (cuiva) pricină de vorbă (pop.) = a da cuiva prilej de discuție.

A deschide vorba (despre sau *de ceva)* = a aborda un subiect în discuție, de conversație.

A duce (pe cineva) cu vorba = **a)** a promite; **b)** a amâna, a tărăgăna, a purta cu vorba.

A face (ori *a da*) *vorba* (sau, reg., *a lăți vorba*) (pop.) = a răspândi un zvon.

A face pe cineva de vorbă = a face pe cineva de ocară, de râs.

A face (pe cineva) din vorbe = a înșela, a păcăli (pe cineva).

A face vorba (sau *vorbă* ori *vorbele*) *(cu cineva)* = **a)** a se înțelege cu cineva în vederea căsătoriei; a peți; **b)** (p. ext.) a se logodi.

A face vorbele (sau *a pune vorbe*) (ori *a băga vorbele la părinți*) (reg.) = a peți.

(A fi) altă vorbă = (a fi) altă situație.

A fi bun la vorbă = a fi vorbăreț.

A fi în vorbă (cu cineva) = a fi în tratative pentru încheierea unei căsătorii, a unei afaceri etc.

A fi înțepat la vorbă = a fi zeflemitor, ironic, sarcastic.

A fi lung la vorbă (sau, reg., *a fi cu vorbă multă*) = a fi comunicativ.

A fi pe (sau *la*) *o vorbă (cu cineva)* (înv. și reg.) = **a)** a fi de aceeași părere cu cineva; **b)** a fi în înțelegere cu cineva.

A fi pișcat la vorbă (ori *la limbă*) (fam., pop.) = a fi ușor beat.

(A fi) scump (sau *zgârcit*, *scurt*, reg., *strâns*, rar, *împuţinat*) *la vorbă* = a fi necomunicativ, a fi tăcut din fire.

A fi statornic la vorbă = a se ţine de cuvânt.

(A fi) strâmt la vorbă (înv. şi reg.) = (a fi) zgârcit la vorbă.

A fi vorba de ... (sau *despre ... să ...*) = **a)** a fi în discuţie, a fi obiectul discuţiei...; **b)** a se vorbi de...

A fi vorba să ... (sau *de a ...*) = **a)** a urmări să...; **b)** a se impune să...

A(-i) da cu vorba = **a)** a vorbi întruna; **b)** a certa pe cineva.

A-i face (cuiva) vorba (sau *vorbă*) *(cu cineva)* (pop.) = a mijloci o întâlnire între un băiat şi o fată (în vederea căsătoriei).

A(-i) ieşi (cuiva) vorbă (sau *vorba* ori *vorbe*) = a deveni subiect de bârfe.

A-i măsura (cuiva) vorba cu îmblăciul (reg.) = **a)** a spune nimicuri; **b)** a vorbi nedesluşit.

A-i rămâne (cuiva) vorba în vânt = a vorbi fără a fi luat în seamă.

A-i scoate (cuiva) vorba cu cleştele (din gură) = a determina cu greu pe cineva să vorbească.

A-i scoate cuiva vorbe = a bârfi, a cleveti, a calomnia, a defăima, a denigra, a huli, a ponegri.

A-i spune (sau *a-i zice*) *cuiva două vorbe* = a comunica ceva cuiva, pe scurt.

A-i ţine calea cu vorba (reg.) = a îngâna (pe cineva).

A-i vorbi în vorbă (cuiva) [sau *a-i da ajutor la vorbă (cuiva)*] (reg.) = **a)** a aproba pe cineva; **b)** a măguli pe cineva.

A ieşi cu vorba înaintea cuiva (rar) = a contrazice pe cineva; a vorbi deschis cuiva.

A intra în vorbă (cu cineva) [sau, (reg.), *a se da în* (ori *la*) *vorbă* sau *a se lua în* (ori *la*) *vorbă (cu cineva)*] = a începe o conversaţie cu cineva.

A intra în vorbă cu o fată = a începe să facă curte unei fete.

A intra (sau, reg., *a se da*) *în vorbă (cu cineva)* (pop.) = a lega relaţii de prietenie, de dragoste cu o persoană de sex opus.

A întoarce (sau *a înturna*) *(cuiva) vorba* = a răspunde, a riposta, a replica, a contrazice.

A înţelege (sau *a pricepe*, *a asculta*) *de vorbă (bună)* = a se conforma îndemnului, ordinului cuiva, fără nicio constrângere.

A înţelege (sau *a pricepe*, *a vedea* etc.) *despre ce este vorba* = a înţelege care este realitatea.

A înţelege (sau *a pricepe*) *unde bate vorba cuiva* = a înţelege la ce face aluzie sau pe cine vizează cineva.

A-l face (pe cineva) de vorbă = a face de râs, de pomină (pe cineva).

A lăsa vorbă = **a)** a lăsa o dispoziţie; **b)** a anunţa ceva înainte de a pleca undeva.

A lega vorbe fără şir (rar) = a vorbi incoerent.

A lua altă vorbă = a schimba subiectul unei discuţii.

A lua (cuiva) vorba din gură = **a)** a spune tocmai ceea ce voia să zică altul în momentul respectiv; **b)** a întrerupe pe cineva când vorbeşte.

A lua (pe cineva) cu vorba (înainte) = a distrage atenţia (cuiva).

A lua (pe cineva) cu vorba pe departe = a aduce indirect un subiect în discuţie.

A lua vorba (sau *vorbă*) (înv.) = a lua cuvântul

A lungi vorba (sau, înv., *cu vorba*) [ori *a se lungi la vorbă* sau *a întinde la vorbă (lungă)* (ori *cu vorba*) sau *a întinde (multă, atâta) vorbă (lungă)* ori *a întinde vorba* (sau *vorbe*) ori *o întinde la vorbă*] = a prelungi inutil o discuţie, a vorbi (despre cineva) mai mult decât trebuie.

A muta vorba (sau *cuvântul*) = a da o inerpretare greşită celor spuse de cineva, a răstălmăci.

A nu asuda de vorba cuiva = a nu ţine seama de părerile cuiva.

A nu avea (cu cineva) vorbă legănată (sau *cuvânt legănat*) (sau *a nu fi vorbă legănată între ...*) = a nu se certa deloc cu cineva.

A (nu) da (cuiva) pas la (sau, înv. şi reg., *de*) *vorbă* = a (nu) lăsa cuiva posibilitatea să vorbească.

A nu-i putea întâlni vorba (reg.), se spune despre un om nesincer.

A nu(-i) spune (sau *a nu sufla*) *(cuiva) două vorbe* (sau *boabe*) *legănate* (ori *o vorbă legănată* sau *un cuvânt legănat*) = **a)** a nu-i spune cuiva absolut nimic; **b)** a vorbi fără sens.

A nu ieşi din vorba (sau, rar, *din vorbele*) *cuiva* [ori *a nu-i ieşi (cuiva) din vorbă*] = **a)** a îndeplini întocmai ordinul, hotărârea cuiva; **b)** a se supune dorinţei cuiva.

A nu putea fi (sau, rar, *să fie*) *vorba* (ori, rar, *vorbă*) *de ...* (sau, înv., *pentru ...*) = a (nu) se pune problema; a (nu) (putea) fi în realitate, cu adevărat.

A nu scoate (sau *a nu sufla*) *(nici) o vorbă* = **a)** a nu vorbi; **b)** a nu divulga un secret..

A nu se potrivi la vorbă (reg.) = a avea păreri diferite.

A nu zice nici vorbă, nici poveste (înv.) = a nu spune nimic, niciun cuvânt.

A nu zice vorbă mare = a nu exagera.

A pricepe (sau *a înţelege*, *a vedea* etc.) *despre ce e vorba* = a înţelege, a vedea etc. ce se întâmplă, care este realitatea, adevărul.

A pune o vorbă (bună) la ... (sau *pentru ...*) = a interveni în favoarea cuiva.

A pune vorbe rele (rar) = a face intrigi.

A purta (sau *a duce*, *a ţine*, rar, *a aduce*) *(pe cineva) cu vorba* (sau, înv. şi reg., *cu vorbele*) = a amâna mereu pe cineva, neîndeplinind la timp o promisiune sau o obligaţie.

A purta (sau *a duce*) *vorba* (sau *vorbe* ori *vorbele*) = a colporta ştiri false, calomnioase.

A schimba o vorbă (-două) [sau *a schimba două (-trei* ori *câteva) vorbe*] = **a)** a discuta (puțin) cu cineva; **b)** a discuta în grabă.

A schimba (sau *a-și întoarce*) *vorba* [ori *a lua* (sau, rar, *a intra în*) *altă vorbă*] = a schimba obiectul discuției.

A se ajunge (sau *a se afla*) *în vorbe cu cineva* (înv. și reg.) = a cădea de acord cu cineva.

A se amesteca (sau *a se băga, a intra*) *(nepoftit, nechemat) în vorbă* (sau *în vorba altora*) = a interveni (în mod inoportun) într-o discuție.

A se băga în vorbă (ca măraru-n ciorbă) = a intra (nepoftit) în vorbă.

A se da (sau, rar, *a da*) *la* (sau *în*) *vorbă (cu cineva)* (pop.) = a intra în vorbă, a începe să vorbească (cu cineva).

A se depărta cu vorba = a se abate de la subiectul discuției.

A se face de vorbă (înv.și reg.) = a se face de râs.

A se face vorbă = a se răspândi o știre, un zvon.

A se înnădi la vorbă = a se așeza la taifas.

A se întrece cu vorba = **a)** a se întrece cu gluma; a depăși limiltele bunei cuviințe; a exagera; **b)** a vorbi prea mult și fără rost.

A se înțelege din două vorbe (sau *dintr-o vorbă*) = a se înțelege repede, fără multe discuții.

A se lua cu vorba = a se antrena într-o conversație, uitând de treburi.

A se lungi (sau *a se întinde, a o întinde*) *la vorbă* (*lungă* ori *cu vorba*) = a vorbi prea mult (cu cineva sau unul cu altul), a prelungi inutil o conversație, a flecări, a tăifăsui.

A se mâna în vorbe (sau *a se mânca din vorbe*) (reg.) = a se ciorovăi.

A se prinde cu vorba (reg.) = a promite.

A (se) prinde (la sau *în) vorbă cu cineva* = a începe să discute cu cineva sau între ei; a intra în vorbă cu cineva.

A se pune la (sau *pe*) *vorbă* = **a)** a se apuca de vorbit; **b)** a zăbovi cu cineva la discuție.

A se ține de vorbă [sau *a-și ține vorba* (ori, pop., *vorbele*)] = a-și respecta promisiunile, angajamentele.

A se vorbi = a se înțelege; a cădea la învoială.

A spune două vorbe și-un cuvânt = **a)** a spune pe scurt, în rezumat; **b)** a certa, a mustra (pe cineva).

A spune vorbe mari și late (pop.) = a vorbi pompos, dar fără conținut.

A sta de vorbă cu el însuși (rar) = a monologa.

A sta de (sau, rar, *la*) *vorbă (cu cineva)* = a vorbi (cu cineva); (p. ext.) a petrece un timp vorbind cu cineva (despre anumite lucruri).

A sta la un pahar de vorbă = a bea și a tăifăsui.

A sta la vorbele lui (lor) (înv. și reg.) = a se ține de cuvânt.

A sta (sau *a ședea*) *de* (ori, înv. și reg., *la*, înv., *în*) *vorbă (cu cineva)* (sau, înv. și reg., *a se împreuna la vorbă*) = **a)** a vorbi, a discuta cu cineva; **b)** (p. ext.) a petrece un timp discutând cu cineva, a tăifăsui.

A suci vorba (sau *a o răsuci*) = a da alt curs sau alt înțeles discuției, pentru a-și ascunde gândurile, a ocoli adevărul, a abate vorba.

A ședea de (sau *la*) *vorbă* (sau, înv., *voroavă*) = a vorbi, a conversa.

A-și auzi vorbe = a-i ajunge cuiva la cunoștință lucruri neplăcute, bârfe, pe care le spun alții despre el.

A(-și) cântări (sau *măsura*) *vorbele* = **a)** a-și alege cu grijă cuvintele; **b)** a vorbi adecvat.

A(-și) căuta (sau *măsura*) *vorbele* = a(-și) alege cu grijă cuvintele; a vorbi adecvat.

A-și deschide vorbele către cineva (înv. și reg.) = a încredința (cuiva) un secret, a se destăinui.

A-și face de vorbă (cu cineva) = a găsi prilej de discuție cu cineva.

A-și înghiți vorbele = a se abține de a mai vorbi.

A-și lua (sau, înv., *a-și trage*) *vorba* (sau *vorbele*) *înapoi* = a-și retrage promisiunea; a retracta.

A-și lua seama la vorbă (reg.) = a vorbi cuviincios.

A-și pierde șirul (vorbelor) = **a)** a nu mai avea continuitate; **b)** a se încurca; **c)** a se zăpăci în expunere; **d)** a se întrerupe din vorbit.

A-și urma vorba = a continua să vorbească.

A țese vorba (reg.) = a aduce vorba despre ceva.

A ține la vorba sa = a rămâne nestrămutat într-o hotărâre.

A-și ține vorba (sau, pop., *vorbele*) = a îndeplini o promisiune făcută.

A tăia (sau *a curma*) *(cuiva) vorba* = a întrerupe discursul cuiva.

A târâi vorba (reg.) = a vorbi tărăgănat.

A trimite (sau *a da*) *vorbă* (sau, rar, *vorbe*) = a transmite un mesaj.

A țese vorba (reg.) = a aduce vorba despre ceva.

A ține (pe cineva) cu vorba (sau *cu minciuna*, înv., *cu cuvinte*) = a duce pe cineva cu vorba.

A ține pe cineva de vorbă = a sta de vorbă cu cineva.

A umbla cu vorbe pe după salcâm = a vorbi pe ocolite.

A unge pe cineva cu vorba (ori *cu vorbe*) [sau *a unge cu gura* (ori *din gură*)] = a măguli.

A veni (sau *a ajunge*) *la vorba cuiva* = a recunoaște că cineva a avut dreptate.

A veni vorba (sau, înv., *vorbă*) (*despre ...* sau *de ..., că ...*, înv., *pentru ...*, rar, *la ...*) = **a)** a ajunge cu discuția la un anumit subiect; **b)** a discuta (în continuare).

A zice (sau *a spune*) *vorbă mare* (ori, rar, *vorbe mari*) (pop.) = (mai ales în construcții negative) **a)** a se angaja solemn, a face o promisiune deosebită; **b)** a vorbi demagogic.

Altă vorbă = altă socoteală, altceva.

Așa (ne-a) fost vorba?, formulă prin care se reproșează cuiva că nu a respectat o înțelegeree.
Așa ți-i vorba (fam.) = ăsta mi-ești?
(Așa) umblă vorba = (așa) se vorbește, (așa) se spune.
Auzi vorbă! = ce spui? se poate? e posibil?
Ce mai (atâta) vorbă (lungă)? = ce să mai lungim discuția, să curmăm discuția.
Ce vorbă! = bine spui, într-adevăr.
Cu alte vorbe (ori, rar, *cu o vorbă* sau *în puține vorbe*) = **a)** exprimând același lucru altfel; **b)** în rezumat; **c)** prin urmare.
Cu vorba că ... = zicând că..., sub pretext că..., sub cuvânt că...
(Cum e) vorba cântecului = cum se spune din bătrâni (într-un cântec vechi).
Cum vine vorba asta? ce vorbă e asta? = **a)** ce vrei să spui; **b)** cum e posibil așa ceva.
Dacă e vorba (sau, reg., *când e vorba*) = **a)** la drept vorbind; **b)** de fapt.
Dacă (sau *fiindcă*) *(ți-)e vorba* (sau *de-* sau *pe-*) *așa* (sau *dacă așa ți-i vorba*) = dacă așa stau lucrurile, dacă astfel se prezintă situația; în atare condiții.
Despre (sau *de*) *ce e vorba* (de obicei în formă negativă) = ce este (de fapt, în realitate), ce se întâmplă.
Din (sau, rar, *în*) *două vorbe* (sau *dintr-o vorbă*) = **a)** repede; **b)** succint.
Din vorbă în vorbă = discutând, din una în alta.
Două vorbe și-un cuvânt = în puține cuvinte, pe scurt.
Este vorba să = urmează să..., trebuie să...
Fără multă vorbă = fără a spune un cuvânt, fără a crâcni.
Fără nicio vorbă sau *fără (multă) vorbă* = **a)** fără (multe) comentarii; **b)** pe scurt.
Fie vorba între noi! = ceea ce știm să rămână între noi, să nu afle nimeni.
(I)-auzi vorbă! sau *na, vorbă!*, exprimă surprinderea sau indignarea față de afirmațiile, părerile etc. cuiva; ce spui? e posibil?
Îmi umblă vorba prin gură (fam.) = nu găsesc acum cuvântul potrivit, deși îl știu.
Împiedicat la vorbă = bâlbâit.
În scurte vorbe (înv.) = pe scurt.
(Lasă) vorba! = tăcere! niciun cuvânt!
Mai e vorbă (sau *nu-i vorbă!*) = desigur, neapărat.
Mai încape vorbă! = mai trebuie (ceva) (încă) să se discute? se poate?
Mai rămâne vorba despre ... (sau *de ...*) = urmează să mai fie discutate.
Măsură-ți vorbele! (reg.) = fii atent cum vorbești (cu mine)!
Merge vorba (sau *vorba merge*) = se vorbește peste tot.
Nicio vorbă! (fam.) = liniște!
Nici vorbă! = **a)** desigur, negreșit; fără doar și poate; **b)** nici pomeneală.
Nici vorbă (despre ..., de ... ori *să ...)* [sau *nici vorbă nu (mai) poate fi (ca ...* ori *de ..., să ..., a ...)*] = **a)** nici pomeneală (despre așa ceva); **b)** nicidecum; **c)** în niciun caz.
Nici vorbă (nu-i) (că ...) = desigur; cu siguranță.
Nu-i vorbă (sau *mai e vorbă?*) = fără îndoială, firește, e de la sine înțeles.
Nu-i (sau *nu e*) *vorbă* (sau *vorba*) [ori *nu (mai) încape* (sau *poate încăpea*) *vorbă*] = **a)** e de la sine înțeles; **b)** fără îndoială; **c)** e adevărat.
Nu poate fi vorba (ori *vorbă*) *de ...* (sau, rar, *despre ...*) = nu este plauzibil (să se vorbească despre...).
Oala nu se umple cu vorbe = e nevoie de fapte, nu de vorbe.
(Să) fie (sau *rămână*) *vorba între noi* (sau *între noi fie vorba*), formulă adresată interlocutorului, care însoțește o observație confidențială.
Să nu am vorbe = să nu apară discuții neplăcute, motiv de ceartă.
Să nu-mi uit vorba! (fam.) = mi-am amintit ce voiam să spun.
Să nu-ți uiți vorba! (fam.), formulă prin care cineva intervine într-o discuție, întrerupându-și interlocutorul.
Să venim (sau *să ne întoarcem*) *la vorba noastră* = să revenim la subiectul discuției.
Scump (sau *scurt*) (sau *la grai*) = tăcut, închis.
Se schimbă vorba (sau *socoteala, chestiunea* etc.) = se modifică situația existentă, prevăzută.
(Știi) vorba ceea (sau *aia*), expresie care introduce un proverb, o expresie cunoscută.
Umblă vorba (sau, rar, *vorbe, vorbele*) (ori *merge vorba că ...*) = se spune, se zvonește că...
Vorba cântecului = așa cum se știe din bătrâni.
Vorba ceea (sau *aia*) (pop.), expresie stereotipă folosită în povestire pentru a introduce o zicală, un proverb, cuvintele spuse de cineva etc.
Vorba e = cele spuse sunt semnificative; cele spuse rămân valabile.
Vorba-i vorbă = cuvântul dat trebuie respectat, promisiunea dată e datorie curată.
Vorba țiganului, formulă cu care se introduce o expresie, o zicătoare, un proverb, cum se zice, vorba ceea, vorba ăluia, povestea cântecului.
Vorba vine (sau, rar, *merge*), **a)** exprimă îndoiala în privința exactității unei afirmații; **b)** avertizează că cele spuse nu trebuie luate ca atare.
Vorbă cu vorbă = **a)** cuvânt cu cuvânt; **b)** fără nicio modificare.
Vorbă curată = vorbă spusă direct, deschis.
Vorbă de clacă = flecăreală; cuvinte lipsite de importanță.
Vorbă de duh = vorbă spirituală, inteligentă.
Vorbă lungă = (om) flecar.

Vorbă să fie! = nu cred așa ceva, nici pomeneală, pare neverosimil.

Vorbă (spusă sau *aruncată) în vânt* = vorbă spusă într-o doară, lipsită de importanță, care nu trebuie luată în seamă.

Vorbe de clacă = flecăreală fără rost, fără miez.

Vorbe (sau *cuvinte, expresii) tari* = vocabular jignitor, necivilizat.

VORBI

(A fi) un fel (sau *un mod) de a vorbi* = **a)** (a fi) un mod de a se exprima; **b)** a fi o chestiune interpretabilă.

A nu vorbi [sau *a nu zice (nici) două*] = a tăcea.

A se trezi vorbind (pop.) = a vorbi vrute și nevrute, fără să-și dea seama de ce spune.

A ședea strâmb și a vorbi (sau *a grăi*) *drept* = **a)** a discuta cu francheță; **b)** a recunoaște adevărul.

A-și sparge pieptul vorbind = **a)** a vorbi inutil, fără a fi ascultat; **b)** a obosi vorbind tare și neprimind răspuns.

A(-și) vorbi (de unul singur) (sau *cu sine însuși*) = a monologa.

A vorbi aiurea (sau *într-aiurea, aiurea-n tramvai* ori, pop., *în bobote, în dorul lelii, în dodii* sau, reg., *în văzduh, pustiu, pustii, zăbunit, în lături, ca să nu adoarmă* etc.) = a spune tot felul de nimicuri, de lucruri nejudecate; a spune cuvinte fără sens, inconștient, a aiura.

A vorbi ca baba chioara (sau *ca baba oarba*) (reg.) = a spune fără menajamente.

A vorbi ca din butoi = a vorbi cu glas gros, răgușit

A vorbi (ca) din pivniță = a vorbi cu ton scăzut, profund, grav.

A vorbi ca o moară hodorogită (sau *stricată*) = a turui, a trăncăni întruna plictisindu-i sau agasându-i pe cei din jur.

A vorbi ca o morișcă (sau *ca o undiță*) = a turui, a trăncăni încontinuu.

A vorbi ca papagalul (sau *ca un papagal*) = a reproduce mecanic spusele cuiva.

A vorbi ca un oracol = a se exprima sentențios și neînțeles.

A vorbi (câte) vrute și nevrute (sau *câte-n lună și-n stele* ori *câte și mai câte*) [sau *a vorbi (la* sau *și) verzi și uscate*] = a flecări.

A vorbi cegă și păstrugă (reg.) = a vorbi fleacuri, nimicuri.

A vorbi chinezește (sau *turcește, grecește, nemțește*) = **a)** a nu se exprima pe înțeles; **b)** a rosti cuvintele neclar (din cauza băuturii); **c)** (p. ext.) a fi beat.

A vorbi citeț (sau *cu litere de tipar*) = a vorbi clar, inteligibil.

A vorbi cu două guri (pop.) = **a)** a lăuda și a defăima pe cineva în același timp; **b)** a fi duplicitar; **c)** a fi părtinitor.

A vorbi cu dușii (sau *dușilor*) = a vorbi lucruri fără sens.

A vorbi cu gura altuia = a vorbi fără convingere, șovăielnic, evaziv.

A vorbi cu jumătate de gură (sau *de glas*) [sau *a vorbi cu gura (pe) jumătate* (ori *cu gura altuia*)] = **a)** a vorbi fără convingere; **b)** a vorbi evaziv.

A vorbi cu monosilabe = a vorbi cu frânturi de frază sau de cuvinte, izolate.

A vorbi cu pereții (sau *pereților*) [ori *a spune la pereți*] = **a)** a nu avea cu cine să vorbească; **b)** a fi cu totul singur; **c)** a vorbi cuiva în zadar, fără niciun efect.

A vorbi cu sufletul la gură = a vorbi cu vocea întretăiată (de emoție sau de oboseală).

A vorbi cu țanc (reg.) = **a)** a vorbi prin semne; **b)** a vorbi fără șir.

A vorbi (cuiva) din spatele calului (rar) = a vorbi (cuiva) cu aroganță.

A vorbi (cuiva) la ureche = a șopti.

A vorbi de-a bățul (sau *în resteu*) (reg.) = a vorbi cu ton răstit, amenințător.

A vorbi de clacă (pop.) = a flecări.

A vorbi de funie în casa spânzuratului = a spune ceva care poate supăra pe cineva, fiind interpretat ca o aluzie răutăcioasă.

A vorbi de pe cea lume (pop.) = a spune lucruri neverosimile, nerealiste.

A vorbi de sus = a vorbi arogant.

A vorbi de un lucru ca orbul de lumină = a vorbi despre lucruri necunoscute.

A vorbi deschis = a fi sincer, a nu umbla cu ascunzișuri.

A vorbi din burtă (fam.) = **a)** a spune lucruri nepotrivite; **b)** (rar) a fi ventriloc.

A vorbi din prag (reg.) = a se exprima ambiguu.

A vorbi din (sau *de la) inimă* [ori *a vorbi din* (sau *cu) suflet*] = a vorbi cu convingere deplină.

A vorbi din (sau *în) vârful limbii* (sau *buzelor*) = a pronunța defectuos, a fi peltic.

A vorbi din șa = **a)** a vorbi autoritar; **b)** a fi sigur de sine; **c)** a fi arogant.

A vorbi drept (sau *adevărat*) = **a)** a spune adevărul; **b)** a vorbi deschis, sincer.

A vorbi fără șir = a vorbi neclar, incoerent, confuz.

A vorbi în barbă = a vorbi încet, a mormăi numai pentru sine.

A vorbi în deșert (sau *la pereți, surzilor*) = a vorbi fără a reuși să-și impună punctul de vedere, fără a fi luat în considerare.

A vorbii în dodii = **a)** a face afirmații nefondate; **b)** a vorbi confuz, neclar.

A vorbi în doi peri = a vorbi intenționat neclar, confuz, făcând apropouri (aluzii).

A vorbi în dorul lelii (pop.) = a vorbi fără rost, a vorbi într-o doară, la întâmplare.

A vorbi în numele cuiva = **a)** a spune ceva în locul sau din partea cuiva; **b)** a comunica ceva invocând autoritatea cuiva.

A vorbi în periplizoane (fam.) = a face aluzii mușcătoare.

A vorbi în șarade = a vorbi aluziv.

A vorbi în tâlcuri = a vorbi figurat, alegoric.

A vorbi în văzduh = **a)** (Munt.) a vorbi fără a fi luat în seamă; **b)** a vorbi fără sens, inconștient.

A vorbi în vânt (sau *în pustiu*, rar, *într-un pustiu*) = a vorbi fără a fi luat în seamă, zadarnic, degeaba.

A vorbi încolo (sau *în neștire*, *zăbunit*) (reg.) = a delira.

A vorbi între patru ochi (sau *pereți*) = a discuta cu cineva în taină, confidențial.

A vorbi (într-un ceas) rău (sau *a rău*, reg. *de rău*) = a cobi, a meni a rău.

A vorbi la lampă (sau *la bec*) = a se adresa cuiva care nu ascultă, nu reacționează.

A vorbi la (sau *câte*) *verzi și uscate* (sau, reg., *vrute și mărunte*) = a spune nimicuri.

A vorbi la suceală (sau *la caterincă*, *la derută*, *la mișto*, *la șmecherie*, *la urecheală*) (arg.) = **a)** a lua peste picior, a ironiza; **b)** a vorbi argotic.

A vorbi lat (înv. și pop.) = **a)** a vorbi tărăgănat; **b)** a vorbi afectat.

A vorbi liber = a vorbi fără a avea un text scris în față.

A vorbi (mai) salcâm (reg.) = a vorbi mieros, cu amabilitate exagerată și falsă.

A vorbi mare (reg.) = **a)** a vorbi tare; **b)** a comanda; **c)** a vorbi cu aroganță, cu ifos, provocator.

A vorbi (ori *a îndruga*) *ca la* (sau *ca în*) *moară* = **a)** a vorbi foarte tare; **b)** a vorbi mult și fără rost.

A vorbi pe cineva (de) bine = a lăuda, a elogia pe cineva.

A vorbi pe față (sau *pe șleau*) = a spune adevărul fără menajamente, a vorbi deschis, sincer.

A vorbi pe invers = a face afirmații supărătoare care deranjează.

A vorbi pe la spate (pe cineva) = a bârfi, a calomnia, a vorbi pe cineva de rău.

A vorbi (pe) radical = a vorbi în termeni aleși, folosind neologisme.

A vorbi pe (sau *de*) *cineva de rău* (sau, înv., *rău*) = **a)** a denigra; **b)** a calomnia.

A vorbi pe unde scurte = a vorbi argotic.

A vorbi prăpăstii = a spune prostii.

A vorbi pui și ouă (reg.) = a spune nimicuri, a flecări.

A vorbi răzămiș (Mold.) = a spune lucruri întemeiate.

A vorbi românește (sau *creștinește*) = a se exprima pe înțeles, clar, de-a dreptul.

A vorbi (sau *a fluiera*, *a sufla* etc.) *a pagubă* = a vorbi manifestându-și părerea de rău, surprinderea pentru o pierdere suferită sau nedumerirea în fața unei anumite situații.

A vorbi (sau *a grăi*, *a scrie* etc.) *cu picioarele* = a vorbi sau a scrie greșit din punct de vedere gramatical sau logic.

A vorbi (sau *a grăi*, *a spune pe*) *subțire* = **a)** a vorbi cu cuvinte alese, savante; **b)** a vorbi afectat.

A vorbi (sau *a grăi*) *cu păcat* = a se face vinovat spunând lucruri (neadevărate sau) nedrepte și prejudiciind astfel pe cineva.

A vorbi (sau *a grăi*) *în* (sau *peste*) *piază* = **a)** a vorbi cu două înțelesuri; **b)** a lua în bătaie de joc, în derâdere.

A vorbi (sau *a spune*, *a grăi*, *a vorovi*) *pleve* = **a)** a spune fleacuri, prostii; **b)** a spune minciuni.

A vorbi (sau *a spune*) *ca la* (sau *ca din*) *carte* = **a)** a vorbi ca un om învățat; **b)** a vorbi înțelept; **c)** a face caz de erudiția sa.

A vorbi (sau *a țipa*, *a urla*) *ca din codru* = a vorbi foarte tare.

A vorbi (sau *a zice*, *a grăi* etc.) *păsărește* (sau *pe păsărește*) = **a)** a vorbi într-o limbă care nu se poate înțelege; **b)** a vorbi în argou sau în jargon.

A vorbi (sau *a zice*) *cu jumătate de gură* (sau *cu gura jumătate*) = a vorbi fără convingere.

A vorbi (sau, reg., *a băsădi*, *a vorovi*, *a grăi*, *a bâigui*) *într-o* (sau *într-altă*) *lature* (sau *în lături*) = **a)** a aiura; **b)** a flecări.

A vorbi soacrei să priceapă nora = a face aluzie la o terță persoană prezentă adresându-te interlocutorului.

A vorbi una de la răsărit și alta de la apus = a spune lucruri fără nicio legătură.

A vorbi vorbă de pildă (reg.) = a exemplifica printr-o pildă.

A vorbi vrute și nevrute (sau *verzi și uscate*, *câte-n lună și-n stele*) = a vorbi multe și de toate, fără rost; a flecări, a pălăvrăgi.

Bine vorbești = bine zici.

Ce să mai vorbim!, se spune atunci când nu vrem să mai continuăm discuția dintr-un motiv oarecare.

Ce stai tu de vorbești? (sau *spui?*), întrebare prin care cineva își exprimă surprinderea pe care i-au produs-o cele relatate de interlocutor.

Ce tot vorbesc (*vorbești* etc.) [sau *ce să mai vorbesc* (sau *vorbim*)?] = ce să mai discutăm.

Ce vorbești? **a)** formulă prin care se exprimă surprinderea cuiva față de cele spuse de cineva; **b)** formulă prin care se exprimă dezaprobarea cuiva față de cele spuse de cineva.

La drept (sau, înv., *la dreptul*) *vorbind* = de fapt.

Mai ai mutra să vorbești (rar) = mai ai îndrăzneala să spui.

Mai vorbești (sau *vorbiți*)? = cu siguranță.

(Mai) vorbim noi! **a)** exprimă un avertisment; **b)** exprimă o amenințare.

Mare ai (mai) vorbit-o! (rar) = ai spus vorbă mare, lucru important.

Una vorbim (*şi* sau *dar*) *băşca ne înţelegem*, se spune când doi oameni discută şi nu ajung să se pună de acord, fiecare înţelegând altceva.

Vorbim împreună şi ne înţelegem separat, exprimă incompatibilitatea punctelor de vedere ale interlocutorilor.

VORBIRE

A avea darul vorbirii = a vorbi liber, frumos în faţa unui public.

(A fi) scump la vorbire (sau *la vorbă*, *la grai*) = a fi tăcut.

A ţine o vorbire (sau *o cuvântare*, *un cuvânt*, *un discurs*, *o oraţie*, *un toast*, reg., *vorbiri*) (sau, rar, *a ţine cuvânt*) = a vorbi în faţa unui auditoriu (la ocazii festive etc.).

Vorbire de rău (înv. şi reg.) = bârfă, bârfire, ponegrire.

VORBULIŢĂ

A pune o vorbuliţă = a pune o vorbă bună.

VOROAVĂ

A apuca voroava (înv. şi reg.) = a lua cuvântul.

A fi voroava pentru (înv.) = a forma obiectul discuţiei.

A lungi (sau *a întinde*) *voroava* (înv.) = a prelungi inutil o discuţie, întrerupându-şi interlocutorul.

A purta (pe cineva) cu voroave = a înşela pe cineva, prin amânarea la nesfârşit a îndeplinirii unei promisiuni.

A sta (sau *a şedea*) *la voroavă (cu cineva)* (înv.) = a) a discuta (cu cineva); b) a petrece un timp discutând cu cineva; a sta la taifas.

Să venim (sau *să ne întoarcem*) *la voroava noastră* = să venim (sau să ne întoarcem) la vorba noastră.

VOROTIC

A-şi ieşi din verotic (Mold.) = a se înfuria, a-şi ieşi din sărite.

A-şi veni în vorotic (Mold.) = a-şi veni în fire; a se restabili.

VOROVI

A se vorovi cu sine (înv. şi reg.) = a medita.

A vorovi pe (sau *de*) *cineva de rău* (înv. şi reg.) = a) a denigra; b) a calomnia.

VOŞCOT

A umbla cu voşcote (înv.) = a umbla de colo până acolo vorbind încet, cu voce scăzută.

VOT

A pune la vot (despre legi, amendamente, decizii etc.) = a supune aprobării, hotărârii membrilor unei adunări deliberative sau ai unui corp politic.

VRABIE

A avea minte de vrabie, se spune despre o persoană lipsită de judecată.

A scăpa (sau *a da*) *vrabia din palmă* = a pierde un lucru tocmai în momentul când ai siguranţa lui; a scăpa o ocazie bună.

Nu da vrabia din mână pe cioara din par (sau *de pe gard*) = mulţumeşte-te cu puţinul pe care îl ai şi nu crede în promisiuni mai avantajoase, dar nesigure.

Vrabia-i tot pui (şi ea moare de bătrână), se spune despre o persoană care pare mai tânără decât este.

Vrabia mălai visează = fiecare se gândeşte la ceea ce-i trebuie, la ceea ce-i place şi ar dori să aibă.

VRAIŞTE

A (se) face (ceva) vraişte (reg.) = a (se) distruge, a (se) strica (prin rupere, prin împrăştiere etc.).

VRAJBĂ

A aşeza vrajba (înv.; rar) = a face pace.

A face (sau *a băga* ori, pop., *a vârî*) *vrajbă* = a) a provoca discordie; b) a urzi intrigi.

VRAŞILĂ

A face (ceva) vraşilă = a culca la pământ (o cultură), a distruge (o semănătură).

VRĂJI

A fi vrăjit = a fi predestinat, ursit.

A vrăji cu cineva (fam.) = a discuta pe un ton galant cu o persoană de sex opus.

VREA

A face (tot) ce vrea din (sau *cu*) *cineva* = a) a avea mare influenţă asupra cuiva; b) a dispune de cineva după bunul plac; c) a manevra pe cineva.

A nu (mai) vrea să audă (sau *să ştie*) *de cineva* = a rupe relaţiile cu cineva.

A nu şti ce vrea = a nu putea lua o hotărâre, a şovăi.

A nu vrea (sau *a nu voi*) *să ştie de ...* = a refuza să recunoască autoritatea cuiva.

A nu vrea să audă (de ...) = a respinge categoric.

A nu vrea (sau *a nu voi*) *să ştie (nimic) (de ...)* = a) a nu lua în considerare; b) a nu ţine seama (de...).

A nu vrea să ştie de ... = a refuza să recunoască autoritatea cuiva.

A voi în feţe (înv.; rar) = a pătimi, a favoriza.

A vrea (cuiva) binele (sau, înv. şi pop. *bine*) = a) a dori să i se întâmple cuiva lucruri plăcute; b) a ajuta pe cineva; c) a fi binevoitor cu cineva.

A vrea (cuiva) răul (sau, înv. şi pop. *rău* ori *rele*) = a) a dori să i se întâmple cuiva lucruri neplăcute; b) a duşmăni, a urî pe cineva.

Aşa te vreau, exprimă satisfacţia faţă de comportamentul cuiva.

Care v(re)a să zică ... = a) adică...; b) deci.

Cât vrei = peste măsură.

Ce vrea (sau *va*) *să zică asta* = ce înseamnă, ce rost are?

Cum (sau *ce*) *va vrea* = orice.

Cum vrei (sau *vreţi*), formulă prin care se lasă la latitudinea interlocutorului aprecierea unui fapt, a unei situaţii.

Dacă vrei (sau *vreţi*), construcţie incidentă prin care vorbitorul manifestă disponibilitatea de a ţine seama de puncte de vedere, interpretări ale interlocutorului.

Dacă vrei să știi (sau *dacă vreți să știți*), formulă prin care i se atrage atenția interlocutorului asupra unei informații, stimulându-se interesul pentru aceasta.
Fără să vreau (sau *să vrei, să vrea* etc.) = în mod involuntar.
Mai v(re)a (reg.) = **a)** mai trebuie să așteptți; **b)** mai este (mult) până acolo; **c)** mai este vreme până atunci.
Pe vrute, pe nevrute = indiferent dacă dorește sau nu, vrând-nevrând.
Va să fiu (sau *să fii* etc.) = trebuie să fiu (sau să fii etc.).
Va (sau *vra*) *să zică* = **a)** înseamnă, are semnificația de...; **b)** (cu valoare de conjuncție) așadar, deci.
Vrând-nevrând (sau, înv., *vrând și nevrând* ori *vrând sau nevrând*) = fie că-i place, fie că nu-i place; mai mult de silă decât de bunăvoie, constrâns de împrejurări, de voie de nevoie; (p. ext.) cu orice preț, neapărat.
V(re)a să fiu (sau *să fii* etc.) = trebuie să fiu (sau să fii etc.).
Vreau să zic (ori *să spun*) (sau, înv. și pop., *vreau a zice*), introduce o explicație, o precizare.
Vrei, nu vrei (sau, înv., rar, *vei, nu vei, veri, neverii*) = de voie, de nevoie, fie că dorești, fie că nu dorești, în mod inevitabil, obligatoriu.
Vrei nu vrei, bea Grigore agheazmă, se spune despre cel care trebuie să îndeplinească ceva împotriva dorinței sale.
Vrute și nevrute = palavre, vorbe goale.

VREAD

A umbla cu vreadul (cuiva) (Trans.) = a-i face (cuiva) pe voie, a-i fi (cuiva) pe plac.

VREDNIC, -Ă

A fi vrednic (înv. și reg.) = a valora, a prețui.
A fi vrednic de ... (sau *să ...*) = **a)** a merita să...; **b)** a fi justificat să...
(A fi) vrednic de milă = (a se afla) într-o situație jalnică, (a fi) demn de compătimit.

VREJ

A lua (sau *a căta*) *(pe cineva) pe vrej* (reg.) = a-i cerceta cuiva cu de-amănuntul originea, trecutul, viața.

VREME

A avea vreme = **a)** a avea timp liber; **b)** a avea un răgaz.
A apuca (sau *a prinde*) *pe cineva vremea* = a se găsi într-o situație oarecare la un moment dat.
A fi în vreme = a fi în situația, în starea corespunzătoare pentru...
A fi (sau *a veni*) *vremea* = a sosi momentul potrivit (oportun).
(A fi) vreme grea (sau *rea*) (reg.; despre oameni) = (a fi) voinic și viteaz.
A-i trece cuiva vremea [sau *a-i fi (cuiva) vremea trecută*] = **a)** a depăși vârsta potrivită pentru ceva; **b)** (p. ext.) a îmbătrâni.
A-i veni cuiva vremea = **a)** (despre tineri) a ajunge la vârsta căsătoriei; **b)** a ajunge la capătul vieții; a fi aproape de moarte.
A încurca vremea (pop.) = a stânjeni pe cei din jur.
A nu-l prinde pe cineva vremea în loc = a fi mereu activ.
(A muri) cu vremea înainte (Olt.) = (a muri) în floarea vârstei.
A se așterne (sau *a se pune, a se așeza*) *pe vreme* (Munt.) = a se face vreme urâtă (cu ploaie sau ninsoare, viscol).
A se face vreme rea (reg.; despre oameni) = a se înfuria.
A-și petrece (sau *a-și trece, a-și omorî, a omorî*) *vremea (cu ceva)* (sau *a-și trece din vreme*) = a-și ocupa timpul într-un anumit fel (pentru a avea senzația că trece mai repede).
A-și pierde (sau *a-și trece, a-și omorî*) *vremea* = a-și irosi timpul în zadar; a lenevi.
A trage o vreme (rea) (reg.), se spune când sunt semne care prevestesc schimbarea stării atmosferice.
Acum mi-i (sau *ți-i, ni-i* etc.) *vremea* = aceasta este vârsta când trebuie să mă bucur (ori să te bucuri etc.).
Atâta amar de vreme = foarte mult timp.
Bună vreme! (sau *vremea!*), formulă de salut, folosită la întâlnire sau la despărțire.
Cu vremea înainte (Olt.), se spune despre o persoană care a murit în floarea vârstei.
De la o vreme (încoace) = de la un moment dat.
De pe vremea lui Pazvante Chiorul = de demult, din timpuri (foarte) îndepărtate.
Din vreme în vreme (sau, înv., *din vremuri în vremuri*) = **a)** din când în când, uneori; **b)** la anumite intervale (regulate).
Din vremea lui han tătar = din timpuri străvechi, de mult timp.
Era și vremea, se spune atunci când intervine, cu puțin timp înainte de a fi prea târziu, un eveniment favorabil, așteptat.
Fără a (mai) pierde vreme (sau *vremea*) = repede, neîntârziat, imediat.
În adâncimea (sau *negura vremii*) = în trecutul îndepărtat.
În (sau *la*) *vremea mea* (ori *ta, lui* etc.) = **a)** (în) tinerețe, (în) floarea vârstei; **b)** (într-o) perioadă optimă din viața cuiva.
Înainte vreme = în timpurile trecute.
La orice vreme (Olt.) = la miezul nopții.
La (sau, înv., *în vremea sa*) (ori *a ei, lui, lor*) = la momentul potrivit.
La vremea vremii (reg.) = când va fi momentul potrivit.
Manta de vreme (sau *vremea*) *rea*, se spune despre o persoană care este luată în seamă numai când este nevoie de ea.
N-a intrat vremea în sac = este timp suficient.
Nu-i vreme de numărare (Trans.) = nu este timp de pierdut.

Nu știi (sau *mai știi*) *cum vine* (sau *veni*) *vremea* (ori *așa vine vremea*), se spune pentru a evidenția caracterul imprevizibil sau accidental al unor situații sau întâmplări la un moment dat.

O vreme = o perioadă de timp.

O vreme să nu dai un câine afară (din casă) = o vreme foarte rea.

Toate la vremea lor = toate la momentul potrivit.

Vine (sau *a venit*, *va veni* etc.) *și vremea mea* (ori *a ta*, *a lui* etc.), se spune pentru a atrage atenția că este inevitabil momentul favorabil cuiva, al aprecierii, al recompensării sau al pedepsirii cuiva.

Vine (sau, pop., *a veni*) *(ea) și vremea aceea*, se spune pentru a exprima convingerea că ceea ce este așteptat se va împlini.

Vine vremea că ... (sau *să..*) = poate că..., poate să...

Vreme cu prilej (înv. și reg.) = împrejurare sau complex de împrejurări care determină, permit sau ușurează desfășurarea unei activități, efectuarea unei acțiuni etc.; ocazie potrivită.

VRERE

A face pe vrere (reg.) = a-și satisface dorința, plăcerea.

A-i fi vrerea vegheată (înv. și reg.) = a se folosi de situații, de împrejurări favorabile.

De (sau *din*, *cu*) *(bună) vrerea cuiva* [sau *cu (bună) vrere*] = din proprie dorință sau din proprie inițiativă; fără constrângere, prin liberă alegere, de bunăvoie.

VREUN, VREO

A spune (sau *a trânti*) *cuiva vreo două* = a spune cuiva cuvinte neplăcute.

Vreo doi ... (sau *două ...*) = câțiva (sau câteva...)

VRUT, -Ă

Pe vrute, *pe nevrute* = vrând-nevrând.

Și vrute și nevrute = fără alegere, la întâmplare.

Vrute și nevrute = fleacuri, nimicuri, palavre, verzi și uscate.

VUI

A-i vui (cuiva) capul (sau *urechile*, rar, *tâmplele*) = a avea o senzație de zgomot continuu și obsedant provocată de tulburări fiziologice, de oboseală, de emoții etc.

A-i vui în cap (sau *în urechi*) = a rămâne cu o senzație acustică obsedantă provocată de cuvinte (supărătoare), de cântece etc.

VUIET

A se duce cu huietul (reg.) = a se duce vestea.

VULCAN

A sta (sau *a dansa*, *a juca*) *(ca) pe (un) vulcan* = a fi amenințat de o primejdie, de un pericol gata oricând să se dezlănțuie.

VULNERABIL, -Ă

Punct (sau, înv., *loc*) *vulnerabil* = parte slabă, puțin rezistentă a cuiva (sau a ceva); parte dificilă, greu de rezolvat a unei situații, a unei probleme.

VULPE

A avea ochi de vulpe = a avea căutătura vicleană, șireată.

A beli (sau *a jupui*) *vulpea* = a vomita (după beție).

A fi îmbrăcat în piele de vulpe = a fi viclean, prefăcut, ipocrit.

A fi la vulpe (reg.) = a se îmbăta.

A-i intra vulpea în sac = **a)** a nu mai ști ce să facă pentru a scăpa dintr-o încurcătură; **b)** a-și pierde cumpătul.

A prinde vulpea = a-și aprinde haina.

A prinde vulpea de coadă (glumeț) = a fugi (pentru a scăpa).

A tocmi vulpea din pădure = a negocia un lucru pe care nu-l ai la îndemână; a vinde blana ursului din pădure.

A umbla cu vulpea în sac = a recurge la procedee incorecte.

Vulpea bearcă, se spune pentru a caracteriza o întâmplare incredibilă.

VULTUR

Ochi (sau *privire*) *de vultur* = privire foarte ageră, pătrunzătoare.

VUP

A veni vup (înv., reg.) = a veni repede, precipitat, grăbit.

Z

ZA

A fi în zaua lui (reg.) = a se simți în putere.

A fura (sau *a lua*) *luleaua neamțui (cu zale cu tot)* (pop.) = a se îmbăta foarte tare.

A nu plăti nicio zală (pe cineva sau *pe ceva)* (pop.) = a nu avea valoare.

N-are zale la dovlete (reg.) = se spune despre un om prost.

ZABĂR

A apucat-o zabărul nașterii = a-i veni durerile nașterii (în loc și la timp nepotrivit).

ZABRAC, -Ă

A trage (sau *a da*) *un zabrac (cuiva)* (reg.) = a certa pe cineva.

ZADĂ

A fi (uscat) zadă (pop.; despre tulpini de plante, diverse obiecte etc.) = a fi foarte uscat.

ZAHEREA

A fi în zaherea (înv. și reg.) = a) a avea nevoie de provizii; b) a căuta provizii.

ZAI[1]

A sta de zaiul unui lucru (reg.) = a fi foarte preocupat de un anumit lucru.

A umbla în zaiul cuiva (reg.) = a urmări pe cineva.

A umbla în zaiul unei femei (reg.; peior.) = a curta o femeie.

ZAI[2]

A face apa zai (reg.) = a boboti.

ZALAM

A sta de zalam (înv.) = a sâcâi.

ZALBĂ

A nu avea zalbă (reg.) = a nu avea stare; a fi excesiv de harnic.

ZALHANA

A face zalhana (reg.) = a căsăpi.

ZALINCĂ

A umbla cu o zalincă (reg.) = a umbla de ici-colo fără rost.

ZAMBILĂ

Trei lulele în două zambile (înv.) = nimic.

ZANGARA

A pica într-o zangara (a naibii) (reg.) = a avea o încurcătură (mare), un necaz (mare).

ZAPCIU

A sta zapciu (înv. și reg.) = a supraveghea și a zori pe cineva, a sta pe capul cuiva.

ZAPT

A face (un lucru) zapt (înv.) = a) a-și însuși (un lucru) cu forța, a fura; b) a confisca, a sechestra.

ZAR

Zarurile au fost aruncate, se spune atunci când a fost luată o decizie irevocabilă, după lungi ezitări.

ZARAR

Zarar ioc (sau *n-are zarar*) (înv.) = nu e nicio pagubă, nicio stricăciune.

ZARE

A se uita (sau *a privi*) *în zare la ceva* = a privi un obiect (transparent) așezându-l în dreptul unei surse de lumină pentru a-l vedea mai bine.

Cale de o zare (zare) = pe (șau la) distanță mare.

(O) zare de ... (pop.) = o cantitate mică de...

ZAVERĂ

De când cu zavera = de mult.

ZĂBAVĂ

A(-și) face zăbavă (înv.) = a-și pierde vremea, a întârzia.

Fără minut zăbavă = în graba mare, fără cea mai mică întârziere.

Nu (cu) zăbavă (vreme) sau *fără zăbavă (vreme)* (pop.) = fără multă întârziere, nu mult după aceea.

Un bob (de) zăbavă (fam.) = un pic de răbdare; imediat, numaidecât, îndată.

ZĂBAVNIC, -Ă

Zăbavnic la limbă = bâlbâit.

ZĂBREA

A închide (sau *a azvârli, a se afla* etc.) *după zăbrele* (sau *în dosul zăbrelelor*) = a sta la închisoare.

A ține (pe cineva) în zăbrea (reg.) = a asigura (cuiva) un trai bun.

ZĂBUNI

A se zăbuni de cap (reg.) = a (se) zăpăci.

ZĂCARE

A cădea (sau *a pune*) *în* (sau *la*) *zăcare* (înv.) = a se îmbolnăvi grav.

ZĂCEA

A zăcea la închisoare (sau *în temniță, pușcărie, gros* etc.) = a fi întemnițat.

A zăcea pe picioare (reg.) = a fi bolnav însă nu într-atât încât să stea în pat.

ZĂCERE

A cădea (sau *a se așeza*) *la zăcere* = a cădea la pat, a se îmbolnăvi greu.

ZĂGAZ

A se rupe (sau *a se deschide, a se descuia*) *zăgazurile cerului*, se spune când sunt ploi mari, torențiale.

ZĂGNEAȚĂ

A da (o) zăgneață (focului sau *la foc)* (înv. și reg.) = a ațâța (sau a înteți) focul.

ZĂHĂREL

A duce (pe cineva sau *a se lăsa dus) cu zăhărelul* (pop. și fam.) = a înșela (sau a se lăsa înșelat), a ademeni

(pe cineva sau a se lăsa ademenit) cu promisiuni, cu vorbe amăgitoare, a duce pe cineva cu preşul.

ZĂITIN

A fi zăitin pe apă (înv.) = **a)** a fi învingător; **b)** a fi nevinovat.

ZĂLÂNGI

A o zălângi (reg.) = a tărăgăna.

ZĂLOG

A-şi lăsa pieile (sau *pielea*) *zălog* (rar) = **a)** a cădea în mâinile duşmanului; **b)** (rar) a-şi pierde viaţa, a se lăsa omorât.

ZĂPOR

A fi cu zopor la luătură (reg.; despre cai) = a porni greu.

A pune zăpor (reg.) = **a)** (mai ales în Olt.; despre cai) a nu voi să tragă; a se împotrivi; **b)** (despre oameni) a refuza să facă ceva.

A sta la zăpor (Trans.) = a rezista în faţa dificultăţilor, înfruntându-le.

A-şi pune zăpor gurii (rar; despre oameni) = a-şi impune tăcere.

ZĂRÂLDĂ

A lua în zărâldă (reg.) = a-şi bate joc.

ZĂRI

A se zări de lună (rar) = a apărea, a ieşi luna.

A se zări de ziuă (pop.) = a se face ziuă, a se revărsa zorile, a se lumina de ziuă.

A zări ca prin sită (sau *ca prin ciur, ca printr-o pânză*) = a vedea numai conturul obiectelor, fără a distinge bine forma şi culoarea, a vedea neclar, confuz.

ZĂU

A zice zău (pop.) = a (se) jura.

Ba (nu) zău = **a)** dimpotrivă; **b)** te asigur că...; **c)** vorbesc serios.

Nu ştiu, zău! = mă îndoiesc, mă întreb dacă...

ZĂUAT

A pune zăuat (Olt.) = a lătra întruna.

ZÂMBAC

A-i veni (cuiva) zâmbacul (reg.) = a se supăra.

ZÂMBI

A (se) zâmbi a râde (sau *de râs*) (pop.) = **a)** a începe să râdă; **b)** a zâmbi reţinut, discret.

A zâmbi pieziş = a zâmbi din colţul gurii cu ironie, cu răutate, cu amărăciune.

ZÂMBRE

A face zâmbre (pop. şi fam.; despre oameni) = a dori ceva foarte mult, a râvni, a jindui după ceva, a-i lăsa gura apă.

A-i tăia (cuiva) de zâmbre = **a)** a nu satisface (cuiva) dorinţele; **b)** (p. ext.) a sancţiona pe cineva (cu intenţia de a-l corecta).

ZÂRÂI

A-i zârâi urechea (reg.) = a-i ţiui urechea.

ZBANŢ

A pune zbanţul (cuiva) (reg.) = **a)** a reduce la tăcere pe cineva; **b)** a păcăli.

ZBATE

A fi (sau *a se zbate*) *în ghearele morţii* = a se găsi în mare pericol; a fi grav bolnav.

A se zbate ca apa de maluri (reg.) = a depune eforturi zadarnice.

A se zbate ca peştele pe uscat (sau *ca musca în pânza păianjenului*), se zice despre cineva care se sileşte din toate puterile să scape dintr-un mare impas.

A se zbate de moarte = **a)** a se zvârcoli foarte tare; **b)** a se lupta cu moartea, a trage să moară.

Cât ai zbate din amnar (reg.) = imediat.

ZBÂRCI

A o zbârci = a da greş, a eşua într-o încercare; a rata ţinta.

A zbârci din nas (fam.) = a strâmba din nas, a-şi exprima nemulţumirea printr-o grimasă.

A-şi zbârci sprâncenele (fam.) = a se încrunta.

ZBÂRCIOG

Cu nasul zbârciog = cu atitudini de neplăcere, de superioritate, de desconsiderare, de dispreţ.

ZBÂRCIT, -Ă

A fi un cheag zbârcit (pop.; depr.; despre bătrâni), se spune despre un om bătrân, fără puteri.

ZBÂRDIGOALA

De-a zbârdigoala (Trans.) = de-a rostogolul.

ZBÂRLI

A se zbârli (la cineva) = a se repezi (cu vorba) la cineva, a se răsti la cineva.

ZBÂRNÂI

A-i zbârnâi (cuiva) a ceva (reg.) = a-i fi (cuiva) gândul la ceva, a-i arde de ceva.

ZBICIULA

A nu se zbiciula (de ceva) (reg.) = a nu se sinchisi, a nu-i păsa.

ZBOR

A-şi lua zborul = **a)** a se înălţa în aer; **b)** a începe să alerge repede; **c)** a pleca; a evada, a fugi; **d)** a se pierde, a dispărea; **e)** (fig.) (rar) a se dezvolta, a-şi lua avânt.

A trece în zbor = a trece foarte repede.

ZBRANCA[1]

A-i da zbranca (cuiva) = a izgoni pe cineva, a-l lăsa pe drumuri.

A face zbranca (sau *zbrancă*) *prin* (ori *printre*) = a da iureş, distrugând.

ZBRANCA[2]

A se zbranca în ceva = a risipi.

ZBUGHI

A o zbughi = a fugi repede şi pe neaşteptate, a o lua deodată la fugă; a o şterge.

Zbughi-o, băiete = hai repede, şterge-o.

ZBURA

A-i zbura cuiva capul = a-i tăia cuiva capul, a-l ucide.

A învăța pasărea să zboare (ir.; despre oameni) = a învăța un lucru pe cineva mai competent, mai experimentat.

A-l zbura vântul (pe cineva) (reg.) = a prinde frigul pe cineva din cauza vântului.

A-și zbura creierii = a se sinucide prin împușcare în cap.

A zbura cu gândul (sau *cu mintea*) [ori *a-i zbura (cuiva) gândul* (sau *gândurile, mintea, inima*) *la* (ori *către* etc.) *(cineva* sau *ceva)*] = a se gândi la cineva (sau ceva); a avea în vedere pe cineva sau ceva).

A zbura de undeva = a fi forțat să părăsească un loc (în special un post, o slujbă).

A zbura laptele (pop.) = a pune puțin lapte acru în lapte dulce fiert ca să se aleagă brânza.

A zbura (sau *a face să zboare*) *pe cineva de undeva* (fam.) = a da pe cineva afară de undeva, dintr-un post, a-l concedia, a-l demite.

A zbura vântul (pe cineva) (reg.) = a prinde frigul pe cineva din cauza vântului.

Când o zbura porcul = niciodată.

Zboară-n lună, se spune despre un om isteț, perspicace.

Zbura pe aici, dar nu l-am putut prinde = replică la întrebarea cuiva care caută ceva sau pe cineva.

ZBURARE

Din zburare (înv.) = din zbor.

ZBURAT

Din zburat (sau, reg., *zburate*) = din zbor, instantaneu.

ZBURDA

A-i zburda (sau *a-i sălta (cuiva) inima* (pop.) = a) a fi foarte vesel; b) a avea chef de petreceri, de ștrengării, de nebunii.

ZDRAMBĂ

A-l lua în zdrambe (pe cineva) (înv.) = a certa (cu asprime).

A lua zdrambele (înv.) = a o păți rău.

ZDRAVĂN, -Ă

A nu fi zdravăn (la cap) = a nu fi în toate mințile, a nu fi întreg la minte; a fi nebun.

ZDRAVIȚE

A băga în zdravițe (pe cineva) = a grăbi (pe cineva).

A lua la zdravițe (pe cineva) = a certa (pe cineva) cu asprime.

ZDRELEA

A vedea pe (sau *a da de*) *zdrelea* = a trece printr-o situație limită, a o păți, a da de dracul.

ZDROBI

A zdrobi lanțurile (înv.) = a elibera (din robie, din starea de aservire etc.).

ZDROBOLEALĂ

A lua la (sau *a-i trage o*) *zdrobolealâ* (reg.) = a) a întoarce cu furca paiele treierate de cai, pentru a le scutura de boabe; b) a întoarce cu lopata stratul de grâu rămas după treierat (pentru a scutura și spicele rămase netreierate); c) a grăbi; d) a certa; e) a cicăli.

ZDROBOLIT

A lua la zdrobolit (Munt.) = a lua la zdroboleală.

ZDRUNCINEALĂ

A lua la zdruncinealâ (reg.) = a) a treiera; b) (fig.) a cere (cuiva) socoteala; c) (fig.; p. ext.) a dojeni.

ZDUPĂ

A-i da o zdupă (arg.) = a zori.

ZEAMĂ

A bea zeama clopotului (pop.) = a muri.

A fi botezat cu zeamă de varză (reg.; despre oameni) = a fi rău din fire.

(A fi) tot de-o zeamă cu ... = (a fi) la fel cu...

A fierbe în zama lui (pop.) = a se necăji.

A lăsa (pe cineva) în zama lui (reg.) = a) a lăsa (pe cineva) în pace; b) a nu-l mai necăji, plictisi etc.

A mânca singur bucatele și a lăsa zeama altora = a trage singur foloasele, altora lăsându-le foarte puțin sau deloc.

A nu fi de nicio zeamă [sau *a nu fi nici de zeama oului* (ori *a ouălor, a prunelor*)] (pop.), se spune despre cineva pe care nu se poate pune niciun temei, care nu e bun de nimic.

A spune o zeamă lungă = a vorbi îndelung spunând lucruri neinteresante; a vorbi verzi și uscate.

Soarbe-zeamă = om prost, molâu.

Tot de-o zeamă = deopotrivă.

Zeamă de clopot (sau *de hârleț*) = moartea.

Zeamă de franci = bănet.

Zeamă de vorbe = vorbărie deșartă; vorbe goale.

Zeamă lungă să ne-ajungă = mâncare inconsistentă, făcută cu prea multă apă, pentru a ajunge la multe persoane.

ZECE

A asculta cu zece urechi = a asculta foarte atent.

A avea zece vieți, a) se spune când cineva scapă cu viață din situații primejdioase; b) se spune despre cineva viteaz, puternic.

A face pe dracul în zece (pop.) = a depune toate eforturile pentru a izbândi într-o acțiune.

A(-i) da cuiva (cu) zece înainte (sau *a-i da cuiva înainte cu zece*) = a) a considera un om inteligent, superior; b) a întrece cu mult pe cineva

A lega paraua cu zece noduri = a fi foarte zgârcit.

A mânca cât doi (sau *cât șapte, cât zece)* = a mânca foarte mult.

Cu zecile = în cantitate sau în număr foarte mare.

ZEFLEMEA

A lua în zeflemea = a) a nu lua în serios, a ironiza; b) a-și bate joc de cineva, a lua în râs; c) a lua peste picior.

ZEL

A face exces de zel = a exagera (inutil) în îndeplinirea unei acțiuni.

ZEMUI

A zămui (pe cineva) la cap = a pisa.

ZER

A se alege brânza (sau *urda*) *de zer* (sau *zăr*) (pop.) = a se alege binele de rău, a se alege partea utilă din ceva.

A stoarce din piatră zer (sau *zăr*) (rar) = a face ceva de necrezut.

ZERO

A (se) reduce ceva la zero = **a)** a (se) reduce cu totul importanța unui lucru; **b)** a (se) transforma în nimic.

(E) un zero barat = nu are nicio valoare, nicio importanță.

ZEU

A fi (inițiat) în secretele zeilor (livr.) = a fi la curent cu lucruri cunoscute numai de cei mari, de conducători.

A zice zău = a jura.

Ba (nu) zău = dimpotrivă, te asigur că..., vorbesc serios.

ZGAIBĂ

A se ține zgaibă (sau *ca zgaiba*) *(de cineva)* (reg.) = a nu se despărți nicio clipă; a se ține scai; a importuna, a deranja (pe cineva).

A umbla cu zgaiba (reg.) = a căuta ceartă.

ZGAIE

A se ține zgaie (de cineva) = a se ține scai (de cineva).

ZGARDĂ

A fi cu zgardă (sau *a-și pune gâtul în zgardă*) (înv. și reg.) = a fi (sau a se pune) la dispoziția cuiva.

A pune (sau *a lega cu*) *zgardă (cuiva* sau *pe cineva)* (rar) = a răpi (cuiva) libertatea.

Cu (sau *fără*) *zgardă* = cu (sau fără) dependență (politică).

ZGĂU

A prinde (sau *a lua*) *în zgău* (pop.) = a rămâne însărcinată.

Din zgău (sau *zgăul mamei, maicii, mumei* etc.) (pop.) = **a)** dinainte de a se naște; **b)** din naștere.

ZGÂNDĂRI

A se zgândări de păr (reg.) = a se bate, a se părui.

ZGÂNDĂRICI

A avea (cineva) zgândărici = a fi foarte neastâmpărat, neliniștit, agitat.

ZGÂRCIT, -Ă

Zgârcit la vorbă = care vorbește puțin și cu chibzuială.

ZGÂRIA

A zgâria hârtia (depr., despre scriitori) = a scrie o literatură proastă.

A zgâria pământul = a ara superficial.

ZGÂRIETOR, -OARE

Zgârietor de hârtie (depr.), se spune despre un scriitor lipsit de talent.

ZGOANGĂ

A face (sau *a se ține de*) *zgoange* (reg.) = **a)** face pozne; **b)** a se alinta.

ZGOMOT

A face zgomot (în jurul său) = **a)** a produce senzație, a face vâlvă; **b)** a se bucura de renume, de succes.

Mult zgomot pentru nimic (livr.) = agitație pentru o cauză fără importanță.

ZGREBEN

Zgrebine și jurebie (reg.), se zice despre un om care umblă cu haine rupte, sărăcăcioase.

ZI

A avea (sau *a duce*) *zi bună* (sau, rar, *albă*) *cu cineva* = a fi în relații bune cu cineva.

A avea (sau, înv., *a vedea*) *zi bună* (ori *zile multe și bune, zi albă*) *(cu cineva)* = a avea trai tihnit, liniștit (din partea cuiva).

A avea zile = a mai avea de trăit, a-i fi dat să (mai) trăiască.

A avea zile cu carul = a avea viață lungă.

A da (sau *a dori, a pofti cuiva*) *bună ziua* (sau *ziua bună*) = a saluta pe cineva.

A da zi după (sau *peste*) *zi* (pop.) = a lăsa de azi pe mâine; a amâna.

A face (cuiva) zile fripte (pop. și fam.) = a necăji pe cineva, a hărțui, a șicana.

A face (cuiva) zile negre = a supăra pe cineva foarte rău și frecvent.

A face noaptea zi și ziua noapte (sau *a face din noapte zi*) = **a)** a lucra sau a petrece noaptea și a dormi ziua; **b)** (p. ext.) a duce o viață dezordonată.

A face zile amare (sau *grele, negre, fripte*) = a necăji pe cineva.

A face zile de muncă (pop.) = a lucra temporar, ca zilier.

(A fi) învechit în zile rele (pop.) = (a fi) înrăit.

(A fi) mic de zile = **a)** (a fi) tânăr; **b)** (a fi) lipsit de valoare.

(A fi) vechi de (sau *în*) *zile* (ori *înaintat în zile*) = (a fi) bătrân sau foarte bătrân.

(A fi) veșnic de zile = (a fi) nemuritor.

A-i da cuiva zile = a naște, a aduce pe lume.

A-i mânca (cuiva) zilele (sau *a-i face cuiva zile fripte, negre, amare*) = a chinui (tare) pe cineva.

A i se isprăvi cuiva zilele = a muri.

A i se tăia cuiva zilele = a muri.

A-l ajunge pe cineva zilele (sau *anii de pe urmă*) = a îmbătrâni.

A lăsa loc de bună ziua (fam.) = a păstra relații bune cu cineva.

A lua ziua de căpătâi (reg.) = a-și începe activitatea la o oră matinală.

A muri cu zile (sau *cu zilele-n sân*) = a muri înainte de vreme.

A muri cu zilele în mână (pop.) = a muri înainte de vreme.
A nu mai avea zi bună cu cineva = a nu avea liniște din partea cuiva.
A (nu mai) avea zile (multe) (sau *a avea zile cu carul*) = a (nu) mai avea mult de trăit.
A rămâne (sau *a scăpa*) *cu zile* = a continua să trăiască, a fi lăsat în viață.
A ridica (sau *a răpune, a curma, a lua*) *cuiva zilele* = a omorî pe cineva.
A se crăpa (sau *a se mîji*) *de ziuă* = a se lumina.
A se face ziuă = a se lumina.
A se face ziua albă (pop.) = a se lumina complet, a fi plină zi.
A se lăsa loc de bună ziua (fam.) = a păstra relații bune cu cineva.
A se lumina (sau *a mîji, a se mîji, a se zori*) *de ziuă* = a se revărsa zorile.
A-și lua (ori, înv., *a se lua*) *bună ziua* (sau *ziua bună*) *de la cineva* (ori *de le ceva*) (pop.) = **a)** a-și lua rămas-bun; **b)** a renunța la ceva definitiv; **c)** a socoti ceva drept pierdut.
A-și mânca zilele = a (se) necăji.
A(-și) număra zilele = **a)** a nu mai avea mult de trăit; **b)** a nu mai avea multă răbdare; **c)** a fi pe punctul de a scăpa de ceva neplăcut.
A-și pune capăt zilelor (sau *a-și curma zilele*) = a se sinucide.
A-și ține (sau *a-și duce*) *zilele* = a-și duce (cu greu) existența, a trăi greu.
A-și urî zilele (sau *a i se urî cu zilele*) = a se sătura de viață, a nu mai voi să trăiască.
A tăia zilele cuiva = a ucide, a omorî pe cineva.
A trăi cu zile = a trăi în mizerie.
A trăi (sau *a o duce*) *de pe o zi pe alta* = a duce un trai nesigur, precar.
A zori de ziuă = a se apropia de ziuă.
Abia își ține zilele, se spune despre cineva care trăiește prost, greu, foarte modest.
Bună ziua (sau, înv. și reg. *ziua bună*), formulă de salut, la întâlnire sau la despărțire, în timpul zilei.
Ca lumina zilei (sau *ca ziua*) = (pe lângă adjective ca „limpede", „clar") foarte clar, foarte limpede.
Cât toate zilele (de mare) (pop.) = foarte mare.
Câte zile voi (sau *vei, va* etc.) *trăi* = tot timpul vieții.
Cu zilele în mână (sau *în mâini*) (pop.) = **a)** într-o primejdie de moarte, la un pas de moarte; **b)** înfricoșat, înspăimântat.
Cu ziua-n cap (reg.) = foarte devreme.
Cu ziua (sau, înv. și pop., *pe zi*) = **a)** care lucrează fără angajament permanent; **b)** temporar; **c)** plătit după un tarif socotit pe munca prestată în timpul unei zile.
De la o zi la alta = **a)** zilnic; **b)** (p. ext.) repede, văzând cu ochii; **c)** (p. ext.) progresiv.
De zi = **a)** care acționează, lucrează, se efectuează în timpul unei zile; **b)** din decursul unei zile.
De zile mari = pentru ocazii deosebite, însemnate.
Din zilele noastre = din vremea în care trăim.
Din ziua în care = din momentul în care.
În (sau, înv.) *prin toate zilele* (sau, înv. și reg., *în toată ziua* (ori *în toate zilele*) = foarte des, mereu.
În (sau *la*) *zilele lui* = în perioada de început, de maximă eficiență.
În (sau, reg., *de*) *zilele mele* (*tale, sale* etc.) = în timpul vieții mele (sau tale etc.); (p. ext.) niciodată.
În ziua (sau *zilele*) *de azi* = în vremea în care trăim; în prezent.
Într-o (bună) zi (sau *într-una din zile*) (pop.) = odată, cândva.
La zile mari (pop.) = **a)** la ocazii deosebite; **b)** (p. ext.) rar de tot, în mod excepțional.
La ziuă (reg.) = în zori.
Limpede (sau *clar*) *ca lumina zilei* (pop.) = foarte clar.
Mic de zile = tânăr.
N-au intrat zilele (sau *n-a intrat vremea*) *în sac* = mai este timp.
Nici zi, nici noapte (sau *nici ziua, nici noaptea*) = **a)** niciodată; **b)** deloc.
Omor de zile = **a)** muncă grea; **b)** (p. ext.) viață mizerabilă.
(Până) la (sau *înspre, spre, către*, pop., *despre*, reg., *în, de cu*) *ziuă* = **a)** puțin înainte de a se lumina; dis-de-dimineață; **b)** spre dimineață.
Pe zi ce trece (sau *merge*) = din ce în ce mai mult, progresiv.
Toată ziua (bună ziua) (sau *ziua toată*) = mereu.
Vai de zilele mele (sau *tale, ei* etc.) = vai de capul meu (sau al tău etc.), vai de mine (sau de tine etc.).
Vechi (sau *înaintat*) *în* (sau *de*) *zile* = înaintat în vârstă, bătrân.
Veșnic de zile (rar) = nemuritor.
Zi-ntâi = data de întâi a fiecărei luni.
Zi și noapte [ori *și (zi) ziua, și noapte(a), zile și nopți, toată ziua (și) toată noaptea, noaptea și ziua, nopți și zile*, sau, înv., *din zi (și) până-n noapte* (ori *seară*), *din (de, în) zi din (de, în) noapte* sau, reg., *(cu) zi, (cu) noapte*] = (aproape) continuu.
Ziua de ieri = trecutul.
Ziua jumătate = amiază.

ZICE

A-i zice (cuiva) inima (sau *gândul*), se spune când cineva are o presimțire.
A-i zice (cuiva) una (pop. și fam.) = a se exprima dezagreabil față de cineva.
A nu zice nici pâs = **a)** a fi discret, a păstra un secret; **b)** a răbda (o mustrare, o nedreptate etc.) fără a crâcni.
A nu zice vorbă mare = a nu exagera.
A zice (cuiva) pe nume = a tutui.

A zice da (pop.) = a afirma, a accepta, a consimți.
A zice nu (sau *ba*) (pop.) = a refuza; a tăgădui, a se opune; a rezista.
A zice vrute și nevrute = a flecări, a pălăvrăgi.
A zice zău (pop.) = a se jura.
Asta vrea să zică (pop.) = asta înseamnă.
(Așa mai) zic și eu = (așa) e bine, (așa) e convenabil.
Ba că bine zici! = într-adevăr! adevărat!
Ca să zic (sau *cum aș zice, pot să zic*) = pentru a spune astfel, după cum se spune.
(Că) bine zici! (pop.) = **a)** bună idee! **b)** așa este.
Cât ai zice pește (pop.) = într-o clipă, imediat, îndată.
Ce-ai zice ...? = ce părere ai avea? cum ți-ar părea?
Ce-am zis eu? (pop.) = nu ți-am spus? vezi că am avut dreptate?
Ce mai zici ? = ce mai faci?
Cum (sau *precum*) *s-ar (mai) zice* = cum s-ar exprima, cum s-ar traduce (cu alte cuvinte).
În treacăt fie zis = **a)** fără a insista; **b)** că veni vorba.
În zisa cuiva (reg.) = după afirmațiile cuiva.
Între noi fie zis = în mod confidențial.
Mai bine zis (sau *a zice*, ori *zicând*) = mai exact, mai precis exprimat.
Mai zi o dată = repetă.
S-a zis cu (cineva) = nu mai are nicio scăpare.
Să nu zici că ... = să nu-mi reproșezi că...
Să nu zici (sau *nu zi*) *vorbă mare* = să nu te miri.
Să zicem că ... = **a)** să presupunem, să admitem; **b)** de exemplu.
Vrea (sau *va, vra*) *să zică* = **a)** înseamnă, are sensul, semnificația, valoarea...; **b)** așadar, deci, prin urmare.
Zi ... **a)** judecă, socotește, dă-ți părerea; **b)** așadar, prin urmare.
Zi-i înainte! = continuă.
Zis și făcut! formulă prin care se indică executarea rapidă a unei porunci.

ZID

A face zid împrejurul cuiva = **a)** a înconjura pe cineva din toate părțile pentru a-l apăra; **b)** a se solidariza cu cineva, a se uni în jurul cuiva în susținerea unei cauze.
A pune pe cineva la zid = **a)** înv.) a împușca (în urma unei sentințe de condamnare); **b)** a condamna pe cineva cu toată hotărârea, a înfiera.
A trăi cât zidul Goliei (Mold.) = a trăi mult.
Zid(ul) chinezesc (fig.) = barieră de netrecut.

ZILNIC, -Ă

Pâine zilnică = hrană (existență) de toate zilele.

ZIS, -Ă

A se alege cu zisul = a vorbi în zadar, fără a fi ascultat.

ZIULICĂ

Cât e ziulica de mare = **a)** cât ține ziua; **b)** (p. ext.) tot timpul.
Până în ziulica de astăzi = până acum.
Toată ziulica, ziulica toată (sau *întreagă*) = **a)** de dimineața până seara; **b)** fără oprire.

ZLAMAC

A cădea zlamac (reg.) = a cădea frânt de oboseală.
A face (pe cineva) zlamac (reg.) = a zdrobi (pe cineva) în bătaie.

ZLOATĂ

A da din zloată în zloată = a deveni tot mai prosper.

ZLOT

A nu plăti niciun zlot (rău) în ochii cuiva = **a)** a nu valora nimic pentru cineva; **b)** a nu da nicio considerație cuiva sau la ceva.
Cot de-un ort și ață de-un zlot = sunt mai scumpe lucrurile necesare pentru a face un obiect decât obiectul însuși.

ZMEU

A fi de-al zmeului (sau *zmeilor*) (reg.) = a fi neobișnuit de puternic.
A se lupta ca un zmeu (fam.) = a se lupta vitejește.

ZOALĂ

A da o zoală (reg.) = a lucra superficial.

ZOB

A (se) face zob = **a)** a (se) sparge în bucăți mici, în fărâme; **b)** a (se) face praf; a (se) distruge.

ZOBET

A se duce în zobet (reg.) = a se duce în petrecere.

ZOBI

A fi zobit de oboseală (reg.) = a fi frânt, doborât de oboseală.

ZODIE

A citi (ori *a da*) *în zodii* (sau *a căuta la zodii*) = a-i prezice cuiva soarta, viitorul după poziția stelelor.
A-i da cuiva în zodii = a-i prezice cuiva soarta, după constelația în care s-a născut.
A se naște în zodia rațelor = a fi mereu însetat.
A se naște (sau *a se afla*) *în zodia porcului* (ori *a scroafei*) (reg.) = **a)** a fi foarte norocos, a avea noroc porcesc; **b)** a fi foarte mâncăcios.

ZOICĂ

A umbla zoica (sau *zoica-beată*) = a umbla fără rost, pierzând vremea.

ZOR

A avea zor de ... (înv. și reg.) = a avea (mare) nevoie de...
A da (cuiva) zor = a face pe cineva să se grăbească; a îmboldi pe cineva.
A da zor = a lucra, a acționa cu mare grabă.
A face(cuiva) (mare) zor de bani = a cere (insistent) o datorie.
A-i da zor cu (sau *că ...*) = a nu mai conteni cu ceva, a insista.
A lua (pe cineva) cu zorul = a constrânge, a forța (pe cineva).

A lua (pe cineva) la zor = a cere (cuiva) socoteala, a mustra, a dojeni.
A nu avea zor de ceva (sau *de cineva*) = **a)** a nu-i trebui, a nu-i fi necesar numaidecât; **b)** a nu-i păsa, a nu avea habar de ceva (sau de cineva).
A nu avea zor să ... (sau *de a ...*) = a nu avea interes să...
A-și face mâniei zor (rar) = a se enerva.
A vedea zorul (înv. și reg.) = a nu (mai) avea nicio posibilitate.
Ce zor ai? = ce-ți pasă? ce te interesează? ce-ți trebuie?
Dor de zor = dragoste cu sila.
Zor-nevoie (pop. și fam.) = cu orice preț, numaidecât.
Zor-zor = în mare grabă.

ZORALIU, -IE
A făcut-o zuralie = a făcut ceva foarte nepotrivit, prostesc.

ZÓRI[1]
A cânta ca de zori (înv. și reg.) = a cânta plăcut, agreabil.
A cânta de zori (înv. și reg.) = a face o serenadă tinerilor căsătoriți.
A da în fapt de zori = a se face ziuă, a se lumina de ziuă.
A se (re)vărsa [sau *a (se) crăpa, a se ivi, a miji*] *zorile* [sau *zorii, zori de zi, zori (de ziuă)*] [sau *a da în fapt* (ori *a se crăpa, a se anunța*) *de zori*] = a apărea zorile, a începe să se facă ziuă, să se lumineze.
A suna (sau *a bate*) *zorile* (ieșit din uz) = a da semnalul de deșteptare dimineața, în cazărmi.
Din zori în zori [sau *din zori (și) până în seară* (ori *noapte*) sau *din seară până-n zori*] = aproape tot timpul, mereu, totdeauna.
În zori de zi (sau *de ziuă*) [sau *până în zori* ori *în zorii zilei* sau *în zorii zorilor* sau *în* (ori *la*) *revărsatul zorilor* ori *odată cu zorile*] = dis-de-dimineață.

ZORÍ[2]
A zori de ziuă = a se crăpa de ziuă, a se ivi zorile.

ZOT
A face zot (reg.) = **a)** a distruge; **b)** a da gata.

ZUCĂ
A sta (cuiva) de-a zuca (înv.; rar) = a sâcâi.

ZULĂ
A face zulă (arg.) = **a)** a-și înșela tovarășul de hoție la împărțirea prăzii; **b)** a fura.

ZULEALĂ
A face zuleală (arg.) = a fura.

ZUP
A bate zup-zup = a bate foarte tare cu pumnii.

ZUPI
A bate zupi-zupi (reg.) = a bate foarte tare cu pumnii.

ZURBA
A lua cu zurbaua (reg.) = **a)** a lua cu forța și pe nedrept; **b)** a trata pe cineva fără înțelegere, fără bunăvoință.

ZURBALÂC
A ridica zurbalâc (reg.) = a se răzvrăti.

ZUZ, -Ă
A fi în zuză cu ... (reg.) = a se afla într-o stare încordată cu cineva dintr-o anumită cauză.
A fi luat de zuze (Ban.) = a fi fermecat, înnebunit de iele.
A trage o zuză (reg.) = **a)** a-i fi frică; **b)** a fi frământat de o grijă.

ZVÂCNI
A zvâcni o scânteie la cineva (reg.) = a primi o veste.

ZVÂNTA
A zvânta (pe cineva) în bătaie (sau *în bătăi*) = a bate zdravăn.
Bea de zvântă = bea foarte mult.
De zvântă (sau *stinge*) *pământul* (pe lângă unele verbe, când primește valoare adverbială) = foarte mult.

ZVÂRLI
A da de-a zvârlita (sau *zvârlitea*) (reg.) = a arunca.
A zvârli banii pe fereastră = a risipi.
A zvârli (pe cineva) pe drumuri (sau *pe drum*) = **a)** a lăsa (pe cineva) fără adăpost; **b)** (p. ext.) a lăsa pe cineva fără mjloace de trai.
A zvârli praf în ochii lumii = a căuta să epateze, să înșele prin aparențe.
A zvârli (și) cu barda în Dumnezeu = a fi recalcitrant sau nebun.

ZVÂRLITURĂ
La (sau *ca de*) *o* (ori *două, trei* etc.) *zvârlitură* (sau *zvârlituri*) *de băț* (sau *de piatră*) (fam.) = distanță relativ mică (până la care se poate arunca cu bățul sau cu piatra).
(O) zvârlitură de băț = distanță până la care se poate arunca un băț sau o piatră; distanță mică.

ZVÂRLUGĂ
(O) zvârlugă de băț = distanță până la care se poate arunca un băț, o piatră etc.; distanță mică.

ZVOANĂ
A da zvoană în țară (pop.) = a înștiința.
A se face zvoană (reg.) = a se zvoni.

ZVON
A da zvon (pop.) = a înștiința.
A (se) face zvon (înv. și reg.) = a (se) zvoni, o ocazie bună.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BIBLIOGRAFIE

Volume, studii, articole

Andrei, Mariana, *Sinonimia frazeologică și lexico-frazeologică în limba română*, Geamăna, Editura Tiparg, 2010.

Andriescu, Al., *Valoarea stilistică a expresiilor idiomatice*, în *Studii și cercetări științifice, Filologie*, Iași, anul VII (1956), pp. 63–75.

Andriescu, Al., *Funcția stilistică a izolărilor livrești în limba vorbită*, în *Omagiu Iordan*, București, 1958, pp. 63–75.

Avram, Mioara, *Cultivarea limbii și frazeologia*, în *Limba română*, anul XXX (1981), nr. 5, pp. 561–564.

Bidu-Vrânceanu, Angela, Călărașu, Cristina, Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana, Mancaș, Mihaela, Pană-Dindelagan, Gabriela, *Dicționar general de științe ale limbii*, Editura Științifică, București, 1997.

Bilaucă, Monica, *Conceptul de expresie în lingvistica românească și în cea universală*, în *Analele universității „Ștefan cel Mare" din Suceava, Lingvistică*, pp. 445–452.

Bojan, E., *Expresii românești cu conținut istoric*, în *Cercetări de lingvistică*, anul (XVI), 1971, nr. 2, pp. 259–266.

Boroianu, Ioana, *Conceptul de unitate frazeologică; tipuri de unități frazeologice* (I), în *Limbă și literatură*, 1974, nr. 1, pp. 25–34.

Boroianu, Ioana, *Conceptul de unitate frazeologică: tipuri de unități frazeologice* (II), în *Limbă și literatură*, 1974, nr. 2, pp. 242–247.

Căpățână, Cecilia, *Elemente de frazeologie*, Editura Universitaria, Craiova, 2007.

Colțun, Gheorghe, *Aspecte ale frazeologiei limbii române (curs special)*, Chișinău, 1997.

Colțun, Gheorghe, *Enigme ale frazeologiei*, Editura „Bucovina viitoare", Suceava,1998.

Colțun, Gheorghe, *Etimologii frazeologice (curs special)*, USM, Chișinău, 1995.

Colțun, Gheorghe, *Frazeologia limbii române*, Editura Arc, Chișinău, 2000.

Colțun, Gheorghe, *Studiu de stilistică frazeologică*, USM, Chișinău, 2001.

Corlăteanu, N., *Probleme de frazeologie în dicționarele bilingve și explicative*, în *Cercetări de lingvistică*, anul VI (1961), nr. 1, pp. 101–118.

Dimitrescu, Florica, *Locuțiunile verbale în limba română*, Editura Academiei, București, 1958.

Dumistrăcel, Stelian, *Lexic românesc. Cuvinte, metafore, expresii, Partea a II-a. Metafore, expresii*, pp. 121–253, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980.

Groza, Liviu, *Câteva paralele frazeologice*, în *Limbă și literatură*, 1987, vol. III, pp. 321–326.

Evseev, Ametista, *Contribuții la studiul variantelor unităților frazeologice*, în *Analele Universității din Timișoara, Seria științe filologice*, anul VII (1969), pp. 256–252.

Groza Liviu, *Despre conceptul de unitate frazeologică*, în *Analele Universității din București*, anul XLIII (1994), pp. 52–63.

Groza, Liviu, *Despre locuțiuni și expresii*, în *Limbă și literatură*, 1990, nr. 2, pp. 139–145.

Groza, Liviu, *Unități frazeologice de proveniență romanică în limba română*, în *Limbă și literatură*, 1986, nr. 3, pp. 292–296.

Groza, Liviu, *Variante ale unor unități frazeologice de proveniență franceză*, în *Limbă și literatură*, 1981, nr. 1, pp. 14–18.

Hristea, Theodor, *Contribuții la studiul etimologic al frazeologiei românești moderne*, în *Limbă și literatură*, 1977, nr. 6, pp. 587–598.

Hristea, Theodor, *Frazeologia și importanța ei pentru studiul limbii române*, în *Limbă și literatură*, 1984, nr. 1, pp. 5–13.

Hristea, Theodor, *Frazeologie și etimologie*, în *Limba română*, 1977, nr. 2, pp. 8–12.

Hristea, Theodor, *Sinonimia frazeologică și lexico-frazeologică*, în *România literară*, anul XI (1978), nr. 29, p. 8.

Hristea, Theodor (coordonator), *Sinteze de limba română*, ediția a III-a revăzută și din nou îmbogățită (capitolul *Introducere în studiul frazeologiei*, pp. 134-160), Editura Albatros, București,1984.

Iordan, Iorgu, *Stilistica limbii române*, ediție definitivă (capitolul *Izolări*), Editura Științifică, București, 1977.

Mihăescu, N., *Carte despre limba românească* (capitolul *Locuțiuni și expresii*, pp. 109–162), Editura Didactică și Pedagogică, București,1972.

Munteanu, Ștefan, *Paralelisme frazeologice*, în *Limba română*, 1988, nr. 6, pp. 505–510.

Poalelungi, Ch., *Locuțiunile adjectivale*, în *Limba română*, 1963, nr. 2, pp. 133–146.

Slave, Elena, *Prezența cuvintelor cu valoare figurată în expresiile limbii române*, în *Omagiu lui Al. Rosetti*, Editura Academiei, București, 1965, pp. 849–851.

Slave, Elena, *Structura sintagmatică a expresiilor figurate*, în *Limbă și literatură*, anul XI (1966), pp. 379–413.

Țaran, Mața, *Aspecte semantice, pragmatice și culturale ale frazeologiei limbilor rusă și sârbă*. Editura Mirton, Timișoara, 2009.

Dicționare

Andrei, Nicolae, Tănase, Ion, Constantin, *Dicționar (selectiv) de locuțiuni, expresii și sintagme românești*, (*DLES*), Editura Oscar Print & Societatea pentru Învățătura Poporului Român, București, 2004.

Bărbuț, Dorina, Nijloveanu, Ion, *Expresii populare românești. Dicționar*, Editura „Suflet Românesc", Craiova, 1995.

Breban, Vasile, Bulgăre, Gheorghe, Grecu, Doina, Neiescu, Ileana, Rusu, Grigore, Stan, Aurelia, *Dicționar de expresii și locuțiuni românești.* Editura Științifică, București, 1969.

Breban, Vasile, *Dicționarul general al limbii române*, vol. I–II, Editura Enciclopedică, București, 1992.

Bucă, Marin, *Dicționar de expresii românești*, Editura Vox, București, 2005.

Comșulea, Elena, Teiuș, Sabina, Șerban, Vasile, *Dicționar de expresii și locuțiuni*, Știința, Chișinău, 1998.

Dicționarul explicativ al limbii române, *(DEX)*, ediția a II-a, Univers Enciclopedic, București, 1998.

Dicționarul limbii române, *(DA)*, tomul I, partea I, *A–B*, Socec, București, 1913; tomul I, partea a II-a, *C*, Editura Universul, București, 1940; tomul I, partea a III-a, *D–De*, Editura Universul, București, 1949; tomul II, partea I, *F–I*, Imprimeria Națională, București, 1934; tomul II, partea a II-a, *J – lacustru*, Editura Universul, București, 1937; tomul II, partea a III, *ladă – lojniță*, Editura Universul, București, fără an.

Dicționarul limbii române, serie nouă, *(DLR)*, Editura Academiei, București, tomul VI, *M*, 1965–1968; tomul VII, partea I, *N*, 1971; tomul VII, partea a II-a, *O*, 1969, tomul VIII, *P*, 1972–1984; tomul IX, *R*, 1975; tomul X, *S*, tomul XI, partea I, *Ș*, 1978; tomul XI, partea a II-a, *T*, 1982–1983; tomul XII,

partea I, Ţ, 1994; tomul XII, U, 2002, tomul XIII, partea I şi a II-a, V şi W, X, Y, 1997–2005; tomul XIV, Z, 2000; tomul I, partea a III-a, D, 2006–2009.

Dicţionarul limbii române literare contemporane (DRLC), vol. I-IV, Editura Academiei, Bucureşti, 1955–1958.

Dobrescu, Alexandru (coordonator), *Dicţionar de expresii şi locuţiuni*, Editura Litera, Chişinău, 1997.

Duda, Gabriela, Gugui, Aglaia, Wojcicki, Marie Jeanne, *Dicţionar de expresii şi locuţiuni ale limbii române*, Editura Albatros, Bucureşti, 1965.

Dumistrăcel, Stelian, *Expresii româneşti; biografii, motivaţii*. Institutul European, Iaşi, 1997.

Dumistrăcel Stelian, *Până în pânzele albe; expresii româneşti: biografii, motivaţii*, ediţia a 2-a, revăzută şi adăugită, Institutul European, Iaşi, 2001.

Mărănduc, Cătălina, *Dicţionar de expresii, locuţiuni şi sintagme ale limbii române*. Editura Corint, Bucureşti, 2010.

Micul dicţionar academic, vol. I–IV (*MDA*), Cuvânt introductiv de Eugen Simion, prefaţă de Marius Sala, Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2001–2003.

Noul dicţionar universal al limbii române (*NDU*), Editura Litera Internaţional, Bucureşti, 2006.

Popescu, Mihaela, *Dicţionar de expresii în limba română*, Editura ALL, Bucureşti, 2004.

BCUIAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

www.meteorpress.ro

Oferta editurii METEOR PRESS

Comenzile, distribuția și corespondența se fac pe adresa:
Str. Bahluiului nr. 1, 011281, sectorul 1, București, C.P. 41-128
e-mail: editura@meteorpress.ro
Tel./Fax: 021.222.83.80
e-mail: carte@meteorpress.ro

DICȚIONARE SEMANTICE ȘI DE LIMBI STRĂINE

Dicționar de paronime *Marin Bucă*	216 pag.	13x20 cm	10,00 lei
Dicționar de antonime *Marin Bucă*	304 pag.	13x20 cm	10,00 lei
Dicționar de omonime *Marin Bucă*	384 pag.	13x20 cm	10,00 lei
Dicționar de sinonime *Luiza Seche, Irina Preda*	548 pag.	13x20 cm	10,00 lei
Dicționar român-englez, englez-român *Georgeta Nichifor*	1008 pag.	13x20 cm	20,00 lei
Dicționar român-francez, francez-român *Marcel Saraș*	848 pag.	13x20 cm	20,00 lei
Dicționar român-spaniol, spaniol-român *Mariana Niculescu*	640 pag.	13x20 cm	20,00 lei
Dicționar român-portughez, portughez-român *Pavel Mocanu*	720 pag.	13x20 cm	20,00 lei
Dicționar român-italian, italian-român *Mariana Săndulescu*	688 pag.	13x20 cm	20,00 lei
Dicționar român-german *E. Savin, I. Lăzărescu, K. Țânțu*	560 pag.	13x20 cm	17,00 lei
Dicționar german-român *E. Savin, I. Lăzărescu, K. Țânțu*	768 pag.	13x20 cm	19,00 lei

Comenzile vor fi onorate în limita stocului disponibil.
Editura Meteor Press își rezervă dreptul de a-și actualiza prețurile în funcție de noile costuri tipografice.

BCU IASI CENTRALA UNIVERSITARA LIBRARY

BCUIAS/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BIBLIOTECA DE FILOLOGIE
PREȚUL
ROM 29,00

Cu o bogată activitate didactică la Universitatea de Vest din Timişoara, Marin Bucă și-a susţinut doctoratul la Universitatea din Bucureşti cu teza intitulată

Probleme actuale ale sinonimiei lexicale.

De-a lungul a mai bine de patru decenii, vocaţia sa didactică a fost dublată de o laborioasă cercetare ştiinţifică, axată pe probleme de lingvistică generală, în special pe semantică şi lexicologie.

Pe lângă nenumăratele articole şi studii publicate în revistele de specialitate, această activitate s-a concretizat în apariţia unor remarcabile lucrări lexicografice: dicţionare de sinonime, de omonime, de paronime, de expresii, de epitete, de metafore, explicativ, de regionalisme, de arhaisme și neologisme, precum şi o monumentală *Enciclopedie a gândirii aforistice româneşti.*

Prin *Marele dicţionar de expresii româneşti* autorul pune la dispoziţia tuturor celor interesaţi de cunoaşterea resurselor expresive ale limbii române un instrument util de lucru şi de informare, un mijloc de cunoaştere a unei părţi însemnate din tezaurul nesecat de bogăţie şi expresivitate al limbii române.

ISBN: 978-973-728-550-8

9 789737 285508

Distribuție la:
tel./fax: 021.222.83.80
e-mail: carte@meteorpress.ro
www.meteorpress.ro

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY